

DOCTORIS
FRANCISCI MATTHÆI
FERNANDEZ
VEIARANI
CIVITATIS PACENSIS
MEDICI, ET PHILOSOPHI,
SVPER QVATVOR LIBROS
METEORORVM ARISTOTELIS
PHILOSOPHORVM PRINCIPIS,
QVÆSTIONES

L V G D V N I,
Sumptibus PETRI PROST.

M. DC. XLIII.

ALTISSIMO,

AC

SERENISSIMO PRINCIPI,
BONARVM ARTIVM
FIDISSIMO PATRONO,
STVDIOSORVM LVMINI AC COLUMINI,
PARENTVM GAUDIO,
ORBIS DELITIIS,
D. D. BALTHASARI
CAROLO AVSTRIACO.

P. M. L.

RENE, ac planè Tibi, PRINCEPS
SERENISSIME, debetur hoc opus
tecum nascens, tecum crescens, die
etenim illâ candidiore, quâ festæ, ac
faustæ lucis radios salutasti; illud à me
bonis auibus inceptum memini. Prodeat ergo sub
auspicio tuo felicissimo tanto auspice, tanto Du-
ce, quid dubitem? Atque vtinam hoc animi sinceri
munus tuis aris appensum facilè complectaris: id
quod pro votis euenturum spero ne Tuam illam
innatâ apud Philosophos quosque beneuolentiam
videar inconsultus arguere; quid quod Tuam erga
sapientiam pariter ac sapientes sollicitudinem fru-

9 2 172

strà affectem exiguâ oratione prædicare? Quod tuum vultum ipsi gratiarum manibus factum, maiestatis solium, humanitatis asyllum, Religionis domicilium, Virtutis thronum, decoris specimen, subditorû latitiam, rebellium terrorem? Gestiunt Hispaniæ, triumphat vniuersus Orbis, Te Domino aliquando tandem feliciter coronandus Felices illi, quos vtriusque Proauî adscripti syderibus, singularis pietas, inuictum robur, ac suavissimâ prudentiâ instruxit, rexit, muniuit, feliciores omnes qui aui tui Philippi III. apotheosi decorandi sub Imperio paterno degimus, & tanto tamque tranquillo Principe iubilauimus. Felicissimi iam quos Philippi Magni, cuius è trunco Nobilissimus erumpis furculus amor pascit, splendor ornat, dexterâq; sublimis aduersus tumultuantium impetus validè protegit, immotè sustinet, gloriosè conseruat. Verùm si sui vltra ipsius ire limites felicitati datum est ipsi; nunc valdè felicissimi nuncupantur, & mille gloriæ titulis exultamus, cùm Te, tuâque insignium ornamenta virtutum vno gaudio, vnâ voce, vno amore complectimur, colimus, efferimus. Ad sis igitur studiis hisce tenuibus lumen & columen, dum vel leuiter inspexeris, accepturis. Vale, vt valeam.

SERENISS. ALTITVDIN. TVÆ.

Seruus humillimus,

Doct̃or FRANCISCVS MATTHÆVS
FERNANDES VEJARANVS.

AUTHOR LECTORI

Visquis es attentus, qui nostra volumina tractas,

Et varium variâ mente recurris Opus.

Nunc tua Romulea celebrent oracula gentes.

Nunc redimat fertis Gallia docta suis.

Nunc alas auiferis, qua Flandria cinctâ coronis,

Si Mauorte rubet Palladis ore tonat.

Regina ingenis mea vel te Hispania honoret,

Vel Sophia, occiduis, sis in amore, plagis.

Suscipe paccato Librum, quem mittimus orti,

Sunt animi hæc in te pignora grata mei.

Te facies tranquilla decet, frons aspera rugis,

Dedecet ingenuum, multisciumque virum.

Iudicium subitura times mea pagina tantum,

Iudicio, queso, ne inuidus esto tuo.

Te mea scripta petunt, mare sunt tua pectora purum,

Influat huc nitidis limpidus annis aquis.

Quæ dicenda forent, forsân tacuisse videbor,

Dicâque erunt menti foris probata minus.

Parce tuum Autorem culpa damnare, Benigne,

Non sine consilio facto suere meo.

Ergo liber sospes volet, & sine crimine noster,

Lectoris felix nobilitate sui.

C. P. L.

S.

SPVS sanè arduum Philosophiam maius humanis viribus, multi, sique præclari viri conati sunt elucidare; quid verò in tam longo molimine assequuti fuerint, mirari licet ex vberimis eorumdem scriptis, quæ ex perenni scientiarum fluxu, felici venâ eruperant; quos inter plenius exsurgunt Complutenses Patres, è quorum limpidissimis dogmatum fontibus factis, superque cibis Philosophiam puram, clarâque largiter profluentem. Verum enim verò quod dolerent studiosi, sapientisque desiderarent, tum ob temporis, cum ob rerum obices non licuit omnibus absoluerè numeris vniuersum Opus, iis quibus summâ laude omnia præter Metaphysicam conuigii illustrates. Quam sanè Philosophiæ nobilissimam partem reliquam non inconsultò crediderim R. P. F. Blasio à Conceptione, charâ Carmelitarum cohorte, viro scientissimo, à quo tam celebri Complutensium imitatione illustrata fuit; vt si prælatum in fronte Operis Auctoris nomen non legeris, ipsos Complutenses Patres, dum dubia percurreris, cogites differuisse. Iam verò non ausim tantam mihi arrogare gloriam, vt quod reliquum est, scilicet de Cælo & Mundo, pertractandum mihi restitum existimem; quis enim haud timide tantorum virorum vestigiis insisterè aggrediar, præcipuè cum tam exacti sint D. Thomæ & Aristotelis assectæ, id tamen quod remorari potuerat, impellit animam, cum nemo dubitet his præ se ferentibus luminibus abstrusa quæque discutere, atque abdita penetrare. Spero igitur his alis euectus, opus hoc calorum in culmine collocare dum de calorum, deque syderum motibus disputauerim. Fateor sanè multarum rerum grauilimarum tractationem tribuendam esse quam plurimis viris omnigenâ literaturâ conspicuis; mihi verò in caelestibus degenti quis neget plurimarum satis difficultium questionum editionem, leges illud intererâ de putredine, de febre maligna, de fluxu & refluxu Maris, de generatione animalium imperfectiorum, aliâque sexcenta credo mirabere. Accipe igitur, PRELECTOR, quæ nosser tibi pepere labor; & vtinam quos conceperim foetus, calore tuæ beneuolentiæ foueantur: edentur in lucem, ac non sine gloria maxima propagabuntur.

VALE.

IN LAVDEM SAPIENTISSIMI DOCTORIS
FRANCISCI MATTHÆI FERNANDES VEIARANI
peritissimi Philosphi, Medici expertissimi, Aristotelis fidelissimi
interpretis, Diui Thomæ certissimi assectæ, tum
veterum, tum neotericorum consul-
tissimi auctoris,

B. FRANCISCI DE LOBERA ELEGIA.

Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, &c.

AGNOSCI PROPRIÛ GENERO SÈ VISCERE
fetus
Solis, ad inuitum sacra ministra loqui:
Quo insidigis oculis ubi vncere videt
Ardorem, & valide lumina plena pati:
Remigio alatum liquidum per inane læcesit,
Vt que asseruerunt lumina, actusque volani:
Hæc præ, hiq; ducem quæpue vocat, illa
sequuntur
Alis ex-volitant quò magis ipsa vocat.
Aërea donec regione potentior alis,
Astra premis pulvis associata fuat.
Pulver Aristoteles Sol est, Aquila inclyta
fulget,
Angelus tanto lumine doctor cauit.
Te tamen insignis Doctor, qui Pallade somnâ,
Omnigena sophia lux speciosa nitet.
Te agnosci proprium fons hic sapientie alam-
nam,
Cuius de plena margine venâ fluat.
Te, quia constantem, sensus miscdere fixos
Nescis in istius lumina Solis, amat
Te, quia dum verum penetrâs pandere tentas,
Non nisi Aristoteles Sol est is, vt agas:
Vt proprium natum, quo non sibi charius
alter,
Vt secum volites, prouocat ipse volani.
Hunc seruas post huius alis vestigia conitans,
Hoc flant istis, quo subeunte subie.

Cum tamen ille voles, si que alior esset at omni
Monte, cui subsiant æquora, terra, polar.
Tu comes insequeris quem nobile dogma Ma-
gistri
Dat simili esse sibi conditione parom.
Quod mare, quod tellus, & quod completur
ur ora,
Quæque æterni ignes sunt patfalla tibi.
Arcanum celi, paratque abscondita terre
Viscra sunt scriptis iam mihi aperta
tuas.
Quæque olim humanas tætere incommoda
mentes,
Doctrinæ eximio, quæ latuere viros,
Vtque adeò facili per te sunt edita ducta,
Vt nunc sit planus, quod fuit ante crucis.
Sic sophia Solem generosior adfiscis ales
Angelica mentis, te, quia ducit iter.
Nil later, est si aliquid latuisse dicere fas est
Hoc vel Aristotelem, vel latuisse Thomam.
Non si ultra hunc Solem Sol esset, adies ad
illam,
Mensura; si melior Dux, meliore duce.
Sed neque Sol maior, neque dux qui certior
illam
Ostendat, cuius in documenta peis.
Ergo quisquis amat doctrinâ ascendere cal-
men
Te petat: inuenio te, quod amant habet.

- II. *Vitrum aqua fontium & fluviorum naturaliter asportata ferum an respiciat.* p.146 num.139
- III. *Vitru in uno paten vel fute reperitur aqua dulcis, & in alio et propinquo insensatur felle, musca, vel alterius saporu.* p.148 num.600
- IV. *Vitrum aliquarum fontium aqua calidissima fontanarum caliditas ab igne intra caecanas terre.* p.150.n.609

Liber secundus Meteororum.

- QVÆSTIO I. De Mari. p.151.n.1
- Artic. I. **V**itrum aqua maris sit congregata ex omnibus fluminibus, cum intrantibus. p.151.n.1
- II. *Quare mare non redondat nisi et permiscetur tanta abundantia aquarum omnium fluviorum.* p.151.n.19
- III. *Vitrum mare fiat et resstat.* p.160.n.44
- IV. *Quare non maris sit salis.* p.166.n.72
- V. *Vitrum mare sit propinquum.* p.170.n.80
- VI. *Vitrum ubi fiat mare in principio mundi, modo sit terra arida, & habitabilis, & contra ubi fiat terra habitabilis, modo sit mare.* p.171.n.96
- VII. *Vitrum in principio mundi creatum miles fuerit, et Dominus Deo negre creati simul cum terra creatum, vel antea sponte fuerit producti, & iterum postea destrui.* p.174.n.116

QVÆSTIO II. De Venis. p.177.n.134

- Artic. I. *Vitrum ventus sit calidus calida & sicca, meta venti quæ poffuntium distendat.* p.177.n.134
- II. *Vitrum ventus moueat laterales, et meta exhalationum sursum & deorsum.* p.183, num.176
- III. *Vitrum sint dodecim venti, & quot nominibus nominentur.* p.186.n.193
- IV. *Vitrum sol valeat cessare ventos.* p.191.n.117
- V. *Vitrum aliquando venti valeant plantam comicare, vel aliquando plantæ valeant cessare ventos.* p.195.n.137
- QVÆST. III. De Tetricorum. p.198.n.231
- Artic. I. *Vitrum terræ motus consistat ab exhalationibus in cavernis terra clausis.* ibid.
- II. *Vitrum inuentionum hæc species terræ motus.* p.102.n.179
- III. *Vitrum terræ motus perducere possit per magnum spatium temporis.* p.206.n.189
- IV. *Vitrum terræ motus appareat postea per totam omnem Regionem.* p.208.n.300
- QVÆST. IV. De conuulsione, fulmine, tonitruo, & fulgure. p.210.n.261
- Artic. I. *Vitrum fulmina sit exhalatio calida & sicca, extrafacta à nobis, & ignita propter vicinitatem sui motus.* p.211.n.319

- II. *Vitrum Latitua ardenti, Columna pyrami dicitur, fulgurant, & Draco ignem per se sustinet, fulgurant ex predictis exhalationibus, & quomodo.* p.217.n.319
- III. *Vitrum fulmen moueri possit deorsum.* p.224 num.183
- IV. *Vitrum fulmen sit cancum.* p.225.n.409
- V. *Vitrum sui tantum dicitur species fulminis.* p.231.n.433
- VI. *Vitrum fulmen consistit variis coloribus.* p.231.n.444
- VII. *Vitrum tonitruum sit sonus canctus ex raptione vehementer uulsi ab igne intra canca genitæ ex exhalationibus.* p.235.n.418
- VIII. *Vitrum fulmen prius videtur, quàm tonitruum audiat.* p.241.n.479
- IX. *Vitrum tonitruum fiat in uere.* p.241.n.493
- X. *Vitrum tonitruum: acris ab inferioribus ualens cessare iustitia, & temperate.* pag. 246.n.506
- XI. *Vitrum damnes uolunt tempestates conuolare.* p.249.n.513
- XII. *Vitrum præter remedia diuina reperiuntur alia, mediis quibus curari possint tempestates à damone causate.* p.252.n.541

Liber tertius Meteororum.

QVÆST. I. De Enephia, syphone, incensione, & fulmine. p.253.n.1

- Artic. I. **V**itrum enephia & sypho sint exhalatio calida & sicca extrafacta à nobis. p.256.n.1
- II. *Vitrum enephas & sypho sint formaliter idem.* p.258.n.17
- III. *Vitrum incensio fiat ex syphone propter suam tenuitatem & motum.* p.260.n.35
- IV. *Vitrum fulmen appareat postea in aere clauo & sereno.* p.262.n.46
- QVÆST. II. De Halo. p.262.n.54
- Artic. I. *Vitrum Halo appareat propter reflectionem radiorum uisualium in uapore humido.* ibid.
- II. *Vitrum Halo appareat delectat in figura circulari.* p.269.n.83
- III. *Vitrum Halo consistit colore alio.* p.272.n.99
- IV. *Vitrum Halo patris apparat prope Lunam, quàm prope Solem.* p.275.n.116
- V. *Vitrum Halo præsequitur serenas.* p.277, num.127
- QVÆST. III. De Inide. p.279.n.118
- Artic. I. *Vitrum colores in Inide apparentes sunt ueri colores.* p.279.n.119
- II. *Vitrum Inide delectat appareat tricolor.* p.284, num.181
- III. *Vitrum Inide appareat figura femoralis.* p.287.n.156
- IV. *Vitrum Inide appareat plasmam duo tridivertit, solum una.* p.289.n.104
- V. *Vitrum*

- V. *Vitrum hæc homines postea eadem tridivertit uidere.* p.301.n.311
- VI. *Vitrum reflexio radiorum pro Inide causanda fiat agentibus uisibus.* p.301.n.312
- VII. *Vitrum Inidem sit in medio secundum esse reale, & intentionale solum.* p.305, num.141
- VIII. *Vitrum Inide sit simul quid reale, & intentionale.* p.309.n.155
- IX. *Vitrum reperiuntur aliqua specula, quæ ex reflexione colores representant, & non figuram.* p.311.n.159
- X. *Vitrum Inidum, quod mediatur inter duas Inides, aliquo colore uisibili consistere debeat.* p.314.n.280
- XI. *Vitrum Luna consistere possit tridem.* p.316, num.187
- XII. *Vitrum reperiit postea Inide lateræ.* p.318, num.199
- XIII. *Vitrum Inide sit mere naturalis, non etiam quid diuinum.* p.320.n.201
- XIV. *Vitrum Inide pluuia & serenitate præuocet.* p.322.n.211

QVÆST. IV. De Parahelis, & Virgiti. p.314, n.134

- Artic. I. *Vitrum Parahelusi sit Solis imago.* ibid.
- II. *Vitrum Parahelus & Virga conspiciuntur per reflectionem radiorum solarium à nobis, An per refractum.* p.326.n.141
- III. *Vitrum Parahelus sit magis signum pluuia, quàm Virga.* p.328.n.155
- IV. *Vitrum Virga, & Parahelus patris apparent circa Occasum & Ortum Solis, quàm circa Meridies.* p.329.n.154
- V. *Vitru o. V. De Lapidibus & Metallis.* p.330.n.170
- Artic. I. *Vitrum Mineralia sint de natura terrea.* p.331.n.171
- II. *Vitrum ab arte unum metallum transfusari possit in aliud.* p.341.n.110

Liber quartus Meteororum.

QVÆST. I. De mixtis in communi.

- Artic. I. **V**itrum in mixtis reperiuntur partes elementis correspondentes. pag.344, num.1
- II. *Vitrum ex his partibus resulat aliud temperamentum distinctum à temperamento primarum qualitatium.* p.360.n.202
- QVÆST. II. De qualitatibus primis elementorum, proæ quantitate mixtionem corporum quæmiciunt. p.362.n.13
- Artic. I. *Vitrum prima qualitates sunt firmæ, fossilitates elementorum.* ibid.
- II. *Vitrum primæ qualitates inuicem elementis ab extrinseca.* p.365.n.47

- III. *Vitrum definitio ualida, scilicet quod congregat homines: & definitio frigida quod congregat tam homogenea, quàm heterogenea: & definitio hominis quod termino proprio non continetur, bene autem alieno: & definitio sicci, quod termino præ-terminatur male autem alieno, si bona definitio.* p.366.n.18
- IV. *Vitrum ex his qualitatibus due sint actiue, & alia due passiua.* p.373.n.76
- V. *Vitrum caliditas & frigiditas per mixtionem agunt in fixitatem & frigiditatem, eas terminando.* p.376.n.87
- QVÆST. IIII. De pureidine. p.377.n.91
- Artic. I. *Vitrum optima methodo prius egerit Aristoteles de pureidine quàm de colicis.* p.378.n.94
- II. *Vitrum pureida sit interitus proprii & naturalis caloris in uoqueque homido à calore extraneo.* p.379.n.97
- III. *Vitrum definitio pureidine, Galeni, sit eadem ac definitio Aristoteles.* p.382.n.107
- IV. *Vitrum pureida desumenda sit per alterationem.* p.385.n.111
- V. *Vitrum mixta interitus calida postea pureide à calore continentur, utpote remota.* p.386.n.111
- VI. *Vitrum ignis pureiferi postea.* p.388.n.145
- VII. *Vitrum tria reliqua elementa pureiferi possunt.* p.390.n.148
- VIII. *Vitrum pureida secundum partem sit eisdem speciei cum pureida secundum totum.* p.393.n.151
- IX. *Vitrum igneus pureida secundum partem hominum sit causa febrium malignæ.* p.396, n. 155
- X. *Vitrum ad prelibandum pureidum secundum partem conueniat parare in principio medicamentum purgans.* p.399, n.159
- XI. *Vitrum humores tergentes flatum ac tergentes sicut purgandi.* p.402.n.165
- XII. *Vitrum in loco naturali mixta pureificata.* p.411.n.171
- XIII. *Vitrum si mixtum existere in uicua pureificere possit.* p.415.n.175
- XIV. *Vitrum definitio pureidine postea dicitur per extrinsecum calorem ab alio cancti, sicut à contraria qualitate, & à hisse partibus, & à prohibita transformatione, quàm per interitum à calore extraneo.* p.421.n.179
- XV. *Vitrum factor sit soboles pureidine.* p.429, n.187
- XVI. *Vitrum pureida possit fieri à calore interano.* p.431.n.202
- XVII. *Vitrum per pureidum generari possunt aliqua animalia.* p.432, n.206
- XVIII. *Vitrum causa efficiens predicta ad procedenda*

tergenda animalia insepulta vocatur propter aliquam formam. p. 432. n. 110
 XIX. *Vtrum potius quid vivum accidens in alio non subsistens, vellet deficiatur patris per interitum caloris in homine.* p. 434. n. 111
 XX. *Vtrum definitio pueritoni debeat citius dici, est interitus caloris in iocitate, & humiditate simul.* p. 435. n. 119
 XXI. *Vtrum in definitione patris dicitur deus, interitus frigoris.* p. 436. n. 123
 XXII. *Vtrum frigiditas interna mixta sit calidi patris.* p. 436. n. 123
 XXIII. *Vtrum definitio patris dicitur commutatur cum suo definito.* p. 438. n. 129
 XXIV. *Vtrum calor extraneus extrahere possit calorem naturalem mixti.* p. 439. n. 131
 XXV. *Vtrum patris sit naturalis.* p. 440. n. 138
 XXVI. *Vtrum senectus & mors sint via ad patris.* p. 442. n. 142
 XXVII. *Vtrum omnia definita per patris dicuntur.* p. 442. n. 146
 QUÆSTIO IV. De Vitione. p. 444. n. 150
 Artic. I. *Vtrum definitio patris dicitur competat vitioni.* ibid.
 II. *Vtrum vitiis potius fieri à quacunque elementa.* p. 448. n. 154
 III. *Vtrum omnia mixta sint vitionia.* p. 447. n. 157
 QVÆST. V. De Digestione. p. 449. n. 161
 Artic. I. *Vtrum calidus sit idem, quod digestio.* p. 449. n. 162
 II. *Vtrum concolitas caliditas tendat ac quando cruda fuerant.* p. 451. n. 164
 III. *Vtrum que concoquantur crassiora reddantur.* p. 454. n. 168
Traictatus de maturatione. p. 456. n. 172
Traictatus de elevacione. ibid. n. 173
Traictatus de assatione. p. 457. n. 174
 IV. *Vtrum omnia mixta concolitibus sint.* p. 458. n. 174
 QVÆST. VI. De indigestione. p. 460. n. 181
 Artic. I. *Vtrum indigestio sit à frigore.* p. 461. n. 183
 II. *Vtrum indigestio proveniat à propria & naturali frigiditate rei indigeste.* p. 463. n. 189
Traictatus de homine. p. 464. n. 193
Traictatus de muliere. ibid. n. 194
Traictatus de fructu. p. 465. n. 195
 III. *Vtrum indigestio opponatur digestionis.* p. 465. n. 196

QVÆST. VII. De passionibus duarum qualitatum passionum. p. 467. n. 197
 Artic. I. *Vtrum dixerim frigiditas sit à frigiditate, & male ab humiditate.* p. 467. n. 197
 II. *Vtrum que dissolvuntur à frigiditate congelata fuerint à calido, & e contra, quæ dissolvuntur à calido congelata fuerint à frigiditate.* p. 469. n. 197
 III. *Vtrum solum ea, que sunt aqua & terra à prædominio caliditatis, & liquefactibilia sint.* p. 471. n. 197
 IV. *Vtrum que à prædominio sunt terrenæ potius increscant, quàm que sunt aqua & terra.* p. 471. n. 194
 QVÆST. VIII. De passionibus præmixtis ab extrinseco versus duas qualitates passus.
 Artic. I. *Vtrum inaccessibilia sint, que constant partu amplis & duris.* ibid. n. 118
 II. *Vtrum flexibile sit, quod quasi terminus alioquin & dirigibile, quod quærit terminus proprius.* p. 475. n. 121
 III. *Vtrum fractio, & comminatio sint idem.* p. 477. n. 123
 IV. *Vtrum materia insepulta sit humiditas non flores, sed bene permixta cum suis terrestri.* p. 478. n. 131
 V. *Vtrum manus formabilis fiat, que passa in seipso coram.* p. 479. n. 135
 VI. *Vtrum materia capibilis sit firmam terrestrem à prædominio.* p. 480. n. 138
 VII. *Vtrum tractabile sit, quod movetur tantum secundum unam sui partem ad movens.* ibid. n. 141
 VIII. *Vtrum dicitur sint, que deprimuntur secundum partem superiorem in profundam, & ad latum per unam, & eandem per seipsum.* p. 481. n. 143
 IX. *Vtrum sensibilia sint, que constant partu dissoluta secundum longitudoem.* p. 482. n. 148
 X. *Vtrum mixta terra & æreæ inflammabilia sint.* p. 483. n. 151
 QUÆSTIO VLT. De Qualitatibus passus & adus in comparacione ad corpora. p. 484. n. 154
 Artic. I. *Vtrum que congelata fuerint à calido sint communia terra & aquæ, & que à frigido sint terra à prædominio, & que ab utroque sint communia terra & aquæ, nat terra & æri.* p. 484. n. 155
 II. *Vtrum mixta calida vel frigida sint per participationem elementa calidi, & frigidi.* p. 485. n. 162
 III. *Vtrum forma mixtura cognoscatur per sua accidentia.* p. 488. n. 165

DOCTOR
 FRANCISCVS MATTHÆVS
 FERNANDEZ DELARANS
 CIVITATIS PACENSIS MEDICVS
 ET PHILOSOPHVS ISTIVS CVRIÆ,
 MATRITI INCOLA,
 SVPER QVATVOR LIBROS METEORORVM
 Aristotelis, Philosophorum Principis,
 PROLEGOMENON

IROR nimis de omnibus ferè Scriptoris agnibus de Physico auditu, de Cælo, de Mundo, de Generatione & Corruptione, & tandem de Anima: que omnia ab eis vocantur cursus Artium, & translationem Meteororum minimè attingunt: & mul-
 tud magis miror, dum principium Aristotelis horum librorum lego, quod facit ait: *De primis natura causis, de omni naturali motu, de sideribus in summo corpore, quod convertitur dispositis, atque etiam de corporibus elementarum, quot & que sint, ac de ipsorum viscositudine, de communique generatione & interitu, iam ante dispositis.* In hoc principio Aristoteles mentionem facit de octo libris Physicorum, vt patet per illa verba, *De primis natura causis & de omni naturali motu, mentionemque facit de quatuor libris de Cælo, vt patet per illa verba, de sideribus in summo corpore, quod convertitur, dispositis.* Mentionem denique facit duorum librorum de ortu & interitu, quod manifestat illa verba, *de communi generatione & interitu.* Cùm autem Aristoteles in libris de Cælo nullam mentionem egit de octo libris Physicorum, nec de illis in libris de Generatione, nec de quatuor de Cælo, & in principio horum de omnibus prædictis mentionem præfatam fecit, & cùm in rei veritate nullam verbum Aristotelis fruitaneo sit, est mihi occasio maioris admirationis prædictæ, & præcipuè Aristotelis explicato à Diuo Thoma lect. 1. super hos libros, vbi sanctus Doctor ait: quod complementum scientiæ requirit, quod
 A non
 Fernandez in lib. Meteor.

non sistantur in communibus, sed procedatur vsque ad species. Cùm autem Arist. determinauit in libro Physicorum de principiis entis, de causis, & de toto, eiusque motu & loco, & in lib. de Cælo de quinque corporibus simplicibus, tandem in libro de Generatione determinauit de Transmutationibus elementorum: Sic in his lib. Meteororum agit de speciebus Transmutationum, quæ citra elementa accidunt, & ne mutilata & manca remaneat scientia naturalis, ei complementum tribuit cum his lib. Meteororum. Nam sicut in rebus naturalibus nihil est perfectum dum est in potentia vsque fit in ultimo actu, & quando medio modo se habet inter puram potentiam & purum actum, est quidem secundum quid perfectum, non tamen simpliciter, hoc idem accidit scientiis; nam scientia quæ habetur de re tantum vniuersali non est scientia completa vsque dum acquiritur vltimus actus, vt verbi gratia, si quis solum habeat scientiam de animali, si scit partem constitutionis hominis in actu, scilicet genus, eiusque differentias speciei constitutiuas, nondum scit in actu, sed potentia tantum: Vt autem acquirat perfectam scientiam de animali, necesse est ad eius complementum procedere vsque ad species, non autem vsque ad indiuidua, siquidem scientia non agit de illis, doctrina est Doctoris sancti loco cit. sic Aristoteles in præfati præsupponit vniuersalia necessaria ad scientiam naturalem quæ in lib. prædictis scripsit: modò autem in istis agit de speciebus eorum, & sic in lib. antehos scriptis non præsupponit de vniuersalibus, cùm in omnibus illis de eis agat; in his autem præsupponit ea, si quidem de speciebus eorum agit. Videte autem si est sufficiens occasio admirationis eorum qui tractant de octo libris Physicorum & de reliquis ante hos, & non attingunt ad horum explicationem, defectu cuius manca remanebit eorum scriptura. Cæterùm ad complementum etus assumpsit tractare de hac materia, & etiam quia deficit inter nos: & etiam si aliqua reperitur, scripta est à Theologis doctissimè. Verumtamen non accedunt vsque ad quartum lib. sed Medicis illum relinquunt, vt quid distinctum à sua professione.

3. At cùm tota hæc materia Medica sit, & præcipuè quæ in 4. lib. tractatur, conueniens est vti à Medico tractetur, vt videtur Theologi multa quæ solum Medicis sunt conuenientissima, & Medici videant in libris Meteororum à Theologis scriptis quæ ab eis tractata sunt ad necessariam Diuinæ essentiae cognitionem, vt patet ex Diuo Thoma in 4. horum, lect. 1. & super Paulum ad Romanos, & ex Diuo Theodoro eodem loco in explicatione huius nominis, Meteorologon, per hæc verba. *Creato, inquit, rerum & horarum, mutationes & temporum vicissitudines, noctis & diei, successiones & nubum; velut quadam parturbatione, imbrium & aura ventorum & herbaram, arborumque & fructuum ex feminibus productiones & alia inuisi modi per multa quæ in hoc Mundo cernuntur aperit nos docent, & Deum esse omnium effectorem,*

Vtrum gener. possit scientia de reb. Meteor. 3

ctorem, & gubernationis eorum quæ fecit, clausum scit & sapienter tenere. & D. Augustinus 3. de Ciuitate Dei, & tractatu 2. in Euangelium Ioannis.

Nomen hoc Græcum est, nam Meteoron significat rem excedentem, vel eleuatam: logos autem est sermo, & sic erit explicatio hæc; sermo, vel tractatus, vel consideratio eorum quæ supra eleuata sunt, vel quæ supra eminent, vel quæ in excessis generantur, veluti sunt stellæ cadentes, pluuie, pruinzæ, niues, grandines, nubes, fulmina, tonitrua, fulgura, &c.

Sed obiicit aliquis, in tractatu Meteororum agitur etiam de multis quæ in infimo loco generantur, vt terræ motus, flumina, fontes, metalla, & maris saltes; ergo malè pronuntiat quòd nomen hoc Meteorologon agit de iis quæ supra eleuata sunt. Respondet D. Thom. loco citato, quòd cùm quæ sunt in alto sunt mirabilia & magis desiderata, idè ab eis tota doctrina nomen accipit. Ego autem dico, quòd denominatio sumitur à maiori parte, vt ait Aristoteles 2. de Anima, textu 49. per hæc verba, *vnusquodque ab eo denominari quod potissimum est in ipso.* & quia pars maior accedit magis ad torum, & cùm supra regionem æream plura generentur quàm in terræ regione, idè ab eis sumptis doctrina nomen, & plura sunt loca & maiora quæ sursum reperiuntur, quàm quæ infra: siquidem reperitur regio cælestis, ignea, ærea, & aquæ, quæ maiores sunt quàm terræ, quantum maius est continens quàm contentum.

PROLEGOMENON I. Vtrum generari possit scientia de reb. Meteorologicis?

1. **V**T videtur quòd non: primò scientia non est de contingenti- bus, sed de necessariis, ex Arist. 1. Post. c. 14. sed omnia quæ in

Meteoris tractantur sunt contingencia, ergo nullo modo de illis potest esse scientia minor probatur: pluuie, grandines, tonitrua, terræ motus, comete & denique omnia Meteorologica sunt contingencia, ergo de illis nequit esse scientia.

2. Secundo arguitur. Scientia veritatis circa vnum & idem obiectum, sed in doctrina Meteorologica, plura obiecta reperiuntur, ergo de illis non potest esse scientia: maior parte nam scientia est vna vitate obiectæ Arist. 1. Post. cap. 3. ergo cùm sint plura obiecta, erunt plures scientiæ, & per consequens, vel non dabitur, de hac materia scientia, vel erunt plures: quòd est absurdum. Confirmatur, nam idè de octo libris Physicorum

Fernandez in lib. Meteor.

nam datur scientia, quia agitur in eis de corpore naturali, hoc modo accepto, & in quarto lib. de Cælo datur scientia, quia agitur de corpore naturali simpliciter, & in abstracto de Generatione & Corruptione etiam datur, quia agitur de corpore naturali mixto, & sic de singulis libris scientie naturalis datur scientia, quia ordinantur agitur de speciebus mixti, ergo cùm in his lib. Meteorologicis agatur de variis obiectis inordinatis, de eis non dabitur scientia, vel illi datur, multiplex scientie.

Tertio arguitur, res Meteorologicæ varias formas ad varios fines obinēt & acquirunt, sed quæ habent varias formas ad varios fines, non possunt vnica diffinitione certa diffini, ergo de illis non datur scientia.

Confirmatur res Meteorologicæ sunt plura entia in actu, sed ex pluribus entibus in actu fit vnus ens per accident, ergo cùm de ente per accident non possit dari scientia ex Arist. & D. Tho. 6. Metaphys. c. 2. lect. 1. de reb. Meteorologicis non dabitur scientia.

Vltimò arguitur. Démonstratio generis scientiam: sed de Meteorologicis non potest fieri démonstratio, ergo de illis non dabitur scientia: maior per se potest, cum scientia sit

A 2 bulgus

Conclusio.

bus acquiritur per demonstrationem minus probatur: verè demonstratio respicitur: syllogismus descendat ab vno genere in aliud. sed qui agit de rebus Meteorologicis descendat ab vno genere in aliud, ergo de aliis non dabitur demonstratio, maior est Aristoteles 1. Post. c. 7. minor probatur. Qui demonstrare debet de rebus Meteorologicis debet agere de pluvia, vberis gratia, hoc modo, pluvia est vapor calidus & humidus est humiditate aqua clematur per calorem Solis vsque ad mediam aëris regionem, in qua proper loti frigiditatem condensatur & in nubem conuertitur: nubes autem in pluuem descendentes per guttulas: sed nix est vapor calidus & humidus clematur vsque ad mediam aëris regionem, vbi proper loci frigiditatem conuertitur in nubem, nam hæc est nixi definitio, ergo nix est aqua firmaliter: sic facilliter nix generatur modo dicto: pluuia autem generatur ex eadem vaporibus per congelationem, ergo nix est pruna, & per consequens, syllogismus descendat ab vno genere in aliud.

10. Pro explicatione huius quest. primò aduertendum est ex D. Thoma 6. Ethic. lect. 2. o. quod omnis scientia, cum sit cognita rei per causam, præsupponere debet cognitionem ipsius rei causæ, & sic generari debet ex aliqua ratiocinatione demonstratiua, quæ procederet ab eis habitis principiorum: cum hoc veretur circa propositiones per se notas & indemonstrabiles: quæ si habeatur motus per quod demonstratur non distinguerentur à scientia, ac per consequens, non essent quicque habitus intellectus ab Aristotele numerati, propositiones autem indemonstrabiles per se ipsas cognoscuntur, nam hæc propositio, quodlibet est, vel non est: vel hæc, totum est minus sua parte &c. non est necessarium quod cognoscatur per medium: aliis, non esse per se nota, sed ignota: quare per se ipsam cognoscitur. Vnde, quædam Aristoteles. Pater Valsquez 1. parte doct. 1. cap. 2. dicens, habitus scientie non distinguat ab habitu principiorum tali scientia, cum habitus principiorum primorum versatur circa propositiones immediatas, quæ non habeant medium per quod probentur habitus autem scientie versatur circa propositiones mediatas: ideo medium per quod probatur scientia, est ipsius habitus principiorum tali scientie.

11. Secundò aduerte ex Arist. 2. de Celo. cap. 3. text. 6. quod certitudo & immutabilitas rerum pendet à immutabilitate causæ, quàm incertitudo & mutabilitas, nam quando aliqua res pendet à pluribus causis, quibus mutari, aut defecere potest: quod patet in ar-

tificialibus, vt artificium aliquod si in sui compositione indiget operibus, verbis gratia, fabri lignarij & fabri ferrarij, edificatoris, piccoletij, deficientis vnoquoque horum, necesse est, artificium pati defectum: sic in naturalibus, quæ magis sunt materialia maiorem habent incertitudinem & mutabilitatem, quàm immaterialia, cum pendant à pluribus causis. Alteram autem causam affert, scilicet, quantò res est materialior, tantò constantiùs habet plurius accidentibus accidentia autem ex natura sua inducunt mutationem & varietatem: quod patet, si quidem res est materialis, vel est calida, humida vel frigida, alba, nigra, carulea &c. abstracta autem à materia expressi est horum accidentium: sic res Meteorologicæ quæ sunt magis materialia maiorem varietatē & incertitudinem habent, quàm sunt naturæ lætæ verum de quo in octavo lib. Physicorum agit: genus autē magis immutabile est quod speciei: si quidem species maiorum compositionem habent quæ generant, sicut individua quàm species: quia in lib. agit de specieb. entis, vt supra dictum est, ideo res de quibus in præsentia agitur, magis contingentes, inque & mutabiles sunt: sic pulchritudo sanctus Doctor in principio de Anima affirmat, scientiam de animæ esse certiorē omnibus aliis, quæ anima rationalis operationes quas exercet acquiritur à materia dependent, ex quo veretur, accitimus Aristoteles 1. Post. cap. 15. alijsque modis certitudinis scientiarum: si quidem Metaphysica certior est omnibus aliis scientiis, cum dispuset de re omnino abstracta à materia, quia obiectum eius abstracti à materia & secundum rem & secundum materiam. Post Metaphysicam autem Mathematicæ scientiæ sunt certiores aliis, quæ hæc abstractat à materia secundum rationem, licet non secundum rem: vt v. g. triangulus licet necessariò sit in algebra, materia non tamen consideratur à Mathematico propt. est in materia: tandem, post Mathematicam scientiam Physicæ est certior in vltimo gradu certitudinis, quoniam Physicæ non abstracti à materia, sicut in comuni, licet abstracti in particulari: & ita pars Meteorologica, scilicet ratiores dicta, est multo magis certior Medicinæ, si vix ipsæ sanctus Doctor opusculo sepeuo super Boetium, §. ad primum. Propter quod dixit Auerroës, vt refero libro de Facultatibus naturalibus, tractata questione, questione prima. ex Galieno, libro de opera fidei ad Theriaca, tum si Medicinæ præcepta sint certa & perpetua: euentus in ea sunt incerti.

Conclusio.

12. DE Meteorologicis rebus generatur verè & realiter scientia.

Probat. primò, qui agit de rebus Meteorologicis acquirat habitum semper verum cum incapacitate ad falsum, sed talis habitus est scientia, ergo qui agit de rebus Meteorologicis acquirat scientiam: maior est Vera, si quidem talis habitus est verus mentis, quæ perficit intellectum: & cum obiectum intellectus sit verum, perficit hanc potentiam ad verum cognoscendum cum incapacitate ad falsum: sed hæc non est intelligentia, cum hæc sit primorum principiorum, quæ cognoscit propositiones per se ipsas & sine alio medio, vt primo notabili dictum remanet: nec est sapientia, vbi de se patet: nec ars, cum non versetur circa ea quæ à nobis fiunt: nec prudentia, si quidem ars & illa versantur circa contingentia quæ à nobis libere operantibus fiunt, aut agi possunt: ergo erit scientia: cum hæc versetur circa necessaria & quæ à nobis fieri non possunt.

13. Secundò probatur conclusio, nam licet scientia multiplicet ab Arist. optimè diffiniatur, deductur altera diffinitio ab eo 6. Ethic. cap. 6. scilicet. *Est habitus cuius præpositio vniuersales necessaria & mediant, ad efl, quia medius habitus veritatis principiorum.* Sed intellectus versatur circa propositiones vniuersales, necessarias & mediatas Meteorologicis, ergo de rebus Meteorologicis acquirat habitum scientiam: non inclinatio ad falsum.

14. Sed contra hoc, & præcipue aduersus id quod dicitur, quod talis habitus est virtus mentis ad verum cum incapacitate ad falsum, arguitur. Habitus dictus inclinatio ad falsum, vt notatur esse in vere: ergo autem multoties vidi notari in Hyeme: Cometas esse de natura clementis: demonstratio autem ostensum est, esse de natura celestium, vt patet de cometa apparente anno 1773, qui apparuit supra coram lunæ, & simili modo de torrida zona inuolubilem esse ob immensam caliditatem illius climatis, vt ait Boetius 1. Meteor. cap. 3. cuius contrarietas nobis referunt nauigantes, qui quoties per ipsam transeunt: sed potius dicunt esse temperatam & habitabilem, si quidem multa animalia degunt in ea & per longum tempus durat, & plene odoriferis sit generatur, vt patet ex Paterio testifio de Acofia in hist. naturalis Indiarum lib. 1. cap. 9.

15. Respondetur, negando, habitum predictum inclinatio ad aliquod falsum, nam vt talis habitus sit scientia & inclinatio ad verum & sic incapax ad falsum, sufficit, res Meteorologicis de quibus est habitus, vt in pluri-

mum euenire, vt docet Arist. 1. post. cap. 21. licet raro constanter accidat ex aliquo accidenti, aliis nulla reperitur scientia: Quod autem totum aliquando accidat in hys, non est rarissime, & non propter hoc auertitur infallibilitas scientiæ, non inclinatio ad verum, & renouare falsum, potius autem cognitio: euentus propter aliquod accidens potentem à veritate habitus est scientia actualis: cum intellectus modis suo demouat ad res cognoscendo, nam per suas causas, vel per sua accidentia quando contingunt, cum scilicet *rem per suas causas cognoscere.*

Et hoc magis intelligitur, aduerte ex 16. Iacobo Zabarella super cap. 21. lib. 1. Philosophicæ, quod quando dicitur, effectus naturalis non semper efficit, vel in plurimum, intelligi debet de ratione causæ, quæ certas suas causas impendunt, vt in plurimum, cum raro suspenditur, ideo necesse est quod causat sub scientia.

Pro 2o, secundum est, quod si effectus 17. semper, aut frequenter, aut raro in subiecto aliquo eueniat, nonne attendendum est ad causam, & non ad illud, cum ad causam fit referendum: nam si aliquam certam causam vel semper, vel frequenter consequatur, sub demonstratione cadit, etiam si respectu subiecti transmissus sit, et si respectu causæ raro fiat, de eo non poterit esse scientia, vt dicit Arist. loco supra allegato. De cometa autem & de torrida Zona loco videbatur versari, circa quam habitus dictus versatur, non inclinatio ad falsum.

Tertio probatur conclusio. Scientia inmediate attenditur penes certitudinem quæ potentia intellectus adhaeret fibilibus per suas causas, sed qui agit de rebus Meteorologicis medio intellectu adhaeret eius obiecto, per suas causas cognoscendo illud, ergo qui agit de rebus Meteorologicis acquirat scientiam: Minor probatur, intellectus percipitur habitus quo adhaeret ad verum lib ratione vere, certitudine quadam per suas causas: sed firma adhaeret intellectus ad obiectum est in qua consistit certitudo, vt fms, quæ obiectum talis claritate est melius dispositum ad causandum in intellectu assensum veritatem firmiter & certius: ergo cum scientia per ipsam acquiritur per demonstrationem, medio quo intellectus adhaeret vero per suas causas, scientia erit talis quæ immutabiliter attenditur penes certitudinem, quæ intellectus adhaeret fibilibus per suas causas. Maior probatur. Qui agit de rebus Meteorologicis adhaeret obiecto fibilibus per suas causas, quod obiectum habet conformitatem veritatis radicaliter, quæ est perfectio, ratione cuius cognoscitur rerum Meteorologicarum est necesse

cessaria & conformis obiecto Meteororum cognitio, ut fallium esse non possit. Scientia autem huc est, si quidem ita est conformis rei scilicet, ut falsa esse nequeat, ergo qui agit de rebus Meteorologicis scientiam acquirit, ac per consequens, de illis dicitur.

29. Confirmatur. Propria passiones consequuntur ad propria sua formas tanquam res emanantes ab illis ergo ad formas rerum Meteorologicarum consequi debent fieri propriae passiones, ut ab eis emanent: sed qui agit de rebus Meteorologicis cognoscit suas passiones per eorum formas tanquam per causas, ergo medio habitu scientifico eis cognoscere debet: cum fieri sit, rem per sua causas cognoscere, ut patet ex Aristotele 1. post. cap. 1.

30. Quarta probatur. Scientia est cognitio demonstrativa, certa & euidens per sua causas, sed qui de rebus Meteorologicis agit, habet cognitionem certam, & demonstrativam & euidenter per sua causas, ergo de illis generatur scientia: Probatur maior, nam in Meteorologicis demonstratur, mixta imperfecta esse generalibus & corruptibilibus, demonstratur, elementa transmutari ad inanimatum, & denique quae Meteorologica sunt demonstrabilia, ergo de illis potest generari scientia.

31. Ad Argumenta autem inicio quaestionis posita respondetur. Et ad 1. dico quod Meteorologica individualiter sunt contingentes, de quibus propter numerum infinitum & propter conditiones individuales, & denique propter res quae eis contingunt, non est scientia. Universaliter autem non est contingens, sed necessaria & perpetua, quia sunt necessariae, & perpetuae veritates. De quo intelligitur ex Arist. 1. post. cap. 2. quando haec verba pronuntiat: *Et quod aliter hoc se habere non contingat. Scilicet, certitudinem veritatis ita esse, ut aliter se habere non possit, ut per causam eam cognoscimus esse talem cognitam ralis nulla est effecta, cum in omnibus scientiis reperitur singularia in quibus multa contingunt, cum adiones & operationes circa ea veniunt.*

21. Ad 2. argumentum respondetur, quod licet sit diversae res Meteorologicae, consentitur tamen sub vno modo considerandi, qui modus considerandi est obiectum vni scientiae Meteorologicae, non aliter ac homo & equus, substantiae ac accidentis, sunt res diversae & de eis est vna & eadem scientia de eorum traditiones non sunt duae scientiae sed duae partes eiusdem scientiae: quod patet ex ipso Arist. loco allegato res. 17. verba autem Arist. haec sunt. *Vna autem est scientia, quae vniui generis quatuorque ex primo*

componitur ex partibus suis, ut affluuntur bonam per se. Res autem Meteorologicae, licet sint diversae naturae & generationis & corruptionis & affectionis, continentur tanquam species sub ratione communiori, id est sub vno modo considerandi, qui est genus, vniuersalis autem Meteorologicae vni species, nam obiectum quod totale aliquid scientiae femper debet esse genus, quod habere debet species, ab unitate quarum dependit unitas scientiae. Simili modo respondetur ad confirmationem, nam etiam in lib. Physicorum agitur de ente naturali, eius loco, tempore, iugitro, indubitabili, atque eius motu, & in lib. de Caelo agitur de quatuor corporibus simplicibus elementorum, & de corporibus colorum simplicibus, quae omnia sunt vnum obiectum in sua scientia vno modo considerationis, nam licet in genere rerum sint multa, in genere simplicium sunt vnum.

Sed contra. Genus finis subditur supra 13. genus rei, sed sunt plura genera simplicium ergo non bene foluitur argumentum. Respondetur, omnia illa genera rerum esse passiones demonstrabiles illius obiecti (habitu) quod passiones eius obiecti non essent, tenetur argumentum verum, ut patet de entibus per accidentis: si quidem vniuersa scientia formati est vniuersa specificia principiorum interea idem genus scilicet, forma eadem obiecti accidentis, quod patet ex D. Thomae. Post. Analyt. Lect. 4. cuius verba sunt haec. *Ad haerensum ergo ostenditur sciendum est, quod haec materialia discretia obiecti non discretibiliter habitum, sed tantum formaliter: Cum ergo subiecta propria obiectum scientia non discretibiliter scientia secundum discretiones materialium subiectum, sed secundum discretiones eorum formalium: sicut enim formaliter subiecta sunt res, ut hinc per se videtur, ita formaliter vni subiecta accipiunt secundum principia ex quibus aliquid scitur, & ita quatuor tantumque sunt aliqua discretibilia per se sunt naturam, admodum per eandem principia sciuntur, pertinent ad eam scientiam, si quidem vni vni tamen iam discretivam quantum sunt subiecta: sicut enim per sua principia subiecta. Et ibi ponit exemplum.*

Ad 3. arg. respondetur simili modo, quod licet res Meteorologicae habeant varias formas ad varios fines, in genere rei habent vnam formam, videlicet, in genere scilicet & sic definitur vniuersa diffinitione, & quomodo res Meteorologicae sit diversae quae continentur in vniuersa ratione per se, ad quam sequuntur propriae passiones quae de proprio obiecto demonstrantur a Philosopho Meteorologico, ideo de eis generatur scientia. Eodem modo respondetur Ad confirmationem.

25. Ad vitam argumentum respondetur, verum esse repugnare demonstrationi vt defendat de vno genere ad aliud, si quidem talem modo non concludit: cum modum necessarium sit quod distribuantur in aliquid praemissa complecti, qui autem demonstrat in Meteorologicis non defendit de vno genere in aliud, cum semper medium distributum remaneat complete in praemissis, & sic qui agit de Meteorologicis debet concludit. Ad simile autem positum in argumento, respondetur, quod quaedam efficiens aquae, nubes & nubis, licet sit vna, ratio tamen maioris vel minoris intentionis generatur praedicta & alia huiusmodi, quod nisi explicatur hoc autem non est defendere ad vno genere in aliud, & si defendit, non est vniuersum legitimum, cum non pronentiam nisi ex defectu illius qui de illis agit. Tum praeterea illa argumentationes in argumento posita sunt vniuersae ratione materiae, de qua non est fermo, vt patet ex verbis D. Thomae supra positus.

PROLEGOMENON. II.

Vtrum scientia Meteorologica subalternetur Philosophia?

16. T videtur, quod sic. Scientia subalternata addit obiecto scientiae subalternantis differentiam accidentalem: sed scientia Meteorologica addit obiecto Philosophiae differentiam accidentalem, ergo est subalternata minor probaturus mobile in communi, quod est obiectum Philosophiae, contrahitur ad obiecto scientiae Meteorologicae per hoc quod sit spororum, vt aquam maris esse saltam, mel esse dulce, grandinem esse rotundam, & mixtam esse album, & sic de reliquis: ergo cum haec sit cognitio scientiae subalternantis & reperitur in scientia Meteorologica, Philosophiae subalternabitur.

17. Confirmatur. Scientia Meteorologica si habet ex additione ad Philosophiam, ergo est subalternata; antecedens probatur: obiectum scientiae Meteorologicae addit supra obiectum Philosophiae omne quod ei accidit, ergo similiter scientia Meteorologica si habet ex additione ad Philosophiam.

Ad 2. arguitur. Obiectum scientiae Meteorologicae continetur sub obiecto Philosophiae, ergo est subalternata: antecedens probatur: obiectum scientiae Meteorologicae est angustius obiecto Philosophiae quia con-

tinetur sub illo: consequens probatur nam continens maius est contento. Antecedens probatur, obiectum Philosophiae est eius modum, quod fit extendit ad corpora coelestia: sed obiectum scientiae Meteorologicae non fit extendit ad corpora coelestia, ergo continetur sub obiecto Philosophiae. Maior cum consequentia sua per se ostenduntur probatur, nam impressiones Meteorologicae non sunt de natura coelestis, cum natura coelestis incompressibilis sit, vinctis patet, ergo angustius est obiectum scientiae Meteorologicae quam obiectum Philosophiae, ac per consequens sub illo continetur.

Confirmatur. Ideo Musica subalternatur Arithmeticae, quia numerus sonus qui est obiectum Musicae continetur sub numero qui est obiectum Arithmeticae, & Ethica subalternatur Politiae & Oeconomicae, quia obiectum cuius continetur sub obiecto habetur: si quidem obiectum Politiae est tota respublica, & Oeconomicae, est domus Ethicae autem, homo priuatum sumptus: ergo similiter fit obiectum Meteorologicae continetur sub obiecto Philosophiae, si quidem maiorem latitudinem continet quam obiectum Meteorologicae haec est subalternabitur.

Tertio arguitur. Scientia Meteorologica non probat de vno obiecto propter quod, sed quia, ergo est subalternata Philosophiae. Antecedens probatur, nam scientia Meteorologica probat, quia elementa Meteorologicae impressiones & praeparationes autem propter quod mouentur.

Vltimo arguitur, & probatur quod scientia Meteorologica subalternetur Peripheticae, quae est Arist. & D. Thomae 1. post. Analyt. lectione 15. Vbi dicit, quod scientia de Inde subalternatur Peripheticae, nam scientia de Inde applicat principia Peripheticae ad determinatum materiam, nam Physici, qui tractant de inae, est scire, quia: Periphetici autem est, scire propter quod: nam Physici scit arguit. Conuenio vniuersa subiectum aliquo modo dispositum ad Solem, est causa istius & sic principia autem propter quod haec fit, debent simi Peripheticae, quod patet ex Arist. 1. Post. cap. 13. §. sic habet autem & c. D. Thomae. eodem loco.

Pro explicacione huius quaestionis aduertit ex D. Thomae. Lectione 35. super 1. lib. posteriorum Analyticonum, quod duobus modis obiectum vniuersi scientiae continetur sub obiecto alterius, vno modo accidentaliter, id est, quod obiectum vniuersi scientiae media aliqua differentia accidentaliter contrahit obiectum scientiae superioris, & hoc est vbi subalternatur talis scientiae superioris, non obiectum

obiectum prædictum comparatur obiecto superioris speciei tamquam materiale ad formale & hoc modo Medicus subalternatur Philoſophiæ: nam corpus humanum quod est fanabile, vel aggrabile addit ſupra eis mobile quod est obiectum Philoſophiæ, motus autem ad aggratum & ab aggratum ad fanatum, que est differentia accidentalitatis omnino, & extranea. Pari etiam ratione Muſica ſubalternatur Arithmeticæ, quia numerus ſonus, qui est obiectum Muſicæ, addit ſupra obiectum Arithmeticæ, quod est numerus, ſonorum, que etiam eſt differentia accidentalitatis & extranea. Alio modo continetur obiectum ſcientiæ ſub obiecto aliquo eſſentialiter, addendo ſcilicet eſt differentiam eſſentialem, mediâ quâ contrahitur ad eſſe tale, ratione cuius conſtituitur ſpecies eius.

Concluſio.

31. Scientia Meteorologica non ſubalternatur Philoſophiæ, vera ſubalternatur: ſed eſt pars ſcientiæ naturalis, ſeu eius ſpecies.

Probat, primò ex Ariſt. & S. Doctore, in principio horum lib. vii. Ariſt. ait, *Reſtat autem adhuc quadam huius diſciplinae portio contemplanda*. Sanctus autem Doctor ait *lecta, nec eſſarium ſibi ad complectendam ſcientiam naturalem, determinare de ſpecificis tranſmutationibus que circa elementa geruntur*. Et iſta, hoc ait, dicit ergo, primò quod reliqua huius methodi, ſcilicet ſcientia naturalis pars quam per manus habemus, reſtat conſideranda, quam omnes priores Philoſophi vocant Meteorologicam.

32. Modò autem probatur ratione deducta ex verbis Ariſt. & D. Thomæ quod Ariſt. vocat portionem, vocat Angelicus Doctor ſpeciem, ſed portio debet eſſe aliquis terminus, ſicut ſpecies aliquis generis, ergo ſi ſcientia Meteorologica eſt ſpecies, aliquis ſcientiæ debet eſſe, & non eſt aliis viſi Philoſophiæ, ergo continetur ſub illâ tanquam pars, vel ſpecies. Prima conſequentiâ probatur ex Ariſt. verbis ſupra citatis, & ratione. Scientia Meteorologica demonſtrat de ſuo obiecto, eodem modo ac Philoſophia demonſtrat de ſuo, ergo eſt ſpecies eius. Conſequentiâ patet, ſi quidem quidquid conuenit generi, conuenit ſpeciei: nam ſicut conuenit animalis quod ſit ſubſtantia viuens, ſenſibile, ita ſimiliter ſpecibus conuenit, quòd ſit ſubſtantia viuens, ſenſibile: ergo ſi conuenit ratio generis ſcientiæ Meteorologicæ, eſt ſpecies illius generis. Antecedens probatur ſcientia Meteorologica de-

monſtrat vt in plurimum propter quòd, ſicut demonſtrat ſcientia Philoſophica: ergo demonſtrat eodem modo de ſuo obiecto. Antecedens probatur. Scientia Meteorologica demonſtrat per primam figuram, ſicut deſcribitur quòd, que eſt demonſtratio Philoſophicæ de ſuo obiecto. Antecedens probatur. Scientia Meteorologica demonſtrat, ſumendo medium pro ſubſidio in maiori extremitate quòd maior extremitas eſt prædicatum conſiſtens, & prædicatum de minori termino, qui eſt ſubſidium conſiſtens, ergo demonſtrat propter quòd de ſuo obiecto. Quòd autem ſcientia Meteorologica ſic demonſtrat probatur. In demonſtrationibus propter quòd medium eſt cauſa paſſiua, vel prædicitæ, quòd prædicatum de ſubſidio in conſiſtenti ſed ſcientia Meteorologica offerat per medium, quòd illud eſt cauſa paſſiua, vel prædicatæ ergo demonſtrat per primam figuram. Minor probatur. Omnes res Meteorologicæ ſunt paſſiones corporum ſimplicium & mixtorum imperfectiorum: ergo ad oſtendendum, paſſiones cauſari de ſuis obiectis, eadem obiecta debent accipere pro medijs in demonſtratione.

33. Confirmatur primò, Scientia Meteorologica immediate ingitur habitus primorum principum, que ſunt per ſe nota, ſicut ipſæ Philoſophia ingitur, & non mediantes ſe ſonnet habitus Philoſophiæ: ergo, ei non ſubalternatur, ſed eſt ſpecies eius. Antecedens probatur. Si quidem ipſo habitus primorum principum demonſtrat, ſicut ipſæ Philoſophia.

34. Confirmatur ſecundò, Scientia Meteorologica procedit ex primis & immediatis cauſis, ergo demonſtrat propter quòd. Antecedens patet, nam procedit per cauſas materiales, formales, eſſentiales & ſinales, vt patet quando de impreſſionibus Meteorologicis agitur: ergo. Antecedens probatur. Obiectum ſcientiæ Meteorologicæ non dependet per ſe ab obiecto Philoſophicæ, que procedere debet per cauſas diſtinctas. Antecedens probatur. Obiectum ſcientiæ Meteorologicæ eſt diſtinctum ab obiectum Philoſophicæ, cum illud referat accidentalem ad dat, vt diſtum eſt. & ab illo non dependet.

35. Confirmatur tertio, Philoſophia non demonſtrat à priori ſcientiæ ſcientiæ Meteorologicæ: ergo Meteorologica ſcientia non ſubalternatur ei, ſed eſt ſpecies eius. Antecedens probatur. Scientia ſubalternatur probat à priori conſiſtens ſcientiæ ſubalternatæ, cum conſiſtens ſcientiæ ſubalternatæ non principia ſcientiæ ſubalternatæ,

vt

vt patet de Philoſophia que probat à priori conſiſtens Medicinæ, que illi ſubalternatur: verbi gratia, hæc eſt conſiſtens Medicinæ: *Contraria contrariis curantur*. Philoſophia autem probat hæc conſiſtens à priori, hoc modo. *Contraria ſunt illa que ſub eodem genere collocantur & ab eodem ſubſidio materialitè ſe expellunt*: ergo cum duo contraria in eodem ſubſidio non poſſint eſſe, vnum alterum expellit: ac per conſequens, contraria contrariis curantur. Quòd Philoſophia non probat à priori conſiſtens ſcientiæ Meteorologicæ, præterquam quòd ſine eadem factitè, probatur: nam ad probandas tales conſiſtens necesse eſt, quòd obiectum ſcientiæ ſubalternatæ addat differentiam accidentalem obiecto ſcientiæ ſubalternatæ: ſed obiectum ſcientiæ meteorologicæ non addit talem differentiam, vt diſtum iam eſt, ergo Philoſophia non probat à priori conſiſtens ſcientiæ meteorologicæ.

36. Sed contra. Scientia ſubalternata etiam probat propter quòd: ergo non valet ratio que probat, ſcientiam meteorologicam non ſubalternari Philoſophiæ, quia etiam probat propter quòd. Antecedens patet: nam perſectiſſa probat etiam propter quòd, cum reddat rationem, cur obiecta viſa à longè videantur minora. Adicere quòd propter hoc quòd linea que magis perpenditur, faciunt angulum minorem: hoc autem eſt probat propter quòd demonſtrat illa conſeſio.

37. Reſpondetur. Quòd licet ſcientia ſubalternata dicat propter quòd de iuſtitiâ conſiſtens debet habere aliquis amplius, vt probat propter quòd, ſicut probat ſcientia ſubalternans, quòd debet eſſe, reſoluit conſiſtens in prima principia indemonſtrabilia: quòd non poteſt referri à ſcientia ſubalternata: cum ad hoc conſiſtendum, aſcendere debeat ad ſcientiam ſubalternantem ex nimia dependentia, in modo conſiderandâ ab illâ, ſcilicet ſubalternante: que, ſcientia meteorologica reſoluit ſuas conſiſtens immediate in prima principia indemonſtrabilia, ſine aſſenſu ad Philoſophiam, cum ſit eius pars.

38. Et vt veritas quaſtionis magis pateat. Reſpondetur ad argumentum à principio quaſtionis poſitæ: & ad primum dico, quòd differentia accidentalitatis que contrahitur obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, non ſolum debet eſſe accidentalitatis, ſed omnino talis & extranea, vt obiectum Muſicæ addit ſupra numerum qui eſt obiectum Arithmeticæ, ſonorumque & conſonantium, que eſt differentia omnino accidentalitatis & extraneæ: quæ differentia in omnibus differentiis ſubalternatæ conſiſtens addit à proximo. Scientiæ autem

ſubalternantes, ad ſpeculationem. Res autem accidentales que relata ſunt in argumento, non ſunt extraneæ obiecto Philoſophiæ, ſed necesse eſt, que non conſiſtens ad proximum, ſed ad ſpeculationem. Quòd autem aqua reſiſt ſit falſa, & mel dulcis, grandinem eſſe nebulam, & diuitem eſſe candidum, eſt de eorum intrinſeca ratione: non autem omnis differentia accidentalitatis facit ad ſubalternationem: alia ſcilicet eſt ſcientiæ ſubalternatæ, que ſunt accidentales que ad diſpoſitè tali obiecto. Sed neceſſarium eſt, quòd talis differentia fit omnino accidentalitatis & extranea vt ex conſiſtentiâ ad obiectum ſcientiæ ſubalternatæ habeat ſpeciem paſſiones que de ipſa poſſunt demonſtrari, vt conſiſtens ſpeciale genus ſciſtilis. Differentiæ autem accidentales que in rebus Meteorologicis ſunt inueniæ, non conſiſtens quaerum genus ſciſtilis ac conſiſtens ſcientiæ Philoſophicæ. Si quidem non habent ſpeciem paſſiones ex prædicta conſiſtentiâ, cum nulla reſeruantur propter obiecti identitatem.

Ad confirmationem reſpondetur, nam probatur, ſcientiam Meteorologicam eſſe ſubalternatam Philoſophiæ ſecundo modo poſito in notabili, ex D. Thom.

40. Ad ſecundum argumentum reſpondetur eodem veluti modo. Nam obiectum Meteorologicæ ſub obiecto Philoſophicæ continetur, vt pars continetur in toto.

41. Similiter ad confirmationem.

Ad vltimum patet ſolutio ex iam diſtis.

PROLEGOMENA III.

Vtrum ſcientia Meteorologica ſit ſimpliciter Philoſophiæ necesse ſaria.

42. R. O parte negativa arguitur primò. Multi Philoſophi non arriugunt vſu ad Meteorologiam, ſed ſolum poſt Phyſicam agunt de generatione & corruptione, & de anima & ſunt præſtantiffimi Philoſophi, ergo non eſt necesse ſcientia Meteorologica omnibus Philoſophis.

43. Secundò arguitur. Ordo doctrinæ imitatur ordinem nature. Sed Ariſt. prius egie de ſensu & inſentia, in qua materia egie de mixtis perfectiſſis: poſtea autem egie de Meteorologicis, in quibus de mixtis imperfectiſſis: ergo iam præſuppone cogitationem mixtorum imperfectiorum, de quibus agitur in ſuis libris Meteorologicis: ac per conſequens, agendo de mixtis perfectiſſis, vel non erat

B necesse

necessarium agere de imperfectis, & de quibus in his libris, vel Arist. non recte procedit de agendo in libro de ortu & interitu, de perfectis.

43. Confirmatur. Natura semper incipit ab imperfectioribus ad perfectiora (sic ordo dicitur incipere debet, sed in libro de ortu & interitu agitur de mixtis perfectis, ergo quia impliciter connotantur res Meteorologicae: ut per consequens, qui agit de ortu & interitu sufficit ad cognoscendum res Meteorologicae, & sic non est simpliciter necessaria scientia Meteorologica.

44. Tertio arguitur. Qui scit libris Physicorum de caelo, & de generatione & corruptione non est necessarius scire lib. Meteororum, ergo non est simpliciter necessaria hae scientia: imò, nec vilo modo est necessaria. Consequenter probatur in Meteorologica scientia agitur de ente mobili ad formam mixti imperfecti: sed in libro de Caelo cognoscitur ens mobile prope tendit ad vbi, & in libro de Generatione agitur de eodem ente mobili prope dicitur ordinem ad formam perfectam, sed simpliciter mobile tendit ad vbi & formam perfectam, ergo qui scit perfectè, cognoscit mobile secundum hanc tendentiam principalem: ac per consequens non erit necessarium simpliciter cognoscere ea proventur ad formam mixti principalem & imperfectam.

45. Vltimo arguitur. Mixtum imperfectum est illud, quod non habet formam substantialem essentialiter distinctam à forma elementorum, sed in libro de Generatione agitur de eorum essentia & qualitatibus, ergo non est necessaria simpliciter scientia Meteorologica. Major probatur, mix, grandis, glacies, aqua fontium, flumina, vapor, fulgura, ventus, vapor, &c. non habent distinctam formam substantialem ac ipsa elementa: sed vbi agitur de ipsorum elementis agit de peregrinis: qualitates eius consuevit atque aduenientibus, de quibus in libro de Generatione, ergo qui hoc scit, non est necessarium ut simpliciter sciat res Meteorologicae.

46. Confirmatur primo, in libro de Generatione agitur de transmutatione elementorum ad mixtum, de suis qualitatibus, de crebescione, de interitu. & de augmentatione, quae in quarto Meteororum vocatur coctio, sed de his agit in libris Meteorologicorum superius est hae scientia.

47. Confirmatur secundo. Ex veritate praedicta alicui coacti fuerint affirmare, librum quantum Meteororum continuum esse cum libris de Generatione, imò & materiam esse de generatione, ut patet ex

D. Thomae, super ipsum quantum interu, ergo scientibus libros de Generatione non est necessaria doctrina Meteorologica.

Conclusio.

Scientia Meteorologica non solum est 48. simpliciter necessaria omnibus Philo-
sophis, sed etiam omnibus Medicis, & in tanto gradu, quòd Medici qui ea curent non necerent notitia Meteororum & Philosophorum eodem modo.

Conclusio hae habet duas partes. Prima probatur ex Aristotele. initio horum lib. vbi dicit, de primis naturae causis, de omnique naturali motu, &c. Vbi Aristoteles mentionem facit de ente naturali in communi & de quaque corporibus simplicibus proventur ad vbi, & de corpore mixto lato modo sumpto prope ad quantitates, vel qualitates mouetur, & proventur transmutatur ad formam substantialem & ad mixtum, & in presenti autem agit idem Aristoteles de specibus horum, & cum in praesentulo manet dictum ex D. Thomae, quod qui scit tantum scientiam de genere non scit perfectè, vique dum scit scientiam de specibus. At cum praesens doctrina sit de specibus, ut supra est dictum, necessaria est simpliciter omnibus Philosophis, ut perfectè sciant scientiam naturalem.

Secundo probatur Conclusio. Philosophus 49. plus debet scire omnes partes Philosophiae, ut perfectè sit: sed hae scientia est pars Philosophiae, ut quaestione antecessit dicitur, ergo est simpliciter necessaria omnibus Philosophis.

Confirmatur ex Aristotele qui initio libri primi huius, postquam in quarto loco in scientia naturali doctrinam hanc, cum immediate sequatur ad libros de ortu & interitu qui tertium locum obtinent in eadem scientia sicut libros de Caelo in secundo loco, & in primo, libro Philosophorum.

Tertio probatur Conclusio. Doctrina de 50. ortu & interitu necessaria est simpliciter omnibus Philosophis, ergo & doctrina Meteorologica. Antecedens patet. Nam alius esset Philosophus nesciendo quid generatio sit, quid corruptio, quid alteratio, quid augmentatio, quid elementum, quod sit, quibus levis sint collocata, quid mixtum, & denique omnia quae ad mixtum in communi pertinent, quod est absurdum. Consequenter probatur. Qui scit mixtum, in communi, debet scire omnes eius species, sicut qui scit naturam animalis, debet

Vtrum scient. Meteor. sit simp. necess. Philo. 11

debet eius species scire, ut perfectè sciat naturam animalis: siquidem omnes species eiusdem generis agunt coherentem fore generi, sed species mixti in communi est mixtum perfectum de quo agitur in libro de Generatione, & mixtum imperfectum, de quo agitur in his: ergo necessarium est, ut simpliciter sciat doctrinam meteorologicam, in qua agitur de specie mixti imperfecti, sicut in reliquis libris subsequentibus agitur de altera specie mixti scilicet, perfecti. Porro cum ortu doctrinae sequatur ordinem naturae, & natura progreditur in suis operibus ab imperfectioribus ad perfectiora, ideo doctrina erit incipere debet à mixto imperfecto, de quo in his libris. Postea ascensum in libris quibus sequantur tractari debet de mixto perfectio.

Confirmatur. Generis cognitio est propter specierum cognitionem, ergo Philosophus qui tantum scientiam de genere cognoscit, non attingendo venire ad specierum cognitionem, periculosum non erit, in quod si sciam suum non attingit propter quem metaphisicè motus fuit.

51. Vltimo probatur conclusio. Necessarium est omnibus Philosophis qui concepta Philosophiae (quod est in aliis Philosophis non erunt) effectibus apparentibus eleuare intellectum in causarum cognitionem; ergo ex rebus mirabilibus meteorologicis, cometa, scilicet, iride, tonitruo & denique omnibus mixtis imperfectis de quibus in praesenti, necessarium est, Philosophos dirigere intellectum, ut in cognitione veritatis meteororum quiescat.

52. Secunda pars conclusionis probatur. Sex sunt officia Medici ex Galeno in arte medica, capite vltimo, conseruare, scilicet, curare, praecavere, reducere, restaurare & denique reficere: sed Medicus hae scientia illa omnia complecti, ergo illi est simpliciter necessaria: non probatur nam confirmatio quae naturae temperatae debetur, debet fieri per similia in forma & in gradu: imtemperatae secutiarius debetur reductio pro contraria: cum autem in hac scientia tractetur de climaticis, ventis, terra motibus, aquis, eruditione, coctione, putredine & vitione, mediis hae Medici conferunt homines temperatos, & imtemperatos reducit ad medicamentum temperatum, curataeque media dispositione humorum, cum dicit Hipp. aphor. 22. conclusio 2. aphor. 22. *conseruare quibus purgare conuenit, oportet quibus feruere.* & Galen. 4. aphor. 22. agens de busa crudi, dicit, oportere, coactionem praestare: quae omnia tractat Arist. in 4. libr. huius doctrinae: etiamque praefatur

Medicus, siquidem hoc sit cum alimentis assumptis: & legitur etiam per respirationem attracto & illis molis de quibus Arist. hae agit, & praecipue de antipertitiffi: quare ideo tenet Hipp. 1. aphor. 5. ait, *Fortis hyeme & Vere naturae calidissima sunt & summi longissima: quare per ea, seuerata alimenta & copiosiora exhibenda sunt:* ad hoc autem officium, necessarium est, scire de elatione, de affatione, de fixatione & antipertitiffi: de reductione iam dictum est in primo officio. Restant etiam Medici, prohibendo putredinem: sic Galen. dicit in arte medica, cap. 89. Coctio est quae cessante putredine manente elidit fulminaria. Reducit autem Medicus, ut patet de reficitione aliorum actionum, & praecipue de reficitione vitium mediis specillis de quibus in sagitur.

53. Et tamen huius quaestiones veritas praefatur, ad Argumenta initio quaestiones potest responderi, & ad primum dico, quod non fuit praestantissimi Philosophi illi, qui solum agunt de Generatione & non agunt de specibus, ut patet ex iam dictis & ex probatione primae partis conclusionis.

Ad secundam respondetur, negando quòd 54. lib. de generatione & corruptione agitur de mixtis perfectis, sed agitur de mixto, lato modo sumpto, sicut agitur in libro Physicorum de ente naturali, vel mobili in communi & in libro de Caelo de corpore simplici prope ad vbi mouetur: in his autem libris agitur de mixto imperfecto, quod est species mixti, sicut in reliquis libris, scientiae naturalis agitur de mixtis perfectis, proventur autem sunt species mixti in communi, & sic necessarium est ut Philosophi agant de specibus postquam egerint de genere.

Ad confirmationem patet etiam quid sit dicendum.

55. Et tertium respondetur, quòd lib. Philosophiae cognoscit mobile secundum hanc tendentiam principalem, non propter hoc simpliciter adiudicat Philosophiam, vique dum tendat ad formas mixtas principales & imperfectas, siquidem hae species mixti in communi.

Ad vltimum Argumentum respondetur, 66. quod licet res Meteorologicae non habeant formas substantiales distinctas à formis elementorum, sed solum accidentales, nihilominus tamen egerit praecautio traditione, ut simpliciter Philosophi agendo de illis sint perfecti, siquidem in libro de Generatione agitur de elementis prope ordinatur ad mixtum, & de forma mixta prope ab eis est species distincta & vocat in materia indroducat. At in libro Meteororum agitur de eisdem elementis, non prope ordi-

naturæ ad mixtionem, ex quibus substantialis mixturæ per se in communi in materia introducitur, sed solum de formis accidentibus imperfectis.

57. Simile argumentum fieri potest de libris de Cælo, in quibus agitur de elementis, de quibus agitur etiam in libro de generatione & corruptione: non autem fequitur, propter hoc non esse necessarium doctrinam de generatione & corruptione: si quidem in illis agitur de elementis prope ordinatur ad motum localem in libro autem de generatione agitur de illis prope ordinatur ad mixturam, per se generationem & corruptionem. Ita similiter in hac materia Meteorologica, agitur de elementorum natura prope ad formam mixturæ imperfectæ, id est, secundum qualitates & modum generationis.

58. Secundo respondetur. Quod non omnes res Meteorologicae solum habent formas accidentales distinctas ab elementis secundum qualitates: si quidem aliquæ res Meteorologicae habent formas substantiales distinctas, ut pars de melle, de rosaria, de vino, de ficario, de sanguine, &c. de reliquis eius excrescentiis, & de metallis: carere, quia hæc omnia minus distant à natura elementorum quam mixta perfecta, ut animalia: idem inter mixta imperfecta in his libris collocata sunt.

Ad primam confirmationem patet quod fit dicendum.

59. Ad secundam patet in processo quæri libri. Deo deo. Vt autem ea que dicta sunt & dicenda intelligantur, Adherendum est quod mixturæ & artificiali Aristoteles scientiam naturalem comprehendit perfectissima non docuit: nam t. loco, post libros Physicorum scripsit, in quibus primis doctus egit de ente naturali, vel mobilis abstrahit, & de eius primis causis, que vocantur prima principia, que sunt materia, forma, & privatio: & de quatuor generibus causarum, materiali, scilicet, formali, efficiente & finali. In tribus autem immediatis, agit de motu in communi, eo quod motus est præcipua passio corporis naturalis, quod cum moueatur, motus debet ad vbi & idem in e. egit de loco, vacuo & tempore, eorum quod motus in se ipsius negotiat per se motum sui non esse & definitur enim negotiat per se motum sui non esse eorum etiam, qui tempore definitur per motum. Moueri etiam debet ad qualitem, & denique ad quantitatem, de quibus omnia egit in quarto, cum ibi diuisit mixtionem de non subiecto in subiectum, de subiecto in non subiectum, de subiecto in subiectum, de non subiecto in non subiectum: per accidens in duobus autem immediatis egit Aristoteles.

communiibus accidentibus ipsius motus & entis naturalis, si quidem egit de motu e. & de de instantibus, vt idem ait initio tertij libri: qui omnia in scientia naturali primum locum obtinent. Secundum locum in eadem scientia retinent libri quatuor de Cælo & Mundo. Nam eorum esse naturale in communi diuisuræ in simplex & mixtum, ordine doctrinæ & subtilior cognitionis, incipiendum fuit simpliciter: idem libri de Cælo, in quibus agitur de hoc ente, sequuntur libros Physicorum, & qui motus localem simplex & vniuersalis est & primus amittitur motus, & prima species motus abstrahit sic in libro de Cælo agitur de illis. Tertium locum adquirent duo libri de terra & interea, in quibus agitur de mixto, quod est altera species entis naturalis, vel mobilis: ita postquam in libris de Cælo, adum fuit de corporibus æthereis, reliquum est, vt sequantur libri in quibus agitur de rebus caducis, & petrariis, quod intelligi debet ratione partium, cum generationi & corruptioni fut obnoxia.

Alteram autem vocantur in libris de Cælo fecundum hie tota: præterquam quod corpora cariesita æterna sunt fecundum hie, partes & secundum tota. In quarto autem loco collocantur præsentis libri, in quibus agitur de speciebus imperfectis corporis mixti latissime ad quod de quo in lib. de Generatione, vt dictum est. Præter autem agit de mixto imperfecto quomodo de perfecto ratione iam dicta. Est autem mixtum imperfectum dicitur ad perfectum, in materia & in forma, si quidem hoc consistit debet ex materia omnium miscibilium: forma autem eius substantialis est debet perfecta per veram vniationem omnium quatuor miscibilium: illud autem non fit ex materia omnium elementorum, sed ex aliquibus, formaque eius non est substantialis: sed accidentalis, per mixtionem imperfectam acquiritur, vel si est substantialis, distat debet à vera & perfecta mixtione, & non multum debet recedere ab elementorum natura, vt supra dictum in repositione primæ confirmationis. Hæc tamen est causa breuitatis durationis huius mixtionem: nam que minus recedunt ab elementis, minus durant, vt res prima, grandis, &c. Que autem magis recedunt ab eis, & ad mixta perfecta accedunt, magis durant, vt pars de manna, de melle, factorem, &c. & de his que magis participant de elemento tertio maiorem durationem habent. Cometa enim per phæres non durare nequit: & si per aliquod spatium durat, est ad additione exalationum, que sunt eius pabulum. In s. loco scientiæ naturalis posuerunt Averroës & Albertus Magnus, fossilia, & metalla.

Præter

Præter initio primi libri horum & in commento vlt. quartæ secundum in lib. quos scripsit de mineralibus mineralia autem & fossilia, cum non fiant ex materia omnium quatuor miscibilium, neque eorum forma minus distat à forma elementorum, sed potius recedat à vera & perfecta mixtione, illud sequitur ad hos lib. In e. locum egit Aristoteles de alia specie corporis mixti, scilicet, de vitæ in communi & generaliter accepto, vt potest de specie magis perfecta quam illa que in alio, quomodo in præfati ego aggredior particulatim, in quo autem de loco, agit de anima, vt præterquam de illa egit in s. Physicorum, sed vt patet est vitæ non solum vt est pars animalium, sed animalium, vt plantas comprehendat. Postquam equidem de illa egit quæcumque est pars animalium quidem in s. locum egit de vitæ & internis. Denique in e. loco egit de illa, vt est pars hominum, cum de intellectu, voluntate & memoria intellectusque agit. Finita doctrina de anima agit per se de plantis, seruat eodem ordine ad imperfectioribus ad perfectiora & clariora gratia: autem parte egit de libris animalium: nam licet Aristoteles eorum doctrinam vniationem in duas partes diuiserit, quia primò egit de plantis, v. de animalibus, tractatio de anima vixit res incompleta, in parte ab illo tractata fuit: & licet ego cum ponam in s. parte, non fuit tres partes fed duæ tantum: Carterum explicacionis maioris gratia, in tres partes diuisi. In 7. loco scientiæ naturalis posuit Aristoteles libros de historia animalium: in 8. libris parouum naturalium, in quibus egit de accidentibus, & de eorum operationibus, vt ipsemet dixit in initio libri de sensu & sensibili, per hæc verba: *Postquam de anima distulit, egit secundum se ipsum, consuevit esse tractare explanationem de anima, lib. vltimum habentibus, que sunt propria, de qua communes operationes ipsorum.* Cum autem accidentia vniationem possint antecedere animam, sed potius consequantur ad lib. parouum naturalium, primò se fecit de sensu & sensato, cum immediate consequatur naturam animalis, siquidem definitur per sensum. Ad hunc autem sequitur liber de memoria & reminiscencia. Tum quia memorari & reminisci sunt operationes sensuum internorum, quæ priorem locum habent in natura & extensione quibus operationes sensuum externorum, tum etiam, nam cum animalia quantantur anima, necessariaque eis memoria ad aliquid quæcumque. Deinde autem posuit lib. de Somno & Vigilia, siquidem formam & vigilia consuevit sensuum formam esse ligata sensibus, qui consequantur duo libri, scilicet de fenestris, alter de Diuinatione per som-

num. Immediatè autem post hos potuit esse liber de comam animalium motum in illo autem libro proposuit Aristoteles. Itaque agere de generatione animalium, & sic sequuntur ad istum, quinquè libri. Animalia autem cum ætatis consistunt, eorum tractatio sequitur ad longinquum alios lib. & sic scripsit librum de quinquè & breuitate vitæ, de iuguetate & fenestrate, de vita & morte, de respiratione, de quibus agit Aristoteles in Philosopho, & de quibus incipit debet Medicus. Ne autem hæc omnia in principio libri viderentur posita, & præcipuum in principio vniationem doctrinæ, ligant Aristoteles primi lib. huius doctrinæ, & videtur, omnia hinc deducit ad ab illo.

Ex qua doctrina confirmatur conclusio questionis, scilicet, quod optimus Philosophus vt perfectus sit, scire debet omnia prædicta: nam methodus scientiæ naturalis ab ipsemet Aristoteles sic fabricata fuit, vt magis vniuersalibus ad minus vniuersalia procederet, debet, vt patet à corpore naturali ad simplex & à mora latè sumpto, de quibus in libro de Cælo, & à mixto lato modo sumpto, ad imperfectum & perfectum, & iterum ab illo ad inanimatum & animatum: & denique iterum ab hoc ad plantas & ad animalia, & ad eorum species. Quare erant Valletius t. Physic. t. & conseruare, à tyronem, vbi dicit, methodum hæc relictam esse. Nam cum methodus relictus sit à compositis ad simplicia, & contra autem composita à simplicibus ad composita & scientia naturalis merè speculationis fit, nullo modo procedere debet methodus relictus: nam præterquam quod patet, ex Aristotele in principio libri de sensu & sensibili, probatur in sumpto, & de quo agit ipsemet Aristoteles t. Physic. sumpta etiam vt ab illo sumitur, à fine, nam finis scientiæ speculationis solum est veritatis contemplatio: sed hæc non potest acquiri nisi prius cognoscatur prima principia illius generis ex quibus componuntur omnia entia eiusdem generis, ergo necessaria est cognitio illorum principiorum: ac per consequens, ab illorum tractatione incipiendum est. Nam omnia illa que ad aliorum cognitionem sunt necessaria, præsupponenda sunt: sed cognitio principiorum necessaria est ad perfectum speculationis entis naturalis, vel mobilis, ergo necessaria Philosopho de illis principijs prius agere: hæc autem est composita methodus.

Secundò probatur ex cognitione ipsius methodi resolutione, nam hæc incipit à fine: sed in scientiæ speculationis nullum nisi sequatur nisi eorum obiectis cognitio, ergo

B 3 in

in eis non procedit methodo resolutionis. Obiectum autem scientiarum istarum est cum ipsarum scientiarum, licet sit in intellectu, vel in rebus scientiis, & secundum istud, methodo resolutionis in eis non procedi debet: nam si in rebus scientiis tali methodo non progressi debet à scientia ad ipsas res, cum sint idem, nimis autem hoc accidet si fit in intellectu: nam cum sit iam acquisita, non efficitur illa methodo progrediar: siquidem progressio solam est in rebus adiectivis. Præterea est progressio hæc à fine ad finem, & ab eodem ad idem, que non est resolutionis: nam resolutionis est progressio à fine ad principia & prima & sicca inserta ab eo. Nec valet, si quis dicat pro Vallesio, illum non fuisse loquutum de scientia naturali: propterea est in rebus nec proxi est in intellectu, sed proxi est in voluntate, que quædam species est methodi resolutionis, ut aliqui aut fuerunt pronuntiare, scilicet à fine ad totam artem, & à tota arte ad partes, quod scientia naturali tribuere poterant: quod videntur scio Vallesium nunquam euenisse, cum fit significationem aliquorum. Siquidem quando reperitur voluntas scientiarum naturalium, non est earum cognitio à aliis non operaretur adipsi scientia naturali. Quid inde, quod dicat Vallesius methodum hanc esse resolutionis, si hæc in operabilibus versatur, ut asserit Arist. 7. Metaphysic. text. 21. per hæc verba. *Artem adipsorum tradendum esse à deo: & ab ea incipiendum esse: usque ad principia, & nihil modo à principis.*

61. Argumenta autem quibus Vallesius suam sententiam vult probare, nullius sunt considerationis. Primum autem hoc est. Triplex est methodus, compositio, scilicet, resolutionis, five deductionis, & fine ad finem, non versatur, inquit Vallesius, methodus compositionis, nec finitionis, ergo versatur methodus resolutionis. Quod non versatur methodum finitionis, patet, neque methodum resolutionis, ita probat, quia ita hanc methodum versatur, vitium in loco disputatur de ipso toto: hoc autem est falsum: nam Caelum & Mundum ad corpora animata tanquam ad quoddam totum referuntur. Secundum Argumentum, nam secundum hanc methodum, ea que prius tractantur, debent esse illius partes, quod vitium in loco dicitur. Hoc tamen est falsum, in loco dicitur non dicitur Arist. de aliquo toto ex partibus constituto.

62. His rationibus compositus est Compluribusque illis. Cæterum si ille respiceret quod est in animis respiciendum, non non ausus fuisset affirmare. Siquidem debebat respicere maximam differentiam que inter ordinem

& methodum versatur: nam erdo quædam modo est, in rebus non nullam habet, sed dispositionem solum. Methodus autem que versatur idem est ad syllogismus, vim habet illi laterum, colligendi, scilicet vim ex alto, ut patet ex. Auctoris in primo commentario primi libri posteriorum Analyticorum: hæc methodo vix fuit Arist. in scientia naturali ad non docendum: licet ordine quodam ens naturale fuis paratus fit dispositionem aliud est, & scientiam naturalem considerare, aliud verò, partes secundam que ipsas funeant, aliter enim totam aliquam disciplinam traditurus, cetero quodam ordine res in ea tradendas disposuit. Certum est enim, ea que prius ab ipso Arist. docentur, de principiis, scilicet, & affectionibus, referri ad omnes res naturales. Tamen hæc partes subiecti Philozophæ variaz sunt in terminis: nam alie sunt simpliciter, vel sunt ille que in libris de Cælo: alie sunt compositæ, ut sunt ille que in libro de Generatione & Corruptione. Idecirco Aristoteles ordine prædicto seruat, has partes tractandas disposuit. Nec necessarium erat, ut ea que in libro de Cælo & Generatione tractantur, ad posteriora referrentur tanquam partes ad totum in consideratione scientie naturalis.

PROLEGOMENON IV.

Utrum hæc pars scientia naturalis desiderabilior sit quam reliquæ partes ipsiusmet scientia naturalis?

¶ A supra dictum est, scientiam naturalem non tollere ex pluribus partibus, ex octo libris Physicorum, scilicet, quætor, de celo, diebus de generatione & corruptione, quantum Meteororum, tribus de anima, & modo queritur quantum siturum partium ab hominibus desiderabilior sit. Nam cum, asserit Arist. 1. Metaphysic. *omni homo naturaliter fore desiderat.* Consequenter, Ad quam illarum partium maiorem cupiditatem habere debet?

Et videtur, quod hæc scientia Meteororum non sit desiderabilior. Primo, si esset desiderabilior, in primo loco constitueretur ab Arist. nam si facilius Scholastici trahuntur ad laborandum & animum laborantem ad habendum, illud quod desiderabilior est, ante oculos rationis primo ponendum est: ergo cum Arist. hæc doctrinam posuit in 4. loco, non ut desiderabiliorum foret.

Secundò

63. Secundò arguitur, & videtur, quod librum Physicorum sint desiderabiliores. Cùm alia pars est vniuersalis, multa & maiora comprehendit: sed doctrina librorum Physicorum est vniuersalis reliquis omnibus partibus, ergo multa & maiora comprehendit. Maior de se est veritatem probatur. In octo libris Physicorum agitur de ente mobili in communi & de omnibus eius affectionibus, de omni specie motus & mutationis, de omnibus eius principis & de omnibus passionibus, ergo est vniuersalis. Tunc sic. Quamvis aliqua pars est vniuersalis, opera & maiora comprehendit, magis desiderabilis est ad sciendum, ergo maiore cupiditas reperitur ad sciendum librum Physicorum quam ad sciendum aliam quamcumque partem Philosophiæ naturalis. Antecedens patet: nam appetitus potius versatur circa multa quam circa pauca.

64. Tertio arguitur, & videtur quod scientia de Cælo sit desiderabilior. Appetitus versatur circa maximum & perfectum. Sed scientia de Cælo est huiusmodi, ergo scientia de Cælo est appetibilior. Maior pars: nam intellectus est potentia, ergo appetitio est cum est actuator: ergo magis fructibus reatum perfectiorem & maximam actuant fuerit, eò magis perfectus erit: nam propter hoc homines scire desiderant. Minor probatur. Obiectum librorum de Cælo est vniuersum, scilicet, Cælum & Mundus: sed Mundus est perfectus, ut patet ex Aristotele 1. cap. librorum de Cælo, & etiam maximum, ergo doctrina de celo est appetibilior.

Confirmatur primò, totum quod potest desiderari tractatur in libris de Cælo: ergo potius desideratur illa doctrina. A necedens probatur. In hac doctrina cælesti agitur de quatuor gradibus ex quibus totus Mundus est compositus, scilicet, de gradu effendi, viuendi, sentiendi & denique intelligendi proxi de Deo & creaturis compositæ, & præter hoc, agitur etiam de incorruptibilitate, de creatione, de Dei omnipotentia, que omnia artingunt ad sacram Theologiam, ergo magis veritabile appetitus circa doctrinam de celo quam versus doctrinam Meteororum.

Secundò confirmatur. Vniuersum ordine perfectiori non potest condì quam modò est, ut patet ex D. Thom. 1. part. quest. 1. art. 6. ergo non est magis in vniuerso quod desideratur ad sciendum.

65. Quarto arguitur, & videtur quod libri de Generatione & Corruptione sine appetibiliores. Obiectum enim librorum de Generatione est mixtum perfectum, sicut obiectum librorum Meteororum est mixtum imperfectum, ut quætorum sequenti parte

bit: sed perfectum est magis appetibile quam imperfectum, ergo libri prædicti appetibiliores erant quam prædictes. Minor probatur. Nam cum perfectum sit cui nihil deest, magis versabiliter appetitus circa perfectum mixtum quam circa imperfectum.

Quintò arguitur, & videtur quod doctrina Meteorologica non sit appetibilior. Corpus mobile imperfectum est obiectum huius doctrine: sed illud quod est imperfectum, est malum: ergo non est appetibile. Maior tractatur quætorum sequenti: minor probatur. Imperfectum est cui aliquid deest, ergo est quoddam malum: probatur ex illa Maxima: *Bonum est integra causa. Malum autem est quocumque defectu.* Consequenter probatur. Bonum est obiectum voluntatis, licet verum est obiectum intellectus, ergo voluntas ferri non potest in malum, cum sit obiectum oppositum obiecto appetitus.

Confirmatur. Malum & imperfectum idem sunt, siquidem malum est positum perfectiori: ergo imperfectum quod est obiectum scientiæ Meteorologicæ erit inappetibile.

Sextò arguitur & probatur, scientiam de anima esse magis appetibilem. In scientia de anima agitur de obiecto appetitus & de ipsomet appetitu, ergo est magis appetibilis. Consequenter probatur. Nam multò magis appetitur illud de quo agitur & cognoscitur, quam illud de quo non agitur & non cognoscitur. Sed in scientia de anima agitur de obiecto appetitus ad maiorem eius cognitionem quam in reliquis scientiis, ergo illa est magis appetibilis.

Septimò arguitur. Illa scientia est magis desiderabilior que intellexit maiorem affinitatem & similitudinem habet: sed scientia de anima est magis familiaris & affinis intellectibus, ergo est magis desiderabilior. Maior patet: nam similitudo est causa amoris, & sic facile alioi rei magis attrahitur ab illa re, ut dicit Galen. 1. de simplicibus alimentorum facultatibus. cap. 14. & 15. & lib. 5. cap. 17. & lib. 3. de facult. naturalibus, & hoc non solum reperitur in non viuensibus, ut patet de magnetæ cum ferro & de medicamentis chologogis cum bile, phlegmatis cum præuita & melanogis cum melancholia. Sed in viuensibus etiam reperitur, ergo maior appetitus versatur circa res similes & præcipue que cognoscuntur. Minor probatur. Intellectus potius est spiritualis: scientia de anima est de re spirituali: ergo magis familiaris intellectui nostro. Quod scientia de anima fit spiritualis, patet: nam obiectum idem est

est quod sua scientia, vt supra est probatum. Ergo cum anima sit spiritus, eius scientia debet esse spiritus, cuius primū in scientia de anima agitur de veritate intellecta, & de eorum obiectis, de voluntateque, ergo intellectus magis veritati debet & voluntas maiorem appetentiam habebit ad illud quod ab vna potentia est cognitiū & ab alia volutum.

71. Secundo confirmatur. Quando aliqua res agit de femeripia maiorem delectationem habet quam si ageret de aliis rebus: sed illud quod maiorem delectationem causat, est magis desiderabile propter fructum & completum, ergo scientia que agit de intellectu & voluntate magis appetibilis erit. Octavo arguitur. Scientia nobilior est magis appetibilis, sed scientia de anima est nobilior reliquis omnibus partibus scientie naturalis, ergo est magis appetibilis. Maior probatur: nam appetitus potius fertur in rem nobiliorem quam in ignobiliorem, ergo quanto res fuerit nobilior, magis veritatem appetit circa illam. Minor probatur. Scientia accipit suam nobilitatem ab obiecto, vt patet ex Arist. in principio de anima: sed anima est nobilior pars compositi ergo scientia de illa, nobilior erit.

72. Nono arguitur. Primitio causat appetitum, sed scientia de anima est maior primitio, ergo circa illam erit maior appetitus. Minor probatur. De illo quod non potest adifici est maior primitio, sed scientia de anima non potest adifici ea facilitate ac relique scientie, ergo de illa erit maior primitio. Maior est per se nota: minor probatur. Illa scientia non potest adifici ea facilitate ac relique, quae in se habet maiorem difficultatem, sed scientia de anima includit in se maiorem difficultatem quam relique scientie naturalis, ergo difficilius adificatur. Maior patet: nam maxima difficultas excedit vires potentie cognoscitivae: minor probatur. Scientia de anima est immaterialior, ergo est difficilior. Antecedens patet & consequentia probatur. Res que intelliguntur non possunt intelligi nisi per conversionem adphantasmata, ergo difficilior est eorum cognitio. Hinc consequentia probatur. Propter quod vnuquodque tale & illud magis: Sed anima & res spirituales cognoscuntur per conversionem adphantasmata, ergo phantasmata minus difficilia sunt in cognoscendo quam anima & quatuorque res spirituales.

73. Decimo arguitur, & videtur, quod pars scientie de viuentibus in communi fit appetibilior. Omnes partes scientie naturalis desiderantur propter scientiam de viuentibus, ergo haec est appetibilior. Antecedens pro-

batur. Nam idem Arist. methodo supra dicti non docuit illas partes scientie naturalis ad adificandum scientiam de natura vitali, cum omnes illas partes ordinaret ad illud cognoscendum, vt supra patet ex genealogia scientie naturalis & eius partium. Consequentia probatur, propter quod vnuquodque tale & illud magis: sed omnes partes scientie naturalis desiderantur propter scientiam mixtorem viuentium: ergo haec est desiderabilior.

Confirmatur. Scientia de viuentibus propter se & non propter alia appetitur, ergo illa est desiderabilior. Antecedens probatur, quia illa non ordinatur ad alia appetendam, aquidem nulla alia reperitur post se (de partibus scientie naturalis loquor) nam de scientia totali, Metaphysica reperitur, vt patet ex Arist. ethologia, id est, trans Phisicam.

11. Undecimo arguitur. Illa scientia desiderabilior est quae magis adhaere intellectum ad quam aduentionem maior illuminationis eius sequitur, sed scientia de viuentibus magis adhaere & illuminat intellectum, ergo est magis desiderabilis: alio probatur: Ex pluribus habitibus magis aduocatur intellectus & illuminatur remanet, cum scientia de viuentibus quam cum scientia Meteorologica ergo illa est magis desiderabilis. Antecedens probatur: scientiam de viuentibus antecedunt plures partes scientie quae enumeratae quam scientiam Meteororum, ergo antecedunt plures habitus quibus illuminatur intellectus.

Doodecimo arguitur. Scientia de sanitate & agitudine est desiderabilior: ergo non scientia Meteorologica. Antecedens patet, quia est magis vitalis, ergo est magis desiderabilis. Antecedens probatur. Appetitus peruenit nisi non solum omnibus rebus, sed etiam omnibus viuentibus: sed media scientia sanitate & agitudine prolongatur vitam & conservatur, & mors retardatur, ergo ipsa est desiderabilior. Minor probatur, nam cognitis causis sanitate & agitudinis, cognoscuntur illae quae iurant eandem sanitatem & impediunt agitudinem, mediis quibus vix prolongatio consequitur, ergo illa est desiderabilior.

Confirmatur. Sanitas est quae magis diligitur, ergo scientia quae de illa agit, magis diligitur.

Decimotertio arguitur. Finit magis desiderabilis est quibus media quae sunt ad finem sed scientia de sanitate & agitudine est finis scientie naturalis, ergo non solum Meteorologica, sed omnes partes scientie naturalis tam desiderabiles non sunt ac est ipsa scientia sanitate & agitudinis. Maior patet, si quidem media sua propter finem: ergo media desideran-

desiderantur propter finis acquisitionem. Minor probatur, nam vltimum non dicitur finis scientie naturalis, perit, siquidem ab illa incipit Meteorologica consequentia est evidens.

Confirmatur. Finit & bonum, idem finit vt patet ex D. Thom. 1. 1. quæst. 1. Sed scientia de sanitate & agitudine est finis scientie naturalis, & ergo est magis bonum scientia media, ac per consequens desiderabilior.

77. Vltimo arguitur. Actus humani sumunt suam specificationem a fine: ergo non constituntur in suo esse specifico vique dum finis acquiratur. Antecedens patet ex D. Thom. 1. part. 1. in corpore & ex D. Augustino lib. 4. de moribus Ecclesie & cum hominibus non est in specie vici. Actus humanus non est in se perfectus ante eius acquisitionem: ergo vt perfectior, debet cum acquirere, ac per consequens erit desiderabilior, in quantum aliqua res, vel aliquis actus desiderat maiorem perfectionem, sed scientia de sanitate & agitudine est finis scientie naturalis: ergo illa erit desiderabilior.

78. Pro explicatione huius difficultatis, Aduertendum est primò quod omnia illa quae maiorem admirationem nobis causant, magis fieri desiderantur, cum admiratione progreditur ex ignorantia & ideo causat maiorem appetitum, cum primitio sit causa appetitus.

79. Secundo Aduertendum est, quod licet omnes res quae per manus habentur possint nobis causare admirationem, multò magis eum causant ea res quae per alios habentur & per auditibus, circa quas maiorem aduerentium habemus, quarum enim sunt digniores scari, & hæc sunt Meteorologica impressiones, siquidem maiorem admirationem nobis causant, quodam est videtur eclipsim Solis & Lunae signa futura portendentem, vt ait D. Hier. Alibiensis Petrus in principio sui lib. Meteororum, vbi dicit, & audere dicere, quod doctrina hæc multum prodicit ad discernendum miracula ab illis que virtus naturæ sunt. Quodam enim est videtur prognosticationem temporis, & quod magis est, equam scilicet supra nos generari, niuem, grandinem, glaciem, lapides, nubes, protinas, nebulas, Cometas cum suis prognosticationibus, tonitrua, fulmina, rorem, gelum, columnam pyramidalem ardentem, lacum ardentem, candelas ardentes, captas in aere saltantes, dracones fulantes ignem, flupias, vel calamos triticeos, vel herodescos ardentem, hiatos, voragine, homines igneos purpurascentes, videm cum eius significationibus, sanguineos colores, galaxiam, id

est vnum sanis facieb & demique diuersas figuras variis coloribus ornatas apponentes in regionibus ignitis & æthereis. Si verb attendamus ad res que apud nos reperitur, quantum enim dignationes sunt magis fieri & que maiorem admirationem nobis causant, quam fulmina micis & motus eius, flotes æquarum, flamma subto apparentia & subito deficientia, putredines, virores, cruditates, coctiones, caeteros fulphureos & igneos, balnea eodem loco simul calida & frigida, generatio auri, argenti, ferri, metalli, & flammæ & plumbi, & tempore illius candente ardentes supra molarem & solumus auriscalpis, patibuli & postine propter admirationem quam nobis causant, ceterum apud maiorem vniuersa reliqua que fit scientia naturali multat.

Tertio aduertendum est, quod aliqua res considerabilior propter delectationem quam nobis causant, aliqua autem propter utilitatem quam nobis ferunt: ceterum multò magis desiderabilis erit ea que simul nobis delectationem & utilitatem ingerit, vt videtur est rebus Meteorologica, siquidem delectationem causant, quodam acquirunt rationem generationis, vtilitatemque præstant. Siquidem, quod vtilius est, vt aliquis eloge per locum ad sui habitacionem terræ motibus non parum & eorum affectionibus: siquidem maxime necessarius est pro valetudine conferenda, & vt delectatione agatur vita. Quod autem vtilius est quam scire res prohibentes putredinem & quomodo illi fat, & res colationem iuuantes, quod autem vtilius erit quam plura tempore sicco, & quando de eis est necessitas per fructibus alendis & quid eriam vtilius erit quam maturacionem omnium fructuum pro conseruatione & delectatione animalium: quod, quæ Ventorum motus propter maiorem utilitatem, quodam eloge fieri pro pluarum formatione: quod, quæ melioracionem, vniuersum, acetum, oleum, manna, & omnia reliqua que ad vix necessitatem & cultum hominum reperitur: quod, quæ tempora arida & pluuiosa prognosticare: quod, quæ innotabilia lacuum & diuisorum vniuersi locum: Provincias considerare: quod, quæ sic locum & situm Paradisi, in quo a diuina maiestatis primi parentis formati fuerunt, quæ quæ arborum vitæ & moris, & demique quod vtilius ethiopicis cognoscere omnes apparatus & colores eorum & idris & earum significationes.

Prima, Conclusio.

Scientia Meteororum est appetibilior, et s. In plurimum ab omnibus quam relique partes scientie naturalis.

probatæ videtur. Et præsertim, nisi sit effectus non desiderat ratio, quare vniu. homo ad hanc partem ad aliam scientiam potius inclinatur. Et ut magis iustus quæritibus vniuersitate, utriusque argumentum satisfaciendum est.

25. Ad primum dico, scientiam hanc Meteorologicam potibilem non esse in principio scientiæ naturalis licet desiderabilior sit quam necessarium est, quod prius ponatur pars scientiæ naturalis quæ conducit ad totam scientiæ naturalis intellectionem: siquidem intelligi non poterat, si prius non ageretur de principis scientiæ naturalis & vniuersæ affectionibus non aliter: ut ipsa scientia naturalis desiderabilior est quam logica: ceterum non erat cogitandum et ante logicam poneretur: nam si fuisset prius ante logicam non esset intelligibilis, ut autem intelligitur, necessarium fuit, logicam anteponeere.

30. Ad secundum argumentum responderetur, verum esse, in libris, Philosophicum agi de ente in communi & de omnibus eius affectionibus: ceterum supra remanet adhuc ex mente D. Thomæ quod non perfectæ scientiæ scientiæ, quæ solum agit de genere, sed et perfectæ scientiæ, debent sciri, esse species & quia hæc pars agit de specibus eius naturalis, desiderabilior est et perfectæ acquiratur, & desiderium versatur circa perfectam acquisitionem totius scientiæ. Simili modo responderetur ad tertium nam licet coram & Mundus sit perfectus, sunt genera, & qui de eis sciunt, non perfectè adquirent scientiam naturalem, sique dum sciunt scientiam de specibus. Præterea, nam et res Meteorologica etiam fuit perfectæ, ut patet ex Aristotele. Dixit autem Arist. Mundum esse perfectum, quia in sua fabrica & pulchritudine nihil ei desuit.

Ad primam Confirmationem responderetur, quod etiam in libris Meteorologicis agitur de corruptibilitate & incorruptibilitate & de Dei omnipotentia, & etiam agitur ad acquirentiam beatitudinem, et patet in probationibus prius conclusionis.

Ad secundam confirmationem responderetur, Verum esse, vniuersam non posse condi persequi, quam modè est. Ceterum in rei veritate sciri de illa perfectione in communi quod non sit perfectè scire, sique dum ad species accingatur.

31. Ad quartum argumentum responderetur. Aliud est enim perfectum & maximum imperfectum, aliud autem ens perfectum & imperfectum: nomen, verum est, quod in scientiæ de genere agitur de mixto: ceterum in eis ens, tam perfectum, nisi vnum quam aliud.

32. Sed contra, illud quod est magis perfectum

in eis mixti, id est etiam magis perfectum in eis ens, est, cum ratio magis participet ex pluribus quam ex paucis ergo solutio nulla. Respondetur, quod esse effectus aliusque, est, esse perfectum, ut nota existenti est vere perfectum, quia constat sua materia, forma & vniuersa. Participare autem magis ex pluribus quam ex paucis, non est participare ex pluribus formis subsistentibus, neque ex pluribus materiis, sed ex vna forma & vniuersa materia. Licet forma mixti perfecti, esse est vniuersa, & de mixto infra in responsione ad 10. Et per hoc quod magis imperfecte, que non est vniuersa: nihilominus tamen, quæ participat magis alia in hac scientiæ quæ ad prædicationem conducit, & ad omnia illa quæ in præbationibus conclusionis primæ formæ restat, idè desiderabilior est hæc scientia quam logica alia.

Ad quartum responderetur simili modo. 33. Nam res Meteorologica non fuit imperfecta, sed perfectæ ut quid dicitur. Dicitur tamen mixta imperfecta, ad differentiam mixtionem, perfectioris.

Ad quintum argumentum patet ex dictis quid fit dicendum.

Ad sextum argumentum responderetur. 34. Verum esse, scientiam de anima appetibiliorum esse omnibus partibus scientiæ naturalis, præter scientiam Meteorologicam. Hæc autem, quæ in se continet multa quæ vniuersi apparent & reliquis finibus, & prædicationibus variis quæ maxime attenduntur, quia hæc mirabilia sunt, siquidem est vniuersi mundum inceptum homines philosophare, licet Arist. in præmio Metaphysicæ, hæc de causis, veris hæc scientiam magis versatur appetant.

Ad septimum argumentum responderetur. 35. Quæ scientiæ spirituales esse, & intellectiones simplices, & licet aliqua similia sit & aliqua minus similia, quia in scientiæ Meteorologica respiciuntur aliqua quæ conducunt ad desiderium, idè aliqua est desiderabilior.

Ad Confirmationem responderetur, quod idè sapia remansit dicitur, animam scientiam esse appetibilissimam: ceterum, quia in sui acquisitione necessarius est maximus labor & defatigatio propter ens difficultatem, & in scientiæ Meteorologica, tantus labor & defatigatio non reperitur, & propter alias res quæ suscitandæ causantur, quæ sunt illæ quæ iam probata fuerunt, & etiam quia in hominibus reperitur duplex appetitus, vni ad sciendum ut patet ex Arist. in principio Metaphysicæ etiam dicitur, omnis homo naturaliter desiderat scire, appetit ad quiescentiam, & non laborandum & quando vniuersi contrarietur alteri, illi qui præualeat sequatur,

sequitur, idè veris scientiam Meteorologicam versatur appetitus ad sciendum & non tenens nam adipisci, quia in eius acquisitione minus laboratur quam in acquisitione anima: & etiam quia in ista non reperitur maxime inuoluntaria & manifestior quam in scientiæ Meteorologica.

36. Ad octauum argumentum responderetur. Scientiam de vniuerso non esse partem scientiæ naturalis, licet esse totam scientiam. Nam sciri vniuersa vniuersa est forma numerica, si scilicet scientia de vniuerso sit forma scientiæ naturalis, quæ constituit totam scientiam: quod non debet intellegi, quod fit hæc scientia de vniuerso vniuersa ut forma verbi & realiter, et sicque autem partes ut materialis appetibilior esse: nam vniuersaque pars scientiæ naturalis habet ut forma & materia: quod patet ex D. Thomæ S. Metaphysicæ, lect. 8. prope finem, ubi ait, numerus est vnus per se ex eo quod vna pars eius est et forma alterius, & non est vna ut indiuisibile, sicut vnitas & punctum, sicut quibus dicitur, licet & natura quædam, etiam est vna forma & materia quædam. Quod autem sanctus Doctor loquutus fuit de numero, & quia partes scientiæ naturalis sunt mixti ex quibus haec forma naturalis, idè vniuersaque pars scientiæ naturalis est vna forma & materia: non aliter ac in sacramento matrimonio: nam consensus femine & maris habet ut forma & materia, licet femina habeat maiorem rationem materiam quam mas, quamquam ad inuicem fit determinans & determinatur.

Ad Confirmationem responderetur, totam scientiam naturalem per se desiderari: & licet scientia de vniuerso sit vniuersa pars scientiæ naturalis, non quia omnes partes antecedentes ordinantur ad illam appetendam sed fuit antecedentes, quia agitur de omni naturali absolute in vna parte propter est simplex, & ut mouetur à medio ad medium & prope medium: in alia parte, propter est mixtum absolute: in aliisque partibus agit de eius specibus & incipit ab imperfectioribus ad perfectiora scire natura, ut hæc quæritioe antecedenti dicitur, est: hoc autem non est ordinari ad appetendam omnem scientiam naturalem: ceterum de partibus eius, scientiæ Meteorologica appetibilior est omnibus aliis propter rationes dictas.

37. Ad nonum argumentum responderetur. Omnem scientiam adiuare intellexit, & intellectum magis adiuare maiori habitu intenditur per maiorem radicationem in illa: non autem fit hæc radicio solum ex multitudine habitorum, sed fieri potest ex vno habitu ex quo intellectus elicit plures conclusio-

ones, & hoc ex quoque parte scientiæ naturalis fieri potest. Si autem velit argumentum, quod intellectus emittat plures habitus ex pluralitate partium scientiæ naturalis, libenter conceditur. Ceterum hoc non est magis adiuare intendit, sed extendit.

Ad decimum argumentum responderetur. 38. duplicem esse scientiam de fanitate & agri tudine vna quæ est pars Philosophiæ naturalis quæ solum acquiritur ad contemplantium vniuersam fanitatem & agri tudinem, circa quam licet intellexit: alia autem est scientia de fanitate & agri tudine, quæ non est pars Philosophiæ, sed est subalternata, quæ est Medicina, ratione cuius fanitas præfens conseruatur & sanata recuperatur, ut patet ex Avic. Fen. t. 2. cap. 1. Philosophus autem tantum desiderat speculationem fanitatis & agri tudinis, à qua speculatione inficit Medici ad conseruationem fanitatis & eius recuperationem: quod minime attingit Philosophus ut Philosophus est.

Ad vndecimum argumentum cum sua 39. confirmatione responderetur ex responsione duorum precedentium argumentorum.

Ad vniuersum argumentum responderetur. Totam scientiam naturalem desiderabilem esse vniuersaque eius parte, quantum totam desiderabilior est suis partibus, & quia magis perfectæ vniuersam quæ totam scientiam naturalem licet, quam quæ solum vniuersam: si quis desiderat, ut tota maneat acquiritur autem solum loquor de partibus scientiæ naturalis, cuius pars Meteorologica desiderabilior remanet.

PROLEGOMENON V.

Vtrum corpus simplex mobile ad formam mixti imperfecti prout est in via ad talem mixtionem, sit obiectum istius partis scientiæ naturalis.

D T videtur primo, quod non obiectum alius scientiæ licet illud de quo in tali scientia demonstrantur passionis: sed in hac scientia demonstrantur passionis mixtorum perfectiorum: ergo mixta perfectiora & non imperfectiora erant obiectum huius scientiæ Meteorologica. Maior est Aristoteles 1. de demonstratione cap. 1. Minor probatur ex Arist. lib. 3. horum cap. 8. ubi agit de passionibus mixtorum perfectiorum.

Secundò arguitur. Scientia Meteorologica

est perfectissima: ergo debet habere obiectum perfectissimum. Antecedens patetnam scientia Meteorologica est pars scientia naturalis: nam sicut libri de celo & de generatione sunt partes & perfectæ, ita similes hæc. Consequens probatur. Scientia humani spiritus perfectiorum ab obiecto telæ Aristi in primis de anima: ergo si obiectum est mixtum imperfectum, scientia hæc non perfecta, sed imperfecta erit.

Confirmatur. Scientia perfectior ab obiecto adequato, ergo si obiectum est mixtum imperfectum, scientia hæc est imperfecta. Antecedens probatur. Specificatio alicuius rei debet esse quod intrinsecum illi rei, ergo debet eisdem rationis, ac generis cum ea se esse: ac per consequens, si obiectum illi res imperfecta, scientia est imperfecta.

Respondet aliquis, quod scientia specificatur ab obiecto extrinsecè tantum: incitetur vero à specificari ab ordine transcendentali, quem ad obiectum dicitur: & sic habet obiectum huius scientia sit mixtum imperfectum, quia scientia ab eo extrinsecè specificatur, non propter hoc est scientia imperfecta, cum intrinsecè specificetur ab ordine transcendentali, quem ad obiectum dicitur.

103. Sed contra est tertium argumentum. A differentia generica non potest sumi specificatio: sed ordo transcendentalis ab obiectum est differentia generica scientiarum, ergo scientia, ab illa specificari nequit. Maior probatur. Quia à sensibilibus, verbis gratia, quod est differentia generica animalis, non potest sumi specificatio speciei humanæ, vel equinæ, aliis ita species essent, ergo si nec ab ordine transcendentali, quod dicitur specificari ab obiectum, cum sit generica differentia, specificatio scientia non potest esse. Minor autem principalis argumens probatur, nam differentia generica & specificatio alicuius rei, debet esse intrinsecè, ergo cum ordo transcendentalis ab obiectum fit differentia generica, in omnibus scriptis debet inveniri & alia intrinsecè differentia specifica, qua specificatur, quæ est obiectum adequatum à quo sumitur sumi specificatio.

104. Quartò arguitur. Omnia que trahuntur in hac scientia, reuocantur ad generationem, augmentationem, mixtionem, alterationem & mixtionem, &c. Ergo obiectum huius scientie non distinguitur ab obiecto librorum de generatione: ac per consequens, scientia hæc eadem erit cum scientia de generatione. Antecedens probatur, nam in hac scientia agitur de ventorum generatione & frigiditate & de eorum alteratione, & qualitatibus, & augmentatione eorum per mixtionem, & de mixtione, si quidem agitur

de resaltantia mixtionis est aliquibus elementis, ut quæritio sequenti patet: Agitur etiam in quarto de nutritione, de partibus homogenis & heterogenis, ut videtur et cap. 10. & 11.

Confirmatur. Scientia aliqua non debet excedere formam obiectum, nisi obiectum suam scientiam: sed hæc excedit maxime imperfectum, ergo illud non erit obiectum huius scientia. Maior patet ex natura scientia: & obiectualis percipere vna scientia obiectum alterius: quod non est verum in bona Philosophia: nam sicut potentia visiva non excedit suum obiectum, percipiendo obiectum audire, ita similes est dicendum de quacumque scientia. Minor probatur: nam esset obiectum librorum de generatione in communi, siquidem agit de mixtorum perfectione generationis & corruptione & de omnibus eorum passionibus, de quibus fuit dictum in 1. argumento.

Quintò arguitur. Perfectum & imperfectum contrahantur inter se, ut patet ex D. Thoma 1. p. Physic. lectio 1. ergo si obiectum huius scientia est corpus imperfectum, doctina hæc contrahatur doctina naturalis, cuius obiectum est corpus perfectum: ac per consequens, non erit pars illius, siquidem partes non contrahantur inter se.

Sextò arguitur. Si corpus imperfectum est, hoc est obiectum horum librorum, sequeretur, quòd in quarto loco scientia naturalis non fuisset redde potest Aristi sed in primo, & probatur in ordine temporis & generationis mixtionem est prius perfectum, ut patet ex D. Thoma 1. p. quart. 1. art. 3. ad 1. ergo prius tempore agi debebat de hac doctina quam de reliquis antecedentibus.

Confirmatur. Semper imperfectum est propter perfectum, cum ordinatur ad illud: ergo prius agi debebat de illo propter quod est aliud. Antecedens probatur ex D. Thoma eadem parte, quart. 1. art. 10. art. 1. in corpore.

Septimò Arguitur, nunquodque scientiam dicitur esse perfectum, est bonum & in actu, ergo contra, illud quod est imperfectum, est malum & in potentia. Antecedens, est euidens ex D. Thoma eadem parte, quart. 1. art. 44. in corpore. Consequens probatur. Contrarium eadem est ratio. Tunc sic, imperfectum est malum & in potentia, ergo de illo non potest esse scientia. Consequens probatur cum scientia est verus intellectus, quæ cum sit in actu, non debet agere de re in potentia & mala.

Confirmatur. Obiectum scientia est causa illius. Sed maxime imperfectum est quid malum & imperfectum, ergo non potest esse causa scientia: nam ab obiecto & potentia

patitur motus. Consequens probatur quia causare, est illius quod est in actu: siquidem illius est operari, cuius est effectus. Sed illud quod est in potentia, nullum habet effect, ergo non habebit causare.

108. Vltimò arguitur. Perfectio consistit rei rei eius operatio: Sed omnes res Meteorologicae habent suas operationes, ergo omnes illæ sunt perfectæ, ac per consequens, corpus imperfectum non erit obiectum horum librorum. Maior est D. Thoma 1. quart. 1. articulo 1. in corpore. Confirmatur. Vnumquodque in tantum est perfectum, in quantum est in actu: sed res Meteorologicae sunt in actu, ergo sunt perfectæ. Antecedens, patet ex eodem D. Thoma loco citato. Minor de se est euidens.

109. Pro explicacione huius questionis notandum est. Quòd cum iam supra remanet dictum, de hac parte, an sit scientia: modò queritur, quantum sit i siquidem sciri non potest, sine eo quod cognoscatur, quod sit eius obiectum vel subiectum, vel materia, quod in scientia vna & eadem res est. Cum obiectum sit illud quod alicuius potentia, vel habuit cognoscitur obicitur, ut cognoscatur: nam sicut vnaqueque potentia suum obiectum cognoscere nequit, nisi ex obicitur, ita similiter habuit non potest veritari circa suum obiectum, si ei non obicitur, quod idem est ac subiectum: non qua illi inhæret scientia, cum soli intellectus inhæret, sed dicitur subiectum, quia suis passionibus subicitur, quas de illo scientia demonstrat. Vocari etiam potest materia circa quam habuit veritari, non aliter domus, aut cathedra sunt materia circaquam artífex veritari. Ita similiter obicitur est materia circa quam habuit scientia veritator. Vnde non est audiendus Pater frater Iohannis Blanchi Carmelitensis in sua Logica sectione secunda, proximali, vbi dicit, obiectum scientia, & subiectum circa quod veritatur, differre. Nec bene citat D. Thoma 1. quart. 1. art. 2. nec Magistram Thomam 1. quart. 1. art. 7. nam idem D. Thoma affirmat loco ab illo citato, non velle se asserere, esse distinctum obiectum & subiectum in scientia, sed vult, se asserere, duplex esse obiectum, scilicet, materiale & formale, imò & formalissimum: nam sicut in visione, obiectum materiale quod videtur, est partes, & formale, est albedo, formalissimum autem est quod vocatur, color, seu ratio propter quam, vel lux: ita similiter in scientia, verbi gratia de bonitate, nam homo proportionabiliter inuenitur: nam homo est obiectum materiale quod cognoscitur formale verò, est ipsa ratio, seu natura ho-

minis, & demique formalissimum, est abstractio quædam à tali materia, seu ratio factus hoc qua obiectum proportionatur intellectui. Est obiectum formale adhuc est triplex, scilicet, totale, principale & partiale: Obiectum totale est illud de quo agit tota integra scientia. Partiale, de quo agit pars scientia, ut in præfatione Principale verò, de quo agit principaliter scientia. Nec Magister Basilius vult quòd Pater Blanchi, ut videtur et loco citato R: pro intellectus huius questionis, & affirmat D. Thomam suam sententiam tenere.

Rationes autem Patris Carmelitensis, nullius sunt momenti: nam licet verum sit, quòd in propositione subiectum fit illud quod predicato subicitur, ut in hac, homo est animal, & hoc non loquimur de loco subiecto & de hoc predicato que sunt termini connotati propositionem: sed loquimur de re ipsa illa, que habuit scientifico obicitur, ut in potentia exterioribus, totum illud quod potentia videtur obicitur, est eius obiectum, non respiciendo quod sit subiectum & predicatum propositionis: imò & rora propositio, constant subiecto & predicato & copula, potest esse, & de facto est, subiectum & obiectum materiale scientia. Ratio autem ipsius est propositionis, seu eius natura, est obiectum formale: formalissimum denique est, abstractio à tali materia sub qua obiectum intellectui proportionatur. Totum autem hoc, est materia circa quam, & est subiectum potest subicitur passionibus, & etiam est obiectum.

Secundò notandum est, quòd quatuor debent considerari in quacumque scientia: duo ex parte obiecti, & alia duo ex parte scientia. Primum ex parte obiecti, est, quòd illud continet omnia de quibus tractatur scientia, id est, quòd nulla res traditur in scientia, que non continetur eius obiecto, neque obiectum continet aliquid aliud, uterium à sua scientia. Secundum quod requiritur ex parte obiecti, est, quòd ab illo scientia sumitur vna veritatem & specificacionem. Primum autem quod finitur ex parte scientia, est, quòd scientia tradit causas, passionis & proprietates eius obiecti: quod patet ex Aristi 1. Metaphysic. cap. 6. Tertium quod scientia requirit, est, quòd omnia que considerat, sint sum obiectum, vel aliquid pertinens ad illud: quare scientia & suum obiectum ad inueniri se habere debent, adhibebitque vnoque consensio: que doctrina dedata est, ex D. Thoma 1. quart. 1. art. 1. in quo loco potest exemplum in Medicina, quod etiam potest Aristi loco citato.

Conclusio

Conclusio

111. **Q**uod corpus simplex mobile ad formam mixtam imperfectam, potest esse in via ad talem mixtionem.

Conclusio hæc indiget explanatione nam continet tres partes. Prima est, corpus simplex: Secunda mobile ad formam mixtam imperfectam: deindeque, Tertia, potest esse in via ad talem mixtionem: que omnes tres partes si recte considerentur, vnius eandem sensum constituunt. Idem Sanctus Doctor lectio 3. super cap. 3. ait, *quodcumque corpus habet esse passiones contrarias, quæ sunt contrariæ virtutibus in elementis mixtis, que verba, dictum Arist. cap. 1. primi horum explicat, & est in hunc modum: cõmque hæc quatuor enumerantur, ignis, aer, aqua & terra, neque ignis supra omnia cõmunit, terra subit & aqua agnoscatur que inter se proportionem per has cõmunitant. Aer enim maximè propinquè ad ignem accedit: aqua ad terram, propinquè est, vniuersum autem quod terram ambiat est tali corporum genere constitutum esse, in quo quidem conclusio, que committitur, consistit, affirmamus.* Ex quibus verbis intellecta remanet conclusio, & citari patet, quomodo ille tres partes conueniant vnius eandem sensum: nam corpora simplicia ex quibus hoc vniuersum componitur, potest moueri ad formam mixtam imperfectam, que forma, vel supra est dictum, accidentaliter differt ab ipso corpore simplici, & vt ad talem mixtionem mouetur vno ex tribus modis in suis reionibus: quia tunc hoc considerat scientia hæc, idem Sanctus Doctor ex Arist. probat, obiectum esse horum librorum.

112. **E**x antiquo probatur Conclusio. Aduerterendum est, affectiones hæc esse quæ extrinsecum adueniunt elementis, siu videlicet in eis tria genera accidentium reperitur: aliqua insensit elementis in quantum form corpora naturalia & quæstus ex eis tota Mundi machina est ornata, que sine grauitate & leuitas mediis quibus vniuersumquod mouetur ad suum locum naturalem: & quia motus localis est pennis omnium modorum, idem constituitur, secundum speciem scientie generalis (de celo scriptum.) Aliis generibus accidentium elementa consistunt, secundum que sunt materia mixtorum, que sine caliditate & siccitate in igne, humiditate & caliditate in aere, frigidity & humiditate in aqua & deindeque siccitate & frigidity in terra, & secundum hæc consideratiouem, Tertiam speciem eiusdem scientie natura-

lis constituunt, de generatione scilicet, & corruptione. Alia sunt affectiones que in eis inuentionem, que sunt affectiones prædictæ, que eis ab extrinsecis proueniunt, & tales (vt dixi) sunt forme accidentiales, ratione quarum non differt specie, sed accidentaliter solum, vt videtur esse de niue & grandine, que non differt specie ab aqua & contrario, sive & fulgure, &c. Que non differt ab igne & aere, & secundum hæc consideratiouem peculiariter tractatum constituitur, libris quor. præfates, scilicet. Que omnia deduci videntur ex Arist. & 1. cap. horum.

Præterea, vt illas tres partes conclusio- nis videtur constituere vnius eandem sensum, obiectum, vt ex Arist. in præfatis, quibus habitus eleuant ab aqua & terra Solis calorem. (Quomodo autem generetur istis duo, & de qua causa, infra videbitur.) Alterum calidum & humidum, quod nomen vaporis fortitur: & alterum calidum & siccum, quod nomen exhalationis adificatur. Ille mediatur inter aquam & aerem, cum semper à nobis vobis sit in vniuerso illo- rum elementarum facilliter transmutari nam cum aer sit calidus & humidus, si caliditas illa perdurauerit & vna est, & nea frigidity- tate alteretur, tum ratione motus, tum ratione caliditatis, rursus fit in aeren vaporis, & si insidigetur, densatur: cum frigidity- tate sit concesserit, & generatur forma magis propinqua, que nulla alia reperitur, nisi aqua. Nomi modum, ex terra caliditate eleuatur exhalatio, que calida & sicca est: & sicut vapor mediatur inter aerem & aquam, ita hæc mediatur inter terram & ignem, cum facilliter in ignem & terram mutari possit. Nam si intemperat calor, in flammam conuertitur: cum flamma nihil aliud sit quam finis ardens, vel spiritus sicci feruor, teste Arist. 1. horum cap. 4. Si autem illa caliditas remaneret, & non inferret caliditas, cum non reperitur alia forma propinqua illi terra, hæc generatur, cæterum, mediis fuliginibus: cum fuligines sint de natura terre. Ibi autem duo halitus sunt materia omnium Meteorologicarum impressiouis, quoniam ex vapore sursum eleuato modo dicto, generatur pluuia, nix, grandis, ros, pruina, nebulæ, glacies, &c. Ex exhalatione- que exitur sursum eleuata generatur Comete, capax salutes, helix currentes, ventæ, fulgura, solisma, & in caeteris terra, quando ad extra erumpere non possit, sunt terre motus, aurum, stannum, ferrum, argentum, & argenteum vitium, & lapides, vt patet ex Arist. 4. horum cap. 8. Sic aut ex vaporibus intra terram, fontes & flumina. Ex

113. 114. 115. quæ

quo sequitur, quod hæc omnia que ex his habitibus generantur, merentur dici mixta imperfecta.

114. **P**re-suppositum hoc de vniuerso probatur Conclusio. Vno quæsi habitus sunt corpora simplicia que mouentur ad vniuersum elementarum, vel ad aliq. aliud distinctum accidentale ab illis hæc aliis corpora prout sunt in transitu ad prædicta, sunt que in his lib. tractantur: ergo hæc prout hoc, erunt obiectum horum librorum. Quod tunc corpora simplicia probatur: Ex vno elemento puro non potest fieri corpus mixtum: sed illa corpora solum ex vno elemento sunt genita, vt patet ex notabilius post conclusionem positus: ergo sunt corpora simplicia. Minor probatur: nam cum nihil prædicti habitus durare non possint, scientia hæc de illis agit prout agit de aliis ad rem in via ad talem mixtionem, erunt obiectum horum librorum: Sed contra. Corpora illa prædicta merent non possunt nomen mixtorum imperfeutorum, cum dictum sit, esse corpora simplicia: ergo obiectum horum lib. non erit mixtura imperfectum. Respondetur, mixta imperfecta habere latitudinem & secundum hæc, non solum comprehenduntur hæc corpora, sed & omnia mixta imperfecta que ex duobus, vel tribus elementis consistunt, vt supra dictum est, que omnia sunt subiectum horum librorum. Corpora autem prædicta dici debent mixta imperfecta, non quia ex pluribus elementis consistunt, siquidem vtriuslibet ex vno solo elemento prædictum est: fed dicitur mixta imperfecta, quia consistunt ex qualitatibus duorum, vel trium elementorum: nam si qualitatibus vniuersi quoscumque elementi consistant, non erunt media, cum super dictum sit, illa esse media, quia inter duo elementa sunt: que cum oriatur ex transitu vnius elementi in alterum, simpliciter habent naturam & formam quas dicitur seruari nequeunt, cum in alterum ibitorum, vel in aliq. aliud accidentale facilliter transmutantur.

115. **S**ecundò, probatur Conclusio. Omnia mixta prædicta ex his duobus habitibus generantur non vsque dum consumptis: ergo prout sunt in via ad talem mixtionem, erunt obiectum horum librorum. Antecedens probatur. Omnia illa in sublimi ardentia consistunt ex igne & ex exhalatione, vt Cometa est vapor accensus, qui nondum conuersus est in ignem: alius non conuertitur in aliud accidentale, fed in ignem elementum: ergo prout est in via ad talem mixtionem, erunt obiectum horum librorum.

Confirmatur, nam accidentalia que ex illis duobus habitibus generantur, habent proprietates elementorum ex quibus tales hal-

tus eleuati fuerunt: cum ea non sint per veram miscibitionem alteratum vniuersum, fed sunt ex congragatione vnius elementum cum aliis formis accidentales & nondum sint consumptæ, prout sunt in via ad tales formas, vel mixtionem imperfectam, erunt obiectum horum librorum.

116. **S**ed contra. Inter hæc que relata sunt in probationibus conclusiois, alia sunt mixta que consistunt ex his habitibus consumptis, vt mel, fæcharum, manna, vinum oleum, aurum, metalla & lapides, &c. Alia autem erunt que minime sunt mixta, fed elementa pura, vt pluuia, que est aqua simplex: & etiam fontes & flumina. I. ego malè dicitur, quod obiectum horum librorum est mixtura imperfecta, quæ mobile ad formam mixtam imperfectam esse in via ad talem mixtionem. Ad quod respondetur. Omnia illa esse subiectum horum librorum prout ex prædictis habitibus generantur: nam prout sic sunt mixta imperfecta.

117. **A**d argumenta autem initio questionis posita respondetur. Ad primum dico, verum esse, passiones in scientia demonstrari de suo obiecto: negatur autem nomen, scilicet, quod passiones mixtorum perfectiorum demonstrantur in hac scientia: passiones autem demonstrantur passiones mixtorum imperfectorum, vt ex supra dictis probatur. Ad probationem autem dico, quod illæ passiones mixtorum perfectiorum de quibus in illo capite agit Arist. non agit de illis quatenus demonstrantur velut passiones mixtorum perfectiorum. fed ipsorum vt accidentium causas inquirendas, per que demonstrantur propter quod passiones de mixtis imperfectis: ratione cuius, omnia illa que ab Arist. fuerunt posita, & libri 4. pertinent ad obiecti horum cognitionem, vt patet ex vltimo notabili ante conclusionem positio.

118. **A**d secundum argumentum respondetur. Scientiam Meteorologicam esse perfectissimam partem scientie naturalis, & obiectum illius scire si mixtura imperfectum, non propter hoc est in imperfectum: fed perfectissimum, omni conset sua essentia & existentia: nam sicut libri de celo agit de quinque corporibus simplicibus, que imperfecta sunt respectu mixtorum, non propter hoc ipsa doctrina celestis, est imperfecta: siquidem agit de ente perfectio: ita similiter hæc scientiarum pars.

119. **A**d Confirmationem patet solutio. Ad 3. argumentum respondetur, concedi de totum, nam nihil contra me, præcipue ex doctrina præfatiouis.

120. **A**d 4. respondetur, diuersam rem esse agere de mixtione perfecta, augumentariæ, nutritionis, ac agere de mixtione imperfecta, &c.

componentur, cuius ratione tota halituum materia cognoscitur.

Tertio respondetur ex Arist. lib. quem fecit de his, c. de lapidibus, precipue, vbi hac verba pronunciat: *Aliquoties deorsum latum & sic medium inter lapidem & latum deorsum de tempore flatu, si lapu.* Ex quibus verbis colligitur, lapides specie non distingui ab elemento terre, nisi accidentaliter: quod patet, nam si lapides renantur, in terram & puluerem rediguntur: quod aliter non fit, nisi propter facilem separationem humiditatis ab eisdem lapidibus. Quod etiam patet, nam aris intendit imitari naturamque artifices ex lato, medio intensissimo calore furni componunt lateres.

Quod, si quis dicat, quare lateres per spacium temporis non lapidescunt, si à furni calore iam accepterunt intensam caliditatem. Respondetur, quod quia repetitè & subito exsiccatum fuit latum cabre paradoxo ideo in lateribus nulla humiditas remanet, quare per temporis spacium sensim & paulatim dissipatur. De metallis autem Arist. & D. Thom. super 5. Meteororum lectione vltima, hac verba scripserunt. *Sed metalla generantur in partibus terra ex eadem exhalatione antequam separaretur siccitas, & ibi sunt dura: & quanto plus est in eis de siccitate, tanto sunt magis terrea, & sic verum est dicere, quod metalla sunt aqua secundum eam modum, quia, scilicet sunt ex vapore humido, quia est gestio, aqua & est materia aqua: & secundum alium modum non sunt aqua, quia, scilicet, siccitas in eis non est gestio: & probat à signis, quia reliquiae in puluere & in terram. Haec idem sanctus Doctor, supra autem patebat extensè, quomodo generentur & concreuant.*

130. Secundo arguitur contra Conclusionem. Nix, grando & pluuia generantur in media aëris regione. Ergo cum aër aërem intendat generare, & generatur aqua, nix & grando, non à materia proxima intendetur eorum generatio, cum potius ser generari debebat. Respondetur illa omnia generari ab aqua, licet

non immediate suppositi, virtutis tamen immediate, hoc modo. Cum vapor fit calidus & humidus, & refrigeratur, ab intensissima frigida aëris mediae regionis, ratione cuius incraffatur & condensatur, cum frigoris fit incraffare & condensare, sicut caliditas attenuare, & cum vapor ratione illius frigiditatis & craffitudinis conferri nequeat sub forma vaporis coramptur talis format: & propinquior quae est aqua, mediis illis dispositionibus quae sunt frigiditas & humiditas, suam formam producit immediate illam alteritatem, cum sint aquae instrumenta & non aliter elementi, de quibus laetius supra.

Secunda Conclusio.

Impressiones Meteorologicae sunt intensae: 131. Ad natura celestium. Respondetur ex Arist. cap. 1. libri primi & ex D. Thom. lect. 1. per illa verba, *non considerantes, &c.*

Secundo probatur Conclusio. Mixta in 132. celestia sunt propter perfectam: sed corpora celestia intendunt natura perfecta, ergo intendere debent mixta imperfecta. Cōsequenter patet ex eodem Doctore sancto, s. p. quatuor. 85. art. 5.

Tertio probatur Conclusio. Aer reddidit 133. purus ex generatione impressionum Meteorologicarum, in ergo eis intendit natura generare.

Ad argumenta in initio posita respondetur. Ad primum dico, tantum probare, esse aliquos effectus per accidens, de quibus non dubito, nam licet effectus aliquis Meteorologicus à causa accidenti, quia à causa etiam ratio fit, & vt in plurimum fit à natura, non propter illud, sed propter illud, non dicitur fieri à causa, sed à natura, & hoc etiam quod vult affirmare D. Thomas supra cit. in probatione 1. & 2. a. partis. Ad secundum, cum fuis, cōfirmatione quod fit dicit. Ad tertium respondetur effectus illos non differre per se fuis causis, sed accidentaliter. Simili modo respondetur ad quartum.

LIBER

LIBER PRIMVS METEORORVM.

ARGVMENTVM.

In proemialibus remonet dictum, hanc machinam vniuersi compositam esse ex quatuor elementis; ignem contingit esse Caelo, aërem igni, aquam aëri, & denique terram aquae quae compositione ad eorum conseruationem ideo mouentur duo à medio & alia duo ad medium, caelum autem prope medium, & mediis suis qualitatibus deseruiunt ad mixturam generationem, ratione cuius dicitur Arist. 1. Phys. text. 65. Sol & homo generantur hominem & ideo finaliter, mediis accidentibus eis ab extincto aduenientibus deseruiunt ad Meteorologicorum mixturam generationem; quae omnia ab istis non poterunt compleri deficiente motu caeli, quia est causis illorum trium fuis motu & lumine vique ad terram, quae respectu illorum quatuor corporum circumstantium parua existimanda est, ex qua eleuantur exhalationes calidae & siccae, ex quibus in suprema aëris regione impressiones ignitae generantur, columnae scilicet piramidales ardentes, scintillae ardentes, lanceae ardentes, candelae ardentes, dali, capreae saltantes, sidera volantia, Dracones ignem per se suffulentes, ignis fatuus, voragine, colorum sanguinei quae tempore matutino prognoscuntur pluuia, vespertino autem, serenicantur, Cometae: & licet galaxia non fiat ex materia, in hoc lib. Arist. de ea agit, & quae ratione, ab aliquibus ex hac materia producatur suo loco videbitur. Ex aqua autem eleuantur vapores calidi & humidi, ex quibus pluuia & nubes, ros, pruina, nix, grando, fluuij, fontes, sicut ex exhalatione ventus, ratione illorum, loca terrea mutata remanent.

Secundo arguitur. Si Mundus hic inferior

est contiguus latioribus praedictis, potius destrueretur quam conseruaretur, ergo non est necessarium, contiguus esse. Antecedens probatur. nam si aër esset igni contiguus, ignis luis caliditate & siccitate intensissima aërem destrueret, & aër sua caliditate & humiditate aquam destrueret, & aqua sua frigiditate & humiditate terram. ergo potius necesse est, hanc corpora contigua non esse. Consequenter patet. Antecedens probatur. Impossibile est, agens esse applicatum, imò contiguum passivo & non impedire quod non agat, sed ignis per contiguitatem est applicatus aëri & sic de reliquis corporibus, & non impeditur ergo impeditur eis esse desensit fuis actiones.

ARGVMENTVM.

Primum necessarium fit, Mandam hanc inferiorem esse contiguam vel sustinam latioribus superioribus.

131. RGVIVVS primò, ex Arist. 1. horum vbi dicit, Mundum hunc esse contiguum latioribus superioribus, ergo non contiguam.

Quod non sint hæc corpora impedienda, probatur. Nulla est contrarietas que valeat eorum actiones impedire, imò cum reperitur in passiva potentia ad recipiendum adveniens visusque corporis, liquet in aere reperiri potentiam ad recipiendum ignis calorem, eum assimilatum non ita: & in aqua reperitur potentia ad recipiendum aëris humiditatem liquidam eam habet propè summum, sic similiter terra respectu frigiditatis, & hæc omnia per contiguitatem sunt approximata, ergo potentia machina de fructu eorum conservetur per consequens, non est necessaria contiguitas.

Quòd fit dicat. Ignem sua caliditate esse magis actum, aërem autem sua humiditate esse magis relictum. Contra, nam si ignis sua caliditate esse actum, & relictus sit magis relictus: cum hæc reperitur simul in igne, illè constabit duobus qualitatibus, una nimis activa, quæ est caliditas & alia nimis relictiva, quæ est ficitas, mediis his, magis prope remanebit ignis actus, ac per consequens destruet aërem suis applicatum.

Confirmatur tunc cælis aëris, quando aërem assimilatur sibi passum: sed aer igni non est similis, sed potentiam habet ad formam eius ergo cum contigua remaneat hæc corpora & approximata, debet fieri adhuc.

7. Tertio arguitur. Si Mundus hæc inferior est contiguus, erit propter sui contiguitatem, ut patet de terra, cuius frigiditas cum sit propè summum, conservatur frigiditate aque: in qua reperitur in fummo, & humiditas aque quæ est propè summum, conservatur humiditate aeris in fummo, & caliditas, huius quæ est propè summum, conservatur caliditate ignis in quo est in fummo: sed ficitas ignis & eius caliditas consuetari nequeunt à qualitatibus cæli, cum nullæ sint, ut infra patet: ergo cum deficiat conservatio ex parte loci, qui est concavum Lunæ, deficiet locus, & per consequens contiguitas.

4. Quarto arguitur. Si necessaria est contiguitas huius Mundi inferioris cum superiori, esset, ut cœlum ageret in hunc inferiorem, ad agere non potest ergo non est necessaria contiguitas. Maior est vera. Minor probatur. Si cœlum ageret in hæc inferiora, deberet communicare cum illis in materia, sed non communicatio eorum non debet agere. Maior patet, nam agere & pati debet communicatio in materia, teste Arist. 1. de generationibus. Minor probatur cum materia cæli & huius inferiorum differat specie ex D. Thom. 2. p. q. 66. ar. 2. & ratione paratæ questione de Coniug. 1.

5. Quinto arguitur. Si esset necessaria contiguitas huius Mundi cum latissimis superioribus, esset, ut ab eis communicaretur aliquid

ad gubernationem huius Mundi: sed hoc non est ergo contiguitas non est necessaria. Maior præcipitior ab omnibus. Minor verò probatur. Non potest communicari, neque substantia nec accidentis, ergo nihil: non substantia, quia si hæc, deberet eorum latissimum substantiam, & hæc eorum corpora cælestia, ac per consequens corrumpere. Vel si non esset eorum substantia in numero, esset fuerit substantia in specie, & sic corpora cælestia producerent alios cœlos, quod est absurdum. Quod non possit communicari accidentibus, probatur. Nullum accidens in cœlo reperitur, ergo ab illo communicari non poterit. Antecedens probatur: quia cum cœlum fit incorruptibile, non est subiectum accidentis.

Pro explicacione huius Articuli primi. Ad. 6. utere quod contigua sunt illa quorum vltima finis idem, vel quæ copulantur termino communi contigua autem, quorum vltima finis finis: quod vna & altera potest esse ratione quantitatis & qualitatis, quantitates, ut caliditas hæc, quæ à principio viget ad finem est vna qualitatis, ut quando duo corpora calida sunt contigua, & in vno est caliditas, ut sex agit in corpus calidum ut quatuor, & calor ut sex temperat duntaxat illi est continens cum calore ut quatuor. Cum calor ut quatuor agit eam in corpus calidum ut sex, si quidem in illo reperitur potentia ad hæc adhibendum, & cum fit maxima receptio horum cœlorum, ratione illorum dicitur hæc continuitas, licet non sit vera. Ex quo patet quod ignis maiorem continuatatem habet cum aere, quam cum aqua cum in vno lit caliditas in fummo, & in altero prope fumum, & ambo coniunguntur in raritate. Pari etiam ratione, aer maiorem habet continuatatem cum aqua, quam cum terra: quidem in illa prope summum humiditas in fummo & in illa prope summum & habet minorem raritatem quam ignis, secundum eam magis appropinquat aquæ, & denique hæc maiorem continuatatem habet cum terra, quod cum alio elementorum in illa fit frigiditas in fummo & in hoc prope fumum & habet minorem raritatem quam aer, idè magis appropinquat terræ. Nolo intelligere ex hac doctrina, quod accidens sit sine subiecto, vel quod migret de vno in aliud: nam cum esse nimia corporum contiguitate, due qualitates symbolice veluti vna apparent ratione dicit non iudicio, sed sensu, habent tamen hæc duo elementa symbola maiorem continuatatem quæ vnum alterum præter materiam vaporem & caliditatem, ratione cuius dicitur quod materia aliquoties continet cum multa non possunt causare vnum, nisi in quantum aliquomodo vniuntur: ut patet

patet ex Cæcilio 1. part. quest. 103. super artic. 3. in fine.

7. Secundo aduertendum est, quod à celo Empirico viget ad terram, quod est totum vnicuique nullum spatium vacuum reperitur: nam cum vnicuique vacuum componatur ex corpusculis coelestibus & quatuor elementis, ita fiesantur, quod superficies concava cæli Empirici, sit locus cæli inferioris immediatè distans superficies concava huius cæli contiguatur superficiè concava Empirici, & sic de reliquis cælis viget ad superficiem concavam cæli lunaris, & superficies concava istius, est locus ignis, taliter quòd superficies concava ignis contiguatur cum superficie concava Lunæ, ut dicit D. Thom. opusculo 31. ite finaliter, superficies concava ignis contiguatur cum superficie concava aëris, & superficies concava aquæ cum superficie concava aëris: & denique superficies concava aquæ terra contiguatur quæ superficies concava aquæ. Cæterum propter animalium habitationem & plantarum germinationem, est discooperata, & superficies concava ipsa contiguatur cum superficie concava aëris. Vnde patet, terram esse parum exilissimum horum quatuor corporum circumstantium comparatione, ut vult Arist. in præfatione. Nam omnia coniacuntur sub superficie aquæ & aëris, debet esse minor, quantum contentum minus est continentis.

Prima Conclusio.

8. Necessæ est, Mundos hunc inferiorem contiguum, vel continuum esse latissimis superioribus. Conclusio hæc est Arist. in præfatione & D. Thom. & omnium Philosophorum: & licet conuulsi manifestè remaneat ex vltimo notabili: Probatur ratione, & primo de necessitate: nam aliter non posset fit habere vnicuique secundum naturam, & probatur. In tantum natura abhorret vacuum, quod graue fursum, & leue deorsum mouetur ad id euitandum: sed fit corpora prædicta non essent contigua, daretur vacuum, ergo ad hoc euitandum, necessaria est contiguitas illorum corporum.

Confirmatur primò, nam duo corpora mouentur à medio & alio duo ad medium, ergo ad conservandum contiguitatem prædictam. Consequenter probatur: nam si graue mouetur fursum & leue deorsum ad prædictam contiguitatem seruandum, non deor vacuam, multò magis leue & graua, illa fursum & hæc deorsum ad contiguitatem seruandam, eum mediante illa conservacione euitaret vacuum.

Secundo confirmatur. Locus habet vni-

uersum locum: ergo necessarium est, locum esse contiguum loco sui conservacionis. Sed omnia sunt in suis locis, ut vnum conservetur sub superficie alterius, ergo debet esse contiguitas.

Confirmatur tertio. Locus debet esse æqualiter locato, ergo ad conservandum suam æqualitatem, debet contiguari superficies locati cum loco: sed elementa continentur ut loca & locatum magis elementa locata contiguari debent cum elementis locantibus, ut æqualis fit. Quod locus debet esse æqualis locato, patet ex Arist. lib. 4. Phys. text. 30. & probatur ratione. Superficies, quæ est locus & superficies locati terminant æqualem profunditatem, ergo sunt æquales. Consequenter est certa, & Antecedens probatur. Superficies locati terminat profunditatem ipsius locati: intrinsecè superficies verò quæ est locus, terminat eandem profunditatem extrinsecè terminandam intrinsecè à superficie locati: ergo terminant æqualem profunditatem. Hac Consequenter probatur. Superficies locati non facit, profunditatem eiusdem corporis esse maiorem, sed etiam superficies quæ est locus non facit, superficiem corporis locati esse maiorem, ergo terminat æqualem profunditatem extrinsecè, ac terminat superficies corporis locati intrinsecè. Maior patet, nam indistinctibile additur indistinctibile non facit minus, teste Arist. 6. Physic. & etiam ratione patet: nam indistinctibilia signant se secundum totum, cum non habeant partes, aliis non essent indistinctibilia.

Secundo probatur Conclusio. Mundos hunc inferior recipit contiguum aliquam virtutem à latissimis superioribus, ergo debet cum eis continuari. Antecedens patet ar. 1. & 3. Consequenter probatur: Accidens non potest per vacuum communicari, ergo necessaria est contiguitas ad eius communicationem. Antecedens probatur. Accidens non potest esse naturaliter sine subiecto: ergo ad eius communicationem necessaria est contiguitas. Confirmatur. Animalia superiora generantur ex partu materia: ergo à virtute cordis talis virtus communicati non potest à celo ad illam materiam per vacuum, ergo necessaria est contiguitas. Confirmatur secundò ex dispositione elementorum: nam idè ignis est contiguus celo & aer sequitur ignem & aqua aerem & denique terra aquam: nam si terra est contigua celo influentia non posset propter densitatem & opacitatem communicari.

Tertio probatur Conclusio. Quæ continentur in vna qualitate, contiguatur seorsum: terra & aqua continentur in vna qualitate, & aqua & aer continentur in eadem

etiam in vna qualitate pari etiam ratione aer & ignis in caliditate: igitur habet omnia contigenda debent fieri: & eorum Luna etiam conueniunt in qualitate ratione: motus: vt patet in responsione ad secundum argumentum: ergo contigenda debet Mundus his inferiorum cum superioribus.

- 11. Quarta probatur Conclusio. Locos de locatum se debent phisice transire & conatibus phisicis est licet eorum ita ergo cum elementa sint in suis locis, contigenda debent.

- 12. Quinta probatur Conclusio. Lumen communicatur a sole & Luna: ergo per medium debet communicari. Antecedens patet experientia: & Consequens probatur. Lumen est accidens communicatum a corpore humano: quod accidens non potest communicari per vacuum: ergo per corpora diaphana: ac per consequens, corpora illa contigenda debent cum corporibus celestibus.

Secunda Conclusio.

- 13. Corpora celestia non solum sunt continua respectu elementorum, sed secundum se. Pars patet ex 1. conclusioe.

- 14. Secunda pars probatur. Corpora celestia secundum se sunt in loco: ergo secundum se debent contigere. Antecedens probatur. Corpora celestia motuum localiter: ergo sunt in loco nam quod localiter mouetur, de loco ad locum mouetur. Consequens probatur ex probationibus primae conclusiois & patet ex continnatione.

- 15. Ad argumenta in eo quaestionibus posita respondetur. Ad 1. patet quod sit dicendum ex 3. notabilibus ratione cuius debet Mundus eorumque latitudinibus superiortibus, vt sententia Arist. falsetur, qui dicit, *controversus* & non *contiguus*. Vel secundum respondetur ex D. Th. lib. 2. vbi dicit, quod continentia debet accipi pro contiguitate, vt scilicet nihil dicitur inter corpora perdatu: Quia solutio potest amplectenda est quod prior tempore, quae cum pronuntiat ceteris vti: tam etiam, quia prima habet motum de similitudine. Nisi dicitur quod Arist. dicit, Mundum hunc esse continentiam, quia continentia recipit influentias à corporibus celestibus.

Pro responsione secundae argumenti, notandum est, elementa ad inuenire corrupti, talem quod ex vno alio modo generati, sensata magis inordinati proportione, vt verba gratia, fit ex terra generatur aer, occupat decem partium maiorem locum quam occupat. Si vero ex terra generatur aer, bis decies maiorem locum occupat: eandem, si ignis, quatuor decies, vt experientia patet de paruo grano pulueris

instrumenti bellici, quod cum occupet minorem locum in specie: pulueris autem ex illo fiat ignis, occupat maius spatium: quod adducit propter raritatem, quam forma illa exigit ad suam conseruationem. Accidit huiusmodi, quod destructio vno elemento, terra Mundum machina dissoluitur, ut flos Hippocrate & Gal. 1. de natura humana, text. 18.

Ex hac doctrina patet solutio ad argumentum. Licet enim agens sit absolutum passio & non impedire, & in passio reperitur potentia versus quam agens agit, nihilominus tamen finem actio alioquin impeditur, ne dicitur vacuum in rebus natura, ne destructura Vniuersum, ita similiter, quanto est periculum quod propter alioquin adionem. Idem Vniuersum destructur, talis alioquin impeditur, vt illa que referunt in argumentum, nam cum non possit dari locus proportionatus effectui producendo, ex eo quod ignis occupat maiorem locum quam aer, & ille maior quam aqua, non est capacitas in qua locatur, & sic Vniuersum destruetur, vel eorum corruptur, vt fiet locus sufficiens igni ex acre generio, cum occupet maiorem locum & cum non sit possibile, eorum corrupti, vt patet per quaestiones de Cometis, id est accidit non potest ab igne. Vel secundum respondetur ex 1. vobis sancto, opusculo 1. quod locata continentur in suis locis: nam ratione quaestiones continentur in ratione influentiae celestibus, & sic aer non conueniunt ab igne, alius locus non haberet vim conseruationis locati.

Ad tertium argumentum respondetur praesumptio prius hac doctrina Arist. quae confirmat. D. Thom. qui in *Metaphys. cap. 3. & 4. dicitur*, motum cere esse eorumque in his inferioribus (quomodo autem fit causa caloris, infra patet): vbi autem Arist. & D. Thom. hac sunt: *Cum autem primum elementum ex corpora que in eis sunt, in orbem feruntur, semper que in eis sunt. Nuda à corpore illis continentur, in eisdem locis adgregantur, accedunt, atque calorem efficiunt, hanc Arist. Intra modo sanctus Doctor per hanc vult ostendit effectum quem habet corpus superior in inferiora, & dicit quod primum elementum est, cuius circulariter motu & motu corporum que sunt in officio est Sole & stellis & illa pars inferiora Nuda que est in propinquitate qua distigregant. In raritate per motum superiorum corpora accedunt, & tunc fit caliditas. Idem Arist. locis supra allegato, *elementa calida esse calida à motu cere &c. ad eodem conseruari in suo naturali motu*. Modo patet, quod fit dicendum ad mouerem: nam in celo lunari, sicut in reliquis, nulla qualitas reperitur symbola, quae valeat ignis conseruare, sicut reperitur.*

16.

17.

18.

19.

peritur in locis aliorum elementorum vi motus cere, ratione cuius etiam ignis mouetur: & ratio motus conseruatur illius caliditate. Quod confirmat Aristotelem aliorum secundum de celo text. 4. per hanc verba, *ignis enim vult moueretur extinguitur, ac perit*. & in epitome *Metaphysice text. 4. & 13. ait, elementa potest necessarii à magno motu quia prius est, motum facere calorem*. Ex quo inferatur, quod conseruari à motu cere in sua naturali caliditate: quia celum est locus eius. Quam doctrinam tenet sanctus Doctor, primo huiusmodi lectio. 4. post medium.

Ad 4. argumentum respondetur, verum esse, Aristotelem agere de actione in materia: & non ad actionem in passio in materia: ceterum ad actionem equiuocam, quae mouentur quod ducunt in hanc inferiora materia, quod latius patet infra, quaestiones de Cometis.

Quantum argumentum petit Articulum sequentem.

ARTICVLVS II.

Quid sit etiam quid à corporibus celestibus communicatur, & quomodo.

ET videtur primo, quod nihil mixta consistat ex quatuor elementis quae suis qualitatibus contrarias differat producunt, & ex eisdem qualitatibus non computabiles eadem mixta corruptur, & alia generantur, ergo non est necessarium quod à celo aliquid communicetur ad alterationem, generationem & corruptionem. Antecedens patet & consequentia probatur. Vel illi qualitates primae, secundae & tertiae elementorum sunt sufficientes, vel non nisi, primum ergo non est necessarium communicari aliquid à corporibus celestibus secundum ergo denegabitur igni caliditate & aqua frigiditate, quod est absurdum.

Conferatur primò. Rationem illam applicatam, si quomodo non creantur ab igne, et affirmant, debentem motu cere: cum agens passio fit applicatum in debita distantia, & non impeditur.

Conferatur secundò. Agens assimilat sibi passum, vt patet ex Arist. 1. de Generatione & Corruptione, text. 2. & ex D. Dionysio lib. 2. de Diuini nominibus. Ergo cum in quocumque agente reperitur sufficiens potentia actua ad passum assimilandum, quam et celum praestare non potest, sequitur quod sine influxu celestium assimilatur ab agente passio. Quod celum praestare non potest potentiam assimilandi, patet, nam omne illud quod à celo poterat influere, in elementis & in

Permodum in lib. Meteor.

omnibus agentibus reperitur ergo insufficientes est in fluxibus.

Secundò arguitur. Ad productionem alioquin non sufficit agens quod agit & patens quod patitur, & forma que ab eius potentia educatur per adionem agentis. Sed in his inferioribus datur materia que est patiens sine influxu celestium, & datur forma, que de eius forma educitur ab agente sine influxu celestium, ergo non est necessaria alia actio numero, vel specie distincta ab illa, inque alia materia, etiam numero, vel specie, distincta à praedicata, similiter formam illis, sed actio chanaica, confusa & inane ipsolubilis.

Tertio arguitur. Omne quod celum debet produci in hanc inferiora, debet esse in potentia materiae, vel debet à forma oriri vel passio eius, vel à toto composito. Sed nullum horum producit corpora celestia, ergo non est necessarium quod ab eis aliquid producat. Maior patet: nam nulla alia res reperitur in his inferioribus. Minor probatur, & primo quod non producat illud quod est in potentia materiae: nam quod est in eius potentia solum est forma substantialis, vel accidentalis, (excepta rationalis) forma autem substantialis, & accidentalis generantur vt quo, ad quam educendum sufficientes vt quo, ad quam educendum sufficientes vt quo, ipsa autem materia est ingenerabilis & incorruptibilis: ergo cum habet forma non producat à corporibus celestibus, inaeccidentalibus, sequitur in his inferioribus datur agens sufficientis, non erit necessarium in fluxu celestibus. Quod autem qualitates, quae sunt motus accidentales, ab influxu celestium non producantur, patet, nam habet remanent in mixto refracte ex suis principis, sicut elementis: nec totum compositum nuda quod formam dat consequentia ad formam: ergo cum formae, vt quo producat, & totum composita, vt quo, ab agente influunt, non est necessarium quod à celo communicetur aliquid, quod habet vni producendum.

Quarta arguitur. Agens prius agit in propinquum quam in distantia. Sed igitur propinquum est celo, vt articulo antecedenti vltim fuit, ergo prius in illam producat debet. Tunc, sic nullam qualitatem potest producere ergo nullam qualitatem. Antecedens patet non potest producere caliditatem: cum igitur fit calidus in fumo, & in eo nulla potentia reperitur ad caliditatem: nec ficatatem potest producere corpus coeleste: quia vt patet ex D. Thom. lib. 2. de generatione & corruptione lect. 3. super text. 15. igitur habet ficatatem elementis cap. 7. & 8. & probatur ratione. Nam cum igitur fit calidus in fumo, eorum humiditatem confirmat, & resiliat & remanet

12.

E nec

net ficcus, & si humiditatem aliquam habeat, dicitur qualitatibus non consistere, sed tibus, & maxime imperfectum fuisse, vt supra fuit dictum, ergo ficcus & calidus produci non potest in ignem, cum in eo non reperitur potentia ad eum recipiendum. Nequaquam etiam potest produci humiditate, nec frigiditate ratione dictarum quatuor potius corrumpere ignis & caliditas corporibus, quam conferre, quod est contra articulum antecedentem: nec secundas qualitates potest producere, cum eas habeat elementa extremas in summo, & partem ratione, nec qualitates elementares conuenientes, nec disconuenientes. Nisi dicatur, produci qualitates occultas: nam hoc affirmat, est docere quod ignorat, quod est maximum absurdum. Nisi velint docere, quod produci locum. Contra, nam ignis cum sit lucidus, hinc in caelo recipere non potest. Præterea, quia si caeli infusus lucem, tempore noctis lucret, tum ratione sua lucis: tum ratione lucis participat: a caelo frigiditate tempore nocturno caelum infundere debet in hac inferiora.

Confirmatur primò. In casibus terræ generatur metalla & elementa, & tamen humores non transfunduntur vique ad cæteras, ergo non medio lumine infuso, imò non erit necessarium.

Confirmatur secundò. Si caliditate producerent corpora caelestia in hac inferiora, & præcipue medio lumine, etiam producerent in media aëris regione, cum potius debeant agere in propinquum quam in remotum, sed non produciuntur in media aëris regione frigidissima sic alia, aqua, grandis, nix, &c. in ea generari non poterunt: ergo misuine infusum in hac inferiora.

23. Quinto arguitur. Si aliquid à caelo communicaretur, esset medio motu & lumine: sed neutrum horum: ergo nulli. Maior Cancellarius ab omnibus. Minor seò probatur. Nam medio lumine: nam lumen est quædam lux, vel intentionale, vt patet ex D. Thom. lib. 3. horum c. 1. & 4. deinde s. 1. Ergo querendum est. Sed intentionale non potest producere quod reale: ergo non medio lumine. Minor probatur. Nisi agit virtus propria perfectiorem: sed intentionale est quid impletum, & diminutum respectu qualitatum, ergo qualitas realis medio lumine non potest produci. Nec medio motu: nam motus solum inuenitur ipsum mobile in quo subsistat, scilicet cœlestium cum sit res intrinseca, nisi moueat corpus extrinsecum, ipsum alterare non poterit. Nam Actus est in agente, sicut passio in passio. Nec vult, si dicitur, quod medio motu, producendo scilicet,

in passum in corpore sibi approximato. nam licet hoc sit verum, non potest producere impetum in corporibus distantibus, & quæ sunt terra, aqua & aër: nisi propter nimiam distantiam: tum enim propter nimiam eorum molem.

Confirmatur primò, ex Arist. 2. de anima. text. 1. 16. Vbi dicitur: quòd lux & tenebræ nallum in corpore facunt effectum.

Confirmatur secundò. Ex facta pagina, loque sollicito. *Tunc loquens est iste Dominus in die qui tradidit interitus in conspectu filiorum Iherosolimitæ coram eis, sal conuersionis non inuenit, & Luna dicitur nullum diuino: sicut etiam Sol & Luna dicitur visibiles: sed non inuenit. Sicut etiam Sol & Luna dicitur visibiles: sed non inuenit. Sicut etiam Sol & Luna dicitur visibiles: sed non inuenit.*

Confirmatur tertio ex D. Thom. quæst. 1. de potentia aë. 10. ad 8. Vbi dicit, quòd motus cordis in homine calidus est natura animæ rationalis, quia à motu cordis non dependet, & ideo motus iste non cessat, motu cordis cessante. Ex qua solutione Doctores sancti clarissime patet, motus locales & alterationes cessare non posse: esse cessatione motus cordis: ergo non agit medio motu in hac inferiora.

Confirmatur quartò ex D. Damasceno lib. orthodoxæ fidei cap. 6. qui affirmat. *Non dicimus, quantum corpora caelestia non sunt causa nichilorum eorum quæ sunt, neque corruptionis eorum quæ corrumpunt.*

Vltimò arguitur. Si caelum producat in hac inferiora medio motu, est quia ipsum est productus, vt quod, & motus, vt quo, vt ignis est calefactus, vt quod: calor verò, vt quo: sed hoc nullo modo potest esse in caelo producente: ergo caelum medio motu non potest infundere. Maior est vera. Minor probatur. Principium, vt quo ponit in agente actus formalis illius operationis: sed motus non ponit in caelo aliquid formalem caloris: ergo caelum per motum calefactore non potest. Maior probatur, cum sicut calor est qui principium, vt quo ponit in igne aliquid formalem caloris: ratione cuius dicitur calidus, ita similiter ratione principii vt quo, agens agit in ipso agente, ponere debet actum formalem ratione cuius dicitur actus. Minor probatur, motus localis solidum ponit in caelo tendente in locum: quod si poneret actum caloris, iam non moueretur caelum localiter, sed motu alterationis, ergo medio locali motu non potest calefacere.

Confirmatur. Cœlum mouetur motu locali: sed motus localis non est productiuis caloris: imò, neque vilius qualitatibus, ergo medio

dio motu nihil infundit. Maior est vera & minor probatur. Motus localis tendit folium ad vbi, ergo non ad caleorem, vel ad aliquam qualitatem, cum hac medio motu alterationis acquiratur.

24. Pro explicatione huius articuli notandum est, quòd omnes qui de influxu caelestis loquuntur sunt, cum non negant, sed variis finem alij ducunt, infusum communicari à corporibus calidibus sine motu, & necessarium non esse, moueri ad alterationes faciendas in his inferioribus, sed quòd moueretur necessarium ad nouitate, ad motum, vt si aliqua aërio fieri debet de nouo media qua generari debet aliqua res, tunc necessarium est motum caeli ad eum producendum, vt verbi gratia ad producendum rosam, vel fructus, vt vel hyemem, necessarium est caelum appropinquare, vel recedere alibi, neque effectus ver, nec hyems, vel fructus. Quare non magis verè quàm hyeme produceretur. Hanc sententiam tenet Durandus 4. sententiarum dist. 23. quæst. 4. & 5. Etiam arguitur. Petrus Mantuanus lib. 1. de motu caeli cap. 4. Aristoteles. Pater Suarez 1. tom. Metaphys. dist. 23. lect. 5. num. 8. & 10. confirmat fiam sententiam cum Scoto in 1. sententiarum dist. 14. qu. 3. Caterum in te tenent Scotus varius fuit in hac doctrina, & sic non est ratio cur Suarez cum trahat per confirmatione sua sententia: nam licet cœtum sit, Scotum affirmare, verum esse quòd dicitur Aristoteli qui concedunt variis in fluxu distantibus à motu, tamen infusam agit de actione Luna in aqua propter quam finem agit cœlum in mare, & agendo etiam de aliis adhibens Platonem affirmat, omnes has actiones & illas nunquam fieri fine motu & lumine. Argumenta quibus cœtum sit Suarez sunt hæc. Primum, Causa secunda non dependet in suo esse ab alia causa externa. Eademque ratione non dependet ab illa virtus intrinseca & conaturalis in his rebus: ergo pari ratione, neque actiones carum pendunt esse intrinseca sua ratione à cœlo, & consequenter, neque ab alia causa creata, & patet vltima consequentia.

Quia operatio est proportionata ipsi effectui. Ad hoc autem probandum, ait, *Supra etiam præsumimus elementa & mixta non dependere in conferantur à cœlo.* Equidem hæc probatum quomodo dicitur per supra dixisse, ergo nonquam inueni, teneatur enim esse assignare loci vbi ad eod. tum remanet siquidem est proprium illorum qui ad probandum aliquam propositionem medium non inueniunt, si supra probasse dicitur, nisi probaret quomodo probat loco stato, *causam secundam non pendere in suo esse à causa creata:* Quod manifestè est falsum: cum eis naturaliter pendat à causa prima

Fernandez in lib. Asteris.

teriali creata & à causa formali creata & à causa efficiente, efficiente creata conueniunt. Res autem facultates pendunt à suis causis efficientibus ex quarum defectu deficiunt: permanentes autem inueniunt. Alterationes autem, augmentationes, & latentes que in cœlestibus naturalibus reperiuntur, sunt facultates quæ à suis causis dependunt, & deficientibus deficiunt. Hæc enim ratio, si virtutes elementares aucte deficient in mixto, vel remittuntur quòd presentur ex defectu operationis vt quod ipsiusmet elementis aucte non remittuntur virtutes, ignis deficit, & aliquid generatur, & ceteris, vt supra dicitur, quæ est omnimoda mixti reflexio in sua principia, vt lib. 4. patet: nam licet augmentationes, mutationes & latentes fiant à facultatibus animæ vegetantis medio calore mixti, vt infrascriptum est, aut vt elementorum infusum extra non debemus motu denegare, & secundum hæc successiones pendunt omnia cœlestia naturalia mobilia, & cetera, & generantur medio motu cœli à suis auctibus vt quòd: alia, si non pendentes, nec conferantur, nec corrumpuntur poterant.

Secundum argumentum quòd ponit n. 12. vt quæst. est momenti, vt visusque potest valere, & ab illo consistere.

Tertium argumentum ab eo positum n. 13. dissoluitur in responsum ab arguente in principio huius articuli, & remanebat in principio alia argumenta quæ tradidit Durandus libro citato. Et quod ipse Suarez dicitur medium ratione esse, est, est clarum, quia potest apprehendi lumen virtutem à cœlo in corporibus vel agentis inferioris illud corporum est virtute inacta & virtute infusa à cœlo, est proxima causa sufficientis ad talis adhærentiam in qua iam non pendit per se à cœlo, fed virtutem remanet quatenus remanet acceptum virtutem agendi, sicut aqua calefacta pendit in calefacendo ab ipse. Hæc tamen ratio nullius est considerationis, nisi à aqua calefacta semper igni fieri approximata, aliquid recipit infusum ab illo ratione cuius semper calefactus: si autem ab igne separata fuerit, verum est quod per aliquid ipsorum caliditatem, in quantum dicitur: sicut est in solis ignis in aqua: postquam non calefacit, sed refrigerat, ex defectu influxus vel impulsus, qui ab igne productus fuit & ex eius absentia dissipatus, sed si figurum erit, illam adhærentiam dependere per se in agendo, ab igne qui in fluxu. Quare, negandum est, causam particularem in suo ordine habere completam sufficientem virtutem, cum sit illa virtus res sufficientis, quæ à cœlo indiget ut aliquid reparatur, cum affluere tendat ad dissipationem: quare, versus à cœlo communicatus, superflua non erit. Arguitur

E. 3. etiam

etiam Suarez aduersus fe, num. 1. lacem de-
pendere à corpore binario in alioquin fidi,
et refpondet conuentione totum, & ac. nihil re-
fpondeo, quod non eff incommensurans, vel aliqua
qualitas pendeat à fuo agente modo dicto, in
operari (modus autem quem dicit) efl, quod
fufficit quod in principio generationis res inflant
caufa fructuanda. Obfecro vi videtis refpon-
fionem fui argumenti, vi videtis viam me fen-
tentie & omnium Philofophorum, fixem re-
fponfio cuius potius comprobat incam fen-
tentiam, quam fuam probet.

Quod ipfemet Pater Suarez trahit de D.
Thom. hinc obferuare totum in quo agitur in or-
dine, vtpote decima, qui benefficit efl: et
videtis D. Thomam non affirere eam fen-
tentiam, & vi veritatem huius rei videtis,
verba Suarez que dicit eflè Dni Thomæ,
hæc funt: Si corpus humani vltimum & eum e-
dem difpofitione membrorum, conferuaret, ce-
leftis motu celi, poffet hominem eo modo mouere
miffum, aut inuicem. Verba autem D. Thomæ
fideliter tranflata, hæc funt: quærit autem e-
odem articulo oftendo. An ordine nature & liber
poffit mouere manum fine Anglico mini-
fterio mouente corpora caeleflia & dicit: Pro-
bat per diftinctionem refpondere, quod cum
aliqui non poffet mouere manum, vni quilibet
dupliciter, vno modo ea deficiente natura
vni: vt fcilicet anima deficiente potentia mouere
corpora, & fub hoc intelligitur, fcilicet efl quod
dicitur: non anima fubieci mouet manum per li-
berum arbitrium, quod non fubiacet neque ca-
leflibus corporibus, neque Angelis, fcd fcd Dri:
alio modo poffit intelligi efl deficiente corporali
motu: ficut homo qui habet manum ligatam,
non vult non poffit eam mouere, & hoc mo-
do efl efl motu celi, organum corporum non poffit
ab anima moueri, quia non remouet vltimum
quæ corpora caeleflia ad vltimum motum infu-
per corpora, vt patet ex antea dictis: Dicitur fcd
per addita. Hæc funt verba fideliter tranflata
que fcripfit D. Thom. opuscula 10. art. 8.
quomodo autem Pater Suarez eum trahit
pro confirmanda fua fententia: nam potius
meam affirmit, vt patet eodem opusculo art.
3. per hæc verba: Omnes motus naturales infu-
feriorum corporum ex motu caeleflium corporum cau-
fantur. Pater autem ipfemet Suarez an-
nunciaturus articulo 7. 9. & 10. eadem fen-
tentiam opusculi, antea quam fuam fententiam affir-
marit et verbis ab illo poffius que nunquam
in mente D. Thomæ inuenta fuerunt, fcd ipfe
fuis e imponit, vt fæntem folus ille fuiffet
letharus D. Thomam. Poterat etiam antinad-
uertere, quod idem D. Thom. dicit, art. 3.
ipfifmet opusculi vbi affirmit, efl de fide,
ceflante motu celi, motus in his inferioribus
ceflare debere. Verba autem fideliter tranfla-

ta, hæc funt: vt vaniquifque poterit videre.
nam vigeftimæ tertius articulus. An fideliter
omnia animalia ad motum fub efl eodem refpon-
fo, vni enim dicitur efl, fuperius à corpora per fuum
motum & lumina fani caufa generationis & corrup-
tionis vt vita corporalis in inferioribus corpo-
ribus. Aduertite, quod vita corporalis efl
excectio operationis corporales in animâ ficut
motus ex efl efl dubium, quod remota tali caufa,
remouetur efl efl: præterea cum vultis con-
fiderare fides vltimate, fcilicet quomodo motus,
quod tranfeunt efl efl huius mundi & motu
caeleflis efl efl per vultimate Dei ficut efl efl
remota remouetur. &c. Etæc quomodo D.
Thom. non fideliter tranflata, & Pater
Suarez falliffimè, confirmat fententiam Phy-
lofophicam que demonflrat in his con-
clufionibus.

Prima Conclufio.

N Eceffaria efl affidua infufio à celo in
hæc inferiora ad confluxum omnium
rerum fublimium. Secunda pars hu-
ius conclufionis in art. 4. demonflrat. Pri-
mam autem partem tenent doctiffimi viri,
inter quos primus locum obtinet Arift. 2.
Phyfic. vbi dicit, fol & homo generant homi-
nem & liba. de generatione text. 35. & 36. per
hæc verba. Non impulfus præterea continuatione
paris generationis quod folem procreandam
feruam autem adiuuat & remouet. Agit
autem Arift. in hoc loco, de impulfu æterno
necellario ad generationem rerum: poftè
autem in verbis fequentibus agit de impulfu
creato, Sols fcilicet, de quo efl in repro-
batione opinio Suarez. Idem aliter 11. Me-
taphy. text. 33 & 34. & de generatione ani-
malium cap. vbi. Diony. cap. 4. de Di-
uinitatibus nominibus, à quod Sols radius ad ge-
nerationem fuffufionem corporum conferit, & ad
vltimum impulfum motus & augeat efl efl.
Mouet dicit, nutrie, dicit & augeat dicit, non
efl nutritio, non efl auctum, non efl me-
tus in vult Suarez. Magnus Bafilus homi-
lia 4. Hexameron. D. Aug. 3. de Trinitate c. 4.
& 5. D. Thom. loco fupra citatis & 1. p. q. 117.
art. 3. & 1. 2. q. 119. art. 1. & fupra Arift. loco
citato de opusculo 12. & 4. contra gentes. vbi
vbi hæc conclufionem probat per hæc verba.
Sic etiam intelligitur quod dicitur Job. 14.
Homo cum dormierit non refertur donec altera-
tur celum, id efl, donec vltima difpofitio celi efl
efl, que mouetur & in alio motum caufat. Nam
cum fua fides commouetur Arift. nunquam
fe contradicere: nam optibus Commentator
vbi optum D. Hieronymi adagere epiflola 2.
ad Panthacium, ille debet efl efl quem recitat
per hæc verba: Commentatoris officium efl, non
quod

quod vlti velle fcd quid fecit efl efl quem inter-
preteat. cap. 2. vbi dicitur, vt antea dicitur,
non iam interpreti efl efl, quomodo fuerat illi-
um quem vult explere.

Eandem conclufionem tenet Ferrata lo-
co allegato & in fuma omnia fapientiffima
fchola Thomiflica, vt vult efl apud omnes
fcriptores D. Thomam fapientiffimè fequen-
tes. Idem aliter Auerroes 1. cæli, comment.
63. dicens: Principium vita quod efl in efl efl
caufam omni vita. Idem 11. Metaphy. 18.
Omnes autem hi ad eodem citati affirunt,
celum influere in hæc inferiora aduiter,
vt in deficiente natura, deficiat debent om-
nes adiones, que funt in fuccellum.

Præter primam Conclufionem ex Ariftot. in præfati
conuertit Mundum hæc inferiorum
confluxum efl efl huius inferioribus. Latio
autem vt dicit D. Thom. 2. de generatio-
ne & corruptione, fignificat loci mutationem,
ergo cum contiguit fcd hic Mundus mutatio-
nis loci caelum, ab eis recipere debet affi-
duam infufionem.

Secundo probatur Conclufio. Cælum in
fui medio motu & lumine: ergo continue
& affidua influat. Antecedens patet conclu-
fione fequenti. Confluxus probatur. Cælum
femper efl in continuo & perpetuo motu
& luce affidua, ergo affidua influat. Antec-
cedens patet ex facta pagina loco citato, quod
dixit Iofue Sol contra Gaboonem ne moue-
retur & ex D. Thom. 1. horum led 5.

Tertio probatur Conclufio. Cælum efl cau-
fa continens huius Mundum inferioris, fed
caufa continens affidua conferunt contem-
peratiffimè influat in hæc inferiora. Maior pro-
batur. Causa continens efl illa, quia polita
ponitur continens, vt effectus & abata, au-
ferunt, quia ab ea pendet effectus in fieri &
in conferuati. Sed à celo pendet Mundus hic
inferior in fieri & in conferuati: ergo efl
caufa continens: quod dependet Mundus hic
inferior in fieri à celo, antea efl continens
fententia admittunt. Quod dependet in
conferuati, probatur. Locus habet vni
conferuati loco, fed cælum efl locus huius
Mundum inferioris: ergo Mundus hic inferior
dependet ab illo in conferuati. Maior efl Ariftot.
art. antecellenti citati. Minor etiam pa-
tet eodem articulo vbi didum efl, quomodo
elementa funt in fuo locis.

Confirmatur. Cælum continet Mundum
hæc inferiorum, ergo efl caufa continens
huius. Si dicitur, quod licet cælum fit continens
huius inferioris, non propter hoc efl caufa
continens: fiquidem talis caufa redubi debet
ad caufam continens, que tantam conue-
xionem habet cum effectis, vt ab illo fit
feperabilis, non valet. Nam cum locus habet

vim conferuati loco, hoc quod efl con-
feruati, efl affidua procedenti & agere, vt
conferuati res permanentes conferuati: funt in
inferius qualitates, vt difpofitiones, &
hæc funt fuccellum, quia funt in perpetua
pace, alia, nunquam res permanentes defec-
tunt, hinc efl, quia cum conflant mediis fu-
dis difpofitionibus in adione & paffione, tum
ratione formæ quando eis vritur vt fuo influ-
mento, vt anima, vt quod, magis principaliter
ad nutritionem, augmentacionem & genera-
tionem: niam etiam ratio generatur, vt
quomodo elementa efl efl qualitatibus vanti-
um, vt quod elementa producentia ratione
eclæ. Eccc quomodo fenfacionis & mouetur, & tan-
dem putrefactionis & mouetur, & ratione
alterius fine res fuccellum, & nobis efl efl
conferuati, quæ ratione nutritionis, augmen-
tacionis, &c. efl forma, vt quod, magis princi-
paliter, ratione calefactiois & refrigeracionis,
&c. Sunt elementa, vt quod, quæ omnia ce-
leflia influat egerat, ne deficiat elementa, &
licet qualitates prædicte funt permanentes,
earum operationes funt fuccellum efl et magis
intelligatur hoc, aduertendum efl, res fuc-
cellum efl in duplici differentia nam qua-
dam habent finem fuum effufionem & conflant
omnibus finis partibus, caterum in fragilem
habent conditionem, vt nimie valeant. Ne
conferuati fine conuulfa caufa efficiunt, vt
efl hi manens extrinfa, nam conferuati
neque nifi in præfentia corporis luminofi: alio
autem funt, quod non conflant omnibus fu-
is partibus, nec peccilitem habent effufionem
finem, fed fempet partes poft partes fuccel-
dunt, quales funt adiones & paffiones ve-
luti efl loquatio, latio, aliteratio & augmen-
tatio. &c.

Confirmatur ex D. Thom. 2. de generatio-
& corruptione led 10. Vbi dicit, quod
quales elementares continuo agunt &
partitur ad inuicem.

Quæ probatur Conclufio ex verbis
Arift. & D. Thomæ antea, illud quod in fuo
efl efl perpetuum & perfectum debet efl
caufa illius quod non efl: cum ergo cælum,
quod localiter mouetur, fit eas, debet efl
caufa generacionis, corruptiois, augmenta-
tionis & latiois, quæ non funt. Antecedens
patet: nam illud quod perpetuum efl, fempet
efl: cum autem efl, fit propter fuam opera-
tionem, cælum cum fempet fit, fempet ope-
rabitur. Confluxus probatur. Generacionis,
augmentacionis, corruptiois, alteracionis
& latiois non funt: ergo quando funt,
debent efl effectus illius quod efl, ficut
eclæ. Antecedens probatur. Si ille
efferat, non ferent, nec producerent de no-
uo, nec per confequentiam: vt quomodo ferit.

E 3 Confirmatur.

Confirmatur. Nam omne quod naturaliter mouetur, vno ex tribus modis vel generatur, vel corrumpitur, oportet reduci ad motum ingenerabilem & incorruptibilem circulariter & perpetuo. Non enim hoc, est eorum, vel infra partem quaeque de Caelis ergo caelum debet esse causa omnium aliorum. Consequenter tenet. Maior probatur ex Arist. 8. Phys. cap. 4. vbi dicit, necesse est, omnem quod mouetur habere partem per se motam, & similitudinem a parte per se mouente, vel tandem deueniamus in aliquam primam causam, quae moueat & non moueatur ab alio, nec deat processus in infinitum. Ergo licet deueniamus in hanc primam causam ad quam reducimus omnes motus, ita similitudinem reddendum est omne generabile & corruptibile & mobile ad causam ingenerabilem & incorruptibilem & perpetuo & circulariter mouentem quae sit causa vniuersalis horum inuenientium.

37. Quomodo probatur Conclusio. Si caelum influere solum in generationem & corruptionem rerum, vel Suarez, ageret cum electione fed hoc non est concedendum, cum solum rationalibus consentiat ergo caelum non solum influat in generationibus & corruptionibus, fed afficit. Minor patet & maior probatur. Nam si solum in generationibus & corruptionibus influere, cognosceret quando fieri debent, vt nunc iustat: ergo cum hoc sit absurdum, concedendum est influere aliquid, sed quae influentia cadunt generationes, corruptiones & omnes adiones.

Confirmatur primò ex ipsemet Suarez loco citato, num. 6. Vbi ait, sepe contingit, virtute aliquam causae secundae esse per se mutuatam & imperfectam in suo ordine & in suo efficiente ad effectum & ea ratione indiget auxilio alterius causae creatae, quae completat & supplet virtutem agentis atque hoc modo indiget influentia eorum inferiora corpora ad plures adiones suis, praesertim ad generationes mixtorum & maximè viuicentium. Ecce quomodo secundum Suarez fit caelum non influat aliquid & continent, fed solum quando cognoscit virtutem agentis inferioris esse imperfectam & mutuatam, ad eam complendam & suppleendam.

Confirmatur secundò ex D. Thomae loco supra citato, vbi dicit. Item motus loci, semper aptum naturam est facere idem: ergo si caelum est causa generationis, non esse causa corruptionis. Antecedens recipitur est ab omnibus Philosophis. Consequenter probatur. Generatio & corruptio sunt contraria, ergo non possunt fieri à caelo solum influente in generationibus rerum, e quo sequitur af-

fectio influere in actione & passione horum inferiorum, ratione cuius fieri debent generationes & corruptiones, & licet D. Thomae hac ratione vtiat ad probandum non esse vnam loci mutationem ergo tamen ea vti ad confirmandum hoc Argumentum contra Suarez.

32. Sextò probatur Conclusio ex verbis Patris Suarez loco citato num. 19. *Vbi dicit, nullum natura loci generat superiora quodam corpore quae varias habent virtutes agendi, & per motum continentur variis modo applicari, ut ita possit variis modis iuuare inferiora agentia ad totam generationem & corruptionem.* Et cum patet ex doctrina Collegii Carmelitano pe de modo, 1. de generatione dicitur, 3. quæst. 2. §. Generationem esse terminum secundum alterationis, si quod accitum fit patet ex Arist. & D. Thom. Si corpora caelestia vel patet ex praefato Suarez, iuuant ad generationem, & iuuant etiam ad alterationem, siquidem non possunt iuuare ad quiescem, quin ad motum non iuuant, cum iuuatio sit motus & actus, eadem caelestia corpora concurrunt agendo in haec inferiora. Nec valeat si dicas, actio illa cum sit ab extrinseco, praeternaturalis erit. Respondetur, quod non solum est necessarium ad adionem tamen etiam est subiectum in passio conferendo viam, actio autem caelestia licet sit ab extrinseco est modificata & non recipitur in passio conferente viam, fed iuuat agentem in sua operatione.

Confirmatur primò. Etiam ex ipsemet Patre Suarez loco citato num. 11. dicitur: *Non quia vel virtutes, vel effectus inferiorum corporum per se & intrinsece dicunt habitudinem, vel dependentiam à corporis caelestibus, sed quia de facto sunt ordinem Primarij sub illis ita influunt, sicut vbi est eisdem inuentus & sustentatur in suis actionibus & virtutibus.* Iuuare autem & fouere vt super dixi, est actio de praedicamento adionis. Quare, si hoc agens corpora caelestia, à factiori concurrere debent cum his inferioribus ad sua adiones.

Confirmatur secundò. Ratione deducit à D. Thom. 1. part. quest. 115. art. 3. vbi ait, Multitudo rerum ab vniuersitate procedit, ergo multitudo motuum ab immoto procedere debet. Cum habeat vim vniuersitatis, siquidem vno modo se habet. Antecedens patet, nam omnis motus procedere debet ab immobili: alius procederet in infinitum. Consequenter probatur quomodo aliquid est magis immobile, tanto est magis causa rerum quae sunt magis mobilia: fed caelum est magis immobile quam res subalternae, ergo erit causa omnium motuum inferiorum. Maior est probatur. Minor probatur. Caelum solum mouetur motu

motu locali: res autem subalternae non solum motu locali, sed motu alterationis & augmentationis: ergo res subalternae, cum plures motibus mouentur, debent reduci ad eorum, quod vno modo mouetur.

33. Vltimò probatur Conclusio. Microcosmum maximum habet similitudinem cum Mundo superiori: ideo lingua Latina vocatur parvus Mundus. Sed in Microcosmo reperitur affluens influxus à cerebro ad omnes reliquias eius partes, taliter quod deficiente influxu hoc, reliquae partes minime viuunt vite sensitiuae, vt patet, cum experientia in patta ferua & in paralysi, cum etiam ex Galeno 9. lib. de vfu partium cap. 14. & 7. de placitu Hippocratiz & Platonis. Ergo similiter deficiente affluens influxus à caelo in haec inferiora, ea deficient. Et quae conuulsione sequatur, quod fit caelum non influere in haec inferiora, omnes res annihilarentur, quod patet, nam deficiente influxu, omnes qualitates deficerent, cum non reperitur modus per quem acquiri debeat: ex quo quantum deficiat, deficiere formae cum medijs suis qualitatibus conuenienter, & tandem alia generari non possent, & cum materia sine forma esse nequeat, deficiat, quod est annihilatio.

Et si quæras, à qua causa deficiat Responderetur, quod à nulla causa potissima, sed à caelo primariè, & deficiente influxu: non aliter & abientia nature est causa subterniorum nauis.

Secunda Conclusio.

34. Caelum influat in haec inferiora medio motu & lumine. Quod autem sit illud quod medio motu & lumine producat in haec inferiora, articulo sequenti explicabitur. Prima pars conclusionis probatur. Duo haec accidentia, solum in caelo reperitur ergo solum medijs eis influat in haec inferiora. Antecedens patet. Nam cum caelum incorruptibile sit, accidentia corruptibilia in eo non inueniuntur, sed perfectibilia solum, quae sunt lux & motus, ratione cuius acquirat locum: ergo solum medijs illis quibus constat in his.

Confirmatur ergo modo motu ipsius caeli, nam cum circularis fit, influat in omnes Caeli inferioris partes, in quibus, & cum applicatur actiua passiuè, sunt alterationes, corruptiones, &c. Alia, si non fuisset circularis, participare non poterat totis hic Mundus inferior est eius influentis.

Tertia Conclusio.

EX accessu, vel recessu caeli causatur quatuor anni tempora, Ver, & scilicet,

Aurumnus, Hyems & Aestas.

35. Probatur primò Conclusio. Nam si caelum non accederet, vel recederet, tempora non variarentur, sed remaneret eisdem. 36. Secundò probatur Conclusio. Varias impressiones meteorologicæ causantur in variis anni temporibus ergo variatur materia obiectiarietas causa efficiens iuxta cetera accidentia, vel recessum ad haec inferiora. Antecedens probatur. Nam totius & fulgura tantum in Vere & Autumno, & in eisdem temporibus reperitur: sunt autem inuentiones impressiones ignis, vel lancea ardens, & draco fulgens ignem & capreae fulantes. Hæc autem pluviae, nebulae, nives & gelu. Consequenter probatur. Nam si caelum non accederet, vel recederet, idem maneret in modo fluxu motus, & eius ratione impressiones non possent inueniri, siquidem idem manens idem, semper aptum est facere idem.

Quarta Conclusio.

37. Caelum non influat in intellectum & voluntatem hominum vno modo, & sic non potest cogere has potentias. Prima pars huius Conclusionis est. D. Thom. 4. contra gentes cap. 84. & probatur ratione. Illud quod caelum influat est qualitas materialis, fed hoc non potest subiciari in spirituali, nec in illud agere: ergo nullo modo influat. Antecedens patet, nam neque spirituale in materiale, nec contra, agere possunt, cum agentia & patientia sint inter se inaequaliter proportionata.

Confirmatur. Nam ordo naturae, intellectus omnia corpora excede, ergo corpus in intellectu influere non potest. Confirmatio haec est. D. Thomae loco citato. Vbi addicit argumenta fortissima ad probandum eam conclusionem.

Secunda pars Conclusionis est de fide catholica, quae tenet, voluntatem esse liberam. Alioquin, cum mereretur, vel demeretur: & etiam pateret Genesi cap. 4. vbi dicitur: *Nonne si bene egeris, percipies. Si autem male, in seruis perieris. Item ad Rom. 8. sed liberum est vobis appetere vitam & in dominibus illius.* Beatus Apostolus Paulus ad Corinthios c. 2. *passibilem habens sui voluntatis: & in sacro Concilio Tridentino sessione 6. cap. 5. & 6. & in summa est contra puerum Lutherum affirmamentum contrarium.*

Ceterum corpora caelestia inclinare possunt indirectè has potentias ad intelligere & velle, vel non intelligere & non velle. Verbi gratia, ex impressione corporum caelestium aliqui inclinantur ad aliquas passiones ex diuersa obiectorum applicatione: nam cum in intellectu nostro intelligat per conuersionem ad

tionem, alterationem & motionem: nam cum qualitatibus non consistit, necessarium fuit, ad se sequi debet alia forma accidentis, alia media qua operatur in hanc inferiora: sed in celo nulla alia qualitas reperitur media qua operari possit, nisi motus, ergo necessarium est, quod ad hoc quod operetur, ut affluat, moueatur, & si dicas, quod reperitur lux, media quae, licet quiescat, operari poterit, articulo sequenti patebit, quomodo lux minime poterit operari sine eo quod adit motus. Simili modo responderet ad Confirmationem.

41. Ad secundam argumentum ferè responderet eodem modo. nam omnes qualitates elementorum & inanimatum respectu spirituum habent vim materiam, cum sint res passivae, ut patet ex Arist. D. Thom. & Averro citatis.

42. Ad tertium responderet. Verum esse, materiam non produci à corporibus caelestibus, imo, nec ab vilo agente, quia est ingenerabilis & incorruptibilis: dicitur, si aliquid agens eam produceret, crearet. Generatio autem, alteratio & corruptio praesupponunt materiam, nam omnis actio creatur supra aliquid fundari debet. Materia autem non habet substantiam de qua non est materia, si quidem procederet in infinitum, ratione cuius est ingenerabilis & incorruptibilis, nam omne quod generatur, ex materia generatur, & quod corrumpitur, in materiam corrumpitur. Ideo definitur, est primum principium ex quo aliquid fit. i. & per se & non secundum accidens, & vitiosum in quod addit quod corrumpitur, ideo cum ex nihilo produceret, in nihilum reduci debet, quae actiones creatoris sunt: Alteratio autem, generatio & reliquae actiones naturalium animalium, suam dependentiam habent à corporibus caelestibus modo explicatis.

43. Ad quartum argumentum responderet, quod ignis consistit à corporibus caelestibus modo supradicto, scilicet ratione motus, qui circulator est, ut dicitur fua in responsione tertij argumenti praecedentis articulo: & etiam patet ex Averro citato l. 2. de subtilitate, ubi, quando dicit, ignis non est primum calefactus, quia est passivus, sed colorem est primum calefactus, quia agit & minime passivus.

Ad primam Confirmationem responderet. In causis terrae generari metalla. Ceterum caeterae calefactus Solis calore, & non est

necessarium, ipsum calorem caelestem permeare terrae profunditatem, sed sufficit quod caeterae calefacti alteratione per continuam facta. Ad secundam confirmationem responderet in questione de materia aëris rigore.

Ad quartum argumentum responderet. A 44. celo calorem communicari, ut patet articulo sequenti: communicatur autem medio motu & lumine. Lumen autem non solum est quid intentionale, sed quid reale: & sic qualitas realis ab eo prodita potest. Vnde reprehendendus est Iacobus Zabarella qui, Doctorem sanctum non bene intellexit, & si cum intellexit, veritatem calcavit: siquidem lib. de Visu cap. 6. impudicè imponit ipsi Doctori sancto, cum l. part. quest. 77. art. 5. afferens, lumen solum esse quod calefacit idem D. Thom. loco ab illo citato non loquitur fide de lumine nam titulus articuli hic est, *Vtrum potentia distinguatur per actum, & actum per obiectum*: questione autem 66. antecedenti, agit de lumine, de dicit, esse quid reale, & in 3. homin. cap. 4. lectioe 4. §. 3. *Itaque quaedam est dicitur. Scripsit expressè, esse tantum quod intentionale & esse quid reale quomodo opinioem ait Zabarella esse Scoti & Ioannis Baconi & Durandi & dicit, se iudicare esse verum. Ad veritatem, nobis Zabarella incidit in opinionem ipsius Doctoris sancti. Ceterum, non est mirum quia qui depravatum modo adhaerens sanctum Doctorem tendit, & casus est, in legendo & intelligendo ipsum sanctum: legat scriptura Zabarella eam loco citato, & videtur, quomodo celare non potuit rationem in corde suo operatum.*

Præterea, non solum affirmat falsum Thomae Doctorem sanctum, fed ait, Calefactum in suis commentariis in Thomam, (in Thomam dicit) non in sanctum Thomam loco predicto volens ipsius verbi auctorem Scoti, ita ipsius defendit, ut transcat manifestè in eisdem Scoti opinioem: cum tamen neque ad eum trahi, neque modo vilo defendit Thomam: scutum dicit Thomam, non sanctum Thomam, modo quidem iudicio possit. At tamen cum sanctissimi Praeceptor ante ipsi scriptis, opinioem quam dicit esse suam, potius est eisdem beatissimi sancti, ut tertio homin. cap. 4. §. 1. vultus quique poterit legere, & ab eo acceptæ Zabarella doctrinam, ac esse celare.

Modo autem responderet ad argumentum. Ceterum medio lumine & motu producere calorem, in corpore sibi immediato, & istud corpus in alio, & sic deinceps quovis que ad nos perueniat, ut vult Averroes super v. dicitur primæ Philosophiæ, simili ipse Doctor sanctus, & non solum alteratione per continuam facta, sed etiam, quia aër ille inferior mouetur

mouetur à motu caeterique omnia articulo sequenti patebit.

Ad primam confirmationem responderet. Aristotelem voluisse dicere, lumen primum non alterare, sed fecundari, quomodo autem alterat, articulo sequenti videbitur.

Ad secundam Confirmationem responderet: tempore Iosue Deum Iuppiteris pro celo- rum infultibus & casualibus. nam causa efficiens Iuppiteri potest Adire, ut patet ab illius ignis effectum in Babylonis in cithonarium poteratur.

Ad tertiam Confirmationem responderet, quod cum anima rationalis operetur libere arbitrio, in sua operatione non dependet à motu caeli: sic motus totius corporis & omnium eius partium non dependet à corporibus caelestibus.

Ad quartam Confirmationem responderet. D. Damascenam loquentem fuisse adversus idololatras, qui corpora caelestia colebant ut Deos, & primas causas eorum quam in his inferioribus sunt.

45. Ad vltimum argumentum sua confirmatione responderet, ipse concludere, licet ego affirmem, eam non formaliter calefacere quod absolute non. Potius autem sumo hoc argumentum ad probandam meam conclusionem: sed affirmo, Iudicium calefacere virtualiter, ut in sequenti articulo.

ARTICVLVS III.

Quomodo celum medio motu locali & lumine producat calorem in hac inferiora.

46. Articulus antecedenti dicitur fuit à me, celum influere, medio motu & lumine, ceterum dicere influentem, sine vilo influxu & impugnatione, nihil est dicere: medio autem dico, celum influere calorem, medio motu & lumine. Et quod hoc sit falsum, arguo primo. Passio alieque rei provenire non potest nisi à sua essentia, ut subtilitas solum provenit ab essentia hominis, fed calor est passio ignis, ergo non ab alio quam ab igne provenire potest. Maior est evidens: in omni passione in genere emanatio, ab essentia dimanat. Minor verò probat ex Arist. l. de generatione & ex D. Thom. lib. de sensu & sensato lect. 9. & 2. & probatur ratione, nam calor patet, per se, per contactum igni in reliquis aërem & mixtis, per participationem, eam in qui propriè summum reperitur, ergo non potest provenire à motu.

Confirmatur. Causa & effectus debent esse similes, modo causa sit vltima: sed motus & calor non sunt similes: ergo non se debent habere ut causa ad causam.

Fernandez in lib. Meteor.

Secundo arguitur. Cor mouetur motu dilata- tionis & contractionis, non incalescit, fed potius, ut eius caliditas attemperet, ergo motus ipsius erit causa frigidiatis quae calor. Antecedens patet ex diffinitione passus, quae talis est. Pulvis est motus cordis & arteriarum, est istiloe & diathole compositus factus à facultate vitali, ut attemperet rationis caliditas. Consequencia patet à paritate rationis.

Tertio arguitur. Si motus est causa caloris non cadens in hanc inferiora, quod & mix fed hoc est contra experientiam ergo motus non potest calorem causare. Minor non probatur, nisi ex terro mouetur à media regione aëris vsque ad grandam, ergo medio modo caliditatis debent ac per consequens laqueantur, & in forma aquae & non in eorum forma caliditate. Consequencia probatur, nam caliditas est liquefactio, sicut frigidiatis concrectio: ergo si caliditas in motu magno, quia percurrit magnam partem, liquebitur, & non in forma grandinae & nisus, fed in forma aquae caliditate.

Quarto arguitur. Imperfectum in vnoquoque genere non potest esse causa perfecti: sed in alio genere motus potest quod imperfectum in suo genere, ergo non poterit causare calorem, qui est quod perfectum in alio genere. Maior probatur, nam imperfectum in vno genere non potest esse causa perfecti vniuersi generis, quod multo minus erit causa perfecti in alio genere, aliis effectus esset perfectior sua causa, quod potius est contra: in nam causa debet esse praestantior suo effectui, vel quod praestantior, praestantior in causa vniuersa. Minor probatur ex motu delinquentis, quod talis est: *Motus est alius ratio in potentia secundum quod in potentia est.* Ergo non poterit calorem causare, siquidem perfectum est, & in quo nulla potentialitas reperitur.

Quinto arguitur. Quies est causa caloris, ergo non motus. Consequencia probatur, nam cum motus & quies contrarietur, si vnum coarctatur alio: causa caloris in aliquo subiecto alterum contrarium non erit causa ipsius in subiecto. Antecedens probatur: nam aqua quiescens potius calefit mota, & res quiete magis potest fieri mota ex Arist. 4. locum cap. 1. res autem quiescit magis potest fieri, quia magis calorem acquiritur, ut per se, per Arist. diffinitione, quomodo adducit ipsemet Arist. loco citato, scilicet patet esse intensius proprii & naturalis caloris in vnoquoque humido à calore extracto, quod quiescunt, caliditate ratione cuius potest fieri.

Confirmatur primo. Motus valet resolueret calorem & quies valet eum conservare.

F 2 ergo

ergo potius quæ causabit calorem, & motus frigiditatem. Antecedens probatur. Ex diffipatione partium calidarum sequitur frigiditas, ut patet in hydropè procreante à febre ardens, nam quia calor vehemens dissipat partes tenues, remanet frigiditas in hepate. Sed modo motus dissipat partes tenues & calidas, quia attenuatur, adquam sequitur resolutio, quarum vis & altera funt effectus secundarij caloris, ergo potius frigiditatem quam caliditatem causabit. Quæ autem cum contrarietate motui, impedit resolutionem prædictarum partium: ergo sicut ex diffipatione illarum consequitur frigus, & ex illarum confervatione consequitur caliditas, siquidem calori confervato, calefactio est, cum sit continua productio.

Confervatur secundò ex Arist. §. 6. schol. problematum 36. Vbi ait, non omnem motum calidum facere, sed aliquem insignificare, & parum in loca dicit: *Quæque per motum, magis calescit, quam qui moventur & sit, semper enim corpus nostrum proprium quendam tepidum vaporem emittit à se, qui caliditas propinquam aerem, sicut ratio præloso quærentibus à nobis, caliditas fit, non nec propter prædicta.* Ergo quæcunque vaporis tepidum emissum à nostro corpore permittit non calescere, & non permittens eum dissipare, est caloris causa, nec pro consequens, motus est contrarius non erit causa caloris.

51. Sextò arguitur. Metus est idem realiter cum termino ad quem, ergo si motus est causa caloris, eius terminus terminus esse caloris causa. Antecedens patet ex Arist. §. 1. Phys. text. 4. dicitur: *motus non est præter se, ad quem est motus, id est, non est distans à termino ad quem consequentia est evidens, nam illa quæ sunt idem realiter, quodvis convenit vbi, convenire debet alteri: ergo si motus convenit calescere, eius termino convenire etiam debet.*

Quòd autem cælum non producat calorem medio lumine, probatur primò. Lux est productiva frigiditatis, ergo non caloris. Antecedens patet ex D. Thom. 2. de celo lectio. 10. vbi ait, lucem esse productivam caloris & frigoris. Sed nullum agens est causa effectuum contrariorum, ergo si est productiva frigiditatis, non poterit esse productiva caloris.

Secundò arguitur. Sol est incorruptibilis & in se partibilis, ergo non potest concipere calorem. Ergo non potest calescere medio lumine. Prima consequentia patet, nam incorruptibile non evolat qualitates alterantibus, aliò nò esset incorruptibile, sed corruptibile. Secunda consequentia patet, ad eum calorem non eòderet, calescere nò poterit, sed solum lucere.

Tertio arguitur. Illud quod est causa alius effectus, eius oppositum, causa debet esse effectus contrarij, ut verbi gratia, calor est causa caloris, ergo frigus debet esse causa frigiditatis. Tunc inc. Lux est causa caloris, ergo oppositum luci, erit causa frigiditatis: sed luci nihil est contrarium ergo cum non habeat contrarium quod valat ad effectum contrarium producere, neque lux aliquid effectum producere poterit, nihil ultra, nec ex defectu illius sequitur tenebræ. Ultima consequentia probatur, nam ex destructione consequentis, destruitur antecedens. Scilicet, si cum non habeat contrarium quod valat contrarium effectum producere, ergo lux nullum effectum producere poterit.

Pro explicatione huius articuli, primò ad utendum inc. per motum localem acquiri in ipsorum motibus modum intersecum, seu per locum localem, quod est vbi & acquiri etiam locum, cum est quod extrinsecum ipsorum motibus cum sit superficies corporis continens immobilem. Superficies corporis continens motum, & locum consequenter et circumdat locum, quomodo superficiæ est, & hinc se tangunt ad acquirendum vbi & locum: cæterum nec locum nec vbi, nec motus corpus possunt calorem non, cum potius sit causa vbi & loci, neque locus & vbi, cum primus sit species quantitatis, & non habet vim ad agendum, sed potius habet vim ad patiendum, cum reliqua accidentia in toto compositio subiecti, in materia illa. Diximus habere vim ad agendum, nam vt supra diximus est, locus habet vim consequentiam locum, quod non debet intelligi de superficie solum, sed de toto corpore locante, id est, de corpore, cuius est superficies, vt docet D. Thom. 2. de celo lectio. 10. vt verbi gratia, ait, media caliditate & humiditate introirentem & non in se generatice, aquam & terram, conservat: sic hinc est ignis & reliqua corpora, & quæ mediis supra superficie locata continent. Secundum autem, quod est vbi, manet, inquam, potest calorem causare, quia cum sit præterea rei locatæ vt supra dixi, & ad agendum requiri debet quod sit certitas propria, idem nullius actus potest esse causa: potest autem esse conditio ad agendum.

Secundò Advertendum est, quòd per motum acce vbi, nec locus acquiri potest, nisi impellatur corpus, cuius superficies debet esse locus: alius est penetratio dimensivum. Ex quo inferitur, quòd non solum moventur locatum medio motu locali, sed etiam moventur corpus cuius superficies debet esse locus locari, & ex aliis dæ & frequens motione acquiri locatum diversè vbi, & corpus quod pellitur medio motu locali diversis modis ad

52.

54.

hæret rei locatæ, & diversis modis locæ & locatum consequatur. Ex quo patet, quod si motus pluribus vicibus moventur, eisdem vicibus acquiri diversè vbi, & corpus quod est nullum à locato, eisdem vicibus adhæret corpori locato, alius, datur vacuum. Ex quibus vicibus refoluit confervatio corporis locati cum loco, media quia attenuatur & rarefit locatum & locans ex assidua & frequente confervatione visus & alterius vniam & alibi locans rarefit, non autem locum pellitur, dicitur, quòd solum per insullum quo pellitur, corpus locans rarefit, non autem potius condensatur, vt patet si in vtre digito comprimitur, aut intra existens, qui potius condensatur quàm rarefit: quare motus locali absolute calorem non potest causare: vt patet de exòplo in vtre de motu tardo: requirit autem debet celebrari motus vt vnum corpus absolute confervetur cum alio, quòd fieri debet, media assidua pulsatione locis & loci, quæ est vtra confervatio, ratione cuius partes locati & corporis locantis magis separantur & distinguntur inter se, quòd separatio & distinctio illarum partium, est quod vbi materiale rarefit, cum formaliter consistat in qualitate aquæ, aliante corpus, vt ex vbi assidua maiorem magnitudinem, vid distinctioem habeat vbi eadem materia & quantitate. Illud autem materiale rarefit, est postio partium materic secundum remocum, vt ait Arist. cap. de qualitate & D. Thom. 2. lib. de generatione & corruptione lect. 1. quare pro materiali, mo iudicio, sic definitur debet: *rarum est quòd habet partes distinctas à se invicem.* Partium autem distinctio, cum sit vbi introductæ, vel locus extrinsecæ, per motum localem acquiri debet, & sic rariam, vel densum pro materiali terminus ad quem debet esse motus localis.

Tertio Advertendum est, quòd cum corpus rarefieri nihil aliud fit, quàm partes eius magis separari inter se ad acquirendum maiorem locum & posentiam localem, attemue licet illa partium separatio fit sine distinctioe, nihilominus tamen quia media illa partium separatione corpus aliter se habet quàm in vbi naturali ita quæ in primordio generationis acquisivis, & tendere ad sui corruptionem, cum raritas non fit qualitas confervata eius, aliàs, à primo inflanti fuz generantibus illi compositioe sicque relique qualitates medii quibus forma in materia confervatur. Quare, cum ad corruptionem tendat, siquidem corruptio visus fit alterius generatio, ne materia sine forma remaneat, generari debet forma propinquoque, non terra, cum potius densitas fit dispositio ad cameaque aqua eademque ratioque: neque

air, cum ille fit corruptendus: ergo ignis est qui generari debet. Cum raritas fit eius dispositio, cum ad eius productionem, tum ad eius confervationem eorum autem ignis non solum requiritur formatam prædictam, sed & caliditas, quæ ad rationem consequitur, vt pulchre ait D. Thom. 3. part. quæst. 54. art. 3. ad 2. quòd debet intelligi in genere cause materialis, non efficientis. Ex hac autem doctrina apparet, quomodo ex percussione flammæ & calidi generetur ignis, nam cum attenuatur air intermedius ex ista, rarefit, & non potest confervari eius forma, inaccessibile illa rarefactione, & cum in tali gradu fit dispositio ad ignis generationem, consequitur caliditas, quæ in genere cause materialis sine cause forma ignis. E contra autem densitas, cum fit passivioris & consuetio multò magis quam corpus habet à principio sua generationis, cum confervationem possit sub illa forma, propinquoque generatur, vt videtur est in vbiibus ascendentes in operculum ollæ ex vaporibus generatur aqua, & in animalium cute generatur sudor. Neque autem generatur terra quia vaporis, non potest generari humiditas & densitate, quæ sunt dispositiones ad aquæ generationem.

Sed si dicitur. Rarum est causa caloris, ergo raritas est qualitas prima, & caliditas secundaria, ac per consequens nunquam caliditas efficitur raritate, cum non sit de secunda essentia primam, quòd est contra experientiam: siquidem illud quod calcitrare fit.

Ergo autem in tam admodum discreta libentius autem potius quàm dicitur. Nam ex vna parte videtur, raritatem & densitatem esse qualitates primas, caliditatem autem secundariam, quæ sunt effectus secundarij, & dicitur hoc non cause authoritate Aristot. nec probatione moe. Arist. aurem, 4. Phys. text. 3. ait, raritatem & densitatem esse primas qualitates. Ratio autem mea hæc est. Prima dispositio ad mixti generationem, est consequens, ergo eius passiones quantitates consequi debent. Antecedens probatur: nam omnia accidentia quæ sunt dispositiones ad mixti generationem subiectarum non possunt in vbi subiecto nisi media quantitate; ergo illa est prima dispositio. Passiones autem quantitates sunt raritas & densitas, ergo illas immediatè in genere emaginations passiones sicut esse sunt sequuntur, raritas & densitas, quæ sunt passiones, quantitates, consequi debent proportionem caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas. Et hæc est quòd voluit significare D. Th. hoc supra citat. 8. Phys. lect. 7. & 14. text. 1. ubi ex altera parte videtur, caliditatem, frigiditatem, humiditatem & siccitatem esse primas qualitates raritatem autem & densitatem

tem esse fecundas : Nam raritas & densitas sunt principia motus locali v. quo. telle Arist. 4. Phisic. c. 2. & pluribus in locis. caliditas autem, frigiditas, &c. Sunt principia generacionis mixti, vel simplicis, & moueri ad locum praesupponit esse generum : ergo praesupponitur tamquam prima qualitates, cum ad generacionem disponant.

Hae duo argumenta tam ambiguum reddunt praesentem doctrinam, vel vix veritas adificatur nisi dicam, verum esse, caliditatem, frigiditatem, &c. esse primas qualitates in genere causae efficientis : raritatem autem & densitatem esse fecundas in quanto generantur in genere causae materiali, has esse primas, & illas fecundas.

55. Quare Adherendum est, quod aliqui & ferè omnes, dicunt, quod quando ratione motus acquiritur calor, talem calorem esse in mixto qui in eadem conficiatur per motum causatam, reducere ad aërem, qui antea erat in potentia, ratione cuius calefacere non potest, cum partes frigidae mixti quae permixtae erant cum calidis, impediuntur calore per se causae efficientis : raritatem autem, quia mixtum tendit ad eius resolutionem, vel dissolutionem, separatur partes calidae à frigidis, tunc partes calidae remanent sine impedimento propter quod erant in potentia, & sic calor illarum calefacit. Ceterum opinio haec veritatem habet in mixtis calidis : in frigidis verò, vel intertempatis, minime, nam non est maior ratio, quare ex separatione partium media dicta conficiatur caliditas reductur ad aërem, quam frigiditas, si in intenso, vel aequo intenso gradu in mixto reperitur, sicut caliditas. Propositio autem Arist. in omnibus corporibus in mixtis caliditas reductur ad aërem, quàm frigiditas, si in intenso, vel aequo intenso gradu in mixto reperitur, sicut caliditas.

56. Vltimo Adherendum est, si res conditionis requirit, ut motus causet calorem. Prima est, quod mobile fit propinquum tunc conficiatur. Secunda, ut idem mobile fit desinens : ratione cuius, lana, licet moueatur non calefit. Tertia denique, ut mobile velocissimo motu moueatur : ad quem velocitatem requiritur quod spatium per quod moueri debet sit ratum & tenue. Alia, mobile velocissimo motu moueri non poterit, ut patet si mobile per terram moueatur, vel per aquam velocissimo motu non possit moueri, &c. ut corporis densitate per quam moueri debet, impediatur. Illius autem conditionibus & reliquis quae in notabilibus sunt positae, Aristoteles propositio est vera scilicet, motus est causa caloris, quae absolute non debet intelligi, sed modo explicato.

Prima Conclusio.

MOTUS est causa caloris eo modo quod dictum est in notabilibus, & licet conclusio haec explicata remaneat in illis, probatur, tum ex Arist. tum ex experientia, tum ex hoc libro. 4. expressè id affirmat per haec verba: *Caliditas autem ab igni, lenemque motus fit, quia aer ab illarum motione friscatur. Motus enim liquoris, & lapides et ferrum ignis ferit. Magna autem confusio autem est rationis, id quod est propinquum igni, propinquus vero est aer, qualem fit in huius frigiditate per formam autem ignis expulsiunt, vel ipsam plurimum quod est in ipsis liquoribus, & per aquam istam : Haec ratio ideo caliditatem, quia aer friscatur, quod quidem obiectum motione fit ignis. Idem tenet 3. sect. problematum 3.*

Experientia etiam probatur Conclusio, ut patet in exemplo positio & in notabilibus, de silice & chalybe, & ergo actualiter vel meis oculis ex oppido Matris igne agens vsque ad oppidum quod dicitur de Ortaleza tempore vespertino in curru aëris eius ignis ex vehemensissimo motu rotaturum, taliter, quod fuit necessarium inuenire aquam in eos, & si non inueniretur, obstruere. Patet enim ex conficiatione duorum solidorum liquorum ignis accendi.

Probat denique ratione deducta est Arist. 6. Phisic. cap. 7. text. 15. & ex D. Thom. 2. de celo lect. 10. Primum in vnoquoque genere est causa reliquorum. Sed motus localis est primus omnium motuum, ergo debet esse causa omnium motuum. Maior est Arist. 10. Metaphisicæ, text. 7. & manifestabitur eius veritas in probatione minoris, quae talis est.

Ad motum augmentacionis necessarius est motus alterationis, & ad alterationem est necessarius motus localis : ergo ad vnum & alterum est necessarius, ac per consequens erit causa illorum duorum, quod ad motum augmentacionis fit necessarius motus alterationis, probatur. Alimento in principio est diffusibile, cum sit partibus nutriendis contrarium : ergo necessarius est quod fiat simile, ad quod est necessarius motus alterationis, quod autem ad motum alterationis fit necessarius motus localis, probatur. Necessarius est, corpus alterans appropinquari corpori alterati, alia, si sitper est propinquum in eadem distantia non magis faceret nunc quam antea. Ergo necessaria est loci motus. Dices. Secundum praedictam doctrinam non est maior ratio, quare motus fit causa caloris, quam frigoris & reliquarum alterationum.

num. Respondetur. motum esse causam caloris, quia calefactio inter alterationes materiales est nobilior & principalior, & etiam, quia motus, primò correspondit qualitas prima & cum motus celi velocissimus fit, cum in spatio 24. horarum circumdat totum orbem, calorem causaturus autem motus cum non potest caesare, per notabilibus dictum fuit, idèè prius & magis est causa caloris quam reliquarum qualitarum : quod probatur. Calidum est prius frigidum, ergo motus localis ex virtute motus caelestis, qui est primus localium motuum est prius causa caloris, sic dicitur, praedictam rationem potius probare, motum localem esse conditionem sine qua non, quam causam. Quid est contra ipsi Arist. & D. Thomam dicentes, motum esse caloris causam. Respondetur ex eodem D. Thom. 6. Metaphisicæ 3. Vbi ait, quod cum quilibet conditionalis vera, sit necessaria, oportet, quod ex quo antecedens esse positum, quod consequens ex necessitate ponatur : si cur haec est vera, si Socrates currit, impium potest ergo quod currit, necesse erit, motum moueri dum currit. Si autem quilibet effectus habet causam per se ex quo de necessitate fit, quoniam, oportet, quod sit illa conditionalis vera, cuius antecedens est causa & consequens effectus. Sic raritas per materialium, cum fit effectus motus localis, ut in notabilibus diximus, eius antecedens, qui est motus localis, debet esse causa sui consequens, scilicet, raritatis, qui in genere causae materiali recipit calorem : cum corpus cuius est raritas tendat ad corruptionem : & concomitant debet forma non solum substantiam, sed accidentaliam, cum motum comparabilem habeat ad corruptionem raritatis accidentialis autem, est causa accidentalis substantialis verò, effectus, vel actus.

Quare Patres Conuincentes lib. 1. de celo cap. 7. quest. 6. art. 1. dicunt, modum hunc traditum à D. Thom. non satisficere, quia non declarat, quod passio motus localis calorem pignat, & in art. immediato 2. sequente dicunt sanctum Thomam 1. Meteororum cap. 3. declarare, quomodo motus localis fit causatiuus caloris, qui est motus à me praedictus, quem ipsi Patres amplectuntur & pronunciant tamquam verissimum, licet ab eis motus iste non fit explicatus, à me autem mixtum.

60. Secundum probatur Conclusio. Per motum localem vnicuique est velocem productur raritas in corpore locale & locato. Sed ad illam raritatem consequitur & concomitantur forma ei congenita : qui non est alia nisi caliditas : ergo haec causatur à motu locali. Maior patet ex notabilibus. Minor probatur. Raritas solum reperitur in igne & in aëre, & vnum

& alterum est calidum, ergo caliditas concomitantur raritatem, quia est ei magis congenita, quam densitas, quae est proprium aquae & terrae. Consequenter dea est patet.

Confirmatur primò. Locans & locatum media praedicta intensissima raritate per motum localem acquisita, tendunt ad corruptionem : ergo generati debet forma propinquior raritati, quae non est alia nisi forma ignis vel aëris. Concomitantur patet, nam motus illa intensissima raritate, aëre si habetur locans & locatum. Sed alteratio illa non est consecratiua : ergo corruptiua. Maior patet : & minor probatur, nam si consecratiua esset, & primò generacionis producta fuisset, vel tracha temporis acquiri debebat, quod vel falsum, eum potius acquirat densitatem, siquidem magis distant à primordijs generacionis. Formis ignis, vel aëris sunt raritatis propinquiores, ergo vna vel altera generati debet. A necedens probatur. Sicut duo elementa chalyda & leuita raritate raritatis, & alia duo frigida & genua raritate densitatis, quae aëre ignis qui sunt corpora leuis & calida praeparationem sunt raritati, sicut aqua & terra densitatis. Tunc fit ignis & aëre sunt corpora calida, ergo qui consequuntur ad raritatem in genere causae materiali, etiam debet consequi caliditas, cum simul disponat cum raritate ad illarum formarum introductionem.

Sed dices. Quòd multiores non generatur illa forma ex illis accidentibus, sed remanent locans & locatum cum eadem forma. Respondetur, verum esse, nam aliquando raritas acquirita per motum localem non est in gradu qui potest moueri, vel corruptionem, cum tendit ad rem, ad quam consequitur iterum caliditas in gradu remanens, non valens diffundere ad corruptionem. Postea autem fit cur aqua calida reduciat ad pristinum flatum, ita similitur locans & locatum ad pristinam qualitates reduciuntur.

Confirmatur secundò Aristotelis ratione cap. 4. horum. Motus velocissimus corporis solidi per aërem factus diffregit ipsum aërem : sed Sol est corpus solidum (vocat Solem cælum) & multum propinquum aëri & velocissimo mouetur, ergo diffregit aërem & ita calorem generat fuit motu.

Confirmatur tertio ex Auerro lib. 3. de celo conuincitatio 46. Vbi ait, motum esse perfectiorem calidi, quae propositio à tanto vno intelligi non debet in genere causae formae : cum ipse calor fit forma, quia, in esse talis constituitur, & non motus, sed in genere causae materiali.

Vltimò, probatur Conclusio. Calor esse, & 61. mentalis tamquam à prima causa substantiarum dependet

dependet à motu locali ergo motus localis est causa illius. Antecedens patet ex verbis Arist. 1. horum cap. 4. vbi dicit: *Elementa calida habere calorem à motu frigida vero à immobilitate habere frigiditatem*. Hoc est, ignem factum tendere, et motu locali moueri ad confectionem fusi caliditatis, et versus supra remanet dictum, & eam acci. Terra autem ex immobilitate habet fsum frigiditatem: & aqua licet moueatur, non mouetur, vt confectionis à motu extraneo, sicut ignis, & vt magis patet, quodam agens sic quod producit calorem motu in genere causis efficientibus, legitur vltimum quæstionem proximalium ante secundam conclusionem.

Secunda Conclusio.

62. **C**olorum etiam producat calorem in hæc inferiora medio lumine. Conclusio hæc est Arist. 1. horum cap. 4. & 8. & pluribus in locis D. Thomæ opusculi 44. art. 4. D. Dionysij, cap. 4. de Diuinitatibus & de celestibus lucratibus cap. 5.
63. **P**robatur primo, Experiencia, & secundo ratione: experientia enim constat, modis raris solaribus accendi ignem, vt patet in speculis & docet Galen. 3. de temperationis. c. a. constat etiam, in vmbra non refrigerari, & in huius nos calefieri: & tempore nodurno esse maiorem frigiditatem: tempore autem diurno maiorem calorem, & nos, in plenitudine est calidior, quousque hoc est casus calorem, vt patet ex Arist. 4. de partibus animalium cap. 5. & ex D. Thomæ. conformationis diuinitatis 7. quart. 1. art. 2. ad 3. & c. de celo lect. 10. in fine, & vt cognoscitur rationes quibus probari debet Conclusio. Ad attendendum est, quomodo lumen calorem producat. Pro quo, dicendum est, nullo alio modo quomodo, vt ait D. Thom. quart. 5. de potentia, art. 7. ad 3. arguendum, quod, si debet intelligi. Radij ipsius luce quando alicui corpori opaco adueniunt, quousque impediunt eorum transitus, retrocedunt tunc alij radij quod descendunt, obuiant radij reuertebantur, vel retrocelsis radium opacitatis ex hoc hominibus, fit quædam opacitas inter illos radium cuius attenuatur aer & rarefit, eo modo quo ratione motus, attenuatur & factus manet. Ad quam rarefactionem & attenuationem consequitur caliditas eo modo quo dictum fuit quousque supra explicat de calore causato à motu locali: hæc enim est ratio quousque cum radij Solis percussione aliquem partem penetrant, autior calor quam si eum non penetraret: quia ex percussione restituit modo di-

cto & aer attenuatur ex eo quod duplicatur ascendens cum descendentibus & ex duplicacione & obuiatione peruenitur inter se, ratione cuius aer in quo fit percussio, rarior & tenuior manet. Certum nota hæc doctrina remanet ab antiquis Philosophis accepta, sic explicationem esse à me, quomodo huiusmodi non sit corpus, resiste, reflecti, & moueri possit, cum hæc passiones corporis, ratione cuius calorem causare poterit.

Ad quod dico, non lux reuertebatur potest, licet corpus non sit, vt patet ex D. Thom. cetero, & patet citatis experientia quando in speculo lux reuertitur & reflectitur & restit ad vmbam, cum illuminando, vt vniuersique experiri poterit. Quod non fit quousque restit patet in terra, vel in pariete: nam si hoc esset, restit præbare ratio: cum talis restitio fit corporis partem. Attamen illa restitio, vel reuertebatur fit quantum obstitit corpus opacum fua densitate illuminationis eisdem luci. Nam quemadmodum lux est adus percipit, quatenus est percipiendum, vt patet ex Aristotele 2. de anima, cap. de vitiis ideo, cum eum aduet, & opacum minime, fua perspicuitate non obstitit illuminationi, sicut obstitit opacum, ratione cuius fit restitio in partem oppositam. Quod patet ex Autem. 6. naturalium cap. 69. Modo autem probatur Conclusio eisdem rationibus quibus fua probata prima.

Ad arguenda autem in principio articuli posita respondeatur. Ad primum dico, calorem non esse passionem ignis, quarto modo, alius locus in illo reperiretur & non in aere. Illud autem quod est passio alicuius rei, quarto modo, in alio reperi non potest, nec per participationem, bene autem per attributionem & proportionalem, vt patet de usu, qui cum fit passio, quarto modo, solum in homine inuenitur, in aliis autem rebus per attributionem & proportionalem, per participationem autem nequaquam. Ad probationem autem minoris, dicitur Aristotelem 1. de generatione, & D. Thom. lib. de sensu & sensato loquens non fuisse de passione, quarto modo, sed de 1. 2. & 3. non conueniente omni soli & semper.

Ad Confirmationem respondeatur. Verum esse, causam & effectum debere esse similes quando causa est efficiens vniuersa: ad quomodo effectus consequitur in genere causæ materialis, non possunt esse similes. Patet, licet hoc fit verum & comprehenditur effectus in genere causæ materialis, agens productum illam simile est effectus, vt patet si legatur vltima quæstio proximalis ante secundam conclusionem.

Ad secundam argumentum respondeatur. 65.

Cor

Cor non attemptari frigiditate ratione motus: sed ratione aeris frigidi quousque per dilatacionem & expulsiõnem fuliginum calidam media compressione, vt probat Galenus lib. de vtilitate respiracionis cap. 3. vbi dicit, cor non solum indiget subtilitate aeris, sed & qualitate frigida illius. nam in aere calido suffocatur animalia, non propter aeris defectum, sed propter defectum frigiditatis ipsiusmet aeris, quousque maxime necessaria est ad remittendum & attenuandum calorem calorem. Nam vt patet ex ipsomet Galeno lib. de temperationis. cap. 4. quando dicit corpora contraria agentia à patientia contraria, vtrumque apte in alterum, & reparatur ab altero quod in Arist. doctrina est ad hoc & reatio. Quare si cor attrahit aerem frigidum, sicut aer inalefit ex cordis contractu, sic ipsimet cor attenuari debet ex vicinia aeris frigidi: quando ergo impellitur hæc ventilatio ex dilatationis & compactionis defectu, intenditur cordis caliditas, & deficit anima.

66. **A**d tertium argumentum respondeatur, inueni non loqui in suo defectu. Nam vt aliquid rare caliditate medio motu, necessarium est, illum motum esse celerrim & vehementem quousque est vna conditio vt locali est causa caloris, vt in notabilibus patet: & quousque nisi non mouetur motu celerrimo & vehementissimo, sed tarder propter eius miremore grauitatem, alio nec caliditate, nec liquor.

Secundo modo respondeatur. Quod licet moueatur celerrimo & vehementissimo motu, liquari non poterit, cum semper adgit causa fua: condensacionis, scilicet frigiditas intensa regionis & ambientis per quod mouetur: nam licet motus fit causa caloris, si adell aliquid causa vehemens, licet resistans, hæc impedit repositiõnem caloris à motu: Ad illud quod dicitur de grandine qui motu vehemens & celerrimo mouetur, respondeatur, quod vt infra patebit, grandis fit ex vaporibus calidis & humidis vtque ad medium aeris regionem eleuatis, in qua propter vehementiam frigiditatis, in qua conueniuntur & nubis in aquam descendentem per guttulas, quousque guttule per antipetillam infunduntur à caliditate inimicæ regionis aeris, & ibi fit congelatio, quousque tanto maior est, quanto prope terram fit, vt patet ex Aristot. 1. horum cap. 13. ex quo clare valetur, grandinem non moueri in magno, quousque magnam spatium non percutit.

Secundo etiam modo respondeatur. Quod cum grandis fiat magis in æstate quam in Autumno & Vere & magis in his temporibus quousque in hyeme, vt ait Arist. loco citato, li-

Fernandez in lib. Meteor.

cet mouetur, cum femper adde calor ratione eius gutta aquæ cadens per antipetillam concretit, ideo licet motu vehemens moueatur, reperitur causa quousque præualens ad eius concretionem media antipetillâ, quousque motus valens calefacere.

Ad quartum argumentum respondeatur. 67. Illud concludere, si motus esset causa efficiens caloris. Ego autem dico, esse causam materialem ad quam sequitur calor modo explicato.

Ad quintum argumentum respondeatur. 68. Aquam quousque magis caliditate quousque motam, quousque Sol medio huius caliditate calefacit, & quousque, magis apte inuenitur ad recipiendum firmiter actionem caliditatis ipsiusmoti Solis & aeri calido à radiis solaribus magis adhæret quousque mota. nam hæc non expectat actionem caliditatis huiusmodi ratione solarium quod patet. nam si motus aquousque quousque caliditate quousque motus, quousque prodest quousque quousque, magis apte ad recipiendum firmiter actionem ambicantis. Ita similitur philosophandum est de calefactione.

Ad illud quod dicitur ex Arist. quod est quousque magis & tunc patitur quousque motus. Respondeatur eisdem modo nam non quousque minus ventilatur & transpirant quousque motus, siquidem lux minus patitur aliquid illæ autem propter quousque, apte tenent ad recipiendum firmiter actionem agentis extrinsecus de quo latius infra.

Ne valeat, dicitur, quod Arist. 23. sed. problematum. 4. & 17. affirmat, quousque motus mouetur magis potestur. nam Arist. ibi non loquitur fuit de motu locali, cum potius perturbationem impedit, sed de motu alterationis quousque potestur constat, vt fuit loquor pariter.

Ad Confirmationem respondeatur. Verum esse, vehementem motum dissipare partes tenues, ad quam diffusiõnem consequitur frigiditas: ceterum hoc est, metum calefacere casualiter modo explicato. Post calefactionem autem à motu causatam, dissipatur prædixit partes, & in fine consequitur frigiditas tanquam effectus fructus & non positus à motu causato, sicut caliditas causatur. Sic quousque causæ calorem præuare fuit motus causæ frigiditatem præuare, licet resoluendo partes calidas, ad quam resoluõnem consequitur frigiditas: illa, impediendo resoluõnem, consequitur caliditas. Qui effectus fuit præuare motus localis & quietis, quousque non in quarto libro, quousque de prædixit manifestabuntur.

Ad sextum argumentum respondeatur con-

G

cedendo, terminum motus localis causare calorem ve probat argumentum: nam terminus motus localis est visio, illam partem & si motus est vehementer, erit maxima ratio factio praedictarum partium, ve patet in nobili. Secundo vis rerum pro materiali definitis, esse illud quod habet partes distinctas de se in se, ad quod rariorem consequitur calor, & ve factio solutio, legit obsecro notabile praedictum.

70. Ad primum argumentum pro secunda parte, respondetur articulo sequenti, & ad secundum patet ex dictis quod sic dicendum.
71. Ad tertium respondetur. Solum probare de causis efficientibus, vis reperitur contraria, non autem de causis materialibus & sic in alio sensu, verum est, quod quando aliquid est causa alicuius effectus, eius oppositum debet esse causa effectus contrarii, & sic probat argumentum, quod cum lux sit causa efficiens claritatis, absente quae se habet tamquam eius oppositum, erit causa privationis obtinuit.

Secundo respondetur. Quod licet concedatur largi in causis naturalibus aliquam contrarietatem ratione dispositionum, quod sic lux in genere causa materialis producit calorem, tunc etiam tenetur, licet non sint eius contrarium nisi privatio, in eodem genere causant frigiditatem, ex defectu solitae refrigerationis radiorum & refectionis, aër non ardeat, sed densus tenetur, ad quam densitatem in dicto genere consequitur frigiditas, sicut in eodem genere ad rarietatem caliditas.

ARTICVLVS IV.

Vtrum mundus his inferioribus gubernetur solum a calore praedicti aëris, medio mase & lumine. An vero gubernetur alia qualitatibus a corporibus inferioribus communicatis.

72. **E**T videtur primum. Quod gubernetur alius qualitatibus a corporibus celestibus communitatis. In aliquibus partibus terrae generantur diversae metalla, ve aurum, argentum, plumbum, &c. Et etiam diversae plantae, ergo quia in illis partibus terrae, diversae influentiae reperuntur, ac in aliis regionibus.
73. Secundo arguitur. Varietas temporum, ve sunt frigiditates, caliditates, humiditates & siccitates, serenitates & aliae huiusmodi non possunt provenire solum a calore producto a corporibus celestibus medio motu & lumine: ergo provenire debent ab aliis influentiis celestibus a calore praedicto distinctis. Antecedens probatur: nam motus & lu-

men corporum luminis causant calorem ve articulo antecedenti fieri dictum, ergo frigiditas, humiditas & siccitas causantur debent ab aliis influentiis distinctis a motu & lumine corporum.

Tertio arguitur. Aëris quae Naturae gubernantur naves in mari trahuntur ad portum: sed aërio illi non potest esse quin alia diversitas influant qualitates praeter calorem medio motu & lumine caelestium: ergo praeter hanc, caelum alia qualitates influunt. Maior patet experientia. Minor probatur: nam medio calore producto a corporibus celestibus in haec inferiora solum illa veniunt calores, sed media praedicta celestiumque acutis attrahit motu potest a Polo, ergo ab influentiis diversis a corporibus celestibus communicatis. Minor probatur, nam non est maior ratio, quare accedat caliditas praedicta portus attrahatur a Polo, quam reliqua acutis, & cetera inferiora, cum omnia veniantur calida, nulla autem appareat attrahi quoniam praedicta acutis: ergo quia influunt corpora caelestia diversitas qualitates praeter calorem influunt medio motu & lumine.

Quarto arguitur. Diversi homines reperiuntur diversis inclinationibus, felicitate, aliqui ad futurandum, aliqui ad laudandum, aliqui ad venandum, aliqui ad pugnamdam, &c. Sed haec inclinationes proveniunt ab Stellis, ergo alia diversitas qualitates influunt praeter praedictas. Maior patet experientia. Minor probatur, nam qui sunt vel gentis (sub tali, vel tali aspectu) diversimode ad praedicta inclinatur, ergo quia alia praedominantur medius influentis.

Quinto arguitur. Luna habet praedominantiam super aquas: ergo influat medius alia qualitatibus. Antecedens patet, nam motus Luna praedicti aëris & reflexus in mari. Consequens est clara.

Confirmatur primum. Nam secundum Astrologos Saturnus influat in terram, ve fabulis & permanentes siccis. Mars influat in bella, & dissensiones: & Luna praedominatur in argenteum, sicut Mercurius in argenteum viuum, & sic vocatus est Mercurius.

Secundo Confirmatur. Nam plantae & femina in si plenissimo seminantur, tantum non fructificant, ac si fructuantur in Luna decreta: cuius est ratio, nam cum Luna influat humiditates, quando plena est influat matrem humiditatem. Arbore autem & femina eo tempore plantatur, cum matrem humiditatem acquirit, ramos & folia procreat magis quam fructus.

Tertio Confirmatur. Morbi subitotermiuntur ad sanitatem, vel mortem in diebus criticis, ve patet ex Galen., de diebus decret.

cap. 10. & etiam patet de fetu in octavo mentemato, qui vivere non potest, sicut qui natus est in septimo, vel nono: ergo secundum has experientias, aliquid amplius influunt Stellae & Altra praeter calorem medio motu & lumine communicatum.

77. Sexto arguitur. Coniunx Empiresis influunt, & tamen non moventur, ergo praeter calorem communicatum medio motu & lumine dantur aliae qualitates influunt a corporibus celestibus. Consequens est clara. Antecedens probatur ex D. Thoma quodlibet 6. art. 19.

78. Septimo arguitur. In Lusitania reperiuntur homines figura & facie diversi, caliter, quod ex aspectu apparent Lusitanis, & qui nati sunt in Regno Castellae praedicti sunt diversae facie figurae ab ipsius Lusitanis, caliter quod isti & Castellani cognoscuntur a longe ex effigie & gestulationibus: sed hoc non potest provenire nisi a diversis influentiis Aethrorum. Ergo illi influunt aliquid distinctum a calore causato a caelo medio distincto. Maior patet experientia: tali modo quod in aliquibus oppidis Castellae qui Lusitanis sine vicini, omnes illi qui habitant & nascuntur in parte propinquo oppidi Lusitanis, aliquam similitudinem habent in effigie cum Lusitanis: & Lusitanis qui habitant & procreantur in oppidis Lusitanis & propinquoibus oppidi Castellae, illi qui in parte propinquo & viciniori partibus Castellae degant, similes sunt Castellanis in effigie, ve experientia patet in Pate Augusta patet ita, quae civitas vicina est civitati Lusitanis vocata Velas: & oppido vocata Campa maior. Omnes autem illi qui in Viso fanche Lucie & portae novae & sancti Dominici & Buminis & via alta, similes sunt Lusitanis, quoniam in aliis visis degentes, quia haec vis propinquoque sunt oppidi Lusitanis dictis. Reliqui autem nati & habitantes in aliis visis eisdem civitatibus distinctis, dissimiles sunt isti & similes Castellanis. Quod ergo expertus sum infinitis vicis & hodie vanaeque experiri poterit. Minor vero arguitur probatur, nam si hoc non proveniret a diversis influentiis Aethrorum, non reperiuntur tanta diversitas in effigie in Castellanis ac reperiuntur in Lusitanis, cum idem manens idem semper tempus fieri faceret idem: ergo si solum calor medio distincto communicaretur a corporibus celestibus & non aliae influentiae, diversitas praedicta in Castellanis & Lusitanis non reperiatur.

80. Octavo arguitur. Omnes formae substantiales horum inferiorum proveniunt a corporum caelestium varietate: ergo necessarium est, corpora caelestia influere diversis

varietatibus. Antecedens patet ex art. antecedenti & consequentia probatur. Qualitates quae consequuntur diversitas formas diversorum individuum, diversarum speciem & in quocumque individuo vniuivacuante specie, provenire non possunt a calore solum communicato medio motu & lumine: ergo necessarium est, corpora caelestia influere diversis varietatibus. Antecedens patet, nam qualitates vniuivacuante individui sunt caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas & aliae diversae: sed omnes haec medio motu & lumine produci non possunt, nisi tantum calor, ve dictum est: ergo caeterae qualitates produci debent a diversis varietatibus caeli.

Si hinc argumentum respondeatur, quod praedictas qualitates proveniunt ab elementis, non valet: nam sicut calor provenit ab elemento igneo etiam provenit in individuis a caelo, medio motu & lumine: ergo similitudinem decernam est de reliquis qualitatibus.

Confirmatur primum. Corpora caelestia sunt alia respectu eorum quae sunt in his inferioribus: sed haec & procreantur & influuntur diversis qualitatibus, ergo corpora caelestia diversitas qualitates producere debent. Maior supra est probata. Minor patet experientia: cum non solum calor procederet & consequeretur, sed quae qualitates diversitas, nam si solo calore procederent, omnia essent ignis. Imò, neque ignis solo calore consequeretur, sed siccitate. Consequens probatur: nam si corpora caelestia per se non producerent praedictas qualitates, sequeretur, quod transire per accidentia, quod est maximum absurdum, scilicet, caliditas vniuivacuante esse produciuntur per accidentia.

Confirmatur secundum. Mundus hic inferior non solum gubernatur calore, sed & aliis qualitatibus, ergo sicut a corporibus caelestibus calor communicatur ad huius Mundi gubernationem, eadem ratione caeterae qualitates.

Articulus hic maximam affinitatem habet cum quaestione prima, tractatus sequenti, lib. de facultatibus naturalibus quem ipse alicuius edidit anno 1679. Vbi quaedam de his quae Medici & Philosophi in hunc effugit, dicitur, quod ad reprobationem fructuum mundanorum, & hoc librum praedictum in quaestione mea anno 21. meo stratis scripsi, ve patet in eiusdem confusura licet expressis fuit anno 19. praedictum, modo autem opinio praefata multo magis veritatis mihi videtur, ve in praefato manifestabatur, & infra, dum de resolutione medicamentorum agam: obsecro autem te legatis attentè, quomodo medicamenta reducantur & attrahant humores &

videbitis veritatem firmioribus argumentis probatam fine vilo figmento qualitates occulte, & multo magis vera nisi appareret qualem legi doctissimum viros cum amphiboteris, quosquam legere librum predictum de factis, & scripturis, & fr videre est apud doctissimum, & sique iterum doctissimum Ioannem Franciscum Rodeium qui libro suo de differentiis meteororum & symptomatis, pluribus in locis verba mea predicta opinione fideliter transtulit, & frere totam questionem. Ibi autem postea epistolas misit mihi in quibus confuteat, & verba mea & questionem predictam & plures alias tractabile, quae foras in fine istius primi lib. typis mandabo, vt nota sit omnibus legentibus dictus lib. de facultatibus & liber fortis praefatus. Patet etiam apud magistrum in schola publica vocat de scriptis cum docere discipulos: consulte autem eos & questionem a me scriptam.

Pro explicatione huius articuli. Primo aduertendum est ex D. Thom. 1. part. quest. 107. art. 3. in corpore, vbi dicit, gubernationem sic definitur, est directio gubernatorum ad finem, qui est in aliquo bonum & non potest esse bonum, quod verum non sit, nam praeterquam quod conueniunt, non patet ex Boetio. 5. de consolatione, vbi probat, quod sicut omnia desiderant bonum i a desiderare debent veritatem, sine qua esse non possunt. Siquidem vniuersumque in tantum est, in quantum est vnum: ratione cuius omnes res veritatem appetunt: siquidem repugnans diuisioni, nam per diuisionem quae habet res tendit ad corruptioem, quia ratio, ex pluralitate diuersarum influentiarum non vincit, sed pluralitas casuum praeparat si vna influentia insulas calorem, alia frigiditatem alia ficcitatem, alia humiditatem, alia ad amorem, alia ad odium, alia ad tristitiam alia ad gaudium, &c. cum contrarietur inter se, & si omnes istas simul influant circa vnum & idem, non veritatem causant, nam quod vna influentia producit, alia contraria contrarium effectum producit etiam debet, & sic reperitur confusio contrariarum influentiarum, & hinc inferiora minime gubernantur a corporibus caelestibus, siquidem insulsi pro confusione non pp. desirutione.

81. Secundo aduertendum est, Aristoteles libr. de Mundo ad Alexandrum dicitur Mundum definitiue 1. modo, sic & cognoscitur ex celo & terra & reliquis eibus quarum natura illi constat. 2. modo eum definit, Mundus est rerum omnium ordo, ornatus descriptio, quae cum a Diuino per Deum custodiatur: & secundum has duas definitiones intelligitur ordo & gubernatio

Mundi a causa caelesti, & quod Arist. dicit, quae tum a Diu, tum per Deos, nos in vera & facta religioe & habere, vel lumine fassissimae fidei dicimus non a Deo, cum per Deum veritatem, verum & trinum in personis Dominum insulsum, per quem omnia facta & gubernata sunt, & sine ipso factum & gubernatum est nihil, quod factum est, vt patet ex D. Ioanne 1. cap. & ex D. Paulo 1. ad Corinthios 8. per haec verba: *Nihil tantum est vni Deo, Pater & Dominum cum eo quo omnia & nos in libris & vni Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & hoc per ipsum.*

Tertio aduertendum est, quod non solum est aduersus elementorum miscela, sed etiam ex diuersa applicatione caloris procedit medio humore & motu in hac inferiora diuersa cum diuersis virtutibus producantur, & conseruantur. nam vt ait Auerges 3. de anima comment. 60. diuersas formam est causa diuersitatis materiarum, quod, sic intelligi debet, quod diuersitas formarum accidentalium facit materiam diuersis dispositam ad varias formas substantialis recipiendas. & cum calor caelestis qui est forma accidentalitatis diuersimode fit participans in productione alius subiecti, media propinquitate magis participat indiumdem de calore & media distantia, minus, vt vult Arist. 2. de generatione & corruptione cap. 8. & 10. & Doctor sanctus in libro 1. per haec verba: *Videmus enim ad oculum, quod sole aduocante ad ponitum Aetnae quod dicitur: lucem nostram tangit, & generationem terra nascens: recedente autem Sole a principia flamma, incipit terram diminutio & corruptio, & vtrumque fit in aequali tempore, &c.* Et multo magis pulchre hoc confirmat 1. p. quaest. 107. art. 6. ad secundum per haec verba: *ad secundum dicitur, quod corpus corporis caelestis non est sustinere, unde requiritur determinatum dispositio in materia ad inducendum formam effectum, & quantum ad dispositionem loci & quantum ad alia, consistens: & ideo, si sit distantia loci impedit effectum caelestis corporis, non enim Sol tandem caelestem influentiam habet in Datis quam habet in Aethiopia, & vtriusque materiae vni frigiditatis, aut caliditas, aut alia materiae dispositio, impedit potest effectum corporis caelestis.*

Vltimo aduertendum est ex Aristotele 8. 5. Physic. cap. 1. Vbi dicit motum caeli esse tantquam vna omnibus natura subsistentibus, nam sicut in mundo maior, Microcosmus scilicet, coeclis motu, & in quantum vna omnibus partibus natura subsistentibus, ita vt perneute actione cordis necesse est reliquis adhibere petite, vt patet ex Galieno 2. 5. de locis

locis cap. 1. quam propositionem pulchre adducit d. Thom. 1. sent. dist. 8. quae 5. art. 3. & vlt. item idem Arist. 1. ad 3. de partibus animalium cap. 4. & 3. de generatione motu motu, nisi calor ad viuificandas omnes partes ita vt gubernentur vt valent suas operationes exercere, & ueritatem ita similiter in mundo nostro a celo nihil aliud communicatur, in hac inferiora nihil motu motu & lumine.

Neo valet si aliquis dicat me dixisse de facultate cerebri communicari humiditate sicuti a corde caliditate. Ergo si in mundo minori alia qualitas praeter calorem communicatur, ita similiter in maiori alia etiam qualitas communicari debet praeter calorem in hac inferiora. Quod etiam confirmari potest ex D. Aug. in explicatione Genesis, vbi asserit Lunam esse frigidissimam & humidissimam, quod etiam patet ex Galieno 2. de compagine membrorum, vbi asserit aut Lunam frigidam & humidam esse quod confirmat. 8. de spermate, & etiam patet ex Auicenna. 1. 4. tract. 2. cap. 1. de causa diuersa crisi & periodorum crisi, vbi ait quod humiditatem ciuitates patiuntur a Luna & ipsam succedere in humiditate mundi & facere aliterationes & aduare ad mutandum & diligerendum, & simul ait a Luna part corporis humiditate, & 2. part. Canon. tract. 1. de diebus criticis canonico 404. asserit Lunam vici aduere athenon in morbis, & fen. 4. doctri. nam 5. cap. 1. de venosis fit ait, humores in sui augmento luminis in corpore Lunae augmentum sequentes, & augumentatur cerebrum in cranee, & aqua in fluminibus accessionem & recessionem habentibus: ergo fit per me reperitur in Microcosmo alia qualitas ab alio membro (cerebro scilicet) communicata distincta a calore communicato a corde ista similiter in mundo maiore praeter calorem communicatum a celo medio mundo, & lumine alia etiam qualitas distincta communicari debet a celo Lunae & alia ab altero celo.

Respondetur diuersam esse rationem de mundo minori ac de maiori, tum in mundo minori communicatur calor formaliter a corde quod formaliter est calidum, & humiditas formaliter a cerebro quod formaliter est humidum, ac a corporibus caelestibus licet communicetur. Calor non communicatur ab illis in quantum vna calida formaliter: sed in quantum mouentur, & licet cum calor sequatur motum, & hinc vt in antecedente explicatum fuit: reliquae autem qualitates & humiditas scilicet, & siccas & frigiditas non sequuntur motum & hinc, & cum

in corporibus caelestibus nulla alia qualitas reperitur nisi lux, & reperitur etiam motus, medium huiusmodi alia qualitas habet inferiora producit nisi calor.

Additur hinc quod vbi & cerebrum producant spiritus vitales & animales calidos, & humidos, qui communicati a suis principibus calefaciunt & hinc hinc partes infra existentes in corporibus autem caelestibus nulla res calida, & humidum generatur quae ab ipsi transfundit in hac inferiora calefaciat, & humectet. Quomodo autem intelligi debeat 5. August. Gal. & Auicenna. conuolucione secunda dicitur.

Prima Conclusio.

Mundus hic inferior solum gubernatur a corpore caelestibus medio motu & lumine, & non alia qualitate ab ipsi communicata. Conclusio habet duas partes. Prima probatur dupliciter, producantur qualitates formales, scilicet, & virtualiter: sed corpora caelestia solum virtualiter producant calorem ergo nullum aliam qualitate. Maior est certa, & minor probatur, & quod non formaliter patet infra: quod autem solum calorem virtualiter producant probatur, calor solum producit virtualiter ratione luminis & motus: sed calorem solum esse luminofum & mobile ergo ratione solum solum producat debet quod consequitur ad motum & hinc, sed nulla alia qualitas consequitur ad motum, & hinc praeter calorem ergo solum calor virtualiter producat: a colloquio autem hoc fit verum articulo antecedenti manifestum fuit. Confirmatur primo, si calorem produceret humiditatem, ficcietatem & frigiditatem eas produceret vel per se vel per accidens quod autem per se eas produceret etiam per accidens: & quod per accidens non possit eas producere probatur, ad productionem per accidens debet antecedere aliqua actio ad quam sequatur effectus per accidens, sed ad productionem caliditatum quantum ad calorem corpora caelestia nullam ad actionem praefatam, nisi motum & illuminationem ad quas sequitur calor per se ergo cum ad has nulla alia qualitas consequatur quantum calor qui per se producat quia est a causa vniuersalis, nulla alia qualitas producenter. Nec potest responderi quod eas producant corpora caelestia media quae nam praeterquam quod hoc fit reprobatur art. 1. & 2. corpora caelestia semper funt in actu motu.

Confirmatur secundo, in hunc est de genere athenon: Sed corpora caelestia non agunt

præter hoc quod est mouere & illuminare ergo solus aditus quod consequitur ad has actiones ad quos nihil aliud consequitur nisi calor, ac per consequens Mundus hic inferior folium gubernabitur à calore producto à corporibus cœlestibus medio motu & lumine.

Confirmatur tertio. Nullum corpus agit nisi per motum, vt patet ex Arist. lib. 8. *Physicis* & ex D. Thom. eodem loco lect. 11. Ergo calum ad causandas diuersas qualitates in hæc inferiora per motum debet esse causafese non per motum alterationis cum corpora cœlestia sint inalterabilia, neque per motum augmentationis eadem ratio ergo per motum localem ad quem nulla alia qualitas consequitur, nisi calor per motum alterationis perfectum, illuminare scilicet ad quem etiam nulla alia qualitas consequitur nisi calor.

Quarto Confirmatur. Omne quod mouetur necesse est moueri ab alio, vt patet ex Arist. lib. cetero, text. 18. & ex Sacro Doctore lect. 7. Ergo si hæc inferiora mouentur ad humiditatem & reliquas qualitates à corporibus cœlestibus, ab illis inquam mouent tali motu alterationis moueri debent: sed corpora cœlestia non mouentur motu alterationis: ergo non poterunt mouere passum eodem motu, ac per consequens alias qualitates producere non poterunt præter calorem qui ab ipsis communicatur: modo explicato.

85. Secundo probatur Conclusio. Virtus corporis cœlestis alia est actiua: illuminare scilicet, & alia passiva scilicet esse mobile ab intelligentia: sed secundum has duas virtutes solum sunt terminata ad vnum effectum: ergo producere non possunt frigidas, humiditates & alias qualitates corporibus. Maior pars, cum corpora cœlestia nulla actiua adhibeant, quàm illuminare, & nulla alia passiva quàm esse mobilia ab intelligentia. Minor probatur: nam secundum vni & alteram virtutem sunt terminata ad illuminationem & motionem localem quæ respectu illuminationis est vnum: illuminare scilicet, & respectu intelligentiæ est etiam vnum quod est moueri localiter: ergo ad vnum effectum sunt terminata, ac per consequens cum non determinentur ad aliam actionem cum qua producitur humiditas & reliquæ qualitates, hæc non producuntur à corporibus cœlestibus nisi calido modo dicto, quò mundus hic inferior gubernetur.

86. Tertio probatur Conclusio. Illud quod à corporibus cœlestibus communicatur media influita erit ad conferendum horum infusionem, vt verbi gratia, sicuti à celo com-

municatur calor medio motu & lumine est ad conferendum rerum calidum in his inferioribus existentium, ita similiter. Si frigiditas, humiditas vel ficcitas communicatur à corporibus cœlestibus erunt, vt conferentur esse humida, frigida & ficca horum inferiorum. Tunc sic arguementum: Omnis qualitas conferuntur aliteris forme in materia probatur, ne contraria qualitas inducatur ut ad præcedens forme expulsiorem, vt verbi gratia, frigiditas à celo communicatur inieci in rebus frigidis, ne caliditas introducatur ad forme, quæ frigidate conferuntur, expulsiorem. Ergo cum hoc fit media altere alterationis, qui est motus physicus inter duas terminos positos contrarios, vni termino duo erunt contraria, calori frigiditas frigiditas: ipsius erit frigida & frigiditas per influentiam communicata: & similiter frigiditas calor ipsius erit calida & communicata à celo, quod est maxima confessio, & est contra Aristotelem lib. 8. de celo, text. de cetero & primo *Metaphysicæ* text. 14. & 17. in quibus loco affirmatur, vni contrarium esse: vt probat me ratio. Verumtamen, licet vnum opponatur alteri pluribus modis, tamen ab Aristotele dictum frigiditatem respectu maximum incommensuratum, est autem hoc *Physicum* commentario 6s.

Secunda Conclusio.

87. Requiritur qualitates præter calorem, quibus Mundus hic inferior, gubernatur, consequuntur in his inferioribus occasionaliter per accessum vel recessum corpus cœlestium ad hæc inferiora. Conclusio hæc præterquam quòd in 3. notabili fuit explicata, & veluti probatur in prima conclusione & modo sic probatur. Mundus hic inferior gubernatur omnibus qualitatibus, quibus mixta producuntur & conferuntur. Sed præter calorem à corporibus cœlestibus non communicatur, vt ex conclusione antecedente patet: ergo occasionaliter consequi debent ex accessu vel recessu illorum corporum ad hæc inferiora.

88. Sed contra. Nam sicuti accessus corporum cœlestium est calor causa, & recessus æquilibrium qualitatum, quibus Mundus hic inferior gubernatur: ita ergo similiter corpora cœlestia erunt causa reliquarum qualitatum præterquam ad quorum productionem cõsignanda erit causa positua.

89. Respondetur. Recte arguuntur & sic dicatur: Causam posituam frigiditatis esse clementiam, terra videlicet, & aqua, sicuti causam posituam humiditatis esse elementam humidam aqua scilicet, & aer.

At

90. At vt intelligatur hæc solutio aduertendum est, quòd calor est perfectio frigiditatis & humiditas est etiam perfectio ficcitate: frigiditas autem & ficcitas sunt veluti priuationes caloris & humiditatis: ac tunc caliditas magis adhuc fit, magis parata est dissipari ad cuius dissipationem in rebus humidis condensatur humiditas & necessarium est, consequi frigiditatem & ficcitate: & si à cœlestibus corporibus non communicaretur caliditas medio motu & lumine, deficerent hæc inferiora. Ceterum communicatio humiditatis non est necessaria, cum repetitur due causis positæ, valentes eam introducere: Elementum scilicet aquæ & æreum. Quando autem accedit lumen, hæc inferiora incalescunt: absente vero frigiditate patet tempore nocturno & licet sit remota causa, non incalescunt: hæc inferiora incalescunt: quod exprimitur in plenitudo: & est etiam patet ex Arist. lib. 4. de partibus Animalium cap. 5. & ex Aueroib. 8. *Physicum* comment. 21. ex qua doctrina alia deducitur, videlicet, quòd in tempore Hyemis, licet adhuc calor, est tenuior calor, quàm in æstate: nam tempore Æstatis radij solares ex approximatione præterquam magis multum hauriunt, magis calidum, tempore autem Hyemis rariore contrarij minus calidum.

91. Denique debet esse dictis, quòd cum dupliciter corpora cœlestia causent calorem medio motu caliditate & lumine, calor, qui causatur ab ipsis mediante lumine, cum ex reflexione causetur, magis intenditur in his inferioribus. Tum quia reflexiones magis vniuntur in his inferioribus quàm in superioribus. Tum propter opacitatem, in superioribus autem quia reflexiones magis diffusa sunt, & nulla repetitur opacitas, calor non est tam intendens: è contra vero, calor qui producitur medio motu magis intenditur in partibus superioribus, quàm in inferioribus. Nam cum calor, qui per motum producitur, producatur ex collisione duorum corporum, vt supra nomen dictum, inferiora, quia magis propinqua sunt motui calorem, magis conficiuntur, & rarefiunt, quàm hæc inferiora: & sic magis incalescunt: quod patet ex dicto Doctore lib. 2. de generatione & corruptione, lect. 3. & licet tempore Æstatis, & Hyemis duplex causa caloris reparatur, intentionis calor productum in Æstate, quàm in Hyeme: Cùm illic magis propinque sint. Vnde patet experientia, quòd in Hyeme, quia maior recessus est motus & luminis, & intentio frigiditas, & humiditas, in Æstate vero quia magis propinque est motus, & luminis, ita fua caliditas,

& ficcitas, tamen in Vere, quia motus appropinquatur simul cum lumine reperitur in his inferioribus caliditas & humiditas reparatur: denique in Autumno quia recedit motus, & lumen, frigiditas, & ficcitas temperate consequuntur. Hoc modo causetur qualitates præter calorem per accessum scilicet, vel recessum corporum cœlestium, & medijs illis gubernatur hæc inferiora. Sed dices si frigiditas, humiditas & ficcitas consequatur ad accessum vel recessum caliditatis à suis elementis, quare non causetur caliditas à suo elemento. Respondetur quòd elementa causantia frigiditatem, humiditatem & ficcitate nobis propinqua, aqua scilicet & aer, & terra. Ignis autem distans inaccessibilis, & in materia tenuissima, & sic est necessarium calorem in hæc inferiora causari à duplici alia causa. Hoc modo fit intelligendi aduersus citati in 1. notabili dicens: Unum esse humidum, & reliquis alia esse frigida, & ficca, vt patet ex Dno Augustino lib. 5. super Genesim ad litteram cap. 13. & ex Galeno lib. 5. de diæbus decretores cap. 3. Nam Luna semper est plena vel semiplena vel accrescens vel decrescens: quando est plena a medio lumine à Sole participato causat calorem in hæc inferiora, quando semiplena est non tam intensum calorem causat, quando incipit accrescere magis tenuitatem: & in fine decrescens quia non luminis nullum calorem causat: tunc autem, sequitur frigiditas. In plenitudo quia luminis, causat calorem intensum ad quem consequitur attenuatio & resolutio ad quæ etiam consequuntur ficcitas, ideo in plenitudo, cum adfuit intentia caliditas consequitur ficcitas, in semiplena. Verum cum non adit tenuior calor quàm in plena, non est tanta attenuatio & resolutio, & sic non consequitur tanta ficcitas, sed magis remissa: in accrescente autem eadem ratione adhuc magis remissa, in decrescente vero & præcipue in fine nulla, cum non caliditas ex defectu luminis, consequitur frigiditas & humiditas, siquidem vmbra moderatè haurit, vt patet ex Hippocrate lib. 1. de Dieta, idem proportionabiliter dicendum est de reliquis aliorum.

Sed dicit aliquis, aduersus citati in 1. notabili absolute loquens vult Lunam esse humidam ideo absolute causare humiditatem, ergo mala est interpretatio. Respondetur optimam esse interpretationem, nam secundum doctrinam antecedentem Luna magis refrigerat quàm calidat, siquidem magis calorem producit est quàm illuminat est à Sole, medio quo luminis cum producat, ceterum per maius tempus spatium

spatium non est illuminata liquorem brevissimo tempore est plenus: tunc autem tempore antecedenti, & sub sequenti privata fuit: licet non in totum: sed illuminata ad cuius lucis promotionem, frigiditas, & humiditas, confluxantur cum aëre repletur: minus spatium tempus in quo defuit: fit Soli luminie refrigerat magis quam calefacit, ideo audientes loquuntur fuisse maiori ex parte velut in pluvium.

Tempus autem est: ut mediis foliolorum argumentorum in principio articuli postoritur patet: veritas concluditur, & sic ad primum revertitur. Verum esse in aliquibus partibus terra generata diversa metallis. Auri tantum scilicet plumbum, ferrum, &c. Generum est diversis communicatione caloris & diversis receptione in inferiora simul cum qualitatibus consequens ab elementis diversis procedunt: non aliter ac ex diversis alimentorum miscella diversis mixta generantur. Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione & ex doctrina ibi tradita.

24. Ad tertium respondetur quod licet in mixtis non repetatur qualitas occulta nec corpora caelestia sufficiant alias qualitates praeter calorem: nihilominus tamen ex modo motibus & ex modo inclinatione caloris diversis modi participati simul cum qualitatibus elementorum inveniuntur, alia mixta exercere aliquas operationes mirabiliteram sicuti ex percussione aeris in duobus corporibus causatur sonus: & sicuti ex diversis percussione, vel ex diversis corporibus vel ex diversis dispositione percussione, ex diversis figuris diversis fieri causantur. Sine eo quod haec diversitas attribuitur qualitati occultae ita similiter in mixtorum generatione, sic magis praeter qualitates quales: consistit ad sui confirmationem habet aliqui amplius non distinctum ad illa ratione cuius est perfectior: ipsis quod est effic taliter contraperat: & proportionatas vt inter se fit harmonia dispositum ad magnis productionem simul cum calore communicato a corporibus caelestibus in tali vel tali gradu, vt patet ex Auc. fen. l. 7. cap. de complexionibus. Nam quemquodmodum generationis diversis mixta imperfecta ex primis qualitatibus & ex diversis participatione caloris caelestis vt Auri, ferrum, Argentum, plumbum, &c. qua diversis operationes causant. Ita similiter generantur Magnis habens operationes distat: non aliter ac in Microcosmo generatur ex diversis participatione caloris cordis Lac, fenum, humos criticitinus & spiritus viuis, & aliter, qua diversis habent operationes. Videlicet concludere formam, generare viuis qua operationes sunt sine occulte qualitate nec ex diversis in-

fluencia: sed solum suis qualitatibus manifestis vt lac mediis frigiditate & humiditate conciliat formam: & fenum media moeone desiccata a facilitate nutritiva, generat viuis. Ita sanctus Doctor prima parte quart. 18. & spiritus viuis & aliter ad restaurandam caliditatem dependunt, & humiditatem mediis quibus funt sensatores & moeiones, ut si similiter in maiori modo. Modò autem dico quod in productione Magnetis, corpora caelestia fuerunt propinqua & aliqua astra medio quo calore simul cum diversis qualitatibus elementorum disposita fuit materia ad formam Magnetis, introductionem quibus & calore excelli exerceat suas operationes, & in praedicto lapide remanet motus ad respiciendum polium ita vt conservetur siquidem Polus & Astra medio motu & lumine prodecurrunt calorem, vt Magnetis generetur. Haec ratione ferunt respicit Polus. Quae veritas magis patet infirmum explicabo quomodo medicamento purgantia attrahat humores, si autem aliter haec doctrina vera non appareret doceat me aliam veritatem quia libenter eam admittam motus non doceat illud quod ignorat qua est qualitas occultae.

Ad quartum argumentum. Respondetur 93. praedictas inclinationes provenire a maiori vel minori calore: nam quod aliquis fit libidinosus provenit ex spermatis abundantia, quod autem fit purgator ex abundantia bilis, studiosus autem ex melancholia in praesentia sanguinis fuit ex indigentia humorum, & quia in sua pueritia non fuerunt perfecti. Benignus autem ex pinguitate qua omnia ex diversis temperatura procedunt.

Ad quintum argumentum cum suis duabus confirmationibus patet ex 3. notabili, & de secunda conclusione quod fit dicendum. Nam ex defectu luminis à Sole participari non calefitur haec infirmitas, & consequenter frigiditas & humiditas ratione cuius generatur maior aqua copia vt patet, infra, ceterum ex praesentia luminis maior caliditas & siccitas causatur, quibus praesentibus maior aqua copia consumitur ex quo defuit illa abundantia tunc fluxus l. refluxus viuis, vt patet in fluxibus & refluxibus siquidem tempore nocturno augetur, diurno autem diminuitur.

Ad tertiam confirmationem. Respondetur causam crisi & circuitum morborum reddendum esse ad facultatem expultricem & irritantem humorum causantium morbos qua est proportio aquae ad passum vt patet ex Auerr. lib. 3. quodlibet. c. 6. ex conclusionem de rit. 104. in verbo propter. Vbi contradicendum Galenum dicentem Lunam esse causam diurnam criticorum & circuituum.

Nam

Nam si causa esset propter aspectum quadratum, vt Gal. vult, sequeretur omnes morbos debere incipere in nouilunio, aliis enim dimidia luna non contingit septimo, nec plura, 14. quod aperit falsissimum, quia in quatuor hora & die potest morbus contrahere, quod etiam patet, quia si post biduum a com. & post triduum contingit aliquis morbus septimo terminandus, constat in illo festo morbi non existeret lunam in signo quadrato ratione cuius euidenter in isto causa causari non poterat: a motu Lunae. propterea motus Lunae non est tempus visum: in ergo aspectus Lunae quorum ratio debetur: causari dies critici, non possunt accedere: tempore eodem dies, sed id est tempore decretorum, vt experientia docet. 7. & 14. ergo causa diurnum criticorum non potest esse motus Lunae: antecedens patet, quia quando Luna mouetur in inferiori parte episcii, mouetur velocius, & in parte superiori tardius, vt docet Ptolemaeus, & omnes alij Astrologi cum eo: consequenter patet, quia si dies septimus propter motum Lunae tempore decretorum, tempore Luna eodem modo moueretur eodem die, & praecipue perueniret ad idem signum, ac per consequens dicendum est motum Lunae causam non esse diurnum criticorum: illud autem quod adducitur de puero nato in octavo mense, petit magnam & arduam difficultatem, pro nunc autem dico, quod cum natura carnis habet leges, quae ipsa suis potest, ita similiter definit habet moeiones, quae sine industria, & ordinis moderatitate tempore exequitur, nisi ab externo, vel interno principio impediatur, quod patet exemplo, nam natura nunquam mouitur critum, nisi post eoditionem & recrecentem eius separationem, taliter quod exilite humoris crudo, cum recrecentem quiescitur non fit, bona critis nunquam durat: ita similiter partes, cum apud Galenum fit velati quidam critis, non erit naturalis ante eius perfiditionem: & licet octavo mense per perfectus fit vitalis esse nequit, non propter causam perfectam, nisi antea per duas afflictiones ibi inuicem fuerint: non potest, videlicet aqua parua oemolmetis veniat post diem partus, qui septembris esse debebat, scilicet ante diem partus qui nouembris erat venturus, quod arguit magnam vim preternaturalem coningere ferre, danda doctrina est Hippocrati lib. 6. de oemeteri partu.

93. Ad sextum argumentum respondetur. Caelum Empyreum insuere folium media luce ratione cuius calorem causat.

94. Ad septimum argumentum respondetur. Caelitibus distulmet esse Lufitiam ex terra & aëris diuersitate, quae diuersitas influentis

causatis a corporibus caelestibus: sed ex calore communicato ab ipsis, & ex diuero modo recepto in his inferioribus, & quia vicini illius regionis magis participat: sunt illius calores diuersi modi participati, ideo inter ea magis similes reperitur & multo magis qui vicinosi sunt propter eandem causam, quod patet ex Hipp. lib. 6. loci, aëre & aqua ad secundam confirmationem patet quid fit dicendum ex 3. notabili & ex vltima conclusione.

Cum autem in fine capitis dicit Arist. hanc verba. Non vero afferimus ignem, aërem, aquam, & terram omni mundo effici, & potest esse aliud in aliud contineri, & est quatio.

QVAESTIO II.

De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

ARTICVLVS I.
De causa materiali Meteorologicarum in praesentium in quatuor Articulis diuisa.

le quodam penetrat in mediogris nascuntur que sunt in agrisulis paulo magis nubes gignuntur, sed belliora dicitur esse igne generari non possunt, cum ex vero elemento & precipit igneo nullum generari non possint: ergo ex vaporibus vel exhalationibus ex illo elevatis, quemadmodum sane generantur temporis pluvie: ex vaporibus ab aqua elevatis.

99. Quarta arguitur & probatur quod ex aere eleventur vapores. Evaporatio est separatio partium subtilium a crassioribus caloris in aere reperiuntur partes subtiles & crassae: ergo ex aere possunt vapores elevari. Maior patet, siquidem definitio evaporationis dicitur esse ex Arist. locis supra citatis: & ex Alberto Magno 1. Meteororum tract. 1. cap. 9. Minor etiam patet ex omnium Philosophorum sententia dicentium materiam aliquando tenuissimum, aliquando crassissimum, ergo quod crassius est, partes tenues elevari possunt ex illo.

Confirmatur ex Aristotele lib. 1. de generatione & corruptione cap. 4. text. ubi ait famus verbis ex aere aquae terra fit, & etiam probatur ex Doctore simplo lib. 1. Meteororum tract. 1. cap. ultimo, ubi ait quod aer habet aliquod vaporem & aliquod fumum, & 1. Meteororum tract. 1. cap. 6. hoc affirmat.

100. Quinto arguitur. Aer potest putreficere, siquidem omnia putrefacit: praeter ignem, & infra patet lib. 4. ergo potest ex illo vapor vel fumus elevari. Consequenter probatur. Nam probatur evaporatio esse occasio putrefactionis, ergo si putreficere potest, est quia transpiratio vaporis in tantum aliunde prohibetur.

101. Sexto arguitur & probatur quod ab aqua elevari non possit haec causa. A privatione ad habuissimum non datur regressus. Ergo ab aqua vapores elevari non poterunt. Antecedens, est maxima Aristotele. Consequenter probatur. Nam ex vaporibus iterum fit aqua, quod est regressus de privatione ad habuissimum.

102. Septimo arguitur. Vapores sunt calidi & humidus, ergo elevari non possunt ab aqua. Antecedens probatur articulo sequenti. Consequenter probatur. Aqua est frigida & humida: ergo illud quod ab aqua elevaritur frigidius & humidius debet esse.

103. Octavo arguitur & probatur non posse elevari ex terra praedicta causa materialis, terra frigida est & sicca & friabilis, ergo ab illa exhalationes elevari non possunt. Antecedens est receptum ab omnibus Philosophis. Consequenter probatur à simili, nam ignis qui est maximè actus non potest elevari vapores à terra: ergo nullam aegre poterit esse elevari. Antecedens patet experientia in cineribus, ex quibus vapores ab igne non tam elevari

unt. Consequenter patet. Nam quod non poterit agens intentum, non poterit agens reagens: ergo si ab igne intenditur in sua operatione non possunt à terra elevari vapores, à nullo agente poterit, cum omnia vapores sine remissa respectu ignis in sua operatione.

Ultimo arguitur, exhalationes sunt calidae & siccae: ergo à terra elevari non poterunt. Antecedens patet articulo sequenti. Consequenter probatur. Terra est frigida & sicca: ergo exhalationes ei debent correspondere, ac per consequens ab illa non elevaritur, vel si elevaritur frigida & sicca debent esse, quod est maximum inconueniens in bona Philosophia Meteorologica.

Pro explicacione istius articuli. Primo aduertendum est, quod vt aliqua res fit evaporabilis necessarium est vt in se continet partes crassas, subtiles & pingues, nam ad hoc quod fit evaporatio necessarium est partes tenues separari à crassis vel aliquid calidius intenditur separari ex quo patet, quod si res est instrumentaliter, ex quo patet, quod si res est tenuissima, nullas partes crassas continens, non erit evaporabilis vt patet de igne & aere, & si fit res crassissima & durissima nullas partes tenues continens, pari ratione non erit evaporabilis vt patet de lapidibus & metallis, siquidem quod si res non habeat partes pingues, minime evaporabilis erit, vt de cineribus patet.

Secundo aduertendum est, quod licet caliditas valeat praedictam causam materialis, si intenditur esse cum non elevari duplici de causa. Prima quia si intentione valet non nocere, & aduertit subiectum elevari debet talis causa. Secunda est, quia si aliquos vapores exhalationes elevari vel elementarium calore, eos valet dissipare & consumere, vt patet ex Doctore simplo 1. sententiarum distictio. 30. quest. 1. artic. 1. in corpore, & 4. sententiarum distictio prima, quest. 1. art. 4. etiam in corpore hanc autem rationem afferit Arist. 1. sect. problematum 3. ubi quaeit, quare vitum aquae distitum magis inebret quam parum, & dicit quia vitum purum magis vehementissimum calore valet dissipare & consumere vapores ab eo eleuatos, qui si ad caput ascendunt inebriant, quia ratione patet quod tempore solis, quia calor Solis aduertit terram, & vapores, qui ab illa, & ab aqua elevari debentur & de facto eleuantur, quia ab intensissimo calore dissipantur & consumuntur, adeo ne pluviae, nec ventus, nec ros, nec aliquid alii impressiones Meteorologicarum apparuit, nisi flaxe currentes de quibus in suo loco dicetur.

Tertio aduertendum est necessarium esse ad conuersionem exhalationis aliquam humiditatem

midatatem sicut ad terminationem, sicut aliquam siccitatem, nam illa elevari non poterit si ei non admoventur aliqua humiditas, alias discontinuaretur ex hominibus defictus, & cum humiditate potius continuatur & eleuatur. Vapor autem si ei non admoventur aliqua siccitas non terminatur nec configuraretur, sic necessaria est siccitas ad conuersionem & terminationem, sicut in quibus eleuari possunt, & hoc fertur voluit dicere Albertus Magnus lib. 1. horum C. 1. in vtroque vapores est vterque, id est in vapore & exhalatione est aliquid terrae & aequum.

108. Ultimo aduertendum est quod ex quatuor elementis terra & aqua constat vitum ex altero. Nam terra si humida non fuerit ex illa exhalationes minime eleuari possunt, vt patet ex puluere & cinere. Sic similitur aqua habet admixtas aliquas partes terrae, vt patet in fontibus in quibus aliqui lapides inpidissimi reperiuntur, & praecipue figurae marmoreae, nam aqua affecta per illos, vt per spatium alicuius temporis habet aspectum immundum & necessarium est quod abluantur aquae immundities ab aqua sola minime poterit euenire nisi in illa aliqua partes terrae reperiuntur, & hoc vult conuenienter in vno & altero elemento ad necessitatem conseruationis animalium. In aere autem & igne nullae partes terrae nec aquae reperiuntur, quod etiam vult necessarium ad animalium conseruationem. Nam si in aere reperiuntur partes terrae vel aquae nullo modo possunt cum respirare, quia nullis & suffocato conseruarentur, vt patet in illis qui in aqua suffocantur non potentes respirare & exspirare suffocati, & si non respirant etiam suffocantur.

Conclusio.

109. Solium ab aqua & terra eleuatur causa materialis impressionum Meteorologicarum, ab illa vapor calidus & humidus ab ista exhalatio calida & sicca. Conclusio haec deducitur ex Galeno lib. 1. aphorismorum 14. probatur Conclusio ex Arist. supra citato articulo articuli, ubi haec verba sunt scripta sunt. Ab aethere praecipue aere Solis radiis calefacta terra & aqua duo habent eleuari, ergo ex Arist. sententia solium ex terra & aqua eleuatur causa materialis impressionum meteorologicarum.

110. Secundo probatur ratio quod ex igne non possit eleuari vt aliquid elementum praeter causam materialem meteororum, necessarium est quod habeat partes tenues crassae & pingues, vt ex notabilibus patet, fed igne non reperiuntur partes crassae & pingues.

Fernandez in lib. Meteor.

Seci omnes sunt tenuissimae, ergo ex illo nec vapor, nec exhalatio eleuari poterit. Maior est vobis probatur. Minor de se est manifesta, siquidem ignis secundum omnes suas partes est subtilis, purus & maximè actus, vt patet. Consequenter etiam est per se, nec ergo cum non habeat partes subtiles separabiles & crassas, evaporabilis vel exhalabilis non erit.

Tertio probatur Conclusio. Ignis est maximè actus, ergo debet continere partes pingues & adiret omnia id ex quo vapores & exhalationes eleuari debent, ac per consequens ex illo eleuari non possunt.

Quarto probatur. Ignis est elementum finissimum, sed ex se sicca vapores & exhalationes eleuari non possunt: ergo nullo modo exigui possunt eleuari. Maior est vera, & minor patet, quia necessarium est vt res euaporabilis sit, quod conficit aliqua humiditate. Quod autem ex aere nullo modo vapor vel exhalatio eleuatur patet. Ad generationem exhalationis & vaporis, necessaria est humiditas & siccitas, tum ad exhalationis conuersionem, tum etiam ad conseruationem & terminationem vaporis, fed in aere nullo modo reperiuntur partes siccae, & ergo ex illo vapor generari non poterit. Maior & minor patet ex 3. & ultimo notabili. Consequenter est terminatio rationis. Confirmatur. Aer est elementum summè humidum, ergo ex illo generari non poterit illud quod habere debet terminationem & conseruationem cum hanc praestet terra in mixtis.

Tertio arguitur. Exhalatio est de aere vt patet articulo sequenti, ergo ex aere nec exhalatio, nec vapor potest eleuari: quod exhalatio non possit eleuari patet nam exhalatio est calida & sicca, quae ex aere qui est calidus & humidus non eleuabitur, nam ex res calida & humidus non potest eleuari exhalatio, quae calida & sicca est, & etiam patet, nam ex aere qui est calidus & humidus non eleuari debet illud quod est de ignis natura: quod vapor non possit eleuari ex aere etiam probatur. Vapor est de natura aere, ergo si ex aere generatur, generatur aer ex aere & transitus erit aere in aere, quod est indiuisionum eius species: transire in aliam speciem manendo idem indiuiduum. Confirmatur, non potest corrupti aliqua res quae non tractat in aliam rem diuersae species: ergo si aer corruptione non generabitur aer cum sit iam generatus, fed alia res diuersa. In specie ergo vapor ex aere generari non potest cum sit de eius natura & specie.

Ex praedictis probationibus manet probatum solum ex aqua & terra eleuari causam materialem impressionum Meteorologicarum.

II 4 totum.

rum, vt vnaquifque poterit videre ex aqua in lebeae adione, calor ignis, vapores fumum eleuans. Et etiam patet de terra tempore Hyemis adhuc caloris Solis fumofitates ascendere & vna & altera in igne & aere, quod hanc folam duo elementa reperirent iulle effere impreffiones meteorologica.

135. Ad argumenta in principio poſita. Reſpondetur & ad primum dico Aristotelicum ſententiam veriffimam eſſe, qui intelligi non debet de cauſa materiali impreffionem meteorologicam, ſed de cauſa materiali vnauiſuſque elementi, id eſt, quod ſi omnia elementa tranſmutari poſſunt vnum in alterum, aer ſcilicet in ignem, ignis in aërem & aqua in terram.

136. Ad ſecundum reſpondetur. Quod licet impreffiones meteorologicae omnibus elementis correſpondeant, non propter hoc eſt neceſſarium eleuari exhalationes & vapores ex omnibus eisdem, nam hoc quod eſt correſpondere impreffiones meteorologicae omnibus elementis & aſſimilari eis prouenit à cauſa efficienſi, eleuari autem ab eis prouenit à cauſa materiali, quare maior & diuerſa cauſa eſt, quod eleuetur quam quod correſpondeat, nam exhalationes & vapores ſunt medijs inter ignem & terram, & inter aërem & aquam, in quibus exhalationes mediant inter terram & ignem, vapores autem inter aquam & aërem, ſi autem vincit ignis, impreffiones correſpondent igni & ſunt ſtelle currentes, & fulmina. Si autem vincit terra ſunt tubera & metalla, quae correſpondent, ita ſimiliter ſi aer vincit vapores, ſunt nimbus, & ventus autem vincit aqua ſunt nubes, & ros.

137. Ad tertium reſpondent Cornubiſenſes poſt libros de celo in quodam tractatu de problematibus ſect. 4. problema, nono quod Art. 1. de Hiſtoria animalium, cap. 19. non loquutus fuit ex propria ſententia beſtiarum in Argumento diſtae naſci in igne, ſed loquutus fuit referendo hanc ſententiam ex alijs. Caeterum Cornubiſenſes non intèderè verba Aristotelis, ſiquidem ex eisdem verbis non colligitur ipſum aſſeruiſſe referendo ſententiam aliorum, ſed poſiti aſſerendo. Veritas autem illius, rei haec eſt quod in Cypro Inſulae erant fornaces vbi calcibus lapidis ingeſtus compluribus diebus exaratur, & ex lapide Calchide medio furni calore eleuatur vapores pingues, quia Calchidis habet quandam pinguitatem. Ideo eſt ignis materialis alijs nullo modo eſſe utiis pabulum vt patet de lapidibus qui apud nos reperitur: ex talibus autem vaporibus etiam medio furnaceo calore generantur beſtiarum diſtae, quae in igne apparent & ſi ibi immorantur comburentur.

tur. Ideo meta combuſionis ex illo ſaluatur, quod colligitur ex igne nullo modo vapores generari nec exhalationes.

Ad quartum Argumentum patet quid fit 138. dicendum ex duobus vltimis notabilibus. Nam licet aer habeat partes craſſas & tenues remanet cum intèſa humiditate, vt ex illo vapores eleuari nequeat ex defectu partium firmationum reſpondetur. Ad ſecundum determinationem reſpondetur Aristotelicum loco citato non aſſeruiſſe fumum generari ex aere ſed poſiti aſſeruiſſe fumum eſſe aërem & terram, quod in Articulo ſequenti verius intelligitur. Nam exhalatio eſt duplex, vt ipſemet ait 2. horum c. 4. vna eſt aëris, altera autem terrae, quod explicat Sanctus Doctus ſuper quartum euſdem libri, lectioe ſexta. Sic ipſemet Sanctus Doctus eſt intelligendus locus citatus in conſpiratione.

Ad quintum Argumentum reſpondetur. 139. Quod non ſemper antecedit ad partem prohibea tranſpiratione, ſed ſiſe illa ſepè fit, vt patet lib. 4. horum, quare non videt hae conſequentia. Rei perit, ergo antecedit prohibita tranſpiratione, licet bene valeat hoc, antecedit prohibita tranſpiratione, ergo vt patet.

Ad ſextum reſpondetur. Aquam genitam 140. ex vaporibus non eſſe eandem numero cum illa ex qua eleuari fuerit vapores, ſed eſſe euſdem ſpeciei, maxima ſententia Aristotelica intelligitur quod de priuatione ad habitum nota dicitur regressus id eſt ad eandem habitum, nam eſt intelligibile aquam eſſe in potentia ad ſemiparum, quod eſt maximum abſolutum.

Ad ſeptimum. Reſpondeo eſſe cum non 141. aſſimilari cauſa materiali ſed cauſa efficienſi, nam vaqueque rei incendit producit ſibi ſimile materia adione, & ſic licet vapores eleuentur ex aqua, vt à cauſa materiali nihil efficienſi aſſimilatur, huiusmodi autem eſt hae cauſa, inſtra patet.

Ad octauum Argumentum patet etiam 142. quid fit dicendum ex doctrina ante poſita: nam à terra ſolam ſine aliqua humiditate nullo modo poſſet generari cauſa materiali impreffionem Meteorologicam, at verò cum aliqua humiditate bene poſſet, & ipſis poſſet ſe eleuare modo non comburat & correſcit ſubiectum ex quo eleuari debent, nam ſi cum correſcit minime eis eleuabit, quod fit propter ſua nimiam adionem.

Ad vltimum patet quid fit dicendum.

ARTICVLVS II.

Primum exhalatio fit de natura terrae. Et vna per ſi de natura aëris.

133. ET videtur quod ſic, primum elementa ſunt corpora ſimpliciffima & imperfecta: ergo necellarium non eſt ad tranſmutationem vnius in alterum, quod precedat alia forma media diſtincta. Conſequentia eſt clara. Nam ideo homo prius vixit vitam plantæ, deinde vitam ſentientis, poſtes inſtellectuum, quia cum perfectiffimus fit, necellarium eſt ad eam generationem diuerſas & medias formas precedere: & ſimiliter in carnis generatione, quia perfectiffima eſt, vix necellarium humorum antecedere, quod corpus ſubſimplex & imperfectus denudatum eſt. Ergo vix eſt contra, vel quando quod pertranſcat per formam vaporum diſtinctam & mediam, nec ſimiliter quando ex terra fit Argentum, ſeruum, tubera, quod pertranſcat per formam exhalationis mediam & diſtinctam ab ea. Patet hoc, nam hae differentia reperiuntur in generatione rerum perfectarum & imperfectarum. Nam in illa requiritur forma diſtincta & media, in hac autem nullo modo, vt patet in ignis generatione ex conuulſibilitate, & aquae generatione ex aere, & ſic de reliquis. Conſeruat, aqua conuenerunt in gelu & gelu in aquam, aërem ventum & ventus in aërem, ſine eo quod pertranſcat per formas diſtinctas & medias: ergo ſimiliter quando aqua vaporata conuenerunt in aquam & exhalatio in tubera, non eſt necellarium quod habeant formas diſtinctas & medias.

134. Secundò arguitur, non ſolum elementa ſymbola ſed diſſimilia tranſmutantur immobilia quodlibet in quodlibet: ſed fit vapor & exhalatio diſtintuarum ab elementis ex quibus eleuantur non ſiet tranſmutatio eorum immobilitate: ergo vapor & exhalatio non ſiunt, & inſtaſi eſt, in eis reſta: eſt Art. 2. de generatione & corruptione. Minor probatur, nam ſi ignis agit in aquam ita vt eam in ſe tranſmutet, & in eam agit & medio calore, quæ cum remanet calida & humidida, quæ diſpoſitiones ſunt ad aërem vel vaporem generationem, potius introductores formæ propinquæ, quàm diſtans: ergo non immediate ſiet tranſmutatio vnius in aliud.

135. Tertio arguitur. Eadem accidentia, quæ reſerta ſunt in aliquo liquore ex quo fit euaporatio, reperiuntur poſtquam conuerſus eſt vapor in liquorem. Ergo vapor de natura liquoris ex quo eleuatur eſt. Antecedens patet, nam ſicutum diſtinctum, illud, quod ex va-

poribus per diſtillationem generatur, habet acidum ſaporem: ergo ſi eadem accidentia reperiuntur vapor de eius natura eſt. Conſequentia probatur: nam ſi vapores aceti conuertiuntur in aërem, de natura aceti erunt.

Quæro arguitur, ex carnis diſtillatione fit aqua nimis nutriens taliter quod extrinſe debilitans reſtauratur ad vigorem, ergo ſi illud quod diſtillatur ex carnis nutrire valeat, de carnis natura erit, ac per conſequentes vapores erunt de eius natura. Conſeruat, in diebus ab Eccleſia veritas à carnis eſt, non eſt licitum hoc diſtillatum abſumi pro alimento. Ergo quia eſt de natura carnis, ac per conſequentes vapores erunt de eius natura.

143. Quæro arguitur. Et eſt argumentum poſitum à Cornubiſenſibus in libro Meteororum tract. 1. cap. 1. ſed 1. predictibus huius (vocat vapores & exhalationes halitus) facile reſoluitur in elementa: quod non eſt, ſi cum ex elementis progrediuntur, diſtinctas ac peculiare formas aſſumunt.

144. Sextò arguitur. Et eſt alterum argumentum eorum, quia vapores in media aeris regione reuocati ſeſe ad frigidaletatem, & demittentur aque natura conuerſum: quod ſane telluris eſt aqua frigida, vnde ea reuocatio dimittit, retinetur.

145. Septimum argumentum eſt etiam eorum, quia nulla ratio cogit perire in vaporibus & exhalationibus motum formam ſubſtantiam, cum omnia quæ ſi conueniunt circa euſdem motum formam ſeruant ad defuncti quædam. Accidit eſt ſimiliter, (dicunt) ex Art. lib. 1. c. 2. vbi appellat vaporem aquæ ſecretem, id eſt, partes aquæ ſegregatas & cap. 4. vbi ait ſi huiusſe ſimilis Regionis natura vapor obierit vbi veteres putabant, futurò vt aqua eque elementa nimio exceſſu viceret. Quæ probatio nullo eſt momenti niſi pro conſeſſo fumeret vaporem aque naturæ eſt.

146. Quintum argumentum & ea que ad illud 130. ſequuntur, ſunt verba tranſlata à Cornubiſenſibus loco citato propter quæ conuiſiſſime & ſuperbia maxima in eis reſta: dicite mihi obſcuro Cornubiſenſibus: eſtne hae veſtra auſtiffima Philoſophia: eſtne forteſt hae? & alia illis ſimilia quæ ſapere & inſtaſi eſt, & bone ſiſe præſta mihi obſcuro patientiam, vt ſuſtineret poſſim ſuperbiam horum, fundatam in omni ſua Philoſophia ſimili huius, quæ vana & ſine fundamentis, & denique meta nugatoria eſt. Verumtamen conſideret omnibus Philoſophis me non intelligere ſuam ſecundum argumentum, quod eſt ſextum à me pro illis poſitum nullo & credo eis non intelligere.

147. Pro explicatione illius Articuli, primum addo, ut ſciantur eſt vaporis & exhalationem non uertendum eſt vaporis & exhalationem non

esse corpora simplicia, vt dictum remanet in articulo antecedenti notabili 3. sed esse mixta imperfecta, vt supra in poenemalibus dixi quæz. vbi affirmat vaporem medium esse ter terram & ignem, & vapor est calidus & humidus participans ex caliditate aeris & humiditate aquæ: exhalatio autem est calida & sicca, participans ex caliditate ignis & siccitate terre, quod sufficit, ad mixtionem imperfectam: quodam ad mixtionem perfectam necessarium est omnia quatuor elementa concurrere & visita esse ad eius concurrendum forma specie distincta ab eis introducat in materia. Exhalatio autem, & vapores, vt entia naturalia, consistunt ex materia & forma. Physica, quare debent esse corpora que velint mixta vel simplicia: non simplicia cum consistant diuersis qualitatibus duorum elementorum simplicium, nec mixta, cum forma specie distincta in eis non reperitur quare debent esse mixta imperfecta, cum in eis aliqua fuerit vt in vapore & aliqua humiditas vt in exhalatione reperitur vt in articulo antecedenti dictum remanet.

132. Secundum ad iterandum est, quod hoc quod est aliquid esse eisdem naturæ cum aliquo, est esse eisdem speciei cum illo vt Petrus est de natura humana, & Paulus est de natura humana, & ille equus est de natura equina, sicut hæc Leo de natura leonina, vt quære sit vapor sit de natura aque, & quære an sit eisdem speciei cum aliqua aqua, & sit illius individuum, sicut Petrus est individuum hominis & est eisdem speciei cum Paulo, & hæc equus est individuum equi & est eisdem speciei cum equo.
133. Tertio ad iterandum est, quod quando aliqua res est media per participationem extremorum, si illud medium medium est vobis de vobis extremo quod aliis, magis accedit ad naturam illius extremi, cuius est participes, vt verbi gratia, color fuluus si magis accedit ad albedinem potius dicitur de natura albedinis, quam de natura nigredinis, & si ad nigredinem magis accedit, potius de eius natura erit, quam de albedinis natura: & si hoc medium sit actiuum, potius dicitur de natura illius rei quæ accipit actiuitatem, quam de natura illius rei quæ operatur, & ratione forme dicitur aliqua res similes vel dissimilis alteri, & non ratione materie, licet hæc sit principium induktionis, illa autem principium specificationis. Hæc sup-

poñtis est

Prima Conclusio.

Vapor non est de natura aque, neque exhalatio est de natura terre. Probatur Conclusio. Vapor constituitur in sua specie vapores, ergo differt specie ab aqua. Antecedens est verum. Consequens est clara, nam si non differt specie ab aqua non esset sub specie vaporis.

Secundo probatur Conclusio, si vapor esset de natura aque conueniret ei proprietates aque, sed eis non conueniunt: Ergo vapor non est de natura aque, neque exhalatio de natura terre. Maior est veritas nam cum illud quod est de natura alterius sit illius individuum, & sit eisdem speciei cum alio eisdem nature proprietates que in vobis reperitur, in alio reperiri debent, vt proprietates que reperitur in Petro, in Paulo reperiri debent, licet non taliter quod pronuntiat à natura individuali, si scilicet proprietates que reperitur in isto equo, in alio reperiri debent. Minor patet, nam aqua est frigida & humidus, vapor est calidus & humidus: ergo proprietates aque non reperitur in vapore, nec proprietates terre reperitur in exhalatione, cum exhalatio calida & sicca facit nec valet sic dicere vaporem non esse de natura aeris, & vt terra conclusione patet esse, tamen in eo reperitur proprietates aeris, nam proprietates elementorum non sunt proprietates nisi in gradibus mensis & cum in vapore licet reperitur caliditas & humiditas, non sunt in gradu mensis, ideo proprietates aeris in vaporatione non reperitur. Hoc autem in tertia conclusione, magis manifestabitur.

Tertio probatur conclusio. Si vapor esset de natura aque, quando mouetur, cum farum mouetur, ille motus esset et præternaturalis, cum aqua naturaliter ad medium mouetur, deorsum scilicet, ergo esset vs illis quo Arist. nuncupatur. Physicorum text. lo. trachio ficit, vedito, pulio, & vertigo. Ceterum cum motus vaporis nullus ex eis sit non erit præternaturalis, sed naturalis: quod motus dicitur est naturalis aque. Antecedens est verum. Nam si vapor esset de natura aque moueretur naturaliter deorsum sicut mouetur ipsamet aqua: ergo cum moueretur sursum, ille motus erit vapori præternaturalis. Consequens probatur, nam Arist. non inuenit alium motum præternaturalis nisi quous prædictos enumeratos: quod autem nullus sit illorum, patet à sufficienti illorum enumeratione, siquidem non est vertigo vt de se patet, nec vedito, cum ad motum alterius non moueretur, nec pulio, si quidem non pellicur

pellicur ab aqua, media pulsione: nec trahitur, cum non detur trahens aliquid quod eos valet trahere.

137. Quarto probatur conclusio. Si vapor esset de natura illius rei à qua evaporatur, sique- retur aquam vitæ esse de natura vini, quod est falsum, & aduersus fidem. Ergo non est de natura aque à qua evaporatur. Antecedens patet: nam si aqua vitæ esset de natura vini consecrari posset & transubstantiari in sanguinem Domini nostri Iesu Christi, quod est aduersus Ecclesiam & eius decretum, consequentia euidens.
138. Quinto arguitur, vapor generatur ex aqua, ergo non est de eius natura. Antecedens ab omnibus recipitur in vaporibus ex aqua generis, nam si vapor remaneret eisdem nature cum aqua ex qua generatur traheretur indiuinduum in alteram indiuinduum manendo in eadem specie.
- Quod autem dico de vapore dico etiam de exhalatione.
139. Sexto probatur conclusio. Vapor sic exhalatio sunt mixta imperfecta: aqua autem est corpus simplex, ergo ab ea differt tanquam inmixtum à simplici.

Secunda Conclusio.

Vapor est medium inter aquam & aerem & exhalatio est media inter terram & ignem. Conclusio hæc est Doctoris sancti, primo horum, led. i. cap. 9. & licet maneat probata ex primo notabili, modo probatur. Vapor non est de natura aque, vt patet conclusione subsequente, & participat ex qualitatibus aque & aeris, humiditate scilicet, & caliditate, ergo est medium inter illas.

141. Secundo probatur conclusio. Vapor est indifferens ad aquam & ad aerem: nam si inuestitur aer, ex illo vapore fiet aer, & si circa illum vincat aqua, ex illo fiet aqua, vt patet infra: ergo cum indifferens fit ad aquam & aerem, medium est inter illa duo elementa. Idem Arguuntur fit de exhalatione.

Tertio probatur conclusio, iam rerum generatione non erant finitæ de extremo ad extremum nisi per medium, vt ait Arist. 5. physicorum text. 3. & Galenus primo de facultatibus naturalibus cap. 10. nam vt inquit Arist. ait 8. de Histeria animalium cap. 7. natura non committit saltum, & ergo si ex aqua generari debet aer, prius generari debet vapor qui consistit qualitatibus vtriusque elementi, ac per consequens mediat inter illa. Antecedens est verum, præcipue quod non est magna actiua agentis & exigua resistenti passivi. Consequens, vapor minus dicitur ab aqua, & ab aere, quam ipsamet aqua ab ipsomet aere:

ergo mediat inter illos. Antecedens probatur. Vapor habet conditiones aque & aeris ergo ratione conditionis aque minus dicitur ab illa, & ratione conditionis aeris minus dicitur ab illo. Consequens est euidens, idem dicitur de exhalatione.

Tertia Conclusio.

Vapor magis accedit ad naturam aerem 142. quam ad naturam aquam, & exhalatio magis accedit ad naturam ignem, quam ad naturam terram. Conclusio hæc est sancti Doctoris super psalmum 17. vbi ait vaporem esse secundum calidum scilicet & humidum resoluti ab aqua, vel terra humidus per calorem Solis similes aeri, alium calidum & siccum resolutum à terra sicca similes igni & primo horum textus 3. cap. 1. & probatur, ratione, in vapore reperitur plus aere qualitatibus aquæ, quæ vapor magis accedit ad naturam aeris quam ad naturam aquæ. Antecedens patet, nam in vapore reperitur humiditas, caliditas, leuitas, tenuitas & raritas, quæ omnes sunt aeri qualitates, & solum reperitur vna qualitas aquæ, humiditas scilicet. Consequens est euidens cum magis participet de natura aeris.

Secundo probatur conclusio. Vapor generatur ex eo quod aqua calidat ab igne vel aere, & cum fit caliditas non potest consecrari cum caliditate & raritate, remaneret tunc autem introduceretur forma propinquior: ergo secundum hæc dispositiones forma similes aeri generari debet, per consequens magis accedit ad eius naturam quam ad aerem. Medium prædictum magis participat de extremo aere quod de aquo: ergo magis est de eius natura quam de aqua. Antecedens patet ex supradictis & consequentia est clara.

Tertio probatur conclusio. Ratione forme est res similes vel dissimilis, & non ratione materie, sed vapor ratione forme assimilatur aeri, & non aquæ: ergo potius est de eius natura quam de natura aquæ. Maior est veritas, nam cum materia constituitur in actu per formam & simulatio fit res in acta ratione forme, que est adus entis res finale. Minor probatur, instrumentum quominus principale minus sursum est leuitas & instrumentum minus magis sursum est forma, sed vapor mouetur sursum sicut est instrumentum magis principale & leuitatis que est instrumentum minus principale motus sursum: ergo magis assimilatur aeri quam aquæ. Hanc consequentiam probo, ac habet leuitatem quod mouetur sursum, ergo debet habere formam quod principalius sursum mouetur, sed in vapore: hoc reperi-

tur ergo in vapore inuenitur maior similitudo cum aere, ac per consequens magis accedit ad eius naturam quam ad naturam aqueam.

146. Quartò probatur conclusio. Effectus potius assimilatur calidæ efficiens quam materiali, sed vapor sic ex aqua ergo et non debet assimilari. Maior patet. nam vniuersoque agens assimilatur sibi passum. Minor etiam patet, cum ex aqua calidiora eleuetur vapor. Consequenter probatur. nam acies colore calefaciendo aquam, eam corrumpit & generat vaporem: ergo potius acris naturam accipere quam aquæ.

147. Quintò probat conclusio. Vniuersique res mouetur ad locum vbi conseruatur & recedit ab illo vbi corrumpitur, vt verbi gratia, lapides descendit deorsum vt conseruatur & recedit à loco sursum vbi i remanet corruptur. per totam etiam ratione aere mouetur à medio ad sui conseruationem: nam in medio vbi intera medium in aere conseruatur, sed vapor mouetur à regione aquæ ad aëris regionem: ergo quia in hac regione conseruatur & in illa corrumpitur, quare maiorem assinitatem debet habere cum aere quam cum aqua, in quodam ad illam mouetur & ab aqua recedit. Si autem in illa Regione corrumpitur non hoc fit propter qualitates naturales aëris sed propter qualitates preternaturales illius vt infra patebit, iterum refecto quod hoc hæc argumenta possunt fieri ad probandum quæ rationes potius esse de natura ignis, quam de natura terre.

148. Ad argumentum in principio quæsitiosum posita respondeo & ad primum dico, quod forma medice procedunt ad extremæ formæ productionem, quando est magna aduitas agentis & magna passi resistentia, vt verbi gratia, quando ignis agit in aquam est maxima aduitas, & maxima resistentia, at verò quando aduitas est intensa, & exigua est resistentia non procedunt formæ prædictæ, sed immittit se transmittit contra autem, & animalium generatio reperitur à distantia supra resistentiam passi, non exiguam, & ideo non immediatè, sed per mediam formam fit transmissio nam si esset intensa aduitas, & exigua resistentia non produceretur forma medice sed immediatè extremæ.

149. Ad secundum respondetur. Eadem solatione concedo quod non solum elementa symbola sed etiam diuina symbola immittit vnum in alterum transmittitur quando est velentius vnum actiuum & alterum quædò resistentius. Carterum quando vniuersum est adiuum & alterum solum resistentius non transmittitur immediatè, sed mediatè vt in presenti patet de vaporibus.

Ad tertium Argumentum dupliciter respondetur. Primo modo illud quod ex vaporibus acci generatur media dicitur non esse de natura acci fed diuersum, cum sit de natura aquæ, sapor autem & odor qui ibi reperiuntur est ratione partium tenuium quæ cum ipsissime vaporibus vehant, (nota resistentiō dico) siquidem vapores accen si vehant fecum partes prædictas que quando vapores in aquam conseruatur adhuc cum prædicta aqua feruntur & est præstant saporem & odorem, quod patet in eius modo distillationis, nam si non distilletur per subtilam angustissimam euacuatur prædictæ partes & sola aqua remanet, & tandem si in vas elati ramianis, vel non coopero feruetur, tales partes euacuatur & aqueos remanet liquor sine prædicto odore & sapore, quod manifestè patet in aqua vitæ, siquidem partes tenuissimæ sunt cum vaporibus vehuntur, iterum iteracum cum aqua distillata, cum sapore & odorem vni præstant, quæ si non distilletur per si subtilam angustissimam, vel si in vase ampboris foraminis feruetur, euacuatur tales partes, & remanet aqua sola vite vini & odoris sapore.

Secundo modo Responditur quod quia vapores sunt medium inter rem ex qua eleuantur, & aërem, ideo de qualitatibus vniuersique remissionibus participat tamen vt patet in exemplo posito de aëre, nam vapor acidus qui postea reperitur est remissio illi, qui antea in aëre reperiatur & fit vaporis, in aërem conseruatur non est quia prædicti erant de acci natura, sed quia cum medium erant inter aërem & aërem conseruati non potuerunt in aëris naturam ex defectu omnium dispositionum, & tunc in aërem conseruati fuerunt, non aliter ac vapores ex aqua eleuati qui cum sint medium fit vniuersi ac in aërem conseruati & fit aqua in aërem, sic similes vapores eleuati ex acci aëre non possunt in suam naturam conseruare & sic conseruati in aërem, quia tunc accen vniuersi medii aliquibus dispositionibus que adhuc in vaporibus remanent, mediis quibus aere vincere non potuit.

Ad quartum Argumentum patet etiam quod fit dicendum. Nam aqua illa que ex vaporibus est carnalis eleuatur, sapit naturam ipsiusmè carnis & sic non partes solidas nutrit, fed spirituosas que non proprie dicuntur nutriti, vt non fiat media actiōne facultatis nutritiue fed nutritiue improprie, videlicet media reparatiōne subsistentie spirituosæ dependit, aliens autem actiōne à propria nutritiue: cum autem hæc substantia reparatur, & facultas mediâ illa, vt instrumētum operetur, agros languis, reaurantur,

aurantur, & non propter aquam illam & carnem, neque est de eius natura. Ad confirmationem respondetur non licere in diebus ab Ecclesia vetitis ab eius carnis, quia prædictum distillatorium carnis, nunciam sapit.

152. Ad quintum argumentum quod est Cominoraculum quo vbi fuerit. Respondetur quod si vapores facili transmittuntur in aquam, multo facilius in aërem conseruatur. Scilicet quando nubes euacuatur conseruatur in aërem, quod proreus ex eo quod vapores iacti vniuersæ elementum mediant, quod fit aer vicin, in aërem conseruatur & fit aqua in aërem. Esse solutio incognita à leuissimis maximis philosophis, nam fit eam cognoscere prædicto argumento conuicti non fuissent.

153. Ad sextum quod est etiam eorum. Respondetur est tota doctrina ipsius Articuli. nam fit vapores in aquam conseruatur, est quia aeris frigidius visci quæ est aqua instrumentum ad aquæ productionem, fit autem in aërem non est frigidius fed calidior aere vinceret & transmittit vapores in suam naturam, vt patet in multum distipatione & tempore calido in refolutione prædictorum vaporum.

154. Ad septimum Argumentum etiam illud respondetur. Nos cogit ponere in vaporibus formam distictam ab aqua & ab aere vt patet in tribus conclusiōibus.

Ad Aristotelem pro eis adductum respondetur. Nil ipsi contra illam Doctrinam pronuntiare, nam ibi per secretionem intellexit separationem non formalem partium, sed quod ex aqua conseruatur, est vapor & separatur ab illa.

ARTICVLVS III.

Primum exhalatio differt specie à vapore vel auri eiusdem speciei cum eo.

155. **E**T videtur quod fit eisdem speciei Pyritoxia Arilla de generatione text. s. vbi autem eisdem effe exhalationem constantem ex aere & terra fed vapor speciem suam redet ergo vapor & exhalatio sunt eisdem speciei Minor probatur. Cum vapor fit res summa que ab aqua eleuatur.

156. Secundo arguitur. Si propter aliquam rationem vapor & exhalatio differunt specie esset, quæ exhalatio eleuatur ex diuersa materia, ac vapor. Sed causa materialis non est sufficientis vt effectus differant specie, ergo licet causa materialis exhalationis specie differat à causa materialis vaporum, effectus speciei non debent differre. Maior est Auerrois 8. Physicorum Commentario 46. mot. 1.

Fernandez in lib. Meteor.

de generatione animalium cap. 1. in paraphrasi, vbi ait, quod aqua que sunt eisdem formæ sunt ex eadem materia ergo que sunt diuersæ formæ erunt ex diuersa materia. Minor probatur. nam effectus non fit similis causæ materiali fed efficiens; cum vniuersique intendat producere similes. Consequenter est clara. Confirmatur primò. Proprie materia correspondet propria forma, fed materia ex qua eleuatur exhalatio, & materia ex qua eleuatur vapor est vna, ergo forme debent esse vne in specie. Confirmatur secundò ex Arilla in problemis lib. de Anima, vbi dicit omnem formam materialem definiendam esse per materiam. Tertio Confirmatur, quod generatur ex potu materia, & per propagationem sunt eisdem speciei, vt patet de miribus & de infectis, ergo non est sufficientis diuersa materia aque ac diuersa materia terræ, vt ex illis vapor & exhalatio generat differat specie.

Tertio arguitur, substantia calida, leuis, & 157. rara à calore resoluta non differt specie à substantia calida leui & rara à calore resoluta, sed exhalatio est substantia calida, leuis, & rara resoluta à calore sicuti vapor, ergo specie non debent differre. Maior est vera nam illæ duæ substantiæ habent eundem modum generationis & ambæ conueniunt eidem qualitatibus. Minor est euidens, vt patet de essentia exhalationis & vaporis, consequentia est nota.

Quartò arguitur. Nunquam exhalatio 158. conseruatur in vapore nec vapor fit exhalationem, ergo exhalatio & vapor sunt eisdem speciei. Consequenter probatur. nam si non essent eisdem speciei aliquando vnum in aliud conseruaretur, siquidem nunquam homo conseruatur in alium hominem, nec aqua in alium aquam, nec equus in alium equum, quia vnum indudendum in suam speciem conuerti non potest fed in alium, vt aqua in aërem & aere in aquam & homo in calidum, &c. Antecessus probatur. nam quando corruptio exhalatio conseruatur in fulmine, alium fulminem, &c. Sicut quando vapor corruptio conseruatur in aquam, nitum & grandænas.

Pro explanatione istius articuli addendum est vaporem esse quantum simulatiōne 159. fit: quoniam calore Solis ab aqua eleuatur que calida & humidis est, exhalationem autem esse simulatiōnem quandam fire anhelatum eodem Solis calore à terra eleuatur, que sicca & calida est, que spirationes in aliquibus conueniunt & in aliquibus differunt. Conueniunt autem in hoc quod ambæ fire sunt genere formæ & simul conueniunt in caliditate, tenuitate, raritate & denique in leuissimis, spirituositas, sunt enim mouentur, differunt tamen ratione.

160

tione subiecti à quo eleuantur, nam vapor eleuatur ab aqua vel à terra humectata. Exhalatio autem eleuatur à terra aliquantulum humida, vt completam configurationem retineat sicuti vapor aliquam siccitatem ob eandem causam. Legre quod manes scriptum in Articulo antecedenti. Differentem enim in qualitatibus passiuis. Nā exhalatio est sicca, vapor autem humidus & differentem denique quod exhalatio arditur vtque in sublimiorem aëris regionem, vapor autem non vtque ad illam sublimiorem, sed vtque ad mediam vt patet quando ex terra & vapor permixtus eleuatur simul exhalatio & vapor, si quidem in regionibus prædictis sequuntur, illa autem alius tendit, licet vt in infima & media remouetur.

Conclusio.

160. **V**Apor speciei differt ab exhalatione. Probatur conclusio ex Arist. lib. 1. locum cap. 4. in initio, vbi ait apparitionem duo signorum genera (in alia versione dicit species) Alterum humidum, alterum siccum & paulo infra dicit: *Cum ignis duplex affirmatiuus genus constitutum sit*, vt propiussum, alterum eaporosum, alterum fumosum, necesse est vt vtrumque excitari, & infra etiam hæc verba pronuntiat: *Et quæque ipsa probatur necessarii ita excutiri, siquidem necesse est inter vtriusque generis affirmatiuus differentiam poni*, & paulo post hoc dicit: *Sed quoniam vtriusque affirmatiuus, diuersum est genus constat illa etiam magis differre* ex Arist.

161. **S**ecundò probatur Conclusio ex ipsomet Arist. de Anima text. 1. vbi ait: *Audientia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est*. Quare per signa decernimus in cognitionem prædicamentorum essentialium, ac per consequens quiddam & essentia se habent, si quidem infirmas substantialia illa causat: sed in vapor reperiuntur diuersa accidentia ac in exhalatione: ergo conuenientia debentur afferendo vaporem esse diuersum specie ab exhalatione.

162. **T**ertio probatur Conclusio ex Dodouo suo dicto eisdem locis quibus probata est & conclusio Articulæ antecedentis. Nam si vapor accedit magis ad naturam æreæ & exhalatio ad naturam igneam, cum ignis ac species differant, exhalatio & vapor specie debent differre.

163. **Q**uartò probatur Conclusio, anhelitus siue spiratio est genus quod in potentia continet vaporem & exhalationem: sed vapor & exhalatio continent alius differentias propriissimas seu specificas, ergo specie differre. Maior patet, nam anhelitus siue spiratio est in po-

tentia vt contrahatur ad esse vaporem vel exhalationem, sicuti animus est in potentia vt contrahatur ad esse hominem, vel equum nam anhelitus & spiratio continent sub se has species. Minor probatur. Vapor constituitur in esse specifico pro propriissimam differentiam adualem distindtam à differentia propriissima adualem quæ exhalatio constituitur ergo actu continent differentias specificas. Argo actu continent differentias specificas. Argo licet adspici, neque adspiciatur à posterioribus, vt rationale per rationales, humibile per humibiliberem, latrabile per latrabilerem, &c. Ergo differentia propriissima vaporis cognoscitur per differentias proprias, quæ sunt caliditas & humiditas, & exhalationes per differentias proprias, quæ sunt siccitas & caliditas que in actu in illis inueniuntur. Si dicatur: quod differentia quæ aliqua res constituitur in esse talis, per illam altera res, specie diuersa non potest consistit talis, vt per rationale quod homo constituitur in esse hominis, non potest consistit eorum in esse capiti ergo differentia quæ ac constituitur in esse æreæ, quæ cognoscitur per vni differentiam propriam non potest vapor constitui. Ita si miteret dicendum esse de exhalatione cum igne. Respondetur quod etiam in vulpe reperitur latrabilitas, & similitur in lupo, & non propter hoc constituitur vulpes, & lupus in esse canis liquidum latrabilitas canis & vulpis non sunt latrabiles, sed æquior: ac vt per caliditas & humiditas quæ in vapore reperiuntur & per consequens siccitas & caliditas quæ sunt in exhalatione, licet sit verè caliditates & humiditates mediis quibus cognoscuntur differentie propriissimæ æreæ & ignis quia mediatur illa substantiar inter illa elementa, participant de differentia specificam vniuersalem illorum mediis quibus cognoscuntur differentie specificæ vaporis & exhalationis. Vel responderetur, quod licet caliditas & humiditas sicut caliditas & siccitas in ære & in igne constituant differentias proprias non propter hoc negandum est caliditatem & humiditatem in in vapore & caliditatem & siccitatem in exhalatione constituisse differentias proprias illorum ad constituendas propriissimas nam esse diuersum modo in ære & in vapore & in igne & exhalatione hoc fit, vt patet de discretiue metallorum cum omnia frigida & sicca sint.

Quintò probatur Conclusio. Vapor est medium inter aquam & ærem, & exhalatio inter terram & ignem, ergo si vapor esse eiusdem speciei cum exhalatione vapor minimè esset medium inter aquam & ærem, sed inter ignem, & terram, & exhalatio minimè esse medium inter terram & ignem sed inter aquam &

& ærem & esset maxima confusio, & similitur in opinione afferentium vaporem esse de natura aquæ & exhalationem de natura terre, si vapor esse eiusdem speciei cum exhalatione vapor esset de natura terre, & exhalatio de natura æreæ, quod est inmaximum absurdum.

164. **S**extò probatur Conclusio. Vapor est caliditas & humidus & exhalatio calida & sicca: ergo si sunt eiusdem speciei non esset maior ratio, quare ignis & ær essent etiam eiusdem speciei. Antecedens est verum. Consequens probatur, nam interuallum & remissum non variat speciem (ergo sicuti exhalatio remissè calida & vapor remissè humidus sunt eiusdem speciei, ita ignis intensè calidus & ær intensè humidus erunt eiusdem speciei).

165. **S**eptimò probatur Conclusio. Quæ constituit diuersitatem definitiuam differentis speciei, sed vapor constat diuersa definitione ac constat exhalatio ergo differentis speciei. Maior est vera, cum definitio explicet essentiam rei per genus & differentiam: ergo diuersa definitio diuersam rem explicabit. Minor probatur ex Arist. lib. 1. Meteororum cap. 4. & lib. de sensu & sensato cap. 5.

167. **O**ctauò probatur Conclusio. Si propter aliquam rationem exhalatio & vapor essent eiusdem speciei, maxime quia in vna & altera reperitur caliditas, atrox & leuissimæ, sed hoc non sufficit (ergo non differentis natura fed specie. Maior patet, nam in illis nullum aliud principium reperitur, vt cogat afferre esse eiusdem speciei. Minor probatur, nam ita ea ratione essent eiusdem speciei, etiam ignis & ær in quibus aliqua reperiuntur, essent eiusdem speciei).

168. **A**d argumenta in principio articuli posita. Respondetur & ad primum dicto verum esse vaporem & exhalationem esse de natura similibus sicuti homo & equus sunt de natura animalis, nam sicuti animal continet fides prædictas species, ita similitur sumus sub se continet illas duas, quod magis manifestum videtur fuit in notabili & in probationibus conclusionis.

169. **A**d secundum argumentum responderetur. Quod cum ex materia sumatur principium individuationis, & ex forma specificationis, verum dicit argumentum, quod materia non est causa, quare exhalatio differat specie à vapore. Ad probationem Auerrois respondetur, quod cum quodlibet non fiat ex quolibet, sed ex determinato quodlibet, idcirco vnum quodque non fit ex quacunque materia, sed ex determinata materia & cum ea quæ sunt eiusdem speciei hanc ex determinata materia, & contra verè, illa quæ differunt, specie non fiunt ex illa determinata materia, sed ex

Fernandez in lib. Meteor.

materia diuersimodè determinatur, hanc est, quæ Auerrois dixit, quod ea quæ sunt eiusdem forme sunt ex eadem materia, id est ex eadem materia, eodem modo determinatur atque autem differentis speciei, licet fiant ex eadem materia ex illa diuerso modo determinata sunt & determinatur enim materia in formæ acceptione per diuersas dispositiones, ac sine ille quæ diuerso modo determinant materiam ad aliam formam recipiendam. Eodem modo responderetur ad maiorem partem confirmationis. Ad minorem autem patet quid fit dicendum ex minori principalis argumentum.

Ad secundum & tertium confirmationem patet quid fit dicendum.

Ad tertium argumentum responderetur. 170. Quod licet vapor & exhalatio continent vno & eodem modo generationis, differunt specie vt patet. Nam quemadmodum vermes & mures habent eandem modum generationis à causa flicis coeli, differunt tamen specie. Si autem quis dicat, quod non est sermo de causa aquoena, fed de vniuersa, & quia ignis in medio calore producit exhalationem & vaporem, non debeat differre specie, non valet, nam licet ignis suo calore producat exhalationem & vaporem, non autem produciat vapor calore ignis fed calore aeris, non aliter ac quando duo elementa iuncta adione & passione corrumpuntur, refultat tertium specie distinctum, qualitates vnius & qualitates alterius remittit, nam non sunt qualitates illorum duorum elementorum, sed illius tertij quod refultat: si flicis licet ignis in quibus calore agit in aqua quia remittit calore eius & humiditas, cum quo calore non possit esse dispositio ad formam aque conseruationem sunt iam dispositiones aeris mediis quibus, vel produciat aer vel vapor qui ad sui naturam accedit, ita proportionabiliter dicendum est de exhalatione relictæ terre & ignis.

Ad vltimum argumentum responderetur, 171. non implicare reductionem materiam in vaporem & contra. Certum non mutatur propter faciliorem transitum exhalationis in ignem & vaporis in ærem, nam aqua quam exhalatio acquirat dispositiones ad vaporis generationem cum habet maiorem symbolizationem cum igne prius in ignem conuertitur: ita similitur dicendum est de vapore respectu aeris.

ARTICVLVS IV.

Primum exhalatio & vapor fuit causa materiam omnium impressionum meteorologicarum.

ET videtur quod sic, petendo impressiones 172. meteorologicæ quæ supra aeris regionem fiunt,

funt, non generantur ex materia prædicta: ergo vapor & exhalatio non sunt causæ materiales omnium Meteorologicarum impressionum. Antecedens probatur, nam cum vapor & exhalatio præteritæ debent per naturam æris regionem, in illa infusa habentur abies intermixta frigidaque, & in pluuia, & autem conuertitur delect: ergo ex alia materia præter vaporem & exhalationem generantur. Confirmatur primò, supra aeris quoque est igni vicina, ergo ignis cum fit maxime adans & aeri vicinus, potius in sui naturam quàm in meteorologicam impressionem conuertet vaporem & exhalationem. Accidit huic quod ignis maior motu confiat quam reliqua elementa, & cum quædam silicæ ad aliosum propter maiorem sui quantitatem in sui naturam conuertit vaporem & exhalationem. Secundo confirmatur & probatur exhalationem modo esse causam materialem aliquarum meteorologicarum impressionum. Si exhalatio effit eorum causa, debet fieri vique ad supremam æris regionem ascendere, sed vel non potest ascendere, vel in illo ascensa in naturam æris conuertitur debet: ergo ex illa aliqua impressiones meteorologicæ generari non poterunt: maior patet nam ex illa generari non poterunt illæ impressiones que in supremæ æris parte reperiuntur, si vique ad eam non ascendere. Minor probatur ex confensu totam Martis, Maris, & Mercurii, dicentium totam molem æris consistere profunditate circiter 53. miliaria: ergo in tam longissimo itinere exhalationes nullas ferè compulerunt dissipari, & in aerem naturam conuertentur, tum ratione magis, tum ratione agentis vehementis æthonis, & ratione formam qualitatum & magnitudinis tum demum ex ipsa resistentiæ prædictarum exhalationum.

173. Secundo arguitur. Tempore æstiuo reperiuntur meteorologicæ impressiones, que fieri non possunt a vaporibus, neque exhalationibus, ergo vapor & exhalatio causæ materiales harum non possunt esse. Consequencia effit clara. Antecedens patet tempore æstiuo vehementissimo Solis calore debent dissipari.

174. Tertio arguitur causa materialis ordinatur ad receptionem formæ: si est distincta & producta à causa efficiens: sed in aliquibus meteorologicis impressionibus de nouo vapor & exhalatio non recipiunt formam distinctam & productam à causa efficiens: ergo non erunt causæ materiales omnium meteorologicarum impressionum. Maior effit vera ex definitione causæ materialis. Minor probatur in sublimi generatione, cum vapor non recipiat formam distinctam, nec producat de nouo ac est illa, que in vaporibus reperitur,

& similiter in veteri generatione hoc accidit, siquidem est ipsorum exhalatio maior: ergo intermixta & etiam parte de gelu cum generetur ex aqua conuertitur, ergo non est vili aliorum duntaxat habitum.

Quarto arguitur. Galaxia effit res meteorologica sed non generatur ex vaporibus neque ex exhalationibus: & ergo vapor & exhalatio non erunt causæ materiales omnium meteorologicarum impressionum. Maior effit vera siquidem galaxia continetur intra orbem harum liberorum & in particulari agitur de illa in huius cælestis & non elementalis, ergo non fit ex illis. Consequencia effit clara.

Pro explicanda illius articuli addendum est, quod aliqui dicunt materia alieiusus tri dupliciter potest intelligi: primo modo, vt ex ea componatur, sicut quando generatur mixtum ex elementis quæ sunt alieiusus componentibus: alio modo dicitur materia alieiusus tri non quod ex illa componatur, sed quod in illius generationem fit, ponatur, vt verbi gratia ad fierem supponitur puræ, autem puer ex materia, & de vno & altero modo intelligitur Articulus.

Prima Conclusio.

Vapor & Exhalatio est materia compositionis aliquarum impressionum meteorologicarum: Conclusio hæc præter quam patet in explicatione meteorologicarum impressionum in particulari, modo probatur Lex Aristi in his libris pluribus in locis.

Secundo solum inueniuntur in his inferioribus elementa mixta, perfecta & imperfecta, sed elementa & mixta perfecta non sunt materiales impressionum meteorologicarum: ergo mixta imperfecta que sunt vapor & exhalatio. Maior patet per se, cum nulla alia res inueniatur præter dicta. Minor probatur, nam ex elementis solum elementa & mixta perfecta, & ex duobus imperfecta generantur. Consequencia effit clara. Minor alia probatur ex quoqueque elemento fit elementum, & ex omnibus sunt mixta perfecta, cum illud quod acquiritur ex quatuor materis consistit & formata, que conuoluitur distincta est ab illis formis: ergo, ex duobus elementis generatur mixta imperfecta, que vapor & exhalatio sicut ac per consequens cum materia meteorologicarum impressionum non sunt elementa, nec mixta perfecta erunt vapor & exhalatio.

Secundo probatur Conclusio, nulla alia res inuenitur affinitatem & consensum habere cum meteorologicis impressionibus, nisi vapor & exhalatio: ergo solum erunt materiae illarum. Antecedens patet, nam vapor cum fit quid

quid motum inter habet & ætem, maiorem efficituriam habet cum impressiōibus aquæ & aeris, ac per consequens solum vapor erit materia illarum. Partis etiam ratio exhalatio cum fit mediū inter terram & ignē, maiorem consensum habet cum impressiōibus ignis & terræ quàm alia: terroque solum illarum materia harum impressiōum. Confirmatur, impressiōes meteorologicæ solum differunt accidentaliter ab ipsius elementis vt supra dictum remanet, sed vt vapor & exhalatio accidunt ad naturam æris & ignis & de natura terræ & aquæ multum non recedunt, ergo habet cum illis omnibus consensum & affinitatem, ac per consequens idonea materia erunt impressiōum meteorologicarum cum hæc accidentaliter differant ab illis.

Secunda Conclusio.

Vapor & exhalatio non sunt materia compositionis aliquarum meteorologicarum impressionum, sed ad illa antecedunt sicuti puer ad seuen. Hanc conclusionem probat tertium argumentum positum in principio articuli. Nam Vent, & Aquæ motus & Nubes, non adiuuant duresiam formam ab ipsius exhalationibus & vaporibus, ac per consequens non erunt materia compositionis harum impressionum meteorologicarum. Ad primum argumentum in principio articuli positum respondetur, quod eadem ratio que vitur argumentum ad probandum non possit fieri impressiones meteorologicæ fieri æris regionem, eadem autem vitur ad concedendum illis generari, nam cum generentur ex exhalationibus calidis & siccis in transitu per mediam æris regionem, illis condensatione, & inuoluta & cum renouetur calidior & sicca ex vilius aquæ vel postquam generati, siquidem ad harum generationem effit necessaria ad minus repetitur aliqua qualitas æris, vt patet in vaporibus in quibus reperiuntur humiditas: si autem vincat calor fiet ac cum calidis & humidis fit, suffragia, aqua cum frigida & humida fiet, ac cum in exhalationibus nulla qualitas aque reperitur nullo modo generari poterit: sed dices in exhalationibus reperitur qualitas terræ & aeris: ergo sicut ex vaporibus in quibus humiditas & caliditas reperitur, si quancumque illarum vincat forma propinqua generatur, ita similiter fit in exhalationibus vincat quælibet qualitas, forma propinqua generabitur: & sic aliquando terra & aliquando aer. Respondetur certam sapie generari vt patetibus quando de lapidibus qui descendunt ex alto agerunt, nam cum exhalationes in media æris regio-

ne veniunt, conuertuntur & condensantur, terra pulverifera non generatur, sed aeris qualis effit lapsi. Aer autem minime potest generari, siquidem exhalationes in media æris regione caliditatem quam habent amittunt, postea autem ex motu eam acquirunt, & cum redantur ad primum statum forma propinqua generatur, que effit ignis. Ad primum consensum non respondetur, ideo meteorologicæ impressiones que sunt in supremæ æris regione fieri ignis: ad secundum consensum non respondetur, vt scem in illo ascensu consistant humiditate & caliditate æris, nam cum vniuersus ter conuertitur in formam, & vapores calidi & humidis sunt, inuolunt causam conseruantem & sic non conuertuntur: Exhalationes autem cum sint calidæ conseruantur æris calore. Carterum siccitatem non amittunt, tum quia siccitas effit magis resistens quàm humiditas actiua, & ad dissipandam siccitatem, licet fit maxima moles æris, effit necessaria maxima mora, & antea quàm dissipetur siccitas ab æris humiditate sursum ascendunt & generantur impressiones ignis in supremæ æris regione.

Ad tertium argumentum patet quod fit eadem ex se fecunda conclusio.

Quotum argumentum perit sequentem questionem.

QVÆSTIO III.

De Galaxia, & consilii unico articulo.

ARTICVLVS VNICS. VNUM GALAXIAE 180. **A**ffit de natura elementalium verò de natura celestium: Et videretur quod nullo modo posset esse de materia elementalium. Primum galaxia effit quod proprium, sed ex exhalationibus que sunt de natura elementalium non sunt perpetua: ergo galaxia non effit de eorum natura. Maior experientia patet. Minor probatur, nam exhalationes aliquando eleuantur & aliquando non, vt dictum remanet in questionibus antecedentibus: ergo galaxia non effit de natura elementalium. Confirmatur primò. Galaxia (sensus est vniuersum, sed exhalationes non sensu possunt esse vniuersum: ergo galaxia non effit de eorum natura. Maior eadem experientia patet. Minor probatur, nam exhalationes aliquando dissipantur Solis calore & præcipuo tempore æstiuo, aliquando autem cum non dissipentur sunt in maiori vel minori numero: ergo aliquando galaxia minor, aliquando maior apparet, sed semper vno modo apparere, ergo quia materia effit vniuersi. Confirmatur secundò. Galaxia effit vniuersi maximorum circulorum quæ diuide eorum per 13 mediam

medium multum excedens utruque tropicam, hincalem feliciter & aethialem, fed circulus tamen magnus in celo non potest esse de natura exhalationum: ergo erit de natura calidiorum: est autem illud 13. horum caelestium Antecedens est Aniloreis 12. horum cap. 8. & sancti Di. horum elementali, est Minor probatur. nam impossibile est elevari tantam quantitatem exhalationum, ut ex illa fiat tam maximus circulus. Confirmatur tamen diuidens alioquin ut debent esse intermedium illius, fed galaxia est diuidens totam eam: ergo de eius intrinseca natura erit & non de natura elementalium. Maior patet ex de fustione audiendum, sollicit indium in se & diuidum à quolibet alio, nam si indium non est diuidum ab alio per seam intrinsecam rationem, & non ab alia extrinseca ab alio diuisor (si hoc autem est materia prima figurata à quantitate alibi dicitur.) Ita similitur si pars cœli diuisa est ab alio per galaxiam hoc de intrinseca eius ratione debet esse. Minor argumenti patet ex Aristotle. & Doctore sancto loco supra allegato, ubi aiunt cœlestium laticum diuidere totam eam.

181. Secundo arguitur. Effectus inuariabilis non potest dependere à causa variabilis: fed galaxia est effectus inuariabilis: ergo non potest dependere ab exhalationibus que variabiles sunt. Maior patet ex Galieno lib. 3. de diebus decretorum cap. 1. quia ea que sunt à causa variabilis non sunt falsitas, fed facti variantur ut sunt illa que ab elementis pendunt, que non feruunt tamen ordinem quantum feruunt illa que à corporibus superiõribus dependunt. Minor patet experientia. Consequencia est clara.

182. Tertio arguitur, Galaxia semper videtur in vna cœli parte, fed exhalationes interdum nãc moventur sursum: ergo illa galaxia est de eorum natura indeterminate in plurihus cœli locis apparente. Maior patet experientia. Minor etiam patet, nam exhalationes à omnibus partibus terra & alijs quod magis ex vna quam de alia eleuantur. Consequencia est clara.

183. Quarto arguitur, si Galaxia est de natura elementalium, non videtur in eadem parte cœli ab omnibus existentibus in diuersis mundi partibus: fed hoc est falsum, siquidem ab omnibus existentibus in vniuerso videtur: ergo non est de natura elementalium, fed de natura caelestium. Maior patet 1. nam si ficuti Cometa que de natura elementalium est, non videtur ab omnibus existentibus in vniuerso, ita similitur galaxia si de eius natura fuisset ab omnibus minimè videtur. Minor patet experientia. Consequencia est clara. Confirmatur. nam si videtur ab omnibus existentibus de videtur, siquidem qui sunt in oriente vi-

dene eam in Occidente, & qui habitant in Occidente respiciunt eam in Oriente. Quinto arguitur. Galaxia mouetur eodem modo que eam mouetur sicuti pars montium mouet eorum ergo est de eius natura. Antecedens probatur. nam circulariter mouetur ad adquirendum locum frangit partium: ergo mouetur eodem modo. Consequencia est clara, nam illud quod mouetur ad modum totius, tanquam eius pars est de eius natura.

Sexto arguitur. Si Cometa est peragium 185. sterilitatis, mortis & pugnae est eodẽ tempus eius procedat exhalationes calidæ & licet ut præcaua materiam que sunt signa immortales & bella consequuntur: ergo similitur immortales annis hæc infirmitas sequi debent, si quidem pro galaxia generatione eleuantur exhalationes calidæ & licet, que signum etiã erant incendij & ariditatis. nam non est maior ratio, quare causa materialis Cometa sit signum prædictum quàm causæ galaxiæ. Confirmatur primò quia illa est exhalatio, galaxia est cometa: ergo non fieri debet peculiaris tractatio de illa, siquidem peculiariter agitur de Cometa.

Vitimo arguitur. Si galaxia canisctur ex 186. exhalationibus cum perpetua sit, perpetuo exhalationes fed à exhalatione, antediffusam & fixissimam atque sterlem esse reddere debent: ergo cum fructifera, humidã & fecunda remaneat, illa perpetuo exhalationes eleuari non debent. Consequenter tempore Cometae remanet terra arida & sterilis pro clarior exhalationem ex illa pro Cometae generatione: ergo si perpetuo eleuantur exhalationes perpetuo arida & sterilis remanere & minime fructifera, quod apparet contrarium præter hæc argumenta & alia, quibus conclusiones præbentur, & præter Augusti grauiusque pro vtraque parte tam ambigua remanet hæc controversia, vt vix quid illi teneandam possit adijcere, & nihil videtur à nemine hoc veritas ipsi veniat esse. Ceterum licet grauius Auctores reperiatur pro vna & altera parte, nullus illorum est maiorimò non maior fed minor minor, Aristotle & Doctore fando reuentibus galaxiam esse de natura elementalium, & non potius errare poterimus: Ipsi autem minimè & si aliquis error in suis scriptis apparet videtur, non est error ex parte intellectus eorum fed inuoluntum, acquirunt non adificiones sua mirabilia arcana. Videtur autem de aliquibus ad paucã respiciendum facile enunciationibus Aristotelem & sanctum Doctorem errare, vt si forte prædicti vni superficialiter suas sententias pronunciant, quemadmodum illi

illi qui hos viros taxant inter quos sunt Comenobaccenses in libris Meteororum tractat. 4. cap. 1. in fine.

187. Pro explicacione illius Articuli aduertendum est ex informet Aristotle. 1. hinc patet 81. quod illud quod accidit respectu vni cap. 81. multò magis & frequenter potest accidere respectu plurius, vel totius cœli, & sic exhalationes pro Cometae generatione. Eleuantur à terra per motum cuiusdam astri multò magis & frequenter & in maiori quantitate eleuari debent pro galaxiæ generatione per motum plurius aëtherum, vel totius cœli. Præsupponit autem Aristotle Cometae generandi ex exhalationibus attractis & circumcircudis ab aliqua stella, & hoc esse vnum, nam sicuti antea dictum est cor pora caelestia suo motu & lumine hæc inferiora calefaciunt, ad quem sequitur flegmaticæ & partium æthereo duorum corporum, terra felicit & aquæ, illius exhalationes: illius autem vaporis, quare si stella ab Aristotle prædicta suo motu & lumine est causa vt pro Cometae generatione eleuantur exhalationes. Multo magis & frequentius & in maiori quantitate eleuantur ratione luminis & motus plurimam aëtherum & totius corporis caelestis, & pro tanto vbi galaxia apparet reperitur esse infinitate stelle sporadicæ maxime quantitates in illam vno loco reperitur maior lumen quam in aliquo cœli parte (lumen dico vt explicatum est articulo 4. 1. quibusdam) & sic corpora caelestia secundum illam terram partem, magis calefaciunt partem illam terræ inferiorum correspondentem, loco vbi galaxia apparet, vnde rationale est secundum prædicta maiorem & frequentierem exhalationum quantitatem ex illa parte eleuari quam ex alia Nec valet si quis dicat quod semper iuxta Solem & lunam Galaxia apparet, siquidem in illa parte maior lumen reperitur, ac per consequens maior quantitas exhalationum & frequentius illarum ascensum. Nam si Sol, & Luna medio suo lumine calefaciant terræ inferiora, & eleuant maiorem quantitatem exhalationum & frequenter, quia lumen eorum intendunt, magis calefaciant & magis resoluunt, & dissipant prædictas exhalationes, quàm ea pars cœli, vbi stelle vni multum reperitur. nam hæc valet calefacere & eleuare, & non dissipare doctrina est ipsius Aristotelem & sancti Thomae loco allegato & lect. 15. hæc est causa, quare Cometa vt in plurimum non apparet in Zodiaco nec iuxta Zodiacum, fed extra Tropicos, & non per Zodiacum mouetur Sol & alia planetæ valentes dissipare constant materiam Cometae.

- Secundo aduertendum est quod ascendit exhalationum ad sporadicam partem non sic

modis attractione, fed prædictis ascensum debent exhalationibus cum est fur de natura ignis vel ignis ignis & terrarum mediæ. Et quia in sporadicam partem reperitur, ratione luminis maior calor quam in alia cœli parte valet attenuare & non dissipare. Ideo potius versus illam partem eleuantur. Oculum versus aliam, non autem neco versus aliam etiam partem eleuari exhalationes. Ceterum cum sint in minori quantitate, & non frequentius ascendunt ex illa generantur impressiones ignitæ, vt suo loco dicitur.

Tertio aduertendum est quod ad equalitatem combustionum, necessarium est quod maneat eadem substantia & quantitas, aut si fuerit eadem substantia & quantitas, sed de substantia que quantitate, quod est consequens ad seruandam eandem equalitatem, vt illud quod de nouo transmittitur æquale & par sit, illo dissipato & resolato: nam si non maneret eadem quantitas & substantia impossibile est quod remaneret eadem qualitas, & si forte fortum aliquid de prædicta substantia & quantitate dissipetur, si non transmittatur de nouo eadem substantia in specie & in eadem quantitate ea fuit deperditum, impossibile erit seruare equalitatem, vt eleganter ait Galenus 5. methodi cap. 1. & exemplificat lib. de fabricatione Ad Trifidum cap. ac. vbi ait, quod si conflatur vas liquore aliquo plenum, & non exaeretur: manere debet in eodem flatu quia eadem substantia & quantitas remanet, & si enaeretur ex vna parte & ex altera reficitur, & quantum enaeretur, tantum reficitur, semper remanebit vas plenum in eodem flatu (igitur autem Galenus 2. methodi citato de febte amittit vel osomona epigrammatica & peragmatica) & etiam patet. Nam si igni infinita combustibilia applicentur in eadem quantitate & in eadem equalitate in fustione durabit sua magnitudo, & quod pulchre tradit philosophus Galenus libro de sanguinis multoie cap. 11. hoc autem accidit Galaxiæ, nam licet dissipetur exhalationes, ex quibus genita est alia eiusdẽ substantiæ, & in eadem quantitate illo loco ponitur, ratione cuius lenatur eadem equalitas. Nec valet si dicatur quod in exemplis à Galeno positis est dispar ratio. Nam vbi si transmittitur eadem quantitas liquoris ac fuit enaerata, hoc propter ab operantibus cum electione, quod non operatur, vbi electio fed naturaliter: sed idco non potest transmitti eadem quantitas ac fuit deperditã, non valet: nam præter hoc quod Galenus posuit exemplum in vase & in igne cum quibusdam substantiis, quæ remanent tantum feruunt, vbi nulla electio reperitur. Quando transmittitur eadem quantitas hu-

moris ac fuit refoluta, quod etiam patet in lucerna: nam si ciliolum fit vniuersum, eadem lucis quantitas feruatur, cum attrahatur de celo, tanta quantitas quanta fuit refoluta lucis caloremque hinc attrahit, minus lucem dabit: vt patet experientia quando defuit oleum, vel non accedit ad flammam, & si oleum fit in abundantia (modò cum non suffocet) lucet intensius, si autem fit aequale quae apponitur illud quod refolutum est, aequalis erit lux, quare in principio galaxiae generationis eluxat fuerunt exhalationes & accendi inciperunt, & semper conseruauerit flammam illam in illis, quibus dissipari alia: de nouo aduenientes in tanta quantitate & qualitate equalitatis galaxia remanet vniuersis, ex quo patet, quod si flammam vna lucerna non est eadem numero, hodie cum illa quae heri fuit, siquidem de nouo generatur ex noua materia similiter galaxia illius anni vel iustis mensis, vel illius diei non est eadem numero cum Galaxia anterior, vel mensium, vel dierum posteritiorum, & si quare quare si galaxia est de natura ignis non transiret lucem rubescendum sicuti omnes ignes rubescunt.

Respondetur ignis lucem in praesentia maioris & vehementioris lucis non rubefcere, sed albescere, vt patet experientia in dimidiis diei Sole lucente ignes non rubefce, sed albescere. Quare autem hoc fit infra 3. lib. dictò cum de coloribus tractabitur.

150. Et vt intelligatur hoc, aduertae, quod quando Sol est in Antipodis consequitur vmbra respectu terrae quae opaca est & non vocatur: Vmbra autem praedita est in figura pyramidalis, siquidem terrae respectu exteriorum corporum paruum est, quare vmbra non accedit vsque ad centrum sideratum, sed illud illuminat à Sole, quia lucem lucide transmittit per extremitates opaci.

Per praedictam figuram reprobatur Aristoteles sententiam Democrii & Anaxagorae dicentium galaxiam esse propriam lucem quorundam

aliorum, quod à Sole sub terra posito non aspicitur. Nam vt reddè Aristoteles arguit, Sol est maior tota terra, & distantia praeditorum aliorum ad terram multo maior est quam Soli sita est: Solis ad terram, quam Luna, quare vmbra terrae, quod non vocatur ascendit vsque ad praedita alia, & sic necesse est Solem illuminare omnia illa ergo galaxia non erit lucem quorundam aliorum à Sole non illuminarum.

Conclusio.

Galaxia est de natura elementalium. Conclusio haec est Aristoteles: horum c. 8. Anaxagorae & Democrii asserentium galaxiam esse lucem quorundam aliorum aggregatorum: & postea ex propria sententia dicit galaxiam esse de natura elementalium, siquidem dicit fieri sicuti Cometa, & videtur dicitur fieri, Aristotelem autem sequuntur sanctus Doctus vt fidelis Commentator hic lect. 1. Franciscus Vici Mercatus, Augustinus Niphas, Franciscus Vatablus, Felicitus Bonaventura in lib. Meteorologicorum affectionum, & de causis Ventorum motus cap. 43. parum auctorem. Tunc auctores proprio loco & rebus innumerabilibus Latini, quid dicit Doctus Alphonsus Perez secundum partem suorum meteorologicorum cap. 4. vbi dicit Auerrois acriter impugnant Aristotelem omnes Latinos aduertere, vbi transitu figuram quam Paulus Venetus tradit, & ego eam afferam in repositione tertii argumenti. Er probat Aristoteles hanc conclusionem hoc modo, quia per virtutem vniuersi affri eluatur sufficienti materia pro generatione Cometae: igitur per virtutem planetarum aliorum eluatur sufficienti materia pro galaxiae generatione, & confirmat iam sententiam, aens, quod siquidem non sunt multi & ferè Cometae, quia continuo segregatur & segregata est secundum vnumquemque circuitum in hunc locum semper talis constituitur: ergo est Aristoteles sententia galaxia non est de natura coeli, sed de natura elementalium. Et si quare in quo differat galaxia à Cometa: dico quod Cometa est exhalatio ascensa, qui venit est meteororum ignium: galaxia autem non est, res distincta ab insistent vaporibus, sed in illis fit resorbentio stellarum tanquam in speculum ratione, cuius apparet color laeueus.

Secundò probatur conclusio. Galaxia semper apparet in vna & eadem parte coeli, sicut supra sagittarium, sed Sol non semper potest illuminare eam in eadem coeli parte: ergo galaxia est de altera natura ac est caelum. Maior patet experientia, & minor probatur.

batur. Sol semper non est in vno & eodem loco, sed modò est in illo modò in alio: ergo semper non potest illuminare galaxiam in eadem coeli parte, & sic quando Sol fuerit in occasu galaxia erit in Occidente. Econtrà si fuerit quando Sol fuerit in Occidente galaxia erit in occasu. Confirmatur: ergo aliqua alia apparet in vno tempore & alia in alio in diuersis coeli partibus, quia à radiis solaribus occultantur per vmbrae terrae, quando non apparet, & quando apparet, quia non occultantur: ergo similiter si galaxia fuisset de natura coelestis eadem hoc accidisset, occurrit scilicet aliquando, & aliquando apparet, modò in vna coeli parte modò in alia, sed semper apparet in vna coeli parte, ergo quae de eius natura non est.

151. Tertio probatur Conclusio. Si galaxia est de natura coelestis non contineretur sub obiecto meteorologico, neque eius traditio esset illius loci, sed ex professo agit Aristoteles in praesenti de illa: ergo quia continetur sub obiecto eius de natura coelestis, & nihil deficiat quia de natura coelestis esse in aliis partibus scientiae naturalis & praecipue in parte de coelo tractatur. Minus tenetur probata. Confirmatur sic prob. Si galaxia esset de natura coelestis non contineretur sub corpore mixto imperfecto: propterea dicit ordinem ad formam mixti imperfecti: ergo sub obiecto locum non contineret. Antecedens patet, nam si est de natura coelestis esset res corporea perfecta cum caelum fit corpus perfectissimum, tunc quia est de figura sphaerica quae perfecta sphaera est, siquidem, nam successit mixti perfectus est quam corruptibile. Confirmatur ex secundo notabili prognostico: quia vbi dixi duo requiri in scientia ex parte obiecti & alia duo ex parte ipsius scientiae: ex parte inquit obiecti, quod continet omnia ex quibus tractatur in scientia: ex parte vero scientiae quod nihil confidit exteriori affu obiectum, sed haec pars scientiae naturalis affu de galaxia ex quo parte obiecti sub illo continetur, & ex parte scientiae galaxia non consideratur ab hac scientia meteorologica vt quod extraneum à suo obiecto, sed obiectum, vt loco allegato dixi, est corpus simplex mobile ad formam mixti imperfecti: ergo galaxia quae hoc obiecto continetur erit corpus simplex mobile ad formam mixti imperfecti, alia in messes aliam se transference scientia haec.

154. Quarto probatur Conclusio. Si galaxia esset de natura coelestis videlicet spiritusco Bellari, quae maxima locum emittit, idem apparet vna laeae: sed si hoc esset verum non solum vna via laeae appareret, sed multiplex, ergo

quia duae vel multae viae laeae non apparent, non erit lux emissa à multitudine stellarum, ac per consequens non erit de natura coelestis, sed de alia: cum non fit alia praeter elementalem, de hac natura erit. Maior recepta est ab omnibus Philosophis. Minor probatur sub Zodiaco reperiuntur omnes Planetae lucidissimi: ergo circulus Zodiaci erit altera via laeae, & sic apparebunt ad minus duae. Minor est omnia Astrologorum. Consequenter probatur: nam vbi reperiuntur plura alia lucida emittent debent vehementer lucere, ergo si sub Zodiaco reperiuntur plura planeta lucida, circulus Zodiaci apparebit, quae altera via laeae erit.

Quintò arguitur. Terra assidue caesit à 191. Sole & motu caelestium corporum: ergo assidue eleuari debent exhalationes. Tunc fiet tanta exhalationum copia si natura galaxiae non esset innumerabilis igitur impressiones generarentur, sed respectu multarum exhalationum sunt paucae igitur impressiones, ergo est illarum copia generari debet galaxia. Consequenter est vera. Nam cum paucae impressiones eleuari non generantur, & exhalationes remanent, aliud quod permittat debet generari quae erit galaxia, cum semper permittat.

Ad Argumenta in principio articuli proba 196. Respondetur, & ad primum cum suis duabus confirmationibus, patet quid fit dicendum ad tertium notabile.

Ad notam confirmationem responderet duplicem esse diuidens, aliud intrinsecum & aliud extrinsecum.

De primo concedit confirmatio, & fecundò de quo Aristoteles & sanctus Doctus loquuntur sint, minimum.

Ad secundam argumentum respondetur. 197. dicit galaxiam esse effectum insensibilium & à causa insensibili dependere scilicet ab exhalationibus eleuatis à multitudine aliorum, & sicuti elementa namquam recludunt à proprio ordine, etiam si sint variabilia, ordo autem ab eis seruatur esse insensibilis: ita similiter haec exhalationes variabiles sint, eleuatio earum à multitudine aliorum insensibilis est à quae producere debet effectus insensibilis, qualis est galaxia.

Ad tertiam argumentum patet quod fit dicendum ex dictis & praecipue ex primo & fecundo notabile.

Ad quartum argumentum responderet. 198. Quòd cum galaxia circundet totum caelum excedens multum vtramque tropicum hyemalium scilicet & zodiacalem, idem videtur ab omnibus habitantibus in vniuersum. Certum autem est quòd pars galaxiae quam nos videmus

mas, non est ea quam Antopoda videt, licet sit eadem galaxia, sic non videmus eandem galaxiam, quam Antopoda videt. Cæterum nos istam partem illius, illi autem alteram partem ipsius.

199. Ad quintum argumentum respondetur. Autiores contrarie sentientes resare probare galaxiam moveri motu quo cælium mouetur, mouetur, motu autem alio, quod cum cælium, & visibique alia sunt, eleuant exhalationes quibus fit galaxia, que tempore correspondit illis circulariter motis: vel secundum responditur, quod cum galaxia circumdet motum cælium motu eius videtur motum, licet quiete vel tunc respondetur, quod non est motum si moueatur ad motum cæli, nam si ignis qui in Luna concouo reperitur, mouetur circulariter motu cæli & pars aeris imediata igni vsq. fit galaxia, nullo modo denegandus est ipsimet galaxie prædictæ motus.

200. Vltimum argumentum cum sua prima confirmatione petii quæstionem, sequentem. Ad secundam eius confirmationem respondetur terram esse perpetam secundum rotam, non verò secundum partem, & sic licet exhalationes assidue eleuentur, cum iteum materiam, aqua & aere de nouo materiam exhalationem præstat, tenet verum argumentum si exhalationes assidue eleuantur & terra minime remouetur ad prædictam causam materiam illarum.

QVÆSTIO IV.

De Comitis.

ARTICVLVS I

Titulus Cometae fit de natura elementalium, an de natura visibili.

201. **T** arguitur primo, quod fit de natura celestium Aristotele in præsentem cap. 7. vsq. ad stellam visum est accipere commanet cometae stella Cometae est. Præterea ipsimet Aristoteles prædictam consequentiam vocat cometam, scilicet stellam cometam quando dicit: *Non si vndique similis fuerit Cometae, sed si Stella crinita & comata non in vertice illius nuncupatur.* Modò sic licet est de natura celestium ergo si Cometa est stella erit de natura celestium siquidem quæcumque fuerit eadem vult retro fieri eandem rem.

Secundò arguitur, si propter aliquam rationem Cometa non esset de natura celestium,

esset, quia corpora celestia sunt incorruptibilia, & sic de nouo in eis generari non poterit alia res noua, sed hoc ratio est sufficientis: ergo Cometa de natura celestium est. Maior est vera, & Minor probatur ex facris Literis I. in Apocalypsi 2. *Fidelis dicit Beatus Iohannes: cælium novum & terram novam.* Occurrit etiam explicans in suis colle. *Sancti Dionysii Petrum cap. 3. vbi dicit: Præter Dominum vsq. sic.* At cælium corruptibile est & Deus Ambrosius lib. 1. Exameron cap. 6. triquet Philosophus ponentes quantum ipsarum, & contra ensat cælium corruptibile esse de p. 101. *Opera mundum tuum non nisi casu, nisi peribit, in autem peruenit illa ratio insufficientis est.*

Tertio arguitur ratione. Corpora celestia 103. influunt in hæc inferiora, sed tempore apparitionis Cometae magis reperitur influentia: ergo Cometa est de natura Maior autem probata denotatur. Minor patet experientia. Siquidem tempore apparitionis eius reperitur motus Principium, fames, sterilitates, pestes, agrotationes, ariditates & alia similia. Consequenter probatur. Influentia solum pertinet corporibus celestibus, sed tempore apparitionis Cometae plures influentiae reperitur: ergo Cometa qui influit de natura corporum celestium erit. Maior patet ex Aristotele 1. inorum, aient: *Opera mundum hanc inferentem contrarium esse latitudinis, superius ad sui gubernationem, ita ut motum inferentiam illarum, gubernetur mundus hic.* Consequenter est vera. Nam si influere solum competit corporibus celestibus & Cometa influit, Cometa de eorum natura est. Primo confirmatur, tempore eclipsis Solis & Lunæ reperitur plures influentia, quam alii temporibus, sed hoc prouenit ex eo quod Sol & Luna diversimodè se habent in suis motibus & laminationibus: ergo Cometa plures influentiae reperitur, est, quia celestia corpora diversimodè se habent in suis motibus. Maior experientia patet. Minor autem, scilicet quod influentia proueniant ex eo quod Sol & Luna sint diversa in materia alterationis probatur, quia corpora celestia aliter se habent in suis motibus & illuminatione horum inferiorum tempore eclipsis quam in reliquis temporibus: ergo si tempore Cometa influunt, magis est ex diverso modo alterationis, scilicet ex eo quod in eis generatur Cometa, ac per consequens erit de natura celestium. Antecedens probatur: nam si corpora celestia aliter se habent tempore eclipsis & tempore Cometae, ac se habent in reliquis temporibus, non esset mirum ratio, quare magis influentia in illis temporibus ac in suis. Secundò confirmatur ex Diuo Iohanne Damasceno in lib. 1. de fide orthodoxa cap. 7. vbi

hæc verba ait: *Gignitur autem & frequenter Cometa, et figura quodam interuenit. Regum quoque quidem non sunt ex astra quæ ad terram motu facta sunt, sed diuina illius opportuno tempore consistuntur atque rursus dissoluntur.* Que verba aperte docent Cometas noua alia esse in se Deigenita in cælo: ergo de natura celestium & non de natura elementalium sunt.

104. Quis arguitur, si Cometa non esset de natura celestium non moueretur: sicut cælium sed mouetur motu circulari: ergo de natura celestium est. Maior probatur, illud quod est de aliqua natura mouetur motu circulari, & pertinet illi nature. sed Cometa mouetur motu circulari, quod conuenit & pertinet ad corporibus celestibus: ergo de eorum natura debet esse. Maior patet, nam quod est de natura terra vel aqua mouetur motu recto deorsum, & quod est de natura aerea vel ignea mouetur motu recto sursum, qui sunt motus conuenientes & pertinentes illis corporibus: ergo quod est de natura celestium inferiori debet motu circulari, conueniens & pertinet ad corporibus celestibus. Minor principalis argumenta patet experientia & etiam probatur: siquidem non sicut in aliquo tempore motus apparent diversifacit, existit in diversis horis apparent & in diversis occultatur, ex eo quod cælium circulariter mouetur per vniuersum mundum, ita similitèr Cometa apparet semper in aliquo tempore noctis & in alio occultatur, quod est signum quod occultatur astra que modo apparent, & postea occultantur, est, quia ad motum cæli mouentur ita similitèr dicendum est de Cometa modo apparentis & postea occultatur. Confirmatur primo, si aliquis Cometa sit terra aliquid astrum, in eadem hora ac apparet illud astrum etiam apparet Cometa, in eodem loco & in eadem hora ac occultatur illud astrum, occultatur etiam Cometa, ut verbi gratia, si astrum apparet tempore vesperitino hora nona, Cometa cadit hora apparet, & si occultatur astrum tempore matutino hora tertia, Cometa eadem hora occultatur: ergo quia est in parte vbi est astrum, ac per consequens est in parte vbi est cælium est astrum erit Cometa. Consequenter probatur, nam si non esset de eius natura celestium manifestaret in suo motu & vsque ad aliam regionem moueri non poterit quod extinguitur: ergo de natura celestium. Antecedens probatur, nam exhalationes que in loco vbi apparet, sunt pulsibus Cometae eleuantur ab illa determinata parte terre, cum ab illa ad quam regionem mouetur, non eleuantur, deficit pulsibus & extinguitur, ac per consequens moueri de istam aliam regionem non poterit quod extinguitur.

Fernandez in lib. 1. de Meteor.

hæc

Quis arguitur, si Cometa esset de natura elementalium decrederet vel augeret, & secundum non posset per longum tempus, sed hoc est falsum: ergo non est de natura elementalium. Antecedens patet, nam vbi dicitur fit in prociabilibus impressionibus meteorologicis, quæ sunt mixta imperfecta diuerse sequuntur per longum tempus & augentur

106. Modò autem sunt alia argumenta probantia Cometa non esse de natura elementalium. Primo tota causa materialis cometae constituta in galaxia: ergo non reperitur causa elementalium ex qua Cometa fiat. Antecedens probatur, galaxia vsq. diu questione antecedenti produca est ex exhalationibus, que cum totum cælium circueunt & sic perpetua, cum omnes exhalationes necessitate erunt ad magnitudinem & perpetuam esse illas, ergo non inueniuntur exhalationes ex quibus Cometa fieri debet.

Secundò arguitur, si Cometa fieret ex exhalationibus à terra eleuatis, vsque ad Cometae à sublimi regione, loquitur ad infinitum esse effectum & producum, sed hoc est contra experientiam: ergo Cometa non est de natura elementalium sed celestium. Sequeta probatur. Cometa incipit accedi à parte superioriori, ergo si exhalationes que fit sunt eius pulsibus, mouentur à terra vsque ad regionem superiorioris ignis qui accenditur in exhalationibus sublimibus, accendi etiam debet vsque ad exhalationes motas & eleuatas ab inferiori regione. Confirmatur à simili, nam sicut ignis conuenit accenditur per stupam vigam dum stuppa linatur, & si stuppa fuerit à celo vsq. ad terram, ignis in illa accendetur vsque ad terram ita similitèr dicendum est de Cometa, siquidem exhalationes se habent ad illa vbi pulsibus, sicut se habet stuppa ad ignem etiam vbi pulsibus.

Tertio arguitur, si Cometa esset de natura elementalium decrederet vel augeret, & secundum non posset per longum tempus, sed hoc est falsum: ergo non est de natura elementalium. Antecedens patet, nam vbi dicitur fit in prociabilibus impressionibus meteorologicis, quæ sunt mixta imperfecta diuerse sequuntur per longum tempus & augentur

K = 1 &

& minoratur, quando additur vel detrahitur exhalatio vel vapor: sed non ita, visus est perdurare quatuordecim menses & duos annos in eadem proportione, quantitate & figura: ergo non est de natura elementalium. Confirmatur primo. Exhalationes facile separantur inter se & dissipantur, ergo Cometa perdurare non poterit per longum tempus in eadem figura & magnitudine, ac visus est sepe. Antecedens probatur. nam exhalationes cum sint de natura igne ratione motus, & ventilationis facilius separari possunt: ut patet de fumo qui ratione motus & aeris agitationis facilius separatur & dissipatur. Confirmatur secundum aliam, nam sicuti ignis ad modum pulvis accenditur, ita ut aliquando ascendit ascendens partem inferiorem, aliquando secundum partem superiorem, aliquando ad unum latas, & aliquando ad aliud, ita similiter Cometa si effectus ignis accensus non fertur eandem partem ac ferretur, si quidem pulvulum aliquando accendit secundum unum latas, & aliquando secundum aliud: ergo cum semper invariabilis appareat, provenire non potest ex difformitate materiam.

209. Quartum arguitur. Si Cometa ferret exhalationibus, non appareret supra mare, vel extingueretur, sed clarè nauigantes eum respiciunt per multos dies: ergo Cometa non fit ex exhalationibus. Minor patet. Experiencia & maior probatur, solum ex terra, vs supra dictum remanet, eleuantur exhalationes & non ex aqua: ergo si foret Cometa ex exhalationibus cum ex mari non eleuentur, supra mare non appareret.

210. Præter hæc arguuntur, & præcipue propter quantum preter ordinem Philosophi & Astrologi tenent Cometae esse de natura elementalium, & afferunt non generari ex exhalationibus: terra elevatis: quæ sententia ante Aristotelem fuit recepta à quatuordecim Philosophis, & ad hoc confirmandum afferunt non repetit corpora celestia, sed potius amittit totum hoc quod videtur effectus esse corporis æreum, & in illo & ex illo Cometae generari & sic aliquando apparet videntur supra Lunam, aliquando supra Solem, (quam reponunt Philosophi doctissimi vocant, & verè, octavum celum & firmamentum.) Aliquando autem apparet infra partem, vel fallere in diversis diebus disponat aer, ut ex illo Cometa generetur. Et aiunt quod alia Sol & Luna moventur peritior corpus æreum sicuti aves per illud moveri videntur, & nos in ista infima regione & sicuti pisces moventur per aquas. Et fundant firmamentum in multis sententiis facit Scripturæ, & grandinorum sanctorum & virtutum fa-

pentiam, primò ex facie literarum, vii semper est mentio terra & aqua, nunquam autem expressè fit mentio aeris ac per consequens nunquam vocatur aer nomine ignis, sed nomine celorum, quare in sacra pagina non dicitur vocatur aeris sed æther: & etiam patet ex Prophetâ dicente *Milium in celo*, non autem ibi Milium in aere, & Moyses nunquam dixit ætherem, sed celum & terram creavit Dominus. Et rationes non debentur, nam Ricardus Basilias Magnus philosophus de natura celestium hæc verba pronunciat: Homilia Hæreticorum: *Naturam hanc esse ignem facti simus.* Et fortè aliis hoc locum, sicuti videntur veritatem unum Eliaz, *quod est firmamentum hoc ignis.* Et ipsemet Eliaz 4. & 12. *qui extendit celum quasi tendit quatuor.* Iustinus Martyr in responsione, questione 9. Ordozaxum ait, italis fixas non esse in celo sed propriis motibus moveri, Orig. lib. 5. contra Celsum & lib. 1. cap. 7. & non solum dictum Iustinus affirmat, sed ait sidera non esse partes, sed necesse focus in celo esse esse fixam animalia in terra, pisces in aqua, & volucres in aere. Et sanctus Chrysostomus in Epistola ad Hebræos & in expositione psalmi 128. figurat *Laudate eum ab utroque celorum.* Et Homilia 46. & 13. in Genesis hæc verba scripsit: *ubi fit ut cogitent Deum afficere celo, & terra non movetur neque cu moveri, & de uno latu non transeat.* Perè eadem verba pronunciat in Homilia 12. ad populum Antiochenam cum ait, celum esse fixum & immobile, Solem autem cum cæteri astis in ipso quorundam circumferunt. Et quibus adducitur, quod aut qui fixus est in sua phæra, vel suo loco, est celum: Solem autem cum cæteri astis in ipso quorundam circumferunt, & contrarium sententiam tenentiam indicant. Hoc confirmat Eusebius Episcopus, & Diodorus etiam Episcopus explicans cap. 1. Genesis vers. 16. & 17. Ibi autem duo Episcopi magistri fuerunt sanctus Chrysostomus, eandem sententiam tenent sanctus Theodoros versus Epistolam ad Hebræos cap. 8. Homias lib. omnes, aiunt, astra tanquam viatores per celum (quod dicitur ignis & immobile) ibi iter peragere. Dion Augustinus lib. super Genesis ad litteram dicit celum stare altè moveri, etiam teneri posse. Et 12. de Civitate Dei cap. 8. tradit historiam ex Varro, quod stella Venus motu sui figuram, magnitudinem, lumen & colorem, Procopius Gazæus, super illa verba Genes. *In principio creavit Deus celum & terram, ait, quod assertio dicentium celum esse figuram sphaericam & circulari motu moveri, non approbat orthodoxi veritati, sed contradicit Moyli, Paulo & Christo.* Rupertus Abbas 1. de Trinitate cap. 11. dicit firmamentum non solum,

solum quid, ut non raro vulgo putatur, sed aerem esse extendum. Sed desunt rationes quibus probetur celum esse celum, & subtile, non autem densum. Prima est nobilissimum corpus est, sed res tenuis & subtilis, nobilissimum est, non autem crassa & opaca & densa: ergo celum cum fit nobilissimum corpus tenuissimum & subtilissimum debet esse. Maior est vera, quia celum habet virtutem videri superiorum supra omnia corpora videlicet hinc supra: ergo quæ hæc virtute consistat nobilissimum debet esse. Minor probatur ex eadem nomine quod terra inter partes terrenas adspicitur, solum propter fit densitatem, præcipue, soliditatem, & gravitatem omnibus reliquis partibus densitatem vnaeque postpositur, quare fixa omnium elementorum dicitur. Ad hæc ferretur, aqua cum symbolat eum terra, in densitate, soliditate, opacitate & gravitate, postea autem aer, & denique ignis, sed celum non potest esse igneum cum omnia meteorologica aëre generari non possunt ergo æreum debet esse ad causam & reliquarum meteorologicarum intermedium generationem.

211. Secundo arguitur. Celum est totum homogeneum, vel igneum, non igneum propter rationem in argumento affirmatum, ergo æreum. Antecedens patet, nam corpus celeste cum animatum non sit, non requirit organizationem, nec eterogeneitatem: tunc sic, est homogeneum, ergo non debet habere partes alias lucidas, & alias non lucidas, Solem, stellæ & Lunam, & reliqua aliaque per consequens Sol & Luna & reliqua alia non erunt de natura celestia, & cum non sit alia præter aerem debent esse cum celum.

212. Tertio arguitur. Non sunt multiplicanda causa sine necessitate: sed quod potest fieri à corporibus celestibus fieri potest ab ære in quem corpora moventur, ergo non sunt quætera corpora celestia distincta ab ære cum reliquis alia. Antecedens est maxima omnium Philoplocum, frustra fuit per plura. &c. Minor probatur, corpora celestia moveri debent vel lumen cauficis in luce inferiori, sed alia per aerem mota caufant lumen in luce inferiori ergo corpora celestia præter alia potenda non sunt.

213. Quarto arguitur. Si Sol, Luna, & reliqua alia essent partes celum, corpora celestia corruptibilia essent, sed hæc non essent aethores contrarie sententia, & quæ hæc sequantur concludunt, ergo corpora celestia non sunt alia præter aerem per quem alia moventur. Minor probatur. Sol, Luna & reliqua alia feruntur conserantur generationis sunt partes densæ corporum celestium, & cæteræ partes

sunt raris respectu horum, sed raris & densum sunt per alterationem corruptivam: ergo si Sol, Luna, & reliqua alia sunt, partes densæ & reliquæ sunt raris, corpora celestia corruptibilia erunt. Maior patet, & minor probatur, nam fit per dissolutionem partium sic densum per constructionem æreum, sed diffusio & constructio ad corruptionem tendit, ergo si in corporibus celestibus habet & densum reperitur, corruptibilia erunt prædicta corpora, siquidem alterationes contrariæ in illis reperitur.

Quinto arguitur. Celum, ut opinio contraria coeedit, non habet formam, ergo non reperitur in totum naturæ, ac per consequens præter aerem nullum est. Antecedens patet. Si habere formam, conueniret et ratio naturæ: sed non conuenit, ergo non habet formam. Maior est vera. Minor probatur, si contentetur ratio naturæ principium motus & quietis est, sed non est: ergo non conuenit et ratio naturæ. Maior est evidens. Minor probatur. Soli in est principium passivum motus, sed hoc habet rationem materiam: ergo cum ratione formæ nullum principium habeat, formam non habebit. Consequenter probatur, siquidem nullum principium actuum motus habet, cum ab intelligentia mouetur, ac per consequens cum non habeat formam nihil erit, quare concludendum est aerem esse celum.

Cæterum opinio hæc nullius est momenti & sic est Conclusio.

Conclusio.

Celum dicitur esse ab ære, imò certè 115. videtur fuisse ab illud est, habere densam naturam à natura elementalium. Conclusio hæc habet per se doctissimos viros sanctissimosque, & est confirmata facit Scripturæ & antea quam conclusio rationibus & auctoritatibus probetur, aduertenda sunt illa verba sapientis: *difficile affirmatum quæ in terra sunt, & quæ in profundis vestro sunt inueniuntur, cum labere, quæ antea in celis sunt, inueniuntur.* Et etiam patet ex Aristotele 1. in principio cap. 7. in principio, & sic non est mirum non adhibere veritatem istius dogmatis & præcipue cum multi sancti & sapientissimi viri diversis circa hoc pronunciant, ac conclusio hæc magis est condona facit Scripturæ, 1. ex Job, cap. 1. in quo ait: *Cæli sibi dicitur: & voluit aer ipsi.* Et in Leticio 16. & Deuotionio 28. ubi celum ænem & firmamentum vocatur, & etiam patet. Nam si celum fuisset aer, effectus vnus, cum aer non esset vnus, ac in factis literis vocatur numero plurali, ut patet in præxatione rei diuina:

Calis telorum. & Calis enarrans gloriam Dei. & utitur in caelis laudibus iudicatis. & qui sunt carol. Nec valet si aliquis dicat, quod numerus pluralis accipitur in sacra scriptura pro singulari, non valet, inquam, nam si hoc efferat, laboraretur in apocrypho, quod in vno loco accipitur pro numero plurali, & in alio pro singulari. & si illud fuisset verum nunquam acciperetur numerus pluralis. Manifestatur etiam hinc veritas ex Dno Paulo ad Hebraeos 4. *Haec sunt ergo Praeceptorum veteris legis. & in illis carol in vno. Item. Qui quondo ad colos ascendit ad sedulam ad dexteram Patris carol penetravit, quod de corporebus solidis prope dicit, vt ait sanctus Doct. 7. part. quaest. 87. art. 4. ad 3. & etiam patet ex ipsoe Apostolo, qui de e affirmat raptem fuisse vsque ad tertium caelum: Doctissimi autem viri qui conclusionem sustinent, sunt inter omnes Aristoteles, qui solas habent praesentem in sapientia omnibus profecti, vt de Caelo 2. text. 7. vsque ad 19. Theophrastus, Alexander lib. 1. quaest. omnia naturalium cap. 10. 11. Simplicius. Physicorum text. 69. & in de Caelo 17. & 41. Anonius in eadem quarti lib. de aere preparatione. Theophilus in Text. 3. libri Physicorum, & in 1. de Caelo context. 10. Zamblicus in lib. de mysteriis Aegyptiorum, Olympiodorus in p. octavo lib. 4. Meteorologorum, Michael Ephraeus lib. 1. cap. 2. de partibus animal. Viri sanctissimi & Theologi qui hanc conuentionem amplectuntur, sequentes fuit & inter omnes praecipuos & in primo loco fuit sanctus Thomas 1. p. quaest. 86. artic. 2. 1. p. quaest. 19. artic. 4. in corpore, & quaest. 75. art. 6. & 4. de Caelo lect. 6. & lib. 2. de Caelo lect. 1. & 3. contra gentes cap. 21. & in 4. sententiarum dist. 92. 44. & fere in finis locis in disputate quaestione de spiritualibus creaturis quaest. 1. ad 18. & de potentia quaest. 4. art. 1. ad 5. & in quodlibetis lib. 6. in corpore, & quodlibet 6. 19. ad 7. & Opusculo 3. cap. 47. & Opusculo 1. cap. 27. & Opusculo 4. cap. 14. 15. 8. Methaphysicorum in fine & 8. lect. 1. in fine de lect. 4. in principio & lib. 12. lect. 2. R. Philosophorum lect. 3. in medio, & vt dixi in inferiori loco Dnus Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus. Dnus Augustinus 14. lib. de Ciuitate Dei super haec verba: *Eae ergo vno telis nouo.* & Caeus Gregorius lib. 17. Moralium cap. 1. Caeus supra sanctum Doctorem iam citatum, Alexander Alensis 1. part. quaest. 44. membro 1. Henricus 12. quaest. 16. Ricardus, in 2. distinctione 12. quaest. 8. R. Moyses Hispanensis, Capreolus quaestiones vnae capite 1. Henricus in tractatu de materia coeli, quaest. 1. Alexander 1. de naturalium quaestionum c. 17.*

Boetius lib. 2. de Trinitate, & multi alij praesentium viri.

Modo autem probatur rationibus. Primo 21. 6. experimento, nam ficti omnes partes terrae naturaliter feruntur ad centrum, & omnes partes aquae, fluminum & fontium feruntur ad mare: licet omnes ignis inferiores feruntur feruntur: ergo quia sursum reperitur ignis ad quem tendere intendunt vt conferuntur. Secundo probatur, in vno quoque genere conuersionem ad aliquid perfectissimum, cuius participatione reliqua talia dicuntur, & quanto magis ad illud accedunt magis talia dicit debent vt Aristoteles ait secundo Metaphysicorum cap. 5. Ergo in genere corporum, quae calida & leuia sunt, conuersionem ad illud quod calidissimum & leuissimum existit, quod ignis debet esse.

Tertio probatur. Ignis hic inferior aut 21. 7. elementum aut mixtum: si est elementum habeo intentionem: si mixtum cum accedat ad naturam elementum autem in ipso praedominantem necesse est conuenire cum elementum ignis participatione, cuius calidum dicitur: Tunc sic autem illi locus calidus non conuenit Luce, ergo in illo reperitur.

Quarto arguitur. Concessa sunt duo elementa, ergo concedi debet quartum. Antecedens patet ex sacra pagina, ubi mentionem facit de terra & aqua. Consequenter probatur, in elementis conuersione manent aliquae qualitates in gradu renouo, ergo in aliis duobus reperiri debent in summo. Confirmatur primo. Dantur quatuor qualitates, ergo datur etiam ignis. Consequenter probatur, nam non est maior ratio quare frigida sit aquae & sicca terra, & humiditas aëris, & caliditas ignis.

Secundo confirmatur. Nam si dantur terra 21. 9. & aqua, elementa contraria his debent conuenire, quae sunt aer, qui terra contrariatur & ignis qui aqua.

Quinto arguitur. Mundus est perfectus, 22. 0. ergo ignis debet eire non potest. Antecedens patet ex Aristotele 1. de Caelo. Consequenter probatur, nam si defecisset ignis, non cessauit omnibus corporibus simplicibus, quibus vnicuique correspondet sua prima qualitas. Confirmatur, cum reperitur non repetitur, & ignis cui correspondet non repetitur, & esse addibile quatuor elementum. Ergo mundus imperfectus erit. Consequenter probatur, quia imperfectum est ad hoc aliquid addi potest ad vniuersum perfectionem perueniens, ac per consequens non esset mundus integer, cum aliquid defecit eius integritate.

Sexto probatur. Proportio & ordo, quomodo natura ferunt in machina vniuersi, praesentari non debet, sed ab ea integrè feruari. si

si totus aer replet totum spatium vsque ad caelum Empyreum, sed seruatus à natura praesentari, ergo solus aer non implet totum spatium vsque ad caelum Empyreum. Maior est euident, nam si praesentari totum spatium ordo ad conuersionem rerum conuenirent, & frustilla à natura feruntur. Minor probatur eadem est proportio partis ad partem quae est totus ad totum: sed si aer fieret ex vna parte aquae erit maior duplo parte aquae ex qua proditum fuit, ergo & totus aer erit maior in duplo tota aqua quadruplici legitimum, & tunc sic. Si aer replet totum spatium, non in duplo sed in sexuplo, imò in decem mille duplo & in vigesimo mille duplo & quadragiesimo & centum mille duplo, ac per consequens praesentari totum naturae, quom constituit in fabrica machinae mundi ad sui conuersionem, & sic elementum ignem supra repleti debet, & corpus simplex celeste supra ignem, vt patet ex Aristotele 1. h. 2. in cap. 1. per haec verba: *Proprio enim post diuinitatem illud corpus quod praesentari oratione incitatur, talis est ficuti collocatur, quem ignem appellamus.* Et textus 9. verus est non ficti ille quem citat Paulus Aretius, Clericus regularis lib. 2. de generatione quaestione tractanda, ubi aduertit ex Aristotele 1. Meteororum cap. 4. & talis text. apud Aristotelem de celo citato non inuenitur.

Confirmatur primo. Quando aliquod corpus est alio rariis, tanto magis locum occupat, sed est rariis duplo aqua: ergo duplo maior locum occupat, ac per consequens non debet occupare spatium centum mille duplo maius. Maior est vt se manifestat, cum eadem sit proportio densitatis, vt duo ad vniuersum vt duo, ac est proportio raritatis, vt quatuor ad spatium, vt quatuor. Minor etiam de de patet secundum ordinem elementorum & vniuersi. Consequenter est euident. Secundo confirmatur. Corpus enim visum, licet rariis sed fuit paritatis, habet cum extrinsecis. Modò sic, tale corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condensationem reducit ad minorem, sed implicat licet non ratione fuit, sed ratione retri conuersionis, quod reducatur ad minimum: ergo pari ratione implicabit non ratione fuit, sed ratione rerum conuersionis, quod reducatur per extensionem ad maximum. Maior est euident. Minor probatur, nam licet terra habet certum terminum fuit paritatis, si tota terra reducatur per condensationem ad minimum, rerum conuersionis non consequetur, sed potius destruetur: pari enim ratione, licet aer non habeat terminum magnitudinis, si accretus secundum magnitudinem, vt re-

plet totum hoc spatium quod est à terra vsque ad caelum Empyreum, non consequetur. Septimo probatur Conclusio. Corpus leue 12. 2. sua natura sursum mouetur, ergo quod leuius fuerit corpus ad superiorem locum mouebitur, sed ignis est leuior aere: ergo natura sua ad locum superiorem eae moueri debet, ac per consequens aer non replet totum spatium quod reperitur à terra vsque ad caelum Empyreum. Antecedens experientia patet. Consequenter probatur, quia si corpus sua leuitate sursum mouetur, quod leuius fuerit, magis sursum mouebitur: quod ignis sit leuior aere nemini admodum est igneum. Consequenter est clara confirmatio, virtus ignis, quae est leuitas vel frigiditas, est concessa fuit à natura vel non: non primum natura illud concessit frigiditas, ergo secundum est verum. Tunc sic, leuitas illa fuit concessa ad motum localem vt quor, ergo modia illa moueri debet, sed est maior leuitas quam in ipse reperitur: quia illa quae in aere, ergo cum in igne fit magis mobile vt quo, in locum superiorem eae debet tendere vt quiescat, ergo aer non replet totum spatium quod reperitur à terra vsque ad caelum Empyreum.

Octauo arguitur. Non respicit Sacris 12. 3. teris repleti ignem in loco superiorem, ergo concedendum est, ac per consequens iustit ad replendum spatium illud, cum replet post aërem. Antecedens probatur ex Genesi 1. Deus scilicet condidit homine quiescit, ergo debet vltima rerum species, quae ordine illo fuit creata: ergo prius creata à natura fuit ignis species, sed non erat locus in quo quiesceret nisi supra aërem, ergo supra illum reperitur. Difficulus est legitimus.

Dices, creata à natura fuit ignis species, quae est illa quae apud nos reperitur. Contra, ignis est magis rariis quam terra, aqua & aeri ergo debet occupare maiorem locum quam illa elementa occupant, sed non est alius locus maior quam ille qui supra regionem aeris reperitur: ergo supra illum fuit creata haec species. Confirmatur si supra regionem aërem non fuisset creatus, ergo industria Philosophiae & sacris literis: ergo concedendum est supra regionem aërem. Consequenter probatur nam si non est locus ubi fuisset, cum ad necessitatem hominum esset necessitas eorum industria adquiretur: & quod aërem respicit Philosophiae: patet liquident reperitur illa species rerum naturalium à Deo non creata, sed industria hominum addi quibus de esse quod artificiale & non naturale. Quod autem occupet fuerit haec etiam patet, si quidem post hominis creationem, etiam

fit altera species ab illa creata, alia de novo producta esse & creata. Quod autem industria hominum non fuisse adquisitus ignis patet, ignis hic confertur in pabulo, ergo fuit necessarium pabulo applicare ignem vt confectetur: ergo pabulum sua ignis creatio, ac per consequens industria hominum licet confertur in his inferioribus, non fuit productus. Confirmatur, hæc omnia tria elementa creata fuerunt via materia & sua forma, ergo ignis creatus debuit fieri materia & sua forma, ergo etiam reliqua elementa confertur via materia & forma quibus fuerunt creata, sic ignis etiam debet confertur via materia & forma quibus fuit creatus. Tunc fiet, reliqua elementa cum apud nos sint, non fuerunt creata industria hominum vt quærenter in alia materia ad animam necessitatem, ergo fuit necessaria causa illud elementum quod apud nos non reperitur, vt in alia materia, in pabulo scilicet apud nos confertur ad animalium necessitatem.

12.4. Nono arguitur, licet superficies vnius elementis sit locus alterius vt vnum huius alio conuersionem tamen vnum elementum continetur intra aliud naturaliter sed præternaturaliter, vt videtur esse de omnibus in vna terra non continetur intra aquam, nec aqua intra aerem: imò nec vna eorum proportio, ergo similiter ignis hic inferior contineri non debet intra aerem, sine eo quod mouetur vt de illo exeat ad finem locum naturalem sicut reliqua elementa.

Vnde non est audiendus Paulus Aretius, Clericus regularis lib. de generatione disp. cap. 1. & 3. quæst. 3. sed, p. ad quintum argumentum vbi dicit, quod si locus ignis intelligatur conuersionis illi sitendum esse, locum illius esse supra aerem. Cæterum ignem non eo indigere, quia in loco nulla adfert virtus conuersionis locali, nisi locus sit coniunctus cum corpore illius, illi finis. Vnde autem quod dicitur fuit supra quæstione 1. articulo 1. ad responsum tertii, præterea non est locus nisi contineat locum, & si recipio supra aerem esset locus ignis, supra aerem ignis contineri debet: aliis non esset locus eius, siquidem non datur locus quoniam non datur locum: aliud autem est spatium, aliud locus, & illud quod dicit quod aliqua elementa sunt in multis aliis partibus vniuersi, propter eius bonitatem, vt montes terre supra aerem, & aqua infra terram, & aer intra aquam admisso de partibus elementorum: Cæterum non propter hoc elementa deserunt via loca naturalia sed in illa collocata remanent, vt aer supra aquam, & hæc supra terram ita similiter si aliquæ partes ignis reperiantur in his inferioribus

bus totus ignis debet esse supra aerem, nam non est maior ratio vnius quàm alterius.

Decimo arguitur, ad reliqua elementa concessit natura via loca naturalia, ratione leuitatis & grauitatis, vt v. g. terra que est magis grauis locum inferius concessit esse, deinde autem terra que est minus grauis est terra, locum prope inferius, atri autem qui leuis est, locum superius concessit igni qui leuissimus est locum superius concessit fuit à natura. Confirmatur, tribus elementis concessit natura via loca, ergo igni concedi debet: nam non est maior ratio quare natura concesserit tribus elementis & non igni.

Vndecimo arguitur, & ante argumentum 12.6. præfendendum est doctrina scripta in responsione ad primam confirmationem art. 3. questionis prima, que doctrina est Doctoris sancti thome quærens de potentia articulo 4. §. 6. vbi aduertitur quod vnaque res operans secundum quod est in actu, est magis operabilis. Ideo corpora coelestia quia minus habent de potentiale tribu magis in actu. Operabilis autem illam doctrinam secundum quam formatur hoc argumentum, ignis est magis in actu quam reliqua elementa, ergo collocari debet in loco propinquiori corpori quod est magis in actu, quod est cælum: Nam si contra collocatur in loco inferiori angelorum, & angelis qui sunt magis in actu quam cælum, & respectu Dei habent inferiora territorialiter, collocantur in loco inferiori Dei, Deus autem qui nullam habet territorialitatem est summus altus, & est in loco superioris ita similiter, quia ignis est magis in actu quam reliqua elementa, collocari debet in loco propinquiori corpori quod est magis in actu quam ignis, quod est cælum, & aer, qui minus est in actu quam ignis collocari debet in loco inferiori, & aqua que minus est in actu quam aer, in loco inferiori ipsius aeris, collocari debet, & densitate terra que est minus in actu quam reliqua elementa, collocata est in infimo loco.

Confirmatur primo. Nobiliter elementum debet assignari locum nobilior. Sed ignis est nobilissimum elementorum quia est magis in actu, ergo in loco nobiliori debet esse.

Confirmatur secundo. Caliditas debetur primo igni quoniam acri, ergo collocari debet in loco qui maxime est productus caloris, sed hoc est cælum esse valde modico modo ex lumine causate calorem, vt supra dictum remanet, ergo ignis in loco propinquiori cælo collocari debet.

Confirmatur tertio. Vnaquaque qualitas sympathologica elementis, confertur qualitate sympathologica elementis, vt frigidas terre, frigidasque aquæ, & humiditas huius humilitate

tate aeris, & caliditas illius, caliditate ignis, motu cæli qui consistit in aduersis. Et si contra hoc argueris, non esse necessarium elementum ignis in loco superiori, quia de illo loco non potest descendere ad millorum generationem, Respondetur ad illa loca de descendere quæ sunt circulariter mouentur ad motum corporis coelestis, deorsum trahitur pro eorum generatione, vt ait Aristoteles 1. theorum cap. 1.

12.7. Duodecimo arguitur, & præbatur Solis & Lunæ & reliqua æstra neque esse in acre, nec per ipsum moueri sicetifices per aquas. Si Sol & reliqua æstra essent in acre, locaretur ab illo, sed illa que sunt in loco in eo fuit quia imperfecta sunt. Ergo Sol, & reliqua æstra imperfecta debent esse. Maior est vera, nam si Sol continetur in acre, sub ignis superficie debent esse, & cum locus sit superficies corporis continens, Sol in acre vt locum debet esse. Minor præterquam quod est Aristoteles 4. phisicorum cap. 1. 4. & §. 24. de Cælo, probatur ratione. Omne quod in locum mouetur, ad sui conuersionem mouetur, ergo, vt pertrahitur in eo. Consequenter patet. Si dicat Solis moueri per aerem ad vniuersi conuersionem admittit propositiorem. Cæterum non propter hoc quod mouetur ad vniuersi conuersionem remanere debet perfectus cum sit in loco nam sicut manus mouetur ad caput ne offendant totum, mouetur ad eius conuersionem, non propter hoc remanet manus perfecta, quod autem Sol perfectissimus sit pater, cum ab illo propinquo alteratio perfectum. Et si dicat, si ambigunt proinde alteracionem perfectissimam, & tamen ignis est in loco, non autem ex hoc fecerit tunc quod impeditur, non videretur. Nam ignis cum habet contrarium, & in eo dicitur mouetur, vel malum punctum, vel quicunque locus propter figuram sphaericam, & ex defectu figura acuta. Ergo qui consistit figura sphaerica, & acuta carum, non velocissime mouetur, fed motu tardo, quod consistit absurdum est.

Decimotercio arguitur. Si Sol, & reliqua æstra continerentur intra regionem æream, tandem tandem corrupti debent: hoc debet affirmari absurdum & ergo Sol & reliqua æstra fixa debent esse in corporibus coelestibus, & non intra regionem æream. Maior est Aristoteles 4. phisic. cap. 1. per hæc verba: *Loca vero non præter, sed ipsa que in ipsis locis conuersione.* Et probatur ratione, quia que sunt in loco conuersione: sed vis conuersionis loca non est infinita fed finita. Ergo tandem corrupti erunt locum. Maior est eundem debet habere virtutem suam. Præterea non reperitur infinita virtus, nisi in Creatore, ex-

Veritasque in lib. Meteor.

go non in creatura. Si dicat verum esse corruptum in pollicente: contra, vel corruptio autem dicitur localis, vel post, vel in ipso die iudicii: nec esse autem nec post, nec in ipso die iudicii, ergo corrupti non debent. Non, nam finiturus dicit, & non esset aut, fed in ipso die in quo etiam minimi potest corrupti corrumpi quod prob. Nam cum corruptio vniuersi sit alterius generatio. Ex hac corruptio necessitudo generabitur, quod non erit necessarium & si deficit motus velox, ex eius defectu defecere debent omnes generationes & corruptiones, vt supra dictum est. Si dicat Solis ambari, hoc autem non prouenit: loco de quo est qualitas. Ergo iterum dicit quod argumentum principale nihil probat, siquidem locus cum fit finitus corrupti etiam debet, & non solum locatum vt iam supra remanere dictum, verum etiam elementa corruptum, non verò secundum fe rotata, sed secundum eorum partes.

Decimoquarto arguitur. Si Sol mouetur in regione æream ceteri vacui periculum, sed hoc abhorret natura. Ergo non mouetur per aeris regionem. Maior probatur. Sol est corpus sphaericum, & est minus quam corpus terra, & mouetur velocissime in ipso 14. locorum circumdat totum vniuersum, ergo si per regionem æream tam magnam corpus sphaericum velocissime mouetur, non dabitur tempus in quo aer valeat adimplere spatium per quod Sol transiit, siquidem eadem velocitate aer moueri debet.

Decimoquinto arguitur. Corpus sphaericum non potest eadem facilitate patere æreæ, vt velocissime mouetur, vt patet in his inferioribus, nam si figura velocissime mouetur est quæ habet contrarium, & in eo dicitur mouetur. Contra autem nullum medium mouetur, vel malum punctum, vel quicunque locus propter figuram sphaericam, & ex defectu figura acuta. Ergo qui consistit figura sphaerica, & acuta carum, non velocissime mouetur, fed motu tardo, quod consistit absurdum est.

Decimosexto arguitur. Si cælum esset aer, & reliqua æstra cum conuersione, per fe moueri debent, vno ex motibus et conuersionibus, sed hoc est impossibile. Ergo cælum non est æreæ. Si Sol & reliqua æstra intra cum conuersione. Maior probatur, nam corpus sphaericum & sphaericum mouetur vno ex his duobus modis. Voluentione scilicet & circunvectione, ergo Sol & reliquis æstris in duo motus, vel vniuersique illorum, dederunt non debet, & ad hoc sciendum concedendum est Solem & reliqua æstra esse corporibus coelestibus.

Decimoseptimo arguitur. Datur corpus

quod

quod moueatur à medio, & aliud quod mouetur ad medium, & alterum quod proprie medium mouetur, sed quæ mouentur à medio & ad medium sunt minoris molis: ideo spatium quod pertransiunt non est ita magnum, ac illud quod pertransiunt corpus quod mouetur prope medium: Ergo tale corpus maioris molis debet esse quam vniuersum quod illorum quod à medio & ad medium mouetur, sed Sol qui prope medium mouetur, non est maioris molis quam ignis & aer qui à medio mouentur. Ergo cum percurrere debet maius ac longius spatium quam illa corpora, maioris molis debet esse, quare necessarium est quod sit celum, & non corpus in Solem, & quod calum pertransiat prope medium longius spatium quam illa corpora quæ à medio mouentur.

233. Decimo octauo arguitur. Celum habet motum naturalem diuersum à naturali motu aeris, ergo præter hunc concedendum est Antecedens probatur. nam aer mouetur à medio, & habet contrarium. Celum autem mouetur prope medium & non habet contrarium, ergo habet motum naturalem diuersum à motu aeris. Consequens est illa. Dicit totum argumentum conuoluerit. Siquidem auctores contrarie opinionis affirmant Solem moueri motu diuerso à motu aeris, & sic præter se concedunt Solem motum circulariter, non verò aliud corpus celum scilicet præter Solem necessarium esse. Contra, nam si conceditur quod Sol est corpus distans à medio, & habet naturam distans à medio, & materiam non communicantem cum materia elementari, sed diuersam esse speciem, quare non conceditur corpus celeste distans à medio ab aere, & habet naturam distans à medio, & materiam non communicantem cum materia elementari, & in specie diuersum. Nam si corpus paruum Solem scilicet respectu corporis celestis diuersæ naturæ conceditur quare corpus magnum celum scilicet diuersæ naturæ concedi non debet.

Confirmatur primo. Conceditur celum Empyreum imo velint, nolint illud debet concedere distans à medio, siquidem hoc est non docet fides & materia eius est diuersa à specie à materia elementari, quare ergo non concedi debet reliquos corpora etiam diuersæ naturæ ab aere. & materiam eorum esse speciem diuersam ab elementari.

Confirmatur secundo. Celum est propter partem totius vniuersi, ergo magnitudine, & virtute debet esse maius illo, sed Sol non est maior vniuerso. Ergo non debet intelligi de illius motu diuerso à motu aeris, sed de coelo, quod magnitudine & virtute maius debet esse vniuerso. Prima consequentia probatur.

Illud quod est propter partem totius, debet esse maius vniuerso, quia est illius parte vt cuius animalium, quæ est propter partem illorum, est maior vaqueque animalis parte, fed celum est propter partem totius vniuersi, siquidem eius motus conferantur, vt supra dicta remaneat: ergo non debet intelligi de motu Solis diuerso motu aeri, qui minor debet esse aere, siquidem intra illud continetur. Si dicitur cor esse propter totum animal, non autem sequitur esse maius animali, non valet, nam licet motus cordis sit propter totum animal, est solum motus, vt transmittit spiritus vitales ad reliquas corporis partes vt vniuersificatur, & non cor immediate calcificare debet: omnes partes corporis media rarefactive, sicut calum calcificat omnes partes vniuersi, & debet esse maius omnibus partibus, vt immediate tangere contractu physico prædicas partes. Sed si iterum calum dicitur non tangere physice has partes vniuersi, verius quis sumas. Respondetur concedendo, ceterum calcificat eas partes diuerso modo, ac calcificat cor partes animalis. Nam coelum media rarefactione calcificat partes sibi conuicinas, postea autem hæc partes versus quas sumas, calcificat renouat, alteratione per continuam fæcit, & sic vt omnes istæ partes calidæ remaneant, celum debet eas comprehendere, ac per consequens debet esse maius illis. Diuerso autem modo cor, calcificat partes animalis, siquidem eas calcificat transmittendo substantiam calidam, non autem rarefaciendo.

Ad argumenta contrarie opinionis respondetur, & in prinis ad loca hæc Scripturæ dico, quod Moyse dicitur populum dicitur, qui ab ipso populo auferuntur, debet idolum tantum, qui tunc temporis summa erant, & adhuc auferendum nullam mentionem fecit de aere, nam cum à populo non videbatur, populus cum non adoratur. Quod autem hoc sit verum patet ex Doctore sancto, l. parte quod 48. art. 1. in verbo respondetur, vbi ait quoddam Philosophos afferuisse aërem nihil esse, & plenum aere vacuum nominantes. Mentionem autem fecit de coelo qui continuo videtur, tanquam res creata, quæ adorari non debet sed eius Creator, & sic dicit solum de istis elementis que visui manifesta sunt. Terra scilicet & aqua, de aere autem & de igne non egi, cum visui occurrerent. Et per hoc patet quod sit dicendum ad Beatum Basilium magnum, & ad suam fundamentum, ad sanctum isidorum, ad sanctum Chryostomum, Origenem & reliquos sanctos, dico illos locutos fuisse ad tenorem Moysis. Nam si non assentirent quod ergo assentior, non dixissent alia, Solem & Lunam

moueri per carlos, sicuti pisces per aquas, & volucres per aërem, sicuti volucres voluere esse illo dicto, quod ficuti pisces etiam creati, & natant per aquas, & volucres fieri creatæ, & per aërem volant. Ita ficuti Sol est creatus & reliqua alia, & videntur per aërem. Nam prædictis sanctis non est denegandum illos cognouisse Solem, & reliqua alia propter motus, & ab intrinseco moueri non possunt cum videntur non sint, quare recte cognouerunt prædica alia ab intelligentibus moueri, & sic credendum est, illos recte cognouisse alia, Solem & Lunam partes esse coeli. Et cum idololatras non videtur moueri coros fed Solem, & cetera non videtur moueri moueri esse creaturas. Ideo dicunt quod sicut animalia permant per aquas, & volant per aërem ita similes, Solem & Lunam quos idololatras colant, prædici autem sancti docuerunt, Solem & Lunam non adorari, cum creaturæ essent, siquidem mouebantur per aërem vt reliqua creaturæ, & quod hoc sit verum patet ex ipso Moyse, in Deuteronomio cap. 4. Vel si maius dico celum Empyreum Latine sonet, celum igneum, ita similitur reliqua coeli sonant vel igneum, vel aquam, seu Christallinum.

234. Ad primam rationem respondetur. Res vni digna fuisse à tam celebri & tam opinione deare ab rationem tam parui momenti, quare ratio non semper est vera, præcipue mea opinio eorum, me autem Sol, Luna, & reliqua alia sunt partes diuise corporum celestium, & sunt partes partitioes eorum corporum: Siquidem hæc res quodam perfedissimo ab istis partibus nobis communicata. In eorum tantum opinio ratio prædica minus vera est: nam si Sol est, qui per aërem mouetur, cum sit corpus hæc distans à perfedibus eius corpore aere, & tantum est distans sine illa comparatione. Præterea corpus quod magis aptum est durationi, perfedius erit illo quam aptum non erit, quare ratio prædica potius militat contra auctores contrarie sententie quam contra me.

236. Ad secundam argumentum respondetur. Quod licet aliquod corpus sit homogenum, potest tamen continere aliquas partes densiores, & aliquas rareiores, modo non sint diuersæ naturæ à toto: sic celum in se continet partes densiores, que sunt Sol, & Luna, & reliqua alia, que eandem naturam seruant cum toto.

237. Ad tertium respondetur, quod cum necessitate conceditur corpora celestia, siquidem non solum causant lumen in hæc inferiora, sed & calorem medio motu, vt supra dictum remaneat, quare vt cum causet, de-

bet esse corpora magis, que comprehendunt omnia que sub illis continentur. Sol autem Luna & reliqua alia non sunt tam magna vt comprehendant hæc inferiora: præcipue corporum opinio: cum contentantur intra aërem. Nam à fortiori contentum minus debet esse contentante.

Ad quartum argumentum respondetur. Negando maiorem, & ad probationem dictam, versus esse, Solem, Lunam, & reliqua alia esse partes densiores, corporum celestium & ceterum illa densitas, & raritas que in illis reperitur, non sunt sursumque fed perfediorum corporum celestium ex ista intrinseca ratione illis constant, & sic in illis cum non præuacuat ab extrinseco non sunt per dissolutionem & conuersionem corruptissimæ. Et hoc argumentum militat etiam contra auctores opinioes contrarie, siquidem Sol, Luna, & reliqua alia sunt etiam corpora densissima, que fieri debebant per constitutionem partium, cum autem prædica densitas corruptio non sit Ideo illa corpora licet sit Sol, licet celum graue non est nec leue.

Ad quintum argumentum respondetur, quod tam nota illa est quam contra me, & in illo non reperitur partitio, alium motus, & sic non habet debet formam, attamen veritas est, Celum consistere forma, qua constituitur in adu in esse ens naturalis, & habet præcipue adiuum alioquin motus, licet non localis, & augmentationis, habet autem alterationis, perfedius illuminationis scilicet cum perfedius alteret hæc inferiora. Siipposita hæc veritate cum controneat. Primo aduertendum est, quod omnia principalia in mundo sunt in fine. Dicitur partem 66. art. 2. in corpore & est proxi scilicet Thomistica que vt quom semper dicit quidquid garantit garruli, quod cum celum sit diuersæ naturæ ab elementalibus, materia eius debet esse diuersæ speciei, à materia horum inferiorum, nam cum corpora celestia incorruptabilia sunt, conuenit quod materia horum, non sit eadem cum materia illorum, quare nunquam produceret celum ex illa materia licet sit se infinite motus, siquidem nullum corpus reperitur tam magne quantitas. Et sic licet vniuersa sua actione passim, nunquam produceret sua finitæ, nec in his inferioribus reperitur agens valens produceret ex eadem sibi distans, scilicet ignis productus sibi simile ex aqua, & est comese, celum autem omnimode producat sibi simile, neque ex illis produceret aliquid fed potius produceret ex materia subsistenti diuersis affectibus, vt causa aquosiva, vnde causa æquosiva in hoc consistit, & producit diuersos ex eo quod materia passim non est eadem

eisdem speciei cum materia generis, adeo nunquam materia palli apparet potest formam agere, & sic agens cum non potest procedere, cum non communicat in materia. Quare Doctores sancti in fine corporis articuli aut materiam corporis celestis, & materiam elementarem non esse eadem, nisi fecundum analogiam fecundum quod conueniunt in ratione potentie, vnde patet quomodo sine ratione & fundamento alibi Philosophi, & Medici cum hanc doctrinam agerent, dum videtur se communicat aliquibus rationibus maxima libertate autem hoc vel illud potentie in tali causa, et causa sequuntur, & precipue in humorum generatione in hepate, & in aliis feve infantis catibos & bilibus remanent iudicantes se misime esse conuencios. Et fecundum veritatem conuencios remanent, cum non fit alia conuencio sicuti hanc fecundum doctrinam presentem de causa aquiuoca.

239. Secundo aduertendum est ad Aristotelem 1. horum cap. 7. quid Cometa hoc uocet esse ex exhalationibus in terra elementis, quae calidæ & sicca, grossæ, pingues & viscosæ sunt quârum partes nimis circumstant ad insiccam propter viscositatem & viscositatem, et insiditate aeris scilicet permixta cum siccatate terra, ad sui conseruationem, et vitæritatem feruent & eleuant usque ad supremam aeris regionem, in quo loco tum propter ditensionem, tum propter vicinatatem elementis ignis accenduntur, & inflammantur, & circulariter mouentur, ad motum ipsiusmet elementis ignis vel aeris, quae elementa vel si supra remanent sicutum, quomodo, & propter quod ipsam circulariter mouentur, et tum scilicet celestis conuencio. Ita scilicet dicitur quod est Cometa, cum sit tan elementum & non quid modum inter illa, & sic licet habeat multa nomina hoc propter ex diversio materiae eius attentionis. Nam si exhalationes conuencioe vnam corpus constituit in medio fuerit grossior corpulentior, & in extremis fuerit remota, quia ito corpore acento, in medio vbi grossior corpulentior reperitur, lumen est magis compactum, & in extremis tunc magis clarescit, praedicto modo acentum hoc corpus vocatur illa comata, id est stella habens coronam, quando autem praedictum corpus ex exhalationibus constitutum extenditur in longum vocatur stella candida id est habens caudam. Tali autem vult quam ego vidi apud 16. quod vno uero recitantes usque ad partes inferiores, & habens partes subiles, & continuatas vocatur stella Pogona seu barbata, id est habens barbam. Quando autem globosa fuerit exhalationes, ad modum pileae, tunc apparet vel Sol. Sui autem

tem nominibus insignitur Cometa quando apparet modum dicti, & licet vocetur stella, non debet intelligere veram stellam de natura celestis, sed vocatur talis quae apparet sicque stella in caelo existens, talis autem fuit illa quae Magos ducebant ad Babilonem quando iter agebant ad adorandum Iesum Dominum nostrum. Caeterum illa mouebatur a Spiritu sancto, sic famulus domus Solis vult fuerit ante Domini nostri aduentum, vult patet ex Dno Augustino Epist. 80. ad Hefychianum, & quanto feliciter nobis natus, nobis datus, sicque uideat Virgine apparuit tunc Solis, vult patet ex Eusebio 7. de praeparatione, & uocabitur myllemus sanctissime Trinitatis Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & mysticem sanctissime Trinitatis humanæ, Iesum Dominum, Beatæ Virginis Mariæ matris eius, & Beati Iosephi, cum alentis. Si autem stella praedicta, & praedicti Solis, fuerit ex nihilo creata, vel producta ex exhalationibus, non est nec professionis sed Theologorum.

Prima Conclusio.

Cometa non est de natura celestis. Conclusio est contra Hippocratem, non Mappillium meum, & omnium medicorum, sed Hippocratem Chium, cum ille sit de Cometa egisset effectus de omnia opinio, cum omne quod apud illum inuenitur scriptum in Philosophia, nam aut nihil dicitur in Peripateticorum doctrina, Hippocrates autem Chius ait Cometam esse de natura celestis, et aquiuocè Hippocrates. Est etiam conclusio contra Apollonium Mithridatum, dicentem Cometam esse stellam errantem, & contra Senecam lib. 1. naturalium quaestionum cap. 11. qui scotus est Apollonium Mithridatum esse ab illo dicitur in hoc quod ait, motum Cometae in siderum locode. Pluribus autem, fuit etiam de eorum opinio, & de placitis sciens Cometam consistere ex natura celestis, & alij multi quos memorat Aristoteles lib. horum cap. 16. Probat autem prima Conclusio. Ceterum est incorruptibile vult patet ex 1. notabili. Ergo noua stella generari non potest de eius substantia. Consequenter probatur. Nam vel generatur stella diuersa speciei à natura celestis, vel eisdem speciei. Non diuersa, nam cum materia coeli non apparet aliam formam, ut ex primo notabili patet non generatur alia res diuersa, nec eisdem speciei, nam transtunt vnum individuum in aliud remanente eadem specie. Ergo Cometa de natura celestis non est. Confirmatur, materia coeli non appetit alia formas, & ne ipsam formam quam habet, & vti iam tam remaneat: Ergo non potest generari stella comata

comata nec eisdem speciei nec diuersa. Secum apponitur. Si generatur Cometa in caelo ex ipso vel effluet ratione motus locali qui calorem valet causare, vel ratione ignis et propinquo, sed nec ratione motus, nec ratione ignis. Ergo nullo modo Cometa generatur ex ipso caelo, nec in ipso. Maior probatur. Nam cum Cometa fit de natura ignis, & nulla forma fit magis propinqua motui locali, quam forma ignis, vel florea manet dictum, ratio illius generari debet. Et quod ratione ignis generetur etiam patet. Nam cum Cometa fit ignis, ab igne praecipue generabitur. Minor in qua est difficultas probatur. Si ratione motus generetur Cometa, cum vniuersum certum moueatur, non est maior ratio quare ex vna parte quam ex alia, & quare in vna parte quam in alia generetur, si quidem motus locali recipitur in omnibus eius partibus aequaliter, neque ignis et propinquo poterit ex caelo Cometam generare eadem ratione, si eisdem, ignis tangit totum caelum aequaliter licet eisdem omnes eius partes. Ergo non erit maior ratio, quare potius in alia quam in illa Cometam producat. Si autem dicitur quod caelum est magis dispositum in vna parte, quam in alia, & ignis in illa parte, & ex illa parte magis disposita Cometam producat, contra. Nam caelum cum aequaliter moueatur, aequaliter est fecundum vna partes, tantum potius in vna quam in alia, alias aequaliter non moueretur. Confirmatur, si illa ex qua parte caeli, & in qua quocumque Cometa generaretur, cum Cometam generari, sit, pabulum ab igne ignis, non implicatur totum caelum ignis, tum ratione motus, tum ratione ignis vicini, nec potest dici impediri initio caeli à qualitate contraria caeli, nam caelum debet esse formae fixissimum motus magis quoniam aqua quod est abundantius motus, magis simpliciter esse formae fixissima, alia multa absurda sequeretur, si ex caelo Cometa generaretur.

241. Tertio Arguitur. Et quod non fit apparitio plurium stellarum, vbi aliqui quosdam aduersus quos est conclusio, voluerunt. Nam in opinione aduersariorum, galaxiam esse apparitionem plurium stellarum non reperitur galaxia, vult quod distindunt à Cometa, sed est eisdem, & per consequens Cometa semper reperitur.

243. Quarto probatur Conclusio, semper videtur eadem stelle, ergo si Cometa esset apparitio stellarum, semper videretur Cometa quod experientia non docet esse falsum. Semper videtur Cometa, ergo non est apparitio stellarum, confirmatur ex alia maxima. Idem manens id est semper eprum est facere idem, videtur semper est idem, & stellam apparitio

tio. Ergo noua stella apparet non potest, & non effluet maior ratio quare apparet in vno tempore, quam in alio.

Secunda Conclusio.

Cometa est de natura elementalis ex exhalationibus sicis à terra eleuatis conuencioibus alicuius pinguisitate aerea. Conclusio haec est Aristotelis in presenti. Sancti Doctores etiam in presenti, cum tenet Auertores. Auertores Algazel P. Theolomus Albornaz lib. de conuencioibus. Albertus Magnus lib. 1. 2. cap. 1. Albertus Philosophus. Aristippus Niphus. Thomas Bricon. Tartaretus. Alphonsus Peretius lib. 1. Meteor. Zabarella in 1. philosophia. Franciscus Fernandez, R. quilibet lib. de Cometis, Regius Momentanus insignis Mathematicus agens de Cometae apparitione anni 1577. Et in summa Conclusio haec est omnium bene scientiarum de veritate, & est etiam Conuenciois. Et probatur ratione primo. Cometa accretus fit aliquando, & decreuit vel patet experientia sed accretio, & decreto proprie est hoc quod iuxta potius pabulum quod accenditur de nouo, vel auferatur, vel decreto. Ergo exhalationes calidae sicca, & pinguis erunt materia Cometae. Minor probatur. Nam omne quod accretus, vel fit per iniussu, primum, et in videntibus, vel iuxta appositionem, vt in non videntibus. Ergo cum Cometa non viuat, eius augmentum per iuxta appositionem causae materialis est. Nisi dicitur quod iuxta apponitur alia Cometa, nam idem argumentum manet de quocumque Cometa. Consequenter probatur. Nam inter res elementales nulla reperitur tam disposita vel ab igne accenditur, licet calculo praedicta, ergo illa est causa materialis Cometae. Antea dicitur probatur. nam exhalatio est calida & sicca, & pinguis, vt in 2. notabili dicitur, sed haec est magis disposita ad ignis generationem, & patet de omnibus facit conuencioibus, vt patet ex exhalatio est causa materialis Cometae. Consequenter patet, aduersus aduersarios fuit in presentia recto disposito verificando de anima patet. Confirmatur. Cometa apparet de nouo & euancet, sed quod de nouo apparet & euancet generatur & corrumpitur. Ergo ex materia ad recipiendam formam propinquoque producitur. Sed non est alia tam apta ad exhalatio calidæ, sicca, & pinguis. Ergo haec est causa materialis Cometae.

Secundo probatur Conclusio. Cometa est 2. quid elementale, vt patet ex probatione prima conclusionis, sed non est aqua cum de hoc debet de hoc, & inque terra est ratione. I. 3. nec

neq; accenduntur efficit ventus. Ergo ignea, confirmatur, nam Cometa continet igneo calore, ergo est de eius natura. Antecedens patet experientia. Consequenter probatur. Nam cum non sit de natura stellarum, vel caelestium, non est alia natura cuius sit nisi de natura ignea.

247. Tertiò probatur Conclusio. Fama: ut impressiones Meteorologicas que in sublimiori loco respiciuntur sunt impressiones ignee, sed Cometa in sublimiori regione apparet, ergo est impressio ignea. Maior patet experientia & ratio. Nam impressiones ignee sunt leviores omnibus aliis impressiõibus. Ergo in superioribus locis collocari debent. Minor patet experientia, & in tali gradu ut Aristoteles doceret fuerunt diu affluente aliquem Cometa apparuisse supra Lycaos coenit.

248. Quatrò probatur Conclusio. Flamma: ut supra patet, est fumus accensus, sed Cometa est flamma, ergo est fumus accensus. Minor probatur. Fumus ut supra dictum remanet, est exhalatio quæ à terra effluit, quæ adsumitur aëris regionem, sed ibi corrumpitur, & aliquid aliud generatur ab elemento vicino quod est ignis. Ergo cum generare debeat fibi simile flammam generare debet, ac per consequens Cometa est flamma quæ est fumus accensus. Confirmatur ex vapore qui mediat inter aquam & aërem, ut supra tenetur dictum, si vincit aer, generatur Meteorologon aëreum, & si vincit aqua, generatur Meteorologon aquatum. Ergo est exhalatio quæ mediat inter ignem & terram, vincat terra, generabitur Meteorologon terreum, & si vincat ignis Meteorologon igneam generabitur. Ergo cum ratione pinguisstis exhalationis vicini ignis, & propter propinquitatem, & terra propter distantiam minime vincat generari debet Meteorologon igneam quod est Cometa.

249. Vltimò arguitur ex verbis Aristotelis & sancti Doctoris in præfati per signum Naturæ tempore Comete, sic ut apparet. Et est argumentum quod nihil exhalationis sic est facta preparata à terra, & vapores ab aqua eleuati diffoluntur propter multitudine exhalationis calide. Et vt magis intelligatur veritas hæc, legatur Conclusio quæstionis de galaxia, & videbitur differentia que versatur inter galaxiam & Cometam. Ceterum cum ex Aristotele 3. Meteorol. veritas inuenitur sit, habere formam solutis ad rationes que videntur dubiam facere hanc veritatem. Respondetur.

250. Ad primum dico 1. Aristoteles vocare Cometam stellam non quod Cometa sit verè stella, sed eam sic vocat propter similitudinem quam cum stellis habet. Secundo dico quod Cometa duobus modis potest fieri, vbi

modo vt dictum est, alio modo vt quando exhalationis admodum fit secundum aliquam stellam fixam vel errantem, necesse est quod in Cometa manifestè videatur motus, quo stella cui adhaeret coma mouetur, & secundum illum motum vocatur Cometa, stellæ autem quæ est in fortissimo & apparet immotæ esse stellam, quo solatio magis manifestatur ex respõsione ad quoniam.

Ad secundum arguementum. Licet fit respõsio in dubio potest in articulo illi. Respondetur ad Beatum Ioannem 22. A p. 1. ad p. 1. nam dicitur celum intellexit aërem, sicut intelligitur volucres celi, & aqua quæ super celum fuit, quod patet ex Marco Barbes super articulum secundum quæst. 66. primæ partis. Ad Beatum Petrum & Occurramus respondet Doctor quæstionem eodem modo, equidem dicit intelligitur, R. quæ aëra, quæ igne purificanda est. Similia modo respondetur ad reliqua loca Scripturæ sacre.

Ad tertium argumentum respondetur. Corpora caelestia non influunt in hæc inferiora ratione Comete, sed potius Cometa apparet ratione influentia: ipsorum corporum caelestium. Nam cum ratione influentia Sol calidat hæc inferiora, & quæ est vna causa Comete licet remota, eleuatur exhalationes pro Comete generatione, quæ autem pinguisstis motus Principium vel agritudines articulo sequenti videbitur.

Ad primum confirmationem respondetur. Quod tempore æstivis Solis & Lunæ, repuntur diuersæ influentia, quæ Sol & Luna, sunt partes ipsorum cæli, Cometa autem minime & si sunt pinguis influentia, tempore Comete, hæc à Cometa non promittit, sed potius Cometa fit propter diuersas influentias ratione quarum attrahitur copia exhalationum ex qua Cometa generatur.

Ad secundam confirmationem respondetur. Diuina Ioannem & Diuina Danacænon, contra illam doctrinam non esse, figuram dicitur & gignatur autem frequenter Comete, qui quidem non sunt ex his astris que in celo ab ære rem inuicem facta sunt. Sed esse gentia diuina influentia ex exhalationibus in superna aëris regione, & vocantur Comete, & sanctus Ioannes vocat alia propter similitudinem quam cum illis habent.

Ad quartum arguementum respondet ipsomet Aristoteles 1. horum cap. 7. post principium, vbi aliquas figuraciones ipsorum inter quas, vni, quod mouetur circulanter exhalatio que accenditur. Et sic Cometa, si cuti multa pars aëris que cõiuga est ad ignem, qui sub conuauo Lunæ reperitur, cum autem mouetur ignis ad sui conseruationem vt supra dictum remanet, & superne aëris pars, que

que conuigatur ipsimet igni mouetur etiam Cometa qui in illa parte reperitur, quomodo autem iam dictum est, quod confirmat & explicat sanctus Doctor in Commentario. Ad primum confirmationem respondetur eodem modo, nam cum Cometa mouetur ad motum cæli occultatur in certa hora, & apparet in alia vice & stellæ in vna hora occultantur & in alia manifestantur. Quando autem Cometa est in inferiore aëris parte, cum non mouetur ad motum cæli, non apparet certa hora, nec certa occultatur, fed aliquando in vna apparet, aliquando in altera, sine ordine, & equalitate.

Ad secundam confirmationem respondetur. Quod Cometa qui mouetur motu prædicto non durat per longum tempus, sed in breui spatio extinguitur, ex defectu paulo propter rationes in confirmatione adductas. Et si aliquando durauerit per longum tempus, vt fuit Cometa de quo agitur in argumento sequenti, dico illum perdurare quia materia eius est pinguis, & viscosa, crassa & leuca, & non tota est ætæna, fed accenditur pars post partem, & hæc pars autem commouetur ad motum ignis, & partes aëris ipsi vicinioris, & paulatim accenditur, & paulatim extinguatur, & licet Cometa quæ accendit vel decreuit, nam quando accenditur, medio suo motu ad partem vbi fuit genitus, ibi videatur decreuisse, & paulatim eleuatur accrescere ex eo quod iuxta illum videtur, causa materialis illius ratione cuius iterum accrescit dum peruenit ad ipsum locum in quo apparet diminutus & propter non nouam causam breui spatio apparet arguentur.

254. Ad quartum. Reliquis aliquibus solutionibus arguuntur, & præcipuo Conuolucrosum in libro de Cælo cap. 3. quæst. 1. art. 4. afferunt illum stellam in carceda Calopæ esse miraculosam, nam constituitur miraculum sine necessitate est proprium illorum qui cum nihil sciunt, & præcipuo quod alii multi Comete in diuersis appaerunt. Nam vt pulchre ait sanctus Doctor 22. quæst. 178. art. 2. In corpore miracula operatur Deus ad hominum utilitatem, & hoc dupliciter. Vno modo ad veritatis confirmationem fidei scilicet, vt patet ex Diuo Paulo 1. ad Corinthios 13. *Sicutis enim scilicet vni vni montes transierunt, & charitates manent nunquam habentur, nihil sunt.* Alio modo ad demonstrationem sanctitatis alicuius viri quem Deus hominibus vult proferre in exemplum veritatis (quod pulchra doctrina est hæc vt intelligatur responsio illius quinti argumenti, auctentius obiecto eam, vt rectè percipitur). Ad cum stella prædicta non fuit ad fides confirmationem, siquidem necessarium non fuit,

neq; ad demonstremum sanctitatem alicuius miraculosa non fuit, & relicta solutio: Magistri Barbes 1. part. quæst. 66. art. 2. quæ voluntaria est & Chimerica, nisi forte fortuna velit dicere quod ergo dico ex sancto Doctore. Si vult dicere solutionem meam, cum vidit fuit nubis, cum solutio eius nubicolosa fit & consistit pluribus nubibus. Dico ergo non prædicto Doctore Angelico, super primum hominum cap. 7. lect. 1. 8. affirmat illum modum apparitionis Comete: Quod, quando fuit aliqua stella errantem vel non errantem exhalatio solutio per motum illum stellæ, tunc aliqua stellarum distarum, fit Cometa, non quod stella que apparet fit aliquid igneam in aere, fed est verax stellæ, errans, vel non errans, non tamen coma eius est in loco caelesti vbi fuit alia, fed est sub celo in aere, quod non exemplum de halo est de eo, quod videtur rationes in confirmatione adductas. Et si aliquando durauerit per longum tempus, vt fuit Cometa de quo agitur in argumento sequenti, dico illum perdurare quia materia eius est pinguis, & viscosa, crassa & leuca, & non tota est ætæna, fed accenditur pars post partem, & hæc pars autem commouetur ad motum ignis, & partes aëris ipsi vicinioris, & paulatim accenditur, & paulatim extinguatur, & licet Cometa quæ accendit vel decreuit, nam quando accenditur, medio suo motu ad partem vbi fuit genitus, ibi videatur decreuisse, & paulatim eleuatur accrescere ex eo quod iuxta illum videtur, causa materialis illius ratione cuius iterum accrescit dum peruenit ad ipsum locum in quo apparet diminutus & propter non nouam causam breui spatio apparet arguentur.

Ita similes cum stellæ, sicut figuræ Solem & Lunam, etiam Sole & Luna motis, hanc etiam passio fit in aere condensa fuit materia Solis & Lunæ. Et licet halo fe habeat ad bellas similes, vel errantem quod apparet cum comis, est exhalatio, exhalatio ignis, scilicet in superiore loco aëris confectus motum illum stellarum. Hæc verba explicant textum Aristotelis. Et quædam pulcherrima verba sunt hæc, ad respondendum ad argumentum Naturæ fit exhalationum condensa in fortissimo alicuius stellæ fuerit potius, talis stellæ fit Cometa, non autem quod illa fit Cometa fed apparet talis, cum coma consistit, & tunc videtur esse supra orbem Lunæ, nam propter distantiam maximam non videtur frangitur intermedium, scilicet inter Stellam & exhalationem Cometae facientem. Sed apparet quasi vt in coma detinetur ab illa specie. Et cum fit supra orbem Lunæ, scilicet infima apparet Cometa supra Lunam, ficut halo supra eam apparet, & hinc est quod videtur ab omnibus spectantibus in duobus mundi partibus & regionibus. Siquidem stellæ ab omnibus videntur, cum fit in firmamento, quare ratio, & in docti facile credunt Cometae apparere in octava sphaera, leuibis autem rationibus, & interueni non tamen rudium, & in doctorem, siquidem leuibis rationibus deuiat se à doctrina Aristotelica. Et vt melius intelligatur aduertenda est regula per se nota, quæ hæc est. Quando duo corpora in æquali distantia ab oculari fixata fuerint, in eadem recta linea cum oculari ab oculo indistantur esse in vna, vel in contraria. Si quidem oculus non indicat aliqua corpora distare, nisi vbi corpus interuenit. Ita similes cum stellæ,

mus succi cuius patatis, sed hae omnia inducunt meliorem temperiem in ergo praedicta, ea constant. Maior probatur, cum ex Galieno lib. de optima corporum constitutione cap. 1. & cum ratione omnes latrones vel proueniunt à causis internis vel externis, sed corpora terpesta magis restitunt omnibus illis: ergo magis restitunt omnibus morbis. Quod magis restitunt causis internis probatur. Corpora terpesta habent abtinent perfectiorem, & firmiorem, & robur omnium virtutum, sed propter hoc praedicta corpora parva & vacua remanent excrementis, & humoribus vitiosis à quibus ab interfecto morbi proueniunt. Ergo corpora praedicta magis restitunt morbis proueniens à causis internis. Minor probatur in talibus corporibus, non reperitur delictum in qualitate & quantitate excrementorum, ut ait Galenus in arte medica cap. 8. sane finem, quia propter robur virtutis & abtinent perfectionis sufficitur expurgantur per ventrem, & per viam& per alias regiones. Quod etiam restitunt causis externis probatur. Quia somnum & vigiliam, cibum, potum, animi perturbatione, labores & corporis motus, veniens sium, & aeris ambicus in temperationem modo appetunt, si quidem in eis appetitus cibi & potus tam modicus est, ut folium appareat quod cocqueret valeant, & ab his propter virtutis robur, nimis laedi apti sunt, ergo nimis approbantur, & per consequens non peribunt.

265. Quidam arguunt. Si propter aliquam rationem Cometa prognosticat malis, etiam exhalationes quae tempore eius generationis eleuantur, aliquae accenduntur, & sunt Cometae, & plurimae remanent in his inferioribus, quibus aer calidus, & ex eius exhalatione nostra corpora calefacta remanunt plura quam decet, & praedicta mala sequuntur. Sed hae ratio est inficiens. Ergo & Cometa praedicta mala non prognosticabit. Maior patet, nã huius consequitur immediate autumnum. Ergo corpora calefacta ex exhalationibus & aeris inter refrigerari debent, aeris frigido Hyemis, ratione cuius corpora sunt temperantia calida, & natura melior fit habetur, ut dicit Galenus libro tertio Aphorismorum 4. & 5.

266. Non arguunt. Cometa circumscribit totum Orbem spatioso 14. horatum, ergo prognosticare debet praedicta mala in toto mundo, quod est falsum: cum in aliquibus mundi partibus tempore Cometae appareat mala incensa & delictabilia. Ergo, praedicta mala non ratione Cometae sed à causa proueniunt. Probatur post multum tempus à se apparerunt Cometae, effectus infortunati conueniunt, ergo, non ratione Cometae, sed à causa pro-

ueniunt. Antecedens ad idum fuit à Seneca lib. 7. naturalium quatuordecim cap. 1. Consequens est clara.

267. Vt modo arguitur, et quod non prognosticatur vera, probatur. Bellum prouenit ab hominum voluntate, sed Cometa non cogit voluntates ad prognandum. Ergo, nec causa erit Bellorum, nec ea prognosticabit. Maior probatur. Nam bellum prouenit à passionibus animi, ab ira, fure, & odio, quae voluntate reguntur possunt, si autem illi de se, ac utrum supra facti protra, ubi probantur, corpora calefacta non infert supra voluntatem. Consequens est clara, confirmatur ex illo argumento. Vir pendens dumulat aliter, ergo multo magis Cometa. Consequens probatur. Nam alia temperatio, conueta aliquando. Ergo illo potest dominari quod ratum & firmum est multo magis quod est contingens. Pro explicatione istius articuli.

Primo aduertendum est, tempore generationis Cometae eleuari multum corpus exhalationum, calidiorum & siccatum cum aliqua pingui humiditate, quae partem illi causam materiam Cometae, partem autem remanet apud nos per aliquos dies, & continet eleuantur praedicta exhalationes, ex quibus augetur Cometa, & aer alteratur conueta praedicta siccitate, caliditate, & pingui humiditate, & ipsum praedictis qualitatibus affectum, vel minus, vel minus, aetrahunt & interlect res non naturales aliquae afficiuntur caliditate, siccitate & pingui humiditate, tum per contagium praedictarum exhalationum, cum ex quo quod animalia, & plantae quae sunt orbis nutriendum nutriendum, et terra nimis caliditate, & siccitate à Sole, quae sic affecta est causa multae corporis exhalationum, animalia autem & plantae sunt res non naturales, cibis siccitate ex quorum illi generantur in nostris corporibus humores praui & teretes, & cum animi mores corporis temperaturam sequuntur, teste Galieno libro quod animi mores, corporis temperaturam sequuntur, ad temperaturam relictam à cibis deprauatis consequuntur animi pathemata, & praecipue praualat ira, siquid est effectus in sanguinis bilio, & spiritus geniti ex euaporatione sanguinis calidi fumi, & ex calore, & fit etiam siccitas iuxta eam, quae nascitur ex tristitia, & prouenit ex opinione minus praesentis, & excitatur ita ad eam expellendum, & vindictam sumendum, & quando durat ira, tandem durat tristitia, & non cessat donec vindicta sumatur, quae aliquis non potest nisi per bellum, & seditionem.

Secundo aduertendum est. In specie humana comprehens aliqua individua meliorem temperaturam constantiam quam alia, & illa parata sunt magis ad alterationem quam illa, quae

cum habeant substantiam molliorem, & acutionem sensu praedita magis, & facilius patiuntur quia habent fortius cum maiori excitantur ad vim praesentem pellendam & vindictam sumendam modo Bello, ergo Cometa qui causatur ex exhalationibus calida & sicca quae praedictam attractionem valent hominibus inducere, Bello prognosticabit. Maior patet ex ira definitione materiali, quae est effectus in sanguinis calidissimi & spiritus siccissimi iuxta Cor. Minor etiam patet ex definitione formalitiae, cum excitetur ad expellendum malum praesens & vindictam sumendum, quae praesare non potest nisi mediante Bello. Consequens probatur, nam cum repetitur causa materialis Cometae, calida siccitate & sicca, quae etiam valet homines calefacere & excitare plus auro, ratione quarum procliuosus sunt ad iram, prognosticabit bellum cum vindictam iniuriam possunt sumere nisi medio illo.

270. Tertio aduertendum est. Cometae appertionem esse causam motus Regum, non pestis nec famis, nec reliquorum malorum, ita ut infalsitior ea dependant in suo esse, à Cometa, & sui generatione, & impossibile sit praedicta mala à Cometa non dependere, sed dicitur Cometa causa illorum, quoniam causa materialis illius est calida & sicca cum pingui humiditate, quae tum temporis eleuat, tum Cometae generatione, multa carum quantitas valet alterare nostra corpora, & praecipue ea, quae magis parata sunt, ut sunt corpora meliora & remota, & quae acutiores sensu praedita sunt, quae non solum Reges, & Principes, sed omnes illi qui praedicta temperatura constant cum reliquis conditionibus parati sunt tempore Cometae ad morbis perniciosissimis laborandum, & ad mortem. Et malitiosus Cometae appertinet, & praedictis morbis non laborantur nec moritur, quia resistere poterunt, ut patet in vltima probatione conclusio, quare non est audiendum Falsitas lib. 2. Cometa cap. 7. vbi dicit non esse maiorem causam Regum, & Principum, & corporum temperationem quam aliorum corporum.

Conclusio.

271. Cometa prognosticat Bello, Fames, morbos pestilentes, Regum ac Principum morbes, & ventos vehemens. Nolo autem intelligere Cometae ea mala prognosticare tanquam figurata à Deo transmissa, ut vult Dinius Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxae cap. 37. & vt legitur lib. 5. Sybillorum oraculorum per hae carmina.

Sole sub occidit vero uicinia Cometa.

Stella relucet glady mortaliu index.

Et famis igit mortis praecursorque videtur.

Atque cum interitus magorum nobilitate.

Sed intelligit Cometae praedicta mala pro-

ferendae in lib. Meteor.

gnosticare. Consequens probatur. Primo homines media caliditate, & siccatate alterantur, plus multo quam decet parati sunt ad iram, excitantur ad vim praesentem pellendam & vindictam sumendam modo Bello, ergo Cometa qui causatur ex exhalationibus calida & sicca quae praedictam attractionem valent hominibus inducere, Bello prognosticabit. Maior patet ex ira definitione materiali, quae est effectus in sanguinis calidissimi & spiritus siccissimi iuxta Cor. Minor etiam patet ex definitione formalitiae, cum excitetur ad expellendum malum praesens & vindictam sumendum, quae praesare non potest nisi mediante Bello. Consequens probatur, nam cum repetitur causa materialis Cometae, calida siccitate & sicca, quae etiam valet homines calefacere & excitare plus auro, ratione quarum procliuosus sunt ad iram, prognosticabit bellum cum vindictam iniuriam possunt sumere nisi medio illo.

Confirmatur primo. Mala praesentia sunt Rebelliones, noui ritus, discordiae, Tyrannia, &c. Sed hae omnia causantur ex alteratione calidissima & siccissima, quae tempore Cometae valet. Ergo hae expellenda Bello conueta prognosticabit.

Secundo confirmatur. Mala ex praedicta caliditate & siccatate in corporibus generantur nimia bilis portio, quae acuta nimis est. Sed hae sunt causae, ut homines de opinione morbis moueantur, ut ait Galenus à lib. artis medice. Ergo redduntur apti ad Bello.

Secundo arguitur & probatur. Cometae 272. prognosticant famem. Caliditas & siccatitas ignea tempore Cometae valet excitare terram, ac per consequens sterilitatem causant, sed fructus terrae creati non possunt, ergo ex horum penuria famem conuictabit, ac per consequens Cometae eam prognosticabit.

Tertio arguitur & probatur. Cometae prognosticant morbos pestilentes, & est argumentum Hippocraticis. Epidemion lib. 6. febres prophigodes, id est pestilentes, est morbus cōsummatus, Ergo à causa consummatis, talis est aer: Ergo prophigodes necessarius prouenit potest ab aere. Discursus est infestus Hippocraticis. Tuac fiet. Aer non potest esse causa pestis quin non inuenitur aliqua qualitate purtiligiosa de tempore Cometae reperitur vehemens occasione ut aer inuenitur purtiligiosa, qualis est Ergo Cometa praesare debet pestes. Maior est vera, nam si non inuenitur aer praedicta mala qualitate pestiferum conuictandum, ipsemet puer & lamplidis cum non sit illa causa pestis nullo modo erit. Minor probatur. Exhalationes calidae & siccae, & cum pinguiore aere, cum non mo-

nes accendantur, media illa pinguitate purrefcunt. Ergo inquirere debent aerem. Consequenter est clara.

271. Quamto probatur conclusio. Tempore Cometae, qui per respirationem aetherae est calidissimus & sicillissimus, & carnes & plantae quae nobis alimenta sunt optima temperie defrutae sunt cum tendant ad caliditatem & siccitatem; sed haec omnia conducunt interperem in hominibus calidissimum & sicillimum. Ergo humores qui generari debent calidissimum, & sicillimum sunt. Tunc ex dituritate istius temperie aduruntur humores, ex quibus carnesque generantur, quae cum illiqua putredine consistunt, & ratione fua siccitati & caliditatis intensior fit, ratione cuius deterior putredo reperitur. Ergo cum media fulgine putrida, consistuntur contagio, de vno in alterum fieri morbus contagiosus, sed lethali putredine affectus & contagiosus, est postea, ergo tempore Cometae, pro mobilibus morbus pestilens. Minor propter ex definitione peius quae talis est, sed hoc esse morbum communem quamplures limet eam duferantur remotione insistentem, lethalem & maxime contagiosam.

276. Quamto arguitur & probatur. Cometae prognosticatio Regum ac Principum mortis. Reges & Principes magis parati sunt incidere in interperem siccam & calidam, quam alia individua, ergo tempore Cometae magis corripit debent morbo siccato calido & lethali, quam alia morbo, ac per consequens Cometae est prognosticatio mortis Regum & Principum. Antecedens probatur. Reges & Principes magis quae alia individua, sunt utriusque ratione calida & sicca, sed quia haec videtur ratione ventur magis calidior & siccatior. Ergo tempore Cometae, in quo magis viget caliditas & siccitas, praedicti parati sunt in interperem calidam & siccam incidere. Minor probatur. Reges & Principes magis utriusque cibis odoratis, vniis generosis, & conuict maioribus curis, & corrupti fuit maxime vigilat, sed haec omnia inducunt interperem calidam & siccam, ergo magis parati sunt ad morbum sequendum quam alia individua. Maior patet ex sequendo notabili. Minor non indiget probatione. Consequenter est clara. Et consequenter principis sequenti probatur. Corpora calida, & sicca facilius incidunt in morbos calidos & siccos, quam frigida & temperata. Sed Reges & Principes, conuict corporibus calidis & siccis. Ergo tempore Cometae facilius laborantur morbis calidis, & siccis, quam reliqui homines. Maior est vera cum iure symbolantia. Facilius fit transmissio. Et etiam patet ex Hippocrate lib. 1. Aphorismorum 2. & 3. & 18. & ex 6. ibidem quod

conuictus Deodor fuscus lib. de feula & Genito lect. 16. post medium §. & dicit. Minor autem est probata. Consequenter est clara.

280. Sexto arguitur & probatur conclusio. Ea quae perfectiora sunt quando putrefcunt, deteriora putredine putrefcunt, vt patet de homine qui quando putrefcit, deteriora putredine putrefcit quam reliqua animalia, & omnia quando putrefcunt deteriora putredine putrefcunt. Sed Reges & Principes parati sunt perfectioribus alimentis, & perfectiore morbedine, deteriora putredine putrefcunt. Modis est. Huiusmodi qui tali modo putrefcunt, aliqua leui agitatione commoti, periculofo & lethalem morbum contrahunt. Ergo in Regibus & Principibus tales humores commoti & alterati ab exhalationibus, quae tempore Cometae eleuantur, perniciosum & lethalem morbum occitabantur enim est causa quare diuices difficulter fuerunt, ab agreditionibus correpti, quam pauperes. Antecedens est. Auicenna, lib. 1. tractatus 2. cap. 45. Consequenter est clara. Constat autem, ex definitione Regum & Principum maximam fuisse fatidam, quod prodeat tunc in variate alimentorum, iure a perfectione eorum optime conditum. Sed intensior est signum intentionis putrefactionis. Ergo in illis intentione putredine reperitur tempore Cometae, ac Cometa causa est morborum lethaliu, ac per consequens Cometa prognosticatio eorum mortis & grauilium morbo.

281. Septimo arguitur. Reges habent meliorem substantiam, ergo facilius aborantur tempore Cometae, ac per consequens in grauilissimis, perniciosissimis ac lethales morbos incidunt.

279. Octauo probatur conclusio. Reges tempore Cometae, ob vulgare dictum eodem tempore Cometae magis terrentur, & conuertuntur, sed imaginatio facit casum. Ergo ratione terrores & tristitia moris in eis potest aduenire. Maior est confusa ratio. Minor probatur ex Doctore libro 3. contra gentes c. 20. vnde apparet veritas illius sententiae vulgaris *la morte moris mortem esse*. Hanc enim est causa, quare homo propter timorem & tristitiam in agreditione inuadat, & postea in mortem & aliquando in grauilissimis morbis fine auxilio medico solet sanari, propter vehementem imaginationem, vt vult Galenus in libro 12. parue pile. c. 1. & Auicenna 4. c. 1. c. 1. in fine vbi dicitur, ex cognitis medicationibus esse gauidium.

280. Vltimo probatur conclusio licet tempore Cometae quamplures moriantur. Ipsi Reges & Principes propter dignitatem & designationem magis noti sunt, quare eorum mortis

ab omnibus vniuersaliter, & in interperem omnium veniunt, quum iteritus reliquum omnium.

Quod autem prognosticatio ventos vehementes patet, cum materia Cometae sint exhalationes, quae cum magis repletur, sunt venti, de quibus infra.

Et vt veritas istius articuli magis pateat, ad argumenta in principio questionis posita respondeatur. Ad primum dico verum esse, omnes impressiones meteorologicae delinunt fuisse a materia ad aeternum expurgandum. Ad verum hoc intelligi debet, si tota causa materialis earum fit redunda de potentia in actu ad impressiones meteorologicae. At verò id est causa materialis pro eorum generatione, & remanet adhuc causa materialis, vt verbi gratia, in generatione Cometae, alique generationes in ignem conuertuntur, exterius autem quae non conuertitur fuerit, fuit causa praedictorum morborum, quae si omnes considerentur, nulli dubium fuisse praedicta mala minime adhiberi, siquidem talis aer putrescentis in illo causa remanentis, quare non est audiendum fientis lib. de Cometis fol. 66. dicitur Cometae non posse non calefacere, ratione cuius praedicta mala usquam esse possent, nam cum ignis calidus in tam multis malis nullitiam ac nobis remotus non potest inferriorem aerem calefacere, & praecipue circa intercedat media aere regio figuratissima inter Cometae & haec inferiora. Nunc certum est Cometae ipsum non calefacere nos, & exicare, sed exhalationes quae tum tempore in maiori quantitate eleuantur, & conuertuntur furtum fuit causa materialis Cometae, quae aeterni illius remanent, valeat nos calefacere & catificare.

Ad confirmationem respondeatur. In microcosmo ex creatio abest, causa morbifica consultata fuit, & sic homo liber remanet a morbo, quando autem non conuertitur tota causa morbifica residit homo vt dicit Hippocrates lib. 1. Aphorismorum 11. quod reliquum in morbo post indicationem relictum facere conuertuntur: ita similiter fit tota causa Cometae in Cometae fuerit conuertita, ac transicentem remanent. Ceterum illa falgata remanent, & in Cometa non conuertentur, conuertuntur, & aerem alterat, & aer alteratus, est causa praedictorum morborum, vt patet in conclusione & notabilibus.

281. Ad secundum argumentum respondeatur. Conuictum esse bonum ratione fuit & ratione conuersione fuit, cum esset fua forma substantiali, ratione totius, cum fit intentus a natura vniuersali, & conuertitur esse propter bonum. Ceterum ex hoc non impedit ignem prognosticare mala, ex eo quod genitus est ex

causa materiali, quae fuis qualitatibus vult alterare, & tandem defrutere. Nam bonum ficuti vespere, aranea, pellicis, scorpionis, & vituosa, & reliqua imperfecta, sunt bona ceterum generatio illorum aequat vaporem putreditionem quae fua qualitate vult causae grauilissimum agreditionem. Ita similiter dicendum est de cometa.

Ad tertium argumentum respondeatur. 281. Cometae prognosticare vt figurum, modo explicans.

Ad quartum argumentum respondeatur. 282. Vt cum ignem purificare aerem, id est expurgat aerem a viscosi vaporibus & exhalationibus, & sic cometae purificat aeternum patrem aeris, praecipue illam in qua reperitur exhalationes ex quibus accenditur. Concluditur autem argumentum fit cometa accenditur ex omnibus exhalationibus a terra eleuatis. Ceterum cum reperitur plures calidae, & siccae quae non accidunt ad ignem, idem aeterni libe propinquiorum alterare valent, quae omnia praedicta mala aeterni inuicta conuertuntur.

Ad confirmationem respondeatur. Verum esse Hippocratem liberale melius igne optime fuit, ab imminute pelliculae vapores patribus, & inquam illis regionis purificat fuerit ab igne, tam per accenditionem, tam per ignis siccitatem, cum modis illa putredo aeris probetur.

Ad quintum argumentum respondeatur. 284. Etiam in exhalationibus praedictis reperitur humiditas pinguis aeterni ad eorum consistendum vt supra dictum est, in questione de causa malis impressionibus meteorologicae & media illa humiditate pinguis purificat aerem, & est causa & signum morborum pestilentium.

Ad confirmationem respondeatur. Tempore cometae multo magis eleuantur vapores lacum & flagris, & cadaveribus, nam Sol, medio fuis lumine & innotuere vult eleuare pro cometae generatione exhalationes, multo magis vapores eleuabit ex cadaveribus, lacum & flagris.

Ad sextum argumentum respondeatur, ex 285. notabilibus, & vltima probacione conclusionis.

Ad septimum argumentum respondeatur. 286. duobus modis. Primo modo, quod Reges & Principes licet cura in argumentis dicit aliantur, postea autem propter libertatem innotuere reguntur, & cum magis appetant quum conuocant, temperem acquirunt in peritua postea dependunt & acquirunt interperem ratione cuius magis parati sunt incidere in lethales agreditiones.

Secundo modo respondeatur. Licet corruat

157. ra Regum & Principum temperata sint, veniunt esse ac redire absolute omnibus motibus. Ceterum non resistunt particulariter, & determinat, nam minus resistunt motibus calidis quam corpora frigida, & minus resistunt motibus frigidis quam corpora calida: si liquidum magis oppositum extremum extremum, quam melius extremum, quare cum tempore Cometae eleuantur exhalationes calidae & siccae sunt causa argumentum adharum & sicca rum, & cum Reges conuincunt maioribus curis, & vii sint minus generosi & odoribus, quae calida & sicca sunt, adeo magis patet sunt ad arguitudines quas causa Cometae valet inducere quam reliqui homines.

158. Ad videntur cum sua confirmatione, respondentur ex primo notabili, & concedo homines non moueri ad bella notentur. Ceterum sancti Altra inclinant, ita tempore Cometae, causa eis calefacientia corpora, est causa vbi nulla illis quomodo generetur quae occasione praestat ad bella.

159. Octauum argumentum quod est Feniis, loco octo, probat meam conclusionem, nam quando natura subito mouetur, & caliditate in frigiditate est valde periculofum cum natura non patitur repentinis mutationibus, ut ait Galenus in arte medica cap. 86. ita in praesenti cum homines tempore autumnii nimis calefacti est exhalationibus in inferiore regione coeli, repente & procius aduocant hyems, est valde periculofum, & aduocant hyems cum consumpat naturam, cum dissoluendo vbi Hippocrates ad le ratione vult illa videntia atque sequens, lib. 2. Aphorismorum, quod dicitur Galenus in commentario. Et veritas haec tam manifesta est, ut non solum, quando homines mutantur a naturali dispositione ad praeter naturam, subito fit illa mutatio dolorifica, sed etiam quando mutantur a praeter naturalis dispositione ad naturalem sic etiam dolorifica & morbosia, vbi patet ex Galeno libro 1. Methodi c. 7. & nos experientur quando manus & pedes maxime frigunt & subito igni applicatur, tunc autem percipitur sensatio dolorifica, & in medicina frigiditas non potest subito corrumpi, & partes adquirunt sicut calorem, & incitatur iniquis intertempore quae maxime dolorem concitat, aduocet Galeno 1. 2. c. 102. et in principio & multo maiorem diffinitionem, dolorem & corruptionem causant illa subito mutatio de autumno ad hyemem, in corporibus tenens & morbosius, ut in corpore Regum & Principum, quam in alii.

Ad Gal. autem lib. 3. aphorismorum. 2. & 1. respondentur, Naturam calidam melius se habere ad frigidam, vt potest contraria quibus corri-

gunt, quando mutatio non subita & confusum facta, sed leniter & paulatim.

Ad nouum argumentum respondetur, Cometam non prognosticare praedicta mala in toto mundo, sed in illa parte terrae, quae exhalationes eleuantur, & sic in parte, versus quam cauda eius minatur, cum exhalationes eleuantur accensae remanent, & ab illa parte fouentur ab aliis exhalationibus, in illa inquit, insula clara prognosticatur. Quare minus audicendum est Feniis, cum afferat eandem Cometa nihil agere cum fit luminis splendorem nam Cometa, vbi supra dicit, nihil agit, sed exhalationes quo tempore eleuantur, cum reperiuntur pro eius generatione & pro aëris alteratione, quae in his inferioribus remanent praedicta mala valent causare, & Cometam ea prognosticare. Ad confirmationem respondetur verum esse quod dicit Seneca ceterum vbi reperitur maior resistentia longum tempus praeterfuit debet antequam effectus eius consensuatur, vbi autem minor erit resistentia in breui tempore apparere.

ARTICVLVS III.

Quae Cometae valet apparent.

1591. ET videtur quod frequenter apparet debent. Primo, quod de galaxia dictum fuit, cum consensuare vapores continuo albedines in superiori regione, sed tam propter motum, cum propter ignem viciniam accendit debent. Ergo non raro, sed frequenter Cometa apparet. Probatur minor. Nam motus magnus & velox valet ignem, ut quae supra, quare motus caudae calorem dicitur fieri, sed vapores motu magno mouentur & liquidum motus magnus est qui mouetur per magnam spem, & nullum est maius quam illud quod reperitur ab ista regione vbi ad regionem supremam aëris, & etiam motu velocissimo mouentur. Siquidem cum sine de natura aëris, motu velocissimo moueri debent. Consequenter patet.

Secundum arguitur, in maiore parte anni eleuantur exhalationes vsque ad ignis regionem. Ergo Cometae frequenter generari debent. Consequenter patet, nam exhalationes calidae & siccae lenissime sunt, cum sine de natura ignis. Sed haec in maiore parte anni eleuantur: Ergo frequenter accendunt vsque ad ignis regionem. Maior patet. Nam quando aliqua res accendit ad vnum elementum magis de eius natura participabit, & in qualitatibus, sed exhalationes accendunt ad ignis naturam, ergo de eius qualitatibus magis participare debent. Antecedens principalis argumenti

mentis probatur, quod quae exhalationes eleuantur oportet debent ad ignis regionem, si in maiore parte anni eleuantur, ergo in maiore parte anni generari debent. Cometae. Maior iam est probata. Minor probatur, nam exhalationes eleuantur toto tempore Autumnii, ergo in maiore parte anni eleuantur, ac per consequens Cometae frequentes generari debent. Antecedens probatur. Nam tempore Autumnii & Veris non reperiuntur impedimentum ad eorum generationem sicuti reperiuntur tempore Hyemis, propter frigiditatem scilicet, nec in tota Aethiopia reperiuntur summa caliditas valens ad dissipare. Confirmatur. Pro ignis fastidio existens confusio debet ad ipsius ascendere, & turbulencia sed haec accessit fuit Cometae. Ergo assidue Cometae generari debent. Maior patet. Nam cum ignis vocaturum dicitur, si non combusibilis applicatur, deficit Minor patet, si liquidum Cometa nihil aliud est, non exhalatio accensa durans per spatum illud non exhalatio, & clarior.

1592. Tertiū arguitur. Non est maiore ratio quare reliqua impulsionis meteorologicae generentur quam Cometa, sed illa frequentius generantur, ut patet de pluuia, ventis, imbribus, aëre, &c. Ergo similiter & Cometae. Maior patet natura sicui praestat causam materialiam pro repleturum impulsionem meteorologicae generantur, ita similiter praestat causam materialiam pro Cometae generatione.

Confirmatur primo, reperitur sepe cauda vbi situs Cometae & materialis ergo cauda reperitur ab eis Cometae. Antecedens patet, & causa materialis est materiae, ut patet, sed qualem reperitur ignis in maiori mole & intulio aduocant qualem reliqua elementa.

Secundum confirmatur. Stelle volantes saepe generantur. Ergo & Cometae. Antecedens patet experientia. Consequenter probatur. Stelle volantes sunt eisdem rationis cum Cometa, vbi infra patet, ergo non est maior ratio, quare illa generentur quam Cometae.

1593. Pro explanatione illius articuli adhibendum est, ex Aristotele & Doctore sancto 1. huius c. 7. & 1. in fine, vbi asserunt, quod ratione lucis Solis, & eius motus, exhalationes quae eleuantur, dissipantur & si abque existant in his reperiuntur, eadem ratione dissipantur, & cum ad Cometae generationem nec cessat, sit aduocant, & congregato exhalationibus, deficiente illa, apparito Cometae deficiet, ac illud existit quod in exhalationibus reperitur, valet admare, & conglutinare & congregate exhalationes, &

non dissipat Solis calore, & vna fit multiplicatio exhalationum cum haec fit impeditio propter iuniam consistentiam, ne diffugerent, & sit instrumentum adglutinandum, Cometae apparet.

Conclusio.

1594. R. Arto Cometa apparet. Conclusio probatur. Primo, experientia. Secundo, ex Aristotele in praesenti Cometa, vbi quare et autem patet non sicut Cometa. Non sicut in causa illa Solis. Altra vbi quare, quod explicat sanctus Doctores, & probantur ratione deducta ex verbis Aristotelis & Doctores sancti. Causa materialis Cometae aduocantur in regione galaxiae. Sed licet iudicet pro sua confusione causa materialis cum accedat ad consensuandum galaxiam, ad Cometae generationem deficit. Maior est illoem illud natura verum. Minor probatur. Illud quod ferret ad illa debet isoere causam materiam, alia deficiet, vt patet de igne, qui deficiente pabulo deficiet, ergo cum deficiat causa causa eius materialis sepe fouetur. Consequenter probatur, nam causa materialis galaxiae magis condatur & accedit pro eius confusione, ergo deficiet pro generatione Cometae nisi superabundat pro illius confusione, & residuum valet pro generatione Cometae. Consequenter, quia materia Cometae, sepe transiit in ventos, ergo raro sunt Cometae.

Secundum probatur conclusio ex eisdem auctoribus. Causa quare Cometa non apparet ita vbi iam Solis, quae Solis calore dissipat, & dispersat exhalationes, & dispersat illud quod valet exhalationes illas, sed saepe dissipantur ab illis caliditate non sicut iam vbi illas, ergo raro apparet debent. Maior est Aristotelis & sancti Doctores. Maior probatur. Sol calefacit non solum illud quod prope se est, sed distans. Ergo media calefactio saepe dissipat valet exhalationem, ac per consequens Cometae raro apparet debent. Consequenter probatur, nam cum exhalationes sunt calidae & siccae, & tenuissimae, non solum intra viam Solis, sed extra, eius calore dissipantur.

Tertiū probatur Conclusio, sic dicitur. 1595. tenent, & cetera igneae impulsionis meteorologicae generantur ex eadem materia ac generantur Cometae, sed illa perdunt non possunt, & ea quod causa materialis non reperiuntur, pro illorum confusione in longum tempus, nam illi vix fuisset, Cometae essent, ergo cum cito dissipantur, ex deficiente causa materialis non praestat sicut pro Cometae generatione. Maior patet quae thioe prima

sequenti. Minor patet experientia. Consequenter probatur, nam si reperiretur causa materialis, non dissipabatur cito, ergo cum non reperitur cum dissipatur, ac per consequens ex defectu huius, raro Cometa appareret.

398. Ad primum argumentum antepositorum responderetur. Quod licet mouerent vapores pro galaxie conseruatione, vsque ad supremam aeris regionem, & moro magno moueretur, non moueretur velocissime, quia est conditio vt mobile calefiat, sed moueretur sensim, & paulatim, & aerea quam ascendat ad locum in quo igni porrant, ab igne galaxiam conseruatur.

399. Ad secundum responderetur. Tota anni tempore vapores & exhalationes ceteras, & praecipue in Autumno, & Vere, Hyeme, & Aestate minusculem autem conueniunt vapores in impressiones aquae, & aerae, & exhalationes transcunt, & vel dissipantur, ventus inuocatur, & valet galaxiam conseruare. Ad confirmacionem respondetur. Ignem forsium creatum non indiget ad sui conseruationem cubilibus, liquidis conseruatur sicut fuit creatus, vt Aer & Terra, & ex portione maximo, separantur elementa ad sua loca, ratione cuius, conseruatur.

300. Ad vitium responderetur. Quod maior ratio est quare generetur reliquae impressiones meteorologicae, aquae & ignis, quam Cometa nam ad Cometae generationem, necessarium esse illam consistentiam, & ad auacionem conseruari, quae calore Solis dissipatur, & exhalationes non sunt fortiores, ita vt illis Cometa generetur, sunt tamen ad alias impressiones ignis, & aerae necessariae & per hoc patet ad primum conseruationem. Ad secundum etiam patet, cum ad generationem stellarum volantium, non sit necessaria praedicta consistencia, quae necessaria est ad generationem Cometae, quare frequenter generantur. Cometa autem ex illis defecta 310.

ARTICVLVS IV.

In quo tempore Cometa magis apparet.

301. **E**T videtur. Quod in aestate, cum tempore aestate magis apparent lances ardentes, stellae currentes & aliae ignis impressiones quam in reliquis temporibus, sed haec procedunt ab exhalationibus. Ergo Cometa in aliis apparet debet. Maior patet experientia & minor probatur. Nam cum exha-

lationes sint calidae & siccae maiorem conueniunt & assimilantur habent cum igne, quam in vapor, praerogatum quod ex exhalationibus viuente igne generantur ignis impressiones, viuente autem terra cortex generantur, vt supra diximus. Consequenter probatur, quia non est maior ratio quare praedictae impressiones ignis generentur, quam Cometa.

Confirmatur. Si propter aliquam rationem fuisset maior ratio, effectus, quia defecit consistencia praedicta in articulo precedente, sed hoc non, ergo non est maior ratio, ergo facti generantur reliquae impressiones, ita similiter Cometa generari debet. Maior fuit inuentionis positum in articulo precedente. Minor probatur. Impressiones ignis, lances ardentes & reliquae quae ex exhalationibus generantur, generari non esse possibile, si in eis aliqua pinguis aerea non reperitur sed generantur ignis impressiones, ergo in eis pinguis quae consistentiam indicat reperitur. Maior probatur experientia. Nam idem finis accendi non potest, quia in eo non reperitur praedicta pinguis facies consistentiam. Ergo similiter, si in exhalationibus non reperitur pinguis ignis accendi esse impossibile, ac per consequens reliquae impressiones ignis generari ex eis non potest.

Secundo arguitur & probatur. Quod in Autumno nullo modo potest apparere Cometa. Autannus est tempus frigidum & siccum sed ratione frigiditatis, & licetissimae minime possunt exhalationes generari, ergo neque in terra eleuatur, ac per consequens, cum non delectur causa materialis ex qua generetur non apparet. Maior est Galeni & Apollonij ratio, & 12. Minor probatur. Frigiditas & siccitas valet extirpare, & frigificare terram, sed ad exhalationes generandas & eleuandas est necessaria caliditas & humiditas. Ergo cum haec deficiant defecere debent exhalationes, ac per consequens Cometa non apparet tempore Autanni. Maior est per se nota. Minor autem probata fuit in questione de causa materialis impressionum meteorologicarum. Consequenter est clara. Confirmatur. Autannus inuenit terram calidam & siccam ex tempore Aestatis. Sed Autannus cum pinguis deficiat, cum exsiccat, & infirmitate, ergo remanere debet magis facta quam Aestate, ac per consequens, si propter licetiam Aestatis exhalationes non eleuantur ex quibus Cometae fiunt, multo minus tempore Autanni.

Tertio arguitur & videtur quod in Hyeme magis apparet debent Cometae. Humiditas aerea est necessaria ad consistendum exhalationem conseruandam. Sed Hyems est tempus humidissimum, ergo maiorem humiditatem

miditatem praestabit ad configurandas exhalationes. Maior fuit in articulo praedicta, quod autem Hyems frigida & humida sit vniuersa, quae est manifestum, praerogatum quod dictum fuit a Galeno 1. Apollonij 15. Consequenter est clara.

304. Quarto arguitur, & videtur. Quod in Vere nullo modo potest Cometa apparere, illo tempore magis eleuantur vapores cum exhalationes, ergo magis generari debent impressiones aquae, quam ignis. Antecedens probatur. Ver est tempus humidissimum, & calidum, sed viuente humiditate exhalationes non possunt generari, ergo nec Cometa apparet, cum non reperitur causa materialis ex qua fiat. Maior omnibus est manifesta. Minor probatur. Exhalationes sunt frigidae, ergo caudae non poterunt ab humiditate viuente. Antecedens est manifestum. Consequenter probatur, nam cum Aer sit humidus tempore Veris, & fit nimia moles aerae, cum ratione quantitatis eius, tum ratione viscositatis humiditatis valet exhalationes siccas quae sunt tenues & minime molles ac acreae, ratione cuius cum sit fons calidus delecta frigiditate manebunt calidae, & humiditate, quare non erunt exhalationes, sed vapores qui non sunt causa materialis meteorologicarum impressionum ignitarum, sed aerearum, vel aquarum.

305. Pro explicatione ritibus articuli aduertendum est, an omnibus temporibus possit exhalationes eleuari, ceterum in aliquibus magis, & in aliquibus minus, tempore autem Hyemis minus, nam propter frigiditatem & humiditatem Terra frigida & humiditas, & cum in terra eleuantur fuit caliditas necessaria, & minus eleuantur tempore Hyemis, idem minus eleuantur, tempore autem Aestatis etiam eleuantur exhalationes, non tamen in tanta quantitate, ac tempore Autanni, & Veris, nam propter interitum caliditatem dissipatur, & caret illa portio fuit humiditate aquae, cum ratione caliditatis intensissime reuolatur. Haec cum est ratio quare fit tempore Aestatis accendantur exhalationes, & ex illis fiunt lances ardentes & stellae cadentes, non perdantur per magnum tempus spatium ac perditur Cometae, quia cum deficiat praedicta pinguis vel fit in minore quantitate, sic ab igne consumatur, quod non accidit Cometae, siquidem exhalationes ex quibus fiunt, consistunt pinguis in maiore quantitate, & beuissimum facile dissolubili.

Primo Conclusio.

306. **C**ometa potest apparere in omnibus annis temporibus. Conclusio est Aristotelis Fernandez in lib. Meteor.

tels i. horum c. 6. cum dicit mensuram Solis circa solubilitatem Hybernium existente in regione caelidit. Septembris crinitum fidei applausit. Et sanctus Doctor in eodem loco ait, in mensis Decembris & Ianuario Cometae apparere posse, quod autem apparere possit tempore Aestatis, patet per argumentum primum in principio articuli positum, & quod in Autumno & Vere apparere possunt patet experientia, non ills temporibus eos videlicet.

Secunda Conclusio.

307. **C**ometae magis apparent tempore Autanni, & tempore Veris, quam in reliquis temporibus probatur dictis temporibus reperitur plus de causa materiali Cometae quam in reliquis, ergo in praedictis temporibus magis apparet debet Antecedens probatur. Tempore Autanni & Veris non reperitur nimia frigiditas, & nimia caliditas quae valent aliam inersare, & congelare, & repercutere ne in terra eleuentur, & haec caliditate, attendere & dissipare. Ergo in illis temporibus magis apparet debet. Cometae cum in reliquis consistunt, causa materialis Cometae necessaria debet esse constare pinguis humiditate vt accendantur, sed haec plus reperitur illis temporibus, quam tempore Hyemis & Aestatis. Ergo illis temporibus magis apparet debent quam in aliis. Maior recepta est. Minor vero probatur. Tempore Aestatis ratioe intensissime caloris resoluitur & evanescit praedicta pinguis, ergo in illo tempore minus de causa materiali Cometae reperitur, tempore autem Hyemis propter humiditatem aquosam minus de humiditate pinguis & aerae reperitur debet.

Tertia Conclusio.

308. **T**empore Autanni magis apparet debet Cometae, quam tempore Veris probatur conclusio Primo exhalationes ex quibus fiunt Cometae, sunt calidae & siccae, sed haec magis conseruantur tempore Autanni quam tempore Veris, ergo Cometae in Autumno plura quam in Vere apparet debent. Maior est per se recepta. Minor probatur. Ver est tempus calidum & humidum, Autannus pinguis & siccum. Ergo tempore veris magis dissipantur exhalationes quam tempore Autanni, ac per consequens magis conseruantur in Autumno quam in Vere.

Secunda probatur. Tempore Autanni sunt inaequales mutationes, iam ad frigiditatem, iam ad caliditatem, sed haec valent conseruare, & eleuare exhalationes ad superiora 309.

eum tum tempore reperitur plus de causa materiali, frequentius in illo tempore appere debent. Comete. Maior est Galen. j. Aphorismorum 9. 12. Minor probatur. Nam cum non fit calidus equalis & per diuersos, non valet dissipare exhalationes, eadem ratione frigidas non valet condensare, & increscere. Ergo datur locus ut ab regione supremam aeris moueantur, ubi accenduntur & fiunt Comete. Sed dices etiam in Vere reperitur hæc inæqualitas: ergo simili modo Comete apparebunt tempore Vera sicut apparet tempore Autumni. Præterea Galen. lib. 43. Aphorismorum 10. Artic. Nam hoc quo tempore profundum corporis expurgatur variis humoribus à partibus principalibus, ad curam peruenientes. Sic gargar. & sepe. & vitiligines, & impetigines, & pustula quædam viciose multæ generantur. Ergo si in corpore humano hoc accidit ex adactu caloris, etiã ex eodem aduentu ex terra eleuati debent exhalationes quibus Comete generari debent, ac per consequens plus generabuntur tempore Vera quam tempore Autumni. Ad primum horum responderetur negando eandem inæqualitatem reperiri in Vere ac in Autumnio. Imò nulla inæqualitas reperitur, propter hoc. Ver est tempus saluberrimum, vt docet Hippocrates j. Aphorismorum 9. atque minime exitiale, & fic Autumnus est tempus morbificum propter inæqualitatem, iam ad calorem iam ad frigiditatem: sic Ver est saluberrimum propter æquilitatem. Ad secundum responderetur verum esse, tempore Vera eleuari à partibus interioribus terra ad extimas vapores & exhalationes sic eleuantur à profundo corporis innam partes tenues & vapores. Ceterum in corporibus animalium remanent & hinc pustule, & omnes non bi cutanea à Galeno enumerata, & similes exhalationes à terra eleuantur, in ea remanent vt aliquæ res generæ, & cũ fuæ eas vincat, generantur impressiones terrea, vt sunt tubera funguliositates & alia huiusmodi: nam propter crassitatem & viscositatem, qua terra acquiritur tempore Hyemis exhalationes ab ea sursum eleuatur, accendi non possunt, vt ex eis Comete generentur.

- 310. Ad argumenta in principio Articuli postea responderetur, & ad primum patet ex prima conclusione: ad confirmationem patet etiam quod fit dicendum ex notabili.
- 311. Ad secundum responderetur. Quod Autumnus, licet fit tempus frigidum & siccum, est etiam tempus inæquale iam ad caliditatem iam ad frigiditatem tendens, inique etiam ad humiditatem, vt patet cum in eo appareant abundantes pluuia, cæterum ex hæc in-

æquilitate prouenit quod eleuentur exhalationes, & minime dissipentur, & simul conduntur hæc diuersimodè humiditate, & secundum hæc diuersimodè responderetur ad tertium. Ex ex probatioibus secundæ conclusionis. Ad vltimum patet etiam ex prima conclusione.

ARTICVLVS V.

A quo prouenit Cometes diuersi sicut coloris?

PRO parte contraria arguitur primo, & probatur. Cometes non possunt consistere diuersi coloribus. Cometa est ignis ergo appere debet solum ignis color. Antecedens est verum cum Cometa fit exhalatio accensa, & sicuti lignum accensum est ignis, ita etiam exhalatio accensa est ignis. Consequentiã probatur. Sicubi non reperitur in his inferioribus ignis diuersi coloris, ita similiter in superioribus non debet reperiri. Confirmatur. Si propter aliquam rationem Cometa appere debet diuersi coloris, est propter diuersitatem exhalationum, sed hoc non Ergo non debet apparere diuersi coloribus. Maior est vera, cum in Cometa nulla alia res inuenitur nisi forma ignis & eius partibus, sed non ratione forme ignis apparere debet diuersi coloris, ergo ratione partium eius. Minor probatur. Nam sicuti in ignis inferioris non reperitur diuersi coloris, etiam in combustibilibus specie differunt. Ita similiter & multo minus in Cometa, licet exhalationes specie differant. & cũ exhalationes specie non differant multo minus diuersi colores in Cometa reperiri debent.

Secundo arguitur. Cometa sunt cognoscenda per speciem quam nobis transmittunt, sed illa debet esse producta à calore ignis. Ergo solo illo colore consistunt omnes Comete. Maior est vera, nam vniqueque res cognoscitur per suam speciem. Minor probatur. Nisi modo fuisset producta à calore ignis, nullo modo diuiseretur in ignis vel Comete cognitionem, cum diuersi colores diuersas species producant.

Confirmatur. Omnes Comete sunt eiusdem speciei, ergo omnes debent consistere igneo colore. Antecedens probatur questione loquente. Consequentiã probatur. Nam color ignis est propectus ignis, vt affirmat Dioscorus in libro de Hierarchia Angelica capite 12.

Pro explicacione istius Articuli. Primo additur etiam quod licet Comete consistant diuersi coloribus, illi non sunt specie diuersi, sed

sed numero, siquidem color illorum est flauus atque lucidus, cæterum ratione intensiois vel remissionis quod prouenit ex densitate vel raritate exhalationum & ex distantia apparent. Comete consistat diuersi coloribus & frequenter hoc accidit ratione modij per quod Comete videmus. Ratione primum, nam exhalationes ex quibus fiunt Comete possunt esse multij densitate & obturæ, quod prouenit ratione densitatis, vel possunt esse multum lucidæ & candidæ pro eorum raritate, vel possunt esse mediæ inter raritatem & densitatem, & sic erunt etiam mediæ inter obturam & candidam. Ratione secundij. Nam ex nimia distantia Cometa appere possunt colore siculo vel caruleo, vt patet quando à longis videmus aliquod obiectum eisdem coloribus appere vt montes, videmus vel tueres. Ratione tertiã, vt quando videmus eum per medium coloratum, vel nimis splendidum, vt quando per vitrum viride de apparet obiecta viridia vel per vitrum splendidissimum obiecta candidissima apparent.

Secundo aduertendum est ad nouem differentias reducti posse omnes Cometas Prima autem vocatur versatilis, est hostilis aspectus, & non multum distat à Sole. Secunda vocatur Tenaculum, & consistat colore veluti est color stellæ Martis, & sic illo exte radius veluti fumus cinere mixtus. Tercia vocatur Peritica qui non multum terret, licet ab eo exeat radius crassus. Quarta vocatur miles, & sub se habet multos radios qui magnas esse, & assimilatur Lune. Quinta dicitur domanus à Leone, & est de natura Mercurij, & consistat ex rubro colore & non est magnus licet caput eius sit magna fura ascendens & eius cauda infra. Sexta dicitur, maritima & consistat colore rubro, vel latere à flauo, & est de natura Martis, & probatur antiquitates. Septima vocatur argentea, quia radius eius similis est argento candidissimo, ideo nimis lucidus est plus quam relique stellæ caelestes. Octaua dicitur Rosæa, est magnus & rotundus, & dicitur talis propter colorem rosæeum quo consistit, vltima vocata est nigra, & est de natura Saturni & color eius caruleus & obturatum est tendens magis ad caruleum quam obturatum.

Conclusio.

- 315. Comete appere diuersi coloribus. Conclusio patet experientia, siquidem eos videmus consistere colore rubro, flauo, caruleo, veneto, lacteo, cineritio & alius multis. Probat ut ratione, ex densitate partium, & similitate ignis accensus apparet caruleus, vt patet Fernandez in lib. Meteor.

res quando accenditur in sulfure, & ex raritate partium ignis accensus, apparet subfauus, res quando accenditur in lupæ & ex mediocritate densitatis & raritatis partium ignis accensus apparet colore igneo, sed hæc omnia partibus partium reperiri in Comete actione. Ergo Cometa pro densitate partium in raritate vel densitate vel mediocritate diuersi coloris apparet. Maior est clara. Minor probatur. Nam exhalationes possunt consistere vel densitate, vel raritate, vel mediocritate, tum ex tempore in quo generantur, tum ex terra & aqua ex quibus eleuantur, tum ex agente mo lium rarefaciente, vel condensante, vt quando accenditur in sulphure, vt quando reperitur tempus in quo aer fit calidissimus & nebulosus, tum exhalationes quæ eleuantur cum aer iuxta ad curam generationem sunt densæ & caruleo, & Cometa accensa apparet caruleo colore, vel veneto, vel purpureo, vel rosæo, & quando aer est perficius & clarus generatur exhalationes raræ & splendidæ, tum Cometa ex his generis apparet colore subfauo & alius huius similibus. Ex terra, vt quando ex illa eleuantur exhalationes est nimis crassa & densa, tum autem generatur crassæ & densæ. Et sic raris & tenuis generatur exhalationes raræ & humidæ. Et sic Sol calidus valent nimis cas rarefacere, vna vobiscum ignis calore, vel mediocri non valeat cas rarefacere sed densa remanent.

Secundo probatur. Conclusio ex nimia distantia, obiecta apparent vel nigra vel colore huius propinquo, caruleo folio vt patet quando à longis videmus montes, qui caruleo colore consistunt. Ita similiter fit Cometa in loco distantissimo sit aliquo ex his coloribus apparebit, & aërem fit in loco propinquo omnibus apparet. Cometa colore subfauo, & fit in mediocri apparet colore igneo & probatur.

Vltimo arguitur. Aer per quem species Comete transmittuntur vique ad nos potest consistere aliquo colore rubro, sic licet vel albo vel caruleo, ergo sicuti per vitrum aliquo colore prædium obiecta apparent afficit aliquo colore. Ita similiter Cometa cum per tale medium apparet, afficitur illo colore apparet debet. Quomodo autem prædicti colores generantur & apparet ex prædictis tribus modis, lib. j. clarè patet.

Ceterum vt melius intelligatur conclusio aduertendum est colores prædictos non esse veros colores cum Comete non sint mixta, siquidem sunt purum elementum ignium, quare intra sui latitudinem consistere debent, dicit coloribus apparentibus, quod magis patet ibi. lib. d. 2. ad argumentum autem patet, quod fit dicendum.

QUESTIO V.

De reliquis impressionibus ignis in tres articulos diuisa.

318. **ELIQUAE** impressiones ignis, quae in aeris regione apparent, sunt columnae pyromadalis, scintillae ardentes, lanceae ardentes. Dabo candida ardentes, cupra fulantes. Draco ignem suffulans, alipalae ardentes, lucidae, fidus volans, ignis factus, ignis ascendens, Hyatus & Vaeago.

ARTICVLVS I.

Primo omnes praedictae impressiones ignis sunt eisdem speciei an diuersae.

319. **PR**o parte contraria aliqua sunt argumenta. Primum. Illa quae constant diuersis definitionibus in specie eadem differunt. Sed impressiones ignitae, constant diuersis specie definitionibus, ergo illae specie differunt. Maior est veritas: cum definitio explicet essentiam rei per genus & differentiam. Ergo diuersae definitiones diuersas essentias specie explicabunt. Maior patet, minor probatur. Cometa explicatur per diuersam definitionem ac explicatur draco ignem suffulans & hoc per diuersam definitionem ac explicatur fidus volans. Et hoc per diuersam, ac explicatur stellae cadentes. Et sic de singulis ergo differunt specie. Antecedens probatur. Nam Cometa definitur hoc modo. Est exhalatio terrestriis calida & sicca quae inflammatur, circulariter mouetur, vt supra. Draco autem ignem suffulans sic definitur. Est corpus intus inflammatum & incuruatum per os ignem suffulans ex oppositione frigidi, & sic de reliquis, vt patet in aeraum explanatione in particulari.

Secundo sic arguitur, si omnes impressiones ignitae solum differunt differentia communis vel propria non intrant differentiam propriissimam in eorum definitione, sed intrant. Ergo differunt specie, non numerice. Maior est vna conditio differentiae, scilicet quod solum differentia propriissima intrat in definitione rei, & non communis vel propria vt patet ex Porphyrio cap. de diuina. Maior probatur tam ex aeraum definitione tum quod sola vna definitio omnes impressiones ignitae differant, vt omnes homines definiuntur per vnam definitionem. Confirmatur. Omnes impressiones ignis cognoscuntur

per suas definitiones. Ergo sunt propriissimae, ac per consequens specie differre debent.

Tertio arguitur. Scintilla ardens est eiusdem speciei, cum alia scintilla ardente, ergo differre debet specie a reliquis impressionibus igneis. Antecedens patet, & Consequens probatur: magis debet differre scintilla ardens a quacunque impressione ignea quam ab alia scintilla ardente, sed ab alia sic antilla ardente differt numero, ergo ab aliis impressionibus ignis differt debet plusquam numero. Maior est per se manifesta. Minor conceditur ab omnibus. Consequenta probatur. Differentia plusquam numero est specifica vel generica. Sed vna scintilla ardens differt ab alia impressione ignea plusquam numero. Ergo differt debet omnibus impressionibus ignis ab aliis vel specie vel genere.

Quarto Arguitur. Si praedictae impressiones solum numero differant, non elicit scientia de illis. Ergo non numero sed specie differunt. Antecedens probatur. Nam scientia non agit de indiuiduis cum fiat infinita, ergo non dabitur scientia de illis impressionibus ignis, ac per consequens non numero differant, sed specie, sed specie.

Quinto Arguitur. Per diuersam figuram deuenimus in cognitionem diuersarum impressionum, vt per figuram hominis deuenimus in eius cognitionem, & per figuram equi in equi cognitionem & per figuram Leonis in eius cognitionem, & sic de singulis. Sed omnes impressiones ignitae constant diuersis figuris ergo per eas deuenimus in cognitionem differentiarum figurarum eorum. Maior ex parte necessaria probata remanet. Minor patet vti eas habent diuersas figuras. Consequenta est clara. Confirmatur, quomodo vno loco elicit species inimiciter, quam non elicit vno cane, & ambo constant eodem colore, & sensibilibus propriis. Caeterum sensibile commune figura scilicet non constat. Ergo non per sensibilia propria cognoscit omis illum elicit inimicum vel amicum sed per figuram quae est sensibile commune ac per consequens per illam cognoscit diuersam speciem.

Sexto arguitur. Mouens vt quod sursum 324. & mouens vt quod deorsum, sunt mouentia contraria, & minus principalia diuersiorum mobilium in specie, quia sunt mouentia vt quo magis principalia, sed in impressionibus ignis haec mouentia contraria reperiuntur, ergo sunt diuersorum specie mobilium Maior probatur. Nam leuitas quae est mouens vt quo sursum, & grauitas quae est mouens vt quo deorsum sunt contraria inter se & minus principalia, vna corporis ignis quae

est leuitas, altera Terrae quae est grauitas. Tertio autem & ignis fuit mouentia magis principalia deorsum & sursum. Minor probatur. Nam aliae impressiones ignis mouentur sursum, & aliae deorsum. Ergo in respectu debet mouens vt quo minus principalia sursum mouens, vt quo magis principalia sursum specie distandum a mouente vt quo magis principalia deorsum cum in illo reperatur mouens vt quo minus principalia deorsum, ac per consequens illae impressiones speciei eorum diuersae.

325. Septimo arguitur. Aetiones diuersarum rationum habent terminos specie distinctos. Sed per aetiones diuersarum rationum producuntur impressiones ignitae. Ergo illi diuersi termini speciei eorum, ac per consequens formae speciei diuersae. Maior est clara. Nam praeterquam quod Aristoteles. Quotid Physiocorum ait motus specificari per terminos ad quem per rationem. Nam cum significatio sic admodum distincta specie a calefactione habet terminum specie distinctum. Minor probatur. Nam impressiones ignitae quodam generantur per calorem alia per frigidum patrem, & alia per motum localem. Ergo cum sint aetiones specie distinctae, terminum cuiusque debent specie distincti. Antecedens patet, quando de eorum ignis aetione in particulari agitur. Confirmatur pro effectibus determinatis speciei a natura constituitur. fuit determinatae causae per qua producatur ergo cum tunc diuersae causae a natura constituit ad ignis impressiones producendas, illae diuersae specie debent esse. Antecedens probatur. Vniuersaque effectus produciunt per virtutem suae causae quae inter se eam connexionem debet habere cum eorum. Ergo determinari debet vnaquaque causa intrinsece per suum effectum.

326. Octavo arguitur. Si omnes impressiones essent eisdem specie, indistincta ergo essent, sed ignis non potest esse speciei eorum impressionum, Ergo non erunt indistinctae. Maior est clara. Nam cum omnia impressiones ignitae praedicantur de igne in eo quod quid ignis erit species illorum indiuiduorum. Minor probatur. Nam si homini auferatur rationalitas remanebit animal quod est genus ad hominem & equum. Sed igni si auferatur differentia, non est genus in quod remaneat, ergo habet genus cuius ille species, ac per consequens cum non sit speciei, non habebit auisiditiam.

327. Pro exhalatione istius articuli aduertendum est. Illa quae sunt eisdem speciei esse illius subiecta, ita vt Petrus per dicatur de illis, in eo quod quid vt Petrus & Paulus qui sunt eisdem speciei sunt subiecta hominis qui de

illis praedicatur, quare haec est optima praedicatio specifica. Petrus est homo, & Paulus est homo. Ita subiecta differunt, & in specie sunt constantia. Illa autem quae specie differunt sunt vnum in genere, & sunt subiecta illius, quare haec est optima praedicatio generica homo est animal, quia homo, hoc differunt specie & conueniunt genere, quae diuersitas praesentat ratione forma substantiae, siquidem distinctio specifica praesentat in forma, numerica autem a materia quantitate signata, & cum Petrus & Paulus conueniant in vna forma, & non in eadem materia quantitate signata, differunt numero. Homo autem & Leo cum non conueniant in vna forma, specie differunt.

Prima Conclusio.

328. **O**mnes impressiones ignitae sunt eisdem specie. Conclusio. Aristoteles praefatus horum c. 4. per haec verba. *Dabit & Eger*. Haec enim omnia sunt eadem & per eandem causam, differunt autem per magis & minus. Idem tenet Doctor secundus in praesenti lect. 106. probatur autem ratione.

329. **PR**imo omnes ignis sicut eisdem speciei sicut omnes homines. Et omnes leones sicut praedictae impressiones ignis sunt ignis. Ergo sunt eisdem speciei. Maior est vera. Minor probatur, flamma ignis accensa in omnibus exhalationibus est ignis, sed ignitae impressiones sunt exhalationes accensa ergo sunt ignis, non aliter, ac si (supra, ignis, & paleae accendantur sunt ignis, qui sunt eisdem speciei.

330. **S**ecundo arguitur haec est optima praedicatio specifica. Conuocatio est ignis. Lancea ardens est ignis flamma cadens est ignis, & sic de reliquis, ergo fuit eisdem speciei. Antecedens est verum nam non est praedicatio generica, cum ignis non sit genus alios essent plures ignis speciei. Consequenta est clara.

Tertio arguitur differentia specifica inuenitur in forma specifica. Sed in impressionibus ignitis, non requiritur nisi vna forma specifica, ergo ille species non differunt. Maior est nota, nam sicuti differentia numerica sumitur a materia quantitate signata. Ita differentia specifica sumitur a forma. Minor probatur. In omnibus illis impressionibus non aliam formam reperiunt, nisi ignis formam, ergo sunt eisdem speciei. Antecedens probatur, non ideo dicantur ignitae impressiones ab vna subiecto materia ignis.

331. **Q**uarto arguitur. Vnaquaque impressio ignis est combustibilis vt supra, applicatur, praedegretur ignem, ergo est eisdem speciei. Consequenta probatur. Nam si produceretur ignis

ignis vniuoce, eisdem speciei sunt. Antecedens patet experientia cum vnaquoque impressio ignea ex exalationibus producat aliam, scilicet lancoriam, draconicam, &c. Confirmatur. Omnes impressiones igneae producuntur ab igne vniuoce ergo sunt eisdem speciei. Antecedens probatur. Nam licet producantur per motum vel per antipressuram per ignem producat. Quod probro. Si per motum vel supra remanet dictum quomodo tafaciat & rarefacit in genere caufae materialis, est dispositio ad ignem iuxta quam ignis in meditatione virtus valet ignem producere cum raritas fit virtus ignis. Si per antipressuram, infra etiam videtur, quomodo ignis valet producere fumum formam substantialem cum calor sit retrahat fit etiam ignis instrumentum.

32. Quirò arguitur. Propria patiens ignis reperitur in omnibus impressionibus ignitis. Ergo sunt eisdem speciei. Antecedens probatur. Nam calor in fumo & ficcitas prope fumum, in eis reperitur, et experientia patet, in stellis cadentibus, & fulminibus. Consequencia probatur. Impossibile est proprias pationes vnius speciei continere individua alterius speciei, quod probro. Propria passio est propria effectus naturae speciei cuius est passio, ex Aristotele 2. posterorum 1. & 9. & confirmatur, proprietates quoto modo ex Porphyrio cap. de proprio, reperitur et ea re eius est proprietates, sed calor in fumo, qui est proprietates ignis reperitur in quacunque impressione ignea. Ergo impressiones igneae sunt eisdem speciei. Minor patet ex Galieno lib. 1. de elementis c. 7. 9. Et confirmatur. Nam sicut subtilitas reperitur solum in omnibus individuis speciei humani Ita calor in fumo & ficcitas reperitur in omnibus ignis. Ergo ficcitas omnes homines sunt eisdem speciei, ita & omnes impressiones igneae. Nam illa quae habent eadem passiones habent eandem naturam speciem.

33. Sexto arguitur. Si propter aliquam rationem non essent omnes impressiones ignitae eisdem speciei, maxime quia producantur rationibus diuersarum rationum. Sed licet ratio est insufficientis ergo sunt eisdem speciei. Maior supra remanet probata. Minor probatur. Non est maior ratio quae accidentia producat ab actionibus diuersarum rationum eandem speciei, quam substantiae. Sed fumus producat à calore est eisdem speciei cum calore producto à Sole, & est collatione chabitis & filicis. Ergo ignes licet producantur per rationes diuersarum actionum eisdem speciei erunt. Confirmatur. Si propter aliquam rationem omnes impressiones ignitae non essent eisdem speciei ignis, maxime

quatinus generatur à causa particulari, igneque scilicet impressiones aut ingratas ab vniuersali. Sed licet ratio est insufficientis, ergo fumus producat eisdem speciei ignis. Maior patet quia quod est falsum, scilicet quod omnes aut reflexiones igneae producantur à causa vniuersali, nam verum est producta à causa particulari, igne scilicet et supra in citatis verbis questionibus promissalis ante questionem de obiectione horum librorum, praeterquam inquit in quod eius est falsum, probatur ignis generari à Sole est eisdem speciei cum igne genito ab alio igne, sicut cum Adamus à Deo creatus, et eisdem speciei cum alio homine genito à causa particulari. Ergo impressiones ignitae licet sint à causa vniuersali producat, eisdem speciei erunt cum igne producto ab alio igne.

Secunda Conclusio.

Omnes praedicte impressiones ignitae differunt accidentaliter. Conclusio licet magis indiget explicatione quam probatione pro quo auertendum est, ignem accensum in exalationibus calidis & ficcis fit accidentalibus figuris constare, pro diuersitate exhalationum in remanente, vel motu vel quietis. Sic autem exhalatio est inaequalis habens magis de grosso quam de subtili, quando ingitur apparet ignis quasi columnam pyramidalem, si vero exhalatio sit aequalis in grossitate, si vero exhalatio sit aequalis in grossitate ac in subtilitate quando ingitur apparet lancea ardens. Si vero exhalatio sit aequalis solum in subtilitate exalando omnes fides partes, et est continua et in vna parte accensa fit alia minima, tunc apparet candela ardens. Si autem praedicte exhalatio secundum fumum aequalitatem fit discrepantia apparent figurae ascedentes. Si autem exhalatio non habeat multam latitudinem sed solum apparet in longitudinem quando ingitur apparet Datus id est Titio. Ex ipsa autem exhalatione secundum hab figuram apparent exes id est caprae fatantes. Sed est differunt quod in Dato ignis est exalatio secundum vnam partem et non secundum aliam, in capra autem licet praedicte modo ingitur exhalatio, autem necesse fit scintillare & discurre ratione cuius apparent exes, et est necessarium ut aliqua partes illius exhalationis distendatur veluti capillamentum. Nam ignis licet partes apparet sicutae comae, & habet capras omnes. Praedicte autem exhalatio si non augere feruentem longitudinem, sed globata reperitur quando ingitur apparet ignis fatuus. Et ignis si generis si supra non reperitur, quous aliquid frigidum impediens ascensum ignis &

à fortiori moueri debet deorsum, & apparet sic cadens. Si vero corpus frigidum praedicatum infra illum ignem reperitur, & supra fiet sic frigidus, cum ascensum non possit, nec descendere moueri latera aliter & apparet sicut ad latera volans. Draco ignem sufficiens fit quando exhalatione conuincitur propter frigus exhalationis accensae ingitur tum ex antipressuram ingitur per partes inferiores, ratione cuius accensatur, & per vnam partemque os apparet, cum ignis ibi exilens non possit intrare remanere, per praedicatum os, seu foramen ex sufflatur & apparet ad modum draconis ignem sufficiens. Et exhalatio intra se conuincitur frigus, & supra fit exhalatio continuae quando accenditur, cum supra fit nullum impedimentum inuenitur, ascensum & vocatur ignis accensus. Si autem exhalatio secundum impedimentum accendatur, & nullus fit impedimentum propter frigiditatem apparet sicut volans, quod fiet cuius quando illa per vnam extremitatem accenditur, & videtur quasi ignis euertere cum producat de nouo in nouam partem super. Sic similiter ignis aliam ignis vadit produciendo, in nouam partem exhalationis. In v autem sunt impressiones ignitae quae in aëre legione apparent. Apparete autem possunt diuersi colores, sicut Cometae, & diuersi alii signis possunt constare per modum explicatum et ex doctore Sancto colligitur in praesentibus. Sed etiam ex Aristotele.

331. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, ad primum dico omnes definitiones impressionum ignitarum esse casuales vel patet in secunda conclusione. Nam forma substantialis vna est scilicet ignis quae diuersis figuris constat, propter causam materiam. Differentia autem illa quae in quacunque definitione praedicatur impellitur ignitae vna reperitur et differunt communis fide propria, non autem propria differunt.

332. Ad secundum Argumentum. Respondetur falsum esse intrare differentiam propriam vel communem in definitione essentiali praedicatarum impressionum ignitarum, quae essentialiter explicatur, siquidem vna definitio explicatur: cum tunc individua speciei ignis. Verum autem est differentiam communem vel propriam formam intrare in quacunque definitione in particulari in qua talio modo intrat differentia propria. Ad confirmationem respondetur quod licet fit necessitas definitionem esse essentialem ad noscendum quantumque speciem, non tamen esse necessarium ad cognoscendum quatenus quae impressionum ignitarum numero, definitionem essentialiam, sed casualem vel accidentalem vel ad cognoscendum Petrum distinctum

quum à Paulo sufficit cognoscere per suas differentias communes vel proprias quae in definitione essentiali manum reperitur possunt.

Ad tertium argumentum respondetur. Non propter hoc quod quando datur molles differunt numero inter se, & illas esse eisdem speciei, differre debent specie ab hominibus. Et non propter hoc quod magis differat molles ab homine differre debet specie ab illo. Nam magis differre non est differre specie vel genere, siquidem intra differentiam numericam reperitur magis & minus differre et vnaquoque molles ab altera & magis differre, vt vnaquoque molles ab vnaquoque homine. Siquidem si res differentes accidentales vel communes vel proprias reperitur inter molles & homines quam reperitur inter solas molles.

Ad quartum respondetur. Verum esse de individuis non dari differentiam. Ceterum dicitur de differentis communibus & propriis, vt de raro & densiore, leui & graui, de longo & curuo & de reliquis. Ceterum hoc non est agere de individuis sed de differentis mediis quibus cognoscitur, vt de hoc nigro, albo, fulco, floscente ambalante, lacteae, &c. Sic in praesentibus habet pars scintillae naturalis agere de igne longo, lato, curuo, mouente deorsum, & mouente sursum & denique de omnibus modis quibus accenditur.

Ad quintum argumentum respondetur. Verum esse quod per diuersas figuras cognoscimus diuersas species. Ceterum per diuersas figuras etiam cognoscimus diuersa individua, vt per circulum Petri cognoscimus cum distinctum ab alio qui circulus dicitur, & per nam distinctum cognoscimus alium qui similitate non constat. Sicut per circulum etiam cognoscimus distinctum esse ab alio qui cum non habet, & sic de ceteris.

Ad confirmationem respondetur. Quem visio lupi ab ea rege similitudo naturae vel formae responditur, quod figura si sequatur formam heterogeneam per eam venimus in cognitionem diuersarum specierum. Si autem sequatur formam homogeneam minime deuenimus in cognitionem diuersarum specierum, sed diuersarum formarum accidentiarum.

Ad sextum argumentum respondetur. Respondeo, si licet impressiones ignitae à principio intrinseco mouerentur, iuxta omnium positum differentiam. Ceterum, cum solum mouerentur à principio intrinseco feruntur, & praeternaturaliter deorsum, & laterales à principio scilicet extrinseco argumentum non tenet.

Ad septimum argumentum patet ex sexta probatione primae conclusionis, & ex eius confirmatione.

confirmatio. Vel secundo modo respondeatur quod illae actiones non sunt diuersae igni essentialiter, sed accidentales. Nam et fortaliter habent unam & eandem terminem quae essentialiter accidentales, id est, per modum scilicet per alium modum sequitur illae forma ac ipsamet, quando per aliam accipiuntur.

342. Ad vltimum respondetur quod si igni afferatur differentia qua genus constituitur, in esse ignis solum remanet genus. Elementum scilicet. Si quidem est genus, ad ignem aere, aquam, & terram.

ARTICVLVS II.

Visum omnes practice impressiones ignis generantur in uno & eodem loco

343. **E**T vultur quod fit. Impressiones ignis generant quatuor species, ergo in vno loco generant debet. Antecedens patet ex articulo antecedente. Consequenter probatur locus est principium generationis sicut patet. Ergo sicut ab vno parte generantur indiuisibilia eiusdem speciei, ita simuliter, in vno & eodem loco generant debent. Antecedens asseritur à Oryphio aiente, locum esse principium generationis: & consequentia est clara.

344. Secundò arguitur. Impressiones ignis sunt de natura ignis. Ergo generant non possunt nisi in ignis regione. Antecedens patet ex supra dictis. Consequenter probatur. Si in aere generarentur deberent in eo naturaliter quiescere. Sed non quiescunt, ergo non generantur in aere. Maior est veritas cum omnia generantur in suo loco naturali ibi debent quiescere, cum ibi conficiuntur. Nam vbi generantur ibi conficiuntur, vt patet indubie in omnibus. Minor probatur quia impressiones ignis, si non impediatur forsitan mouentur. Consequenter est clara.

345. Tertio arguitur. Impressiones ignis debent in vno loco vbi ignis reperitur, ac per consequens non poterunt generari in aere, ac tamen per consequens nec in diuersis partibus aere. Antecedens est verum, cum vnaquaeque res producat à suo simili vniuersa productione. Consequenter est clara, siquidem necessarius est contactus physicos vt aliquis effectus producantur à suis diuersis contactum virtutalem. Contra, nam virtus cui fit accidentis vtra suam virtutem producere nequit, sed substantia effectus vltra suam virtutem. Ergo à virtute ignis producti non poterit

& sic erit necessarius contactus ipsiusmet fluctante.

Quartò arguitur. Quod accipit formam aliquam accipit etiam locum, sed aer non est locus ignis, ergo ibi non potest ignis generari. Maior est maxima philosophica quod datur formam dat consequentia ad formam. Et probatur ratione, nam locus supplet illi quod forma externa praestare non potest, sed hoc quod praestare habet vicem forma. ergo qui accipit formam internam accipere etiam debet formam externam, quae est locus. Maior patet, nam forma internam dat et esse, & consistit ipsam. Ceterum ipsa non potest eam sibi conferre, ergo in loco in quo reperitur via confertur loci, sicut confertur, ac per consequens forma accipi debet in loco vbi confertur. Maior probatur. Nam potius ignis est locus aere, & aer locum, vt res occupans locum, ergo locum non poterit esse locus. Tunc sic. Ignis non potest generari in aere, ergo neque in vna eius parte.

Pro explicatio illius articuli primò aduertendum est. Exhalationem media sua leuitate ascendere sursum, modo non sit aliquod impedimentum, quare si hoc moueretur remanet intra terrae viscera ascendens autem sursum fit & mouetur versus ad sublimem partem superius aeri regione, vel retinetur in infima parte ipsiusmet superius aeri regione, vel non accedit vsque ad illam, sed remanet in medio itineris, in media flicata aeri regione et vel properat sui crassitie vel impedimentum extrinsecum, sursum non potest ascendere. Et necesse est quod prope non remaneat vel recessu maneat extra terram non potest ad extra ire super.

Secundò aduertendum est exhalationem praedictam cum fit calida sic fita & cum esse symbolice potest ab igne accendi, & est modo motu loci vt supra remanet praedictum, & ab antiphrasitica regione frigidiatatis medietate aeri regione, quomodo autem hoc fiat infra nunciatu fabularum de fulminibus, & confirmationibus & totiusmet agitur.

Tertio aduertendum est, quod licet de antiphrasitica in questione de media aeri regione agendum sit, hoc breuiter pro conclusione intelligenda, aliqua de illa antiphrasitica adhuc dicendum, nam vt ait Galenus à Aphroditum, si sicum affertur calidus alius cuius mixti protrahit ad sibi cognatum ratione cuius contigit substantiam illius mixti diffipari ac digerere & consumi, tempore Hyemis conuenit ac corroborari media colubitione & in profundum accedere, ideo exhalatio calida & sicca tempore aethio calor ad ibi cognati protrahit, & eadem dissipatur tempore autè autumnus, qui noctes illi sunt frigidiore,

frigidiore, calor illius colubiter, quare corroboratur, & à principio intrinsecus igne calidat, et exhalatio calida & sicca de illis naturatur, tunc autè diffipatur ita vnde praedicta caliditate ratione cuius ignis generatur, & licet ex illa generari poterat tunc ab ambrosio frigiditate & exhalationis exificatione, quia caliditas est adhor & intrinseca, & ignis instrumentum, ideo potius ignis generatur quam terra.

Prima Conclusio.

351. **I**N omnibus aeri partibus tam superius quam inferius atque mediis possunt generari impressiones ignis, & de facto generantur, quae conclusio est Aristoteles & sancti Doctores in praesenti. Et probatur experientia cum videmus in infima aeri regione prope cometeria, & praecipue tempore Autumnus, & in aeri feruente & tempore motu apparere caudela & lateras adentes, nam in eo loco per aliquam terrae aperturam eleuatur ex caudibus fumositate pinguis & glutinosa, quae cum fiat calida per antiphrasitica actionem ambicitur frigiditate vt fit tempore Autumnus, in quo aer infrigidatur tempore motus, hanc contrariam qualitatelem suscipiuntur interitum caliditas praedictorum fumositate & accenditur, qui cum fit continuus apparere veluti caudela adens, & patet etiam in superficie terrae apparere reliquias vel ad partem de qua ante viatores permittit ad motum iter agentes eas volant nam capere, & minime attingere possunt quod prouener, quia aer motus ab iter agentibus ferit secum illas, & viatores cum afflatis moueant aetern ante illas, ipsae autè motus illas ante illum, & usum capere non possunt, & contingit viatores currere motu velocissimo vt eas attingant, & eas magis elargiti, quia aer motus ante viatores properat motum velocissimum eorum eas mouendo magis elongantur. Contraque etiam supra aereis aliorum, vel equorum, & moluum vel supra haerent iter agentium apparere exhalationes ignitatis quod prouenit quia exhalationes à terra eleuatur, & per aerem dispersae adherent pilis aeternum illorum animalium, vel viatorum, & properat motum velocissimum quod mouerunt accenduntur. Quod autem in superius aeri regione generentur impressiones ignis patet ex quaestione de Coeneta vbi probauimus illas generari in loco superiore igni vicino. Et quod in media aeri regione generantur, patet de confirmationibus, fulminibus & fulgoribus, vt in suo loco dicitur.

Exprobatur ratione. In quaestione patet *Fernandez in lib. Meteor.*

aeri potest accendi exhalatio calida & sicca: Ergo in quaestione patet aeri impressiones ignis generari possunt. Antecedens probatur. Exhalatio ascenditur, vel properat virtutem ignis, vel properat motum, vel properat antiphrasitiam. Sed in superius aeri regione reperitur ignis vicinitas, & motus velocissimus, in media autem reperitur antiphrasitica, & etiam in infima simul & motus velocissimus exhalationum, ergo in quaestione patet aeri generari possunt. Minor suprà citatae probata. Minor non indiget probatione, licet prohibeatur in quaestione media aeri regione dictum sit. Consequenter est clara.

Tertio probatur. Vbi quocumque potest materia disposita ad introductiorem formae correspondens eadem materia disposita adesse, ergo necessitate facta forma introduci debet. Sed in quaestione patet aeri, non solum reperiri potest, sed de facto reperitur materia disposita ad formam ignis introductiorem, ergo, in quaestione patet aeri possunt generari impressiones ignis. Maior patet, quia in materia disposita ad formam introductiorem forma accendens minime conficiatur potest, quare expelli debet, vt illa introducat. Antecedens patet, nam illae dispositiones cum fiat ad aliam formam distinctam ab illa quae in materia reperitur, in illis confectus non poterit. Ergo expelli debet vt contraria introducat. Minor principaliter arguuntur probatur. Nam exhalatio calida & sicca in quaestione patet aere repta ratione motus, quia ignis vicinitas & adhoris antiphrasitica disposita est ad ignis formam introductiorem. Ergo hoc introduci debet. Antecedens probatur ratione ignis vicinitas nulli dubium est. Et licet motus & antiphrasitica probatur. Nam ratione motus potest caliditate quae refrigerat, vt antea dictum remanet. Ergo vnicuique ignis & non terra, ac per consequens ignis generantur. Nam vt supra dictum est ex exhalationibus vincitque ignis, quomodo generantur, & vincitque terra, ut quomodo generantur, locum exhalationis, & vincitque aere, aetern autem antiphrasitica, patet, nam per fignis circumstantias caliditas exhalationis contrahitur, & corroboratur, & cum caliditas illius sit ignis instrumentum à principio intrinsecus, igne scilicet, in meditatione illius virtutis ne deficiat generari ignem.

Quartò probatur conclusio. Aer non contrariatur igni in adibus ergo nulli eius patet impedimentum vt in quaestione generentur exhalationes ignis. Antecedens patet, cum ignis & aer symbolizentur in adibus. Consequenter est clara. Nam si aliquod impedimentum debeat reperiri, est incommuniabile, sed hoc praeterquam quod non est cum adibus, patet.

parum aut nullum impedimentum erit, quod ignita impressiones generentur in quocumque eius parte, accidit etiam quod exhalatio ut accendatur requirit aliquam humiditatem aerem aliam minime accendi poterit, ut patet de cinere qui cum milla humiditate pingui conillet, non accenditur.

354. Ex v. cognoscitur quia impressiones sunt quae in extrema aeris regione generantur, & quae in media, & quae in infima. Adherendum est exhalatio, aut est miltima calida, leuis & subtilis ratione cuius ascendit vsque ad extremam aeris regionem, quae accessiva generatur columna pyramidalis, (circuli ardentis, lancea ardens, candelae ardens & datus eo modo quo supra in confectione fuit dictum) si vero exhalatio fit adeo medicos calida, cum non sit miltima calida & leuis, tunc ascendere non potest vsque ad partem superiorem aeris, & in medio demoretur, & si ibi accendatur generatur quae salutaris, dracones ignem suffulantes, ferae volantes, cadentia, & ascendentia & ignis furvus. Si vero tam crassa & pinguis fit exhalatio, & remissio calida, tunc nec ad medium regionem aeris ascendere potest sed infra retinetur, ex qua generantur candelae saepe aures mularum & equorum iter facientium, & prope cometeria ut ex fua figura patet quae in libro sequenti quaestione quarta articulo fecando, manifestabuntur.

Secunda Conclusio.

355. Impressiones ignitae, quae in suprema aeris parte generantur intra terram generari possunt, quae generit vocantur rartaei. Conclusio est Aristoteles lib. de mundo ad Alexand. & patet experientia, siquidem videmus per aliquas terrae aperturas ignes suffulantes. Et probatur ratione exhalatio calida & sicca intra caueas terrae inclusa habet causam inflammationis cum per antipositam adhesionem & per motum velocissimum in vicinis terrae accendi potest. Antecedens patet, nam ratione frigiditatis terrae calor eius corroboratur, & ab intrinseco igne ficitur ut supra dictum remanet accendi potest, & erit mouetur motu velocissimo. Nam cum sit leuissima tali motu mouetur, ratione cuius accendi etiam potest, & acet consequens in vicinibus terrae ignitae impressiones generari debent.

356. Secundum probatur, nam ut ex Galeno patet lib. 8. de vitiis partium cap. 4. docens naturam contraxisse in certo animalium plenum exsidentem, quae fuit vasa arteriiformal formam recta, ut spiritus vitalis ibi plus attenuatus ratione illorum focanum angu-

liffimorum in spiritum aeternalem conuertatur, qui tenuissimus est quam vitalis. Ergo ita similiter exhalationes commorae per angustissima terrae foramina, eodem modo attenuari debent, & cum sint calidae & siccae, ita attenuatae sua forma exhalationis conseruari non possunt, & cum non sit alia forma propinqua ad illam saluberrimam, sicca etiam & tenuissimas nisi ignis forma in illis concauitatis, & ad praedictis exhalationibus generari debet. Et cum maiorem occupet loci euicerat terram, & ad extra emipuit, quod accidit in paribus terrae siccissimis vbi miltimum implementum reperitur, ratione ficitur nimis humiditatis & frigiditatis valentium formam ignis introducere impedire.

Ad argumenta in principio quaestiois 357. ponitae respondetur. Et ad primum duo impressiones ignitae generari in vito & eodem loco. Siquidem totus aer est vniuers locus generationis curum. Vel secundum respondetur, & melius propter impressiones ignis generatis in vicinibus terrae non esse inconueniens plura indiuidua vniuersi speciei generari in eodem loco, ut patet de diuersis animalibus generatis in terra, & de diuersis & tanis generatis in aquis quae etiam tempore phouae in aere generantur. Ad illud autem Porphyrj respondetur ex probatione quaestioi argumenti quod probat locum tepere id quod forma inuenta praeterea non potest.

Ad secundum argumentum respondetur. 358. Quod ficuti aqua generatur in aeris regione, & ibi non quiescit, tunc propter sui conseruationem cum propter vniuersi, cadit deorsum, ita similiter ignis licet generetur in aere quiescere non potest, tunc propter sui ipsius conseruationem tunc propter vniuersi mouetur iursum, haec autem solutio nulla est, nam hoc est quod patet argumentum, & quare non quiescit in aqua, siquidem generatur ut conseruetur, parietatem ratione dicendum est de igne qui in aere generatur, quare autem ibi generatur si ibi non conseruatur, sed potius conseruetur, verumtamen respondetur ex Aristotele 8. Phisic. text. 32. & ex fando Thoma prima parte quaest. 8. art. 4. ad secundum. Vbi ait quod corporibus grauius & leuius non competit moueri nisi secundum quod sunt extra dispositionem suae naturae, vti quae mouentur sunt extra locum proprim, tunc mouentur: ad motum extrinsecum vel generante qui formam dat, ratione cuius in 3. parte quaest. 33. art. 4. in corpore ait quod ficitur sanctus Doctor in Aristotele grauibus & leuius, secundum indifferetionem loco creato reperitur principium passiuum motus natura-

lis, & non actiuum, quod intelligi debet de principio ut quod, siquidem in his duo principijs ut quo reperitur, forma substantialis ficitur, quae est magis principium & grauius vel leuius quod actiuum principium. Vniuersitas autem cum tempore generentur intra actiuam sui dispositionem in eis miltimum principium passiuum motus localis reperitur, quare haec cum tempore sine in illa naturali dispositione a se mouentur, (ut vniuersitas loquitur) non vniuersitas autem aliquando generant intra naturam suae dispositionis & ibi generata non mouentur, aliquando vero generantur extra sui naturalis dispositionem, & cum generantur a seuo simili aqua saluata vel igne vel aere, vel terra quae vni generantur ab Aristotele & sancto Thoma passim celebrationem medij dispositionibus, quae sunt vniuersae ipsiusmetus, ut fape supra remanet dictum, ideo hoc competit generari cum dedis formam nec corumpentur mouere illos ad sua loca naturalia.

359. Ad tertium argumentum bene ibi. Nam cum accedens virtute substantiae producat substantiam, cum non producat virtus quoad substantiam, producat autem, ibi solum ageret, & non in virtute substantiae, quod ficola virtus non admittit, sed contra arguit Philippius Fabrici Faunentis Ordinis sacri Seraphici Franciscibilibi, philosophibae fuae naturalis, Theor. 34. cap. 4. fol. 177. argum. 4. Vbi dicit nullum Thomam respondere & est tale. Nihil est instrumentum alieius causae nisi superioris causae in genere causae efficientis. Ergo si accedens causa quibus est instrumentum substantiae, substantiae erit superioris agens, tunc substantia inquit quod superioris agens naturaliter agit quam instrumentum licet in eodem instanti temporis, & est agens naturale, agit quidquid potest & quantum potest, ergo si substantia ipsius naturaliter agit quod accedens in eodem instanti, tempore superioris producat suum terminum, producat ipsa suam: potest autem producere totam substantiam, quia perfectio substantiae producat non excedit perfectiorem substantiae agens, ergo in fecundo instanti naturae accedens non producat substantiam quia illa iam est producta a substantia, vel si producat substantiam illa vi producentis ficitur a substantia & ab accidenti. Prius propositio (ut inquit) patet, quia omnia causa instrumentalis pertinet ad causam efficientem, omne autem instrumentum est alieius agens instrumentum, ut ex experientia patet de terra, gladio, &c. Prima consequentia similiter est hoc patet: secunda est propositio ut ait ille etiam patet, quia ita iam instrumentum agit aliquid nisi moueatur a principali agente, prius ergo agens principia-

Immo dicitur in lib. Meteor.

le agit quam instrumentum. Secunda patet, licet agens, inquit, quod patet quia agens naturale agit quidquid potest & quantum potest. Secunda consequentia etiam affirmat quod patet, quia substantia est agens naturale. Ideo agit quidquid potest, potest autem producere substantiam, agit enim ad substantiam prius, patet, licet autem accedens instrumentalis agit, potest etiam producere eorum, quia si potest producere aliquid substantiae, etiam producere potest totam substantiam, quia tota perfectio substantiae producat non excedit perfectiorem substantiae agens, ergo (ut inquit) efficitur haec ratio, efficiacissima autem ad concludendum quod substantia est instrumentum principium agendi. Accidit ad hoc quod virtus substantiae vel est substantia vel accidens, si substantia, interum. Si accidens allicue vel est substantiae vel accidens, & sic deinde dicitur est ad accedens quod non producat effectum virtus perfectiorem, vel deinde dicitur erit ad substantiam producentem substantiam. Ad hoc argumentum respondendo quod fuit minor Thomilium. Quod substantia licet sit principium motus, non tamen potest esse mouens, Nam licet grauius in motu reat deorsum licet sit principium, quod quo mouetur, non autem est motus, siquidem, est ratio mouendi, in similitur licet accidens producat substantiam in virtute eius non prius eam producat substantia, sed accidens, quae est eius virtus eam producat, illa autem est ratio qua accedens operatur, cum sit principium illius operantis, adeo dicitur mouere, quod patet ex fando Doctore de veritate quaest. 22. artic. 3. in corpore & quaest. 14. art. 1. in corpore, & est quod instrumentum quatenus substantiae subordinetur. Non aliter aut in generatione vniuersitatis, ipsi virtus cum non sit praefata fuit media fua virtute operante fine eo quod producat aliquid priusquam fenerat. Ad vltimum patet solutio ex fopradictis.

ARTICVLVS III.

Quid sit Huius aut Vortago.

ET videtur esse impressiones ignitae, & non colores apparentes Huius & Vortago apparent tempore nocturno. Ergo potest fuisse impressiones ignitae, quoniam colores apparentes. Antecedens est Aristoteles 1. ethorem c. 5. vbi ait, *Potest multa in certo quodamque phaeasmatu visus esse conspice remanere, & non esse visile ferena.* Consequentia probatur, nam color apparet causatur ex reabsorptione lucis in opaco. Sed tempore noctis nulla hic

o a reperitur

reperitur opacum, cum dicat Aristoteles nocte ferrea, ergo non erunt colores apparentes, sed impressiones igitur. Maior est Aristoteles in praesenti citato vbi ait sicuti flamma fumo multas colorum varietates committit.

361. Secundo Arguitur. Color est motuum persequi, vel extremis persequi terminari. Sed in apparitione Huius & voraginis, non est persequitur quod possit terminari. Ergo Huius & Vorago non sunt colores, sed impressiones igitur. Maior est Aristoteles lib. de sensu & sensato cap. 1. de anima, textu 2. & 7. Minor vero probatur. Aer tempore apparitionis Huius & Voraginis, non est persequitur respectu visus licet naturaliter, volo dicere aerem esse persequitur in potentia, non vero in actu, ergo terminari non potest. Antecedens patet, aer non est persequitur in actu, quia deficit ei forma lux felicitate. Ergo non est persequitur tempore apparitionis. Consequens probatur, nam tempore noctis solum aer est persequitur potentia, per aduratum autem lux in actu est persequitur. Constat autem lux in actu, persequitur quatenus est persequitur, sed tempore noctis non est lux. Ergo non est persequitur quod possit terminari. Maior est Aristoteles 2. de anima, textu 69. vbi illo modo lucem definit. Minor de se patet, ergo consequentia est elata, ac per consequens Huius & Vorago non erunt colores apparentes sed impressiones igitur.

362. Tertiò arguitur. Colores sunt mixti perfecti passionis, sed in aëre regione nulla mixta perfecta generatur. Ergo non possunt esse colores sed impressiones igitur. Maior patet esse Aristoteles lib. de sensu & sensato. cap. 3. Et etiam patet quia fons quatuor elementis congruendo est primis, sed solum in mixtis perfectis reperitur omnes qualitates primas. Ergo solum in illis reperiri debent secundae et in eis comprehenditur quae sunt colores. Minor probatur. Nam cum ibi generentur impressiones meteorologicae, quae mixta imperfecta sunt, cum non ex omnibus quatuor elementis generentur, in his non reperiri debent omnes primae qualitates ex quibus compositi sunt primi colores, scilicet praedicti. Ergo erant impressiones igitur.

363. Pro explanatione istius articuli primò aduertendum est, quòd colores vt infra latius dicemus. Licet solumenari in his qui constant primis quatuor qualitatibus mixtis felicitate, non propter hoc veli comprehenditur sine eis illis, sed ex sola persequitur condensatione, si quidem ex condensatione persequitur necesse est quòd tale persequitur definit esse & sic coloratum, quare definitur ab Aristotele lib. de sensu & sensato citato hoc modo, est extremis persequitur terminari. Et condensatio

praedicta persequitur durat modis sex. vno modo quando sine permixtione alius corporis tale persequitur corpus condensatur, cuius ratione in alterius speciem minime transiit, sed compactum & condensatum incipit, & cum coloratum terminat visum: alio modo persequitur condensatur, per admixtionem alius corporis opaci, ratione cuius in aliam speciem transmutatur, & remanet coloratum cum terminatur visum.

Secundò aduertendum est. Quòd aer condensatus vel exhalationes claritas in temperetate, ratione frigida noctis ferrea, & nebulae vel ventos: nam illo modo dissipat eas & lux non communicatur, vt conuenit, condensata inquam visum opacè & terminat visum, quae cum conglobata sint, à fortiore in medio erant magis condensata, quam in extremis. Ex qua stellatum lux transire non potest per illum modum ideo nullas colores apparet, nam sicut tenebrae & nigrum finem denudat naturae licet tenebrosi in eis interueniam visum ita nigrum interueniam debet esse, & quando nullas colores videtur, dicitur nigrum visum, quod patet ex Aristotele 2. huius cap. de Irade, vbi ait nigrum est veluti negatio, id est non apparet nigrum, quia deficit visus. Nolo autem dicere quòd solum opacum fit coloratum. Sed dico quòd opacum non potest recipit persequitur, vel lucidum magis vel minus italem vel tales colores videtur, si lux stellatum pertransiunt per extremitates aeris condensati, vel exhalationum condensatum cum ratione tunc terminant nostrum visum & tunc iudicamus illud medium esse quandam praedictam & ferrea, & apparet, quod cum aperto, & hanc vocant Latini voraginem. Quia, & Bestia quando extremis italem illi corporis condensati fuerint aperientes & medium rarius tunc medium terminat nostrum visum, & extremis minime & sic apparet huius.

Tertiò aduertendum est. Quòd non solum vorago fed huius apparet in aëre, ex recepta luce in opaco corpore. Nam proxi lucis usque modo recipitur in eo diuersa phantasmata videmus, vt si lux recipitur per aliquas extremitates opaci per medium, vel per laezam ad extra & intra, tunc apparet variaz nigræ vt milles armatae & inter se pugnantis milles strepitus concinnatus, vt ergo audiri apparuit in oppido de Lerdama anno millesimo sexcentesimo quinzio, in quo tempore fuit primus cursum mare facultatis in schola Salamanticensium: apparet etiam colores sanguinei, si quidem aliam visum per nigrum vnum apparere, ita similes illi quae lux vicem albi habet, videtur per opacum corpus apparere debet color sanguineus. Raro autem causatur

causatur alij modis colorum, nam ad hos causas non necessitas est motuum persequitur vel lucidum, vel condensatum receptum in oculis opaco, & cum tempore nocturno non reperitur lux vehementis cum luce à Sole causetur, & reperitur vehementis opacum, ideo alij medicos colores raro causatur, nisi illi qui affinitatem habent cum magno opaco, & pauco persequitur, vel lucido, vel albo.

367. Quarto aduertendum est. Non solum figura praedicta, & colores apparet, sed adstantur diuersi sonitus & strepitus, vt sunt illi qui audiri faciunt in oppido de Lerdama quando praedicta milles armatae apparet: inter se pugnantibus, nam in eadem strepitus armatum & sonitus tubarum, & causati fuerunt ex collisionibus & verberatione exhalationis in aëre condensato. Pari etiam ratione in paludibus aliquando fuit similes motibus: quòd audiri sunt qui vocantur homigi, & audientes decipiuntur iudicantes Taurus & boues in allele & causatur ex collisione aquarum in locis caueriosis ipsorum paludum vt ait Aristoteles sed. 26. problematum 4. & ergo aliquando deceptus fuit dum esse pau multos noctibus in quodam paludis qui apud castrum Palaus Asopolitae patres mare inueniunt, qui palus vocatur de sancta Maxima cum firmitas prope eius sentiam extra ciuitatis murus.

Prima Conclusio.

368. Vorago & Huius non sunt impressiones igitur, fed colores apparentes in nocte ferrea. Conclusio est Aristoteles & sancti Doctoris in praesenti c. 1. Et licet probata remaneat ex necessitate probata modo. Causa formalis Voraginis & Huius est lux alba, quae diuersimodè in aëre condensata, vel in exhalationibus condensatis recipitur, sed haec differt specie à forma impressionum igitur. Ergo Vorago & Huius impressiones igitur non sunt. Maior patet, nam cum videtur diuersi colores & figuræ, & colores sint extremitates persequitur terminari aer qui est persequitur debet fieri opacum, vt sic luce in eo recepta praedicti colores causentur. Ergo lux in eo recepta est causa formalis. Maior probatur, nam forma elementis igitur specie differt à luce, imò è genere, cum illa fit substantia, haec accidens, & imò ad huc plerumque genere cum substantia fit quod reale, lux autem quod intentionale illud est per quod tanquam per rationem formalem animal tendit in obiectum cognoscendum, quod si dicat etiam in Cometa, qui impressiones igitur sunt diuersi colores videtur, ergo ita similitur Vorago & Huius licet diuersi co-

lures nonstant non propter hoc excludi debent ab igitur impressionibus. Respondetur quòd colores qui in Cometa apparentes sunt colores igitur. Ceterum aliqui magis intenzi, & aliqui magis remissi colores autem qui in huius & voragis reperitur, non sunt colores igitur, fed colores mixtorum imperfectorum, qui adhuc licet sunt apparentes non veros colores mixtorum videmus, vt patet cap. de Irade.

Secunda Conclusio.

369. Tempore diurno aer aliquatenus spissatur, & lux in eo diuersimodè recipit omnes differentias colorum potest representare. Conclusio est Aristoteles & sancti Doctoris in praesenti sed. 8. Et probatur ratione. Color paludis sanguineus & alij vt affinitatem habentes cum colore albo, apparent ex minor condensatione persequitur & maiori receptione lucis. Sed aer potest minus spissari, & lux cum percutere vehementius, quae cum fit inuisibile naturae cum candido vel albo causari debent colores qui affinitatem habent cum illis, vt sunt purpureus & pallidus. E contra autem aer prius vehementius spissari, & lux cum percutere remissius, & cum densius vel opacitas vel tenebrae sine eiusdem naturae cum nigro, vt patet ex Aristotele lib. de sensu & sensato c. 1. causari debet praedicti colores, cum affinitatem habeant cum nigro, qui sunt sanguineus, ceruleus, venetus & alij luminis. Ergo aer condensatur & diuersimodè lucidus omnes differentias colorum potest representare, figuræ enim est causa, quare Sol, Luna & reliqua alia colore purpureo apparent in eorum ortu & occasu & alij quibus, vt ait Aristoteles lib. de coloribus, quia eorum lumina pertransiunt per aerem spissum, non frigiditatis, transiunt per aerem tenuem, & ex aere spissato & luce illorum apparent praedicti colores, qui multum perdurant non videtur, quia exhalationes condensatae attenuantur, & dissipantur. Solis color in meridie, & aer non multo tempore manet similis, fed facie attenuatur & rarefit. Tempore autem vespertino adhuc per longum tempus durare videtur, quia frigiditate noctis aer condensatur & exhalationes condensatae diutius remanent.

Ad argumenta in principio articuli posita 370. respondetur. Tempore noctis reperitur lucem, causatur ab astris, & Luna quae nocte ferrea interueniens lucem de eis emittit, alij colores & figuræ apparent in aëre condensato. Tempore autem diurno propter maiorem luxem & minorem opacitate alij diuersi colores affinitatem habentes cum candido & albo videtur.

est & sicca, eius solum frigiditas humiditas
 agens correspondet, & eius frigiditas ipsius
 aeris caliditas & predicta qualitates sicut
 aqua in gradu ut aequè agat & passatur, &
 quantumvis contra operentur necitum aerum
 corrumpit, (secundum eorum dico) sed
 effrenabitur, quod patet ex Aristotele lib. de
 Mundo ad Alexand. in medio, nam hoc mo-
 do confutatur ipsamet, & tota machina,
 quod vi nunc detinetur, etiam ipsamet ma-
 china deliceret, vt vult Hippocrates lib. 1. de
 natura humana textu 46.

380. Secundo aduertendum est quod ha qualitates
 in summa gradu passiones elementorum,
 & in opinione Galien lib. 1. de temperatione
 cap. 7. & p. alterentur in vniuersoque ele-
 mento effrenantur in summo, illa quae immedie-
 tate emanat ab elemento est eius passio, vt
 v.g. calor ignis quae immediatè emanat ab
 eius forma est eius passio, & siccat quae in
 terra inuenitur, quia immediatè emanat ab
 ei est passio terra & frigiditas quae immediatè
 emanat ab aqua est aquae passio. Praeter
 ratione humiditas quae immediatè emanat
 ab aere est ipsius. Ceterum ordinat quom-
 odam prius, & posterioribus qualitatibus
 possunt dimanare. Iam autem cum prius di-
 manent à suis formis quae magis attingunt
 rei essentiam sunt eius passiones. Nam ab vna
 forma solum vnica passio dimanat, & non
 plures, nec à diuersis formis vna & eadè
 passio dimanare potest. Sicut vtriusque solum di-
 manat ab homine, non autem dimanare po-
 test ab equo nec à Leone. Sic caliditas quae
 immediatè ab igne procedit est eius passio, &
 ab alia forma alterius elementum non
 potest eo modo quae dimanat ab igne, ita
 similiter dicendum est de terra siccatè, quae
 cum à terra prius & immediatè procedat,
 solum est eius passio, & illo modo in alio ele-
 mento inueniri non potest. Pariem ratione
 dicendum est de frigiditate aëris, & de aëris
 humiditate. Et merito maior veritas est haec
 in opinione philosophorum alterentium in
 vniuersoque elemento effrenat viam qualitatem
 in summo, & alteram prope summum, & licet
 inuadantur & remanent ipsam principia
 habent naturalem potentiam sed reduci
 ad summum illum antiquum gradum
 cum in suis locis in illa intentione existant.
381. Tertio aduertendum est. In vniuersoque
 genere repetitur debet vniuersi principium, cui
 per se conueniat ratio talis generis, aliis in
 eodem genere essent duo principia per se ra-
 tia, & vniuersi ab alio dependere non poterit,
 quod implicat contradictionem, ac etiam di-
 catur processus in infinitum, cum in vniuerso
 genere deueniendum fit ad vniuersi
 principium quod fit maxime tale. Vt patet ex

Aristotele 1. Meteor. text. 4. Si quidem sub-
 ordinato in quibus concedenda est, nam quod
 est maxime tale, est causa reliquorum quae in
 tali genere continentur, & non hoc eoque
 valentior ignis est causa caloris aëris. Nam
 vbi calidus afficit Cauticus 1. part. quest. 44.
 text. 1. Quod id quod non est maxime tale,
 potest esse tale per participationem eo quod
 quod est maxime tale, per essentiam, vel
 praeter id quod est maxime tale, quare non omnia
 caliditas ab igne, licet ignis fit maxime ca-
 lidus in genere caliditatum, siquidem eorum
 potest caliditate medio suo motu, & hinc
 vt supra probatum est, vel dicendum est, quod
 est maxime tale quod est corpus simplex
 est causa reliquorum non simplicium sed
 mixtorum.

Prima conclusio.

Aëris calidus & non frigidus. Conclusio
 huic est Aristoteles 4. h. bo. cap. 5. &
 1. de Generatione cap. 4. vbi ait aërem esse ca-
 lidum, hoc autem respondit Paulus Ari-
 stot. lib. 3. de Generatione cap. 1. & 3. in
 postremo arg. in sc. 2. Quod Arist. agit in illo
 loco de elementis in 1. de Generatione in or-
 dine ad mixtionem, non vob secundum eorum
 propriam essentiam, siquidem secundum
 hanc locum ferit in lib. de Caelo. Et cum in
 1. de Generatione agit de mixtorum genera-
 tione, & de ratione frigiditatis impeditur
 generatio, propter repugnantiam maximam,
 vt patet tempore huius omnia iterare
 hoc frigus, calidus aëris & humiditate omnia
 fixandis propter maximam conuenientiam.
 Ideo inuenit in loco allegato, dixit aërem vt
 conuenientiam ad generationem mixtorum
 esse calidum & humidum, quia nisi has qualitates
 haberet, et accidentia nunquam poterit
 concurrere ad generationem mixtorum, ac
 sicut reliqua elementa propter vniuersi per-
 fectionem & propter mixtorum generatio-
 nem creatus fuit. Ergo sicut reliqua elemen-
 ta creata fuerunt suis congenitis qualitatibus
 generatio, ita aëris creatus fuit suis congeni-
 tis qualitatibus propter vniuersi perfectionem
 & mixtorum generationem, ac per con-
 sequens non fuit creatus suis congenitis qua-
 litatibus pro vniuersi perfectione, & qualita-
 tibus ex accidenti, & ab extrinseco acquisitis
 pro mixtorum generatione. Praeterea non ef-
 ferit necessarium elementum aërem pro
 vniuersi generatione, non propter frigiditatem
 cuius frigiditas necessario requirit attemper-
 ationem antea quam intret in mixtionem,
 nec propter caliditatem, cum hanc praesent
 ignis & coelum. Ergo nullo modo, quod est
 falsum,

falsum, nam non effere mixta aëris. Et illud
 quod dicit quod illa sua ratione distinxit li-
 beros de generatione à libris de celo, est fal-
 sum, nam in libris de celo agit de vniuerso &
 de quinque corporibus simplicibus prope
 inuentionem motu locali qui primus est omnium,
 motuum illo obtinet primum locum illa
 pars scientiae naturalis in libris autem de ge-
 neratione agit de motu alterationis, qui im-
 mediatè sequitur ad motum localem, cum
 necessarius fit contactus physicus ad prae-
 dictum motum, illo secundum locum tenet
 illa pars scientiae naturalis.

381. Praeterea si aër expectat attemperari causis
 calefacientibus, vbi intret in mixtionem
 quando pro illo munere remanet calidus ex
 reflexione radiorum solis, remanebit etiam
 calida aqua & terra, siquidem calefaciendo
 aërem, calefacient etiam illa duo elementa,
 & cum vniuersaque res operetur secundum
 quod est in actu, ignis secundum suam calidi-
 tatem conuenienter aër, aqua & terra secun-
 dum suam caliditatem alterationis in actu ex-
 istentes operantur in mixtionem. Ergo, non
 reperitur frigiditas aëris nec terra quae
 licet attemperare caliditatem ignis & calidi
 quod est contra optatum Philosophiam &
 contra ipsimet Paulum Aristot. loco cita-
 to dicuntur aërem necessarium esse cale-
 fieri pro mixtorum generatione, aquam autem
 & terram nequaquam, quia eorum frigi-
 ditas necessaria est pro attemperacione cau-
 loris ignis, aëris & coeli, & illud quod dicit
 Aristoteles diuise 1. h. bo. cap. 5. & 3. me-
 dium aëris refrigerant esse frigidum, aliud eius
 facit Aristotelem non intellexit, vt patet
 in secunda conclusione, & praecipue in nota-
 bilibus ante eam positis.
382. Praeterea comprobatio quam affert Ari-
 stoteles 1. de generatione text. 24. ait ipsimet
 Aristotelem loquentem de transmuta-
 tione elementorum cum dicit qualitates
 symbolicas quae erant in corpore, mixtae quo-
 que in genito, vbi exemplum affert de aqua
 ex aëre genita, in qua ait permixte perspi-
 cuitatem & frigiditatem, dico quod frigiditas
 quae in aëre remanet est quae temperat calidi-
 tatem eius nec fit calidus in summo, nam
 non poterat esse calidus prope summum, si ei
 non fuisset admixta aliqua frigiditas.
383. Et si dicitur ex hac doctrina aërem non esse
 corpus simplex sed compositum, non valet,
 nam aër qui prope nos est, non debet esse sim-
 plex cum necessarius fit ad vniuersi animalium,
 quare debet esse elementum vt aqua & terra
 quae prope nos inueniuntur, quod patet ex
 Aristotele lib. 1. de generatione cap. 1. & 1. h. bo.
 cap. 5. vbi agit de igne inferiori dicit,
 non proprie ignem esse vniuersum, sed adco-

firmatorem in lib. Meteor.

rem, & feruorem calorem qui triplex est. Ignis
 calidus carbo qui permixtus habet substantiam
 terraeam. Ignis flamma, qui permixta
 habet substantiam aquaeam, & ignis lux, qui
 permixta habet substantiam aëream, & si
 de illo igne inferiori dicit Aristoteles, non
 esse purum; quanto magis dici debet de aëre,
 aqua & terra, siquidem fieri magis necessa-
 riæ ad vniuersum necessitatem, cum vniuersi
 non possunt vniuersi vt pura elementa sunt.
 Praeterea quia ipsimet Aristoteles idem affert
 eodem loco de aëre, aqua & terra quae solu-
 tior magis patet in secunda conclusione, &
 in respensione ad penultimum argumentum,
 tandem conclusionem confirmat Hippo-
 crates lib. 1. de carnibus in principio, & fan-
 dus Doctor primo horum cap. 4. lectio. 9. in
 fine.

Modò autem probatur praedicta conclu-
 sio validissimis rationibus. Prima est. Si aër
 esset frigidus, machina mundi destrueretur
 quod patet, nam cum terra fit frigida, & aqua
 fit frigida & aer fit frigidus, & solum vniuersum
 elementum esset calidum, destrueretur à tribus
 agnibus frigiditatis, & tunc diceretur vni-
 uersum, siquidem vno elemento destructo,
 tota machina destrueretur, vt patet ex Hip-
 pocrate lib. 1. de natura humana text. 16. & 18.
 Confirmatur, ideo in elemento reperitur
 qualitates aequè in gradu vt conflent proportio-
 ne ad agendum, & patendum, ergo si in
 aëre reperitur frigiditas in mixtione non in-
 uenietur pagna refrigeratio de victoriosa, &
 non produceret mixturam, cum illa tria ele-
 menta frigida, conuincant ad mixtionem
 non conuenientem esse calidum, & mixtum mi-
 nimè resistibile. Idem dico de ipsimet ele-
 mento si fuisset calida, uno de factis debent esse,
 si aër expectat calefieri pro vniuersi genera-
 tione, vt probat contra Paulum Aristot. nam si
 omnia calida reperitur, mixta non produ-
 deretur, siquidem vinceret vniuersi elementum.

Secundo probatur Conclusio. Ab vna for-
 ma solum dimanat vna passio vt patet nota-
 bilibus secundo de frigiditate est passio vniuersi
 elementi, ergo ab alio dimanare non potest.
 Minor probatur, nam cum solum quatuor ele-
 menta ab vniuersoque suis passio debet diman-
 are quae ab alio prouenire non possunt, cum
 fit, frigiditas dimanat ab aëre, ergo nullo mo-
 do poterit dimanare ab aqua, vel si dimanat
 ab aqua quod est verum, ab aëre minime di-
 manabit, ac per consequens, aër non frigidus
 fit calidus debet esse, vt explicatum est in se-
 cundo notabili. Et ne autem aliquis dicat
 eorum dimanare ab igne & ab aëre, sic dicendum
 est de frigiditate, posse dimanare ab aqua
 & ab aëre, legat notabile praedictum.

384. Terribi

386. Tertio probatur conclusio. In quoque genere reperiri debet visum principium, cui per se conueniat ratio talis generis, sed si aer esset frigidus reperiretur duo principia maxime talia, quibus per se conueniret ratio generis, ergo aer non frigidus esse calidus est. Maior probatur, nam in quoqueque genere deueniendum est ab visum principio, ex Aristotele 2. Meteor. text. 4. quod tri causa reliquorum. Maior probatur. Nam causam frigiditatis ordinari deueniendum est. Sed si aer esset frigidus, reperiri deberent due cause quibus per se conueniret ratio generis, ergo aer non frigidus esse calidus est. Minor probatur. Nam reperiretur aqua frigida & aer frigidus, & cum sint due cause, vel duo principia quibus per se conueniat ratio generis nunquam deueniendum erit ad visum principium vel ad visum causam frigiditatis sed ad duo.

387. Quarto probatur conclusio. Ignis est iocens aeris, ergo affluantem debet habere cum illo, sic etiam inter ignem & aquam reperiri est aer, & debet esse mediis inter illa duo non solum sic sed & natura. Confirmatur. Si uis aqua tepida est inter aerem, & terram, & participat de aere qui superius est, debet habere humiditatem prope summam, & de terra que inferior est frigiditatem in summo habebit, sic finaliter, aer cum repositus est inter ignem & aquam, de illo superiori debet participare in calore prope summam, & de illa inferiori participare debet in humiditate in summo. Respondet huic confirmationi Pansius Aristoteli, aërem secundum hunc in visum quod conuenit cum igne, nisi altera cum aqua. Illa autem est ficcitas, hæc inquam est frigiditas. Contra. Nam elementum intermedium non participat de utraque qualitate in summo, sed de qualitate superiori summa, participat prope summam, & de qualitate inferiori prope summam participat in summo. Ita finaliter aqua participat de qualitate in summo superiori, qualitatem prope summam & de qualitate prope summa inferiori in summo, quare reperitur frigida in summo. Respondet summum summum, pars eam ratione aer esse humiditas inferum. & calidus prope summam.

388. Quinto probatur conclusio. Si aer esset frigidus, minime differret a reliquis elementis, ergo ut differat calidus & humidus debet esse quod probatur. Nam si esset frigidus & ficcus esset terra, si frigidus & humidus, esset aqua. Parietatem ratione, si calidus & ficcus ignis, ergo debet esse calidus & humidus ut quantum elementum consistit. Ad hæc rationes respondet Pansius Aristoteli mille negotiationes quas impossibile est intellectum comprehendere. Prima autem est, quod præter qualita-

tes quos passiones elementorum, id est, fluere ab ipsorum formis, non tamen singulas, sed binas earum esse passiones in quarto modo contra. Nam licet non sint binæ vel singulæ, aliqua immediate à forma dimanat, & ipsam propinquius attingit. Quæ autem, si aer esset frigidus cum frigiditas à forma aque immediate dimanet, & cum propinquius attingit, etiam immediate à forma aere dimanabit & cum propinquius attingit, & sic deueniendum ad duo principia calida, quod est quod probatur in secunda probatione conclusio.

Secunda negatio quam asserit hæc est. Si cuncta omnia animalia in hoc conueniunt, quod indigent calore naturalis, & hic fluit ab ipsorum anima, ita non mirum quod etiam aliqua elementa conueniant in aliqua, vel in aliquibus qualitatibus hæc autem licet, que est uera negatio, non intelligibilis est. Interrogare unde autem calor naturalis fluit ab ipsorum anima, nam ab anima formæ potentia dimanant, calor autem quo anima uictur, ut quo minus principium ad opera sua uitalia, ab ipsa anima non fluit, sed elementis caliditatem contemperant cum frigidis calentibus, & mediis hæc contemperatio per calor naturalis, & instrumentum animæ, nam licet ipsæ calor, sine contemperatio est ignis instrumentum, & propterea animalis est ad huc instrumentum ignis, cum effectus suos sic calefacere absoluit. Ceterum propterea contemperatio frigiditate reliquorum elementorum est instrumentum animæ, & sic determinat calefacere, quare nec illa calefacit, nisi illa dimanant anima, illa ab igne dimanant, illa autem in summo, ut sic uisum calefacit nos matrem in istum papauerum, & illo modo anima uictur eo calore pro operationibus uitalibus. Reliquæ autem actiones quas idem author asserit contra suam opinionem, & repositiones ad illa, nullius sunt momenti idem mittendæ sunt, aliis autem ego assero, quas ille non attingit & sic ab illo repositum non sunt.

Sexto probatur conclusio. Summa leuitas sequitur summam raritatem, & summa gravitas summam densitatem. Ergo mediocritas leuitas sequi debet mediocritem raritatem, & mediocritas gravitas sequi eam debet mediocritem densitatem. Tum si, elementa leuia in summo esse propter formam sunt calida, que sunt ignis & aer, ergo elementa graui in summo & prope summam, sunt frigida que sunt terra & aqua, & per consequens aer est calidus, quod summa leuitas sequatur summam raritatem, & summa grauitas sequatur summam densitatem. Est expressa sententia Doctoris facti 3. p. quæst. 14. art. 3. ad 2. & qui cum non potuerit equare, legit Arist. cap. de quantitate, & uidebit quomodo raritas & densitas,

denitas, sunt passiones quantitatis, de quo nam supra remanet dictum.

391. Septimo probatur conclusio. Est magis consenti rationi quod si datur quatuor elementa, quod duo sint calida, & alia duo sint frigida, & quod duo sint humida & alia duo sint sicca, ergo non tria frigida esse terra sicca, illa erunt terra, aqua & aer, illa aer, terra & ignis.

392. Octauo probatur conclusio. Hæc est conuenientia elementorum symbolizantium, quod uinum alteri symbolizatur in passibus & alterum alteri in actibus, ut uerbi gratia, terra symbolizat cum aqua in actibus, aqua cum aere in passibus, aer cum ignis in actibus, ignis denique cum terra in passibus, & sic non esset calidus conuenientia prædicta destrueretur, siquidem aqua cum aere non symbolizaret in passibus, nec ipsæ aer symbolizaret cum igne in actibus.

393. Nono probatur conclusio. Si aer esset frigidus vel esset simul humidus vel icarus ergo aer in instanti transformaretur in aquam vel in terram, quod probatur. Nam in instanti fit alius, quando non reperitur contraria relictis, sed in aere frigidus & iccus, vel humidus nulla conuenientia testificata reperitur, nec est patre qualitates ad huc, nec passus vel in aquam vel terram transeat. Ergo in instanti fiet ille motus alteratiois.

His rationibus mihi uidetur sufficienter esse probatum Hippocrati, Aristoteli & Doctoribus sancti conclusionem. Postea autem respondetur ad argumenta que pro parte contraria fuerunt ad duo, in medio quibus solutionibus magis erudita sunt debet uisitari.

394. Pro secunda autem conclusione que est quæ sit uisum in illo articulo intendo. Quæsto aduertendum est, ex Aristotele & Doctore sancto, 1. Iohann cap. 4. lect. 4. & patet etiam supra in capitulo, quare motus & hoc calor elementis, quod calor figuratur aeris regionis, propter uiciniam quam habet cum corporibus cælestibus, & igne conseruatur. Tum ratione motus circularis, tum ratione uiciniam ignis. Calor autem huius uiciniæ regionis, etiam conseruatur propter reflexionem & reuolubationem radiorum fulgurum. In uicinia autem regione eius non conseruatur, quia illi uidentur cessare due cause eius conseruationis quarum una est uiciniam igni, & corporibus cælestibus, altera autem reuolubatio, & collisio radiorum Solis, & ut hoc intelligatur quomodo conseruati non potest calor mediæ regionis attingere, quod cum radiis Solis in terram cadere reuolubatur & fit iterum alius radius à terra, quod ab illa reuolubatur pendens, & quanto hic radij fuerint sibi magis inimici propinquum tantum de calore causatur, & sic uicinus utriusque radi-

di cadentis sollicitæ & reflexi pertingunt eandem partem aeris, & in eam est quod uibradus Solis cadentis super terram facit angulum reuolubationis inque est maximum calor, quia reuolubatur in eadem parte. Quanto uero radius cadens in aliquo loco fecerit angulum maiorem in celo, tanto est minus de calore, quia cum reuolubatur facit secundum angulos partem, radus reuolubatur multum dilatat à radijs priore calore. Manifestum est autem, quod quanto duo linee conueniunt magis angulum magis procedunt, tanto magis distant ab inueniendæ, uel magis recedunt à terra uel ibi reuolubatur, tanto magis prædicti radij distabit ab inueniendæ, & est minor calor, & ideo propter immensam separationem prædictorum radiorum ab inueniendæ in superiori loco desinit calor, quia, & sic condenserat nubes propter frigus. hanc dico & asserunt etiam hæc doctrinam esse Doctores sancti, loco citato.

Secundo aduertendum est, quod cum aer sit calidus, eius caliditas non est in equali gradu, ac est calidus in igne, vel non immediate attingit formam eius sic ut ignis calidus, vel aqua in aere prope summam reperitur, ac uero in omni modo que fit aer, recedat per caliditatem in omnibus partibus suæ regionis in supra cælestibus & infra propter rationes dictas recedat per caliditatem, in media autem per remissionem. Ceterum caliditas hæc remissa non est respectu figurarum ipsius aeris cum sit in gradu interio, sed est remissa respectu caloris figuræ regionis & infimæ regionis, quæ per se magis gradus, ac est calidus in igne, vel non immediate attingit formam eius, cum ab extrinsecis non attingatur, sic ut alterum ille qui est in infima & supra, & est forte alterum non fit ab aliquo illarum duram causam quæ possit fuerit in primo notabili, sed ab aqua, & sic refrigeratur. Quia autem dixi alterari ab aqua.

Tertio aduertit vapores ut supra 396. eleuati sursum usque ad prædictam median regionem, & qui cum eam non inueniant calidam, sic ut infima & supra cælestis, calor in eis inuolubatur propter calorem infimæ regionis, & propter calorem radiorum Solis durant illo calore, durat in eis leuitas & ascendunt deo: radiorum reuolubatio duræ, que est locus minus calidus, vel media regio, in quo loco eum non reperitur tanta caliditas, sicut in locis per quos ascendunt remissione remitti caliditas uaporibus cuius remissione condenserat, & cum prædicta condenserat, disponitur cum humiditate ad formam aque reuolubationem, cum alia forma propinquior humiditati & condensationi non sit, uincit aqua & eius formam inducit, non aliter ac in cooperula olla.

Fernandez in lib. Meteor.

vapores lacte calidissimi sunt cum densitate eorum forma, non possunt consensu densitate prædicta, & introductur forma propinquior, quæ est forma aquæ, qui cum iam facti formaliter aqua ipsamet possint in frigidam illam mediam regionem, & sic ab extrinseco remane refrigerata. Non aliter ac quando tempore pluvie refrigeratur ille aer nobilitat regionis, nam ut supra dixi, cum vapores sint mediæ inter aquam & aerem, si in extrinseci introducti eorum formam, est aqua, vel est proprio præsentis forma aquæ introducitur.

Secunda conclusio.

397. **M**ediæ aeris regio est calida. Probatur hæc conclusio. Primo aer est calidus. Ergo & mediæ aeris regio. Antecedens patet ex conclusionibus antecedentibus. Cuiusque ventus probatur, nam cum aer sit homogœnum, iniquaque pars debet gaudere temperamento totius.

398. **S**ecundo probatur conclusio. Forma aeris in vnaqueque eius parte conservatur suo temperamento, sed in mediâ regione est forma aeris; ergo conservari debet temperamento quo forma vniuersæ partis conservatur. Sed temperamentum est calidum & humidum. Ergo mediæ aeris regio calida & humidâ est. Maior patet, nam forma non vniuersam, cum optima non exeat ad sua constitutione, insitum temperamento conservatur, sed insitum temperamentum formæ aeris est calor. Ergo eo conservatur in vnaqueque parte. Minor principalis argumenti est manifestâ.

399. **T**ertio probatur conclusio. Si mediæ aeris regio est frigida, aer haberet duas qualitates contrarias. Sed nullo momento fuerunt contrariæ, ergo non ista. Maior est eisdem Minor probatur experientia, siquidem, ignis non habet nec frigiditatem, quod si aqua & terra immantur, est per accidens. Et ex contrario aer mediæ regionis. Ceterum ista sua sunt latitudinem.

400. **Q**uarto probatur conclusio. In mediâ aeris regione aliqua impressio ignis generatur. Ergo non est frigida, sed calida. Antecedens probatur, nam generatur conuulsiones, fulmina & fulgura. Consequenter probatur, nam in loco calido generatur res calida. & in loco frigido res frigida. Et hæc conclusio inferitur quod mediæ aeris regio non est perpetuè frigida, sed forma quando infirmitas in causâ externa, postquam prædicta, nam quandoque calida reperitur.

401. **E**x responsione argumentorum magis patet veritas prædictarum conclusionum. Et sic ad primum argumentum cum sea confirmatione patet ex notabilibus ante secundam

conclusionem positam, quid sit dicendum ad Arist. autem j. Phisicorum cap. 5. text. 44. dico illum dixisse aerem esse frigidum non absolute, sed quatenus effectum frigidum causat in animalibus. Videlicet refrigerando animalia, & ipsum cordis aërolem, nam licet calidus sit non multum recedit per caliditatem, & secundum frigiditatem remissam quam habet, cordis calorem valere attemptare. & animalia alia calida infirmitate, quod patet, nam hominibus munda, frigiditate in eis producit, quia caliditas eorum est intensior aeris frigiditate, quare remittendo caliditatem frigidæ sentitur, & percipit i. hominibus modum vehementer mouentur de loco ad locum. Nam cum aer cum illis coniungitur, non habet motum, nisi calidit hominibus caliditate, & sic aliter aer inalteratus eis accedit, quod infirmitatem, mediâ prædictâ frigiditate remissa, quæ est causa, quæ solam deditur, ut Aristoteles s. fecit, problem. 3. & præcipue ex commento Iher. de Apone qui respondit ad Arist. Autem. Form. 2. primi dicitur, cap. 2. s. iia prima, ubi ait hæc verba. Aer autem qui non circumdat valde frigidus in cœlestem, comparatione ventis innatis. Eodem modo respondetur ad Galenum lib. qui animi motus corporis temperaturam sequatur, & licet verum sit Galenum reprehendere Aristoteliem 8. de vis partium 3. non est hoc colligatur aerem esse frigidum, siquidem Aristoteles non est dignus reprehensionem in 2. de generatione locutus fuit de natura aeris absolute, in reliquis autem locis locutus est de eo respectu corporum calidorum. In lib. 1. epidem. fecit. 8. locutus fuit Galenus de aere frigido ab externis causis, in quo recipiunt vapores ad insubum & nebium generationes, & rebique aquas impressiones. Nam si aer est calidus, vaporem non ascendit, si quo ad regionem fabricem, & si ascendit vixit aer, & generatur impressioes aeris, quod amplius patet ab aere de rore. Et ad istud lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 9. dicitur saporem acutum non solum esse genitum frigiditate, sed etiam caloris quod patet de lacte quod accedit in vetriculo puero rum fabricatum, & etiam patet de puana de vno & de lacte, qui omnia tempore aëris ascensum, quo tempore intensius adfuit calor. Saporem autem qui generatur esse, pinguis est. Si quidem prædictâ forma caliditate & humiditate vincente provenit, & sic ipse Galenus lib. 4. de simplicium facult. 10. Et lib. simplic. 6. de adip. & Antivena. p. 1. Cap. 231. Arist. 1. de partibus anim. cap. 9. 2. de generat. anim. cap. 2. ubi dicit, ex autem quæ pinguis, aëre naturæ sunt.

Cum

403. **C**um autem prædictus vapor proveniat a caliditate humiditate vincente, & nullum elementum calidum fit & humidum sicut aer est, in quo humiditas vincit potius, vapor pinguis generari dicitur elementum, quam facior acidus. Fatoris me circa istam materiam Partem Galeni non intelligere, in iō ne ipsamet te intelligit, super sen. 1. libri primi dicit. 2. dup. 5. cap. 1. fol. 85. pag. 1. lin. 3. ubi hæc verba scripsit. Possit responderi quod non (responditur aliquis ex aliquo loco Galeni colligere aerem esse frigidum) quia licet aer esset calidus, poterat accedere aëra humiditas quæ facta est frigida a frigore aëris ut quo remittat humiditatem factam frigidam. Quis autem potest hoc capere? & quod humiditas remittatur a frigore est intelligibile, nam humiditas remitti non potest nisi a siccatate, sicut caliditas non potest remitti ab humore, sed ad frigiditatem, cum eo opponatur. *Pater Galenus dicit quod etiam te intelligit.*

Ad primum rationem respondetur verum esse aerem esse homogœnum, & sic vnaqueque pars patet temperamento totius, qui cum sit calidus omnes eius partes calidæ sicut est.

404. **A**d secundum argumentum respondetur aerem reddi frigidum in absentia Solis, non quia reductus ad frigiditatem primitivam, sed quia cum sit tenuissime substantie facile alteratur a causis calefactantibus & refrigerantibus, causa autem refrigerantes ipsum in absentia calefactantium est aqua & terra frigida, quæ cum sit in duo elementa frigida & densa substantie intensius in aerem valent agere.

Ad confirmationem patet quid sit respondendum.

405. **A**d tertium argumentum respondetur partem etiam modo, nam vbi dicitur est aer aëris calidus causis refrigeratur in absentia Solis, idem remittentem calorem habent quæ cerebrum & cor, quæ ratione valde prædictas partes attemptat, cum remittentur remittat insensum, & maxime hoc quod quando monetur, & venturur. Nam quod monetur inuolubilis, cum corpore adherent, inuolubit ab eo, cum vero venturur assidue de vno accerit magis temperans. Nam ut ait Galenus lib. 1. de tempor. cap. 4. cum duo corpora agerent, & patientia coniunguntur, vnum agit in alterum, & reparatur ab altero, quæ si vnum non expellitur assimilatur altero.

Ad confirmationem autem ex hac doctrina patet, quid sit dicendum.

406. **A**d quartum argumentum respondetur. Solum datur duo calida formaliter ignis, scilicet, & aer, sicut datur duo frigida formaliter, aqua videlicet, & terra, & licet corpora calida producant calorem, quamquam aer

fit calidus, non propter hoc eorumque pars hæc inferior, & cum calor fit magis necessarius ad vitam, idem plus egerunt causis calefactantibus quam refrigerantibus, quæ sunt calor motus, ignis, & aer, & quæ distantissimum sunt non valent producere intensiorem calorem, sed conuenientem ad generationem calorem, & eorum conseruationem. Accedit ad hoc quod aer non est summus calidus, sed prope humidus, & sic ratione caloris prope formam, & distantia caloris ignis, & motus corporum coelestium, non producat intensius caliditas, vbi dicta incommoda quæ in argumento fuerint potius sequantur.

Ad quintum argumentum respondetur. Verum esse pinguedinem esse mixtum aëri, & non esse frigidum, sed calidum, ut patet ex Aristotele lib. de partibus animalium cap. 5. ubi dicit, naturam pinguedinis esse cœcram & igneam, & idem est Iulien, & natura supra aquam, & idem Aristoteles lib. 3. de partibus animalium cap. 7. in medio dicit, quod sicut in combustis remanet ignis caliditas, sic in combustis remanet caliditas concoctus, & sic concocta redduntur calidiora. Et in eodem epistole affert adipem esse præmixtum conchothemo, ergo generatur per concothemon & coctio calore perficitur, non est frigiditate generatur sed a calore. Idem dicit Galenus in aere medica cap. 9. vbi affirmat adipem habere virtutes istas quibus regitur, quas non habet ex sanguine, neque ex frigiditate sed a facultate formatrice, quam operatur calor.

Pæterea pinguedo habet vin caliditatem 408. lib. 1. vitæ et ipsomet Galenus lib. 5. simplic. cap. 9. Si ergo pinguedo animalis motu calidâ est, multo magis calidâ est animalis vitæ, & in idem quato de vis partium iterum hoc confirmat, agens de omne quod a natura fabricatum fuit ut intelligat, & ventriculum calefactum, & factum fuit densum & leue, vbi reddat calorem sine pondere, & est pinguedo. Si ergo materia eius est calida, & causâ efficiens est calida, & effectus caliditas, calidâ etiam erit eius tanten caliditas est moderata parum recedens in temperamento caliditas: nam cum generetur per coctionem in membranis, qui remittunt habent calorem, resoluta parte remitt calidior remanet eum modo calido, & quæ aëri correspondet conuenit cum illo modo calido, & humiditate. Pæterea generatur citra partes calidas, vt patet in cordibus animalium. Sic respondetur ad loca Aristotelis & Galeni afferentium generari in parte frigida. Nam noluerunt dicere in parte postiora frigida, cum conuulsiones experientia doceat, sed dicere noluerunt pinguedinem generari per coctionem in

modico

medico calore, & colligari ab igne & febribus, veluti si solum est congelata frigore, non non solum quae frigore sunt concreta, calore liquantur, siquidem multa quae concreta sunt calore, & vehementer calore colliguntur, quod patet in melle & butiro, ut ait Galenus lib. 2. prognost. 18. & lib. 3. de symptomaticis causis cap. 3. de quo laetus Arist. Et per hoc patet ad viam confirmationem.

Ad primum autem confirmationem respondetur. Maximum esse verum, & sic. Si medicamenta aerea vt probatur ex Galeno sunt calida, ipsaem aere erit calidus, & multo magis calidus. Ad secundam confirmationem respondetur, verum esse in naturis frigidas magis abundare pinguedinem, ceterum hoc non prouincit, quia pinguedo est frigida, sed quia materia ex qua generatur in praedictis naturis non abstantur. E contra autem, in naturis calidioribus reperitur, quia materia ex qua generatur ab carnis calore abstantur.

409. Pro explanatione sexti argumenti primo aduertendum est. Demones corpora fantastica asserunt non esse terra, sed in decedendum voluit cito & flatum corpus euascent, non velisquam eius corpora appareat, nec ex aqua, cum eadem ratione, non quia eius sit, iditate decipere non possunt creaturas racionales, quod est quod maxime intenditur, & ne fruistretur suum intencum ex illa corpus non asserunt, nec ex igne tangentes, comburantur, quare nullum elementum remanet magis aptum & appropriatum ad corpora fantastica quam aer, tum quia nullus & cito euascent, tum quia cum non consistat materialiter actiua in suo generis sed solum passiuam, quae precepta non immutant in solutis sensu caliditas & frigiditas, ideo ad homines decedens ex aere accipitur simulata, & non ex aliquo reliquorum elementorum.

410. Secundò aduertendum est. Temperamentum humanum recedere per caliditatem & humiditatem, vt patet ex Galeno lib. 1. de temperantia cap. 11. & 13. & lib. 1. de temperantia cap. 1. quod est temperamentum coarctatum resiliens ex omnibus qualitatibus, vt ait Auicenna sem. 2. cap. de complexionibus per haec verba.

Et hec etiam homo equalitate non qualitercumque vicium, existit, sed secundum meliorum suorum alterationem vel alterationem calidiorum fuit cor, frigidiorum fuit cerebrum, humidiorum veluti hepatis, & sic corpus ossa, cum eoque ponderabitur, & aquibonitur, etiam vicium quadrabitur. Hoc autem temperamentum à demone coarctatum non potest ex vno elemento, licet consistat caliditate, & humiditatem praedictum tem-

peramentum resiliat ex omnibus partibus, & cum plures elementa calidæ & humidæ recedat per humiditatem & caliditatem, quod sic temperamentum fuisset positum in hoc calamo non calamus fed homo resiliat, vt patet ex ipsomet Auicenna loco allegato, & cum hoc temperamentum sit calidius aere vt supra tenemus probatum, si aer moueatur, vel homines moueantur per aerem, frigiditatem persentiant, non aliter ac eos attingentur aer, licet sit calidus. Cum autem demones consistant aere ad assumentum corpus fantasticum, & cum localiter mouentur corpora calida quibus adherent, multo magis persentient illam frigiditatem quia aer consistit licet tenuis sit, tum propter densandatem, tum quia propter motum localem, nam multo magis frigidum erit corpus aereum, quam ipsum corpus humanum cui adheret, licet ipsamet corpus aereum recedat per caliditatem, quare praedictum frigiditatem persentient corpus vniuersi ex illo corpore aereo, quam ex illo corpore vniuerso. Haec etiam ratione, & multis aliis dicitur haec in quibus discipulis suis, dicit: *Palpat & videtur, quia spiritus carnis ex aqua non habet*. Vt patet ex Boetio 1. & B. Luca vii. Et per spiritum vt ait Caesarius 2. 2. quæst. 96. art. 3. intelligitur demonium, siquidem diuina Mathematica post hanc sacratissimum resurrexerit docere volebat charissimos discipulos vt non esse corpus fantasticum, sed verum corpus vere consistans carnis & ossibus & humore temperamento. Vnde ad argumentum frigiditatis aereu licet sit calidus esse remanet calidum respectu corporum viuorum, quare corpora viuaria persentiant frigiditatem aereu, licet remanent, non autem eius caliditatem, & cito immutari non possunt ab illa. Nam calidum vt quæque producat, & hoc est quod vult Caesarius loco citato, vbi dicit carnis illius corporis à demone assumentis, quasi glacies moribit esse calidum humani carnis.

Veniunt argumentum per aristotelicum sequentem.

ARTICVLVS II.

Vniuersa aqua congelata passa ab intensissima frigiditate.

ET videtur quod non. Primò ex Aristotele 4. horum cap. 5. dicitur ad concretum aliquod caloris requiri semper. Ergo non concretis ab intensissima frigiditate.

Contraur

Confirmatur ex ipsomet Aristotele lib. 6. dicitur. Quæcumque autem conseruatum aut ad aquam aut ad terram & aquam exstante concretere idque aut frigore aut caloretic coagulant. Et parum infra ait quocumque & quæcumque calore vel frigore concretis, &c. Ergo non solum à frigiditate intensissima concretis potest aqua dæ calore. Et cum dicit omnia quae congelantur aut sunt aqua aut composita ex aqua & terra. Et postea dicit, à frigore vel calore concretere. Ergo certum est, ipsomet Aristotelem voluisse aqua à calore concretere potest, ac per consequens non ab intensissima frigiditate.

411. Secundò Arguitur. Si aqua congelari poterit ab intensissima frigiditate semper congelata esset, fed hoc est falsum. Ergo non ab intensissima frigiditate congelari poterit. Mihi est Galenus lib. 1. de natura humana tra. 18. & patet clarè. Maior probatur, aqua frigidior est omnibus elementis. Ergo si à frigiditate congelatur cum frigidissima sit, semper congelata remaneret. Si dicitur non congelari à se, fed à terra frigiditate. Contra. Nulla est aqua frigidior. Ergo nulla res frigidior aere potest in aquam. Antecedens patet ex supradictis & ex Aristotele ferè innotis locis. Consequens probatur. Nam vbi non reperitur potentia passiuam, non reperiri debet potentia actiua. Sed in aqua non reperitur potentia passiuam ad recipiendum frigiditatem. Ergo illa potentia actiua reperitur ad eam refrigerandam. Antecedens probatur, cum aqua frigidior sit in summo, & ergo in illa potentia reperitur, ut illa forma frigiditatis educatur. Constat namque primò. Aqua est à libi frigidior. Ergo non est necessarium vt reducatur in actum frigiditatis ab alia causa frigiditatis.

Confirmatur secundò. In suo naturali statu debet concretere qualitates quibus fuit creata, sed qualitates quibus consistit, sunt frigiditas & humiditas. Ergo si à frigiditate intensissima congelatur, in suo naturali statu non fluida erit, fed plumbi, ac per consequens humiditas, ergo in suo naturali statu consistit deperdit esse.

413. Tertio arguitur. Si aqua intensissima frigiditate congelaretur, daretur duo contra dictoria simul vera, fed hoc repugnat. Ergo non congelatur ab intensissima frigiditate. Maior probatur, aqua est frigida in summo, & humida prope summum, vel etiam in summo sed in statu naturali debet conseruare has qualitates. Ergo in statu naturali de ea verificaretur simul, & in eodem tempore esse humidam & non esse humidam. Consequenter probatur, est humidus ex sua natura, non est humidus ex sua natura. Ergo verificatur duo contradictoria simul vera. Antecedens pro-

bat. Prima est vera, sed licet est humidus ex sua natura. Secunda etiam est vera, sed licet non est humidus ex sua natura. Quod sic probatur. Humidum est quod termino proprio non potest contineri, alieno autem contineri. Siccum est contra est, quod termino alieno non potest contineri, conicitur autem proprio, quod aqua congelata termino proprio continetur, ergo non est humidus. Quod attenta in suo statu naturali dicitur esse humidus, & non humidus probatur. In suo statu naturali debet consistere, intensissima frigiditate media quae congelari debet, & debet consistere aqua humiditate, media quae termino alieno contineri non possit, ergo in statu suo naturali, de illa verificari debet quod sit humidus & non sit humidus. Antecedens probatur, nam in suo statu naturali sua humiditate debet consistere & aqua intensissima frigiditate debet congelari, ergo est humidus & non erit humidus.

Quarto arguitur. Aqua congelata remanet aqua, ergo non à frigiditate intensissima congelari debet. Antecedens patet ex tertio argumento & patet, cum aqua congelata est dura, & durities proprie à fecitate, vt patet ex Aristotele 4. horum cap. 5. consequentia probatur, frigiditas non producit fecitatem fed frigiditatem, ergo à fecitate concretis debet, cum vniuersaque res producat qualitates sibi similes.

Pro explanatione istius articuli primò aduertendum est quod licet concretis multo modis formatur, vt lib. 4. horum patet, vt praesentem autem formam formatur, vno congelatione, si hoc factum de accipitur à Galeno libro de simpli medicam. facultatibus c. 16. & lib. 17. Quare humidum aquarum & siccum termino concretere possunt à frigiditate, & sic necessarium est quod concretis habeat partes crassas, & terrestres. Ideo ignis concretis non potest, quia caret partibus partibus, vt ait Aristoteles loco citato. Vnde aqua se sola & pura concretere minime potest, sed aqua quae partes terrestres, & siccas habet permixta.

Secundò aduertendum est. Aqua congelata trahitur nulli aliud esse quam partium maiorem à frigiditate temperante corporis tenes humiditates, ratione cuius expelluntur, & partes aquae volatiles induritate remanent, siquidem induratio consequitur ad concretum. Dicitur est Galenus lib. 1. de differentiis febrium, cap. 7. Potest etiam frigiditas aquam congelare sine eo quod humiditates conueniant. Vt patet ex Aristotele 4. horum cap. 10. concretendo videlicet partes suas terrestres, & sic secundum ipsomet Aristotelem lib. 1. de generatione cap. 3. licet ex Empedocle desintur glacies per hoc, quod

fit coagulatio humidæ & frigidi, sicut ignis est superabundans arido, calidæ, & sic, quam dehiscentiam pulchre ardet fanchus Doctior eodem 2. lib. lē. 3. Et antea nos doceat Arist. K. Doctior fanchus, elementa que non sentimus non esse simplicia, nam ignis non est purus, neque aer, neque aliq. aliqd. solum, sed mixtum & elementatum. Nam flamma non est ignis sed ignea, neque aer est aer sed aerem, & similiter de aliis. Quare ad proprietatem deueniens dico quod aqua congelatur, necessarium est quod reddatur ad primitiam suam frigiditatem quia i summo creatore creata fuit, & reddio hæc fit in absentia radiorum solarium, & percipiat tempera hyemis & quando nocet longissime sunt, videtur tempus in quo parit aqua reddio, & sic consistit interitum frigiditatis quæ creata fuit, ex altera parte non est elementum purum sed elementatum, cum supra dixi, consistit paribus terreis, ratione quarum congelatur a Deo in principio vite creatiois congelata non fuit quomiam, prædida interitum frigiditatis consistat, quæ ius temporis non consistat partibus terreis, modis quibus modo congelatur, vnde patet quod in medio fluminum, & vbi maxima aquæ quantitas reperitur, congelari non videtur, quia caliditas in ea procedit a radia solaribus propter maiorem quantitatem aquæ diu consistens. Vbi autem reperitur minor aquæ quantitas citius & facilius congelatur, quia eadem caliditas brevi tempore consumitur, & cum diu non constructur reddio ad suam primitiam frigiditatem, & eadem ratio fluminum currentia propter motum, quo, ut supra dixi, calens, aqua calida facilius gescit quæ rarefacta est. Nam per rarefactionem caliditas facilius dissipatur, ex corruptione, & facilius frigiditas consequitur.

Conclusio.

417. **A**B interitissima frigiditate congelatur aqua. Conclusio hæc probatur. Vniuerso experientia, siquidem in interitissima frigore congelatur.

Secundo probatur ex Aristotele & Galenico supra citatis, & ex D. Thoma i. Meteororum lē. 4.

Tertio probatur ratione. Frigiditas interitissima valet aquæ partes consistere ad causas dispositionem consequatur. expressio partium tenuium & aëreorum, sed ex expressione præditarum partium consequatur concretio, ergo frigiditas que valet hoc prætere, valet hoc congelatæ dicitur legitimum est, videtur ex notabilibus, ex quibus dicitur consistit plures rationes, quibus præter hoc

clufio. Confirmatur. Frigiditas prædita licet non valet exprime partes tenues, valet coagere præditas partes facies terreasque, cum terra ex se densitatem & crassitatem continet, & ad frigiditatem consequatur, siquidem prædita frigiditas vires & cōdensat eas valet, ergo vbi reperitur interitissima frigiditas magis præditas partes tenues, ac per consequens congelatur.

Ad argumenta in principio articuli respondetur ad primum ex Arist. illum locis citatis tradere duosmodos concretiones iam a calore, iam ad frigiditatem, tam per se, iam per accidens, quos omnes vno loco Deo dicit, & suas causas, tam calidas, tam fridas, tam similes calidas & similes fridas, explicatibus.

Ad secundum argumentum respondetur 419. verum esse aquam frigiditatem esse relapsis elementis. Ceterum ex percellione radiorum solarium remittitur eas frigiditas, ratione cuius, non semper remanet interitè frigiditas congelati possit.

Ad primum confirmationem patet quod fit dicendum.

Ad secundum responditur, quod ex eo quod in suo naturali statu seruat qualitates quibus fuit creata, idem non congelatur, nam cum ibi seruet omnimodam dispositionem sine admixtione partium terrestrum, ratione quarum modo congelatur. Ideo in statu suo naturali congelari non potest.

Ad tertium argumentum respondetur. Verum esse, conclusi i nra. flatum minus naturalium aqua congelatur, quod non additio propter rationes in notabilibus assignatas.

Ad quartum argumentum respondetur. 421. Frigiditatem ex accidenti producere siccatatem, conspiciendo scilicet partes tenues aëreas ad citius dissipationem solum remanet partes siccatæ & duræ. Vel secundum responditur quod partes tenues & crassæ cum potant densitatem media frigiditate vbi in terra patet, idem frigiditas ex cogendo secundario valet indurare vel siccare. Vel tertio respondetur duritiem non solum prouenire a siccatate, nam potest prouenire a tensione, vel a concrectione ut patet ex Galeno lib. de differentiis feb. cap. 7.

ARTICVLVS III.

Quando pluuia generetur in media aëris regione.

418. **E**T quod in ea generari non possit arguitur primo. Pluuia est aqua, sed ad aquæ generationem necessarium est agens interitè frigidum

frigidum ac esse aqua, vel minus interitè frigidum, sed media aëris regione, non est interitè frigidum neque aquæ interitè frigidum: ergo in media aëris regione pluuia generari non potest. Antecedens patet, nam ad hoc fit a proportionem maioris inæqualitatis, alia agens remanens poterit producere effectum intentionem. Prima consequentia est clara & secunda probatur. Media aëris regio est calida, & si aliqua frigiditate consistat, ea est remissa respectu frigiditatis aquæ, ergo aquam producere non poterit. Antecedens patet ex Arist. consequentia etiam patet ex dictis.

419. Secundo arguitur. Effectus non debet esse perstantior causa modo fit vniuersa, sed si aqua generatur in media aëris regione effectus præstantior in eius causa, ergo in illa generari non poterit. Maior est verum, tum ex communi veritate Philosophorum, tum ex illa quæ causa solum producit effectum tibi similem in gradu & in specie. Minor probatur, tum aqua est interitè frigidum quæ perfectè frigiditas dicitur, quàm aer qui non est perfectè frigidus, consequentia est clara.

420. Tertio arguitur. Aqua generatur in media aëris regione est vniuersa, ergo ad illa aqua, & non ab aëre generari debet, & per consequens in media aëris regione generari non poterit. Antecedens est verum. Nam si effectus vniuersus, ac non communicatur in materia cum aqua que est vera ratio causæ vniuersæ, ut supra dixi, sed ex vera causa, sicut ex aqua fit aer, ergo communicat cum aqua in materia, ratione cuius generatio vniuersa est. Consequenter vniuersa, Nam in media generatione vniuersa vniuersa quodque producit sibi simile. Ergo aer non aquam esse generare debet, & aqua non aërem sed aquam eam debet generare.

421. Quarto arguitur, vbi generatur ignis, non potest aqua generari sed in media regione aëris generatur ignis. Ergo in ea aqua generari non poterit. Maior probatur. Nam ignis & aqua sunt primo contraria, siquidem ille est calidus & ficcus, illa est frigida & humida. Et in vno loco generari non poterunt, siquidem ex vna parte consistunt principales effectus, ex alia contrarietatem. Maior principalis argumenti patet questione de interitibus igneis.

422. Quinto arguitur. De priuatione ad habitum non datur regressus, ergo ex vaporibus aqua generari non potest. Antecedens est Aristotelis in post prædicamentis cap. de oppositis. Consequentia probatur, nam vapores producti fuerunt ex aqua. Ergo cum vaporibus habuerit priuationem de aqua, ex illis iterum aqua generari non poterit. Quod patet, nam sicuti in materia caduerit, iterum forma viuentis induci non potest, cum fuerit priuata

forma viuentis, ita similiter in materia vaporis iterum forma aquæ induci non poterit, quia priuata fit forma aquæ.

Vltimo arguitur. Inducendo visum fuit plueret lac, sanguinem, ramulas, & piculicem, sed hæc omnia nequaquam possunt generari ex vaporibus, neque in media aëris regione. Ergo pluuia maxime neque ex vaporibus, neque in media aëris regione generari possunt. Maior experientia probat esse, cum ab aliquibus illa omnia visum fieri cadere in modum pluuie. Minor probatur, nam lac, sanguis, piculicem, ramulae & illa iunctissimi, fieri mutata percella, licet calida & resolis, sunt animalia imperfecta, ergo ex omnibus elementis per se tam mixtionem resolare debent, & non ex vaporibus, cum eis solent mixta imperfecta producantur, ut supra diximus, fit, nec in media aëris regione generari possunt, cum illa sit frigida & in loco frigido non generatur sanguis, siquidem color rubens a calore prouenit, ut ait Arist. libro de coloribus.

Pro explanatione illius articuli aduertendum est primo Pluuiam nihil aliud esse quàm aquam generatam in loco superiori & de illo cadentem in inferiores per guttulas que generantur ex nubibus, & nubes ex vaporibus sursum ascendentibus Solis calore & propter, & in media aëris regione dehiscentem a præditi caliditate, tum ex defectu radiorum Solis qui vsque ad illam partem non peringit, tunc aer illius medix regionis vsque supra remanet didum dehiscentem ab intenso calore, quo non dehiscentur ea regionis inferiori, nec superius, & cum prædita media regione remanet calida remanens, & vapores fit dehiscenti suis caliditate consequitur, quo calidior fit nubes generatur, quæ nubes nihil aliud sunt quàm vapores crassæ & condensatæ, ex quibus fit pluuia, nam sicuti vapores concretuntur in nubem, ita nubes in pluuiam. Ceterum diderunt esse, quod vapores in nubium generatione non mutant speciem, nubes autem in pluuia generatione mutant eam, siquidem in aquam concretuntur, quæ calidè propter animalium salutem, ex quo patet quod causa pluuie remota est Sol, medio calore causa motus fuit & lumine quo valet eleuare vapores ex aqua & terra madefacta, quoniam causa materialis pluuie, vnde quando Solis calor omnino visci præditi vapores, & eos edificat & dissipat, quia deficit causa materialis non potest fieri pluuia, ut ait Doctior fanchus quodlibet. art. 3. in corpore, quare in Ægypto, & in locis multum calidis, propter illius causæ consumptionem, non pluit, & sic videtur præsentia Nilus supplet aquam cadentem pro animalium salutem, ex eo quod inuidat terram Ægypti per aliquam tempora

secundum illud Genesis 2. *Fons egredietur de loco volutatis ad irrigandum Paradisum.* Et ut patet ex Dico Ildoro libro de summo bono. Geniale quo in Genesi agitur, vocatur Nilus, qui totam Aethiopiā cingit & terram Aegypti irrigat. Parietiam ratione in Aethiopia propter Solis propinquitatem, pluvias sunt rariores, Hyeme verò frequentiores. Alioquin autem Sol medio suo calore eicit vapores, & eos multiplicat & multatim valet detrahere, tanto autem superabundant pluviae, & alioquin Sol medio modo hiebit, elisendo scilicet vapores. Ceterum aliquam viciniam habet super eos, ut pluvias non multiplicentur, doctrina est Placiti sancti quondam, questione 30.

429. Secundo advertendum est. Pluviam quod Aristoteles vocat perfectas scilicet labrocera, & nomine communi pluvia videlicet, nam quando guttulae sunt parvae vocantur perfectae, id verò generale fuerit magis & grossae vocantur labrocera. Si vero guttulae sint maiores illae nomine communi & vocantur pluviae: ex quo patet quod tempore Hyemis & Autumni ut in plurimum reperitur pluviae, in Aestate autem magis reperitur labrocera in Vere tamen reperitur perfectae, & ratio est. Nam in Aestate, quo aer perquam descendit pluvia calidus fit & siccus, cum magis pluviae resiliat, guttulae coadunantur & fiunt rotundae magis & grossae quae sunt labrocera, in Hyeme autem quia aer est frigidus & humidus illae pluviae non est necessarium resiliat, ita guttulae remanent nomine pluviae, quia mediocres sunt. In vere de nocte, quia aer tendit ad caliditatem & frigiditatem, guttulae aliquando fiunt pluviae & perfectae, quae differunt pluviarum etiam propter aere qui differat materiae, videlicet ob vaporem tenuitatem imber generatur, qui est quando guttulae crebriores & minutiores cadunt, ob vaporem autem crassiores Nimbis productus, & est quando guttulae cadunt grandiores & rariiores, & reitetur pluvia, quia causa materialis descendit a Solis calore & in nubem convertitur, & sic vapo non differtur, convertitur iterum in aquam, & pluit & sic fit serpe pluvia reterata.

Conclusio.

430. Pluviae generatur in media aere regione. Conclusio est Aristoteles in presenti, & Doctoris sancti, & probatur primo ratione, ubi reperitur causa materialis, & efficiens nullo interposito impedimento consequitur alio, & effectus. Sed in media aere regione reperitur causa materialis, vapor scilicet qui sustinam ascendit, & causa efficiens frigiditas

aeris, eo modo quo fuit explicatum & nullo impedimento, ergo alio & effectus reperiri debeat. Dicitur autem legittimas, tunc sic, effectus per frigiditatem productus, si mutat speciem debet esse alia. Sed in media aere regione, vapores per frigiditatem inteream mutat speciem, ergo aqua generari debet. Maior probatur, quia frigiditas intensius diffundit ad aquam transmutationem. Minor patet ex praedictis, consequens est clara.

Secundo probatur conclusio. Quando in causa materialis vapor effluat vincit aqua, generatur aqua, & quando vincit aer, generatur aer, sed in media regione aeris aqua vincit in vapores, ergo aqua generari debet. Maior est supradicta patet. Minor vero probatur, aqua vincit media frigiditate & humiditate, & aer media caliditate, & etiam humiditate, sed in media aere regione est humiditas, quae est aquae instrumentum, & nullo modo reperitur caliditas, quae est ignis vel aeris instrumentum. Ergo causa reperitur frigiditas, & humiditas ex parte causae efficiens, & etiam reperitur humiditas ex parte vaporem, quae est causa materialis, aqua generari debet potius quando vis reliquorum elementorum.

Tertio probatur conclusio. Densitas in genere causae materialis diffundit ad aquae generandum, sed aer est densus, ut patet in nubibus, qui sunt aer densitas. Ergo cum ad aquae generationem diffundit, est nubibus aqua generatur. Maior est vera, ut patet in vaporibus in coeporale illae ascenduntur. Minor patet experientia, & consequentia est clara.

Confirmatur. Ex vaporibus densis non potest generari alia forma, nisi aqua in media aere regione. Ergo aqua generatur. Antecedens probatur. Non potest generari terra, nisi licet terra sit densa est etiam sicca, vapores autem sunt humidus, & sic non sunt diffundit ad terra generationem, nisi ignis, nam ignis est siccus & vaporis sunt humidus, & ratione frigiditatis & densitatis media forma reperitur propriam quae est forma aquae.

Ad argumenta in principio questionis posita responderetur, & ad primum dico verum esse, medium aere regionem esse calidam & humidam sicut est totus aer. Ceterum est semisiccat, quae defectu reuerberationis solis, & ex motu corlorem, & vapores qui sustinam ascendunt cum sint tenuissimi, & calidissimi ratione caloris radiorum Solis, nam vis duratibus, durat in vaporibus caliditas, raritas & leuitas, & cum accedunt ad medium aere regionem, quae est regio minus calida remittitur, ex qua remittitur coadunantur, quae condensatio diffundit remanent ad formam

formam aquae, quae tunc generatur aqua, & valet infrigidare praedictam aquam regionem sicut infrigidatur haec infra tempore pluviae, licet calidissima sit, ratione cuius remanens frigida ab extrinseco, illius frigiditate valet vapores infrigidare, & in aquam convertit. Et tunc est causa, fore eodem modo reiterationis pluviae.

434. Ad secundum argumentum dico. Quod vis corruptionis cum minore dispositione introductur forma propinquier & non est effectus praestantior sui causa, sed aequalis cum generatur dispositione quo instrumentum illi ipsiusmet agentis praedictum effectum generantis.

Ad tertium argumentum responderetur quid sit dicendum ex praedictis.

435. Ad quartum argumentum responderetur. Verum esse in media aere regione generari imprecisiones ignes, autem hoc vel per accidens, per antiprimum fallit vel patet in questione de fulgure & fulmine.

Ad quintum argumentum responderetur. Quod quando praesatio habet contrariam formam contrariam ea illa potest fieri repositio ad habitum, ut verbo gratiae, ex privatione calidus fit calor, sicut et privatione frigiditatis fit frigidus, modo ex non habente fieri formam, sicut ex non igne fit ignis, sicut ex non aqua fit aqua, ex vapore scilicet: at verò maxime illa intelligi debet ex privatione ad habitum non dicit regressum, quando, non procedunt multae transformationes: Nam si procedunt bene potest fieri: ut ex caduere praecedentibus pluribus transformationibus, bene potest fieri viuentis, minime autem si non procedunt.

436. Ad sextum argumentum responderetur. Praefatum lac & sanguinem, non esse verum lac nec sanguinem, sed ex aqua compositione exhalationum cum vapore & aqua ex his generata similitudinem lacis & sanguinis habet. Quod etiam provenit potest ex adulatione causa materialis, vel ex permissione operi cum perficido, de quo latius articulo sequenti & questione de Iode. Rarietas autem & pinguis generari possunt ex aqua & pulvere formam ascendente, ex quibus fit lutum depositum vi calidiorum ad raritatem & pinguem generationem, non aliter ac in paulibus ex pulvere & aqua generatur vermiculus, raris, & alia animalia imperfecta.

Fernandez in lib. Meteor.

ARTICVLVS IV.

Primo rubedo matutina significat pluviam, & rubelo confertina significat venturam.

ET videtur quod non. Post rubedinem matutinam consequitur quies, & post vesperitatem ros, sed in nocte magis reperitur pluviae quam in die, ergo rubedo matutina potius significat & vesperina pluviam significat. Minor probatur ex Arist. 2. inorum cap. 4. Consequenti est clara. Concluditur. Tempore diurno magis dissipantur vapores ascendentes quam tempore nocturno, sed post rubedinem matutinam consequitur tempus diurnum, ergo minus eandem per accidens, ac per consequens rubedo vesperina potius est signum pluviae, & rubedo matutina est signum serenitatis. Maior patet. Nam tempore diurno ratio caloris Solis vapores magis dissipantur.

Secundo arguitur. Rubedo matutina & vesperina sicut meridiana canescunt, ut supra dictum est ex aere crassiore, & receitio lucis Solis. Ergo non est maius ratio, quare vapo fit signum pluviae, & alia fit signum serenitatis.

Tertio arguitur. Crassities aeris provenit ab interia frigiditate, sicutum frigiditatis est incassatio. Ergo potius rubedo matutina & vesperina atque etiam meridiana tenent signum frigiditatis quam humiditatis.

Pro explanatione illius articuli aduertendum est. Multa esse signa pluviae, & alia multae illius signa serenitatis. Signa pluviae sunt fulgurata, imbes densae, & aer nebulosus & castus, dimissio rores, humidorum & fontium dimissio, modo non fiat ratio ex causa frigiditatis. Nam cum eleuantur multi vapores ex quibus pluvia generatur, delinuntur fontes & flumina sua humiditate, & vapores ex quibus ros generatur ascendunt vsque ad medium aere regionem, in qua conuertitur in aquam rarioris cuius ros apparet. Humiditas parietem & lignorum, est etiam signum pluviae ventus humidus, & praecipit illi vel vehemens vel Auster humidus, iuxta illud Virgilij primo Georgicon.

— *Dumque humidus Auster, Sol riu signa habet, sicut quae dicitur saluum.*

Andea. Lucerne fontellantes, sunt etiam signa pluviae. Nam aer circumdatus leuissimus, & oleum in aquam conuertitur, & vapores humidus est adhaerens fuit causa fontellationis, pari est ratione lampadum trepidatio, etiam mucro

clonij confans crassine & fordibus est signum pluvie, nam vapores humidum esse contingentes valent incallare mucrone, & ad guttulas ex quibus fordes caueantur, simul significant pluviam, cantus ranarum & ansum, & quando pulices & musce vehementius moedent, & pungunt, & oues & pecudes amodo comedentes, & aies diligenter alimenta querentes. Nam ex istis etiam elementant vapores, & fit naturalis tonitruo. Primum ergo symptomata ex his nominata ex Galieno ad finem concitantur. primo de causis sympt. cap. 7. ac etiam quia predicta animalia alterentur pluviam presentem, similes amsi & mulz aliunde percipientes aetern. Nam mus reperitur pluviam imaginari, & veluti presentius aures humedat aquar phoenix, & ex in percussione aetern ad aquam expellendum. Alia autem fura signa pluvie que in cyclicis reperuntur, nam quando astra occulcantur & velantur non apparent, est etiam signum pluvie, nam ratione vaporum ascendentium occulcantur sicut repenti fuit inter ea & nostrum visum, quando luna cornua creta sunt, est etiam signum pluvie, nam ratione vaporum ascendentium acuta non apparent, & pallor eius iuxta illud adagium.

Fallida sepi pluvie rubicunda fiat, alba feruat.

Sol orienti citius solito est etiam signum pluvie quia si, nificat vapores interpositos, per quos radij egredientes refringuntur, & veniunt ad locum ad quem non deservissent sine predicta fradione, vt v. p. deatans in fenestra postius non videtur ad certam distantiam, & fit euincitur aqua, in eadem distantia videtur. Nam species in aqua refranguntur, & iterum ab illa transfuntur ad ipsum radiem, cuius apparet. Nam ratio ratione dicendum est de radijs Solis qui in nube franguntur & transmittuntur ad visum, & facient apparet Solem ante eius ortum. Est etiam signum pluvie conuermatio cara & nubeculae parui, quasi hominis vel quicquam ascendens de mari, vt patet ex cap. 18. lib. 1. Regum. Quando aliqua nubes occurrat Soli, & parui nubes que est versus Solem est diaphana, & que est versus inferiora est opaca, & veluti terminata admodum speculata, & quo infra dum de parallelis angit, nam hoc est signum pluvie, quod etiam intelligi debet de nube eodem modo occurrente. Luce. Et precipue si predicta fuerit diuersi coloribus, & ratio est parallela, & tali colore apparet non potest nisi per lucis reflexionem in nube rorida, est etiam signum pluvie si aliqua caligo ingrossata persuerat, quod si subleuat, feruiscant signum quia significat consumptionem vaporum & nullam eleuationem, & eouza

autem si ingrossata persuerat, significat vapores confertari, & alij de nouo eleuari, & quo apparet nubem ascendentem, quia ascendit ad locum in quo pluvia generatur, quare etiam significat, quando vero descendit in partem guttas, quia a predicto loco descendit significat in pluviam non conuerti, pluviam etiam significat importuna pruina, quam etiam significat conuergit manuum, quia si cotis superficte resoluatur, sicut astra, ex qua fit vapor, & ex illa generatur aqua. Iridis etiam apparetio cam significat, ceterum patuit, & precipue si ventus fiat contra Solem, si autem e contra, significat pluviam pratensile, pluviam significat puluere eleuato per ventum, & frigor existit ab herbis & arboribus, bos supra insistenti aneam iacens, & precipue si autem respicit coelum, & capter naribus aus. Denique si ortus diluatio caeter, est signum pluvie.

Conclusio.

Rubedo matutina est signum pluvie, si 441. rati rubedo vespertina est signum serenitatis. Conchelo luce habet duas partes, & veraque pars patet ex Chrifto Demono, secundum Matthaeum cap. 16. per hac verba: Facto vespere diebus feruere erit, rubicundum est enim coelum, & mane, bodie tempestas, rutiae enim erit coelum cap. 2. per hac verba: Cum videritis nubem veniat & ita fit. Primum itatem dicitur nubem veniat ad occidentem, dicitur pars matutina probatur. Nam vapores eleuati tempore matutino, modo non sunt in aquam conuerti inaurantur ratione frigiditatis, & acquirunt opacitatem, sed Sol visus per illud opacum apparet rubedo. Ergo cum nubem sine conuerti in aquam, conuerti debent tempore diurno. Maior & Minor praterratum quod fuit notat, supra etiam remanent probat. Consequenter tamen probatur. In persentia Solis maior quantitas vaporum eleuatur, sed hoc est causa transtabilis pluvie. Ergo in pluviam conuerti debent ille tempore diurno. Maior & Minor sunt per se nota. Consequenter probatur. Nam vapores condensant, & in nubes conuertit, si non alius ventus qui est valent dissipat, in aquam conuerti debent. Confirmatur. Quando reperitur maior copia cause materialis magis disposita, generatur debet forma propinquior. Sed in persentia Solis maior quantitas vaporum eleuatur, & sunt magis dispositae cum Sol eos non potest dissipare propius esse remanent calorem: Ergo forma propinquior generatur. Tunc sic non potest apparet rubedo matutina, quia Sol non fit present. Nam hoc

hoc modo fit rubedo vt patet in argumento. Ergo vapores eleuati ratione Solis eos non potest dissipare, & generatur aqua, quae est forma propinquissima.

442. Secunda autem pars conclusionis, etiam probatur. Nam vapores eleuati tempore vespertino, condensatur & acquirunt opacitatem, & Sol visus per illam apparet rubus. Adherente autem nocte non est absentia Solis, cessat eleuatio, & ratione frigiditatis nubes decidit, & deorsum cadit ex quibus generatur ros, vt articulo de rore patet, sed materia pluvie deficiente, defecit etiam ipsam pluviam. Ergo cum ad rubedinem vespertinam conuertitur nubes causa materialis pluvie, defecit ipsam pluviam. Ac per consequens rubedo tempore vespertino apparet, & probabiliter feruentur. Ex quo doctrina intelligitur illud adagium Hifpanum. *Arboles de la mañana a la noche vienen con Sol.*

443. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Ad primum licet patet ex probationibus conclusionis. Dico verum esse tempore nocturno frequentius fieri pluviam quam tempore diurno, & diffipari non sunt, noctis frigiditate conuertitur in aquam: si autem calant antequam ascendat ad locum in quo pluvia generatur (quod significat rubedo vespertina) pluviam non cauebitur sed conuenit debet serenitas. Ad confirmationem respondetur, etiam si maior quantitas vaporis resoluatur tempore diurno, etiam Solis praesentia multo maior copia illorum eleuatur, quod si eleuati fuerint vique ad medium aetris, regionem vt non detur locus, decedunt, & generatur pluvia, quando autem eleuatur de vique ad illam regionem non accedunt, tunc datur locus vt decidat, quod accidit tempore vespertino, & precipue quando apparet rubedo, pluvia autem que frequentius aduenit nocte quam die, fit, quia causa materialis eius accedat fua tempore diurno, & nocturno conuertitur in aquam. Et licet tempore vespertino eleuatur non accedit ad medium aetris regionem ex defectu Solis, & noctis frigiditate, ratione cuius inaurantur, & fortim eleuati nequeunt, sed rotund descendunt.

444. Ad secundum argumentum respondetur. Rubedinem matutinam non esse causam pluvie, nec rubedinem vespertinam esse causam serenitatis, sed tantum esse signa eorum modo explicato in probationibus conclusionis.

445. Ad tertium respondetur rubedinem vespertinam esse signum frigiditatis, sicuti matutinam pluviam, nam ad haec sequitur dies, Sol valens eleuare vapores & aetern caliditate, ad illam autem sequitur nox, deficit cau-

sa caliditas, & refrigeratur, & sic licet vna & altera rubedo causetur, & frigiditate, potius vespertina significat frigiditatem quam matutina propter rationem dictam.

ARTICVLVS V.

Utrum Nix generetur in media aetris regione, et quomodo?

Et quod in media aetris regione generatur nix non potest. Probatur. Nix frigidior est aqua, ergo a causa frigiditate generari debet ac generatur aqua. Antecedens receptum est ab omnibus. Consequenter probatur. Quia effectus proportionari debet cum fua causa, siquidem effectus inferioris illi non debet esse. Tunc sic, aqua generator in media aetris regione, ergo nix in illa generari non potest, siquidem frigiditas mediae regionis non est tam intensa ac est frigiditas nix, & si sufficiens est pro aqua generatione, insufficiens est pro nix generatione.

Secundo arguitur. Si Nix generetur in media aetris regione, non esset inuioi ratio quare frequentius generarentur aqua quam Nix, sed vobis generatur nix quam aqua, Ergo in media aetris regione generari non potest. Maior probatur, nam si frigiditas mediae regionis est sufficiens ad nix generationem, non adine vapores pro aqua generatione, ex illis nix produceret ab eius frigiditate ergo licet frequentius aqua generatur, aqua similibet, & nix, quod est falsum, siquidem nix rarius generatur. Ergo ab alia causa generari debet ac generatur aqua, ac per consequens in media aetris regione non generatur.

Confirmatur supra dictum est medium aetris regionem calidam esse, & humidam, quia potest temperantia totius aetris, nisi ipsa daret autem ab ipsa aqua que in illa generatur, sed nix autem aetris regionem multoties non precedit pluvia, ergo est non detur causa que valeat media aetris regionem refrigerare aqua nix generatione ipsa manine generari poterit.

Tertio arguitur. Nix generatur ex nubibus minus calida, sed caliditas valet etiam liquefacere. Ergo ex predicta nube nix generari non potest. Maior patet infra. Minor vero patet experientia. Confirmatur probatur. Nam caliditas nubis vobis ipsam nix autem dissipare. Ergo ex illa generari non potest.

Pro explanatione illius articuli, primo aduertendum illi, quod licet Doctor faciat dicitur cap. 6. supra loq. 2. In medio nix non potest fieri, ex ipsam aqua congelata. Sandius enim Doctor locum fuit. Metaphoricè, non verum est nixam non potest fieri nisi ex nube

antequam in aquam transeat, quod patet ex Alberto magno lib. 3. Meteororum tract. 1. cap. 16. Nam eleuatur vapores eo modo quo supra dictum fuit in se consistens aliquid de substantia aere, & cum frigiditate medietatis, quae (tempore nullo) est nimis frigida ab extrinseco, & non quiescit in se ipsa frigida est causa nimis. Sed talis intensio diffusa per aerem, ab hac aere condensatur vapores & fit nubes, quae ratione substantiae aereae, & cum fit vaporosa est calida, quae caliditas paulatim illa expellitur à gradibus frigiditatis, & antequam in aquam conuertitur glaciale & conuertitur in nubem propter idcirco in modum nubis circumdantibus, ex officio frigiditatis nubem circumdantibus, idcirco in modum lanae cadit, quae nisi fit tunc infuscatur videtur: quasi quid aerem congelatum.

449. Secundo aduertendum est. Differentiam esse inter nubem pluuialem, & nubem nimulalem, nam illa est obscura propter densitatem vaporum in vnum locum condantium, & haec autem nubis est subtilis & diaphana, & quae si alba, nam haec acquirit motum desolitam quam nobes pluuialis, quia vapores naturales habent in se subtilitatem aeream, & sunt dispersi per aerem, & non in vnum locum condantur, sic apparet clara, obis ratione nisi alba est propter aereas partes, non aliter ac spuma vitæ patet ex Galeo lib. 1. aphorism. 41. & diuersum subtilitatum mixturem nisi conficitur altera (pruicula, & altera humida, idem tenet Arist. de generatione animalium cap. 2. & Plinius lib. 16. de historia naturalis cap. 21. ubi nimem spiritum vocat, est etiam alba ratione intermixtionis frigiditatis, nam frigiditas agens in humidum causae abdicunt, quare qui inest nubem frigiditas, repetitio facilis abridens sunt nisi qui in illa regionibus degunt, albescit etiam nisi quia diaphanum condensatum recipit abdicunt, vitæ patet de crystallo & de insularum aqua diaphana quae si congelatur & glaciale albor tenent ipsa quæm ante quam glaciferet.

450. Tercio aduertendum est quod tempore generationis nimis est Hyems, aut principium Veris, aut finis Autumni, nam illi temporibus frigiditas sparsa est per aerem cum Sol non irradiat terram directis radiis, sed obliquis in aliquibus autem montibus versus. Aquilones omni tempore caput nix, nam ut intensio frigiditatis, flante vento Aquilone, quo mediantem conuergitur frigiditas, ex quo patet, quod post nimis descensum nimia frigiditas quae ante eius descensum persistebat, remittitur, nam illa quae erat sparsa iam adunatur & vitatur in parte superiore, nisi dicatur quod calor qui erat in nube nulloa frigiditatis à frigiditate, expellitur per aerem, &

accedit vsque ad hanc inferiora, quod ratio magis patet articulo septimo in quo queritur verum gradus frigiditatis sit Nive.

451. Vltimo aduertendum fore pulcherrima cum commoda quae ex nimis descensu cauentur. Primum est conferre plantas, & praecipue triticas & hordeas, nam in nio reperiuntur partes quarum immundus, siquidem vapores pro cui generatione habent aliquid de ficatitate quod probatur ex eius facili coactione, & verum generationem, ut ait Strabo lib. 1. Et etiam patet, nam si cum illa laeuatur manus post earum locutionem immunditas mouent, haec inquam partes post nimis descensum impugnant terram & sunt causa materialis nutrimenti frumentum, non aliter ac Hercules augeret tiam frumenta, & quia nio propter suam intermixtionem frigiditatis, porro terrae claudit, & ex accidente cum calefactis, & media illa calefactio vere adhibente viuificatur foris, & nutruntur radices & pullant & germinant, minimeque à causis essentis praeter naturas abrigant, & si intelligatur illud Hispanum adagium. *Am de diu ager de hinc.* Quod debet intelligi nisi diu perseverat nix supra frumenta, nam ex mora potius extinguuntur eorum caliditas & infirmitas, ac tandem mortificari debet. Secundum commune quod consequitur ex nimis descensu, est quod ex illa diu perseverantia, & praecipue per multos annos in montibus albis, cum foris conuergitur generatur hydas pretiosus, ut sunt Crystalla & Berilla, ut docet Albertus Magnus libro secundo horum loco citato, & Plinius lib. 1. habet naturalis cap. 2.

Conclusio.

452. Nix generatur per congelationem nubis frigiditate medietatis regionis, agente in vapores aliquid subtilitatis aereae habentes. Conclusio haec probatur. Nubes congelatur ex nimia frigiditate medietatis regionis, sed ex congelatione nubis illa alia substantia generari potest, nisi nix, ergo modo dicto generatur. Maior pars. Frigiditas est congelatrix, ergo vbi reperitur intensio frigiditatis & passum congelabile, congelabitur, sed in media aere regione reperitur intensio frigiditatis ab extrinseco, siquidem temporibus in secundum notabilis referri generatur, & reperitur etiam passum, nubes scilicet, ergo congelati debet. Minor pars, si substantiae partium enatione, nam non generatur aqua cum ad hanc non requiritur terra frigiditas, & si aqua generatur congelatur, & in modum aquae nimis caderet: nec generatur grando, nam hic generatur ex aqua, non ex nube immunditatis

diat & patet articulo sequenti, nec primum, nam haec generatur in inferiori aereis regione, ut patet articulo proprio, ac nebula, nec ros ut fuis articulo patet. Ergo nix generari debet modo predicto. Ex quo consequentia clara patet.

453. Secundo probatur conclusio. Ex figura nimis caliditas, quae est lata & longa, & vitatur passiva filamenta, nam hoc promittit quia vapores congelantur succellit & non soluit.

454. Tercio probatur conclusio. Nam nisi differat accidentaliter ab omnibus aliis imprefensibus, ergo debet habere causam accidentalem distantiam ab illis à quibus omniae aliae res meteorologicae aquae generantur, hoc autem est frigiditas intensio diffusa per aerem & vapores continet aliquid de substantia aereae & diaphana. Confirmatur. Nam nisi agit in substantiam diaphanam pro ducit, hoc, ac per consequens modo dicto in constitutione generatur.

455. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Ad primum dico, verum esse medium aereis regionem calidam esse ab intrinseco, ab extrinseco autem esse frigidum frigiditate mediocri, ratione cuius vapores condensantur & sunt nubes, & haec frigiditas non est efficiens pro aquae generatione, est enim frigiditas aquae aereae est est aqua, quae frigiditate ex nubibus causatur pluuia, est etiam summe intensio vitæ in hyeme & principio Veris, & in fine Autumni, quam intensio frigiditatis atrequam nobes in aquam conuertitur, transit inuicem media congelatione praedicta frigiditatis.

456. Ad secundum argumentum respondetur. Nixem rarior generatur quam aqua, & aquam quam nabe, nam aut medietatis regionis cum sit calidus & humidus ex sua natura necessarii est pro imprefensibus aquarum generatione ab extrinseco infusibili, & cum res extrinseca quae valent cum intensio frigiditatis sit nimia frigiditas promittent ex aqua generata, & aquilone, idcirco debet praecedere nubes, & aquae generatur, valentes cum infusibile, ac per consequens frequentius infusitur pro aquae & nubis generatione quam pro generatione nimis. Hinc est quod nix tardius generatur. Ad confirmationem respondetur, mediam aereis regionem infusibilem ex vaporibus condensatur, ut supra dictum remanet, & ex defectu radiorum solarium, & licet haec causa non sit sufficiens, sufficere vapores eo modo quo dictum fuit, & elementum aquarum & terrarum. Nam alteratione per eundem modum valde medietatis regionem infusibilem, & praecipue deficiente calore radiorum solarium. In his autem inferioribus,

primum non deficiat praedicta elementa, & cum non valent tam intensio infusibile haec in finem aereis regione. Secundo responderetur negando non procedere pluuiam ante nimis generationem. Nam de facto praedicta, ut experientia docet.

Ad vltimum argumentum respondetur. Verum esse inueni generari et nubes calidas. Certarum praedicta frigiditas cum congelatione, & paulatim expellendo eius calorem, alia si caliditas praevalet tenet argumentum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum grando sit pluuia in media aereis regione congelata, vel in hac infusibile regione.

457. Et videtur trivium quod non possit generari. Et in aqua in media aereis regione, vel generatur aut aquae generationem vel post, sed nullo modo. Ergo non generatur ex aqua in media aereis regione. Maior est vera, cum non dicitur medietatis. Nixem probatur, nam si fit ante aquae generationem non fiet ex pluuia, cum nulla res fit ante generationem cum ex quo generatur, est ante aquae generationem conuertitur in nubem, ut remanet dictum articulo antecedente. Non in gradine, non possit quia hinc fra grauitate cadere desinit, & laevis non dicitur vitæ in hoc loco & celeritatem conuoluitur, siquidem in vltimo tempore fit inuicem aqua in inferiori aereis regione.

Secundo arguitur. Si grando generaretur in media aereis regione, ab eius intensio frigiditate magis generaretur Hyems & tempore frigidissimo, quam Vere & Autumnio, sed Hyems raro apparet, ergo in media aereis regione non generatur. Maior est falsitas, non sicuti nix generatur à frigiditate medietatis regionis. Ideo tempore hyemis magis apparet, & in regionibus frigidissimis. Ergo ita similitudine tempore hyemis apparet debet. Nimis patet ex Aristotele in praefati cap. 2. afferente: nimis autem in gradine. Aitque quæm erat Autumnio, magis tamen quæm in Hyeme fieri solet. Et parum infra ait: si nix autem gradines erant circa Aethiis calcem, id est tempore fructus maturationis.)

459. Tercio arguitur. Si grando fieret ex pluuia media aereis regione, quando descendere vitæ, ac infumam istam regionem, iam descendente conuertitur in aquam, & non in forma gradinis, sed apparet in hac iustis frigiditatis gradinis, ergo non generatur in media aereis

acris regione. Maior probatur. Nam grandis vel maliter conseruatur in aquam, sicut nix, ergo a calore aeris media regione colligatur debet, & in formam aquae descendere.

460. Quarto arguitur. Tempore in quo grandis perferitur in media aëris regione. Antecedens patet experientia, & conseqüentia probatur, nam propter nimiam distantiam mediae regionis, fluctibus perfecti non potest.

461. Quinto arguitur, si grandis ferret in media aëris regione caderet supra montes excelsos, vel castri pluuia, & sic, sed contrarium docet experientia, ergo non generatur in media aëris regione.

462. Sexto arguitur, & probatur grandinem generari non posse in infima aeris regione. Apud omnes Philosophos est comperitum, quod ex vapore in media aeris regione generantur res sublimate aquae, scilicet nix, grando & pluuia, sicut in infima generantur aliae res, sicut fellet, pruna, & calyx, ergo non generatur grandis in infima aeris regione, sicut nō generatur in media villa ex tribus, quae in infima apparent, ita similiter, neque generari debet in infima villa ex tribus quae ex media decidunt.

463. Septimo arguitur, nam vt patet ex Sacra pagina Exod. 9. *Extendit Moyses virgam in caelum, & Dominus dedit tonitruum, & grandinem, & dissecantem fulgur super terram, pluuiaque Dominus grandinem super terram Aegypti.* Ergo sicut tonitrua & fulgura in media aeris regione generantur, ita similiter & grandis.

464. Octavo arguitur. Grando est res frigidissima. Ergo generari non debet in infima aëris regione. Antecedens patet, & conseqüentia probatur, infima aeris regio est calidissima, ergo in ea frigidissima generari non potest. Antecedens patet, & conseqüentia probatur. Nam si in ea generaretur, generari debet ab eius temperatūra, & sequeretur tem frigidissimam generari a caliditate aeris, quod est contra opinionem philosophorum. Contra istum. Grando est quod congelatur, sed congelatur praesenti a frigiditate, ergo in infima aeris regione vbi non reperitur intensa frigiditas, generari non potest.

465. Nonō arguitur. Si grandis generaretur in infima aeris regione, etiam aqua generaretur, sed hoc patet experientia esse falsum. Ergo grandis in infima aeris regione generari non potest. Maior patet. Nam maior aqua intensa frigiditas requiritur ad grandinis generationem, est pluuia ad generationem aquae. Ergo si reperitur causa efficiens & materialis etiam reperitur causa efficiens, si quidem materialis non deficit. Confirmatur. Non ge-

neratur nix in haec infima aeris regione neque grandis, antecedens patet ex articulo antecedente, & conseqüentia probatur. Nā eadem frigiditas, imō & magis intensa necessaria est pro grandinis generatione, quam pro generatione nixis.

Decimo arguitur. Necessarium est pro grandinis generatione reperiri imbres, sed imbres non producuntur in infima aeris regione, sed in media. Ergo grandis in media & non in infima generatur. Maior probatur: Nam necesse est pro omnibus inpressionibus a quibus praeter rorem, pruinam & caliginem praecedere nubes, quod probatur. Si quidem pluuia est aqua genita ex nubibus, & nix citā est genita ex nubibus, etiam similiter grandis, licet non immediate, mediā tamen genitus est ex nubibus, nam si ex aqua generari debet, & aqua ex nubibus, imbribus debent praecedere, aqua autem non generatur in infima aëris regione sed in media. Minor principalis argumentum patet experientia: Conseqüentia est clara.

Videlicet arguitur, & probatur grandinem generari ex nube & non ex aqua, grandis fit per condensationem & congelationem, ergo ex substantia quae conficit aliquid congelatione fieri debet, sed nix conficit maiore congelatione quam aqua. Ergo grandis ex nive potius generatur, quam ex aqua. Antecedens est verum, & conseqüentia probatur, nam inter philosophos ita facillie est transiitum, quōd nix conficit maiore congelatione quam aqua manifeste patet. Secunda conseqüentia est clara.

Vltimo arguitur, non est maior ratio, quare omnes inpressiones aquae generentur immediate ex vaporibus quam grandis, ergo grandis generari non potest ex aqua. Antecedens patet. Nam sicut res inpressiones quae in hac infima regione generantur, sicut ex vaporibus immediate, & vna non fit alia, vt patet, nam ros non fit ex pruna, nec haec ex caligine, nec calyx ex aqua illarum. Sed immediate ex vaporibus, ita similiter grandis generari debet immediate, sicut nix & aqua generantur ex vaporibus, & non ex aqua. Conseqüentia est clara.

Pro explicatione istius articuli primō addendum est ex Doctore sancto Iulio p. 17. in medio. Grandinem similem causam habere cum fulgure, quod hoc modo intelligi debet. Nam sicuti exhalatio calida inflammatur quando a frigido circumdatur, ratione cuius fortificatur & tunc temporis generatur fulmen, vt infra patet, ita similiter quando frigiditas gutturum aquae circumdatur a calido comprimitur, & tunc temporis fortificatur, ratione cuius congelatur gutta aquae &

fit

grando, primo modo ex duobus solum qui generantur. Quomodo autem fortificetur qualitates per antiperistatim, fuit variis modis dicendum.

470. Primum est, quod contrarium a contrario consideratum videlicet ab illo flagente, secundum sua omnes partes mouetur ad interiora, quia ratione videntur omnes perdidit partes, & ita vnaquaeque recipit ab alia minus inuentionem, propter quam rationem vniuersi est magis unita, intensius operatur, quam antea propter eius dispersionem. Nam partes melius applicatur, & per breuiores vias agunt. Alius modus fortificationis est, nam res secundum suam naturam inuenitur talis, vt ab interitico magis intendatur, vnde grauis aqua putrescit & foetum, eius fua natura est frigida, & tempore hyemis caliditas rediit, propter exhalationes calidas & sic, quae intra terram retinentur non potentes extra erumpere, propter ambientis frigiditatem. Tempore autem aestatis propter eius caliditatem ad extra exiit, & cum aqua destillatur hic exhalationibus mediis quibus calefaciatur, rediit ad pristinam frigiditatem, & sic tempore hyemis est calida, aestate autem frigida, quem modum confirmat Arist. lib. 1. Problematum quod 19. Tertius modus fortificationis est, quia in praesentia contrarij contrarium circumdatur, secundum suas partes potestas comprimuntur, & qualitas contrarij intus retinetur, & minus dissipatur, ratione cuius interior fortificatur, quod modus affertur a Galeno lib. 1. Aphorism. 19. Nam ratione frigiditatis hyemis potius confitatur, & spiritus vitales intus remanent in plenitudine quorum redditur venter calidior. Ideo Hippocrates dixit loco citato, ventres hyeme & quod illa partem calidiorum non sine frustra potest ab ipometi haurire. Et contra autem in aestate, propter calorem aperiens spiritus vitales dilantur & calorem ventem reddunt languidum, licet magis intensus illo tempore reperitur in grado, quod offendit itis vehemens quae in illo tempore inuenitur & bilis generatio, &c. Nam naturaliter non est tam intensus.

471. Alio autem modo fit grandis, & est quando ex nube in media aeris regione fit pluuia, & ista aqua circumdatur ab intensissima frigiditate ipsiusmet regionis, & gutt & congelatur, quae fit gutt congelatur grandinis, quae quae detur ab Arist. in praesentia c. 1. a. & a sancto Doctore lib. 2. in principio, est pluuia in aëre congelata, & sic potest intelligi, quod in media aeris regione ratione frigiditatis condensatur, & in haec infima, ratione frigiditatis ipsiusmet pluuiae, & a pluuia dif-

Fernandez in lib. Meteor.

fert quia non est congelata, differt autem a nixe, quia haec vt generetur non transit prius in aquam, sed immediate ex vaporibus fit, vt supra remanet dictum. Et haec ratio, quia grandis facillie conuenitur in aquam quam nix, licet citius fit magis condensatur cum nix aqua prius non fuerit facta sua grandis. Sed dicitur quare nix non conuenitur a vaporem facillie si quidem immo diate fit ex aqua, sicut facillie conuenitur grandis in aquam, quia immediate fit ex illo. Dico aquam tamen vicillie vaporem & ex illo generatur inpressiones aquae, quare grandinem & Nixem, cum fulleat ex materia vltia ab aqua non in vaporem sed in aquam conueni debet, Ceterum conuenitur grandis facillie in aquam quam nix, licet immediate fuit genitus grandis ex aqua, nix autem minime. Si autem aer vniuersi vaporis, sic generatur inpressiones aquae, & tunc immediate conuenitur in aerem, vt infra patet, dum de rosinis & ventis agitur, si autem aliqua inpressio aquae immediate fieret ex aqua, facillie in eam conueniret, quam illa que fit inpressionis ex vapore.

Secundo aduertendum est, ex Aristotele 72. supra citato in fine, aquam facillie congelari, si prius fuerit percalidissima, nam cum rarior remaneret ratione caliditatis, eiusdem facillie penetrat eam, & facillie ac celestis cogniti interfallit, & tandem conuolat, quare ita quae ipsifrigidae velut facillie congelat, ac vehementius prius aquam per aliquot spatium apponatur ad Solem, vel ad ignem, & sic facillie congelatur a nimia frigiditate. Consilium est Aristoteli, & patet etiam. Nam sicuti pilae rotantur vniuersi plumbo vt media eius grauitate caluimus in aqua firmiter quiescat. Ita similiter quae ipsam in regione Pontis, tempore placies circumfunduntur aquam calidam caluimus quibus venatur & sic citius coagulatur quae glacie vniuersi loco plumbi, ratione cuius calidus firmiter quiescit.

Tertio aduertendum est, quod ante grandinationem strepitus magis & fons vehemens audiuntur quamquam generetur grandis in media aeris regione, vel in infima, nam si in media generetur grandis, strepitus vel fons qui audiuntur praecurrit, quia exhalationes in nube grandinis calidae, cum quantitate exitum & motu inordinato per eam mouentur, & tandem eam franguntur quae ruptione consistunt praedicti strepitus & fons, accitit ex causa grandinis cum per aerem mouentur, cum verberent vnde, si quidem cadit per globos duros ad modum crystalli, vel lapidis, ex cuius percussione audiuntur strepitus, & conproficuum cum generari in media aeris regione, ex dilatata strepitus & fons qui a longe audiuntur, & ex eius gutta, nam si fit rotundus

tusdas & circularis, signum est in media aeris regione fuisse generum, nam ex distantia per quam mouetur aquarum ab aere per quem tendit & rotandus remanet, si vero fit triangularis vel quadrangularis, signum est in infima aeris regione fuisse generum, ita Doctus sanctus loc. cit. Et quoniam maiori molis, & pluribus angulis consistit signum est generum esse in loco propinquoque nobis & precipue si strepitus & sonitus magis percipiatur, & multo magis si in grandine reperitur natura animalium discretis figuris, & ex quoqueque parte cadit videlicet ex media aeris regione, vel infima, quia frangit frigetes & pluuia dissipat, calidum mordicat, quod cadit ex percellione & confusione, & in frigidibus caesantibus indolentibus, ratione quam incipi remanent vt perfectis materietis, & precipue hoc fit cum grandine cadat pluuia, nam pluuia percussit a grandine ratione pluuie huiusmodi & frangitur, & in eis remanent quoniam pluuie rigidae que impediunt maturacionem. Sed si quaeratur quare pluat simul & grandinae. Respondetur hoc proseruente si ex media aeris regione cadat, quia generatur grandis in parte superiori propter quassa media aereis regionis & in media aqua tunc cadunt simul, si vero cadent ex infimo regione proseruente ex antipellente, & quoniam non congelatur guttae aquarum, propter in astate guttas fieri maiores & grossiores, cum ratione caliditatis ambientis adiunant vt conueniant, & ne dissipentur propter excessum caliditatem, vt ait Doctus sanctus in presenti cap. 12. l. 2.

Prima Conclusio.

474. **R**andio ex pluuia congelatur. Hinc conclusio est Arist. primo locum cap. 12. & sancti Doctoris eodem loco ad probandam rationem, nam grandis cadit ad modum guttas aquarum congelatur, ergo signum est guttas aquarum congelari & fieri grandis.
475. **S**ecundo probatur conclusio. Glacies folum differit a grandine, in hoc quod est aqua continue congelata, grandis autem est aqua per guttas & discrete congelata cadens. Ergo si illa est aqua congelata, ita & haec est aqua pluuialis congelata. Confirmatur, aqua quando congelatur fit glacies: Ergo pluuia congelata quando cadit in modum granorum congelaturum erit grandis ne per consequens grandis erit pluuia congelata.
476. **T**ertio probatur conclusio. Aquas pluuens cadit in modum guttarum. Ergo guttae congelatae cadere debent in modum grandinis. Antecedens est verum: Consequens etiam est manifestum.

Secunda Conclusio.

In media aeris regione, & in hac infima generatur grandis. Conclusio est Arist. & sancti Doctoris in praesenti. Eam tenent Albertus Magnus, Auerroes, Alexander & quamplurimi philosophi. Et probatur ratione. Vt quocumque reperitur causa aquam congelans, ita aqua congelari debet, sed in media aeris regione & in infima reperitur sufficiens causa congelationis. Ergo in his locis congelati debet, ac per consequens cum grandis fit aqua congelata, grandis in predictis locis generari debet. Maior probatur. Nam vbi reperitur agens non impediunt, & passum approximatum respectu effectus. Minor probatur. In media aeris regione precipit in hyeme est fama frigiditas & pluuia. Ergo in ea congelari poterit. Antecedens patet ex articulis antecedentibus. Consequens est clara. Quod autem in infima aeris regione reperitur sufficiens causa congelationis patet. Hinc infima regio aeris est calida & precipue tempore veteris & astatu vt patet experientia, & etiam de aeris temperatura, quod frigiditas pluuiae calidius per aerem calidum magis vult, & reddunt ad praesum flatum, & minus dissipat. Ergo cum reperitur intensa frigiditas vultus pluuia in sua intensissima frigiditate cogitatur. Minor patet ex notabilibus Consequens est clara. Nam si frigiditas mediae regionis aeris valet ipsum congelare, ita similiter frigiditas ipsiusmet pluuie, vultus ipsam congelare. Confirmatur primo. Nam sicuti aqua tempore hyemis congelatur, cum a frigiditate ambientis, tunc ab ipsamet ipsius aquae frigiditate vt patet figura dum de glacie est, ita similiter pluuia poterit congelari a frigiditate ambientis, & ipsamet intrinseca frigiditate ipsiusmet aquae, quae ad flatum funisunt frigiditatis redditur quando cadit per aerem calidum.

Confirmatur secundum, nam sicuti aqua congelatur & speluncarum tempore aestatis reddunt intense frigiditate ratione antipellente maioris explicatis. Ita similiter pluuia cadens eo tempore ratione ipsiusmet antipellente redditur intense frigiditate Ergo si tunc frigidat ab ipsamet intrinseca frigiditate, congelari poterit cum congelatio proseruatur ab immo-dica frigiditate, licet intrinseca vel extrinseca sit. Sed dices quod aqua poterit, & speluncarum redditur frigidata ab intrinseca, deficientibus exhalationibus medias quibus caesantur quod est verum.

Ceterum aqua pluuialis perditis exhalationibus caesat, & sic potius ab ambientis calido calidius debet & rarefieri quam infrigidari.

478.

&

& condesari, non valet, nam in aqua pluuiali reperitur exhalationes calidae & siccat, mediis quibus fluida, & liquida inuenitur. Nam vt Galen. ait lib. 1. de natura humana Comm. 18. aqua fluida & liquida est propter aliquam calorem, in ea contentum. Ceterum calor iste qui in ea inuenitur, mediis calidationibus cum aera permittit, mediis calidationibus caliditas illa extrahitur & remanet intense frigida, & tandem congelatur, quod colligitur ex ipsomet Galeno. Nam si eb caliditas reperitur fluida & liquida, ex defectu caloris reddetur congelata & glacina, praeterquam quod expresse hoc affirmat Plimporius super primum Meteorologicarum, adione 8. & 9.

479.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Et ad primum respondetur, ex dicto Thomae loco citatis. Aquam congelari & fieri grandis aqua flatum non calidum sed insonatur in aere, & in tali motu a nimia frigiditate mediet aeris regionis congelatur. Nam cum omnis motus fit in tempore, & precipue localis, contingit autem quod omni tempore frigiditas propter suam vehementem adhuc congreget aquam in eius descensu.

480.

Ad secundum argumentum respondetur, verum esse Arist. affirmare grandinem minus fieri in astate quam in vere vel autumnio, ceterum magis fieri quam in hyeme.

481.

Quod proseruatur quia cum ad grandis generationem, que fit in media aeris regione requiritur intensissima frigiditas vnta, & hyeme fit dispersa per totum aereum vt supra remanet dictum. Ideo rarius generatur in hyeme tunc temporibus, accedit ad hoc, quod vt in notabilibus dixi, quando aqua est aliquantulum calidata magis infrigidatur propter frigoris penetrationem, & sic vt grandis facilius generetur necesse est aquam habere aliquam qualiteratem quam in hyeme de fluitare in astate autem deficit materia, quia ab itinere Solis calore dissipatur, in autumno & vere magis & frequentius generatur. Nam in vere Sol inuenit terram humefactam ex pluuis hyemalibus, & quia multa caesa materialis grandis eleuatur, & frigiditas mediae regionis est in vno loco condonata, in autumno denique minus generatur quam in vere, quia ex terra siccitate minus eleuatur caesa materialis, in fine autem autumnii cum magis eleuatur saepe generatur.

482.

Ad tertium argumentum respondetur. Verum esse grandinem ex descensu melioris regionis esse liquidius. Ceterum non in totum, quia est omnibus causis nec deorsum, ac in cognatione loci generationis grandinis, in media aeris regione, & non in infima, quia grandis est rotundus & minoris molis. Nam ex descensu

Fernandez in lib. Meteor.

per illud magnum spatium liquoratur, & rotundatur, quia angulis quibus generis flos inuenitur ex attritu & descensu non ita conuenit in pluuia, cum ex nimis frigore ambiente, a qua constituitur in forma grandinis, cum etiam quia ex vehementissimo descensu autemquam laequetur cadit in terram.

Ad quartum argumentum respondetur. Et notabilibus permittit.

Ad quintum respondetur. Aristoteli per 485. illam rationem opinione Anaxagorae reprobatur dicens grandinem generari cum praecipua ferre mites in superiore locum magis essentem frigidam, ex eo quod ibi delinunt reflexiones radiorum a terra, aquae que ibi insistentem caesant, propter quod arbat quod efflat magis in caliditate repositus fieri grandina, quia tunc amplius calidum firmum pelia a terra mites, quod autem falsum est, vt ait Aristoteles, non ex hoc loquatur refrigeratione grandinae super alios montes, siquidem ibi per calorem mites, quo continuo ibi apparent effluetur verus locum fieri periorum, nam in altis montibus reperitur caliditas porus quam in vallibus. Non autem negat Aristoteles fuisse alios montes aliquando grandinae quod nos sperantia videmus, sed negat frequentius fieri eos grandinae, & ipsomet Aristoteles affirmat grandines generari in loco fagoroso vt patet per illa verba loco citato post medium. Accedit autem hinc quod cum circui ferri conuoluit, quia hinc tanto deorsum, si enim ferri quidem in tanto tempore, frigiditas aereu vehemens existens in modis conuoluit, nihil prohibet existens in cogulis, si in monti fact tempore conuoluit, quia aqua deorsum laeta, Ergo.

Ad sextum argumentum respondetur. Verum esse in media aeris regione generari illa tria meteorologica, per accidens tamen generatur grandis in infima, vt dictum est. Quo modo quoniam nulla est tribus substantiis quae in infima regione generatur, in media generatur infra patebit, dum de vnaquaque illarum agitur.

Ad septimum argumentum respondetur. Verum esse in media aeris regione generari illa tria meteorologica, per accidens tamen generatur grandis in infima, vt dictum est. Quo modo quoniam nulla est tribus substantiis quae in infima regione generatur, in media generatur infra patebit, dum de vnaquaque illarum agitur.

Ad octauum argumentum quid fit dicendum esse tam dictis patet.

Ad nonum respondetur, quod licet aqua generari possit in infima aeris regione, non generatur eo modo quo grandis, nam illa generatur per accidens, ex eo quod frigiditas guttae pluuiae ratione caloris ambientis fertur.

Ad oduum argumentum quid fit dicendum esse tam dictis patet.

Ad nonum respondetur, quod licet aqua generari possit in infima aeris regione, non generatur eo modo quo grandis, nam illa generatur per accidens, ex eo quod frigiditas guttae pluuiae ratione caloris ambientis fertur.

R 2 101

ter veniunt et supra dictum remanet, pluvia autem generatur pro se à frigida et ipsiusque ambientis, ut tempore hyemis multoties generatur in hac infima regione, ut ego sum experienter diu fuisse ex orydo Salamancæ ad viculum templum Beate Marie de Peña de Francia quod in alto monte collocatum est. In illo autem ego, & alij duo fueram in cacumine montis in quo loco Sol sylet lebat, & in loco inferiori pluebat, & quod ego & socij mei videram, & quando de monte cacumine descendimus diximus nobis vicina oppida de Alberca esse et prope montis radicem, tota illa die pluit in magna quantitate coadivsa, nos autem respondimus quod tota illa die sibilantur furias. Sole in monte cacumine neque pluitur viderat.

487. Ad Confirmationem respondetur. Verum esse niuem non generari in infima aere regione. Nam ad illius generationem necessaria est intensissima frigiditas ut dictum est. Imo nec grandæ generatur in hac infima regione à frigiditate ambientis, nam si ab eius frigiditate possit generari, non implicaret niuem ex vaporibus sursum ascendens etiam generari. generatur autem à calore ipsiusque infime regionis per antipensitatem, imò & de facto generatur Nix in hac infima regione ut patet articulo de pruina, quæ mix correspondet, & ab illa non differt & tempore hyemis generatur in locis inferioribus.

488. Ad decimum argumentum respondetur. Siue grandæ generatur in infima aere regione siue in media semper nubes præcedere debent, nam si generatur in infima præcedente nubes pro pluvia, ex qua in prædita regione grandæ generatur.

489. Ad vindeximum argumentum respondetur. Niuem minime posse congelari intensius ac grandæ, quare nullo modo generari possit ex niue de quo in articulo sequenti agitur.

490. Ad vindeximum argumentum respondetur. Quod cum grandæ sit aqua congelata, necesse est quod sit prior aqua vel ex illa fiat grandæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Grandæ frigida sit Nix?

491. Pro parte contraria agitur primò. Nix cadit tempore intense frigiditatis, grandæ autem minime. Ergo pro mix generatione maior frigiditas inuenitur, quam pro generatione grandis, & per consequens maior frigiditas in niue reperitur quam in grandæ.

Confirmatur primò. Nam mix semper ca-

dit in locis frigidissimis, grandæ autem in locis calidissimis, ut affirmat Albertus magus, 2. horum cap. 25. & experientia patet. Ergo maior frigiditas reperitur pro mix generatione quam grandis.

Secundò Confirmatur, grandæ vel plurimum cadit interdiu, autem in nocte, sed tempus nocturnum frigidius est tempore diei, ergo quia in frigidiori tempore cadit nix, grandæ autem in calidioris æquo maiorem frigiditatem pro sui generatione quam grandæ.

Secundò arguitur, inferior frigiditas requiritur pro mix generatione quam pro grandæ, ergo in niue maior frigiditas reperitur, antequam patet, vbi reperitur intensissima qualitas expellens, intensissima qualitas expellens reperiri debet, vel in causa materiali nisi reperitur intensè caliditas, quam in causa materiali grandis. Ergo intensè frigiditas est necessaria pro mix generatione. Minor probatur. Nam nix fit ex vapore qui calidus & humidus est, grandæ autem ex aqua fit, sed ad expellendum calorem, & niuem generandam maior frigiditas requiritur, quodammodo plures mutationes requiruntur, quam pro grandis generatione, cum ex frigido in frigidum fit mutatio. Ergo mix frigidior erit grandis.

Tertio arguitur. Nix difficilias à sole liquatur quam grandæ. Ergo nix illa frigidior est, Antecedens patet experientia cum nix fuitior per totum vel æ autumnum, & per integrum annum, grandæ autem vix vix de perdurat. Consequenter probatur. Vbi reperitur maior resistentia ad liquationem, ibi reperitur maior frigiditas modo non vincit resistentia vel in ferro, & in lapidibus, sed in niue reperitur maior resistentia vel liqueat, ergo in niue reperitur maior frigiditas. Maior probatur, nam sicut à frigiditate ponitur densitas, ita à caliditate presenti liquefactio, sed ita à caliditate presenti fuerunt, ergo qui facilis liqueat minus frigidus in se continet.

Quantè arguitur, & famiger argumentum ex quibusdam verbis Galeni lib. 1. Meteororum cap. 4. in medio, vbi ait, (Ex alborum genere nullum calidum reperitur.) Sed nix est albus & candidior grandis, ergo illo est albidior. Maior & minor patet. Consequenter probatur. Nam si ex alborum genere usula res calida inuenitur, quanto magis alba & candida res aliqua fuerit, magis frigida erit erit, sed nix est albidior & candidior grandis, ergo illo frigidior.

Pro explicatione illius articuli primò aduertendum est quod Galeni de optima corporis constitutione cap. 4. & 4. Corpora in temperata per caliditatem magis resistere casus

causis frigidis, pari etiam ratione corpora in temperata per caliditatem magis resistere casus caliditatem, quod confirmat Doctor sanctus lib. de sensu & sensato lect. 16. ante finem §. & ideoque. Nam vel 2. hoc dicit sanctus & Aristoteles autem 2. horum lect. 1. 4. cap. 9. quando res calida infirmitate velque vehementer frigidat, & quando res frigida calente indiget inuare & vehementer calere. Nam actio non dimittit ex adhibente agentis supra adhibentem passiv. sed ex victoria & excessu, adhibitis agentis supra resistentiam passiv. vnde patet quod ea que sunt frigida facilius immutantur à rebns frigidis modo non sunt distantia in gradu, & ea que sunt calida, etiam immutantur facilius à rebns que intense calide sunt, ut ait Aristoteles de generatione & corruptione cap. 4. & 7. vbi probat inter elementa symbola b. ut enim & faciliorem esse terram. Idem tenet Galenus lib. 8. Metaph. cap. 7. & 8. & cum eo Avicenna fen. 1. cap. 2. quomodo veritatem pulchre asserit Doctor sanctus lib. 1. de generatione & corruptione & lect. 4.

497. Secundò aduertendum est. Grandis materiam vel infra dicitur esse duplicem, altera est nubes calidiora, altera autem sunt gutta aquarum. Materiam autem niuem vna solum est, nubes solum calida, & generatur quando caliditas prædita paulatim expellitur. Grandæ autem quando albiditas subito expellitur. Dicitur etiam Aristoteles magis 2. horum cap. 16. 7. & 18. Est etiam sancti Augustini in phi. 1. horum.

Conclusio.

498. Grandæ frigida est niue. Conclusio est contra Olymposolum 1. Meteororum actione 9. contra Philoponem. Ceterum conclusio est Aristoteles lib. 2. de plantis. vbi ait, in niue aliquid inuenitur animalia quædam præcipue lanabica qui in ea pugnauerunt, & herba amara, & vix ipsemet Aristoteles herba prouenit, quia in niue continetur aliqua pars ænis calida, & quia manet in ea aliqua poeio aque putrida. Ergo secundum Aristotelem alique partes calide in niue reperuntur, que cum in grandis non reperuntur, minus intense frigida illo erit. Idem ait lib. 2. de huius. animal. cap. 19. tam tenet Doctor sanctus in psalmo 17.

499. Secundò patet ex inform Aristoteles lib. 1. de generatione animalium cap. 5. vbi ait niuem ipsam esse. Sed omnis ipsa vix ut ait Galenus lib. 1. Aphorismorum 44. generatur ex missione duarum substantiarum, altera spiritus, altera humida. Ergo ex parte spiritus aliquid caliditatem obtinet, que cum

in grandis nullo modo reperitur ipso non erit frigida. Confirmatur. Nix fit ex niue ex quatuor calor non est expulsi. Ergo cum in niue aliquid caloris remanet, & non in grandis grandæ frigida erit niue. Antecedens patet. Primò ex Aristotele supra citato, & patet etiam ratione. Nam cum mix ipsa ita requirit aliquid caliditatem que spiritus debet esse, que et non reperitur in causa efficiente, necesse est reperiri in causa materia, hoc enim est causa quare autem quia materia persequitur intensissimam frigiditatem, postquam autem niue persequitur prædita frigiditate remissa, quia calor inclusus in niue est, non potest expellitur simul à frigore ambientis, postquam autem niuem, expulsi est totus calor per ambientem.

Tertio arguitur. Nix melior est grandis, ergo quia remissius congelata quàm grandæ. Antecedens de se patet. Consequenter probatur. Nam si caliditas causa materialis niuem subito fuisset expulsa à frigore cum non esset niue vel frigus multum reparetur à calore niuem, substantia adurata & congelata frigiditæretus qualis est grandis, non substantia niuem, nam quia paulatim expellitur caliditas niubium à frigore per niuem generatione, dicitur locus ut frigiditas niuem generans tenuitatur à calore niuem non subito expulsi per aliquod tempus durans, & hoc modo remittitur frigiditas, que pro niuem generatione non est tam intensa, ac est pro grandis productione, & cum in niubus ex quibus nix generatur, nec subito nec omnino calor est expulsi in niue aliquid eius remanet, qui in grandis minime inuenitur. Confirmatur. Dicitur proinde abundantè frigiditate. Ergo quia densior est aliqua res, frigidior debet esse. Antecedens est Avicenna 2. de generatione conuenit 15.

Quarò arguitur. Aqua est corpus frigidum, sed quando grandæ generatur in hac infima regione, per antipensitatem tota frigiditas ætheris aque veniat, ut articulo antecedente fuit dictum. Ergo grandæ frigidior est niue.

Ad argumenta in principio articuli posita Respondetur. Ad primum dicit. Grandis cum in tempore frigidissimo est iam calere. Ceterum frequenter cadit tempore veris & autumni quoniam tempore æstatis, quia prædita illa duo tempora sunt magis copiosiora, & media æstis tempore frigidissima reperitur, ut patet quando tempus à frigiditate egit. Quare autem tempore niue temporibus frigidissimis, & grandis tardius, quia frigus niuem faciens est dispersus per totum ætherem, frigus autem grandis producent non est dispersus.

fed vnitas in loco vbi grandio productur, quare tempore veris & autumnu, quia frigus inaequale est in omnibus partibus. Ideo in his temporibus frequentius grandinae & raris nixae, & vt plurimum aer in quo non habetis delictus tunc est prodigatiditate, quod patet ex Alberto magno 2. h. om. cap. 18 in principio. Loquor de grandine genito in media aere regione.

503. Ad confirmationem respondetur. Verum esse vt ait Alberus grandinem generari in locis calidissimis. Nix autem in locis frigidissimis, nam vt fermetur aqua, loca in quibus grandio generatur, vbi usque proserena, in quibus sol autem conficitur ex vaporibus quantum elucet propter magnam caliditatem Solis in praedictis locis & temporibus calidis, in locis autem calidis potius ministratur materia grandinis, inde est quod grandio frequentius in praedictis locis calidis generatur, quia cum nubes genita & vaporibus eleuatis ex partibus calidis a calore dilargitur, & datus locus aperitur vt frigus subito afflatum per cam iniret & repetere calorem expellat pro grandinis generatione. E contra autem nubes pro nuan generatione genita ex vaporibus eleuatis ex locis frigidissimis, & tempore frigido & frigiditate capillatur & incrassatur, & pulsant ab illa calore expellatur a frigore, vt supra inuestiditum & generatur nix.

Ad secundam confirmationem respondetur eodem modo, vt supra, &c.

504. Ad secundum argumentum respondetur. Quod pro generatione grandinis in media aere regione, causa materialis maior caliditate est praeserta, quam causa materialis ex qua nix generatur, vt patet ex supradictis, & ex Alberto magno, & Augustino Nipho 3. c. 2. c. 2. pro grandinis autem generatione, qui in hac aere regione generatur, verum est aquam esse eius materiam. Ceterum de generatione illius grandinis non militat argumentum.

505. Ad tertium argumentum respondetur. Verum esse nitem difficultus liquari quam grandinem. Ceterum hoc non prouenit quia in nixe reperitur maior frigiditas quam in grandine, sed quia magis compingitur vniter & compingitur quam grandio, nam cum fit globosum & rotundum non facile comprimitur, neque vniter adhuc vniter, quia non vniter est secundum omnes fuisse partes, ceterum quod nix non compingitur, sed remaneat sicuti occidit facilius liquatur quam grandio.

506. Ad quartum argumentum respondetur. Candorem in nixe proueniret propter maximum eius perspicuitatem, quia cum fit veluti spuma maiore perspicuitate constat, quam grandio, grandio autem est densius, & ideo ma-

ius albefcit. Galenus autem loco citato locutus fuit de vnio, propter fibratilitatem concedi debent ut hoc quod est omnia alba esse frigida, & omnia nigra esse calida, verum non tenet, vt patet quod de coloribus agitur. Et modo patet ex Auerro super 9. lib. de generatione animalium cap. de caliditate, vbi ait spumam, huiusmodi, & cambiam esse res albas & esse calidas, non frigiditas, & deditur vnitas hae ex Aristotele eodem lib. cap. 6. vbi ait. Aer autem perlucens albedinem facit, quae modum spumam fieri necesse est. Hoc autem magis patet ex ipso Auerro 2. colligat cap. 27. 29. in quibus locis ait colorem nigrum inueniri, & per calorem & per frigus, in quibus dicit albedinem fieri ex admixtione partis igneae clare cum corpore nigro. Nigredinem autem fieri a parte ignea tenebrosa cum corpore non pestio, & ponit exemplum in albedine quae inuenitur in cambria, esse frigida, vt dicit Auicenna lib. 2. cap. proprio, ponit etiam exemplum in fale qui est calidus licet contrarium dicat Galenus. lib. 2. de temperamenti & lib. 4. de viti partium.

ARTICVLVS VIII.

Primum pruina fit quando vapor pruinae congelatur quam in aquam condensatur.

Pro parte negraria fuit ad quod argumentum. Primum sumitur ex Doctore sancto super 10. 6. lect. 2. in modo vbi ait: Nix est aqua congelata sicut pruina est ros coagulatus, ergo pruina, sicut ros est vapor in aqua condensatus, sicut pruina est vapor in aqua congelatus, vt supra patet.

Secundo arguitur. Ratio non tranfit de extraneo ad extrinsecum nisi per medium. Sed aqua mediat inter vaporem & pruinae, ergo prius aqua introducit debet quam generetur pruina. Maior est Aristoteles cap. lib. 3. physico eodem vbi ait. Mutationem huiusmodi ad extrinsecum semper fieri per medium, quia natura vt idem docet lib. 5. de huiusmodi animalium cap. 1. non committit facultatem quod confirmat Galenus lib. 1. de febribus naturalibus cap. 10. Minor probatur, nam pruina fit ab extrema frigiditate ambiens, quod si non esse frigiditas extrema, fieret ros vt articulo sequenti dicetur.

Tercio arguitur. Ad vaporem generationem sequitur aquae generatio. Ergo prius vapor transfunditur debet in aquam quam pruina. Antecedens praeterquam quod patet experientia in vaporibus ascendentes in olla aquae feruentis, quia ratioe denitatis co-

perculi

perculi congelantur, in aquam vertuntur. Probatur ratione. Vapor calidus & humidus, ergo cum a parte frigiditate ambiens caliditas vaporis contrahitur, frigiditas introducti debet, quare cum vapor remanet frigidus, & humidus, nulla forma propria reperitur, quam forma aequae, ac per consequens aqua introducitur. Ergo antequam in pruinae conuertatur vapores, necesse est prius in aquam conuerti.

510. Quarto arguitur. Pruina postquam liquatur in aquam conuertitur. Ergo quia prius erat aqua. Antecedens patet experientia, & hoc liquidissimum sicut cometa, generari non poterat a calore pruinae huiusmodi aliae caliditate generatur aquae pruina quod est maximum absurdum.

511. Quinto arguitur. Si pruina fieret per congelationem vaporum semper quod fit pruina esset nubes, sed hoc apparet experientia falsum, cum potius cadat tempore incensissimum, ergo pruina non fit per vaporum congelationem. Maior probatur. Nam nubes nihil aliud est quam vaporis congelatione condensatio.

512. Pro explicatione illius articuli primo adducendum est. Primum sic fieri, cum tempore hyematis & periclitio flante Borea, quia hinc inestissima frigiditate hibernum tempus facit, vt ait sanctus Doctor in praesenti cap. 1. lectioe vltima, quare Solis partem agente eleuatur vapor craffior illo vapore ex quo fit ros qui tunc ex ea craffitate, cum ex calore Solis remissio tranfit in nixem potius, & vix ad medium aere regionem, fed in medio infixae regionis remanet, quia congelatur magis sicut nix, frigiditas redditur absque. Nam si quis aquam in humidam facit opacitatem transparentem facit vitrum, & e ratione transparentem conuerti albedo, quare vapores congelati, transparentes remanet, & sic albefcit, & cadunt ad modum fatis & sic affluunt, & cadunt ad modum fatis & sic affluunt, & adhuc tenentur & fructibus pollulibus eos detrahunt, quia media via intentione filissima frigiditate & denitate, comprimit eorum humiditatem, ad cuius compressionem exprimitur fucus & sequatur ficitas, & sic dicitur eos comburere, hac ratione vultus ait, *Deus liberat us de pruina mensi. Mar.* Quia in tempore fructus sunt teneri, & accipiunt lepem in vna nocte sicut tenent omnes fructus comburi, quam adhesionem in fructibus nullo modo cauit nix, quia cum fit veluti spuma caret praedicta denitate, & non comprimere nec comprimit eorum teneram humiditatem, & apparet etiam praedicta pruina in capillis rutilicibus & praecipit in barba, & capillis & crinibus equorum vt videre est in illis qui

iuxta nostrum prolongantur. Et secundum illi dicitur, sic potest definit pruina, est vapor subtilis & remissus calidus a Solis calore eleuatus, & vix ad medium infixae regionis aere partem, qui propter modum frigiditatem congelatur acquirere nodum, media quia cadit ad modum farinae vel falsi puluerisati & adhuc folis herbarum, & capillis animalium & vix densitate indurat terram supra quam cadit.

Conclusio.

Pruina fit, quando vapor congelatur in regione interlois frigidis hyemis, tempore autem nocturno, & praecipue in vltima parte noctis, nequam locetiam quae quod prius vapor in aquam conuertatur. Conclusio est Aristoteles & Doctores sancti in praesenti cap. 10. lect. 14. per hae vba. Pruina quidem quando vapor congelatur praefigunt in aqua conuertatur, iterum fit aut hyematis & magis in hyemalibus locis. Sanctus autem Thomas ait & ostendit, differentiam dicens, quod prius fit quando vapor prius congelatur & condensatur in aqua, & propter hoc fit in hyeme & in locis hyemalibus, sicut in locis admodum frigidis.

Et probatur ratione. Primo si pruina fieret ex vapore prius in aquam congelato, postquam ex illa illa fit pruina, ipsemet habere figuram rotundam, liquorem guttae aquae praesentem figuram globosam, fed pruina caret praedicta figura. Ergo fit ex vapore congelato antea quam in aquam conuertatur.

Secundo probatur conuersione. Si vapor autem ex illo generaretur pruina conuertatur in aquam, semper plures ante pruinae decedant fed hoc est falsum, cum pruina potius fiat nocte serena, & minime pluuia. Ergo pruina non fit ex vapore prius in aquam congelato. Maior est verum, nam cum aqua fit grauis, & post sui generationem illico per vltimum non esse mouetur deorsum, antequam fuerit pruina, plures, cum pruina nihil fit quam aquae, quae supra generatur, descendit. Minor patet ex Aristotele in praesenti, & experientia confirmatur. Aqua grauior est pruina, ergo si prius generatur vt ex illa fiat pruina, prius & antequam pruina generetur, plures & corabae, ac per consequens nunquam pruinae.

Ad argumenta in principio articuli dicta respondetur, & ad Doctorem sanctum dicit, locatum fuisse metaphorice vt ipse ait loco citato, & cum contrarium tenet in praesenti & in falsi operibus nunquam insensitum contradicchio, appetit patet ipse non esse affirmare pruina fieri ex vapore prius in aqua conuerti.

Ad

Ad secundam argumentum respondetur. Quod cum iam supra remaneat dictum, propter magnam distantiam agentis, & exiguum inefficaciam passivam, postquam hinc transmittitur de extremo ad extremum, & quia est vapor excessivum & exigua resistens visum non generatur aqua fusa prima. Vel secundum respondetur non esse necessarium fieri transfusum de extremo ad extremum, quando transitus per medium non est de natura rei. At vero quando est de natura rei in gradibus qualitatis verum est. Nam cum subicuum transire non poterit de primo ad ultimum nisi pertransire per gradus mediorum. Ideo in hoc sensu est intelligendus Aristoteles & Galenus.

117. Ad tertium argumentum potest respondere in ultimo articulo huius questionis. Natura autem dico. Quod licet quies sit in aqua aëria, non generatur aqua nisi cum illi ferula accidentalis. Quando autem in articulo queritur, utrum prima generetur ex vaporibus, utrum in aquam committis, intelligi debet, an prima generetur ex vaporibus in quibus prius precedat aqua generatio, ac tunc ex illa aqua fiat prima, ad quod dicitur non esse necessarium ad generationem primam procedere propter rationem dictam in prima responsione secundum argumentum.

118. Ad quartum argumentum patet Responsio & patet in ultimo articulo huius questionis, quid sit dicendum.

119. Ad ultimum argumentum respondetur. Quod cum materia rois & pruinæ rarior sit & tenuior & frigidae inersatur, & non alimatur vapores, quod est necessarium ut fiat nubes, & cum cadant deorsum non coadunantur, ideo non est illis nubes, quod magis patet in articulo de nubibus per caligine. Consulte Albertum Magnus lib. 1. cap. 11.

120. Pro corollario istius articuli adhibendum est. Primum non cadere in moribus subsimilibus & turbis altissimis, propter duas rationes, quas adducit Arist. in praefati. vima est. Quia vapor ex quo generatur prima non longe à terra elevaritur, sed in locis humilibus & non malum à terra distantiis. Altera autem est quia supra montes reperitur aeri quæ maxime frigit, & agitando prædictos vapores eos dispergit atque dissipat.

ARTICVLVS IX.

Utrum primo generetur ex eadem materia ac generatur prima.

121. Probatur primo quod non. Si materia rois & pruinæ esset eadem cum ab vno

agente fiat ros & pruina, non esset maior ratio quare vnum illorum generaretur, & sic, vel semper generaretur pruina & non ros, vel generaretur semper ros & non pruina, ergo non est eadem materia rois & pruinæ. Quod autem generetur illa duo substantia ab vno & eodem agente, præterquam quod est Aristoteles & Doctores huius in præfati cap. 6. lect. 14. probatur. Nam sic frigida inferioris est causa illorum in genere causa efficiens, cum comparatur vapori caliditate & producta frigiditate, vapor tenuis frigidus & humidus, forma autem que conuulsit debet ad has dispositiones est aqua, ac per consequens cum vnum sit vni & eodem effecti materia vni, effectus non potest consequi, si dicatur quod licet fit ignis & idem agens causans ros & pruina, certum frigus causans pruina est intensissimum flante scilicet Borea, à vero frigus causans ros est remississimum flante autem Austro.

Contra est secundum argumentum de fampum ex Aristotele & Doctore fando iustificatur, vbi aiunt quod in Ponto flante Borea & non Austro fit ros, ergo ab vno & eodem agente fit ros & Pruina, & sic ex vna materia vna de eadem res producentur.

Tertio arguitur. Si materia rois & pruinæ esset eadem sic, ex ore itera telluris concepto recepto generatur Margarita, ita similiter ex pruina, sed hoc non apparet verum. Ergo materia rois & pruinæ non est eadem. Antecedens patet. Nam si eadem esset materia, cum forma prius propinquior & magis similitis sit Margaritæ quam forma rois ut patet ex eius albedine, duritia, concretione, & figura rotunda, ergo si materia est eadem, sicuti ex roe generatur margarita, ita similiter ex pruina generat debet. Confirmatur ex roe generatur mel & manna, non & sunt ros, ergo si eadem esset materia ita similiter generaretur ex pruina, ac etiam mel & manna essent prima. Antecedens patet ex Antiecan lib. 1. canonis. tradit. 1. cap. 479. vbi sic ait de manna & melle. Manna est omnis ros cadens super lapidem aut arborem & sic dulcis & coagulatur sicut mel, & edicatur licu- sit, gumma, & Alchecharoli, de melle autem ait, mel in ros occidit cadens super flores & reliqua, &c. Sed non dicit mannam nec mel esse pruina, ergo quia materia rois & pruinæ est diuersa.

Pro explicacione istius articuli adnotandum est, Vaporem ex quo ros generatur ascendere sursum eadem ratione ac ascendit vapor ex quo pruina fit generat. Ceterum hæc est differentia, quod pruina ex nimia frigiditate aëris tempore hyemis antequam in aquam vapor fuerit committis, ex eius congelatione

fuit generata. Ros autem generatur à frigiditate aëris tempore veris vel autumnis, in quibus temporibus, non est tanta frigiditas aëris, ratione cuius vapores ascendere vsque ad medium aeris regionem minime poterunt, cum suspensus à frigiditate prædicta, in aquam conuertuntur. Hinc enim est causa, quare in montibus alius nec pruina nec ros apparet, nam vapores eleuati à calore diuino, remisso cum adit frigiditas, sicut antequam ascendat ad altitudinem eos infigidat & in crassam, grauecentam & antequam ascendat descendunt, accedit lux, & vnum exal- scitatum fuerit montes, ex quo ros & pruina ex- vas vapores ex quibus ros generatur restitui debentur, dissipari & dissolui atque impede- re eorum adnotationem que necessaria est ad generationem rois & pruinæ, & sic vel plurimum in locis humilibus ac humidis, quia ex prædictis locis multa quantitas vaporem eleuatur, obique necessaria quocumque tranquillitas & serenitas, ex qua obstruina fit de- huiusmodi est ros. Est enim vapor subtilis ele- uatur à corporibus humidis vsque ad infimam aëris regionem que frigiditate nobis tranquilla & serena vaneatur in aquam conuer- titur descendente per guttulas adhaerentes floribus, herbis & folijs arborum.

Conclusio.

125. Materia rois & pruinæ eadem est, si- quidem est vapor subtilis & horum. Probatur conclusio 1. ex Aristotele 1. horum cap. 10. vbi ait: Ex vapore subtili & exiguo, pruina & ros generantur. Idem tenet Doctores huius in præfati, & probatur ratione. Solam dicitur duplex causa materiali impediens Meteorologorum, exhalatio calida, calida & frigida, & vapor calidus & humidus, sed ex huiusmodi generatur impressiones ignis & terre, ergo ex vapore generatur impressiones aqueæ & aëris. Ergo cum ros & pruina sint aqueæ impressiones ex vapore generatur.

126. Secundum probatur conclusio. Ex vapore vincente frigiditate generatur impressiones aqueæ & non aëris, sed quando tempera frigidissimo vincit intensissima frigiditas generatur pruina vel super alium est. Ergo tem- pore moderate frigidum cum vincat frigiditas generabitur ros.

127. Tertio probatur conclusio. Vapores prædicti à frigiditate corrumpi debent, ergo est aliqua substantia generabitur. Sed non est alia nisi ros & pruina. Ergo rois & pruinæ vapor est materia. Maior patet. Nam vapores frigiditate ambientis corrumpi debent, cum eorum caliditas ab ipsante frigiditate

Fernandez in lib. Meteor.

corrumpatur. Minor probatur. Nam forma propria generat debet, sed non est alia si aqua cum hæc conseruetur frigiditate & humiditate. Ergo vapores in quibus desit caliditas, & introducta est frigiditas, cum eis remaneat humiditas, dispositi remanebunt ad aquæ generationem, ac per consequens va- por ex quo generatur pruina ab intensissima frigiditate generabitur ros ab eadem frigiditate, sed remissa est obstruina. Est idem va- poribus in media aëris regione generatur phi- uina & nix. Ergo si antequam ad eam ascen- dant infigidantur. Necessarium est generari eis illa substantia correspondentes, ac pruina correspondens ros, & ros pluuia. Ergo ros & pruina ex eadem materia generatur.

Ad argumentum in principio articuli posita respondetur.

Ad primum bene ibi.

Ad secundum autem dico. Quod in Pon- to flante Borea propter multitudinem frigus, fit terra caliditas includitur intra terram, & fit miris exhalatio vaporosa, & per aliquod tempus restitit aëris frigiditas, & tandem congregatur ut acquirat frigiditatem ad ro- sis generationem, quod frigus extinguit caliditatem vaporum, generatibus pruina, & cum in Ponto frigiditas non extinguit vaporem caliditatem sed potius coadunatur, vigoratur caliditas Antiperthalis ratione & ascen- ditur vapores coadunati, & restitunt frigus. Quare cum remaneret & non remanet tan- intensus, sed remanet veluti illi quæ re- ceperit nobis verus & autem sufficiens ad rois generationem, & non pruina. Quod fit in Ponto non potest extingui frigiditatem ad va- poribus coadunatis non ros vel pruina ge- nerabitur.

Ad tertium respondetur. Quod ex roe in concuis generatur Margarita, & non ex pruina. Et ratio est quia pruina licet fiat ex eadem materia ac fit ros, ceterum, materia huius continet in se aliqualem pinguitatem, ratione cuius humidum aqueum non multum dissoluitur, quod humidum intra concas induratur ad modum quo intra casu fuit receptum, & materia pruinæ caret prædicta pinguitate, hæc enim est causa quare ma- teria pruinæ ascendit magis quam materia rois, unde supra rois & in folijs arborum inuenitur, ros autem minime vsque rebus aut folijs ab vno reperitur, sed supra herbas que prope terram nascuntur, nam viscositas prædicta, qua materia rois constat, impedit ne multum ascendat, & cum in materia pruinæ non inueniatur, ascendit magis, quam rois materia & ratione huius viscositatis herbe roe collectæ citius patrescunt, & oues ves- cuntur herbas fortis ad luxa ventris potest

5 propter

propter prædictam viscositatem, quare pafiores cuncti pafant ea vifque dum ros calore Solis fit confufus & dilapfus.

350. Ad confirmationem respondetur, quod ratione illius viscositatis, et in materia rosi inuenitur, ros quandoque est dulcis vt experientia patet, et quo mel & manna generatur, minime autem ea prauina est defecta prædictæ pinguitatis, quod magis paterebit infra dum de melle & manna fit tractaturus.

ARTICVLVS XX.

Vtrum Nebula seu Caligo fit superfluitas nubis?

51. **E**T arguitur primo quod non superfluitas est quod refultans ex aliqua coactione, sed in nubibus nulla coactio reperitur. Ergo nec superfluitas. Maior probatur, tum ex Galieno libro de faniatæ tuenda cap. 3. nam ratione. Ex quatuorque ratione separatur vtilis ab inutili, sed inutilis est superfluitas, ergo ex coactione refultare debet. Maior patet, nam illud quod superfluitate coactionem concepit non potest. Ergo erit inutilis & superfluum. Minor principalis argumenti probatur. Coactio est prædictio facta à calore ex partibus oppositis, sed omne illud quod ex nubibus generatur fit à frigore cum sint impetiores aquæ: Ergo illud refultat media coactione. Confequentia est clara.

- Secundo arguitur. Superfluitates generantur in quibus generatur res vtilis, sed caligo non generatur in locis in quibus generatur nubes. Ergo caligo non est superfluitas. Maior præterquam conceditur à Galieno libro de vitiis partium cap. 1. & ab Autentico fen. 13. tra. 10. cap. 1. probatur ratione. Vbi datur forma vtilis, datur etiam forma inutilis, sed in media regione aeris datur forma nubis vtilis, & ergo in eadem debet dari forma inutilis & superflua. Minor principalis argumenti probatur experientia, cum caliginem videamus generari in hac infima ære regione, & præcipue supra flumina & loca humidis ex quibus vapores eleuantur, & ratione frigiditatis æris incraffatus & conuertitur in nebula seu caligo.

- Tertio arguitur. Vapores eleuati tempore diurno, qui sua grauitate acquirunt per frigiditatem temporis afcendere minime potuerunt vifque ad medium æris regionem incraffanturque, ex quibus incraffatis & condensatis generatur nebula, ergo non est superfluitas nubium. Antecedens patet. Nam vapores incraffati & condensati à friguitate, cum non generatur pluuia, nec nix, nec ros, nec primum, nulla alia res videtur generari nisi

caligo. Confequentia est clara.

Quarto arguitur. Superfluitas refultat ex mixta perfectiōe, sed nubes est mixtam imperfectam. Ergo ea superfluitas refultat nequit. Maior probatur, nam idem refultat superfluitas quia id quod superfluitate coactionem non potest, vt superfluitates quæ generantur in iustis corporibus, vini minime poterant & remanentur crude & difconuenientes ex diuerfitate partium mixtionum perfectiorum, sed mixta imperfecta prædictis partibus non cuncti erit. Ergo quando tota vini non potest non remanent superfluitates, sed ipfæ mixta imperfecta, vt verbi gratia, quando vinum eleuatum vini non potuit nulla superfluitas remanet, sed ipfæ mixtum elementum. Sic de mixtis imperfectis quando vapor vel exhalatio non vincitur nulla superfluitas refultat, sed remanet pars vaporis vel exhalationis. Minor principalis argumenti patet ex fupradictis.

Quinto arguitur. Caligo ferè femper apparet tempore fereno, fine eo quod nubes adfuerit. Ergo superfluitas nubes inueniri potest esse. Antecedens patet. Nam caliginem apparet tempore matutino, postquam Sol suo calore eas dilapfat, fequitur ferentia dies, & Sol euntur fua lucem claram & minime nebulam. Confequentia est clara. Nam quomodo potest esse superfluitas nubis si nubes nullo modo inuenitur.

Sexto arguitur. Dato caligo, quod caligo apparet tempore nebulofo superfluitas nabis non potest esse, siquidem antecedit pluuiam & nubium generationem, sed superfluitas coactionis. Illud euas est superfluitas, ergo non potest esse in caligo. Maior probatur, Nam ferè pluuia confequitur caliginem, & fit videmus caliginem ante eadem tempus ferentem nubare ærem ad quem feruntur pluuia, & fit confequitur pluuia est finem ferentis. Minor & confequentia funt manifeftæ.

Pro explicatione illius articuli adherendum est. Primo caliginem feu nebulam esse illud quod proprie nos apparet veluti fumus & fit aut ære refpicitur tempore frigido, qui postquam ex ore expellitur ratione frigiditatis æris ambientis incraffatur & condensatur. Et licet caufat ex partibus omnibus vaporosis fequuntur patet craff. facilius in aquam exortuntur propter eorum condensationem, tamen vel antecedit nubium generationem vel fequuntur, & quomodoocumque hoc fit, fequitur ex talibus partibus vaporum prouenit. Nam si fequitur nubem & pluuia generationem, prædictæ partes tenues conuertuntur minime poterunt in aquam, fed propter frigiditatem æris, & præcipue tempore nocturno

no cocondensatur, & in nebulam feu caliginem conuertuntur. Si autem antecedit nubem & pluuia generationem prædicti vapores cum tenues sint infigidantur & incraffantur in hac infima ære regione ex quibus caufatur nebula feu caligo: hæc enim est caufa quare circa flumina feu paludes portus apparet caligo, nam vapores ex illis locis eleuati ratione frigiditatis caufat ab aqua condensantur & incraffantur, quare ciuitates quæ fitæ funt prope flumina & paludes magis aptæ funt ad caliginem faciendam, quam quæ distant à prædictis locis.

- Secunda ad attendendum est aliquos, inter quos est Franciscus Viccomercati. h. horum post finem text. 6. & Olympiodorus dicit, caliginem non caufari ex partibus vaporum subtilibus, fed craffioribus, nam quemadmodum in cibis reperitur dux partes, altera humida, & tenuis, altera terrea & craffa, ex illa autem generatur chylus & sanguis: ex illa denique superfluitas, ex qua corpus nutriti naquit, ita fimiliter ex parte tenuiori mbris generatur aqua, ex terrea autem caligo, que cum fit terrea & ponderosa craffe propere tenam, hæc enim de caufis animi caliginem vocatam fuisse præfupponit nobis. Cæterum ex parte tenuiore affimam, caliginem produci, aquam autem ex craffiori generari. Et licet eadē tempore caligo non proueniat à ratione terreftrinitatis fed quia à frigore incraffatur & grauitatem acquirat, & aliquando incraffatur vt guttula æris ex illa generentur. ita si uicui aqua descendit fine eo quod terrea, ita fimiliter caligo cum de natura aquea fit quod fit non effent partes tenues vaporum aut tam facile à calore Solis diflapfatur, quod aquam tenues vaporibus, non est quia refultat ex aquæ generatione. Sicuti recentiora refultant in corporibus nostris, fed dicuntur superfluitas per fimilitudinem. Nam licet superfluitas in nostris corporibus conuolui non possunt nec ex illis corpore nutriti. Ita fimiliter ex prædictis partibus tenuioribus aqua generati non possunt, quia superfluitatem aquæ generationem ex defectu densitatis, & craffitudinis, dicit partes craffæ & densæ alimentorum, quia superfluitatem coactionem elementorum remanent.

Conclusio.

350. **N**ebula seu caligo aliquando est superfluitas nobis, modo explicato in fecundo notabili. Aliquando vero non. Conclusio hæc habet duas partes, quod primum est Aristotelis in præfenti cap. 9. per hæc verba. (Nebula autem est nubes in aquam concretæ superfluitas) & facti Doctoris in commentario,

Fernandez in lib. Meteor.

vbi fit (sed cum nubes cocondensatur in aquam cum illud est refiduum de nube, quod folletur in aquam condensari non potest, est caligo.) quæ verba confirmant illud quod didum est in fecundo notabili. Et probatur ratione: primo illud quod superfluitate actionem media qua generatur aliqua substantia est superfluum, sed partes tenues vaporum ex quibus caligo seu nebula generatur superfluitate actionem media qua generatur aqua. Ergo caligo genita ex prædictis partibus superfluitas erit nubium. Maior est verba. Minor probatur. Si partes tenues vaporum non superfluitate actionem media qua pluuia generantur, ipse autem conuertentur in aquam, sed non conuertuntur: ergo superfluitate actionem media qua aqua generatur partes tenues vaporum & difponi non poterunt ad aquam generationem. Ergo refultantur ex nubibus quod in aquam conuerfa fuerunt. Antecedens probatur. Nam propter fum remanentem & subtilitatem incraffati & condensati (que funt difpofitiones ad aquæ generationem) non poterunt: ergo cum superfluitate funt superfluitas eorum, dicit debent.

Secundæ ex hoc fequitur, nequaquam dari pluuiam fine caligine quod aperte experientia docet effectum. cum videamus plures fine eo quod fequatur nebula. Respondetur quod non fequitur, est pluuia, ergo ex nube de qua fuit genita aqua, refultat debet caligo: Sequitur autem hoc, est caligo, ergo refultat ex nube de qua genita fuit aqua, cum partes tenues & subtiles ipfæ nubes, non adqueuntur difpofitiones ad pluuia generationem. In quo caligo non est pluuia, nec nix, nec ros, nec v. de afcendere, fed pluuia. Superfluitas præfupponit rem genitam & eadem cum ad eam fequatur: ergo si datur aquæ generatio, datur etiam debet superfluitas, & fit datur superfluitas, præfupponit debet aquæ generatio. R. respondeatur multipliciter. Primo, hoc intelligi debet de mixto perfecto quod cogitur vel generatur, non autem de mixto imperfecto cum parum diftat ab elementis. Nam elementa vt fupra remanent, dicitur quando vinum in alia transfunditur, est illa transfunditur non refultat superfluitas, fed totum transfunditur fecundum partes, eadem ratio militat de mixtis imperfectis. Nam quod vapor transfunditur in aquam, illud quod superfluitate actionem in forma vaporis remanet attem craffa & densa, quæ craffities & densitas adlicuc non fuerunt vltimæ difpofitiones ad formam aquæ generationem, fed folium vt remanent vapor fub forma propria vaporis, cæterum vapor craffus & densus.

Secundo modo intelligi debet argumentum de vera superfluitate & cum caligo non

fit superfluitas, nisi per similitudinem, id non ad aquae generationem, ex vaporibus semper sequi debet superfluitas. Nam potest esse quod tota substantia vaporosa in aëre conuertatur.

Tertio modo intelligi debet quando non reperitur ventus cum dispergat, vel calor eam diffuset.

541. Secundo probatur conclusio. Caligo descendens causari debet ex aliqua causa materiali, sed non est alia nisi vapor qui in aquam conuertitur non potest. Ergo est superfluitas illius quod in aquam fit conuersio. Maior est apud omnes comperitur, si quidem ex nihilo nihil fit. Minor probatur. Nam facta non reperitur nisi causa materialis impressionem igitur, ut est verbi gratia exhalatio, & causa materialis impressionem aëquam, ut vapor. Ergo iste qui in aquam non potest conuertitur est superfluitas illius qui in aquam fit conuersio.

542. Tertio probatur conclusio. Nebulae descendens significat temporis serenitatem, ut aiunt Aristoteles, & Doctores sancti Ioco citato. Ergo est superfluitas nubis. Probat consequentia. Nam conuersa causa materialis in aquam & cadit deorsum, illud quod non potest conuertitur delinatur media aeris regio illius causae materialis quae cum nullo fit conuertitur serenitas, idem vocata fuit ab Aristotele de velis stellaris nebula.

543. Quo ad secundam partem conclusionis etiam tenet Doctor sanctus in praefens lect. citata per haec verba: *Consequitur autem admodum nichilominus cluui in ipsa exhalatione vaporum, autem quando condensatur in nubem perficitur, & tunc nebula potest esse signum pluuiae.*

Probat ratione. Primo, vapores electi tempore diurno infrigidantur tempore vespertino, noctis frigidityte, vel tempore matutino ab aëre frigidityte sed frigidi remanent condensati & crassi ad usum aeris regionem non valentes eleuari sua ponderositate: Ergo non potest caligo causari ex his vaporibus esse superfluitas nubis. Maior & minor non indigent probatione. Consequenti probatur. Nam si non ascenderent ad mediam aeris regionem, ut ex illis nubibus fieri non potest esse superfluitas nubis cum nubis non adia. Confirmatur. Caligo ascendens non praesupponit nubem, ergo ascendendo non est superfluitas eius. Antecedens patet. Nam antequam nubes generetur & multoties non generatur, caligo reperitur. Ergo nubis non praesupponit. Consequenti probatur. Nam non est cuius fit caligo ascendens superfluitas.

544. Secundo probatur conclusio. Caligo ascendens est signum pluuiae, ergo non est super-

fluitas nubis. Antecedens praeterquam quod est Doctores sancti citati. Probat ratione. Caligo ascendens non potest ascendere frigida ad mediam aeris regionem, & ibi ratione frigiditatis in pluuiam conuertitur quod si aliquod impediendum fuisset ut non ascenderet effect frigidityte vaporum & ponderositas, sed hoc vix potest, tum à vaporibus nouiter ascenditibus caliginem sursum ferentibus tum antequam dispergat. Solis calore aliquid tum calidius possunt, ut sursum ascendant. Ergo cum antequam in nubem conuertatur reperitur, caligo superfluitas eius minime esse potest.

545. Sed quare aliquis, quare videmus caligi nec diffantem & prosequam non videmus. Dico quod cum caligo fit, vapores concreti & densati, inter vaporem & vaporem concretum mediat aer, alia esset vis vapor, cum autem vis permeat per diaphanum, quod est inter vaporem, & vaporem permeat vix dum terminetur in opacum, quod fit rarius vaporum, cum sine distensionem potest per aërem, aer autem quia pinguis est est opacus ratione multitudinis vaporum, aer vero propinquus non apparet opacus, cum vis permeat potest per diaphanum, quod manet inter vaporem & vaporem.

Ad argumenta quae in principio articuli fuerunt posita, hinc patet quid sit dicendum.

ARTICVLVS XI.

Primum est: impressiones aquae sunt calidiores speciei?

546. **E**T quod differat specie arguitur. Primo Ros differt specie à pluuia. Ergo non fuit eisdem speciei. Antecedens probatur. Ex toto generatur mel & manna, ratione cuius in eo reperitur debet aliqua dulcedo. Ex pluuia autem non generatur mel ne manna, in qua nulla dulcedo reperitur, sed per accidentia speciei diuersa cognoscimus substantias speciei diuersas, ut ait Arist. de anima cap. 4. Ergo cum in rose reperiantur accidentia speciei diuersa quae in pluuia manant reperiantur speciei differre debent.

547. Secundo arguitur. Nix frigidior est pluuia, ergo ab illa differt. Antecedens probatur. Nam nix aqua refrigeratur. Consequenti est clara. Nam si frigiditas reperitur in materia in tali gradu pro aqua generatione & in inferiori gradu in materia reperitur pro sua generatione diuersa forma generabitur in illa materia intentionibus dispositionibus disposita, quàm in illa remissionibus affecta.

Confirmatur

Confirmatur. Nix generatur ex vaporibus conuertitur in aquam conuertitur. Ergo nix specie distincta ab aqua est forma nixus illi est eadem forma speciei distincta ab aqua, quando nix generatur generatur aqua.

548. Tertio arguitur. Primum differt specie ab omnibus reliquis impressionibus aquae, ergo non omnes impressiones aquae fuit eisdem speciei. Antecedens probatur. Aqua est elementum, reliquae autem impressiones sunt mixtae. Sed corpus simplex specie differt à mixtis: ergo pluuia cum fit aqua specie debet differre à ceteris impressionibus aquae.

549. Quarto arguitur. Nebula non est impressionis aquae, ergo differt specie ab ea. Antecedens probatur. Siquidem manet flux vaporis, nam vapor & aqua specie differunt ut supra fuit dictum.

Articulus iste breuissimus est ex eo quod in illo affirmandum est proportionaliter quod dicitur fuit articulo primo quatuordecim quibus antecedens in quo controuertitur aliquid vtrum omnes impressiones fuit eisdem speciei. Quare conclusiones, notabilia & argumenta illius articuli fuit legenda ad istius articuli intelligentiam.

550. Non obstantibus pro explicacione istius articuli notandum est ex Aristotele & Doctore sancto in praefens cap. 10. lect. vltima. Vt aiunt quod in loco superiore, id est, ex media aeris regione descendunt tres aquae impressiones, generat prope vnam & candidam scilicet propter frigidityte, pluuia, nix & grandis. Et in illo loco inferioriore generatur alia duas impressiones aquae, videlicet nix & grandis, ex quibus illae fuerunt generatae, & proportionabiliter respondent duabus illarum, videlicet pluuiae & ros illi conuolunt pluuia alia autem iam.

Ceterum differt à pluuia & nix: secundum magis & minus, propterea scilicet multo tardius fit carum generatio & secundum multitudinem & paucitatem, & autem minus & primum proportionaliter esse inuenit, sicut fuit idem pluuia & ros: & differt secundum multum & paucitatem nam pluuia fit ex multo vapore infrigidato & in loco spatio & magis in media falceat aeris regione cum fit spatiosior locus quam ille inferior, nam electa dum magis recedat à medio praedita fuit maiore quantitate, & etiam reperitur multum tempus & magna mora ut vapores coadunentur: autem ei correspondes habet minus de vapore, quia tempus in quo colligitur est paucum: siquidem consistencia istius vaporis est ephemera: id est durat pro spatio vnius diei, ac etiam quia locus in quo congregatur vapor pro tota generatione est

paucum cum congregetur in loco propinquo terrae, quod manifestat velocitas eius generationis propter paruitatem materiae. Itaque, quod intelligitur de pluuia cum correspondet ros, intelligi debet de nix: cum correspondet primum nix fit ex exhalatione totius nubis in loco superiore. Primum autem ex congelatione prope terram ex pauco vapore, & quia grandis generatur superius, & inferius ei correspondet aliqua impressio aqua generata in loco inferiori: nisi dicamus ei correspondere posse gela.

Conclusio.

551. **O**Mnes impressiones aquae fuit eisdem speciei, differunt tamen accidentibus. Conclusio habet praeterquam quod est Aristoteles & Doctores sancti in praefens lectione vltima. Quo ad primum partem probatur eisdem argumentis, quibus fuit probata prima conclusio articuli primi, quatuordecim quintae. Quo ad secundam autem explicatio est facta ex illis quibus, quibus fecunda conclusio ipsius articuli fuit explicata. Et probatur etiam ratione. Omnes impressiones aquae fuit ab vna & eadem causa. Ergo vna & idem effectus producti debet. Antecedens probatur. Nam fuit à frigiditate, quae est vna & eadem causa omnium impressionum aquae. Consequenti patet, quia causa efficiens inuariata vnum & eundem effectum eisdem speciei producit.

552. Secundo probatur conclusio. Omnes impressiones aquae differunt secundum magis & minus & non vniuersae speciei. Ergo illae speciei non differunt. Antecedens probatur ex Doctore sancto citato, vbi ait: *Ex illo illo fapienter vniuersa sua corpora. Pluuia scilicet, nix & grandis.* Sed duobus horum eorum quodam proportionalia sunt in loco inferiori vicino terrae, quae ex eisdem causis generantur sed differunt à pluuia & nix secundum magis & minus, propterea scilicet cuius vel tardius fit generatio: quod prius fuit dictum ab Aristotele textu. Minor non indiget probatione. Consequenti est manifesta.

553. Ad primum argumentum. In principio articuli possum responderi non differre substantias per accidentia communi de propria, & si in rose reperitur aliqua dulcedo. Et propter causam dictam in responsione ad argumentum articuli antecedentis.

554. Ad secundum dico. Quod sicut magis & minus in quantitate & magnitudine non varientur (species) ita similiter in qualitatibus. Consequenti tamen ex his differentia accidentibus. Ad confirmationem dico quod quod do nix generatur, generatur etiam aqua: ce-

5 restum

terum cum illa differentia accidentalis qua non fuit generis pluvia.

555 Ad tertium respondetur. Mixta imperfecta non differre specie a corporibus simplicibus sed accidentaliter vel supra remanet dictum.

556 Ad ultimum respondetur. Concedo nebulam specie differre ab aqua & reliquis impressionibus aqueis. Ceterum numeratur inter illas, quia magna accedit ad eam naturam quam ad naturam igneam. Nam sicut quanta ponitur inter impressiones igneas, quia magna accedit exhalationes ad naturam igneam quam ad naturam aqueam. Ita similiter decemum est de nebula.

QVÆSTIO VII.

De Fontibus & Fluminibus.

557 **Q**UÆSTIONEM in sex quartionibus precedentes regit in impressionibus igneis & aquis. Intra in media aëris regione generatur. Modò in illa septima quartione de aqua quæ generatur in terræ cauitatibus, & supra terram ex qua fontes, flumina, putei, paludes generantur, & diuiditur in quatuor articulos.

Et quærat aliquis, quare Aristoteles anteaquam egerit de origine fontium & fluminum non egit de fontibus, fulgure & tonitru, cum impressiones hinc generentur etiam in predictis regionibus dicit Aristoteles non egisse de arte fluminum & fontium generacione, quæ cum hæc sunt ex materia ex qua sunt venti de his egit in loco ubi dicitur de natura ventorum.

ARTICVLVS I.

Primo aqua fontium, fluminum, puteorum & paludum generatur intra terræ cauitates.

558 **E**T videtur quod non. Si intra cauitates terræ aqua fontium generatur, generari debet ex vaporibus, sed hoc non. Ergo intra cauitates terræ generari non poterunt. Maior patet ex supradictis, siquidem dictum est ex vaporibus generari debet aqua & impressiones aqueæ, sicut ex exhalationibus ignis & impressiones igneæ. Et probatur nam illa causa materialis datur ex qua possit generari illi vapor. Cum ex terra non possit generari, nam ad viuendum fluminum sicritatem necessaria est fumina humiditas quæ

in terra non reperitur: nec aqua, nam aqua non generatur ex aqua, siquidem in aqua non reperitur potentia ad aquam generacionem, & daturur idem innoctens, siquidem si aqua generatur ex aqua, iterum quæro de illa aqua, & sic ex aqua, iterum quæro & dabitur sic processus in infinito: neque ex exhalationibus: nam quando versus exhalationes vincitur ignis generatur impressiones igneæ, & si vincit terra, generatur tubera & lapides vel frigora remanet dictum. Maior principaliter arguens probatur, scilicet quod non possit generari ex vaporibus, nam vapores cleuantur ex aqua, sicut exhalationes ex terra, et in proprio articulo fuit disputatum. Sed si in aqua in cauitatibus terræ generatur, quæro de illa aqua ex qua causa fieri generatæ sic dicendum est ad vapores, quod est impossibile cum non inueniatur aqua ex qua cleuantur, vel decendum est ad aquas, quod est etiam est impossibile propter inconuenientia dicta, vel decendum est ad concedendum nullæ modo aquæ fontium & fluminum in terra esse coactantes. Confirmatur, nam admissis quod dicitur vapores, hæc cum sit de natura aëris etiam terram extra terram ad aëris regionem existeret, ex modo modo inter terram remanebat ut ex illis aqua generari possit.

Secundo arguitur. Sicuti in reliquis elementis nullæ reperitur cauitates, in quibus aliqua substantia generatur, ita similiter neque in elemento terræ tales cauitates debent reperiri: Ergo aqua fontium & fluminum in cauitatibus terræ non generatur cum nullæ reperitur. Simile probatur. Nam ventus non est in tribus demum partibus generatus, quod autem in terra non reperitur. Probatur. Terra est summa grauis, ergo grauitate debet cum partibus terræ coincidere, ac per consequens si non reperitur cauitates nec aquam in eis generabitur.

Tertio arguitur. Aqua generatur à frigiditate & humiditate, sed in terra frigiditas reperitur & sicciens, ergo intra illam generari non poterit. Maior est vera, nam cum aqua frigida & humida fit in suo simili debet generari. Minor patet ex supradictis & ex consensu omnium Philosophorum. Consequens est vera, nam frigiditas prope summum & sicciens in fumino non possunt disponere ad aquam generacionem, cum requiratur dispositio frigida in fumino, & humiditas prope summum.

Quarto arguitur & probatur, aquam fontium & fluminum ac paludum esse aquam pluuialem: & sic arguitur. Ferè toto anno pluit, & aquam pluuialem absobet terra, quod si ad fontes & flumina generanda iterum

ad extra non moueretur impossibile esset tantum aquam pluuialem diuisam. Et si quæroque fontium & reliquorum pluuialis est & non generata in cauitatibus terræ, & confirmatur in regionibus vbi frequenter pluit reperitur plura flumina caudalioa & fontes perennes & magni paludes. Et contra autem in regionibus quæ pluuialem fertur pluit, flumina ferè nulla reperitur. & si aliqua inuenitur caudalioa non sunt, nec fontes sunt perennes nec paludes aqua abundant. Ergo signum est aquam illorum esse pluuialem & non in terræ cauitatibus generatam. Secundo confirmatur. Nam tempore hyemis in quo ferè semper pluit crescit flumina, fontes & paludes, & tempore æstatis desiccantur, ergo aqua illorum pluuialis fuit & non intra terram generata. Tertio confirmatur. In partibus humilibus terræ potius inueniuntur fontes, putei & paludes, quam in partibus altis terræ vbi ferè non inuenitur. Ergo signum est aquas eorum recolligi in prediis montium, quæ colligi non videntur pro nisi adueniant ex alia parte, & cum aqua sit grauis ex alio aduenit. Et hinc confirmatur. Si per multos annos deficiat pluuia deficiunt flumina & fontes. Ergo ex aqua pluuiali, & non generata in visceribus terræ.

561. Quinto arguitur. Si aqua fontium & reliquorum generetur in cauitatibus terræ, flumina, fontes & putei crescerent tempore æstatis, & diminuerent tempore hyemis, sed hoc est contra experientiam, ergo aquæ illorum non generatur in terræ cauitatibus. Maior in qua est difficultas probatur. Aqua generatur in terræ cauitatibus à frigiditate, & non à caliditate, sed tempore æstatis intra terram maior inuenitur frigiditas quam tempore hyemis, vi patet ex frigiditate putredinis & ipsolanarum. Ergo cum tempore æstatis in terræ cauitatibus maior frigiditas inueniatur quam tempore hyemis, tum temporis maior abundantia aquæ generari debet quam tempore hyemis, ac per consequens flumina, fontes & putei crescere debent & hyeme immitti.

562. Sexto arguitur. Si aquæ fontium & fluminum essent generatæ ex aere in visceribus terræ, daretur vacuum, sed hoc non est concedendum, ergo ex alia causa proteruntur. Maior in qua est difficultas probatur. Aer occupat maiorem locum quam aqua, ergo possit conuersionem aëris in aquam totum spatium quod aëre occupatur, aliquam illius pars vacua remaneret.

564. Septimo arguitur. Aquæ fontium & fluminum ferè aqualem fluxum & aqualem quantitatem, & per eodem canales exiunt ad extra, ergo ab æquali causa & ab æquali

fluxu generari debent, quod non debet esse fluxus in visceribus terræ, quod non possit præstare, siquidem non præstat pro pluuia, cum aliquando cadat aliquando non, & aliquando in maxima quantitate & aliquando in pauca.

Quarto arguitur & probatur. Prædictum 565. aquam oriri à mari ex facta pagina Ecclesiæ 1. omnia flumina inueniunt in mare & mare non refundant, ad locum vnde exiunt flumina reuertuntur vel iterum fluunt. hoc confirmat sanctus Doctus. Fontiumque distributiones 1. articulo ad quartum. Dicitur Basilus a. examerum. Dicitur Dionysius cap. 8. Proseueriorum. Dicitur Ildoribus lib. 1. cap. 20. Dicitur Hieronymus ad caput 1. Ecclesiæ. Dicitur Damascenus lib. 1. fidei Orthodoxa, cap. 9. & alij multi sancti & doctissimi viri.

566. Quinto arguitur. Si aqua fontium & fluminum generatur intra terram, ascenderet vique ad superficiem eius, sed ascendere non potest vique ad superficiem in terræ, ergo alimdebent provenire. Maior est vera, siquidem flumina & fontes & paludes in superficie terræ inueniuntur. Minor probatur. Aqua ex facta terra est grauis, ergo potius descendet quam ascendant, quod si ita ab interioribus ascenderet, contraherentur, fontes & paludes sunt perennes super terram, sed illæ quod est ab exterioribus non est perpetuum. Ergo cum non possit ascendere, in cauitatibus terræ minime generatur, sed aliunde provenit. Confirmatur. Ad locum in quæto corpus naturaliter mouetur, ab ipso naturaliter moueri non potest nisi violentetur. Si ergo aqua pro fluminibus & fontium generatione, ab intra terra ad extra inuenitur, aqua naturaliter intra terram poterit moueri ad terræ cauitates, quod est contra motum pluuialem, siquidem naturaliter ita grauitate descendere vique ad centrum terræ. Antecedens probatur. Nam motus grauis naturalis cum fit deorsum, motus ipsius deorsum ad finem esse violentus.

Præ explicacione istius articuli, Primo aduertendum est. Terram diuisi in tres regiones sicut diuisit aëris in hanc scilicet præterius, in qua plantæ & arbores degunt & inter perennant suarum radices, per quas alimuntur in conuenientia ad extrinsecas operationes vegetarum suscipiuntur, humiditasque prope illas prima regio aqua pluuialis ferè vique ad decem pedes, & licet tempore æstatis inuenitur extrinsecè sicca secundum tres vel quatuor pedes. Demde autem inuenitur humiditas cum Solis calore vique ad prædictam distantiam torrefacere non valet, quod si in mediocritate non fuisset pro tres vel quatuor pedes necesse fuisset arbores exsiccare, cum media terra humiditate viretunt, & germinant.

fructus faciunt, quod arboribus & plantis qui radices transmittunt vsque ad tres vel quatuor pedes non accidunt, cum tempore xlii. vna aestant & moriuntur, nisi manus irrigentur. Secunda autem regio que est media inuenitur etiam humedatā, aliā metallis generaturā non potest, siquidem ad florum generationem humedatā est necessaria ad partium eorum, scilicet vntem & minimā humedatā aqua pluuialia, cum supra dictum sit, quod quando ab illa humedatō non madefacti post decem pedes, madefit autē ab aqua ibi genita, nam propter densitatē, & frigiditatem ipsius terræ. Vapores qui in caeteris reperuntur ne in praedictis cauetur deo vacuum densitatis ratione & frigiditate, vt supra nullis dāctum est, incantantur & infrigidantur. Et cum frigiditate & crassitate conseruantur minime possunt, introducitur facta propinquior que est aqua, & per ipsā cauetur potestas, & cum alteratione per continuum facta humidat terram solidam, tam etiam permeando per canales obtur cum alia aqua genita per alias cauetur, que etiam fuit genita praedicto modo, & cum non possit vna & altera aqua simul reperiri in vno loco, cum duo corpora vni locum occupare non possunt, vel corpus maius in minus locofe occupet, evanipit ad extra terram per nouos meatus ab ipsamet aqua excavatos, ex qua fontes sunt, & lacus, & cum supra terram quiescere non possunt illa portiones flumina, quod accidit aqua genita in cauetis terræ etiam accidit aqua fluminum per terram continentem, si licet obtinere se in am ex praedicto obvio & accellione vnus aquae ad alii crescant nisi qui maiores inueniuntur in fine ipsorum quam in principio.

Tertij denique terræ regio, est prope uis oceanum, & cum nimis dilata ab hac prima, & à radiis solaribus in ea nihil generatur, & sic reperitur intensē sicca, cauetur non in summo, nam esset puluerisaria & friabilis, & conspiceretur dista primae regionis, & dissolueretur ipsamet terram regio vt ait Plinius lib. 2. cap. 15. Si dicās aqua causa madefit terra, regio terræ vt non reperitur sicca in summo, siquidem in summo creata fuit sicca, dico quod cum aqua maris maior sit tota terra, valet humiditate alteratione per continuum facta, quare talis alteratio vsq. accedit ad terrā regionem, quare eam humidatē intensē non potest, sed tenuis, & sic remanet intensē sicca, cauetur non in summo, & conseruatur praedicta humidatō tenuis ex diuinitate adhaerentis aquae maris.

568. Secundo aduertendum est maximē conuenire quare esse in cauetis terræ, & praecipuē in partibus decliuissimis reperiri aliquos la-

cas aquae. Nam cum generetur aqua modo dicto in visceribus terrae per canales & cauetus mouetur, & cadit in partibus decliuissimas, & ibi remanet praecipua, vt ait sanctus Doctōr in praefato post principium, quod patet tum ex temologiae vocabuli, nam vt ait Dionysus sifidorus lib. 2. Erimologiarum. Lacus idem est quod laterium aquarum receptaculum, & aquae autem lateres in visceribus terrae lateere debent, siquidem in nullo alio loco possunt laterē, & si aliquis dicit quod laterē non laterē, dico lacuinam laterē vocari non quia laterē, sed vocatur, quia aqua in loco fiat, quare differt à lacu, quia latet in loco patet, lacus autem in loco patet. Tum etiam patet ex riuus aliquorum citatū, vt hodie relatum est de ciuitate Mexicana, quae secundum maiorem sui partem submersa est in lacu magno, & modo timetur ne tota submergatur. Tum denique etiam patet ex multitudine puerorum qui in aliquibus ciuitatibus reperiti sunt, vt dicitur ab hac vrbe Matriti Curiae Philippi. Iu. in qua fabricatae sunt domus quinquaginta mille, & in vnaqueque aperit est vnus puteus, & in aliquibus duo vel tres, & sic multi videntur in hoc populo inueniri obhaginata mille putei, quare si aliquis lacus in visceribus illius vrbs non fuisset impossibile esset tantam multitudinem puerorum aptam esse, & quotidie aperiri in quocunque loco & quocunque domo de nouo fabricata, & tam propinquā fere vt vnus ab alio distet fere viginti pedes ad minus & pluriusquam 100. pedes nullus ab alio distat videri. Hoc autem inuenitur in epiopulo quod vocatur conueni puteoli quod nunc dicitur ab hac vrbe Matriti. Et quod maior magis est quod hac ciuitate & populus praedictus loca sunt mediterranea, nec eae lateat ratio quare potius in locis mediterraneis tanta multitudo puerorum inueniatur, nam cum sint frigidiora quam loca maritima fossis in illis apertis terrae frigiditate. Aet qui intus inuenerunt, densatur & in aquam conuertitur, vt patet in fentibus illius vrbs, nam patet densitas eorum & hylaritas eorum in eis in aut apposite tam madefactis apparet vt videntur aqua ex illis currere. In opidis autem maritimis, quia calidiores sunt mediterraneis, & humidiores ratione vicinatis maris, tanta multitudo puerorum non inuenitur, quia aet qui intus fossas inuenerunt nec infrigiditate inciduntur, ideo non tanta aquae copia inuenitur. Sed dices si ratione densitatis aet densatur & incantatur, fieri densatur in partibus calidis, vt in coeopulo illa, quare non densatur in fossis apertis in locis maritimis vt ex illo fiat multa aqua quoniam dico terram maritimam non esse nimis densam sicca

est

Prima Conclusio.

Aqua fontium, puteorum & fluminum 571. perennē & continuū fluentium generatur in visceribus terrae, non modo quod generatur aqua pluuialis in media aetris regione. Conclusio est Aristoteles in praefato cap. 13. & Doct. sancti in commentario & super illud 17. probatur ratio deducta ex Aristotele & Doctore sancto. Si aqua fontium, puteorum & fluminum continuū fluentium in visceribus terrae non generatur, totum aquae multitudine illorum prouenire deberet ex aliquo receptaculo aquarum, sed hoc est impossibile, ergo aqua illorum in visceribus terrae generatur, ea est vel vaporibus, cum non sit alia causa materialis ex qua generari possit ex aliqua materia. Nam tanta aquae multitudo. Major probatur. Si talis mater daretur excederet totam quantitatē terrae, vel parum ab ea deficeret. Sed tota terra interius conuenitur non potest esse ad recipiendam tantam aquae quantitatē profusiorum, fontium & puteorum continuū fluentium. Ergo talis mater vel receptaculum illorum continuū fluentium fuit terra interius non potest, ac per consequens aqua illorum continuū fluentium in visceribus terrae continuū generatur, quae per osium fluxu manent. Major est probatio. Nam aqua omnium puteorum, fluminum & fontium quae per vnusquem mouetur, est in omnia quantitate quam tota terra, vt si verbi gratia, in vno loco recolleretur tota aqua, quae à principio eorum, fluxu fluxit, fluxit & fuit in tota terra capacitate recipi non potest, & vtratione patet. Minor probatur. Nam si tota terra excavata foret vel esset receptaculum aquarum fontium & fluminum, cauetis esset tota terra & ad motum moueretur, implemte cauetatem praedictam, & nulla reperiretur, praeterea flumbergeret. Et in tota superficie aetris effectus vnus foret vnus flumen, & vnus mare, dico mare non esse vel cauetis terrae, sed potius esse supra terram & deinde reprobabitur.

Secundo probatur conclusio hac optima ratione. Nam si maior ratio quare ex vaporibus in media aetris regione vt fuit explicatum, aqua generatur ratione

↑ frigidita

est mediterranea & cooperulum ollae, nam ratione vicinatis maris madefit & mollescit vt patet ex eo quod aqua puteorum & fontium praedictorum locorum fuit salis cum aqua maris permeat per terram vicinam, cum madefacendo.

569. Tertio aduertendum est aliquas paludes & flagra orti naturaliter à terra, praecipuē autem in fodinis quae in partibus decliuissimas montium reperuntur, aliquas autem arte paratae sunt ad vsus Cautarum vt animalia viuunt & pisces procreantur, & ad molendum triticum in molinis, ad quos vnus paratae fuit palus à Romanis, quod proprie cauetur Emeritenfium inuenitur, & vocatur Aliberta, & impletur ex aquis pluuialibus quae tempore hyemis descendit per riuulos & in palude flagrant, & tempore aestiuo vnus praedictus adspiciuntur.

570. Vltimo aduertendum est. Aliqua flumina flumbergi infra terram, vt dicitur de flumine Ansa, quod per distantiam septem leucorum flumbergit, & deinde post septem leucos manifestatur supra terram, & etiam dicitur de Iordane, quod non solum abscinditur sub terra & resuscitur plaribus vicibus super illam, vt aliter Doctōr sanctus prius parte quaestione 102. artic. 1. ad 2. & de alius multis fluminibus affirmat Aristoteles in praefato. Sed etiam permittit suis mare mediterraneum vt illa historia manifestat relata à Petro Comestio Durano religioso sancti Iacobi in lib. quem edidit de peregrinatione domini nostri iesu Christi §. 6. de descriptione Paradisi terrellis, & formatione hominis, fol. 116. in quo loco enarrat de quadam concha, quae in regno Siciliae in ciuitate Castarugustanina inuenta fuit in quadam fontis aqua ciuitatis, nam cum ex Iordane quidam peregrinus vniuersit eum ea bibere, de manu sua cecidit concha in Iordani flumine & simul cum aqua fluminis ecurrere, & sub mare & sub terra vt dico iam inuenta fuit in dicto fonte, & post longum tempus fratum affertur peregrinandum, qui cauetur Castarugustanum in regno Siciliae reperiret, atque petiit à quadam muliere libi dari aquam ad bibendum, mulier autem aquam portauit in cadem concha, quam vident Peregrinus cognouit concham, de quo vt certiores essent causa, appertit de dicta concha quoddam secretum, & ex eo extraxit aliquas monetas aureas, & in confirmationem illius vrbs

tatis dicti ciues concham

appenderunt in Ecclesia, vbi hodie videtur.

Fernandez in lib. Meteor.

frigiditatis illius, quam quod esse ipsiusmet vaporibus in visceribus re, ratione frigiditatis, & densitatis eius generatur, ergo illius ex praedictis in media est in refrigerio generatur aqua, ita similiter est in visceribus terre generari debet, siquidem in quocumque loco generari poterit modo sunt causae, & non impediunt. Confirmatur, ad pedes montium praecipue altorum & maximeorum reperitur fontes ex quibus profloant flumina, si hoc fit quia ratio frigiditatis, & densitatis lapidum in aquam convertitur vapores, quare eorum multum non evanescit, sed in plurimam aquam quantitate convertitur & quia aqua ibi genita non imbibitur in lapidibus, ideo sunt pro fontium origine, & fluviorum. Et sic ut plurimum fontes & flumina emanant ex montibus excelsis potius quam ex campibus locis ergo signis est aquam fluviorum & fontium in caenis terre generari.

573. Tertiò probatur conclusio. Vapores in caenis reperiuntur, quod autem reperitur patet ex terra motu, quod densitatis & frigiditatis eius coarctari debent. Sed non possunt coarctari quia in aquam convertuntur. Ergo aqua genita in ipsis caenis non affluat illa generatur & aliam, vno loco collecte exire non possunt, necesse est ut pulchellum ad extra, ex qua emanatio fontes & flumina exierunt. Et non valet si aliquis dicat. Non esse maiorem rationem motui ad extra, quam ad intra. Dico maiorem rationem esse, nam cum manifeste supra terram facta positae, ut superficies eius sit locus terrae, nam sic coarctatur visum, necesse est etiamque ad extra ut sit locus terrae quam ad intra, ne superficies terrae sit locus aquae quod non est acceptum in Philosophia. Patet etiam hoc, nam cum minor sit moles terrae, quae supra aquam genitam in eius visceribus reperitur quam illa quae in ipsa ipsammet terram facit, etiam quod erumpit ad extra quam ad intra, quare cum sit fortiter terram moventur per illam coarctationem & emanant riuuli ex quibus flumina magna, hauriunt autem aquae motum ad superficiem terrae, exhalationes, & vapores quae infra terram generantur cum ad extra erumpant velunt locum aquae, ut patet quando bullae simul apparent in fontibus quae causantur à vaporibus & ab exhalationibus quae infra aquam reperuntur.

574. Quarto probatur conclusio. Vapor genitus in terris cum sit oppositus & alius generatur, & vapor primo contingitur, & alius secundo, & alius tertio. Primum media compressione causatur à rebus incalcentur occupando minorem locum, ne detur penetra-

tratio dimensionum. Ergo cum sub illa condensatione causata à compressione reliquorum, coarctati non poterit sub forma vaporis, necesse est ut contumpeatur cum cum illa illa forma propinquior reperitur, nisi aqua ex praedicto vapore fit genita aquae, & ex alio propinquior quae succedit primo fit illa genita, & sic de singulisque potest alio conuenire in vno loco exsurgunt modo supra dicto.

Secunda Conclusio.

AQUAE fontium, fluviorum & Putorum 175. Ceteris non sunt fluviorum, partim sunt aqua genita in visceribus terre, partim autem sunt ex aqua pluviali recollecta in caenis eius. Conclutionem hanc non reprobat Aristoteles in praesenti cap. 17. ut patet per haec verba. (Hoc idem oportet putare accidere & fieri non solum segregatam aquam quae sub ipsa est & hanc fluere, sed fieri continentem.) Vbi autem aquam illam pluviam, & recollectam in locis non sufficere pro fluviorum generatione, sed oportet semper aliquam de nouo fieri, ceterum cum aqua fontium & fluviorum exortitur sine, sine eo quod pluit vel pluerit, & ex eo quod concinno fluant licet aqua pluit & in lacubus recollecta, ad aquam fuerit, consonum est rationi praedictam aquam solum esse genitam in visceribus terre. Illae quae non flunt continuo, patet & aquam pluviam & genitam in visceribus terre ex vaporibus ex terra madafacta eleuatis, & cum aqua pluit & recollecta efficitur clarior etiam terra, quia cum madafacta non fit exsiccata & caret praedictis vaporibus quae cum non praestet causam materialem pro generanda aqua fluviorum, & fontes continuo non flunt. Et cum de nouo iterum pluviam generat terra ex quo vapor eleuatur & in aquam conuertitur, ex qua simul computata iterum fontes & flumina fluunt. Modo probatur conclusio. Hominiibus & fontibus continuo non flentibus aliquando deficit aqua, alius enim haurit, sed deficit aqua, ex defectu humiditatis terre & ex defectu pluviae terrarum haurientis prout, Ergo continuo non flentibus accidit, quia non continuo praeflatur aqua de nouo genita & aqua per consequens vna & altera est de nouo genita & de nouo pluit.

Secundo probatur conclusio. Experiencia patet aliquos fluvios & fontes in aedite exsiccari, & hinc renasci, ergo ex aqua pluit renascuntur. Quod autem renascuntur, patet ex aqua de nouo genita patet. Nam ex terra madafacta, & ex aqua nonnisi pluit ele-

uat

uari debent vapores, qui ex frigiditate terre & humiditate corrupti debent, & in aqua coarctari. Ergo vna & altera aqua praeflatur vno noua origine fontium de fluviorum, & vna & altera debent deher noua illorum exsiccatione. In aliis montibus, nec flumina nec fontes inuoluntur, licet super eos pluant, nam aqua pluit non detinetur, sed deorsum descendit, & licet remaneat madafacta cantur ergo cum vapores non eleuatur ex terra motum, & exsiccatur, & si eleuatur, euascondensatione ventorum, & si aqua pluit in eis non detinetur, praedictis aquae deficientibus, deficient fontes & flumina in montibus.

577. Tertiò probatur conclusio: nam aqua fontium & fluviorum continuo non flentium quando pluit, imunde fluit, nam cum aqua pluit permisceatur cum aqua de nouo genita cum inuoluntur aqua autem fontium & fluviorum continuo flentium est limpida & pura, & si diu fontem, inuoluntur madafacta autem diu fontis non potest, quia contumpeatur.

Tertius Conclusio.

578. Aliqui lacus sunt ex aqua genita in visceribus terre, & per consequens in caenis eius declinationibus recollecta, alij autem ex aqua pluit, & alij detraque ex utraque. Conclusio haec patet ex supra dictis, & ex partice rationibus non indiget probatione certam, ut intelligatur, indiget, ut explicetur, quomodo aqua pluit per densitatem terre mouetur ad locum inferiorum pro lacus generatione, & quare cum sit terra grauior, ipsam aquam descendat ad locum lacus. Et respondet, quod praeterquam quod in terra reperuntur porositates aere plenae, aqua pluit expellit eis in ipsammet bullae supra aquam, & praedictas porositates intrat vbi quod in loco lacus. Et praeterquam quod reperuntur cauitates, & aperitur fissurae calore. Solis leuando vapores ab ipsis vaporibus exantibus per quas intrat, reperiturque supra partem concavae terrae partem conuexa, ex qua ratio grauitatis defendit ad partem conuexam, vbi reperitur lacus, ac etiam aqua pluit potest descendere ad praedictum locum, licet non sit grauior quam terra: nam sicut ostendit naturae graue ascendit sursum per aërem leuem ad repellendum vacuum: ita similiter aqua minus grauis descendit deorsum per terram ad regenerationem elementorum, & in animalium, ut videre est ad generandos venes lumbicos,

Fernandez in lib. Aetere.

& ad generandos aurum, argentum, & alia metalla.

Quarta Conclusio.

AQUA paludum & stagnorum fuerit 579. Collecta ex aqua pluit. Conclusio haec patet ex eo, quod lacum & stagna recolluntur tempore aestiuo, & regenerantur tempore pluuarum, & patet etiam ex eo, quod lacuum, cum semper sit pars cauae terrae, & fossata, ac etiam patet ex eo, quod per paucos rituales in eis intrat aqua tempore pluuarum, ut videre est in lacuna, quae prope ciuitatem Emeritensem reperitur, & vocatur Albura, quae tempore aestiuo non exsiccatur, prout ex eo, quod multa aquae quantitas in ea recolligitur, & non potest conuenire, sicuti conuenire in aliis lacum propter aquae paruitatem.

Conclusio vltima.

580. Non erit inconueniens affirmare praedictam aquam lacuum, & stagnorum praeterquam quod est exsiccata esse etiam de nouo genitam ex vaporibus aëris recollecta, & regenerari ex ipsamet aqua ibi recollecta, probatur: nam cum vapores ascendunt de partibus inferioribus terre quae infra lacum reperitur, & adhuc etiam ibi recollecta ab eis frigiditate & humiditate coarctari debent, & coarctati in aquam: nam si in visceribus terre vapores conuertuntur in aquam rariore frigiditate & densitate, multo magis conueniunt generatio frigiditatis & humiditatis aquae cui adhaerent.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, & ad primum dico: aquam fluviorum & fontium generari ex vaporibus, qui eleuatur ex terra madafacta ab aqua pluit: nam non solum vapores eleuantur ex aqua, sed etiam à terra humida, ut fuit dictum, verum esse mouent ad extraxerunt an tequam fuerit exsiccata, & consumptum, & in aquam conuertuntur.

Ad secundum respondetur in terra reperiri cauitates, ut experientia docet, quare autem in tribus reliquis elementis non reperitur, prout ex sua fluiditate, in terra autem reperitur, quia densa est, & non fluxibilis.

Ad tertium respondetur: verum esse aquam generari à frigiditate & humiditate per se, per accidens autem vbi coarctationes generantur à frigiditate & densitate, cum ab his contumpeatur vapores mediis suis quibus

T a Martibus

laribus & non in alia forma proponitur que introduci possit. Ad quartum argumentum cum suis confirmativis patet quid sit dicendum.

84. Ad quintum respondetur, verum tenetur argumentum, si tempore efflatis esset tanta copia causæ materialis vaporum ac esset tempore hiemis, nam propter madorem terræ, tum quia caliditas à sole causata non dissipat vapores, ut tempore æstatis valet dissipare.

85. Ad sextum respondetur, non esse vacuū, nam propter vacui periculum, vel totus aer non conuoluerit in aquam vel partes terræ conciderunt, vel alij vapores eleuantur et non remaneat sphaeræ vacuum.

86. Ad septimum argumentum dico, non feruntur æqualitates in fontibus, & fluminibus & puteis in quantitate aquæ nec in ædificiis nisi nam aliquando feceruntur in parca quantitate, aliquando in magna, aliquando per vias vnde aliquando per alas, vt patet experientia.

87. Ad octauum dico, Ecclesiasticæ res illæ intellecta non esse contra naturam conclusionem vt patet, cum pronuntietur omnia flumina intrare in mare, ex quo iam ingressu non reduntur Mare. Et ad ipsum locum à quo exiit scilicet ad viscera terræ in quibus generatur eorum aqua, reuertuntur, vt iterum fluant, sacra scriptura non dicit, flumina exire à mari: licet dicit ad illud fluere, sed ad locum in quo generatur scilicet ad terræ cauentis reuerti ad eum aqua potest per certam, & iterum inueniuntur vt patet ex reuicta condicione, & iterum ab eius visceribus exiit & isto modo intelligi debent, omnes Sancti & Authores in argumento citati. Prædicta autem solutio, si ab aliquibus non capiatur, non mirabor eum in sacra pagina, versatus non fuerim. Nam quod didicimus est à professione medica, & Philosophica quas ego profectus verum tenens magis confirmatum est philosophi illi quædam Aristoteles lib. 2. horum cum doctrinæ Sancto reprobato doctrinam illorum dixerunt flumina exire à Mari, & magis consona est rationi quâ illa quæ adducitur à collegio Combricensi in Meteoris tractatu 9. cap. 5. in fine vbi hæc verba ab his adducta sunt. Ad locum Ecclesiasticæ respondetur, in eo sensu dicit flumina à mari egredi, quia vapores ex eo possidimus antelluntur, quibus terræ humiditas, vnde fontibus fluminibusque materia suppeditatur, quo fit vt mox fontem, & flumina aquæ pars maior exeat referri debet. Impetia fluminibus primo non ait flumina à mari egredi vel collegium fieri, sed solum ait omnia flumina intrare in mare ex quo iam ingressu mare non reduntur & præcipuum quod est de fide, patet experientia, &

non propter hoc quod dicit ad locum vnde exiit flumina reuertuntur vt iterum fluant intelligi est de mari. Si quidem bene ponatur sacra pagina dicere à mari egredi, si, cum dicit omnia flumina intrare in mare, vnde non videtur modo explicato intelligi debet sacra pagina, est in alio sensu à Marcæ Ecclesiæ intelligitur et me fubico tanquam flumina obediens, mollius autem inuictibus capere potest quod autem C. cum dicitur scilicet omnia flumina intrare in mare, & ab eo extrahit casu quod sacra pagina hoc fecundum pronuntiat, autem autem ab eo atollit vapores quibus Terræ humiditas, vt de fontibus fluminibusque materia suppeditatur. Nam hoc remouendum est, & idem de omnibus fluminibus & fontibus intelligi poterit, & de clemente terreo quare nulla erit difficultas, sicut nulla reperitur quando in Medicina pronuntiat, omnes morbos effe hepaticos, frenitis scilicet, letargia, vertigo, Phlegmas, & cardialgia. Nam omnes his affectibus materies & remota proueniunt ex eo quod humores prædicatos morbos constituant in illo generantur. Sacra autem pagina formaliter & modo propinquit in quibus dicitur, præterquam quod ipsi Combricenses lib. 2. de celo quæst. 4. artic. 1. argum. 1. & artic. 3. ad ipsum argumentum tenent flumina formaliter egredi de mari, quo suspicatur non esse firmos in suis scopis.

Ad vltimum argumentum cum sua confirmato, 88. firmatum, præterquam quod ex dictis patet quid sit dicendum, ponitur articulus sequens.

ARTICVLVS II.

Vtrum aquæ fontium & fluminum naturaliter ascendantur solum an violentè?

Spoposio quod aqua fluminibus & fontium vi dictatur est in visceribus terræ generatur, & scaturit per fontem non est mirum quod conuoluerit quomodo ad superficiem terræ mouetur.

Arguatur primo, quod mouetur violentè, 89. ter: aqua ex sua natura deorsum fluens: ergo quando sursum ascendit violento motu mouetur. Antecedens probatur, ex sua natura est grauis: ergo natura sua deorsum naturaliter mouetur. Confirmatur: instrumentum quo aqua clarum mouetur est grauius: ergo modo isto instrumentum sursum moueri non potest: nam vix & eadem res nequit esse instrumentum naturæ contrarium ad hominem.

Secundò arguitur. Aqua mouetur per 90. fontium

fontem & fontium origine motu viciosis, sed talis motus est præternaturalis ergo violentè mouetur. Maior patens: nam illud mouetur motu viciosis, quod mouetur ab alio effe ferente, vt quando aliquid mouetur ad motum alterius, sed aqua mouetur ad motum alterius, sed aqua mouetur ad motum alterius, à corpore siccitate deficiente ergo violentè mouetur. Maior patet nam illud mouetur motu viciosis quod mouetur ab alio eum ferente, vt quando aliquid mouetur ad motum alterius, sed aqua mouetur ad motum alterius, à corpore siccitate cum sursum deficiente. Ergo violentè mouetur. Maior patet ex Arist. 7. Physicor. cap. 1. & etiam patet siquidem cum motus viciosis sit ab extrinseco, sicut motus trahens, pullions, & vertiginosus & cum non mouetur vno modo ex his tribus, mouetur motu viciosis, ergo ab extrinseco scilicet ab alio corpore aquam deferente. Minor principalis argumenti patet etiam ex Arist. citato, & quia est à principio aut infeco potest considerari vno. Consideratur aqua pellitur ab alio corpore intus intromissio. Ergo pro fontem origine non mouetur naturaliter, antecessens patet cum mouetur ab acta ierra viscera terræ exitum querente.

91. Tertiò Arguitur, aqua plura mouetur naturaliter deorsum ad viscera terræ, ergo aqua genta in visceribus eius moueri non debet naturaliter sursum. Antecedens patet experientia & in conclusionem articuli antecedentis. Consequens probatur. Nam non est mirum ratio quare aqua plura mouetur naturaliter deorsum ad viscera terræ, & aqua genta in eius visceribus moueatur sursum naturaliter.

92. Alia tria argumenta sequuntur probantia aquam gentam in visceribus terræ moueri ab eis naturaliter ad superficiem per fontem & flumium generatione. Primum autem sic se habet.

93. Firmò arguitur, nullum violentè est prepetuū, sed aqua à visceribus terræ mota per fontem & flumium generatione perpetuo mouetur. Ergo naturaliter nō violento motu. Maior est Arist. 4. de celo, minor patet experientia cum à mundi principio vsque ad finem flumina fluant & fontes manant.

94. Secundò arguitur omne quod tendit ad suum locum naturalem mouetur naturaliter, sed aqua ascendit à visceribus Terræ ad superficiem eius per flumium & fontem generatione, ergo naturaliter mouetur. Maior est ab omnibus recepta, si quidem omnia que mouentur ad suum locum naturalem mouentur vt naturaliter conferuntur sicut lapis quando cadit deorsum, & corpus leue quando mouetur fursum. Minor

probat, locus aquæ est superficies concua aqua aëris, & superficies concua terra: itaque quando aqua mouetur fursum per flumium & fontem origine mouetur ad superficiem concua aëris, & ad superficiem concua locum terræ, ergo mouetur naturaliter ad suum locum naturalem, maior patet ex prædictis, & minor est nota.

Tertiò arguitur, hæc est natura grauium quod minus graue ascendit naturaliter flumina magis graue flet naturaliter aqua est minus grauius quam terra. Ergo quando flumina eam mouent naturaliter mouetur Maior patet, nam non erat commentus quod minus graue granitæ magis quam magis graue trahunt intertia grauis reperitur in magis grauius. Minor patet, nam terra grauior est aqua vt de le patet, consequentia est clara. Confirmatur experientia de oleo & aqua: nam si oleo iniatur aqua, olei quæ effe minus graue fuerat aquam naturaliter ascendit Ergo si aqua supra terram mouetur certe naturaliter mouebitur.

Pro explicacione huius articuli aduertendum est primo quod licet alioquin corpora naturaliter ad suos locos moueantur, talis motus quemquam sit naturalis, tamen ex modo tenditur quia potest fieri à principio extrinseco est violentus, v. g. descensus lapidis est naturalis quia fit à principio intrinseco, at tamen si talis descensus proniat ab aliquo proiciente licet fit naturalis, ex eo quod proniat à principio extrinseco est præternaturalis quia mouetur impetu mouetur lapid deorsum quando proicitur ac mouetur fit non proicitur: ita similiter aqua que ab inferiori loco terræ velatur ad extra licet ascendit eius fit naturalis motu tendentis est præter naturalis.

Secundò aduertendum est ex Doctore 97. sancto 1. sententia dist. 14. quæst. vnicam art. 7. Omnia corpora substantia potentia quibus obediunt obedire corporibus celestibus, præcipue autem in suis motibus ad eorum, vt iam dictum remanet quod prius diximus Aristoteles lib. 4. de celo. Nam cum oculi motu gubernentur hæ inferiora, & ad animatum vitam sunt necessaria omnia elementa, & ad bonum vitæ feruntur mouentur omnia prædicta corpora, vt v. g. ignis descendit deorsum naturaliter per mixtionem generatæ Mariæ ad cœdem viam, si non est mirum aquam moueri de visceribus terræ ad eius superficiem pro animalium vitæ & conuersione generatione, vt videre est de piscibus, qui in fluminibus generantur, & hoc quod est motu vno aquam modo dicto vocat sancti. Doctore astrali sursum vi calidissimum corpus. Non

fontis esse dulcem potest ante tempus reddi fuliginosam, & probatur ratione, nam aqua quae in isto fonte fœsaturae potest diuersa ad alium fontem, si quidem non implicat commisceri vias & canales terræ, & obturari illas que terminant ad vnum fontem & postea ad alium terminant.

607. Ad argumenta respondetur, & ad primum dico verum esse fœsuras prouenire a quantitate qualitatibus. Cæterum ha qualitates possunt aduenire aquæ ad extra, & fieri in mixtis imperfectis reperiuntur non esse in mixtis ut reperiuntur in vaporibus ex quibus aqua cum elementata sit affici potest omnibus qualitatibus, sine eo quod reddatur nullum imperfectum. Nam si aquæ admiscetur aliquis liquor vaporosus cum vaporatum reddite, vt si admiscetur hinc que amantissima redditor aqua salua vt ait Auer. fen. 1. primi cap. iam citato quod intelligit de balneo de amaro combulto i quare si exhalationes cõbuitæ esse permiscetur licet non sit mixtum perfectum redditor salua vt patet de aqua maris quod etiam confirmat Gal. lib. a. simplicium cap. 20. Ita similiter permiscendo aqua per loca mineralibus affecta certum est participare de eorum qualitatibus, & sic efficiat colorata & lapifera.

608. Ad secundum argumentum respondetur verum esse aquam affectam prædictis lapiferos & coloribus minus frigida reddi quam in spidam, nam non expropter hoc perdidit frigiditatem & humiditatem quas à prædominio habet, cæterum perdidit eas in gradu intenso.

Ad tertium argumentum patet ex conclusionibus.

ARTICVLVS II.

Verum aliquem fontem aqua calidissima scaturientes calidius ab igne intra canones terra.

609. **E**T videtur quod non. Primum quia vt ab igne caleat, necessario debet alio tangere physico, sed ab isto contactu extinguetur ignis ab aqua: ergo illa reddita ab igne præsumit frigiditatem, non calidam, sed frigida remanebit. Maior potest: nam si non reperiretur contactus, sed alteratione per contactum facta non intense calida emanaret, fed tepida: ac contrarium videtur, quia aliquibus fontibus aquam intense calidissimam emanare: ergo non ab igne prouenire intensa caliditas. Secundo probatur consequentia: prædicta aqua continuo calidissima fœsatur: ergo non ab igne calefit, liqui-

dem deficiente causa calidissima non continuo calidat reperitur, quod autem deficiat causa calidissima patet nam ignis à fontem extinguitur debet ab humiditate, & frigiditate aquæ.

Secundo arguitur: ignis in causis terræ non potest reperiri: ergo aqua ab eo minime calidius potest. Antecedens probatur. Si ignis in causis terræ reperiretur, non poterit intra terram dea detineri: ergo aqua ab eo continuo calidius non potest. Antecedens probatur: ignis cum sit tenuis natura sursum ascendit intra terram flare non potest, ac per consequens cum aqua continuo emanat calida, non ab igne calidius poterit. Antecedens probatur. Si exhalationes, & vapores cum sint tenuis natura, intra terram flare nequeunt, fed quærent exitum ad suum locum naturalem, & quando exitum non inueniunt, concitant terrorem, multo magis magis ignis cum sit calidissimus & tenuissimus, leuissimisque, extra terram non poterit, sed si exitum non inueniat, multo magis terrorem concitabit, ac per consequens erumpere conabitur, vt intra terram nullo modo quiescat, quæ aqua que continuo calidat fuerit, non ab igne calidius.

Tertio arguitur: ignis requirit ventilationem, vt consistat, sed in vicibus terræ ventilari non potest: ergo intra eam non consistatur, ac per consequens aqua que alio calida emanat, non per ignem calefit. Maior patet experientia, cum ignis suffocetur, ex defectu ventilationis. Minor probatur: ignis occupat maiorem locum quam reliqua elementa, sed ad ventilationem necessarius est aer: ergo in causis terræ ventilari non poterit. Consequenter probatur: nam si aer reperiret intra terram per ignis ventilationem, cum aer & ignis occuparent maiorem locum, quam cætera duo elementa aperiret terra, ac defluerentur adificia, ciuitates propinquiores ruinam patienter, quod à nemine vilius est.

Quarto arguitur: ignis ad sui confectum, continuo indiget pabulo, fed intra terram cautius nullum pabulum reperitur: ergo intra terram non inuenitur, ac per consequens aqua ab illo non calefit. Maior patet experientia. Minor probatur: quia cum ignis pabulum continuo consumat, iam per totum spatium, quo aqua continuo calidat emanat, omne ignis pabulum dissipatum esset & consumptum.

Pro explanatione istius articuli resocantur. 613. dum est ad memoriam illud quod supra dictum remanet quæf. 1. ar. 2. conclus. 3. de igne tactato qui in causis terræ generatur & per

& per aliquas terras aperitur suffas, pabulum autem eius fuit bituminosus, que in causis terræ reperitur. Vt ad Aristotelis, lib. 1. sui operis cap. 8. & 9. Et proprietates earum esse, vt ignem per longum tempus conferuat, & si aqua et aspergatur, ignis patens, augetur, tamen extinguitur, & hoc experientia patet, si quidem ex contraria paruosissima scintilla ignis cum sulfure caustissimo accenditur, & per longum tempus durat, vt vix extingui possit, quod si forte extinguitur, exaque asperione, cum remaneat aliqua portio aliorum bituminis, vel sulfuris, vel de nouo generetur, perpetuo durat, etiam non generetur de nouo, duratque vix dum dissipatum fuerit fuliginis alimentum.

Prima Conclusio.

614. **A**que feruentes que in aliquibus fontibus apparent calefiunt ab igne in causis terræ contento. Conclusio hæc, est Doctores sancti. h. oram cap. 3. lib. 6. & probatur ratione: aquæ que in aliquibus fontibus inueniuntur calidissime calidius debent ab agente quælibet calidissimo. Sed nullum agens reperitur tam intense calidum, ac est ignis: ergo ab illo calidius debet. Maior patet, nam effectus non debet esse intensius fua causa, alius est effectus præstantior effectus, quod reprobatur philosophæ Minor probatur: aqua feruens intense calida est: ergo ab agente intense calido, fed nullum tale reperitur terrorem: ergo ab illo calefit. Minor probatur nam si aliquis reperiret effectus vel aer, cum nullum aliud dicitur calidum, fed nullum illorum, ergo ignis. Minor probatur. Non aer, nam aqua calida intense calore couolat quam aer. Non sol, nam visque vitæ coxa terra calor eius terram ferre non poterit vt intensissime calidat. Et confirmatur ex Doctore franco sic citato, aqua prædicta aliquando effi combula, quod non ab illo agente nisi ab igne comburente fiet. Ergo ab illo calefit.

Secunda Conclusio.

615. **P**rædictus ignis vt plurimum accensus est in materia fuliginosa aluminosa vel bituminosa. Conclusio hæc probatur: quæ equantur feruores perpetuo feruiscunt. Sol non possunt perpetuo feruere, quin habeant causam perpetuo præsentem. Ergo cum in sulfure ignis accensus vel in bitumine vel alumine per longissimum spatium durat, in his materiis accensus erit. Consequenter pro-

Fernandez in lib. Meteor.

bat. Nam nulla alia materia videtur esse in causis terræ quæ possit ignem accensum conferuare ac terra prædicta, & per consequens aqua feruens ab igne accenso in prædicta materiis calefit.

Secundo probatur. Nam ignis in his materiis accensus iustitiosus est ab igne accenso ab illo calefit. Antecedens patet. Nam si ignis extingueretur ab aqua, nullo modo perpetuo calidus ab illo.

Tertio probatur: aquæ prædictæ reddent odorem aliquo fuliginis, aliquando bituminis. Ergo ab igne in aliqua iustitiam materiam calidius aqua. Antecedens patet experientia. Consequenter est clara.

Quarto probatur conclusio: aquæ prædictæ vocantur à medicis thermalis, & in affections morborum, paralysis, convulsiones, & inueniuntur multis à causa frigida & humida prouocantibus sunt convenientissimæ, sed non sufficere, fed in eis non reperitur virtus calefaciua & exsiccatoria, ergo cum à nullo alio agente accensum perficitur virtutem exsiccandi & calefaciendi nisi ab igne accenso in illis materiis, ab illo calidius debent. Maior ab omnibus prædictis est recepta. Minor etiam esse manifesta. Nam mox prouocantes à causa frigida, & humida curantur medicamentis calidis & sic. Consequenter est clara.

Quinto probatur conclusio. Nam patet in prædicta aqua acquirunt colorem nigrum, vel violiosum, vel bituminosum. Ergo ab igne accenso in dictis mineralibus calidius aqua thermalis. Pro quo aduertendum est, quod quando in aliquibus fontibus per spatium aliquot temporis apparent aquæ feruentes & postea frigide emanant, signum est ignem esse accensum in exhalationibus, ac tunc caliditas in aqua non perdurat, nam refulens & combus prædictis exhalationibus extinguitur ignis, & post extinguitum certum est aqua frigida emanare.

Ad argumenta in princip. articuli postea responderetur, ad primum patet esse insolubile.

Ad secundum responderetur, ignem in causis terræ perdurare posse per magnam spatium quando inuenit pabulum crassum & viscosum & græne in quo accensus fit, quod autem erit vel bitumen vel alumen vel vitriolum vel sulfur, & nam licet ascendant sursum non extra crumpit ad quærendum suum locum naturalem. Sufficit autem sursum moueri in causis ignis eo quod ad extra emanat.

Ad tertium, responderetur alidè esse accensum quod ignis accensus ventilatur, & famus, & fu

& fuligines medio prædicto aëre eleuantur & dissipantur per aliquos porositates terræ & eius aperturas, quare ignis ab his suffocari non potest, & quando reperiantur aëris, ignis, fumus, & fuligines simul in cauentis terræ, cum prædicta quæsiuer corpora in vno loco non possunt consistere, certum est

erumpere ad extra, & tunc cauantur nuntius montium domum aliquar ac Claustrum quod si foras exiunt per aperturas, & terræ porositates minime prædicta mala euadunt.

Ad vitium argumentum ex suprascriptis patet quid sit respondendum.

Libri primi Meteororum, Finis.

LIBER

LIBER SECVNDVS

METEORORVM,

PROLEGOMENON ISTIVS LIBRI.

CONTINVAT Aristoteles præsentem librum cum primo, nam in illo finem imposuit de aquis, quæ per fontes & fluvios percurrunt; in isto autem incipit ab aqua proxi est in proprio loco, & cum aqua maris in suo loco naturali sit, agit primò de eius generatione si quidem esse in loco præsupponit esse genitum. Agit ergo de verificatione illius Catholice propositionis sancti Ecclesiastes primo, scilicet. *Omnia flumina intrant in mare & mare non redondat*, &c. Et sicut in Physicis egit de ente naturali absolute, postea autè de eius affectionibus. Sic in præsentem agit de isto ente particulari; Mare scilicet, deinde de suo motu, de suo loco, de suis qualitatibus, & præcipuè de falsedine ad quam sequitur crassities, vt ipsemet Arist. ait in isto libro, c. 3. ante finem (Nam si quispiã injecto sale aquam valde salis reddiderit fiet sanè vt omnia fluitent ac innatet etiam si plena sit, quòdo quidem mare tantam rem corpulentiam vim continet vt propemodum tanquam cœnum efficiatur, iidem quoq; ipsum præstant qui salamentis conficiendis operã dant) hæc Arist. quare vt ante ait propter corpulentiam aquæ maris, Nauigia aquæ onusta in fluminibus demerita sunt, cum in mari tamen illa ipsa prosperum cursum tenerent felicisque vererentur navigatione, felicissimè tamen flante vento, Nam in tranquillo mari minime fit nauigatio. Ideo de ventorum generatione ac causis, motu, cessatione, & quibus temporibus mouetur, & cessat, & quare contrarietur in suis motibus, ac de eorum loco. Ex quia in cauentis terræ multoties inueniantur cum exitum quarunt causant terræ motus, denique agit de tonitru & fulguratione nam hæc cum cauentur à causa materiali ex qua venti, fiunt. Ideo de his in præsentem licet sint impressiones ignita.

DE AQUA MARIS SEPTENARTICVLVS

QVÆSTIO. I.

De mari in sepeem articulos diuisa.

ARTICVLVS I.

Præter aqua maris sit congregata ex omnibus fluminibus in eam interuentibus.

T videtur quòd sic primò, ex sacra scriptura pagina supra citata. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redondat*. Ergo *Fernandez in lib. Meteor.*

mare est terminus omnium fluviorum ac per consequens aqua maris est congregata ex omnibus fluminibus, & probatur, flumina omnia in locum maris fluunt. Ergo aqua eius est aqua omnium fluviorum, quod patet ex Genes. 2. *Congregatur aqua in locum vnum, sed congregatio est motus localis ergo aquæ vt congregetur in loco maris moueri debent localiter, sed motus eorum sunt flumina, ergo aqua eius ex congregatione fluviorum causatur*. Patet etiã ex Doctore sancto in præsentem libro cap. 2. in medio vbi ait: *omni aqua mouetur ad mare tanquam ad finem*

eam generari. Sed motus ad mare est motus per humina. Ergo aqua maris est huminibus est ibi congregata, & parum infusa ait. *Fluxus cum aqua fit ad id quod est magis concavum, & ralis est locus maris, & in fine ait. Mare potius esse terminum aquarum, Ergo proprietas aqua generatur sursum extra mare in aere vt dicitur et de pluviarum generatione & intra terram vt etiam est dictum de aqua ignem & fluviorum, attamen vbi quicquid generatur aqua, ibi non sibi sed ad mare fluit.*

3. Secundò arguitur humina intrantia in mare non exiunt ex illo, & mare non redant. Ergo tota aqua fluviorum detenta in loco maris erit aqua eius. Antecedens patet, ex vltima questione libri Antecedens aut. i. Consequenter probatur, aqua fluviorum detenta in mari quo non iterum exit eum ibi detinetur, nec esse eam esse aquam maris.

4. Tertio arguitur. Sicuti artificialiter est pluvius simul caudat magna palus, vt patet de palude, quod proprie existens Emericus reperit, *Albaria*, dicta quæ à Romanis fabricata fuit, & caudata ex pluvibus riuulis currentibus aqua plota, ita similes ex omnibus huminibus caudatis ex aqua genita in cœnensis terre, quæ ad vnum locum tendunt caudat mare. Probatur à simili. Nā non est maior ratio de paludibus magnis caudatis ex pluvibus riuulis aqua plota currentibus, quam ex mari, caudato mare ex infinitis huminibus per vniuersam terram, currentibus ad mare. Ergo aqua eiusus prædicti huminibus est caudata.

4. Quarto arguitur. Si omnia humina in alium locum præter locum maris intrarent & ibi detenta fuissent, magnum mare concitarent. Ergo quia omnia humina intrant in locum maris ex aqua eorum fit mare. Antecedens patet. Nam tanta multitudo aquæ fluviorum nihil aliquid concitaret nisi mare. Consequenter est clara ratio eo quod in locum maris intrant, fuerit in alium locum concitatur mare.

5. Quintò arguitur, ratione frigiditatis terre ex vaporibus aqua generatur, sed in terra infra mare repetitur summa frigiditas, ergo aqua generati poterit in visceribus terre infra mare ex qua fit ipsum mare. Maior patet ex supradictis. Minor probatur. Si terra ex sua natura est frigida, & ratione frigiditatis ex vaporibus generatur aqua, multo magis frigiditas erit sub mari, frigidum terra ex sua natura est frigida, & intrantem ex aqua maris vt parva elementa frigidissima. Consequenter est clara ne per consequens reperitur plures fontes infra mare vt et pre-

sent aquam.

Vltimo arguitur. Si aqua maris non esset. 6. Vltimo arguitur ad fontem locum currentibus, frequenter creatum fuisse à summo Creatore in principio mundi hoc non potuit esse ergo caudata est ex huminibus currentibus ad suum locum. Sequela est euidens. Minor probatur, si Deus gloriosissimus creauit aquā maris, sapere saluo non debere condidit. Ergo cum fit, à summo Creatore, in illo loco fit creat. Antecedens probatur. Summus creator creauit omnia elementa purissima, ergo etiam debet creare aquam maris puram & impudissimam, vt cum aqua maris fit falsa pura non est ac per consequens cum à Deo falsa non fit creata erit reuera ex aqua tantorum huminum ad suum locum concutur.

Pro explicacione istius articuli aduertendum est, Primò, ex D. Isidoro lib. ii. Etimologiarum, cap. de mari vbi ait, tale vocat ab amariatione, quod consistit S. Anthonium Archiepiscopus Florensius part. 2. tit. 2. §. i. l. fortale tale dicitur quæ est mater aquarum, & plura fonta maris. Nam quoddam esse Oceantum alio nomine Amphitride vel mare magnum, alia autem sunt maria vt est mare Hircanicum, Meditæranæum, Caspium, alio nomine Ponticum, aliud mare Galicie quod refert beatus Iohannes cap. 6. Galidæ mare rubrum, &c. & omnia hæc maria continentur aliqua brachia longitudo Oceano & secundum illa ab eis multum distant.

Secundò aduertendum est quomodo aqua vel mare vel fluere, & hoc vel ab arte vel à natura, ab arte vt aqua purorum à natura vt aqua paludum & lacuum, fluunt autem aquæ aliis duobus modis, vel à natura vel ab arte, à natura proprie suam fluxibilitatem, vt quando fluunt ad locum declinationem, ab arte quando magis aliquo instrumento excavatur terra, & per tales cauitates tendunt fuisse fit ab hortulani pro plantarum irrigacione.

Prima Conclusio.

Aqua maris non est congregata ex fluv. 9. In omnibus in locum eius intrantibus. Conclusio hæc est Aristoteles & Doctores sancti in presenti, & probatur euidens rationibus aliquotum Aristoteles referunt opinioniones aliquorum philosophorum aduersarij aquam maris provenire ab extrinseco. Nam quidam vt fuerit Theologi, & Porre dixerunt provenire à fontibus prope mare & infra mare, vt Ophelus & Meliodorus. Alij autem dixerunt terram esse aquæ cooperam, & postea solis calore multa pars aquarum resoluta

resoluta fuit, & illa quæ resoluti non potuit dicitur nunc mare, hæc sententiam sustinerant Anaxagoras Diogenes & Democritus. Alij autem dixerunt, mare esse à fudore terre causatum per calcificationem solis, vt opinatus fuit Empedocles. Alij denique dixerunt quod in medio mundi quæ Tartarus dicitur magna aqua multitudine reperitur à qua manantia in principio mare originem dicitur, vt ait Platon in Phædo. Prima autem opinio probata est argumentis in principio articuli positis & non desit locus in sacra scriptura quo hæc opinio probatur. Nam in Genesi cap. 2. ait Moyses. *Sed fons ascendebat à Terra, arripit vniuersam superficiem terra.* Et maior pars terre occupatur à mari, ergo mare originem trahit ex fontibus. Secunda vero opinio, probatur ex sacra pagina in Genesi. *Passim Deus aridum Terram, congregauitque aquarum appellat maria, & vltis Deus quæ sunt flumina.* Tertius autem opinio probatur, nam mare est salinum, sicuti est fudor, & cum fudor sit aqua salta, atque etiam mare est salinum, dixerunt esse terre fudorem.

10. Vltima deinde opinio probatur, quia aqua maris in illo loco calidius non habet locum in quo maneat immobilis sed continuo fluit & refuit, aliquando enim mouetur versus hemispherium nostrum, aliquando autem versus oppositum, & tantum per talem motum cauat magnam fontem qui gemitus vocatur quodammodo aqua & flumina, de mare ex eo quod cauoit aqua, & iterum eas apparet Tartarus resoluat ex remissione & resolutione causantem omnia illa, & aquæ fluentes à illo tartaro remeant colorem & sapore & reliqua accidentia terre per quam transeunt: hæc illi qui vltimum opinionem sustinent. Ceterum prius probatur conclusio, deinde autem rationes quæ prædicte opinionones sunt probare deserviant. Primo modo probatur opinio prius non esse vera, & hoc ratione dicta est. An sit in præsentibus. Aqua maris est immensa quantitas, sed immensa aqua quantitas detineri non potest in illo loco nec arte nec natura, ergo predicta aqua maris à fontibus & huminibus congregari non potest. Maior est vera, cum mare fit maius terra. Minor probatur, non potest detineri ab arte sicut aquæ purorum & fontium declinantur ab aliquo impedimento ab arte, id est operatione manuali fabricato quod impedimentum si aliquis dicit mare esse ab arte fabricatum, non dicit potest maius negotio. Nec à natura, repetitur vt supra ostendimus. Nam multum reperitur pro tanta mole aqua immensitate frigiditas si reperitur esset terra, quæ cum fit

minor mari esset continens minor contentu, quod capi non potest, fed dicitur aquam paludum esse contentam ergo similis aquam maris detinetur. Dico hoc esse propter paucitatem aquæ quod non accidere potest propter eius immensam molem.

Secundò probatur conclusio, si aqua maris congregaretur ex fontibus esset fluens à natura vel ab arte, fed nec à natura nec ab arte fit. Ergo aqua maris non est congregata ex fontibus. Maior patet ex secundo notatis. Minor probatur, non est fluens ab arte, nam dicitur aqua maris fluere in mare operatione naturali sicuti hortulani pro rigiditas plantis facit aquam fluere et ridula nudam, nec est fluens à natura nam si fluere irripere totam terram, quod est contra veritatem cum terminis excederet. Proponitur autem dicitur Psalm. 107. *Terram postquam est quous non transgresserunt, ne conuertatur operes terræ.* & Job. 38. *Vixit hoc vniuersi, & non prope archas eius & his confines, tametsi iustitias eius.* Si dicat mare fluere & resillere ac per consequens non tenere rationem: dico verum esse fluere & resillere. Ceterum non presentem ab interitico sicuti aquæ fluviorum & fontium fluunt mouendo loci ad propium locum naturalem, sed mari admodum ab extrinseco, scilicet quia eius aqua intrat per loca fricta & in modicum spatium, & quia multitudine fluviorum in Mare intrant, & per locum per quem intrant patet quia mare decurrit in Aluic, vt arguitur de parte Mexici quod cadit in Aluic, & propter simiam eius profunditatem siquidem aqua quæ est in loco minus profundo tendit ad locum profundissimum, & de aliqæ ex ratione ventorum, quæ resipit infra magis patet.

Tertio probatur conclusio, si aqua maris vel fere omnia quæ attingunt secundum aliqua brachia ad Oceanum vel in illa intermedia vel prope multos fontes videtur habitata. Ergo si per locum aquam Maris congregat ex fontibus paludum esset. Sed dicitur paludum prædictam rationem in sufficienter traditam falsis ab Aristotele. Nam habitatus prope mare inspicere non possunt in inuicem mari vsque fontibus præstantes inquam mari. Contra nam in inuicem sunt fontes non est contra rationem esse etiam in literibus.

Ad locum scripturæ sacre respondet Mer. 13. *scimus super Geseim verbo 6. per fontes in vltimis vapores qui intra terra cauerant in aquam conuertuntur.*

Secundum autem opinio quæ dicitur totam terram esse aquam, Nam multum reperitur pro tanta mole aqua immensitate frigiditas si reperitur esset terra, quæ cum fit

has rationibus. Non est maior ratio quare resoluta fuerit aqua in una parte quam in alia ino potius in loco maritimo resoluti debet in maiori quantitate in locis mediterraneis, cum magis caliam à Sole in aqua maris non remanet, ex eo quod non potius resoluti. Antecedens patet, inno terra magis calida est & reperitur in minori altitudine secundam gradum. Sed in loco maris reperitur in minori altitudine secundam gradum. Ergo in illo loco maior calor reperitur, ac per consequens maior aquae resolutio. Maior & minor patet ex omnibus Cosmographis, & experientia. Consequens est clara, nam ubi est maior calor, ibi est maior resolutio.

15. Secundò probatur. Locus maris est supra terram, ergo si fuit resoluta aqua prope terram, dissecta remaneret resoluta fuit secundum eius profunditatem, & non secundum eius superficiem, quod est contra Philosophiam. Ergo non remanet terra dissecta propter aquae resolutioem, & non productionem, quia resoluti non potuit in profunditate, siquid agens fortius agit in profundum quam in diffusum. Antecedens patet, quia aqua naturaliter est supra terram, vt ait D. August. lib. 7. sup. Genesim ad litteram, & cap. 12. & Doct. sancti. 1. part. quod. 69. art. ad. 2. & est receptum apud omnes Philosophos.

Prima consequentia probatur. Si terra dissecta est sub aqua, aqua quae fuit resoluta secundum eius profunditatem, & resoluta non fuit secundum eius superficiem, scilicet, quod nunc est mare. Quod autem fit contra philosophiam patet experientia, siquidem non docet aquam minus resoluta quando est in declinatione loci, & illam magis resoluta quando residat in loco sublimiori.

16. Secunda consequentia patet paritate rationis, & confirmatur nam aqua plura fuerit calida à calore solis resolutur quae est in locis sublimioribus quam quae est in humilioribus. Ergo in similitudinem est de aqua quae nunc remanet pro maris productione, & tunc fuit resoluta inam quae remanet mare fuit, in locis sublimioribus, & quae tunc fuit resoluta repetita erit in locis humilioribus quod patet. Nam terra quae remanet arida humilior est mare.

Tertio probatur. Si in illo breui spatio temporis fuit resoluta à calore solis tota aqua quae super terram erat ratione cuius terra arida & dissecta remanet, id tota aqua maris à principio mundi fuit adiecta fuisse resoluta. Nam si agens forte quod agit in breui tempore, agens debile agit in longo, modo magis agens aequale quod agit in bre-

ui tempore agit in longo.

Ad locum facti Scripturae qui confirmat opinionem praedictam respondet D. August. lib. 1. sup. Genesim cap. 11. & lib. 4. cap. 11. & 14. tom. 5. in quo dicitur licet creatam naturam spirituales informem & naturam corporalem absque omni forma, & aquae dicit primo significari nomine terra & aquae, aqua quae hoc informem formatum, & perfectum tempore, sed origine & proprietate naturae tantum, sed in 2. tom. art. lib. 1. contra Manichaeos cap. 5. & 12. tom. 19. & secundum hoc necesse fuit vt primum generetur formatio superne naturae licet spiritualis pro hoc quod legitur in Genesi, prima die lux facta, vt de hoc quod dicitur: congregentur aquae & appareat arida, intelligitur mutatio de non esse, ad esse scilicet, quod materiae corporalis imprefa est forma substantialis aquae per quam comparat sibi radii motus, vel mutatio & forma substantialis terra per quam comparat sibi radii diffinitio, quae explicatio est etiam ad mentem sancti Doctores: 1. p. quod. 69. art. 1. in verbo resolutio: quare non intellexit quod ratione caloris solis resoluta fuerit aqua & terram aridam remansit, & illud de aqua quae non potuit resoluti congregatum fuisse in loco maris, nam in tam breui spatio quodam erat dies tertius, vt Moyses attestat, non potuit tanta aquae multitudine, vt ratione resolutioem remaneret terra arida. Sed intelligitur informem materiam ab aqua forma, quam Deus appellat aridam, & informatio materiam à forma terra quam ipsemet summus Creator appellat aridam: Et hoc non prioritate temporis sed naturae intellecti debet vt aiunt praedicti sancti. In mystico autem sensu intelligitur per aridam, nostram humanam naturam aridam remansisse per peccatum Adae. Et per aquarum congregationem intelligitur Ecclesia Romana quae comparatur Oceano, quem per diuersa beneficia alia maris arguunt. Ite similitur in R. Romana Ecclesia multae sunt Ecclesiae. Quare D. Ioannes in Apocalypsi multarum Ecclesiarum mentionem facit quae refert P. Ludouicum ab Alcazar super Apocalypsim, in prologo cap. 21. prope finem, & praedixit Ecclesiae conuenient solium in vno Romano cuius caput est Christus, Dominus & Vicarius, R. Romanus Pontifex. Fides autem est media fluminis, quae vnus flumis in Ecclesia vna Romana.

Tertia autem opinio licet vera non sit, media tamen, quae indiget explanatione, & non explanatione modo aequale mare in diffusum, siquidem art. 4. ventisiterit, sed explicatur quomodo decaat aqua sudor terrae, nam si sumatur sudor pro vt humiditas

exiens

exiens à corpore per poros cuius facta ex vaporibus à corpore resoluta, iuxta corpus superficiem densata, secundum illorum modum omnis aqua fluuioium & fontium quae in cauetis terrae generatur cum generetur ex vaporibus resolutis, & aquae iuxta corpus superficiem densata à terra densitate & ex ea per porositate pro fontium & fluminum generatione fudit, vocari metaphorice potest. Ceterum si aqua maris fuit vocatur naturalis quia sapore salso constat, etiam lacryma & vrina sapore salis constant & non sunt sudor, cum illae duae substantiae ex eadem materia generentur, sed vocatur sudor quia per poros cutis exit, ex quibus differentiam specificam sudoris acquirit sicuti lacryma pro oculis & vrina per venteris in quibus locis vna quaeque substantia (sua differentia) specificam foretur. & cum aqua genita in terra cauetis eodem modo generetur ac generetur sudor in eodem animalium cum illa generetur media terra densitate, & sudor media densitate cutis. Non propter hoc dicitur debet sudor fuit metaphoricè, nam vt fit sudor accesse est vt adquirat differentiam specificam in cute animalium, quae aqua maris non potest esse sudor terrae, nam si tanta copia sudoris generetur in visceribus terrae pro maris generatione eadem incontinentibus quibus reprobata fuit prima opinio, reprobari etiam potest. & terra, siquidem sudor pro maris generatione (saturate debet fieri aqua fontium). Praeterea cum mare fit maius terra si effusio fuerit eius iam tota terra effusio resoluta pro continuatione sudoris ex quo firmare, siquidem à principio mundi vsque adhuc mare continetur durat.

19. Quarta denique opinio omnino est falsa, nam si tota aqua maris à praedicto Tartaro conuenerit, & iterum resolutetur, necessarii est adesse in medio Terrae locus in quo tota aqua maris resolutetur & tota in tali loco reciperetur. Ergo cum mare fit maius terra, locus praedictus seu Tartarus maior debet esse tota aqua maris ac per consequens debet esse maior quam ipsamet terra, quod nemo capere potest.

20. Secundò probatur. Si aqua maris euomeretur à Tartaro, & iterum absorberetur, necessarii litorosa dilatari debet in aqua absorptione, & in eius euomitione comprimere debet sicuti vrina dilatari & comprimari ex inflatione aëris & eius expulsiōe, & sicuti arteria dilatantur quando aëris recipiunt, & comprimuntur quando ab eius expulsiōe, sed litorosa semper manent in vno & eodem flata. Ergo ridiculum cedit afferere aquam maris à tartaro praedicto euoni & absorberi. Maior patet. Nam cum duo corpora in vno

& eodem loco esse minimè possunt, necessarium est ad eius ingressum dilatari capacitatem, & ad eius egressum comprimari.

Ad rationes allatas pro probatione opinionis 1. in quibus resolutio non ad primam esse secundam probatione conclusionis & precipue ex replica contra probationem facta & patet etiam articulo tertio ad illud quod afferunt de colore & sapore aquarum fluuioium à praedicto tartaro, respondet Doct. sanctus in praesenti cap. 1. lectione vltima, proseruare in fluminibus & fontibus secundam suorum terrae per quam aqua dicit, de quo iam supra est dictum.

Secunda Conclusio.

A Deo Domino nostro aqua maris in 1. a principio mundi fuit creata in suo loco. Conclusio haec est de fide. Nam in principio creauit Deus gloriosus mundum. Ergo create debuit principia mundi partem, quae fuit quaeque corpora simplicia, & celum scilicet & quatuor elementa. Modò sic. Caelestis est elementum aëreum, ergo sicuti Dominus creauit tria elementa, creare etiam debuit elementum aquae. Confirmatur ex Doct. sancto facto part. 1. quod. 68. art. 1. in verbo respondeo vbi ait, Moyses in Genesi de aqua & terra creationem fecit. Ergo sicuti Moyses locutus fuit de toto elemento aquarum, licet loqui debebat de toto elemento aquarum.

Secundò probatur conclusio. Dominus 2. creauit omnia elementa locata in suis propriis locis. Ergo sicuti tribus elementis concessit sua loca, ergo similitur elemento aëreio concedere debuit suum locum, & superficiem scilicet concussam aëris & conuexam terrae. Ceterum propter animalium & plantarum necessitatem terram discooperi per aliquas partes fuit necesse. Cum autem aqua occuparet maiorem partem terrae, super eius superficiem concessit & concussam aëris loca sua fuit.

Tertio probatur conclusio ex quibusdam locis sacrae paginae, vt resolutioe secundae opinionis, quam explanationem affertur D. Augustinus & Doct. sanctus intelligit in materia imprefam esse formam substantiam aquae sic arguuntur. In Genesi capite primo, dicitur, *Congregentur aquae in locum vnum.* & *apparet arida.* & *conuasi* Dicit Moyses. *Congregationem aquarum maris.* Ergo in principio mundi create fuerunt maria, quod probat: per congregatioe locum intelligitur materiam informem materiae aquae & hanc formam cum materia congregatam esse in loco vno & vocatum maria. Ergo maria locata fuerunt à domino in suo loco in mundi principio.

Tertia

Tertia Conclusio.

15. Non est negandum aquam maris modo esse permittam cum aqua fluuionum. Conclusio hæc patet manifestè, siquidem aquæ fluuionum intrantem in mare cum aqua eius permittetur cum qua remanet permittit ex quibus resultat vnum corpus aquosum: colligitur conclusio ex Arist. & Doctore Galen. 1. horum verbis vltimis.

Quarta Conclusio.

16. In principio creationis aqua maris, in suo loco non fuit permixta cum aqua fluuionum. Patet, nam si aliqua flumina tunc reperirent cum moueri deberent in tempore vsque ad mare attingerent in illo principio: Nulla permixtio contigit aquæ maris cum aqua prædictorum fluuionum.

17. Ad argumenta in principio articuli præfati. Respondetur, ad primum autem & secundum patet ex supradictis & ex tertia conclusione. Ad tertium respondetur ex replicâ 3. propositionis conclusionis primæ, & ex eius responsione. Ad quartum dico, quod si plura flumina assidue congregarentur in vnum locum mare non produceretur tumi Nam mare vt ex explicacione facit paginæ ex D. Angustino & Doctore sancto, consistit in illi aliud esse congregari aquas quàm introduci in mundi prædicti formam aquam in materia, & hoc compositum in illo loco vocatur Dominus Mare, & non fluxum & fortium. Tum etiam, nam aqua congregata ex descensu omnium fluuionum detinetur in illi potest in illo loco, nec à natura, nec ab arte, quare esse fluens à natura & irripere totam terram, quæ solutio magis patet articulo sequenti.

18. Ad Quintum argumentum dico, verum esse terram infra mare frigidiorem esse quàm terram aridam, tamen aquæ frigidiorem, tum etiam quàm minus calidâ à Sole, & propter hoc deficit in illa terra evaporatio, quia cum deficit, aqua materialis nullo modo generatur etiam si liqui vapores evaporantur sicut in terra pauca quantitate ex quibus ferè nulla aqua quantitas generatur, etiam si aqua generatur non potest præstare pro maris generatione.

Ad vltimum argumentum solutio patet articulo 4.

ARTICVLVS II.

Quare mare non redundat, cum ei permittitur tanta abundantia aquarum omnium fluuionum.

ET videtur quod debeat redundare. Primum 29. duo corpora naturaliter non possunt esse in vno & eodem loco, sed mare sic natum est in suo loco. Ergo adueniente alio corpore vel eius penetratio dimissionum, vel redundare debet ac per consequens cum perferat aliud corpus tunc & assidue fluat ad prædictum locum, redundabit.

Secundo arguitur. Ideo aqua fontium 10. dundat, quia alia portio & alia que in euenit tertia generatur, permittitur cum iam generata. Ergo ita similitur aqua maris redundabit ex eo quod si moles immensa aquæ fluuionum permittitur.

Tertiò arguitur. Secundum veritatem 31. mare alius est terra. Ergo cum aqua graniter, necesse est redundare debet. Cõsequenter patet: Nam si mare depressus fuisset, impediendum non ascenderet, ergo cum alius non sit ex congregacione aquarum ex ferè infinitis fluminibus, redundabit.

Quartò arguitur. Aqua maris moeuerit 34. non alius est terra. Ergo redundare potest. Antecedens patetis fuo loco, videlicet fluxum & refluxum prædictarum aquarum inter alias causas iuueni etiam à ventis. Consequenter patet, nunc in aliam partem est redundare. Cõfirmatur primò, Mare moeuerit diuersis motibus. Ergo modo quocunque illorum redundare debet. Antecedens est Aristot. in præfati. Consequenter probatur. Nam aqua moeta facilius redundat quàm quietæ: ergo cum nullo modo quietæ sed semper moeuerit, redundare debet.

Confirmatur secundò, Mare finit & restat. Ergo in suo fluo & refluxu redundat. Consequenter est claratum esse fluxum & refluxum inundat diuersas terras præter eos redundat.

Pro explicacione istius articuli præfati aduertendum est ex Aristotele & Doctore. Sancto in præfati cap. 10. quod sicut omnes elementis à natura fuerunt concessa sua loca in quibus existerent & conseruarentur, vt videre est illi ignis locus qui est superficies concaua Lunæ & concaua aëris, & aëris, superficies concaua ignis & concaua aquæ & terræ superficies aquæ & concaua ipsiusque aquæ. Ideo Terra est in medio circa quam omnia elementa sunt congregata, & ordinata

ordinata: Ita similitur aquæ concessi debet suos locos naturales, superficies scilicet concaua aëris & concaua Terræ. Nunc autem dicere aquam totam terram cooperire nec vnam cooperire. Nam vt supra remanet dictum propter aquarum vnam terram ab aqua secundum plurimas partes disceperata semper fuit: sed volo dicere secundum prædictam rationem esse quendam locum qui sit sub quadam concaua superficie aëris, & sub quadam concaua superficie Terræ, vbi aqua multitudine congregata sit quasi in proprio loco & naturali: & prædictus locus vocatur mare, & licet summa omnia replentur in suis locis qui sunt superficies concaua aëris & concaua terræ, quare omnia fluuionum non sunt totæ simul, & cum semper vno elemento concessis fit vno loco continetur: ita similitur aqua multitudine concessi etiam debet alius loco continetur. Accidit huic quod aqua fluuionum non est flabilis, sed fluens ideo dicitur fluere, & sicut cuique elemento conceditur flare in suo loco continetur.

34. Secundò aduertendum est omnia elementa consistunt in suis propriis locis, taliter quod si aliquod separetur à suo loco consisteret, & de facto conueniret secundum partem si breuissimo tempore non vniatur cum toto. Ideo hac de causâ celeriter motu mouetur quando sunt extra suum locum naturaliter, vt potest appetit quoddam naturalem concupiscentiam, quare ignis ille inferior qui non attingit vt vniatur toti elemento igneo facillimè corruptur, & deorsum alio generat in nobili partem materiam, ligna, facillimè, & facilius corruptur, vt ait Aristoteles, & Doctore sanctus in præfati citati.

35. Tertiò, aduertendum est aquam in vase contentam difficultis resolu quàm si per terram spargeretur, vt docet experientia, & hoc non solum in loco lucido sed etiam in vobeco, quod prouenit, quia cum partes aliquis elementi magis inter se vniatur, magis conseruatur, & resistent corruptioni, quod si inter se non vniatur, minus resistent, & facilius corruptur. Et cum aqua partes in vase magis vniatur tota, & ex accidit, magis resistent dispositioni, & corruptioni, & est contra aquam per terram sparsam cum eius partes minus totam attingant facilius corruptur quia facilius resoluatur.

36. Quartò, aduertendum est tertium notabile posticum 3. lib. quart. de galaxia, scilicet dictum Galeni 9. method. cap. 3. & lib. de flatibus tuenda ad Trapezium, cap. 20. vbi ait, quod si constitutur vas lapideum aliquo

ferrendo in lib. Meteor.

pleni & non essentur manere debet in eodem statu, quia eadem substantia, & quantitas remanet: & si euacuaretur ex vna parte: & ex alia reficeretur semper remanebat vas plenum in eodem statu. Videre autem notabile dictum vt præfati articulus melius intelligatur.

Conclusio.

MARE nunquam redundat, etiam aqua omnium fluuionum in eo inuenit. Conclusio hæc est de fide, Ecclesiasticus 1. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, est etiam Aristoteles in præfati & doctores facillime & probatur ratione. Si aliquis vnum corpus aquæ spargeret super magnam mensuram flammam tota aqua licetaretur ex facili evaporacione: & contra autem si in aliquo paruo loco eandem quantitatem spargeret dicitur conseruatur, sed aqua fluuionum intrantium in mare dispergitur in loco maxime latitudinis, ergo facili evaporatur ex evaporacione, maior patet ex tertiò notabili, quia partes aquæ in loco lato sunt minus adstraxerunt remanent & minus resistent calori Solis: Minor probatur, nam aqua fluuionum in mare intrantibus necesse est vt dispergantur per locum maxime latum, siquidem in ingressu reperitur aqua maris quæ impedit eius subitum ingressum. Ergo necesse est cum reurgatur & remanere in latera plana. Consequenter est manifestum.

38. Secundò probatur conclusio. Aqua facillime evaporatur quæ est in loco minis profundo quàm quæ in loco lato sunt minus profundum. Sed dices ex prædictis rationibus solum sequitur mare non redundare in Vere & Æliate, in quibus æperibus Sol suo vehementissimo calore dissipare valebit media evaporacione in mare intrantem aquam per flumina. Tempore autem hyemis non tenent rationes prædictæ. Respondere valere rationes prædictas omnibus temporibus Nam si tempore Æliate vel Veris Sol suo vehementissimo calore valor dissipat

X & citam

& etiam quia aqua fluuiofum est in pauca quantitate, ideo temper huius quia aqua fluuiofum est in maiore quantitate magis diffunditur per loca, nec per littera, qua ratione est magis aqua resolu, & fit omnibus temporibus anni valere rationes prædicte, si quidem in omnibus anni temporibus mare non redundat.

39. Tertiò probatur conclusio, sicuti aqua in aliquo vase existeret si nihil de ea euacuetur, semper remanet in eadem quantitate: & si aliquid euacuetur & tantum quod euacuetur refectur semper vsa remanet plenum; sed notum quod per hanc refectur in mare refectur: Ergo semper remanet in aequali quantitate. Maior patet ex vitino notabili: Minor probatur, nam cum aqua fluuiofum minus resitat fore tota refectur & si minus, vel plus refoluitur respectu tante molis quæ maris non est sufficiens vt in mate ratione illius redonet.

40. Quartò probatur Conclusio. Vnumquodque elementum ex suo loco naturali extrahi non potest nisi ad extrinsecum est extrahitur est secundum partem vt hanc extrahitur in mare, alia machina minus destruetur, & illud quod secundum partem extrahitur illico ex alio elemento symbolo, vel dallymbo refectur ne detur vacuum: Ergo aqua maris cum sit in loco suo naturali extrahi minus poterit, nisi ab extrinsecò, & illud quod secundum partem ab extrinsecò extrahitur ex ære, vel terra illico refectur ac per consequens semper mare remanet in aequali vsa quod redundat. Dicitur totum superficium conuenire terra, & locum aquæ fiant est tota superficis concava anni. Ergo redundare potest, vs. implet formam locum. Respondetur, Ex Psalm. 109. terminum possessi est quem non transgredietur, neque conuertentur optere. Et ex Psalm. 32. Congregati sunt in vitæ aquas maris portus in Thebas abyssos, & etiam ex Job. vsque has venies, & non preceps amplius, & his confingens tunc tenet fuitur tua, & Hieremias, & hoc fiat aqua maris & quia maiestate propter bonum virtutis. Nam si aqua maris redundaret supra totum suum locum id est supra totam superficem terræ & sub tota superficie aeris animalia depresso minime poterent esse plantæ quare destruerent totum vniuersum & Elementa non fuissent per animalium & reliquorum multorum generatione, & conseruatione: Sed propter formam situationem quare totus mundus esset ex elementis in propriis locis situatis & non ex mixtis, & sic vniuersum non fuisset perfectum.

41. Quintò probatur Conclusio, locus aliquis rei que in eo quiescit adæquatur ipsi rei

Ergo talis esse que tendit ad totum locum adæquari debet illi: Ergo sequi illa que moouetur ad adæquandum locum illi, nec illa que antea erit adæquata nec tota illud redundare potest: Consequenter probatur, nam si redundaret, non adæquaretur (suo loco ac tam de corpore eorum cum extra fuit) locum naturalem redundauerit.

Ad argumenta Respondetur, & ad primum dico non esse duo corpora, aqua quæ est in mari, & illa que ad illud tendit sed solum est vnum corpus quod quiescit in suo loco naturali qui adæquatur eo. Ceterum licet sit vnum corpus illud non est in suo loco naturali qui adæquatur, vt redundare vel redundare aqua in pelus, si alia portio incitatur, licet ex illis duabus aquæ sit vnum corpus continuum, & quia non adæquatur prædicto loco redundat.

Ad secundum patet etiam ex prædicta solutione quid fit decedunt. Ad Tercium prædicitur ex solutione prædicta per quartam probatione conclusionis, & patet etiam ex prædictis. Ad Quartum, Respondetur etiam aliter resolu, si sit ab infinitis corporibus quæ intra cum mouentur, & non extrahitur extra formam locum cui adæquatur: Sic maris licet moueatur à ventis quia non adæquatur redundare non poterit, quod si motus prædicta motione aliqua portio est extrahatur à suo loco, vel cito tendit ad partem cum toto, vel conuertitur, & reuertitur ad primo notabili, Eodem modo respondet ad primum confirmationem.

Secunda autem confirmatio patet articulo sequentem.

ARTICVLVS III.

Vtrum mare fluat & refluxat.

ET videtur primo, quod non debeat fluere, & refluxare, vnumquodque Elementum in suo loco naturali quiescit, sed aqua maris est in suo loco naturali, ergo fluere, & refluxare non potest: Minor patet articulo antecedente, Maior probatur. Vnumquodque Elementum conseruatur in suo loco naturali ergo si deberet quiescere quiescit, vbi aliqua res interfuerit illi quiescit. Consequenter patet.

Secundo arguitur: vsaque res mouetur ad adæquandum formam locum naturalem, quando extra eum est, & ergo cum aqua maris sit in suo loco naturali moueri non poterit medio fluo, & refluxu. Antecedens non indiget probatione, Consequenter patet.

ter. Confirmatur: Vnumquodque motus est ad adæquandum locum: ergo cum aqua maris sit in loco, non est necesse, vt fluat, & refluxat.

46. Tertiò arguitur: Motus fluxus, & refluxus maris, vel est naturalis, vel resiliens non naturalis: nam vnumquodque res in suo loco naturali non mouetur, nisi fit viuentis, cum moueatur, licet fit infra sui naturalem dispositionem: non vnumquodque in motu, ab extrinsecò, & hoc non: nam tanta motus aquæ, & præcipit cum fit grauis, non reuertitur agent, quod etiam videtur impelleret ex sui minus consuetudine, & Quartò arguitur, & confirmatur: Aqua maris fua grauitate descendit deorsum: ergo ab aliquo agente moueri minime poterit, vt fluat, & refluxat. Antecedens est verum. Consequenter probatur: Agens quodcuque fit, quod poterit eum mouere, vt fluat, & refluxat, non est intra aquam maris, sed supra eam, ab illo licet leuiter, & aqua maris grauitat, ab illo minime moueri poterit.

Quintò arguitur: Mare fuit, & refluxat ad omnes positionum differentias, & hoc, non quia animatum eorum quia inanimatum: ergo ab aliquo expellente, & extrahente, quod probatur: Nam non viuens mouitur versus omnes positionum differentias, nisi ab eis expellatur, & attrahatur, vt patet de spiritibus, qui intra corpus mouent versus tales differentias quod idem expellunt, non dabitur attrahens, cum polliqui tunc expulsi, aqua fua grauitate itere mouetur ad locum, quem anteaquam expelleretur, occupabat ergo vel non fuit, nec refluxat versus omnes positionum differentias, quod est falsum, cum videntur ripæ Orientales, & Occidentales, Septentrionales, & Meridionales impleri fluxu, & refluxu: vel cum fua media grauitate iterum occupat locum, quem antea expulsiōnem occupabat, non erit fluxus, & refluxus.

47. Sextò arguitur: Si mare fluere, & refluxare, moueretur duobus motibus contrariis, sed hoc nulli corpi simpliciter, nec composito concedi debere: ergo mare non fluere, nec refluxare: Maior patet: nam, & refluxo totam aquam simul arit, & retro dextrorsum, & sinistrorsum, est inuicem plurius motibus contrariis, & præcipit cum hoc fiat per accidens, concedendum non est, cum terminus à quo contrahitur termino ad quem, ergo non potest ipsum recedere à termino à quo, & accedere ad ipsum terminum.

48. Septimò arguitur: Aqua aliquorum marium dicitur fluere, nec refluxare: quod nulli mare: Consequenter probatur: nam omnes aquæ sunt eiuſdem speciei, vel eadem ergo si aqua vnius maris non conuenit fluere, & refluxare, non conuenit illi.

Franciscus in lib. Meteor.

re, nec nulli aquæ: Consequenter patet experientia de aqua maris Medieterranæ, quæ nunquam vifa est, fluere, & refluxare. Confirmatur: aquæ huiusmodi, & fontanæ non fluunt, nec refluxant: ergo neque aquæ marium: Antecedens patet experientia: Consequenter probatur, ex eo quod sunt eiuſdem speciei: His argumentis non obstantibus experientia constat aquam maris fluere, & refluxare. Ceterum quædam fit causa istius fluxus, & refluxus, hanc esse iugæ indagare debet.

Aliqua autem causa esse motum lunæ, & dicitur Aristotelem hoc voluisse, vt ait Alkazar super Apocalyp. lib. 4. cap. 12. vers. 1. nec, & de mirabilibus effluuiis lunæ in terra. vers. 6. secus, & recessu, pag. 666. vbi postquam dixit à motu Lunæ constare, quod videtur Arist. 2. Meteororum, & problemate 23. & non dicit in quo capite, nec in qua sectione problematum, & addicit Plinium lib. 2. cap. 25. & Ptolemaem lib. 2. quadripartiti, cap. 12. vt forte fortuna deceptus captiuum in lib. 1. Meteororum Aristot. & dissonet fact. problematum, vbi reperitur problema 23. artemon hoc Aristot. voluit lib. 2. Meteororum, cap. 1. & 2. vbi agit de fluxu, & refluxu maris, & nihilominus problemate 13. sectionis 23. vbi tractari debet de hac causa, cum ibi quærit: Cur aqua inuicem tædant, si mouentur, quod vel maris, & in his, & in nullis alio, 2. 3. nullius sectionis tractatus de mari, nec de eius motu, potius autem Aristot. assignat aliam causam, vt videbitis in conclusionibus, quædam Alkazar non accipit fact. sequitur proprium est eorum, qui nihil dicunt, confidit ergo ad Alkazar, non dicitur, & prædicto auctore se recurre ad Lunam: nam multi, & sepe omnes ad illam se confingunt: motus quæm libere, & temerarie citat Aristoteles hoc dixisse, quod minime in eius mentem venit. Iterum dico multos opinasse fluxum, & refluxum maris pronuncie à motu Lunæ, cum Luna propinquare fit Terræ, ratione cuius maxime variat circuitus, Galenem lib. 3. de feb. dexterioris, cap. 9. fandi sunt Doctores in rebus, Commentario penultimo videtur asseruisse, qui, affirmant fluxum maris à motu Lunæ pronuncie, cum dicat aquam maris constare ad hoc per hæc verba: aqua maris fua sepe mouetur hoc, & illud, & motione secundum conseruationem ad motum Lunæ, quæ secundum naturam propriam habet conuenire humidam. Ceterum, tam præfati illi Philosophi, vt sunt Dodotus, fandi, & Galenus, & reliqui alij, non sunt intelligenda se affirmasse Lunam humedare, & localiter mouere corpora horum inferiorum, nisi intelligendi sunt, vt supra explicauimus, nisi intelligendi sunt.

X. totum

tam fuit lib. precedenti, quæst. 1. art. 3. notat 3. & c. & præcipit per totam quæstionem patet, quomodo Luna humidat præcipue, ibi autem potest videri, & si dicat famodum Doctorem non admittere interpretationem, cum dicat. Luna secundum propriam naturam habet vim commouere humidum: videtur, quod ait sanctus Doctor, cum dicit, *aquam maris sepe moueri, sicut dicitur in 1. nam quod secundum propriam naturam moueret humidum, non sepe, sed semper moueret*: nam quod ex natura aliquid rei est, semper est: illud autem dicit, *ergo maxime secundum consuetudinem ad motum Lunæ, & in articulo prædicto expresse dicit, secundum autem, quod consuevit ad motum Lunæ non autem, quod Luna per se moueat, sed tunc humidat a suis causis potissimum commouere secundum consuetudinem ad motum Lunæ, ibi autem clarius patet: sic etiam est intelligendus prædictus S. Doctor opusculo 34. de occultis operibus naturæ. & d. distinctionum 14. quæst. 1. art. 5. Ita simuliter D. Ambrosius 4. Hexameron, cap. 7. D. Basilii Formosa 4. Hexameron, Scotus in 2. distinctione 14. & alij multi: nam corpora cælestia medio motu, & in hunc solum calorem causant in his inferioribus, & ita autem in qualitate consequuntur, non præcise ad prædictis corporibus cælestibus, vt expressit ait D. Augustinus lib. 2. Genesit ad litteram, cap. 13. vbi probat ex rustica comparatione: feminat varia semina, ex quibus nascuntur diuersæ rerum operationes, quæ diuersitas non corporibus Cælestibus, sed ipsi inferioribus virtutibus feminum tribuenda est, & colligit potest ex Auerroë non colloca cap. 1.*

56. Argumenta autem, quibus aliqui considerant fuisse, ad probandum Lunam causam esse fluxus, & refluxus, hæc videntur fuisse. Effectus inuariabilis non potest descendere à causa variabili, sed fluxus, & refluxus maris est effectus inuariabilis, ergo dependere non debet à causa variabili: Maior est euidens: cum effectus proportionati debet fuisse causa, quod si causa est inuariabilis, effectus erit inuariabilis, & c. contra, si effectus est variabilis, causa eius variabilis erit, vt patet in his, quæ pendet ab Elementis, in hi non seruat ordinem, quem seruant illi, quæ dependet à corporibus Superioribus: Minor probatur: nam fluxus, & refluxus à principio Mundi, vique ad finem per sex horas tempore matutino, & per alix sex horas tempore vespertino, & semper in vaquoque die fere vna hora tardius fuit, ergo fluxus, & refluxus sunt effectus certis, & inuariabilibus, quare dependere debent à causa

certa, & inuariabili, quæ potius est motus Lunæ, cum propinquior sit, & moueat humiditates: cuius argumentum respondetur ex certa probatione, quæ probatur Lunam non esse causam fluxus, & refluxus maris, siquidem multa inueniuntur in rebus natura inuariabilia à virtute inferiori, vt patet ex D. Augustino, & Auerroë citatis.

Secundum argumentum, & est reprobatio illius solutionis: Si à causa inferiori effectus inuariabilis dependet, sequetur aliquando deficere, vel retardare, vel postponere, vel immitti, vel augetur fluxus, & refluxus, namquam debentur, vel retardantur, licet minusquam postponantur, & minus immittuntur: ergo non à causa inferiori potest Respondere tales fluxus, & refluxus inuicem deficere, quia causa inferior semper adit, vt patet: in conuolutionibus retardari autem aliquando videmus, immitti quoque, vel augetur, quod prouenit à causis adactis, vel immittitis, quare autem retardatur, infra dicetur.

Tertium argumentum, fuit: ex retardatione fluxus & refluxus cum circiter vna hora semper retardaretur fluxus: nam Luna eadem hora semper retardaret vt patet experientia. Respond. fluxus non retardari ex eo quod Luna vna hora retardatur, sed quia in retardatione eius causæ inferioris fluxus retardatur, vt infra patet. Quare ad hoc intelligendum videtur quod dictum remanet lib. 1. quæst. 1. Art. 1. notabilis 2. & 4. & præcipit per totam quæstionem & quæst. 6. articulo 1. & præcipit in response ad 5.

Modo autem probatur Lunam non esse 53. causam fluxus & refluxus maris: motus Lunæ non est æque uniformis, vt patet: Luna quæ ratione diuersæ causat fluxus & refluxus maris: posse accedere tempore singulis diebus. Antecedens probatur. Quomodo lunamouetur in inferiori parte: Epicycli velocitas mouetur et in parte superiori tardius vt docet Ptolemæus & reliqui omnes Astrologi dicentes Lunam motum in superiori parte: Epicycli tardius moueri ad signa opposita & quando mouetur in inferiori parte, citius: ergo motus Lunæ non est uniformis. Sed citius, hæc enim de causa fluxus & refluxus maris causari à motu Lunæ, nam respectu variæ per fratum sex horarum in quibus horis & refluxus, diuisio, quæ reperitur est uniformis & æqualis: quæsi Mare non eundem hora effluit, & refluxus, sed singulis diebus fere vna hora tardius fuit, quod si cõfiteretur à motu Lunæ, aliquando antecederetur vna hora, & aliquando postponeretur, videlicet quomodo Luna mouetur in inferiori Epicyclo, anteponeatur, cum tunc velo-

cius

cius mouetur: & quando mouetur in superiori parte, postponeretur, cum tunc tardius mouetur, & cum quotidie postponatur fluxus vna hora, semper Luna esse debet in superiori parte Epicycli, quod est contra Astrologos.

54. Tertio probatur: si motus Lunæ, & refluxus maris causarentur à fluxu Lunæ, non quotidie mare efflueret, & refluxet, sed solum in plenilunio, quod est falsum, vt experientia docet: ergo non causatur à motu Lunæ. Antecedens patet: quia tunc temporis est Luna in signo quadrato, cum talis aliquid fiat tribus signis Zodiaci, in quo tempore insitit Luna in hæc inferiora ex opinione Astrologorum.

55. Tertio probatur: fluxus, & refluxus maris est motus localis, ergo si mouetur à Luna, vel conuenit Lunæ per se, vel adquiri moteribus aspectu, vel loco, vel à reflexione luminis, sed non conuenit Lunæ per se: quia conuenit illi essentialiter, & quacunque hora mare mouetur ad fluendum, & refluxendum, & non magis tempore vespertino diurno, vel nocturno, siquidem quæ conuenit non ab aspectu, vt dictum remanet, ergo si loco quadrato, conuenit Lunæ in aliquo puncto opposito, & ac per consequens Luna mare mouebit, quoties fuerit in illo loco, vel acquirat Luna mouere mare proprio puncto, quæ cum non habeat locum determinatum, siquidem omnia puncta sunt opposita, vel quadrata, ratione loci non conuenit Lunæ mouere mare, nec à reflexione luminis, cum non semper lumen Lunæ reflectitur, & tunc sunt fluxus & refluxus.

56. Quarto probatur: Aspectus Lunæ vel fere continui, vel extranealis: si conuenit, mare continuo fluere, & refluxet, & non certis horis diei, si ex intervallo, semper quando efficit aspectus, erunt fluxus & refluxus. Consequenter aspectus est ex intervallo, determinari debet ab aliqua causa inferiori, & particulari, & potius est tribuendi isti fluxus, & refluxus, quam aspectibus Lunæ.

Quinto probatur: potius totum celum moueret mare, quam aliqua eius pars: ergo malè Lunæ tribuuntur fluxus, & refluxus. Antecedens probatur: nam celum, vt supra dictum remanet, est à quo mouetur hæc omnia inferiora. Ceterum non propter hoc quod beatissimum meum moueretur ex eo, quod illud corpora cælestia moueretur, deficit et factum natura media, quæ mouetur: hæc enim virtus est quæ desideratur in fluxu, & refluxu maris.

57. Sexto probatur: propter aliquam causam erubunt auctores istius sententia: Lunæ prædictum fluxum, & refluxum, est propter

certitudinem eorum, sed alie ferè innumerabiles adiones sunt certissimæ, & apparent certis, & determinatis diebus sine vlla varietate, & non tribuuntur Lunæ, sed suis causis inferioribus, ergo similes prædicti motus maris non causati superioribus, sed inferioribus tribuendi sunt, vt patet in circibus febrium intermissione certis, & determinatis horis diei aduenientibus, qui autem non interire quarantana aduenit in quarto die, & certissima hora per spatium viginti annorum, idem dico de tertiana, licet non prædicitur tamen, & anno deflexæ sanguinis per statum adueniente certis diebus, & horis, vt ergo expecto fuit ad aliquos agros, & etiam de Cephæ, Emericæ, Vergetiæ, morbo commitali, morbo articulo, & pectore alix innumeris, qui omnes certo certum, & certa hora agrotantibus adueniunt, & ego vidi in quadam ramo scilicet ficum esse matutano vigesimo secundo die mensis Lunæ, & obstruuntur fisti à me nolis anni, in quibus eadem die ficum maturam inueniebatur, & compertum est aliquos canes lactare aliquos homines, & præcipue tempore nocturno, & audimus omnibus molibus pillos cantare post diuodum noctem, & alix plures aliosque venientes aduenientes vni eodem tempore, vt quæ die, vnaque hora, & perdurantes vno temporis spatio.

Septimo probatur: dato casu quod Luna id efficit non debet facere immediatione virtutis, sed immediatione virtutis, vel est vna ex primis qualitatibus vel impulsibus, & qualitates primæ non valent mouere localiter, impulsus autem qualicunque fit tantum molem aquæ impellere non poterit: ergo ad alia causas moueri. Preterea impulsus non potest impellere aliam corpus sine physico contactu, qui inter Lunam & mare non reperitur propter eorum distantiam. Constat. Motus alterationis non causat motum localem: Luna dato casu quod medio motu alterationis alteret hæc inferiora, nulla corpora mouebit localiter: Ergo fluxus & refluxus Maris qui est motus localis causari non poterit à motu alterationis Lunæ: Quod autem sequatur motus localis ad motum alterationis, vt ebullit aqua feruentis conuenit fuit ad motum caloris: hoc non est casus à prædicto motu sed consequi ad illud. Quid si quis dicat possit fluxus & refluxus maris consequi ad motum calefactionis Lunæ: Contra: nam si calefacti tantum molem aquæ, multo magis calefacti omnia inferiora, ad quam calefactionem sequetur coram defructio, siquidem aqua calefacta ab igne etiam destruitur, & consumitur, pari

X 3 etiam

etiam ratione omnia que calescit à Luna, dissipantur, cum nimis remanent calefacta, & rarefacta.

99. Quidam probatur: Si Luna secundum quod illuminatur à Sole, valetet causare fluxum, & refluxum maris, ut valetet causare fluxum, & refluxum aequi hemispherium, tunc eos caudum, & secundum alterum hemispherium minime, sed hoc est falsissimum licet vnum hemispherium fit illuminatà à Luna, & alterum obscuratur, non desinit mare fluere, & refluxo ergo fluxus, & refluxus non cessantur à Luna illuminata à Sole: Maior patet à non fit secundum illuminationem eius causat, à solum causat fluxum in altero hemispherio illuminatum, & non fecundum obscuratum: Minor patet experientia, & refluxus maris videntur vno hemispherio illuminato, & non obscurato quod autem, quando vnum hemispherium est illuminatum à luna, alterum fit obscuratur, præterquam quod patet à partate variou, expressè affirmat Doctor sancti lib. 3. de Cœlestibus.

60. Nonio probatur à Luna per lunam à Sole participatio causat fluxum, & refluxus, ut autem à omnibusque in lib. Meteororum, trad. 4. de mari, cap. 6. sequenter esse maiores, quando Luna est in quadraturis, quàm quando est in conjunctione, siquidem plus participat de lumine in quadraturis, quàm in conjunctione, sed hoc apparet falsum, cum experientia constat fluxus, & refluxus esse maiores in conjunctione Lunæ, quàm in quadraturis: ergo ab ea non caudatur.

61. Pro explicatio istius articuli. Secundo aduertendum est, quod ante fluxum, & refluxum maris videmus cum fluctare: tum quia plura flumina intrant in eum, tum quia cum vnum mare sit in loco sublimiori descendit ad alterum mare existenti in loco decliniori ratione cuius omnia fluctant, quod est in locis inferiori propter causam as duas, & quod est in inferiori propter causas superiores ad illud cum etiam ex communione causata à ventis nam, ut ait Auerroes in Paraphrasi, à Luna per solum motum, à luna calefacte hanc influentia, ratione cuius eleuatur ventus: cause autem finales fluctuationis esse videntur prohibitio corruptionis, & expurgatio rebus extraneorum, ut ait Seneca lib. questionis naturalium, cap. 26. nam licet Elementa in suis proprijs locis eorum à nequeant, propter causas extrinsecas, & præcipit puritas, corruptis autem esse corruptum simul ementi nam cum plura cadant, & excrementa, & à se res dicitur et admiscetur, periculum est corrup-

tionis, & de facto corrupti incipit, & à fluctuatione prohibetur: ac quando corrupti incipit, rarefacta aqua, & veluti efflorescit, sicut efflorescit malla farina ex admotione fermenti, quod putidum est, ut ait sanctus Doctor 3. part. quest. 74. art. in corpore, & ad tertiam argumentum, & super beatum Paulum, ad Corinthios, lect. 1. videri non totaliter est reprobandum Cardinalis Contarini lib. 3. de Elementis, qui reprobatur à Conuincionibus lib. Meteororum, tract. 8. cap. 6. in fine, in quo libro ait Cardinalis fluxum maris caudari ex aqua maris rarefactis, & contra interea si fluxus aquæ condensatis refluxum causatum licet luce non sit possibilis causa, cum relaxat descendit esse condensata, prædicit autem fluctatio maior est Hymæ, quàm in Æthiæ: ex eo quod flumina tum temporis magis crescant, & maior copia ventorum eleuatur, quare fluxus à Hymæ maioris, vehementioris, & manifestiores apparet, & tempore etiam notior, quàm tempore Æthiæ. Carterum, similis diuersa ratio in tempore notior generatur maior aquæ copia ratione figuratit, ut supra remanet dictum, tempore autem diuino ratione exhiatit Solis terræ tota copia aquæ, que sunt genita, resoluatur, & dissipatur, quod estis perest colligi est Aril. & Doctore sancto in præfati. 6.

Secundo aduertendum est, magnum pelagium in spatio angusto, quia coarctatur à terra adiacente, magis manifestatur, siquidem duo corpora naturæ inter nullo modo possunt esse in vno loco, & necessarium est corpora fluctare, quod est aqua, extendi ad ad aliquod alium locum, & hoc est fluxus, sicuti nec oledere ad locum locum est refluxus, & contra autem in magno spatio, quo toto mare videmus, fluctatio prædicitur immutabilis apparet, & quia tempore adiecti causa fluctuationis, etiam adiecti alia, que resoluatur aqua, calor solis Solis, & diuisio maris adeo aliquando cessat fluctatio, & aliquando apparet, quod copia aquæ generatur, apud antea reliqua causa adiuue, ut est flugitans Septentrionalis maxime conuulsa, aut in aquam cessat aut quantum eadem copia dissipatur, & reliqua abluunt, ut est maxima solstitio, non aliter actio febribus intermitentibus quando copia humoris generatur, & cumulari, tunc reperitur accessio, quando autem ratione caloris febribus dissoluitur, cessat actio periculum in vno & eodem hora, ut ait Galenus 2. de differentiis febrium, cap. vlt. vbi dicitur quod fit interitus aliquis intempere laborauerit, corruptus alimentum quod est eius copia de noto conuulsi accellio, ita similiter, ut di-

xi in primo notatur aqua maris est frigidiore hymis, & temporis nobis redditur ad præsum frigiditatem, & generat maiorem copiam aquæ.

Conclusio.

62. Fluxus maris est aquæ fluctatio vehemens, per locum angulum fluctans: à causa autem refluxus est cessatio prædictæ fluctationis vehemens per eundem locum. Conclutio hec colligitur est Aristotele 2. horum, cap. 1. & est Doctore sancto ibidem. Et habet duas partes. Prima probatur. Quæritur sic fluctatio per locum angulum, vehementer moueri debet, sed aqua maris vehementer mota per prædictum locum dicitur fluere: Ergo fluxus prædictus fluctatio est. Antecedens probatur. Nam fluxus est aqua extendere se ad quosdam alium locum, vnde dicitur fuit in fecundo notabilis sed non potest extendi ad quemdam alium locum nisi addatur alia aquæ quantitas, ratione cuius vehementer mouetur: cum per locum angulum moueatur ex adiacente terræ, & ex eius vehementia magis manifestatur, & prolongatur.

64. Secundo probatur conclusio. Tempore hymis fluctationes maiores sunt, quia flumina tum temporis crescant Ergo ex additione fluminum crescentium fluctationes vehementiores sunt, & ex copia ventorum, tum fit cum fluxus fit etiam maiores tempore hymis, correspondentes fluctationibus, fluctationibus maris vehementer motæ per locum angulum, fluxus erunt. Confirmatur, quia tempore notior generatur maior aquæ copia, sicut fluctationes maiores, & cum illo tempore fluxus maris maiores etiam sint, fluctationes erunt fluxus.

65. Tertiò probatur. Fluxus maris est motus latioris ex intervallo, sed eius copia reperitur præfignificat notam causam. Ergo ab alia quantitate aquæ genita, vel à copia ventorū, vel à fluminibus intrantibus in mari, vel ab omnibus simul flugitans pronunti debent, sepe confectus cum fluctatiois proneniat ab istis causis, & fluxus maris non fit alius motus, & est fluctatio, etiam duo fit motus, latioris ille per locum angulum, & ille per locum amplissimum erunt idem. Sed dicitur, semper flumina in mare intrant, Ergo semper fluxus debet & minime refluxus. Respondetur verum esse flumina semper intrant, & cum à Seneca Solis resolutio aquæ quæ quantitas per quæ resolutioem est reflexio, alius intrant mare totam terram, & esse aduersus præceptum Domini Vnde per hoc magis intelligatur, aduertitur mare fluere per spa-

tiam flux horarum, in quibus sex horis multa quantitas aquæ genita est à frigiditate ambientis, & ab ipsa aqua maris, & ab aqua flumium in illi intrantem, & in spatio aliarum sex horarum tota prædicta aquæ quantitas resoluatur & dissipatur, & in altero spatio aliarum sex horarum iterum additur alia copia aquæ per generationem, & per flumina, & iterum fluat, & in vltimo spatio aliarum sex horarum iterum dissipatur & resoluatur: quare in spatio viginti quatuor horarū fluxus per istas sex horarum, & per alios septem fluxus aquæ horarum refloret, & iterum per alias sex horas fluit, & denique refloret per alias sex. Vnde manifestum est aliqua maria minime fluere, videlicet illa que intrat in alterum, & illa que conuallat aqua crassior: nam per crassius difficulter mouetur, in qua morata tota que mari addita fuit, resoluatur.

Secunda pars conclusiois probatur. Sicu- 66. tiam nota resoluatur fluxus præfignificatur nota causa, ita similiter ex eius cessatione præfignificatur essentia causæ dissipatur: ergo cum non fluat, & vehementer per locum angulum ex priuatione fluctationis constat refluxus: nam cum non datur motus ad adquirendum alium nouum locum, ipsa aqua maris retrahitur ad suam conseruationem.

Ad argumentum in principio articuli posita respondetur. Ad primum, & secundum cum sua confirmatione patet, quod fit dicendum. Ad tertium cum sua confirmatione di- 67. eo aquam maris moueri ad aqua flumium in illi intrantem, & labentem, & ab aqua genita tempore hymis, & tempore notioris, & ab ipsam genita aquæ vnius maris intrantem in alium, vel simul ab omnibus istis causis, ut patet ex notabilibus.

Ad quartum dico verum esse mare mo- 68. ueri versus omnes positiorum differentias, id quod notum non est necesse attrahens, sed quod ab vno agere expellatur versus vnum partem aquæ alteram agens iterum expellat versus alteram, & ab illa iterum in altera, & cum reperitur multa momenta, vnde dicitur, hinc in dispositione ad tertium, idem versus omnium partium positione à diuersis agens motum.

Ad quintum dico totam aquam maris 69. esse fluxum. Carterum cum ex diuersis partibus flumina intrant in id, aqua que est versus vnum partem pellitur à flumine per aliam partem intus, & alia aqua, que est versus intrant partem, pellitur ab alio flumine intrantem per alteram partem: ratione cuius obtinuit se aquæ, & tunc esse fluctatio, quare hoc non est moueri duobus moribus contrariis, sed quodam pars aquæ mouetur ab-

trifco ad quendam locum, & altera pars aque etiam ab extrinseco ad alterum locum.

70. Ad fixum patet, quid sit dicendum ex ultimo notabili post conclusionem.

Ad confirmationem dico aquas stagnatas, & fontanas fluere, & sic addatur aqua fluuorum, & si aqua vnius loci cadere in alteram locum non possit, cum quando mouetur a ventis, & quando copia aquae generatur: quod si desiccat omnes praedictas causas, minime fluere, & refluxu, idem autem accideret mari.

71. Videmus autem aquas aliquorum puteorum crescere, & decretere, fuscipere proeunire ex eo, quod aqua per eorum fuerit ab aqua fluuorum & fontium per canales, & meatus in terra cunctaribus existentes, quae crescente aqua fluuorum communicatur per praedictos meatus, & vias, & accrescitur & esse signum tunc aquam non esse impeditissimam, sed turbidam: decretere autem praedicta aqua fluuorum, & fontium ex defectu communicationis eorum est aquam puteorum decretere.

ARTICVLVS IV.

Quare aqua maris fit salua?

72. Ad omnes enim comprehensum est aqua maris saluam esse. Generatur a qua causa hoc fiat, hoc est, quod desideratur. Et videtur primo ex Aristotele in praesenti, aquam maris saluam non posse esse. Omne Elementum in proprio loco naturaliter se habet: sed aqua maris est in proprio loco ergo naturaliter se debet habere, ac per consequens salua minime potest esse. Maior, & Minor, & Consequentia sunt vera. Secunda autem sequela probatur. Aqua secundum suam naturam creata fuit dulcis: ergo cum fapor saluus ei sit per naturam, minime eo constare debet.

73. Secundo arguitur: etiam Elementa in suis propriis locis transfmutantur, non transfmutantur secundum tota, sed secundum partes: ergo si aqua maris transfmutatur de dulcedine ad amaritudinem, non transfmutatur secundum partes, sed secundum totam, sed secundum partes transfmutari debet, ac per consequens non tota aqua maris salua debet esse, sed aliqua eius pars.

74. Tertio arguitur quando Elementa transfmutantur secundum partes, hoc quod transfmutatur est, non manet ibi eadem forma, sed ibi aliena: ergo si aqua maris transfmutatur ad salitudinem, non ibi propria forma aquae, sed ibi aliena remanere debet, sed terra salicet. Si dicat praedictum transfmutatio-

nem non esse substantialem, sed accidentalem. Contra: Transfmutatio accidentalis disponit ad transfmutationem substantialem: ergo cum praedicta transfmutatio accidentalis doret in mari a parte aet, & a parte pot, & principio mundi videat ad finem, vel dispofcitur ad corruptionem, & iam corrupta esset, vel durare falua non poterit, cum violentum non sit perpetuum.

Quarta arguitur: Aqua maris semper remanet frigida, & humida: nam hoc est eius temperamentum, & praecipuum in suo loco naturali, sed fapor saluus promouit a caliditate & siccitate, vt ait Galenus 4. Aphor. 13. & 1. simp. 37. & 4. de ratione vidus 13. & 1. & 1. simp. 11. in quibus locis ab eorum falfum & amarum vicinos esse, & ab eadem caliditate & siccitate proeunire: vel aqua maris remanet calida & sicca in gradu intenso, & hoc apparet falfum, vel falo quae minime constans. Confirmatur ex Arist. 15. sect. problematum 17. vt ait faporem saluum calidiores esse fapore dulci, idem dicit Auerrois 7. colig. cap. 27. ergo si aqua maris est falfa, calida erit, & sicca, quia fapor falfus a siccitate proeunir, vt ait Galenus 5. simp. cap. vltimo.

Pro explicacione istius articuli primo aduertendum est ex Aristotele, & Doctore sano lib. de sensu & sensato, lect. 10. quod sal est quidam species terra, cum exhalatione ignis in se habet terram & ignem, vt fapor remanet probatum, si in eis viscat calore, transfmutatur in quendam speciem ignis, & sic remanet calor, transfmutatur in certam speciem terra, vt quare 1. proportionali sit dictum tunc: in praesenti cum exhalatione dependat calorem proprium ratione aquae maris, remanet sicca & frigida, ratione cuius fuit de certa specie terra, non propter hoc frigida fuit: nam sal calidus est, quare licet dependat calorem proprium per adhesionem, & acquirat alium abstractum, vt ait Arist. in praesenti, & Doctores sanctus lect. 4. ipseque Aristoteles in praesenti animatum, cap. ad adha. aliquid habent caloris, vt calis, & cinis, idem asserit lib. 3. cap. 9. per haec verba: in combustis fides aliquid ignis relinquunt, vt patet in cinere, & licet sit quidam species terra, ex deperdito proprio calore, ceterum ex alieno & igneo remanet calidus, vt refert Galenus lib. de simp. medic. cap. 2. vbi notum exemplum in cinere & cinis: nam accipitur proprio viui calore dependit frigidum etiam verò calore siquid calidum remanet: sensiter enim retinet calorem ignis aduersum eum ea par comburantur, semper est ignis calor constans, vt videmus Galenus ait 9. simp. medica

dicam. facult. cap. 1. Nolo autem dicere rem simul remanere secundum viam & eandem partem calidam & frigidam: nam secundum autem partes remanet frigida, secundum autem partes tenues, adha. & ignis remanet calida, remanetque etiam spiritus ad adhesionem, & ex ista causa afflacione, esse Galeno loco citato, & 6. de simp. notum canis, cap. 1. & sic fal est calidus & siccus & pendens, habet etiam humiditatem, licet sit siccus: nam fit notum in locis humidis, facitque liquefat, & eius liquefactio in loco sicco, & tempore feruore prognosticat tempus pluuiale & humidum, & etiam patet ex eius crepitatione, si ignis incipitur, nam vt Arist. ait lect. 10. problem. 16. Sal constans humiditate non multa, quia a calore ignis conuertitur in flatus, quoniam autem existum solidum salis: nam omne, quod sonat, obstruuntur per angustiam foramina aere vt baratur, partem ratione, si fal oleo lucerna adoleuerit, facit, vt multo magis dicit oleum, ne tam cito addeat propter humiditatem oleoginofam falis (nam fal constans oleoginofa parte, vt ait Arist. 15. sect. problematum 15.) quae cum terretis sit, & oleoginofas conitit aliqua subtilissima media, quae valde denotat, ne cito oleum incruet abstantur.

77. Secundo aduertendum est ex eod. Arist. lib. de sensu & sensato fapor citato, ad fapores connotatos aquam mutari a sicco rellitri medio aliquo calore, quare fapor definitur secundum Arist. *fapor humidus a seuo mediante calore alteracione gustus de potuita in actum*, & sic purè humidum non est faporem, vt experientia docet, si humidum supra gulum ponatur, tunc peruenitur fapor, requirit autem aliquod siccum, vt patet, si aqua transfleuerit per cineres, fit faporesa, cum aetia est infusa, indiget etiam aliqua caliditate secundum gradum dependentem ipsum siccum, quod non debet esse siccum igneum: nam hoc non poterit reddere aqua puram faporem, cum non remaneret grossifior, quae grossifior est etiam accitacione ad fapores connotatos, sed debet esse siccam, terram, & sic, huius quae connotatum (vt ita loquar) a caliditate, ratione eius res fapores reddunt grossior, vt ait Arist. 13. prob. 8. Causatur enim fapor saluus, cum siccum terrefcat & adha. peruenit ut calidus cum aqua, & licet dicit Auc. fem. 1. primi doct. 4. cap. 1. & 2. Canonis, trad. 1. cap. 1. praedictum faporem causari ex permixtione iniqui aquae cum amaro fapore, vt patet, si pituita insipida bilis permixtae, quae amarissima est, tunc emergit pituita falfis, non contradicit Arist. nam siccum ter-

Fernandez in lib. Meteor.

refre, quod cum aqua permixtione, constare aliquo amaritudine, vt patet in cinere, quae aliquam amaritudinem habet, & permixtio cura qua calida fit luxuriam fapores constans. Praedicta autem amaritudo inuenitur in partibus tenuibus, & calidis tunc quibusdam omne: siccum, vni & exsiccat, itaque in exhalationibus adhuc inuenitur amaritudo, quae per adhuc inuenitur licet remanet relictus magis partibus aqueis, vt ait Galenus 4. simp. 21. & Scrap. lib. de simp. temp. cap. 20. fapor autem falis licet proeniat a caliditate non est tam intensus, nec refoleuntur magis partes aquae ex quo patet aquam falium falfior esse, vt supra cum naturae facilius possent animalia, & naues portantes magis portante, nauigare per mare vnius maris, & etiam experientia patet: nam vni vni tunc inuenitur obstruatur in mare transfmutatur, & diu innotet, videtur aqua dulcis pluuia: si liquidus per porositates vtrius loci, & partes terra. & crasse percolare minime poterit, quae delitescat ab aquae partibus tenuissimis, & subtilissimis relictis, & diffusis in caloris Solis concretae, & denotant, fit fal pleudum, & hoc alio modo fieri etiam possit in solibus salicet, & mineralibus, & tunc est terra adha. & incinerata vi ignis subterranus aduentus.

Tertio aduertendum est ex ipse Arist. 7. & Doct. fandum, in praesenti, & lect. 2. quod alioque calidos solis, vt supra remanet dictis, eleuacione vapores ex aqua maris, & ex ea libid, quod est dulcis & porabile, quia est leuissimum & subtile, partem est eleuari, illud autem quod est falium, quia grauissimum, manet deorsum, quod in proprio loco: nam libid, ceter locus maris fit naturalis aquae in quantum aqua sublimioris tamen est etiam locus naturalis aquae maris, eo quod talis aqua manet deorsum propter eius falfitudinem: ratio deorsum est magis grauitatis adha. accitacione corporibus animalium cibum accipieribus: nam de illo quod calidum & humidum est, attrahit a facultate medico calore ad nutriendum omnes corporis partes, illud autem superfluum, quod relictum, est graue, amarum & falfum, non propter hoc venere est solum locus naturalis superflui & crassi, sed est etiam locus naturalis cibi, superfluum autem de fide de fide ad infertora, ita quod similes locis maris est naturalis aquae: tunc enim aqua falfa descendit usque ad conuocatum aquae notum afferunt lib. de sensu & sensato, cap. 4. & lect. 10. in fine, vbi ait, quod omnes feces animalium sunt falfae, & amarae, & cocludunt, quod omne illud, quod facit calor caelestis in exterioribus corporibus

Y 205

bus facit calor, naturalis in animalibus scilicet attrahendo, quod dulce & potabile est, quia magis tenet, & est facile & relinquendo crassum quia salum est & graue.

Conclusio.

79. **A**qua Maris fit salda duplici ratione tum quia illud quod dulce est & potabile eleuatur ratione caloris Solis: salum autem quia exhalet remanet deorsum: tum etiam quia exhalationes calidae & sicce aduiscunt quante amaritudinem & cum decedant ad mare, permiscetur cum aqua quae aduiscit saporem saluum, non aliter ac si aqua transfunderetur per cinerem. Conclusio haec est beati Anselmi 1. de imaginatione mundi, cap. 21. & beati Damasceni 1. Orthodoxy fidei, cap. 9. et etiam Hippocrati lib. de aere, locis & aquis, rex. 17. Arist. in praesenti, cap. 3. & Doctoribus sancti Ies. 6. etiam cum tenet ipsemet Arist. 13. scilicet problemat. 15.

80. **E**t probatur ratione quod primum partem Sol medio modo & tamne caliditate aquam maris, sed ad illam caliditatem sequitur eleuatio subtilitatis aere tenuissimi, quae quia leuio est, supereminet quae autem crassior est, remanere debet: ergo cum sal sit quadam species terrae, cum leu pars crassa, grauis & terrena remaneat, salda erit. Dices non probat aquam maris esse saluam, ex eo quod eleuatur pars tenuis & aerea, & remanet crassa, & terra, fides probatur parte partem crassa & terrena remanere, sed non propter hanc causam probatur autem partem saluam, sed ad illam caliditatem in aqua maris remanente, si fapor dulcis & saluus simul reperirentur in mari, & de fapor dulcis referretur in partibus tenuibus, saluus autem in crassis: tunc tunc probatur ratio est resolutione partium tenuium, in quibus inuenitur fapor dulcis, remanent crassas, in quibus reperitur fapor saluus. Dico rationem tunc probare ex resolutione partium tenuium remanentem partes, quae saluae debent esse: nam cum fapor saluus nascatur ex permixtione terrae aduiscit cum humido aquae insipido, & aqua maris fit permixta talis et terribilis & aduicia (vt in probatone secundae partis patet) resoluatur partibus tenuibus, remanent partes crassae, terribiles, & aduiscit permixtum cum aqua & aduiscio caloris Solis reddunt salda. Cōfirmatur. Superiora in mari crassiora sunt quam profundiora, vt Arist. et 2. 3. problematum 15. sed hoc prouenit ex eo quod Sol attrahit quod aëreum, saluum & potabile est, & quod relinquuntur, infansum debet esse. Et licet quod graue est, oportet, quod fit saluum: & sic in profundo maris partes saluiores debent esse, quam in superfici-

cie, non valet: nam cum ex partibus aquae superiusibus eleuatur pars tenuis, necesse est aduiscio remanere, & aqua dolcedine, quae saluiores sunt, & proper caliditatem superfluent, licet commoueatque ad medium maris, vt expostem Aristot. pronunciat sectione problematum citata 27. & 31.

Secunda pars conuersionis probatur. Exha. 81. lationes fumosae, calidae, siccae & aduiscit quae eleuatur a terra conuiscit amaritudinem: vt patet de fumo & ignis leuato ab igne qui est amarus: sed ille licet ratione caliditatis eleuatur ratione frigoris vel ab aere delatissimo & descendit. Ergo permixtum cum aqua maris salda reddet debet, & haec etiam erit alia causa, quare partem superius tenuis saluiores sunt quam profundiores: Nam cum his permiscetur praedictae, exhalationes aquae in superiusi parte saluiores reddunt: Sed contra ista aqua maris reddunt salda pro rationibus dictis in conuisione quare aqua fontium, fluminum & puteorum & locorum cum permiscetur aëri exhalationes aduiscit & partes superiores ratione caloris eleuatur saluum non reddunt salda sed potius remanent dulces & potabiles. Respondetur quod Sol non innotatur verosus aquas fluminum, Puteorum, & fontium sicuti innotatur verosus aquas: nam cum Mare fit omnis terra, tunc radii solares reflectuntur & magis calcit ab ipso Sole, quam reliqua aquae quae fit maior resolutio partium tenuium: nec ex tanta copia exhalationum aduiscit permiscetur cum aquis fontium & fluminum, licet permiscetur cum aqua maris, & etiam quia ex compositione aquarum fluminum & fontium exhalationes aliquae, quam cum permiscetur, cum terribiles sint, aduiscit terrae & subsident. Quare si dicat totam aqua praedicta in profundo fluminum & fontium debere esse salda dico, quod si non sunt salda, sunt minus dulces. Sed dices: Aque aliquorum fontium, puteorum & fluminum constant fapore saluore quod quendam aduiscio aquae fure facit, & a aqua maris: dico praedictas aquas esse saldas, vt ait Arist. & Doctor sanctus in praesenti, quia pertinetur per loca saluissima: nam ignis reperitur aliquando in cauetis terrae, vt supra remanet dictum, igniuirque terra, & postea ignis extinguitur, & terra conuiscit remanet ad medium cineris, & aqua pertinetur per eam non solum fapore saluore conuiscit, & videlicet sulphureo, vel aluminoso: nam etiam terra ex perditio combustionis solet fieri sulphurea, & alba balnea naturalia, quae in aliquibus regionibus in ueniuntur, sunt medicinalia, & praecipue vtilia

ad

ad morbos causatos a causa frigida, vt sunt passionem neuorum, paralysies, conuulsiones, &c. Nec etiam valet, si aliquis dicat aquam maris indolorem debere propter mixtionem aquarum dulcium in eam instantiam, & phantasia nam cum Sol contrahit resolutio multum de partibus tenuibus, licet conuiscit fluant aquae dulces, non sufficienti calore fallentem, cum minor fit continua resolutio praedictarum partium, & permixtio exhalationum, quam ingreditur aquarum dulcium, quod tamen dicendum est de pluuia: nam licet eleuatur multum vaporum quatuordecim ex mari, & generatur aqua dulcis, non est sufficienti ad indolorem, siquidem ipsemet aquae pluit venae Australi flante, & tempore Autumnus pluuia exhalationes calidae, & ideo grauioribus, vt ait Arist. & Doctor sanctus in praesenti: nam Aristot. cum fit calidus, & loca maritima fuit etiam calida, siquidem ad loca magis accedit Sol, & immoratur, & quia magis humida sunt, vt ait Galenus 3. Aphorismorum 14. & Doctor sanctus in praesenti, & minus habeant de humiditate, haec de causa exhalationes calidas & siccas magis eleuat Aether, & causat pluuia tendentes ad fallentem, Autumnus autem quia eleuatur pluuia exhalationes calidae & aduiscit praecedente tempore aëreum constant multum de terribili, ideoque pluuia eo etiam tempore tendit ad fallentem: Sed contra, potius autem, vt sic dicitur Arist. de locis frigidis, quia currit a polo Antarctic, qui est frigidus, ex eo quod distat multum a Sole: Respondit, licet hoc fit verum, nihilominus tamen transe ad nos per loca calida, & sicca maritima, & felice ideo calidus & siccas, vt aiat Arist. & Doctor sanctus, sed si iterum quartas, quare ex hoc oportet eleuatur ab aqua salda fapor dulcis, & similiter ex vno & ex alio, & de aliis ex elementis rebus humidis: Respondit. Doctor sanctus hoc prouenit ex eo, quod aqua est principium omnium rerum humidarum, & cum res humide conuiscit virtutibus aquae: mixtum est, & concretionis aqua producit fumor simile: si quidem omnia resoluuntur in suam principia.

81. **A**d argumenta in principio articuli posita respondetur: Et ad primum dico aliquos credidisse Deum dominum nostrum indifferente aquae maris fallentem terro: hoc aquae dicitur vnum in locum descendit inter quos fit Aquas Bassilus Hom. quatuor Hexameron, & Ditus sidioris lib. 17. Ethimologiar. cap. 14. Atamen non propter hoc creantur fumor saluum sed post tres dies fallentem aduiscit fumor est causis in conuisione dictis. Ceterum licet sit hoc vel non, Respondetur

Ferrandez in lib. Meteor.

ad Argumentum propter causas finales. Mare fallentem esse, prima est vt patet duo viuatur, nam piores marini in aqua dulci cito pereit vt experientia constat. Et ratio est quia caro coctum est attritione aquae saluae sic magis composita & dura: secunda causam finalem assignat. Aristot. 7. politicorum cap. 6. videlicet propter mutationes medijs quibus afferuntur res ad cōsumtionem esse necessitate, & ad hominum Societatem conseruandam: haec etiam rationem aduiscit Sanctus Thomeo. Item 2. de praesentia, & Dicitus Chrysolomus lib. 4. de cordis conuisione cum cum aqua maris fallis velus luti, vt ait ipsemet Arist. & sanctus Doctor in praesenti. Quare multo melius nauum pondera fallentem. Quod confirmat Pitarachus lib. de casibus maritimois quor. 7. & propter alios vtiates ad vitum necessarias aquam Maris fallentem esse dicitur, siquidem ex illa fit sal vt remanet dictum, & sic dicitur a fallis & medio illo perferuntur multae res ad purrefactionem, ipsemet mare praefertur ad putredinem & non est mirum, elementum esse in loco naturali, & esse extra fua naturale dispositionem ad aliquas vtilitates: nam aëreū etiam in suo loco naturali, & aliquid est extra naturalem dispositionem, videlicet ad aliquos vltus Animalium necessarios ita similiter dicendum est de aqua & de terra.

Secundo respondetur mare vt mare esse in loco: nam vt est graue & fallentem peso locum quem modo occupat, quod respicit magis patet ex 3. notabili.

Ad secundum Argumentum respondetur 84. quod quomodo elementa transfuruntur substantialiter non transfuruntur secundum motum, sed secundum partes: alius machinam distinetur: quod autem transfuruntur accidentialiter, transfuruntur secundum de tota.

Secundo modo Respondetur, quod quod si hoc cleuat partem tenuem, & potabilem ex omnibus partibus maris eleuatur, quare omnes partes partes in quibus eleuatur praedictae partes tenues & potabiles remanent crassae, & graues quia ratione saluae debent remanere & praecipue cum exhalationes fumosae cum eis permiscetur & sic mare secundum totum fallentem debet esse. Ad 2. bene ibi ad respondit duo quod non disponitur aqua maris media Gallicae ad corruptionem propter causas finales in responsoe primi argumenti positis & licet corporatur focundam partem cetera reliqua Elementa, non corrupturam fecundati toti, cum quia mare est in suo loco naturali in quo conseruatur: tum etiam quia cum fit veluti luteam eius forma est dispo-

Y 3 6120

sitio qua conferuatur, & sic aqua maris non est pura aqua, sed velut aqua crenata qua participat de terra. Ad 4. cū sua cōfirmatione patet solutio notabilis. Ocasione repositionis iugamenti est articulus p̄gens.

ARTICVLVS V.

Vtrum mare sit perpetuum.

86. Non est dubium de perpetuitate maris à parte aëris, & à parte soli si quidem fides tenet mundum fuisse creatum à Domino nostro: nam hæc propositio hypothetica est, & verissima si totus mundus creatus est mare et creatum, cum fit pars eius, similiter hæc fit mandus deficiet mare etiam deficiet, sed dubium est. Quomodo mare durasset à principio mundi vsque adhuc, & durabit vsque ad finem eius, cum tanta aque resolutio medius vaporibus ab eo cleuatis reperitur à principio eius creationis vsque ad finem defitionis & tam æquale inuenitur hoc sic licet creatum fuit.

87. Et ratio probatur hoc mare non semper fuisse à principio mundi vsque adhuc: Resoluitur partes aque in vapores, & iterum est illis generatur aqua: ergo hoc mare non est idem, ac per consequens non semper fuit: Antecedens patet ex articulo antecedenti, Consequens etiam patet: nam diuersa aqua est, quæ generatur ex vaporibus, ac fuit illa, quæ à principio mundi fuit creata.

88. Secundo arguitur: Mare constituit materia prima, quæ est principium corruptibilitatis: ergo à principio mundi vsque adhuc tam corruptum erit, & aliud de nouo generum, alia esse licet corpora coelestia & si vsque adhuc corruptum non sit, est vera altera propositio hypothetica hæc: *namque corruptum* nam eadem causa corruptio referitur modo, ac reuera fuit antea, & reperitur.

89. Tertio arguitur: Vbi nunc est mare, aliando fuit terra: & e contra, vbi nunc est terra, aliando fuit mare: ergo corruptum fuit in vno loco, & in altero aliud mare genuit. Antecedens est Arist. & Diui Thomæ in fine lib. horum, vbi sunt Ægyptum aliando fuisse aquis submersam: autem excelsata est, & maxime circa mare rubrum. Consequens est certa: nam sic defecatum fuit mare, & aliud inuenitur, per nouam generationem vel creationem restaretur. Et confirmatur: nam excelsata mare per se ponit totum resoluti: ergo cum eadem sit ratio de partibus, & de toto, si partes maris resolutæ sunt, totum resoluti potest, ac per

consequens non perpetuum. Pro explicacione istius articuli aduertitur. 90. Item est tripliciter posse aliquid esse idem numero nunc, ac fuit à principio vsque generationis, vel creationis: vno modo secundum quandam æqualem rationem, id est, quando ipsamet res renouatur, non secundum se totam, sed secundum partes, & licet omnes partes sint renouatæ, cum sint de nouo genitæ, & repositæ conuincitur cum reliquis partibus præcedentibus, idem secundum hæc æqualitatem est idem numero, ac fuit in principio vsque generationis, vel creationis: nam quemadmodum in artificialibus hoc contingit, ita similiter in naturalibus: Cathedra autem de nouo facta post longum tempus veteris, & secundum partes, & non secundum totam renouatur: nam ex frõdione vnus tabula alia apponitur de nouo, postea autem alia vetus & alia noua conglutinatur: tum autem Cathedra eadem numero per istam æqualem, ac fuit à principio vsque fabricata, licet omnes trabes ab ea auferantur, & alix de nouo apponantur.

Secundo modo remanet res eadem numero nunc ac fuit: in principio est identitate numerica materię: nam licet resoluantur aliquæ partes illius in indiuisibilem aliquam materiam fuit creata, vel genita remanet à principio vsque ad finem, si quidem non resoluta tota materia idem res est perpetua. Tertio modo ex identitate forme, homo enim idem est numero, & post diem Iudici ac fuit à principio vsque generationis est identitate forme, & post diem Iudici etiam est identitate in sui mat.

Secundò aduertendum est amphitremicam fœcure Oceanum nunquam resoluti posse secundum totum, eius materiam in tam cum sit nimis profundam: aliter solis non est sufficienter resoluere partes aque que sunt profundiores, & sic eadem materia aque remanet nunc ac fuit in principio vsque creationis: reliqua autem resoluta resoluta fœcure sit tota vsque desoluitur inextinguibile profunditas si quidem vis Solis interioris potest ad resoluendum partes aque que in profundo resident.

Prima Conclusio.

Mare est idem numero nunc ac fuit in principio vsque creationis est identitate numerica materię. Conclusio hæc probatur: Oceanum est immense profundum: Ergo materia qua fuereantur cum distet à causis à quibus dispo debet ad aliam formam minime alia forma informata est præter formam

nam aque qua à principio fuit creata. Si dicatur materia amphitremicæ eadem cum materia reliquorum: Ergo appere debet aliam formam: alia frustra esset eius potentia cum non resolutur ad aliam: dico verè appere aliam formam quæ est eadem cum reliquis materiis. Ceterum non est frustra eius potentia, nam reducibilis est ad aliam toties quoties reperitur agens valens inducere dispositiones ad aliam formam, & sic non reperitur, vel si reperitur attingere minime potest ad eius profunditatem: idem non resolutur: effectus autem fructusque si non effectus reducibilis toties quoties reperitur agens cum procedat non redit ex impedimento.

Secunda Conclusio.

Reliqua Materia fuit perpetua secundum quandam æqualem. Probatur: quia resoluta sit tota aqua maris, cum autem non sit resoluta æqualitatem totam sed secundum partes: vbi sic fit genita & apponitur & conuincitur cum reliquis idem est eadem vel dictum fuit in primo notabili. Secundum hæc conclusiones videtur quod sit respondendum ad duo priora argumenta & ratione tertij argumenti proponitur præfens articulus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum vbi fuit Mare in terra arida, & habitabilis: & e contra, vbi fuit terra habitabilis modo sit mare.

96. Et videtur primo quod non, ex loc. cap. 38. & dixi huiusque comitatus & non præcedit amplius, & ibi confingit tametsi fustas res, & Psalm. 104. Terminum passij qui non transgredietur neque conuertetur aperire Terram: & Hieronimus 9. post aperire terminum mari, præcipuum sempiternum quod non præterit: Ergo non potest procedere ad occupandum & huiusmodi terram aridam & locum relinquendum quem antea occupabat.

97. Tertio arguitur. Eadem est ratio de omnibus tribus Elementis: ac de Elemento aquo fedit nullam elementum transfuratur: vbi nunc est ær, fuit ignis, nec e contra vbi fuit ignis modo est ær: Ergo similiter dicendum est de aqua maris scilicet que tempore fuit vbi modo est. Maior patet: minor probatur:

tur: nam si transfuratur de vno loco in alterum machina vnusque destruetur & ceteris violenta.

Tertio arguitur. Aqua maris est in loco naturali vbi art. 4. fuit dictum: Ergo nullo modo moueri debet à suo loco nisi mota, & cum non sit motus quod valent mouere mobile tantum motu animæ moueri possit de suo loco in alterum: Confirmatur vnumquodque Elementum conseruatur in suo loco naturali: Ergo aqua maris cum sit in suo loco naturali hinc conseruata est à principio vsque creationis vsque adhuc, ac per consequens nunquam mutata est.

Quarto arguitur. Si mare modo non occuparet locum quem à principio mundi occupabat fedit alterum: hæc propositio hypothetica vera: si mare mouetur ad huiusmodi terram aridam mare potest naturaliter inuadere totam terram ac per consequens possit fieri naturaliter vniformis diluuium. Sed hoc est contra Arist. lib. i. homin. cap. 14. Ergo terra que modo est arida cepit fuit, & mare quod à principio mundi fuit creatum modo est: & etiam vbi fuit: Antecedens probatur. Nam si vna regio possit naturaliter huiusmodi à mari etiam potest altera, & altera, ita non est inuicem ratio vnus quod alterius: Ergo etiam vnusque terra, ac per consequens vnusque diluuium.

Quinto arguitur. Operetur mare esse in loco decliuari, ac est terra proper consequentiam animalium: Ergo si ortus si mare occupat terram aridam talis decliuat, & profunditas manifeste erunt, cum remanere debeant, fedit nunquam apparet, nisi nec apparet, & mare semper est, vbi fuit creatum: quod si dicas non apparet, quia iterum à terra cooperit fuerunt. Contra quia non reperitur modus quomodo à terra cooperit fuerunt, quod si aliquando reperit fuerunt, apparet, vbi dicatur.

Secundo arguitur. Nulla historia afferit, quod vbi modo habitant animalia, aliando quod fuisse mare: nec e contra, vbi nunc est mare, fuisse terram ergo falsum est assignare mare transfuratur ad huiusmodi terram aridam, & desinare locum, quem prius occupabat.

Sextimo arguitur: In terra arida reperitur terra maximi & celi montes: ergo ad cooperiendum necesse est aquam ascendere fursum: Tum sic: iniquum graue ascendit fursum, nisi vacui periculum timeatur, & si alio modo inuadatur, mouetur motu præternaturali ergo mare quando moueri debet ad occupandum terram aridam, non fit motu vacui periculum, minime mouetur, nec moueri debet motu uolento, siquidem

vniqueque res mouetur motu naturali. Cōfirmatur: si predicti montes altissimi non fuerint semper, vbi modò fuit, sed ibi fuit aliquando mare, certum est postea fieri: & ab aliquo agente debent fieri, ut cum nec tale genus terrarum fit ab H. Iosioribus, nec modis per quem fuerunt de nouo facti, certum etiam est predictos montes semper fuisse vbi modò fuit.

106. Pro explicacione istius articuli, primò aduertendum est ex Aristotele & Licodoro S. lib. primo horum, cap. 4. lect. i. terram arctibus consistere sicui arctibus: ceterum in animalibus non verè arctibus in terra autem inoproprietabiliter, & fit animalia facitque partium arctibus secundum fœta, terra autem non secundum fœ totam, sed secundum partes ratione caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis: nam crescente humiditate in vna parte, certum est diminui siccitatem ipsiusque partis, & crescente caliditate, & siccitas diminui debet, & totum hoc propter ratione Solis, ex maiori, vel minori eius caliditate, & ex maiori, vel minori participatione motus corporum celestium, quare si Sol medio suo lumine & motu magis calefaciat vnâ partem quam aliam, & modo suo motu propter situm terræ magis appropinquat predicta pars, tunc remanebit calidior & sicca: & de cetera, partes que minus participant de Solis lumine, & eius motu diu etiam permanebunt infrigidatæ, & humidæ ac per consequens aqueas in tantum quantum dicitur minus participatio lucis solis & eius motus: hæc autem transmutationes imperpetuum mouentur: quare quod autem patitur in vna parte, siquidem terra tempore Veris proferat: nam pueritia est calida & humidæ tempore autem æstiuo inuenit: & inuenitque est calida & sicca: tempore Autumni rediunt intertempata, modò frigida, modò calida, modò humida, modò sicca: quia ratione Autūni est tempus morbosum, vt ait Galenus lib. 3. Aphor. 9. 10. & 21. tempore denique Hyemis frigiditas ratione frigiditatis, & siccitatis, & hereticæ redditur: sicut fuit quæ: quod autem temperata predicta reperitur interea futurum patitur, patet nam quod nostra terra est calida & humidæ, vel in Veris, in altera parte terræ non est Ver, sed Hyems, vt patet experientia, siquidem quando in Hispania est Ver, in India est Hyems, & de reliquis anni temporibus, vt affirmamus, qui de illa Provincia migrant ad nostram, & hoc experimur in aliquibus Hispanis partibus: hæc proinde, quod aliquando videmus deficere fontes & alibi renasci:

partem ratione flumina in aliquibus partibus diminuantur, vel in totum deficiant, & in aliquibus partibus renascuntur, & aliquando augentur, vt valent inundare ciuitates, quæ prope ea sunt, & tandem eas desualare.

Secundò aduertendum est ex eisdem authoribus predictas transmutationes non fieri subito & affatu, sed succellit, & paulatim in longo tempore & prope magnas partes terræ: quare ex interitis omnium hominum degitum in illis partibus nulla memoria illarum transmutationum remanet in paribus in degentibus loco illorum alibi temporibus, & in ipsis terræ partibus, & modo minus inuenitur remanentia solis, ad hoc multo minus in vniuersa parte degitum: nam cum aliquando homines periret exalimento rum deficta vel hac de causa transfugerent de vna provincia in aliam, vel deficerent ex agritudine subito interficiebantur, vt sunt morbi pestilentes vel in prelis in quibus homines etiam cito interficiuntur, alii autem homines remanent quieti quando non mouentur ad pericla, & quando nutrim possunt: ex his omnibus sufficillius, & alius qui apud nos non sunt, hæc transmutationes marium, fluminum & fontium.

Prima Conclusio.

108. Vbi modò esse mare fuit aliquando terra arida habitabilis, & postea iterum esse mare: similitur vbi modò est terra arida habitabilis fuit aliquando mare, hoc autem intelligi etiam debet de fluminibus, fontibus, stagnis, & lacubus: conclusio hæc est Arist. in eodem cap. vltimo, & sancti Doctoris ibi, & probatur i. ex Rege David Psalms. 106. per hæc verba: *Posuit flumina in desertum, & exiit: aquarum in sim. terram fructiferam in salisugnem in mollia habitatum in ea posuit desertum in fagna aquarum & terram fecit aqua in ceteris aquarum: coluicant illis ceteris: & constituerunt ciuitatem habitationis, & seminauerunt agros, & plantauerunt vineam, & fecerunt fructum naturæ istius. Idem affert facta, pag. Regulæ cap. 17. & 3. probatur ratione defunctæ prædicti Aristotelis Ex maiori vel minori participatione caloris fit aliqua terra arida vel humida, frigida vel calida: sed ex tali transmutatione debet fieri aqua vel arida: si aqua remaneret eius ariditas, & si arida remaneret eius humiditas: tempore ergo eius humiditate debent fieri stagna, & si eius flumina, est contra autem ex eius ariditate euocantur fontes, stagna, & per consequens flumina genita ex his necesse est*

est exaridat: Ergo vbi modò fuit flumina, fuit terra arida: & iterum potest esse: contra autem, vbi modò est terra arida aliquando flumina fuerunt & poterit iterum fieri terra sicca: modo sic patet de mari, nam certum est abundare ex excessu caliditatis, vnde de hæc prædictis hypotetica est veritas: vbi mare abundat per fluitioris excrecencias, sic autem eorum licentia recedere debet, ac per consequens locus à quo recellit sicca remanere debet, & locus siccus ad quem accessit humidus remanet.

Confirmatur. Anniis diuiditur per diuersa tempora in Hyemem Æstiuam, & reliqua duo, & in istis temporibus solet hyems prolongari aliquibus regionibus in quibus abundat corpus ariditatis, & contra autem, & est calidior durare in aliquibus prouinciis, & abundare in siccitatibus, quare necesse est fontes, & stagna à quibus flumina originantur exiicari, & consequenter ipsa flumina: Ergo mare quod crescit per illas partes per quas flumina in ipsam intrant deficiat terram aridam, & peralas partes que prius fuerunt aride per quas noua flumina quædam ipsam intrare accrescere debet.

106. Secundò confirmatur exemplo quodam de catalismo id est de Dyuidio partiu facti tempore Deculcanis Imperatoris: nam excessu inbrum per longam hyemem in quadam terra parte Græciæ id est in Ellada antiqua fuit concitatum.

107. Tertio probatur Conclusio experientia: adducta ab ipsomet Aristotele est sitis repore Homeri Ægyptus superior habitabilis fuit: vbi iterum reperta fuerit præstantissima ciuitas Thebanus, de qua Homerus in mentionem facit certum successu Nilii ad quadam loca inter desertica, & hoc indubitanter deperdit fuit prædicta habitabilis, postea tamen hostis Nilii clausi vno excepto, cines loca loca terram preparatur, ratione cuius inuenta fuit inferior Ægyptus apertior culture, & habitatio omnium animalium, & fabricata fuit illa celebri ciuitas Memphis diuina, & postea vocata fuit ab Heliodoro Siculo Zibone, propter centum obia, quibus orata fuit, quæ quidem tempore Homeri non stabat propter descensum Nilii, & quia alio tempore defuissent prædicti Homeri per alii partem terræ fieri, & Ægyptus inferior remanet habitabilis.

108. Quarto probatur Conclusio aliâ experientiam temporibus Troianorum ad Argiuorum stertis inuenus facti, & eodem tempore ager Missenorum fertilis: & eouitã verò recedente humore ex vno agro in alterum, ager Missenorum sterilis reddidit, & ager Argiuorum fertili & irriguus.

Quintò probatur conclusio ex ipsomet Arist. siquidem sit duas columnas ab Hercule fuisse positas in finibus maris aquarum, & quod vna processit tempore reuera fuit submersa in mari, & quod altera distabat à mari per maximam distantiam.

Secunda Conclusio.

109. Aliquod mare Oceanum scilicet, & alia quoque flumina non mutantur de loco in quo fuerunt creata, vel genita: sed ibi existunt à principio fuit productio vsque ad hoc, & permanebunt vsque ad finem mundi: permutari autem possunt secundum aliqua loca, & propinquas locas: Conclusio hæc tres partes, prima probatur: Oceanum est locus naturalis omnium aquarum ergo penitus ad illum locum aqua debet fluere, quoniam ipsam mare ad alterum. Secundò probatur conclusio: Oceanum est immensè profunditatis: ergo si motum fuisset de vno loco in alterum, locum à quo fuit mutatum, maximè excauatum reperiretur, & locus ad quem mutatum fuisset, deberet cauari, vt implecerat tantâ aqua multitudine. Tertio probatur: Oceanum est manus totâ terrâ ergo in tota terra non reperitur locus, quom occupet ipsam mare magnum. Antecedens est intum, Consequens patet: nam terra continetur sub aqua.

Secundâ pars conclusionis patet: totus Orbis permanere debet, sicut fuit creatus & immansibilis Amphitrytis propter æuitatem vitam certam fuit in loco vbi modò est, vt terra discoperta esse: ergo dum animantium vita perduraret, quod erit vsque ad finem mundi, perdurabit etiam Amphitrytis in suo loco situram.

110. Tercia denique pars conclusionis patet experientia: siquidem inueta Amphitrytis reuera facta per aliquod tempus exaridat, & per alterum hæc: ergo signum est permutari Oceanum per loca propinqua.

Secundò probatur conclusio: idem causis quibus reliqua maria & flumina permanunt de vno loco in alterum, eisdem mens permutari poterit Amphitrytis: sed Oceanum propter immensam profunditatem non potest totaliter mutari, ac per consequens exaridat: nec terram distantem hæc medietate: ergo modis diuis causis, cum permanere debeat secundum loca propinqua permurabit.

111. Probatur etiam de aliquibus fluminibus: nam aliqua flumina nascuntur, & fluunt per loca montuosa, defera, lapidosa, argillosa, sicutique per terram minus densam, circa quam reperitur profundissime cauentis ergo

ergo caufe, quæ valet perturbare reliqua flumina, hæc perturbatio non poterit, nili fecundum loca permaxima propter terræ densitatem, & lapideam. Propter deferta, & quæ in profundis cauentis fufcipiunt maxima humiditas quantitas.

114. Secundo probatur de aliquibus fluminibus exortibus à Paradiso, cum vique ad huc percurrunt per eundem locum per quem curabant à principio suarum originum. Ad argumentum in principio articuli posita respondetur: ad iob autem dico istius Summi Creatoris aquam vique hoc venisse, & non procedere posse amplius: certum non potest hoc impeditur non humefare aliquando terram aridam, & desecare locum, quem antea occupabat: istud autem Dominus aquam nullo modo procedere amplius ad humefactam totam terram: nam si totum humefaret, animantia destruerentur, & desecarent, nec autem deseciant, necessarium fore terram dīcooperari, & quando mare & flumina transmittunt de vno loco in alterum, locus qui antea fuit humidus, sicus remanet ad habitacionem animantium, hoc autem patet ex Psalmi 104. allegato aduersus conuersionem, videlicet: *Terminus palafis, quem non transgredietur, neque conuertetur operis terram*: idem respondetur ad Hieremiam.

115. Ad secundum argumentum respondetur diuersam esse rationem de omnibus Elementis, ac esse de aqua & terrarum duo Elementa, ignis scilicet & aer, occupant flua loca: at verò aqua & terra non occupant flua loca: nam si occuparent, terra deberet colorari sub aqua, cum superficies aquæ sit locus naturalis terræ. Ceterum propter animantium conseruationem terra dīcooperata manet, & propter rationes supra dictas occupat aqua aliquando diuersam terram.

Ad tertium argumentum cum sua confirmatione patet, quod fit dicendum. Ad quartum argumentum respondetur concedendo totum: nam illud etiam conuenient ad frivisionem. Elementorum: ex eorum non fuit conuersionis propter animantium vitam.

- Ad quintum argumentum bene istud ad modum quo cooperatur loca decliuosa, quæ antea occupabantur à mari est, nec, ut aqua fluuialis, & riuula quadam, quæ omnia valde implere cauitates decliuas ab aquis: occupatione responsio fepem arguentis articulis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in principio Mundi creationis montes fuerint à Deo Domino nostro creati simul cum terra creatura, vel an postea sponte fuerint producti, & iterum possint destrui?

Arguunt primo à Deo Domino nostro creatos fuisse simul cum terra creatione ex Diuo Basilio homilia 4. Exameron, lauseno, & Eualbio adferebent in Psalmi 101. terram simul cum montibus à summo Creatore creatam fuisse, & etiam deducipote est facta pagina, siquidem mox ante diluuium iam reperiebatur, et per patet ex Genesis cap. 7. ubi scripserit esse aquas diluuii sic, & cap. 8. arcam 17. die mensis septembris quæstule lupet montes Armeicie, & primo de mensis diebus montium cacumina apparuere: ergo læcet aqua producta montium poterat esse impensæ aquarum diluuii, si antea producti fuerant à summo Creatore, sicut autem sententia adheret Ludouico Sepulchro libro de aëtris, aquis & locis, conueniens super numerum 1. per hæc verba: *Quæ cum montium generationis causam querit, vtiq; etiam celi, maris, & fluminum generationis causam querit inspicere: respondendum est quod flumina, & lacus, & mare summo illo terræ omnium, & sepositissimum opesce ad hominis vicia commoda produxit, ita & montes.*

Secundo arguitur: impossibile esse montes productos esse excollos, & si reperitur destruiti debent, & sic terra plana deberet esse terra omnium. Elementorum est grauis ergo eleuati non potest ad montes conuertendos. Antecedens recipitur ab omnibus Philosophis, & consequens patet: nauitelli sursum altitudine: sed si seipsa non potest eleuari, cum sit grauis, an potest descendere debet, nec ab alio agente, cum nullam agens inuenit potest, quod tamen terra quantitate possit eleuari, siquidem vires agentis maioris debent esse, quoniam resistentia tantæ multitudini terræ: ergo montes conuerti non possunt naturaliter. Confirmatur vicia montuosa conuerti multis & magnis lapidibus, cum non nihil grauitate iter præditis, potius deorsum debent ferre terram, quam permittitur sursum eleuari: ergo conuerti montes à causa naturali minime poterunt.

Tercio

118. Tertio arguitur, in æquali grado grauitas est terra plana, ac est terra montes conuertens ergo cum illa est terra sit naturaliter in suo loco, ita & illa que montes facit erit prænaturaliter, cum sit excessiva. Antecedens est notum, nam quæ montes conuertit, & quæ plana est, eisdem speciei sunt, ita & est eadem numero: ergo eadem grauitate conuultibus. Consequens probatur, nam quæ est terra plana, in loco conuerti uentis facit natura, cum finata sit deorsum illa autem quæ montes facit, in loco superiori est, ergo in loco prænaturaliter collocatæ.

119. Quirto arguitur: non est maior ratio, quare terra montes conuertat sit in loco superiori, & non sit terra plana. ergo vel illa quæ montes conuertit conuolat alia natura disticta ab illa quæ est plana, vel montes ab illa non conuertitur.

120. Quinto arguitur & probatur, montes destruiti debent iterum montes afflicti descendit maxima conuolutio aquæ, quæ secum fert terram multitudine: ergo cum sit afflicti descendit terra montem facientem, tandem desinent, ac per consequens à principio eorum vique adhuc iam iam desinent.

121. Vltimo arguitur, si propter aliquam rationem fieri debent montes, esse ex maxima mutationibus temporum, siquidem ex his regiones redduntur ægretæ & montuosa, vt ait Hippocrates libro de acie locis, & etiam, prope plures, in quo ait, vbi enim quædam generatio causam potest inspicere: tempora faciunt maximas mutationes: de quæ quantitas illi regio aggressi admodum ac maxime inæquali exiit, inueniuntur montes plurimos aquæ densos, atque canopos & præta, vbi autem non valde variant tempora, illa æqualissima regio est. Sed hæc ratio nulla est: ergo montes nequeunt fieri modo, sed à principio mundi fuerunt creati. Minor probatur. Mutatio temporum fit ratione qualitatum: sed qualitas solum alterat & non montes localiter. Ergo cum sit conuersionis montes necessarium sit conuolutio lacuum, & terræ multitudine: quæ ratione fit: pro se caloris cumulari neque, nec non teporibus debent.

122. Pro explicatione istius articuli primò attendendum est: montes esse quasdam terræ eminentias, ipsam ornantes, destruitur atque decorem reddentes, destruiturque etiam ad regiones vt falobrosas & furmotes redduntur ciuitates in eis fabricatæ: nam modè illa magnitudine impediunt templas venotum, quæ riuarum ciuitatem & limpositotum edificotum causare poterant: nam si ab aëre uentibus fuerint uelutur, facie conuolutas & deserte plures, in eis præposita sunt etiam fiesi, montes & ualles ex quibus

minare impediunt, nam falsiginatione aquæ terram salarent, & exsiccarent, & eam redderent infertilem, animalia etiam insubulibus degenerent, fuerunt etiam montes necessarii vt in uallis herbe fertiles repererunt, siquidem vt in plurimum aquæ ex montibus decurrunt, & fere per totum annum irrigant, quòd si tota terra fuisset plana, & montibus carere, irrigatio prædicta careret, & terra infertilitate repererunt, siquidem humiditas conseruatur ex uallis, quæ montibus descendit & per ualles permeant, & deinde tota terra quæ prope riuulos inuenitur, facilius germinat herbas & fructificat, vel contra autem à iugis arboribus diutius & melius uiuunt in montibus & in terra plana quam in uallis, qua sunt naturaliter ratione quibus in locis fiesi, scilicet in montibus nascuntur, & cum cooperiuntur, coruice durissima resiliunt facibus temporibus, quæ humiditas eorum qualicumque sit, corrigitur à fiesitate montium, idèd fuit longæ uis & necessitas ad ferendam memoriam, & ad domos & naves, & reliquas res utiles fabricandas.

Secundo aduertendum est quòd per tertium modum & præcipue fit maximè esse, potest terra eleuari circa magnam dilatacionem cum tere motus causetur, vt infra dicitur, ex aëre incluso in cauentis terræ, qui cum ibi quiescere non possit ex eo quòd non sit in suo loco naturaliter, quæ iterum, & medio illi motu cleuat totam, quæ cum supra prædictum aërem quærentem exitum inueniat, & nec uacuat, alia terra circumuoluta mouetur ad impendum locum quem antea occupabat ær qui exiit ad suum locum naturalem, & cum tere circouiciua deseret flos uallis, hæc enim esse causa: quæ semper ubi reperitur motus fiesi animalium reperitur ualles, & quantò montes excessi fiesi, ualles funt profundissimi, cum necesse fit, terram circouolutam, quæ uentibus magnam sparsit, quæ nimia aëris quantitas occupabit, sunt etiam profundiores: ex eo quòd aqua ex montibus descendens excauat terram, & si aliquando desat de montibus non descendat, ualles profundiores non sunt, aliquando autem reperitur spelunca in montibus, nam cum ær tenuior sit terræ, uulueres atque uita circouiciua mouetur ad occupandum spatium ab ære derelictum exirent, intrat ambiens & remanet spelunca, sunt autem ualles, nam cum terra quæ plana erat, ab aëre incluso fuerint uelutur, facie conuolutas & deserte plures, in eis præposita sunt etiam fiesi, montes & ualles ex quibus

Z. aqua

aqua maris, vel fluminum medio suo fluxu excavat terram circumvicinam, & multam quantitatem assidue transfundit ad aliquem locum, & ex assidua transfusione cumulat in tabulas, & sic montes, & ex excavatione aquarum fit vallis, & precipue hiis modis quibus fluvii montes accedunt, quod ventus partem terram ferat fecum, & montibus adhaerens, & sic adhaeret cum inueniat in eis resistendum, & transferre non possit versus aliam partem, ibi manet, & etiam ex assidua congregatione partem terrae, vel adaugentur montes, vel ex illo modo de nouo fiunt, hae enim est causa quare supra montes inueniuntur rupes & lapideum cum ventos partes crassas terrae non possit terram mouere de montibus, ibi adherere & conduntur cum aqua pluit, & per iuxta appositionem crescant, exaristando se aliqua partes partibus, inde fluit lapides, & aliquid ratione gravitatis descendunt de montibus, & in vallibus inueniuntur, quibus non implicat etiam generari solo modo, quo supra, ratione cuius, vel harum modo reperitur in locis montibus, quam in planis.

Prima Conclusio.

144. **C**ertum est aliquos montes fuisse creatos à Deo optimo, inaximo simul cum terra à principio creati. Mundis.

Conclusio haec patet ex primo argumento in principio articuli posito, & probatur ratio. Summus Creator creavit mundum perfectum, & omni pulchritudine pulchritudis sed terra constans montibus pulchrior est, quam si tota plana esset. Ergo cum montibus creata fuit à principio mundi. Maior est Aristot. de caelo, cap. 1. minor patet ex primo nobis.

145. **S**ecundo probatur, inter elementa pulchritudinis debet terra constare, sed si tota esset plana, non esset tam pulchrior quam montibus, ergo talis à summo Creatore creari debuit. Maior probatur, cum animalia in ea debent adhaerere, & precipue rationalia quae pulchritudinem amant, comensarii sunt pulchritorem esse, nam licet pulchritudo etiam recipiatur auditu, praesertim percipitur visu, & ut sic versatur circa partium magnitudines & variasum partium terrae positionem, & circa varias figuras & colorumque omnia in visum debent conspici, quare secundum Aristot. Meteor. cap. 3. pulchritudo fit definita visu, est perfectio compositi ex congruente ordine, mensura & ratione partium confusarum. Minor argumentum probatur, nam licet terra sit corpus simplex, ceterum maiorem compositionem

admitat quam reliqua elementa, quare aliqui pulchritudine debet constare, siquidem pulchritum non inuenitur in corporibus simplicibus, cum in eis ordo & mensuratio nullo modo reperitur, quare necesse est constare partibus heterogeneis, sed terra plana dissecta partium non constat fere constat montibus. Ergo plana non erit tam pulchrior quam montibus, & per consequens vel fuit à summo Creatore in principio mundi debet creari.

146. **T**ertio probatur conclusio. Summus Creator omnia creavit propter utilitatem animalium, & precipue hominum, sed terra montuosa maiorem utilitatem praebet quam plana. Ergo montuosa ab illo creata fuit. Maior est 1. Genesis. Minor vero probatur ex 1. notabili, consequentia est clara.

Secunda Conclusio.

147. **P**ossit creationem mundi montes sponte & naturaliter generantur. Conclusio est Doctoris sancti super lib. 1. de probatur ratione. Primo, propter terrae motus elevationem. Ergo naturaliter & sponte fiet terra cinicientia. Antecedens probatur, etiam si flatus, vel aër incitans intra terram, quando exitum propter terrae densitatem facilius non possit ad extra erumpere, certum erit velere terram. Ergo elevabitur & fulcraminebit, quae supereminetia est montis. Consequentia principalis argumentum est clara.

148. **S**ecundo probatur conclusio, per fluxum maris, vel refluxum potest terra cumulari assidue. Ergo ex assidua cumulatione fieri debent montes. Antecedens est certum, nam cum impetus aquarum vim vehementiorem, terram eleuare debent. Ergo ex assidua impulsionem circa visum & eundem locum sponte & naturaliter fieri debent montes, & insistentur, ex fluxu aquarum fiet terra excavatio. Ergo terra excavata in vasis locum potest eminentiam debet facere.

149. **T**ertio probatur conclusio, per magis ventos vehitur terra. Ergo cum ventus vnum locum vehatur, ibi decemta eminentiam debet facere, & precipue cum alia portio terrae non per alios ventos, transferri non possit ad aliam partem cum à terra primo mota & decemta impediatur, ibique alia portio terrae per alios ventos cōmota, decemta debet & naturaliter consistere, quare sponte & naturaliter fieri possunt montes.

Tertia Conclusio.

150. **M**ontes praedito modo facti iterum & naturaliter & sponte possunt delatui, &

& terra montuosa plana remanebit, conclusio haec, experientia patet in montibus Vesufij prope ciuitatem Neapolitanam, qui 15. die mensis Decembris anno 1611. ex magno igne accessio in florum montium cauegnis destruxit fuerunt, & terra quae antea erat montuosa, plana remansit.

151. **S**ecundo probatur, non possunt esse sub terra ignes, & iuxta nouam materiam augeri, ut erumpunt ad extra finium quem occupant, impletur à terra montuosa, & non solum hoc, sed etiam possunt comburere partes inferiores terrae, unde videtur in montibus Vesufij ignes magno impetu & strepitu ad extra euocari & lapides ignitos, & postea in cinerem conuersos & euolare per aërem.

152. **T**ertio probatur, ex multis speciebus terrae motus, de quibus in suo loco dicenturam via est quae vocatur terra motus ruinosus, & talis dicitur, quia ad illum consequitur magna edificiorum, ciuitatum & montium. Ergo alio montes decedunt, fiet terra plana, quod patet, tota ciuitas quae erat exitum querente, erat plana, post exitum cum ab alio corpore repleri deber, sed terra montes colluunt, est propinquior & magis parata ad replendum praeditam ciuitatem. Ergo cum illa decidat pro casu aut replenda, terra plana fiet. Maior est eundem, nam si ab alio corpore non repleretur, remaneret vacua. Minor probatur, quia terra motus consistens, grauatur, cum supereminet. Ergo magis parata est, quod autem fieri propinquius patet eundem, & per consequens si decidat, fiet terra plana.

153. **Q**uarto probatur conclusio. Vt in plurimum in montibus generatur aqua, potest autem recoli & remanere, vel in cavitatibus montium, vel in eorum partibus decliuibus, sed hae potest occurrere parietes calcantur, vel radices montium, & ex coactione certum est montes cadere, qui sic habent veluti teclum, vel velamina illarum cauitatum, & ex eorum casu etiam certum est planam remanere terram, bene pronenit possunt lacus & lacuum, & iam aqua qui sub terra erat recedita, erumpit & supereminet, reperitur etiam alia species terrae motus, qui eleuatum & depressum dicitur, & talis vocatur, quia eleuat terram, & post eleuationem cum depressit, quod accidit, quia aër subterraneus est in caveris laterum montium, supra quos reperitur terra solida & firma, ratione cuius ad extra euocari non potest & partem decliuem terrae, quae circumiacens est, eleuat, & cum non possit exitu, iterum ipsam partem terrae sua gravitate deprimit, & hoc non solum secundum vniuersales in lib. Meteor.

& eandem partem terrae fit, sed secundum distans, eleuando vnam & alteram deprimit, nam cum per vnam partem exitu intendat, eam eleuat, & propinquius fit grauitate deprimitur, & hae pignia fit siquidem tandem aër ad extra eurat, vel incalescit, vel dissipatur.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, & ad authoritates Sanctorum patet ex prima conclusione, nihilominus tamquam aqua diluuij suis materiam eleuatum potest mouere terram versus quemdam locum Armeniae, & ibi fieri montes de nouo, prope quos Aëra quiescit. Ad reliqua argumenta patet quid fit dicendum.

QVÆSTIO II.

De Ventis in quinque Articulis diuisa.

Via salido aque Maris casuatur ex admixtione exhalationis terrestris, & sicca, & hae fit causa ventorum, modis quibus fit nauigatio. Ideo post questionem de maris & eius falliditate, praefatus questio de ventis in communi ventilatur.

ARTICVLVS I.

Utrum Ventus sit exhalatio calida & sicca, mota versus aliquas positionum differentias.

154. **E**T videtur primo, quod non, ex Hippocrito lib. de humoribus, ubi ait Ventum esse aërem motum, & eius fluxus, & Aristot. 23. sectio, problem. 14. ait, ventum esse aërem motum, ergo non est quid distindum ab aëre non circumstante, eandem sententiam tenet Plato in Cratilo, & Seneca lib. quæst. natural. 5. Galenus in comment. 3. lib. de humoribus, D. Hieronymus lib. 12. Damascenus lib. 4. fidei Orthodoxorum, cap. 4. h. omnes vocant ventum aërem commotum.

Secundo arguitur, Experientia patet, 155. oriente Sole ventum exsurgit, quod prorexit ex quo quod cum Sol calefaciat aërem, locum occupare debet, & ad occupandum praeditum locum, impellit propinquiorum, & sic casuatur ventus, & contra aërem occidente

Sole cessat ventus, nam ex defectu caliditatis iterum refrigeratur, & quod antea erat resuscitatus, iam est inefficax, ut ex duobus aërem agitantem & impulsivum ventum esse.

136. Tertio arguitur: Res meteorologica distinguuntur accidentaliter ab elementis: Ergo cum ante motus & fluxus distinguantur accidentiter ab impressione aëris quicquid quiescit, vel motus & fluxus erit ventus, quia aëris partem experientia ex supra dictis consequenter est clara. Confirmatur: fluxum consequitur rem meteorologicam, non ut aqua est in parte vis de illa. agitur in secundo libro de generatione: Ergo ut fluxus & ut accidentaliter distinguitur a sensu, agitur de se in practica similitudo dicendum est de aëre.
137. Quarto arguitur: Nulla impressio meteorologica assimilatur aëri prater ventus, sed non assimilatur secundo in refrigerationem, nec in motum, siquidem aëris semper quiescit, & si motus non restat, fluxum mouetur, ventus autem lateraliter mouetur. Ergo ventus alia res est ab exhalationibus calidis & ficis, & cum aëri assimilatur, exit ipsemet aëris motus.
138. Quinto arguitur: Ventus debet consistere causa formali substantiali: nam ventus est subtilitatis. Ergo cum morio exhalationum sit accidens, non potest illi consisti in suo esse: si multi & per consequens causa materialis ventorum, exhalatio scilicet erit ventus & non motus.
139. Sexto arguitur: Aër est calidus & humidus. Ergo est fluxibilis, ac per consequens a quacunque causa impellatur fluctuabit, & tunc euentari dicimus non aliter ac quando foliis acr expellatur, & dicitur folles aërem euentare.
140. Septimo arguitur, ex ipso Hippocrate libro de dieta, ubi ait omnes ventos habere naturam humedatam & frigida, sed exhalatio calida & ficca infirigenda, sic exhalatio calida potest, potius autem caliditas & efflicabit Ergo ventus non est exhalatio, sed aëris fluctuatio.
141. Octavo arguitur: Aër minus humiditate consistit quam aqua, sed aqua maris licet grauiter fluxit & refluxit vehementer vndas concitans. Ergo multo facilius aër leuis & magis humidus est fluctuabit, quod fluctuatio ventus erit.
142. Nono arguitur: Supradictum remanet, quod si circa vaporem vincat aër generantur impressiones aëris & si aqua impressiones aquae simulat, si circa exhalationem vincat ignis generantur impressiones ignis, & si terra, terræ impressiones generantur.

Ergo si ventus est exhalatio, cum vnum ex duobus elementis vincat debet, impressiones ignis, vel terræ generatur, nam vt ait Nicholus Florentinus in 1. tractatu. cap. 1. exhalatio est potius ignis, vel terra: ut cum ex vento prodicitur impressiones generantur, ventus alia res esse debet ab exhalatione, & nonquam fulgura, & fulmina, & cometae, & nonquam mineralia, vel aurum, solum, plumbum, nec tubera terræ. Ergo cum impressiones ignis vel terræ, non consequantur ab ventis, sed impressiones aquae, ventus non est exhalatio, de illa res distincta ab illa.

Decimo arguitur: exhalatio est res tenuissima & facile diffusibilis, non solum in mixtum imperfectum ex illa causatum esse, facile diffusibilis multo magis exhalatio, sed ventus destitit adhesionis & arboris de terra cuius quod si re tenuissima non potest fieri, sed ab agente vehementiori, fortis & difficile diffusibilis Ergo ventus non est exhalatio.

Vndecimo arguitur: Repetitur vnus ventus summe frigidus & humidus, & alius summe calidus & ficcus. Ergo non potest esse exhalatio. Antecedens patet experientia, nisi Auster est calidus & humidus, Boreas vero frigidus & ficcus. Confirmatio probatur, exhalatio semper est calida & ficca. Ergo si ipsemet esse ventus, formaliter non potest esse simul calidus & humidus, nec ficcus & humidus.

Duodecimo arguitur: Tempore Hyemis repentiur motus de exhalationibus quibus tempore Aëtatis, sed in Hyeme repentiur plures venti & vehementiores, tempore Aëtatis autem nullo modo apparent, & si aliqui repentiur, sunt pauci, debiliores, & facile euasent. Ergo ventus non est exhalatio, nam tunc temporis Sol sua debilitate & ex terra frigida & humida generant non potest exhalationes calidas & ficcas. Minor patet, consequentia probatur, nam si exhalatio calida, quando repentiur plures exhalationes, repetit debet plures venti, & quando repentiur paucae exhalationes, repetit debent pauci venti, vel nulli, ut in aëre repentiur motus exhalationes & pauci venti, vel nulli, & contra autem in hyeme apparere multi venti, in quo tempore nullae vel paucae exhalationes repentiur. Ergo ventus nullo modo potest esse exhalatio. Confirmatur: Exhalatio cum sit calida & ficca, consequatur ab aëre in terræ calido & sicco, in hyeme autem alio contrario temperamento detrahitur. Ergo in hyeme nullae vel paucae exhalationes repentiur, in aëre autem multae.

Decimotercio arguitur: Nulla res est sua causa

causa materialis, cum ex illis componatur. Ergo ventus non est exhalatio: ac per consequens ventus alia res est ab exhalatione.

147. Decimotercio arguitur: Exhalatio dicitur quasi ex alto latro. Ergo ventus si est exhalatio, potius est alto motu latronis moueretur quam lateraliter. Antecedens patet ex etymologia vocabuli.
148. Decimotercio arguitur: Ex terra exhalatio exhalationes sicut ex aqua vapores, sed in Mare Oceano repentiur vehementissimi venti cum multoies desurrantur naues, & submergantur. Ergo ventus non est exhalatio. Maior patet ex primo libro. Minor patet experientia, consequentia est clara: nam cum non eleuentur in Mari exhalationes, & venti repentiur, ventus ipse non est exhalatio.
149. Decimotercio arguitur: Causa materialis & efficiens caliditas non potest esse, sed si ventus est exhalatio, efficitur esse. Ergo affirmandum est ventum esse quod distinctum ab exhalatione. Maior patet ex primo Physicorum, nam via est causa inessentia, & alia efficiens, vna remanet in composito, alia autem minime vna est passiva, & altera actiua, quae operatur circa causam materialem, & nullam agens agit in seipsum. Ergo distincta debet esse vna ab altera. Minor probatur: nam si ventus est exhalatio, ipsamet esset efficiens cum non reperatur agens efficiens quod ventum vult producere, & esset etiam principium passivum motus, essendo causa materialis, quod Philosophus repugnat. Consequentia est clara.
150. Pro explicatione istius articuli. Primo aduertendum est, ex supra dictis patere formam rerum meteorologicarum accidentalium esse, & facile diffusibilem, & licet ventus sumat formam denominationem a vehementia, cum sit res meteorologica, forma eius accidentalitatem eam debet esse, & facile diffusibilis: quare morio exhalationum, quia motus lateraliter prope nos versus alios positionem differentias, est forma eius, quae facile dissoluitur, & dissipatur, & cum moueatur lateraliter, necesse est, vt percussat aërem propinquorem, & eum impellat, alia est penetratio dimentionum, ex qua doctrina patet definitio venti, quae talis est, scilicet: *Magnis multitudine exhalatione calida & sicca lateraliter super terram mota ad magnam distanciam: aliam autem adducit Albertus magnus libro meteororum, cap. 1. quae dicitur: Ventus est vberis aëris fluxus periora transiens, & aërem fortiter periora impellens.* Vocat autem Albertus exhalationem vaporem aërem, vi namque Solis eleuantur exhalationes, quae cum tunc

subleues propter caliditatem & ficcatem intrinsecam, & extrinsecam ascendent visque ad altiora aëris, vbi reperitur frigiditas in libro 1. explicata, ratione cuius spissatur, vt ait A. 3. & impeduntur, vt iter procedant, deperdit eorum leuitatem, & aliquid grauitate acquiritur eis carum crassitie & densitatis, modum quibus mouentur deorsum, non autem propter hoc affirmandum est frigus habere vim propellendam eas deorsum, vi multo intelligit Philo. Aretius Presbyter Regularis lib. de generatione. cap. 1. & 1. sed. 1. in experimento 10. nam patreremus quod exhalatio non est elementum, sed quod distinctum ab illo, si quidem medius inter ignem & terram, sicuti vapour inter aërem & aquam, ideo vapouris & exhalationibus concessit non fuerant qualitates moriores, sicut elementis, vi male philosophus praefatus auctor: fuerant autem eis concessit qualitates moriores ratione elementorum praedominantium, non in motuum principium elementum quod extra suum locum fuit, sed quia consistit raritate, leuitate & caliditate, sursum mouentur ex elemento praedominante, & quod predictis qualitatibus suis destituit, acquirunt frigiditatem, densitatem & grauitatem mediis quibus mouentur deorsum: ex alio elemento praedominante: hoc autem non est frigus habere vim repellendam deorsum, nam frigus solium vin habet infirigidandi, sicut calor non habet vim euasendi sursum, nam solium habet vim euasendi, quod autem euasuntur: qualitates ad frigus & calorem mediis quibus praedominantibus alia elementa, & ab eis praedominantibus mouentur, non propter hoc elementis frustra qualitates motuæ a natura fuerunt concessae, quare decimi eius experimenti, quod probat aërem frigidum esse, quod quousupra fuit reprobata, nulla est memio.

Secundo aduertendum est, quod ex duobus habitibus, qui ab aqua terra videntur modo Solis caloris exhalationes calidae & ficcae, quando in aliquibus regionibus maris abundat, & in aliis regionibus, & aliquibus temporibus abundat vapores, quibus humidiores venti, sunt causa materialis impubens: exhalationes, quae siccores, cause materiales sunt ventorum, & propter hoc partem in vna regione, vel in aliqua eius aliando, & in aliquibus temporibus sunt largiores pluuie, & in alia maxima venti, & saepe post pluuia excitantur vehementiores: & conuulsiones autem post pluuia ventos excitantur frequentius pluuia, & circa primam est, nam ex terra madefacta pluuia exhalationes eleuantur vi caloris Solis, vt ait Aristoteles.

- reddunt exhalationes ad primum statum in quo constant humiditate prædita deficiente ad conuersionem, in reliquis autem partibus diu inuenitur ær siccificatus, vt ipsemet Arist. ait, quare cum non inuenitur materia ad venti generationem, non reperitur, ex quo patet ætrem non moueri ad occupandum maiorem locum ratione rarefactionis, nec ad occupandum maiorem locum ratione motus.
164. Ad tertium argumentum respondetur, quod licet supra dicta sint hæc propositio, res meteorologica non distinguatur specie ab elementis, est propositio in materia contingit nam multæ res meteorologicæ distinguuntur specie ab eis, vt est mel, manna, gummi arborum, facorum antiquum staphurum, argenteum visium, & alterum plumbum, aurum, & quamplurimæ alia, de quibus infra in his lib. dicitur, in quo Arist. de his agit & vltimum nam hæc meteorologica, quia parè distant ab elementis, & recedunt à meteoris. Ideo fit mixta imperfecta, quare pertinet ad obiectum horum librorum fed contra, hæc res non constant conditione obiecti meteororum, scilicet esse corpus simplex, mobile ad formam mixti imperfecti, & sic Aristoteles agit de eis in lib. de mineralibus ergo non continentur sub obiecto horum librorum. Respondetur Aristoteles agit de illis in his libris, quatenus acipiunt mixtum imperfectum, & mixta imperfecta dicuntur in libro autem minorum dicitur esse, quatenus ad humanam naturam sunt velles.
- Secundo modo respondetur: Libros mineralium non constat Aristotelem scripsisse, siquidem ad nostras manus, nec ad alias antiquorum nondum peruenisse vt tractatus ab ipsemet Aristotele, ad confirmationem patet ex dicendis, & præcipue ad quintum argumentum.

165. Ad quartum argumentum respondetur, ventum assidue autem hoc quod dicitur aquo mouetur ventum esse videtur, siquidem mouetur vt ventus, cæterum talis non est cum mouetur artificialiter & de loco propinquo & non determinato scilicet ab Oriente ad Occidentem, Meridionalem & Septentrionalem, nam ab illis locis motu magno moueri debet ventus, vt ait Auerroës lib. 1. de Anima, cap. 36.
166. Ad quintum argumentum respondetur: aliud esse aliqum res subtiliora, & vt sic constitutum in suo esse specie, & vt sic substantialem formam quæ exhalationem esse sub forma substantialis, constituit exhalationem in esse exhalationis, aliud autem est, quatenus qualiter res consideratur fo-

condum suum esse accidentale, & vt sic constitutum in esse talis, cum per formam accidentalem, vt vt g. aqua quatenus elementum aqueum, est forma substantialis, quæ constat quæ in esse talis constituitur: cæterum quæ densitas fuit ab aliquo principio determinata & perdurat per magnum tempus, & magno motu fluxus dicitur, ita similitudinem eius de vento.

Ad sextum argumentum patet quod si dicendum est supradictum, non necesse est ad hoc quod fit ventus quod mouetur naturaliter & non artificialiter, & a loco determinato, & quod durat per magnum tempus & spatium.

Ad septimum argumentum respondetur, bene cognoscit Hypericorum ventos, iussu ætrem motum. Iussu huius calidos, siquidem milites concedit ætrem esse calidum & humidum vt videtur esse in libro de carnibus, in principio, quæ qualitates ab interfecto eis conueniunt. Cæterum ab extrinseco adueniunt qualitates contrarie infrigidandas, scilicet & humedandas, vt infra videtur, nam quatenus transeunt per loca inuosa, gelida, signata & flumosa, acquirunt qualitates infrigidandas locorum. Secundo respondetur ex Arist. in præfati cap. 6. ventos ferri frigidus, quia emouent secum ætrem exhiorem, plenum multo vapore frigido, & ponit exemplum in spiritu, id est, sicut ab eis exhumillato, qui in principio est calidus, & de longè ab eis est frigidus idem tertia quæstio ad ad Hypericorum est altera qualitate, humiditate scilicet, nam pertransiendos ventos per loca humida, vel in tempore pluuiofo, acquirit ab extrinseco humiditatem, & etiam quia mouet, & pellit ætrem, qui humidus est: ego autem assigno aliam rationem: nam ætrem, qui non circumdat, redditur calidus à caliditate nostri corporis, & cum separetur, aduenit alius ær circumdatus non de nouo, qui cum ipso est calidissimus, peruenitur singulari potestate autem ex terra calidus.

Ad octauum argumentum respondetur, concedendo ætrem intensius humiditate consistere, quam aquam, & facillime fluctuari, & de facto fluctat ex transgressu ferè in finiorum corporum, non autem fluctuati, hæc est ventus, ficut nec fluctuatio ætrem esse flumen: nam necessaria sunt illa, quæ dicta remanent, ad hoc, quod fit vltus, sicuti est necessaria adesse flumina, alia si fluctuatio ætrem esse flumen, semper adiescit, cum semper adiescit prædita fluctuatio ex prædita pressione ferè in finiorum corporum.

Ad nonum argumentum respondetur ex 170. Alberto Magno lib. 1. meteororum, cap. 6. vbi ait, quod siccum terrenum, qualis est exhalatio

lulatis magis tere ætrem indutum quam humidum aqueum: ideo non potest ita in terram committi, & etiam quando frigiditas in eo vitio siccum, non ita contrahit partem ad partem sicuti aqueaque terra non potest vincere in breui tempore: post longum autem tempus Vincit, & generatur imperfecte terre, scilicet huiusmodi, hæc Albertus Magnus, ideo Nicholus Florentinus verum ait cum dicit exhalationes esse potentia ignem & terram, nã certum est imperfectissimæ speciei æris ventis generari, vt infra dicetur. ad confirmationem patet quod fit dicendum nam ex ista solutione, nam ex secundo notabili.

171. Ad decimum argumentum respondetur: non probare ætrem motum, esse ventum, nam illi esse à vehementissimo & magna virtute agentis moueri debet ad deualutanda ædificia, & eradicanas arbores, & cætes fortissimas destruendas, quod non inuenitur in terra natura, nec adiuuat illi tale agens repeti quod valet ætrem mouere, ac vrb multo magis exhalationem, vbi vult deualutare, nam cum magis aqueo exhalatio motu quærit impellit secundum exhalationem antecedentem, & altera gentia impellit propinquior, & onnes simul ad vi consensionem vehementissimo motu impelluntur: ideo vbi inueniunt resistunt, valent destrui: & per terram proiceat.

Ad vndecimum argumentum patet ex responione ad septimum. Ad duodecimum argumentum respondetur, exhalationes licet tempore huius finis partes non distingerent à vehementissimo calore, sicuti tempore æstatis distinguntur, licet illo tempore plures eleuantur quæ licet in omnibus temporibus anni reperiatur venti, multo magis tempore Austi cum & Veris quam tempore Æstatis & Hyemis, & in illo tempore magis quam in Æstate, propter rationem dixam, ex confirmatione patet quid fit dicendum ad confirmationem, nam ex halatio confertur debet à calore non interito, cum ab ipso potest diffunditur, sed à calore recentis, qualis est qui reperitur tempore Veris & Autumni.

173. Ad decimum tertium argumentum dicitur. Verū esse nullam rem, esse flumen causam materialem, & sic ventus non est exhalatio, sed est exhalatio mota, & motio est causa formalis, qui exhalatio instrumenta specifica in suo esse rei meteorologicæ accidentalis: nam connotat ventum exhalationem esse motum lateralem. Videtur autem responionem ad quartum.

174. Ad decimum quartum argumentum respondetur, non probat illud esse verum in mari Oceano, cum nullam agentem reperitur quod valet motum ætrem, attamen ex

halationes cum mouentur ad locum quærendum, & vix expellunt alias, eis impellit vt pertransiunt per tonum Oceanum, & per mare Oceano transigunt.

Ad decimum quintum argumentum licet pateat quod fit dicendum ex responione ad decimum tertium, perit simul cum vltimo articulum sequentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum ventus moueatur lateraliter ex motu exhalationum sursum & deorsum.

ET videtur primo quod non, ex Aristotele in præfati cap. 4. vbi ait, perspicuum est motiorem principium ex superiore elemento, materiam autem generationis ex infero, vnde Arist. vult quod licet principium generatiuum ventorum est ex loco inferioriori, similitur principium flui motus erit ex loco superiori: ergo non est motus exhalationum flui & deorsum causatur motus lateralis ventorum.

Secundo arguitur ratio. Exhalatio mouetur sursum & ex frigiditye mediæ regionis, ætrem mouetur deorsum, sed motus iste est rebus: ergo non est motio flui & deorsum causari debet motus lateralis ventorum. Maior est euidens Minor patet, nam ideo motus elementorum leuium & grauium est rebus, quia mouentur secundum grauitatem & leuitatem: ergo ita similitur dicendum est de rebus grauius & leuius, & circa quæ predominant almenta. Consequencia est clara.

Tertio arguitur Motus lateralis est à principio extrinseco sed grauitas & leuitas exhalationum non fiunt eis à principio extrinseco conuenire: ergo laterales ventus non potest moueri à motione ætrem flui & deorsum. Maior probatur: nam quando à principio intrinseco mouetur aliqua res ad finem locum autem mouetur, mouetur quando extra illum reperitur, & motu rebus mouetur cum ad finem centrum moueatur. Minor probatur: nam exhalationes sunt mediæ inter ignem & ætrem, quod si circa eas predominant leuitate & fit terra grauior. Cõsequẽtia est clara.

Quarto arguitur. Ex quacunque parte rebus possunt eleuari exhalationes, & circa easdem partem deorsum cadere & moueri versus aliquas positionem differentias: ergo exhalationes eleuante ex ista parte tenent, & exhalationes eleuante ex altera parte propinquiori contraria motu contrario mouebun-

tur, quod est contra Aristi in praesenti esp-
t. 6. vbi ait: Sic autem ordinatur ventus palam-
que simul fluere conuertitur quidem non pef-
sibile.

179. Quotid arguitur, quando aliqua res con-
stat maxima leuitate, & non impeditur ascen-
sus: & grauitate minori se exhalationes ascen-
dentes constant maiori leuitate quam descen-
dentes. Grauitate ergo non impeditur ascen-
sus ascendunt a grauitate descen-
dentium. Maior patet, nam in proportione
maioris inaequalitatis praesenti aëri, ergo
vehementius leuitas non vincitur: & debilitati
grauiate. Minor probatur: nisi exhalationes
ascendentes constant caliditate & siccitate
etiam & a Sole, descendentes autem solum
constant remissa frigidityte, & ab extrinseco
scilicet a media regione aëris, que remissa
calida est vt remanet dictum, sed leuitas
consequitur caliditatem & grauitas frigidity-
tatem: ergo cum exhalationes ascendentes con-
stent maiori caliditate consistere autem debe-
nt maiori leuitate qua a minori grauitate con-
secuta a remissa frigidityte impeditur minime
poterit.

180. Pro explicacione istius Articulii, primò
aduertendum est ex Doctore Sancto in pre-
senti, cap. 4. lect. 8. ignem, & aërem motui
circulari secundum motum circulem
coeli, & sententia hanc conformis est rationi
nam si ad viuificanda viscera necessarium,
est calorem communicari in corporebus ca-
elestibus, vt ait Aristi. in principio horum &
non comunicatur nisi medio motu, & cum
necessarium est etiam motum eorum
partium: cum comunicatur visus ad hanc in-
feriora sicuti comunicatur lux ad comuni-
candum calorem vt supradictum remanet,
eum non possunt id praestare corpora caelestia
per suum motum, & simul cum motu & lu-
mine praestant mediu corporibus eis propin-
quioribus, que sunt ignis & aër: nam haec
motu circulari ad motum caelorum calorem
causant in locis superioribus & inferioribus
et a circulo aëris istas infans regionis
compleri non possent propter distantiam
corporum celestium & montium multitudine.
& minorum circum hanc enim de
causa dixit Aristoteles motum circulem
ad hanc aëris partem etiam praenotare, quod
de motu valido intelligendus est, que illo-
rum circulo non est completa: est hoc pa-
tet aërem motum propter ventos non mo-
ueri sursum nec deorsum, sed obliqua, quia
aër sapit naturam vtriusque motus. Sed si
contra Doctorem sanctum aliquis arguat ex
haec doctrina sequi motum ventorum, sem-
per esse versus Occidentem, cum motus cir-
cularis, ad quem in sententia ipsius dicitur.

199. Septimò arguitur, & probatur solum ef-
fe duas ventos tantumnam Boreales & Au-
strales solum insuati sunt: & ergo non sunt
duodecim. Antecedens recipitur est apud
uulgus, si quidem solum nominat ventos
Boreales, & Australes.

200. Octauò arguitur, & probatur solum ef-
fe vnum ventum tantum: si ventus mouetur
circulariter ad motum aëris, sed motus cir-
cularis solum praenotat ab vno principio: ergo
si ratione principij ventus conuincatur,
vnum solum assignari debet: Maior praescri-
pta fuit articulo antecedenti: Minor de
notat est: nam linea circulari non potest fieri
additio. Consequenter patet.

201. Nonò arguitur & probatur nullus esse
ventus, si ratione principij Orizontis nune-
ratur, circulo enim scripto principium non
reperitur: ergo cum non reperitur pars a
qua praenatur, nullo modo reperitur. Ante-
cedens est Hippocratici: de locis in homi-
ne, textu i per haec verba: nullum quidem videri
principium corporis nullum esse, sed omnia
simuliter praecipuum, & omnia sunt. Consequen-
tia patet: nam cum omnia sint praecipuum
& finis, nulla pars reperitur, & quia
praenatur ventus, & ac per consequens ra-
tione partium Orizontis nullus ventus nu-
merari debet, & confirmatur. Orizon non
focitur, sed scriptum est: ergo in illo non
principium, nec finis inuenitur. Antecedens
est certum, siquidem a principio Mundi
ita fuit creatum, & si ferberetur iam prin-
cipio constitit. Consequenter est clarissimum
a quacunque parte caelesti deflanti potest
circulus, & ab illa principium deflari potest.

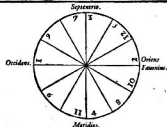
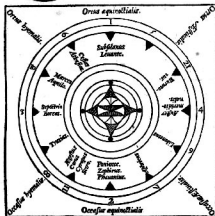
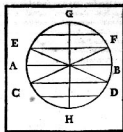
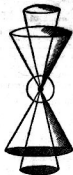
202. Pro explicacione istius articuli primò ad-
uertendum est ex Aristotele, & sancto Do-

ctore in praesenti, lectioe 11. per totam,
ventos non solum esse aëreos sed secundum
qualitates primas, vt etiam secundum pos-
sibiles, & extrinseci Orizontis, & ad hoc do-
cendum descriptio Orizontis, & aiat,
quod Orizon est circulus quidam propter
quod etiam est recumbens diuisus Coelum
in duo scilicet hemisphaeria, ita vt vnum
semper cadat sub visu nostro, quare Orizon
est motus Graecum, & significat circuitum
visum terminatam: aliterum autem nullo
modo cadit sub nostrum visu: haec enim ra-
tione diuisiuntur, nisi autem propter hoc
negat, vt plura Orizontis, siquidem de factis
reperitur in dicitur tunc paribus habi-
tabilibus, vt pulchre loquitur Doctus san-
ctus: aiton est idem Orizon habitabilis
Parthi, & habitabilis Romae, siquidem
Parisi delinatur est, Roma autem aliorum
quae qui delinatur Partius non videtur eandem
partem Coeli, quam vident Romani
propter eorum datam terram, cum terra ex-
stent Romae aliorum oppositae visui eorum
vnam partem, propter quod in singulari
Orizontibus describis possunt videntur quos
describens necessarium est reuocare in
memoria primum postpredictam mentem, op-
positio scilicet: nam quemadmodum op-
positio secundum speciem est, que maximè
dilat fecundum hinc formam: ita similiter op-
positio secundum locum est, que maximè di-
stat secundum locum: & que hoc modo di-
stant, distant secundum diametrum: quare
ex diametro opponuntur, id est, secundum
extrema: vt ex diametro vnius linea re-
distat ab alio extremo, vt distantia linea re-
diste, que transit per centrum Orizontis, vt
patet in ista figura.

181. Tertio aduertendum est, materiam dispo-
sitam aliquibus dispositionibus informati
tali forma, que eisdem dispositionibus con-
feratur, & cum tali forma naturaliter in-
formatur praedita materia: quare cum for-
ma vsu sit motio exhalationum, exhalatio-
nes debent esse materiae talis motus, & cum
sint dispositae ascendentes ratione caliditatis
& leuitatis, descendentes etiam sunt dispo-
sitione ratione frigiditytatis & grauitatis, ad
quas dispositiones consequitur motus earum la-
teralis: quare cum talis motus fit forma in-
formata praedita exhalationes, naturalis erit
quae educitur obliquitas ex potentia exha-
lationum ascendendum & descendendum.

Quarto aduertendum est, ventos in narra-
tione praedita producos, ad quamplurimas ven-
tilitates, & sic medico est necessaria eorum cog-
nitio, vt ait Hippocrates lib. 2. de dietis, nam
aliquando bonum valetudinem videntibus
assuetus, & ex eorum motu locus habitabi-
lis redditur, siquidem aër ex ventilatione ex-
purgatur a crassis & putridis vaporibus, &
terra exsiccatur a superflua humiditate, nam
motu causati est aliqua dispositio in vno
loco in quo curatioem difficilem habet, in
aio

Pro explicacione autem istius figuræ, primò adnotandum est ex præfatis auctoribus, quòd Ortizon describitur secundum Ortum

etiam

Secunda Conclusio.

alio ratione venti contrarii facillimè carerent & magis ratione alterius venti, corpora fabrilibus degant, vt sunt illa quæ parata sunt incidere in grauidones, raucedines, tussis, articulares dolores, pleuritides, pulmonias, & alias istius generis, redduntque terra ratione ventorum, siccitate ad frigidandum, & fructus maturos, & ad alendum legumines: sunt etiam vides ad auferendas & deferendas nubes & imbres, cauendas (scilicet) & extirpandas tempestates & primas, quæ valent arbores labefacere, & infructiferas reddere.

Prima Conclusio.

184. VEntus mouetur lateraliter ex motu exhalationis sursum & deorsum: Conclusio hæc patet ex a. notabili. Ex probatur auctoritate Auerrois 2. Meteororum, cap. 4. cum ibi agat de causâ motus venti, hæc verba scripsit: *Et aliquando fit hoc ex ascessione vnius exhalationis apud descensionem vaporis sui exhalationis humiferae & frigida, & sic ex hoc prohibetur talis spiritus motum sibi recte secundum circulum.* Ex probatur ratione: motus deorsum exhalationis descendens finiri nequit ex oblatione motus sursum exhalationis ascendens, qui finiri etiam non potest ex eodem impedimento: ergo cum quiescere non possint, necesse est moueri lateraliter, quod patet ab exemplo: nam si lapis deorsum descendat, & in medio itineris percussatur alio lapide sursum ascendente, sensum est, nec descendens moueri motu recto deorsum, nec ascendens motu recto sursum, sed motu mixto ex istis, lateraliter scilicet.

185. Secundo probatur: Motus exhalationis nec potest esse sursum, nec deorsum: ergo lateralis. Antecedens patet: nam non potest esse sursum, qui impeditur ex descensu exhalationum descendentium: nec potest esse deorsum, quia impeditur ascensum ascendentium: ergo lateralis. Sed contra: Venus Vulturinus, alio nomine *cherubus*, mouetur deorsum, & reflectitur sursum: ergo non mouetur lateraliter ratione motus exhalationum sursum & deorsum. Consequenzia est clara, & Antecedens probatur: nam valet expellere nubes obstantes ad locum suum, à quo incipit fluere, quod quotidie videmus, & experientia docet. Respondet ex Doctore sancto in præsentè lect. 13. verum esse chubias moueri motu magis recto, quam relictis, vt ait argumentum. Cæterum: hæc lateraliter, licet non omnino circa terram, cum aliquantulum declinet quasi versus terram, & propter hoc non tollitur ei motus lateralis.

Fernandez in lib. Meteor.

186. Materalis, vel circularis, quia mouetur ad orbem circulearem Cæli. Conclusio hæc est Aristotelis in præsentè, cap. 4. per hæc verba: *Latius aërem ipsorum obliquè est, circa terram enim flans in rectis, facit exhalationes, quæ omnino, qui in circulo arcu consequitur latitudinem.* Est etiam Doctoris sancti eadem lect. & patet ex a. notabili, & probatur ratione: exhalationes motæ sunt parui ponderis, & leuitatis: ergo parum, vt nihil resistunt à motione circulari istius mole aëris. Antecedens est manifestum, Consequenzia probatur: nam si inueniuntur in aëre circulariter moto ad modum motus aëris, moueri etiam illi debent.

187. Secundo probatur Conclusio: Prædictæ exhalationes mouentur contactu exhalationis ascendens & descendens: sed non est maior ratio quare moueatur dextrosum, vel sinistrosum ante, vel retro, & præcipue nulla vacante gratiare vel leuitate, exco moueri debent iam præsupposito contactu versus motum aëris, qui cum circulariter moueatur, moueri etiam illæ debent circulariter.

188. Tertiò probatur conclusio ratione deducta ex verbis Doctoris sancti, sicut non mouetur sursum ab exhalationibus leuibus nec deorsum grauius obliquè, nam aër retinetur vtriusque motus circularis, valde licet à corporebus caelestibus, & ab insipidis prædictarum exhalationum.

189. Quarto probatur conclusio etiam ratione ipsiusmet sancti Doctoris. Motus ventorum est naturalis, sed hoc (præter id quod dictum fuit in tertio notabili) est, quia generationes cantantur à motu circulari carlorum: ergo motus ventorum consequi debet prædictum motum. Maior est euidentis, nam motus qui sunt in inferioribus à corporebus caelestibus naturales dicuntur, vt ait ipsemet Doctor sanctus, licet non sint secundum naturam corporum inferiorum, cum hæc subdicuntur superioribus: ex hoc autem dicuntur motus isti naturales, & etiam quia naturalis est vnicuique illud quod consequitur ipsum ex causa suæ generationis.

190. Vitimò probatur conclusio experientia. nam vidimus ventum prope terram moueri circulariter, vt patet quando lana, paleæ, & alia res leues mouentur in circulo: qui motus linguis Hispana vocatur *Remoline*.

191. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Ad primam patet quod sit descendendum ex prædicta conclusio: nam ventum esse tantum materiam ventorum esse

inferiori fecuti efficienter ex fuperiori, quare quæ quæque venti oriuntur. Respondendum est eam difformem, falicet ratione materię, ori ex terra, ratione vero efficienstis ori ex fuperiori aere. Ad fecundam etiam patet quod fit diuifum: nam ex impedimento leuitatis & grauitatis prædicti motus caufatur: elementa autem mouentur motu recto, qua non impediuntur grauita à leui, nec e contra: quod fi impediuntur, forfitan mouerentur motu obliquo. Ad tertium argumentum refpondetur ex diſtis. Ad quartum refpondetur ex Ariſtotele & Doctõri fancti doctina, cap. 6. libri. Verum eſt duo ventos contrarios fimilẽ flare non eſſe poſſibile, ſi autem flant per vnũ & eandẽ lineam, cum in hoc conſiſtat contrarium oppoſitõ, ſiquidẽ vnus flauit contra alterum, & ſi ambo eſſent æquẽ fortes, maxime ſe impedere debent & vnũ alterum deducere, totũque ſi vnus oriatur effe fortior altero, totaliter labefacturẽ debiliorem. Ad tertio ventis qui contrarij oriuntur, poſſunt fimilẽ flare, & eũ ex quacunq; parte terre elati vnũ exhalationes, poſſunt etiam motus ventus quacunq; partem modõ non mouerunt fecundũ vnũ & eandẽ lineam, vnde patet quod vbi vnũ fluit, flammam in principio debiles fluit, poſtea autem ex accellu paruoſorum angentur & tandem fiunt vehementiores.

191. Ad vñum argumentum refpondetur, vnũ quacunq; rem operari fecundũ quod eſt in actũ, vnde ſi temperant in inuoluũtibus multoſiuebit maior leuitas, vincetẽs graues, & ventus non producitur idẽm diuidens de grauiũ. Ad quando reperitur illi qualitates in exhalationibus, tunc vincuntur & flant verũs circulationem aeris, quod ſi magis vincat, vna flare verũs vñũ, & tunc ventus mouet debet vna contra, ac ſi circularis, ratione cuius moſes poſſit verũs aliquas poſitionum differentias.

ARTICVLVS III.

Vires ſunt duodecim venti, & quorũ nominibus nominentur.

193. **E**T videtur eſſe plures quam duodecim. A quacunq; parte terre poſſunt eleuari exhalationes & moueri, fed ſunt ſerẽ inerte terre partes, ergo vnũ ſerẽ venturũ poſſunt debent. Minor eſt admiſ. In quarto argumento articulo anteceditur minor etiam

partem partem terre indiatũ ſunt, ſincetheorematis conſequentia de ſe patet.

Secundũ arguitur: A loco non poſſet fieri principium numerandi ergo non ſunt duodecim venti; nam ex eo ſequi à duodecim partibus Oriõnis proveniant Conſequentia eſt clara, Antecedens probatur. Principium numerandi rei debet eſſe interuifum, fed locus eſt qui exſtinet in ipſi, ergo non ab alio ſumendum eſt principium ventorum. Minor partem tunc conſideratur in effe indiuiduo per quod interuifum, cum indiuidui fit principium ſpecificatiõis, & conſtituat. Locus ſupponit rem eſſe genitã: ergo antequam venti emanent à prædictis partibus erunt iam produci, ac per conſequentiam numerandi non ſunt ex emana-tione illarum duodecim partium Oriõnis.

Tertio arguitur: Venti funt numero 12. 195. qui à duodecim partibus Oriõnis proveniunt, fed inferius linee prætrahĩ poſſunt & circumferuntur à Oriõnis ad centrum ergo inferius venti reperiuntur. Maior admiſitur in conſequentia. Minor patet per eũ, cum indiuiduũ addeũm indiuiduũ non faciat magis, Conſequentia eſt clara.

Quarto arguitur: Ex quatuor partibus Oriõnis, ſcilicet Oria, Occaſa, Septentrione, Meridie, proveniunt quatuor venti: alii quatuor partibus proveniunt alii quatuor: ergo ex partibus medie inter Oriaũ, & Meridieũ provenire debent alii duo venti, qui cum ſunt quatuor, erant octo venti, & octo quatuor erunt ſexdecim. Antecedens admiſitur ab omnibus. Conſequentia patet, nam non eſt maior ratio, quare partibus intermediis proveniant vnũ ventus ad duodecim conſtituendos, quam duo, ſiquidẽ ſunt due partes intermediæ, videlicet illæ, quæ mediante inter Oriaũ & Meridieũ, media ſcilicet quæ mediari debet inter alias duas.

Quinto arguitur, & probatur ſolum eſſe 197. octo ventos à quatuor partibus Oriõnis eacum quatuor venti, & à quatuor partibus intermediis alii quatuor, qui ſunt octo ergo non ſunt duodecim. Prima pars Antecedens admiſitur ab omnibus. Conſequentia autem patet: nam ſicut ab Occaſa erant vnũ ventus, ita ſimiliter immedie, quæ inter occaſũ & Meridieũ eſt, erant debet alius ventus, & ſic de ſiquis, Conſequentia eſt clara.

Sexto arguitur: Venti correfpondent primis qualitatibus, fed ſolum ſunt quatuor qualitates: ergo ſolum funt quatuor venti. Maior probatur: nam vnũ diſtinguitur ab omnibus Philoſophis fecundũ combina-tiones primarum qualitarum, Minor per ſe nota eſt, & ſimiliter Conſequentia.

tram eius; ab Oriente in Occidentem, quæ Equinoctialis dicitur. Quare in vno extremo, ſcilicet in puncto Orientis affligatur primus numerus: in altero autem contrario huic, Occidenti ſcilicet, affligatur ſecundus. Deinde autem inueniatur alium diametrum, vel lineam rectã deducã per centrum circuli, quæ diuidit prædictũ Equinoctialem, in cuius vno extremo reperitur Septentrio: in alio autem Meridies. Primus autem dicitur Polus Septentrionalis & Secundus, Meridionalis. In illo Polo inueniuntur numerum in altero autem, & Ratiõ ex parte ſcilicet Orientalis, id eſt, à latere Orientis, ex parte Meridionali, quæ vocatur Oriens Æſtivalis, propter hoc, quod Sol, quando eſt in illa parte, facit Æſtatem, inuenies & ab alio vero latere Orientis, quod vocatur Oriens Hyemalis, propter hoc quod quando Sol eſt in illa parte Septentrionali, facit Hyemem, inuenies 6. Ita ſimiliter ex parte Occidentis à parte Meridionali, quæ eſt Occidens Æſtivalis, inuenies 7. à parte autem Aquilonis, quæ eſt Occidens Hyemalis, inuenies 8. Item à latere Meridieũ ex parte Orientis, inuenies 9. ex parte vero Occidentis inuenies 10. Ita ſimiliter, ex parte Aquilonis: nam ex parte Orientis inuenies 11. ex parte vero Occidentis, reſpiciens 12. quã doctriã manet explicata prædicta figura Mathematica: Ideo addidi verba Doctõris Santhi, qui in omnibus euidenter ſunt demonſtrata.

Concluſio.

104. **O**mnia reperiuntur duodecim venti, & ſolus hec eſt Ariſtoteles & Doctõri fancti, & ab omnibus Philoſophis admittitur & probatur ex ipſarum figura, nam funt duodecim puncta in Oriõne affligata, fed à quacunq; puncto vel parte oriatur vnũ ventus: ergo cum reperiuntur duodecim partes, duodecim venti oriẽ debent, maior patet ex deſcriptione figuræ; minor probatur, nam reſuprà dictũ funt, ventus debet oriẽ ab vno loco determinato tanquam à centro à quocunq; puncto eſt clara.

105. **S**ecundũ probatur concluſio. In circulo prædicto reperiuntur quatuor puncta: ſcilicet punctũ à quo oriatur Sol, & punctũ ab quem tendit Occaſus, ſcilicet punctũ Meridionalis & Septentrionalis, fed ab illis partibus oriuntur quatuor venti cardinales, ſeu principales: ergo reſpiciẽt etiam debent alii octo: maior eſt euidenter, & demonſtratione Mathematica patet. Minor probatur, nam cum venti habeant oppoſitionem fecundũ locum, cum funt quatuor loci & ſecundũ

oppoſita, quatuor venti etiam ventus & duodecim oppoſiti. Conſequentia probatur in vnaquaque parte prædicti circuli inueniuntur alie due laterales & vicinæ, fed ab illis partibus oriẽ enim debent alii duo: ergo erunt octo & quatuor enumerati funt duodecim. Maior patet etiam demonſtratione Mathematica, inuenies probatur eadem probatioe approbata funt minor principalis argumenti nam ſi funt oppoſiti cum prædictis ventis conſent oppoſiti fecundũ locum ab eisdem oriẽ etiam debent alii duo venti. Conſequentia eſt clara: conſtituuntur tres funt venti Orientales, vnũ principis, & alij duo laterales, & alij tres Occidentales, vnũ principis, & alij duo laterales: tres Meridionales, vnũ principis, & duo laterales: tres denique Septentrionales, vnũ principis, & reliqui laterales: ergo funt duodecim.

Tertio probatur concluſio ex nominibus, quæ à ventis quã à primo numero oriuntur, dicitur Subiolumas quã à Sole natus, & feruore Hiſpano dicitur *Leuante*, & ſic contrahitur illi quã numero facit oriens, & dicitur Fanonius, qui in obſcuritate nefeus accipit, & feruore Hiſpano dicitur *Podas*, qui autem oriatur à numero tertio Auſter dicitur vel Auſtro & contrahitur Septentrioni, quã à numero quarto inuenitur, qui autẽ venie à numero quinto. Vulturum dicitur ſumpſa denominatione à volatu vulturũ, & opponitur illi quã à numero ſexto illi, & dicitur Africus, & feruore Hiſpano *Abrego*, quatuor penes alios numero 7. dicitur *Vurus*, & contrahitur Choro propter quod vnũ numero octaũ & ille qui communicatur à numero non opponitur forte vel Aquilonis ſic vocato, quia velocius volat ſicut Aquila & prouenit à numero 10. denique autem Euro-Auſter dimanant à numero vñdecimo, & Circo contrahitur dimanante à numero duodecimo.

Quarto probatur concluſio ex contrarietate primarum qualitarum: nam quatuor venti principales correfpondent quatuor primis qualitatibus: ergo neceſſarium eſt eſſe etiam alios quatuor ventos medios. Cõfrequentia patet, nam medium participat de extremis contrariis, ſic ſi nullo modo poſſunt participare aquiliter, nam ſi hoc eſſet, iam vnũ eſſet abſolumũ fuam naturam temperatũ, quod eſt fecundũ cum tempore non inueniatur in elementis, nec in mixtis imperfectis, ſiquidẽ in ſis prædiorum alii debet vna qualitas: ergo non poſſunt generari inter duo ventos æquẽ contrarios alius ventus intermedius, aquiliter enim alius participat de vtroque extremo, & eſſet temperatus.

temperatus: quare necesse est generari interius non omnino contrarios non aequo distantes, sed inter vicinos: ergo reperiri debent duo media, alterum in quo plus vincat vnum contrarium, & alterum in quo plus vincat alterum, ac per consequens quatuor veni aequè contrarij & distantes gerantur, duo collaterales medij & erunt duodecim, hoc argumentum magis patet.

108. Ex quinto argumento, quod sic se habet: Vetus Subsolanus est calidus & ficus, & contrariatur Fauoni frigido & humido.

Aurum autem est calidum & humidum, & contrariatur Septentrioni frigido & ficco: hi sunt quatuor aequè contrarij, & distantes: tum sic, Vulturum, qui oritur a num. 5. generatur inter Subsolanum & Septentrionem, qui participat ex utroque, quare debet esse calidus remissè, & ficcus intensè, cum eius caliditas remittatur a vicinitate Septentrionis, & acquirat ficcatem: propter eandem rationem, & contrariatur Africo, qui numero 6. oritur, & participat de Septentrione: quare eius remissè est calidus, & intensè humidus, cum eius frigiditas remittatur a vicinitate Austris, & humiditas intenditur propter eandem causam: Eurus autem, qui oritur a numero 7. est calidus intensè, & ficcus remissè, cum generetur inter Austrum a quo participat de ficco, & inter Fauonium a quo remittatur ficcatem, & contrariatur Choo, qui procedit a numero 8. & est frigidus intensè, cum participet de Septentrione, a quo intenditur frigiditas, & est humidus remissè, cum remittatur a ficcitate Septentrionis, hi sunt autem quatuor medij que Australis, qui a numero 9. communicatur, est calidus remissè, & humidus intensè, quia caliditas attemperatur a Septentrione, & accipit humiditatem propter propinquitatem ad Austrum, ille autem contrariatur Aquiloni, qui exit a numero 10. & est frigidus remissè, & ficcus intensè: propter vicinitatem, quam habet cum Vulturum: denique autem Euro-auster distans a numero 11. conficitur caliditate intensè, & humiditate remissè, quia est ad latus Austris, & ad latus Fauoni, ratione istius intenditur caliditas, & ratione istius remittitur humiditas, & est contrarius Circio, qui est frigidus remissè, & intensè ficcus propter vicinitatem, quam habet cum Septentrione, & Choo. Ecce ista vena contrarij secundum qualitates motus, & secundum alteras contrarias. Et sic citra hoc arguatur: Veni sit exhalationes calidae & ficcosæ: contrarij non possunt secundum has contrarias qualitates Respondere, veram esse: Cæterum, quia respondet per loca frigida, ficca, calida, & humi-

da, participat ab eis de prædictis qualitatibus, & vicinis participat de vna de illis.

Secundo arguitur, & probatur ventos esse 12. ex dispositionibus, quas vnicuique causat in nostris corporibus, & reliquorum animalium: nam Subsolanus multiplicat frigus, id est, acut sensaciones, ut affirmat Nicolaus Florentinus sermone 1. cap. 1. nam ille ventus Orientalis est, & venti Orientales frigus facientes sunt, & Aus-ten-3. primi docti cap. 8. & Galib. 1. de temperaments, cap. 4. nam procedunt a partibus, & participat citius a vaporibus terris, & præferunt pellem, & sic idem causat frigus, & per accidens: nam isti venti frigus valde distemperat, ut ait Galenus in comment. 1. lib. de humoribus, valentque corroborare calorem naturalem, & consequenter digestionem fortem efficiunt: & vrinam prouocant & sanant aciem pellicularem, ut dicit Aesc. lib. citata, cap. 10. Meridionales frigus calidi, & humidus, ratione cuius frigus est mensura, resoluunt vrinam, atque dant poros, & humores conuulsus, & spiritus comburando in febribus concitant grauides, ex Aesc. loco citato, cap. 9. Australis corpora solent, & humectant, auditum lebeant, caput grauant, vertiginem, oculis dardentem, languorem corporibus addunt, alium humectant: Aquiloni coem corpus, firmantque mobilitatem: item expeditiorem, & coloratorem, & audent vasa leuiora reddunt, alium frigiditatem mordent, pellem caesant, ut ait Hippoc. lib. 3. Aphorismorum 17. quare flante illo magis concludunt, & melius digerunt, ut ait Aristoteles 26. problematum 43. venti Fauoni frigus plus humidus Orientalibus, & sunt delectabilissimi, cum habeant complexionem similem Veri & proportionatam acis temperati, & illo flante reperitur caligines, ideo grauiæ capita, & canes in venatione minime vestigia inueniunt, ut ait Hippoc. Aristob. scilicet problematum citata 21. nam dicitur vapores ex Oceano partibus Maris, & confusit ærem, cum calidior reddens: Vulturum dicitur, & concitant scissuras labiorum, & manus asperant: Euri disponunt obiecta, ut maiora videtur ob tenebrositate, quam in ære causant, ut ait Arist. scilicet citata problematum 14. Africis valent. Hispani Albrigos, Græci lãs valent concitare Lyragrinos, raudines & grauides, causant etiam pluuia & maxime tempestates: Chori causant tuiles, Orithoeas, Dypnicas, Podagram, & Permones: Euri causant morbum a partibus prouocantes, ut sunt febres putridæ, pestilentes, & malignæ: Venti de-

nique Circi causant pleuritides, perignemouas & phrysiæ contra aëre hi omnes venti conuenientes sunt pro extripandis illis morbis contrariis.

110. Ad argumenta in principio posita responderetur, & ad primum dico confirmationem eius respondere: nam verum est, quod esse in loco prædicto esse genitum, & esse genitum est indiduum, cum operationes verentur circa singularia, & esse indiduum pronuntiat a materia signata quiescente, quæ est, quod intelligitur, ut concluditur autem non affirmat, quod loco Orizone sunt principium indiduum dicitur, sed quod a locis Orizonis enumerantur 12. venti extriæ, non secundum quantitatem continentium, sed de ceterum, quia numerantur diuersa flumina a diuersis locis, octo, & diuersi lapides a diuersis fossis delecti.

111. Ad secundum respondeo verum esse: quod quæque parte terre posse exhalationes eieciat. Cæterum, licet sint infinitæ partes terre, non sunt infinitæ res conclusionem veni generatur ex exhalatione magis latitudinis, & sic ceteris suis non est indiduum, sed ex vna Regione secundum suam magnam latitudinem, quæ correspondet vni parti Orizonis.

112. Ad tertium respondeo eodem modo: ad quartum dico aliquos conueniens arguendo assignare 16. ventos, ego autem dico solum esse 12. nam licet inter Ortum & Meridientem medietas reperatur, non est illa medietas oriuntur 2. venti, vni est dicta medietate, & alij duo ex aliis duabus partibus vni ex vicinitate Ortus, & alios ex vicinitate Meridies, sed solum ex prædicta medietate oriuntur duo venti, vni ex vicinitate Ortus, qui se extendit vltra ad Meridientem partem, & alter ex vicinitate Meridies, qui etiam se extendit vltra ad eandem medietatem: & hoc est propter latitudinem exhalationum: nam, ut palchæ ait Doctus, flant venter flus loquuntur, siquid dicitur a quilibet potest sciri in generali ventus vbi incipit & vbi finitur, ut Auster a Meridie in Aquilonem, & Boreas a coœquator, non autem in speciali, aliis essent inueniuntur venti.

113. Ad quintum respondeo, non in medietate oriuntur vni ventus, ut ait responso ante dicta, sed a duabus partibus illius medietatis oriuntur duo venti, ut participat de virtutibus ventorum cardinalium, & de oppositione eorum.

114. Ad sextum argumentum respondeo, ut quinta probatione conclusionis.

115. Ad septimum referendur ex Doctore sancto in præfati extendo nomine di-

Fernandez in lib. Meteor.

centur boreales & australes, ex similitudine qualitatibus, nam venti Occidentales, qui vocantur Zephyri, quia conueniuntur Boreæ, sunt frigidiore, Orientales autem qui iunguntur Australibus calidiores sunt, ideo propter similitudinem harum qualitatium Orientales vocantur Australes, & Occidentales dicuntur Boreales: & sic omnes venti dicuntur Boreales aut Australes.

Ad octauum dico, quod vt bene probat 116. confirmatio noni argumenti a quacunque parte circuli delecti potest circulus, & ab illa principium delecti potest, quare cum frigiditas circulus a quacunque parte circuli oriatur ventus, ab illa delecti potest principium & origo illius venti, & cum frigiditas duodecim partes circuli, delecti etiam debent duodecim principia & duodecim origines ventorum, & per hoc patet quid se respondendum ad nonum argumentum cum sua confirmatione.

ARTICVLVS IV.

Viriū Sol vdeat cessare ventos.

ET videtur primo quod non ex Aristotele in præfati & Doctore sancto, qui aiunt quod Sol valet eleuare exhalationes quæ moras facit ventis: ergo si Sol est causa generationis ventorum, minime erit causa cessationis eorum.

Secundo arguitur, vni quæque res definit esse vni ex quatuor modis a sancto Doctore numeratis tractatu de virtutibus, quæ 2. artic. 12. primo ex defectu consuetudinum, secundo ex qualitate contraria, tertio ex defectu subiecti, quarto ex defectu termini. Primum autem dicitur ex defectu cause consuetudinis, vt v. g. quando dicitur causa continens in defectu dicitur vt quando frigiditas vincit a caliditate, & c. contra. Tertia autem definitur, ex quado corrupto aliquo subiecto concumprunt potentia, vt v. g. corrupto organo auditus, corruptumque etiam potentia auditiva. Quarto denique, vt ratio ex defectu fundamenti vel termini: sed ex nullo horum Sol enumeratur: ergo non potest esse causa cessationis ventorum. Maior admittere ab omnibus Philosophis minor probatur: Primum Sol non est causa ærem confusans, alius tempore nodurno caret. Preterea non est causa concitans ærem, sicut enim acit res absoluta, & impersonata, quod non dicitur concitacionem imperabilem a causa. Ita similiter Sol non potest esse causa cessationis venti, vt

Bb e4

est qualis constantia, nam ventus est calidus, & ficus, Sol autem calefacit & efficit, potius autem valet ventum conferre media caliditate & ficitate: nam si ventus prater naturam est frigidus, vt dictum remanet, quia a causa exteriora frigitur si a calore Solis reducitur ad suam profanam naturam, potius conferat eam quam corrumpat. Nec Sol est causa cessationis ventu, quatenus corruptum subiectionem, vt patet cum potius non eleuet & generet, vt dictum remanet: denique autem hanc tanquam relaxat, ergo nullo modo erit causa cessationis ventu.

119. Tertiò arguitur. Aethio versatur inter contraria: sed nulla contrarietas reperitur inter Solem & ventum. Ergo circa vltim Sol non poterit agere corumpendo. Maior est vera, siquidem vltim contrarium incendit alium expellere, cum subiectum frigidum in se potius ad effe calidum, & a contraria, non autem effe calidum, & est in potestate ad effe calidum, & estiam quia inter contraria dicitur actio & reactio. Minor est euidens. Nam Sol iullo modo contrariatur ventu, nec in forma, nec in materia, nec in qualitatibus cum eis & materia subalterni est experientia. Consequenter est clara.

120. Quatuò arguitur. Tempore nodurno ad effe vehementissimus ventus, & tunc abest Solus, ergo non abeius aduone cessat ventus. Maior patet experientia: Minor non indiget probatione.

121. Quatuò arguitur. Vntus effectus nequeit esse diu: quia contrarie & frigidus interuenit esse causa cessationis ventu ergo calor Solis non erit causa huius effectus. Maior patet: nam vntu potius agens intendit producere illi simile ergo contrarie cause contrarios effectus debent producere. Minor est Aristotelis in praefatis, vbi ait: *Sui enim prope frigis extollit exhalatione, cum fuerit sic ferit, aut scilicet justificatione.* Consequenter est euidens.

122. Sextò arguitur. Si Sol est causa cessationis ventorum, nunquam reperiretur ventu ergo nullo modo Sol est causa cessationis eorum. Antecedens probatur: Difficilis est exhalationes ex terra eleuare, quia eas dissipat, sed ad ventorum cessationem necesse est, vt eas dissipet: ergo semper quod eas valet eleuare, facilius eas dissipat, se per consequens, cum deficiat exhalatione, semper ventu deficiat. Minor probatur. Magis dicitur terra, à qua Sol eleuat exhalationes, ab ipsifmet exhalationibus, quam huius semperis (subiectoribus): ergo cum maxima distantia reperitur inter totum, & exhalationes, quia inter ipsafmet exhalationes

crasias, & subiles: ergo si ex terra valet eas eleuare, multo facilius valet eas dissipare, ac per consequens nunquam eleuabit, quin non dissipet.

123. Vltimo arguitur. Pluuia valet cessare ventu: conuergo non Sol fuit calor. Antecedens patet experientia, cum videamus vehementes ventos cessare ex venientibus pluuia.

Pro explanatione illius articuli aduertendum est, vt Aristoteles in Doctore sancto in praefatis, quod necesse est, vt ex terra eleuentur exhalationes, ipsam esse humiditatem: nam ex terra facit minimè pluuia eleuantur in locis ficis, & tempus calidus ratio, vel nunquam apparet ventu & defectu terrae humiditatis, & calor autem intencio Solis nimis exsiccat, & adiurit, vt patet in aethere, in quo tempore in puluerem redacta est, & si aliquis dicat tempore aethere apparet, & magis videtur, qui cum fit ex halationibus, ex terra eleuatur, qui tunc sicificatur, & sic non erit necellarium alioquin humiditate cooluere. Quae verum esse tunc temporis aliquando probatur magno ventu, & eleuantur pro eorum generatione exhalationes. Ceterum, terra non est equaliter exsiccat: cum nam radii Solares debilius, vel validius percuciant diuersas terras partes, & potest esse, quòd haec pars terrae non sit valde exsiccat, sicut alia, & ex illa eleuari possunt exhalationes, quae mox per diuersas Praenitit, per eas apparent magni ventu.

Secundò aduertendum est Solem esse principium reuolutorum ventorum. Siquidem nihil aliud agit, quam terra calefacere, & ea attenuare, & rarefacere, & quia tenues exhalationes eleuantur, quae mox fua ventus in medio autem huius est quod priuatiua, & sic Sol, licet fit quid potissimum, est causa priuatiua illius effectus priuatiua reuolutorum: siquidem exocando terram, & eam aduolens aere reuoluit, vt ex illa eleuentur praedictae exhalationes, & immo modico calefaciendo, eas dissipat, & ventu cessat.

Conclusio.

124. Vntus Sol est causa potissima remota ge-
125. Generationis ventorum: ita similiter est causa priuatiua remota eorum cessationis. Conclusio habet duas partes. Prima est Aristotelis, non indiget alia probatione, siquidem in tota quaestione antecedenti, & si iuramentis potissima remanet. Secunda autem est etiam Aristotelis, & Doctores sancti in praefatis per haec verba: *Sic de quo quoniam dicitur: exsiccat facit: terram exhalationes cum imbecilliter sunt, atque parua subiecta, & amplius sua calore eorum calorem, qui minor est dissipat*

ferunt, atque dissipat. &c. Eadem verba reget Doctòr sanctus: & probatur ratione primò deducta ex praedictis verbis, quocircumque dissipat aura materialis alius re, certum est eandem rem defecere, sed ratione caloris Solis dissipatur causa materialis ventorum: ergo ventus deficiet dissipat sui causam materialem. Maior patet: nam cum materia fit pars intrinseca rei, & in qua subsistat forma, deficiente deficiet forma, cum non detur pars in qua subsistatur, & multò magis ventus, cum ipse fit ipsafmet exhalatio. Minor probatur, calor immo diuice valet deluere motum calorem: sed calor Solis fere est immo diuice respectu exhalationis: ergo eorum calorem valet dissipare. Maior patet: in tempore aethere, in quo tempore in puluerem redacta est, nam Aristoteles lib. de longitudine & latitudine vitae, cap. 2. ait magnum ignem effluere motum, idem etiam confirmat sanctus Doctòr per diuersas rationes: nam calor immo diuice valet pabulum motu caloris dissipare: ergo valet illam deluere: nec valet, si huius doctrinae aliquid obicit, quod iam simile agere in fluminibus vehementes calor non agit in calorem, sed in pabulum, contrariam qualiter corumpendo, & similes producendo, ratione cuius attenuatur pabulum, & euaporatur, & tandem dissipatur. Minor principium argumenti est: nam tempore aethere calor Solis vehementissimus atque intensissimus est: sed exhalationes non sunt eam intense, imò nec aequè intense, & caloris ergo respectu exhalationis illo tempore immo diuice est.

127. Secundò probatur conclusio, alia ratione etiam deducta ex ipsifmet authoribus. Agens magne molis femper vincit passum debile, & panax molissimè est agens magne molis & caliditatis, quado sunt panax sine parte molis & debiles, ergo tunc temporis eas vincit: maior patet magne molis magne molis, applicatur passum cum comit pluribus partibus: minor non indiget probatione, & licet fol non tangatur immediate (suppositè) immediate virtutis eas tangit, & magis eis applicatur media fua virtute.

128. Tertiò probatur conclusio ratione cuius deducta ex Aristotele: 3. sed. prob. 33. vbi ait: *Requid modicus ignis extinguatur à multo Solis: at qui potest ad magis, potest ad minus: sed magis Sol potest defluere, vel extinguere ignem modicum: ergo potest etiam exhalationes, quae non consistit calore intenso, & consistit modico ignis. Maior est verum: nam*

agens, qui vincit passum vehementem, multò melius vincere poterit passum debile.

Quatuò probatur Conclusio verbi praedictorum authorum. Necesse est, vt ex terra eleuentur exhalationes, ipsarum esse aliquantum humiditas: sed Sol suo vehementissimo calore eam valet calefacere, & summè exocare: ergo ex illa intencio exhalationes eleuari poterunt, ac per consequens deficiet ventus. Maior patet ex notabili. Minor patet eadem ratione, & experientia, cum in temporibus, & locis calidissimis terra arenosa, & puluerinosa, quatuor recidit propter vehementem Solem caliditatem.

Quintò probatur Conclusio à simili. Si 129. in magno igne praenititur modicum combuibile, & magna eius adhaere prius defecatur, & confumitur humiditas combuibilis, ita vt impediatur & prohibeatur fumum exhalari: ergo similitè quomodo Sol suo vehementissimo calore rarefacit terram prius confumit eius humiditatem, vt impeditur, & prohibeatur exhalationes moueri ad extra, ac per consequens, cum deficiat causa materialis ventorum, necesse est ventos etiam cessare, & non apparere.

Sextò arguitur. Aqua, quae frigida & humidissima est, & in exigua quantitate in ignem praenititur, non solum dissipatur, sed conuertitur etiam in igneam substantiam, multò melius exhalationes, quae in exigua quantitate reperitur, si veritas est Sol suo vehementissimo calore aere, valet dissipare. Antecedens patet experientiam: nam in fornace ignis guttae aquae immo diuice in ignem conuertitur, & multò melius aer, qui calidus est, & humidus in furnace in ignem conuertitur, quod ait Aristoteles 3. de generatione, & corruptione, cap. 4. & Doctòr sanctus lib. 4. dicens, exhalationes si vehementissimo calore Solis conuertuntur, necellarium est conuerti in ignem, siquidem constant ficitate, & intendunt eorum calorem a calore Solis, dicit aliquando emanefci, & dissipari, aliquando autem conuertuntur in ignem, quia modo videntur exhalationes accendi, cum illantem medium, die autem licet eorum conuertuntur in ignem, non videntur accendi propter splendorem Solis.

Ad argumenta in principio articuli postea respondendo ex Iphod. Doctore sancto 1. de generatione, & 1. de quòd quilibet res corrupti potest à corruptione subiecti, sicut à contraria qualitate, & defectu consensuantis, & termini, exhalationes autem non corruptis, exhalationes autem non corruptis, quae non consistit calore intenso, & consistit modico ignis. Maior est verum: nam

Solis non contrarietur quibusdam eorum, sed ad corruptorem subiecti corrumpitur, ad cuius corruptionem corrumpitur etiam calor per accidens.

233. Ad tertium argumentum respondeo verum esse actionem versari inter contraria, quae Sol agit in exhalationes, non versus calidam, sed in causa frigida, quoniam paucis et constanti natura contrariatur, efficit ignis cum autem hoc corrumpatur, et immo Solis calorem dissipatur, & evanescent, vel in ignem convertitur, ut iam didicimus est. Ridenium, obsecro, de Rodero de Ariaga, qui dissertatione in Physica, scilicet a. sub scilicet contra Thomam affert, id ad hoc versari inter contraria, nec eadem producere substantiam, nec habitus autem nec voluntas amorem, immo habitus autem voluntas referuntur ad eam Thomam adnotare, hoc dicitur in Divi Thomae attendere, & valdebus nugationem perdidit Rodero. Imprimis, quod ad hoc versari inter contraria, est doctrina Hippocriti, lib. de flatibus post principium, & secundum Aphorism. 22. & lib. 1. de natura humana scilicet 11. & Galen. lib. 11. method. cap. affirmat praedictam sententiam perpetuo esse veritatem, & in art. Medica, cap. 89. & lib. de constit. art. Medicae 11. Arist. lib. 1. Elementorum, ultimo de Physicorum, cap. 1. & 47. & Doctores sancti Iohannis scilicet 11. idem tenet ipsemet Arist. in generatione animalium, cap. 4. & lib. 1. de generatione, & corruptione, cap. 7. ubi dicit actionem, & passionem non esse inter similia, quia actio, & passio inter contraria sunt: dicit non esse inter similitudinem et ipsemet Arist. ait: Agēs & passum nec omnino similia esse debent, nec omnino dissimilia: nam forsitan sunt similia agens & passum secundum genus, & secundum commune substantiam circa quod se expellunt: ut ad verum dicitur formas speculificas certis esse dissimiles esse, & per se de calore, & frigore: quare etiam ille Rodero, de calore, ad afferens, quod id ad hoc versari inter contraria, accidens nullo modo produceret substantiam, nam accidens contrariatur accidenti contrario, inest quod est actio & in virtute substantiae producit aliam substantiam similem: quod si dissimilis non esset, non agens versus eam, nec intendere eam assimilare, nam totum passum contrarium est agens: cum contrariatur actui in multitudine & principalis agens, quae non eadem est actio, si quidem de ratione instrumenti est quod mouetur ab agente principaliter, pulchre ait Doctor sanctus 3. part. quest. 19. artic. 1. ad 2. 1. part. quest. 18. artic. 3. in corpore, & quest. 6. art. 5. ad 1. & pluribus aliis in locis, & sic innuere: accidens conse-

nit produceret substantiam, ut patet ex illo vulgari dicto in scholis, idem est agens in duobus formam & materiam dissimiles etiam ille Rodero, & maxime errat dum dicit quod si actio versatur inter contraria, actus non produceret ab habitu: Ideas multi Rodero quae habitus producit actum: actus manentem, cum solum produceret a potentia, habitus eam solum destruit ad eam facilitandum, & perficiendum, ut patet ex eius definitione quae talis est: *Habitus est dispositio vel qualitates frequentium rerum esse acquisitas difficile nobis, cum quae potentia cum delictatione, & facilitas est duntaxat operari possit.* A differentia operis differt quod cum moeitia & dolore efficitur, ut Arist. ait lib. 2. Ethicorum, cap. 1. quare signum habitus acquisiti est delictatio & facilitas in operato: idem datur peritus & difficultas in subtili amentis potest, ut patet ex Hippocriti lib. 1. Aphorismorum, aphorismo 48. & 50. & quia solum potentia non in habitu licitatur actionem potest. nam potentia inest potentia minister operari, habitus acquirunt ex frequentibus actibus, ut Arist. ait lib. 2. Ethicorum, cap. 1. & 2. ergo vix in habitu datur actus. Mihi videtur Rodero sic lib. scriptis sine ratione, sed solum ad improbandum ex depresso animo maximam Aristoteles & Doctores sancti ut si cum aliqua ratione fuit locutus, his meo videri consilium fuit. Efficacia non debet esse nobilis causa, sed habitus nobilior est actus, ergo potius habitus produceret a nobis quam e contra, nec Rodero concubatur, respondeo verum esse actum, solum imperfectiorem esse habitum a ratione potentia ad hanc nobiliorem & perfectiorem esse. Nec valet si dicas virtutes quae habitus moerales esse, in potentia appetitua nobiliores esse: idcirco nequaquam, nam virtutes generantur dum potentia appetitua mouetur, & ratione motus, & potentia, adus ille est nobilior, ita sentit sanctus Doctor 1. 3. quest. 49. art. 3. in corpore, ad iudicium solentem ad primum, & quest. 5. art. 3. ad tertium. Caut. ibidem & omnes qui de habitibus vel virtutibus tractauerunt.

- Secunda ratio, quae conuincit debeat, 234. Rodero est agens, dum agit non mouetur ad aliquam qualitatem, sed potius ipsam mouet, si habitus generari non potest nisi passum mouatur ad qualitatem aliquam. Ergo actus ille imperfectus qui mouetur a simplici potentia, non potest esse causa habitus aliam idem esse motum & motum cum respondetur, quod quando principium actuum non tantum est actuum, sed simul passum cum agens in agendo repantur, & precipue

principium & communicare in materia, tum principium actuum simul etiam finem, & producit qualitatem, & patet ex eo quod mouetur ad qualitatem, & non est inconueniens quod respectu diuersorum idem fit motus & motum.

Ultima autem ratio quam Rodero dicit ad hoc nullius est momenti: nam Aristoteles & Doctor sanctus solum locuti fuerunt de actionibus corruptis & transmutantibus, non autem de perfectis & immanentibus, quales sunt actioes quae dimittunt a potentia intellectus, & sic in volutate producit amorem, non est necessarium quod amori fit contraria, siquidem actio perfectissima cum non infert passivum vel ait Doctor sanctus 1. part. quest. 18. art. 2. ad 2. quest. 99. art. 3. ad 2. Rodero dicit ita de de dicatur sicut vulgariter loquitur de glandibus male ab igne affaris.

234. Ad quartum argumentum articuli responderetur, verum esse tempore nocturno ad esse vehementissimum ventos quae calore Solis tempore dieo generantur elementari, ceterum propter calidissimum exhalationem quia ratione frigoris dissipari non preuenit, sed non est ergo visum adueniat calor vehementis Solis qui eas valde calefacere, attenuare & rarefacere & dissipare, vel in ignem conuertit.
235. Ad quintum argumentum responderetur, quod cessato alicuius rei potest provenire a pluribus causis, nam quemadmodum generatio alicuius rei potest a pluribus causis, vel ignis generatio provenit ab alio igne, & a collisione duorum corporum, & percussione siccis & calidis, & a calore Solis, & multo melius defectus ipsiusmet ignis a pluribus causis provenit potest, ut ab aqua, a diffusione, a vehementi Baru, a terra, & tandem ex defectu pabuli. Color autem Solis est causa calidissima ventorum dissipando exhalationes, siquid autem extinguitur caliditate quae elevari debebant, cum autem deficiat perditur caliditas, & desiccat item eleuatio exhalationum.
236. Ad sextum argumentum responderetur, non potest calor ex terra elevari exhalationes, & minime potest eas dissipare cum in eorum sint resolutionis, & sic aliquando maior vis requiritur ad eas eleuandas quam ad dissipandas: aliquando autem e contra, maior vis requiritur ad dissipandas quam ad eleuandas, & hoc provenit ex inopinate & apertitudine ad dissipandum vel resistendum: quare ad argumentum in forma dico exhalationes resolutionis apertae in ratione tenuitatis magis dissipari ab exhalationibus calidissimis quam a tenuiori parte terrae humidae.

ARTICVLVS V.

Ventus aliquando ventis valetant pluuiam concitare, vel aliquando pluuiam valetant cessare ventum.

Quod autem ventis non valetant pluuiam concitare arguitur primo: Exhalatio, ex qua ne ventus, opponitur vaporis, ex quo fit pluuias: ergo quando reperitur ventus, non reperitur debet pluuias, per consequens non concitatur a ventis. Antecedens probatur: nam exhalatio est calidior, & sicca melius inter tenuitatem & ignem vapor autem est calidior & humidior, & mediis inter aemem, & aquam: ergo in quilibet secundo, & in mediocritate opponitur. Consequens probatur: Ventus qui caliditate & siccitate destruit debet vaporem humiditatem: ergo cum ventus corrumpit causam materialis pluuias, non valetant concitare.

Secundo arguitur: Nubes sunt causa pluuias: sed hoc quando adfuit, ventus nullo modo apparere debent: ergo potius ventus erode

causa fiteatatis, quam pluviarum. Maior est evidens. Minor probatur. Vento fua maxima vehementia (ideo dicitur venti) valet uobis deluere, deflere, & ad difparitate non erit caufa pluviz. Antecedens probatur: nam fi ventus cullit arbores, & magna edificia, & turres, multo magis moles, cum confente materia tenuiori, & non fit terra fixa, fed per aetrem volent.

139. Tertio arguitur fi aliqui venti effent caufa pluviz, fequenter conuenit in effe pluviarum caufam, fed hoc eft falum: ergo nullus ventus eff caufa earum exhalationum. Sequela Maioris probatur: Omnes in venti fune aliquibus natura: ergo quidquid conuenit alijs ventis, conuenire debet omnibus. Minor patet: quidquid non omnes venti pluvias caufant, vt patet. Confequentia eff manifefta.

140. Quarto arguitur: Vt pluviz conueniant, necesse eff terram humida effe, vt ex illa pollent vapores eleuari fed per veros exiccat terram: ergo ventus non erit caufa pluviarum. Maior eff evidens: nam ex terra fixa minima vapores eleuari pollunt, vt ait Ariftoteles in praefent. cap. 4. & Doctus fanctus ibidem lectione 7. & iam fupradictum eff. Minor eff pluviam per fe nota: nam venti cum fit calidi & ficciores exiccat valet terram, & etiam patet experientia: utendum eff debum non effe aliquos ventos poffe concitare pluviam, nec pluviam ventos in genere caufe efficiunt, nec materialis, cum iam fupradictum fit caufam materiam pluviarum effe vapores, & efficientem effe mediam aetris Regionem. eo modo quo explicatum fuit, fed eff dubium, verum aliqui venti occasionaliter valet pluviam concitare, & aliqui pluviz ventos.

141. Pro explicacione illius articuli. Primo ad utendum eff debum non effe aliquos ventos poffe concitare pluviam, nec pluviam ventos in genere caufe efficiunt, nec materialis, cum iam fupradictum fit caufam materiam pluviarum effe vapores, & efficientem effe mediam aetris Regionem. eo modo quo explicatum fuit, fed eff dubium, verum aliqui venti occasionaliter valet pluviam concitare, & aliqui pluviz ventos.

142. Secundo ad utendum eff poffe quidem ventos quamplurimos occafiones praefare, vt pluviz concitentur, ficque valet aduocare, & congregare nubes in locum fuperiorem, & ratiore frigiditate loci condensari, & in aquam conuerti valetentiam vapores conuenire: nam ex ficcate terrae concitantur aliqui vapores per quas ex eis profunditate exeunt vapores, non aliter, ac quo fupra partem hominis aliquo modo affeclam apponitur panis cum aliquibus foraminibus, & lignis, quae vbi vt foramina ipfatione panis daret locum facilis exhalationis, & vapores praedicti eleuari, tum natam grauitate, tum ab exhalationibus motis vique ad mediam aetris Regionem conueniant in aquam: poffunt etiam ipfimet exhalationes motu vique ad praedictam aetris Regionem ratiore frigiditate,

tatis, & humiditate condensari, & humefacti, & ex vi huius difpofitionum conuenit in caufam materiam pluviz, hoc autem non contradicit, quod inobafit ficut dicitur, ficque ventos non effe caufam materiam pluviz: nam ibi intelligitur ipfos ventos non poffe effe caufam materiam pluviz: licet autem intelligatur materiam ventorum difpofiti ad effe caufam materiam pluviz, ficque difpofiti poffit quaequocumq; alia effe, quod quocumq; alio elementum, vt ait Ariftoteles, de generatione & corruptione, cap. 4. fi quidem materia prima cuiuslibet rei difpofiti poffunt ad recipiendam quancumque formam, & quod quocumq; agens tranfmutare poffit paffum, & cum affimilare: poffit autem ventus conuenire diftantis exhalationibus eleuari, & antequam obueniat exhalationibus, & durat locus, vt exhalationes de fcedentes cadunt fupra terram, quae cum frigiditate, & humiditate ex media aetris Regione affeclat fit, valetur terram humefactam, ex qua vapores eleuari debent, & eleuari vique ad mediam aetris Regionem. conuenit in pluviam, quod poftquam plura fuerit aqua, ex terra remanente madaefacta, & ad ficcatem tendente, tum ratiore caliditate Solis, tum etiam ab intrinfece eleuatur exhalatio calida & ficca, quae eff ventorum materia: hoc autem non eff femper, fed aliquando. Quod fi vapores, vt exhalationes non difpantur a calore Solis, circuitus pluviarum, & ventorum fequenter, haec enim eff caufa, quae in plenitudine ventus & pluviz, quae antecelferunt, ceffant, quia a calore Solis eorum caufa materialis difpata eff, & hoc magis accidit in plenitudine, quia tum Luna magis participat de calore Solis in nouiffimo aetate, quia Luna minus participat ventus & pluviz, quae antecelferunt, non ceffant, & fi aliquando ceffant, eff, quia decrefcere Luna minus de calore participat, in quo tempore aduenit pluviae & venti, adueniente autem plenitudine non adest maior caliditas, quae in tempore praecedenti, & eorum caufa materialis difpata.

Conclufio prima.

Aliquando venti valet pluviam concitare, & aliquando non. Prima pars Conclufionis patet ex Ariftotele, & Doctore fancto in a. figno, quo probatur ventos effe exhalationes motis, & non aetrem motum, vbi ait, ceffantibus ventis confequuntur pluviae, & probatur ratiore. Primo: nam per motum ventorum congregari poffunt nubes in loco frigido, in quo ratio-

ne frigiditatis, vel denfitatis contrumpunt, & in malam aliam fubftantiam tranfmittunt poffunt, nifi in aquam, cum adquirant difpofitiones ad aquae generationem: ergo venti haec ratiore valet pluviam concitare.

144. Secundo probatur: Pluviae concitantur ex vaporibus a terra eleuatis furtum in media aetris Regione: fed per ventos data occafio, vt magis difponatur terra, vt ex illa fit praedicta cuaporatio: ergo venti hoc praedictum concitare poterunt imbres. Maior ab omnibus admiffa eff, Minor probatur: Per ventos fiant fulgura in terra per quas vapores exire poffunt, & furtum motum, fed per ceffuram fit facilis tranfitus vaporum: ergo magis difponitur terra, vt ex illa fiat cuaporatio. Confequentia eff clara.

145. Tertio probatur Conclufio: Exhalatio maiori leuitate conuenit, quam vapor exhalatio plus valet duceat vapores vique ad mediam aetris Regionem, quam eff contra. Antecedens patet: nam exhalatio eff calida & ficca, quae cum magis fit de natura ignis, & vapor de natura aquae leuitat citius: fic vapor ductus ab exhalatione, quae eff ventus, vique ad mediam aetris Regionem, conuenit citius in aquam, quae cum eadem defouit, confequitur ad ventos.

146. Quarto probatur Conclufio: Exhalationes conuenit vique ad mediam aetris Regionem ibi contrumpuntur ergo conuenit debent in pluviam. Antecedens patet: nam ratiore frigiditatis & humiditatis mediae Regionis aetris contrumpi debent ficcitas, & caliditas, cum magis adhaes reperitur ex maxima mole aetris, quam ex pura exhalatione: ergo contrumpi poffunt exhalationes contrumpi etiam debent. Confequentia patet: nam non eff forma, quae introudu debet in illa materia, nifi aqua.

147. Quinto probatur Conclufio: Venti poffunt conuenire laterales alias exhalationes eleuatas ex parte propinqua, quae cum non mouentur furtum, non obuiant defcendentibus: ergo defcendentes cadunt fine impedimento affocantur: tum fic exhalationes defcendentes conflant frigiditate, & humiditate acqulfis in media aetris Regione, quibus humefacta terra, ex qua madaefacta & calefacta. Solis calore eleuantur vapores, quae in media aetris Regione in aquam conueniuntur.

148. Sexto probatur Conclufio: Aqua praedicta modo genita defcendens infrigidat, & humefact exhalationes motas, quae funt venti: ergo moueri non poffunt. Antecedens patet: nam frigiditas & humiditas pluviae deluere debent caliditatem, & ficcitate-

tem exhalationum, cum ille reperitur efficitates huiusmodi propter Meteororum denfitatem. Confequentia probatur: nam fi exhalationes mouentur propter caliditatem, & ficcitate, huiusmodi, & acqulfis frigiditate & humiditate minime moueri poffunt.

Septimo probatur Conclufio. Ventus, qui oritur a numero 8. valet pluvias concitare: nam ex eis humiditate & frigiditate difponit terram, vt illa vapores eleuetur. Secunda pars Conclufionis patet ex a. notabili.

Secunda Conclufio.

Aliquando pluviae valet ventos concitare, & aliquando non. Prima pars Conclufionis eff Ariftoteles & Doctores fancti in loco citato, vbi ait ceffantibus pluviz conueniunt venti, & probatur ratiore. Venti caufantur exhalationibus calidis & ficcis eleuatis a terra, & obuiantibus alias exhalationibus defuper cadentibus, vt iam dictum eff: fed exhalationes eleuari non poffunt, nifi ex terra madaefacta ad ficcatem tendentem ergo cum remanent terra madaefacta a praecedentibus pluviz, & ratiore fit, & caliditate Solis ad ficcitate tendentem, ex illa facilis eleuari poterunt exhalationes pro ventorum generatione. Minor patet: nam ex terra arida minime poffunt eleuari, ficque ex terra humiditate madaefacta folum eleuantur vapores.

Secunda pars Conclufionis patet: quia fit non eff terra, vbi Conclufionis effent falum: nam fit femper pluviae conueniunt ventos, & venti pluvias, conueniuntur circuitus, & nunquam effent ferentis.

Ad argumenta in principio articuli polita refponfo, & ad per meo duplicem huius finem: vnus eff, aliquando reperitur fimul ventus & pluviae alter eff, poffit ventos pluvias conuenire: ambo finis effe ventos affimo, vt parte experientia fimul pluviae & ventare, & ratio eff: nam venti affimo conueniunt nubes ad locum frigidum, in quo in aquam conueniuntur, & dum cadit pluviae, alius ventus valet mouere ad ipfum locum nubes alias, & fic de fingulis vique dum pluviae fua frigiditate & humiditate contrumpit exhalationes, & venti ceffant, vel nubes mouent ventos fuis denfitatibus, & craffitibus impediunt exhalationes (ficut funt moueri, & retrocedendo obuiant afcendentibus, & laterales mouentur: ambo cum fim in loco frigido, in pluviae conueniuntur, & fic contingit fimul pluviae & ventare. Alter autem finis argumenti eff

confequi

consequi pluviam ventos, & est contra, quod evenit propter consuetudinem caelestis materialis ventorum, pluviarum, & hoc affirmat Arist. ad probandum non esse eandem causam aliarum duarum Meteorologicarum imperfectionum, & nihil ad rem esse vnam materiam calidam & ficcam, aliam autem humidam & calidam, hinc videtur consequitur vna impressio ad aliam, propter hoc & propter humiditatem terrae vaporis consequitur sunt materia pluviarum, & propter terrae siccitatem cum aliqua humiditate, exhalationes sunt ventorum materia: effectus autem ad rem, si eadem exhalatio vel calida, & sic ad effectus materia pluviarum, si eo quod eorum tempore caliditas & siccitas, & vapor esset materia ventorum.

23. Ad secundum argumentum respondeo ventum esse motus, quod videtur proprietas, dissipari a ventis, & transfundi ad loca de laetissima: ad vero quando vni aliosque, eas mouet ad locum frigidum, in quo conuertuntur in aquam, & cadit deorsum: quare aliquando ventus est causa serenitatis propter primum, & aliquando est causa pluviarum propter secundum.
24. Ad tertium argumentum: dico ventos non esse causam efficiendam pluviarum, sed occasione praestare, & potest esse, quod omnino vni praesente occasione, aliqui magis, alij minus, & quod nullam occasione praesente siquidem pluvia non aduenit propter ventos, sed propter dispositionem terrae, & adhaerent Solis: verum enim aliqui venti maiorem occasionem praestant ad pluviam, quam alij, vt sunt illi, qui orientur à numero 8. & à numero 6. non hinc pertranseant per loca frigida, & humida vbi est terra dispositio, vt ex illa ratione caloris Solis eleuetur causa materiae pluviae: alij autem hoc non praestant propter dispositionem contrariam.
- Ad vltimum argumentum respondeo ex probatione secundae Conclusionis.

QUESTIO III.

De terra motu in quatuor articulis diuisa.

Ni illa quaestione agitur etiam de ventis, pro vt sunt in causis terrae, & de effectu ab eis causato, vt ait Doctor sanctus in Primo 17. in principio: Terra motus est effectus causatus à vento intra

terrae classis, ad quem sequitur quampubrimo accidentia & effectus, de quibus omnibus in articulis sequentibus tractabitur.

ARTICVLVS I.

Utrum terra motus causetur ab exhalationibus in causis terrae classis.

ET videtur potius, quod non est Dico: in sancto loco citato, vbi ait, quod triemore terra fit à Deo: ergo non fit à vento in causis terrae classis.

Secundo arguitur, mouens terram debet 1.6. esse leuissimum vehemens alacris & velocissimum. Sed ventus in causis terrae classis non est leuissimus, vehemens, alacris, nec velocissimus: ergo non potest mouere terram. Maior est euidens: nam cum terra sit grauior altero elemento graui, eleuari non poterit nisi à mouente velocissimo, vehemencissimo & leuissimo, altero elemento leui. Maior probatur: nam leuissimum, vehemencissimum & velocissimum agens potest esse ignis quam ventus: ergo ab igne, & non à vento calido in causis terrae fit terra motus. Confirmatur, quia in praesentibus articulis in quodam terra motu apparuisse Arist. & concurre, sed facillia & cuncti fuer digna ignis: ergo ille & non ventus causare debet terrae motum.

Tertio arguitur. Necessè est ventum intra terra caueas attenuari, vt occupando maiorem locum intra praedictas caueas quiescere non possit, & sic erumpat ad extra, vt patet de glandibus non apertis, & ad ignem potius, in quibus flatus attenuatur, & erumpendo ad extra, saluatur terra ignem: sed non est causa, à qua praedictus ventus attenuatur: potius autem reperitur causa eorum condensata, & incassata: ergo nullo modo terra motus fit à praedicto aere in visceribus terrae exilientis. Maior patet, Minor probatur. Semper, vel vt plurimum fit terra motus tempore nocturno: Hyeme, Autumno & Vere, in quibus temperibus ad effectus frigiditas, quae incassat, & condensat ventum: ergo minime causatur terra motus, cum à causa frigida exhalationes non generentur, vel incassantur, vt ait Galenus lib. 2. & 3. de causis febris humorum.

Quarto arguitur. Si ventus in visceribus terrae clausus est causa eius motionis, quia quærit exitum, & sic vbi vehit terram multo magis hoc praestabit aqua in visceribus terrae clausa, sed hoc terra motum non cau-

fit:

fit: ergo multo minus ventus in caueis terrae exilientem non cauebit. Maior est euidens: nam sicut ventus quærit exitum ad locum aëris, sic similiter aqua inclusa in visceribus terrae quærit eam debet, & moueri ad locum aëris, qui est superior: ceteri comant terrae, & contenta aëris, & sicut ventus flui vbi vehit terram, multo magis hoc faciat aqua, quia vento compulsiuor est, & sic compulsa vehit terram. Minor etiam patet: nam aqua intra terram mouetur ad extra sine terra motione, vt patet de aqua fontium & fluminum, quae ad extra emanat. Consequenter etiam patet: nam si aqua sua compulsiuor à motu ad extra terrae motum non causat, multo minus cum valeat causare ventum. Confirmatur primo: terra fit motus propter terrae porositates: ergo potest fieri terra eleuatio, aqua autem, quia densior est, non poterit exire sine eo, quod terra mouetur, sed experientia constat aquam terrae motum non causare: ergo multo minus ventum. Confirmatur 2. ex Aristotele in praesenti, vbi ait: *Item autem de aqua erupit nisi sitis terra motibus*. Et etiam ait: *Porositas terra motus fieri, vbi mare est fluxibile: ergo aqua hec terra motus, & non à vento*.

25. Quibus arguitur. Maior est resiliencia terrae, vt moueatur, quam agens venti: ergo nullomodo poterit terrae motus à vento in causis terrae clausis, exitum quærentem. Antecedens probatur: tum quia terra est in suo loco naturalium, quia consistit maiori mole, quam ventus, vt includas ite maior includo: tum denique, quia sicut motus naturalis in fine est vehementior, quia in principio, & contra ventos: ita similiter mobile, quod est quietum in suo loco naturali vehementer non mouetur, quod praeternaturaliter mouetur. Consequenter probatur: nam à proportione maioris inaequalitatis praesentis aëri, sed maior proportio reperitur ex parte terrae, quam ex parte venti: ergo ab illo minime mouebitur.
26. Sexto arguitur: Cautiores in visceribus terrae exilientes implentur ex corpore magis propinquo, & parato mouerit terra pars est corpus magis propinquum, & paratum moueri: ergo ad implenda cauitates portus mouebitur, quam aliud corpus. Minor probatur: nam terra fluida caueas, & vicinitate cauitatis magis parata est: tunc fit: pars terra, quod densum caueat ad cauitates implenda, facit coacere terram circumferentem: ergo pars deorsum cadens citi causat terrae motus, & non fluit: hac enim ratione conuictus Anaximenes dixit terrae motum fieri propter cauum vnius partis terrae

Ferrandez. in lib. Meteor.

supra alteram intra terrae viscera contentam.

Septimo arguitur, si exhalationes efflent 1.6. causa terrae motus quærendo exitum, tandem exire debent: ergo locus in quo reperitur futurus, debent ab eo corpore impleri, quod cum non fit aliud nisi pars terra, semper vbi inueniatur terrae motus, in illo loco terra profundior debet, & subaeretur, quod est contra experientiam: ergo ab ipsa causa praeter flatus causabitur terrae motus.

Octauo arguitur. Res, quae valeat calefacere exhalationes in visceribus terrae contentas, quae sunt Sol, ignis subterraneus, & antiphrasii, prius calefacere debent terram, intra quam continentur praedictae exhalationes, quam ipsam. Sed terra calefacta reddat partem aëris, vt per porositates à calore causatas resiliat debent exhalationes, & terra motum non causabunt. Maior patet: Si quidem Sol prius calefacit terram, quam exhalationes intra eam contentas, cum agens prius & fortius agit in propinquum, quam in remotum, & ignis subterraneum certum est prius calefacere terram propinquam, quam exhalationes ab eo distantes, & si eis ignis propinquus, in eis distans tantum transfunditur. Per antiphrasium denique nullo modo possunt calefaci, siquidem ipsae visceres remanent calefactae, & ex defectu eruptionis ad extra, terra & aqua in inferiori parte calefacta redduntur ad exhalationum calorem. Minor principis argumenti patet: cum ea calefactio dilaturatur porositates, vt experientia patet. Consequenter etiam patet: nam si foramina reperuntur, per ea transpiret debent exhalationes.

Nono arguitur: Exhalationes non possunt generari in visceribus terrae ergo ab quatuoribus visceribus terrae motus non causabitur. Antecedens probatur: Exhalationes medix sunt intra terram & ignem: ergo quae generant hoc halitus, debent esse terra & ignis: tunc fit: visceribus terrae ignis eas generare non potest: ergo nullo modo reperitur. Antecedens patet: nam ignis potius eas deualter, quam generare, quod constat ex Gal. loco citato.

Pro explicatione illius articuli aduertendum est, quod quædam modum in nostris corporibus flatus palpitationum concitant, ex eo quod quærit exitum, siuopie impetu mouentur, per quem motum eleuant partes carnosas, & cutaneas, & iterum eadem ipsæ partes, & deprimuntur: ita videtur ipsæ partes, & hoc rortis accidit, vtique dum ipsæ flatus experire in ambienstem aërem eis cognarum, vt ait Galenus lib. 2.

C. de

de simplo. causis & a. ante finem, ita similitudines accidit terrarum, nisi flatus vel exhalationes generat in cavernis terrae, cum ibi confertur non possunt, siquidem non sunt in loco suo naturali cum quarent aerem ambientem tanquam eis cognatum, ad quem non possunt moveri nisi modo extra i quare necesse est dilatari & attolere terram, & cum elevari vehementissimo impetu pro eis patet spaci in quo consistunt, in quo non possunt contineri siquidem ex affidua exhalationum generatione vix impellat alteram, & alia aliam, & sic de singulis vsquid in illo (satis contineri non possunt, tunc necesse est vehementissimo motu, ad maius spatium citissime moveri, & cum maxima violentia moueatur, reliqua corpora eadem maxima violentia mouentur, vt euidenter apparet in glandibus & calceis igni appositis, quae si ante appositionem non fuerant in statu in eorum cantibus exsistentes attenuati occupant maiorem locum, quare cum non possint ibi existerre, quare exsunt vt confertur in maiori spatio, Galienus in aere ambiente eis cognato, vt ait Galenus, & citissime & vehementissimo motu mouentur, vt apparet glandes moueri vehementissimo motu ad maximam distantiam, salicido supra omnes qui ad ignem calcantur.

Conclusio.

165. **T**erræ motus causatur ex exhalationibus in visceribus terrae clausis exitum querentibus, conclusio est Aristot. & Doctoris sancti in praesenti cap. 1. lectione 14. & probatur ratione, exhalationes in cavernis terrae contentae debent querere aërem sibi cognatum. Sed quando ad eum querendi mouentur ad cavernas terrae vehere debent terram, quae supra eas reperitur: ergo cum tunc moueatur terra ad motum eorum causatur, maior visus patet: nam exhalationes cum sint tenuissimae & leuissimae in speliis terrae quae feruntur minime poterunt, nisi ibi quietiores, conperirentur: viuae existerent extra eum locum naturalem. Minor enim patet: nam videri est quando vnum corpus supra alium existens mouetur ad motum alterius.

166. **S**ecundo probatur conclusio. Exhalationes sunt corpora leuissima vt pote quae consistunt raritate, caliditate, siccitate, quibus qualitatibus ignis consistit & est leuissimum in firmamento propter suam leuitatem sunt maxime moueri vehementissime & velocissime ad maximam distantiam. ergo quia tali modo mouentur, vehere, leuare, atque mouere debent terram quae supra eas existit. maior patet, quia leuitas sequitur raritatem, sicuti

grauitas densitatem vt ait Doctor sanctus 5. parte. quart. 14. art. 5. ad 4. sed exhalationes sunt rarioraeque leuissimae non est audiendum Petrus Garcia Carpus super sen. 1. lib. 1. primi doctorina 1. diuers. 6. cap. 17. prope finem in resp. concludam argum. polita à Magistro Bañes a. 2. de genit. & corrupt. & à Ludouico Mercato lib. 1. de elementis claus. 4. art. 11. ad 4. cum terribus Canonis, quod argumentum sic fit habet. Summa leuitas & siccitas fumum caliditatem, ergo summa grauitas debet summam frigiditatem, ergo elementum fumum graue erit aqua, respondens hanc negationem veramque qualitatem in elementi currere partialiter diuerso ordine conuadit quare caliditas & siccitas in ignis sunt causa leuitatis, & frigiditas & ficcitas in terra sunt causa grauitatis nam dicit vnam qualitatem terminari ex altera partialis & si hoc (quod vix per se potest) ab aliquo intellectu cum inanimabile sit ferit ferum, etiam esse vnum ferum candidum leuissimum etiam esse vnum quia ficcitas determinat a caliditate, non etiam quia vnaqueque se operatur secundum quod est in actu, & cum ferum candidum leuissimum sit & ficcissimum in actu leuissimum debet esse minor principalis argumenti probatur ex Galeno lib. 6. de differentiis pulsuum cap. 1. & 3. in quibus locis ait pulsus vehementissimos fieri à maiori robore & vigore muscularium, & non esse differentiam simplicem, sed compositam videlicet ex magnitudine & celeritate aequae plenitudine, sed visus exhalationem est causa sursum motus robustissima, vigorosissima: ergo sane motus maior vehementissime & velocissime ad maximam distantiam. minor probatur: nam licet generans fit causa mouens, vt quod leuitas eorum est causa mouens vt quod. Cōsequenzia principalis argumenti probatur: nam quae quod mouetur vehementissime & velocissime mouetur ad maximam distantiam sed motus quod tali modo mouetur, est maxime motus alterius corporis quod supra se est, ergo exhalationes quae tali modo mouentur, terram quae supra ipsas mouentur maxime mouebunt: & cum hoc fit terrarum causatur ab exhalationibus exitum querentibus. maior est euidenter nam mobile quod mouetur vehementissime & velocissime necesse est moueri per magnam spatium. ergo ad maximam distantiam. minor probaturum videri est maius ad motum alterius, consequentia est alia.

Tertio probatur conclusio motus quod est aptus, moueri ad maximam distantiam si supra se habet impedimentum, ipsam vehi vel rumpit vt non impeditur. Sed etiam latentes

latentes in visceribus terrae sunt corpora apta moueri ad maximam distantiam. ergo ne impediatur vel disrumpitur terram, vel eam vehit, quae videri est terrae motus maior patet experientia in glandibus & calceis non disrumpitur appositis. minor patet ex probatione antecedentis rationis.

28. **Q**uarto probatur conclusio duo corpora non possunt esse in vno & eodem loco, quovum impellitur ab alio, ergo corpus impellitur debet querere alium locum in quo quiescat, & quando quiescit, debet moueri illud quod supra se est. Hoc autem accedit in terrarum motu, nam exhalatio existens in visceribus terrae impellitur ab alia de nouo generata, cum dixerit non possunt esse in vno loco in vna parte autem quarens nouum locum fert totum corpus illud quod supra se est, & cum sit ferum mouetur ad motum praedictae exhalationis.

269. **Q**uinto arguitur & probatur nullum elementum esse causam terrarum, sed folius exhalationes exitum querentes, nam non ignis qui cum fit leuissimus & subtilissimus mouetur, & non potest ferre locum terram, quae cum fit corpus densum, à corpore subtili eleuari non potest: poterit autem mouere aliquod corpus ad latius proper rationem dictam, scilicet quod duo corpora non possunt esse in vno loco, vnde terram minime poterit mouere ad laeum, nam si hoc faceret, concitaret poterit terrae motu, & quod non possit mouere terram ad laeum patet: nam mobile ad laeum debet esse fluidum, vt ait et aqua, & si dicitur potest, terra autem minime potest dicitur: nam propter densitatem, & quia occupat vnum locum, lateraliter moueri impossibile est: nec elementum aëris concitaret poterit terram motu ad hoc efficiendum debet moueri ab alio, & vt dictum supra, supra se nullum mouens habet, nec aqua, quia non mouetur celeriter & vehementer ad maximam distantiam, tunc propter suam grauitatem, tunc etiam propter suam corpulentiam. Praeterea sequitur quod si tremoribus fieret ab aqua semper inhaerentibus terrae, quod est falsum, cum potest terrae motum apparere arida, esse terra terrae motus potest concitare, nam ipsa est quae mouetur, & non potest esse simul moueri, & mota i quare necesse est ab alio moueri vt ait Aristoteles per Philicorin, text. 40. idem affirmat Doctor sanctus eisdem locis & 1. contr. gen. cap. 13. & 1. parte. quaest. 4. art. 1. & 5. Metaphys. lectione 14. & si quis dixerit vnam partem terrae mouere aliam, non valet: nam terra folius mouetur densitas & ad terrae motum necesse est impellere terram firmam. Praeterea illa pars terrae quae mouet aliam, vel hoc praeter ne-

cesse est moueri ab alio corpore, & esse tremotus, vnde patet quod si nullum elementum est causa terrae motus, quod debet esse exhalatio, in cavernis terrae exitum querens.

Sexto arguitur, vt in plurimum fit terra 170. motus in aëris tranquillitate, quia quae exhalationes reconducit vnum in cavernis terrae, antequam patet experientia, cum terra motus veluti semper appareat nocte, aurora & meridie, in quibus temporibus aër tranquillissimus tempore motus est defectus caliditatis Solis, non tamen accedit in terrarum motu, nam exhalatio existens in visceribus terrae motus in aëre motu multo magis, nam ratione caloris Solis attenuatur exhalationes & occupant maiorem locum, properat quam disrumpitur ad eam tempore autem meridie calidior ratione, nam Sol valet eas magis attenuare, & propter eorum ebullitionem commouetur terra, consequentia etiam patet, nam venas cum fit exhalatio, si terra tenuior in cavernis terrae, ventus non reperitur, quod si aliquis dicat non implicari remanere firmam ventis & terram motu dico verum esse, certum tunc temporis tremoribus esse minores, quia causa venarum & tremoribus est diuisa & diminuta, vnde necesse est effodis diuisi & diminui.

Septimo probatur conclusio confirmata argumentum, post conuulsioem apparet maximi ventus, sed hoc ex hoc quod exhalationes quae erant materia ventorum, erumpunt extra, ex quibus sunt venti: alia vultu ipsa, ad quos Aristot. & Doctor sanctus ad probandam praedictam conclusionem.

Octavo probatur conclusio ex similitudine, 171. ne palpitationes & tremores causati in nostris corporibus, vt ait Galenus in notabili ante coagulatum citius: nam quemadmodum exitum pulsationes & tremores à flartibus exitum querentibus, ita similitur sunt tremoribus.

Ad argumenta in principio articuli posita, 172. a respondentur, & ad primum dico Doctorem sanctum loco citato opinari, quod locorum similitudo motu tremoribus à Deo gloriosissimo causatur imperando terram motum ad terrendos videlicet homines, vt patet in terremoto caudato ab ipsa volutate Dei: nam tempore sacratissimi vsque Passionis visio terrae motu aliqui tenuerunt valde, & coacti fuerunt affirmare vna cum Centurione, per ipsam Dei iram esse, quod patet ex Dico Mattheo cap. 27. alios autem tremoribus ad homines terrendos narrat plura vni & sancti: nam Dominus Gregorius Nyssenus in vita Beati Gregorii Thaumaturgi memorauerunt

facit de aliquibus terrarum motibus et perstantibus eandem historiam afferit Sophocles in poemate spiritibus &c.

173. Ad secundum argumentum patet quod fit dictidum ex noctibus & ex secunda Ad confirmationem dico etiam motum dixisse Aristotelis in nam aliquid exhalatio terrarum causans, cum nimis aggregetur in furo exitu nimis attenuatur vegetius & comburatur partes terrae ut ardeant, & postea remanent familiae & cinis in aliquibus atem regionibus vitur praedita partibus, & in aliis, vt in *Adriatica* & *Angola* vbi dicendum est quod postunt reperiri partes terrae fulsitate, vel alia dissipatione affeque, quae facillime ignitur per motum praeditatum exhalationum.

174. Ad tertium respondetur: praeterquam, quod responsum habet ex quatuor probatione conclusionibus, & probatione antecedentis § dico tempore nocturno & reliquis temporibus fieri magis terrae motus quae affeque. Solis clauduntur terrae porositates & exhalationes erumpunt ad extra minimè possunt & medio eorum calore, tunc alia de nouo generantur, tunc etiam magis calcisfit & rarefunt quare occupant maiorem locum ad extra erumpunt & concitant terrarum motum, hinc vnt quod tempore hyemis aqua putorum, calida remanet, quae exhalationes suo calore incuens terrae existentes, cum calidè calcescere tempore autem veris frigida inuenitur, nam cum exhalationes ad extra erumpunt, & sic destituntur, rediunt ad praesentem frigiditatem.

175. Ad quartum argumentum respondetur. negando maiorem, nam ad causandum terrarum corpus illum causans motum debet velocissime, vehementissimè ad magnam distansiam, vt dictum est aqua motum incuens terrae clausa per se motu vehementissimo, celerissimo, locissimo caret, quare ad magnam distansiam moueri, minimè potest cum potius conuict gravitate motum loseat. Ad primum confirmationem dico: terrarum concedendo exhalationes posse exitu & casu uentis terrae per suas porositates, & facillime magis & laxè in aquo tempore frigido, exitu minimè possunt, & sic querendo exitum, causant terrarum motum. Ad secundam confirmationem respondetur: quod non propter hoc quod aqua apparet, post terrarum motum causari sunt ab illa nam post terrae motum remanent aliquae praesentia in terra per quae aqua genita in suis cauentibus, vel ut ait Doctor factus in *apertura* cap. 18. loquitur exhalatio erumpunt ad extra inueniuntur aquae in superficie terrae, propellit ea vel per eruptionem terrae, vel ponendo lapides & terram

quae erant in fundo loci supra aquam, & quae descendentes cum impetu, effusionem aquarum causant quod fit confirmatio esse terrae, propter enim terram esse causam actuum terrarum motus, quae ipsa agitatur eueritur, sicut aqua agitata effluit & effunditur.

Ad quintum argumentum respondetur ex probationibus conclusionibus ad 6. & 7. arguendum respondetur, verum esse causam simpliciter corpore propinquioris, & nullum terrarum motum, non propter hoc quod cauitas in qua erant exhalatio, implentur à terra, ab illa cauitate terrarum motus: nam prius causatur terrarum motus ab exhalatione, postea autem terrarum pars terrae ad implendum locum quem ipsam exhalatio occupabat, siquidem necesse est quod prius delinatur locus à locato vt adueniat alium locum ad occupandum praeditum locum & sic videmus quod post terrarum motum profundatur aliquantulum terra, quod si aliquando non videtur profundari, sed motus elevatur, hoc potest quia partes terrae circumiacent delinuntur & intermedie eleuantur, sic apparent valles prope terram motualem.

Ad octauum argumentum respondetur. ex supra dictis, idem in temporibus Hyemis, Autumni, & Veris reperitur terrarum motus, quod si dilatarer terrae porositates, à quacumque clausa exhalant exhalationes, & non fieret terrarum motus, quod si terrarum ferre consistit, non perueniret exhalationes nisi vehementissimo motu, & tremorem terrae causabant.

Ad vltimum argumentum respondetur. non esse necessarium semper agerem operari immediate in supposito sufficit autem vt operetur immediate virtutis, & cum calor Solis non differat specie à calore ignis calciescendo Soli terram, caliditas Solis est vitio ignis media quae generat exhalationes intendendo ignem generare, & impeditur ignis generatio propter humiditatem quae generatur illud terrarum.

ARTICVLVS II.

Vtrum inueniantur duae species terrae motus.

ET arguitur primum, quod non ex Alberto Magno, lib. 1. Meteororum cap. 18. vbi enumerat 3 species terrarum motus, & probatur per rationes, inueniantur 5 effectus diuersi terrarum motus, ergo 5 species eius reperiantur. Antecedens probatur per terrarum motum vel agitatur,

agitatur terra, vel subuertitur, vel funditur, vel perforatur, vel fit titubatio, vel causatur ruina, vel impellitur, vel vehitur, vel deprimatur quae sunt 5 effectus diuersi consentientes quibus ipsa effectus specie diuersi proveniunt à diuersis causis, specie diuersi ergo praefati effectus à diuersis terrae moribus proveniunt debent. Antecedens probatur: subvertitur terra & elevatur vnt motus species distincti, agitatio & fissio inter differunt species, pulvis & vchus species distinguuntur, vt ait Aristoteles? Physicorum, cap. 1. & sic de reliquis: ergo facta nouena species terrarum motus.

180. Secundo arguitur, si exhalatio querens exitum efficit terrarum motus, potest praedita exhalatio destruisse locum quem infra terram occupabat per evaporationem, iam per insensibilem halitus, vnt dictum remanet, sic autem necesse est terram, quae supra praefatam exhalationem reperire, cadere ad occupandum locum destructum ab exhalatione, sed & secundo terrae & elevatur differunt species, & etiam reperitur vchus cinis, & pulvis, ergo plus sunt quam duae species.

181. Tertio arguitur: terrae motus terminatur ad diuersos terminos conuarias, sed motus specificatur per terminum ad quem: ergo si sunt diuersi termini ad quem, fuerint termini tunc erunt motus speciei ac per consequens plus erunt quam duae. maior probatur: nam terrae motus terminatur fursum, dextrorsum, sinistrorsum, dorsum, antè & retrò ergo sunt eorum species terrae motus.

182. Quarto arguitur: terra fixissima est quae consistere debet longitudine, latitudine, & altitudine ergo secundum hanc trinum dimensionem potest moueri ab exhalationibus: sic motus secundum longitudinem specie differit à motu secundum latitudinem, & iste à motu secundum altitudinem, ergo plus possunt esse quam duae species terrae motus. Antecedens probatur: longitudo, altitudo & latitudo sunt species quantitates, & ipsae species different, aliis non essent species, ergo motus qui secundum illas species fit, species etià debet differere consequenter probatur: motus qui fit ab extra & retrò fieri debet à motu dextro in sinistru, & ab illo qui fit secundum fursum & dorsum.

183. Pro explicatione istius articuli aduertendum est quod quomodocumque omnes vnt naturales constant, quatuor causis ita effectus motus constatur, scilicet materiali, quae est ipsa terra, efficienti iam dicta, finali autem exhalationem conuersione loco naturalis, & in aere carnis cognato non quare emittitur & ventorum generatio, & terrarum multorum consequitur ad terrarum motum diuisio proin-

ciarum, vt ait Seneca, quoddammodo terrae motus diuisi Siciliam à Calabria, & Hispaniam ab Aethiopia, formaliter diuisi esse ipsam agerem vnt morio, quae pro diuersitate motuorum quibus fit, in diuersas species distribuitur: & quia narata quantum potest intendit similitudinem feruare in rebus adhaerere pro exemplo Arist. in praesenti thetaronis in terra motus, quae secundum Galeum lib. 5. aphorismi. 6. est morbus compositus ex empylo horum, id est ad superiora tendente & epichorico, id est ad postiora tendente: & demodo in praesenti Galeo. tractatus in Doctore in praesenti, quare licet in terra motu non reperitur postiora, non propter hoc debet similitudo, nam ipsam vnt thetaronis est nomen Graecum proprieque terrarum distentionem aequalem significat vt Galeo. lib. 4. aphorismi. 37. & sic definitur ab ipso: *Est motus depressus qui solum motum consequitur.* unde quando terra fursum eleuatur, vel ad aliquam partem mouetur, dicitur distensio vnt distinctio, licet imperiose nam similitudo non debet teneri in omnibus, quare non est audiendus Augustinus Niphis lib. 1. Meteororum, fol. 87. apud me pag. 1. lit. B. & C, vbi ait: *Aristotelem per ipsam & thetaron intelligere species tremoris? Medicis autem per ipsam contractionem membrorum intelligit quae ad alteram partem fit per thetaron autem membrum flexionem, quae membrum velle fit, quae Arist. fit intelligere vno passu non enim hoc efficit ad ipsam de tremore terra, potius enim hoc correspondet immobilitati terra: quare fit hoc ad ipsam de terrarum motu intelligere vltimum, oportet per ipsam conuersionem intelligere, qualem esse ipsam in lib. de animalibus afferit per thetaron vnt leuitationem. hinc Niphis Caeterum vnt exemplum fieri postum ab Arist. nam si ipsam vnt thetaron significat membrum distensionem & vt fit est motus depressus, quae solum motum consequitur vt symphoma, pro vt membrum mouetur est fissum vel distinctum, in praesenti autem motus est ipsam, nam ad extra termino ipsam, vnt est motus ab figura, ita similitudo terrae motu, ipsam, & consequitur solum ad exitum exhalationum, sicut membrum praeter naturam, consequitur ad morbum in symphoma, ad terra pro vt iam est motus ab exhalationibus non ipsam, sed est in termino ipsam, & tunc conitatur diuersio sensibilibus conuariat, sicut figura & vt sic de illa non loquitur Aristoteles figura de forma terrae motus, quae est distinctio sensus. Praeterea si Aristoteles posuisset exemplum in tremore conuariato, & terrarum animalis caliditas esset, nam sicuti partes carnosae erunt ad*

exant vaporem, tunc moventur mixta ita similiter terra moventur ad exitum exhalationum: & non efficit mirabile exemplum si quod efficit idem, & quod ait Niphus quod per thezaurum inest genus Medici membris huiusmodi, & per fupras membris conditionem non est ad rem siquidem fupras & thezaurus idem sunt & vi veritas patet:

Item tria spafms dixerunt nomine Gray, Dicitur a nostris una canalis voc.

Pater etiam ex Galeno in loci citatis, & precipue lib. 7. apor. 11. & 14. sequenti & lia. 3. antecedenti. & si aliquis dicit Doctorem sanctam in presenti ducere spafm ad thezaurum, cum dicitur: *thezaurum est autem quod spafm est retrahit venarum simpliciter cum dicitur vchementi: thezaurum autem est contrarium partium venarum vel pulserum.* Dico spafm esse genus quod efficit exipio spafm, thezaurus autem sunt due: species spafm, via in qua partes extenduntur ad anteriora, & altera ad posteriora.

104. Secundo aduertendum est eodem Doctore sancto quodlibet 4. art. & 1. distind. distind. 3. art. 1. ad primum: & distind. 39. artic. 1. in corpore, & 1. parte, quod in art. 1. in corpore: *thez in rebus naturalibus distinguitur aliquid per formam suam dicitur: vno modo secundum diuersam oppositionem suam ad formam: & hoc modo distinguitur vnaque res naturalis ab omnibus speciebus sui generis, que habent formas oppositas, secundum quod genus diuisitatem oppositi differunt, sicut spafms distinguitur sub forma ab omnibus alijs spafmibus, & hoc pertinet ad presentem doctrinam.* Ideo non afferendum modum diuersionis allatum: Dico sancto siquidem vna terz motus sui forma distinguitur ab alio sui generis, sicut spafms sui forma distinguitur ab omnibus alijs speciebus lapidum, non autem intellexit Doctor sanctus quod prefata oppositio fit ex quatuor enumeratis ab Aristotele in postgradicamentis, cap. 10. siquidem spafms non opponitur relative alteri lapidi, nec contrarie sicut calidus opponitur frigido, nec priuatiue sicut vifus & cecus, nec contrarie dicitur sicut animal sensus & non sensus: nec habet oppositiones suas formae, intellexit autem Doctor sanctus prefatum oppositorem prove late sumitur, id est, pro repugnancia aliquorum ad simul conueniendum alium, quod oppositio dicitur repugnans, vel disparata: nam spafmo repugnare esse smaragulum vel adamantum, & in isto sensu fupras Aristoteles oppositionem in sancto Doctore dictam in eisdem postgradicamentis cap. 11. quare vna terz motus distinguitur

specie ab alio per suam formam, quare repugnans cum alia alterius terz motus.

Conclusio.

Solum sunt due species terremotus, vna 187. dicitur tremor, & alius dicitur pulsio. Conclusio habet Arist. in secundum per hanc verba: *opores enim intelligere quid finit in corpore opore & tremore, & pulsio causat spiritus interuaga partium, & in terra spiritus similia facit.* etiam Doctores sancti in presenti cap. 8. loc. 14. per hanc verba: *Sic etiam similes spiritus incholes in terra aliquando propellunt terram ad alteram partem, & vchementi repulsio facit terram tremere, & causat terremotum, aliquando autem spiritus moventur non ad latum, sed fupras versus quodlibet latitudinem, & sic pulsi terram fupras & causat terremotum.* Modis ueritatis pulsatur ratione deduci ex predictis verbita terz moventur ad motum exhalationum exitum quaterentiam, sed solum duobus modis mouetur exhalationes ab intra terram ad extra exitum quaterentiam, ergo duobus modis terz moventur, ac per consequens due erunt species terremotus. Maior fupis est iam declarata: minor probatur exhalationes solum decurrunt sub terram in latitudine, huc & illuc quaterentiam exitum, vel moventur fupras, exitum etiam quaterentiam ergo solum superiorum predicti duo modi. Antecedens patet, nam versus quamcunque partem moventur exhalationes, intra terram motus debent versus latitudinem, vel alitudinem.

Secundo probatur Conclusio: Non est 186. alius modus, quo exhalationes intra terram inchole moventur, nisi illa duo: Dico solum illud quibus modis terz moventur. Consideranda partes, & Antecedens probatur: Loca in terra fit vna dimensio, profunditas hinc fupras pro altitudine: nam siquidem pro funditate, non erit terremotus, sed terz subterrio, & similitur folum latitudo: nam licet fit distantia inter ante & retro, & dextrum & sinistram, solum est latitudo: nam cum hanc componatur ex superficiebus non penetrantibus, cum tangant se formaliter, quatenus sunt diuisibiles, cum componant predictam dimensionem, secundum quod sunt diuisibiles, videlicet secundum latitudinem, non autem secundum profunditatem: nam secundum hoc indiuisibiliter dicitur, ideo solum fundatur ex vna dimensione, duos solum latitudo & alitudo. Sed contra: Pulsio exhalationis motus intra terram secundum longitudinem, motum conueniendum terz secundum longitudinem mouebitur, & tremelcit. Dico, quod

licet,

licet moventur exhalationes intra terram motu continuo, ipsarum terz moventur secundum latitudinem: nam exhalationes motae secundum longitudinem, moventur terram laterales, cum ad earum ingressum separatur versus dextrum & sinistram.

187. Ad argumentum in principio articuli posita responsio: Ad secundum dico, quod agnitio terz est genus terz motus, sub qua agnitio continentur due species dicitur: subterrio autem non efficit motus, vel dicitur fuit in secunda probatione Conclusio: Scilicet, & perfero minime fuit terz motus, sed fupras solutiones contrarietatis terz titubatio etiam est genus, quod agitatio: rina est idem ac fubterrio: impulsio autem est vna species terz motus, & etiam fit motus vchemente, & secundum latitudinem, quare est altera species. Ad probationem Conclusio dico, quod quod effectus habent connexionem cum sua causa, certam est diuersis effectus specie provenire ad diuersis causis specie diuersitatis: quando non habent talem connexionem, sed consequentem, diuersi effectus specie possunt provenire ab vna causa, vel v.g. calor absolute producit calorem, calor productus habet connexionem cum sua causa. Ceterum, alij effectus, qui ad primum consequuntur, non habent connexionem cum calore, vel quod fit conueniens, vel diuersionem, quod corrumpat, quod generentur aliquando corrumpit terram, & generat plantam: fit similitur aliquando sequitur raritas calorem, aliquando densitas, vel quando iacet ceram, & indurat mel, vel latum. Idem accidit in terremotus: pro terz agitatione, vel consequitur terz subterrio, vel scilicet, vel perforato, vel depresso, vel vna domum, arborum, & edificiorum, non propter hoc effectus assignari debent diuersi terremotus: siquidem ad illas duas species omnes illi possunt referri: Aliter Magnus voluit declarare omnes, quod consequitur ad terremotum, sicut declarauit Aristoteles omnes, quod anteceditur: nam anteceduntur signa, quorum primum est, quod ante terremotum aperit traquilior, & frigus intensum in aere & ratio est, quia tranquillitas causatur ex eo, quod tota exhalatio, est qua fit venos, intra terram remanet, & cum fit dictum tempore motus ventos cessat, adeo in illo tempore reperitur maior traquilioris, vnde fit, quod vbius semper tempore non istic accidit terremotus, & precipue dilucio ante marturium apparent etiam prope meridiem, cum in illo tempore etiam reperitur traquilioris sed hoc est contra experientiam, siquidem

vili sunt terramotis, & tempestas venotum. Dico, potest reperiri in vno tempore vnum & alterum: nam exhalationes possunt esse partim intra terram, & partim extra: illae autem erunt causae terremotus, illae vero venotum, & quia exhalationes partim sunt intra, & partim extra, ideo terremotus erunt minus hoc probat Aristoteles & Doctores sanctus libro caelo, apparet etiam falfum, quod ante terremotum tempore maiorum venotum, quod preferuntur intentionem frigus: nam exhalationes, que moueri incipiunt, cum calida & sicce sint, debent ante calcescere, quare non frigus, sed calor preferentur. Dico, quod quando extra terram exant, id faciunt: ac quando intra terram retrahuntur, delinuntur aut calciditate recedunt, & reddunt frigus: id frigiditate causet & terra, quod autem intromittuntur exhalationes, & ad earum interuersionem sequitur terremotus, patet ex Arist. in presenti, qui ponit exemplum in corpore nostris, in quibus post multationem accidit frequenter tremor propter hoc, quod aridus frigus ingreditur interiora per vias vnae propellit spiritum intus, & propellatur ab eo, & sic fit motus & inuenit frequenter percussit membra, & facione ea tremore. Secundum, quod antecedit ad terremotum, quod in Regionibus, in quibus mare est co-tundum, apparet plures, & frequenter vchementi effectus terremotus: nam propter frigiditatem adualem maris exhalationes excedit iterum retrahunt ad intra, & cum iterum calcant, tunc ratione cauernarum terz, tunc quia redduntur ad primum temporem, rarefunt, & cum ad extra intendunt, exant causant terremotus frequenter, & vchementiore habent exitum raritatem in Heliopontis, Achaia, & Sicilia similes terremotus videntur. Tertium, quod ante apparet, est quod in temporibus pluuiois inueniuntur plures terremotus, & precipue fit tempus effluuium antecedat, & ratio est, quia ex humiditate pluuie, & caliditate calidior generator magna exhalationum copia: eadem ratione fitus frequentes terremotus. Vnde et Autumnum, in efflate autem & Hyeme raritas apparet terremotus: quia exhalationes in nimio calido diffipantur, in Hyeme exantantur a frigore vchementi. Alia tria vna anteceduntur terremotus apparentia modis quibus cognoscitur terremotus venotus. Primum est Solem appere caliginosum, & obscurum folum nubium interpositionem, & ratio est, quia aer, per quem vidimus Solem, efficitur humidus, & crassus ab exhalationibus incipientibus extra terram exire: quia progre-
exhala

exhalationes cum temes exeat ratione caloris, à frigidaque aqua & terra incassantur, & impediunt non videre Solem splendendum. Secundum signum superius apparet est quoddam nebula tenuis in longum extensa, ante videtur admodum lineæ rectæ, & in hac figura apparet peneque dispositionem exhalationum, quæ consistit aliâque crassitie, & pinguisitate, ut consuetur earum continuas, hæc apparet in aere partem post oculum Solis, & est signum tempore nocturno terræ motus aduenire. Tertium denique signum, quod ante terræ motum inuenitur, est eclipsis Lunæ: nam propter luminis defectum non calcet terra & aer, & à frigidaque exhalatione, quæ per porositates terræ exhalabit, ad intra propelluntur per sinus perflans, & terram circumque præter terræ motum caudent. Item figura remanens, disti, quomodo Luna calefacta hæc inferior, scilicet per lamen à Sole participatur, & sic in plenitudo noctes sunt calidiores, quia Luna participat caliditate de Solis lumine, ut ait Arist. lib. 2. de animalibus, & quando deficit illuminatio Lunæ à Sole, tunc terra, & aer frigidant, quod videtur in coniunctione & eclipsi, quod deficit prædicta illuminatio ex interpositione vmbre terræ inter Solem & Lunam, & cum moderatè vmbra humectet, ut ait Hipp. lib. 2. de dieta, ante temporis hebetatis caliditas exhalationum ab ipsa humiditate causata ab vmbra, & tunc intra terram redditur ad postum caliditatem, rarefieri, & cum terra porositates sint clausæ ab caliditate humiditate vmbra, non sunt exhalationibus vite expedire, per quas possunt liberè foras exire, & sic causant terræ motum.

188. Ad secundum argumentum respondetur, quod quando exhalatio extrahitur à terra per insensibiles halitus, vel per evaporacionem non causatur terræ motus: cum affirmem cum Arist. & Doctore sancto terræ motum causari ex eo quod terra velut ab exhalationibus, & in casu dicto terra non vehitur ab illis cum per insensibiles halitus & evaporaciones relaxentur: terra autem quæ movetur ad occupandum locum quem exhalatio occupavit non remittit, sed depulsum. Videre quod dictum fuit in secunda probatione conclusionis, & in responsione ad primum argumentum.

Ad tertium & quartum patet quid sit respondendum ex probationibus conclusionis.

ARTICVLVS III.

Virum terræ motus perdurare possit per magnum spatium temporis.

ET videtur primo, quod non in superius remanet, dictum quod res meteorologicae sunt paucæ durissimæ, sed terræ motus est res meteorologica: ergo paucæ duratioris esse, diffidit, est legitimus, ut patet.

Secundo arguitur: omne quod est in mundo perdurare non potest per magnum spatium temporis, sed terræ motus est violentum, ergo perdurare non potest: maior est eius vis, nam violentum est à principio extrinsecum contra propriam inclinationem, sed illud quod est contra propriam inclinationem non fortius semper: & naturaliter inclinatur ad finem suum naturalem. ergo citius vincere debet agens contrarium: cum per consequens perdurare non potest per magnum spatium temporis.

Tertio arguitur: exhalatio terræ motum causans est tenuissima, sed res tenuissima vel brevi tempore dissipatur, vel brevi tempore exeat de loco in quo consistit: ergo exhalationes non poterunt causare terræ motum per longum spatium duratioris. Maior est iam dicta, Minor probatur: nam res tenuissima, cum consistit paucè resistit, brevi tempore dissipatur, vel si sit in aliquo loco pretereunt per porositates breui etiam tempore exeat.

Quarto arguitur: Exhalatio terræ motum causans est calida & sicca, sed res calida & sicca celerrimè movetur, quàm frigida, & humiditas ergo non potest causare terræ motum duratioris per longum tempus. Maior est evidens, cum mediet inter ignem & terram, & in adibus partibus de igne, sicut de terra in passibus. Minor probatur: nam frigida & humida sunt tardi motus: ergo calida & sicca erunt celeris motus. Consequenter probatur: Terræ motus causatur à motu exhalationum: sed exhalationes sunt celeris motus: ergo terræ motus erit etiam celeris motus. Confirmatur: primo in responsione ad quartum argumentum articuli primi dictum fuit, quod corpus terræ motum causans movetur debet velocissimè, & vehementissimè: ergo mobile motum per talem motum citissimè & velocissimè moveri debet: ergo perdurare non potest per magnum spatium temporis. Confirmatur de causante non

non aperti igni appositus, quæ citissimè movetur, & non tardè.

193. Pro explicacione istius articuli, primo advertendum est duratioris terræ motus debere intelligi in quantitate continuæ, & aliquot horas continuas, postea cessat, debet iterum adherere, & durat per maius spatium temporis, vel minus, vel æquale, & postquam cessaverit, iterum reiteratur, & hoc advenit ex ætæ causis: dicitur ex parte exhalationum, & tertius ex parte terræ. Prima scilicet à copia exhalationum: nam ex multitudine earum terræ motum causantur: ita est durare per longum tempus earum paucitate per breve: quia exhalationes multarum cordis dissipantur, quædam vitæ magis consensuant, & restant: contra autem paucæ citius dissolvuntur & minus terram concutiunt. Secunda ex exhalationum dispositione: nam si crassitie & visciditæ sint, terræ motus etiam durabit per longum tempus, quia media crassitie resistit & difficulter relaxantur: & tardius à terra exiit: at si tenues & subtiliores fuerint, beatissimo tempore durabit, quia citius dissipantur & relaxantur, & celerrimè exhalatur. Tertia denique quæ est ex parte terræ, provenit ex eius dispositione: nam si terra fuerit compacta & dura, difficilis ab exhalationibus concutitur, & sic est difficilis exitu terræ motus magis durabit: si autem terra fuerit mollis & porosa facilis concutitur ab eis, & minus terræ motus perdurabit.

194. Secundo advertendum est quod exhalationes aliquando totæ exierunt, & intra certum tempus remanent, aliquando autem licet aliqua exierint, aliqua remanserunt, & denique aliquando alix de novo generantur. Quando totæ exierunt non reiteratur terræ motus, quando aliqua exierunt concutitur terræ motus, & postea reiteratur ab exhalationibus remanentibus, eisdemque quærentibus, sic similitur reiteratur ex nova generatione modo extitum quærant & terram concutiunt.

Prima Conclusio.

195. **N**ec terræ motus continuè nec discretè durat certum tempus duratioris, & probatur ratione. Non datur certum tempus resolutionis exhalationum, nec novæ generationis: ergo non datur certum tempus terræ motus continuè nec discretè. Antecedens probatur: nam causa exhalationum resolutionis est variabilis & similitur causa generationis, ergo non est certa. Antecedens probatur: Variatio resolutionis & generationis provenit ab agente debili vel forti, & à

Formanda: in lib. Meteor.

passio resistente fortiter vel debilitate, sed agens ipsa resistunt passivi potest esse forte vel debilis & similitur passum, ergo agens & passum sunt variabilia.

Secunda Conclusio.

196. **T**erræ motus continuè ferè durat per spatium disticti quadrantis horæ, & minus. Conclusio hæc patet experientia, & probatur ratione. Exhalationes, licet crassie, vel tenues sint in spatio disticti quadrantis horæ possunt extra terram exire: ergo ferè per illud spatium durabit terræ motus. Antecedens patet: nam postquam exhalationes acceptæ contum ad ferè certum distictum tempore cessant, alix concurrentur, & cum vniquæque res intendat sui conformationem, non contrariatur, beatissime exeat ad locum quæ conformationem.

Tertia Conclusio.

197. **T**erræ motus interpositus durare potest per spatium vnius anni, & duorum, & trium. Conclusio hæc experientia ostendit. Auct. vt ille narrat lib. Meteororum, cap. 3. per hoc verba: *Est videtur terræ motus fieri cum sita multorum contrarium occurrunt, quæ duraverunt bis terræ motus in Corduba, quæ per annum ferè, & non cessaverunt, nisi post tres annos, vel circa.* Et probatur ratione: Terræ motus reiteratur ex regeneratione exhalationum: sed possunt regenerari in vno mense, & in duobus, & in vno anno, & in tribus: ergo perdurare potest per illud tempus. Maior est nota, & Minor probatur: nam potest advenire, effluere, & manere, sicut fuit, quando primum fuerit, & postea quæstioque generat fuerit, & quærant exitum, terræ motum causant. Idem argumentum potest fieri de exhalationibus in remanentibus postquam aliquæ ab extra exierunt, & de earum crassitie.

Quarta Conclusio.

198. **Q**uando vna reperitur terræ motus, & non reiteratur, vel totæ exhalationes à terra erupuerunt, vel non remanserunt intra aliquot, vel de novo non generat fuerunt. Conclusio hæc patet ex notabilius. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Et ad primum dico veram esse res meteorologicae effle paucæ duratioris, & sic parum durat terræ motus continuus, vt patet ex hac conclusio: quæstioque quando durat per spatium trium sanorum, cum non sit continuus, non est contra doctrinam positam. Ad secundum dico patet quod sit dicendum ex prædicta responsione. Et secunda conclusio

D d ficut

fiene. Ad tertium & quartum patet etiam quod fit respondendum ex primo notabili, & ex conuolutionibus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum terrarum apparere possit per totam unam Regionem.

100. **E**T videtur, quod fit Primum: Venus percurrit totam unam Regionem, imò & plures: ergo & terrarum. Antecedens patet experientia, & Consequenter probatur: Venus est exhalatio mota ab una parte deterrata, sed terrarum conquisit exhalationes motas ad unam partem deterrata: ergo sicuti Venus unam partem percurrit, etiam terrarum percurrit: tunc debet.

101. Secundò arguitur: Species terrarum lateralis non fit ad unum locum determinatum: ergo potest percurrere per unam Regionem. Antecedens patet: nam in hoc differt ista species terrarum ab alia, a qua illa, que est tremor, fit secundum latitudinem autem, que est pulsus fit ad locum superius determinatum. Confirmatur: Trepidat in animalis fit secundum totum corpus: ergo etiam terrarum debet fieri per totam unam Regionem. Antecedens patet experientia, & Consequenter probatur à simili.

102. Tertio arguitur: Siotas & imber sæpè fiunt per totam unam Regionem: ergo & terrarum. Antecedens patet: nam sæpe per totam Andaliæ, & in aliis locis in uno tempore pluuia, & in alio siccatas. Consequenter est patet: quia maior ratio est de pluuia, quam de terrarum: nam pluuia fit ex vaporibus sursum ascendentes, terrarum est exhalationibus exhalationes autem cum tenuiores sint vaporibus, maiorem locum occupare debent: quare distensio ab eis causata debet fieri secundum maiorem partem, quam pluuia.

103. Quarto arguitur: Terra est constantior ergo mota per longinquas, & remotas partes moueri debet. Antecedens est manifestum. Consequenter probatur: nam in re continua & mota non finitur motus vsque dum finitur ipsam: continetur vsque dum incipit moueri, non finitur: ergo id debet contingere per aliquam magnam quantitatem, ratione cuius videtur distantiari.

104. Quintò arguitur, & probatur terrarum motu fieri posse per totam unam: nam id non efficeretur deterrata vltima pars terrarum: sed hoc est falsum: ergo potest terrarum fieri per totam terram. Maior est euasus.

siquidem in continuo non datur prima, nec vltima pars. Minor probatur: nam si daretur vltima pars terrarum motu, vel esset diffusibilis, vel non sit primum: ergo motus diuisi etiam debet per primum, & quod potest diuisio pertransire debet per totam terram. Si secundum: ergo continuum componitur ex indiuisibilibus, quod est absurdum.

105. Sextò arguitur: Contrarium eadem est ratio: sed in insulis à mari distantibus frequenter fiunt terrarum, quam in insulis maris propinquioribus: ergo fit per has insulas, vel totas has Regiones raris accidunt terrarum, per illas insulas, vel totas illas Regiones frequenter fiunt, & ac per consequens perneare potest per totam unam Regionem. Minor est: Aristoteles in præfatio & Doctores sancti. Consequenter probatur eadem est ratio, quod in vno loco à mari distanti fiunt frequenter, & etiam in alio, & in multo loca mota continent unam Regionem, imò & multas: ergo si frequenter fiunt terrarum in illis, potest perneare per unam Regionem, imò per multas, sicuti per multas mari propinquiores raro accidit.

106. Pro explanatione istius articuli addendum est ex Aristotele & Doctore sancto lo calo citato, quod terrarum causatur ab exhalatione, & quod propellit ab terra terram versus unum locum determinatum, cum ibi fit congregata & fortiorata, tunc potest segregari, tum ratione prædictæ congregationis & fortificationis, tum etiam quia vno non potest ea diffundere, & sic diffundit exhalationes, que venos causant: nam cum hæc fit signa terrarum, facilitas ea diffundere, & sic diffundit, pergit per unam Regionem, imò per plures: à contra autem, que terrarum causant, cum infra terram reperitur, & congregat vsque, nimirum à Sole potest diffundere, & sic non possunt pergere per plura loca, sed tantum ad unum determinatum mouentur.

Conclusio.

107. **T**errarum non potest fieri per totam unam Regionem, sed solum in vno loco determinato. Conclusio est Aristotelis & Doctores sancti per hæc verba: secundum partem quidam sunt terrarum, & sæpe ad modicum locum. Et probatur ratione deducta ex istis verbis: Exhalatio terrarum causans mouetur ab intra terræ ad extra, sed ibi minime potest diffundere: ergo non potest vagari per plura loca, sed secundum unam partem. Minor probatur: Exhalationis diffregatio à Sole calore prouenit: sed calor Solis non potest

intra terram id prætere: ergo intra terram, minime potest diffundere à Sole calore diffregari. Maior est Aristoteli & Doctores sancti in præfatio: & patet ratio: nam diffregatio non potest prouenire nisi à calore: sed non est aliud, quod calfaciat, nisi Solergo à Solis calore prouenit. Maior & Consequenter sunt veræ: Minor probatur: nam non est aliud nisi Sol, & igitur sed igitur id non potest causare, cum distantissimus sit ergo Sol id valde præstat. Minor probatur: hæc terra diffregate, & densitate impedit diffregationem exhalationum: ergo licet Sol calfaciat eas, non producit tantum caloris ratione impedimentum, quod valde diffregate: si dicas, quod tempore Martis fit exhalationes nimis calide, & tum diffregat poterit repetiri. Dico verum esse, cæterum propter appetitionem pororum terræ non causat terrarum, sed libere exire. Consequenter principalis argumentum probatur. Vagari per plura loca prouenit à raritate & diffregatione: sed intra terram hoc debet: ergo vagari non poterit. Maior patet: nam ratione raritatis & diffregationis copus distenditur ad occupandum maiorem locum.

108. Secundò probatur Conclusio: Exhalationes terrarum motus causantur, vt perneare possint per plures Regiones, debent intra terram per longinquas partes permeare: sed ratio ne densitas & multitudine terre non possunt: ergo terrarum causantur ab eis non erit per unam Regionem, sed per vnam locum. Maior est vera: nam extra terram fit motus permeat per plures Regiones in modum venti. Minor probatur: Mores, vt supra dictum remanet, valent ventos deterrare: ne vltra procedant: ergo meliò magis terræ multitudine & densitate valde exhalationes impedire ne permeare possint, ac per consequens solum per unum locum apparent terrarum.

109. Tertio probatur: Aliquando sunt causantur est terrarum, & aliquando non: sed fit causatur, solum potest fieri per unum locum: ergo non per unam Regionem. Maior patet experientia, Minor probatur: Si causantur est, quia per loca angusta transmittuntur exhalationes, & si per amplum, non erit tam amplus, quia valeat occupare totam unam Regionem: si fons non causatur est, quia exhalationes solum percutunt terram, sine eis, quod exant foras id non possunt penetrare terram vsque: Regionem: cum eam eleuare volumus percutit ex insinua eius mole: ergo non per unam Regionem, sed solum per unum locum terrarum apparere potest.

110. Ad argumenta in principio posita respondendum est in lib. Meteor.

111. dico, & ad primum respondet Aristoteles in præfatio, quod diuersa est ratio terrarum & venti: nam Sol non valet diffregare exhalationes, que terrarum causant, cum sint intra terram, valet autem diffregare eis: quia supra terram sunt, ratione cuius valet eas diffregare per unam Regionem, minime autem diffregit illas, que in cauetis terræ fiunt comprehensæ.

Ad secundum argumentum dico, quod licet illa species exhalationis non fit ad unum locum determinatum, sicut est species terrarum, que dicitur pullionem tamen potest vagari per totam unam Regionem propter rationes distans in probatoribus Conclusionibus. Ad confirmationem dico esse etiam diuersam rationem de tremore in animalis, vt ait Gal lib. 2. de symptomat. causis, cap. 1. & 2. habet duplicem causam: altera est facultas motus languida, que agit ex voluntatis imperio, cuius ratione tremor est motus animalium: altera causa est gratus partium, que non vincitur à facultate, nec voluntate, ratione cuius tremor non est voluntatis motus: sed necessarius accidit in tremoribus autem hoc non inuenitur, sed solum exhalationes percutiunt terram eum causant: & si dicas, quod in rigore animalis aduenit ante fibram fit per totum corpus, vt patet ex eius definitione, scilicet: Rigor est involuntarius. Dico verum esse: ceterum est etiam diffregatio ratio: nam in istis motus facultatis expulsiuit, tristitia est modificatione motus, & eius acrimonia intendit expellere obiectum motus, ad quod tendit prædictum motus: imò & intendit expellere prædictum obiectum vt in talis motum, sine quo quod subicitur impetio voluntatis, in terræ autem motu non inuenitur illud, sed quod iustum est.

112. Ad tertium argumentum dico Aristotele negare in præfatio pluuia, & siccitatem fieri per unam Regionem, sed solum per unum locum, & ratio est, vt ad Doctores sancti: quia materia pluuie licet in alium locum: tamen ibi per virtutem Solis non diffregatur, sed potius fit frigida: per illud frigus congregatur in vno loco, & hoc fit solum in secundum partes, fit terrarum: Ad experientiam autem dico, concedendo quod non solum per unam Regionem aliquid apparere possit, fed etiam per multas. Ergo distantissima, & ratio est, quia ex omnibus partibus terræ eleuatur vapores vsque ad medium aëris Regionem, & ibi in aquam conuertuntur, & pluit per distans regiones, & Regna: & hoc inuenitur in epotoe pluuiofo & frigido in sine Aeternis, &

Hyeme, & principio Veris, quia licet fit congregata in illis temporibus materia pluviae, non habet locum argumetum, & liquorem ex illis Regionibus, & Regnis praedicta materia pluviae elevatur, & iterum cadit in forma pluviae, habet autem locum argumetum, si folium ex una parte elevari materia pluviae, & de frigore ut calorem Solis, & per plures Regiones difpergentur hoc non potest esse propter rationem dictam, quia frigida impeditur eius difpergatio, & consequenter difperio.

313. Ad quartum argumetum responderetur, quod licet terra fit continua, non potest moveri secundum se totam ab exhalationibus propter impedimentum iam dictum, & propter maximam molem, & quia vniquemque agens non agit extra sphaeram suae auctoritatis, motio autem exhalationum non potest movere totam terram, licet continua, cum terra non continetur intra sphaeram suam motuum.

314. Ad quintum argumetum responderetur, concedendo, quod in terra motus non datur vniquam pars, cum quaevis data sit divisibilis, ad quam pervenit motus causata ab exhalationibus exanim quae renouabitur sed datur eius alterius partis tertia prima non mota, ad quam est pervenit motio exhalationum, & hoc est propter rationem dictam in responsione quarti argumetum.

315. Ad vltimum argumetum responderetur, verum esse ex pluribus locis vni climatis fieri vnam Regionem, & in aliis a mari distantibus frequentiores fieri terremotus, sicut rationes in locis mari propinquoibus. Ceterum, non querit quatio de pluribus terremotibus, sed de vno causato in illo loco, an permittat possit per vnam Regionem, non autem negamus, quod in illo loco fiat vni terra motus, & in aliis aliis de sequens solum terremotum in illo alio causatum permittat posse per vnam Regionem. Querit autem in locis mari distantibus frequentiores apparere terremotus? Sunt quatuor rationes: Prima est, in locis mari propinquoibus frigiditate multitudinis aquae infrigidantur exhalationes, ratione cuius infirmitantur, & terremotum non valent causare, cum neque redduntur ad motiorem.

Secunda ratio se tenet ex parte terrae, quae ratione humiditatis multitudinis aquae grauius & ponderosius redditur, vi patet experientia: nam terra humidata ponderosior est sicca, & sic ab exhalationibus difficulter mouetur. Tertia ratio est, quia cum mare fluctuet huc illic sua grauitate, & mobilitate, & exhalationes foris moueri non possunt, ideo terremotum non valent cau-

fare. Vltima ratio sumitur ex defectu generationis exhalationum: nam cum mare occupet multa loca in partibus propinquoibus, vbi generatur exhalatio, quae calida & sicca est, & cum haec generatur potius in locis moderatens ex magna distantia, quae inter illa & maritima reperitur, exhalationes in locis moderatens generari non possunt accedens ad maritima, & sic in illis locis deficit terremotus: unde sequitur quod in climatibus Meridionalibus frequentius fit terremotus, quam in climatibus Septentrionalibus: quia in illis propter fortitudinem caloris plures exhalationes generantur, & cauitates in praedictis climatibus sunt maiores, & consequenter rarefuit magis exhalationes, & terra non est ponderosior ex defectu humiditatis: in his autem propter frigiditatem climatis minus generatur exhalationes, & immodicis redduntur, & cauitates non sunt ampliores, & terra redditur ponderosior, quae etiam in locis motuosius frequentiores fieri terremotus, & magni, quod in locis planis: nam loca montuosa consistunt multum de exhalationibus, & magnis cauitatibus & in eis non sunt ponderosiora, cum ibi deficiat, vi plurimum, humiditas in planis autem non reperituris terremotus frequentiores, & si aliqui reperitur, parui sunt propter contrarias causas, & praecipue apparet ex calore.

QVÆSTIO IV.

De coruscatione, fulmine, tonitruo, & fulgure, in duodecim articulis diuisa.

EXHALATIONES iam extraximus 316. extra terram in regione aëris cognati spiritus necesse est rationem, & caloris & raritatis sursum accendenda: nam si valeret intra terram eam percutere eam querendo, & ipsam contempere fecerat: multo magis sine terra impedimento valebunt sursum ascendere, vbiue ad medium aëris regionem, in qua adquirent formam imperfectam: nam aliquando accenduntur, & tunc fulmina adque antecedunt tonitrua, vel fulgur coruscatione, vel fulgure, vel si ventus turbidus quae omnia cum sint ex praedictis exhalationibus, potest perferant questionem disputandam, quae immediatè consequitur ad questionem de terremotum iam disputata.

Ceterum antiquam ponantur articuli, 317. sic

scire dignum est in quo differat coruscatio a fulgure & fulmine: nam cognita differentia cognoscitur doctrina quæritio: est enim coruscatio exhalatio extraxta a nube ignita propter velocitatem sui motus; fulgur autem aliquo confusione cum coruscatione, ut Sabellos lib. 1. opinione Mesentorum. Trahanus cap. 4. Augustinus Niphis lib. 1. ante finem, ceterum decipiuntur: nam fulgur est splendor causatus a coruscatione quod corpus luminosum, quia si exhalatio est ignita, est igitur splendor autem seu micantia vel claritas erit fulgur. Fulminatioque etiam Cossimbencibus lib. Meteororum, tractatu 2. cap. 5. dum dicitur fulmina differat a fulgure, quia spiritus fulguris est rarior ac minus compactus, fulminis autem crassius & magis compactus: nam differentia specifica, licet accidentalis sit, non sumitur a materia, sed a forma, & ut patet supra dicta, Meteorologicae impressiones per formas accidentales specie differant, ut ait Doctor sanctus in praefatio cap. 1. de hinc: 6. in principio; quare etiam differunt ut accidentis & substantiarum Niphis autem affirmat colorem esse causam formalem coruscationis, & ignita esse in causa quod agens generet ignem: vult autem dicere quod est causa finalis: ac vero minus cognoscit veritatem, nam esse ignita, & diuersimodè mota est causa formalis, finalis autem est duplex alia generatio mixtorum perfectiorum, quibus imperfecta ad perfectionem finaliter ordinantur: alia est ignis generatio, & est propinqua: inuenitur equidem aliamotum, quae est falsus viuicium: nam propter venositate exhalationum, ne media illa necessitat, vterque remittitur ad distantissima loca in quibus comburantur. Ad efficiens est calor causatus a motione, quia in virtute substantiae ignem vult producere, & aliquando est ipsemet ignis, & illa duae causae sunt per se reperitur etiam aliquando aliaque est per accidens, videlicet frigiditas per antiperitiam abhinc, fulmen denique est ipsemet exhalatio ignis. Dices ergo fulmen aut diuulgatur a coruscatione.

318. Respondeo negando: nam cum impressiones Meteorologicae distinguantur secundum formas accidentales, ut remanet dictum, fulmen distinguatur a coruscatione: in hoc fulgur est a lateribus nubis violentè extrusa cum tonitruo, & mouetur versus partem inferiorem, coruscatio autem est a nubis igne tonitruo per partem superiorem nubis, & non mouetur versus partem inferiorem: constatque coruscatio plurius coloribus, & est demum constat fulmen, quibus aliquando apparet fulgure alio, aliquando flum, aliquando

duo rufo, aliquando rubescendo, aliquando sanguineo, & denique aliquando nigro: causa autem quare istis diuersis coloribus fulgent fulmen & coruscatio, in articulis disputabitur.

ARTICVLVS I.

Vtrum fulmen sit exhalatio caloris, & sicca, extrusa a nube, & ignita propter velocitatem sui motus.

Et videtur quod non, sed quod fit quæ- 319. dum phantasia apparet, & probatur primo à similitudine nam sicut in aqua maris, perculso quando eleuatur, apparet tempore nocturno, quardam fulguritia lineolæ: ite nubis velociter mota & a ventis percussa, apparet quodam fulgur quod coruscatio dicitur, & est eius percussio causatur tonitruum. Ergo non est necessarium quod exhalatio ignitur propter velocitatem sui motus & coruscatio causetur.

Secundò arguitur & probatur, coruscationem causari ex reflexione radiorum fulminis, & sic non esse exhalationem ignitam in ventre nubis. Ex reflexione radii fulminis, a corpore nubis & frigiditate, & diuratione ipsorum radiorum, & repercussione ad aliquem punctum vniui accenditur ignis, sed radii fulminis reflectuntur a nube frigida & humida, & cum ibi accendantur, colliguntur ad aliquem punctum vniui ergo accenditur ignis, ac per obliquum non erit necessarium exhalationem conuenire in ignem, minor cum consequentia sui uocis. maius probatur, et experientia in reflexione ipsorum, cum accenditur ignis, tum etiam rationem radii solares vti in aliquem punctum producant calorem intensum: sed calor intensus in virtute substantiarum, ignis scilicet, valet substantiam producere, ergo ignem debet producere: ignis autem illo modo in nube productus extinguatur ab aqua nubis, ex qua extrahitur, sicut conuenit casualiter non aliter aliquando dissepere carbonem accensum spargitur aqua, & conuenit vellemus fons ex ignis extrahitur.

Tertiò arguitur, & probatur, quod fulmen fit ignis descendens ab aëre ex magna commotione ignis inconcocti Lantz existit, possunt cadere aliquæ particule eius super aërem: sed haec post calum extinguantur ab eorum aquositate: ergo solum causatur ab extrahitur tonitruum esse, & ipsemet

diffinitio fortiter est, quod illic quo extra vapores repetere fuerunt quando ipsi incipiunt coagulari quod dissipatur & diffreguntur in aere supra locum frigidum per virtutem calidam.

335. Secundo aduertendum est praedictas exhalationes, quae fortiter reuolunt fuerunt intra nubem magis conflare qualitates ignis, cum aliquis humiditas caloris Solis ab eis fuerit separata. Eorum autem nubes conflare qualitates aere, ideo est illis purior: ecce res calida intra rem frigidam, vna contra alteri, ex quibus restatque debet antiphrasicae quae fit quando alterum contrarium ab altero desquam interuenit, ut calidum fit in vortum calidissimum, ex quo quod vires quae collectae intensiores redduntur, vna magis vniuntur partes inter se, ideo magis feuebant in agendo & in resistendo quo contrarium incedit sui conseruationem iam mediis suis qualitatibus iam existendo in loco suo naturali cum ab eo accipit ac qualitates exhalationum potentiores redduntur, non propter antiphrasim, cum etiam ex siccatate acquisita ex deperita humiditate adione caloris Solis. In autem exhalationis non est venter nobis ideo de ventre exitum querere debet, propter quod debent moueri, & cum nubes magis incastratur, magis venter eius constringitur, & minore locum retinet exhalatione: quare necesse est quod constringatur a partibus nubes consistit venter magis: vnter magis calefitur: magis calefitur acquirunt maiorem rarefactionem maior rarefactio occupare debet maiorem locum, ad quem nubes in motu coheritio huc & illuc debet moueri cum celesiter moueantur, huc & illuc magis caliditate & maiorem intensiorem caloris acquirunt, quia intentione conseruati non possunt sub forma exhalationum: & sic necessarium erit quod forma propinquoer introducat, & quae a praedictis dispositionibus petitur in materia sic disposita, quod nulla alia est alii ignis forma: & cum ignis occupet maiorem locum, necesse est diffundit, ad quem diffusionem rumpatur nubes, & ignis foras exit, & causat tonitruum.

336. Tertio aduertendum est illas tres conditiones requisitas ad hoc, quod motus calorem causet, quas attuli in articulo de calore caustio a motu. Prima est, vt mobile fit prope rem attendendam. Secunda, vt sit solidum. Tertia denique, vt velocius moueatur. Haec tres conditiones repetere fiunt in exhalatione a nube extrusa extra eius ignitionem. Sequitur motus mobilis exhalatio sicilicet, quare extra nubem extruditur, mouetur prope rem attendendam, videlicet prope partes nubes densae,

et tunc exhalatio res solida, & non mobilis ex defectu humiditatis, quam deperdit adione caloris, non propter hoc desinit esse rara raritate de praedictionibus firmis non autem tempore praedictionis qualitatis: nam foeditudo hoc res solida est, secuti ignis, vt ait Ioannes Grammaticus in coelexis 8. libri v. de generatione & corruptione, moeruerque, quando extruditur extra nubem motu celestissimo: his tribus conditionibus exhalatio extrusa in nubem intensissimam caliditate, & intensissimam calida non potest conseruati, vt dixi, sub forma exhalationis, quare corrupta praedicta forma introducitur forma ignis, & precipue cum extra nubem extruditur per angustiam foramen, attenuatur magis, & celerissimè mouetur, vt patet ex Galieno citato lib. i. quest. part. 2. in probatione secunda. conclusio secundae: nam cum tota exhalatio, quae in cauitate nubes est, ratione distat fit attenuata, & quare extensa, celerissimè mouetur exiundo per foramen angustius, & multo magis attenuatur: nam ne detineatur, illa, quae intra cauitatem repositur, impellit exiunt, & ex magno impetu exit per foramen velocissime.

Conclusio prima.

Flumen est exhalatio calida & sicca, ali-
quando intra nubem ignita: Conclusio
haec est Arist. & Doctores sancti in praesenti,
lectioe 16. & supra Palsium 17. citat &
probat ratione. Non est maior ratio, quare
exhalatio in caenis trahit in ignem conuertatur, quam intra nubem: sed certum est
in caenis trahit accendi: ergo etiam in
ventre nubes. Maior patet: nam si in caenis
trahit in ignem conuertitur, quia per antiphrasim adione vniuntur magis caliditate, quae cum sit ignis instrumentum, ad introscio, sicilicet ignis, accenditur, vt iam tibi probatum fuit, quest. i. art. 1. conclusio
secunda: sed hoc inuenitur in ventre nubes, ergo sicuti in caenis trahit accenditur, ita similiter in ventre nubes etiam accendi debet. Minor fit patet & experientia, & Consequenter est clara.

Secundo probatur: Exhalatio calida & sicca in visceribus nubes recondita mouetur ad aetrem sibi cognatum, ne corruptatur, sed mediis illa motione magis calefit, & exciatur: ergo cum conseruati non possit sub tanta caliditate & siccatate, necesse est, vt in formam propinquoer transfunderetur, quae cum frigoris, exit fulmen a nube extrahitur.

Tertio arguitur: Exhalationem calidam, 339.
&

& siccatam intra nubem in ignem conseruati necesse est moueri: locum occupatum necesse est moueri: ergo exiundo nubem, & ab illa extrahi, hoc autem est fulmen.

340. Quarto arguitur: Exhalatio calida & sicca in visceribus nubes inclusa fuit & fixata in visceribus nubes, vt conseruatur, sed videlicet inuenit nubes frigidatam, & humidatam: ergo necesse est velocissimo motu moueri, qui cum calorem causet, & exhalatio fit calida & sicca, maiorem calorem causet, & siccatatem acquirit, vnde necesse est in ignem conseruati, quia sub tanta caliditate & siccatate conseruati non potest. Minor probatur, quia exhalatio intra nubem circumdata a frigiditate & humiditate eius.

341. Quinto arguitur: ratione frigiditatis mediae aetris regionis constringitur nubes, & ex constringitione venter eius angustus remanet: ergo exhalatio, quae intra nubem repositur, cum in minori loco repositur, debet moueri: huc & illuc dilatando spatium nubes, quae cum non possit dilatari in constringitione causata a frigiditate mediae regionis, necesse est velocissimo moueri, & per consequens accendi.

342. Sexto arguitur: Contrario locum eadem est ratio, sed vapor ratione densitatis conseruati in aquam, vt patet in cooperulo ollae: ergo exhalatio calida & sicca rarefactio tenacitate conseruati debet in ignem, sed ratione motus magis attenuatur intra nubem ergo in ignem conseruati debet.

Conclusio secunda.

Flumen est exhalatio calida & sicca, & aliquando igitur extra nubem exiens propter velocitatem sui motus. Conclusio haec est Arist. & Doctores sancti in praesenti, est etiam Argentei in arte medicinali comment. 2. cap. 8. & etiam patet ex 3. notabili, & probatur ratione: Fulmen est exhalatio calida & sicca extrusa a nube, & ignis propter velocitatem sui motus, sed quando extrahitur nubem exit, velocissimo mouetur, vt a nube extrahatur: ergo cum in illo velocissimo motu nubes calcit, igitur potest. Minor probatur: per angustiam foramen exit praedicta exhalatio: ergo velocissimo mouetur. Antecedens patet: nam cum foramen sit angustum, exhalatio, quae foramen propinquor est, expellitur ab altera, quae in nubem ventur exiit, & cum quare exitum impellit propinquoer, & haec altera propinquoer, & cum impellatur magno impellitur, venter nubes exeat, & omnes simul non

Remanens in lib. Meteor.

possent exire propter fuerant angustiam: celerissimè moueantur illa, quae praedicta motu stantem, nimis calefit, cum fit prope rem attendendam, & etiam, quia solida est, necesse est attenuari, & per consequens igitur, cum sub forma exhalationis minime potest conseruati.

Secundo probatur Conclusio: In definitione fulminis ponitur exhalationem extra a nube, & postea igitur propter velocitatem sui motus ergo vult Philosophus, quod antequam extrahatur ignitur, extrahatur a nube, & propter praedictam velocitatem

Tertio probatur Conclusio a simili in 345. plexu cordes, quia, vt ait Galenus lib. 9. de vfu part. cap. 4. in cerebro animalium fuit fabricatus ad hoc, vt spiritus virales in illo attenuetur propter angustissima vasa sua a natura fabricata, vt ad modum reus, & ex maxima eorum tenuitate fiant spiritus animales. Ita similiter exhalationes motae per angustissimum foramen nubes, cum sint calidae & siccae, & velocissimo mouentur, magis calefitur, & magis attenuatur: & cum non possit sub forma exhalationum conseruati, in ignem conseruatur, vt patet de aere percussio a silice, & chalybe, qui non possit conseruati sub tanta tenuitate, in ignem conseruatur: sed si aliquis dicat, spiritus animalis licet nimis attenuetur in plexu cordes in ignem non conseruatur, ergo ita similiter exhalatio, licet per angustissimum foramen mouetur, in ignem non conseruatur. Dico in praesenti de hoc causam finalem: nam si ignis produceretur ex spiritu animalis, deficeret animal praeter non moueretur motu velocissimo, cum sit in loco naturali: exhalatio autem praedicta motu mouetur ad quercendum locum naturalem: praeterca non attritur nimis, sicuti exhalatio, cum solida fit. Ceterum aliquando ita velocissimo mouetur, vt acquirat naturam igneam, quando scilicet fit febris dista.

Quarto probatur Conclusio supra notata: quod si ignis vincat exhalationem, dicatur impressiones ignis, & subterfiantur, sed exhalatio extrusa a nube in generatione causet materialis disponitur, vt vincatur ab igne: ergo impressiones ignis generaliter exit illa. Minor probatur ratione motus & orificii angustiae exhalationis, & attenuatur, & etiam rarefit, sed haec dispositiones sunt ignis instrumenta: ergo in virtute illius ignis producere debentur. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, ut ad primum, quod est opinio Chilonici, dico esse pluraquam fulminum. Et Primò

Primò

Primo nam fulgur ille, qui apparet in aqua percellit, solum videtur in ipsam aquam, et non fulmen videtur in nube. Secundo ipsi-
de ille solum videtur tempore nocturno, ut probat argumentum, solum autem tempore nocturno, & diurno. Tertio splendor praeditus venit ad nos, sicut in aqua videtur, ibi emanatis fulmen vero descendit ad haec inferiora, & causat ruinas civitatum, arborum, & animalium mortem.

348. Ad secundum argumentum, quod fuit opinio Empedocli, dico falsum esse, cum quae tempore nocturno apparet fulmen, & non fuit radii Solares, qui ex percellione in nube ignem caesum tempore reflexio fit in re plana, ut patet in aqua, & in speculis: nam licet aliquando conuexa, & conuexa sint, planities constant in illa figura, nubes autem minimè plana esse non necesse est rem circa quam fit reflexio immoblem esse, nubes autem mouetur per aeternum hoc & illuc, & sic radij Solares ex defectu motu percutere non possunt, ut reflectantur.

349. Ad tertium argumentum, quod fuit opinio Anaxagorae, dico, quod si Anaxagoras voluit, quod patet aliqua caeli defectu, fabulose enim: nam oculum non ducit, nec moueri potest deorsum, si qualem nec leues, nec graue est: si autem voluit, quod patet ignis desuper descendat, etiam est falsum: nam praeterquam quod ignis non descendit propter suam leuitatem, nullum reuerentem mouens, quod valet mutare vires, aut nubes nam cum sit in loco naturali, necesse est, quod agens extrinsecum non expellet praeterquam ignem descendere non videtur in leuitate, quare autem in tempore nuboso, potius quam in sereno appareant, nullam audiuimus rationem.

350. Ad quartum argumentum responderi tribus modis. Primo dico, quod quando nubes conuexa est in aquam, tunc pluit, & in illa nube non generatur fulmen: propter rationem dictam in Argumento. Si dies contingit simul pluisse & fulgurare, verum est: attemen pluit ex diversis nubibus, quae iam in aquam facta conuexa, & fulgur intra aliam nubem notuam in aquam conuertitur.

Secundo modo responderi: nam licet per se generari fulmen in nube aquosa: nam bene dicitur aqua fit contraria fulmini, si aqua locum obtineat supra fulmen, verum est id contingere, & tunc non generatur. At vero, si fulmen locum obtineat supra aquam, non locum generabitur in nube aquosa, sed fortificabitur magis, ut patet, quando fabricaverit super aquam supra ignem, tunc autem ignis magis fortificatur, & magis fulget propter antipathiam.

Tertio modo Responderi, quod fulmen generatur terra: nullum autem in aqua demonstratur, potiusquam autem exiit fulmen, particula nitens in aquam conuertitur, ideo potè fulgurantem aliquando pluit.

Ad quartum argumentum responderi, quod si non est impedimentum, exhalationes eleuantur vique ad tertia aetris regionem, ex quibus sunt aliae impressiones ignitae, ut in articulo sequenti patebit ad vero, quando adit impedimentum, non eleuantur, & quando ascendit spiritum cum vaporibus qui vapores conglantur in media regione, ideo exhalationes, partim retinentur intra nubem, quam ascendunt: ex hoc prouenit, quod fulmina generantur: cum recedat terra, & consent leuitate, & caliditate, quare exitum de nube, ut euolent ad superiora loca: cum autem impediuntur, mouentur intra nubem hoc & illuc, & accenduntur.

Ad sextum argumentum responderi verum esse in causis terrae ignem generatione modo quo in causis nobis, ut dictum fuit in primo libro, non tantum generatur ex exitu exhalationum à terra: nam cum fit densissima, praedit minus attenuatio exhalationum, quae causari debet per eam motum.

Ad septimum argumentum responderi, quod si res tenuis est, & humidia facilius alteratur ab agente contrario: ita si sicca est, nimis: & hoc patet in exemplo posito in primo morali. de oleo & vini. Ad rationem autem dico: exhalationem sem solidam esse, ut patet in terribi motu.

Ad octauum argumentum patet ex notabilibus.

Ad nonum argumentum etiam patet, quid fit dicendum: nam ignis genitus ex quocunque materia est densus. Ceterum, maiori densitate consistit, qui in ignis fuerit genitus, quam qui ex itupata: vero ignis genitus ex exhalationibus, licet densus sit, minori densitate consistit, quam ex alia materia densa.

Ad decimum argumentum patet ex notabilibus, & praecipuo de nubibus. Ad rationem dico, quod aqua facilius eleuantur exhalationes ex vaporibus, praecipuo si terra maledicta fuerit.

Ad undecimum argumentum patet ex responsione ad septimum. Ad duodecimum argumentum dico res illa probare, si in exhalationibus reperitur cauitas, & licet verum sit, quod nec in vaporibus reperitur, quia facilius condensantur, quam exhalationes, ideo sit comprehen-

351.

352.

353.

354.

355.

356.

hens: manent in vaporibus, & propter eorum stationem praesentem à calore concitant in nubibus conuentionem, quibus accenduntur, & caesant, & supra modum calefiunt, ut interdentur.

357. Ad decimum argumentum responderi, partes nubis superiores densiores esse, quam inferiores: & collatae: nam cum magis dilatae & reuolue Solis, magis infingantur, & melius solleuuntur & densitate acquirunt, ideo cum magis resistent exitu exhalationum, magis hoc, & illuc mouentur, & ligantur: de quo in articulo de ventis.

358. Ad decimum argumentum patet, quid sit dicendum ex primo notabili, videlicet, quod vapores non percelluntur cum exhalationibus, quando simul fursum eleuantur: quando autem simul exhalationes eleuantur sine vaporibus, fit ventus quando adstem vaporis exhalationibus, sunt aquae impellentes ista Doctorum scripta super Plat. V. cum argumentum peti sequenter articulum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Lanceaeardens, Colonna pyramidalis, Capra Altana, & Draco ignem pro se ipsas, causentur ex praeditis exhalationibus, & quomodo?

Licet praetrandam adum sit de illis impressionibus in primo libro, quae sunt quinta, articulo à meo secundam Conclusionem, nihilominus in praefatis proponitur praefatis articulis de eis, ut ex professo videtur modus eorum, & generatiois materia, & locus.

359. Evidetur primo, quod sit portio ignis superioris caesit ex Arist. & Doctore sancto libro primo horum, cap. 4. lectione 7. ubi aiunt haec verba: *Quandopote autem aliqua ignita perueniunt, propter hoc quod expelluntur à superioris frigore, sicut cum aliquando cadunt ex ipsa ex dignitate, ut maxime de aqua prima infra aetris inferum Doctore fandi: quia generatio omnium horum fit cadentium non per se ipsum, sed aliquo calido igne, sed per separationem ab aliquo frigido experiente: ergo non sunt praeditae impressiones ex exhalationibus.*

360. Secundò arguitur: Causa efficiens praedictarum impressionum est ignis, qui in concauo Lunae reperitur, sed necesse est ascendere praedictae exhalationes in media aetris

Regione, intransantur à frigiditate explicita in primo libro: ergo accedens non possunt ad locum ignis, ac per consequens causam materialis praedictarum impressionum non erit exhalatio. Maior patet: ignis non possunt ignis motione ipsam in aliquo loco non naturali, ut quando mouetur intra nubem, quae est locus putrematibus caesant, & exitum ferentem, accenduntur, cum tempore quereat apparet, nec motus ipsarum: nam licet volucritas moueatur in Regione frigida, nec motus non poterunt propter frigiditatem, patet quoniam quod impossibile est, ut exhalationes motu moueatur per locum frigidum: ergo quia nec à motu, nec à tenuitate accendi poterunt, absque superior accenduntur. Minor etiam patet, nam cum per illud medium, moueatur, necesse est alterari à qualitatibus ipsius, quare infingantur, & intransantur, & mediis frigiditate & crassitudine impediuntur, nec sursum ascendunt.

Tertio arguitur: Praedictae impressiones aliae generantur in supremis aetris Regione, aliae in media, & desque aliae in infima: ergo ex diversis materia, & in diuerso loco generari debent à diuersa causa efficiente. Antecedens patet in Conclusionibus, & notabilibus. Consequens probatur: nam fit ex vna materia, exhalatio scilicet, quae est calida & sicca, euoluit vique ad supremam aetris Regionem, quod fit impedire, producentur partes in illa & in nubibus comprehendatur, vniuersa generantur.

Quarto arguitur: praedictae impressiones tales apparet ex diuersis conditionibus, videlicet, ex figura globosae, scilicet, ex faciliore, ut separatione, & ex diuerso motu, in circuitum videlicet, extensione, & denique ex leuitate, & caliditate: sed haec non possunt fieri ex exhalatione: ergo alia causa materialis earum debet esse. Maior patet in ipsarum explicatione. Minor probatur: Exhalatio est corpus simplex: ergo non potest exhalatio praedictis figuris. Antecedens patet: nam impressiones Meteorologicae ex exhalatione sunt. Consequens etiam patet: quia corpus simplex solum vna figura consistit, ut patet de aqua, igne & aere.

Quinto arguitur: exhalatio, cum fit calida, & sicca, fursum debet ascendere, & cum ignis, plus fursum debet ascendere, sed aliae impressiones praedictae cadunt deorsum: ergo ex materia densa & graui fursum potius, quam ex exhalatione. Maior patet ex supra dictis, & etiam patet: nam ignis & ignita plus fursum mouentur. Minor probatur: Reperturum fletit cadentes, quae deorsum mouentur. Consequens probatur

Et cetera

Medicis fugiendum est. Dixit autem Hip. ventres esse calidiores, non caliditate intestini, sed naturalis, id est, quia tunc est magis concuientis animalique est quales temperata ideo magis apparent & concouperit, vt ait Gal aphoriz. cit. vbi ait ventres temperatissimos esse.

80. Pro explanatione reliquorum concludendum aduertendam est: etiam eandem exhalationem, consergit non vtra moueri sed in infima aëria regione remanere, nam licet calida & sicca sit etiam fit leuis ad impediendum aliquo detinerit ne euolare possit quare tunc detinetur in hac nostra regione, hoc autem accidit propter frigidaatem ambientis & sicut in pluriimum apparet exhalationes prope terram ignis aliquos nubibus temporis aërii & ventis & præcipue in aeris ferentitate: nam cum aer illic nobis infrigidat & exhalationes calidas & siccas per illum mouentur ab eius frigida- tate intractantur, ratione cuius dependit aliquis leuitatis, & non vltra procedunt & caliditas earum cohibetur extra erupti & frigidaate ambientis & principio intrinseco ignis: scilicet intenditur nam cum vna- queque res intendit sui conseruationem ne dissipetur exhalatione: vel à contrario agere corruptumque ignis cuius est instrumen- tum, caliditas exhalationem eam in eis intendens & cum conseruari non possunt in tanta caliditate necesse est conserui in formam cuius caliditas exhalationis est instrumentum, igitur scilicet, cum ipse sit

agens exhalationem, vt supra dictum est: etiam intendendum est, quod quemadmodum apparet exhalationes diuersarum si- gurarum in supraaëria regione, & in media, ita similes in hac infima: nam sicut in illis apparet figuræ arboriles, ex eo quod ex- halatio difformiter accenditur, ita similitur apparetur in hac nostra ex difformitate no- tis ipsius, quare si coruina fuerit, & accendat, & ad motum aris mouatur, tunc apparet candere arbories in terre superste- cæ, & præcipue in comætiis, & in capitulis equorum, & mularum iter agentium, vt plurimum videntur, siquidem aliquæ fluminales pingues ex sudore eorum eleuantur, & exhalationibus permiscetur eo modo, quo supra dictum fuit: hac enim est ratio, quare in summis arboribus non sicut lucerne videntur, non sine parca nauigantium cura, & præcipue si solium vna lucerna videntur, quæ à nauis Helena vocatur: ita autem Pollucæ & Castoreæ, que sunt due lucerne, est signum cessationis temporarium: si quidem iam exhalationes temperatae cessantes accenduntur, tunc autem celeriter aufertur vni ab exhalationibus causatis, prædicæ autem impressio- nes ignis causantur ab exhalationibus per- mixtis cum fumis quibus fisionda ante accendit ex terra & præcipue in summis arboribus, vt etiam ignis fatuus, quando exhalatio est plurimosa & viscosa, est secundum suas partes, quæ impressioes manifestantur in hac figura.

Figura tercia impressum ignitarum situs infima & Regiois.

Conclusio

Conclusio octaua.

81. Impressiones igitur, que in hac effigie apparent, generantur ex exhalationibus calidis & siccis. Conclusio est Arist. & Doctus sancti citatis, & probatur ratione. Impressiones aque generantur ex vaporibus calidis, & humidis: ergo impressiones ignis generantur ex exhalationibus calidis & siccis. Antecedens probatur: Vapor est potentia proxima aque: Ergo exhalatio est po- tentia proxima ignis. Antecedens patet: nam potentia proxima aque est aqua generatio- nis: & potentia proxima ignis est, vbi reperitur dispositio in materia ad aquam generatio- nem, & potentia proxima ignis est, ad ignis generatioem, sed in vapore reperitur humiditas & densitas, & in exhalatione reperitur caliditas, & siccatas: & raritas: igitur scilicet ille est materia proxima aque, ita & in illa est potentia proxima ignis: demque patet Conclusio ex probationibus Conclusionum antecedentium.

Nona Conclusio.

82. Radix impressioes generantur ex occasione hyperalitatis, & ab agitati- one exhalationum, & aëris. Conclusio habet duas partes, & prima probatur: ratioe frigiditatis ambientis cohibetur caliditas exhalationum extra expandi: ergo cum caliditas vni sit, fortis erit, sed esse fortis est acquirere igneas conditiones, & acquire- re ignis conditiones esse instrumentum ignis: ergo in virtute eius ignis producit: sed dicit, nullas res intendit fit corruptioe, sed caliditas exhalationum est, quæ ipsum conseruat: ergo ipsa non corrumpit ex- halationem, sed potius conseruat. Dicit verum esse exhalationum caliditatem conseruare earum formam in materia, quantum est illarum instrumentum. Cæterum absolu- te est ignis instrumentum, cum absolute ca- lescentur: quare vni in partibus extrinse- cis intenditur ab ipso ignis, cum nulla re- peritur frigidaas, prædicam autem formam impediens, & sic intentam in virtute ignis producit substantiam, vnde patet, quod hoc modo agere potest vnaquæque res vtra suam speciem, vt ait Doctor sanctus tercia parte, quaest. 77. art. 3. ad 1. & in 2. dist. 18. quaest. 1. art. 4. Sed dices bene, verum est Doctorem famum recte locum fuisse, quod agens potest agere vtra suam speciem in virtute cause principali in materia ali- ena. Cæterum non in propria, siquidem omne quod mouetur, debet habere partem per se motam, dist. 18. am. parte per se mo- uentem, in lib. Meteor.

uere, aliis simul efficit in acta, & in potentia, non vt vult Rodericus Ariza dicitur eadem generatione, sectione 10. num. 17. qui ait, quod nullas res potest esse simul in actu & in potentia, ex eo quod si aliquid in se produceret, esset ex hac parte in actu, aliunde verò potentiam illud potest producere, esse in potentia, mensa quidem nagatio: nam si quod dicit Ariza efficit verum, omnia tunc acta efficit simul in actu & in potentia: quod non est semper simul in potentia, quatenus potest producere, quod non intelli- gendum sic vere profusio, siquidem sic in- telligenda est vera, quod effi dicitur, quod illud quod est in actu secundo est simul in actu primo. Senfus autem propositionis, vt addi- cit Rodericus, hic est, si aliquid in se pro- duceret, esset ex hac parte in actu, & qua- tenus ipsummet recipit, suam propriam adio- nem, esse in potentia.

Ad dicendum profusum dico exhalationem non corrumpi, sed ab igne modo calore ipsiusmet exhalationis, vt dixi, & ex mente Doctus sancti est instru- mentum ignis, & operatur circa materiam extensam, & propriam, quod oportet circa extensam nisi a est difficultas, circa pro- priam autem operatur, vt dictum est: nam quemadmodum calor naturalis, in quantum est animæ instrumentum, generat, agere & concouertit, & in quantum est ignis instru- mentum, existat, corrumpit, & conseruat, vt ait Hip. qui non conseruat, nec corrumpit in sensu dicto: ita similitur calor exhalationis occasione aëris frigidi comprehendi cum non potest expandi, & intra remanet, & igneus sit, (de cuius materia est exhalatio) vt eius instrumentum in virtute eius agit, & corrumpit ipsas exhalationes, & inuoluitur forma, quæ pro instrumentum habet per- tinentiam ad ignem, vt quod medio prædicto licet ipsi, agit, vt quod medio prædicto inuenitur, forma autem exhalationis, vt quo magis principale, & sic non erit simul in actu, & in potentia, cum alio illa tribuat generantur, nec exhalatio se corrumpit, cum à generante corrumpatur producendo sibi simile, quæ doctrina exemplo patet in his, qui febrietas esse conseruatione suis: nam cum calor diffusus non possit esse conseruatione causata à frigore extraneo, intenditur caliditas naturalis, vt ignis in- flumentum, & sic de eius natura, vt ait Gal. 1. Aphorismorum 16. & corrumpit animal, quod si in animali non reperitur alie qualitates contrarie, frigiditas scilicet & hu- miditas

H h

midiazasies, sicut vitio, sicuti fit in exhalationibus, quae videntur, si in oculis praedicte qualitates contrarie impediuntur viderentur (quae in exhalationibus non impediunt) ideo forma tercia generatur, folliculi cadaver, quod deducitur ex ipismet Gal. lib. 8. Meth. cap. 3.

374. Secunda pars Conclusionis etiam probatur nam ex collusione exhalationis calidae, & siccae cum aere, vt ei resistat, calidior mouetur, & tunc ultra modum incalcescit, & inflammatur eodem modo, quo dictum remanet.

Secundo etiam probatur: nam cum aere percussit exhalationem, & ipsa percussit aere, attenuatur, magis & magis incalcescit, & tandem in ignem conuertitur ex eius excedenti humiditate.

375. Ad argumenta in principio articuli posita respondet, & ad primum dico auctoritatem Aristi & Doctoris sancti non esse aduersas Conclusiones, siquidem dictum remanet, & dicitur articulo sequenti, quod aliqui ignis non proiciuntur propter hoc, quod expelluntur a frigore existenti in parte superiori: nam quomodo exhalationis coacti compressus si pulsus dignationis expellitur, & vehemens ignis mouetur, ita similiter exhalationes ignitis a magno frigore expelluntur, & cadunt in haec inferiora simili modo dicitur ad secundam auctoritatem Doctoris sancti: nam generatio exhalationis ignitarum cadentis non fit per ignem ab aliquo calido ignitae, fed a frigido compingente: siquidem postquam sunt accensae, & ultra accensae non possunt propter frigus, ab illo resillunt, & expelluntur, & cadunt: contra autem res fit habet in his, quae ignitur ab igne in concavo Lunae existenti: nam sic ignis impossibile est cadere, fed sursum remanere, & emanescere, vel ad eum conuertitur: & praedicta autem auctoritas locuti fuisse fuerunt de ignibus cadentibus: nam si minimè possunt generari ab igne in concavo Lunae positi, sed ignitur modo explicato, & tunc a frigore extrudantur.

376. Ad secundum argumentum patet, quid sit dicendum ex Conclusionibus, siquidem aliquae exhalationes accenduntur ab igne in concavo Lunae positi, aliquae autem medio motu, & aliquae denique occurrunt a typensitatis, patet etiam quibus locis accendantur, & quomodo.

377. Ad tertium patet ex responsione ad secundum, quod fit respondendum.

Ad quartum argumentum responderetur verum esse exhalationes esse coeque simplices. Carterum, secundum diuersas partes consistunt crassitie, & tenuitate: videretur autem, quod dictum remanet in commentariis, & Conclusionibus.

te autem, quod dictum remanet in commentariis, & Conclusionibus.

Quinque argumentum patet articulum sequentem.

ARTICVLVS III.

Vtrum fulmen moueri possit deorsum?

ET videtur quod non: Primum ex Aristotele & Doctore sancto I. horum, cap. 4. lectione 7. vbi aiunt, quod *serandum naturam calidam sursum naturam ferri idem affirmant ipismet Doctores sanctus lib. 8. super Job lectione 3. vbi ait, quod est contra ignis naturam descendere, dices verum esse: Caeterum, quia expellitur a proiciente, ideo deorsum mouetur motu praeternaturali coacta, ignis necesse est in exhalatione minimè potest expelli: nam cum materia tenuissima fit, & leuissima, & forma fit etiam rarissima habet expellente potest comprimi, vt deorsum moueatur, cum illud, quod expellitur, comprehendit debet ab expellente.*

Secundò arguitur: Res tenues & leuis ab aliquo proiciente visursum potest proicere quod multo minus deorsum mouetur. Antecedens patet de ipso: nam si non est in materia densa, vt in carbonibus, visursum proiciatur, vt manifestum apparet in igne in stupa producto, qui licet ipse sursum pellatur, vis circuehorat, qui licet ipse sursum proiciatur, cum proiciatur vis ipsam sursum mouere possit. Consequens patet: nam si corpus, quod natum est sursum moueri, vis ab extrinseco fursum mouetur, multo minus deorsum mouebitur.

Tertio arguitur: ignis propter mixturam generationem deorsum non descendit ab aliquo expellente, ergo multo minus potest expelli, quando praedicata necessitas deficit. Antecedens probatur: nam in mixtura inter aquam generis rationi consonum est ibi non descendere. Praeterea ad motum non nulla res violenta est necessaria, fed descensus ignis est violentus: ergo necessarius non est. Maior patet: nam mixtio est simpliciter res naturalis: ergo ad illam non debet desiderari res violenta. Minor patet per se. Consequenter principalis argumenti est manifestum: nam si non mouetur pro mixtura generatione, multo minus mouebitur, quando nullus finis operatur.

Vtrum arguitur fulmen moueri deorsum? 391. Ad respondendum, sed fulmen non potest moueri localiter: ergo nunquam fulmen potest cadere. Minor patet ex Doctore sancto in praefatione lectione 5. Minor etiam est manifestus, siquidem frigidum solium habet inspicere, mouet

mouere autem localiter proeicit ab impulsu, qui causatur vel a potentia motus, vel a grauitate, vel leuitate, quae in frigido non inueniuntur.

392. Pro explicatione istius articuli aduertendum est fulmen moueri deorsum ab impulsu, qui non producit a proiciente, cum nullus in nube reperitur, siquidem impulsus vel a potentia loco motus viuens, vel grauitate, vel leuitate, non autem est primum, siquidem in nube viuens non reperitur, quod valet fulmen impellere medio suo motu locali, nec grauitas poterit esse talis impulsus causam: nam grauitas, vel leuitas, grauitas autem praedicata impulsus, descendente nube deorsum, ferret fecerit fulmen, quod est fulmen, cum videtur fulmen descendere, & nubes in loco superior remanere, nec leuitas poterit esse causa istius impulsus: nam fulmen potest deorsum, & leuitas potius mouet sursum, vt dicitur mihi causam istius impulsus esse: famer nube ignem generum intra eam impellente: patet autem, cum ibi ignis generum cauium quaxat, & valem tunc propter partem inferiorem, vt pote debiliorem potius minorem frigiditatem, tunc via pars ignis, quae retro remanet, aliam expellit ab ipsomet loco propter impenetrabilitatem quantitatis: quod si dicere voluerit hoc esse potentiam loco motum partium nubes, redit dices: nam licet fiat ille impulsus in quantitate, non fit in immedie fed mediata, cum immediate fiat ab ipsomet motu praedicatum partium: nam per motum illam vna pars fit expellit, & illa istam, & altera alteram, & sic de caeteris.

Prima Conclusio.

393. Fulmen moueri potest deorsum, & deorsum mouetur: Conclusio est Aristi, & Doctoris sancti in praefatione cap. 4. lectione 1. & probatur ratione: in igne reperitur potentia passiva, vt deorsum moueatur: ergo ab extrinseco moueri poterit. Antecedens patet: nam sicut in graui reperitur potentia loco motus passiva, vt sursum possit moueri ab extrinseco, ita similiter in leui praedicata potentia reperitur, vt deorsum ab extrinseco moueri possit. Consequenter patet, siquidem non est maior ratio de grauibas, quae de leuibas.

394. Secundum probatur Conclusio: inuenitur potentia adhuc correspondet sua potentia passiva tam inersifica, quam extrinseco: ergo si ignis habet potentiam adfimum, vt sursum ab intrinseco mouetur, habet etiam *Fors audez in lib. Meteor.*

debet potentiam passiuam, vt ab extrinseco possit deorsum moueri.

Tertio arguitur ratione Aristi & Doctoris sancti, si nubes digitis compressus ex vna parte, exit ex alia, quae est minus compressa ergo ita similiter fulmen a nube compressum exit ex alia parte, quae est minus compressa, fed per partem inferiorem nubes est minus compressum, quam per partem superiorem: ergo ex illa parte exit, & cum sit pars inferior deorsum mouetur.

Secunda Conclusio.

Fulmen causat in his inferioribus multos 396. effectus stupendos. Conclusio habet magis indiget explicatione rerum stupendarum, quam probatione.

Pro quo considerandi sunt effectus stupendi. Primos est, quod tonitrua, arbores altos, & magna arboris potius ferit, vt campanilla, & Ecclesias, vt ait Doctores sanctus I. horum, cap. 4. lectione 3. parua autem arboris raro ferit, & ratio est, quia fulmen descendit deorsum motu grauiato, & irregulari, tortuosoque, quia cum natura ignis sit sursum ascendere, & ex nube impetu ferit, cum acti est obstat, necesse est frangere artem, & eum separare, vt penetrare possit, & in hac separatiua, & sua leuitate consistit, vt in graui moueatur: motum autem hoc modo prius tangit res excelsas, & eas ferit, quoniam inferiores, cum antequam ad eas descendat, inuenit altas, & eas deuat, quare securus est, ne in fulmine homines percussantur, iacere in terra plana, quàm existere sub arboribus, & turribus.

Secundo: nonquam visum est fulmen percutere arbores mixtam ex quereu, & alia arbores vocata *Hyphodromos* parua si similiter laetibus, palmis, vitibus marium, & aquilam, vt ait Plinius lib. 2. cap. 55. & lib. 5. cap. 10. fed hoc eminentiora: ergo fulmen est asserere fulmina deuasare potius excelsa, quam infima: Respondetur fallum esse, siquidem experientia docet praedicatas arbores a fulmine percussas vixisse, vt ait Vicomeracius lib. 3. Meteororum, capite 10.

Secundus effectus stupendus, quem fulmen causat, est quod vobis voluisti comburi corpora dura & solida, quoniam mollia, siquidem quandoque conuertit olla hominis sine carnis combustione, & ensem sine combustione vagiar, & similiae arum & argenteum in crema abque eius lesione. Ratio huius potestatem est ex porositate, vel duritie corporis exterioris: nam si comper-

teriat porofam futeit: tunc ignis fulminis genitus ex exhalationibus, quo tenuiffimus fuit, pertransit per gradus profunditates, & accedit vique ad corpora densa intra exhalantia. & cum per ea pertransire non possit, ibi remanendo ea comburit illorum corpore exteriori.

Sec contra fulmen flores abarborum exliccat, & minuat abores: flos aboribus sunt densiores, quam flores: ergo non comburit propter rationem dictam corpora dura, & solida illorum corpore molli. Respondetur fulmen idem agere in flores, ac in partes exterioriores corporis intra quod transit ad comburenda corpora solidiora, videlicet calefaciendo & corpora interiora: ac cum flores abarborum calcalfcat simul & exsiccat, qui cum fieri tenet, maxime excandescit, peruenit autem exterioris reliquorum propter nitorem humiditatem & densitatem, licet ea exsiccat, non nitens exsiccat, abores etiam illicque remanent, quo porosissimos constant, & per eas fulm penetrant.

398. Tertius effectus stupendus est, quod corpora antequam fulmine percussantur, mouentur, ut ait Arist. & Dodor. sanctus y. horem, lectioae 1. Ratio est, quia antequam fulmen deorfum cadat, precedit ventus, qui vehementer motus motus corpus, quod à fulmine percussus debet: nam cum supra dictum fuerit ventum esse exhalationem motam, & lateraliter mouentur ab alio deorfum calentibus, cum fulmen mouetur deorfum, obuiat exhalationibus, quæ à fulmine motæ vehementer mouentur lateraliter vel motu recto deorfum, & percussio corpora, quæ inueniunt, mouentur ab illorum vehementissimo motu, postea autem percussantur à fulmine, quod post earum motionem cadit.

399. Quartus effectus stupendus est, quod corpora fulmine inflammantur via extrinseca potius. Ratio autem est: nam sicut ignis accendit in sulphure cum difficultate extrinseca propter materiam viscosam, ita extrinseca exhalationes accendit sunt viscosæ, & veluti sunt de natura sulphuris, ut patet: nam corpora fulmine percussa sulphuream odorem emittunt.

400. Quintus effectus stupendus est quod vultura à fulmine percussa frigidissima perferantur: & tunc etiam, quia ignis fulminis dissipat, & retolat caliditatem corporis, ut ait Gal. lib. de causis morborum, cap. 9. & lib. 4. simplic. cap. 13. postquam dixit: quomodo accidit semper à frigiditate, affertur subito tempore promptus & citius res herescere: quo tempore, cum deffusa natura caloris fuit extraneus exuperat calor,

& Avic. fen. 14. terræ, trad. 4. cap. 4. & fen. 1. prima, doctrina. 1. summa 1. cap. 1. ubi inter causas corporis refrigerantes motum inferum enumerat, qui calorem innatum fuferibus dissoluit, quare colorem sui Hipp. proponit afflicte hydropè (igni est morbus frigidus ex temperie frigida hepatis causam) esse ad morbos autem succedere, & Gal. lib. 6. de loci affectis, cap. 1. affirmat hydropem multoties pigri à calida & sicca teioris intemperie, in cuius confirmationem Medici videlicet quodvis hydropem consequi ad fibres ardetes ex illo quarto effectū.

401. Sextus effectus stupendus oritur, quod animalia venenata fulmine moriuntur venenata, & alio acquirunt, & ratio supra dicta est: nisi medijs ignis calore dissipatis pars venenosa, vel à Seneca lib. 1. quæst. natur. cap. 31. & Albert. vlt. qum. in presentia, etiam cap. 11 animalia autem non venenata fulmine moriuntur, venenata redduntur, quia qualitercumq; sulphuream acquirunt: sed contra ignis postquam est accensus in aliqua materia est eisdem speciei cum reliquis, sed reliqui minime contrahunt venenam ut casus est ad hæres, sed potius esse causant optimam dispositionem meliore affatione, ut gustus carnosissimos reddunt: ergo animalia non venenata ex illo fulmine, venenata non inueniunt bonæ. Præterea aures infrummentis bellicis enecatæ non redduntur venenata: ergo ita similitur animalia fulmine venenata non redduntur. Antecedens præter experientia: c. consequentia probatur: nam animalia fulmine mortua, & instrumentis bellicis enecatæ meliore igne perferunt moriuntur. Dico ad secundum, quod licet ignes omnes sint eiusdem speciei, aliquando aliqui sapienter naturam caelestem, qua accenduntur, ut v. g. ignis genitus sulphore sapit naturam ipsius sulphuris, & si illi adhiereat carbulis, sulphurata remanebit, & venenata est: cum ignis fulminis sit ex exhalationibus terrestribus calidis & siccis, qualitates sulphuris cõtrariis sapit carum naturam, ratione cuius venenatum contrahit in animalibus ab eo mortuo. Ad secundum dico disparatem esse rationem de animalibus necatis ab instrumentis bellicis, & à fulmine: nam quod ab instrumentis bellicis venenatur, non moriuntur immediate ab igne, sed à plumbo feruntur: ignis autem solum est causa, ut velociter transfunditur plumbeum: at quæ à fulmine fuit mortua, immutatæ ab igne enecatæ, qui conditioibus suis constituit.

Septimus effectus stupendus est, quod si animalia fulmine enecatæ insuperantur cum oculis

oculis aperis certissimum signum est ante idum esse dormientia: & ex contra autem, si inueniantur oculis clausis, signum est ante idum vigilare: & ratio est, quod dormientia, quando à fulmine percussantur, pertentia aperire oculos, & antequam possint claudere, sunt mortui: & contra autem vigilantia, quando idu percussantur, claudunt oculos, & antequam possint eos aperire, mortui sunt.

403. Octauus effectus stupendus est, quod animalia fulmine percussantur esse remanet vel carca, vel paralytica, vel hemiplegica, & ratio est, quia cum cois consistit plurimis partibus, ignis fulminis pertransit, ut supra dictum remanet, per profunditates, humiditates dissipando quod si aliquem ex tribus casibus horum casuum, vel omnino dissipat, remanet animal caecum, & vel humiditates nervorum, remanet comitatus esse ex insantione, & transfundit humiditates ad vnum latus, non feruntur facies paribus, remanet hemiplegicum, quod si feruentur facies paribus, remanet paralyticum. Contra: fulmen est ignis, sed prædicti morbi proveniunt à frigiditate præter comitatus ab insantione: ergo à fulmine causari non possunt. Maior non indiget probatione: minor probatur ex Gal. lib. 2. method. cap. vlt. & lib. 4. method. cap. 1. in quibus locis cum conuulsiōnem vel feri ab insantione de qua in presentia non dubio) vel fit à depletione, vel à frigiditate, etia quæ causas esse dubium: nam si fulmen est ignis, non potest refrigidare, nec replere, ut conuulsi fit, nec valet, si dicas prædictos morbos concitari ex resolutione substantiæ calidæ: nam si resoluitur substantia calida, ut frigiditas introducatur ad prædictos morbos concitandos, antequam concitaretur, frequenter morietur à fulmine: concitari poterit prædictis morbis. Dico verum esse ignem insantivæ, nec vias replere. Ceterum est causa, ut facultas irritet, & humores viscosos expellit ad vias per quas instrumentum descendit defertens ad facultatem motum & sensum, & cum non possit moriuntur instrumentum communicat, consequitur paralyticus & comotus. Frigiditas autem licet non fit effectus immediatus fulminis, consequitur, ut supra dictum fuit, & habet vias repletas vias comprimensis: sed licet vias partes necantes, & prohibendo instrumentum descensum, ut ait Gal. ap. 11.

404. Vltimus effectus stupendus causatur à fulmine est, quod visum in dolo ipse percussio constat quando consentit, ita ut per leuæ tempore termino proprio continetur, & postea liquefit: proprio vni calore, & id

circu doli apparet veluti quadam context viscosa, mediis qui consistit vinum prædicta consentit. Ratio est, quia fulmin totum vinum conturbat, ex qua conturbatioe misitibus affectioni, ut patet experientia si visus personarum formæ ipsius in magna quantitate spissatur magna spissitudine ex visciditate prædicta: feminis postea autem vni calore liquefit, & in circuitu remanet veluti quadam eruita viscosa, ex eo quod transfunditur ad prædictum circuitum viscositas relicta à femine ipsi, & hi spissatur, & apparet, quasi effectus in vtre, venenatum etiam remanet ex præfata conurbatione, quare fit quæ ex eo liberat, & morietur, aut demeritur, ut ait Seneca cetero. Sed contra, quia postquam liquet, quam infrafact, liquorem calorem est liquefacto cã vinum calidum fit, potius à calore fulminis liquebitur, & crassum non remanet: nec valet à dicas ignem post liquefactum intrasfrare, ut patet de melle quod post liquefactum, & postea infrafactum, & etiam omnes liquores, qui postquam liquati fuerint abigne, calcificant: siquidem vinum ita fulminis infrafactum, postea autem liquefactum à apparet etiam fallium afferat, qui liberat vinum fulminatum, quod morietur, vel demeritur: nam si ex conurbatione hoc effectus sequitur quous vinum conurbatur, id præfatur, cum contrarium apparet: ita si quidem iam ex conuotione facta in dolo à causa extrinseca, & ex conuotione vnius loci ad alium, & ex conurbatione ligni facta saluberrimum remanet. Dico ad primum obiectum veram esse, & si vinum crassum, & veluti consistens per aliquod tempus calore ipsius vni liqueatur, infrafatur autem à conurbatione: nam cum multum frigus postquam liquefactum est ratione fulminis, & facies postquam defertur partibus remanet à fulmine resoluta, remanet veluti cortex sulphurei vni non preceditur, apparet veluti in vtre, postea autem calore ipsius vni liqueatur, & deorfum viscosæ graues descendunt, & reddunt vinum liquefactum & fluxile. Ad secundum dico, quod licet vinum nimis ab illa causa præter fulmen agitur, non infrafactur, nec remanet licet in vtre, nec spissatur, cum hoc postquam liquet, hoc effectus conurbatione: sed etiam ex resolutione partium tenuium à fulmine facta, ex hoc autem reddit infalubre: itaque si ex illi, quisquam biberet, periret: nam ex nimis crassitate vincini non potest à ventriculi calore, sed potius ipsam medullam calorem doli & deualuat animalia calorem, & facies facione non inebriat ex eo quod non est temporibus

bilis, ut ait Arist. 4. horum, cap. 4. & Dodor sanctus in praesenti: amenes etiam redduntur, qui illam potant: nam cum calorem dissipet, frigida remanent illorum corpora: amenes credendum frigiditas & humidum magis insiguidum inuenitur ex defectu caloris dissipati, ratione cuius amenes fiunt.

405. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, & ad primum dico praedictos auctores loquutos fuisse secundum naturam, ut ipsemet atheni ad verum potest naturam, & ad extrinsecus de facto mouentur leuia deorsum, & graua sursum. Ad replicam dico, quod quando vis pars pellitur ab alia, & illa nubet, non fit media comprehensio, sed conuersio nubis. Et cum moueatur per fortiam angulum in loco inferiori, per quem totum ignis exire non potest, sed pars potest, in istum dicitur remanet, ad secundum non mouetur in hac inferiora.

406. Ad secundum argumentum respondetur verum esse ignem vii a procidente deorsum pelli, verumtamen tandem expellitur, & praecipue si comprehensus fuerit intra aliquam cauitatem, & per foram angulum expellatur: nam in hoc casu tam facile expellitur deorsum, sicuti fursum, ut patet quando per bombardam expellitur a venatore.

407. Ad tertium argumentum respondetur ignem descendere de loco superiori pro mixtura generatione, siquidem omnia elementa necessaria sunt ad mixtionem, vt ait Gal. lib. 1. de elementis, cap. 1. & lib. 2. de nat. hum. text. 4. Vbi ait, quod quod Hipp. affirmat animalia, & fructus componi ex calido, frigido, humido, & sic, non intelligi secundum qualitates, sed secundum substantias corporales illi qualitates affectu dicitur tenet Arist. lib. 1. de generatione, & corruptione, cap. 10. & Dodor sanctus ibid. lect. 4. per haec verba: quod autem ignis sit in aere, patet per philosophum in 1. Meteororum: dicit enim, quod ambustus ignis per aera frequenter spargitur meta, id est, per virtutem caliditatis metus, & frictus visibilis densatur, & tunc fieri aliquam partem ignis in aere, & in corporibus plantarum descendunt, quae vapores accipiunt in regione aeri calidissima, & tunc aqua plantarum sine vaporibus & caliditate, haec etiam esse causam, quod aqua descendere non est tanta interstitia frigoris, vt in alio hymalo. lib. 2. ergo cum pluuia, & rose, & alia huiusmodi descendunt partes ignis ad locum mixtionis, haec Dodor sanctus.

408. Et patet etiam ratio: nam corpora caelestia mouent omnia elementa peculiaribus motibus, vt iam dictum remanet: ergo simi-

liter poterunt ignem mouere, ita vt aliquae partes ipsius deorsum ad locum mixtionis descendant, quare in forma ad argumentum respondetur, negando Aecedens, & ad praedictionem dico, quod si partes ignis descendunt cum pluuia, sine quo coexistuntur, vt ait Dodor sanctus, etiam poterunt iter aquam descendere vsque ad locum mixtionis, sine quo coexistuntur, cum propter hoc praefertur a causa superiori, secundum quam ignis descendit naturaliter, vt, ad ascensum lapidis ad vitandum vacuum: nam cum mixtio fit opus Dei & naturae, ideo causas superiores. videlicet orbis caelestis & astra, quatenus dirigitur ab intelligenti, mouent elementa ad mixtionem, & suis qualitatibus mixtum generant, & elementa propter perfectionem vniuersi mouentur ad generationem mixtum: cum ad hunc finem à Deo gloriosissimo creata fuerant, vt ait Arist. loco citato. Ceterum, considerando peculiarem naturam elementorum, & eorum appetitum, quae appetunt esse in suis locis naturalibus, & conseruari in naturalis dispositione, ideo ex mixto egredientur, & ad sua loca mouentur, in quibus conseruantur, haec enim causa destinata mixta.

Ad viciniam patet, quid fit respondendum ex notis.

ARTICVLVS IV.

Utrum fulmen sit cineres.

ET videtur quod non ex Arist. lib. 1. libro 7. vbi ait, quod in Egiptus fluvius cecidit lapis ex aere, & Spiritu elementis cecidit per diem, & Dodor sanctus supra praedictam locum lectione 11. ait in Galie, & tradidit esse ab Arist. pro exemplo ergo secundum hoc auctores si lapides aliquando descendunt, eleuati fuerunt ex terra, & tamen in aere regione geniti funt, ac per consequens fulmen non esse cineres.

Secundo arguitur ex Gal. lib. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. de terra differentes, & definitis lapidem, aut quod lapis est corpus terra durissimum, quod ex illa fit lapis, quod est corpus durissimum, sursum non potest ascendi ergo cum ibi deficit causa materialis, nullomodo generari poterit.

Secundo arguitur: id lapis generatur intra nubem esse, qui vapor permixtus est exhalatione, a calore ignis assatur, & induratur: sed hoc non potest esse: ergo lapis in loco superioris non generatur: Maior adma-

tatur ab omnibus, Minor probatur lapis generatur per affictionem humiditatis & sic à calore, dissoluitur ab humido frigido, & sic lapidis fulminis dicitur libet, in aqua procius fit, per mille annos tam durus remanet, quando procius fuit, & nonquam dissoluitur: ergo nullo modo generus fuit sursum, sed eleuatus ab aere: si dicitur dissolui à frigido humido, nec calido fuisse, ex eo quod ab vtraque causa fuit productus: nam vt Arist. ait à horum, cap. 9. quod à multo inferiori dissoluitur, & ad vtraque conseruatur pati, & cum supra reperitur frigiditas & caliditas à quibus materia praedicta concreta fuit, & in lapidem conuersa, ideo à nulla illarum dissolui potest: contra materia lapidis fulminis est intra nubem: ergo à frigore concretus minime poterit. Antecedens patet ex supra dictis, cum fulmen generetur ex exhalationibus calidis mbris & accensis intra nubem. Consequenter probatur nam vbi reperitur ignis, frigiditas non potest reperiri, cum sit prout opposita, & cum destruitur alteratur, & tunc nec fulmen generatur.

411. Quare arguitur: splendor in lapidibus probatur ex puritate, & desiccatione materiae, sed si lapis generatur in media aeri Regione, sic ex purissima materia, vt ipse exhalatione, & vapore, & ambe materiae sunt purificatae: ergo lapis generatus in media aeri regione frigiditas & humiditas debet esse, hoc est: cum experientia iam communi videmus in lapidibus ex alto cadentibus ergo in media aeri regione genitus non fuit, sed de loco inferiori delatus.

Quinto arguitur: fulmen Thoriboric corpora interiora illius corporibus exterioribus, sed si lapis esset, id praesare non poterit: ergo nullo modo affirmandum esse lapidem esse. Maior patet ex articulo antecedenti, Minor probatur nam sequenter lapidem pertransire ad desuallata corpora interiora, sine eo quod laederet exteriora, quod non potest esse, siquidem iam dictum corpora possunt naturaliter esse fixa in vno loco, vel pertransire fixa de extremo ad extremum sine eo quod migraret per medium.

Sexto arguitur: raries magis & redificia magna dealuante à fulmine: ergo non potest esse lapis: Antecedens non indiget probatione, Consequenter probatur: quia praedicta redificia & raries à tam paruo lapide minime possunt deturri, sed solum casare forsaten sine eorum raris.

Septimo arguitur: necesse est, vt lapis fiat, permixtus vaporibus cum exhalatione: nam si solus vapor conseruatur, fit aqua, & si exhalatio fit res fibrillata, terra videlicet, sed

supra articulo primo huius quaestionis dictum fuit exhalationem non pertransire a vaporibus: ergo lapis nullo modo poterit fieri in media aeri regione, ac per consequens fulmen non est cineres.

Octavo arguitur: ferè omnis lapis est frigidus: ergo fulmen non potest esse lapis. Antecedens patet, cum lapis de natura terra fit, quae frigida & sicca est. Consequenter probatur fulmen esse ignis, qui calidissimus est: ergo non potest esse lapis, qui frigidus est.

Nono arguitur: non est causa, quae lapsi debent valeat in nubibus producere: ergo ibi generari non potest. Consequenter est clarum: vbi deficit causa efficiens, deficit effectus. Antecedens probatur, non caliditas ignis fulminis, nam haec potius dilatabat, si quidem taliditas est talis effectus, & exhalationes, & vapores, ex quibus fit lapis, potius à calore dilatantur, & non concretentur, nos frigiditas est causa lapidis: nam si ignis accenditur intra nubem, ex praedictis exhalationibus motis, & rarefactis, & ibi generatur, impeditur causa frigida (si aliqua reperitur) ita vt valeat producere formam effectum, infirigidare videlicet & concretare, vt lapis fiat.

Pro explicacione istius articuli primo aduertendum est, quod causa materialis lapidis geniti in caesantibus terra, & causa materialis lapidis geniti in media aeri Regione est eadem: nam lapides, qui nascuntur deorsum, sunt ex exhalationibus à Sole eleuatis ex ipsa terra, quae sursum peruenit ex impedimento retrocadunt ad intra, & condensantur, & cum ipsa terra permixtus materiam aliquam corporis, quae conglutinantur, & tandem lapidesunt, quod aere hoc fit verum, patet ex duplici ratione. Prima ex figura pyramidalis montium nam cum praedictae exhalationes sursum peccant, & ita dem lapidescunt, mouent consilium est lapidibus figura pyramidalis constant, siquidem haec figura corporibus leuibus debetur.

Secunda est motuum ductio: nam si non fierent ex praedictis exhalationibus lapides, ex quibus montes consilium sunt à Sole, iam à pluuia iam à vento, partes ipsorum abaderent: hinc causa materialis conseruaret duplex causa efficiens fortiori, vel minus altera etiam calidius, vt moderatus exhalationem frigiditatis in humidum agendo, vel ambe simul, doctrina est Arist. 4. horum, cap. 9. illa calefaciendo passum necesse est non exicare, quod non potest fieri, nisi expellatur humidum, licet aliqui huiusmodi vapores conseruatur, quod continetur, & induratur, & hoc est lapideus, alius

quibus si aliqua humiditas non reliqueretur, fieret ignis, vel terra, vel cinis; hæc autem in refrigerando passum expellit calorem medio quo eius partes tunc & laxæ fuerunt, cum caloris sit rarefacere. Atque inquam, alio calore à frigiditate, contrahuntur, & conspiciuntur partes, & hoc etiam est lapideus, vel patet in crystalli prædictæ autem dicitur causa simul agendo in passum, valent etiam lapideificari, quod præcipue visio ab ipsomet Arist. de chalybe facta est ferro, si quidem fabricari ferum agitur in forno, si que emollescat, & subito transmutatur in aquam frigidam, ratione cuius induratur, & iterum eum agunt, & emolliunt, & iterum fuit eum submergunt in aquam frigidam à qua etiam induratur: & sic pluribus vicibus hoc faciunt, vique tandem ferrum dardatur durius & spicatus, & remanet chalyb ex ferrosam expurgata ab igne exire materia ferribus, & ab aqua consistente partes pulcherrimæ, ex vna & altera causa simul causatur prædicta durities, quod confirmat Gal lib. 2. prognosticorum comment. 18. vbi ait, quod calidum fuit humiditas ipsam expurgans, frigiditas autem affigit.

Secundo aduertendum est, quod primarius calor effectus est calidior, secundarius est res à frigore coagulatas dissoluit, & liquefacere, quare Galenus 1. de compositione medicamentorum un. secundum hoc, cap. 1. ait panguedinem à frigore coagulatum liquefacti à calore, videmus enim gelu liquescere si Solis calore, & ad hoc sufficit qualicumque calor, vel supra notabili antecesserit dictum fuit, sequitur autem ad dictum effectum resolutio, & humiditas consumptio ratione cuius partes terrestres partium viuunt, & ad centrum decantant, et vi visum est in lateribus, quando ab igne addatur: nam ex adhesionē consumitur humiditas, & partes terrestres vniuntur firmiter, & consistentiores mediis aliis humiditate iam dictis, & patet in calculis in renibus, & vesica prædictis, quod si hæc humiditas totaliter dissipetur à vehementi ignis actione, partes dicitur non solum non firmiores remaneant, sed totum passum dissoluitur, & in puluerem redigetur, vel patet de calce, que fit in totali consumptione aliquis humiditatis sufficiens partes lapidis consistunt.

Prima Conclusio.

Flumen non est cuneus: hanc Conclusionem tenent Arist. & Doctores sanctus 13. horem, cap. 1. & lesione prima, & semper probant quinque & octauam argumentum.

& etiam probatur ratio: ignis est agens fortissimum, & cum omnia desolat, & exhalationes sunt passum debilissimum, cum à quocunque agens transmutetur, vel in ignem, vel in terram: ergo ignis sua vehementissima adione poterit vincere totam humiditatem necessitam ad partem vitæ, & sic per consuetudinem totum passum in ignem conuertetur: ergo non in lapidem.

Secundo probatur Conclusio, quando adione ignis dissipatur tota humiditas passum, non reperitur calca conglomerans eius partes, ergo lapis non potest fieri, cum dicitur prædicta humiditas mediâ qua fit & firmiores & consistentiores remaneat partes, potius aut in puluerem redigetur, quam lapideificat.

Tertio probatur Conclusio: necessarium est ad lapidei fabricationem exhalationes inflammantur, & propter frigiditatem extinguitur, vel patet ex 1. movibili, & patet ex responsione ad tertiam argumentum: sed si flumen est cuneus, necessarium est extingui ergo non potest fieri, cum hoc sit ignis, & etiam ignis extinguit non est flumen, nec ipsum flumen erit lapis.

Secunda Conclusio.

Licet flumen non sit cuneus, potest tamen generari intra nubem tempore fulgurationis, qui generat cadit deorsum, vel cum fulmine, vel ante fulmine, vel post. Conclusio hæc habet duas partes: Prima est, quod post generat, quando flumen generatur. Secunda autem, quod cadit vel cum fulmine, vel ante, vel post. Prima pars est Doctores sancti 3. horem: super caput 1. lect. 1. ante finem, non autem est corna Aristi nam propter hoc, quod dixit lib. 1. cap. 7. citato, quod in Egyptis fluvius occidit lapis ex aere, & spiritus eleuatus voluit affluere, quod in media aëris regione generati non possunt, quidem illa verba conclusionem non consistunt.

Modo autem probatur prima pars Conclusionis ratione deducta ex ipsorum sententia Doctores: Exhalatione fuit continuus, quia aliqui humiditate consistunt, sed ratione motus illarum exhalationum talis humiditas dependit, & sicccitas acquiratur: ergo aduentus frigore antequam in ignem conuertatur, consistantur, mediâ qua consistuntur partes firmiores & consistentiores remanent, hoc autem est lapideus, vel dictus est in notabilibus. Minor pars: nam si per motum vehementem exhalationes ignis, per motum minus vehementem exsiccatantur, Consuetudine patet ex vltimis verbis primi notabilis.

Confir

Confirmatur ex Gal. citato, vbi ait, quod caliditas & frigiditas intensa ingrossant materiam circa quam agunt: ergo caliditas exhalationem acquirit per motum caliditatis, & densitate, & tandem lapideificat, eadem rationem adducit Arist. sim. octaua j. in capite de lapide igneo.

Tertio probatur Conclusio: in renibus animalium generatur calcaus à calore illorum: ergo similiter vbi reperitur caliditas, & materialis causa, generabuntur. Antecedens est verum simili cum Consequenti: tum sic in media aëris Regione reperitur passum, scilicet exhalationes aliqui humiditate consistentes, & calor acquiritur intra nubem: ergo contempra humiditate exhalationum, modo remanet, quare necessaria est ad continuationem, generabitur lapis.

Quarto arguitur à simili: si fuerit in furro lateres & tegule induratur ex eo, quod humiditas superflua consistantur, & solum remanet, quare conuincuntur consistit: similiter calor acquisitus intra nubem consumendo humiditatem, & defendendo consumantur exhalationem eam indurabit.

Secunda pars Conclusionis patet experientia, cum aliqui iam viderent, quando fulgurat, lapides ex aëre occidit, vel ante, vel post, vel cum fulmine, & qui eos viderunt, sentiauerunt, & aliquando aliquibus eos manifestant.

Et probatur ex figura ipsorum: nam in parte anteriori fuit acutus, quia partes fibulosiores exhalationum, ex quibus geniti fuerunt, antecedit, postea autem sequuntur lateres, sic lapis antecedit acutus, & secundum partes postiores sunt lateres.

Argumenta in principio posita petunt, vel soluantur. Primum autem non indiget repositione, siquidem in secunda Conclusionis affirmati non esse contra Aristotelem.

Ad secundum respondetur exhalatione terrestrem esse causam materiam lapidum opacorum, vt Arist. ait a horem, cap. 7. & 8. vbi ait, quod ex aëre cum terra eleuato fit lapis, vnde ipsemet Arist. per aërem cum terra eleuatum intelligit ignem exhalatione, quare cum cuneus fit lapis opacus ex terrestribus exhalationibus generatur, & sic confirmat dictum Gal. cum Aristotele.

Ad tertium argumentum respondetur verum esse, quod est, quare induratur per affluentiam humidæ & sicci calidæ, dissolui ab humido frigido, & quæ à frigido induratur, à calore dissoluitur. Ceterum, quæ à frigido & calido simul consistunt, à nullo illorum dissolui possunt, vt bene dicit Arist. de Republica autem dico semper cuneum descendens in lib. Meteor.

dere, quando simul pluit & fulgurat: quare exhalationes calidæ per motum refrigerantur ab aqua genita in diuersis partibus nubis, vel in aliis nubibus propinquoibus, ratione cuius induratur, vt in notabilibus dictum fuit. Vel quod modo respondetur, quod quando est, quod à calore consistunt, quare tollantur à calore non fuit consumpta. Verum est liquari ab humido frigido, cum prædicta humiditas molestat à suo simili: at verò quando consumpta fuit tota humiditas, & solum remanet illa, que partes corpori cetero relictæ valet conuincuntur, minime ab humido frigido liquantur.

Ad quartum argumentum respondetur, quod ex eo, quod exhalationes fumosæ sunt materia quædam, ideo non est splendens, non lucidus, sequitur ex fumositate præcipue pronoue opacitas, & turbiditas, sicut dicitur autem & luciditas probatur ex fœco aqueo Impudico ignis vocato, quæ est velis spuma ortus ex incisione aquarum cæ partibus terreis, vel cum exhalationibus iam dictis, vt ait Arist. 4. horem, cap. 7.

Quintum argumentum non indiget repositione, cum probet primam Conclusionem.

Ad sextum respondetur flumen non esse lapideum, desinat autem educti & rursus fortissimus, quod cum fit corpus vehementissimè motum, & pertranscat per firmam & cauitates edificiorum, cum occupat maiorem locum, distendit, ad quædam distensionem sequitur eorum destructio.

Ad septimum argumentum respondeo: tertium duobus modis, vno modo, quod non absolute negat exhalationes vaporibus penetrare, vt articulo primo dictum fuit. Secundo modo respondetur exhalationem remanere aliquam humiditatem, mediâ qua consistens est, alia nec ipsi accendi poterit, sicut non accenditur in cineribus: nec in terra.

Octauum argumentum non indiget repositione, cum probet primam Conclusionem.

Ad nonum patet, quid sit dicendum ex probationibus secundæ Conclusionis, & præcipue ex secundâ.

ARTICVLVS V.

Vtrum sint tantum dua species fulminis?

Et videtur tantum quod non ex Seneca lib. 1. quæstionum naturalium, cap. 40. vbi ait tres esse fulminum species, videlicet

licet terribans, dissipans, & vntergero sunt plus quam dicit.

Secundò arguitur: Differentie fulminis famantar per diuersos effectus, quò fulmò causat: sed tres effectus causauerunt ergo tres species fulminum reperitur. Maior patet: nam duæ species dicitur in titulo articuli. Solum nam duæ species dicitur in titulo articuli. Solum nam duæ species dicitur in titulo articuli. Solum nam duæ species dicitur in titulo articuli.

Pro explicacione illius aduertendum est nos non loqui de differentiis specificis essentialibus. vt iam in pluribus locis super dictum remanet, cum in pcediõibus meteorologicis distinguatur accidentaliter ab elementaribus: sed solum de differentiis accidentibus: quare certum est fulmen esse ignem liquidum: Caretum cum accidentaliter distinguatur, quare articulus, in fulminis tantum sint duæ species accidentales.

Conclusio.

Solum dantur duæ species fulminis, & 438.

Prò Põetis via vocatur arctus, & altra ppolonica. Conclusio est Arcti lib. i horò, cap. 5. & Doctõris sancti ledione prima, & probatur statim deductiõe vt verbus ipsius dicitur: & alterum non aduersus: ergo fulmò reperitur duæ species fulminis. Antecedens probatur: fulmen, quod accenditur in exhalationibus magis subtilibus, quam calidis, solum penetrat, & non adurit contra alterum fulmen. quod accenditur in exhalationibus minus lubellibus, & magis calidis adurit, & tardius penetrat: ergo reperitur fulmen adurens & non adurans.

Antecedens probatur licet quantitas altera non sit, licetam amvum ad aduocum: ergo fulmen in materia tenui, & sic in fine mra circa passum penetrabit, & nullo modo vter, vt in materia igne accenso in stupa, & fulmen in patet de materia calida accensum, propter naturam motum circa passum, non penetrabit, & vter. Consequencia probatur: imprecisiones meteorologicæ ignis differentium fulminum accidentales, sicuti aquei: ergo cum fulmò reperitur duò modi accidentales fulminum, solum dantur duæ species accidentales fulminum.

Secundò arguitur: si fulmen conaturit solum duabus differentiis specificis: ergo solum dantur duæ differentiæ fulminis. Antecedens probatur: nam fulmen præter quòd fit subtilitas ignis, de qua non loquimur, constituitur in esse generico, per hoc quòd defendit de nubis qua accenditur: sicuti animi præterquam quòd fit subtilitas, constituitur in suo esse generico, per hoc quòd fit visus sensibilis: ita similiter debet constituitur per hoc, quòd accensum in nubibus descendat: sed secundum hoc solum conaturit accidentales, vt reliquæ meteorologicæ imprecisiones, per se habent quòd vter, & non penetrat, & per hoc quòd penetrat, & non vter: ergo solum dantur: hæ duæ differentiæ. Maior est vera, & Minor probatur: nam in fulmine reperitur defectus ignis, qui

qui constituit fulmen in suo esse generico, & reperitur color, qui cum fit accidentis continue, non constituit differentiam determinatam, cum indifferens sit, & indeterminatus ad species: ergo in fulmine solum reperitur illæ duæ contrariæ differentiæ determinatæ.

440. Tertiò probatur Conclusio: si diuersorum specierum diuersæ sunt differentiæ, sed solum dantur illæ duæ differentiæ fulminis dantur illæ duæ species. Maior non indiget probatione, Minor etiam patet, cum in fulmine non reperitur aliquid amplius, quam vter, & non penetrat, & penetrat, & non vter. Consequencia est clara.

441. Ad argumta in principio posita respondetur, ad Senecam dico plus valere audientiam Aris, quam Senecæ, & præcipuè si sententia Aristotelis confirmat, & si Doctore sancto, cum semper esse nihilominus tamen dico fulmen dissipari redici ad fulmina vens, & sic non causat tertiam differentiam: nam dissipat licet effectus secundarius conetur ad visionem quidem mediâ visionè dissipari passum, & in ignem conuertitur.

441. Ad secundum cum sua confirmacione similimodo respondetur.

Ad tertium, quòd Doctor factus in præfati articulo in argumeto citato non ait esse tres species ignis, sed solum, vt Aris. ignem flammam, ignem liquidum, & ignem carbonem, propterea diuersis materiis est accensus, & licet fulmen accendatur in aliis tribus materiis, non propter hoc ab eis sumitur differentia specifica, & forma, cum à materia fumatur differentia numerica: quare ignis accensus in carbone, & in materia tenui, & crassa solum numerice differo ita similiter sciamus præterquam quòd sanctus Doctor ait, quod non est multum curandum de eis extrinsecis, quæ Aris. inducit in lib. Logics, quia ea inducit vt probabilia secundum opinionem aliorum.

443. Ad quartum respondetur flammam, & ignem esse idem, ignis autem globarum non est differentia propria fulminis, cum in omnibus ignibus reperitur, quare facit, vt ignis differant accidentaliter, non autem fulmina, siquidem propria differentia generica, qua ignis constituitur in esse fulminis, est, vt de formâ de nubis, quòd autem fit globarum, non cum differentia fulminis cum eorum constituitur, per se iam solam, per defectum scilicet, non autem constituta potest per duas, scilicet per descensum, & per globarum.

Quantum argumentum articulum sequentem petit.

Fernandez, in lib. Meteor.

Vtrum fulmen confes variis coloribus?

Non querit articulus de coloribus apparentibus in modis aëris Regione, cum de his lib. sequens, quæ de his tractabitur: sed quærit de coloribus fulminis, non vt fulmen est: nam cum fit sensibile commune coloribus non consistit, fed de fulmine vt est ignis.

Et videtur primò, quòd non conflet diuersis coloribus: non igitur elementarum ergo coloribus non potest consistere. Consequencia patet, cum elementum expers fit coloris, vt ait Aris. lib. 3. de anima cap. 7. vbi ait: *elementum non inuenitur in elementis, fed solidum, quod suauiter est quod est, cum dicitur: solum quæst per se in eis, & sic lib. de sensu, & sensato dicit: At de aqua color illius apparet, quoniam splendat talis est.*

Secundò arguitur: ignis est lucidus, ergo non est coloratus. Antecedens est manifestum, Consequencia probatur: lux & color different specie: ergo si ignis est lucidus, coloratus minime erit. Antecedens patet: quia lux est res factibilis, color est res permanentis: ergo differentia.

Tertiò arguitur: ignis in quantum lucidus non est coloratus & ergo expers est coloris. Antecedens probatur: ignis in quantum lucidus non habet contrarium: ergo non est coloratus. Antecedens probatur: nam lux nihil est contrarium. Consequencia probatur: colores inter se sunt contrarij: ergo ignis in quantum lucidus nihil contrarietur, non erit coloratus. Sed si dicas non esse coloratum in quantum lucidum, esse tamen coloratum secundum quòd est ignis absolutus. Contra: nam ignis in quantum ignis color non potest consistere: ergo fulmò affertur Antecedens probatur: color est qualitas secunda dimanans à primis quatuor: sed in igne non reperitur prima, & ergo nec color. Antecedens probatur: nam prima quatuor qualitates solum reperitur, in mixtis.

Quartò arguitur: color est extremitas per se in corpore terminatus: sed ignis non est per se terminatus: ergo non habet colorem. Maior est certa, cum fit de finibus coloris. Minor probatur: nam ignis, vt supra dictum est, opacis est, cum per illum non possimus videre obiectum retro, ante positum.

Quintò arguitur: ignis in concreto Luxe, & est coloratus.

435. Tertiò arguitur: Quæ constant diuersa figura, & sunt sub eodem genere, different fulminis, & de facto diuisantur tripliciter diuersa figura (hæ eodem genere) ergo tres sunt species fulminum. Maior patet: nam ideo grande, pluuia, lapsus, & nix, quæ sunt sub eodem genere aque, different specie, quia diuersis figuris constant (intra talia diuisio locorum, imprecisionem Meteororum) nam licet substantialiter non different specie, accidentaliter different Minor probatur: fulmen aliud est flamma, aliud globarum, & aliud ignis, & hoc pronuntiat diuersa materiam hoc vltimum accenditur in exhalatione nimis grossa: secundum autem accenditur in exhalatione commixta cum spiritibus, vt ait Albertus Magnus lib. i horum, cap. 26. & prima accenditur in exhalatione subtilissima.

436. Quartò arguitur: fulmina constant diuersis coloribus, sed diuersi colores accidentales constant diuersas species: ergo fulminum tres erunt species. Maior patet articulo sequenti, Minor probatur: nam color vrus est albus, alius niger, alius cæruleus, & alius virescus, quibus fulmina constant, quia sunt species coloris diuersæ: ergo fulmina licet essentialiter sint ignis, accidentaliter specie differre debent.

exsistent, & fulminis sunt eisdem speciei, sed ille non est coloratus: ergo nec ille. Maior patet ex Doctore sancto 4. sentent. dist. 47. quart. lart. 1. & quart. in corpore. Minor probatur: nam si coloratus esset, videretur, in quibus obiectum visus est color, & sicat videret eorum, quod supra ignem reperitur, etiam ignis videretur. Consequenter patetiam illa, quae sunt eisdem speciei eisdem qualitatibus debent consistere, licet non in specie, ad minus in genere, ut Petrus licet non sit albus, est tamen coloratus.

449. Pro explicatione istius articuli primò advertendum est pura elementa minime habere colores: nam ut infra dicetur, color causatur à permixtione elementorum, quare cum elementa pura talia permixtione careant, etiam coloribus carere debent: hanc autem elementa, quae apud nos sunt, non sunt pura, sed elementata, quod fieri consuevit, ut si pura existerent, venena essent, cum qualitatibus in sumis praedita fuissent, unde à aliquibus qualitatibus reliquorum elementorum consistant, ideo fuisse huiusmodi colorata: hac eum ratione Arist. lib. 3. de generatione, cap. 4. & Meteororum cap. 3. ubi agit de igne inferiori, dicit non proprie ignem esse vocandum, sed ardorem & fervorem caloris, & triplex est, ut articulo antecedenti fuit dictum ex merito Doctores sancti, videlicet ignis carbo, qui mixtam habet substantiam terrae, & ignis flamma, qui permixtam habet substantiam aëream, & ignis lux, qui permixtam habet substantiam aëream, & sic consistit opacitate, & densitate, & à nobis videtur, non proprie hoc dicitur specie ab illo, qui in concavo Lunae existit, licet dicit Arist. illum improprie ignem esse vocandum, itam si improprie non vult dicere non esse ignem, sed consistat aliqua permixtione, quia ignis superior carct, ideo non licet, nec à nobis videretur.

Secundò advertendum est, quod licet Arist. lib. 2. de anima textu 69. per hoc verba: *Lumen autem, ut color est diaphani secundum quod alio diaphanum ab igne*, vocatur lumen coloratum, verè & realiter color non est, ut patet ex ipsiusmet verbis, cum dicat, *lumen autem ut color est*, quare habet se proportionaliter ad colorem, ex eo quod receptus in corpore diaphano apparat verum color: nam quemadmodum color est forma, & aliam corpori colorati lux lumen est adhaerens per se, ut ait Doctus sanctus lib. de sensu & sensato, lectione 6. & quia aliquantulum immutat nostram potentiam visivam, & nullum alium sensum, unde quando Arist. lib. de sensu & sensibili citat aut, quod omne corpus coloratum partici-

pat de aëre illuminari, igne, & reliquis elementis, intelligi debet, in quibus non est verus color: nam in praeditis corporibus lux habet se ad infans coloris, & communitur, & sic illi colore veluti alio apparent, quare per se ipsum idem splendens se ignem, vel non splendens, ut aër & aqua, & secundum hanc doctrinam videtur esse eisdem naturae lucem, albidum & perspicuum, etiam cum ratione Arist. lib. horum, cap. 4. Solem vocat alium, cum verè & realiter lucidus sit, & flamma lucerna ad modum coloris alio videtur praecipuo in media eius parte: & quia ibi fumus magis conseruit esse in ignem, & maxime est coadunatus ab aëre frigido.

451. Admodum aduertendum est Arist. & Doctores sancti a hominibus, cap. lectione 7. quod ex materia crassa, fumosa, densa, vel tenui, si qua fuerit accensus ignis, apparet diversis coloribus, quare si fuerit materia tenuis, & subtilis, apparet albus, quia materia purum, vel nihil effumit: si contra autem quando multum effumit, niger apparet ignis, quod si dicta materia fuerit minus densa, apparet citrinus, & quando materia est nimis crassa, rubens apparet, ut in carbombus accensus, atque in ignis gloriose fulgure, & aliqua siccaeae consistante, videtur ceruleus, & patet in igne in sulphure ascendente.

Conclusio.

452. Primum diversis coloribus potest apparere, eo modo quo dictum est in secundo notabili. Conclusio est Arist. & Doctores sancti loco allegato in tertio notabili, & praevius ratione. Lux proportionaliter se habet ad colorem: sed in fulmine reperitur lux ergo solis, proportionaliter reperitur in fulmine: Maior patet ex secundo, & Minor patet experientià.

453. Secundò arguitur: fulmina immutant nostram potentiam visivam, & nullum alium sensum: sed obiectum potentie visivae est color: ergo in fulmine reperitur color. Maior patet experientià: Minor est Aristoteles, & omnium Philosophorum capite de visu. Conclusio patet.

454. Tertio probatur Conclusio: Crassities materiae, & eius opacitas cum aliqua perspicuitate facit colorem ignem, sed exhalatio crassitudinem potest acquirere, ex frigidae, & densitate, ergo ignis accensus in illo colore nigro consistit. Maior patet brevitate de lide. Minor probatur: nam frigiditas increasae & densae valet à simili modo

modo si materia fuerit magis perspicua cum minori densitate. Facit colorem albidum: ergo ignis accensus in hac materia color albus consistat. Antecedens patet: nam potest esse, quod exhalationes non infriguerent, & tunc non condensantur. Idem dicendum est de reliquis coloribus: sed contra necessarium est ignem semper accendi in materia tenui, cum didum sit exhalatione modo motu intra nubem attenuari, & rarefieri, alius ignis minime introductur. Dico verum esse attenuari, & rarefieri: at quando exhalatio est crassa, & densa, attenuatur, ita ut sub praedita tenuitate coarserent non possit, cum corruptur, forma propinquior, et introducitur, quae igneae fluxu aliam autem tenuis attenuatur magis, & etiam in ignem coarserit. Sed contra: exhalatio crassa attenuata intra nubem aequè tenuis remanet, ac exhalatio tenuis: ergo aequè tenuitate consistat crassa & tenuis, ac per consequens in densa non apparbit ignis de colore nigro, sed de colore albo, cum aequè tenuis sit vna & altera. Antecedens probatur: nam si exhalatio crassa post attenuationem remaneret magis tenuis, quàm exhalatio tenuis, & sic habeo intentum: vel non remanet magis tenuis, sed aequè, & sic etiam habeo intentum: vel minus tenuis, & tunc ignis non accenditur: nam si minus non accenditur in exhalatione tenui, & vique dum magis attenuetur: nihil minus accenditur in exhalatione, quae est natura sua tenuis est. Respondetur vno simili: nam quemadmodum ignis accenditur in flupa, & consistit color albo, & etiam accenditur in lignis, & consistit colore rubro, & accenditur in sulphure, & consistit colore ceruleo, & ligna licet accendantur ad ignis generationem, non remanent tenuiora, ac flupa, imò minor tenuitate consistat. Ceterum, reuertita illa in lignis non est dispositio consequens lignorum, vnde necesse est, ut corruptur, & in ignem mitteret, ita similiter dicendum est de exhalationibus.

455. Quardò probatur Conclusio: potest esse, quod non accendantur omnes exhalationes, & tunc permiscetur accensus cum non accensus, vel quod post ignis generationem ei permiscetur alie, quae tunc temporis ascendant, tunc autem ignis apparet niger, quod permiscetur ignis, tunc rubens apparet, & quando praeditae exhalationes omnes ignantur, vel nullae alie permiscetur cum fulmine, colore albo vel citrino apparebit.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur: ad primum patet ex notabili. Ad secundum etiam patet, & praecipuo ex secundo notabili, & simili modo respondetur ad tertium.

Ad quartum respondetur negando illam esse designationem coloris, ut patet brevitate de lide, prò nunc autem dico designationem coloris esse istam: *Color est passio corporis quae destruitur visu de potentia ad alium.*

Ad vltimum argumentum, ignem in concavo Lunae existentem aëre lucere, nec à nobis videri, ex eo quod subtilissimus est, & in materia propria, ut ait Doctus sanctus opusculo 3. quod si contra hoc dicit alius res esse expertes materiae, & tamen lucere, ut radii solares, dico radios solares non lucere, potius autem tunc lux formaliter causata à Sole, vapore densissimo, cum pars celi est, quod si rarissimus fuisset, ut est ignis coloris, minime luere, siquidem necessarium est corpus luminoso visum terminare, & propter hoc densum debet esse: hanc rationem aëre visum terminare non potest, siquidem autem inferior, quae densa, vel tam fluida didum est, luere, & visum terminare, & sic iterum contradicere affirmando radios solares consistat figurat, ut patet quando per aliquod foramen angulare intrant, & supra aliquod corpus cadunt, apparent rotunda: ergo aliqua materia consistat. Dico minime figurat consistat, & si aliquis figurat apparent, hoc provenit ratione corporis luminosi à quo procedunt, vel ab extrinseco ratione corporis luminosi per quod ingreditur, finis autem quare ignis superior non luere, est quia tempore nocturno illuminant terram, & nunquam effect non obluere, nec perfusa: at tamen non est oblatere neganda quardam lux alba & clara, quod nota, quae tempore nocturno serena transparens, ut quando per sillam, vel per pannum videtur lux, ut ait Auicenna libro secundum naturalem, quod si dicit illam lucem non provenire ab igne, sed à stellis. Dico, potest conueniri vnde & alterum, at tamen ignis propter minimam raritatem didum non videri, cum ad hoc fit necessarium opacitate consistat.

ARTICVLVS VII.

Virum tonitruum si sonus caufatur ex irruptione vehementis nubis ab igne intra eam genito exhalationibus.

453. **N**imis antiquum & difficile redditur Aliis auctores articulum praesentem: nam Arift. lib. 2. post cap. 10. ait quod tonitruum est extinctio ignis in nube aquosa, postea autem eodem loco infra ait, quod est quodam sonus in nubibus. Sanctus autem Doctor in commentario, lectione 8. conficit cum illo, & arguenda, quas potest probari hae sententia, sunt sequentia. Reperitur ignis genitus intra nubem aquosam, sed aqua ignem extinguendo sonum caufat: ergo tonitruum est sonus caufatus extinctione ignis. Maior patet: nam de igne certum est, de aqua est etiam eundem, cum nube aquosa fit. Minor probatur experientia: nam quando supra ignem aqua aspergitur, caufatur sonitus: Consequenter est clara.

Confirmatur, quando ferrum candens intra aquam fimbregitur, sonum vehementem caufat: ergo similiter ignis extinctus à nube aquosa tonitruum caufat.

459. **S**ecundo arguitur tonitruum, quod à nobis perferretur, audire quasi sonum fridentis: sed talis soni differentia provenit ex extinctione ignis ab aqua: ergo tonitruum fit caufatur. Maior praeterquam quod patet experientia, probatur ex Arift. in praefenti, ubi ait: *audire enim sonus fridentis in nube reperitur ignis & aqua: ergo sonus fridentis ab extinctione ignis caufatus ab aqua provenit.*

Sanctus autem Doctor Pfalmo 177. affirmat Pfalmitam reprobare superiorem sententiam, infra autem ipsemet Doctor sanctus eam approbat per hae verba: *aliquando etiam non valens exire, loquitur de exhalatione tonitruum caufante: extinguatur, & sonus ad multum ferri candentis in aqua extincti, quem sonus vocat Philosophus si sonus, est fridentis, ait etiam in praefenti Pfalmo ignem affirmare tonitruum fieri per & occulsionem ventorum, & etiam potest probari aliquibus rationibus.*

462. **P**rima est: aliquando audire tonitruum sine fulminis visione: ergo tale tonitruum caufatur à percussione ventorum. Antecedens est: Doctoris fandi in praedi dō Pfalmo, ubi tonitruum vocat tumultuosum.

Secunda ratio est: contra autem videtur

fulmen sine tonitruo: ergo cum exeat ignis de nube, & tonitruum non causet, non erit ex ruptione nubis ab igne. Antecedens est: Doctoris fandi Pfalmo citato.

461. **T**ertia ratio: sonus caufatur ex verberatione atris intra corpora solida: sed nubes non sunt corpora dura: ergo tonitruum non caufatur ex ruptione nubis ab igne intra eam. Maior patet ex Arift. lib. 2. de anima, textu 78. & 79. & etiam patet experientia: nam si tympanum percussatur lana, sonus non caufatur. Minor probatur: nubes est quasi fumus: ergo non est corpus solidum, nec ignis cum rumpens, cum consistit esse corpus tenuissimum.

462. **Q**uarta ratio est: vehementi motu ventorum quod nubes rumpatur: ergo non est necessarium, quod nubes rumpatur ab igne intra genito. Antecedens patet experientia.

463. **G**alenus lib. 6. epidem. comment. 4. ait tonitruum fieri ex collisione nubium: nam cum nubes inter se atteratur, concitatur sonus, qui dicitur tonitruum: hanc Galeni sententiam tenet Doctor sanctus Pfalmo citato, ubi ait ipsummet Pfalmo hoc affirmare. nec desunt rationes, quibus probari potest hae sententia.

464. **P**rima est: antequam grandines perfunderentur tonitrua: sed hoc provenit ex collisione nubium: ergo talis collisio est causa tonitruum. Maior praeterquam quod patet experientia, est: Doctoris fandi Pfalmo citato: Minor probatur: nubes grossae ex quibus grandines generantur, inter se franguntur: nec ex fractione caufatur sonus: ergo tonitruum caufatur ex collisione partium nubium: & reliqua nubi nubium. Maior est Arift. loco citato, & Doctoris fandi. Minor praeterquam quod ex fractione alieuius ligni, vel tecti caufatur sonus: ergo similiter ex fractione nubium.

465. **S**ecunda ratio est: vehementi motu ventorum sonus caufatur: ergo multo magis ex vehementi percussione nubium caufari potest. Antecedens patet experientia: Consequenter probatur: nam in percussione nubium reperitur verberatio, verberatum, & actus intermedium, qui omnia infra necessaria ad sonum caufandum: tum sic ventus potest esse causa, vt ovies se percussant, sed vt sic caufatur sonus: ergo non est necessaria ruptio eorum ab igne in eis genito.

466. **M**odis autem probatur tonitruum non posse fieri caufari ex igne nubem rumpente, & ignis fulminis in his inferioribus comburere eandem illam vaginam, & ex eo quod per porositate vaginæ transmititur ad eandem non eundem ergo multo melius transgreditur poteri per nubes porositate sine eius ruptione. Minor

probatur: nam nubes est quasi fumus: ergo in ea porositate aperitur sonus, quam in corporibus densis, per quae transgreditur sine eorum lesione.

467. **S**ecundo arguitur: si tonitruum caufatur ab igne intra nubem genito eam rumpente, sequeretur aliquando simul audiri multa tonitrua: sed hoc est contra experientiam, cum semper audiatur vnum tonitruum post aliud: ergo non caufatur ab igne intra nubem genito, & eam rumpente. Sequela probatur: nam cum sint multae nubes, in quascunque possunt ignis generari, & querendo exitum illius in vna & in altera nube poterit hoc contingere, imo & in duabus partibus vnae nubis.

468. **T**ertio arguitur: ignis genitus intra nubem potius cum corrumpat, quam rumpat: ergo caufari non poterit sonus. Antecedens probatur: ignis est agens summe actiuum, & nubes est passivum debile: ergo potius eam rumpet. Antecedens probatur: nam inter agentia nullum reperitur maioris actiuitatis. Consequenter principalis argumenti probatur: ad corruptionem alieuius rei, vel eius generationem non caufatur sonitus: ergo ignis intra nubem eam minime caufabit.

Antecedens probatur: nam sonus caufatur ex motu duorum corporum solidorum, & in aere intermedio subsistat: generatio autem & corruptio non sunt motus, sed mutationes. nec valet, si dicas sequi sonum ad alterationem: nam hoc est contra Arift. lib. 2. de anima, textu 78. ubi ait, quod ad motum localem sequitur in eo & aliqui affirmant esse motum localem, inter quo est Telester lib. 2. de anima quae questione 1. & Themistius, licet hoc non sit verum, cum motus sit sensibilis commune, sonus autem proprius.

469. **Q**uarto arguitur: idem manens idem semper patet & aptum est facere idem: sed sunt duae tonitrua: ergo duae cauae eorum reperuntur. Maior est maxima Philosophorum: Minor probatur experientia: cum audiantur aliqua tonitrua, & sicut folles fibris ferantur, aliquando quasi sonum silium, aliquando quasi fit vites intrat frangeretur. Consequenter est clara, cum diversis soni pronuntiant à duobus causis & instrumentis, vt patet.

470. **P**ro explanatione illius articuli aduertendum est eorum esse sonum conuulsum, sicut reliqui, ex ferri percussione duorum corporum, & aere intermedio, & sicuti sonus absolute caufatur ex percussione absoluta: ita diversis soni ex duabus percussione duorum corporum, vt sonus caufatur ex cimbalis, tympanis, lapidibus, & percussione duorum manuum, etiamque tonitruum

semper caufatur in nubibus in modum aëris regione ex percussione duorum sonum corporum: nam ignis genitus in ventre nubis scindat eius latera, sicuti impetu egreditur, & ingentem sonum caufat in aëre, qui tonitruum dicitur. Ita similiter fit vna nubes alia percussat vehementi percussione, caufat eorum sonum, concitaturque etiam sonus ex eo quod venter vehementer moeuerit, & percussit aliud corpus, nubem videlicet, non aliter ac in illis inferioribus ventis motus caufat tonitruum: id eundem praestabit, si aqua ignem exsurgentem ex extinctione ducens non experientia sonum caufari: et attamen verum tonitruum appellamus nullum illud sonum, sed tantum illam, qui caufatur ex percussione nubis ab igne genito intra eam exitum querente, reliqui autem sunt soni in modum aëris regione, & largo modo tonitrua non capi possunt, ex eo quod in nubibus caufantur.

Conclusio.

471. **T**onitruum est sonus caufatus ex ruptione nubis ab igne intra eam genito ex exhalationibus. Conclusio hae est Arift. in praesenti, cap. penultimo, & Doctoris fandi sibi deinde lectione 16. vbi dicit illi modo, est etiam Genetis de fulguro. scilicet. primo, doctrina secunda cap. 16. & probatur ratione. Primo praedicta definitio constat omnibus legibus bonae definitionis: ergo est optima. Antecedens probatur caufatur genere de differentia, non est redundans, nec dimissa: non consistit alia à definita: ergo est bona, & probatur de regulis in particulari. In primo constat genere & differentia, nam sonus est genus, liquidum sonus praedicatur de tonitruo, voce, gemito, tuili, &c. quae omnia different (specie: differentia autem est ruptio nubis nam licet rumpantur multae aliae res, tonitruum non caufatur: autem dicitur ex ruptione huius huius tonitru, nec est ollae fractione. Accidit etiam nempe est etiam praedicta definitio completa, quare non redundat. liquidum explicat eorum differentia: tonitruum, nam licet in ea inter cauae efficiens, quae est extinctio ferri, ponitur ad maiorem explanationem, nec est de se huius non praeterquam, quod caufat genere & differentia, constat etiam causa formalis & materialis: proterea non conuenit alia à definitio, cum sonus conuulsum per differentiam, scilicet huius rationem, quae in nullis aliis sonis reperitur praedicta rapura, & denique definitum non intrat in ea, & explicatur totaliter eius essentia: quare restat dicere esse definitionem quid res quid dicitur.

ditatissimam, cum explicet naturam & essentiam tonitri per partes essentialis; nam forma est sonus, qui à nobis auditur; & materia est aer, qui refertur inter alia duo corpora, scilicet ignis nubem & ignem, qui vehemens aer latera nubis percussit. *Idem* est visus ventis egredientibus efficiens ferè prædicta corpora: finalis denique est aeris purgatio: nam medio impetu prædicti aeris, qui materia soni est, expelluntur superfluitates aëreæ regionis.

47.3. Secundo probatur Conclusio à simili, & est probatio Arist. & Dodrini sancti loco citato in lignis viridibus igni potius fulmen, quam in illis claudiorum, sicut in animis à luce loci ignis. & cum sollicitatur occupat maximæ locum, & exitum querit ad alterum sibi cognatum, percussit lignum, vel corticem, & maximam violentiam mouet extra lignum, & in exitu rumpit corticem, & sonitum magnum causat; hoc accidit igni intra nubem genito: & tonitru percussione latera nubis eam rumpit, & tonitru casualitudo simili addocet Dodor sanctorum de castaneis igni appodit, & non perforatissimum cum fluxu non inueniuntur forem per quod foras exit, attenuatus maiorem locum occupat, & exitum querit ad aërem sibi cognatum, percussit corticem castaneæ, vel glandis eam rumpendo, & causat sonitum, & castanea resistit ad maximam distantiam: ita similiter dicendum est de tonitru, & cum nubes mouetur ex prædicta percussione, sicut per quem mouetur, reparatur à superfluitatibus.

47.3. Tertiò probatur Conclusio: antequam audiantur tonitru, percussio visus fulmen ergo lignum est prius exire de nube, & in exitu eam rumpere, in quo percussio causatur tonitruum. Antecedens patet experientia, & Consequenter probatur: nam ignis est corpus: ergo necesse est, ut videatur exire de ventre nubis, in quo peritus fuit: ergo si prius videtur, quam tonitru audire, prius de nube exiit. Idem autem aliquis hoc falsum esse, ut probant prima & secunda ratio pro Dodore sancto citato in Plinio 17. Dicit semper adesse fulminis: quòd si aliquando non videtur, patet minus, ut nam maior lux officiat lucem fulminis, ut patet de lucerna in meridie, quòd vis percipitur, & hoc confirmat Hip. lib. 1. Aphor. 46. nam virtus sensitiva tota à vehementiori obiecto abducitur, ac dilabatur, ut videtur in conuente. Sed si contra aliquis obicit, in tempore nocturno saepe auditur tonitruum, sine eo quòd videatur fulmen: ergo non est propriè officiantem lucem vehementis Solis, dico verum esse tempore nocturno au-

diri tonitruum sine fulminis visione, quòd pronuntiat ex debili flamma fulminis in profunditate nubis extitit: nam tonitru rumpendo nubem causat tonitruum, & ipsam flammam, tum ex effluente nubis, tum ex scias debilitate non perantur vsque ad nos, fed in itinere manescit, & hoc patet experientia: nam mulieres lux Lunæ & altorum ex debilitate non ex parte sui, fed medijs, non communicatur vsque ad hæc regionem, vel hoc presentis ex eo, quòd exhalatio ignita rumpit partem nubis superiorem, & tonitruum causat, & cum non mouetur fulmen versus partem inferiorem, non videtur. Si dicat pater superius nobis deus, ac per consequens ignis partem fulminis ad potenter tempore. Dico verum esse ceterum, aliquando per eam rumpit ex maximo ictu, cum ignis intendit farum ascendere, quòd si aliquando videatur fulmen sine tonitru est quia vehemens flamma fulminis non est in profunditate nubis, & nubes non est densata: autem ex de partibus eius interioribus, & cum non reperitur maxima tenuitas: tunc exit sine strepitu, & à nobis videtur, hoc autem patet experientia: nam quando castanea, vel lignum aridum appropiatur, vehementius ignis fumus vel lacus intra lignum & castaneam existens inflammat, & exit sine strepitu & fractione corticis castaneæ vel ligni.

Quartò probatur Conclusio: tonitruum 47.4. non fit à vento, nec ab aqua, nec à collisione nubium, nec ab igne extingdo ab aqua: ergo fit ab igne genito intra nubem exitum quo rente. Consequenter patet nam non est alia res, quòd possit ferre, ut probatum est in argumentis in principio articuli positis. Antecedens probatur, & primò quòd non fit à vento, patet experientia in tempore vehementissimum ventorum nimis flantes: tonitruum non causatur: quoniam dicitur fons causatum à fluctuatione ventorum tonitruum esse, equidem nemo: quòd non fiat ab aqua, etiam patet experientia in maximis pluuiis, in quibus tonitrua non apparent: quoniam, ut articulo 9. sequenti patet: pluuias autem tempore Hyemis maxime conuulsa reperitur: quòd à collisione nubium non fiat, patet minus licet. Arist. lib. 1. Meteor. cap. 11. dicit admodum. *scilicet esse ignis supra nubis delata cum sono multo extra ipsam terram, ut terris esse audientibus, & videtur, non loquitur ibi de sono factò à collisione nubium, sed de sono à grandine causato, cum reprobet opinionem multorum dicentium grandinem tempore generari in suprema parte medii regionis: addocet autem ad reprobandum hanc sententiam prædicta*

prædictam verba, & sic: *scilicet esse visus nubes citius terram cum ingens vis ferri que tunc citiusque nubes à grandine, & grandine, & grandine rouscend non est, ex eo quòd cum generatur prope terram, locum tempore mouetur: quòd est breuis spatium, quòd in summa parte medii regionis genitus fuisset, longo tempore moueretur grandinis quantitas, & quantitas aliquis tonitru causari possit ex collisione nubium, tonitruum non debet inuocari, licet sic vocauerit Gal. lib. 6. epidem. comment. 4. nam sonus ibi tonitru non est, ut patet ex notabilius vide ipsemet Gal. ar, quòd aquæ plura controuersio optime sunt: nam quemadmodum conuulsio tonitruum transmittit per lapides ferè optime, quia medià collisione in lapidibus magis attenuatur, liquatur, & purificatur, & à vitiosis rebus purgantur: ita similiter aquæ plures controuersio in lauibiles sunt, quia medià collisione nubium, & ex eo quòd inter se attenuatur, aqua plura attenuatur, & fito illa purificatur, & à vitiosis rebus purgantur medià collisione in lapidibus: ita similiter plura controuersio attenuatur, & à vitiosis rebus purgantur, ut ait Hip. epidem. sectione 4. per hæc verba: *scilicet aquam aridissimam tonitruum quòd ad altero quomodo extingit, & cum tonitru tempore est, cum procella visus mala: quibus veris adducitur causam distentissimam Hip. que prædictam sententiam confirmat: quia quòd ignis pluuialis: tonitruum est distentissimum, & tonitruum distentissimum. Idem comment. Arist. lib. 1. Meteor. doctrina 1. cap. 16. quales redduntur propter collisionem nubium ratione cuius causantur fons vehementes similes tonitruum. Denique sonum tonitruum non potest causari per collisionem nubium ab aqua: quoniam si causatus prouenit ex ebullitione aquæ causata calore, fed ebullitio aquæ non potest causare tam vehementem sonum, quòd à nobis presentatur: ergo tonitruum non fit mediè prædicti extinctione. Minore patet nam ad illud causandum necesse est ignem esse in materia densissima, ut patet in rebus candenti, vel in ligno quercino, in igne autem accessio in flupa non causatur sonus vehementis, quando ab aqua extinguuntur ignis fulminis est in materia tenuissima, vix per exhalationibus: ergo sonus vehementis, quales est tonitruum, minime ab aqua extrinsece causabitur. Præterea, ignis fulminis mouetur vsque ad hæc inferiora, ut iam dictum est, & experientia patet: ergo si in nubibus extingueretur ad tonitruum causandum, moueri non poterit: fed in nubibus remaneret extinguis, nec prius videretur, & postea tonitruum audiretur. Præterea sequen-**

termedes in lib. Meteor.

retur, quòd quoties conatur, plures, quòd est contra experientiam: nam multoties conatur sine pluuiis. Præter Consequenter à postquam ignis extinguitur ab aqua, præter aqua maxima granitate cadere debet, præterea post tonitruum apparere obscurissimum sonum, & vapores ex extinctione liquidi, & ferri candens, quòd est falsum, siquidem à nemine visus est.

Quintò probatur Conclusio: tonitruum 47.5. diuersis modis sonant, fed diuersi soni non possunt fieri ab extinctione ignis ab aqua: ergo sunt ab exhalatione ignita intra nubem exitum quæritur. Minore patet experientia: siquidem quando audiantur tonitruum inuolantur sonum, & sicut in intercurrentem sonum, & aliquando auditur sonus, quasi circumus lapidum cadens: supra alios, & à vitiosis rebus purgantur: vel intercurrenter, & aliquando quasi sibilans, quia medià sufflatione, aliquando, ut quando frangitur aliqua res, & denique aliquando, ut quando in ligno igni appositio fumus in eo genitus inuenit angustior foramen, & per illud exit. Minore probatur: ignis extinctione folium causat vnum sonitum, ut patet experientia, si quibus extinguitur auditur, ignem ignitum, & lapsi quibus extinguit non aliter audiantur, nisi ut sonus audiret. Consequenter patet ex explicacione causatur diuersorum sonorum tonitruum: nam sonus intercurrenter causatur ex eo, quòd exhalatio ignita rumpit nubem modo secundum vnum, modo secundum aliam partem, ex eo quòd inuenit angustior apertorem, & in exitu reuertit, ratione cuius auditur tonitruum velut à longe, postea autem velut prope nos: vel à vitiosis rebus purgantur, & inde velut à longe, & quasi si presentatur ictus rebus percussit, vel relictus, vel curatus: quando autem auditur quasi acutus lapidum cadens supra lapidum multitudine, proscit, quia in diuersis simbus nubis exhalationibus ignitur, & omnes partes nubis rumpuntur ab eis exitum quærentibus: quando autem auditur, vel in panibus, vel in lineum rumpentur, present ex eo quòd exhalatio ignita conatur in nube foramen longum & angustum: quando autem quasi sibilans, proscit, quia exhalatio ignita non potest rumpere nubem magis rursus, sed per diuersas partes facta diuersa foramina, per quæ exit, & facti sonum autem, quasi sibilando quando autem est sonus sufflationis, est aqua exhalatio ignita percussit latera nubis, & cum non scindit, quare tunc micat non clarè, & splendet, quòd si splendor videretur per panum: quòd si audiam ad modum fracturæ alius rei, present ex eo, quòd

Kk

quod exhalatio ignita dicitur medio ius in multas & minutas partes, & non potest exire, extinguatur. Caterum, non auditur fignus ex eo, quod ab aqua extinguitur, propter diversitatem istius causatoris à pluribus partibus exhalationis: quando autem auditur ad modum, quo fumus exire per foramen angustum ligni igni appositus, provenit, quia exhalatio ignita movetur extra nubem per parvum foramen, & tunc auditur sonus, quasi sonus frigidus aliquando scinditur aures virtute magna, & quasi subito tota exhalatio simul de illa egreditur, & tunc auditur tonitruum, vel si vixilla inflammata, vel iter inflatus frangitur, auditur autem sonus tonitruus, vt quando folles falabiles in fluit, quod provenit ex eo, quod exhalationes sine eo, quod ignitur, de nube exirent itaque aliquando auditur strepitus, quasi ligna virtus in interia fuerit in ignem, vel callane, vel cortices ouorum, quod provenit ex eo, quod exhalatio crevit, & exitum querens, est eo quod debet occupare maiorem locum, distenditur, & nubem folio rumpit, & sonus sono trepidationis, hanc comprobatur deducta esse ex sancto Doctore Hieronimo citato.

Ad argumenta à clavis reddente, & ad Arist. l. post. cap. 10. dico ipsum locutum fuisse exemplar, si quidem in illo loco dicitur confutari syllogismos pro quibus confutandis adducitur plura exempla.

476. Ad primam rationem respondetur, quod quando nubes est aquosa intra eam ignem generari non est possibile, quia frigiditas, & humiditas aqua impediunt exhalationem ignis: nam si ab illis tonitruum ignis scito modum quod alterum ignem intendit producere, multo magis impeditur, quando species debet medio mota, ratione istius attenuari, & rarefieri: quando autem contingit simul plures & tonitrare, hoc provenit à diversis nubibus, si quidem in aliquibus generata est, & illico cadit, sine eo quod detineatur, & in aliquibus generatur ignis nubes rumpens, & tonitrans causat. Ad confirmationem dicitur de vultu esse ferrum candentem in aqua submersum sonitum causare. Caterum in nubibus non causatur tonitruum ex extinguendo ignis, vt patet ex vicina ratione tertii probationis Conclusio. Ad secundam rationem patet ex vicina probatione Conclusio, vt dixi audiri tonitruum frigidum, ex eo quod exhalatio movetur extra nubem per parvum foramen, & tunc causatur sonus veluti frigidens, & hoc est, quod Arist. dicit, & Doctore sanctus in Psalmis 17.

477. Ad argumenta secunde classis dico Re-

gum Davidem nomine tonitruum fieri ex eo, quod ignis extinguatur in nubibus, vt patet ab alio Doctore sanctus, quod si aliquando auditur ad modum, quo ferrum candens extinguitur in aqua, est tunc etiam. Ad primam & secundam rationem patet, quod fit dicendum ex responsione reprobationis tertii probationis Conclusio. Ad tertiam rationem dico: verum est sonum causari ex vehementi motu ventorum. Caterum talis sonus non est tonitruum, vt ex supra dictis patet.

Ad Galenum patet, quod fit dicendum ex quarta probatione Conclusio, & ad primam & secundam rationem etiam patet ex Arist. in eadem quarta ratione.

Ad argumenta vicina classis respondeatur, quod licet videretur quasi fumus, est nimis frigida, cum ex illa aqua generetur, & cum frigiditas fit densare, nam densa remanet: hinc accidit multum nubium in vno loco circumstanti: quare ignis in eius ventre debet rumpere densitatem causatam à frigiditate, & ex iam debet rumpere nubes circumstantes, & hanc enim ratione ignis aliquando percussit partes motus, & iterum tonitruum, vt dixi in vicina probatione Conclusio, de tonitruo factissimo sed dicit, quomodo concutit fit nubes, minus densa est vniuersa, dico quod densitate sicca verum est, densitate humidam aptior est ad raptationem, vagina autem non, & calis non rumpitur, sed liquatur: vel si iterum dicas, commisit ignis caraque humida illa, dico, caro licet sit humida, est calidior à frigida esse & humidis, ipsa la detet, & ossa liquatur.

Ad secundam dico non solum militare contra Conclusionem, sed contra reprobationes sententias: nam si tonitruum causatur ab igne extrinseco ab aqua, multa tonitrua etiam possent causari in diversis nubibus: non possent contingere, si causaretur ex conuulsione ipsarum, & idem ex percussione ventorum, non audiretur autem plura tonitrua simul, quia vehementi sonus obscurat debent, vt supra dictum remanet: at verò hoc non obtinere aliquando audiuntur plura tonitrua simul.

Ad tertiam respondetur, quod cum ignis velocissimus movetur localiter, potius rumpit nubes, quam contrahit, quod si distineretur intra nubem, credo ipsam contrahere: nam ad hoc est necessaria maior mota, si quidem debet vincere prius qualitates contrarias.

Ad vicinam patet, quod fit dicendum ex vicina probatione Conclusio.

ARTICV

ARTICVLVS VIII.

Verum fulmen prius videatur, quam tonitruum audiatur?

479. **F**T videtur primo, quod non: tonitruum prius tempore est, quam fulmen: ergo prius debet audiri, quam fulmen videri. Antequam deus probatur: nam necessarium est, ad hoc quod ignis exeat de ventre nubis, ipsam nubem sumpti, aliat exire non possit, & tunc causat tonitruum: ergo prius est fulmen. Consequenter principaliter probatur. Illud quod prius est, prius mouet suam potentiam, tonitruum prius est: ergo prius debet mouere potentiam auditum.

480. **S**ecundo arguitur: supra remanet dictum, quod aliquando exhalatio per motum ignitur, quando rumpit nubem, vel post exitum à nube: sed post exitum à nube iam tonitruum fuit concitatum: ergo prius debet audiri, quam fulmen videri. Minor probatur: multo plussimum exhalatio ignis fiat, nubes rupta fuit: ergo multo plussimum audiat tonitruum, fulmen videri debet. Consequenter probatur: nam processit meliorem temporis de raptione nubis vixit, ad exhalationis ignitionem.

481. **T**ertio arguitur, obiectam audibile & visibile peruenire à visis potentis per species intentionales, sed tales species communicantur tunc contrarij explosione: hoc non citò communicatur species sicut coloris: tunc Minor est Doctores sancti, i. part. quæst. 78. art. 3. non patet, nam tam species intentionales est vna ac est alia: ergo si vna communicatur: sine explosione intentionales est altera: non sequenter est manifesta.

482. **Q**uæro aut, utor, fulmen, est corpus quod movetur à nubibus in hac inferiora motu ignis: ratio & irregularis & toruoso, sed sonus movetur ab eodem loco in hac inferiora motu recto, ergo maior mota reperitur in motu fulminis quam in motu tonis, ac per consequens: prius audietur tonitruum quam fulmen videatur. Minor admissa fuit supra art. 1. conclus. 1. & probatur ratione: nam cum materia ignis fit sicut ignis & ex nube impetu movetur cum aere et obliquit necesse est frangere aetrem, & cum separare vt pertranseat postea, & in hac separatione & fus leuitate conditit vt in grum moueatur & detinetur minor probatur, sonus est materia producta in aere, fed aer est minus leuis, ac est ignis, & expellitur eodem impetu ac expellitur fulmen: ergo moueri debet mo-

Fernandes in lib. Meteor.

tu magis recto quam ignis, minor est admittenda à cap. de auditu. maior quoad primam partem patet ex se, quod secundum etiam partem, nam air in quo sonus subiectatur expellitur: hanc obsequerit folia cum dicit verberatus fit, & diem vehemens est: sonus maiori impetu mouetur. Consequenter probatur: aer non mouetur metu graviori nec separari patet vt pertranseat: post tunc ex eo quod est minus leuis, & si mouetur non mouetur nam contra suam naturam quam ignis, tunc etiam quia minus obliquit aer aeri quam aer igni.

Pro explicacione istius articuli primo ad 483. utendum est ex Doctore sancto l. part. quæst. 78. art. 3. in corpore, & à Metaphysico lectio: quos vixit inter rationes sentiat est maxime spiritualis & perfectior, quia est absque immutatione naturalis, non solum ex parte organi, fed etiam ex parte obiecti, post visionem autem est auditus: nam illic constat immutatione naturalis ex parte obiecti secundum locum quidem in sono, quia est obiectum auditus, nam sonus vt supra dictum remanet & recitat vt semet Doctore sanctus, ex percussione causatur & aeris commotione. *Secundum locum, locum aut Doctore sanctus* ex quo melior facit fieri, quia fit medio motu locali, & idem succedunt producti species in medio & in potentia, hac ratione auditur in tempore: quia motu locali mouetur ex impulsu scilicet aere intermedium: causato à duobus praedictis corporibus solidis, & quod hanc fit ratio quare auditur in tempore patet, siquid in motu operandi sequitur modum effecti, fed sonus habet modum effecti succedente ergo succedente immobilitate potentiam, maior est maxima Arist. & probatur ratione, nam esse est propter operari, ergo eo modo quo aliquid res est eo modo operabitur, sonus semper habet modum effecti facillitatem ergo eo modo operatur, minor patet ex Arist. & Doctore sancto lib. 2. de anima cap. de auditu & patet etiam ratione, nam peruenit est motus localis qui incipit per vicium sui non effecti, vnd: non est recedendum ab hac veritate & doctina Doctores sancti propter duo argumenta Rodrici de Ariaga disputat. de anima, sect. 1. subsectione 4. que sunt hanc, nam si illa esset ratio, aut sic Rodricus, deberent etiam esse sensum vixit frigiditatem ligna videtur prius istum audiri sonum audire sonum perinde ac esse sonum: quod tamen est contra manifestam experientiam, patet consequentia: quia quod ergo si in vicinior non facit ipsum sonum in se magis vel minus pendere a motu. Secundum, quia auditur sonus postquam est transactus

Kk 2 motus

- magis contrariatur Autumnus caulis tonitruum, quam Hyems, ac per consequens magis apparebit illo tempore, quam illo.
- 474 Tertio arguitur, & probatur nullomodo proficere in Vere apparere, quia est tempus humidissimum, & parum calidum ad exhalationes elevarum caliditate, & sic citate conferuntur ergo in Vere generantur non possunt, ac per consequens autem apparetur tonitrua. Maior est veritas, cum opposatur Autumnus, sicut Hyems est frigida & humida, opposita autem Æstati: Minor probatur tum ex dictis, tum quia generatur à suo simili, quia cum fit calidus, & ficca, à calore & siccitate generari debet, & confirmari. Consequenter probatur: effectus non debet esse intensior sui causa, sed exhalatio est calidior, quam Ver. ergo non potest generari à calore remisso. Maior est tamen, siquidem causa minor debet esse effectus, ut aequi nobilis. Minor probatur exhalatio est media inter ignem & terram ergo cum habeat caliditatem & siccitatem, magis accedit ad ignem ergo recedere debet ab aere, vapore calido & humidus, qualis est Veris: ergo in illo tempore generari nequeunt, ac per consequens tonitrua non apparebunt.
491. Quæro arguitur dato casu, quod generetur, potius habent causam corruptivam, quam conservativam: ergo si generatur, corrumpi debent. Antecedens probatur, quia cum vnaqueque res conservetur à suo simili, & exhalatio sic ficca: necesse est conferari à siccitate, sed in Vere reperitur summa humiditas, ut ita loquar ergo ab illa, ut à suo contrario, corrumpi debet.
496. Quæto arguitur: non recipitur tempore æstatis apparere tonitrua, & de facto apparet: ergo apparere possunt tempore Hyemis. Consequenter patet, magis si tempore æstatis elevarum exhalationes ab immo dieo calore, etiam dissipantur: ergo cum dissipari non possint tempore Hyemis, potius in illo tempore tonitrua apparebunt, quia adest causa materialis, quam in illo, quia abest. Confirmatur necesse est, ut eleventur exhalationes, terram esse humedatam, quia in tempore Æstatis aridissima inveniunt, & contra autem tempore Hyemis humidata.
497. Pro explicatione illius articuli aduertendum est, ut plurimum causam materiam tonitruorum adesse tempore Veris & Autumnus quod tempore æstatis & hyemis, & tempore Veris magis quam in Autumno, & præcipue in fine eius, quia iam calid magis potest esse & terra humedata, quod est necessarium ut eleventur exhalationes tonitruorum

autem Autumni, quia calor Solis non est tam potens, & terra licet sit humedata, est tempus inæquale ut ait Galenus lib. 3. aphorismorum, comment. 10. & quod accidit corporibus humanis, illo tempore accidit etiam terræ: nam propter calorem humores mouentur ad cutem aque diffunditur, postea autem propter frigiditatem trahuntur ad interiora ad quam impelluntur, ut videntur Galenus ait eodem libro, comment. 9. ita similiter in terra exhalationes mouentur ad exteriora caloris, & si perseverent, mouetur extra ad medium æris regionem, ex quibus tonitrua generantur. Si autem calor non perseveret, sed adveniat frigiditas, impelluntur ad intra & abest causa materialis tonitruorum, quod non accidit in fine Veris nam calor est æqualis & perseverat: at simul causa terre humiditate ex hyme derelicta, ex qua eleuantur exhalationes, & calor illi sufficienter esse esse vsque ad medium regionem. E contra autem in Hyeme paucæ eleuantur propter frigiditatem amovitur & terre, & eius intensam humiditatem: ceterum aliquando non implicat elevari, & de facto aliquando eleuantur, ex quibus tonitrua generantur, ut experientia patet in Hyeme sæpiè audiri, & deique in æstate raro eleuantur propter terræ ariditatem & intensissimam caliditatem Solis, & sic itaque elevarum ab immo dieo Solis calore, dissipantur: & etiam non recipitur elevari vsque ad regionem vbi tonitrua generantur, cum iam adita fuerint illo tempore: mouet autem Ariagadip. 1. de generatione, lectio 9. de antiphrasibus, num. 164. vbi querit quia ratione Æstatis tempore non generantur infra terram tunc exhalationes quam hyeme, præfertim cum Æstati æque propinquitur Sol Soleas generans quam Hyeme, & ait: Propter hoc, Hyeme esse frequentiores tonitrua quam in Æstate, eas autem pluuia cum fecum calorem ex nubibus afferant, præfertim materiam accommodatior exhalationibus ignis: Æstati autem (quia licet Sol propinquitur sit, sunt tamen pluuia nullæ) deesse materiam ad eas exhalationes de nouo producendas, quæ autem hyeme producatæ sunt, forte egreduntur, ut dixi supra, quo ipso quod calidæ aperitur pori, idcircoque fecit nullæ sunt in Æstate, multæ autem Hyeme. hæc ite Videtur responsum gratis datum, quæ nec coram nec terram attingit. Dic mihi Rodericus, quid est pluuia frequentior fecum calorem ex nubibus afferat & præfertim materiam accommodatior exhalationibus ignis: quemquam calorem afferunt ex nubibus si illæ frigidæ & humidæ sunt.

Præterea

Præterea quomodo aqua affert ex nubibus calorem: hæc aqua pluvia calidat: si aliquo calore consistat, non reducitur ad pristinam frigiditatem tempore hyemis: nam si aqua feruens ablata ab igne reducitur in quocumque tempore ad pristinam frigiditatem, multo magis reducitur tempore hyemis & præcipue cum intensio calore non consistat. Præterea licet vapor sit quo pluuia generatur calidus & humidus si postquam conuersus est in aquam, iam amittit caliditatem cum aqua frigida & humida debet esse. Si autem dicas pro Roderico, aquam genitam ex vaporibus ascensum in cooperulo calidam remanere: dico caliditatem illam non fuisse consecutam ad formam aquarum quia adest ignis, valeat eam calefacere, postea autem frigeat. Ceterum tempore hyemis non adest causa obsecutiva quous pluuia fed si iterum dicatur pro illo quod tempore hyemis quando pluit, ætrem esse calidiorum illo antequam plueret. Dico hoc accidere propter quantitatem vaporum calidiorum pro pluuia genitum, qui ascendunt à terra per regionem ætream quam calidiores valent: & si ardentis respiciantur, videntur ætrem calidiorum esse ante pluuiam temporis æstatis, cum parum antea intensius frigus perseveraret, tunc autem subito autem: præsertim intensior frigus & modo perseverat calor, ergo tempus est pluuia: & quod ita fit experientia confirmatur magis vere dignum erit vapores calidi calefacere ætrem non circumdantem quam aqua plura frigida.

Prima Conclusio.

498. Non probatur in omnibus anni temporibus tonitrua fieri, imo aliquando audiuntur in Hyeme, Æstati & Autumno. Probatur ratio: in prædictis anni temporibus non reperitur causam materiam tonitruorum eleuari vsque ad mediæ æris Regionem: ergo non potest generari sic. Antecedens probatur: propter effect, quod tempore Hyemis non adit intensa frigiditas, quæ valeat impedire eleuationem exhalationis, & ratione moderati caloris non impeditur eius eleuationem vsque ad locum, in quo generantur, ita similiter potest esse quod in Æstate non adit intensa caliditas, quæ valeat dissipare exhalationes, & ratione moderati caloris non impeditur eius ascensum: ergo vsque ad prædictam locum hæc enim ratio de facto in prædictis temporibus audita sunt tonitrua.
499. Secunda probatur in regionibus frigidis, & calidis aliquando fit tonitrua: ergo potest esse in temporibus frigidis, & calidis.

Antecedens patet experientia, cum multities audita fuerint in prædictis regionibus, quod possent aliquando esse moderatum frigus & moderatum calorem. Consequenter patet: nam eadem est ratio de temporibus frigidis & calidis, ac de regionibus.

Secunda Conclusio.

Tempore Veris. Et præcipue in fine eius, magis apparent tonitrua, quam in reliquis. Conclusio patet experientia, & probatur ratione. Tempore Veris magis reperitur causa materialis, quam reliquis temporibus: ergo in illo tempore apparere possunt. Antecedens probatur: Veri est calidus & humidus, & in fine est magis calidus, & minus humidus, sed in illo tempore temperies est magis apta, ut exhalationes conferantur, quæ sunt materia tonitruorum: ergo in illo tempore magis apparebunt. Maior est veritas, Minor probatur, in principio Veris reperitur nimia humiditas aquosa ratione calis exhalationibus frigida & ætrea, quæ materia est tonitruum, minus inuenitur, in fine autem Veris reperitur minus de humiditate aquosa, & magis de humiditate ætrea, & pinguis: ergo in fine Veris temperies magis apta est, ut exhalationes conferantur, ac per consequens in illo tempore magis tonitrua apparentur. Dices si exhalationes eleuantur tempore Veris, non continentur eleuatione, etiam eleuari possunt pro conueniente generatione, & sic tempore Veris magis apparebunt conuenit, quia tempore Autumni, quod negatum fuit lib. 1. quæst. 4. art. 4. Dico diuersam esse rationem de materia conuenit: conuenit debet conuenit nimia pinguitate, & consistencia, ut valeat conuenire conuenit per multos dies: quare tempore Autumni magis conferantur prædicta pinguitas, quam tempore Æstatis, quia non est intensa caliditas, quæ valeat eam dissipare, materia autem tonitruum, non est necessarium, quod consistat tantum pinguitate, nec consistencia, cum non debeat conferantur tonitrua per plures dies, sed sufficere qualiterque, ut eleuetur à calore vsque ad medium æris regionem.

Secundo probatur: in regionibus calidis, & humidis frequentius apparent tonitrua, quam in regionibus frigidis & humidis, & quom in regionibus calidis & ficcis: ergo in temporibus calidis & humidis magis apparebunt, quam in reliquis. Antecedens patet experientia. Consequenter probatur: nam eadem est ratio de temporibus calidis & humidis

quod pro tonitruum generatione, ac de rebus temporibus.

501. Ad primum argumentum dico verum esse maiorem nebiam quantitatē reperiri tempore Hyemis, negatur tamen reperiri maiorem copiam exhalationum, nam ex terra minus madefacta, & medico calore non eleuatur exhalationes, ut probatum fuit in prima probatione fecunda. Concluditur, hæc enim de causa in fine Veris ad est maior copia exhalationum, & tunc frequentius fiunt tonitrua.

502. Ad secundum, præterquam quod patet, quid fit dicendum ex notabili, dico Hyemē magis contrarij exhalationibus, cum in actus & passus contrarietur, quia est frigidus & humidus, & exhalatio calida & sicca: artamen quia non contrariatur nubibus, ideo in illo tempore magis appareat, exhalationes autem non apparent propter maximam contrarietatem, & cum ambio fit necessarie ad nitrum generationem, delectiue via tonitrua deficiunt.

504. Ad tertium respondetur, tonitrua potius fiunt in vltima parte Veris, quam in prima, & secunda, quia tunc temporis est maior salubritas ætatis, & minor humiditas aquosa terre, & licet verum fit effectum non debere esse intentionem fide causa, aliquid ipsemet effectus intentione reddunt non a causa eius productiua, sed ab alia, ut v.g. spiritus vitales calidiores fiunt corde, & ab illo generantur. Ceterum ex eorum motione maiorem caliditatem acquirunt, ut ait Gal. lib. de facies formatione, cap. 3. & lib. de femine, cap. 8. & Auicenna sen. prima primi, doctrina & de temperationis, cap. 1. sic dicendum est de exhalationibus: nam postquam producta fuerint, ex eorum motione calidiores redduntur, & fiunt de natura ignis, vel terre. Vel secundum respondetur calidior Solis calerit terram madefactam, & pars eius tonnis, quia cum sit frigida & sicca, calore & humiditate non potest condensari, tunc corrumpitur, & generatur exhalatio ab agente calido & sicco, quod est ignis: siquidem caliditas & siccitas sunt ignis instrumentum: quare exhalatio potius est effectus ignis, quam Solis in sensu explicato: hæc cum ratione mediat inter ipsum & terram: quare dicendum est exhalationes non esse calidiores sine causa efficiente.

505. Ad quartam respondetur, concedendo vnamquamque rem consensum à suo simili, ideo in fine Veris reperiri maior caliditas, & siccitas, à quibus exhalationes consensuantur, & etiam consensuantur tonitrua, motus, quo magis incalcescit & exsiccat: itam quomodum ignis, qui in concavo La-

noz reperitur, non confensatur à circulo, quia qualitatibus expers est, sed à modo circulari, ita similiter exhalationes ratione sui motus consensuantur.

Ad quintum cum sua confirmatione patet quid fit dicendum.

ARTICVLVS X.

Virum impulsus aeris ab inferioribus valeat cessare tonitrua?

ET videtur quod non. Primum impulsus aeris est et præternaturalis, cum fit à principio extrinseco, sed motus præternaturalis debitor est sine, quæ in principio: ergo quando aduenit vique ad nubes debitoris æctionis, et non potest impellere, v. ut tempestates cessant. Maior est vera: nam apud fortius agit in principio, quia in fine, ideo agit impulsus imbecillitate in fine. Consequenter est pluviosum vera. Confirmatur: nubes crasse & densæ sunt maiori resistente, quàm impulsus ergo eas impellere non potest. Antecedens patet: nam si ad exitum ignis resistit, ut maximum tonitruum causetur, multo magis resistit debitoris æctioni, qualis est impulsus.

Secundo arguitur: nubes distant nimis ab ære impulsu ab his inferioribus ergo eas non potest impellere. Antecedens est manifestum: Consequenter præternaturalis impulsus fit medio contactu probatur, qui inter nubes & ærem motum reperiri non potest.

Tertio arguitur non est maior ratio, quare ær motus per tonitruum valeat labefactare ærem impulsu ab his inferioribus, quàm ille ab ære valeat nubes dissipare: ergo minimè potest cessare tempestates. Antecedens patet: nam tam ær impulsus est, qui medio tonitruo communicatur, quàm ille, qui communicatur per bombardas, & cæpanarum pulsationem, imò est et vehementissimus, ac per consequens potius vincit sibi ærem pulsus, quàm ille imbes.

Quarto arguitur si valeat dissipare nubes ex eo, quod mouetur ab illis inferioribus vique ad median æris regionem, multo magis valebit eas dissipare ær commotus per tonitrua, ac per consequens quando addunt plura tonitrua, maiorem dissipatioem causabit, & quando addunt plures & ingentes tempestates, facillius cessarent, tum ex

ære

ære motu medijs tonitruis, tum etiam ex motu maximo tonitruo: ergo non est necessarius ætrotubi prædictam dispositionem æri impulsu ab his inferioribus. Confirmatur: nunquam reperitur ingentes tempestates, quod est contra experientiam. Probat: Antecedens ingentes tempestates diffipatur ab ære motu ab his inferioribus, ergo multo magis dissipatur ab ipsismet, scilicet tonitruis & ventis vehementissimis motis.

510. Quotò arguitur: loquenter supra ciuitates nullo modo reperiri acce tonitrua, nec tempestates, sed solum supra agros, quod est contra experientiam. Probat: sequela, in ciuitatibus populosis reperitur maxima quantitas tonitruum, medio quo impellitur ær, ratione cuius dissipatur nubes: nam reperitur sonus campanarum, voces hominum, garris autem, vociferationes animalium, fontus auditorum instrumentorum, iam fabricatorum, iam fabricagionum, iam fabulagionum suis instrumentis bellicis, & canonicis plurius hominum, litrarum paruum canam, & que omnia simul valeant percutere nubes, & exhalationes ascendentis, ex quibus sunt, & simul impediunt eorum generationem & genitas dissipare: in agris autem, quia illa prædicta non inueniuntur abundanter debent tonitrua & tempestates.

511. Sexto arguitur: multo magis impellit aqua nubem, quàm ær, sed in tempore pluvioso non impellit. Ergo nubes ergo multo minus ær impulsus eas mouebit, maior est vera, quia cum conleat maiori compactione, magis impellit tunc liquum vel ferrum magis impellit aliud corpus quam lana vel ferum feruam, imò per experientiam addendum in tempore pluvioso reperitur nubes, tonitrua, fulgura, quod est signum non esse impulsu ab aqua. Consequenter etiam patet: nam ær qui est minus compactione, & minus resistit impulsu: minus impellere poterit nubes, ac per consequens ær impulsus non val-bit tempestates cessare.

512. Pro explanatione illius articuli primò aduertendum est, maximus ventus dissipare nubes, & præcipue si propinquoque eis fuerint, ut patet experientia, nam si arbores valent edificare, deualare & frangere, & lapides commouere, siquidem videmus de tectis cadere deo furum, multo magis valebunt nubes que sunt veluti fumus commouere & ad alias partes transmittere, & tandem dissipare: ita similiter venit ab arte commotus si accedat vique ad illas, & pulsus fuerint à diuersis causis, frequentius que agitari debent ac venti à multa commotus: nam si ventus gratus, pulsatio cimbalorum, voces ho-

Bernardus in lib. Meteor.

minum, garris autem, vociferationes animalium, & molorum instrumentorum iam fabricatorum, iam fabricagionum, & instrumenta bellica, & tubarum pulsatio, & militum tympana, si hæc omnia simul valeant ærem commouere vique ad median æris regionem, ær tunc qui nubes dissipat, & emittit exhalationes que ascendunt, ut ex eis fiunt prædicta meteorologica.

Secundò aduertendum est quod ut patet experientia cimbalorum pulsatio vltis nubes destruit, & hoc non solum ex eo quod medio impulsu impellitur ær, qui impellit ab illo valeat efficere, sed ex virtute operatur naturalis concessa in benedictione campanarum, medijs quo Deo Domino nostro supplicatur: ut ex pulsatione cimbalorum, non solum demones fugantur, sed tempestates dissipantur, & ad alium locum transmittantur, ut ait Concilium Colonienſe cap. 14. per hæc verba: *Carbolites credere campanarum sonum & verum calcationem diuini temporis, quæ necesse est multipliciter postulare, necesse est polli atque extirpare.* Hæc Concilium Colonienſe, & hoc confirmat Pontificale Romanum, quod campanarum benedictionum formulam describit, que recitari debet per prædictos effectibus, & si fortasse demones fuerint causa tempestatum, audiendo sonitum campanarum (ut ita loquar, nam quomodo ad hæc non est istius loci) sagunt, & à tempestatum concitacione quietant, & nam quomodum Tyrannus audient in terra quam tyrannus possidet, tuas legitimi Principis sinet & fugi, ita similiter demones audient campanas Ecclesiarum, que tunc tibi verbi, fugit, & mala ab eo concitata deficiunt, iuxta illud Psalmi 67. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum, & facite iram.* Et Psalmi antecedens 66. *Benedicite nos Domine, Deus noster, benedicite nos Deus, & metuant eum omnes fines terre.*

Conclusio prima.

Impulsus aeris ab his inferioribus si accedat vique ad locum nubium commouetur, labefactatur, fulgura, & tempestates. Conclusio hæc probatur: Ær impulsus separat corpora que ei non resistent, sed nubis non resistent ær ergo permanset per locum eorum, & eis motus cum non resistent, ut pertransire possit, corpora non resistentia separata: si resistent resitit in vltis à parte: minor probatur, nubes sunt quasi fumus, ergo impulsu aeris minimè poterit resistere: siquidem

L I Cæ

corpore que resistere poterunt debent esse solida. consequentia est manifestata tunc fit ex pluralitate aeris impulsu ad diversis impellentibus pluries artemque diversis nubibus & diversis aerum partibus & frequentibus. ergo pluries transmissis per diversis loca concitando diversas & plures separationes, nubes evanescent, vel transmittantur ad loca distantia & in tali motu poterunt evanesce.

515. **Secundò probatur conclusio** ab rarefæ ab insignibus climatibus magis exercitatis ita ut volucres volitant non possunt ex sublevari aëris. ergo ita similiter ex vehementi impulsu aëris sublevari poterit ære in sua regione & rarefieri; ita ut nubes rarefiant & dissipentur. antecessens iam visum est experientia, consequentia probatur. nam non est maior ratio de aëre impulsu ab aliquo instrumto quam impulsu ab ære plurimum hominum.

516. **Tertio probatur conclusio ex def. dia** causa materialis causis formis cessat, sed exhaustio quæ sunt causa materialis contrahit & fulgurum, cessat per impulsum aëris. ergo cessare debent etiam tonitrua & tempestates. maior est per se nota minor iam supra probata est pluribus in locis. consequentia est clara.

517. **Quarto probatur experientia** nam quibus reperitur terribilia tonitrua & nubes maxime densis ita attingit ventus, et dissipat, ut in becaui tempore non videntur, nec audiuntur.

Secunda Conclusio.

NON solum per impulsam aëris à nobis cessant tempestates; sed per virtutem supernaturalem. Conclusionem hanc recitat Pater Raphael de la Torre super secundam secundæ Doctores Sancti quæst. 90. art. 3. dispositione vnicæ, nam. 16. prope finem, & etiam patet ex secundo nobis.

518. **Ex probatur ratione** si nubes & tempestates sunt naturales, cum aliqua nolo sint nocere, vimque remediis, tum naturalibus, tum divinis illis contrariis, atterendo scilicet aërem, & eum percutientes figuræ nubes vel dissipantur, istis autem precando Deum orationibus, & ieiuniis, Sacramento Penitentiæ, & mirabilis Eucharistiæ, quibus placatur Deus Dominus noster, ut tempestates cessent licet aliquando pro peccatis permittit sed in nobis reperitur virtus formativitas in carum bene-dictione concessio-fimoque in illo remedio, & supernaturali Deus placatur, ita similiter in nobis reperitur remedium divinum & supernatura-

le, quo Deus placatur, ac per consequens et earum pollutione divina Materias præcipit tempestates cessare. Maior admittit est ab Ecclesia, & innotent tenet Concilium Colonien. Consequenter patet: nam cum omnia sint remedia divina, omnia valebunt Deum placare.

Ad argumenta in principio articuli posita responderetur. Ad primum & secundum dico, quod fit in aëre rebatur impulsu, & accedit visque ad nubes, quæ valebit eas dissipare, vel de vno loco in alium transfrangere, ut dictum fuit in primo nobis, & in prima Conclusionem. Ad confirmationem primi argumenti responderetur, quod maioris densitas & resistentiæ sunt arbores, & lapides, & valde arbores eradicate, & lapides transfrangere de vno loco in alium.

Ad tertium argumentum responderetur, quod aëris motus per tonitrua, si crebet it, valebit destrucere tempestates, tum ratione impulsus, tum etiam quia densitate valent causam materiam, & sic videmus, quod quando contritus crebris visus, patet tunc duratiorem: at quando tonitrua sunt rara, id præstat non valent tamen, quantum aëre impulsus, cum fragorem sit pullos à quampluribus instrumentis. Ad confirmationem dico, quod fit per ingentes tempestates intelliguntur intensæ, nequar Antecessens fit autem intelligitur pauca duratiorem, verum tenet Antecessens.

Ad quartum dico, quod, ut patet experientia, in duobus temporibus apparere supra ciuitates nubes contrivæ, & fulminis, in quo tempore adest silentium, tempore autem diuino apparent supra agris, quod si aliquando apparere supra ciuitates tempore diurno, causa est, quia ventus movet nubes de agris in ciuitates, & etiam patet experientia de ciuitatibus transmissi ad agris per impulsam aëris ab instrumentis in argumento numeratis, non sine magna fructuum labefactione, quod confirmat alia experientia, videlicet, quod in ciuitatibus tarit homines à fulgure conspiciuntur, in agris rases firmis.

Ad quintum argumentum responderetur alia experientia: siquidem videmus magnas tempestates tonitruum & fulgurum cessare ex vehementi tonitrua: tum quia aqua pluit dissipat nubes, vel eas transmittit de vno loco in alium, tum quia tonitrua efficit nubes in aquam convertuntur.

ARTI

ARTICVLVS XI.

Vtrum demones valeant tempestates concitare?

519. **ET** videtur primò, quod non ex. Art. 7. Metaph. textu 26. & 27. vbi reprobat opinione querendum affectum formas in materia corporali derivatis à quosdam formis immaterialibus: nam forma, quæ materiam aëris, debet esse causa formæ, quæ actus materiam: siquidem compositum à composito generatur: sed demones nec actuant materiam, nec composita sunt: ergo nullo modo possunt inducere formam materiam actuantem, ac per consequens tempestates concitare non poterunt. Confirmatur ex D. Augustino lib. 9. de Trinitate, cap. 9. vbi ait Anglos minime posse transmutare materiam ad aliam formam: sed tempestates combat ex pluvia, fulmine, & grandine ergo à demonibus fieri non possunt. Minor patet manifestè, & Consequenter probatur: ad pluviam concitandam est necessarium materiam transmitti ad formam aquæ, & ad fulmen concitandum est necessarium materiam transmitti ad ignem.

Nec valet, si dicas non esse necessarium ad tempestates inducendas à Demone transmutare materiam ad formas, sed inone demones concitare in aëre.

514. **Contra** secundum arguitur virtute demones Magi phantoms facerent raras ergo certum est demones posse materiam transmutare ad formas, ac per consequens quia possit maius, possit & minus, & maius est transmutare materiam ad formas viventes, quæ in ad formas non viventes.

515. **Tertio** arguitur, & probatur: nullo modo posse demones mouere elementa de vno loco in alterum, inter motus & motum debet esse proportio, sed inter demones & elementa nulla proportio reperitur: ergo demones elementa non possunt mouere. Maior ab omnibus est admittenda. Minor patet: nam inter partem spiritalem & corporalem nulla est proportio.

516. **Quarto** arguitur: demones non possunt pervertere ordinem Vniuersi: ergo non possunt mouere elementa. Antecessens patet: iam natura Vniuersi non potest pati detrimentum ab opere aliquo. Consequenter probatur: nam si elementa possunt moueri, connexionem partium Vniuersi tollerent: & totum destruerent. Nec valet, si dicas demones non posse mouere itegrum elementum.

Permodum in lib. Metec.

tum: sed partem. Contra, idem est motus motus & partis: si ergo demones possunt mouere partem vnius elementum, pari ratione poterunt mouere totum elementum.

517. **Quinto** arguitur: demones, ut causas tempestates, debet applicari elementis, mouendo de vno in alium locum, vel debet applicari adhas passibus, sed hoc non potest causare ipse demones motu locali aduocando simulando vel elementis, vel alium & passibus, quod demones denegandum est: ergo ipse tempestates non potest causare. Maior recipitur rationem vera: Minor habet duas partes, & prima scilicet, quod applicetur actibus & passibus vel elementis non est applicatur, non est maior ratio, quare mouetur propinqua quam remota. Secunda autem pars, scilicet quod demones denegandus sit motus localis, probatur: demones est substantia immaterialis: ergo moueri non potest. Consequenter probatur: neque quod mouetur, partem est in termino à quo, & partem in termino ad quem: ergo si demones mouetur ad tempestates concitandas, non esset immaterialis, sed partibus. Antecessens probatur: nam si demones, & si motus est in termino ad quem, iam est motus. Si dicas demones moueri in instanti. Contra, in omni motu reperitur prius & posterius: sed prius & posterius motu numeratur secundum tempus ergo in instanti non potest moueri. Sed si iterum dicas verum non esse de motu instantaneo sed solum de successione.

Contra: illud quod est de sua essentia tale, non potest esse aliud tale: sed motus est de sua essentia motus: ergo non potest esse instantaneus. Maior est evidens: nam illud quod est de sua intrinseca ratione essentiali, alterum distinctum ab illi essentiali non potest esse. Minor probatur: nam motus localis est successus, qui habet partem partem ibi inueniunt succedentem, & in-compossibilem, ratione cuius in instanti esse nequeunt, quia iam essent simul.

518. **Secundo** arguitur: illud quod mouetur localiter debet esse in loco, sed demones non est in loco, ergo moueri localiter non potest, ac per consequens nec applicari ad tempestates concitandas ut eas valeat concitare. Maior patet: nam motus localiter dicitur de loco ad locum. Minor probatur: nam quod est indivisibile non potest contineri in loco conuoluntate diuisibile. Consequenter de se patet.

Pro explicacione istius articuli primò aduertendum est. Dico Augustino lib. 9. de Trinitate, cap. 9. Angeli sine bonis, sine malis, non possunt transmutare materiam ad for-

Li 3 man

nam nisi adhibitis adibus passivis, & hoc est extrinsecus transfunditur. Siquidem applicatio passivi ad agentem est quaedam conditio sine qua noni quare ut demones tempestates causet, debent hoc praestare applicando scilicet vapores vel exhalationes, quae sunt causa materialis impressioem, & quibus quae ipsa sunt causas materiales valent transmutare ad formam passivam, gradum, fulminum, tonitruorum, terrae motuum, & de qua venorur, & hoc fit naturaliter, licet potuerit fieri sic ab aliquo alia causa extrinseca effectum eandem causam materialis loca superioribus vix praedicte impressiones generantur necessestiam est quod forma quae materiam informat fit causa formae, quae aliam materiam debet informare, & hoc est compositum in composito generum: cum non generetur sola forma, sed compositum: nam illa per accidens generatur, ut ait Arist. lib. 7. Metaphys. textu 16. & 17. & Doctor sanctus cum alio ibidem lectione 7. & patet ratio: nam forma sola non assimilatur effectui, agens autem cum per assimilare, ad per consequens debet esse compositum, cum inter composita similitudo reperitur, ut ait ipsismet Doctor sanctus 1. part. quest. 91. art. 1. in corpore.

570. Secundo ad advertendum est, ex beato Apostolo Iuda in sua canonica epistola, quod Angeli qui post peccatum non servaverunt suum principatum, sed in formam ducuntur liquerunt, remanserunt in regione aetherae quae caliginosa reperitur. Verbi Apostoli haec sunt: *Angeli vero qui non servaverunt suum principatum, sed relinquerunt suum ducuntur in iudicium Dei magis vincula aeternae servationis sub caligine* id est, sub aethere caliginoso, & quod intelligitur de aethere caliginoso patet ex beato Paulo ad Ephesios 6. ubi vocat peccatores Angelos poeclates tenebrarum, & ad Ephesios 3. ait esse principes poeclati: huius estis, quod confirmat Doctor sanctus 1. part. quest. 64. art. 4. in corpore. & quest. de Demonibus art. 10. in corpore. in fine qui caliginosus dicitur, & quest. 2. art. 3. ad 1. argumentum, dicitur, & quest. 2. art. 3. ad 1. argumentum, ubi ait quod aethere regione est frigidus & tenebrosus, & quod descendunt pluviae, grandines, & ventus in usita aethere pars praesent praedicti Angeli mali, qui cum accutissime scientiae sine praedicta, formae dispositiones quae necessitate requiruntur ad formam introductionem, scilicetque tempus quod consumitur patet ad praedicta dispositiones, & sicut inflans in quo forma substantialis introducit debet, sicut ait ipsismet sanctus Doctor 1. part. quest. 64. art. 4. in corpore, quod per corporales a substantiis spiritualibus

possunt derivari non tantum moventibus ad formas siquidem natura corporalis nata est, moventi immediate ab spirituali natura secundum locum, ut patet de corporibus celestibus, quae ab intelligentibus moventur, & anima movent corpore localiter, sicut de principaliter, unde sicut loquitur Petrus Gaurus Carreus suo libro de locis affectibus disp. 3. cap. 8. an dicitur melancholica facta a demone, ubi ait in principio istius capituli Aristotelem multos angelos, quos non appellamus demones, cognoscit, ut patet, quia nullibi legitur ipsos nominare in tota sua doctrina. Si tu Petrus, veritas fuisset in doctrina Arist. haec verba non pronuntiaret cum lib. 7. Theologicorum ad Theodectem c. 18. confiteretur demones esse per hoc verba: *Angeli dicitur quaedam, sicut quid illi affirmasset, loquitur de Lamone respondente, interrogante ad demones Deorum filii effusos, vel saltem dicitur quodammodo, quod dicitur in istis titulis qui Theorem quidem filios esse Demonia etiam cognovit libro 5. Metaphysicorum, cap. 8. nec Doctor sanctus 1. part. quest. 91. art. 3. praedicta adhibere cit. approbat Aristotelem affirmare plures Angelos quum motrices orbium, quibus inspermet Doctor sanctus pronuntiat haec verba: *Sed quia hoc videtur repugnare documentis sacrae Scripturae*: artem per certo affert anglos ex eo quod forma substantiae immaterialis in quadam multitudine materiae esse, omnem materialium modo tulinum excedere, ut ait D. Dionysius 1. cap. 14. caestis Hierarchiae.*

Conclusio.

D. Demones possunt tempestates causare, 531. Deo iubente, conclusio haec est de fide, ut patet ex Job cap. 1. patet etiam Psalm 77. *radialis possessioem eorum* quae, & sequitur infra per angelos malos, & manifestatur ex Christo Domino secundum Martham per haec verba: *Conversus enim venit in synagoga, & regnum in regnum. Et erat possessioe, & factio, & terrarum per loca.* In istis, *Surgens enim spsado Christi, & spsado prophetae, & dicitur signa magna & prodigia.* est etiam Doctor sanctus super hoc lectione 3. & super Martham, & 1. q. 2. art. 1. in corpore. & probatur ratione, forma violenti introductor naturalem in materia quaedam a demonibus ipsa passiva applicatur, ergo multo magis forma mixti imperfecti introductor applicatur ab ipsis demonibus ad istius passivis Antecedent patet Exodo 7. & 8. nam serpentes illi naturales fuerunt & non simulacra, ut voluit Dion Augustinus libro de Trinitate, cap. 7. & 8. & lib. 3. questionium, quest.

quest. 76. & Doctor sanctus cit. & 1. part. quest. 114. art. 4. & sanctus Bonaventura 1. c. 2. disp. 3. 2. Consequenter etiam patet de fide Exodo est quaedam aqua virtute demum mutata fit in sanguinem, & patet ratione: nam si forma perfecti introductor in passivis ad hunc applicati, multo magis forma imperfecta, quae est mixti imperfecti.

532. Secundo probatur conclusio: Demones possunt in microcosmo tempestates causare. Est in microcosmo etiam poterit. Antecedens praeterquam quod est de fide, ut patet ex Dico Luca cap. 8. per haec verba: *Occurrerit illi viri quidam qui habebat demonem tam temporibus multis, non in domo manebat, sed in munitatis.* Et istis: *Attulit autem temporibus arripuerat istum, vincitioribus catenis, & compedibus custoditus, & rapit vultus agitator ad demum in deserto.* Qui agit lupina infantia patiebatur: patet etiam ex cap. 11. istius Dicoi Evangelistae de demone mure, qui postquam iussu Dicoi Majestatis fugit, loquens quae agit per utique etiam ex c. 18. praedicti Augustini, qui narrat: *quod in medium adducitur mulier quae haec videlicet auferunt. Mulierque ista crecabatur ad demum manifestatur etiam ex Dico Marco c. 9. ubi ait: *Attulerunt nam, & cum vidisset eum, statim spiritus convulsavit istum, & missus in terram, volabat altis spumans.* Quod signa morbi comitialis fuit, ut patet ex Galen. 2. aphorism. 4. constat autem illud antecedens Catholium ex sacra pagina lib. 1. Regum. c. 16. ubi dicitur: *Ecce spiritus Dei malis exagitavit, & habebat Dominus noster, & servus tui coram te sunt quatuor homines, & cum videret eum, dicitur, ut cum arripuerit se spiritus malus, Dominus possit, non sua, & huius fuit.* Ex quo patet Saül laborante morbo melancholico a demone, praeterquam quod est de fide, est etiam Antienae f. 4. tractatu 4. cap. 18. ubi ait, quibusdam Medicorum vitam est melancholicum morbum a demone posse fieri, transfundendo scilicet huiusmodi melancholicum ad cerebrum, qui tenebrando spiritus animales, timorem & trillitiam causat, ut ait Iacobus de pareibus praedicti loco, ubi vocat demonem causam quod primitivum. Consequenter probatur, si demones possent transmutare humorem de vna parte animalis in aliam, etiam poterit transmutare causam materialem ab his inferioribus ad superiora, & contra, ut fiant impressiones meteorologicae, & vehementer ab ipsis mota, horribilia causent.*

533. Tercio probatur conclusio: natura corporalis spirituali naturaliter obedit ad motum localem, ut patet ex Doctore sancto 1. 2.

quest. 80. art. 1. in corpore, ergo Diaboli motione causare poterit quae ex motu localem inferiorum provenire possunt. modo sic agens applicatum passivo, & non insensibile, vales agere, sed a demonibus possunt applicari agentia passiva ergo 3. fortiter proveniet ad hoc. & cum accidentia violentae producerent substantiam in virtute eius, mediis illi producerent pluviae, grandines, motiones exhalationum, & aethere humidi, quae tempestates sunt & multa materialia causant in his inferioribus, scilicet dealtando fructus, comburendo metes, arbores & turres, frangendo, &c.

534. Quarto probatur conclusio: tempestates causantur ut in plurimum in media aethere regione, in qua demones habitant, ut patet in aethere caliginoso, sicut dicitur in nobilis fensio: ergo cum demones ibi existant, poterunt causare materialia pluviae, grandines, & fulminum demone vique du formam illam impressionem in illa materia introducant, & tunc praeterquam quod naturaliter movent debet esse ad hunc inobstantur ab ipsimet demonibus, etiam inobstantur horribilia causando.

Ad argumenta in principio articuli positae respondetur, & ad primum dico verum esse, quod Arist. ait ibi citato: nam demones, cum materiam non adhibent, mixtum possunt formam aliam materiam informantem causare: quare Antonius Sanctoheri libro 1. sine anipraxia, cap. vltimo ait rationem Doctorum sanctorum non suadere, scilicet quid quid sit, a suo simili producerat: non est autem similitudo inter spiritus & substantiam materialem, quod negat Sanctoheri, cum affirmet Angelos virtutes fieri esse quibusdam tantum substantiam, & non alia. Ceterum, hic ad hoc inveniuntur Diaboli minime peccabit in suisdem similitudo, quam inspermet Doctor sanctus assignat, non est virtualis, ut male intelligit Suarez a praedicta Sanctoheri citato, sed debet esse physica & formalis, ad minus generata ex cum inter demones & materiam haec non reperitur, produceret non possunt formam in materia: siquidem in forma pura, quae est sine materia, veluti in substantia spirituali, non consistit, quod producerat formam, quae est in materia: compositum autem altero composito assimilare in hoc, quod ibi formae materiae factae informant, & hoc similitudo non reperitur inter substantias spirituales & materiales, de qua loquitur fide Doctor sanctus citato, ut inspermet f. explicat, demones autem tempestates causare non possunt inducendo formas in materia: sed movendo, & applicando pas-

sum agenti, & non impediendo suam actionem, tunc eosque terminis illius actionis, postea autem demones mouent ad hanc inferiora fulmina, pluuies & ventos, quae tempestates sunt.

336. Ad secundum simili modo responderetur: nam cum demones suam dispositionem, quae sunt necessaria ad illorum animalium generationem, applicando causam materialem esse dispositam agentem, illorum formam introducantur, non aliter quam tempore pluuies ex puluere fursum ascendit, & aqua descendente generatur raris, & de alto cadunt, ut quoties videmus, & mures, pulices & vermes ex materia putrida disposita generantur, vt patet ex Doctore sancto de potentia, quest. 4. art. 1. ad 8.

337. Ad tertium responderetur non esse necessarium ad motum proportionem & contactum physicum, sed sufficere proportio & contactus virtualis, vt ait Doctor sanctus quest. de demonibus, art. 10. ad tertium argumentum, qui contactus habet consistentiam proportionis mouentis ad mobile.

338. Ad quartum argumentum bene ibi, & ad repetitum dico cum Doctore sancto de malo, quest. 16. art. 9. ad 3. & art. 10. ad vltimum concedendo, quod licet verum sit, quod idem fit naturalis motus totius & partium, non tamen eadem vis, quae mouet partem, sufficit ad mouendum totum: quare dicendum est, quamquam demones mouent possum partem vnius elementum, nihil autem poterunt mouere totum elementum, & ratione probatur: quia demon est pars vniuersi, siquidem propter eam creatus fuit, & virus partis non potest extendere ad destruendum totum vniuersum, sed solum ad partem: quare ex mutatione partium elementum non destruitur vniuersum, sicut destruitur ex mutatione integri.

339. Ad quintum responderetur, quod quia demon est in loco per applicationem suam virtutis, potest occupare locum desideratum, sicuti reliqua corpora per applicationem magnitudinis, & in illo sensu conceditur, quod dum diabolus mouetur, partem est in termino quo, & partem in termino ad quem, modo hae partialitates non referant ad substantiam demonis, sed ad locum verus quem applicat substantia spiritualis suam virtutem, & hoc est moueri modo continuo, sicuti continet applicat ab eo sua virtus, & in principio illius applicationis, quod est moueri, Angelus est in toto loco diuisibilis, & quo in parte moueri: & quando est in ipso moueri, est in parte primi loci suae applicationis virtutis, cui desinit applicari, & in parte

te secundi loci applicatur, qui potest capere, capere, doctrina est Doctoris sancti prima parte quest. 17. art. primo ad primum, & 1. sent. dist. 17. quest. 4. art. 3. & episcopo 15. cap. 18.

Secundo modo responderetur, quod quando demones mouent aethera passiuus, accipiunt corpora aethera fantastica, & tunc mouentur, sicuti reliqua corpora, partem in termino a quo, & partem in termino ad quem. Tertio modo responderetur, quod aliquid mobile mouetur nostro dicto, medio quo, quando mouetur, est in termino a quo, & in termino ad quem: quare in quocunque illarum, vbi efficit mobile, potest dici moueri, & euenit motus successiuus siquidem ipsa successiuo diuersorum, vbi quicquid mobile motus decrerit, & sic in illo modo repetitur prius & posterius, cum non sit in instanti, vt ait Doctor sanctus quest. citat. art. 3. in verbo *sed contra*.

Ad vltimum argumentum responderetur 10. Angelum esse in loco per applicationem suae virtutis, & illo modo Angelus non commensuratur loco, non habet formam in continuo, hoc autem solum conuenit corpori loco, prove est quantum quantitate & densitate, portus autem continetur locus ab Angelo siquidem fluitant in corpore, quando contingit rei corporeae, ipsam continet, & minime continetur, vt patet de anima rationali, quod est in corpore cum continetur, & ab eo nullo modo continetur.

ARTICVLVS VLTIMVS,

Vtrum prater remedia diuina reperiantur alia, medijs quibus curari possint tempestates a demone causata.

ET videtur quod non: homines sunt infirmos virtutis, quia demones: ex parte curare non possunt tempestates ab eis causatas. Antecedens non indiget probatione. Consequenter patet: nam inferior virtus non potest superiorem superare.

Secundo arguitur: remedia quibus tempestates impediunt, vel imprimunt ad hoc praestandum in istos demones, vel in eorum adhaerentia, non in demones: nam cum sint substantiae spirituales corporibus non vnitae, & diuibus corporalibus non subdantur: nec imprimere possunt in eorum adhaerentia, siquidem nihil agens operari poterit circa illas: quia vt Dicitur Augustinus act. 1. super Genesim ad litteram: agens debet esse

esse superius patiente, & virus demoni est fortior virtute corporali: nam non est potestas supra terram, quae vel valeat comparari, quicquid est, vt nominem vinctus, et. l. 4.

343. Tertio arguitur: homines sunt ignari de aliquibus rebus naturalibus, de quibus demones non sunt. Ergo si ab hominibus applicentur aliqua remedia ad cohibendum tempestates, demones autem aliquibus rebus naturalibus ab eis perfecte cognitis impediunt poterunt adhaerentia coherere: & tamen ab hominibus applicitis, quoscumque homines praedictas res non cognoscant, euent ignari de remediis ad tempestates cohibendas.

Quarto arguitur: vel poterunt impedire tempestates quodam naturaliter forma substantialis introducantur in materia, vel postquam intercedat, & ab ipsa desecum mouentur: non primarium homines necessitatis, in hanc nec dispositionem, nec quae necessaria sunt ad formam introductionem, & sic non poterunt impediri nec secundum: nam cum naturaliter ab istis demones transmittuntur, ad hae inferiora nulla resistentia humana inueniatur ad tempestates cohibendas.

345. Pro explanatione istius articuli aduertendum est: demones in sua operationibus vel rebus corporalibus, & quomnis ex natura sua est non fabricantur, atque ex eorum superbia in eorum vindictam submittuntur, secundum quod limitatur eorum potentia, quia cum superbia sit in appetitu extollentis, ideo superbia se exultant praesentationis alius, & superiores, vt ait Doctor sanctus a. 1. sent. dist. 21. quest. 1. art. 1. primum, & sic permittitur est diuina Maiestate demones subici praedictis rebus, ne summe excellentiores se iudicent: quare eorum operationes impediunt vel auferri potest a corporalibus rebus: nam quantum maior virtutis reperitur quam quod natura fuerit inferior, & spiritualis subicitur naturae inferiori & corporali, vt superbia eius in nihil redigatur.

Conclusio.

346. Alia remedia prater diuina, reperientur a medijs, quibus curantur possint tempestates a demone causatae. Conclusio haec stabilis est Ecclesia, siquidem ad exorcismos permittit aucta medica, quibus astringuntur res corporales, quibus virtus demon ad motus causandus, vt ait P. Hieronymus in Metaphisico 1. 1. quest. 1. demones cap. 1. ergo si aucta Medica ministrantur pro liberatione demoniacorum ex eo quod auferri ne-

lancholiam, quia virtus demon domum aliquem vexat. reperiri etiam poterunt remedia naturalia quae auferunt istas naturales, quibus demones virtutem ad tempestates cohibendas.

Secundo probatur conclusio: rebus naturalibus, quibus virtus demon ad causandas tempestates dicitur aliter contrarietate, ergo istis applicitis, etiam illas demones, demones nullo modo applicabit: imitudoque potest istis illis rebus simpliciter, vel mixtis simpliciter, cum consistit suis qualitatibus, sicut res contrarietate inuenitur praedictis, quae desinat veritate qualitates reorum, quibus virtus demoni composuit, pari etiam ratione consistit debet temperamento contrarietate & contrarietate ex modo Dicitur primo Reugius 16. qua Saül delectabatur, & loquens se ferrebat in am domum ineco melancholico interfectum fuisse, & eo vobatur demon ad viderendum, ex eibus pulsatone delectabatur, & ferrebat. Medici pro mouentur est melancholico causatorum extirpationem, instrumentis musicis videntur: nam vt ait Ecclesiastica cap. 40. *Psalm 137. Magna letificatio est.*

Tertio probatur conclusio ex multis rebus: a nobis cognitis, quibus demones franguntur, vt sunt rosa, hipericum, vel herba cruenta, & rosa & Baza, de qua ait Iosephus in historia Hierosolymitana, quod consistat in libenteria eorum quomodo in spiritibus videntur & gelent. Rachenam eadem videtur, & eorum prope Nilum inuenitur Plura sine similia, qui si naribus arripit apponatur, istam demones fugunt, etiam Andrea Laurentino primo libro de virtute Regis Galij, qui constat ad thumac curandis cap. 5. pag. 70. Taphium, inquit Amatus Luitauius lib. 4. in Dioscorid cap. 17. habere virtutem de qua demones fugunt.

Quarto probatur conclusio: contrarium est ratio: sed demones diligunt aliquos res naturales, vt demones inuenerunt, in quibus solum rebus & partes veteres, vt vestigia praedictorum demorum, & sanguis praecipue humanus, stelle Dico Augustinum citato a glossa cap. 16. q. 6. & fortasse haec erit ratio quare cadaver crucientum coram ecclesia appareat: ergo simili modo ad alias res naturales odium habebunt.

Vltimo probatur conclusio: tempestates in non solum consistit ex productione mixtorum impurem, sed ex eorum vehementi motione: sed vehementi motu auri, fulminum motu, & subitaneis diffinitionibus medicis pulsatone nolatur, & instrumentorum tonantium, vt articulo antecedenti fuit dictum.

didum. ergo alia remedia, præter diuina inueniuntur quibus temperates à demone causate curari poterunt.

551. Ad argumenta in principio articuli posita respondetur. Et ad primum conceditur antecedens, & est de fide, vt patet ex Job 6. 40. Ad consequentiam respondetur duobus modis. Primum quod cum demones operentur medijs rebus naturalibus, applicando ad hæc passus, res contrariæ imponunt suis qualitatibus operationes abstarum à demone applicatarum, ratione cuius curari possunt productiones tempestatum, & hoc non est vires inferiores suppediare vires demonum. Sed vires rerum naturalium superare vires aliarum rerum inferiorum virtutum. Secundo dico, propter vehementem superbiam, demones permittuntur, à Deo Domino posito in eorum vindictam repetiri res parui momenti, à quibus fugiant, & hoc patet experientia, siquidem à rebus feridis fugiant, vt sunt suffumigia stercoreis humanis, & præcipit macellorum, murium, & carabeorum.

& aliarum rerum illius ordinis, fugione etiam ab opprobrijs, vt sunt verba parui ponderis, & concunctiosa & irritiosa.

Ad secundum argumentum patet quid sit dicendum ex vltima probatione conclusionis.

Ad tertium respondeo, multa esse remedia quibus potestas demones frangitur, vt supra dictum est, & licet aliqua sint cogita ab hominibus, & aliqua non scelerum in vindictam suæ superbiam, quæ relata sunt constante tanta efficacia, vt nulla alia reperiantur tam potentiora sicuti prædicta, vt patet experientia.

Ad vltimum responderetur remedia naturalia & inprimis in ipsos demones, & in earum operationes. in hæc modo explicato, in alios precipitandos res feridas & parui momenti applicatas esse in opprobrium illorum, quæ excellentioris nature sunt, & se iudicant, & desinant operari, & cum operatio illorum sit esse in loco, fugiant à prædicto loco, & cessat eorum operatio.

LIBER TERTIVS METEORORVM.

PROLEGOMENON ISTIVS LIBRI.

HX ventibus nubium exeunt fulmina cum tonitruis, ex eisdem autem exeunt eneiphæ & typhones, sine eis & facti illa expulsa à nubibus, accedunt vsque ad hæc inferiora, ita similitudo hæc à nubibus expulsa vsque ad nos accedunt cum aliquando eleuent paleas, etiam vehementes fuerint, subuertunt arbores, ardicia & montes, & aliquando eleuant hominum corpora, vt sit Chrysolomus libellus Epitome in librum 6. Meteororum, cap. 5. 5. quantum ad 3. præteritque homines, videndo hæc à nubibus transmissa, inspicunt varijs coloribus constantes ex reuerberatione Solis, cum opacum & perspicuum sint eorum causæ; ideo lux Solis habet vicem perspicui sicuti obfcuritas nubis, opaci, medijs hæc reuerberatione apparent in excelis mirabilia vt sunt halo, iris, virgæ, & paralleli, quæ minimè possunt causari sine exhalationibus & vaporibus eleuatis ab hac nostra regione vsque ad illam, quod si aliquando ascendere non possunt ex defectu caloris extrinseci, remanent prope terram vel intra, circa quas si ea vincit, generat terreas impressiones, vt sunt lapides, metalla, tubera, fungos & vicissit, de quibus omnibus agit Arist. in isto libro. Sed dices eneiphæ & typhones sunt venti. Ergo in quaestione de ventis in 2. libro posita, de eis debet agi, & non in principio libri 3. Dico verum esse eneiphæ & typhones esse ventos, at tamen in quaestione de illis tractari non debebat, sed in principio istius libri: & ratio est, nam Arist. egit in 2. libro de ventis quatenus sufflantur à diuersis mundi plagis, in isto autem libro agit de eis quatenus extruduntur à nubibus vt flumina & tonitrua: quare, quia eneiphæ & typho conueniunt cum fulminibus & tonitruis in generatione & loco; ideo post tractationem horum incipit Arist. à tractatione illorum.

DE RESISTENTIA OPERIBUS SEGREGATIONIS HUIUS: PRÆDICTO IAM MODO DICENTIS.

QVÆSTIO I.

De eneiphæ & typhone, incensione
& fulmine in quatuor articulos diuisa.

EST DVVA vel passiones minus principales quæ in aëre reperiantur, sunt eneiphæ, typho, incensio & fulmen. vt ait Arist. in principio huius libri per hæc verba: *Peronides in lib. Meteor.*

De resistens autem dicimus operibus segregationis huius: prædicto iam modo dicentis, & sic in principio agit de illis quatuor, incipiendo ab eneiphæ & typhone, postea autem agit de incensione & fulmine. Sed dices, quare in isto libro repetit fulmen, cum iam in secundo de illo egit. Dico in præfati de illo agere, quia ad illud comparata etiam recidit in modis aëris regionis generata.

ARTICVLVS I.

Vtrum neptis & typho sint exhalatio calida & sicca extrusa à nube.

- 1. **P**rimo arguitur de probatur non esse halatorem in his quæ calida & sicca est neptis & typho infundendo: ergo exhalationes non sunt.
- 2. Et videtur secundo quod non esse exhalatio à nube extrusa, prius debet nubem rumpere sed ad ruptionem nubis conuertitur tonitruum: ergo neptis & typho non sunt exhalationes extrusa à nubibus. Maior patet: nam cum vnus corpus non potest esse per aliquid, quin illi rumpatur: sed halatio non potest de materia esse sine nubis ruptione. Minor etiam patet ex supra dictis. Consequencia probatur: neptis & typho sine tonitruis apparent: ergo non sunt exhalationes extrusa à nubibus.
- 3. Tertio arguitur: si uicet calidæ ignis apposta potest extrudi à tenuitate sine foua: ita similiter ex ventre nubis aer attenuatus intra nubem enim non poterit sine foua. Probo similitudinem: nam quia intra calidam aer attenuatus occupat maiorem locum, & ideo extra extruditur, & rumpitur: eorundem causam fontem ad modum, quo supra fuit explicatum: ita similiter aer inclusus intra nubem attenuatus, quia non potest intra exsistere, rumpit nubem: & causare debet fontem.
- 4. Quarto arguitur: exhalatio intra nubem attenuata, & magis calidæ corrumpitur, & transit in ignem: ergo semper generatur fulgur, & nunquam neptis nec typho. Antecedens probatur: nam cum ignis media inter ignem & terram, & tenuitate, & rarefactione acquirat maiorem calorem, in formam precipitissimam transformatur. & non remanet sub forma propria.
- 5. Quinto arguitur: aliquando apparet prædictæ impressiones exiliente feracitate: ergo non extruduntur à nubibus. Consequencia est clara: nam quando adest feracitas, abesse nubes, & è contra. Antecedens patet experientia.
- 6. Sexto arguitur: typho mouetur motu circulari, neptis uero motu recto: ergo si ambe impressiones extruduntur de nubibus, ambe moueri debent uno motu. Antecedens patet: siquidem in hoc dicitur neptis & typho, quia illa motu recto mouetur, hic motu circulari. Consequencia probatur: nam

motus harum impressionum pronouentur ex suis principiis. ergo si motus neptis potuerit ex extrusione à nube per foramen, & motus typhonis etiam ex extrusione à nube per foramen, vno motu moueri debent.

Pro explicacione istius articuli primo aduertendum est neptis & typho prædicti ex extrusione intra nubem inclusa, ex qua etiam fulgur emittitur: ætherium diffinitur in modo substantiæ. nam exhalatio ex qua fit tonitruum est rara, interrupta, & diffusiuata, & foramen per quod est est angustius exhalatio ætheræ quæ fit neptis & typho, est densa & continua: idcirco etiam in modo exaudi à nube: nam exhalatio tonitruis præterquam à quod exit per angustius foramen, exit etiam per partes rationis cuius plura tonitrua ex vna nube audiuntur, non uero plures neptis & typho, sed vna vel vnus typho, ex eo quod exhalatio horum terra simul ex nube exit, ideo mouetur velocius deorsum secundum rectum abique interpolatione percutit velocem segregationem causatam à magno frigore nubis: quare mo iudicio sic debet defini: *Neptis est ex ventre nubis extrusa à magno frigore percutit pauca eius resistencia, impetibus directis descendens vsque ad terram.* Que definitio constat genere & differentia, genus est ventus qui prædicatur de illis qui proueniunt à diuersis mundi plagis, & de illis qui ex nube extruduntur: reliqua particule ponuntur loco differentie. Explicatur etiam in hac definitione quatuor genera causarum: siquidem frigore nubis est causa efficiens motus exhalationis, non autem immediata, fed mediata: nam cum melio frigore comparatur corpus nubis ad ipsa exhalatione, quærendo exitum, rumpitur, & media compressione expellitur materialis est exhalatio calida & sicca intra nubem inclusa: formalis est ipsa motu directa vsque ad terram vel vsque ad aliquam partem inferioris regionis ætheris: ipsa autem est illa pars que vsque ad terram transiunt, & finalis deinde est ætheris particula. Sed dicitur, si exhalatio neptis est densa & continua, quomodo potest magno impetu moueri vsque ad terram, siquidem sua densitate & continuata maxime resistit ne velocius & impetuosius moueatur. Dico cum Doctore sancto in præfati cap. i. l. 8. vbi ait, velocem segregationem à magnitudine frigoris causat motum velocem, & præcipue quando addeat pauca resistencia, & vel melius interrogantur, notetur quod exhalatio neptis cum tota fit intra nubem congregata in ipsa sua leuitate ascendit parua superueniens nubis, à qua propter eius densitatem & frigiditatem

gilitatem repellitur, & frangit nubem per partem inferiorem: ita cum sit afflicta compressio partem superiorum nubis, sic afflicta expulsiō ne deire vacuum, ratione cuius magno & desiderio impetu mouetur ad terram directè & transfusio modo mouetur per explicato & fert (idem aliquam partem nubis plurius, quare semper sequitur neptis plura magis & quando de nube extrahitur, reperitur magna arboris, tum propter exhalationes terrestres & opacas, tum ex densitate partis nubis, quæ ab neptis portatur, siquidem ad compressione partis superioris nubis per neptis extrudatur, consequenter & mouentur deorsum partes inferiores ipsius nubis typho autem qui ventus turbidus dicitur, extrudatur à nubis quando neptis modo explicato extrudi non potest: quare tunc exhalatio densa & continua exit reuertendo in ead aliud corpus soliditatem eius mouetur vsque ad terram motu giratorio, quod in articulo sequente magis explicabitur: in qua meo iudicio, sic debet defini: *Typho est ventus ex ventre nubis extrusus à magno frigore, propter partem eius resistencia, descendens vsque ad terram circulatorie terminis.* Verus est genus, reliqua particule habent locum differentie: sic dicitur tunc in definitione neptis.

Conclusio.

- 7. **N**eptis & typho sunt exhalationes calidæ & siccæ à nube extrusæ. Conclusio est Arist. in præfati per hæc verba: *Spiritus hic cibus & paulatim ex partem diffusus, persæque existens & perflans cum tenuitate, tenuissima multæ & fulguratibus, quod fit conuulsio & corporulorum habetur, mouetur tenuitate recedente per viciu ventis arbor.* est dicit Doctores sancti, vbi ait: *Quæ in eadem exhalatione fitur & motus neptis, & sequitur ex nube, mouetur simul abique interpolatione, & multat deorsum velocius, & sic fit neptis: idem autem de typhone, ex quo sequitur prædictos vios affirmae neptis & typhone est exhalationes calidæ & siccæ, à nube extrusæ sicut tonitruum & coruscationes, sunt etiam exhalationes à nube extrusæ.*
- 8. Et probatur rationibus deductis ex vltis verbis. Primo neptis & typho sunt viciu, fed ventus est exhalatio mota ergo neptis & typho sunt exhalationes, magis patet ex supra dictis quæstione de ventis: minus autem patet ex definitione neptis & typhonis.
- 9. Secundo probatur, exhalatio calidæ & siccæ intra nubem, fit tenuis foras, disponitur ad

ignis generationem: ergo si crassa fuerit intra nubem cum non disposita sit ad ignem, & sub forma exhalationum moueatur, erit ventus & fit in hoc dicitur ventus & neptis & typho, quod viciu est exhalatio que mouetur à diuersis mundi plagis: ergo neptis & typho mouentur à nubibus. Propter neptis & typho sunt exhalationes motæ à nubibus vsque ad nos.

Tertio probatur conclusio: exhalatio in nobis dicitur per multa loca reddere tonitruum, & exhalatio intra nubem concreta & continua remanet crassa, sed illa propter tenuitatem, motum & hanc angustiam in ignem conuertitur. ergo illa propter cæsitate, continuatam, & foramen larum remanet sub propria forma: quare fit exhalatio, & violenter moueatur, & ita ventus fit tonitruum à diuersis mundi plagis, & si à ventibus nubium exit neptis & typho.

Quarto probatur conclusio: Neptis & typho non apparent in temporibus frigidis, nec in hyeme, nec flante vento boreali, vbi Aristoteles in præfati cap. i. prope finem, quia exhalationes à nimio frigore extruuntur & dissipantur ergo cum apparent in ætate & temporibus calidis, signum est esse exhalationes, quæ ratione calidæ continentur.

Quinto arguitur, neptis & typho erant cæcæ ab omni, eleuant pulcæ, quandoque eleuantur domos, & ita ascendunt ad maria, eleuant secum, & insolent aquæ magis multitudinem, & etiam eleuant naues, propter quod multum cimetur à Nauris, vbi ait Doctores sanctus in medio leibonis: fit effusio illi nobis videtur, & eorum causa minus, fed solum per terram. ergo cum non fit aqua, nec ignis, nec terra, nec aer, cum semper quæritur fit, erant exhalationes commixta à nubibus, quæ tales neptis & typho vocantur. Sed si aliquis non aduertens hæc dicitur, dicitur conuolendo protitem partem, scilicet exponendo typhone exhalationes esse sicut ventis cæcæ: si negaret non exire à ventibus nubis, fed proferre à diuersis mundi plagis sicut viciu protitem, contra illam rationem (quibus viciu protitem, præter secunda pars conclusio) non veniens esse nisi à plagis mundi prouentit vellemus esse non potest, cum vno vento contrario propter defectum exhalationum sursum ascenditur. Secunda ratio ventis neptis & typhonis persciturus in ære quieto, & hoc non conuenit illi ventis effent prominentes à diuersis mundi plagis, quia tunc aer non quietus est, fed conuenit prominentibus viciu. Tertia ratio: viciu prominentes à diuersis mundi plagis per multum tempus durant propter nouam materiem ventorum eleuantur.

nem. enephas autem & typho folium per-
forantur per spatium dimidiat horæ: ergo
funt venti ex patu à vèrtibus nubium. Quasi
ta ratio nam prædicitur vènti cõmouetur per
viam regionem, vt enephas autem & typho
folium reperantur in vno loco agri vel ciuitatis
determinati. Quinta ratio: nam venti
qui à nubibus non trahuntur, & mouentur
per spatium latum. Ceterum venti qui à
nubibus expelluntur, per spatium angustum
mouentur.

13. Ad argumenta in principio articuli posita
reſpondetur. Ad primũ dico, quod his
exhalationes sunt calidæ, non tamen in-
frigidant ex eo, quod mediũ aeris motus
separat aer, qui nos circumdat, ratione
caus perferantur frigidum, non aliter ac
mõcho habello separatur aer, & perferen-
tius aerem, qui nos accingit, frigidum.
Vt secundo reſpondetur enephas & typho-
nem sæpe pervenire, & descendere per
loca frigida ratione cuius avertit calidita-
tem, & acquiritur frigiditatem.

14. Ad secundum reſpondetur dupliciter.
Primo modo enephas & typhonem toni-
trum non causare, licet à nubibus per rup-
tionem exeant: quia cum nubis fit tara ve-
luti fumus, corpus, quod tonitruum causet,
debet esse densum, quare ignis nubem rup-
tendo id causat: exhalationes autem ene-
phee & typhonis licet denſi sint, non tamẽ
vt ignis, ideo causare non possunt. Causa
verũ estiam sonus à flaru intra castram ig-
ni appositus incenso ex eo, quod cortex
caus dicitur esse calidus, quod in non fuerit,
mixtum densitatem: ita que non corpus nu-
bis aurum fit, & veluti fumus, & simili modo
de exhalatio ideo quando à ventu nubis
trahitur, tonitruum non causat. Secundo
modo reſpondetur enephas sonitum non
causare, quia semper descendit secum partem
nubis rorida mediũ compressioe partium
superiorum, qua partes inferiores nubis
comprimantur sine eo, quod nubis num-
patur.

Ad tertium argumentum reſpondetur
eodem modo.

15. Ad quartum reſpondetur non conueni-
exhalationem causantem enephas & typho-
nem in ignem intra nubem proprie cau-
densis: & licet aëreus, ita vt extruda-
tur à nubẽ prædicta rarsalido non est suffi-
ciens ad ignem generationem, licet fit suffi-
ciens, vt non possit in cauitate nubis contineri, & à partibus suis comprimibus
extrudatur, quod patet ex secunda proba-
tione Conclusionis.

16. Ad quintum reſpondetur verum esse ali-

quando apparet prædictas impressiones in
tempore serenitate, quod provenit ex dif-
ſipatione nubium, vel earum emotione
anequam ad nos accedat.

Ultimum argumentum petit articulum
sequentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum enephas & typho sint
formaliter idem?

Et videtur primò quod sic hęc prædica-
tio est identica, enephas est exhalatio
siquidem nullo modo constat alia formã
preter formam exhalationis: pari etiã rati-
one hęc prædicatio est identica: quia est
exhalatio ergo typho & enephas sunt idem
reſertur. Probatur Conſequentia: nam que
sunt eadem vii. tertio, sunt eadem inter ſe.

Secundo arguitur quod distinguuntur for-
maliter, diuersis definitiõibus constat
enephas & typho constare vni definitione
ergo formaliter non distinguuntur. Maior est
vera, nam cum definitio fit res essentia, & ed
explicet, si forte diuersa definitiones, di-
uersa essentia erunt. Minor patet ex notabi-
li articulo antecedenti.

Tertio arguitur in fine typho, quando
enephas non potest segregari à nubẽ, vt ait
Arist. in isto cap. ergo ipsemet enephas est
typho. Conſequentia probatur: nam iam est
genus enephas intra nubem, & quando
segregari non potest ipsemet enephas sine
causa firmata est, fit typho, quod
probatur: nam non aliter ad formam re-
liquam impressionem, sed ipsam exha-
lato mouetur denube.

Quarto arguitur: generantur vno & eo-
dem modo, & ab vna causa efficienti &
materiali: siquidem enephas generatur ex
exhalatione calida & sicca, crassa, continua
& densa, & per rupcionem nubis à frigore
caus expellitur: nam vt ait Auer. 12. Meth.
comment. 1. in fine, quando materia & ef-
ficiens sunt idem, effectus est idem: si autem
in generatione eorum nulla differentia re-
spectatur, tam in causa materiali, efficiente,
finali, & loco, vna formalis causa consti-
tuitur.

Quinto arguitur: constant eisdem effo-
ribus, siquidem ambo subsistent domos,
eradicant arbores, eleuant ex terra saxa, &
ambo secum ferunt partem nubis, licet typho
non tantum quantum enephas, vt in
praesenti ait Arist. in vltimis verbis cap.

Pro explicatione istius arti. primò aduer-
teendum

rendum est ex Arist. & Doctore sancto ty-
phonem sic generari: nam postquam exha-
lato calida & sicca intra nubem fuerit in-
clausa, ex eius commotione aeratus, medi-
a, qua tenuitate maiorem locum occupati
tunc inferiori sequegatur, & à frigiditate par-
tis superioris nubis eius ventus expellitur
per angustum foramen, quod cum exeat per
paruum Cælitum, motu celerissimo mouetur
vique ad terram, & cum impediatur antequam
procedat, retrocedit, sicut pars in partem
ipsiusmet exhalationis, vel aliam exhalationem
subsequenti loco secum deferens com-
põletta, quæ hi inuenit, & pars frequens, vel
alio exhalatione denam motu continuo
impellit priorem: quare cum pars prior
non possit procedere ante proper impedim-
entum dictum, nec possit retrocedere, qui
à sequenti impellitur, inuoluitur in ipsamet
frequenti, & reflectit se ad latera, vbi non in-
uenit prohibens: ratione cuius causatur motus
gratiatus: siquidem motus lateralis quod
rebus est, & impeditur in ascentu & de-
ſcentu necesse est circulariter esse, & sic motus,
quo typho generatur, est vnicus & magis
conformis doctrinæ Arist. quod patet: si-
quidem factum Doctore sic cum explicat
hanc causam de causa mouetur in motum glo-
bositatem proper oblatum, quod typho in-
uenit, & procedere ante non possit, reflectitur
à parte posteriori inſequentem: ita vt pars
prior copulatur parti posteriori: & altera
pars etiam alteri parti posteriori copulatur, &
sic incuratur.

23. Repertur etiam alius motus, quo gene-
ratur, qui talis est: prædicta exhalatio intra
nubem resoluta, & super partes contrarie
inter ipsas nubis, quo fracta in humiditate est,
& exhalatio calida & sicca exeat quærat,
& cum non inueniat ex eo quod est omni
nobis latere propter contrarietatem, quam
inuenit, expellitur: & vertiginosè intra nu-
bem mouetur, & sic mota tandem temperem
inferiorem ipsiusmet nubis rumpit, ex eo quod
per illam partem minus densa repetatur: rati-
one minoris frigiditatis, per quam exit ſe-
uando intra nubem vique ad terram motus
vertiginosus quo mouebatur intra ipsam
nubem. Non inueniam autem generari po-
tente ex duabus nubibus opposite fixatis, ex
quibus laterales exhalationes egrediantur,
quæ conuocæ in media aëris regione adin-
dicem in opposito oblatum, vna impeditur
in suo motu ab altera, & sic obuiantibus
circulariter mouentur vique ad terram in
figura globosam cum vna in aliam intro-
mittatur, & alia in aliam: reuoluantur intra
se ipsas circa eorum centrum.

24. Secundo aduertendum est, quod vt supra
iam fuit dictum, res meteorologicas vt res
meteorologicæ, sunt essentialiter, & diferen-
tialiter propriissima non differre ab elementis
sed differre tantum communi & accidentaliter:
nam differre essentialiter non differit ab aqua, nec
fines ab igne, aliquando autem differunt
inter se differentia communi, quæ inter eandem
rem versatur, vt e g. aqua absolute differt
est realiter cum aqua salinam: cæterum differt
ab aqua fontis, in quantum illa emanat per rez-
eratores, pari ratione exhalationes sunt idem
realiter cum ventis: ceterum illi differunt
ab eis in quantum à diuersis mundi plagis
mouentur, à quibus exhalationes non mouentur,
sed à terra vique ad medium aeris
regionem: ac cum obiectum istius partem
ſcientiæ fit copus simplex, propterea dicitur
ad formam mixti imperfecti, omnes res
meteorologicæ secundum hanc ordinem inter
se distinguuntur: quare forma earum est
accidentaliter, & sic forma essentialiter est moueri
circulariter, sicut forma enephee est
moueri motu recto: & differunt etiam fecundum
aliam formam accidentalem: nam forma
enephee est longa, typhonis autem ro-
tunda: vnde differunt etiam in aduante, si-
quidem forma typhonis maior aduante
constat quam forma enephee: nam corpore
quæ inuenit in terra arripit ad se, & sursum
eleuat, vt nonnquam visum fuit in mare
nauigia eleuari.

Conclusio.

Enephas & typho distinguuntur forma-
liter. Conclusio est Doctores sancti in
praesenti per lux verba: Sed iamem ista duo
differunt in motu, quia enephas mouetur motu
recto, typho autem mouetur formam typhonem
propter causam iam dictam: & probatur re-
tortibus modo dictis: ex ipſiſſis verbis. Prima
est, res meteorologicæ distinguuntur per
formas accidentales, sed enephas & typho
diuersis formis constans, ergo formaliter di-
tinguntur: & differunt est legitimas, vt ex
suprà dictis patet.

Secundo probatur conclusio à simili: ven-
tus differt formaliter, accedat aliter ab ipsa-
met exhalatione in quantum ventus mouetur
à diuersis mundi plagis, exhalatio autem
à terra vique ad medium aeris regionem: ergo
ista similitudine enephas differt à typho,
quæ illi motu circulari mouetur, ille autem
recto.

Tertio arguitur: motus rectus & circularis
differt specie, vt ait Arist. 7. Physicorum,
cap. 1. & lib. 2. de celo, c. 3. ergo res fit
M m 3 meco

- meteorologica differunt penes formas accidentales, enephias & typho cum confiteat motibus duobus in specie, quæ sunt forma, secundum quas ipsæ res meteorologicae differre debent specie.
38. Quarta arguitur: typho conficit figura globaria, quæ enephias caret: ergo formaliter distinguuntur: nam prædictæ forme in rebus meteorologicis distinctione formalis causare solentissime.
39. Quinto arguitur: nam si typho causatur illis vitibus modis dictis in primo notabili, quod est opinio probabilissima, quibus modis enephias non causatur, erit distinctio formalis inter enephias & typho nō.
40. Ad argumenta in principio articuli respondentur, & ad primum concedo hanc propositionem esse identicam materialiter: nam typho est exhalatio sicuti enephias, & etiam ventus est exhalatio. Cæterum, formaliter non est identica: nam ventuslicite fit exhalatio: at tamen prove mouetur à diversis mundi plagis, differit ab exhalatione, absolute idem dicendum est de enephias, & typhone.

31. Ad secundum ferè typho modo respondetur: nam enephias & typho non consistit vna definitione formalis, forme enim earum non est vna, in quibus vno est motus motu recto, & alia motu circulari: nec consistit vna figura, enephias enim consistit figura recta, & typho circulari.
32. Ad tertium respondetur, concedendo enephiam fieri typhonem, & hoc non sic pertransformationem formalem substantiam, sed accidentalem: nam quando enephias mouetur intra nubem, si extrudi non possit via recta, tunc rumpit nubem modo supra dicto, & in typhonem conuertitur.
33. Ad quartum respondetur: verum est enephiam & typhonem vno & eodem modo generari. Cæterum non mouetur vno & eodem motu.
34. Ad quintum respondetur enephias & typhonem consistere eisdem effectibus, non autem ex hoc arguitur esse idem formaliter: nam motus progressivus est vnus & idem effectus in equo & leone, at tamen leo & equus specie differunt.

ARTICVLVS III.

Virum incisio fit ex typhone propter suam tenuitatem & motum?

ET videtur quod non primo ex Doctore sancto cap. 1. lectione prima, vbi

hæc verba pronunciat ex mente Arist. *Quod cum spiritus sicut lux, fueritque ille ex quo generatur typho, sicutque ignis fuerit materia, & ignis propter suam subtilitatem, & motum vincitiam solidi, tunc fit typho, quæ dicitur intransiens: quibus verbis videtur insinuationem non esse ex typhone, sed ex alio typho intransiente.*

Secundo arguitur: exhalatio densa & 36. consuetna non tam bene disponitur ad intentionem, quam subtilis & rara, sed exhalationem, ex quibus fit enephias & typho fit densa & crassa: ergo ex illis non fit incensio. Maior patet: omnia incensio est ignis, qui propter tenuitatem non multum colorat aerem, vt ait Arist. & Doctor sanctus in præfati articulo tenuissimus debet esse spiritus: ex quo fit Minor patet ex notabili articulo antecedenti. Consequencia est clara.

Tertio arguitur propter velocitatem motus ascendit exhalatio, vt fiat incensio: sed typho consistit figura globosa, vt supra dictum remanet: ergo velociter moueri non poterit, vt vno illo ha incensio. Maior patet ex vna conditione motus, quæ posuit Arist. primo lib. quart. verum motus causare poterit calorem, vt dicitur ex motu tacto calorem non causat. Consequencia probatur à figura globosa impedire nec eleuare & impetu mobile mouetur: & contra autem figura acuta rumpendo aerem velocissimo motu mouetur.

Quarto arguitur figura circularis est materia 37. gis remota, vt latine exiuita, quæ magis remota, vt ait Auer. lib. 4. collig. apert. i. ergo cum typho prædicta figura consistit, magis resistit agentibus contrariis, ac per consequens, cum in aere non repugnat contraria agentia, quæ ex ascendere valenissimum, vt illo fieri incensio.

Quinto arguitur typho consistit frigiditate 38. terreo ex illo incensio non potest fieri. Antecedens patet ex argumento primi articuli. Consequencia probatur: nam quod infrigidus, potius disponitur ad aquæ, vel terræ generationem, quam ad ignis.

Pro explicatione illius articuli primo ad 39. uerendum est quod licet Arist. lib. 4. de celo, textu 44. dicit figuratum non esse causam motus furium aut deorum, sed causam esse vt celerius aut tardius corpora moueantur motu locali: figura tamen circularis magis apta est ad motum continuam, vt ait Auer. lib. 4. collig. c. 11. in fine, quæ multo minus apta est, vt in causa externa impediatur in suo motu: nam vt ait Arist. citatus, qui minus comprehendit, facilius motum diuidit. Eorundem autem figura angularis facile impeditur

impedi potest ab aliquo contrario, quia motus minus comprehendit, difficilius motum diuisum cum typho esset figura calculari magis, quoniam motus communis, hoc circulari, ideo celerius mouetur medio, quo plumbus victus impellitur, & corpus quous superius est eius locus, cum ex eius alidius. Frequenter motione quod pellitur acquirit ductu libri, & etiam typho: ratione quous attenuatur & rarefit, & sic remanet materialiter dispositus ex prædicta tenuitate & rarefactione ad formam ignis introductionem, siquidem non reperitur alia forma propinquior, introductioque etiam calor tepore conficitur ad rarefactionem, videtur in lib. 4. quart. 1. art. 1. dicitur nam adducit ex mente Doctoris sancti: part. quart. 4. art. ad typho autem sic dispositus incenditur, & rediit alia impellio meteorologica: quæ incensio ab omnibus Philosphis vocatur essentialiter distincta à fulmine: nam hoc est ignis accensus intra nubem in media aëris regione: illa autem est ignis accensus in ipsa aëre infra regionem nubem, seruatiue etiam motum giratum, quo typho mouebatur: quare incensio apparet sicut tota ignis tam tempore durato quam motu durato, desuclant totum quod libi obstat, turres, colinas, campanilla, & ecclesias, & nonniam ciuitates, & eas exurit, extendendo autem altem sibi propinquum, quem debet colorari: quare color quo afficitur est quali color albus, vado fit definitiendat incensio: *Est ignis generatus infra median aëris regionem ex typhone extrafo à nube propter velocitatem sui motus, in forma mista, succedens aerem per quem cadit, & non rotari colore albentem: genus in definitione est ignis. Noto autem dicere ignem differentibus, prædicatur: nam non sunt plures ignis species, sed intelligendam est quod ignis meteorologicus consiliatur est genus ad ignem, propter generatur intra nubem & in caeteris terræ: & in suprema aëris regione, & in hac infima: nam res meteorologica accidentales differuntur: prope mouetur ad formam mixti imperfecti, vt in pluribus locis iam dictum remanet, simili modo differentia est in girum motu: relique autem particularæ ponuntur ad maiorem explicationem incensionis: nam cum ignis, necesse est vt explicetur quomodo causatur, in quo loco, & quos effectus causat, vel potest dici quod particule coincidentest aëre, & euo m colorantes colore albicant. habent locum differentie cum totum hoc fit forma accidentalis mixti imperfecti, ad quam tendit corpus simplex.*

Secundo aduertendum est, cap. Aristotelem & Doctorem sanctum, vti illo termino, spiritus pro explicationibus: & cum typho non distinguatur essentialiter ab exhalatione, sed accidentaliter, in quantum scilicet exhalatio vel spiritus extruduntur à nube nam secundum hoc vel fit enephias, vel typho, ille fit mota recta mouetur, hic autem fit mota circulari, & cum nonquam extrudatur à nube exhalatio sibi forma exhalationis, quoniam sub alia forma accidentali, & distincta aliquam impressionem meteorologicam causat, ideo quando extra nubem extruditur, prædicat aliam impressionem causantem, & antequam intra nubem claudatur, sunt crassa, intra eius ventem attenuatur: unde cum motu tenuitate manent, occupat locus, circumuoluntur, & tandem nubem rumpunt, & extruduntur, feruendo ipsam nubem circumuect, quo antea in cauitate non mouebantur: postquam autem extruduntur ex ipsa nube, magis attenuatur: fit prædicat exhalationes, tum ratione materiae tenuitatis, quam intra nubem quærendo exitum, & sequitur, tum ratione motus, tum denique ratione impressionis, cum vtraque progressi non poterant obtinendo sic cum exhalationibus descendebat, intra illas fit maior confusio, ratione quoque omnium magis attenuatur, & de vera magis attenuatur tenent, quam autem, cum intra nubem clauduntur, hoc autem est: quod dicit Arist. & Doctor sanctus in præfati articulo: *Quod cum spiritus subtilior quam ille ex quo generatur typho, sicutque ignis fuerit materia, & ignis propter suam subtilitatem, & motum vincitiam causam solentissime, tunc fit typho, quæ dicitur intransiens: quibus verbis videtur insinuationem non esse ex typhone, sed ex alio typho intransiente.*

Conclusio.

Necessario semper generatur ex typhone, I. quod probatur primo ratione deducta ex secundo Doctoris sancti in primo articulo allatis, & in secundo notabili.

Incensio fit ex spiritu tenuiori, quam ille est quo fit typho: vbi ipsamet typho iam dicit spiritus tenuior, quam ille est quo fait producat: ergo ex typhone incensio tempore generatur. Maior est Arist. & Doctoris sancti. Minor probatur: quia videtur non distinguatur realiter ab exhalatione, quæ intra nubem

fit

fuit clausa: sed factum accidentaliter: ergo cum typho fit ipsamet exhalatio, magis attenuata propter raritates dicitur esse incensio fiat.

43. Secundò arguitur: in nubis exhalatio extrudetur ex nube sub propria forma exhalationis, nisi typho & enephasis: ergo ex vno ipsorum incensio generatur. Antecedens probatur: nam exhalationes, quae intra nubem recluduntur, quando ab ipsa nube expelluntur, sub forma ignis exeunt, ut est fulmen. Consequens est clara, & praecipue de typhonemam ex enepha minime incensio generari potest, cum generari debet ex spiritu venosus, ac esse illud, ex quo fit typhus ergo minime ex enepha generari potest. Antecedens patet, cum in enepha non reperiantur causae attenuantes, quia in typhonem reperiuntur, scilicet motus circularis, oblatio exhalationum, exitus per angulum foramen nubis, & retrocessio propter impedimentum, cum progredi ultra non possint.

43. Tertiò arguitur: exhalationes nonquam incenduntur, nisi nimis attenuentur, & rarefiantur: cum hoc in genere causae materialis dispositiones sunt ad ignis generationem sed in eorum ascensu non acquiritur rarefactio, nec attenuationem sufficientem ad ignitionem: ergo in eam defensus eas accendit. Maior est recepta: Minor probatur: in eorum ascensu motum leuiter proprio calore & Solis cuius motus cum non esse celer & vehemens, non est causa rarefactionis. A. consequentia probatur: nam in eorum defensu mouentur motu violento, & repetuntur: hoc impedimentum ratione cuius celeritudo motu mouentur: & si aliquid dicitur in principio praedictum motum vehementem esse, ac prouide celerem, in fine autem non dico verum esse: atzamen motus vehemens durat in exhalationibus vsque ad terram: nam spatio, quod reuertitur ad motibus vsque ad terram, magis non est respectu imperis, quo exhalationes expelluntur: a frigore nubis propter paritatem & paucitatem eorum, quod patet ex retrocessu ratione impedimenti: hoc autem non accidit enephasi: nam propter nimiam quantitatem exhalationum calorem vehementem deorsum non pelluntur, & quia foramen nubis, per quod exeunt, est amplum, ratione horum non tam velociter, & vehementer mouentur, sicuti typho, ut ait Doctor sanctus in praesenti.

44. Quarto arguitur: mobile, quod consistit figura globosa, facilius medium diuisiua quia minus comprehendit, ergo pluribus vicibus impellitur, & multò ibi acquirit in

quo consistit raritas, siquidem partium diuisio intrinsecè est, vbi videtur primum lib. quartae causa notab. a. in qua partium diuisioe consistit attenuatio, & rarefactio materialiter: sed inter impressiones ignis nulla motus circularis mouetur, sicuti typho ergo illa exhalatio pariter erit, ut incendatur, ac per consequens ex typhonem fit incensio. Antecedens patet, siquidem omnes mouentur motu recto.

Ad argumenta in principio art. postea respondentur, & ad primum patet, quod sic dicendum.

Ad secundum respondetur ex secundo notabili.

Ad tertium respondetur negando figuram globosam minus aptam esse ad motum, vbi patet ex Arist.

Ad quartum respondetur typhonem ab igne, viuicque fuerit, accendi non immediateatione succedit, sed virtutis: nam cum raritas & tenuitas fire ignis dispositiones, non his introductor calor cum quo non potest conferari forma exhalationis, sed corruptiatur, & forma ignis introductor, quo modo hoc fit, iam supra dictum remanet.

ARTICVLVS IV.

Vtrum fulmen apparere possit in aere claro & sereno.

ET videtur primum quod est Auct. a. 46. in horum cap. vi. in fine, vbi ait haec verba: *Et etiam videtur quod fulgura sunt venis accensae, in insulis, quae velocitate motus ventorum, & quod ipsae insulae praedicte ventos, citius videtur mare moueri, cum fulgore, & motu fulmen motu ferri. Sed venti laepe apparent tempore sereno & velociter mouentur, ergo sicuti typho est velocitate motus inflammatur, ita similiter ventus eodem modo inflammari poterit. Praeterea mare mouetur motu forti, vt ait Auct. aliquid cum fulgore, ergo sicuti in mare caudatur fulmen propter motum fortem, ita similiter in aere sereno.*

Secundò arguitur: fulmen non apparet in hyeme, nec in locis frigidis sicuti enephasis, typho, & incensio, vt ait Arist. in praesenti, quia exhalationes extinguuntur a nimio frigore, sed tempus serenum est minus frigidum, ergo fulmen apparere potest in nubibus: minus probatur: nam in tempore sereno praecipue in Vere, & Aestate, & Autumnus magis adest caliditas quam frigiditas, vt experientia docet: & quare magis conferuntur exhalationes quam extinguantur.

Tertiò

48. Tertiò arguitur: licet fulmen non sit cuneus, tamen cuneus ignis fulmen est, sed hunc cuneum ignitum cadere videt Auct. in Corintha die sereno & claro, ergo fulmen cadere potest tempore sereno. Maior habet duas partes. Prima scilicet quod fulmen non est cuneus, iam probata manet lib. antecedenti, quartae a. art. 4. in prima conclusionem. Secunda autem, quod cuneus ignitum sit fulmen, patet: nam cuneus ignis ignis est, & descendit sicuti fulmen, quod etiam ignis est, & cadit de media aetere regione. Ergo si ambo vni sunt, & ignis cadens de media aetere regione est fulmen, cuneus ignis cadens etiam de media aetere regione fulmen est: minorem vbi dicit Auct. ex mente Auctentis in loco citato. Consequens est clara, confirmatur, fulmen consistit obse fulphure, vt iam dictum fuit, nisi lapsus habet praedictum odorem, vt ait ipsemet Auctentis. ergo fuit fulmen.

49. Quarto arguitur: si supposito, secundum quid ad suppositum simpliciter bene inferatur consequentia: sed haec propositio est vera, fulmen micat tempore sereno, ergo fulmen est. Maior est maxima logicalis. Minor probatur, tempore modico sereno reperitur fulgur, vt ceteris aetere frigiditas apparet, sed fulgur est micatio ceteris fulminis, ergo fulmen tali tempore reperitur. minor patet ex praetambulo quaestiois quartae, libri secundi.

50. Pro explicacione illius art. aduertendum est ignem, vt in plumbis locis asserunt est generari in quaque aetere regione, & in quocumque tempore, vt experientia patet. ceterum fulmen non potest generari quia fit ignis extrusus a nube: quae cum ab ea extrudatur necesse est nubem adesse, vt patet ex propositione logicali, proposita in 4. arguimento, v. g. si fulmen extrudatur a nube, ergo nubis est: & si nubis, tempus serenum non est, sed nubifolium: micato autem presentat ab igne, tunc autem a fulmine, vt fulmen est, nec a constitucionem vt consuecit esse, sed vt ignis fuit.

51. Secundò aduertendum est ex Platone in Tymaeo, quod terra hoc modo generatur: ex ipsamet terra eleuantur exhalationes a calore Solis vsque ad media aetere regionem, & cum dependat ad caudam ipsarum a frigiditate mediae regionis, frigidat & sicca resursum, quae dispositiones sunt ad terrae generationem, & cum ratione caliditatis, quae consistant, furiam ascendebant, modo autem rariore frigiditatis, quae modo consistit, deorsum descendunt, & media humiditate terrae conglutinantur & concretescunt, & iterum

Fernandez in lib. Meteor.

fit terra, non alter: ac omnia elementa generantur, siquidem aqua, & aetere vapores viuente ipsamet aqua, vbi ipsamet aetere, & ex exhalationibus terra, & terra viuente quodcuque illorum, & praedicta autem exhalatio torrefacta a calore, modo non fumogenitum, vt ex illa fist aqua, est principium materiae omnium fossibilium: vt ait Arist. & Doctor sanctus capitulo istius libri, efficiens autem calor: nam vt praedictum vbi affirmant, calidum ignis cunctis quod conueniatur ad frigidum, virtute caliditate moderata, continetur motumque quae calor intenditur, & ex defectu huius & motus, creta diuisa minister: ut frigiditate elementorum frigidetur, terra scilicet, & aqua, in quas consistit confirmatio, ut iam supra fit primo fuit dictum: quare cum tempera lib caliditas a frigiditate praedictorum elementorum, minuit adurere principii exhalationes, & sic remanet principii aditum minus principale omnium fossibilium, tam quae in caenis terrae generantur, quam quae in media aetere regione, non mirum me affirmare fossibilia in media aetere regione generari, siquidem Auctentis ait Auct. citatus hoc pronuntiat per haec verba: *Secundum aduertit ex terra istius exhalationis in terra Cassian. & in terra Tartarorum, quod inuenitur in factis, in quibus cadunt ipsa fulmina, corpora similia ferro & aetere, nam si extremum, quod est terra, generatur, vt ait Plato, multo magis fossibilia, quae sunt media illius extremi, & pulueritatis cadant, quando autem non consumitur terra humiditas, quae habet exhalatio, vt continetur, & vincta terra ipsa illam, pulueritatis non cadit: sed concreta ex aduisione conflans odore fuluore: talis autem fuit lapideusque Auctentis videtur contentum in Gerodoto, die claro & sereno: siquidem ad aduertendum exhalationem non esse celeritatem subulsum, nec pluuifium, potius enim hoc tempus impedit exhalationum aduisionem: nam in ipso lapide vix fuerunt alique partes ignis, ratione quarum dicit Auctentis lapidem praedictum ignitum fuisse, in tempore autem nubilo & pluuiofissimo ignis non potuit esse, cum a pluuiofissimo ignis extrinxi debeat.*

Ad argumenta in principio art. postea respondentur, & ad primum dico fulgur non esse fulmen, vt iam dictum remanet: sed micantia causa aetere, quae generari potest ex typhonem, & ex venis ascendebantibus & inflammatis velocitate motus. Ad illud de fulgure in marii fit: dixi ex eleuatione aque, quae cum diaphana fit, & ex reuerberatione

N n ne

ne lucis Solis apparere quendam splendorem valde emittentem.

Ad secundum cum sua confirmatione patet, quid sit dicendum ex secundo notabili.

Ad tertium respondetur concedendo ignem posse generari, & de factis generari in tempore sereno & claro: at tamen non fulmen, siquidem necessarium est, ut sit ignis extrusus à nube, & in hoc, quod est extrudà à nube, consistit ratio formalis fulminis.

53. Fulmenque receptum in corpore diaphragmæ apparet sepe diversis coloribus: nam cum prædictum corpus illuminet, & lumen, ut ait Doctor sanctus Ioh. de sentis & sensibus, lectioe 6. fit abstr. perficiat, habet se ad spectum coloris, & sic comparat ad colorem: & præter alia in hoc consistit comparatio illorum trium refractionum, scilicet eneptha, typhoea, & incensio ad fulmen: nam typhoea accensum illuminat aërem, & cum colorat colore albicante, sicut colorat incensum, ut patet ex eius definitione, extrahitur etiam ex nube, sicuti enephas & typho, & movetur vsque ad hæc inferiora, sicuti illi movetur, & sic ex eadem materia, & in eodem loco ac illi hinc. Modò autem in sequentibus capitulis vsque ad penultimum agit de coloribus apparentibus diversis figuris modificatis: cum, cum casuatur per refractionem luminis à vapore, & primo à illo consistente in nube, vel caligine, quod est halo.

QVÆSTIO II.

De Halo, in quinque articulos divisâ.

Item Iovæ quæ constat Halo, quando apparet est circularis, Ideo Græci dicunt Halo. Latine aërem coronam: cum à nobis videtur, necesse est esse coloratum, non ut ait Arist. lib. 3. Physic. text. 10. color & visibile id est fufus: quare in hac questione agere debemus de causis eius apparitionis, & de causâ eius figuræ, & etiam de causâ coloris, ac tandem de eius descriptione & temporum propogificatione.

ARTICVLVS I.

Vtrum Halo apparat propter refractionem radiorum visulium in vapore humidio.

ET videtur primo, quòd non vapor humidus non est corpus densum. ergo radii corporis luminosi refrangi non possunt in eo. Antecedens probatur vapor humidus si densus est, sic nubes, sed à nube non refranguntur radij, sed reflectuntur: quod patet quando radij redi vltra nubem non pertrahuntur, sed versus corpus luminis reflectuntur, si autem vapor humidus non condensetur, minime radij refrangi possunt: nam factura est ratioe densitatis. ergo Halo apparere non potest propter refractionem radiorum visulium in vapore humidio.

Secundo arguitur: refraçtio provenit ratione resistentiæ, sed radii nulla est resistentia: ergo refrangi non possunt. Maior est vera: nam ex eo quod non vltra procedunt, refranguntur vel reflectebantur, vel vltra non procederet illi propere impedimentum vel contrarium: quod resistit ergo fit fractura ratione resistentiæ. Minor probatur: nam lux non habet contrarium. ergo radij lucidi refrangi non possunt.

Tertio arguitur: omne quod videtur per speculum, videtur per Halo reflexo: & in speculo non refractio sed Halo reflexo: sicuti in speculo ergo apparet per radios reflexos, non factos. Maior probatur: radij in speculo æquales faciunt angulos, idem me vido. in eo ergo per radios reflexos fit visio. minor patet ex Arist. in peripat. cap. 5. ubi ait, quod ad intelligendum quomodo fit Halo, oportet intelligere contentia specula.

Quarto arguitur: in medio uniformi radij luminosi frangi non possunt, quia directè procedunt, sed vapor humidus interpositus inter astrum, & visum est uniformis. ergo Halo non apparet propter refractionem radiorum visulium in vapore humidio. Maior patet experientia de corporibus luminosis transmittentibus suos radios per fenestras & foramina, cum secundum rectas lineas in quantum transmittuntur, quòd si paries in quem terminantur radij non uniformes, essent corpora luminosa, non secundum rectas lineas, sed secundum refraçtas per fenestras & orificia, transmittentur suum lumen. Minor probatur vapor humidus est homogeneus, ergo uniformis. Consequentiæ est clara.

Quinto arguitur: radij visuales non possunt,

sunt frangi nisi in medio denso: sed vapor densus non potest quæ deorsum deforadat. ergo cum non reperitur corpus in quo frangantur radij visuales vel non fiet halo, vel aliter fit ac ex refractione prædictorum radiorum in vapore. Minor in qua fit difficultas probatur: vapor densus quærat, sed illud quod est græve supra aërem levitatis non potest ergo defendere debet levitatem. Minor probatur: in corpore denso minas de partibus elementis levis reperitur. ergo magis de partibus elementis grauis.

60. Sexto arguitur: nebula est vapor humidus ergo quando reperitur, debet halo apparere quod est falsum, ut patet experientia.

Septimo arguitur: radij perpendicularis refrangi nullo modo potest. ergo non radij perpendicularis patet: nam obliquus & perpendicularis sunt eiusdem rationis, & procedunt ab uno corpore luminoso, & quidquid uni convenit, alijs convenire debet. Antecedens probatur: nam radij perpendicularis æqualiter respicit superficiem super quam cadit: quare non est maior ratio, ut refrangatur potius ab una parte quam ab alia vnde reflecti potest.

Octavo arguitur: radij frangi dicitur quando causæ angulum in puncto causantur, sed radij obliqui cum non possunt causari, ergo non fit fractio radiorum. Maior est propoçio Mathematica. minor probatur: radij obliqui recti & perpendiculariter sunt respectu puncti supra quem feruntur, ergo si radij perpendicularis non franguntur, quia fortissimum est ista similitudo radij obliqui sua fortitudine cum non possunt causari, cum radij obliqui sint recti respectu puncti, versus quem redit ferant, eodem modo angulum minime poterunt causare. Vult dicere argumentum quod omnes radij sunt recti, & nulli sunt obliqui.

61. Nono arguitur: radij visuales non possunt frangi ergo halo non apparet ex eo quod radij visuales franguntur in vapore humidio. Consequentiæ est bona, ut de se patet. Antecedens probatur: si frangi radij franguntur, sequenter nullam rem apparet posse in suo loco, nec ubi eadem consistat, cum illud quod apparet melius fractione apparet aliud & alibi quam sit, ut patet experientia in baculo posito secundum medietatem, in aqua, qui fractus apparet cum et verò integer sit, & etiam apparet in alio loco in quo prius fuerat positus.

62. Decimo arguitur: accidens migrare non potest de subiecto in subiectum: sed si radij franguntur, esse migratio accidentium ergo frangi non possunt. Maior est propoçio à Philosophis recepta, & cum tenet Aristot. 7.

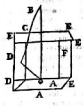
Præmissa in lib. Meteor.

Metaphys. textu 9. Et etiam probatur ratioe nam iam accidens esset sine subiecto, quod naturaliter est impossibile. Minor probatur: nam radius visualis est accidens. Si ergo frangitur, esse primo in subiecto, versus quæ ferit, & in alio subiecto et occurrentes quod si hoc non effectum, erit fractio.

Pro explanatione istius articuli primo adducendum est quòd halo est ille circulus qui apparet in Luna, Sole, & aliquibus astris ad modum orbis, sicut à Iasius corona dicitur, & non potest apparere nisi radij visuales frangantur in superficie vaporis aliquantum humidum & condensati, ut in ære aliquantum itaerum condensato: ut hoc magis intelligatur, sciendum est radios visuales frangi posse, obliqui, recti, & reflecti: radios reflecti nihil aliud est, quam angulum occurrentis aliquo modo densum cum ratione densitatis non possit vltra procedere, verumtamen versus eandem partem, ubi incidentibus secundum lineam aëriæ, & tamen reflexo autem si quidocurrunt medio denso & perficiunt, per quod incidit, & non possunt vltra procedere, reflectuntur in seipsos aut in partem contrariam, ut quando radii lucis occurrunt superficie, quia vltra procedere non possunt, reflectuntur in se: si perpendicularis fuerit, & si collateralis in partem contrariam, frangi autem radij dicuntur quando ratione medijs non impeditur totaliter vltimus procedere, imò procedunt vsque ad visum, sed rectè quæ recedant perpendiculariter vsque nec per lineam rectam verumtamen in se, nec in partem contrariam, sed desiliunt, & per omnes extremitates diffusivuntur, ut quando densitas politus in fundo, futeclat aqua plene ab omni distantia, videtur quòd illa nuda non fuerit aqua, minime videtur potest à tanta distantia in experientia docet: & etiam patet de baculo secundum medietatem intra aqua qui fractus apparet cum verò integer sit: refrangi demque dicuntur quando radij postquam desiliunt, & per extremitates diffusi fuerunt in prædictis extremitatibus resistentiam inveniunt, iternum ad punctum à quo torquetur, resiliunt.

Sed contra istam doctrinam est argumens. 64. tum visio solim fit secundum reditorem, reflexionem, & refractionem: ergo soliam radij reperitur recti, reflecti, & fracti, & minime reperitur refracti. Antecedens est maxima perficienda, & patet ratione: siquidem visio redit illa, quia obiectum autem me video, ut quando video hæc litteras: visio reflexa est, quæ ego me video in speculo, aut Solem vel Lunam in aqua: visio denique fracta est, quæ video obiectum per radium fractum, ut patet de visione ha-

cali in aqua, & de denario in foetella aqua plena, qui multiplicat radios fractos per sublimationem aquae vaporis ad extremitates. Consequenter patet i quia visio solium correspondet illis radiis, vnde, vt patet, haec figura.

Siquidem denarius videtur per radios rectos, reflexos & fractos: nam videtur totum, quando videtur fundus foveae per radium rectum, scilicet *AE*, vt patet ad *A*, videtur fracto, quando videtur per tantam distantiam foveae, vt per quam non videtur tota aqua, videtur aut refracti, cum apparet denarius sub maiori quantitate, quam si videtur sine aqua, vt patet: nam per partem dexteram aquae superficies aquae distans imaginatur, scilicet *CG*, *DD*, per partem autem sinistram imaginatur alia superficies aquae etiam distans, scilicet *EE*, & *FF*, quare *A*, denario multiplicatur radij alij, qui cum debiliores sunt, non possunt extendi secundum ineam rectam, & sic necesse est, vt reflectantur a superficie dextra, & sinistra vsque ad oculos *B*, tunc illi simili cum radio recto, necesse est, vt representent denarium maiorem, quam fit. Respondetur ad obediens argumentum. Cartum, licet fractio & refractio sint idem, ponitur autem refractio, vt quid distinetur a fractione, vt melius intelligatur vestras istius articuli.

65. Secundo arguitur aduersus praedictum notabile: fractio est motus localis corpori, quod frangitur, cum medijs fractione distans: sed radij visuales non sunt corpora: ergo affirmare illos frangi chimericum est. Minor probatur: nam si corpora essent, vel esset penetratio dimensionum, vel duo corpora simul essent in vno, & eodem loco. Respondetur cum Doctore sancto in presenti, quod fractio (id est dicendum de reflexione) sumitur pro alteratione: siquidem illud frangi dicitur, quando in alterando decidit a rectitudine ad latera, scilicet secundum aliquam angulum, hoc est radius procedens a visibili, & hoc est, quod frangitur obiectum, radius autem foras iterat frangitur: per radios autem intelligere debemus spectem rei visae, vt illud, quo videmus tem

visum in aere, vnde Doctus sanctus est, in qualibet fractione reperitur error, obiectum scilicet, quod imprimit similitudinem suam per seipsum; quae habet rationem refracti, subiectum, quod determinat actionem praedicti obiecti, recipiendo eius similitudinem, quod habet rationem frangentis: & demum visus, qui habet rationem eius, ad quod fit fractio idem dicitur error, id est de reflexione, nam hoc valet, vbi non est refractio, sicut reflexio, non autem est contra sed si quaeratur a qua causa interfecta pronem, vt radius rectus, vel perpendicularis non frangitur, sed solum reflectitur, obliqui autem franguntur: dico hoc proacne ex eo quod radius perpendicularis causet super aliquam superficiem causat angulum aequalem ex utroque latere, id est per medium rati trahit directo, quod idem dicitur foveae, reflectitur in seipsum; & obliquus autem non causat angulum aequalem, cum ex vno latere maiorem causet, quam ex alio, & sic confositate reflectitur in seipsum, quoniam fuerit perpendicularis, alio frangitur, quae doctina magis patet quaerente de triade.

Secundo aduertendum est ex eodem Doctore sancto, quod a corporibus grossis & perspicuis habentibus planam & lenem superficiem radios relecti & frangi, vt patet in speculis, & in aqua in qua etiam non videmus, & etiam in aere condensato i quare necesse est media esse diuersa in dextrate, & in superficiebus, debentque etiam esse diuorsum, vt patet de aqua & aere, in quo, & per quod videmus nostram effigiem: si diuorsum non fuerit, sufficit, quod si sine diuersa in raritate & densitate in puncto, vbi fit fractio, quod si radius exit ad medio densiori, ab aqua scilicet, & ad medium rariu trahitur, vt ad aetrem, frangitur ad medium rectum & perpendiculariorem autem est contra exeat a medio raro, vt ab aere, & ad medium densum transeat, scilicet ad aquam, frangitur a radio perpendiculari & recto, quae doctrina falsa apparet: nam fractio necesse est, vt fiat motus expansionis radiorum, quae in medio raro non potest fieri: sed in densio, cum dicit Doctus sanctus, quod fieri debet a corporibus grossis, & perspicuis planam & lenem superficiem habentibus. Respondetur ex eodem Doctore sancto radios refrangi propter occursum altius medijs, & cum non impediatur rotatur vltierius procedent ad visum, vt iam didimus est, quia recedit a perpendiculari, ad hoc sufficit medium non totaliter densius: sed aliquam densius, vt sunt vapores humidij, qui propter frigiditatem medijs aetris regio-

nis aliquam densius inrastratur, vt sufficit radius visualis frangi, & ipsemet autem inrastratur, vt in ipso radio frangatur, & faciem representent, vt patet de illo, qui videt faciem suam in aere ante se propter visum debilitatem, & aetris grossitatem causatam a frigiditate, ratione cuius terminabit in illo visum, quod in habentibus oculis robustis terminare non potest, vt recitat Auer in presenti, cap. i. simonij de mundo, vbi ait Arist. hoc affirmare, & certum est hoc affirmare de Anephoris, & quomodo Doctus sanctus admittit dictam Arist. aliter explicat eum.

66. Tertio aduertendum est vaporem eleuatum a terra vsque ad medium aetris regionem propter eius frigiditatem sub aliquo alio luminoso in eis inrastrari, & cum a praedicto alio exeat radij inter quos primum locum resinet rectus & perpendicularis, qui cum fit omnino fortissimus, ferit vaporem recto rariorem, ratione cuius facit planam superficiem, quae visus propter impositionem eius radij autem collateralis, cum fortissimus non sint frangitur in ipso medio iam supra dicto, & licet nimis dilata ab altero, videtur esse simul cum eis: nam vt ait Doctus, corpus remotum visum per medium distans a visu, tunc obiectum videtur esse simul cum medio, quia visus propter distantiam sibi improprietatem non diuidit remotionem vnus ab alio, vt ratione de cometis dixi: pari etiam ratione corpus sphaericum a remotis visum ferunt apparet planam superficiem, quae visus propter impositionem distantiam non diuidit distantiam, nec figuram, nec maximum eius circulum.

Conclusio.

67. Hilo apparet propter refractionem radiorum visualium in vapore humido. Conclusio est Arist. in presenti per haec verba: *si fit ignis aspectus refractio, cum vaporibus aere in nubem conuertitur, demum conspiciuntur aquantibus, ac partibus conuulsi exigit.* Est etiam Doctus sancti lectio: *si vbi haec doctrina adducit quae halo apparet, vt fractioe vltis existimatio dicitur, vel aere, id est Pluuijs habet declaratur, quando se habent vapor huiusmodi, a quo fit refractio, & dicit, quod refractio visus in apparitionibus halo fit a vapore, vel aere, id est, ac non vaporis ingrossato a frigiditate in nubem tenebrarum & regularium partium: haec Doctus sanctus, modo probatur rationibus deductis ex ista doctrina.*

68. Prima: vbi reperitur duo corpora dif-

ferentia, vnus grossius, & alterum rariorem, constantiam planam, & tertia superficie, ibi fit refractio radiorum visualium: sed quando fit haec rarefactio lucis alius aliter, in illo causat figuram circulearem: ergo esse ille circulus fit halo, apparet ex refractio: nam radius visualium in vapore humido: Maior patet experientia, & ratioibus in notabilibus positus, & etiam probatur ratione: nam radiorum refractio nihil aliud est, quam quando tactore medijs grossi non impedit totaliter vltierius procedente: tunc necesse est eum vltierius non procedat, quod per lineam curuam dilatat, & distendat per extremitates ipsius corporis: sed hoc fit ratione corporis grossi habentis superficiem tertiam & planam: siquidem per illud corpus impeditur vltierius procedente: ergo vapor ingrossatus a frigiditate mediae regionis aetris, cum medium fit inter aetrem & aquam, confabie ibi superficie planam & tertia, & sic ibi fit refractio radiorum visualium. Minor principalis argumentum praeterquam, quod dicitur in articulo sequenti, probatur etiam: nam quando fit refractio radiorum visualium alius aliter super planam superficiem tunc radij obliqui incidentes aequaliter a perpendiculari radio distantes, sunt aequo longi, vt aequales: sed hoc causat figuram circulearem: ergo quando fit refractio lucis alius aliter supra corpus habentibus planam & tertiam superficiem, figuram circulearem causat: debet. Maior patet: nam si aequales non fuerint praedicti radio, aliusque longioribus, & si aequales non essent necesse est, sed si essent, halo apparet in figura lineae rectae, quod est contra experientiam: ergo aequo longi, vt aequales debent esse. Minor patet ex probatione Maioris: nam halo non apparet in figura circulearem secundum lineam rectam. Consequenter patet: nam cum principalibus argumentis patet: nam cum praedictus circulus fit halo, non est a quo possit apparere in ista figura, nisi ex fractioe radiorum visualium in vapore humido.

Secundo arguitur: vapor in quo franguntur radij, vbi halo apparet, est in medio calidior, quam in extremitatibus: ergo ibi etiam est rariorem, quam in extremitatibus: sed radius perpendicularis, cum fortis fit, diffundit debet medietate vaporis ergo dilatabitur circulariter rarefaciendo de calore luminis. Antecedens patet: nam cum vapor ingrossatur a frigiditate mediae regionis aetris, magis ingrossatur, vbi minor resistentia reperitur: sed in extremitatibus est minor resistentia, cum ibi reperitur minus de eius corpulentia, & de vaporibus ergo in medio calidior erit, & per consequens

ratione. Minor probatur: in medio reperitur minor refleitiva, & agens est forte, sicque radii perpendicularis: ergo ibi diffipat magis. Consequens est clara, & probatur experientia: nam quando pluvii incipit in aliquod fagnum, & ratione motus lapidis caustor circulus circa circulum amplius de se.

70. Tercio arguitur: aliquando propter visum debilitatem apparet halo refrendo lucernam ex humiditate vaporata, & rotunda frax circa partes oculi, in quibus lunam recipitur: sed hoc propter propter refractionem radiorum visualium in humiditate: ergo halo prope Lunam, vel astrum lucidum simili modo apparet. Maior est Autenno sen. 3. tertii, trad. 4. cap. 5. vii. addit: pro signo debilitatis visus apparitionem halo est etiam & 3. Genitlis in expositione, & Ralis quam in 3. contrarietis, cap. 4. & etiam patet: nam argi intra oculum videt nebulam, & prope lucernam incipit halo. Minor probatur: nam visio fit in frax naturali secundum radium refrendum, ideo alio obiectum non percipit: ergo in situ morbofo percipit, est, quia visus non per radium refrendum reflexum: sed per refrendum videt. Consequens est clara, cum visio non fiat nisi secundum radium refrendum reflexum, & fraxum, & cum halo non fit per reflexum, nec per refrendum, fieri debet similiter, ac fit in hit, qui debili visus laborant. Et confirmatur: quibus reperitur in oculis, ut refrendi fiat per multiplicationem radiorum: locis visque ad medium densum & perspicuum in predicto medio frangi debent. Antecedens iam fuit dictum, quia cum fit fortissimum, & et aequalis angulos cruste, frangi non potest. Consequens probatur: nam si frangeretur, apparet solem lux intensa, vel remissa, si non reperiret vilius corpus densum, & perspicuum positum intra astrum & visum illa, si predicto corpus reperitur, vel in non apparet color, & non figura, cum prohibet sine radiis venire ad nostrum visum.

71. Quinto arguitur per experientiam quod quotidie videmus: nam si accipiat vitrum

aquæ plenum, & terreo lucerna apponatur, halo apparet quod cum non fiat per radium refrendum, nec reflexum per refrendum fieri debet, & quod hoc fiet verum patet: nam ex lucerna patet radium refrendum, incidunt radii obliqui in superficie vitri, ergo cum refrendo frangi non possit necesse est obliquos frangi.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur: & ad primum: vaporem in quo halo apparet, condensatum esse, ac non in eodem: consentium: nam bene potest in contrariis a frigidaque medie regionis, sine eo quod in nubem conaeratur, & tunc perspicuitate constat quæ necessaria est ad apparitionem halo.

Ad secundum patet ex ratione secundum argumentum positi contra primam notabile, & etiam patet per verendum conclusioem articuli in 1. lib. positi: verum motus calorem causet, quæ astra lucem cum causare eo modo quo motus causet.

Ad tertium argumentum respondetur: quod non, quia Arist. dicit, necesse est intelligere continua specula ad intelligendum quomodo fiat halo, ipse videt halo fieri per reflexionem, sed intelligendum est quod est necessarium cognoscere quomodo fiat reflexio in speculis, ut cognoscatur quomodo fiat refraçtio in corporibus grossis perspicuitate confusissimis: nam si illud non cognoscatur, minime hoc cognosci potest: vel respondetur quod per continua specula legi debet communia specula: quæ sunt omnia corpora densa & perspicua, in quibus fit reflexio & refraçtio: vel intelligendum est Aristoteles, per continua specula voluisse dicere parva specula: nam vapores qui ratione frigiditatis medie regionis ingrossantur, sunt vel parva generaliter perspicua: secundum sensum indubitabilem, quæ sunt parva specula, in quibus tantum apparet corpus obedi, & non figura doctina est Doctois sancti in præfati.

Ad quartum argumentum respondetur, quod licet medium in quo fit frax homogeneum fit, sufficit quod in puncto ubi fit fraxio, quod fit diversum in raritate & densitate, vt in 1. a. nobis fuit dictum.

Ad quintum respondetur, & ad minorem, in qua est difficultas dico quod sicuti nubes que fit ex vapore denso, non grauitur, nec deorsum descendit, quia adhuc retinet naturam medium inter aërem & aquam, & magis ad aërem inclinat quam ad aquam, ita similiter vapor, licet sit densus, & adhuc in nubem non conaerit, grauitate minime potest.

Ad sextum argumentum respondetur, 78. nebulam

perspicuitate non consistere, quæ necessaria est, vt radij refringantur, quod si consistere, vt aliquando perspicua videtur, tunc halo apparet, vt patet experientia. Secundo respondetur, vt patet in radij refringuntur, vt halo apparet, vniuersum aërem non debet occupare, sed solum partem illam, quæ est sub aëre, & in optime ait Doctois sanctus in præfati, lectioe 3. in medio debet existere caligo, vt fraxio fiat inter visum nostrum & Solem, vel Lunam, & necesse est, vt aërum videatur per predictam caliginem, propter quam videtur in ea superficie cum ipsa, hinc Doctois sanctus, quæ ex Arist. desumpta fit.

79. Ad septimum patet, quod fit descendit ex nobilibus primo, & præcipue est vitium estis verus.

80. Ad octauum argumentum licet etiam patet ex eodem notabile, respondetur negaduo radiis collaterales esse refrendos, cum per lineas rectas ad obiectum non permeant, & aequalis angulos causare non possunt: quare angulus refraçtionis est minor, ac est angulus perpendicularis, & aliquando maior potest esse.

81. Ad nonum argumentum respondetur concedendo, quod quando radii franguntur, non videtur obiectum in eodem loco, vt dicunt experientia, & fit halo, qui videtur ab ære, qui debili visus laborat, apparet prope lucernam, cum non vera non fit nisi intra oculum, & halo, qui prope Lunam videtur, apparet coniugens cum illa, & vna vere nimis distat ab illa, & sic de singulis. Cæterum, quid ad rem, vt radij frangantur, vel non, vt obiectum apparet in vno, vel in alio loco, non autem propter hoc halo apparet aliter, ac est explicatum.

82. Ad vltimum argumentum respondetur negaduo, quod ex refraçtione magis accidens de subiecto in subiectum: nam si medium fuerit multiplex, & tunc species multæ erit, cum productur diuæse in aëre, ac est illa, quæ producta fuerit aqua: nam prima productio est ab obiecto, postea autem est quarundam ab aliis: doctina est Doctois sancti q. 8. de malo, art. 1. ad 7. nam omnes species visus obiecti sunt: obiectum rationis: ergo eiusdem virtutis.

ARTICVLVS II.

Utrum halo apparet debeat in figura circulari?

83. Et videtur quod non primo. Iis non apparet in figura circulari: ergo nec ha-

lo. Antecedens patet experientia, cum ponitur apparet in figura femicirculari. Consequens probatur: causa Iridis & halo est eadem, vt docet Arist. in præfati: ergo si ab vna causa visus effectus producitur femicircularis, alius femicircularis etiam erit ergo halo in figura circulari apparet non debet.

Secundo arguitur: halo aliquando est figuratum pluvie, aliquando femicircularis, & denique aliquando ventorum, & hoc vltimum fit, quando halo dissipatur, & frangitur in vna parte, & non aliud per illam partem, per quam dissipatur & frangitur, necesse est circulus conuenit: ergo potius femicircularis tunc apparet. Maior & Minor fuit Arist. in præfati & Doctois sancti, & etiam patet in articulo de significacionibus halo. Consequens patet: nam si conuenit secundum vnam partem, & secundum aliam remanet, desinit circulus plenus, & fit semipletus.

Tercio arguitur: contra est figura plana vni lineæ: cuius est: sed linea latitudine non consistit: ergo halo cum ea consistit, non apparet debet in figura circulari. Maior est Euclidis elemento primo, folio apud me tertium: ad illam, vt ipse ait, ad vno aliquo ex punctis, que intra ipsam funt, omnes lineæ recte procedentes sunt aequalis. Maior est etiam Euclidis eodem elemento in principio, vbi desinitur inquam, ac esse longiorum: vbi desinitur latitudine. Consequens probatur: nam halo consistit latitudine & profunditate, vt patet experientia.

Quarto arguitur: si radij non reperitur vniuersum, non fit figura circularis: ergo cum punctum, in quo radij reperitur, heterogeneum sit raritate & densitate, vniuersum radij recipi non poterit. Antecedens probatur: nam tunc radij sphaerici franguntur poterit, cum diuersimode franguntur in densitate, ac in raritate, siquid magis extenditur de vno latere, quam de alio. Consequens patet notabile sequendo articuli antecedentem, & in responsione ad quartum argumentum.

Quinto arguitur: figura circularis in halo debet fieri vel propter corpus laminosum sphaericum, vel propter vaporem, in quo radij prædicti corporis franguntur: sed à nullo horum: ergo halo figura circulari non debet consistere. Maior est clara, siquidem à nulla alia causa potest fieri halo, quam ab illis. Minor quoad primam partem probatur experientia: nam halo, vt in probatione Conclusioem articuli antecedentes dixi, fit prope lucernam, quæ flamma oblonga consistit: & etiam fit in Luna semiplena, quæ tunc non consistit

constat figura circulari. Quoad secundam partem etiam probatur: ut nam vapor, in quo radii sanguineus, est quasi nubes, sed nulla nubes est rotunda, ut patet: siquidem alii radii sunt oblongi, alii secundum aliquas partes sunt eminentiores, sunt & secundum alias decliviores, & secundum alias sunt densi, ut ad sensum patet.

88. Pro explanatione illius articuli primo addendum est ex Euclide elemento primo, ubi circulum qui definitur: *esse figuram planam sub hinc contenta, quam vocantur circumferentiam, ad quam ab uno aliquo ex punctis, qui intra ipsam sunt, omnes linee recte procedentes intra ipsam sunt aequales*. Et respicitur Audo ait: si punctum aliquo intra circulum firmatur, & ab eo puncto ad circulum ducantur plures quam duo recte aequales, patet illud assumptum centrum est circuli.

89. Secundo addendum est, quod ut halo fiat, necesse est vaporem rotundum, & aliquantum crassum & perspicuum esse interpositum inter visum nostrum & alium locum, aliis radiis refrangitur poterunt, quod si refrangantur, non poterunt pervenire usque ad nostrum visum refracti sed oblique, cum ipsi radii feriant vaporem magis ex vno latere, quam ex aliocivno sequitur, quod ex eadem distantia ad diametrum pertracta de corpore lato ad visum non fiat refrausio ex utroque lateri etiam ratione nec sit aequaliter refractus usque ad nostrum visum, cum aequalis anguli minimi causentur ex radio incidens & reflectens.

90. Tertio addendum est, quod licet in articulo precedenti dictum sit, quid sit radium recte tendere, reflectere, & refrangi, nihilominus tamen sciendum etiam est, quid sit vnumquodque horum, ut recte feratur, quid sit radius incidens, & angulus incidens, & angulus reflexus: & quae radius incidens sit, qui protrahitur à corpore, ut radiatio est superficem corporis reflectens: reflexus autem est ille, qui multiplicatur à superficie corporis reflectentis ad locum, in quo terminatur: quare in reflexione duo anguli debent reperiri, angulus scilicet incidens, & angulus reflexus. Secundo & vniuersique debet esse maior recte: angulus incidens est, qui in radio incidente continetur,

& superficie corporis reflectentis: si modo modus angulus reflexus est ille, qui continetur in ipso radio reflexionis, & etiam in superficie corporis reflectentis, quod manifeste patet in proposita figura.

Conclusio.

Halo consistit debet figura circulari. 91. Conclusio haec est Arist. & Doctoris Arist. in praefati, & patet experientia, & probatur primo ratione elementis sancti Doctoris, qui est talis. Omne agens naturale imprimit similitudinem in passum secundum esse perfectum, nisi impediatur: cum igitur spiritus sit circularis figurae, eius similitudinem imperfectam relinquit tum in caligine, tum etiam in oculo: quare halo figura circularis erit. Sed contra istam doctrinam Doctoris sancti militat vniuersum argumentum in principio articuli possum, scilicet quod vapor non consistit, sed oblongus, videtur halo, & etiam apparet in Luna semper. Respondeo doctrinam Angelici Doctoris veritatem esse halo autem, qui apparet in Luna semper, potest et in repositione vltimi argumenti: attamen de illo, qui apparet prope lucernam dico ignem accensum, qui apud nos est, figura pyramidalis consistens cum materia, in qua sit accessus, diffusio sit siquidem reperitur partes crassae in parte inferiori flammae, & leuiores in parte superiori, & inter has alia sunt leuiores, qui in modum pyramidis sursum moventur, & seruant hanc figuram: ideo ignis in praedicta materia accensus eandem figuram habere debet: praedicta autem figura corporum lucidorum in corpus crassum, & perspicuum figuram circulearem causat, ut ait Albertus Magnus lib. I. Meteororum, cap. 4. in repositione ad vltimum argumentum, ubi addit hanc figuram ad istam doctrinam facilitandam, ut ipsemet ait, cum demonstrari non possit sine scientia perspicuum.

Sit ergo luminare à cuius puncto A, exit pyramis cuius basis est superficies luminis continui, scilicet A, B, C, D, E, & diameter A, F, visibile autem eo, quod diffunditur in eo lumen, & in substantia densiori, quous sit aer, circularis est G, H, I, ut patet in figura proposita. EA autem considerandum, quod infiniti

infiniti radij egressentes à luminari circa diametrum perficiunt vnum corporale lumen, quod sit figura pyramis: est vtrum notandum, quod quocumque B, C, D, E, inter prope videm, superius quem erigat pyramis: & similiter circulus G, H, I, K, imaginari debet, quod genere à lineis super primam, quod imaginatur iacere in terra, quia talis est illuminatio vaporis in aere: ut palestre sanctissimi praetoribus hoc explicat istis verbis: *Visibile producti radius fons pyramidaliter, cuius pyramidis basis est in ipso obiecto, cuius vero pyramidis terminatur ad visum, si radij sunt recti, vel si sunt reflecti, visum est in puncto reflectivum, licet sit magis obliquus, in fine autem pyramidis figuram apparentem figura simili obiecto, sicut experientia testatur*. Hae Doctor loquitur.

92. Secundo probatur ratione optica, quae est talis: sit igitur visus locum in loco inferiori, alium autem locum sit in caelo, & inter visum & alium interponatur vapor concretus, non adhuc in nubem conuersus: tunc si omnes linee rectae ab A, alpheo nostro ad B, alium locum, & quae rectae visuales referuntur, sunt aequales huiusmodi linee, visus inuenitur, licet Assuetudinem hanc tres, qui sufficientes sunt ad hanc opticam demonstrationem doceant. Ducatur propterea linea recta ab A, aspectu nostro ad vaporem concretam in punctum C, & ex hinc reflectatur in B, alium locum, & ex hinc reflectatur ad alium. Denique ducatur tertia linea ad punctum F, & ex hinc reflectatur in alium: hae tres linee rectae sunt inter se aequales: materia siquidem inferiorior à puncto A, ad tria puncta reflexionis, & inter C, D, E, sunt aequales: deinde linee à superficie tribus punctis reflexionis usque ad alium quantum longiores sunt inferioribus, & sunt etiam inter se aequales. Rursus ducatur linea recta media inter has tres linee reflexas à puncto A, in punctum B, hae facient tria angula aequalia, & similia: siquidem habent bium, nempe lineam mediam, & eadem latera. Denique ducantur tres lineae transfuerit à punctis reflexionis ad mediam lineam, & ibi coniungantur in eodem puncto: hae tres lineae sunt etiam aequales: cum quia inaequalibus triangulis ducitur ex angulo ad bium, quia non potest esse linea media ad aequales angulos in eodem puncto: unde habent eandem superficiem, ut patet ex Euclide 11. elemento. propositio 9. si quare linea, quae ambie has tres linee, circularis debet esse, cum ei conueniat proprietas circuli, videlicet esse figuram planam vni linea con-

ferendam in lib. Meteor.

stantem, ad quam ab vno aliquo ex punctis, quae intra ipsam sunt, omnes linee rectae procedentes inter se sunt aequales, quia contenta est figura plana, vocantur perfectus circumferentiam: tunc est linea haec, qui circumferentia dicitur, est halo: ergo halo consistit debet figura circulari: demonstratio haec perfectissima patet in hac figura.

obiculariter est causa, ut halo (cum hoc modo fiat) figura circulari consistit: ergo praedicta apparet debet.

Confirmatur experientia positum in probatione Conclouit: autem antecedentiam si flagis perpendiculariter prouiciatur in laeum, apparent inundationes circulares, parique ratione fit halo.

Ad argumenta in principio articuli posita respondetur, & ad primum respondetur dupliciter. Primo, quod Arist. non vult affirmare, quod halo & halo habuit vnum & eundem modum generationis: nam si hoc viderem, concluderet argumentum, si vel vult, quod licet hinc sit efficiens per radios procedentes à corpore luminoso: si formalis halo: & tunc fit materialiter à vapore recto, & tunc & perspicuo, eodem modo halo habet praedictam causam materia-

lem,

lent, non autem formalem: cum diversis forma resoluit per refractum radiorum, & resultat per ipsum radiorum. Secundo modo esse femisiculum in rei veritate: sed plenum, quod ab nobis non videtur, vel calis, est, quia fiamas & flamas in superficie teret: at si elevatis effemus, certe nobis appareret, vt re vera est, scilicet in circulo plenus. Hec autem opinio enodabitur in sua questione.

95. Ad secundum argumentum respondetur concedendo, quod quatuor halo progrossa venos, distigant inquit secundum vnam partem, & remaneat secundum aliam. Ceterum hoc est quod sensum: nam in rei veritate circulus figuram continet, & hoc patet, cum videamus tunc partem aliquam vapores raram, & aliam magis densam, & visque evanescat halo, figuram circulem non amittit.

96. Ad tertium argumentum respondetur concedendo halo consistit latitudine & profunditate. Ceterum non propter hoc dicitur esse figuram circulem, non autem Mathematicam, videlicet quod linea practica indistincta sit secundum latitudinem & profunditatem: sed cum istis figurae obscurati halo consistat: at figura illius circulem est.

97. Ad quartum argumentum ferè respondetur sicuti responsum fuit ad secundum, quare punctum in quo radii franguntur, licet eterogeneum sit in raritate & densitate, non propter hoc desinit esse circulum, nam practica eterogenea non impedit, quod radii vniuersim referantur ad circulum causandam, quod autem insipidi est eterogeneitas secundum nimiam crassitatem propter quam nulla perspicuitas insensit, & etiam secundum nimiam raritatem propter quam radii frangi nullo modo possint: sed libera possunt transire vltra ad aspectum nostrum: in his autem casibus non apparet halo: siquidem desinant conditiones ad eius generationem.

98. Ad quintum argumentum quoad apparitionem halo prope lucernam iam in probationibus Conclusiois facte dictum: quod autem ad eius apparitionem prope Lunam semplemam dico in magno circulo Lunam defectus rotunditatis ferè non notantur: tunc notatur in paruo circulo, quod autem circulus non causatur propter vapores rotunditatem, est simplicissimam vapor cum medietate intereas & aquam, & participet de illis in qualitate de prima, secunda, & tertia specie, etiam debet participare de qualitate in quarta: at cum elementa consistent figura circulem, vapor etiam con-

stare debet: nam non est maior ratio, quare participet vapor de tribus speciebus, & non de vltima. Præterea etiam clauditur intra causam superficiem ignis & sapia conuexa, quæ atq; autem erit æquidem figuræ, quod patet: siquidem locus æteris sine illa duæ superficies: quod ignis & aqua illæ figuræ circulem, etiam patet: nam ignis clausus est in orbe Lunæ, aquarum in globo terre, recipientur autem atq; intra prædictas illas superficies, & vt ait Aristoteles de celo, cap. 4. *Est que in rotunda appare continetur, ac tangit, rotunda esse causa, necessit. eff.* Ceterum, cum vapor accedat ad naturam ætheris, & sit ille figuræ circulem, etiam vapor etiam circulem figuræ, & ad hoc necesse est vaporem continuum esse, vt patet in aqua, in qua propter eius continuitatem fit refractio, quod si discontinuus fuerit, radii refrangi non poterunt: potest etiam esse discontinuus taliter, quod ex illo fiat vna sphaerica figura.

ARTICVLVS III.

Vtrum halo consistat colore albo?

ET videtur quod non primo ex Arist. in 99. presentis, vbi ait: *inustantibus his nigra conuexa peripheria, quæ propter illius albedinem videtur esse nigra, ergo ex mente Arist. halo nigrus, & non albo consistat colore, & cum color fuitis reflectit ex illis, potius fisco consistat nec valet, si dicas cum Doctore sancto, quod in peripheria remittit ipsius halo, scilicet in circumferentia, apparet maior nigredine tunc propter minus lumen ibi existentem, tunc etiam propter maiorem albedinem alterius partis, quia opposita iuxta opposita magis videtur:* hæc Doctores sanctus. Contra: nam sphaera Sanctus de veritate, quæ lib. 1. art. 4. ad 4. ait albedinem non esse mensuram colorum, & ait, quod per speciem albedinis non potest haberi propria cognitio de quolibet alio colore, & vt ipsimet affirmat, in specie albedinis non est totum, quod in aliis coloribus insensit, propter quod alij colores non sunt in albedine, vt in causa: ergo niger color, qui in halo reperitur, non insensit propter maiorem albedinem alterius partis, ac per consequens halo colore fisco consistat.

Secundo arguitur: in quocunque alio reperitur halo, debet apparere color niger, vel citrinus: ergo non albo. Antecedens probatur: nam si per Solem apparet

ex

ex vehementia radiorum: potius videbitur rubro, vt patet tempore magistano, in quo aut ratione figurarum incretasæ, & radiorum vehementer nigros apparet: si autem apparet prope Lunam ex debilitate radiorum, & citius apparet: desiquit prope albidum albidum ex maiori debilitate radiorum, & nullo densitate vaporem nullus coloris apparet: quod si dicitur vaporem conuexa maiori densitate ex defectu caloris, quia à prædicto alio non potest causari. Contra: nam propter debilitatem radiorum & maiorem densitate vaporem nullo modo illuminabitur: quare apparet coloris nigri.

101. Tertio arguitur: ignis tribuit Arist. colorem album & plenum: tamen si halo non reperitur ignis, ergo halo colore albo consistat non potest. Major patet, siquidem vapor crassus de perspicuitate, ex quo causatur halo nullam substantiam igneam includit.

102. Quarto arguitur: si ignis tribuit color album, pari ratione aquæ, quæ e contrariatur, tibi debet color niger: sed halo magis consistat de aqua, quam de igne: ergo halo potius colore nigro affici debet, quam albo. Minor probatur: nam halo fit ex vaporibus mediis inter aquam & ætherem.

103. Quinto arguitur ex Auer. 5. Physicorum textu 8. vbi ait album ferè posse ex nigro: sed vapor ex quo fit halo, nunquam ferè niger: ergo halo album non erit. Minor probatur: nam si vapor est de natura aque, manifestum est aquam nigram non esse: si de natura ætheris multo minus, præterquam quod ambo elementa constant perspicuitate: quare albo est proprius color trium elementorum perspicuorum, cum perspicuitas per condensationem in albedinem migret.

104. Vltimo arguitur: quando halo apparet colore plumbeo, significat pusillam, & quod coloris, vt ait halo præter colorem album consistat debet alii coloribus. Antecedens patet experientia.

105. Pro exploratione istius articuli primo aduertendum est ex Arist. quod vapores in quibus halo apparet, sunt veluti guttule aliquantulum densæ & perspicue: propter distantiam apparent continue: ita similitur lumen astris in prædictis guttulis receptum discontinuum est, & continuum apparet, propter quod nullam sensibilibus diuisio sensu indicatur, qua ratione apparet color sine figura astris illuminatis: vocat autem Arist. prædictas guttulas specula parua, non autem sunt specula particularium admixtum habent alium colorem: sed tunc vocantur propter similitudinem speculorum, quæ quod aut sunt in vna: quare si specula pura

Frandes in lib. Meteor.

essent: & non admixta aliis coloribus, cerè representarent obiecta, sicuti nobis representant, quæ apud nos sunt, vt ait Doctores sanctus lect. 5. prope finem. Constante autem prædictis guttulis aliis coloribus: quæ ex colore nobis de luce astris refractis color in halo: sed contra: in ipso halo videtur figura Solis, vel Lunæ, & vel alii illuminatus: ergo falsum est affirmare videre colorem sine figura. Præterea figura est sensibile commune, quod immixtum sensum visum suadendo speciem impressam à sensibilibus propriis: ergo si hoc videtur, figura etiam videbitur.

Ad primum horum respondetur: quod halo non videtur visioe recta, sed refracta, & sic fit non potest videtur figura: nam hoc quando videtur visioe recta, apparet color autem in quo consistit halo, videtur videri idem directum esse, si arguatur, quod videtur figura circulem esse, ipsius halo. Dico vt videtur esse: nam modificatum speciem coloris videtur refracta, non verò recta, & per hoc patet ad secundum.

Secundo aduertendum est, quod lumen receptum in vapore non in nubem conuertitur casuali colorem album: nam vt notat Doctores sanctus: color album est propinquior lumen Solis, vel Lunæ, vel cuiuscunque astris luminosi, & cum recipitur in vapore opacitatem habente, ratione cuius vapor opacitatem habente, alioquin quæ de nigredine & cum lux habeat vicem albi, & perspicuitas autem vaporis etiam hoc habet, vt quædam de lide patet, & opacitas habeat vicem nigredinis, si in vapore pauca opacitate reperitur cum quocunque perspicuitate, & huc Solis magis albebat, & multo magis in partibus halo, in quibus maior lux reperitur, quæ sunt partes medie, in quas radii luminosi perpendiculariter cadunt, ratione cuius canatur natus humus, in partibus autem circumferentiaibus color albus remittitur videtur, immo & apparet veluti niger, quia prædicta partes habent magis de colore vaporis, & minus perspicuitate: de hoc Solis, & licet hoc fit verum, apparet etiam partes circumferentiales nigrescere, vt ait Arist. & Doctores sanctus ex iuxta positione contrarij, albi (scilicet: nam opposita iuxta opposita magis lucefcunt. Præterea ait ipsimet Arist. partes centrales halo albiores esse, quia partes interiores minus à vno angustatur, & sic remanent magis quæritur: at quædam modum speculorum dicitur quantum est: magis representat colorem & figuræ, quod si conuocatur, non representantur similitudine partes centrales, quæ sunt versus terram,

106.

107.

108.

109.

110.

tranquilliores ideo color albus magis representatur: siquidem venas prius fecit partes circumferentiales, quam centrales, et eo, quod prius & fortius agit in propinquum, quam in diffusum. ideo in interioribus non potest agere, quam prius agit in exterioribus.

Conclusio.

107. **H**alo colore albo constat. Conclusio hæc est Arist. & Doctores sancti in præsentibus per hæc verba: *quod autem ex omnibus visum esse videtur prope diem: apparet autem, quod quidem albam circumiis sui continuo vanaque apparet speculorum.* & præterquam quod patet experientia, probatur rationibus de his de his est prædicta ratio. Prima est: color albus propinquior est luminis ergo luminem receptum in subspecto perspicuo, & parum densis prædictum colorem causatur, tunc sic vapor ex quo fit halo, sunt gutturæ perspicue, in quibus lumen Solis recipitur ergo albus apparet. Antecedens probatur: vapor ex quo fit halo, nondum est coactus in nubem: ergo partem de opacitate habet: quod autem perspicuus sit, patet siquidem mediis inter duo elementa perspicua.

108. Secundo arguitur: vbi magis recipitur lumen corporis luminosi, ibi magis intensa albedo reperitur: sed in partibus interioribus halo magis recipitur lumen aëris: ergo ibi reperitur maior albedo. Maior probatur vbi magis recipitur lumen, ibi vehementiorem effectum causat: sic vehementer efficitur luminis esse ille, qui propinquior est luci, quare propinquior est albedo: ergo ibi halo secundum partes interiores magis albatur, se per consequens esse simplicior alba, & secundum quod nigra, quæ minus alba potius dici debet.

109. Tertio arguitur: in natura lucis, vt pulchritudo ait Doctores sanctus p. fens. dist. 13. q. 1. art. 1. ad primum, omnes colores fundantur: color albus prior est & præstantior omnibus coloribus: ergo ratio lucis aliter accepta in medio perspicuo color albus potius coactus. Consequenter probatur: nam prædictus color in hæc præstantiori modo consistit: ergo in subspecto albo præstantiori modo à luce producit.

110. Vltimo arguitur: si nigritum in lumine videmus, est, quia lumen illi impingunt quæ nigredinem rousitæ, ex quo veluti medius color resistit: ergo si paucos opaco lux applicetur, eius opacitate remittit, ac per consequens eius perspicuitatem intendit: ergo & colorem, qui cum non sit albus, nisi albus vapor, halo ex luce aëris albatur.

Ad argumenta in principio articuli posita respondeatur, & ad primum dico eundem sanctum Doctorem locum in argumento citato, distinguere de albedine quomodo dicatur mensura colorem, & quomodo nomen secundam naturam minus principalem, videlicet quatenus terminat diaphanum, quod est, quasi materiale ipsius albedinis: verè non est mensura colorem, quia in specie albedinis non est totum, quod in alba coloribus inueniuntur: hæc prædicta doctrina rectè deducitur hæc præpositio: *per speciem albedinis non potest haberi propria mensura: quod est: albus color: at tamen quantum ad aliam naturam ipsius albedinis, quæ magis principalem, videlicet lux, quæ dicitur quasi formalis in compositione coloris, verè & realiter albedo est mensura aliorum colorum, quod iterum affirmat quæ 1. art. 7. in corpore, vbi ait: natura coloris in albedine dicitur mensura omnium colorum, quæ de vniuerso potest cognoſci, quantum participat de natura generis: quæ propinquitate ad albedinem, vel ex remotione ab ipsa: vbi verba 5. quæ in argumento posita fuerunt contra conclusionem, potius eam confirmant, quam reproband, cum dicat, quod in partibus remotioribus halo, scilicet in circumferentiâ apparet maior nigredo propter motum lunæ ibi existens: nec quomodo dicit, propter motum lunæ, quod est formalis in oppositione colorum, in quo sensu albedo est mensura aliorum colorum, quæ tamen aliquot color participat magis de natura: quia magis appropinquat albedini secundum lunam, magis de albedine participat, & sic dicitur magis albus. Ceterùm, si minus participat de albedine, quod est remotius à lumine, apparet maior nigredo.*

Ad secundum argumentum respondeatur, quod quodam exhalationibus eleuantur, in quas radii solares reflectuntur, sic apparet turbes, vt patet quando Sol talis apparet reuertens matutino de serotino, vt iam fuit dictum primo libro. articulo de hiato, & vortagine: at verò quando vapores fluit, veluti gurgulis agit, quæ constant perspicuitatem cum pauca opacitate, tunc propter lucis receptionem necesse est albicare, & licet radij à luna proueniunt debiliores fluit, at tamen propter causam materialem in qua recipiuntur, videlicet propter perspicuitatem eius adhuc etiam albescunt, & etiam quia magis conformantur prope prædictum albrum, cum non moueatur, sed tranquilla remanet, quod non accidit, quando percutitur à radiis Solaribus: nam propter eorum vehementiam magis fit commotio, &

ARTICVLVS IV.

Utrum Halo posse appareat prope Lunam, quam prope Solem.

& conclusio in prædicta causa materialis, quæ est vna conditio ab Arist. posita propter quam non albescit halo, in reliquis autem astris: quando apparet, est propter raritatem & perspicuitatem vaporum: quatenus necesse tunc est ad illæ maiorem raritatem & perspicuitatem, quod si hæc non adiuu, nullio modo halo apparet.

113. Ad tertium argumentum respondeatur, quod si bene intelligatur Arist. non vult affirmare quod igni tribuatur halo, sed quod tribuatur maxime participationi perspicui cum parua opacitate, sed per ignem intelligentem calorem nativum qui substantia spiritus est & siquidem ipse quærit: *quare lucidus qui rigens effluuntur.* Et air, quæ linguæ impulsus frigoris gesticit, non cum nigredine propter calorem inopiam: nam cum color illud promittit ex mortificatione caloris tunc ex prizatione calidi: causatur si non ad esset, dehaleret quæ dehalio luminosa est: & si caliditate prouenit, & fangus glaudior effluere coloris ludo contrariatur, quia contrarius causis prouenit in corporebus viuensibus.

114. Ad quartum argumentum respondeatur: quod propter color albus igni non tribuitur, sed vt explicatum fuit in response tertij argumenti, quod si existebatur, concluderet argumentum, & esset color: ipsummet Arist. lib. de sensu & fenest. vbi aquæ tribuit colorem album.

115. Ad quintum respondeatur dupliciter: primo Auctores distille alburn per se fieri ex nigro, quia omnis motus sumit contrarietatem à terminis: motus quo ueratur: nam cum lumen naturam sumat à tempore à quo & ad quem necesse est quod sumat contrarietatem ab eis: hæc autem est in motu physico & reali, vt quæ ex nigro reali fit albam, tunc fit per se: sed verò quando fit color apparet vni in halo, omni ibi non fit verè, & realiter color: si iudico non est necessarium quod ibi alburn fiat per se ex nigro. Secundo respondeatur, quod vapor quando à luce non illuminatur, habet vni quædam nigredinem, sicut enim priuatio lucis est quodam nigredo, & cum vapor illuminatur, fit albus per se: nec attendit priuatione lucis, albus ipsemet sit niger per se quando ei deficit illuminatio, cum luminatio antecedens habuit vicium albedinis ex qua fit per se niger.

Vltimum argumentum petit articulum quantum. *Ad id quod dicitur in 1. libro 1. capitulo 1. quod halo non apparet nisi prope Solem, & non prope Lunam, quia Luna non est ita lucida, quæ Sol.* Respondetur, quod halo non apparet nisi prope Solem, quia Sol est ita lucidus, quæ Luna non est ita lucida, quæ Sol.

116. **E**T videtur primo quod potius appere debet prope Solem quam prope Lunam. Luna electior motu mouetur quam Soli sed vapores halo causantes illo electior motu moueri non possunt ergo prope Lunam frequenter vapor halo dicitur fieri quàm prope Solem. Maior est Doctores sancti parte 4. q. 44. art. 2. ad 2. argumentum. Minor probatur: vapor cum fit medium inter aquam & aërem velocius illo motu moueri non poterit, vt semper Lunam sequatur, & vt semper prope Lunam halo apparet. Consequenter probatur Luna cum electior motu mouetur quam vapor et ergo & remanet, & sic non reperitur causa materialis: siua quam radii lunares refranguntur. Confirmatur, vapor, si de natura aëris fit velocius motu sursum non mouetur à Luna fit motu: & immittit de de natura aquæ deorsum non mouetur: Luna fit motu: ergo multo minus motu circulari, quo Luna mouetur.

Secundo arguitur: calor Lunæ minime eleuat vapores quam calor Solis: ergo prope Solem frequenter apparet halo quam prope Lunam. Antecedens probatur: nam halitus eleuantur ratione caloris Solis, & medio illo calor mouetur: vt quæ ad medium aëris vt regionem, quod moueri non possunt calore Lunæ, nec ab aëre ueluti, confirmatur: ad vapores eleuandos æqua necesse est ipsam caliditatem: sed de calore Lunæ non tantum caliditas potest fieri: à calore Solis, ergo prope eam non ascendunt, sed prope Solem. Maior est per se nota, siquidem necessarium est aquam attenuari vt ex illa vapores eleuentur, quod attenuari non potest nisi à calore: minime etiam partem calor Solis cum vehementer sit interiori modo caliditate. Consequenter est clara.

Tertio arguitur: Luna obſcuratur ex resolutione causata à vaporibus, vt exhalationibus: sed obſcurata non emittit radios, qui refranguntur vt halo concitatur: ergo prope illam minime concitabitur. Maior quoad partem est. Doctores sancti: fere Platonum to. vbi ait, quod Luna per resolutionem fit obſcurata, & per eclipsium fit fanginea: sicut per nebiam fit nigra. Quoad secundum, cum partem probatur: nam resolutio à qua Luna obſcuratur, non potest fieri nisi à

causa materiali impressione Meteorologicarum liquidum non reperitur in his inferioribus alia res a qua fit: resolutio. Minor est manifestata nam transmittit, quod a corpore lucido radij transeunt. Causa quoniam patet.

119. Quarta arguitur: in hyeme & astate non apparet halo ex eo, quod vapor in astate ab incendio Solis calore dissipatur, & in hyeme ratione frigiditatis non eleuatur, & si eleuatur, vel in nubem conuertitur, vel deorsum cadit: sed Luna in uno mense habet vicem veris, aestatis, autumnii, & hyemis ergo ad minus in tempore, quod astate correspondet & hyemi, halo non fiet, & ac per consequens in Sole semper & frequentius apparet prope eam, quam prope Lunam. Minor est euidens, & supra sanctus in locis est probata: Minor est Dodorici sancti opusculo 37. art. 4. ubi ait: quod nullus quod Sol facit in anno, Luna facit in mense, videlicet a prima interfectione usque ad hoc quod est dimidium, est calida et humiditas sicuti tempore Veris in medio usque ad plenilunium, est calida et sicca, sicuti astat, & in plenilunio usque ad secundam medietatem est frigida et sicca, sicuti autumnus: a secunda medietate usque ad conuersionem est frigida et humiditas sicuti hyems, iuxta Dodorici sanctus.

120. Pro explicatione istius articuli primò aduertendum est, quod licet calor Solis eleuet vapores suo intensu calidiores eos dissipat, & resoluit, ideo in astate minus eleuatur, in hyeme autem licet eleuatur ratione frigiditatis, vel cadunt deorsum, vel in nubes conuertuntur, in Vere & Autumnio, quia calor Solis moderatus est, valet eos eleuare, & non dissipare pari eam ratione cum frigiditas praedictorum temporum intensa non sit, nec in nubes conuertuntur, sicut in hyeme, nec deorsum cadunt, & si forte in nubes conuertuntur, vel cadunt deorsum, non apparet halo.

121. Secundò aduertendum est vaporem halo causantem prope Solem consistere debere maiorem densitate, quam ille qui prope Lunam, vel aliam astra reperitur: & ratio est, nam cum lumen Solis intensum fit lumine Lunae, vel alterius astra intensus debet illuminare, quare si praedictus vapor maiori densitate non consistat, color albus non apparebit: sed solum lumen, & si forte in nubes conuertatur, & sic non erit halo, liquidum expertus est omnino coloris. Praeterea etiam si maiori densitate non consistat, facile & calore Solis dissipabitur, & causa materiali: illius non daretur, ac per consequens nullo modo prope Solem apparet, quod experientia docet esse falsum: sed contra, vapor densitate ma-

ioris frigiditatis ergo qui prope Lunam reperitur ad halo candentius, densior debet esse quam qui reperitur prope Solem. Antecedens patet ex doctrina Aristotelis. Consequens probatur: qui reperitur prope Lunam, adest tempore nocturno, in quo tempore praesalut frigiditas, quia densabitur.

Respondetur, quod quando adest intensa frigiditas, densatur, et in illa nubem conuertitur: ita similiter in tempore diurno, si densatur nimia densitate, etiam in nubem conuertitur, quod si in nubem non conuertatur, & perspicuitate consistat, concitabit halo.

Prima Conclusio.

122. Halo prope Lunam frequentius apparet, quam prope Solem. Gochelii est Arist. & Dodorici sancti in praesenti per hoc verum: *Sapientia autem fit halo circa Lunam, quia Sol calidior existit citius diffusus constituitur.* Eadem verba inducit sanctus Commentator, quae sunt rationes, quibus probatur Conclusio, & in hunc modum potest formari syllogismus. Intensa caliditas valet dissipare vapores Soli intensiori caliditate conitatis, quam Luna: ergo valet vapores maiore & minor non indigere probare. Consequens est de qua, confirmatur: Halo apparet minus de die, quam de nocte, & minus in meride, quam sero, & hoc potest in qua tempore diurno viget magis caliditas, quam tempore nocturno, & tempore vesperum minus caliditas, quam meridiano: ergo cum Sol consistat intensiori calore, quam Luna, prope illum minus apparebit, & prope Lunam frequentius.

Secundò arguitur: vapor halo causans consistat debet perspicuitate cum aliqua opacitate: prope Solem porus dissipatur, quoniam condensatur, & inter se perspicuitas remanet: ergo deficiet est opacitas & abundante perspicuitas, quae cum non deficiat opacitas prope Lunam, & remanet in potentia, va Luna illuminetur, in qua potentia non remanet feb Sole, frequentius habet Luna apparebit.

Conclusio.

124. Halo frequentius apparet prope Lunam, quam reliqua astra. Probatur conclusio: Luna maiori lumine consistit, quam reliqua corpora: ergo frequentius fiet reflectio eadmodum illius, quam reliqua astra. Sol contra: eadem est ratio de astra respectu caloris Lunae, quam est de calore illius.

istius astra respectu caloris reliquorum: sed verum est lunam ab eis obcurari et eorum calorem, & tunc non obscurat halo. Ad quartum respondetur: verum est astatem in uno mense habere vicem veris, aestatis, autumnii, & hyemis, & sic in quatuorque intentione fit, prope eam frequentius apparet halo, quam prope Solem: nam de prima & tertia non est dubium, cum correspondat temporis veris & autumnii, in secundis & quarta etiam apparet, licet in his intentionibus correspondat hyemi & astatem: nam in illo non impeditur vaporum eleuatio: quidem non tam frigidum est, sicuti hyemi, in intentione autem astatem correspondente, non fit tanta resolutio vaporum, sicuti in ipsamet astate, cum praedicta intensio tunc calida, & immo sicca non fit, va astat est, & quando Aristotelis hunc altem tempore Solem est, quod licet in Luna eadem causa, non autem in eodem gradu caloris, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis.

Secundò modo respondetur concedendo quod si calor lunae vehementior fuerit, valet dissipare substantiam haluiformem, quae calor reliquorum astra non valet, tunc frequentius causabitur halo prope reliqua astra, quam prope lunam: atamen ferè nunquam inuaditur in luna tam intensa caliditas, quae illi possit eicere.

125. Ad argumenta in principio praefata respondetur. Ad primum respondendo dupliciter, vno modo sicuti respositum fuit ad quintum argumentum positum in articulo de galaxia vbi dixi ad motum caeli moueri astra, quae in illo reperuntur, & vbi quae astra fluu, eleuant exhalationes ex quibus fit galaxia, quae semper correspondent astra circulariter mota: similiter luna licet moueatur velocius quam Sol, & vagaretur etiam in quibus, & est vbique in halo eodem motu moueatur, eum consecratur calore lunae. Secundò modo respondetur, quod si maior argumenti est Dodorici sancti, eodem loco ait ipsemet sanctus, quod luna secundum proprium motum, qui verus est, mouetur motu celeriori Sole: at verò non secundum motum diurnum: ad confirmationem istius nihil ad rem, quod velocius motu moueatur vapor fulgur, si est de natura aëris, vel si sit de natura aquae: deorsum nam celeris est motus moti velociori, at tamen circulariter mouetur halo ad motum lunae celerissimo motu, sicuti ignis qui in concavo lunae reperitur, & etiam astra illi immediatis.

Ad secundum argumentum respondetur, quod si Sol eleuat vapore, quam luna, ideo magis eos dissipat, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad tertium argumentum respondetur concedendo, quod quando vapores densio-

res sunt, va nullam perspicuitatem habeant, resolutione, & tunc non obscurat halo.

Ad quartum respondetur: verum est astatem in uno mense habere vicem veris, aestatis, autumnii, & hyemis, & sic in quatuorque intentione fit, prope eam frequentius apparet halo, quam prope Solem: nam de prima & tertia non est dubium, cum correspondat temporis veris & autumnii, in secundis & quarta etiam apparet, licet in his intentionibus correspondat hyemi & astatem: nam in illo non impeditur vaporum eleuatio: quidem non tam frigidum est, sicuti hyemi, in intentione autem astatem correspondente, non fit tanta resolutio vaporum, sicuti in ipsamet astate, cum praedicta intensio tunc calida, & immo sicca non fit, va astat est, & quando Aristotelis hunc altem tempore Solem est, quod licet in Luna eadem causa, non autem in eodem gradu caloris, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis.

ARTICVLVS V.

Utrum halo prognostice sereni-tatis?

127. Et videtur, quod non: vapor ve halo causatus, ingrossari debet & frigiditate adhibet aeris regionis: sed ingrossatio tendit ad nubem generationem: ergo non creantur, sed pluuia prognosticabitur. Maior est in corporibus densitas & grossitas. Minor patet: nam vapor humidus ingrossatur, cum solum tendit ad nubem generationem, cum nubes fit vapor ingrossatus: sed ad aeris generationem, va videtur est in vaporibus ascendentibus in coopercoluaz, & in fadure, & in aquis destillatis.

Secundò arguitur: tempore diurno ratione caloris Solis eleuatur vapores vsque ad medium aeris regionem, quod si ab eodem calore siccentur, dissipantur, & tunc sequitur pluuia, va ait Dodorici sanctus quodlibet 3. art. 30. & supra iam remanet diuersum: sed quando non dissipantur a calore Solis, accidunt vsque ad modum aeris regionem: ergo cum in illa reperuntur, & in tempore nocturno potius fiet pluuia, quam serenitas, cum prognosticabitur. Consequens patet ex Arist. de horum, cap. 4. vbi ait in nocte magis reperitur pluuia, quam in die: ergo cum prope Lunam frequentius halo

127.
128.
116.
127.
128.

halo appareat, ex eo, quod non dissipatur vapores, in tempore nocturno in aquam conuertuntur.

129. Tercio arguitur: pluuia et ventus caesantur ex vaporibus & exhalationibus, feruentem autem ex perspiratione earum: sed halo caesantur ex vaporibus: ergo adhiat pluuia, ac per consequens halo temperatius prognoscibatur, & non feruentem. Confirmatur: vapores halocales feruentem: ergo cum vapores sursum ascenduntur: ergo cum vapores pluuia, nubes, & grandines caesant, & precipiunt, si sursum in mediocri regione inueniantur, temperatius & non feruentem caesabant.

130. Pro explicitione istius articuli aduertendum est ex Arist. & Doctore sancto in praesenti, cap. 7. & lib. 3. quod vapores ex quo, & in quo fit halo, vel potest ingrossari multum, vsque dum deperdat perspicuitatem, vel potest disgregari, vel denique potest exterminari ratione cuius praesentia incipit euanescentem. Primum potest esse eo, quod calor ipsius vaporis deperditur a frigidityte loci, & propter eandem causam alia eum non calefaciunt: tunc autem necesse est congelari, & quia frigiditas intenditur, & calor eorum remouetur, nimis ingrossatur, ratione cuius deperdit perspicuitatem, & nigrum colorem, vel videntem acquirit: & sic quando istis coloribus constat, iam halo non est, cum in illo radu penetrant non possint, & sic non refranguntur, sed reflectuntur: disgregatio autem vaporis praesentis ex eo, quod mouetur de vno in alterum locum, & in mirabilissimas partes diuiditur, & etiam quod hoc fit, nullo modo est halo: siquidem necessaria est vaporum visio, vt radii corporis luminosi ad angulos quosdam refrangantur, & corona resuletur: exterminatio denique vaporum halo causantur praesentis ex eo, quod euanescent ratione caliditatis attenuantis, & rarefacientis, ad cuius attenuationem, & rarefactionem dissipatur: quare certum est tunc halo non esse, cum causa eius materialis deficit: attamen antequam ingrossentur, vel disgregentur, vel denique exterminentur, signa apparent ingrossationis, disgregationis, & exterminationis, quae temporalia, quae in Conclusionibus dicuntur, prognoscunt.

Prima Conclusio.

131. Halo non potest esse sine eo, quod a se tranquillus existit. Probat, vt halo caesatur, necesse est radios lucidos ad aequalis angulos refrangi: sed iam comodus fuerit a se in quo apparet, anguli aequales non

erunt: ergo radij aequaliter refrangi non poterunt, ac per consequens eorum non efficiuntur. Maior partes ex omnibus articialibus istius quilibet: Minor probatur: nam ex commotione inaequaliter situantur anguli.

Secundo probatur Conclusio: halo constat colore albe ex reflexione radiorum, & vaporis perspicuitate: sed si comotus esset ex commotione aetris, radij refrangi non poterunt: ergo eorum colorem album non tenuit. Maior iam uentilata fuit: Minor est manifesta iam necesse est uapore quietescere, vt refractio fiat. Consequenter probaturque diuersa reflexio: & reuolucio ratione diuersi coloris apparet, vt experientia probatur probatur in aqua commota, in qua radij solares reuoluerantur, & in pennis colicolumbarum.

Secunda Conclusio.

Halo prognoscitur potest feruentem. 133. Conclusio est Arist. & Doctores sancti in praesenti per haec uerba: *Cum uero super dissipatur aut mouetur, feruentius est signum.* Et Doct. sanctus ait: *Si uero super uanescit, & exterminatur, iam est signum feruentis.* Et probatur rationibus deductis ex ipsius uerbis. Primo praedictus uapor est calidus pluuia, nimium, & grandinum: ergo deficiente illa causa praedicta impressiones debet deesse: sed media euanescentia, & exterminatio dissipatur: ergo feruentis consequetur.

Secundo arguitur: dissipatio uaporis praesentis a caliditate, sed ubi caliditas reperitur, feruentis consequitur: ergo ad halo dissipationem feruentis consequi debet, ac per consequens eam prognoscibatur.

Tertia Conclusio.

Halo prognoscitur potest pluuia, 135. autem, & grandinem. Conclusio est praedictorum auctorum per haec uerba: *quia si ille uapor, in quo apparet halo, ingrossatur, est signum pluuiae:* & probatur rationibus deductis ex praedictis uerbis. Primum uapor ingrossatus disponitur ad aquae generationem: ergo uapor halo causam ingrossatus in aqua conuenit debet esse aqua de nubibus cadens est pluuia: ergo halo pluuia prognoscitur potest. Ascendens probaturam expectationem, tum ratione nam uapor in corpore solo olis ingrossatur ratione denitatis in aquam conuertitur: nam cum fit de natura aetris, tenuitate & raritate conuertitur: ergo cum ingrossatur, & denitatur, conuertitur non potest huius forma aetris, & sic necesse est conueni

conueni in formam propinquiorum, quae est forma aquae: siquidem non aet, cum ipse fit conuertendus: nec terra cum siccitate consistit, quia uapor caret, nec ignis exdem ratione, & quia intempe calore debet consistere, & tenuitate & raritate intempe.

136. Secundo probatur Conclusio: uapor halocicus per grossitatem & densitatem amittit perspicuitatem, & nigredinem acquirit: sed uapor niger est nubes, & per continuationem magis ingrossatur: ergo ex frigiditate in aquam conuertit debet. Maior est certa, & Minor patet: nam nubes nihil aliud est, quam uapor ingrossatus & densus ad quem sequitur nigredo. Consequenter etiam patet nam frigiditas est agens naturale, quae ingrossando vapores in aquam debet conuenire.

Quarta Conclusio.

137. Halo potest prognoscere uentos. Conclusio est praedictorum auctorum, per haec uerba: *si autem uapor halocicus dissipatur, & disgregatur, est signum uenti,* & etiam probatur rationibus deductis ex ipsius uerbis. Prima, illa dissipatio non potest fieri nisi a vento, ergo uento significat. Antecedens patet, nam non calore, cum potius eos dissipet, nec a frigore, quia eos uacillat: ergo a vento: sed dices potius, uento erit signum detractionis halo, quam ipsiusmet signum uenti. Dico cum sancto Doctore uentum esse uentum prius fide, ratione cuius halo dissipatur: attamen quando halo labefactatur, non est nobis praesens & manifestus, sed in parte superioris, in qua halo apparet. Vt secundum dicit ipsemet Sanctus, quod uentus prius flabat in aliis partibus, sed quando erit praesens illi parti, in qua fit halo attamen tandem accedit ad illam partem, & cum eum labefactatur, incipit apparere: ut dicitur halo per illam partem, per quam uentus flat: postea autem lateraliter accedit uentus ad nos. Quare si incipit labefactari halo per partem Orientalem, uentus Subsolanus erit, & si per Occidentem, erit uentus Fauonius, ac si per Meridientem, erit uentus Auuster, & denique si per Septentrionem erit uentus Boraeas.

Ad argumenta in principio articuli patet solutio ex istis Conclusionibus, & etiam patet quomodo halo deiciat esse, & euanescent, quod in principio quilibet praesentium fuerit pertrahatur.

Fernandez in lib. Meteor.

QVÆSTIO III.

De Iride in quatuor articulos diuisa.

Necesse est, & fulmen à 138. nobis uidentur per radios reflectos, halo autem per reflectos, Iridis denique per reflexos, ideo Arist. in primo & secundo cap. istius libri agit de inuentione & fulmine: in secundo autem de halo, & in quarto de Iride, qui per uisum: reflexum apparet, licet simul apparet potest per reflectionem, & refractionem, ut suo articulo dicitur, & non solum hac ratione sequitur ut dicitur Arist. istum ordinem: sed feruat in particulari methodum, quam in uisualibus feruit, scilicet à magis uisualibus ad minus uisualia, & ut in proemialibus dixi quater. tertia ad secundam confirmationem ueni argumenti: & cum figura circularis uisualior sit quam fœmiticentiaris, ideo prius agit de halo, qui figura uisualior circulari constat, quam Iridis, qui figura fœmiticentiaris nobis manifestatur: praescribit etiam hac methodo doctrinam istam: nam color albus cum fit mensura omnium colorum, ut ex mente Doctores sancti supra facti didicimus, esse enim omnibus coloribus uisualior est, & sic incipit à halo colore alio à nobis uidentem: quare primo de illis agit: modo autem de Iride, qui nobis representatur color rubro, uiride, & caeruleo, de quibus coloribus ueris & apparentibus in hac questione tractabatur, & de Iridis generatione, eius figura, & pulchritudine, in quibus temporibus apparet, ac tandem de temporum prognoscitione.

ARTICVLVS I.

Verum colores in Iride apparentes sint ueri colores?

Nam Arist. quodam Metaph. textu 14 ait 139. quod non omne, quod apparet, est uerum.

Et uidetur quod non primo: color ruber ueris est ex commotione ignis & candidi: sed in Iride nec ignis, nec candidi reperitur: ergo tales colores ueri non sunt. Maior est Arist. in hocum, cap. 5. ubi uult colores reflecti

tate ex commixtione elementorum alicuius supra passiva foliolet ex igne calido & sicco, & aqua frigida & humida, quae candore coalescit. Minor patet: nam in lide nec ignis reperitur, nec formaliter aqua: sed folium quidem vi liti reperitur, pluvia non ad- eil.

140. Secundo arguitur: illud quod est apparen- tis affimulari rei vera, cui apparet, sed co- lores Indis apparentes coloribus vera affimulari: ergo sunt colores finitales, & non veri. Maior est evidens: siquidem etymolo- gia nominis hoc docet, apparet illi est affimulari, quia quando dicitur aliquid ab appa- re, affirmamus id affirmari, & non esse illud cui affimulari. Minor probatur: ita dicuntur colores Indis apparentes, quia veri affimulari.

141. Tertio arguitur. Res apparet dicitur analogice attributionis ad rem veram: ergo color apparet non est verus color. Consequen- tia etiam probatur: nam color apparet dicitur talis propter Meteororum, ad verum colorem. Confirmatur color finitimus non potest predicari de colore vero & apparen- te: ergo color dicitur analogice de vero & appa- re. Antecedens probatur: non est vera predicatio finitima, quae predicatur prius de vero inferiori, & postea de alio, & praecipue pro attributione: sed color prius predicatur de vero colore, & postea de appa- re: ergo non est predicatio finitima, sed analogica. Maior patet: nam & est predicatio finitima, aequaliter fit predicatio de visis inferioribus, & equo, non animal predicatur de homine, & equo, non animal predicatur prius de vno quam de alio, vt docet Arist. in post. praedicamentis. Minor probatur: nam fortissimum est prius predicari de vero, quam de non vero. Consequentia est per se nota. Secundo confirmatur: gra- dus coloris, qui reperitur in colore vero, non reperitur in appa- re: ergo analogice predi- catur color de vno & altero. Antecedens probatur: gradus qui constituitur verus in esse, talis non reperitur in appa- re, alius apparet esse verus: sed in hoc constituitur analogice: ergo color apparet non est verus color.

142. Vltimo arguitur: color verus resultat ex commixtione quatuor qualitatium resolu- tum ex permixtione quatuor elementorum: sed in hoc constitit mixtum perfectum: ergo cum color Indis non resultat ex permix- tione quatuor elementorum, non erit ve- rus color. Maior patet: nam colores sunt qualitates secundae, & quae primis resolu-

tant. Minor patet ex supra dictis, quando explicatur fit mixtum perfectum, & in quo consistit, & quare differat a mixto im- perfectum. Consequentia probatur: nam Int non est mixtum perfectum constituit ex permix- tione quatuor qualitatium resolutarum ex permixtione quatuor elementorum.

Proplexatione Ivis artificiali, vt magis adificatur veritas ista, necesse est primo considerare quomodo producantur colores veri & apparentes: nam cognita veritate veri, cognoscitur quid fit color appa- rens, & quid fit color verus, quomodo distinguitur, & denique intelligitur quid coloris definitiones ab Arist. tradit: quare color verus non producat, vt ait Petrus Garcia super sen. penam lib. primi doctrinae c. cap. 5 disputat ac. cap. primo ipsius disputationis, pagina 1265 ex commixtione primarum qualitatium, licet reprobet Mercatorum & Vegam, quos ab eius calumnia publici libe- rianus: nam vt verum est: produci ex permix- tione primarum qualitatium corpora coelestia: cum ex tali permixtione minime producantur: colorata non essent, quae contrarium docet experientia: siquidem i nobis videntur, & notum visum termi- nam vt ait Arist. lib. I. Physicorum, textu 10 iam citato. Ergo color corpora coelestia sunt, colorata etiam Ivis, quod confirmat ipse Arist. in duobus locis scilicet in libro de sensu & sensato, cap. 5 & libro de coloribus, cap. 10. vnde licet omnia mixta colorata sint, talia non sunt ex eo, quod constat ex igne calido & sicco, aere humido & calido, aqua frigida & humida, terra sicca & frigida, & ex aliis qualitatibus, quae mix- ta & corporibus coelestibus sunt communes ex per se notis: scilicet ex qua constat quatuor corpora simplicia, & aquam cum per- fectum fit, quod propter partium remota- tum transparentem est,ideo visus ab illo mi- nari non potest: quare vt visus terminetur, necesse est ipsam partem conde- densari, atque intransari, ratione cuius de- sine esse transparentes: quae si propter per- fectiorem visum non terminabatur, modo propter eius condensationem & intransationem iam terminatur: vnde constat, quod deperditia praecipua perfricatur loco eius colorum recipit in superficie, quo mouetur, & terminatur visus, quod non poterit fieri nisi per colorem, qui quidem oritur ex ipsius perfric condensatione, & tunc perfricatur, quae intransibatur in non sub- stantia, quando erit perfricatum, in quo recipiantur colores aliorum. modo fo- rum

llem retinet in superficie praedictam percipi- entiam, & colorem consecutum loco percipi- entiam interminatur: quia in tota sub- stantia prius inueniebatur, condensaturque tria genera corporum perfricatum, vt co- lorata sunt, folletur ignis, aer, aqua, & corpora coelestia, & tandem vapores & exhalationes. Primum igitur folletur aer, & ex- halationes, & vapores, ex quibus resultant mista imperfecta, & denique tertium, cor- pora coelestia: illud vltimum genus fit con- densatum ex se, & sine admixtione alicuius corporis, ideo non tranfit in aliam terram naturam: hanc enim ratione corpora coelestia terminant visum, & ab inobis videntur, vnde quae densiora fuerint, magis colorata reman- ent, id est, lucidiora, cum color eorum ad albedinum splendorem tendat, in quibus corporibus hinc dicitur, vt de praesentibus, quod pars eorum, quae rara fuerit, perfricatur & transparentes remanet, quae autem densior, non transparentes & rara, fed colorata, & lucidior est, & sic Sol, Luna, & Stella lucidiores sunt, quam reliquae colorum partibus quae sunt densiores. Secundum genus cor- porum simplicium aliqualem admixtionem recipit de aliis corporibus: nam vapores & exhalationes, vt continentur feruent ad- mixtam habent perfricatur & humiditate. Ceterum, licet propter hoc materialiter condensentur, effluantur condensaturque frigiditate medice aeris regionis valde va- pores consistare, ad cuius condensationem sequitur compressio partium tenuium & aerearum, & ex accidenti fiticium vade va- pores opacit remanent, & sic fix, grandis, & pruina generantur, vt iam supra fuit dictum, & colore alio constant. Tertium dicitur genus Ivis illa tria corpora simplicia, ignis, aer & aqua, hanc autem quia propinquis est terra, & magis ci admixtur, minus habet de perfricatur, & maius de opacitate, ideo facilius congelatur, & alium colorem acquirit. Aer autem magis perfricatur est, quam aqua. Ceterum, non tantum aer ignis, & quando condensatur, ad hanc aem remanet, vt ait Arist. libro de coloribus, cap. 3. in fine. Ignis denique omnium perfricaturis minus effluat si non condensatur, non fit albus: sed lucidus & splendens: condensari autem potest duplici de causa, vno modo propter admixtionem fumositas terrestres, & tunc fit flamma, & vbi reperit minus de hac materia, vt in parte superiori eius, rariore constat, & retinet maiorem lucem, adeo minus perfricatur flamma dei magis turbida apparet, ex quo quod nondum est fumus consertus in ignem: cuius in parte fi-

peritotale modo condensari potest ex ad- mixtione alicuius terrestris materiae, vt pa- tet in ferro candente & carbonibus: quae tunc minus albus est propter admixtionem praedictae materiae, pari ratione est alienan- tum lucidus, ex eo quod ibi consertaturque materia: denique haec tria corpora condensantur pro mixturam generatio- nis per admixtionem alicuius elementi opaci, quod fit terra, quare mixta colorata redduntur, alia vniu coloris, alia aere, propter magis vbi minus praedicti corporis opaci in mixtione participant: nam cum ratione corporis opaci admixtionis elemen- ta perfricaturam perfricatum amittunt, hinc est, quod resultat variae species colorum, ex maiori vel minori terze partici- patione, & hanc est causa quare ignis in maris non expletur, sicut in carbonibus, & ferro candente: nam in his non desinat esse ignis, in mixtis autem definit esse, & sic in his nullus color splendens reperitur: fed contra est Arist. lib. 2. de anima, textu 17. vbi ait aqua mixta colore, splendens constare, vt sunt oculi nidiorum, & verum modo lucerent, vt patet experientia nos esse oculos videre in tenebris. Respondetur verum esse: tamen in praedictis mixtis pa- rum opacitatis reuertitur, & plurimum aquae reperitur, & licet ex praedicta commixtione ignis desinat esse ignis, aliquid fit splen- dens remanet, quia aqua, cum perfricatur fit, non impedit ignem splendens, dicitur impedit terra, cum omnia perfricatur constet, fed intente opacitatem, vt ait Doctore sanctus 3. de anima, led 15. nam humor crystallinus est pars principalis in visione, vt ait Gal. 8. de viti cap. 6. & Arist. lib. primo de historia animalium cap. 5. & lib. 5. de generat. animal cap. primo, & vt sic magis particeps est de natura aquae & terra, vt ait ipse Arist. libro de sensu & sensato, cap. 3. & 1. de partibus animalium, cap. 10. & multis aliis in locis, & etiam tenet Auerroes lib. 1. sensu & sensato, vbi ait in infirmitate visionis dominari aquam, quae terra est, & dysphana: & ratio est, quia receptio specierum in oculo fit mediante aqua & aere, quare illi humor particeps debet magis in visis duobus elementis, & quando participat de humore terreo, vt in sensibus, quia ratione fi- citatis in fenestrate acquirit, vt ait Arist. lib. 5. de generat. animal. cap. primo iam cita- to, auferret humiditas aqua & aere, & tunc fides diminuit vident, quia opacitas terze impedit splendorem: igitur detentis alio minus particeps flamma dei magis quae copuratur vbi speculis, in quibus ob viti causitatem magis vitruae, & concenterat lu-

men tanquam in puncto, ob id oculos penetrat, & luculentior redditur, id est, splendet illud, quod perspicuitas aqua, & aëris ignis splendorem conservabat, in fenestris autem non conservatur, sed impediatur ab opacitate terrestris aqua, cum fenestras galei & foci sint de natura terra, vt ait Gaudius lib. primo aphorismorum 14. Sed contra est Auez. 3. lib. colligat. cap. 38. ait, quod nec in oculo est corpus caeleste, nisi ignem habens splendorem, vel quod fit splendorem, ad quod dico verum esse in oculo lumen sufficientem ad visum non adiectum: atque aliquod lumen inuenitur, vel splendorem dicitur, qui indiget lumine externo, quod fit sufficienter esse prædillum lumine internum, minime oculus videtur poterit omnino luminosa, cum omnis fenestra deturdat debet esse omni fenestrali, prædillum autem animal, quod splendorem in oculis habet, tempore diurno non videtur: quia dissipatur oculos splendore: ad lucem Solis: ergo autem cognouit aliquos homines cogitare intento splendore in oculis, qui tempore nocturno videbantur, sicuti nubiocæci, diurno autem tempore minime videbantur, vocabantur vana horum Franciscus Fresle de Andrade. Explicato modo generationis colorum realium, necesse est, vt explicetur modus generationis colorum apparentium, qui ferè condico modo generatur: non sicuti ex perfici condensatione & terminacione amittitur perspicuitas, & loco oculo acquiritur: sed sicuti si aer condensatur esse eo, quod exhalatione de natura terra permixta fuerint, cum eo aqua, quae colore nigrum, vt patet in nubibus, quae colore nigrum videntur: confatæ quare fit aurea Sol, qui lucidus est, pertransit per ærem factum opacum, cum habeat naturam albedinis, liquidus lux albedo & perspicuitas eiusdem naturae postquam dicitur similiter opacum & nigrum, quod possunt eiusdem naturae: & cum lux dico habet vicem albedinis, adiectæ subiecto opaco, quod habet vicem nigredinis, hinc est, quod ex diuersa hæfione, vel maiori, vel minori opacitate resultant diuersæ species colorum apparentium. Doctrina est Arist. lib. de sensu & sensibilibus, cap. 1. hoc idem apparet in aëre densio & spissitudine, & recipit tempore matutino, cum lux Solis transierit per illum, transmutatur species rubedinis ex commixtione speciei sicciorum illarum spiritualium, videlicet albedinis & nigredinis: in medio per lineam rectam ad oculum feruntur: & etiam patet: nam si lux Solis adhaeret opaco, à longè color viridis refertur, vt patet in profundo luminis & maris. Quod si adhuc opacum fit vbe-

mens, apparet color caeruleus, & patet quando montes opacissimi & luce debili Solis percussit à longe videantur, vt in tempore vesperino separantur colorum caeruleum illa similitur patet experientiam, nam si ad Solis radiis aqua percutatur, ita vt cursum elidat in rotas ferunt, vt quando à tempestis percutitur, varii colores apparent, & sic Auz. lib. 2. de anima, comment. 67. dicit lacus commixtionem cum perficiu colorum esse, quod ex apparenti intelligi debet: nam de colore reali ex aëris sententia & reliquorum: Peripateticorum assertum est, quomodo producatur.

Sed contra hæc sunt alique rationes, quæ videntur perturbare prædictam veritatem. Prima est: si lux adhaeret opaco conatæ prædictos colores, quare lux adhaeret aëri tenebrosio, & in nocte lux luceret, vel lux, & reliquorum aëroform colorum non causet. Praeterea cum Sol velocissimo motu moueatur, lux eius recipitur in diuersis partibus aëris, in quibus reperitur maior, vel minor opacitas: ergo in omnibus aëris partibus reperitur variis coloribus in beatissimo tempore, quod experientia docet falsum esse. Praeterea multa res duræ & opacæ aliter apparent, & realiter sunt, vt sunt ossa, & ossa alba, duræ & alba res: & perficte sunt nigrae, vt marmor nigræ, in quo reperitur ingens perspicuitas, vt patet ex eius tentione, & papyrus cremata nigra conuolat colore, & minus densa est, quando non fit cremata. Ad secundam hæc dico, quod aër in nocte licet tenebrosus sit, non redditur opacum: nam licet verum sit, quod opacum & nigrum eiusdem naturae dici possit, necesse est condensari perficiu, & terminari, & vocem recipit, aër autem tenebrosior perspicuus remanet, & sic minime potest reddi coloratus, & sic minime potest reddi coloratus, nisi terminetur, quia quod terminatum est, per se est terminatum visis: & contra autem quod indeterminatum est, non est per se visibile, quia ex defectu eius terminatum est, terminatum visum. Sed contra, in nocte condensantur vapores & aëreus cum lux luna, vel reliquorum aëroform adhaeret eis, color refertur, sicuti refertur tempore diurno ex prædicta adhaeret aër condensatus. Respondetur aliquando apparere tempore nocturno colore puniceo, vt ait Arist. primo horum, cap. 1. Ceterum non tam clarè est eo quod lumen luna vel aërum debile fit, nisi sit omnimoda reflexio sufficienti, vt clarè apparet: sicuti tempore diurno hæc doctrina magis patet, vbi de fride luna: & candela-rum ardentium agemus.

Ad secundam respondetur ferè semper 145.

aërem tempore matutino colore puniceo apparet: ex condensatione prædicta, aliquando autem apparet colore pallido, viridi autem vel caeruleo nunquam apparet: nam eius sit necessaria maior densitas aëris, & viridis & caeruleus apparet, quia à calore Solis prædicta condensatione rarietis diuertitur illuminationis, hinc est quod nullo modo viridis & caeruleus apparet, imo nec puniceus videtur, tempore autem vesperino, & præcipue prope noctem, aliquando prædicti colores videntur, & aër condensatus non rarefit ex defectu luminis Solis.

146. Ad tertium, quæ etiam militat potest contra primum modum generationis colorum veri, respondetur offa alba esse, ex eo quod in illis predominantur ignis secundum quatuor partes, & terra secundum quod habet de pallore octauam partem, idem fuit alba vt ait Empedocles, quod admittit Arist. lib. primo de anima, textu 77.

147. Ad vltimum experientiam de ouis aëris, & duris dico id, quod dixi de aqua, & si solum condensatur sine adiectione aëris rarietis, vt quando in gelu est conuersa, tunc conuolat colore albo: ita similitur albumen oui aqueum est, & quando congelatur, non aëris remanet, ac quando congelatum non erit. Reliquæ duræ experientiae, quæ probant perspicuitatem conuoluerit ad colorem nigrum, dico quod in marmore propter eius terilitatem reperitur aliquis splendor in partibus superficialibus: nam res teræ perficte sunt ex eo, quod vna pars non obumbrat ab aliis, in eius autem compositione non reperitur elementum perspicuum prædominans: idem autem patet, vt supra dictum est in rebus nigris, quia in earum superficie reperitur color splendidus. Ad experientiam de papyro cremata dico, quod media ignitione resoluatur partes aëris & aquæ, quæ papyrum album reddebat, ex hæc autem dissipatione resultat durus.

148. Aliæ argumenta sunt momenti adhibita Petri Garcia loco citato, quæ solutione indigent, vt nota veritas de coloribus tradita patet, & est primum argumentum, ait enim: omni modo, quod eius explicatio inuauit falso fundamento, nempe quod elementa sint formaliter in mixto: hæc autem verba adducit contra Mercatum vltimum argumentum propositum aduersus eum. Ad quod dico, quod quatuor elementa formaliter non maneat in mixto, est verà doctrina de coloribus tradita: nam sufficit elementa perspicua condensari & terminari per elementum terrenum, media quæ terminacione & condensatione refertur terra natura, vt supra dictum est: quando autem non

refertur terra natura ex eo, quod eius non admittitur alia extranea substantia, remanet veluti color ipsiusmet elementis, & quod aqua à nimia frigida congelatur, & gelus fit, & ignis, carbo & flamma. Arguit præterea contra doctrinam propositam hoc modo. Operatur explicare quod patet lucidum est opacum perspicuum, vt concurreat ad verum colorem in mixto per se cum, si enim gelus habet vt terminum perspicuum in subiecto perspicuo nihil perspicuum refertur: ergo intrinsece eundem modum si habet sicuti aërem non intelligi non potest, quod habet intrinsece ex opaco, hæc ille. Ad quod dico, quod iam explicatum est, quod patet lucidum, id est, perspicuum & opacum perspicuum, vt verus color refertur. Ad vltimum autem, quod dicit, quod nihil positum refertur ex terminacione perspicui in subiecto perspicuo: in intelligibile est, quod cum visibiliter ex terminacione perspicui, & in subiecto ex terminacione perspicui, & in subiecto perspicuo nihil positum refertur, equidem nihil nam in subiecto perspicuo verum est nihil coloris refertur: intermixto autem refertur perspicuo verè refertur res positiva, sicut est ipsamet perspicuum condensatum, quod est modus positius complexus & perfectus, imo & qualitas positiva, vt ait Doctor sanctus 3. part. quart. 54. art. 3. ad 2. vbi ait, quod corpus est palpabile non solum ratione resistentis, sed ratione fluxu spissitudinis, & ad ipsas sequitur grauitatem aut raritatem & densitatem contrariarum positivæ, si raritas & densitas positiva, densitas erant positiva erit. Perspicuum enim est, quod propter partium tenuitatem transparentem est, ideo vltus per eum permittit: quare necesse est, quod condensetur, vt permeare non possit, sed terminari ab illo, quod ait Doctor sanctus, quod corpus est palpabile ratione spissitudinis, & proportionabiliter intelligere debemus visibile tale esse, non ratione perspicuitatis, sed ratione spissitudinis & condensationis: nam si illud refertur tactui, ita & hoc refertur, ut ita loquar, visus, id est, vltus permeare non potest, si autem sequitur eius terminacione, & hoc est videtur, sicut illud est tangere, & cum non possit videtur nisi color, si densum est, quod terminat visum, & terminatio visus est videtur, necesse est colorem loqui in corpore denso, quod visum terminat, quod cum in perspicuo terminari non possit, in illo nullo modo color aderat, nisi extrinsecus, in denso autem intrinsece inuenitur ex depredatione perspicui, nolo autem dicitur, quod depredatio perspicui causa fit colore: nam cum color fit res positiva, & depredatio perspicuitatis penitus sit, nullo modo carere poterit colorem tuu.

fed volo dicere occasionaliteram verè & realiter, confequitur ad perficiòti deftinata, & deftinata illa, vt redè ait Mercator, vt politius ait, & non priuaria, vt male arguit Petrus Garcia, cui ait, quòd licet corpora, quæ ita permittunt, politius fiant, vt terra & ignis, tamen opacum vt fic non dicit qualiteram politius formaliter, fed folam agitationem luminis nam fi hoc efferit, omnes res politius priuariaz dicit politius, cum homo dicit priuationem equi, & equus priuationem hominis, frigidum priuationem calidi, calidum priuationem frigidi, attenuatum licet dicit priuationem hominis, res politius ait, cum dicit certam partium positionem de prædicatum finis, & etiam ell' pallio quancitatis deinde petat à Mercato dicente luciditas & opacum esse materiam coloris, & ait, quancum erunt efficiens & forma, & cum referenda ex eis, quòd hanc defintionem coloris adhibet: *color est qualitas causata ex certa propofitione loci, & opaci ad opacitatem corporum differentia*, qualitas ex mixtione facta loco formæ exiftit, lucidum & opacum materie loci, & reliqua rationum habent efficientes & finis, aut autem prædicatõ contra. Mercator, quod qualitas, cum loco generis ponatur, non potest esse forma nec Physica, nec Metaphysica nam genus, aut communiter se habet, vt materia, aut ab illa formam prædicatum definitionem causalem esse, vt ipsemet pronunciat, *est qualitas causata*, in qua forma, quæ ell' qualitas, causatur, & originatur ex permissione perficiendi & opaci, quæ se habet vt materia, & non ell' necesse, quòd in definitione causali reperitur genus, vt in hac animæ definitione, quæ etiam causalis est: *anima est id quæ viuens, sentiens, mouens, & intelligens*, id ell', causa vite faciendi, mouendi, & intelligendi, quòd si dicitur, causa ell' genus, quòd se habet vt materia, viuere autem, sentire, moueri, & intelligere se habent, vt differentiam quæ ell' huius forma, non uales, nisi præterquam quòd causa efficiens nulli modo se potest habere vt materia, viuere autem & sentire in definitione fant genus, vt ait Doctor sanctus lib. 2. de anima, text. 13. lect. 4. per hæc uerba: *Anima est principium, quæ viuens, sentiens, mouens, & intelligens*, & referatur hæc quatuor uerba ad quatuor genera vite. Ecce quomodo ait Doctor sanctus, quòd viuere, intelligere & reliqua sunt genera & ueritate ratione, nam genus prædicatum definitionis quæ ell' generare vite intelligendi, quæ nulli modo se possunt habere vt forma, quòd ell', quod arguit Petrus Garcia aduersus Mercatorem: quate non ell' bona argu-

mentario, cum arguat à definitione, quæ prædicata essentialia explicat, ad definitionis quædam, quæ folam explicat modum, quod se habeat forma in eius oritur, ut adus fons conditus à primo fed si dicas per Petro Garcia definitionem causalem impertinenter tradit à Logico, cum fit eademque ell' definitio Physicam uel dixit per causas intrinsecas, uel extrinsecas, si primum, non differt à Physicam hanc exprimit eadem causam, vt si uelis hominem definire physica definitione, sic dices: *homo est quid compositum ex corpore & anima uisus interfecti secundum, aut attendit ell' ordo, quòd dicit definitum ad fuis causas: nam si essentialis ell', definitio essentialis erit, si uero accidentalis, definitio erit accidentalis*. Dico quòd ab omnibus Logicis traditur definitio causalis, ex eo quòd fure propria interrogata singularium definitio: nam si per se absolute, quod definitio ell' hæc, dices esse quid rei, uel quid nominis: & si iterum petas, quid rei, dices quòd abstracta, uel descriptiua, & si quæras qualis fit, dices bona, uel mala: & si interroges à quo fit, respondes per causam efficientem, & si ex quo, per causam materialem, sicuti per liq. quod per causam formalem, & denique proper quid, respondes per finalem causam: cum autem Mercator pronunciat prædicatõ definitionem, cum adduxit per omnia genera causatum, cum certa propofitione loci & opaci se tenet vt causa materialis, qualitas vt causa formalis, respicitur particulæ, vt ipsemet ait, habent rationem efficientis & finis: nam cum Arist. lib. 2. de anima text. 67. uiam coloris definitionem tradidit uidetur, quæ sic se habet: *color ell' motus percipiendi, quod fit in actum* & alteram adducit lib. de sensu & sensato. cap. 3. quæ hæc ell' *color ell' extremitas percipiendi terminatio Mercator præsuppositis prædicatõ definitionibus tanquam ueris addixit prædicatõ nam omnia genera causatum, vt magis intelligit: color, nisi in inuenit eius ueritas, quales ueritates uerum non esse his rationibus conuenit. Prima, respicit uerba Arist. qui dicit loco citato: *domus color ell' motus rei, quod ell' secundum actum percipiendi, & hoc ell' eius natura: alia autem ueritate ait, quia omnis color ell' motus diaphanum in actum, & hoc ell' natura eius*: nam omnia bona definitio non debet trahi per diuisionem distributiuam: sed hæc traditur per tale diuisionem: ergo non ell' bona. Mercator probatur, in diuisione distributiuam significatur natura distributa per particularem, vt eg. quando dicitur, omnis homo ell' animal, sic distribuitur: ergo hoc homo ell' animal, & sic homo ell' animal, & sic de singulis*

lib. Minor patet ex ipsemet definitione coloris, cum dicit, *motus enim color*. Consequenter probatur: nam bonus definitio explicat essentiam rei, uel uisus essentia ell' collecta, & redacta ad uisum: ergo portus per diuisionem collectiuam, & non distributiuam debet traditum non bonè quod respondet, si interrogatus fuerit, quid ell' omnis homo, si dicit, ell' animal rationale, quia definitio nec ell' uisualis, nec particularis, vt ait Arist. lib. primo posteriorum Analyticorum, cap. 10. per hæc uerba: *præterea peritiam, siue perceptio omnis, uel ell' uis natura, uel uis in parte, definitiones uero neutrum horum fant, & meris, siquidem quod fit uisualis, uel particularis folium conuenit propofitionibus, & non definitionibus, siquidem definitio reduplicatue non ell' propofitio, fed simplex efficitur & explicatur, hoc uisio fit uisualis, lib. 2. de anima, text. 13. quæ color in definitione ell' terminus conueniens, uel uisualis: ergo falsam ell', quod ait Arist. dicit quod dicitur inter terminum conuenientem, uel uisualis, & figuram: nam terminus uisualis uerè & realiter ell' uisualis liceti figuram: terminus uero distribuit per omnes colores, terminus autem uisualis minime, cum folium significat totam naturam coloris collectiuam.*

149. Secunda ratio definitio coloris conuenit alius à definitione: ergo non ell' bona. A necessitate probatur, conuenit luci: nam lumen ell' uisibile, & motum percipiendi, quia uidetur per actum percipiendum in actu illuminatum: sed non potest uideri nisi per speciem fuis: ergo media hæc specie inuenit actum in actu percipiendum.

150. Tertia ratio in tenebris uidetur multa lucida, vt sunt quædam putredine, cornua, & capita piscium, & eorum figuræ, & alia lucida: ergo non potuit bene illa particula, quòd color moueat percipiendum in actu. Antecedens patet cum experientia, tum ex Arist. 2. de anima, text. 13. Consequenter probatur: in tenebris percipiendum ell' in potentia, cum non fit lumen, quòd redacit eum in actum. Si dicit uideri prædicatõ in tenebris non vt coloratæ uel uisuda. Contra ell' Aristoteles tertio Physicorum, textu 10. ubi ait colorem & uisibile idem ell' subsichio: ergo prædicatõ uidetur non vt lucida, fed vt colorata.

151. Quarta ratio dicitur casus, quòd uidens fit in cubiculo obscuro & repositur aliquo foramen, & quòd uidetur colorem, tunc color mouet modum, quòd ell' inter foramen & uidens: ergo particula illa, quòd fit mouens diaphanum in actu, non redè assignatur quod probatur: nam medium prædi-

ctum non ell' diaphanum in actu si quidem non ell' illuminatum.

Quinta ratio definitio præfata ell' dimi-
nuta: ergo non ell' bona. Antecedens probatur: color non folium ell' motus percipiendi, sed etiam oculi, quæ constat euenisse defici, cum uisus aliorum non eo terminetur sed hæc particulæ, & dicitur motus oculi, debet: ergo ell' diminuta.

Sexta ratio, quod se habet passiuè prædicatõ alioquin agens debet esse quod uisibile: ergo uidetur diaphanum ell' nobilitas, quia color: ergo ab isto moueri non potest. Minor probatur: nam percipiendum in actu ell' esse illuminatum: sed hæc per hoc ell', quòd color ergo à colore pati non potest. Minor probatur: nam lux ell' qualitas perfectiua: ergo perfectior ell' quæ color, qui qualitas corruptiua ell'.

Sextima ratio: nulla definitio datur per effectum: sed hæc per effectum qui ell' quod extrinsecum constituitur: ergo non ell' definitio. Major probatur à finis: nam non ell' definitio hominis illa, quæ datur per effectum eius, ut si dicitur, homo ell', qui loquitur cum alio, uel qui mouet baculum, & sic calorem: ergo ita similitur non erit definitio coloris, quæ datur per suum effectum, scilicet per hæc, quod ell' mouere percipiendum.

Ceterum, prædicatõ rationibus non obstantibus uerè ell' definitio coloris, quæ tradit Arist. à anima citato, quæ ut magis intelligatur, admodum ell' ex Doctoris sancto super prædicatõ locum lect. 15. quòd dicit, quòd uidetur in lumine, ell' color, & sine lumine uideri non potest: nam ipsum lumen quòd cõstituit percipiendum, scilicet actum uel aquam in actu, quæ ad tenebras, & ad tenebras: et lumen fit actu, quicquid recedente redditur in potentia: quare color non uidetur, nisi fit illuminatum: siquidem vt sic cum mouet, ideo cognoscitur ex parte mediæ, ut ait ipsemet Doctor sanctus quæst. de anima, art. 4. ad 4. & ait color esse uisibilem per: ergo habet in se causam, vt possit uideri, sicuti reliqua sensibilia habent causam, vt si fuis sensibus percipiatur, in qua conuenit color: cum illis. Ceterum, differt ab illis, quia color mouet percipiendum in actu, fons autem & odor mouet idem percipiendum non in actu, cum modò ab eis percipiuntur immutetur, qualitas autem tangibilis & sapor non mouent diaphanum: & sic in prædicatõ definitione percipiendi genus, quòd ell' percipiendum, & diaphanum in actu ell' differentia.

Et ex responsione argumentorum magis patet.

patet per se definitio. Et sic ad primum dico, quod illa particula omnis non inuenit posita fuit ab Arist. nam cum color verus & apparet inuenit diaphanum, ideo potius particulam omnis, vt vtriusque colorum conueniendat: nam licet aequiuoca prout sunt diuidenda cum definitio, & postquam autem diuisa fuerit, definitio: & quaedam modum canis prius diuiditur in latrabilem & mariniuincine est. quod canis postquam diuisus est, si quis cum definire voluerit, ita debet definire. Omnis canis fubstantia est animal gressibile: ita similiter postquam color diuisus fuerit in verum & apparentem quis ambo conueniat in genere qualitas, ideo dico, quod omnis color est motus percipi in actu.

157. Ad secundam rationem dico praedictam definitionem luci non conuenire, cum deficiat particula in actum cum lux sit, quod percipium reddit, in actu percipiunt in actu non mouet, alia ante actum esset actus.

158. Ad tertiam respondetur praedicta visibilia videntur in tenebris per medium illuminatum, non a lumine extrinseco, sed intrinseco scilicet: siquidem ipsa illuminant medium, & sic diuisa habent adiones. Prima est, illuminare ex eo, quod fulgur & percipitatem retinet: nam qui quando missa putrefcunt, ab eis elementa separantur, vt in lib sequenti dicitur: minus vel nihil ab elemento terreo fulgur & eius percipitatem operantur. Secunda autem alio est producere speciem, & licet secundum hanc adionem videntur in die, non secundum primam propter rationem iam dictam.

159. Ad quartam respondetur sufficere diaphanum coloris propter illuminationem, vt videntur qui in tenebris esse visibile: & conueniunt qui in luce recipiunt, non vident visibile, quod est in cubiculo obscuro ex eo, quod diaphanum debile illuminatum, quod propinquum est videnti, cui parum & debili luce obcuratur a magna, vt ait Doctores sanctus quare. de anima act. 4 ad 4. per hae verba: *Ne obstat quod ab eo, quod est in tenebris, videntur ea, quae sunt in luce.* & non a conueniunt cum necesse est, quod operiet illuminati diaphanum, quod circum est visibilem, vt recipiat speciem per se, quae visus ad hae visibile est, quare speciem per se ad hae luminis illuminati diaphanum, licet de propinquo perficitur illumitur, & de propinquo magis debilius. Eandem veritatem addit 2. de anima, lect. 14. per hae verba: *quod color est illuminatus ab eo, qui est in obscuritate, videntur ei, emittens ex eo, quod etiam medium illuminatum quantum sufficit ad immo-*

rationem ipsas. Et Hippocrates lib. aphorism. 46. & Galeus in Commentario: nam licet hoc affirmet de sensu tunc propter sensibilibus de omnibus sensibus intelligenda est doctrina: & illa intelligitur, cur de sit in vehementi luce, obombrant oculos, alioquin alio modo non super superalicia, vt videntur obiectum debile illumatum.

Ad quartam rationem dico colorem mouere etiam tunc oculorum, quae percipiunt sunt in actu, scilicet a lumine externo, vt receptum in humore crystallino, non statim emanat, vt ait Andreas Laurentius lib. 12. Philosophiae anatomicae, quare. 1. nam septem tonicae, quae ante humores oculi sunt, licet desint, sunt transparentes, vt vitreum, & crystallinum, vt patet ex eorum nominatione scilicet cornea, vitrea, aranea, reticularis, ciliata & consimilia nam quaedam modum cornu insit laminae dilectum pelluciditate constat, & tela aranea, vitrea & reticularis: ita similiter illic septem tunc eadem pelluciditate & splendore adhaerent, vt lumine externum ad illum humorem crystallinum celestis permeare possit: de contra, si hinc est intra oculum, non poterit ibi visus, cum dicitur Auer. 1. de anima, comment. 5. recipit ab eis off. demonstrat a natura recepti, cum minus existens probat cognitio: extra oculum. Ad quod respondet Caes. 1. part. quare. 16. ad 2. ita. quando cognoscibile in potentia cognoscitur, existens est talis: natura, vt determinari non possit per speciem aliorum cognoscibilem, tunc proposito Auer. est vera: 3. quia impedit cognitionem aliorum: ita vero quando cognoscibile existens in potentia cognoscitur est talis natura, vt possit determinari per species cognoscibilem: & quia luminis existens in humore crystallino ipsa perficitur in actu, consequitur speciem ipsam, ideo visione aliorum, non fit impeditur.

Ad sextam rationem respondet ipsemet Caes. lib. 2. de anima, cap. 4. Ad primum argumentum: nam licet verum sit, quod diaphanum in actu est esse illuminatum a lumine, nihilominus tamen ait diaphanum in actu non esse idem, quod diaphanum illuminatum, siquidem minus importat diaphanum in actu, quam diaphanum illuminatum, cum hoc importat diaphanum cum lumine adhaerentem officium formalem luminis, quod est esse luminis primum a natura insitum ad illuminandum: & secundum hoc color non est perfectior lumine, & sic minime cum mouet diaphanum vero in actu

actu, etiam si in actu per lumen: importat diaphanum cum lumine secundum transparentiam, quae est diuisus effectus respectu effectus formae adequati, secundum quod prima a natura est insitum ad illuminandum, & in illo consistit formaliter diaphanum in actu, in hoc scilicet, quod est esse transparentis, ad quod lumen secundario deferunt, & secundum hoc color non est perfectior diaphano in actu: quare tunc potest mouere ipsam.

161. Ad vltimum respondeo praedicta visibilia videntur in tenebris per medium illuminatum, non a lumine extrinseco, sed intrinseco scilicet ab eis, siquidem ipsa illuminant medium, & sic diuisa habent adiones. Prima est illuminare, ex eo quod fulgur, & percipitatem retinet: nam qui quando missa putrefcunt, elementa separantur, vt in libro sequenti dicitur: minus, vel nihil ab elemento terreo fulgur & percipitatem operantur. Secunda autem alio est producere speciem, & licet secundum hanc adionem videntur in die, non secundum primam propter rationem iam dictam.

163. Explicata definitione coloris, quae tradita fuit ab Arist. 2. de anima, ex eo quod illi cum tradidit videntur in ordine ad potentiam visum, ideo cum explicat per mouere percipitatem, & visum, lib. 2. de sensu & sensato aliam addit secundum formam existentem, quae talis est: color est extremitas percipi in corpore terminato, quae etiam non cauet calumnia aliquorum Philosophorum. Prima probatur, quod sic color in prima definitione fuit definitus in ordine ad visum ita similiter ipsam ordine ad visum videntur, quod patet auctoritate Doctores sancti lib. de sensu & sensato, lect. 6. quae sic ait: *si autem corpora intrinseca quaedam habent speciem in potentia, non autem in actu ita intrinseca non colorantur in actu, sed in potentia, quae reducitur ad actum, scilicet corpora diuisiua, illud autem intrinseca non habet virtutem mouendi visum, quod per se color comment.* Ex quibus veris sic formosilogismum: color, qui est in extremitate corpore, est in actu respectu illius, qui est in mensuris partibus praedicti corporis est color, qui est in actu in actu, est visibilis: ergo per eam definitur in quantum mouet visum. Maior non indiget probatione. Minor probatur in actu est color visibilis: ergo qui est in superficie reperitur in actu, visibilis est. Antecedens probatur: color in partibus interioribus nullum ordinem dicit ad visum, quia est in potentia: ergo ille, qui est in actu ordinem dicit ad visum. Confirmatur praedictus color, qui est in profundo,

non habet virtutem mouendi visum, vt ait Doctores sancti: ergo qui est in extremitate ordinem habet ad potentiam adhaerendum: ergo in ordine ad visum definitur.

Secundo arguitur ex eorum quae vocantur Epiphania, quae est color superapparet, ex eo quod in superficie apparet: sed apparet in extremitate est perfectior a sua potentia: ergo in ordine ad illam definitur color.

Tertio arguitur ex Arist. in textu, cap. 1. 165. de sensu & sensato, vbi ait, quod dicitur illic proportionibus reddunt meliodum delectabilem, & audium latum, & est contra fons non proportionati reddunt audium tristitem: sic etiam colores in bona proportione extremorum corporum terminatorum delectant visum, & est contra ex mala proportione non delectant visum: ergo vult Arist. quod color in quantum est extremus percipi in corpore terminato dicit ordinem ad visum potentiam, vt ad actum secundum redacatur.

Quarto arguitur: & probatur praedictam definitionem non esse bonam ex Arist. lib. de sensu & sensato, cap. 3. vbi dicit colorem non esse extrematum: ergo male definitur per hoc quod sit extremitas percipi in corpore terminato. Quinto arguitur: extremitas percipi in corpore terminato est vna ex tribus speciebus quantitatis, scilicet linea, puncto, vel superficie: sed color pertinet ad praedicatam quantitatis: ergo non potest esse extremitas percipi.

Sexto arguitur: percipitatem & terminatum opponitur: ergo si color est extremitas percipi in corpore terminato, erit ex simpliciter. Antecedens probatur: terminatum definit esse talis per terminatum: ergo non potest esse percipitatem & terminatum simul. Antecedens patet ex supra dicta.

Sepimo arguitur: haec definitio conuenit alia a definito: ergo non est bona. Antecedens probatur, quia conuenit licet, cum sit extremitas percipi in corpore terminato. Confirmatur ex mente Doctores sancti lib. de anima lect. 14. vbi ait, quod color nihil aliud est, quam lux quaedam modo obiectata ex admixtione corporis opaci.

Vltimo arguitur: conuenit etiam saporis 170. ergo conuenit alia a definito. Antecedens probatur, quia sapor est extremitas percipi in corpore terminato, quaedam modum color est ipsa extremitas.

Propter quoniam argumentum conuenit fuit suadet, vt ipse fateatur tom. 4. hae Theologiae, tractatus 3. libri tertii, cap. 15. num. 4.

Fernandez de lib. Meteor.

interioribus, quoniam exteriore, & sic corpus videt esse in potentia ad verde in partibus interioribus, ut rubrum est etiam in potentia in partibus interioribus ad rubredinem, & sic de omnibus coloratis: nam cum homogenea sint, & perspicuum quoniam hoc eodem modo condensatur, & sic vult & idem color invenitur in partibus exterioribus, & interioribus in potentia. Quod autem alius color diversis speciebus reperitur aliquando in partibus interioribus, hoc provenit ex eo quod perspicuum in partibus interioribus magis vel minus fusi condensatur, ex qua maiori vel minori condensatione resultat color diversus, ut supra iam dictum est. Ceterum non propter hoc definit esse color in partibus interioribus qualicunque fuerit in potentia.

Ad rationem autem dicti colorum in partibus interioribus non produci a diuisione primi & secundi, sed a secundario ad hunc produci: nam cum media diuisione producatur diversis visibilibus duorum partium, vel duorum corporum, necesse est resultare diversam extremitatem vultum corporum, ad quam sequitur extremitas perspicui in corpore terminatur, ad quam erant partem in potentia ante diuisionem: & huc extremitas est color.

175. Ad secundum argumentum dico non militare contra nostram sententiam, potius autem eam corroborat, vult enim quod color solum sit in superficie in actu, & non in partibus interioribus per appareniam: nam quod videtur, quodlibet videtur in actu, sed quod manifestum est in superficie, ut quoniescunque est in potentia approximatur, cum mouetur: nam tertium est corpora distansia ab aliqua portione visus colorata esse in superficie: & potentiam visum recipiunt non actu, & non propter hoc debent esse colorata in superficie, id est, manifestus est color in extremitate corporis.

176. Ad tertium dico admittendum similitudinem, a quam adicit Aristoteles, quod sicut si bene proportionati reddunt molliorem delectationem, & sicut in herbis a se mutua delectatione visum delectant, vel molliorem tamen non propter hoc color secundum se delectationem ad visum: nam secundum se quando mouet potentiam, si sunt in bona proportionatione extemporum corporum, tamen proportionati delectatione visum, & sic secundum se sunt in mala proportionatione, quando mouent visum, quia ex quo sicut in mala proportionatione mouent, & quia molliora vultu sequuntur, quod antequam visum mouerent, sunt secundum se bene vel male proportionati, ac

per consequens iam perspicuum: produci esse secundum se a se mutua mouent visum.

Ad quartum & quintum argumentum potest, quod ita dicendum est, extra probationem, quia probatio non est secundum de-
finitionem coloris.

Ad sextum patet, quod sit secundum se dictum, & passivum ex vitiis terribi praedicte terribi probatio.

Ad septimum arguitur Aristoteles, lib. 177.

Ad probationem dico licet non esse extremitas perspicui sed potius ad eam erit, ut supra remanet dictum. Vel respondetur licet esse extremitatem corporis, ceterum non terminatur diaphanum cuius est extremitas, non est corpus terminatum, cum visus non terminetur sed potius per illum transit. Ad confirmationem respondet doctissimus collegium Carmeliteum discalceatorum ad modum doctrinae praecedentis lib. 3 de anima disp. 10. quaest. 1. ad modum confirmationem primi argumenti, quod ex via mixtionis elementorum, & sic corpus liminum, ignis diaphani, & aquae, & opacitate terribi vultus colores resultare necesse est: lux autem que ab elemento ignis deriuatur, opacitate ad admixtionem elementis terribi, & tunc amittit suam essentiam, & in secundas qualitates transmutatur: si in mixta praedictum corpus liminumque minus obsecratur ad opacitate terribi, tunc constituitur color albus: contra autem, si minus opacetur, tunc constituitur color niger, id est illa visum constituit, & sic autem cum distinguaturque quaeque: Duo sunt diuersi elementum nihil aliud esse, quam lux quodammodo obfusca: ut admixtionis opacitate opaci de luce deriuata in mixtionem ab igne intelligi debet, ut patet ex eius verbis lib. de fin. & sensu lib. 2. sic. Perspicuum autem diuersum invenitur in corporibus secundum magis & minus: & similitudinem de ideo permixti interius in quibus licet dicitur color, & sicut est principia causa, per vultu multitudine praeter aliam & mixtam: vnde clare colligitur inferunt. Doctorem sum-
mum molliora affirmat colorum esse hanc formalem, sed causaliter: quod confirmatur alia, verba ipsius sunt post praefata, quae sic habent: ex quo eriam patet, quod cum sit visus quodammodo subiectus ad eandem materiam redditor esse visibilis: quare visus visibilis affirmare colorem esse: licet non potuerit illum particulae, quodammodo, sed sine praedicta particula poterit dici hanc substantiam esse coloris, vel colorem licet esse, & cum color nullo modo sit

sub

substantia, sed accidentis, tunc remanet probatum ignem, qui lucidus est, opacatum coloris substantiam esse, id est, ex eis & ex reliquorum perspicuorum condensatione coloris dimanare.

178. Ad vltimum argumentum respondetur praedictam definitionem non conuenire sapori, ut ipsam definitio coloris est, cum dicit, est extremitas perspicui in corpore terminatum, nam perspicuum atque patet a terra opacatur, vel terminatur, cum labor sua extremitate postquam autem opacatur remanet ipsam extremitatem perspicui in corpore terminatum, quae est color, & referitur in superficie corporis: sapor autem non est illa extremitas, quae est affectio, id est, passibilis qualitas in humido proueniens a siccis, quae affectio est etiam in superficie corporis: quare negatur Antecedens argumenti, & eius probatio, cum non sit sapor extremitas perspicui in corpore terminatum sed est affectio in humido causata a siccis in superficie corporis terminatum, quod non dicitur intelligi de corpore terminatum, propterea terminat visum: nam haec est differentia, quia corroboratur extremitas ad esse coloris: sed intelligi debet corpus terminatum in definitione saporis sicutum quodam quantitate, solum & firmum. Facta ita digressionem de coloribus, necesse est etiam considerare quomodo differant reales ab apparentibus differant autem, quia praedicti colores cum resistent ex condensatione perspicui, omnes pendunt a subiecto, in quo sunt, taliter quod non conueniunt, ut vult aut subiectum colorum differant, & sic quod cum subiectum colorum differant, quod quiescuntque praedictum subiectum mouetur, mouentur etiam videtur colores in sua specie: apparentes autem cum producuntur a luce alius luminis, vel alius coloris, mouentur ad motum praedicti corporentis, & minime ad motum subiecti, ut patet: quia quiescuntque aegit mouentur, tunc in diuerso subiecto producentur diuersi colores, ut in nubibus apparent, in quibus reperitur aliquando color rubicus, & aliquando de caeruleo, & aliquando purpureo, & sic de reliquis, ut ad Arist. primo de caelo, cap. 4. lib. de coloribus, cap. 3. probatur: etiam colores apparentes ex variopositione plurium realium colorum adiacentia, vel mixta tantum, ut patet in pennis aliquorum corporum, & in vinctis in collo columbae: nam cum ex eius motu vario modo opponatur ad lumen, diuersi colores apparentes conuertiuntur.

Conclusio.

Coloris in Indis apparentes sunt veri colores. Cuiuslibet est Dicitur sancti Johannis cap. 4. & lect. 3. post medium: vultu expressis Conclusionem affirmat, respondendo ad questionem tertiam, quam proponit, verba eius sunt haec: intelligendum est, quod colores Indis habent essentiam veri coloris, debentur tamen, & imperceptibiles sunt hominibus in modo respectu animalium in corpore humano. Quod per aliquos rationabilis Primaque est: quod est motuum visus secundum hoc, hoc est color secundum veritatem: quia color secundum Philosophum 4. de anima est, quod est motuum visus secundum se: sed colores Indis sunt humidi, sicut fensus addicit ergo sunt veri colores. Confirmatur, species rei non causatur in sensu, nisi ab ea ratione, quae participat rationem formalem specificam obiecti: sensus ergo color Indis, qui visum immutat, hoc praestat ex ratione formalis, & specifica obiecti visus: ac cum ratio formalis & specifica obiecti fit realis, cum fit actus eius quod reale, colores Indis reales, & veri colores sunt.

Secunda ratio: quia veritas rei idem est: quod esse rei, differens solum secundum rationem: sed colores Indis habent essentiam & formam coloris, licet secundum esse debile ergo habeat veritatem coloris. Probatur Minor: quia sensus visus, qui colorem indicat, non recipitur extra propriam mensuram. Confirmatur primo ex Arist. 2. Meteor. cap. 6. ubi dicitur: si frigiditas est, ita & verum quiescuntque praedictum subiectum mouetur, mouentur etiam videtur colores in sua specie: apparentes autem cum producuntur a luce alius luminis, vel alius coloris, mouentur ad motum praedicti corporentis, & minime ad motum subiecti, ut patet: quia quiescuntque aegit mouentur, tunc in diuerso subiecto producentur diuersi colores, ut in nubibus apparent, in quibus reperitur aliquando color rubicus, & aliquando de caeruleo, & aliquando purpureo, & sic de reliquis, ut ad Arist. primo de caelo, cap. 4. lib. de coloribus, cap. 3. probatur: etiam colores apparentes ex variopositione plurium realium colorum adiacentia, vel mixta tantum, ut patet in pennis aliquorum corporum, & in vinctis in collo columbae: nam cum ex eius motu vario modo opponatur ad lumen, diuersi colores apparentes conuertiuntur.

179.

Quod est quod in quo est sicut generis veritas

à generis eiusdem veritate differentis: quod enim ignis est, non potest esse, ne verus sit, nec natura manens eo potest carere, quod verus est perime aqua. quod aqua est, & per id potest abesse, ne vera sit. Caterum si aqua manet, etiam in eo necesse est perire, si non sit verum non potest non vera esse, si maneat hæc Hilarius, quæ verba sunt ad propositum Doctoris sancti nam si color Iris est, non potest esse, ne verus sit, sicut si aqua est, quomodo potest abesse, ne vera sit. Caterum necesse est, quod si color Iris manet, etiam in eo necesse est, ut perit veritas eius: quando perit Iris, colores eius percutit, quia fuerunt: nam si non fuerunt, perire non poterunt: quare non potuit verus non esse, si dum est Iris, manet. Sed si contra istam doctriam sancti Hilari, quæ verba ista, illud quod tractat Logici, dicere alibi significatiorum alioquem adum applicant suam adnotationem supra significatum formale terminis, cui assignatur, & non supra materiam: quæ hæc propositio, in Iris videtur veri colores, differt ab illa, veri colores videtur in Iris: nam prima est vera, secunda est falsissima licet videtur veri colores, non tamen verè videtur esse ibi tales colores, non valeat quia sensus harum duarum propositionum est unus, cum semper sint in Iris colores supra quos hoc verbum videtur formaliter applicat suam adnotationem: et essent autem dicitur prædictæ propositiones, si antequam videtur colores, esse falsas, vel materiam colorem, ut in his, vidi Papam, differt ab illa, Papam vidit: nam in prima demonstrat vidisse ipsum, quando etiam Papam secunda non requirit id, sufficit autem vidisse hominem, qui est, vel fuit Papa. Caterum si homo per possibile, vel impossibile nasceretur Papa, eundem sensum facerent hæc duæ propositiones, vidi Papam, & Papam vidit: similiter, quia colores semper sunt, ideo prædictæ propositiones unum & eundem sensum faciunt, scilicet in Iris videtur veri colores, veri colores videtur in Iris. Quomodo confirmatur ex Alex. de Ales 6. Metaph. prope finem: ubi ait, quod veritas ad essentiam eodem modo se habet, quod veritas ad colorem: nam veritas habet super colorem, non addit aliam rationem, nisi rationem declarati, & apprehensibilem illi visus: ergo si visus declarat colorem Iris colorem esse, est quia prædictus color verus color est: Viximo confirmatur verè res dicitur, quæ apæ nax tempore generis in his verum cognoscitur: & contra autem falsa, quia in se aliud habet, videlicet scilicet decipi possumus: sed colores Iris videmus in nobis

veram cognitionem colorum: ergo veri colores sunt. Minor patet: nam verum aurum id est verum, quia pignit in nobis verum cognitionem auri: & contra autem aurum cognitionem non est verum aurum, si quidem in se habet aliquid, ratione cuius decipitur. Minor probatur: nam cum sensus visus non decipatur circa illos colores, pignit in nobis veram eorum cognitionem: in qua in se non habent, vnde facile sensus decipatur.

Tertia, id quod visus indicat se apprehendere per se verum, & color secundum veritatem, qui est obiectum visus, quia sensus proprius circa propria, & per se obiectum non decipitur: sed in visione Iris visus indicat se videre verum coloris ergo. Confirmatur primo: in visione coloris Iris non fallitur causa sensibilis commune, cum sentiat numerum colorum, figuram, magnitudinem, quietem, & motum: sed figura, quæ, ut ait Dodò de sanctis 3. sent. dist. 16. quart. a. art. ad primum, est terminatio quantitatis resistit: ergo visus reperitur figura, quantitas cuius resistit debet, sed quantitas non potest esse sine subiecto reale: ergo color Iris in subiecto reali videtur, ac per consequens color realis est. Secundo confirmatur: accidens, ut air ipsemet Doctor sanctus 3. part. quest. 50. art. 4. & multis aliis in locis, individuatur à subiecto, vel per habitum non ad illud: ergo color Iris cum sit accidens individuari debet à subiecto in quo videtur, ac per consequens, cum illud subiectum sit reale, color Iris realis est terminatio.

Quarta ratio: ubi conuenit sensus principis veri coloris secundum veritatem, ubi est forma, & essentia veri coloris secundum veritatem, sed in Iris adu. concurrunt omnia principia coloris secundum veritatem: omnia in Iris reperitur veri colores. Maior est nota, quia causa & effectus sunt simul in actu, ut ait Arist. 2. Physicorum, textu 37. & 5. Metaph. text. 3. Minor probatur, quia principium veri coloris in actu est perspicuum aliquo modo terminatur in ratione materie & huius ibi existens in ratione forme: sed illa ambio sunt adu in Iris, fore in eo in quo apparet Iris, quia perspicuum equaliter est terminatur per opacum in ratione descendente sub nobis, in qua generatur Iris, aliter non haberet rationem speculati refranguntur: lumen verè à Sole, vel à Luna incidens illi habet rationem formæ: ergo sequitur quod cum in Iris sine adu omnia principia veri coloris, sine ibi veri colores, licet color ibi habeat esse debile, licet dicitur est, quia principia eius non sunt ita permanentia, quia in corporibus mixta terminatio.

180.

181.

in quibus principia coloris cõsequuntur principia intrinsicæ corporis motu, & sit et intrinseca, cõsequuntur nam ipsa insensibilia, quæ sunt permanentia adu, vel virtute, & per consequens & color est ipsi casualis est permanentis & perfectus: sed non est sic de coloribus Iris, quia lumen ibi est extrinsecum, & solum incidit secundum determinationem suam ad visum, & secundum quod incidit diuersimodo, causat diuersos colores, quia apparet transire per modum ipsius visus, & tamen in veritate transmittitur: quia in aliis partibus rationis de non continuo generatur: hæc rationes sunt Doctoris sancti, quæ præhæntissimæ sunt, & ex fontibus perspicillissimis hæc doctrinæ confirmationis prædicte extraxit Iude. Alia autem non minus præstantioris sequuntur: omnia obiecta vnus sensus reduci debent ad vnum genus, vel ad vnam communitatem naturam: quod verum est ipsius sensus, ad id quod tactibilia reduci non possunt ad vnam communitatem naturam, nec ad vnum genus, quare tactus diuersus est: nam visus in trinitate prædemonstratur, alius in percipere per frigidum, alius in humidum, alius in lenitate, alius in ducta, & in asperitate, & sic de singulis: ergo omnes colores reduci debent ad vnam communitatem naturam: quare si colores duæ diuersæ reddunt ad vnam naturam realem, vel color albus, & niger, catulus, & punicus, multo magis colores apparentes reduci debent ad vnam realem naturam. Quod si aliquis respondeat de Zoroëlic lib. 2. de vis. cap. 3. & Cardini. in Commentarijs suis de elementis in fine: quia visus accessit Antonius Rubius: 2. de anima, tract. de sensu visus, quæst. 1. ad vlt. arg. visus autem colores apparentes conuenit cum veritatis in omni ratione, follicitate ratione subtilitatis ætatem distinguuntur in propriis naturis: hæc autem non fundatur in bona Logica: nam hæc est vera regulari syllogistica supposito tamen fecundum quid licet inferre supposito simpliciter: ut bene valet est homo albus: ergo est homo: id tribuitur, ergo etiam est homo est gressibilis, ergo animal. Ita similitur color apparet ergo animal. Ita similitur color apparet ergo visus: ergo verus color: quod probosivitas illi apparet inuest per speculum in adu, quia conuenit cum veris in hæc ratione: ergo conuenit cum veris in sua natura: nam quod mouet perspicuum in adu est color, cum hæc fit eius definitio, qui est color, est extrinsecus perspicui in corpore terminato, omni hæc fit alia eius definitio, qui est extrinsecus perspicui in corpore, est verus color: ergo si color apparet conuenit cum veris in mouere perspicuum in adu, conuenit

etiam cum eis in esse extrinsecum perspicui in corpore terminato, quæ est natura veri coloris: vnde sanctus Doctor rethæ affirmat colorem apparentem esse verum colorem: differant autem, ut ipsemet ait, in hoc quod verus color est rarus ex sua permanentia: propter eius permanentiam permanentia apparet autem rarus non est, cum nullam permanentiam habeat esse defectu principum permanentium: cum in lumen, quod habet vicem perspicui, est intrinsecum, & solum incidit opaco secundum determinationem suam ad visum, secundum quod causetur varijs coloribus.

Ad argumenta in principio articuli posita 182.

respondeo, & ad auctoritatem Arist. dicitur, quod omne, quod apparet, si proportionatur sensui, & intellectui, verè decet semper esse verum: at si non rethæ prædictis potentius proponatur, tunc omne quod apparet non est verum: quare per se falsus, & intellectus non decipitur: quia proprium obiectum, bene autem potest accidere, ut ait Doctor sanctus supra textum.

Ad primum argumentum dico concedo

decedo verè supra concessum est, colores verè causari ex condensatione perspicui, quod est aqua, & sic, & ignis: nam cum mixta est huius elementis resistent, & à terra operantur, idem in eis veri colores resiliunt: at in Iris & in coloribus apparentibus, licet hæc omnia non inueniantur, inueniuntur aliqua, sicut ær & aqua, ex quibus per condensationem & lacem vicem ignis generant, color apparet resiliunt, qui verus est, debitis tamen ex condensatione principium permanentium.

Ad secundum argumentum respondeo 183.

coloribus in Iris non esse apparentes est eo, quod falsis sit apparetis: sed quia non generatur ex vera perspicui terminatiōne: cum hæc intrinsicè conueniant in subiecto, in quo resiliunt veri colores, dicuntur autem colores apparentes, quia apparent ex ductis oppositiōne lucis in corpore denso, & terminato per se vicem perspicui: nam ductus color verus resiliunt ex terminatiōne perspicui: ita similitur apparet resiliunt ex terminatiōne perspicui, scilicet licet perspicuo extrinsecè terminant nubem.

Ad tertium argumentum respondeo 184.

respondeo, cum re vera colores funt resili apparentes, cum re vera colores funt sed dicuntur apparentes, quia apparent producti modo, ac producti faciunt verum. Ad primum confirmationem respondeo negando colorem symonide non prædicari de colore vero, & apparet: nam quæ qualiter prædicatur de vero ac de alio, siquidem non datur ordo iuxta prædicatores, & posterius, & nul-

la reperitur habitudo vnius ad alterum, vt patet in vltima probatione Conclusionis vltimam modo respondendo ad secundam Confirmationem. Ad vltimum argumentum respondendo colorem verum & posse refolare esse permutatione quatuor elementorum, & etiam esse lumine incidente torationi, vt iam nam propter diuersas causas eos producentem, color verus, firmus & rarus est, quia causa firme & raris apparet autem minime firmus & rarus est, quia causa firme, & raris non sunt: quare si corpus luminoso, & nubes essent sepe in eadem distantia, & dispositione, vt ait Doct. sanctus, etia colores resistentis ex his causis, quia firme & raris essent, colores firmi, & rari etiam fuissent.

ARTICVLVS II.

Vtrum Iris dicatur apparetur?

157. **E**t videtur quod non, primo ex Arist. in principio cap. v. ubi ait *Zeuxis autem apparuit propter seorsum inuenit apparere*. Sec. Color iste, vt ait Doct. sanctus ibidem, est color minimus principalis colorum Iris, & apparet aliquando inter punctum, & videri, & est propinquius albo, dicitur præterea *Zeuxis*, latius autem *Cyrenis*: ergo si in Iris aliquando videtur talis color, non tricolor semper: sed quatuor colorum apparet.

Secundo arguitur: articulo antecedenti fuit dictum, quod colores Iris causantur ex eo, quod lumine incidit diuersimodo opaco, & determinatio fiti ad vltimum: sed potest incidere multis modis: ergo multis coloribus poterit Iris apparere. Minor probatur tum ex diuersa applicatione luminis cui Sol nunquam cessat a suo motuum etiam ex diuersa situatione ad nostrum visum. Tertio arguitur: lumen magis vel minus intensum per reflexionem vel refractionem causat varios colores: ergo non tres, sed plus quam duo nullis aliis debent in Iris. Antecedens probatur ex Arist. in principio, ubi ait, qui quidem fortior radius in puncto colore mutat, & proximus ab illo in videri, qui præterea fit debilior est, in albugine. Consequenter probatur quia lumen magis vel minus non intenditur folia tri. modis, sed seorsum inhiatus. C. affirmat ex v. Vag. j. *Alcid.*

Alcid. tribuit vltimis aduersi Sole colores.
Quarto arguitur: effectus inuariabilis non potest dependere a causa variabili, sed Iris est quodam effectus secundum varios colores inuariabilis: ergo non dependet a causa variabili. Minor patet ex Galeno in diebus decretoriis cap. i. mis etiam patet, quia in principio Mundi vsque ad finem eius ob-

seruatum esse eisdem semper constare tribus coloribus: quod etiam Iris secundum suos colores pendet a causa variabili. patet: nam potest esse quod nubes rorata sit minus densa, vel magis opaca, & vel secundum partem superiorem raris & perspicua, & secundum inferiorem densa & opacata cum prouenerit a vaporibus sursum eleuatis, qui incrascentur moliores, eundem ordinem firmate non poterit, siquidem omnia, quæ ab elementis pendet, inderetabili sunt.

Quinto arguitur, & videtur: Iridem folium duobus coloribus constare: nam lucidum visum in nigro colore rubens apparet, sed fendor Solis videtur in nube nigra: ergo rubens color apparet, & in partibus, in quibus fendor non videtur: niger apparet, ac per consequens folium color rubens & niger in Iris reperitur.

Pro explicatione illius articuli primo ad viderendum est tractationem de Iris adeo difficultatem esse, vt per xpcipi possit, ideo vocatur Iris arcus darmonis, id est, sciens, quia postquam in eius cognitione contumacissimi Philosophi insudauerunt, parum, vel nihil non docuerunt. & non est mirum, quia Causa de Iris, vt ait Arist. lib. i. post cap. 10. subalternatur per se habet, sicuti ipsa per se habet subalternatur Geometria: nam vt ait Doct. sanctus eodem loco lect. 37. circa finem. Scientia de Iris applicat principia, quia per se habet tradit simpliciter ad determinatum mutatum, quia per se habet est scire propter quid. Philosophia est scire quoadmodum Philosophus ait conuersionem vltimam ad nubem diuinitatem ad Solem, eo modo quo infra dicitur, esse causam Iris: propter quod inuenit hoc fiat, sicuti ipse Philosophus ad Periphetum, quia præterea sciatia cum sit pars naturalis, vt in procepio fuit dictum, non potest esse subalternata proprie Periphetia: nam in quantum pendet latus cognitio ab illa, ideo dicitur, habere inappropriat illi subalternata, sicutum tractat. Iris ex principia per se habet pendet, sine quorum cognitione Iris plene cognosci non potest: alio autem dicitur omnia principia ad Iridem demonstrandi necessaria summi a Periphetia, sed folium principia remota, vt ait Auerroes in presenti comment. i. principia autem proxima scientia naturali debent fuisse: Philosophus autem non solum vult iudicari de Iris, sed causas naturales illius colorum adducit, & propter hoc dico difficultem esse scientiam de Iris, & de claritate, quia illa tractant, recordanda est in memoriam doctrina, à me tractata in quart. de halo, felle de radiis rebus, reflexis, & refractis, & de angulis incidentibus, & reflex-

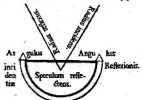
186.

187.

188.

xionis, quæ sunt principia remota pro leidis declaratione, quia a periphetia sumi debet, quare licet ibi declaratum fit, in presenti adducitur, vt magis patet historia de Iris. Est enim radius rebus, qui multiplicatur per medium secundum lineam rebus, vt quando obiectum coram me est. Radius reflexus esse ille, qui cum vltra pertransierit non possit ob densitatem medij, vel soliditatem, refluere in se ipsum, si cadat perpendiculariter, si non, obliquè & lateraliter, in partem oppositam refluere, vt v. g. quando post me, vel retro me video Petrum in speculo, vel in aqua Solem ad hanc autem visionem reflexam semper requiruntur duo radij, incidentis scilicet, & reflexionis: primus est, qui protrahitur a corpore radiante ad superficiem corporis reflectentis, vt quando à corpore luminoso cadit in superficiem aliquid speculi. secundus est, qui causatur à superficie corporis reflectentis ad aliquem terminum, vt quando radius corporis luminosi à superficie speculi reuertitur ad parietem, qui est terminus prædictæ reuerberationis, & sicuti semper illi duo radij requiruntur ad reflexam visioem. Ita similiter requiruntur duo anguli, angulus incidentis, qui correspondet radio incidenti, qui est, qui conuenit in superficie corporis reflectentis: & angulus reflexionis: simili modo reperitur angulus reflexionis correspondens ipsi radio reflexionis, qui à radio reflexo conuenit, sicutumque à superficie corporis reflectentis. Radius denique refractus est ille, qui propter opacitatem aliquid medij non totaliter impeditur vltra procedere, & sic procedit vlture ad nostrum visum, vt quando baculus videtur in aqua veluti fractus, & denarius in fundo aquæ maior apparet.

Præterea figura hæc doctrinam manifestat.

187. **A**rit. autem ait, quod de his considerandum est in periphetia, quia solum est proprium facere considerationem de illis. Secundo aduertendum est ad Iris causandam necessarium esse Solem esse in situ opposito alicuius nubis, alia radij eius minime incidere possent ad visionem reflexam

Fernandes in lib. Meteor.

causandam, cum ad hoc oportet radios reflexere ad aliquem terminum: quod si Sol effect directè super nubem, nullo modo causatur prædictam visionem, cum tunc fœdè radij rebus multiplicati per medium secundum lineam rebus, & sic ex angulo reflexionis causatur, vel originatur radius rebus, cum ab illo conuenit in superficie corporis reflectentis, tunc sic nubes est corpus rebus rebus, conuulsu opacitate, quod speculum in quo à tergo apponitur est plumbum, ita et radij visuales loquar vt Arist. loquuntur fuit secundum opinionem periphetia inquit vt temporis, vt ait Doct. sanctus tract. i. h. c. incidentis, & cum vltra transierit non possit, refluere, Ita similiter à Sole incidentis radij luminosi in nubem, quæ cum terra fit, & à tergo conuenit opacitate, vltra transire non possunt, & iterum ab angulo reflexionis refluere.

Tertio aduertendum est nubem prædictam tribus partibus consistere, superiore, media, & inferiore. Prima, quia magis leuis, minus distat à Sole, ideo fortior radij folares in eis agitur, quare illi conuenit color rubens: nam fulgidum visum per nigrum apparet punctum, vt iam supra fuit dictum, & sic prima periferia Iris talis colore conuenit: artem refractio facta à secunda periferia, ita quia magis distat à Sole, minus quæ densior est quam prima: ideo est debilis, quia debilius radij folares in eam agunt: quare debilis colore constat: quia nigro colorum propinquior est, color colorum prius periferie. Denique vltima periferia propter eius densitatem, & grauitatè est in inferiori loco, ratione cuius multo magis distat à Sole: & quare debilis radij folares in eam agunt, & sic conuenit colore albugo, seu caruleo, qui maiorem affinitatem habet cum colore nigro, quam duo primi prædicti, siquidem color vitidis mediat inter punctum & albuginem, sicuti punctus inter album & rubrum, vt voluit Auerroes & sanctus Doct. in presenti Primus cap. 2 de Iris, secundus cap. 3 lect. 5 sed dicitur, supra fuit dictum habere secundum partem superiorem densiorem esse, quam secundam partem inferiorem, quia ratione frigidiatis mediæ acis regionis magis densatur pars superior: ergo non reddi affirmatur, quod vltima periferia propter densitatem est in loco inferiori. Dico verum esse de nube: quæ adhuc non est conserua in aqua, vel in rotem: nam hæc secundam partem superiorem densior est, quam secundam partem inferiorem: verò quando nubes est rorata, & in aquam conserua, densior est secundam partem inferiorem: non secundam partem superiorem, quia cum

188.

189.

190.

191.

192.

193.

194.

195.

196.

197.

198.

199.

200.

201.

202.

203.

204.

205.

206.

207.

208.

209.

210.

ratione gravitatis descendat guttulæ, & magis coadunetur, ideo majori densitate consistat.

89. Et ve magis hoc intelligatur, quæro ad attendendum est prædictam nubem rosam esse, id est, in ea reperiuntur guttulæ ad modum rotis, quæ sunt fœmiculæ: propter quod nonnisi speculi inveniuntur in quibus radij solares reflectuntur, & ex nimis dilata apparent consistere, cum ne vera distantia sit, quod patet ex similitudine non videtur, cum sunt prope nos, veluti quando cadunt, autemque pluvie incipiunt, vel postquam pluvies desinit: tunc autem propter certam parvitatem solium: representant colore medium, figuram autem minimam, & cum prope nubes sunt, quia colores repræsentant, ideo continuè iudicantur à visu: parvitiem ratione extremi colores non possunt in se de apparere: nam propter distantiam prædictæ guttulæ coarctantur apparent, ex quâram continuatione, & ex nube opaca, si multo ex distantia, veluti nigredo velatæ, nisi aliter ac quando ex nimis distantia nihil videtur, quod est præsumo locus, & quia tunc radij solares percipiunt prædictam nubem, eam illuminant valent, media quæ illuminatione color niger minime apparet: potest simili modo lux habere vicem albi, quæ cum per prædictam nubem penetrasset, & per distantiam, ideo color albus non remaneret, quare necesse est colores medium remanere, qui sunt prædicti punicus, viridis, & azureus. Sed contra prædictum, quod radij permanent, sunt guttulæ, & non nubem ergo magis affertur nubem necessariam esse, ve radij percipiatur. Præterea in his inferioribus productis: Iris, ut patet in elevatione aquæ à remigis, & in aliquibus fontibus, in quibus aqua sursum elevatur, & in anhelio emissio ex ore alcius animalis, præcipue tempore Hyemis: ergo male affirmatur esse necessariam distantiam, ut apparet gutturale continuæ, & nigredo causata ex præviatione luccis à nimis distantia. Ad id quod nubem necessariam esse, tunc quia debet esse rosida, & rosare debet: tunc etiam, ut per guttulas ponatur ad vembem causandam, quia oportet locum retro secedere esse sicca oportet retro speculam adesse calidam, ve melius radij reflectantur. Ad aliam rationem dico experientia consistere in elevatione aquæ à remigis: Iridem non apparet, nisi vmbra nauigij intenuatur retro aquam elevatam: ita similitudinem dicendum est in aqua sursum elevata in fontibus, nullo modo Iridem producat, nisi ab aliquo pariete, vel ab aliquibus arboribus, sicut obumbratio retro aquam elevatam: Idem afferendum est in Iride producta in anhelio animalis,

cum ab ipso animali, vel ab alio corpore anhelicus obumbratur.

Conclusio.

Omnis Iris tricolor apparet tantum. 190. In conclusio est Arist. & Doctorum ratio in præfatu. Et probatur primò ratione ipsius Arist. Toti sunt ibi colores, quos sunt loca in nube, à quibus fit diversæ reflectio: sed illa sunt tantum tria, ve iam declaratum est: scilicet superius, medium, & inferius, à quibus diversimodè refrangitur lumen: ergo solum sunt tres colores. Confirmatur: vbi lux Solis ferit vehementius, & rosatio est subtilis, & caudat color vinosus, qui parum diluit ab alio: sed in supra nobis parte lux vehementius ferit: rosatio enim est: ergo ibi talis color producit. In media autem nobis parte non tam vehementius ferit lux, nec in illa rosatio vbi est subtilis, sed magis crassa, & densa: rosatio cuius generatur color viridis, qui parum diluit à vinoso: ergo ibi talis color reflectit. Pars ratio in vltima nobis parte, in quam lux debilius ferit, & rosatio debet esse, quæ in relique partibus, reflectit color azureus, qui parum diluit à viridi: ergo solum illi tres colores in Iride apprebentur.

Secundò probatur: Iris apparet propter reflexionem radiorum corporis luminosi à nubis sed solum tribus modis fit prædicta reflexio: ergo solum tribus colores consistunt. Maior est vera, cum fit prædicta, & cum nullo alio modo Iris causetur. Minor probatur: nam vel radij luminosi dominantur supra nigram nubem, aut ipsam in eam nimis dominantur supra radium luminose, vel medio modo se habent: ergo solum tres colores in Iride causantur. Antecedens est verum: non est alius modus dominationis. Ex primo autem modo causatur color punicus: ex secundo, azureus: & denique ex tertio, viridius: quæ probationes veræ apprebentur ex inspectione præfatis figuræ.

Aliam

192. Aliam rationem adducit Arist. licet non effiçax, probabilis inquam, quæ talis est. Omnia sunt, & hæc sunt perfecta: ergo numero ternario consistit: ita similitur Iris perfecta est, quia colores numero ternario in illa reperiuntur. Quod et, quæ numero ternario consistit, perfecta sunt, præterquam perfectum est, quia nihil deest: sed quibus reperiuntur numerus ternarius, nihil deest: ergo perfecta sunt. Maior patet ex Arist. 10. Metaph. text. 13. vbi ait, perfectum illud est, extra quod non est possibile aliquid habere. Et Auerr. 8. Physicorum text. 75. ait definitis perfectum illud est cui non potest fieri additio. Minor probatur: nam in omnibus principum, medium, & finis, ut ait Arist. primo de celo, textu 1. & Doctor sanctus lib. 1. cui autem insaniunt illa tria, nihil deest: in Iride autem tres peripherie reperiuntur, tres colores, & vnde non potest quin alia tres reperiuntur, nubes scilicet, corpus luminosum, & ocular. Contra denique figura circularis, quæ ut supra dictum remanet, perfectior est reliquis: ergo Iris res quædam perfecta est, cum omnia, quæ in tribus perfectis inveniuntur, in illa reperiatur: probatio autem, quam adducit Arist. 1. de celo cit. effiçax est in rebus intrinsecis, licet extrinsecè paritas non teneat, ut ait Doctor sanctus loco cit. quare male loquuntur si Petrus Martius lib. 1. de celo comment. 1. inponens ipsum Doctorum sententiam solum ipsum Arist. gratis distat illa esse omnia cum ipsamet Arist. Fe explicat, dicendo eademque, quod ad vnum est distans, illa ne est: et veritas quæ ad duo, superfluitas est: & quæ ad tria, corpus est, quam propositionem ex more explicat ipse Doctor sanctus, vi vniuersique poterit videre.

193. Ad argumenta in principio articuli posita respondeo, & ad primam responderi posset Arist. & Doctor sanctus, Xanthicum colorum aliquando apparet in Iride, & quando apparet, fit per juxtapositionem, & tunc non est distinctus à punicis, & viridi: nam concluditur argumentum, si prædictus color produccetur ex duobus modo reflectis: radicem solarium à nube, sicuti prædicti produccunt. Sed fit contradictio, si per juxtapositionem apparet color Xanthicus, semper debet apparere, cum semper iuxta sint ipsi colores punicus, & viridis: Respondetur non semper debere apparere, nisi quando nubis conuenit, & incedit: nam cum refracta, perdit obliquitatem, & nigredinis quare tunc punicus color ad albedinem tendit, in qua tendentia apparet Xanthicus, cum et propinquius colores autem alter, ac alter inuagis intenciores apparent, quando

Respondet. in lib. Meteor.

sunt iuxta positi versus aliosum colorum flatus fluctat magis: quando positus est in fortis, vel coroneo carulo, quoniam si fortis fuerit in alto: ita similitur autem supra carulum magis luceat, quam si supra alium positum fuerit: pariter ratione dicendum est de coloribus causatis à nube magis nigra, vel minus alba, & piores illud faciunt, ut magis colores apparent.

Ad secundum argumentum respondeo, quod cum solum radij solares tres colores produccunt: nam non quibet color caudatur ex diuersa incisione luminis versus opacis: sed quando ex angulo recto reflectitur radius, & cum solum reperiuntur tres anguli, à quibus reflexio fit, ideo solum tres colores apparent.

Ad tertium respondendo concedendo lumen repletum, vel minus intantum varios colores causat. Ceterum quando ex angulo recto reflectitur, solum caudatur color: tres discitur ex diuersa reflexione: utramque lationem fere infinitis modis attendatur ex tunc prædicta, solum istos tres præstantiores colores causat: autem ex diuersa intencione alios producit, non differente specie ab illis tribus, sed causatur remanens, vel minus intenciores: non variantur: simili modo respondeo ad confirmationem.

Ad quartum respondeo effectum immutabilem semper debere pendere à causa inuariabili, quæ est lux ferens diuersis nubis partes, à quibus guttulæ reperiuntur reflectunt radij solares, & in prædictis colores emittuntur: autem nubes est dissipata, ve aut argumentum, non produccitur Iris, licet produccantur colores, & tunc virgæ, & parci apparet, ut patet quæstione de eis:

Ad vltimum argumentum respondeo, quod nubes consistit tribus peripheriis supra explicatis, id est non duobus coloribus Iris apparet, sed tribus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Iris apparcat figura fœmicirculari.

ET videtur primò quod non. Radij solares reflectuntur superficie plana nubis: ergo Iris non potest apparere figura circulari. Antecedens patet, siquidem nubes figura circularis non consistit: sed aliquando figura plana, aliquando figura triangulari, & aliquando quadrangulari. Consequens patet

R. 2. nam

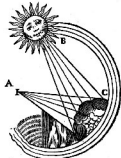
nam ex figura lata, & vel triangulata, vel quadrangulata, figura rotunda non caufatur.

197. Secundo arguitur: non apparet Iris in figura circulari propter nubem, vel probatur primum argumentum, nec propter Solem: ergo minime manifestabitur in figura circulari. Antecedens probatur: nam si propter Solem esse, fequeretur, quod quando Solis ecliptatus, cum medieta eius ecliptatur, non apparet ita in figura, cum medieta eius sit Iris. Orizotem, & alia medieta furva: ergo cum non detur causa ex parte agentis, nec ex parte recipientis, vel Iris figura circulari apparet, videtur extra rationem nobis manifestari in tali figura.

198. Tertiò arguitur: radij incidentes non possunt reflecti secundum aequales angulos ad eundem oculum: sed hoc ratio postrema apporitionis figuræ circularis: ergo Ires tali figura nequitur appari. Maior probatur: nam quod radij reflectantur aequaliter, vel inaequaliter in speculo plano, figura rotunda fieri non potest, & non in figura circulari. Sanctus Doctore in praefati lib. 7. ait, quod si clarè deducere velimus, quare arcus in figura semicirculari apparet, oportet et molitum d'gredi à physico proposito: quia clarè nullo modo physico proposito causas postsumus adducere, cum explicatio eorum sit propriissima perfectio, ideo permittitur: unde non erit mirum, si debilitat rationes perfectissimas, quare Ires tali figura manifestetur, praeter, eam solum cum adducit Perfectissimam, licet dicitur de eis, quod ad Physicam pertinet. Pro quo aduertendum est: ex eodem Doctore sancto, quod Iris apparet, vna pars nubis, vel rotatiois, in qua fit, occultatur sub Orizotem, & alia pars manifestatur super ipsum Orizotem, quem definit ipsemet Doctore sanctus lib. 3. horum, licet in hoc modo: *Orizotem est circularis quidem, propter quod etiam est rotandus, diuidens celum in duo hemisphaera, & ex consequenti terminans vltimam nostram circa terram, id est, quia diuidit hemisphaera, partem sollicitate visam à nobis à parte non visa: & licet ab Astronono sumatur vno modo, quod non sumatur à Periphetico, idem tamen est, si quidem ab Astronono sumitur, vel est circulus diuidens sphaeram in duo aequalia, & diuidens oculum in duo aequalia, separans medietatem caeli visam à non visa à Periphetico autem sumatur, vel est superficies circularis continens superficiem terrae procelsum vsque ad extrema partem caeli visam, & secundum perfectissimam definitionem sumitur ab Aristotele, ex eo quod vastatur Orizotem à variatione oculi visantis.*

Conclusio.

Iris semper apparet figura semicirculari. 199. Vel minori semicirculari. Conclusio patet experientia, & vel Mathematica ratione probetur aduertendum est, quod centrum Solis, visus, & Iris sunt in eadem linea: quare si desinat hinc hemisphaerum supra nostrum Orizotem in superficie terrae: erit centrum, v.g. A. in quo constituitur aspectus nostrum orbem in altera parte huius hemisphaerij, in quo dicitur punctum Solis, v.g. B. & regione autè ortus Solis constituitur nubes rotunda, qua caufatur Iris, & ex ea fit C, tunc autem à littera A, id est, aspectu nostrum ducatur radij visuales ad C, tunc caufatur conus, qui assimilatur fummarij panis, cuius acumen est in littera A, circumferentia autem, seu basis est in C, quare radij visuales reflectuntur à nube rotunda ad B, tunc efficiunt alium conum, cuius acumen est in B, basis vero, & circumferentia est in C, tunc autem ducatur à B per A, quod est centrum hemisphaerij, licet per A, quod est centrum hemisphaerij, licet per A, quod est centrum hemisphaerij, quare linea haec erit vltimi partem Orizotem, v. patet in sequenti figura.

His suppositis probatur radij ducti ab A ad C, & a C, angulum ad ipsam Ires et efficiant conum, cuius basis est in nube circumferentia circulari: attemen praeteracta refractione radiorum, qui basis & circumferentia circularis dicitur est Ires: ergo cum sit caufatur, apparet debet figura circulari.

Secundo probatur circumferentia praedi: quare est basis conus, non manifestatur tota supra Orizotem nostrum versus non Ires hemisphaerum, vel fuit dictum in notabili, sed ab Orizotem nostro, & à linea illa, quae ducta est à Sole per nostrum visum, conuen-

tuta fuit vltimæ axis, & intersectat, v. patet supra circumferentia nobis manifestetur supra nostrum Orizotem, remanet autem pars abscondita infra Orizotem: quare circumferentia, quæzita diuisa, est pars apparet, quæ circulus est.

Tertiò probatur alia ratione Mathematica, quæ talis est. Sit figura, v.g. in qua fit centrum oculi A, & centrum Solis B, & centrum nubis, in qua caufatur Ires, C, & per ista tria centra ducatur linea A, B, C, tunc autem constituantur in C tria puncta aequaliter distantia ab A, & B, que sunt D, E, F, à quibus ducantur tres linee ad A, & iam à D, E, F, protrahantur alie tres linee ad B, in qua figura prænotetur tres anguli magni, quorum vnus fit G, alius H, & tertius I, qui tres anguli sunt æquales, cum latera eorum sint æstam æqualia, & eorum eorum bases vnde patet angulus esse æstam æquales: ergo linea tangens extremitates illarum laterarum erit circularis, patet per primum, & secundam suppositionem primi libri Euclidis.

101. Quarto probatur ratione physica deducta ex verbis Doctores sancti: Dimidia pars nubis, in qua fit Ires, apparet supra Orizotem, & alia dimidia occultatur sub Orizotem: sed nubes dicto modo situra constitit, figura circulari: ergo Ires, quæ in ea caufatur, tali figura apparet. Maior patet ex notabili, tali figura apparet. Minor probatur, quia cum Orizotem sit rotandus, & pars nubis, quæ propinqua est parti occultæ, & pars nubis manifestæ habet figuram hemisphaericam. Consequenter est clara, cum Ires fit prædicta pars nubis à Sole illuminata, prænotè hæc est ratio quare figuræ materialis modo quæto.

Probatur Conclusio ratione causæ efficientis, quæ deducitur ex verbis ipsiusmet Doctores sancti: Omne agens intendit per suam actionem inducere similitudinem suam in passum: sed illud quod ex Sole reducit, est radius pyramidalis mediæ rotunditatis: ergo Iris figura circulari nullo apparet. Minor est manifestæ, cum omne agens intendit assimilare sibi passum. Minor probatur: Ires est speculum Solis per radios pyramidalis mediæ rotunditatis, quod reflectitur sicuti nostra figura in speculo. Contra probatur: quia cum Iris fit speculum pyramidalis Ires, apparet debet sicuti semicircularis, vel minor semicircularis.

102. Vltimò probatur: Sole eleuato supra Orizotem Ires apparet minor: nam tunc deprimitur centrum Ires sub Orizotem, & ideo illud de Ires, quod reliquatur supra Orizotem, est minus semicircularis, & hæc

est causa, quare aliquando apparet minor semicircularis.

Ad argumenta in principio articuli posita respondendo, & ad primum dictum, quod quidam habes constat figura, quam assignat argumentum: verum est: idem non apparet, secus tamen quando dimidia est infra Orizotem, & alia dimidia supra, tunc autem constat figura circularis, v. in sexta probatione Conclusionis 3. per dictum. Ad tertium respondendo negando, quod radij visuales non reflectunt secundum æquales angulos: vel est Aristi in præfati, quous Ires apparet, hæc omnia coincidunt, centrum Solis, centrum Orizotem, centrum oculi videtis, & denique centrum ipsiusmet Ires. Ad probationem dicto disparat esse rationem de speculis, & radiis reflectentibus, cum in ista illa omnia coincidunt, quæ in illis minime coincidunt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum possint apparere plinquinam dua Irides, vel solum vna?

ET videtur plinquinam dux posse apparere. 104.

Primo tunc Ires possunt Irides, quod possunt reperiri materia, in quæ ratione resolutionis caufantur: sed possunt reperiri multe rotundæ rotundæ Irides. Maior est evidens, siquidem Ires in nube rotunda est oppositioe Solis: ergo si reperiantur multe rotundæ, multe Irides caufari possunt. Minor probatur: nam sicuti reperitur dux nubes dicitur, in quibus sunt dux Irides, etiam possunt reperiri plures: nam non est maior ratio de duabus, quam de pluribus.

Secundo arguitur: in articulo sequenti dicitur: quod si duo homines sint in vno, & eodem situ, Ires, quæ vnus videt, non est illa, quam alius respicit: ergo tunc erunt Irides, quæ vnus videtis.

Tertiò arguitur: potest esse, quod Sol sit eleuatus supra Orizotem, v. g. in tempore meridies, tunc possunt esse nubes rotundæ in Occasum Occidente, in Septentrionem, & in Meridie: ergo quatuor Irides possunt apparere. Antecedens non indiget probatione. Consequenter probatur: nam Ires fit per reflexionem radiorum solarium in quibus et oppositum, in tali casu figuræ quorue nubes est opposita, in quibus incidunt radij, & ab eis reflectuntur.

105. Quarto arguitur, & probatur posse apparere plinquinam decem millia indies. Dicitur, v. g. quod tota circumferentia Orizotem sit

multifida, & Sol fit in tempore meridiei elevatus supra Orionem, non emittit radios ad nubes, à quibus ex toto circumferentia fit reflexio ipsorum radiorum, non aliter ac quando in aqua proiectus lapillus, & sunt gyrationes, quæ fit aliquod impeditum inueniunt, tunc prædictæ gyrationes fiunt in contrarium: ita similiter fieri in casu proposito, si radij solares obstruuntur inueniant, nubes solicite reflectuntur, & triet diu pluuigium delectat nulla caufantur. Confirmatur: in eleuatione aquæ à remigijs tot apparent Irides, quot sunt remi aquam eleuantem sed Iris cælestis fit ad modum, quo prædictæ Irides caufantur: ergo fit tot apparent Irides, quot remi: ita similiter tot apparent Irides cælestes, quot reperitur obstruunt, à quibus remi radij solares.

Antecedens patet experientia, Consequentiæ probatur: nam non est maior ratio, quare apparent multi Irides in eleuatione aquæ à remigijs, & non in nubibus, cum in eleuatione aquæ fit reflexio radiorum solarium, sicut in nubibus.

106 Pro explanatione istius articuli aduertendum est, quod iuxta in articulo antecedenti fuit dictum, nubes quæ radij solares reflectuntur, & Iridem caufant, debet esse dimidia infra Orionem, & alia dimidia supra Orionem: verò fit alia nubes et propterea reperitur, vel debet supra primam nubem: quare fit hoc modo finata fuerit, in illa minime apparet poterit, cum deficiat conditio necessaria, vt in Iris producantur, solicet quod dimidia fit supra Orionem, & alia dimidia infra: ut autem prædicta nubes fuerit prope nubem, quæ Iridem caufat lateralem, Iris fieri non potest, cum deficiat alia conditio ad Iridem caufandam, scilicet quod fit nubes Soli opposita: illa autem, quæ lateralem est propterea nubes Iridem caufant, non est opposita Soli, vt patet in autem prædicta nubes fuerit posita ante nubem Iridem caufantem, non modo fit Iris, cum fit obstruuntur postquam ante nubem Iridem facientem: si denique prædicta nubes partem fuerit posita supra nubem Iridem, & partem infra, tunc caufabitur ab utraque Iris, & fit ambæ Irides: tunc etiam fit alia nubes fuerit posita supra istam secundam, raro vel nunquam ab illa Iris caufabitur, & fit minime Iridalis erit ex eo, quod cum fit nimis eleuata, & Sol fit prope Orionem positus, non redduntur multum illuminat, & cum in colore diuersis caufandis necesse fit, quod inuicemque nubem illuminet, ideo colores Iridales in prædicta nube non caufantur.

Prima Conclusio.

107 B ENE possunt apparere plures Irides in vno die, vna in tempore matutino, & tunc apparet Iris in Occidente: alia autem tempore vespertino, & tunc apparet Iris in Occasu: & tempore matutino in diuersis horis, tempore vespertino etiam in diuersis horis, possunt plures vicibus apparere, vna in hora sexta, alia in hora septima, & alia in hora octaua similiter in vespertino possunt apparere plures vicibus, vna in hora quarta, alia in hora quinta, alia in hora sexta. Conuoluunt hæc patet experientia, cum in diuersis horis matutinis & vespertinis plures Irides inspicimus. Et probatur ratione: Iris caufatur ex eo, quod nubes est opposita Soli sed Sole in Oriente existente potest esse nubes vrida in Occidente, in qua incidunt radij solares, & reflectuntur, & consequenter Sole existente in Occidente, nubes potest esse in Occasu: ergo in Occasu, & in Occidente Irides possunt apparere in vno die: si melius argumentum potest fieri de diuersis horis matutinis, & vespertinis.

108 Solum due Irides possunt simul apparere, vna continens, & alia contenta, raro autem, vel nunquam apparet tres. Conclusio hæc, quod vltimam partem est notabilis patet, & est Aristotelis & Theophrasti in præfenti, & probatur ratione deducta ex verbis ipsius Theophrasti, quæ hæc sunt: *σπανδου & δεσφουδου à medio nubis propter vnicum illuminationem semper refrahitur debilitatur: vnde fit argumentum, ab obiecto remotissimo semper fit debilitat refrahitur sed nubes tertia, à qua refrahitur debet caufari pro tertia Iride producentia, ob in parte remotissima: ergo refrahitur debilitatur, & fit obiectum apparet, vel non apparet.*

109 Quoad primam autem est etiam istorum authorum, quæ vt probetur, aduertendum est, quod quando due Irides apparet, prima, vel contenta, vel interior caufatur ex nubes reflexione radiorum solarium à nubes Iridem autem secunda, vel continens, vel exterior caufatur ex reflexione colorum Iridis continens: nam radij missi ab hac Iride, intin-di sunt coloribus iridibus, & cum incidant in nubem superiorem totidem, quæ est vltima alteram speculam ab illa, iterum reflectuntur radij colorati prædicti, & Iris exterior vel continens caufatur: quare Iris cõtesa primo, & per se, & immediate à radijs solaribus caufatur, Iris autem continens, & exterior secundum, & mediatè caufatur à radijs solaribus, & immediate à radijs contentis, ideo colores Iridis continens sensifiores

fiores sunt, quam colores contentæ, quod prouenit ex debili reflexione, & debilibus radijs: non autem ex hoc implicat Iridem continentem caufare, sicuti caufatur Iris contenta, scilicet ex reflexione radiorum solarium: nam potest esse, quod nubes, in qua incidunt radij solares, pro secunda Iride caufanda, fit nubes, sicut dixi in notabili, dimidia inuicem supra nubem, in qua reflectuntur radij pro Iride contentæ caufanda, & alia dimidia supra: tunc autem caufabitur eodem modo se prima, & secunda: prædicta nubes est minus densa, & magis rara, ideo magis leuis, quare supra prædictam nubem erigitur: hæc de causa Iris contentæ coloribus remissionibus constat, & quia magis à Sole illuminatur: vnde tertia nubes supra illa posita fuerit, raro fiet Iris caufatur: ex eo, quod magis eleuata est, & cum fit magis rara, & magis à Sole illuminatur, colores Iridales minime poterunt caufari, quod si caufarentur, multo magis remissiones apparet, quam in Iride contenta propter rationes prædictas.

Tertia Conclusio.

110 Q uando due Irides apparet, aliquando superior duobus coloribus conseruati potius manifestatur, id est, color ruber, qui in Iride contenta reperitur in parte superiori, in continenti apparet in parte inferiori, & color albugis, qui apparet in prima Iride in inferiori, in secunda apparet in parte superiori: aliquando autem fit duobus Iridibus coloris frangi fieri eodem modo, vt patet experientia, & ergo fape vlti Conclusio hoc habet duas partes, prima patet ex secunda Conclusionem, & eius explicationem, & probatur ratio: Radij reflexi ab inferiori parte Iridis continens, reflectuntur à superiore periphæria Iridis contentæ: ergo color, qui in inferiori parte Iridis contentæ, r. fider, residet in superiore parte Iridis continens, consequenter autem radij reflexi à superiori periphæria Iridis interioris reflectentur ab inferiori periphæria Iridis exterioris: sed in parte superiori Iridis interioris color ruber reperitur ergo in parte inferiori Iridis exterioris prædictus color continetur: quare color vridis, qui in medio vtriusque reperitur, transfunditur non potest, quia melius periphæria Iridis interioris reflectit radios ad medium periphæria Iridis continens. Secunda pars Conclusionis patet experientia, cum aliquando videatur due Irides constanter vix coloribus frangit in illa eodem modo, quo pars Conclusionis patet ex alio modo generationis Iridis continens, cum

generetur eodem modo, quia Iris contenta generatur, scilicet ex reflexione radiorum solarium à nube rotunda, quæ cum fit in loco, vbi potest radij reflecti, sicut in prima Iride, & ideo generatur secunda, & cum in prima color ruber potissimum fit in prima circuli periphæria, sic in prima periphæria secunde Iridis ideo color manifestabitur, & sic de reliquis coloribus: nam cum non detur reflexio interioris, sicut in illa, quæ generatur per reuolutionem vnius Iridis ad aliam, ideo colores essent non manifestantur.

Ad argumentum in principio articuli respondendo, & ad primum dico differtent esse rationem de duobus nubibus, ac de plurius nubem: nubes situata possunt taliter, quod radij solares incidunt super eorum angulos, à quibus reflectuntur, vt due Irides caufari possint, res autem raro, plures autem minime, cum frangi non possint, vt incident radij, & reflectentur: iam propter diuersas causas, iam propter defectum mediæ ista Orionem, & aliam medietatis oppositionis, iam denique propter defectum suppositionis cum Sole, quæ omnes conditiones actionis cessant: sunt pro Iridibus producentibus, vt supra dictum est. Ad confirmationem respondendo non esse verum tot esse Irides in eleuatione aquæ à remigijs, quot sunt remi, absolute sed quot sunt remi eleuantem aquam, à qua eleuatione opponitur contra Solem, cum fit caufatur Iris, & sic quotiescunque volumus eleuare aquam, vt finitur contra Solem, toties caufabitur Iris: quare est diffinitio ratio: de qua fit eleuata, ac est de nube, cum in parte inferiori aqua non eleuatur aquam contra Solem frangit, & dimittit potere vix vmbra nauis, & aliam dimittit supra, & sic contentum in pluribus fontibus plures Irides apparetur: conueniens etiam ita finitios esse ipsomet fontes, vt ab eorum aqua radij reflectantur, tunc in nubibus non potest esse propter Orionem.

Ad secundum argumentum respondendo, quod quando Sol est eleuatus, vt arguuntur, minime Iris potest apparere. Ratio est, quia altissimus punctus Iridis, quæ est altitudo 42 gradus, est sub Horizonte, & sic debet esse nubem secundum dimidiam partem esse sub Orionem, & secundum aliam dimidiam supra: at tamen Sol eleuatus in tempore meridiei totam nubem illuminat, quare Iris fieri non potest, licet colores iridales caufari possint. Ad tertium argumentum respondendo simili modo, & ad exemplum de lapillo inuenit in aquam dico vnum esse propter obstruunt diuersæ gyrationis feriatæ similiter fuerit Sole existente in tempore meridiei, nubibus in Orionem

vula minus distent, à nostra visâ percipi non poterat. Minor manet probata in articulo secundo.

218. Tercio arguitur guttulae sunt vniuersotem: ergo iris vniuersim manifestabitur: sed hoc est contra experientiam, siquidem apparet tricolor, & etiam apparet in figura circulari, quod apperere non poterit, siquidem radij tam acutè reflecti debent à guttulis inferioribus, quam à guttulis superioribus, & à medijs, quam à circumferentia: ergo in figura circulari apperere non poterit.

219. Quarto arguitur: superius generatur, sicuti in hac inferiori regione: sed in aëtheris bonis tempore hyemis generatur sine guttulis: ergo superius hinc ipsi producentur. Maior non indiget probatione: Minor patet experientia: cum in aëtheris bonis guttulae non reperiuntur: sed potius se habet sicuti parva nubes, vel vapor.

230. Quinto arguitur: facta dicitur esse, quod sicuti in speculo à tergo apponitur chalyb, ut radij reflectantur: ita similiter debet poni nubes à tergo in guttulis, ut ab ea reflexio fiat.

231. Sexto arguitur: color est in subiecto, quod informat: sed colores iridales informant nubem, & non guttulas: ergo à nube fit reflexio, & non à guttulis. Minor probatur: visus iudicat nubem esse colorem: sed à nube ergo sunt, vbi iudicantur à visâ. Confirmatur: supra remanet dictum necesse esse ad causandam figuram circulearem iridis dimidium partem nubis esse fœd Orizontem, & aliam dimidium superâ: ergo à nube fit reflexio, & non à guttulis.

232. Vitio arguitur: colores iridales generantur ex luce, & opaco: sed lumen non est in corpore reflectente: sed in ipso corpore luminoso: ergo minime reflexio causabitur, nec à guttulis, nec à nube. Minor probatur: figura apparet in speculo non est in eo, sed potius in corpore, cuius est figuratus: item indubium debet fieri de iis: ergo solum prædicitum lumen reperitur in Sole, quum in guttulis, & quum in nube. Maior probatur: nam in corpore luminoso figura, vel lux est secundum esse reale, in medio autem vel in guttulis, vel in speculo est secundum esse intentionale, quod non sufficit ad colores reales producendos. Minor probatur: nisi figura, quæ apparet in speculo, & iris, ambobus fuerit reflexio: non.

233. Pro explicatione illius articuli aduertendum est, quod licet sensibile visum in magna distantia, si partem fieri, non perferitur: nihilominus tamen multa sensibilia parua nota perscrutantur, ut patet: nam à longè vna lapsa, vel vna granis tritici non videtur.

Cæterum, acerus lapidum, & tritici videtur similes, et parua gutta aqua supra, pro nimia distantia mutuum videtur: at tantum plures simul videtur, quia illud ens per accidens valet potentiam visum alterius, quod non valet partium ens perfectè, & quantum magnum, ut subiecti, atque alterare possit, quia continuum est, non fit ab eo reflexio, nisi secundum vnum radium, ut patet experientia in speculo, quod secundum vni radium fieri reflexio, & à pluribus discontimis sunt plures radij reflecti æquales ab angulis æquales.

Conclusio.

A guttulis fit reflexio pro iride 234. causanda. Conclusio est Doctoris sancti in præfati, vbi probat illam Conclusionem hanc: In alio sunt colores iridis sicuti in subiecto, in quo concurrunt ad ea principia ipsorum, sicuti ibi sunt fauores sicuti in subiecto, in quo concurrunt principia fauoris in adu: sed principia coloris iridis sunt perspicuum partium torarum aliquo modo terminatum per opacum & lumen incidentem, & reflectum ab ipso, quæ simul concurrunt in dictis partibus toras sub nube existentibus: ergo colores sunt ibi sicuti in subiecto, & non in ipsa nube nigra, licet apparet secundum sensum ibi esse, quia visus propter nimiam distantiam eorum ab oculo, non percipit remotionem visus ab altera: iam autem primo libro de Cometis dixi ex mente Doctoris sancti, & hic iterum affirmo, quod hoc opaco dicitur si per alterum videtur, vel iuxta alterum, tunc apparet esse in eadem superficie cum ipso, & propter eandem causam omnia à remota visa, videtur plana: sed nubes videtur per iridem, vel iuxta iridem, & per consequens videtur in eadem superficie cum ipsa.

Ex hac ratione Doctoris sancti deducuntur istæ quæ tales sunt: vbi fit reflexio reum directam solarium pro iride causanda, debet esse perspicuum terminatum: sed nubes non est perspicua terminata: quod guttulae: ergo eis fit reflexio, & non à nube. Maior patet in his inferioribus siquidem reflexio prouenit ab speculis, vel ab aqua, & non à vaporibus, nec à chalybe reo speculo posito. Minor probatur: nam nubes potius est densa, quam perspicua. Sed si dicitur colores fieri in ipsius nubibus ex iuramento denotatur, & luce ergo similiter in iride: idem colores fieri, ut ait reflexio: atrum non iris, quæ per radium reflexam videtur, colores autem nubium per radium reum.

Tercio arguitur: à continuo solum reflexio 235. dicitur

etiam vni radius, ex quo apparet figura corporis, à qua misertur radij, vel iterum reflectantur sed nubes est continua: ergo ab illa non fiet reflexio, sed à guttulis discontimis. Maior patet experientia in speculo: Minor de se est manifesta: Consequenter patet, cum superius nulla alia res inueniatur à qua possit fieri reflexio, nisi nubes, & guttulae.

Confirmatur: nam in speculo paraisolium apparet color, & non figura ipsiusmeti, cuius sunt radij, ut ait Doctor sanctus in præfati lect. 4. per hæc verbatim: *sunt colores iridis in tali speculo sicuti in tali parua guttula nubes sunt parua speculo, & indubitanter, vel secundum sensum, idem in illis coloribus tantum, non autem figura obiecti*: ergo cum solum apparet colores, & non figura alia, à guttulis, & non à nube fit reflexio.

Quarto arguitur: iris apparet in figura circulari: ergo reflexio debet fieri à guttulis cadentibus. Consequenter probatur, nam necesse est nubem totam diuidiam esse infra Orizontem, & alia dimidia supra, & etiam probatur experientia, cum in nubibus, in quibus dimidia non est infra Orizontem, nec supra, videmus colores, & tamen non iris.

237. Vltimo, sicuti fit Iris artificialis, ita & naturalis, sed in aqua à remota eleuata, & à fontibus à quibus aqua per guttulas sursum eleuatur, fit iris, vbi experientia probatur: ergo ita similiter dicendum est de iride naturali.

238. Ad argumenta in principio respondeo, & ad primum dico, quod licet ratione illud verum tenent in alio sensu, scilicet in partibus homogeneis, cum in eis fit eadem ratio totius, & partu nihil in præfati non arguitur de hoc: sed de reflexione facta à multis partibus, quæ inter vniuersaque est coarctata: tamen hoc totum propter eius paruitatem non videtur: quare reflexio iridalis ab illa non causatur, nec secundum totum, nec secundum partem, videndum in notabili.

239. Ad secundum respondeo verum esse, quod ait argumentum. Cæterum militat diuersa ratio: nam guttulae parua si inlece coadunentur, videntur, quantumque repletur nimia distantia, præcipue à luce Solis illuminatae, & prædicit distantia est causa, vbi probat argumentum, quod sensibile minus manifestat nostrum visum, propter quam nigram apparet, & ex diuersa receptione luminis in guttulis, resultant diuersi colores, vbi iam dictum est.

240. Ad tertium patet, quod fit dicendum ex quarta probatione. Conclusio, & ex response secundi argumenti.

Ad quartum respondeo: in aëtheris bono 241. *Francolez in lib. Meteor.*

nis iridem apperere aliquando visum efficitur: tamen prædictis anhelitus ratione frigiditatis ambonens conueniunt in parua guttulas aquas, siquidem confirmari non possunt sub forma vaporis, & ratione frigiditatis ambonens conueniunt in formam propinquam, qualis est aqua, cum humiditate, & frigiditate consistit.

Ad quartum argumentum respondeo: nec hoc quod indigat guttulae nubes retroposita, ab ipsa fit reflexio, sed à guttulis potius, nubes autem retroposita deservit, vbi radij recti producere non possunt: & sicuti à chalybe in speculo refractio radiorum non prouenit, nisi ab ipsa superficie iridis ita similiter à nube non fit reflexio, vel à guttulis perspicuis.

Ad sextum respondeo ex prima probatione Conclusionis Doctoris sancti. Ad confirmationem patet etiam quod fit dicendum ex quarta probatione Conclusionis. Vltimum argumentum peti articulum sequentem.

ARTICVLVS VII.

Virum lumen fit in medio secundum esse reale, & intentionale simul.

Et videtur quod non. Primò res realis 242. non pertinet ad rem physicam formaliter intentionalis autem ad aliud genus pertinet, scilicet ad spirituale, & intelligibile: nam necessarium est sensum, vel intellectum recipere formas sine materia.

243. Itali elicitur potentia ad hoc: conueniunt obiecti: ergo lumen est, quid intentionale, et vniuersa potentia videtur, ut eliciat cognitionem eius, & per consequens nequit esse simul reale.

244. Tercio arguitur: si est simul verum, & homo videtur ex quacunque parte, vel loco, vbi fuerit corpus luminoso: alio lumen dimanet, siquidem potentia aduata specie, quæ obiectum representatur, elicit cognitionem eius: quare ad minus ex hoc quod fit intellectus, representat obiectum quod deducitur.

245. Quarto arguitur: lumen, & lux sunt eisdem rationis: sed lux in corpore luminoso dicitur esse naturale: ergo lumen vniuersum non habetur. 246. Vltimo arguitur: reale aliud est naturale, aliud intentionale: sed lumen est intentionale. Sa 2. enti

entireali,cum arg.valeat. Est lumen: ergo effluens reale, & non e contra: Est ens reale: ergo lumen e ergo solum ad naturale, vel intentionale determinati debet, ac per consequens reale e intentionale simul non erit.

447. Pro explicazione illius articuli primò ad ascendendum est, quod licet necessitas sit praefens articulus ad istius cognitionem paratiorum, vel geminati Solis, & virgatum, nihilominus tamem desiderio veritatis, quam Doctor sanctus nos docet circa naturam lucis, eam proponat. Sicut autem aliqui inter quos est Zabarella lib. de vita, cap. 6. qui imputat Doctorem sanctum esse affirmare prima parte, quæst. 67. art. 3. lumen esse in medio secundum esse reale, & imputat etiam accutissimum. Cæteram in commotus volens tueri ipsam Doctorem sanctum aliquid arguente Scoti, inquit, ista ipsam sanctum defendit, ut manifeste constat in opinionem ipsiusmet Scoti, & denique cap. 7. sequenti imponit Ægidium in 3. de anima cap. de visu, nientem lucem solum esse habere in medio secundum esse intentionale: & dicit ex altera parte non debuit negare Ægidium lumen in aere habere esse reale: e bono Deus potius in Zabarella incaluit veritatem Doctorem sanctum eam manifestè asserti, & ipsum Ægidium reprobat, qui doctorem sancti Doctorem reprobat: quare si Zabarella inspicere doctorem sancti Doctorem bono animo, & volutate animè ipsimum sanctum imponeret, cum eadem sententiam adducat, quã adducit Scotus, & Caietanus admonet, quod Ægidius scripsit, ut vauisque videbitur hic articulo.

448. Et ut magis intelletur, quod nos docent prædicti auctores, aduerendum est. secundò rem intentionalem nihil aliud esse, quam rem deservientem ad intentionem, seu attentionem animæ in sua cognitione: vnde fructus intentionales fructus dicuntur, quia modis illis obiectum virtus potentia, vel essentia animæ sentationem: quare res immateriales sunt, & sic dixit Arist. 2. de anima cap. 11. text. 121. & 124. potentia sensitiva recipere formas sine materia, sicuti terra recipit figuram absque ferro: & dupliciter postsumus considerare ipsum intentionale: vno modo, ut opponitur esse naturali, alio modo, ut opponitur esse fluxo, & permanenti: & hoc vno modo res intentionales non permanent sicut res fluxa, siquidem non permanent nisi ad præsentiam agentis: e contra autem res fluxa absque præsentia agentis principali permanent, quia est absoluta: & licet fuerit necessaria causa efficiens ad sui productionem, non requiritur ipsamem causam adesse ad sui conservationem, cum habeat propriam ef-

fectum per se sine causa: cum autem species intentionales non sint res absolute, non habent esse permanentia, nisi in præsentia obiectorum. Ad istam hæc colligitur ex Doctore sancto, quæst. de potentia, articulo 4. in corpore.

Terziò aduerendum est Zabarella m. fal. sò etiã impoerunt Doctorem sanctum confundent lumen cum luce, cum certum sit ipsum sanctum minimè concurre, potius autem 3. sent. dist. 11. quæst. art. 3. in verbo, respondendo dicendum, ait, quod ista quatuor differunt lux, lumen, radius & splendor: nam lux dicitur secundum quod est in aliquo corpore luminoso in aere, à quo alia illuminatione, ut in sale, lucens autem est in medio secundum quod receptum in corpore diaphano illuminato. Radius autem dicitur illuminationis secundum directionem lumen ad corpus lucidum, & idcirco oblique effe radius, effe lumen, sed non concretivè: contingit enim lumen esse in demo ex directione radii solum Solis quoniam non ex recta oppositione propter aliquod corpus intermedium: splendor autem effe ex reflectione radij ad aliquod corpus tersum, & positum secundum aquam, & argenteum, vel ad aliqd huiusmodi, ex qua reflectione etiam radij protrahuntur. Hæc Doctor sanctus, videte autem quomodo dicitur eius intellectus poterat considerare lumen cum luce?

Conclusio.

Lumen in medio non solum habet esse reale, sed etiam intentionale. Conclusio hæc est Doctorem sancti sentè infinitis locis, ut in prima parte, quæst. 67. articulo 3. in corpore, & licet in hoc loco lumen dicitur, quod lumen in medio habet esse reale, in aliis locis ait habere simul etiam intentionale, ut in præsentem lectione 5. quæst. 1. per hæc verba: pro huius igitur intelligitur secundum quod, quod lumen in medio habet esse intentionale, quia causa formationem, sed non solum habet esse intentionale, sed etiam habet esse reale, & naturale, licet tale esse naturalè debilitati est, & minus permanente in medio, quoniam in corpore luminoso. Hæc sanctus Doctor, in aliis autem multis locis ait, lumen habere esse intentionale, vel quæst. de potentia, art. 1. ad 6. arg. hæc verba scripsit: quædam vero producantur in medio, & secundum imperfectum esse, sicuti lumen in aere à corpore lucido, non enim lumen est in aere sicuti quædam forma naturalis perfecta, prout est in corpore luminoso, sed magis per modum intentionis in aere sicuti forma, huiusmodi non permanent in se, sicuti, nisi quando in corpore humano, tunc lumen in aere, nisi ad præsentiam corporis lucidi huius

huiusmodi quoniam intentiones dependent à formis naturalibus corporum per se: & infra 6. de materialibus art. 4. in corpore per hæc verba: sed corpus ad corpus dicitur ad modum formationis factis, intelligitur quod ad modum formationis imperfectioribus, quia intentiones vocantur, quoniam permanent nisi ad præsentiam agentis principali sicuti lumen in aere, & secundum sent. dist. 11. quæst. 1. art. 3. in corpore, ait: alij dicunt, quod lux non habet esse firmum, ætatem in natura, sed est tantum intentione: sicuti enim dicitur, quod species coloris per aërem ad pupillam delata, in aere non habet esse naturale, sed speciale, unde & per eandem partem necesse est abedunt, & negantur deservunt. Itaque est intentio corpori lucido in aere realitè, effe lumen. Ceterum autem in illo loco sanctus Doctor reprobat aliorum opinionem, ait: & hoc opinio valde probabilis est. Et parti infia hæc verba pronuntiat: quia hæc non videtur viderique vane, quia per illud, quod habet esse intentionis secundum, non sequitur transformata nisi secundum operationem animæ, ut in videndo & audiendo, per illuminationem autem videmus sensibilibiter naturales transformantur: sicuti per caliditatem ex radiis Solis consequentiam, vnde non potest esse, quod habeat esse intentionis secundum. Ecce Iustinus Doctor, qualem morè ait lumen non solum habere esse intentionale, sed etiam naturale, quod est, quod Caietanus prima parte, quæst. cit. ait, cum dicit, quod lumen nec esse purè intentionale, nec naturale fed utrumque, & neutrum, vult non naturale absolutè, nec absolutè intentionale. Et etiam Conclusio Zabarella loco cit. per hæc verba: vniuersus hæc extremas sententias (recitat autem sancti Doctorem, & alteram Ægidij) effe verba media, quod lumen in medio habet esse reale, & intentionale simul, hæc sequuntur Iust. Sent. & Ioannes Barro. & Durandus 3. sent. dist. 15. & alij quomplures, & Albertus quæst. 1. & Albertus quæst. 1. & Albertus tæntum sententiam, cum etiam tæntum Pater Ioannis Rad. 4. de ente controuers. 14. art. notab. 1. ubi ait: lumen rei sensibilibi qualitates speciei, & intentionis. Ecco quomodo omnes illi velint, nolint, sequantur Angelici Doctoris sententiam. Est probatur ratione deducta ex sitis verbis. Primo quod sit quod naturalitè quod est naturale denominat subiecti talis: contra autem, quod est intentionale minimè sed lumen ad denotat diaphanum luitiosum, cum sic per se ad diaphani diuisione quomodo non confundit lumen cum luce nam sic confunditur lumen cum luce dicitur ergo lumen quod est in medio. Maior quoad primam partem patet: quoad secundam

dam probatur: nam species intentionales coloris, minimè ad rem denotant coloratum.

Secundò arguuntur: quod causæ effectum reale in natura, est quod reale effectum habet causam: ergo est naturale. Maior probatur: nam causa vno debet esse imperfectior, vno effectus ergo res intentionales neque quousque poterunt causare effectus reales. Minor probatur: nam radij Solis vel ignis producantur medio vitro species autem intentionales, nec producere substantiam, vnde patet experientia: destruit enim lumen vehementer, tempericum oculorum: nam vel ait Galienus lib. 2. de viu part. cap. 3. naras habentibus Dioryzibus Syraucum, qui gratius erit oboccare homines hoc modo demittat eos in carceres, oboccare homines, & venosific, & subito deperit, hoc est in domum splendens, quod propter splendorem oboccarebant. Constat matrem lumen non est aliqua intentio rei sensibilibi: ergo est ipsam res sensibilibi. Antecedens patet, siquidem à lumine non emanat aliud lumen sensibile, sicuti ab obiectis dimanat species fenestæ. Consequencia tenet, cum illud per se sentitur.

Terziò arguuntur: lumen habet esse reale in corpore luminoso: ergo in medio habebit etiam esse reale. Antecedens partem corpus luminoso formale dicitur tale, sed solum formale tale dicitur, est esse relescopio in illo habet esse reale. Consequencia probatur corpus luminoso formale, & aër sunt idem in esse receptum, licet perfectioris aëris non consistit eadem perfectiuitate, quia corpora celestia constant, propter maiorem materialitatem, quia aër constar, quia corpora celestia non constant. Quod autem lumen sit esse quod est intentionale, probatur ex rationibus deductis ex verbis Doctorem sancti supra positis. Prima species intentionalis minimè remanet ablati obiectis, ac quibus dimanat species luminis, cum ex absentia corporis luminis non remanent: ergo est quod intentionale. Secunda: Res est realis si non per intentionem, nisi medio intentione naturalitè, sed lux per intentionem à visu: ergo non est quod intentionale. Minor probatur ex maxima Philosophica 2. de anima, text. 75. sensibilibi supra sensorium non facit sensationem. Minor patet experientia, Consequencia est certa. Terziò arguitur: Rebus intentionibus non datur eorum iam in se solum realibus sed iam in medio non facti contrarij: ergo est quod intentionale, & non reale.

Quomodo lumen simul sit esse naturale, & intentionale probatur. Effe quod intentionale

tionale est esse res immateriales, vt attentio, sed intentio animae feratur versus obiectum, quia sensus recipit formas sine materia: sed naturale lucis est facti immateriales, non immaterialissimum factus species intentionalis, licet non immaterialiter ipsi speciebuz, cum haec sunt pura intentionales: ergo lumen quid naturale, & intentionale simul est. Maior est recepta. Minor probatur, quia lumen defertur ad receptionem specierum intentionalem ex parte modi, vt reddatur in actu, ad hoc quod potentia visiva fuerit obiectum perceptum speciebus intentionalibus: ergo propter haec affinitatem, in quam cum praedictis speciebus intentionalibus habet formam esse naturalem, aliquid intentionale meretur.

Secundo probatur: omnislatratio, quae in his inferioribus reperitur, licet fit realis, vel intentionalis, fit media lumine ergo simul est quid reale, & intentionale. Consequenter tenet, quia secundum primum effectum est quid reale: ergo secundum effectum secundum est quid intentionale. Antecedens probatur: aliteratio, quod fit in sensu visivo, fit media lumine, vt dictum est, & aliteratio realis est fit mediante eo, vt primo libro fuit probatum, cum coelum medio motu, & lumine calefacta luce inferiora vnde patet ex D. Dionyio lib. de diuina nominibus, quod lux confert generationem omnibus corporibus: sed non caret difficultate, quomodo vna res possit simul esse quid intentionale, & reale. Dico bene potest esse aliqua res simul quid reale, & intentionale, siquidem potest consistere duplici formalitate, vna secundum formam realem, alia autem secundum suam intelligibilitatem, quod est attestato, fua intentio animae, quod confirmatur Doctore sancto quae. 1. de veris art. 8 ad 10. vbi aliquid quae expressis suis videretur per effectum suum quatenus fit ratio visibilis visibilium, & forma quaedam dicitur esse res alia visibilis, ipsa enim lux, quae est in Sole, non videtur a nobis, nisi per similitudinem eius in visis nobis existentem, sicut enim species lapidis non est in oculo, sed similitudo eius, ita non potest esse, quod forma lucis, quae est in Sole, sit ipsa eadem in oculis. Ex quibus veritas inferitur, quod lumen, quod est in medio, fit intentionale ex eo, quod non est in oculo ipsa forma lucis, quae est in Sole, sed intentionale eius, sicut enim in Sole, sed intentionale eius, cum conuocatur latitudo visibilis visibilium, vel quodam forma datus esse in actu visibile, quod est penitus effectum in alteratione, quod etiam colligitur ex quibus d. de veris. art. 3. ad 17. & sicut signum formale est, est simul res formalis & signum,

cum definiatur per hoc quod fit ipso, & non mediante alio representante: quod confirmatur Doctore sancto quae. 4. de veris art. 1. ad 7. per illa verba: sed quod effectus habet a causa, non solum quod fit, sed etiam quod significat. Ita similitudo lumen constituit praedicta formalitate: nam in quantum est ratio visibilis visibilium, est naturale: & in quantum similitudo lucis, intentionale, cum media talia visibilia talia sunt in actu, & media haec potentia visiva cum cognoscatur.

Falsis etiam imponit Zabarella Doctorem sanctum autem contentem in medio ad habere esse reale quod Zabarella intellexit Doctorem sanctum loquutum quod de colore, vt est formale, vbi loquutum fuit ipse Doctore sanctus, siquidem certum est, colorem formam habere esse reale in suo subiecto autem Zabarella intellexit sanctum Doctorem loquutum quod de speciebus intentionalibus, vt veris Zabarella eum intellexit, cum dicit: illud veris maxime haec in re adnotandum est huius species, seu intentionis, quae diuisiva, & in anima, & extra animam esse aliquid reale, & intentionale simul, habere duplex esse duabus rationibus, vt recte notat Iohannes Bachonius in sua quaest. nam respectu subiecti materialis, quod representat, & cuius dicitur species habere esse intentionalem respectu subiecti in quo subsistat, habent esse reale. Haec Zabarella, qui decipitur maxime nam sanctus Doctore non negat species intentionales esse quid reale sed potius concedit, vt videtur est quodlibet. 8. art. 4. vbi ait, quod species intelligibilis est quodammodo ipsa quidditas, & natura rei secundum esse intelligibile, non vero secundum esse naturale. Ecce quomodo concedit species esse quid naturale & 1. part. quodlibet. 11. art. 2. & 7. 3°, quod species intentionales non sunt obiectum cognitionis, vt quod, sed solum vt quod, quae. 111. art. 4. de primo contra gentes. cap. 87. & 4. de anim. lect. 14. ut praedictas species produci ab ipsismet obiectis: ergo si producuntur, quod reale sunt. Quomodo autem imponit Zabarella sanctissimum perceptorem dissiplae non esse aliquid reale.

Ad primum argumentum respondeo, negando ens reale pertinere ad ens physicum formale: siquidem accidentis est esse reale, & tamen non est res ipsa formaliter substantia est esse reale, nequaquam autem est ens physicum, dicitur autem intentionale pertinere ad aliud genus, non propter hoc quod non fit certum quid reale, sed quia intendit anima media ad obiecti cognitionem, lumen autem verumque habet.

Ad secundum & tertium dico verum esse media specie intentionali elicere potentiam actio

21. actionem ad iudicandum de obiecto negationem, quod licet lumen fit quid intentionale, ex quoqueque loco homino existere, videtur tamen hoc autem esse verum, si lumen esset indiuisibile: ac cum diuisibile sit, illud non potest fieri dicitur autem intentionale propter affinitatem, quam habet cum specie, ex eo quod suum esse debilius, & immaterialissimum est, & quia non permanset in medio ex absentia suae causae, sicuti species intentionalis. Vt secundum respondeo necessarium esse ad videndum obiectum in parte oppositum esse visum quod fit aliquod Soli ita esse oppositum, non videtur probatum eius finem.

22. Ad quartum dico, quod licet fit eundem rationis lumen cum luce existente in corpore luminoso, nihilominus tamen in corpore luminoso solum habet esse reale, in medio autem vtrumque: nam in isto non est permanens, & suum esse est debilius, & immaterialis, in isto autem est permanens, & suum esse est stabile, & materiale, & sicuti species intentionalis & obiectum sunt eundem rationis, vt supra fuit probatum ex sancto Doctore quodlibet. 8. art. 4. non propter hoc obiectum est species, nec est contra.

23. Ad vltimum dico, realiter, & intentionaliter esse differentes accidentales, quae mixtissim sibi opponuntur: nam licet in aere non habeat esse quid reale, nihilominus tamen fuit reale: quod autem argumentum verum tenet in eadem reali, & rationalis, cum opponatur potissime. Occasio est istius articuli, proponitur, qui sequitur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Iris fit simul reale, & intentionale?

24. Videtur potissimum falo esse quid intentionale: Iris non habet quid reale in guttulis, ergo est quid intentionale. Consequenter inam species intentionales ideo tales sunt: quia in aere non habeat esse quid reale. Antecedens probatur: Iris est species, vel similitudo Solis, sicuti species intentionalis obiectum: ergo falo est quid intentionale.

25. Secundo arguitur: Iris apparet per reflectionem radiorum Solarium, sicuti figura apparet in speculo, sed in speculo solum est species, & non obiectum reale, ergo similiter Iris est species, & non Sol. Maior non indiget probatione, cum praesupposita sit. Minor patet manifeste, cum dicere hominem esse

in speculo, ridiculum est. Consequenter patet pariter ratio.

26. Tertio arguitur: si homo ascenderet, quod Iris apparet visus ad guttulos rotundas, solum videtur ex fove coloribus iralibus: ergo in eis non erit Iris aliquid reale. Consequenter tenet: nam cum species intentionales in aere non apparet: ita similitudo fit in guttulis iridis non apparet, erunt intentionales. Antecedens probatur: nam necessaria est reflexio, vt in apparet. Sed in parte propinqua nullo modo fit reflexio: ergo ibi non est Iris realis, sed intentionalis. Maior est praesupposita, Minor probatur: reflexio non fit, nisi ad certam distantiam, quod si innotet fovea propinqua, reflexio non fiet. Quare arguitur: aliquid quid reale videtur ab omnibus: modo non fit impedimentum, sed qui retro tridem fuit, non videt eam, ergo intentionalis est, & non realis. Maior non indiget probatione, Minor probatur, nam cum nubes fit diaphana, non impedit, quin ab illis qui retro fuit videtur: Iris in guttulis rotabilis.

27. Per explicationem illius articuli aduertit: ergo dicit, quod licet intentionale sumatur, vt in articulo antecediendi sumitur, vt etiam fove debet imaginari, ita quod sicuti animam intentionale media specie intentionalis obiecti cognoscimus, & talis species est extra animam, ita similitudo quando est extra, potentia imaginaria intendit, vel attendit in obiectis praesentis, vel absentis cognoscimus, comprehendens diuersas species chimerarum. Quare nullo modo res imaginaria habet esse partem operationem potentiae imaginariae, itaque quando ante oculos apparent res, quae vere non sunt, sed ex speciebus conuersatis in imaginatione, tunc dicuntur imaginis, & quoniam Auctores fin. prout, tract. 4. cap. 5. dicit imaginis esse eorum, qui conueniunt coram visis, ac si ipsi sint mixti in aere, & hoc asserit de imaginibus, prout representantur potentiae visivae casus: ex vaporibus ventriculo ascensis vixit ad humorem crystallinum. Et patet etiam, quod ipsemet Aristoteles intelligit debet de imaginationibus esse ipsimet phantasmata casus, vt patet lib. de veribus cordis, cap. 4. vbi dicitur: melancholicus variis imaginationibus representatur et tenebrositate spirituum. Quod etiam confirmatur Galeni lib. 3. de locis affectis, cap. 3. Et hoc etiam voluit Arist. lib. de memoria, et reminiscentia, cap. 1. vbi adducit factum de quodam homine, qui simulabat omnia, etiam quae phantasia casus, tanquam vera facta, aut gesta narrabat. Provenire etiam potest, vt ait Doctore sanctus lib. de som. & vigiliis,

visi. *Id est. 2. ex eo quod si aliquis videat diu aliquem colorem vehementer immutatum, vel album & caruleum, deinde transiret visum ad alios colores, omnes apparebunt esse talis coloris, qui prius videbatur, quod propter propter similitudinem primi coloris mouens ipsum. Potest etiam pronouere ex conseruatione speciei in ipsamet potentia visiva: vt quando apparet circulus igneus ex ceteri motione circulari virge ignita, & etiam propter habitum motum circularium visus a potentia visiva conceptibilem. Reale autem quod fit, iam supra dictum est, quando probatur sanctum, Doctorem species intentionales affirmare esse reales.*

Prima Conclusio.

159. **R**is non est res imaginaria, quocirca modo res imaginaria tractantur. Conclatio haec est contra Tim. in praesenti, quest. 22. conclus. 8. Et probatur: nam non est ex corruptis appositis habitumorem crystallinum: nam iam est morbus, & omnes, qui scilicet remittunt, agroscent, quod est absurdum: nec Iris apparet ex reprobata visus immutatione ad alium colorem, cum hoc non accidat, nec ex conseruatione speciei in potentia visiva, ex ceteri motione obiecti, alius aliqui hominis lidei videretur, & aliqui non ergo non est imaginaria.

Secunda Conclusio.

160. **R**is non est res intentionalis. Probatur, nisi in articulo antecedenti fuit probatum, res intentionalis non denominat obiectum tale, vt patet de specibus intentionibus, quoniam denominat aereum coloratum: sed igitur denominat guttulas rotundas coloratas, ergo non est quid intentionale. Maior iam admissa est, Minor patet ex Doctore sancto in praesenti, quest. 4. cum etiam ex probatione Conclusionis art. sexti. & probatur ratione. Color, vt supra fuit dictum causatur ex terminatione perficiuicidit rotunde, quae perficiuicidit vt terminatur pro lris producho: ergo Iris iam causata, eas coloratas denominat.

Tertia Conclusio.

161. **R**is est quid reale, & non simul intentionale. Conclusio habet duas partes. Prima autem licet ex praecedentibus maneat probata, nihilominus tamen post probationem secundae iterum probatur. Secunda hoc modo probatur. Iam non habet quid diminutum, ergo non est intentionalis. Con-

sequenter tenes, nam res intentionalis est quid diminutum, & imperfectum, & est res immaterialis, vt iam remanet dictum. Antecedens probatur, quia Iris perfecta, & totaliter denominat guttas coloratas. Secundo dicitur, ergo coloribus lris: exente species intentionales, vt potentia visiva remanet ad sensationem elicendam, ergo Iris intentionalis est. Antecedens est certum. Consequenter probatur, nam intentionale non causatur alius intentionale. Quod si quis dicit coloris indales non permanere post reflexionem radiorum solarium, quemadmodum res intentionales non remanent post ablationem obiecti. Dico quod res intentionalis, vt dixi in secundo notabili articulo antecedenti, vna est, vt opponitur esse naturalia, vt, et opponitur esse hio: primo nec secundo modo nisi est intentionalis: nam vt opponitur esse naturalis, certum est: vt etiam opponitur esse hio, etiam non est intentionale: siquidem representat res reales, quae hoc vltimo modo opponitur, vt res hio sunt intentionales, vt patet de morbo in compositione, qui non remanet ablati causa: nam pupille dilatatio est quid reale, tamen non remanet, postquam ablati fuerit: contra haec pupillae, vt ait Galen. lib. 2. de simplici. cap. 5. Quid si iterum aliquis dicat contra secundam probationem: si ex intentionali non causatur alius intentionale, quomodo ex lumine causatur, vt a longe videretur. Dico, quod cum lumen habeat veritatem intentionale, non causatur ex eius intentionali: sed ex eius reali, vt ait Doctor sanctus quest. 10. de veritat. art. 8. *non videtur: si visus enim lux, quae est in Sale, non videtur: si nobis, nisi per similitudinem eius in sale, visus existens.* Quod si aliquis dicat probum non esse de hio, sed de lumine dicitur est adus daphani, dico cum Doctore sancto prima parte, quest. 15. art. 1. in corpore videri lumen per praesentem speciem: licet species ab eo producta, ex eo quod est perfectissima qualitas.

Modo autem probatur prima pars Conclusionis: Iris est sicuti imago solis in speculo sed imago in speculo est realiter ergo realis est. Maior est eodem, Minor probatur: nam imago in speculo a nobis videtur: sed id quod videtur est quid reale: ergo Iris est quod videtur est. Minor patet: nam species intentionalis a nobis non videtur. Si autem aliquis dicat, si id quod videtur, est quod realiter ergo quod non videtur, non est quid reale, non valet, eam bene sequatur, videretur, ergo quod reale est: non autem non videtur: ergo non est quid reale: cum autem sic fit quod reale, & non videtur: pari etiam ratione, anima est quod reale

reale, & tamen non videtur: tamen solum quod terminat visum, videtur, & cum species in speculo eum terminat, & non species intentionalis obiectum, ideo illa est quid reale, & haec autem non est. Sed video aliquo arguere: etiam species in speculo est intentionalis: ergo non est maior ratio, quare haec videatur, & non species obiecti. Ad hoc responderetur in probationibus istius doctrinae, & in solutionibus argumentorum, quae contra auctores eius proposita fuerint.

Prima autem, quae confirmat speciem in speculo videtur, est, sancti Augustini lib. 1. de Trin. cap. 9. vbi adducit haec verba: *Apoteles videmus nunc per speculum in animalibus: quae animati sunt, nisi, quae uocantur similitudines ab ipso significati intelliguntur. Quae accommodata sunt ad intellegendum Deum.* Doctor sanctus 1. part. quest. 12. art. 2. in ratione, fed contra: quest. 18. art. 3. ad primum, in quibus locus ait: *quod in speculo insulari simul imago rei et res, & quest. 8. de veritat. art. 1. et lapidum & imaginem eius simul videtur in speculo.* Scotus 2. sent. dist. 31. quest. 1. hoc confirmat 2. lib. de sensu & sensato, cap. 6. Et probatur: quibus ratio. Prima, nam vt in notabili diuinitus ex mente Doctoris sancti lib. de form. & vig. lib. 8. si aliquis videat diu aliquem colorem vehementer immutatum, vt album, vel caruleum, & deinde retere reuret visum ad alios colores, omnes apparebunt esse talis coloris, qui prius videbatur, quod propter propter similitudinem primi coloris mouens ipsum, & hoc est quod vult dicere Gentilis de Fulgure super text. quartam text. cap. 24. cum affirmat species habere aliquam virtutem obiectum: vnde species calida, quod admodum est calida, vt ait Arist. lib. de causis motus animalium 1. quartae quae per animum ambulat, omnia quae videntur, alia apparent.

Secunda ratio quod videtur videtur in profunditate speculi, species autem in eius superficie: ergo vnum & alterum videtur in speculo. Consequenter probatur: nam si obiectum solum videretur, & non species, videretur in eadem distantia, in qua fit reflexio speculi.

Tertia ratio: illud quod in speculo videtur, minoris longiuoluitatis est, quam obiectum: ergo figuram est non videtur obiectum, & eius similitudinem.

Quarta ratio aliquod superius partem obiecti apparet inferius, & contra, inferius apparet superius, ergo similitudinem & obiectum videretur. Consequenter probatur, nam obiectum cum fit semper in vna distantia & figurata, si solum illud videretur, & non species, non apparet pars inferior superior, & c.

Respondetur in lib. Meteor.

contra. Confirmatur, nam aliquando apparet in vno speculo tale modo fabricato multa obiecta, ergo cum non fit nisi vnum, sequitur simul vnum & alterum videri.

Quinta ratio, necesse est, vt aliquod obiectum videretur, esse visum oppositum, ergo cum petrum a tergo exisset, terra speculo videretur, species esse, quae videtur.

Sexta ratio, experientia constat, quod si species transeat per vitrum aliquo colore affectum, quod obiectum representatum per ipsamet speciem apparet, quod illo colore esse affectum, ergo figuram est species videri. Vltimo probatur, nam patet experientia, si aliquibus intentionales producat in limbo sine species intentionales videretur, quod autem in illis alius color prodiceretur, & moueretur ad motum obiecti colorati, & quod producat figuram. Idem accidit tempore lenitissimo, & de splendissima, si aliqua fenestra clausa fuerit, tunc a puto pariete directe opposito fenestrae producatur pidae species, & intra cubiculum, cuius est fenestra clausa, ab hominibus, qui intra cubiculum vident, videntur in parietibus ipsiusmodi cubuli.

Contra quoniam sententiam praestantissimum vitrum, & tamen praestas non valet in guttula aliquorum patrum, Petri Garcia lib. 1. de locis affectis disp. 2. cap. 1. vbi contra Doctorem sanctum arguit probo haec verba: *Sci in sententia proposita oportet perpendere illa verba: deo rei potest videri in aqua, & mox in eam plures potest fieri autem arbitri obiectum videri in speculo videtur in aqua, & mox in eam corpus habet species reflectitur, quod videtur figuram modo, quibus possit aliquis cognosci, in exemplis dicitur, motus videtur hominem in speculo, quod obiectum datus saltem est, & ratio est aperta, quia in illo, aut in aqua non est nisi species obiecti: si regione possit, haec etiam non videtur, sed obiectum, cum nec fit lumine, nec color, quae constet experientia, quia si species, quae est in speculo, videretur, non apparet intra profunditatem, & secundum distantiam ipsam: si regione possit, nam accidit, quod est in subiectum, eandem distantiam habet cum ipso, sed quae videtur simul cum ipso: si vero res, quae videtur speculo, non apparet aqua apparet, multo interior, & in profundiori distantia videretur, quam speculum, quoniam magis res ipsa distat ab speculo, & regione possit, ce profundius videtur intra speculum apparet, ergo non videtur species obiecti in speculo, aut in aqua, sed res ipsa regione possit, quae propter reflexionem speculi representatur cum eadem sua distantia.*

T. E.

166.

167.

163.

164.

165.

distans, reflectitur vero ab illis corporibus: si vero aliter intelligat Gens. sicut est ad d. S. Thoma modo videtur. Theophrastus in 2. de S. Thoma modo videtur. Hec Garcia. Afferuntur, sed falso afferuntur. Hec Garcia. Afferuntur, obsecro, et videtur quomodo reprobat Doctorum videtur: nam ipsemet fantasma est, hominem videri in speculo, & aliter, quod abique dubio fallum esse, & rationem aperit dar. quia in illo, aut in aqua non est nisi species obiecti, hanc autem non cadit sub obiecto visus, cum obiectum visus sit lumini vel coloris species autem non est colorata: ergo non est quod videtur. Probat autem quod species non videtur, cum videretur debeat hominem non videri, quod est quod sanctus Doctor confirmat. Certum autem est hominem non esse in speculo: at tamen videtur homo per speciem ab speculo reflexam, cum represententur s. liquidem speculum, quia de dicitur, ideo me video in speculo, quia reflectitur, & de video directe ab eoque speculo, quia te transmittitur et repraesentat. Item arguit experimentum speciem non videri in speculo, & elicita hanc consensuam: ergo non videtur species obiecti in speculo, aut in aqua, sed nisi ipsa eorumque possit, qua proprie reflexorum species representantur, cum tota sua distantia. Hoc autem non negat sanctus Doctor, cum dicit: videmus hominem in speculo. Quare mihi videtur Petrum Garcia affirmare illud, quod negare vult de Doctoro sancto, si liquidem concludit rem ipsam in reponere positum in speculo videtur, quod est, quod sanctus Doctor ait per verba: videmus hominem in speculo: at tamen cum ipsemet sanctus Doctor ad affirmet, scilicet obiectum, & de speciem in speculo videri, & volendo Garcia arguere, quod obiectum non videtur, committit obiectum videri, speciem autem minime, quod est, quod ab omnibus vis percipitur, propter duo argumenta tradita ab illo, quae corroborantur possunt. Primum: nam ratio videri habet species directam, quam reflexa esse illa non videtur, ergo nec illa: secundum argumentum corroboratur: nam species reflectitur in superficie speculi: ergo intra speculum nihil videri poterit, quod est contra experientiam. Tertio arguit luminis vim Hippocrate (Antropos de larga vista) videmus non distinctissimam esse proximam, & maiorem, quod in se est: ergo aperit partes species non videtur, sed obiectum. Quarto arguit ratio depressa, & morbosa est illa, quia potentia indicat obiectum alter ac est: sed si species viderentur, esset ad hoc depravata: ipsius ergo speciem non videt. Maior est vicia, cum simphetia fieri, vel ad hoc depravata, vel absoluta, vel diminuta, & prima differit in duabus quia

iudicet obiectum alter ac est, ut omnes Medici consentiunt. Minor probatur nam species videtur maior quam est, cum in particulari speculo videtur species vnius Elephantis. Et confirmatur nam accidens fumum suum extensionem quantitativam in tubulo etiam est: sed speculum esse parissimum extensione non potest continere species maiori extensione: quoniam consistit ipsum speculum.

Ad primum horum respondeo, videri est 168. speciem rem non cadente sub obiecto visus: at tamen reflexa, quia vultur in corpore reflectente, verum participat rationem coloris: nam quomodo modum saltem apparet in oculis S. arti, licet sit libere extraneum, in oculis eius vultur, & tunc fit visibile: intensius, quam ante reflexionem: cum tunc non tantummodo videtur ac defectu reflexionis: ita similitur licet in aere non videtur ex eo, quod in aere fit, debilius esse habent, quam in corpore reflectente, ideo per illud facilius permeant: quare debilius sequitur et debilius esse, cum modis operandi sequatur magis elicendi: at tamen propter reflexionem, & eo quod vultur, & firmiter esse constant, videtur non alter ac vultur in aere: ignem non accendit, cum tamen accendat, si reflectatur in vitro, cum ibi vultur, & concentratio ob viti cautem tanquam in pondus, tunc oculos lucidiores reddit, ita sentendum est de specie reflexa, & hoc est, quod vult Michael de Palatio 2. de anima, cap. 7. lit. a. quando dicit: liquidet contentas species videtur esse in vito, & monog. qua species videtur, & in se vultur. Sed vult fieri, & de ignis experimentum, species vultur: verum nullum species videtur videri poterit directe, & ipsa visus, vis lumen non est visibile: Ego autem libenter teoio speciem visibilem minime videri posse directe, reflexe autem posse, ut probatur rationibus, & experientia in argumentis, que pro sententia illorum prestantissimorum virorum addidi.

Ad experientiam, quod adducitur, quod si species videtur, non apparet intra profunditatem, dico, quod si speculo videtur obiectum distant, quare non probatur argumentum speciem non videri: nam cum obiectum simul representetur, eum representat at tantum distantiam, ad quantum ipsa est producta, quod patet: nam si appropriet speculum in speculum, nullo modo obiectum, nec species apparet in eius profunditate, sed in superficie: & hoc etiam accidit, etiam si speculi maculatum fuerit ab anheliu mollioris mstruatur, & eo quod in illo species debilius multiplicatur.

Ad

Ad tertium argumentum respondeo illud proponitur ex visione, & concentratione speculum tanquam in puncto.

Ad quartum argumentum respondeo adionem illam non bosam non esse, cum ab extrinseco sit, minime autem morbosa est: aliud visus, quando videtur baculum fratum apparet in aqua, cum hoc pronatur ex refractione speculum.

Ad confirmatum respondeo concedendo accidens fumum suam extensionem quantitativam in tubulo in quo est: nam ex refractione & multiplicatione speculum apparet maius, quam speculum: hoc autem argumentum etiam probat contra sententiam contrarium: nam si obiectum solum videtur in speculo, quomodo ab eo parissimum representatur obiectum magnum. Certum autem est pronatur ex multiplicatione indistincti speciei per medium, quod magis patet in articulo sequenti.

ARTICVLVS IX.

Vitrum reperitur aliqua specula, qua ex reflexione colores representant, & non figurat?

169. Respondetur primo quod non ex Doctoro, s. fando 1. part. quaest. 17. art. 2. vbi ait quod in sensu est similem figuram: ergo ab speculo ad sensum visus media reflexione representari debet figura corporis, & quo species, vel radij indeni de eo, ac per consequens figura solis a nobis videri debet per Idem.

170. Secundo arguitur: figura est sensibile commune ergo quando color ab speculo representatur, a fortiori figura corporis, & quo radij transmittantur, representari debet. Probat Consuetudo: color ipsimet corporis est subsistentia in subiecto quanto, liquidem quantitas est subsistentia omnium accidentium: sed quantitas ipsius corporis a fortiori consistit debet figura: ergo si color representatur, fortitan est figuram representari. Minor patet: nam non reperitur quantitas figura, nec e contra, cum sint indistincte.

171. Tertio arguitur: illud, quod representatur per speciem reflexam est obiectum: sed obiectum non potest esse, quin non sit figuratum, ergo simul color, & figura representatur. Maior non indiget probate, praeterquam in articulo antecedenti fuit probatum. Minor patet: minime, si liquidem nulla res viva est, quae figurata non sit.

Fernandez in lib. Meteor.

Quarto arguitur, & probatur figuram potius representari, quam coloris figuram: praesupponitur ad colorem: ergo prius representatur, quam color. Antecedens est manifestum, cum quantitas figurata sit subsistentia coloris. Consequenter probatur, sicut res se habet ad esse, ita ad operari: sed figura est prius colore: ergo prius debet immutare potentiam visum, quam color. Quotid arguitur: Aliquando figura videtur sine colore: ergo figuratum est semper videtur, ac per consequens si representatur color, figura representari etiam debet. Antecedens probatur: nam si aliquis longè videt animal, cum videt figuratum, & coloratum minime. Quod autem semper videtur, patet: nam si aliquando videtur sine colore, semper cum eo videtur, cum eum modificat.

Pro explicatione istius articuli aduertent 172. dum est, quod figura alia est, quae apparet absolute, alia determinata: figura apparet absolute est, quae apparet secundum generis figuram determinatam est, quae apparet secundum speciem: at tamen prima apparet absolute est vera. Secunda autem apparet absolute falsa, & hoc pronatur vel propter distantiam, quae reperit inter notum visum, & obiectum, vel propter paruitatem speculum, vel denique propter commotionem corporum, in quo incidenti radij, & quo reflectantur: de primo patet: nam si quis longè inspicit aliquod obiectum, cognoscit ad esse figuratum. Ceterum non percipit, nisi sit quadam quantitas, vel circulo, sed contra cognoscere hoc non est cognoscere figuram, sed magis determinatum obiecti, scilicet in quantum videtur eius extra se inuenit situs. Dico, quod patet cum sensibile commune non mittat propriam sensibile, sed modificat sensibile proprium, ideo videtur appere magis: quia figura est eo quod illud sensibile, cum sit maius, magis & prius modificat, quam figura: nam vel in secunda probatione prima Conclusions dicitur, necesse est, vbi figura representatur, quod representetur coloris ipsius: licet, magis autem tota res representatur: non autem sequitur, quod ex eo, quod cognoscatur magnitudo, non cognoscatur simul figura in rei veritate, non autem fecundum appareniam. De secundo autem patet: nam si speculatur parafisma, solum representant colorem, figuram autem determinatam minime, ex eo quod non potest reflecti in oculum species totius obiecti. Sed contra: figura modificat colorem ergo color videtur, figura etiam videri debet. Consequenter patet: nam figura non imprimitur in sensum speciem omnino constitutam in specie

Te a specie

specie coloris. Dico, quod cum modus essentialiter preproprietatem modificatur, prius ipsa talis res transmittit speciem, quam modaliter representat, cum haec ab ea sit veluti secundarius effectus rei, qui prius transmittit speciem, & secundum hoc ea paritate (secundum) potest esse quod preconceptat color, & non figura. De tertio denique ex commotione corporis, quo incidunt radij, & quo reflectuntur, patet, quando in aquam commotam incidunt radij, & ab illa reflectuntur, tunc apparet figura, licet appareat color, vel luminem tunc ex commotione in visu comprehendi non potest figura, vt experientia patet.

Prima Conclusio.

274. **A**liqua specula potant reperiri, quae ex reflexione coloris valent representare, & non figuram. Hae Conclusio est Aristi in praefatu, cap. 1. & Doctores sancti, licet s. & licet materiae probata ex notabili, probatur alius rationibus. Primum specula parva a visu comprehendi non possunt: ergo haec colorum & non figuram manifestant. Antecedens probatur: nam talia specula nullam sensibilem distinctionem habent: ergo a visu percipi non possunt. Consequentia probatur: figura distubilis non est: ergo cum specula parva non manifestantur. Antecedens probatur: nam cum figura simul videtur figura est: ergo non per partes, & per consequens non est distubilis.

Secunda ratio, speculum sua partem potest inueniri, non ab illo reflecti non possit in oculum species totius obiecti non possit. Ita Antecedens probatur, nam necesse est, vt figura representet, quod representat terminus ipsius rei, sed propter paruitatem terminus ipsius representat non potest, ergo representando colores figuram representat.

Secunda Conclusio.

275. **S**pecula, in quibus radij solares incidunt, & ab quibus reflectuntur, representare possunt colores iridales, non autem Solem, & quo radij transmittuntur. Antecedens habet probatur: Prædicta specula constare tribus conditionibus, quae in notabili fuerunt possessae, ratione quantum representantur possunt colores, & non figuram: ergo Sol ab eis representari non poterit, licet representet colorem, vel lumen ab eo transmittitur. Antecedens probatur: nam prædicta specula distant maxime a visu, & sunt parvissima, cum guttule rotundae, quae per distantiam

continuae esse apparent, parvissima sunt, & denique sunt commoeræ: ex eo quod certum de nubibus rotundis, & ab eis commoventur ergo representantur possunt colores, figuram tamen corporei, & quo radij caustantur prædictos colores transmittuntur, minime representare poterunt.

Ad argumenta in principio respondeo. 276.

Ad primum dico sanctum Doctorem affirmantem in sentia esse figuram determinatam similitudinem modificatam proprium sensibile, quando fit specula, etiam quando fit reflecta, & vt reflecta parva, distantia magna & cõmota, sic non esse in sensu similitudinem figuram determinatam, sed abstractam.

Ad secundum patet etiam quid fit dictendum, scilicet figuram representatam abstractam, non determinatam, immo per iridem non determinatam, nec abstractam representatam propter rationes in Conclusione vltima dictas, ex eo quod non potest visus esse in inferiori loco, vt si quis ponat figuram in loco sublimiori, obiectum est directio positum, & in nobis videri non poterit, ex eo quod in declinationi loco sumas.

Ad tertium respondeo eodem modo.

Ad quartum patet, quod fit dicendum in 278. respondisse argumenti positi contra secundum conditionem: nam representatio motus ab intrinseco habet esse representatam fundamentariam, etiam adeo subiecti representati speciei, quam modificat, etiam quam representati primarie. Doctrina est fapicificatorum Fabrum Carmelitarum Difficaltorum lib. 2. de anim. dist. 9. quæ. 2. ad primum rationem contra visum conclusionem.

Ad vltimum dico tunc videri figuram in 279. genere, non autem in specie, scilicet triangularem, quadrangularem, vel circularem.

ARTICVLVS X.

Vtrum spatium, quod mediat inter duas Irides, aliquo colore iridali constare debeat?

ET videtur primum, quod licet Color iridali constare ex reflexione radiorum solarium in nube rotunda, sed illud quod intermedietate inter vtramque Iridem, sunt guttule rotundae, circa quae insidunt radij solares, & ab quibus reflectuntur: ergo prædicto colore constare debet illud spatium, quod intermedietate inter vtramque Iridem. Minor probatur: vaquaque licet causatur in guttulis rotundis caustantur, sed guttulae superiores minus participant: a lumine Solis, ideo color

sunt esse quod decemum cadant, cum sint graues, & sunt rotundae ex suppositione, quod ab illis fiat reflexio radiorum solarium per secunda Iride caustantur: ergo non est maior ratio, quare caustantur Iris a prima alia superior, ac in spatio medietate inter vtramque.

281. **S**ecundo arguitur, supra dictum huiusmodi continentem causam vel ex reflexione Iridis contentæ, vel ex reflexione radiorum solarium: sed quomodo contingit, si potest etiam causari in spatio intermedio ergo aliquo colore iridali debet constare. Minor probatur: nam si fit ex reflexione Iridis contentæ, cum sit superior, propinquum vehementius: & fortius reflecti debet in illo, cum agens fortius agat in propinquum quàm in distans. Si autem fit ex reflexione radiorum solarium, cum reflectantur in parte inferiori pro Iride contenta caustantur, & in parte superiori pro continente, fortitan est, vt reflectantur in spatio intermedio.

282. **T**ertio arguitur in spatium prædictum a factiori debet esse coloratum: ergo aliquo colore iridali. Antecedens probatur: nam color in his inferioribus caustatur ex maiori, vel minori per picul terminata ita similiter in superioribus caustatur ex nubee densa, & nigra, magis vel minus a Sole illuminata. Consequentia probatur: colores iridales sunt ruber, viridis, & caeruleus: ergo si nubes intermedia magis participat de lumine, ruber caustantur, & si minus, viridis & si adhuc minus caeruleus.

283. **P**ro explicacione istius articuli aduertendum est, quod non quilibet reflexio radiorum, & ab nube rotunda caustatur iridales necesse autem est præter colorem, quod linea fit debet secundum longitudinem, vel propinquitatem applicata, vt magis vel minus nubes rotunda illuminetur, & magis vel minus fortiter reflectatur, alius non appareret Iris tricolor, sed vnicolor, si æqualiter radij ab ea reflectentur.

Prima Conclusio.

284. **S**patium intermedium duarum Iridum non illo colore iridali constare debet. Conclusio est Doctores sancti in praefatu lect. 3. quæst. 6. & probatur ratione prædicto spatium mediat inter vtramque Iridem: ergo colore iridali minime constare debet. Consequentia probatur: nam peripheria superioris Iridis contentæ, magis participat a lumine Solis, ideo color eius est ruber, & peripheria Iridis continentis (hoyor de illa, quæ non caustatur ex reflexione Iridis contentæ, sed ex reflexione radiorum solarium) minus participat: a lumine Solis, ideo color

eius est caeruleus: ergo cum spatium prædictum secundam partem superiorem magis illuminetur, eorum infima peripheria Iridis contentæ, colore caeruleo non constabit, & cum magis illuminetur, quom supra peripheria Iridis contentæ, colore dictæ peripherie non constabit.

Dices, contingit poterit colore viridis, fieri media peripheria vtriusque Iridis. Dico, nequaquam: nam si pars superior prædicti spatij minus illuminetur a Sole, colore caeruleo constabit, si uero constas inferior peripheria Iridis continentis, & tunc esset iam totum illud inferior peripherie colore caeruleo constans: utique ratione, si pars inferior spatij magis illuminetur a Sole, constabit colore caeruleo superioris peripherie Iridis contentæ, & etiam esset totum illud superior peripherie colore rubeo constans.

Nec valet, si dicas, quod eadem illuminatione illuminatur aliquo pars prædicti spatij, ac illuminatur media peripheria. Dico, quod etiam admittatur prædicta illuminatione, non admittitur lineam esse secundum eandem distantiam, ac est in peripheria media, gratetiam quod non illuminatur eadem illuminatione, cum obtinetur, vt Doctores sancti ait, plus de lumine per iuxtopositum non illorum duorum colorum ruberum, quam obtinetur ruber in minori peripheria superioris, vel in minori inferioris.

Secunda Conclusio.

Erum est prædictum spatium constare, 285. **E**rum debere colore rubro, vel subrubro, id est, citrino cloro. Conclusio est Doctores sancti in praefatu per hæc verba: *id est, ergo distans a quod in illa parte intermedia non est color purior: sed illi color secundum ad quod propinquior alio vel citrius: sed color rubus est propinquior alio: ergo illo constabit.* Minor patet: nam vt supra dictum fuit, quando Iris declinat esse peripheria superior, quæ colore rubro constat, acquirit colorem citrinum album, & secundum rubrum, & tertianamque viridem: ergo cum color ruber propter maiorem illuminationem a Sole, & minorum nigredinem minus, cum iam rarefat, & densitate prius debita, acquirat colorem citrinum, sicut est propinquior alio, ac per consequens spatium intermedium est eo quod constabit maiori illuminatione, & minori densitate, prædicto colore constabit. **S**ecundo probatur: licet a Sole transmittitur æqualiter incidunt in spatium intermedium æquale colore citrino constare debet. Antecedens probatur: In superiori peripheria Iridis contentæ, & in inferiori continen-

tis caufatur vnus, & idem color: ergo ex equali distantia radiorum solarium. Probatur Consequenter: nam vnus & idem color ab vna & eadem causa caufatur, & licet fit reflexio luminis, & nubis densis ex maiori reflexione, & minori densitate colores varientur: ergo cum in vtriusque peripheria fit vnus color, aequaliter distant radij folares: tunc sic, ab illis duobus peripheriis arduis radij folares distant ergo multo magis aequaliter incident in intermedium spatium, quod cum fit maior illuminatio, colore ruffo praeditum erit.

186. Ad argumentum in principio postea respondendum. Ad primum patet, quod fit dicendum ex Conclusionibus.
Ad secundum dico, quod Iris continetur caufata ex reflexione comitatur non potest fieri in frange immixta coloris: nam reflexio debet fieri ad aliquam distantiam, alius non esset reflexio, sed specula continuata.
Ad vltimum patet etiam, quod fit respondendum ex secunda Conclusionis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Luna caufare poterit Iridem?

187. **E**T videtur, quod ratio, vel inueniam possit tempore noctis apparere. Primum, necesse est ad Iridis generationem tempore nocturno tria simul concurrere, vt ait Aristi: in presenti, cap. 4. scilicet, quod solium potest videri in vna die naturali mensis: quod Luna sit plena in Oriente, vel in Occidente: & denique quod nubis densa fit opposita Lunae: sed haec omnia raro contingunt, vt ipsomet ait, & Doctores sancti doctores rari, vel nunquam potest apparere.
188. Secundum arguitur: colores reales tempore noctis occurrunt: ergo colores iridales. Antecedens probatur cum ex Doctore sancto loquitur, vbi ait: *sape accidit homines decipi tempore noctis circa colores propter diversam positionem eorum iuxta se mutatis*: & hoc ait provenire ex eo, quod colores aliter, ac aliter sine potius ad lucerna, & quia positio non secundo experientiam potest vniuersi propter diversam iuxta positionem hominum etiam probatur ratio: nam de nocte non apparet, nisi color ruber tendens ad cineritatem: color autem caruleus & viridis funt obscuriores, & propter obscuritatem affinitantur color noctis: ergo ex hac similitudine occurrat debent. Antecedens est eiusdem Doctores sancti lib. i. horum, cap. j. led. 7. in

fine Consequenter principalis argumenti de se patet.

Tertium arguitur: colores caufantur ex lumine, & nubis densis in nocte lumen est debile, & nubis sunt densiores, quum sit dies ergo colores iridales propter non poterunt in lumine lunae. Maior iam supra inuenit probata: Minor habet duos partes. Prima est manifesta, cum lumen lunae fit i Sole pariter, aut tunc, & propter quod vnus quodque tale, & illud magis. Secunda pars probatur: nam nubis densiores funt ex fragilitate, quae tempore noctis maior est, quam diebus, & etiam quia a maiori calore luminis daretur, & rarefieri non poterunt: a calore luminis lunae, & cum necesse fit Iridem tribus coloribus constare, deficiente aliquo, non erit Iris.

Quartum arguitur: lumen lunae propter quod debilitatum non potest eleuare tanos vapores, quod super eos Iridis caufari possit: ergo nullo modo fieri poterit in lumine lunae. Antecedens probatur quod est Doctores sancti led. 6. patet etiam: nam calor lunae debilior est calore Solis. Consequenter est clara: nam si non reperitur vnus circa quam incident radij lunares, & quia reflectantur non reperitur Iris.

Quintum arguitur: nisi Luna caufaret Iridem, Iris Solis, scilicet, quod dicitur Soli opponitur nubis, ita Luna opponi debet: sed si Luna plena fuerit Sole oriente, vel occidente, maius lumen reperitur: ex opposita parte ergo nullo modo potest apparere tempore nocturno. Maior probatur: nam si Luna plena fuerit in Oriente, Sol est in Occidente, quod est pars opposita, & lucens plusquam Luna: pari etiam ratione si Luna plena fuerit in Occidente, Sol est in Oriente, quod etiam est pars opposita eadem plusquam Luna, nam lumen Solis lucidius est lumine Lunae. Consequenter probatur, nam nubis cum sit in opposita parte Lunae, est propinquior Soli ergo Sole luminariabitur, & per consequens non habebit vniuersi nigredini, quod est, quod dicitur esse necessarium ad varios colores caufandos.

Sextum arguitur: non est Maior ratio quare apparet Iris propter lumen lunae, quam reliquorum aethorum: sed i lumine aethorum minime apparet Iris: ergo nec i lumine lunae. Maior de se patet: Minor probatur: nam propter debilitatem luminis, reliquorum aethorum occurrunt colores, vt Iris caufatur non possit. Consequenter lumen est, quod caufatur i lucerna, quam quod caufatur i stellis: sed i lumine denique caufatur Iris: ergo multo melius i lumine stellarum. Maior est manifesta: nam a parte distantis lu-

men candellarum videri non potest, & videtur lumen stellae loco distantior Minor patet experientia: & Consequenter est clara.
191. Pro explicacione illius articuli aduertendum est ex Aristi, & Doctore sancto led. 7. quod lumen Lunae, cum fit oppositum obscuratur, siquidem opposita iuxta se polita magis luceant, & quod hoc fit verum, patet: nam in die minus apparet praeditum lumen lunae, & ad aetherae in ebulliente cum radij eius feriant in eam, ab illa reflectuntur, & adhuc intentiones reddunt: pari etiam ratione nubis obscuriores reddunt, & sic quia lumen Lunae permeat per ipsam profunditatem non potest, caufantur colores alioquin ruber autem magis tendit ad albedinem, viridis ad rubredinem cum minori albedine, & denique caruleus ad viridem cum remissione a viridine, nec autem potest hoc definire esse: si colores iridales tales i vna die viderentur remissiones, & clariores, quam illi, qui apparent in die Sole. Aliam rationem addit Aristi, quam ex hoc led. 6. patet: nam Luna, quod propter noctis obscuritatem addit nigredini nubis, colores nigri maxime videntur obscuros, & ideo per iuxta positionem nigri minis color punicus videntur albor: ad cineritatem accedens, quia nigrum additum nigro facit albor iuxta potum apparere magis albor, fluctuanti, vel lumine ad vnus huiusmodi facit i compositis nigrum ad vnus potum apparere magis nigrum, & non est intelligendum hoc verum & realiter ita esse, sed vel minus inmutat potentiam ex intentione, vel remissioni luminis, vel quia ipse poterit magis, vel minus accidit obiectum ex minori lumine, vel minus ex maiori.

Conclusio.

194. **L**una potest Iridem caufare. Conclusio est Aristi cap. 4. vbi ait: *videlicet in quinquagesima annis bis Iridem, & cum quibus reperitur potentes Iridem de nocte non fieri: nam vt ipsomet Aristi ait: licet raro accidat de nocte, autem fit. Assignantur tres causas quare raro accidat, quae sunt, quod vnus, quod vnus arguuntur contra Conclusionem. Prima est, quia de nocte colores obscurantur propter noctis obscuritatem. Secunda, quia Iris non potest apparere nisi in vna die naturali mensis, quia solum in vna die est Luna plena. Tertia denique, quia non potest caufari, nisi Luna plena fuerit in Oriente, vel in Occidente, nubis obiecta existent densa, & eo quod nubis debet esse oppo-*

fitia, quae tres causas raro contingant, & sic deserviantur antiqui, negantes de nocte Iridem apparere. Est etiam Conclusio Doctores sancti led. 4. & infra led. 5. Est probatur ratione. In quo tempore fuerit causa Iridem caufantur, illa apparere debet nocte possunt reperiri causa Iridem producentes: ergo in nocte apparere potest. Maior est vera, nam si coloris reperiatur, & non impediantur, forsitan etiam emergent producent. Minor probatur: nam reperitur lumen lunae, & nubis densa opposita ipsi luminis. Consequenter est clara. Dies semper impeditur propter noctis obscuritatem. Dico, quod quod quomodo impediatur, non verum esse Iridem non caufari: attem non semper impediatur, cum aliquando reperitur Luna clarissima, & aliqua nubis eo opposita densa, quod cum sic eam incident, & ab ea reflectantur, vt i nobis reflexio videatur, quae vt supra dicit, est Iris.

Secundum probatur: nisi inferioribus nocte apparet Iris, Luna existente plenus ergo in superiorem. Antecedens patet experientia, cum i tempore noctis aquam cleuantibus plures videntur. Et in horum, in quibus aqua sursum eleuatur, & postea deorsum cadit, in tali ratione, praecipue si Luna illuminata fuerit, Iris solet apparere.
Ad argumentum in principio postea respondendum, & ad primum dico, verum est necessaria esse praedita tria pro Iris nocturnae generatione: attem licet raro eueniant, ideo raro in his noctibus euenit, non propter hoc quod raro euenit, nunquam euenit, vt antiqui, quos Aristi impugnat, putabant.

Ad secundum & tertium patet, quod fit respondendum ex notabili.

Ad quartum respondendo concedendo totum. Ceterum negatur non posse nubis reperiri in nocte, verum quoniam radij lunares incident, & ab ea reflectantur, & Iridem producant: nam licet Luna vapores non eleuet pro nubis generatione: attem tempore diebus i Sole fuerit eleuati, & in nubem conuersi, & per totam noctem perdurantur, vel per maiorem noctis partem, in quo tempore praedita Iris caufari potest.

Ad quintum respondendo concedendo, quod Luna potest esse plena in Oriente, vel in Occidente. Ceterum non sumitur illa plenitudo pro solo vno puncto, sed pro vna sensibili distantia duranti per spatium trium, vel quatuor horarum ante, vel postea, in quibus horis praedita Iris potest apparere autem etiam, vel potest occurrere: Sextum arguuntur: tunc petit articulum sequentem.

ARTI

ARTICVLVS XII

Vtrum reperiri possit Iris lucerna?

99. **E**t videtur quod non. Primò, Iris causatur ex corpore luminoso, & nubes ex opposito lucidæ nec non opponitur nubibus non reperitur Iris lucerna. Maior non videtur probatione: Minor patet experientia, cum lucernæ in cubiculo existerent nubes non opponatur, alia nubes in cubiculo reperiretur. Consequenter est clara.

300. **S**ecundò arguitur: Iris apparere in loco opposito corpori luminoso, sed illud quod videtur in lucerna, est propeam, immo & in ipsa luce Iris non reperitur a lucerna. Maior patet experientia, & Minor probatur, nam Iris lucerna in ipsa lucerna apparere, cum deberet apparere in loco opposito, sicuti Iris Solis, & hoc apparere, quomodo homo videns Solem & lanam non videt quod illi Solem & lanam respiciat, Iridem non videt: è contra autem videns Iridem lucernæ, simul eam & lucernam videt.

301. **T**ertio arguitur: astra præter Solem & lucernam Iridem non valent causare propter debilitatem luminis: ergo multo minus lucerna eam poterit causare. Antecedens patet experientia, cum ratione: nam lux huiusmodi eorum sensibile fit, & respicit autem non potest ad magnam distantiam. Consequenter probatur, lucerna lucernæ est remissius luminis aliorum: ergo si ab astra fieri non potest, nec à lumine lucerna.

302. **Q**uarta arguitur, ait Arist. in presenti, quod Iris lucerna in speculo potest potius ab his, qui habent oculos humidos, quàm ab aliis, qui oculos habent sanos, & experientia patet: nam si prædicti humidos essent iuxta lucernam, & etiam fiam, solium illi Iridem viderent, & autem minus: modo in Iride videtur ergo debet fieri in humiditate eorum: quod autem hoc fit falsum, patet: nam reflexio potius advenit ad oculos, quàm fit in illis, ex eo quod radii incidunt in corpore terreo, & iterum reflectitur versus oculos: ergo in ipsorum oculos Iridem inspicientes fieri non poterit.

303. **P**ro explicatione istius articuli. Primò adnotandum est ex Arist. & Doctores sancto cap. 4. lect. 4. quod tempore huius hanc ventum australi, sit ingrossatus ex vaporibus adultis ab ipsorum vento, & sit permissus, habet rationem gutturalium partium: nã ex frigida noctis hiemalis vapores con-

denfatur, ex qua condensatio prædictam formam gutturalium acquiritur; non aliter ac propepartes, & petras hanc prædicto vento vapores veluti in aquam concreti sensibiles apparent. Ita similitur in aere, licet non sensibiles appareant, verè & realiter ab densantur: potest autem prædictus aër lucernæ circumstanti condensari, ut ipsemet sunt ex admixtione flammæ egredientis ab ipsa lucerna, & præcipit fit ex oleo foveantur, tunc autem redidit terminatus, & caliginosus ad nigredinem accedens, ingrossatur etiam ac circumstanti hominum oculis humidis habentibus: nam ab eis evaporatur humor, qui aëri circumstanti permixtus oleo saccharosissimo vapor traditus ab aëre, & tunc visus debilis præ humiditate operari non potest circa lucernam, quod id respicitur non potest, nisi huius caligine quàm causata ab ipsorum humore caligine ab eorum oculis.

Secundò adnotandum est, quod ex diversis insinuatione, & condensatione aëris dicitur illuminantur, dicitur colores prædicantur: nam quod impeditur illuminatio ex eius condensatio: quia cum totaliter illuminare non potest, transparens lumen per prædictum aërem apparere purpureum, & experientia constat, quando solivex fumus ab igne elevatus, illuminatur ab ipso: tunc igne, tunc apparere colore purpureo: & autem magis illuminatur, quia magis transparet, reflectit color rubens: quod si adhuc magis, concolor, color fulvioribus fit: mediociter autem illuminatur, hoc est purpureus, color purpureus illuminatur, hæc enim sunt: Sol & Luna in eorum ortu & occasu appaerent interea, vel sub nubibus, vel pumice, quia transmittitur solum lumen per medium densum, & tenuioribus, remanens ex frigida nocte, vel ex vaporibus elevatis, & insinuatatis aliquantum rarioribus remanentibus, per quos lumen transire poterit: quare si densi remanent, & lumen per eos transire non poterit, Iridem nequit: prædicti autem colores possunt erit dinantur ex diversis repercussione luminis lucernæ insinuatione: nam quando lumen lucernæ repercutitur ad ipsammet lucernam, non reflectitur versus colores, & experientia patet in aere caliginoso, circa quem lumen repercutitur, eum variatorem respiciemus.

Prima Conclusio.

Iris causari potest à lucerna. Conclusio 305. est Arist. in presenti capite citato per hæc verba: *apparere itaque Iris tunc, sicuti quæ circa lucernam est. Est etiam Doctores sancti lect. 4. ubi ait: quia in hyeme circa lucernam facile*

valde apparere videtur habens colorem pumiceo lividi, quod fit propter reflexionem luminis lucernæ ad eam circumstantem, qui est ingrossatus à frigido, vel etiam est terminatus per admixtionem flammæ egredientis à lucerna: & ita est ingrossatus à fumo. Et probatur ratione. Primò: colores livides reflectuntur ex lumine recepto in corpore densi, & fit prope lucernam repetit potest corpus densum, ut patet ex primo notabili ergo prope ipsam Iris apparere potest. Sed dicere rationem illi solum probare iuxta lucernam solum esse colores iridales, non autem Iris, quæ cum debet consistere duplici colore, & figura circulari, talem iuxta lucernam probare deberet. Dico quod ab eadem lucerna adhærens lucernæ, minus in circuitu secundum partem propinquiorum, cum ratione caloris attenuatur, quæ cum magis illuminetur, reflectit color purpureus: pars autem aliquamculam distans minus illuminatur, tunc reflectit color viridis. Et deique pars dilanior, quia minus illuminatur, colore caruleo constat: figura autem circularis etiam apparere Iris lucerna, quod probatur ratio tertia mathematica posita post Conclusionem tertij articuli. Et etiam probatur: radii deducti à lucerna sunt figuræ pyramidalis mediæ rotunditatis: ergo figuram circumaliam causare debent in medio caliginoso, & crystalli terminant. Antecedens patet: nam ipsa lucerna figura pyramidalis constat, & docet experientia: ergo radii ab ea deducti eadem figuram consistere debent. Consequenter est clara: nã vixit, quod posset aliter assimilare suam multimodum in passu.

306. **S**ecundò probatur: Arist. terminus feruat eandem figuram, quæ terminus, quæ cum circularis sit, & radii in eum recipiantur, ad formam recipientis recipitur: ergo figura circularis causari debet, tunc ex radiis pyramidalibus, tunc ex recipientis, qui figura circularis. Non vident Ludovicus ab Alcazar prædictum textum Arist. & Doctores sancti, ideo in suo libro. Apocalypsis, cap. 4. verbi. 3. nota. 3. in fine ait, potius est concolorantis affirmare Iridem causari posse ab aliis ignis splendore, quàm solide philosophicis, & ex sua ratione educi: te aptum non videre fundamentum, ut credit Iridem nisi à ex igne: & perinde rationem eius, & videtur argumentum ab ea deducitur, & Alcazar color optalmia, vel suffusione non laborat, talis argumentum non pronunciat.

Secunda Conclusio.

Oculos habentibus humidis, representatur Iris lucerna. Conclusio est Fernandez in lib. Meteor.

Arist. & Doctores sancti, & patet ex presentia, & probatur ratione: visus illorum cito refrangitur propter debilitatem in circumstanti reflectione ab aere grosso causatur coloris, ut iam supra dictum est: ergo manifestatur Iris lucerna: nolo autem dicere visum refrangi, cum per extantissimum non fiat, radij autem lucernales refranguntur propter humiditatem circumstanti prædictorum hominum. Oculorum Arist. visum refrangi: meo antiquorum, ut ait Doctor Anselmus in comment. Confirmatur: radij lucernales refranguntur in guttulis aquæ: ergo sicuti in illa aqua concutitur Iris Solis, ita in illa Iris lucerna concutitur: quare ipsemet Arist. assimilat Iridem causatam ab aqua figuram elevata Iris lucernæ, non solum in coloribus, sed etiam in modo generationis, cum dicit: motus aëris et colorato immis. Et autem illa ratio, quoniam cum aër est circumstanti ingrossatus fuerit, radii lucernales prope eum refranguntur, quare eis potius manifestari debet Iris, & non aliis oculis sanis habentibus.

Tertia Conclusio.

Olores Iris lucernæ sunt purpurei, virides obscuro, & carulei etiam obscuro. Conclusio est Arist. & Doctores sancti, quoniam ipsorum fandi probat duobus rationibus, quarum prima est: quando visus & lumen lucernæ debita sunt, debent alteratur visus ab ipso lumine etiam debilitat talis alteratur apparere: tunc autem tunc purpureus apparere. Maior est vera: nam agens debet debilitare alteri: finis modo probatur: lumen quando fortiter alterat, ad formam recipientis recipitur: ergo figura circularis causari debet, tunc ex radiis pyramidalibus, tunc ex recipientis, qui figura circularis. Non vident Ludovicus ab Alcazar prædictum textum Arist. & Doctores sancti, ideo in suo libro. Apocalypsis, cap. 4. verbi. 3. nota. 3. in fine ait, potius est concolorantis affirmare Iridem causari posse ab aliis ignis splendore, quàm solide philosophicis, & ex sua ratione educi: te aptum non videre fundamentum, ut credit Iridem nisi à ex igne: & perinde rationem eius, & videtur argumentum ab ea deducitur, & Alcazar color optalmia, vel suffusione non laborat, talis argumentum non pronunciat.

Ad argumenta in principio posita respondeo, & ad primam dico aërem ingrossatum habere vii nubes.

Ad secundum arguendum Iridem Solis, & hanc videtur sicuti ait respondentem: aratum V v Iris

quod evanescens Iridis alii vapores eleventur, & in nubes convertuntur, & tandem in pluviam: ecce quomodo post Iridem pluviam sequi possit, fore autem apparet in fine pluviae: nam pluvialis nubes evanescens, & efficitur Sol, à quo radii incidunt in nubem terribem detrahendam, & Iridem causant.

310. Ad tertium respondeo, quod si non apparet Iris obaeccens Sole opposito aliquid nubi, est quia Iridis in eam non incidit, ut ab ea reflectatur: unde causa Iridis non est Sol oppositus nubi, sed conditio: causa autem est, ut radii solares à nube reflectantur.

Ultimum argumentum perit articulum sequentem.

ARTICVLVS XIV.

Utrum Iris pluvias & serenitates praenunciet?

311. **E**T videtur primum quod pluvias debet praenunciare: Ex nubibus causantur pluviae, sed Iris habet pro subiecto nubes: ergo ipsa pluviam praenunciabit, & minime serenitates. Dicitur fuisse legimus, cum Maior & Minor sint coeque ante praecipitosa. Confessione illi corda. Confirmatur primum: nubes à qua radii solares reflectuntur pro Iride procedunt, est terribis: sed reflectio est pluviae: ergo pluviam & non serenitatem praenunciabit. Confirmatur secundum: Iris solaris, vel lunaris causatur in his inferioribus aqua firmis elevata, & deorsum cadenti: ergo Iris superior causari etiam debet ab aqua à nubibus cadente, sed aqua cadens de nube est pluvia: ergo ipsam praenunciabit, immo & pluvia reverti debet, quando arcus apparet, & non serenitas.

312. Secundum arguitur, quando Sol calore vapores elevat, & eos dissipat, pluvia non consequitur, ideo in Æthere fuit pluviae rationes in Hyeme emittuntur: sed quando Iridis reperitur, valet Sol vapores elevari, & minime eos dissipare: ergo pluviae, quando Iridis adest, consequuntur. Maior patet ratio, Minor probatur: nam si eos dissiparet, causa materialis Iridis non esset, & ex consequenti nec Iris.

313. Tertio arguitur, ex absentia Solis, vel ex defectu radiorum in nube incidentium evanescit Iris: sed tunc non solum remanent nubes, sed etiam vapores à Sole elevati vsque ad medium aëris regione, in qua aqua evaporantur: ratione frigidiore: ergo pluviae coarctantur, & non serenitas. Maior pa-

tes: nam cum deficiat causa continens, à qua Iris dependet in fieri, & in conservari, deficiet ipsam Iridem. Minor quoad primam partem patet experientia: quod secundam partem patet: nam cum non adest causa dissipans, & reperitur causa frigida eos condensans, in aquam coarctati debent. Consequenter concedi debet.

314. Quarto arguitur: si propter aliquam rationem pluvias non praenunciat Iris, est, quia venio nubes pluviose transmittuntur ad alium locum, & tandem dissipantur: sed quando adest Iris, venti non adiuvent ergo adstant nubes pluviose. Maior patet: nam ex vento commoverunt nubes, & ratione, & motus eorum dissipant nubes, & evanescunt. Minor probatur: nam illi adesse venti, Iris abesse, cum mora fit nubes, & peripherie caeruleae confunderent, ita ut densa ponatur in parte superiori, & rare in inferiori: quare colores iridales non producerentur, nec ordo seraretur.

315. Quod autem Iris praenunciet serenitatem, probatur aliis rationibus. Prima, quando adest Iris, adest Sol: sed valet nubes dissipare ergo pluvia non causabitur, sed serenitas. Maior est manifesta: Minor probatur: calore Solis dissipantur vapores, & multo magis quando radii reflectuntur, nam cum reflectio consistit maiori vi, ut supra fuit dictum, quando affirmatur, *fictus ratorum reflexum praesentis, nubes volubilis dissipabit*. Consequenter probatur: nam ex dissipatione nubium pluvialium serenitas consequitur.

316. Secundum arguitur, supra fuit dictum rudimentem vespertinam esse figuram serenitatis, sed Iris fere semper tempore serotino apparet, ergo cum rubidine conlert, serenitatem praenunciabit. Maior probata est lib. I. art. 4. questionis 6. Minor patet experientia, Consequenter non indiget probatione, cum praedictus color in Iride reperitur.

317. Tertio arguitur, si nubes caeset, necessit est radiorum solares æquari, & si hoc non accidit, nisi per transquillitatem & serenitatem fit: ergo tranquillitatem & serenitatem fit: ergo praenunciabit. Maior iam supra probata est: Minor est vera, nam si commotio fuerit adest, radii solares aequaliter refranguntur non poterunt, ac per consequens Iris non causabitur, cum inaequaliter anguli sitentur.

318. Quarto arguitur ex facta pagina Gen. 9. vbi legitur posturum fuisse arcum, ut signum esset non futurum diluivm, ergo semper erit tale signum. Antecedens probatur, nam causa generationis diluivm non est compacturatur causa Iridis, nam cause diluivm sunt mu-

bet densissimae, quibus colum esse obscuratur: causa autem Iridis sunt Sol & nubes densissimae. Consequenter probatur, nam semper cum consistit caelestis contrariis diluivm, erit signum illius non futurum.

Prima Conclusio.

319. **I**ris minime pluvias & serenitates simul praenunciare potest. Conclusio probatur, nam causa pluviae contrariatur causis serenitatis, ergo cum ambe non simul adfuit, suos effectus non praenunciabit. Similiter fallunt esse Consequenter, nam in Iride apponitio simul adfuit cause pluviae & serenitatis, scilicet nubes & Sol. Dico, quod vbi Sol reperitur, nubes non reperitur, & consequenter vbi Iris reperitur, nubes reperitur, & non Sol, quare in loco vbi Sol apparet, pluviae deficiunt, & in loco vbi Iris apparet, pluviae adfuit, cum oratio necessaria sit.

Secunda Conclusio.

320. **I**ris nec pluvias, nec serenitates valet praenunciare. Probatur Conclusio: Iris vbi est, solum fit ex reflexione radiorum solarium à nube, sed reflexio nec pluviae, nec serenitatis esse causativa: ergo eas non valet praenunciare. Minor probatur, nam reflexio in nube est ab ea reflecti vsque ad nostrum visum: sed reflectere ad nostrum visum non pertinet ad pluvias, nec ad serenitatem: ergo eas non praenunciabit.

Tertia Conclusio.

321. **P**ossit Iridis evanescere non implicat provenire magis pluvias, vel magis serenitates. Conclusio probatur: non implicat, quod post Iridem evanescere eleventur vapores vsque ad medium aëris regionem, & ibi condensentur, & in pluviam convertantur: pari estiam ratione non implicat, quod Iride evanescente, & nubes à quibus radii reflectebantur, & tunc serenitas consequitur, immo & secundum Doctorem sanctum, quod ibi est: Iridis causis contentibus adu potius flare non possunt cause diluivm, cum tunc colum obscuratur à nubibus debeat esse, quia ratio aut Iridem esse signum diluivm non fertur de proprio: ergo multo melius Iride evanescente, & Sole praesente, serenitas consequetur. Quam rationem Doctores sancti imitari Benedicimus Praeterea super Gen. cap. 9. vers. 13. 14. & 15. aucto *sufficiens esse, si magna*

*capis vaporem in aere, maximoque vis imbris necessitas esse causa generandi diluivm, vnde fuit talis causa generandi diluivm nullo modo esse potest: ut verum non est, remanent diluivm esse vbi opus naturae (melius autem dicere debet, diluivm non fuit opus naturae) sed Omnipotentis Dei, qui potest & per pluvias, & sine pluviam diluivm efficit. Postea autem ille efficit hanc Conclusionem: *ergo si Deus potest generale diluivm facere sine apponendo vaporem, & sine aere, & sine causa pluviae apponendo Iridem non potest esse natura: Iridem non fieri nisi diluivm.* Hanc rationem adducit ista, quia vult imponere acutissimum Doctores sancti doctrinam: ideo mihi iste, vnde elicit, quod si Deus potest facere generale diluivm sine preparatione vaporem, & in aere, & sine coactu nubium, rationem sancti Doctores invidiam esse, quia probat Iridem esse signum naturale diluivm citò non futurum, naturaliter loquendo, vnde ergo affirmavi ex mente sanctissimi Praeceptoris de serenitate consequenda. Quomodo autem arguitur iste, quod si fieri potest per diuinum potentiam diluivm, arcus non erit signum naturale, quod non erit coeque, cum quærit non probet de diuina Dei potentia, sed de ordinata naturae naturaliter causa Iridem generantem omnino excludat causam generatorem diluivm: quid hæc esse debet tunc colum densissimam nubibus obscuratur, illa autem minimifera Sol ex vna parte, & nubes ex altera secundum diuersas partes rara, minus rara, & magis intensè densa.*

322. Et licet argumenta pro vtraque parte dicta soluta remaneant praedicta doctrina, particulariter ad ea respondeo, & ad primum cum solva confirmationibus patet ex prima Conclusionem.

Ad secundum dico, quod quando adest Iridis generatio, Sol dicitur vapores, nec Iris, nec pluviam apparet: si autem post Iridem evanescerent eos dissipare, serenitas consequitur. Ceterum Iris fuit pluvia in nube, quae est vaporem à Sole elevatum, & non dissipatur, fuit fabricata.

Ad tertium respondeo, quod in praesentia Solis vapores eleuantur, vsque ad medium aëris regionem in cuius abscentia, cum robur deficit eos elevari, non accidunt vsque ad medium aëris regionem, vbi fuit probatum art. 4. questionis sextae primi libri, tunc autem consequitur vis, & non pluvia.

Ad quartum respondeo non solum nubes ex vento dissipari, sed etiam ex calore Solis: vbi dicitur, quod post pluviam consequitur ventus, Iride evanescente.

Ad primum secundum clausi patet, quid 323

fit dicendum ex dictis. Ad secundum eriam patet ex responsione tertij argumenti ferriam pariter, praterquam quod Iris potest etiam apparere tempore pluuio. Ad tertium hinc speculatio verum esse, dicit ad huc Iris, astrictum comotum non esse, ideo radij acquiescit refranguntur. Ceterum propter hoc, non ferentur, nec pluuium prononciat, cum tranquillitas non fit prognosticativa. Ad vltimum patet, quod fit dicendum ex reprobatione illius leuitur.

QVÆSTIO IV.

De Parabelis, & Virgis in quantum Articulus diuisa.

ARISTOTELIS capite 6. & Diodor sanctus lict. 7. sunt Parabelis & Virgas generari esse causis ac Halo & Iris, cum omnia iure producantur ex refractione visus, distere autem debent secundum diuersam dispositionem & situm caliginis, à qua fit refrahitio. Nam Parabelus generatur ex refractione visus à nube iuxta Solem sita, adeo graue dicitur, para, quod est iuxta, & helis, quod est Sol, id est iuxta Solem apparent Solis imago, seu alter Sol. Virge etiam apparet prope Solem, quare radij Solis inueniuntur, quia directè protendunt ad nubes iuxta Solem sitas, & sic apparet quae iuxta Solem procedentes, vnde fanes esse aliqui dixerunt tenentes Solem. Non autem debent esse hanc phaenomena Soli vicina, nec perpendiculariter sub ipso, nam si hoc esset, nec Parabeli, nec Virge apparent, cum nubes à qua refrahitio fit, colore Solis diffunditur: debet autem sitari in loco ab eorum circumstantiam distans à Sole, vt commode fiat refrahitio radiorum, siquidem à longe non videretur Parabelus ex paritate nobis, cum à paruo speculo refrahitio fit debilis: debet etiam esse versus Austrum, vel Aquilonem, vt aliquantulum aer, & nubes splendide sint, disse troque debent nubes Virgarum à nubibus Parabeli: nam illæ irregulares debent esse, & non vniuersi dispositionem totam: nam in vna parte debent esse rotundiores, & in alia desiores, & in alia apertiores, & in alia remouiores: debent autem hae regulares debent esse, & vniuersales in spirititudine, vt lumen Solis fortiter ab eis refrangatur.

ARTICVLVS I.

Virum Parabelus fit Solis imago

ET videtur primò quod non: imago alicuius obiecti fit per reflexionem speculorum ab speculo ad ipsum obiectum, vt patet de obiecto posito contra speculo: ergo Parabelus, si Solis imago est, species ipsius in obiecti, ad ipsiorem Solem reflecti debent: tunc licet ergo à nobis videri non possit. Probatur: nam nos fumus à tergo nobis, quare refrahitio causatur pro Parabeli productione à nobis videri non potest, vt patet, quando fumus à tergo speculati, imago enim hominis, quae ante speculum est, à nobis non videtur.

Secundò arguitur: nubes debet esse perpendiculariter Soli opposita, vt commode fiat reflexio: sed si perpendicularis est, racione caloris Solis dissipatur: ergo Parabelus concipitur non potest. Maior patet à similitudine speculorum oppositorum directè obiecto, vt species commode reflectantur. Minor probatur esse in expositione quaestionis: Consequentiā patet, nam desiores nubes, quae fit refrahitio, desiccat speculo obiecti.

Tertiò arguitur, vt fides Solis representetur in nube splendida, debet esse licenti et virum splendide nubes, in qua fit Parabelus, obscura est: ergo in ea similitudo Solis non fit. Minor probatur nubes in qua fit Parabelus, dissipatur et ad aquae generationem, vt ait Arist. cum dicit: *A spūa existit aqua prope austrum aquam*: sed hae dispositio est obscuritas densa, vt experientia patet: ergo Consequentiā est vera.

Quartò arguitur: Parabeli fit iuxta Splendens Sol sua luce, & propinquitate valet pariter et propinquitas diffrahitio ergo remanebunt distantiores, ac per consequens nubes non erit regularis, quod est necessarium, vt fit Parabelus. Consequentiā probatur: nam certum est partes propinquiores nobis pati, et quae adhuc remaneant nobis irregulares.

Pro explicacione illius articuli aduertendum est ex Diodoro Galeno, quod sicuti lumen refrangitur ab aere posito, vt v.g. ab enfe, vel acrio milium, ita similitur Parabelus fit in lumine Solis refrahitio, ab eoque, ex qua refrahitio transformatur ad nostrum visum, & arguit nos videre alium Solem, sicuti in enfe apparet aliud lumen: aeramen ad hoc causam

causandum necesse est nubem regularem esse, id est, quod fit aqualis in densitate, & rarietate: necesse est etiam esse diaphanam, vt Solis effugiet recipiat, sicuti recipitur in aqua pellucida, & ad nostram refrahitio, & vt talis fit, non adhuc debet esse in aqua conuersa, sed prope eius conuersionem, racione cuius redditur pellucida, perspicua, & diaphanare quare in aquam fuerit conuersa, non Parabelus, sed pluuia conuenienter. Possunt autem tres Parabeli apparere, vt tres nubes prope Solem inueniantur, tunc fit refrahitio radiorum solarium ab aetere, & tunc Sol propius videtur, reliqui quae non sunt nisi imagines eius, quod est, quod affirmatum fuit, scilicet in speculo obiectum, & in eius imaginem intiori, & sic in entate, & refrahitio inuisibilem, eius visus est autem cap. 6. de Virgis & Parabelis hoc non admittunt: ratiorem veritatem istius rei suprà quaestione de Iris, art. 8. probauit, vt autem omnibus pateant Parabeli, adducitur praefens figura.

Conclusio.

338. Parabelus est imago Solis. Conclusio est Arist. in principio cap. per hae verba: *nam tunc Parabeli fieri non soles, cum Solibus versus refranguntur aspectus*. Iam supra remanet dictum, & modo iterum dicitur ex mente Doctoris sancti loquutum fuisse Arist. ex opinione Mathematicorum fuis temporis, quae aebant visum refrangi ab obiecto ad ipsum visum, cum te vera non fit, potius autem species obiectorum ad visum refranguntur. Modò probatur Conclusio ratione de dicta ex verbis Aristoteles: radij Solis refranguntur à nube interius densa, & exterius diaphana: ergo refranguntur debent Solis imaginem, ac per consequens Parabelus Solis imago est. Antecedens probatur: radij Solis incident in nubem diaphanam, & rotundam: sed propter densitatem internam transire non possunt: ergo refrangi debent. Minor patet, cum densitas interna nobis

impedit transirem radiorum, sicuti plumbum possum à tergo in speculo impedit transirem speculum obiectorum: & sicuti à tergo diaphano reuertitur species, & in aquam repraesentat: ita similitur à nube diaphana & densa reuertitur radij Solis, & eius imaginem nobis repraesentat.

Secundò probatur: nubes Parabeli est regularis, vt supponit notabilis esse regularitas speculati colorum apparentem esse vniuersi, & regularem: ergo lumen Solis vniuersi repraesentat, quod cum non fit aliud, nisi figura eius, cuius est hinc, erit alter Sol. Miratur probatur: nam omne, quod recipitur ad modum & respectum recipitur: cum nubes fit regularis, & diaphana, colorem regularem & album repraesentat, licet cum de causa Iris variis coloribus constat, quia nubes irregularis est.

Tertiò probatur à similitudine, si lumen incidat in speculum, vel in aquam, refrangitur, & alium similitem Solem valet repraesentare, vt experientia patet: ergo ita similitur, si incidat lumen Solis in nubem diaphanam & regularem, alium Solem similitem & sphaericum repraesentabit.

Ad argumenta respondeo, & ad primam conceditur Antecedens, & prima Consequentiā, licetque autem negatur, & ad probationem dico, quod concluditur argumentum, si nubes in qua apparet alter Sol, efficit perpendiculariter opposita ipsi Soli, attendit enim fit in latere, reflectunt radii solares ab ipsa nube, ad nos, quare non genuinum Solem infirmisus. Ex ea hae solutio patet, quod fit dicendum. Ad secundum & tertium respondeo, nubes in qua apparet alter Sol, licet fit disposita ad aquae conuersionem, & adhuc non fit in aquam conuersa, rotunda est, & diaphana per partes exteriores, licet per interiores densa sit, & obscura, vt recte reflexio possit causari, vt patet in speculo: nam in speculifico est terminus diaphanum, & splendendum à tergo autem obiectum.

Ad quartum, licet patet, quod fit dicendum ex secunda probatione Conclusionis, dico nubem inaequalem non remanere ex aduertente Solis: nam si reuertens agit, est dissipata, & Parabelus non concitabitur: attendit enim non dissipabit, cum aequaliter verius cum agit remanentem partem ei propinquam, aequalis remanebit: si autem inaequalis existit, Iris imperfedta produceret, vt articulo sequenti patebit.

ARTICVLVS II.

*Virum Parahelis, & Virga cau-
sentur per reflexionem ra-
diorum solarium a nube,
An per refractionem?*

341. **E**T videtur primo, quod Virge minime
sunt per refractionem. Nubes a quo fit
refractio, d.ber esse regularis, vt aequaliter
fiat, alius ex vna parte esset refractio, & ex
alia non: quare tunc refractio non causetur,
sed nobis Virgam est irregulariter, ergo
ab illa refractio non fiet. Minor est Aristi-
li littera, quoniam ait, *non fiet cum irregu-
laribus fuerit confusio nubis.*

342. Secundo arguitur, & probatur Parahelis
non fieri per refractionem, a nube a qua fit
Parahelis, est regularis, & vniuersimodum
potius ab illa fit refectio, quam refraetio.
Antecedens est Aristi. cum ait, *Parahelis autem
cum maxime regularis fuerit non est speciosus si-
militer* (per autem autem intelligit nubem, ait
Doctur sanctus in commento) regularitas
eius speciosus facit vniuersimodum colorem.
Consequenter patet in speculo, quod cum fit
regularis, facte vniuersimodum, & in speculo videtur
obiecta per refractionem, & non per refra-
ctionem, vt patet experientia ergo similiter
ait regulas Parahelis apparent per refractionem.

343. Tertio arguitur, & probatur Parahelis
fieri non posse per refractionem. Illa, que
prædicto modo sunt, apparent variatæ ad
Parahelis solium coactæ vno colore ergo
non sunt per refractionem. Maior patet a
similibus liquidis, que fit per refractionem,
variata apparet. Minor est Aristi. & probatur
ratione. Parahelis est imago Solis ergo
colore Solis consistat debet, qui vniuersimodum
est, & ipse albus.

344. Quarto arguitur, & probatur de Virgis,
que sunt per refractionem apparent figura
circularis, vt Isis, & Halo: sed Virge talis
figura non consistit, ergo non sunt per refractionem.
Maior patet a similibus. Minor de eis est ma-
nifesta, cū Virge sint velut fines Solis, ideo
virge dicuntur, quia longitudine consistit.

345. Quinto arguitur illa, que refractione ra-
diorum solarium causantur, possunt appere
secundum omnem differentiam positio-
num: sed Parahelis & Virge solium dextro-
sum, & sinistrosum apparent: ergo non
sunt per refractionem. Minor probatur nam
solimur suos radios versus omnem positio-

nes: ergo vbi impedimentum inuenit ultra
migrandi, reflecti debent. Minor patet ex
Aristi. qui ait, quod Parahelis & Virge, vt
diximus, in Oriente, & Occidente, & nec fu-
pra Solem, nec infra, sed ex lateribus.

346. Pro explicacione libris artium primo ad-
uertendum est explicacionem eius maxime
dependere ab articulo primo quartissimi de
Halo, vis posita est doctrina de reflectione
radiorum, & refractione: attamen necesse est
ad refractionem lumen incorporari nubis po-
tate in parte exteriori, & densa in interiori,
altere autem radij refrangi non possunt ad
refractionem autem non est necessarium lu-
men incorporari in subiecto, a quo fit reflexio,
vt patet: nam lumen, vt ab speculo re-
flectitur in eo, non incorporatur, cum virtū
denissimam fiat, nunquam nobis debent fieri
virgo, ideo ab aqua, & acre densa, & nube fit
refractio ab speculo vitæ, a lapidibus, & ab
aere nobis fit reflexio.

347. Secundo aduertendum est Virgas causari,
vt auant Aristi. & Doctur sanctus a radiis so-
laribus, qui eundem modum a nube irregulari, id
est, non eundem dispositionis per partes ef-
ficat in vna parte rarior, & in alia densior: quare
tunc radij folares transcurrent per partes ra-
tiones, apparent veluti linea alba, liquidum
color albus apparent producer ab eodem
recepto in nube rara, & quando per partem
dionem transmittant, radij apparent ve-
luti fines vides, puncti, & circuli, vt de-
dum fuit quæstione de iris: quod videtur
Virge irisque similes sunt. Causantur etiam
Virge a nube non vniuersimodum, quare
tunc radij transcurrent per partem nubis, dif-
cretam, veluti per foramina, que fit par-
vitas, sunt apparent veluti linea alba. Causari
etiam possunt a nube partem propinqua
aque, & partem ab ea distantem, & tunc ap-
parent Virge diuersis coloribus affectæ, si-
quidem in parte aque propinquo, quia
pellacida est, apparet color albus, vel flauus,
vel rufus, & in parte dilatiori color cras-
culus videtur.

Conclusio.

348. Parahelis, & Virge sunt per reflectionem:
radiorum solarium a nubibus illis a nube
vniuersimodis illis a nube irregulari. Conclusio
est Aristi in presertim, & Doctur sancti, vbi
ait, Halo, Isis, Virge & Parahelis sunt ab
eisdem causis: sed Halo, & Isis sunt a nube
rara, reflectente radios versus nostrum visum:
ergo ita similitur Virge & Parahelis fi-
ci debent a nube reflectente radios versus ad
nostrum visum. Antecedens patet ex pro-
prio articulo.

349. Secundo probatur ratione. Ad refra-
ctionem necesse est radios corpora lami-
nosa incorporari in corpore a quo refractio
fiat: sed nobis in qua apparent Virge & Pa-
rahelis sunt subiecta, in quibus prædicti ra-
dij incorporari possunt: ergo per refractionem
ab eis sunt Virge & Parahelis. Maior
patet ex primo notabili, & etiam probatur:
nam media incorporatione fit refractio ra-
diorum, cum nihil aliud fiat, quam radij
corporum resistunt, & per extremitates
postquam a quo fit refractio, diffusi fuerunt:
& si in prædictis extremitatibus resistenti-
bus inueniunt, iterum ad punctum a quo re-
tortebantur, accesserunt, ad quod necessarium
est radios incorporari, vt patet in
aqua, & in aere densa, si liquidum reuertuntur
non possunt, nisi incorporentur: contra autem
ad refractionem non est necessarium, vt
patet quando ab speculo reflectuntur. Mi-
nor probatur nam nova est vapor densus,
incorporari possunt, & cum sit densior,
ab illo refranguntur radij. Consequenter: re-
fractio radiorum est, vt obliqui penetrant
incidendo in subiecto a quo Parahelis &
Virge per refractionem sunt. Antecedens
est verum, cum radios refrangit, & quod ob-
liquetur. Consequenter probatur: nam Pa-
rahelis non potest representari visum notum,
nisi radij obliquetur, ratione cuius nobis
representatur Solem geminum, ideo non vi-
detur apparere in loco, in quo est, sed in alio,
vt patet de baculo posito intra aquam, quod
fractum apparet: & etiam patet de denario
posito in cuticula, & in aqua. Et denique
patet Conclusio effecti rationibus, qui-
bus probatur Halo fieri per refractionem.

350. Ad argumenta in principio respondens ad
primum dico, quod si pro Virgam genera-
tionem regularitas fit secundum vnam par-
tem rarior, & secundum aliam densior, ab
illa potest fieri refractio secundum vnam
partem magis, & secundum aliam minus: &
etiam potest fieri, si fit irregularitas secun-
dum propinquoque causer, vel ab obli-
quantiam autem denique causer, aut non
videtur consistens, refrangi etiam possunt
radij folares: nam si transcurrent eam, veluti
per foramina a partibus interioribus nubis,
a quibus foramina causantur, refran-
gantur & oblique transmittuntur, sicuti in
Halo.

351. Ad secundum respondens, quod si regula-
ritas nubis capax non fuisset, vt radij fol-
ares incorporarentur in ea, tenetur argumetum,
vt patet in reflexione causata ab speculo:
a: cum intra nubem prædicti radij incor-
porantur, nihil ad rem, quod regularis, &
vniuersimodus sit.

352. Ad tertium respondeo cum Doctore
sancto in presertim, vbi ait, quod regularitas
speculæ facit colorem apparentem esse vni-
& regularem, sicuti diuersa partium diffusio,
facit colorem esse diuersum: unde colligitur
quod non sunt colores solium est refractione-
tus, vel refractione: sed est diuersa speculæ di-
ffusio, vt supra dictum remansit, quan-
do de coloribus eius patet ex diuersa receptio-
ne luminis in parte nobis densiori facit co-
lorem crasculum, & in minus densiori colo-
rem viridem, & denique in rariori facit ru-
bum colorem: vnde quia in nube a qua
sunt Virge, sunt diuersa diffusio positione, ideo
diuersi colores apparent: & in nube a qua
sunt Parahelis, quia vniuersa diffusio est, ideo
solium vno colore consistit.

353. Ad quartum dico, quod figura circularis
non causatur ex reflectione radiorum solarium,
sed eisdem rebus: quod rationibus ma-
theriatis, & addidit, quod inuenitur in
fionis artibus tertij quæstionis de sensibus,
& ratione physica, scilicet quando dimidia
pars nobis supra Horizonem apparet, & alia
dimidia occultatur sub Horizonem: nam hoc
modo nobis firmata consistat figura circularis,
cum Horizonem sita contra fit, pars autem
nubis, que propinquoque est parti occultæ,
& pars que propinquoque est parti occultæ
nobis manifestatur, habet figuram semicirculari-
ter attenuatam nubis, a quibus Virge causan-
tur: non fuit pars: partem infra Horizonem, nec
supra, ideo in figura circulari non apparet:
Parahelis autem manifestatur in figura circ-
culari, & in parte, & in parte, & in parte,
nam suam similitudinem inducit in partem,
& cum radij folares in figura pyramidalis
in nubem phæricam incidunt, ideo in fi-
gura phærica apparet, quia nubes est veluti
speculum Solis. Bene etiam potest figura
circularis apparere in virgis, vt apparet in
eius loco. Ceterum figura Solis in virgis mi-
nime videtur, quia prædixit fures coloribus,
qui impediunt figuram Solis in eis manifestari.

354. Ad vltimum patet, & quod fit dicendum,
supra Solem patet, & Parahelis non causari,
vt recitæ ait Doctur sanctus: impossibile
est figura Solis nubes & rotationes fieri.
Hæc autem opinio iam in lib. primo, quæsti-
o de coloribus, art. 1. probata fuit, & certum
distinguitur effecti ab aere, vbi explicatus con-
stat supra Solem generari non posse: nec
lib. Solem tunc medio colore causato a radiis
solaribus nubes dissipare propter radios
directè incidentes: etiam quia radij folares
ad nos non reuertuntur, propter reflexionem potius
ad caelum reuertuntur, ideo solli ad duas
positionum differentias apparet, scilicet, secundum
dextrosum & sinistrosum.

ARTICVLVS III.

Virum Parahelis vi magis signum pluuie, quam Virge?

355 **E**T videtur primò quòd non: Nubes virgarum densior est nubè paraheli: ergo virge magis erunt signa pluuiarum, quam parahelis. Antecedens probatur: nam rubes virgarum confectæ coloribus, colores autem prædictos in nubibus ab æquæ generatione, & hinc in squisidum color caruleus à maiori densitate nubis præsentis, & ex minori participatione luminis viridis à minori densitate, & maiori luminis participatione: & denique rubes à multò maiori participatione luminis, & multò minori densitate nubis: nubes autem paraheli vnius coloris est. foliæ albi. Consequenter probatur: densitas nubis valet ad aquæ generationem, siquidem vapor quando densatur, in aquam conuertitur.

356 **S**ecundò arguitur, ut quando affricuntur nubes per refractionem ab aqua, vel ab aliquo humidiorum, tunc apparet colorate, vel virgulate ad modum virgarum: ergo hæc potius erunt signum pluuie, quam parahelis. Antecedens probatur: nam nubes virgarum videtur coloribus affecta: sed hoc præsentis, quia affricuntur per refractionem ab aqua, vel ab aliquo humidiorum, vt dicit Arist. & Doct. sanctus, & nubes paraheli colore affecta non apparet, ex eo quòd non affricuntur per refractionem ab aqua, vel ab aliquo humidiorum, ergo illæ magis significabunt pluuie, quam parahelis.

357 **T**ertio arguitur: nubes virgarum aliquòd non funt vniiformes, ex eo quòd aliqua eius pars est propinquo aquæ, & alia remotior: ergo secundum illam partem, quæ est aquæ propinquo, erit pluuiz signum. Antecedens est suppositum articulo antecedenti. Consequenter probatur: nam multò magis significabit pluuiaz nubes, quæ est aquæ propinquo, quam quæ non est.

358 **Q**uartò arguitur: nubes virgarum magis rotundæ sūt, quam nubes paraheli: ergo erit magis signum pluuie. Consequenter probatur: nam nubes rotundæ est de natura aquæ: ergo si est magis rotunda, magis aquæ appropinquoabit. Antecedens probatur: in nube præfectorum color sine figura: sed hoc præsentis, quia specula sunt parauissima, & ex quòd sint gustule parue, & in nube paraheli representantur color & figura, quia in ea prædictæ gustule, nec parue, nec magnæ inueniuntur: nam si parua, non representantur figura: si magnæ, iam erit pluuia, & nu-

bis pro paraheli generatione non daretur.

Pro explicacione illius articuli aduertendum est, quòd sicuti patet ex Doctore sancto lib. 4. horum, lib. 3. liquida non terminantur pro primo termino, nisi ex magna violentia frigiditatis: quare cum vapores de natura ætæ sint, maiori humiditate constant, quam aqua, rariorque sunt flexibiles, licet aliqua siccitate terminentur, vt conuertitur in feruor: at tamen in loco, vbi in nubibus conuertitur, aures pro primo termino non terminantur, nisi ex magna violentia frigiditatis: vnde nubes, quæ maiori violentia & regularitate constant, hoc habent à maiori, & intensiori frigore: illæ verò, quæ irregulariter, & non vnius dispositionis sunt, à minori frigiditate id habent: quia vbi est raritas, id est minus frigus, sicuti in parte nubis minus continuatur à tamen quia nubes vniiformis, & regularis est secundum hęc totam, in ea tota reperitur mediocris frigus, quæ congelatur, & in aquam transformatur, & hoc potius fit, vt ait Arist. lib. 2. de Boreali, vt ait Arist. nam vt affirmat Doct. sanctus: ventus Australis propter calidum temperamentum, eleuat multos vapores, & congregat eos in nubis: ventus autem Borealis propter frigiditatem, & siccitatem propellit nubes, & prohibet eleuationem vaporum.

Conclusio.

Parahelis magis signum est pluuie, quæ virge. Conclusio est Arist. & Doctores sancti per hæc verba: *propter hoc magis aqua signum Parahelis, quam virge, magis enim arctus æquæ generatur, & habet maiorem nubem aqua.* Ex Doctore sancto in Comment. ait: *ex istis concludit duo corollaria. Primum, quod parahelis est magis signum pluuie, quam virge, quia generatur per refractionem à nube regulari, & ipsa, quæ est propinqua ad dispositionem aqua, id est citius ex ea generatur aqua.* Et probatur ratione deducta ex istis verbis: nubes paraheli est regularior nubes virgarum, licet quæ magis regularis, est magis frigida: ergo magis disposita ad aquæ generationem. Maior patet ex notabilibus articulo antecedenti, & explicacione quæ sequitur. Minor manifestat ex eo notabili articulo Conclusionis positæ. Consequenter est etiam clara, nam frigiditas potius vapores ad aquæ generationem, incrementum eorum, & in frigidando, qui cum frigidat, & humiditate parat, & hæc sine aquæ dispositione prædicta nubes magis disposita est ad aquæ generationem, quam nubes virgarum.

Secundò probatur: nubes virgarum non est vniiformis, cum aliqua eius pars fit rarior altera,

ARTICVLVS IV.

Virum Virge, & Parahelis potius apparere, quæ Occasum, & Ortum Solis, quam Curia Meridies?

altera: ergo in illa reperitur minor frigiditas, quam in eius parte densata in nube paraheli nulla raritas inuenitur: ergo equalis frigiditas in ea reperitur: sed equalis frigiditas magis disposita ad aquæ generationem, quam inæqualis: ergo nubes paraheli tantis signum est pluuie, cum in ea nulla raritas reperitur.

361. **A**d argumenta respondens, & ad primum dico nubes virgarum secundum hęc totam non esse densiorem nubè paraheli, id est est magis signum pluuie: colores autem qui in illa reperitur, constant ex lumine participato in partibus densis, vt ait argumentum: at tamen in partibus rarissimis, medius quibus nubes non est vniiformis, nec vnius dispositionis, & in quibus reperitur minor frigiditas, immo: & calidioribus, non inducitur formam vaporum coloribus non inueniuntur. Cæterum prædictæ nubis non denegatur esse signum pluuie, cum in ea reperitur partibus densis: at tamen non tantum ac nubes paraheli, cum in ea nullæ partes raræ inueniantur, ideo vnius dispositionis est, & vniiformis.

362. **A**d secundum respondeo concedendo esse signum pluuie: at tamen non tantum ac nubes paraheli. Cæterum, quando inspicitur per refractionem ab aqua, non est quia in ea aqua inuenitur, vel quòd fit in aquam conuertitur: sed dicitur inspicitur nubes per refractionem ab aqua, quia multæ est aquæ propinquo, vt in aquam conuertatur, non dum autem conuertitur est: quare tunc dicitur nubes rotunda, quæ etiam est nubes paraheli, vt ait Doct. sanctus, est enim differentia: nam hæc est vnius coloris propter eius vniiformitatem, vt ait ipsemet Doct. sanctus, regularitas speculi colorum apparentem esse vniam, & regularitate illa autem affricuntur etiam per refractionem ab aqua, & secundum hoc constat colore rotundæ: at tamen secundum quòd refrangitur à partibus densis, variegata apparet: vnde liquidò constat nubem paraheli, quia secundum hęc totam affricuntur per refractionem ab aqua, quam virgule, esse magis signum pluuie.

Ad tertium patet, quia fit respondendum ex ista solutione.

Ad vltimum patet, quia fit respondendum ex articulo quæstionis antecedenti, vbi diximus paruitatem speculi esse causam, quòd reperitur color, & non figura, & cum nubes virgarum sit rotunda, sicuti est nubes paraheli, guttule eius sunt parauissimæ, ideo irregularis, & non vnius dispositionis: ita autem sicuti nubes paraheli, cum sit vniiformis, & regularis, est causa, vt figura reperitur.

Perinde est in lib. Meteor.

ET arguitur primò quòd non, sed in Meridie: nam vt patet ex Doctore sancto in fine, vbi affirmat, quòd vbi Sol habet nubem virtutem eleuandam vapores à terra, tunc paucis est parua, & ex consequenti vbi non fit refractio: sed in Ortū, & Occasū Sol habet paruum virtutem eleuandam vapores à terra: ergo tunc nubes parua erit, & cum à paruo speculo fiat debilis refractio, nec geminus Sol, nec virge apparebit. Minor probatur: nam ad vapores eleuandos necesse est calorem potius recedere per medicitatem in intentione caloris, quam frigiditatem in Ortū hoc non habet, cum exortio: parua minus calere: parua etiam in intentione in Occasū: quod si aliquos vapores eleuet, non sunt sufficientes ad magnam nubem procedendam, sed potius parua, quam non præstat ad virgarum, & paraheli generationem.

Secundò arguitur: vapores non solum eleuantur ad medium aëris regionem à generatione, media leuatur, sed etiam est necessarius calor extrinsecus, veluti Solis, vt fuerit eleuatur vique ad prædictum locum, sed in Ortū & Occasū est debilis caliditas Solis, ut patet in Meridie non poterit, vt in art. 4. quibus dicitur: *Maior in primo lib. ubi quæstio frigiditas eleuat in aliis articulis: Minor patet experientia, & ex prædicto articulo citi vbi dixi subdictionem marturiam esse signum pluuie, quia à colore Solis per totam diem exultare dicitur tempus, vt vapores eleuentur, & in nubis conuertantur, & tandem in aquam: quod non accidit tempore vesperationis motus deficit calor, & deficit motus eorum: itaque non ascendunt vique ad medium aëris regionem, ideo in aquam non conuertentur.*

Tertio arguitur: Sol in Ortū, & Occasū magis distat à nobis, quam in Meridie: ergo nubes, quæ prope Solem reperitur, licet non multum distat, distat tamen à nobis, quam si efficit in Meridie: sed sic ut non debet multum distare à Sole, vt virge & paraheli: prodeuntur quia à paruo speculo fit debilis refractio: ita similiter non debet distare multum à nobis, cum etiam à paruo speculo refractio non fiet vique ad nostrum visum, vt ait Doct. lazarus: ergo media existens, So-

le in Meridie, causati debent virgæ & parabæ, cum propinquis sit nubis visus nobis, quod exilente Sole in Otræ, & Occafu.

367. Pro explicatione illius articuli aduertendum est, quod licet Solis calor in Occidente non fit tam vehemens, ac est in Meridie: nihilominus tamen sufficiens est, vt vapores eleuetur nam vt ait Galen. A. Aphorif. i. non enim humidâ substantiâ in barocum aërem sine calore aliquo potest transfundari: dicitur tenet lib. 14. meth. cap. 7. quæ conuertitur iam humidâ substantiâ in vapores, est etiam in Sole sufficiens calor, vt elueat visus ad medium aëris regionem, vbi incensantur, & in nubem conuertuntur: vigente autem calore in Meridie, valet eos discutere, & ipsas nubes dissipare, cum difficilis sit humidam substantiam in vapores diffusis quàm iam generos ipsos vapores ad intendendo calore discutere: si liquidum magis dicitur humidâ substantiâ in vapores, quàm ipsemet vapor à sublatione, qui paratur est, vt facilius dissipetur: unde in toto illo tempore in quo calor Solis non redditur potens nubem, vt vapores diffundere, virgæ & parabæ appere possunt: pari etiam ratione autem Occafum, cum sufficiens calor reperitur, vt eleuentur, & quia in ipsoe Occafu deficit calor intensio, quæ discutit minimè possunt, tunc autem in nubem conuertuntur, cum iam iam accesserint ad locum in quo ratione frigiditatis increscunt.

Prima Conclusio.

368. Virgæ & Parabæ apparent in Otræ, aut Occafu Solis. Hanc Conclusionem tenet expressè Arist. in hoc loco per hæc verba: *visus enim parabæ, quàm virgæ, ut dicimus in Oriente et Occidente.* Eam etiam tenet sanctus Doctor ibidem, & addocet rationem: quia tunc nubes non dissipantur ratione Solis ita de facili, cum Solis calor non fit multum vehemens. Affigunt etiam aliam rationem, quæ probat in Meridie non fieri virgæ & parabæ: nam si Sol est in Meridie, tunc nubes fortissimè eleuat prope Solem, est multum remota à visû, & propter hoc calor nubis non fertur ad eam in specifice terræ, sed mouetur per aërem supra terram, & prope Solem, & his propter excellentem fulgorem dissipatur, & ex hoc non faciunt virgæ, & parabæ. Et denique probatur eisdem rationibus, quibus probata fuit Conclusio articuli quærit questionis secundæ secundum libri.

Confirmatur, & simul explicatur ratio hæc Doctoris sancti Occiduum, vt potentiam adducit, debet repetiri iterum ipsarum addu-

uitatis, sed nubes, quæ prope Solem in Meridie emittunt inuenitur, distat à nostro visû, vt eum non valet immutare: ergo colores virgarum & parabælorum à nobis in Meridie non videntur, ac per consequens non fiunt nisi in Otræ, & Occafu. Minor probatur nam cum tunc reperitur maior caliditas, quàm in Otræ, & Occafu, calefit magis, & ratione illius caloris extrinseci magis fortissimè ascendunt, & ab his inferioribus remotiores erunt.

Secundò confirmatur: fulgore Solis magis accedunt: ergo ab eo diffunduntur, & cum non reperitur nubes à quæ fiunt reflexiones, virgæ & parabæ minimè causari poterant. Aecedens probatur nam licet caliditas non fit, cum ratione lucis & motus caliditas, vt dictum fuit in lib. 1. calefactio nubes propinquiores est ab eo dissipabuntur.

Secunda Conclusio.

Virgæ & parabæ aliquando apparent 369. possunt Sole exilente in Meridie. Conclusio est Doctoris sancti, cum dicitur: *non sunt enim, ut in pluribus. Solo exilente in Meridie, vt in pluribus dixit: ergo aliquando possunt fieri.* Est probatur ratione: Possunt esse vapores ita crassi, vt à splendore Solis minime dissipari possunt: ergo exilente nube prope Solem in Meridie ab eo potest fieri reflectio radiorum, vt parabæ & virgæ causentur.

Secundò probatur, licet fit maxime diffans eius etiam caliditas & densitate reddi potest apta, vt in spæria altitudine accedat ad nos ad nostrum visum: ergo causari possunt Sole exilente in Meridie. Pari etiam ratione Sol est aliquo impedimento non calefacit nubem, vt dissipare valeat eam, puta ex frigore ei accidenti, vt tempore Hyemis, vel ex diuturnitate vaporum ascendentium visque ad prædium locum, quod si aliqui diffugunt, alii de nouo accedunt.

Ad argumenta patet, quod fit respondendum.

QVÆSTIO V.

De lapidibus, & metallis in duos articulos diuisa.

Oreæ hic dubitari, quæ Arist. in presenti tractat de lapidibus, & metallis simul cum obiectioni respondeat: potest ex ipsoe Arist. quod lapides feræ semper sunt loca metallorum: et etiam patet

ter ex Job cap. 8. versic. 6. *lucis fignifici lapides eius: & gubnabit aurum.* Et ver. 12. *disparabit argentum venarum ferarum principis, & auro locus est in quo constiterunt ferrum de terra tollitur, & lapis fuliginis calere in eis aueritur.* Quod explicat Doctor sanctus, cum dicitur argentum generari in visis terræ, vel lapidum aurum autem iter aërenas: nam metallorum generatio fertur in ipsi lapidibus fit, tanquam in officina ex exhalatione calida, & sicca in ipsa inclusa: & propter eorum siccitatem in visum concretæ, à frigore terræ & ipsorum coagulata, quæ vtrius, sicut nos & frigora sunt ex vaporibus terra eleuato, & à frigore ambientis coagulante, cum ab ipso segregata fuerit exhalatio calida & sicca, quæ, vt dixi lib. 1. mista erat cum illo, vt formaret ad locum furum inuenerit, vt facilius rotis, & prunæ acquirunt: ita similitur est exhalatio calida, & sicca sub terræ metalli fuit. Ceterum non segregato vapore humido, qui prædictæ exhalationi erat permixtus, vt continetur seruat: unde prædominante exhalatione sicca ipsa metallorum, ratione cuius difficile solui possunt metalli, cum humiditas illa euaporabilis non sit propter focum illum, cum fit terrestris, inflammari non potest, ac exurit, nisi maxima difficultate, licet ea sicca liqueatur, & mollescitur in calida, vt experientia docet de plumbo, auro, ferro, &c. lapidificet iterum prædictæ exhalationi à calore Solis, à quo exhalatur aliqua humiditas prædicta, quæ cum exhalatione fit permixta, & alia, quæ remanet, fortiter terminatur cum sicco à præfato calore, & frigiditate: nam vt in lib. sequenti dicitur, sunt qualitates, quæ terminantur aëre, & humiditas sunt qualitates terminatæ. Autem quod genera corporum, quæ sub terra generantur, vt ait Arist. vnam metalli, alterum fibrosita, quæ lapides vocantur, eo quod dissoluntur in terra, & sunt similia terræ deforescolorantur denique ex eo, quod terminatur humiditas, quæ vicia perniciosa habet: nam ex terminatione per se ipsa, vt supra diximus est, refertur nec aliqua autem fibrosita, scilicet lapides nec coloribus, non mollescibilia sunt, sed pulverizabilia nisi vt ebulliret terantur, in puluerem reducuntur. Alterum autem corpus, scilicet metalli, liquabilia sunt, & non pulverizabilia: nam aurum liqueatur, & non pulverizatur: similitur argentum, & plumbum, & ferrum, & cuprum: denique dantur alia corpora, quæ liquabilia, & pulverizabilia sunt, vt sulphur, thus, & alia huiusmodi: si coloris adhibent, liquefunt, quod si etiam terantur, pulverizantur.

Sed si contrarium, quod dicit Arist. scilicet licet admodum genera corporum sub terra inueniuntur, insurgat aliqua, quod ex hæc doctrina constat: tria corpora minera à esse, scilicet metalli, quæ liquabilia sunt, & non pulverizabilia: lapides, quæ pulverizabilia sunt, & minimè liquabilia: & denique tertio, quæ liquabilia & pulverizabilia sunt: ergo non solum duo corpora infra teram inueniuntur, cum alio modo certum. Respondendo hoc tertium corpus à lapidibus non differe essentialiter: quare eorum non tenentur, ideo vocantur lapsi: huiusmodi lapis aluminis, & lapis aræti, de quo loquitur Plinius lib. 34. naturalis historia, cap. 10. siquidem vnum, & alterum per maiorem, vel maiorem calefactionem fit, ex qua sequitur maior, vel minor conspecifico humiditatis nam in lapidibus consumitur tota humiditas, & si aliqua remanet, fortiter cum sicco terminata est: hæc prout liquabiles non esse, sed pulverizabiles in tertio denique genere non consumitur tota humiditas, ideo facile liqueat quia fortiter non terminata est cum siccitate, eadem ratione facile pulverizatur.

Poterit etiam quispiam arguere aduersus illud, quod dictum fuit, scilicet quod metalli liqueantur, & non pulverizantur: autem arguunt visum per aërem rediunt in puluerem Ioannis Vigonius. Dico ipsi quæ in puluerem minimè reduci, & quando eum pulverizatum vidimus: est quia aqua forti liqueatur. aqua autem conficitur ex sale nitro, alumine, & vitriolo, & cum argenti vniuersum permiscetur cum sale horum medicamentorum, & ipsemet sal induretur, ipse fit in puluerem rediunt, argenti autem visum minimè, cum tunc rediunt fit in partes minutas, vt ait Doctor sanctus lib. vitæ.

Quod si iterum arguas ex ipsoe Doctoris sancto in alio loco vbi ait, quod quando metalli ignisuntur, & comburantur, in puluerem, & terram reducuntur, & hoc de facto fit propter calorem exhalationem, quæ sola exurit, cum sit materia apta ignitioni propter siccitatem. Dico verum esse, atque in presenti non loquor nisi de aëre, qui in puluerem reduci possunt per maiorem aëtionem, non autem per ignitionem, præterquam, quod argentum vniuersum metallum non est, vt patet, quando de illo agatur.

ARTICVLVS I.

Verum Mineralia sint de natura terre?

371. **A**rguitur: aqua esse primò, quia ex Arist. 6. Metaph. textu 29. dicitur materiam eius esse aquam per hæc verba: *Omnia liquidabilia ex aqua, & fortis dicitur, sicuti indoles est ex cera.* Et Doctores sanctus explicat hæc verba, quod materia remota statim dicitur aqua: propterea verò hæc ergo cum ex aqua sunt, non terra, sed aqua erunt.

372. **S**ecundò arguitur: metalla fieri liquidabilia, lapides autem subsolubilia: ergo istius tenentur, illa autem aqua. Consequenter probatur: nam liquatio præbit à partibus aquarum, sicuti puluerizatio à partibus terrearum: nam liquatio præbit humiditati: nam liquatur metalla propter humiditatem: lapides autem non liquantur ex eius defectu: ergo aqua sunt, & non terra. Et coexistunt: nam illud, quod liquatur, non ob aliam rationem liquatur, nisi quia humidum, quod ligatum erat, in ipso holum, postea autem non termino prosumo, sed alio modo continetur, cum fluere reddatur: ergo cum metalla liquantur, humidum, quod ligatum erat in ipsis, cum in aquam non sit, æquetur: est: ergo aqua potius erunt, quam terra.

373. **T**ertio arguitur: quia à frigido congelantur, aqua fuit in materia sua: sed per metallorum generationem materia à frigido congelatur: ergo ipsa aqua sunt, & non terra. Minus patet in expositione questionis: Maior probatur: nam frigiditas, quæ congelat, est virtus aquæ, quæ frigida est: ergo cum in re congelati producatur frigiditas aquæ, & aqua fit agens, de natura aquæ erit.

374. **Q**uartò arguitur, vapo humidus à prædominio est materia metallorum: sed hoc est de natura aquæ, vt lib. I. sunt dictum ergo & metalla. Maior patet ex Doctore sancto in præfati, vbi ait: quod vapo esse dicitur, quod metalla sunt aqua secundum vniuersum modum, quia scilicet sunt ex vapore humidus à dominio, qui est in potentia aquæ, & est materia aquæ.

375. **Q**uinò arguitur: vt plurimum metalla generantur in fluminibus, vel prope flumina: ergo aqua debent esse. Probatur: nam in Hispania auri fluenta apparent in aliquibus fluminibus, vtin Tago, & in ciuitate Granæntem apparent prope Darro, ideo flumen istud ab auro in eo genito, nomen assumpsit, quia dat aurum vocatur Dartum: et

go aqua debent esse, cum ab aqua, eieca quam generantur, qualitates accipiuntur: si eis constant, de natura aquæ erunt.

376. **S**ecundò arguitur: metalla fieri ex argento vino, & sulphure, tanquam ex materia proxima, vt ait Doctor sanctus, sed argentum visum, & sulphur calida funt: ergo metalla non sunt terre: patet Consequenter, nam quæ terra funt, frigida & sicca debent esse. Maior probatur: nam argentum visum calidum est, & siccum, vt ait Galenus lib. 4. de simplic medic. facultate, cap. 18. & sulphur, vt ait Auerr. quod vno lib. lib. 5. collig. cap. 43. est complexionis calidæ, & etiam patet cum maxime inflammabilis sit, vt docet experientia.

377. **P**ro explicatione istius articuli aduertendum est, quod hæc corpora naturalia, mineralia sunt primò homogenea mixta, & hoc præcipuè affirmatur de metallis, nam elementa non sunt, siquidem ex eis generantur, nec mixta imperfecta, cum immediate resolui non possint in elementa, sicuti grandinæ, & reliqua corpora meteorologica: quare ex his dedit potest definitio metallorum: *Metallum est corpus fissile mixtum, aut vno, igne liquidabile, & post separationem ab igne rediit ad suam præstantiam compositionem.* Materia autem eius exhalatio calida est, & sicca, quæ partem patet de humiditate idem vocat Arist. exhalationem vaporosam, cum re vera non sit, siquidem vincit in ea siccitas, vt ait splenit Arist. in fine istius libri per hæc verba: *quæ spiritus ignium exhalatio, & terram habent, sicuti enim habent exhalationem,* quæ verba explicat Sæfianus asserendo metalla habere nonnulli exhalationis calidæ & siccæ, & nonnulli terræ, quia cum non segregetur exhalatio sicca, quæ prædominat ideo magis tendit ad siccitatem, sicuti vapo ex quo fit ros, & pruina, à quo segregatur exhalatio calida, & sicca, & quæ necessaria fuit ad turbum mouendum, magis humida remanet, prædicta autem humiditas, quæ in materia metallorum reperitur, permiscetur cum siccitate, & à frigida terre condensata, vel coagulata, metalla: hæc enim est causa, quæ omnia metalla liquantur: quia prædicta humiditas coarctat non esse consumpta, sicuti est in lapidibus: cum ex defectu humiditatis per malis adioem in pulucrem rediunt, non autem deneganda est in eis aliqua humiditas. Cæterum nam parua est, vt ibi nihil præfuit, nisi vt lapides concreui maneat, & hæc etiam est ratio, quare lapides producibiles, vel elenchonides, que in lapidibus remanent, est aqua, & paucas humiditas, que

in

in metallis relicta fuit, aëre effluuioque quando per mallet adioem metalla producuntur, vel prolongantur, & continuantur ferunt, figuram est conitate humiditate æreæ, quæ valet quasi conglutinare partes terre, vt patet in auro, argenteo, & ære: at verò si quando producuntur, figurabilis figuram est in metallis prævalere humiditatem aquam, quæ minus agglutinare potest prædictas terras partes, vt videtur est in plumbo, stagno, &c. hoc propter est eorum baluientis mixtura, vt Arist. lib. 1. de generatione in fine, & ab eo vapo baluientis mixtura, quæ in aliquibus partibus prædictorum metallorum magis permixta est humiditas, quæ in aliis: nam sicuti homo baluientis dicitur, quia quedam verba attingit, & quedam non ita similitur, quia aliquæ partes metallorum magis attingunt mixturam, quàm alia, ideo mixtura baluientis dicitur.

378. **E**xplicata iam causa materialis necesse est, vt explicemus causam efficientem, quæ vt dixi, est frigiditas terre: frigiditas autem terra, cum sit ensdem nature cum frigiditate aquæ, vt ait Arist. Doctor sanctus quælibet de spiritualibus creaturis, art. 3. ad 19. cum dicit, quod idem specie est color in igne, & in aëre: quæ symbolo quatuor speciem non distinguuntur, aliis non essent quatuor primæ qualitates, & patet, vt in se affirmat nam cum ex hoc aëre fit hucis, calor manet idem specie: attem cum hæc frigiditas fit aquæ, & terre instrumentum, non magis illius tantum conueniens, & aquæ, cum magis altius eius formam, quæ formam terre: & multò magis erit, si cum humiditate operetur: & rationi conformem, est in metallorum generatione cum humiditate operari, siquidem dixi ab exhalatione non segregari humiditatem in eorum generatione, sicuti segregatur siccitas à vapore pro teris & pruina: generatio de natura aquæ, ideo terra, vt ait Arist. partim sunt aquæ, partim non nam ex ea parte, quæ humiditate conuenit & frigiditate, vt sunt aquæ instrumentum, aquæ erunt, & ex parte, quæ siccitate & frigiditate conuenit, terra erunt. Causa formalis est, quæ in suo effe specifico conueniunt, vt de lapidibus carbunculæ, sive auræ, adamas, &c. de metallis, vt aurum, argentum, &c. & de medijs, vt sulphur, & aliam denique naturam causa finalis sunt ad omnes vsus medicorum pro salute, vel ad alios res naturales, vel artificiales.

Omnia mineralia sunt de natura terre. Probat Conclufio: mineralia funt tria corpora, lapides, metalla, & modici lapides

des de se patet esse de natura terre, & de metallis patet Conclufio sequenti: ergo media, quæ per participationem lapidum, & metallorum dicuntur, etiam de natura terre erunt. Hæc Conclufio magis patet, dum aliqua argumenta de medijs mineralibus contra eam fuerint posita, dissoluantur.

Secunda Conclufio.

379. **M**etalla funt magis de natura terre, quàm de natura aquæ. Probat Conclufio: Metalla magis constant qualitates terreis, quàm aquis, cum frigiditate & siccitate conuenit, quæ magis attingunt ad naturam terram, quàm aquæ: ergo deus natura erunt: quod magis conuenit de frigiditate & siccitate, probatur: nam necessarium est, vt liquentur, humiditatem extrahat per artem: ergo siccitas, quæ in eis inuenitur, cum perditore ferit per infinitos annos, magis est eis naturalis, quàm aliqua humiditas in eis reperitur, quæ per artem separari incipit, dum liquatur. Et confirmatur post hanc quæstionem, iterum reddatur ad suam præstantiam duritatem, sicuti aqua calida post fermentationem ab igne, ad pristinam frigiditatem redditur: sed hoc propter, quia frigiditas est eis naturalis: ergo similitur si metalla condensatur à frigore post liquationem, est, quia siccitas est magis naturalis eis, quæ cum congelatio à frigiditate fiat, quæ est etiam qualitas terre, magis de eius natura erunt, quàm de natura aquæ.

380. **S**ecundò probatur: humiditas in metallis figuratur potest, siccitas autem minime: sed hoc propter, quæ quod sicca magis consequitur materiam, ex eo quod est qualitas passiva: ergo cum sit reperitur frigiditas, quæ ad calorem efficientem consequitur, erunt magis de natura terre, quàm aquæ. Maior patet: nam per cremationem humiditas totaliter separatur, siccitas autem minime, cum semper remanet. Minor probatur: nam sicuti humiditas difficulter ab aqua separatur, ex eo, quod est qualitas passiva materiam sequens, frigiditas facilius ab ea separatur, ex eo, quod causam efficientem externam consequitur: ideo secundum hoc humiditas aquæ, & siccitas terre sunt eis magis intrinsecas: similitur siccitas metallorum est eis magis intrinseca, quàm humiditas, & per consequens magis de natura terre funt, quàm de natura aquæ.

Sed dicebatur est magis intrinseca, est magis de eius natura: ergo humiditas aquæ, cum fit ei magis intrinseca, est magis de eius natura, quam frigiditas, quod est contra omnes consensum Philosophorum.

Refpon

Respondet, quod frigiditas est magis intrinseca aquae respectu formae, quia est qualitas adhaerens ad humiditatem est magis intrinseca respectu materiae, cum sit qualitas passiva, & cum materia ferre remaneat, forma autem non, sed succedente via aliam insequatur, ideo qualitas passiva, quia magis materiam sequitur, difficilius separatur.

Tertio probatur Conclusio: Metalla maximo ponderis suntque densissima, & in ipsa aqua etiam densissimi moventur, sed hoc propter ab elemento predominanti: ergo cum terra sit grauior reliquis elementis, metalla, quae grauiissima sunt, de natura terrea erunt. Confirmatur, nam licet aliqua res de natura aquae condensata fuerit, in ipsa aqua deorsum non mouetur, ut patet de gela, quod superat in aquam: ergo cum metalla non superantur, non de natura aquae sunt, fed de terrea.

Quarto probatur quod supra aqua sunt metalla, ideo modo humiditatis: ergo est figurum in illis moueri aliquod, quod impedit humefactionem, quae causari debet ab humiditate in illis existente, quod non potest esse, nisi partes terreae ergo magis sunt de natura terrea, quam de natura aquae.

Tertia Conclusio.

Non est respondendum metalla etiam esse aliquo modo natura aquae. Conclusio tenet Arist. supra citatus. Et probatur ratione: omnia quae sunt in aqua frigiditate supra humiditatem inchoant, quae est causa efficiens, nam ad densitate multoties fieri, ut patet in cooperculo olei vaporis condensari, licet sit calidissimum, fed metalla frigiditate coagulantur supra humiditatem: ergo aliquo modo sunt de natura aquae. Maior patet, modo non fiat concretio per resolutionem partium humidarum: nam in illo casu fit calor, et patet in lita indurata. Minor iam supra fuit probata, & Consequenter probatur: quia humiditas, quae in metalla reperitur non est aerea, cum inflammationem producat, ergo aqua cum a frigore conglutur per metalla non generatur, & cum frigiditas & humiditas sint aquae passiones, aliquid de eius natura erunt.

Quarta Conclusio.

Metalla, quae sunt puluerizabilia & liquabilia, licet sint terrea, magis praeualent in eis humiditas aerea, quam aquae. Probatur Conclusio: praedicta mineralia sunt inflammabilia, immo, & via flamma in eis accensa extingui potest, sed hoc pro-

uenit ratione humiditatis aerae: ergo in eis magis praeualent humiditas aerae. Maior patet experientia in sulphure, quod inflammatur, & flamma via extingui potest. Minor probatur: nam non ratione humiditatis aerae, cum hae potius impedit inflammationem, quam foucat, ut experientia patet: ergo ratione humiditatis pinguis, quae aerea est. Sed contra primam Conclusionem offeruntur aliqua argumenta. Primum est: reperitur in aliqui lapides pellucidi, & perspicui, ut sunt Adamar, Marmor, Jaspis, & Carbunculus, & Smaragdus, &c. fed perspicuitas, & pelluciditas proueniat ab elementis perspicuis, ut sunt aqua, & aer, ut supra dixi ergo aliqua mineralia non sunt de natura terrea, cum potius conuertat opacitatem.

Et confirmatur primo, nam ideo inter partes nobis corporis oculis pellucidi, & perspicui sunt, quia sunt de natura aerae, ut ait Galen. 8. de vita part. cap. 6. Arist. lib. 1. de hist. animal. cap. 1. & quod animal peruenit ad seculum, tunc quia acquirit naturam terraeam, opacatur, quare speculis vitru, ut supradictam rationem leuis, quae in oculis deficit, & perspicuitas, quae ratione opacitatis tunc temporis acquiritur, ut iam remanet diu aut 1. quae sunt terriae de Iude, ergo ista similitudo lapides sunt perspicui & pellucidi, non de natura terrea sunt, sed aquae & aerae.

Secundo confirmatur color albus, flauus rubrus, & viridis causatur ex maiori, vel minori perspicuitate: sed praedicti lapides constant praedictis coloribus ergo causantur ex maiori magis, vel minori perspicuitate non ex terrea, quae ad quilibet illorum colorum disponit, fed ad nigredinem.

Secundo arguitur: lapis Alesion dicitur, 385. in Arabia interius, constat virtute, quod si accendatur, vii vnguam extingui potest, ut Alber. Maga lib. 2. de mineralib. tract. 2. licera prima 4. fed hoc non potest proceri: nisi est humiditate aerea superabundante, & ficcitatem, simulque frigiditatem vincite, ut ipsemet Alesion ait, & constat praedictus lapis plumbus partibus lanuginis, quae vocantur plumbae Salmadrie, ergo istud mineral non est de natura terrea, fed de natura aerae.

Ad primum horum respondens, quod 384. praedicti lapides sunt almi colorati, & perspicui nam eo quod colorati sunt de aliqua opacitate participant, media quae colorat res tollit in eis perspicuitatem, & hoc patet in oculis deceptorium, licet opaci reddantur, ratione cuius vis percipit obiecta praedicta opacitas non tollit tollit coram perspicui

spicuitatem, cum adhuc ad hoc videndi in eis reperitur, licet diminuat, quod si opacitas perspicuitatem coram omnino tolleret, ad hoc videndi totaliter abolita efficit.

Ad confirmationem primam respondeo fere eodem modo: nam licet sint de natura aquae, in eis reperitur aliquid terream, quod non valet opacare propter eius paucitatem organum, in quo fit alio visus, & non folium propter hoc sunt liquidi, & micantes, fed ob plancitatem, & leuitatem humoris crystallini, & tunicarum, ut ait Andreas Laurentius lib. 11. de historia anathomica, quoniam istam quae leuisa sunt, & tenuia, inueniuntur, ut patet in cornu, & squamis piscium, sunt autem liquidi, & perspicui per visum, ideo facti de natura aquae, lapides autem praedicti sunt de natura terrea, quia in eis adhuc, quae reperitur, magis appropriatur terreae naturae, quam aquae & aerae. Ad secundam confirmationem patet, quod fit respondendum. Ad secundum argumentum respondeo lapidem Alesionem, ut argumentum ait, consistere plumbis partibus lanuginis in superficie eius plumbae Salmadrie vocat, quae humiditate aerae, & pingui constant, ideo igitur in eis accensus vii extingui potest: tamen partes interiores ipsius lapidis non constant humiditate praedicta, fed frigiditate, & ficcitate de natura terrea.

387. Et quia sanctus Doctus in presenti air, quod quilibet lapides perspicui habent quandam virtutem cerelestem et oculalem, per quam occurrunt operationes extenses, quia, sicut principium adhaerentiae, sic sunt virtutem cerelestem, accesse est adducere aliquos lapides, quos praedictis virtutibus constant, ut 3. Medicis cognoscitur, & venenitas intelligitur, quod nam sit illud principium actuum cerelestium, quod tempus lapidum, licet componatur ex primis qualitibus, in commixtione earum caliditas elementi ignei commensuratur frigiditati, & ex duabus commensuratione facta de virtute coelefti (non dissimulata in motu, & luminis) sed ex duabus receptione motus, & luminis mediante commixtione diuersa portio elementorum pro eorum productione, ratione cuius refertur in vnguonque lapide diuersa virtus ad vius medicorum necessaria, & quia haec diuersa portio elementorum a nobis non cognoscitur, ideo virtus, quae diuersa portione elementorum, mediante motu, & lumine caeli dimittit, occultis dicitur, non quod sit occultata virtus distincta ab actione temperamenti resistentis ex primis qualitatibus, ut dixi in lib. de facultatibus sed ex eo, quod ex diuersa portione elementorum pro mixta generatione in tali

praesentia motus, & luminis coeli, diuersa effectus refertur, quae forma elementi consecutur, & operatur, ideo dicitur a Mefus, non quia caelum, nec quia frigidum medicamentum operatur, fed quia tale, & quia in lapidibus magis tendit ea complexio ad frigiditatem, & ficcitatem, quam gradus earum non valet opacare propter eius paucitatem ad Doctore fandi virtus occultae & sic fit in fibris ardentibus, & malignis conuulsiis: nam vt lib. sequenti dicitur, patet modo mixti quoddam partem, quae fit calore extraneo impeditur frigiditate, & ficcitate praedictorum gemmarum, liquorem remittunt extraneum calorem, & cum impediatur eorum, mixtum non transit in putredinem, & sic non vehementer alterat nostram substantiam, tunc concipitur: quare cessat putredinem, manente eadem subtilitate, de quo latius infra. Et non est mirum, quod in presenti haec doctus non intelligatur, quod cum de ea ex profecto agatur, quod eiusdem putredinis explicatio.

Primum lapis est lapis, primum fundus 388. mentem ex duodecim Rationibus, vt habetur in Apocal. c. 2. vers. 19. *Et fundamenta maris ciuitatis omni lapide pretioso ornata, fundamentum primum lapide.* Et vers. 18. antecedenti: *Et erat fructus ex lapide lapide, quorum verum desumpti D. Ioannes ex ista cap. 14. vbi ait: ponam lapidem propugnaculo tuae: quare & sancti lapides habitur pro symbolo omnipotentis Dei, est fructus, & ficcus, & constat virtutem frigidam D. mario, & sic patet, quod magis frigiditatis, & ficcitatibus, & sanguinis fluxum, hilaritatem viui, praecipue fit viridis, & perspicuus fuerit: artem quia th. 3. 3. 3. 3. 3. Ciuitatis primum fundamentum fuit, est frigiditas Sacerdotum, qui sunt veluti murti Ecclesiae, ideo casti & hilares debent esse. Secundus lapis est sapphyrus, secundum fundamentum fuit Ciuitatis: quod est colore caruleo, & aures pinguis micat, est gemma vtilissima, quia cit alexipharmacumque intrat in compositione eluctuarum pro motibus venens, & sanguinem costringit, vt ait sanctus Doctus opusc. 34. Aliquod inuenta est sapphyrus rubra, id est, sapphyrus mixta cum carbunculo: nam in vna parte est carbunculus, & in alia sapphyrus, quod nunc D. Calapanus super Primii lib. 37. cap. 9. quare praedictus lapis appropriat potest Christo Domino, cum de isto lapide verificetur: *Lapis autem erit Christus* apoc. 21. Christus consistit natura humana, & diuina, sapphyrus praedicta illius habetur carbunculo, sicut natura humana a natura diuina.*

liquis metallis producatur, & etiam, quia plures scoræ ab illo separantur: est ignobilis aliis omnibus metallis, quod deduci potest ex prædicta statuta Nabachodossor, quidem partes eius ignobiles ferreæ erant: est enim durissimum, ut patet experientia, ideo sibi statum ferreæ tunc corpus fulmine debeat, ferreæ fuerunt difficiliter liquatur, ut affirmat Arist. lib. 4. horum, cap. 6. ex eo quod magis est de natura terreæ, quam reliqua metalla: est velle ad difficultates anethinorum, ratione cuius admixturatur in potu à Medicis, cum laboret his qui difficultate intestinorum laborant, bibere aqua chalybeatam, vel ferratam, & eius scoræ est sicuri scoræ zincæ, vel ad omnes obstruções iam supra dictas in scoræ ferro non differre, nisi per hoc, quod est perfidius quare ab arte perficitur: per hoc quoque à ferro separantur partes faciles, ratione cuius perfidius tenentur, & est chalybis.

397. Merito dubitari poterit, an argentum vitium reponi possit inter metalla: nam si ætrodiam ad definitionem, videtur et non convenire, siquidem particula illa, *durum*, et non convenit, cum ad ea sit, nec particula, *ignis ignobilis*, cum potius si igni appartat, fiat evaporabile, ut nihil remaneat: & consequenter vitium à particula et convenire non potest: nam si calore ignis evaporatur, post separationem ab igne nihil remanebit, vel ad primum consistendum reducatur. Præterea argentum vitium est de natura aquæ, ideo hydrogenum dicitur, siquidem hydros Græce idem sonat, quod aqua: sed metalla sunt de natura terre: ergo cum de illa natura non sit, non est memorandum inter metalla. Præterea si fortis fortuna congelentur, & ad duritiam reddunt, ut concedit Albert. Magn. lib. 4. de mineral. cap. 1. tale remanet, ut non ad duritiam ad primum statum, cum motificationem per Matæa desuper per matæa actio: non minime produci potest: ergo inter metalla non venit commemorandum.

Nihilominus tamen, licet metallum non sit, quia assuetum habet cum illo, inter metalla reponi debet: nam sicut exhalatio ratione frigida congelatur, & ab illa non separatur humiditas, sic igni separatur: sic tamen à vapore pro primum & tunc generatio: ita simuliter exhalatio sicca, ex quo argentum vitium fit, humiditate prædicta consistat, quæ aëreæ est, humiditate prædicta non potest, ut ait Doctores sanctus lib. 4. de aëre, super c. 7. l. 3. vbi affirmat argentum vitium & oleum non coagulari, nec liquefieri à frigore, nec à calido, tunc proper sum viscositatem, cum etiam quia fuit de natura aëreæ,

cuius humiditas diffinitur desiccatur, & tamen argentum vitium ingrossatur, sicut oleum, ab ambobus, scilicet à calore, & à frigidityte: sed à neutro congelatur: quia in causa materia, & efficienti eorum nec colm metallis, affinitatem habet cum illis, licet non in qualitatibus primis, cum calido, & humidum fit, ut deducitur ex Arist. a. horum, cap. 8. in fine, vbi ait esse de natura aëreæ: & quod de tali natura facta, calida, & humidà debent esse. Et etiam probatur ratione: nam si igni appartatur, facilliter absumitur, quod significat aërem in eo sperare, quod aqua speraret, non facilliter absumeretur. Præterea est penetratissimum, & ad centrum corporis, ut patet in his, qui à morbo gallico, medicam iudicant hydrogini, casuatur, per eos eorum videmus cum expelli: sed penetratio fit ratione calidæ & humiditatis: ergo de natura calidæ, & humidæ est. Minor probatur, quia aëre, quia natura calidus & humidus est, ideo vitium calidum est: etiam autem argentum vitium natura fit, affirmat Galen. lib. 4. de simp. medic. facult. cap. proprio. Idem tenet Platearius lib. de iudo chiro infans, de simplici medicina, cap. 5. in principio. Conciliatur differentia 1^a. Malibus ad prædictum, cap. 148. & denique Ruffus 3. ad Almainsem cap. 14. conuenit autem febri, ratione cuius, cum in origine morbi gallici, in Hispania ipsum morbum gallicum mansum cognoscant, vbi facient analogiam ad eum curantibus: nam cum cognoscunt morbum gallicum magnam similitudinem habere cum febri, & etiam cognoscunt febrem argenteo vitium fit, affinitate applicatur morbo gallico, qui etiam ex extirpatione medicos latos, qui Hispanice *ledalis* vocantur: enecat etiam pulvis, addendo prædicta animalia sua caliditate: hoc modo applicatur. Affectus potum redolens, postea fit foramen, in quo incutitur parum argenti vini, & iterum fit sub primum quæ dum incorporatur cū ipsa carne potui, & qui prædictis animalibus laborant interguntur pectora afflicta, & reliquas partes pilosæ, in quibus adhæret pediculi. Quando vitium debet illo pro morbo gallico, extringitur stilus humanæ, & permittitur cum adde liquore, quo immiscetur artificiali argenteum, sicque ergo parum, vel nihil vitium medicamento.

Et ne aliquis assumat per argumentum 398. illud, quod proposui in principio, scilicet quod argentum vitium hydrogini dicitur ergo est de natura aquæ. Dico non esse de eius natura, ex eo quod fit frigidum, & humidum, sicuti aquæ est ex eo quod est assimilatur in pluribus: nam sicut aqua

flu

omnibus notus est, cum ad vñs adicio nem preparatur, & est in tertia differentia. Laconicus, qui videtur esse, & vitium bilat. Alias est Paris, sic dicitur, qui ab infans Pare portatur, licet in nostra Hispania adde iumentorum: est frigidus, & siccus, quare prope cum confervatur vñs, ut citius non putreficit.

Decimus quatuor est lapis Armenus, etiam sic dicitur, quia ex Armenia portatur: est tunc frigidus & siccus, & conitit colore aurum, est mollium frangibilis, cum potius areosus fit, quam durus: est medicamentum Melanogoriti, ut ait Avicenna 2. lib. cap. 418.

Decimus sextus est lapis Iudæicus, talis dicitur, quia inuenitur in Palearia terra ludæorum: est frigidus & siccus, & licet his qualitatibus consistit, imbecillat appetitum, ut ait Avicena 2. Canonis, cap. 404 sanguinem humoralem sistit.

Decimus septimus lapis est Lazuli, qui dicitur esse, vñs conitit colore caeruleus, vel caeruleus, qui ferro manit edulcorat est veluti terra azurina. Primus est laudabilis in vñs medico, est frigidus & siccus, & regnerat pilos in palpebris, quando casus eorum fit, vel humiditate aëream, & superflua à quadradice capillorum producit, tunc ex lapidis siccatione destruitur prædicta humiditas, cuius defectu renouatur pars Pulvis cuius sublevis liquor prædictum parum apponi debet ad hunc vñm, & licet fit venenium mixtum cum aliis medicamentis prædictum melancholicum.

Decimus octavus lapis est Ophyrus, est nimis ponderosus, & conitit colore cinericeo, & etiam est maculatus maculis nigris, ideo dicitur serpentarius, quia per serpentes assimilatur: est frigidus & siccus, & sua frigiditate retundit vaporem eleuatum à ventriculo: ad caput, qui distendendo partes causas emertianam.

Decimus nonus lapis est Isachfen, qui Acon: est frigidus & siccus, nimis quibus qualitatibus prohibet augmentum mammillarum puellarum, & augmentum testicularum puerozum.

Vigésimus est lapis Añus, ita vocatur quia in Asia inuenitur: est nimis frangibilis propter nimiam siccitatem: est frigiditatem: quare non est magis ponderosus: pulvis eius media mundificatione, & absterfione evicæ vitæ: balnea aëre temperata ex his pulueribus profunt laboratorum morbo articularia desiccant humores, & corroborat partes eas desiccando.

Vigésimus primus lapis est Smitis, qui facultatem corrosiuam & vitium medicamento retundit: sua frigiditate & siccitate.

Fernandez in lib. Meteor.

Vigésimus secundus lapis est Rubescens: inuenitur in terra Orientalibus, qui quando à minera extrahitur, est ficcus, & quomodo mundificatur ab aurificibus, apparet coloris rubri, media sua frigiditate & siccatate corroborat vñm deblatatum ex Solis infestatione: nam cum talis Solis valeant nimis calcificare, & men eius plenioribus officuatur vñs, frigiditas istius lapidis rebusis cū ad primum statum valeat etiam attrahere ad se febiles, sicque Magnes ferrum, & succum piceum, & fortale lare etis causa, vel attrahit spiritus animales ad oculos, vel vitium officuatur claritate.

Vigésimus tertius lapis est Agates: conitit colore nigro, cuius pulvis, si bibatur aqua coardi, prodest morbis apoplepticis: & etiam prodest, si morbus apoplepticum mitigat, & est aduersus falcinaciones prodest vñsi, multi videntur, quia sicuri color albus diligitur vñm, ita Agates flos colore nigro vitium conitit.

Vigésimus quatuor lapis est Magnes, qui etiam est frigidus, & siccus, & necnon occultatur eas vñs attrahendo ferrum, cum omnibus sit nota: quare autem hoc faciat, iam dixi in lib. de facultatibus naturalibus, illud promeritè à temperamento, quo ipsa metalla substantia lapsa conuertitur in ferrum, ideo sic attrahitiam cum symbolizet inter se, & Magnes sit magis adiuuans, quia est magis de natura elementis, & ferrum etiam fit ac non tantum, ac est magnes, ideo proper similitudinem attrahit. Et

Vigésimus quintus lapis est Magnes attrahere debet: Magnetem: nam cum Magnes sit tam totaliter similis, quia in eo non reperitur potentia, ut alius lapis producat in eum, ideo non attrahit in ferro autem est potentia, ut Magnes producat aliquid ad sui conuersionem, & sic proper similitudinem attrahit, cum inter symbolizantia facit ferri transiit. De traditione autem diffusè tractabitur in lib. sequenti, dum de traditione recentiorum à medicamento agam. Inuenitur prædictus lapis in fodina ferrea, & virtus eius deservit ad navigationem, quia respicit vitiumque polium deservit ad fabricandis hostibus: solaria prodest etiam sufficiens affectionibus à motu matricis constant: nam si in ore veteri apponatur, est efficax remedium. Eligi autem debet, qui conitit colore ferrugineo: nam qui alio modo conitit colore, nullius est vitiatiss, & virtutis, præcipue ad ferrum attrahendum.

Flures alios lapides poteram afferre: at quia aliqui non generantur sub terra, sed sub aqua, ut sunt tres Corallorum species, & Margaritæ, &c. Alij autem intra animalia, ut

Y y 2 sunt

sunt lapides Bezoares, & lapsa Aquila, &c. Alii denique per Aquil conglomerationem, vt Critallus, teste Arist. lib. i. horum, cap. 11. ideo de eis non est fermo, cum tantum hic agatur de fubrotanis: & licet de plurius aliis fibrotanis mentionem formam facere, non vobis tadeat proxima, sollem de his, qui sunt magis notæ, & vides pro quorundam auxiliis tradantur. Sed contra secundum Conclusionem sunt aliqua argumenta, & ex probatur primo aurum esse de natura aere, & ex D. lib. 2. de auro, cap. vbi ait, quod Erytologia auri ab aere dicitur.

390.

Secundo arguitur, & probatur metalla esse de natura ignis caliditas & siccitas vite ignis qualitates, vel habet superant in metalla ergo illa de natura ignis sunt. Minor probatur: nam metalla sunt odorabilia, vt ait Arist. lib. de sensu & sensu, cap. 15. vbi ait, quod ex, & ferum sunt odorabilia, & Simil concedit argentum & lanatum odorabilia esse, quam aurum sed odor licet conuenit qualitate secunda refellatur ex certo temperamento purum quietarum, in quo ficum comprehendit humidum: nihilominus tamen causa efficiens debet esse calor, quod probatur: siccitas non potest predominare humiditate, nisi calor reperiatur, qui humidum prædicum decoquat, & attenuet, vt ait Arist. lib. de cap super citur per hec verba. *Et propter hoc frigoris & congelationis & saporis habentur, & dicitur congelationem, calidum regnum dicitur, & generat, & asperum insensibilem, & congelationem.* Ecce quo modo Arist. dicit calidum esse, quod mouet & generat, vbi iustus Doctor lect. 1. ait. Aristotelem probatur per illa verba affinitatem saporum cum odoribus, & sic dicitur: *probat prædicum affinitatem per impedimentum saporis & odoris, quia per siccitatem, & congelationem saporis habentur.* & ad veritatem exterminatur in quantum per prædicta inferunt calidum, quod generat & mouet odorem & saporis, ex dictis arguitur. Hæc Doctor sanctus: ergo si caliditas generat, & mouet odorem, & siccitas saporis, siccitas: siquidem per altionem caloris non potest vti siccitas in aliquo subiecto, quæntendi fuerit ad odorem causandum siccitas debet vincere humiditatem, & sic eadem proportionem: ergo si odorem causandum siccitas debet vincere humiditatem, & sic eadem proportionem etiam inferri ad per consequens humiditatem etiam vincere.

391.

Ad primum horum dico: aurum non dicitur de aere, ex eo quod fit de natura aere, sed ex eo quod aere repercutit ab auro, magis fulget: quoniam non repercutitur doctina est Magni Basilij in illa cap. 1.

Ad secundum dico, quod calor, qui attenuat, & decoquit humidum in subiecto odorifero, & non est in gradu inferiori, sicut est siccitas nam si hoc esset odore, non iuueniretur, cum necesse fit, vt inueniatur siccitas humiditatem vincere: & si calor intendere, vt ait argentum, namque odor prodeceret, nec inueniretur, siquidem nulla humiditas videtur a siccitate reperiretur in corpore odoroso, sed potius consumpta, & dissipata, hæc enim de causa Arist. & Doctor fanus dicit siccitatem predominantiam in odoribus, & non colorem.

Inter metalla perfectissimum est aurum, vt deduci potest ex Daniele s. siquidem caput fatur vice si Nabuchodonosor ex auro erat, per quod primum Regnum Babyloniam ostendebatur, quod reliquæ erant præstantius, vt D. Hieronymus affirmat, quam historiam ego adducit in notitia intuetur aurum, sicut aurum, & artium liberatum, & mechanarum, & sic non solum propter hoc præstantius esse, quia præstantioribus virtutibus cõparat, siquidem cõparatum factum ex auro presens a ferore, & partem corroborat aurum autem eius intrat in compositione puluerum gemmarum vite speciosa. Est etiam aduersus cordis palpitationem, quia vapores cum causantur retrahit: & si in eis remanent, qui ferore eius consistunt, cum aere, vt ait Ausonius lib. 1. cap. de aurum: constat etiam vti lenificandi, & ait Doctor sanctus opusculo 34, & 1. quart. 77. art. 1. ad primum, & sic, qui apud fe loquuntur, auro ornari debent.

392.

Sed iudicium locum tenet argentum, quod deduci potest ex Daniele loco citato. siquidem pedes & brachia erant ex argento: nã licet caput prædicat fatur, quia aurea fatur, ostendebat primum regnum: ita similiter pedes & brachia secundum regnum ostendebat, siquidem figurabatur Medorum & Persarum imperium minus Babyloniam. Habet vni insipiditas & siccitatis, ideo vicibus putridis conuenientissimum est quæ ex fortia eius componitur vnguentum linargi, quod vti alterius & siccitatis constat.

Tertium locum tenet cuprum, seu æs, quod etiam deducitur ex Daniele, siquidem venter & fœmina prædicat fatur ex ære producta fuerunt, que ostendebat regnum Alexandri & Macedonum subtempus minus Medorum, & Persarum. Erymologia æris fimitur ab æris splendore, vt ait D. lib. 2. de auro supra citato, & de viti articulo primo de Parahelis & Virgii, Sol facit Parahelis, quando reflectitur radius a nubibus, ut

scilicet est, ita similiter argentum visum & siccitatis aquæ guttulæ ferunt figuram rotundam, ita & hydrargyrum, quia sic medius conferatur, cum facilius gignit cum qualitate contraria, que est iustus, siquidem ambo humida sunt, feruendo vni prædicatum figuram minus a contraria qualitate alteratur, vt supra dixi ex mente Aetneri.

393.

Contra quartam Conclusionem fructus etiam aliquæ rationes: nam Aristi in præfatis distinguit fulpbur a metallis, in eo quod fulpbur conscrecit ex vapore ficca, metalla autem ex vapore humido: i quo fulpbur, quod mediat inter aqua, & lapides, & paluerizabile est, nulla humiditate constat. Præterea reperitur multa media inter lapides & metalla que vni habent aut ostendi humiditatem, vt sal, qui præfatur a corruptione, consensu humiditatis, & confusione, & profundum sic dicitur: ergo non ostendit humiditatem, & humiditas sunt de natura aere. Præterea alexa illi mediis consistit vitium atrox, & vitium rubricum, quæ bolus Armenis dicitur, & quæ hæc vitium constant, ex illo fulpburæ Trochisci deficiant, & sic, vt Trochisci de alchenopis, & de terra figulæ, que vitium promouit nequit a natura aere, sed a natura terrea.

394.

Ad primum horum respondendo, quod vt supra dixi, metalla prædicata sunt aqua constant humiditate prædicata aere, & quam aliter arguimus: metalla autem metalla prædicata non sunt aqua, sed constant metalla, cum aliqd habent de humiditate aquæ, vt ait terra Congelata, licet metalla humiditate constant, cum consistit aqua, & aqua, & ratione istius non sunt immutabilia, quia cum eorum metalla mineralia, & in terræ refulent, immutabilia sunt.

Ad secundum dico, quod metalla immutabilia sunt humiditate prædicata a potestate consensuendo humiditatem constant autem siccitatem in medio gradu, quam humiditate.

Cæterum non propter hoc humiditas, que constat, dicitur esse aere, & nõ arguitur. Simili modo respondeo ad aliorum, quod prædicatum reperitur aliqua metalla mineralia aliqualiter, & rubra: nam in quælibet prædicata promouit ratione necessitas vni graduum autem præter hoc humiditas eorum & siccitate aere, & non aqua.

395.

Inter hæc media mineralia piumiculis obtinet fulpbur, quod dicitur, quia fulpbur vniens, ex D. lib. 1. de aere, & de aere, quod fulpbur materia tactu solida, & reliquum Cautum, vt patet ex Genesi cap. 1. & 2. Plauto, phœt fuerit peccatoris laqueus

ignis & fulpbur: est calidum & sicum conspansumque humiditate habet virtutem prædicatam, & dissipat humores proprie autem est siccitas, & secundario attrahendū succitatem ad id, quod refoluitur, aduatur aliud, ideo prodest scabies, prodest tullim, & tunc modum cautissimum, histargios, & paralyticum, & denique omnes moody prædicatæ aere, & præcipue si originem dicitur ex capite nam valde exeret sensum olfactus, vt aliquando pelus lenitas a facore fulpburis nõ solum ledatur, sed aliquando contumputur, vt ait Arist. lib. de sensu & sensu, cap. 5. illo exarbitrat potentia sensu, & molestiam perferentia, & tunc exspulsiua ad expellendum humorem nocent, ratione cuius liberatur a prædicatis morbis. Fr licet Alchimistæ prædicat differenciam fulpburis inueniunt, solum fuerit alteraturum, quæ dicitur Arguro, & in eo inueniuntur quælibet virtutes medicinalium aliorum autem prædicat ignis, quod aliquando habetur, & tunc variatur, & aquæ que per hoc naturale manifestant, sunt optima ad balneandum paralyticis, & qui consuetudine laborant.

396.

Secundum locum obtinet Zinabarium, de quo mentioem facit Aristi in præfatis, & est huius valde ponderosus, & rubrus, quæ ego in præfatis habeo a meo tem vti ut præter ad præter habentur conuicta extrahitur ex fibris, in qua inuenitur argentum vitium omnino & in ipse lapis inuenit potestate argenti vni iustissimum, & tunc huiusmodi manifestantur ad morbos gallicum extendendum: omni ex sic & lignositas, & osyria pallida partur, in quibus sustinenda elementum, & tandem enucleantur prædicat ex vnguentum paratum ex argenteo vni, & eorum ex Zinabario partur a phlegmate quibus vnguentum ex immo.

Tertium locum tenet Sandarach, vel Aristum, de quacumque facit mentionem Aristi in præfatis, & dicitur huiusmodi. Primum aere, & transparentes, & dicitur Aristum: altera est pallida, & dicitur vocatur Amalgamatum: ista tenet nomum Sandarach, quæ videtur esse. Hæc metalla feruntur conuicta vni vni, & tunc conuicta potentia fima: itaque media quæcumque frædicat in metalla feruntur possunt & consistunt autem prædicata qualitate, ex eo quod exsurgit calida & sic, ex qua producta vni, vniis aduatur, media que aduatur infertur qualitas contraria, & hoc experientia patet, cum in coarctis dicitur, tem etiam qua ex illa est liuio, & cæret fit quædam malfusa, quæ sic prædicat & partibus pilosis applicetur, contridit talem pilosis, & facit esse

eadere, præcipue si post abluatur pars inuncta aqua præcipua, & licet persiculisissima fiet eius admittitur per se permixta cum aliis medicamentis, efficacissimè potest adstringendum ad morbum gallicum extrahendum, quod valde est mihi expertum. Paratur autem in hunc modum massa pillularum, quæ mos videtur non est aliud medicamentum perfratans aliud ad locum gallicum.

Recipe argenti vivi vncias quatuor, thuris albi vncias tres, arsenici albi vncias 4, semissem, arsenici rubi vnciam & semissem, opij vnciam vnam: opium forte in fusione per spatium viginti quatuor horarum in aqua rosacea vncias tres, & Mercurium extingpaurum cum vncias tribus fusi limonem, reliqua terantur subtilissimè, & in mortario æneorum farina trita, omnia fortiter agantur, vnde resque fiet incorporata, & haemassa, ex qua affusa capsulæ & semissem, & conficiantur tres pilule, quas assumat æger post cænam transacta hora cum dimidia, & transacta infra dimidia hora post eorum assumptionem tribus æger vacuet septem aquæ fortis subtilis asperæ, & sit ætho calida: mane autem cum expregere, accipiet sine prædida aqua alias tres pillulas vnius scopuli, & perducet hoc per iterationem septem dierum nocte & mane, & aduertendo quod solum tempore noctis debet assumere prædictam aquam, mane autem nihil. Eadet carnes alias in prædida, & in cœna, abstinere se à vno, frigidis, leguminibus, & ouis, & præcipue à cotru, & porcum interdum sit aqua similia asper simplex: altera vice dico non esse inueniunt aliud medicamentum hinc aequale.

474. Quartum locum tenet Sal, quod secundum eundem D. Hydrium lib 6 cap: 3 dicitur à salendo, côm si incitatur in ignem ab eo facti: non autem loquitur de sale communis: nam hoc dicitur à Sole, cum spuma maris à Sole induratur: si sal dicitur etiam à Sole, qui sicci Soli est communis omnibus, id sal omnibus est et communis, vnde gustu graui fore: sit liquor de sale, qui mineralis est, & consistit vitæ calidæ & sicca in secundo gradu, & est pellucidus, & splendens, & insula æreæ, in qua inuenitur, infuscheria est: habet virtutem congregandi & abstergendi, & resoluendi, & secundario assilugendi: nam meda caliditate resoluunt humilitates, quæ sunt in superficie porphyranum, postea autem meda resoluunt nigritate nisi velles dicere, quod meda resoluunt exponuntur humiditates, & ex hoc procedunt, quod à corruptione procedunt. Constatque quædam virtutes ad vias Medicorum nam balneum paratum ex

ipso prodest vniuersi tumefactio, ab aqua, vel flama, vel pyritia, & sic prodest omnibus speciebus hydropticis, & si permixtatur cum oleo prodest febribus etiam velle moribus scopionum, & si paratur emplastrum ex ipso, & semine lini, & multo melius in decoctione mellis origani, & hyssopi: præcipue conuenit morbi vipersæ, resoluat prædictum emplastrum funiculos, excitat fuscationem vespulissimam, idem efficitur persiculisendi: quæ consent omni virtutis in omni loco, quia insunt in eo ter vtriusque, quæ forte in infinitum procedam, si esse numerauero.

Quintum locum obtinet vitriolum, sive apocritrum, quod fuma eius est, et est veluti species falsæ calidæ, quia portatur ab insula Nitrea: est colore subalbido, & adhaerens consistit colore rubeo, vel citrinæ vel calidus, & siccus in fine tertii gradus, & licet in partibus nostris humidis etiam producat, non est siccus illis lapidibus, & prædida insula portatur: conuenit vitæ dissolutæ, stræctio, & abstergio, ad eosque pulueribus cum melle mixtis fodus corporum, & vitellium abluatur: acat videmus, etiam pediculos, & lendes capitis, & fistulas aures, si puluis cum aqua stibargit permixtatur linguam expeditur facit, & consequenter eam faciliat ad pronuntiandum: & clister paratur ex eius pulueribus, aqua flava, oleo, & melle, et est præstantissimum remedium ad passiones iocum.

Non est parum difficultas, quare cum sit calidum & siccum, aqua valeat adstringere, vnde cum est adhaerens reddat gustu grauiorem, siccus est nitus adhaerens. Ad quam difficultatem dico, quod reddatur aqua frigida ex asperione falsæ nitri super eam, sicut redditur frigida tempore ætatis in porcis, & speluncarum in istis locis tempore ætatis resoluuntur exhalationes calidæ & sicca, quæ intra terram ferunt generat, à quibus aquæ calidæ erant, ex quavis defectu redduntur aqua ad suum primitiam frigiditatem similitur cum sal nitrum calidum sit, & siccum, dissolubile, & dissilabile, ex hanc ratione de natura exhalationum est: cum ex magna agitatione resoluuntur partes prædicitæ calidæ, & sicca, ad quatuor resolutionem resoluuntur eorum partes calidæ, id est, vehuntur à prædicitis partibus nitri, cum evaporantur, tunc reddunt aqua ad suam primitiam flammam.

Sextum locum habet alumen, cum sit lapidum parum à lide recedens: quia est albus, & splendidus, & est calidus, & siccus, & licet ab aliquibus nuncietur fer species, solum est vna, & reliquæ fer accidentales siquidem alumen Rochæ non differt ab alumine

mine falsi plume, & falsi de rotunda, &c. Est nitus adstringens, maxime cuius communi est caliditas, & corroborat generat, & detur comotus: ex illo fit aqua aluminosa, valde utilis ad vlcera podagrica, & balnea aluminosa velle hydropticæ, & habet vim corroborandi carnem Imperfectentem in vlcerebus: & si aqua coquantur, & ferbatur in papryo, post siccitatem à Sole asperant litteræ, veluti si frigide fuissent aramentorum, & pulueris in sindone asperantur, concitant maximum prurium, & quia in eis sunt partes acatæ, & pungentes.

477. Septimum locum habet vitriolum, vel aramentum, & est calidum, & siccum, & valde corrosiuum: si laque ex illo de latino sit causticum potest velle extirpare verusis, quancunque parte nitri corporis fiet etiam, ex illo vlcem vitriolum optimum ad febres venenatas, vnde sine punctulatis, & pestilentis, si affusant ægri quatuor guttulas cum aqua oxidatis, vel corrosor: velle etiam cauterizate vitrea factum, si solum abluatur cum quatuor guttulis aquæ plantaginis permixta: est papryo gratissimum habet saporem mali granati acidum: & sunt tres species aramenti. Prima, Calcaethon, id est, aramentum solum, quia calcatores eo tingunt coria. Alia species est, medula vitæ, densaque aramentum, quod velle vitæ purgat, quia effuse medicina mentum, cum mous per superiora & inferiora totumque conuertendo. Cæterum prætere hoc enim lencibus ascafidis, & feminis eo tingunt capillos, & persucilla, vt patet 4. Regum 9. Quando leprosi inuadit ad lehem, quia ad inuotum depellit omnes suos filios, & ornant caput suum, & respicit per fenestram.

478. Octauum locum tenet Chrysocola, Hispanice thomax, effoditur ex fodinis auræ, vel argenti, vel plumbei: est valde appropriata ad ornandam faciem, & etiam feminæ siccuti ex fibro oncent capillos, fiet chrysocola faciem ornantem.

Ad argenta in principio altissimi postea patet, quid fit respondendum ex tertia Conclusionis, & ex eius probatione, & vt magis innotescat veritas respondentium, dico, quod quando Arif, dicit metallis esse de natura aqueæ, & sanctus Doctior, loquitur ætate respectu reliquorum duorum mineralium, scilicet respectu lapidum, & mediorum mineralium: nam certum est lapides esse de natura terreæ, in quibus nulla humiditas reperitur, cum pulueribus sint. Meda autem mineralia certum est non esse de natura aqueæ, est humiditas, quæ in eis existit, siquidem nullis meda inflamm-

abilia sunt: metallis autem cum consistere aqua humiditate, & quæ ætæ non est, sed aqua, & etiam consistit siphocata, idem Arif, & Doctior factus diuotum talis esse de natura aqueæ, & non omnino de natura terreæ, vt et tertia Conclusio: nam si essent, non liquidalia: sed solidioribus essent.

Vitruum argumentum pete articulum sequentem. Cæterum pro nunc dico solum Doctorem loquutum fuisse, quando dixit materiam metallicam esse argenti vniuem, & non sulphur, non ex propria sententia, sed ex sententia Alchimistarum, cum dicit ipse sanctissimus. Præceptoribus vniuem sunt materia propinqua eorum, & hæc sine sulphure argenti vniuem, sicut aluminosa, sicut aurum, sicut cuprum, sicut vitæ, sicut argentum vniuem, & sulphur esse de natura aqueæ, & metallis de natura terreæ: quomodo autem quæ sunt de natura terreæ possunt esse materia eorum, quæ de natura terreæ sunt? sic autem argenti vniuem non concretæ à frigore, & vt ipsemet fatus est metallis sunt ex exhalatione, quæ concretæ à frigore, vt supra, cum iuste scripsi. Præterea si ex argento vniuem & sulphur metallis ferunt, quando ab igne liquantur, non redouentur ad primitiam duritiæ, nec per malici actionem perducantur fuisse, siquidem argenti vniuem non calidat, nec post liquationem reddi potest ad primitiam duritiem, nec per se per malici actionem perducibile, vt probauimus, quando isti metallum non essent. Præterea si sulphur est materia eorum, essent inflammabilia, & ab eis vehementer laceraretur Arif, vel contempneret, vt dixit moxte Arif, de sensu & sensibus, cap. quinto.

ARTICVLVS II.

Vtrum ab arte vniuem metallum transfurari possit in aliud?

ET videtur primò quod sic ex Anticæ 41. tractat. de diuisionibus scientiarum ab Andrea Bellinensi ex Arabico transfuram, si diuisiones, vel partes scientiæ naturalis ramificatæ, vel subalternatæ in vniuersis verbis, vbi hæc verba ait: Et inuenit (loquitur de chymica) est explorare substantiam mineralium à suis proprietatibus, & inducere in eam alias proprietates aliarum, vt miscibilis ad se inueniunt inueniunt, vniuem in alteram, sunt proprietates, vt fit aurum cum: & mercurius est corporatus. 23

huius diuinitatis ad conuersionem aëtheris. Ecce quomodo affirmat Anticenna aurum & argenteum ab Alchimia posse fieri: per eam enim & Doctores sancto & ex eadem sententia distat in proemialis prologum. — Probatione 6 auri. & argenti productionem disticillē esse, ceterum non impedibilem: ergo per artem chemicam vnum metallum transire poterit in aliud. Et copiamur ex eodem fando p. 2. quæ 77. art. ad 1. per hæc verba: *si autem per Alchimiam fieret aurum verum, non infert illicitum per vero volens, quia nihil prohibet artem vni aliquibus naturalibus consiliis ad producendum naturalis, & vero efficitur. 7. Argenti in 3. de Trinit. de An. quæ arte Demetrius ligaturus, ab eis ex ore sulphureus, & eam apparet in metallis aliquibus partes micantes, vel micat argenti vnum, quibus ipsorum argentum ab extra existit adheræ, vnde quærit suam conseruationem. Consequenter probaturum: quæ sunt materia per participationē, possunt ab arte medietate de vno extremo. & acquirere de alio: ergo ab arte possunt accedere ad ipsum extremum ab ipsam arte interuenit. Confirmatur primò natura non transit de extremo ad extremum, nisi per medium, ut patet ex Arist. 3. Physic. text. 11. alio conuenit: factum, & non esset aliis continuatæ exhalatione vel vapor. ex quo fit metallum, est res tenuissima: metallum autem fit res densissima, & solidissima: ergo prius debet transire ad eam generationem per argenti vnum, & sulphur, quæ sunt media inter tenuissima, & solidissima: cuius argenti vnum fit valde spirituosum, & vni ita apponatur in aliquo vase, & agitur, tunc color, sulphur autem eam fit spirituosum, ut patet, fit coloratur, vertitur in fumum, & si liqueat, in substantiam spirituosam.*

411. Secundo arguitur ratio: causa efficiens metallorum est virtus celestis (sed hæc virtus non est, alia nisi calor Solis ergo si est calor Solis virtus circa materiam appropriatam, metallum producit. Maior est Doctoris fando in præfati, ubi ait principium adituum principia metallorum est virtus celestis Minor supra lib. quæ 1. art. 4. fuit probata, quæ deo dicit corpus celestis: huius non communicat, nisi illud, quod consistit ad eorum motum, & hinc, quod solam est calor. Consequenter probatur: calor Solis & elementalis fieri eundem speciem, immò in vno subiecto idem numero: cum duo accedant solo numero differentia in vno subiecto non possunt esse eundem vnum constructis, & quod sint eundem speciem probatur. Calor est species infima, & omnes calores sunt indubius huius speciei: ergo calor Solis & calor elementis fieri eundem (speciem) ergo si ars vitatur calore elementis, calore Solis vitatur, & circa materiam dispositam producat effectum, qui ad calorem Solis producatur: circa talem materiam: si d. è calore Solis circa istam materiam producat aurum, vel aliud metallum: ergo aurum, vel aliud metallum producat poterit. Confirmatur: calor Solis ab arte producit ignis, ut patet, in medius speculis, & calor ignis producit etiam ignis: ergo si calore Solis producat metallum, calor ignis etiam producat.

412. Tertio arguitur: ab arte applicando adituum passivum elementum transmutatur potest, immò & transmutatur ignis, tanquam aqua in lebetæ aquam: in aliis vti tanquam aqua transmutatur in vapores, qui sunt de natura aëris, & postea ipsi in aërem transmutantur, & ipsæ aëris in ignem transmutantur, ut quando ca siccæ, & calidæ percutitur aëris intermedium nisi attenuatur, ratione cuius in ignem transmutatur: ergo ita

finitur vitum metallum, si ei applicetur æquis actum, in aliud transmutabitur: si in imperfectum fuerit, ut argenti vni respectu auri. Consequenter probatur disticillè est vnum elementum in alio transmutari, quoniam vnum metallum in aliud, quia cum conferat suis qualitatibus, sine permutatione aliarum, est magis actum, & magis testificatum.

Quarto arguitur: argenteum vitum, & sulphur fuit media per participationem lapidum, & metallorum: ergo ex eis possunt fieri metales. Antecedens patet in metallis inuenitur aliquod de argenteo vitum, & de sulphure, quod patet experimentum: huius metales ligaturus, ab eis ex ore sulphureus, & eam apparet in metallis aliquibus partes micantes, vel micat argenti vnum, quibus ipsorum argentum ab extra existit adheræ, vnde quærit suam conseruationem. Consequenter probaturum: quæ sunt materia per participationē, possunt ab arte medietate de vno extremo. & acquirere de alio: ergo ab arte possunt accedere ad ipsum extremum ab ipsam arte interuenit. Confirmatur primò natura non transit de extremo ad extremum, nisi per medium, ut patet ex Arist. 3. Physic. text. 11. alio conuenit: factum, & non esset aliis continuatæ exhalatione vel vapor. ex quo fit metallum, est res tenuissima: metallum autem fit res densissima, & solidissima: ergo prius debet transire ad eam generationem per argenti vnum, & sulphur, quæ sunt media inter tenuissima, & solidissima: cuius argenti vnum fit valde spirituosum, & vni ita apponatur in aliquo vase, & agitur, tunc color, sulphur autem eam fit spirituosum, ut patet, fit coloratur, vertitur in fumum, & si liqueat, in substantiam spirituosam.

Confirmatur secundo: argenti vnum, quia imperfectum est, appetit aurum, cum si propè ad apponatur, maximo ei adheret, ex quo d. ab auro, specitetur, sicuti materia percutitur: 3. forma: ergo ex illo tanquam ex sua materia potest fieri aurum.

Quinto arguitur ex multis experientis, per quas patet aurum ab Alchimistis constitutum ut docet Arist. 3. Physic. text. 12. *quæ res rationis, & diuinites ipsorum, infestissimas quædam est.* Quod extra confirmat Hippocrates lib. de diæta: oculis magis oportet credere, quoniam opinioibus. Prima experientia est de Petro de Mesa infestis Marcharico, & Adrologo, qui multis annis fuit comprehensus in aëre densi carcerem anno 1580. Secunda experientia de quodam pharmacopæo, qui, in ciuitate Taurensis curam Senæu Venetorum fecit aurum: nū

413.

ex argenteo vno fecit leuium, quod super metallum asperum, ex illis aurum refertur. Et per certo ab Historiariorum refertur quod fit in fontem quendam, qui in monte Caspabo reperitur in Vngaria prope oppidum Smolniam, in cuius fessum, & fiet per spatium aliquorum dierum, videbitur transformatum in cuprum. Et etiam experientia patet: puluis rubescit ex ferro in aqua vitiositate in lectis, si polle extrahatur, tunc a calore ignis in caprum conuertitur, vti est. Et etiam patet ferum in chalcibem transmutari: a cortice moli punicæ: ergo ab arte vnum metallum transmutari potest in aliud.

414. Pro explicacione istius articuli primò aduertendum est ex Doctore fando 2. Physic. lect. 14. & 15. Metaph. lect. 3. quod natura differt ab arte, in hoc quod ipsa est principium intrinsecum, id est, quod materia intrinsecè se præsentat formæ, & ipsa forma dat esse materiam, & ab huius vniuersis actibus autem est principium extrinsecum: nam si ars aditus manibus inuenit ligno, facta fuisset manibus ligni natura, sicuti modo fit ab arte. & cum dupliciter sumatur ars, vno modo potest significari habitum prædicium intellectualem in mente artificis excellentè: alio modo ve finitum per qualitate & figura producta ad extra in aliqua materia, quæ qualitas, seu figura est effectus huius habitus prædici, qui est in intellectu, id est principium istius qualitatibus, seu figura est extrinsecum, cum præueniat ab idea artificis, quæ est accidens, ratione cuius non potest facei vnum per se, sicuti facta natura artem potest perlicere effectum causatum à natura: non quoniam ad substantiam eius, ad cuius inter opera Des perlicet: sed quoniam ad aliquem modum, quoniam effectus à natura causatus secum non trahit per additionem calorem secundarium, ut patet in arbore curua, quæ sic fit nata, & ab agricola peritio fit recta. Et similitur in Tibia curua curua quæ sic recta ab Algebula, & licet in huius, & similibus reparatur principium adituum in ipsa materia ad producendum effectum artium, ut ait Arist. 7. Metaph. text. 19. & Doctor fando 1. cor. gen. cap. 7. in corp. artium in aliis non reperitur in materia principium ad producendum effectum artis, ut in domo, & in cathedra, si quidem in lapidibus, & lignis non reperitur tale principium sed totus effectus dicitur à domesticatore causatur, & effectus cadit ad fabrico lignum.

415. Secundo aduertendum est, quod quadrupliciter potest intelligi vnum metallum ab arte posse in aliud transmutari. Primò est eo quod Alchimistæ ex argenteo vitum, & sulphu-

re fecerunt artem applicant illud tanquam causam materiam, & illud tanquam causam efficientem: quemadmodum Philosophi aiunt admetalum generationem requiri duplici forma, vnum quod præstat à fabrica, & est purè materia: aliud, quod à mari ciscialitur, & licet sit materia secundum partes crassas pro partium spirituositate productione: huiusmodi omnia habet aliud quod efficiunt secundum partem tenuiore, & licet hoc non sit verum, adductio per Alchimistam. Secundo modo potest intelligi vnum metallum in aliud transmutari potest, ex eo quod ab Alchimistis à calore ignis fecerunt artem potest fieri, ut ipsam transmutentur in aurum, ut v. v. g. argenteum vitum, quia imperfectum est, à calore ignis perficitur potest. Et in aurum transire, quia perfectissimum est, & licet Alchimistæ hoc dicant, nullam rationem adducunt præter prædictam, scilicet quod argenti vnum prædicium, scilicet quod calor ignis, sicuti percutitur à calore Solis: poterant autem Alchimistæ adducere hæc rationes. Argenteum vitum, verisimilius non est metallum, & sub sua specie est substantia materialium reperitur in arte. Et confirmatur: nam sicuti ex ois à calore gallinæ pulli educuntur, quo deficientes, sperant calor theriacis, vel ignis, ut quodlibet aperiret medio quoque aliorum pullos educit ita similitur ex argenteo vitum, iam calore Solis, iam ab arte calore ignis transmutatur potest in metallum perfectum. Tertio modo potest intelligi vnum metallum ab arte transmutari in aliud, quando videlicet Alchimistæ ex aliquibus implicibus coadunant tali ordine, tali quantitate, tali tempore, sub tali signo, & tali ignis calore transmutant ea simpliciter in aurum, non aliter ad quando ex feratone ignis, & aliis naturaliter producatur metallo, & ex doctores similitur dixerunt herbarum vel leguminum sedulas vnum tertium. Vltimo modo potest intelligi prædicta transmutari, ex eo quod applicatur aditus passivus Alchimistæ ex quo-

rum actione, & passiv dispositione autem resoluere potest.

Prima Conclusio.

416. Alchimiæ non possunt transmutare aurum metallum in aliud secundum primum modum dictum in secundo notabili. Conclusio est Auerrois lib. 3. de anima, comment. 3. per hæc verba: *non sumus propostiones, quæ inducunt nos ad hanc scientiam, ut dicitur de modis arismetis, quæ videtur esse incognoscibilis, sed sunt casus ignorantiarum, ut Alchimiæ, sed modum habemus de exercitiis et voluntate, per quod possimus hoc acquirere.* Vnde Commentator ait aliquos artifices vidisse esse possibile aliquas artes, ceterum non sunt possibile, & proponit exemplum in Alchimiæ, in qua causæ ignis nobis sunt, & sic non habemus de exercitiis, & viâ quod ostendit hoc acquirere. Et probatur hæc sententia Auerrois. Necessaria est cognitio certæ & determinatæ quantitatis argenti viâ, & sulphuris pro metalli transmutatione, vel efficientia. Et gradus caloris ignis correspondens gradui caloris Solis. Iudicatum hoc ignoratur ab Alchimiis: ergo ab eis nec transmutari poterit viâ metallum in aliud, per hæc. Maior est claritas figuræ generatæ gradus caloris ignis correspondens gradui caloris Solis, effectus ab arte causari non poterit: quidem vel transibit terminus viâ adhaerent, vel remanebit antequam accedat ad terminum transmutationis: idem etiam dicitur de quantitate argenti, & sulphuris. Nemo probaturum necesse prædicat, ut metallum extra naturam, a quibus autem consistit, & sine ordine: hæc autem rationem addidit pro Auerrois. Est etiam Consilio hæc Conciliatoris differentia scilicet. prope finem per hæc verba: *ad confirmatam coniecturam dicitur, quod metallum non potest fieri per viam, quæ in aliud transmutatur, nisi aut solum fuerit per viam, in accidentibus, non autem in substantiis.* Et præter rationes, quas adduxit in responsione viam argumenti artei ad eadem, quibus probata remanet hæc Conclusio: addit etiam, ut magis pateat veritas eius. Et primo dico similitudinem, quam adducit Alchimiæ de sanguine, mensuris, & semine sumptis à Philosophis in animatum generatione non tenere, nam semen est extremum visum animalis, ad eam, ex nutritione restans, in quo virtus animalis reperitur: vel ut melius dicam: Motio, qua viam producit sibi simile, cum in ipso lumine similitudinis animalis reperitur, ex eo quod vniuersaque pars uniuersæ ab ali-

mentis sibi simili: quare illud, quod restat ex nutritione eisdem similitudinis constat, ac gluten, vel cambium: sanguis autem mentis est extremum tertæ cordis, hoc supposito, quod argenteum viam cum sanguine mentis: & consequenter quod sulphur cum semine: ceteri nihil, nisi voluntarie: & quid magis sulphur, quam sandarach, vel sal, vel alumen. Præterea, si ex argento viâ, & sulphure confusus possit metallum ab Alchimiis, vel hoc est commune argenteo viâ, & resobulo viâ, ad primum materiam, vel non, si primum, non solum ex argento viâ: sed ex quocunque alio mixto potest fieri, modo fit in loco vice generacionis, siquidem ad formam substantiam metalli potest disponi, & hoc est metallum, non fit ab arte, sed à natura, cum ex vi dispositionum educatur forma, ad quæ disposita est materia, ex cuius potentia: si autem secundum, non potest fieri viam ens per se consans vna forma, sed compositio quadam accessionalis, sicuti sunt compositiones à Pharmacois.

Si dico hæc rationem non valerem in si in vterum materiam eiaculetur aliquid, quod non sit fenum masculinum, nullo modo fieri poterit, licet descideret viâ quæ materiam primam: nam necesse est conuere proportione ad prædictam formam: si metalli, sed ex argenteo viâ, & sulphure, cum ambo conflent prædicta proportione. Contra hoc est etiam, in quo locum in quo generum generatur, & metallum corruptum, & sic dispositio materia dispositionibus dispositionibus ad talem formam generatur, ceteri introducerit ipsissima forma, ad quam disposita est materia: si in loco, in quo generum non generatur, eiaculetur corruptum, minime generatur, sed corruptum, ut si in vterum materiam eiaculetur aliquid, quod non sit fenum, cum eiaculetur in loco, in quo, & ex quo minime generari potest futura, corruptio tunc fiat, vel alia substantia generatur: ita similitudinem autem generatur in cæuis terræ, si ibi fuisset mixtum, & viâ quæ materiam demittitur, & disponatur ad auri generationem, aurum generabitur, non autem alia res, cum ex vi prædictarum dispositionum generatur, forma auri generatur: & cum vna sibi sit locus, in quo Alchimiæ autem producere intendit, idco hæc demittitur mixtum quocunque in eo existisset viâ quæ materiam primam, non aurum, sed alia res generabitur, & tunc non generatur ab arte, sed à natura. Hoc confirmat Doctor sandarach, sent. dist. 7. art. 1. ad 3. cum dicitur: *forma sulphuris*

stalis auri non est per calorem ignis, quæ conuenit Alchimiis, sed per calorem Solis, per locum determinatum, ubi viget virtus mineralis. Quare aberrare videtur Comibicenses lib. 2. Physic. quæst. 7. art. 2. ad responsum secundum argumenti: addidit pro Doctore factum, quod desinitur à loco, in quo generatur aurum, & quod dicitur parum habere roboris: nam vt supra remanet dictum, quod admodum magis semper respicit polum, ratione cuius solum talis fuit generatio: si aliter aurum & reliqua metalla, & lapides, licet non respiciant polum, nihilominus tamen debent generari in loco determinato polo correspondenti, ubi viget virtus mineralis: hoc est, quod vult Doctor sanctus in præfati, quando dicit: *sed calidum ignis, secundum quod conuenit auri caligato, vnde calidus mediante combinatione, est quodam principio ad aurum, ut quod principium ad aurum principale est virtus calidus, quæ intelligitur virtus mineralis.* Et vt dicit hoc intelligitur, aduere, quod scripsum supra remanet art. 1. post resobulo argumentum, ut, antequam de lapidibus in particulari fuerit dictum: bisatem dicit, quomodo est diuersa positio elementorum, vel causæ materialis sub polo, & motione corporum celestium, resultat in vnoquoque mixto virtus quædam, quæ non est occulta.

Præterea, si in vase siliâ argentum viâ fuerit positum, & igni vas applicetur, non solum vas, quantumcumque forte sit, rumpitur, sed & ipsum argentum viam euolat: ergo cum in prædicto vase remanere non possit, ex illo, & non sulphure, aurum, vel aliud metallum ex producatur.

Si dico non tenere, quia licet argenteo viâ sibi se hoc accidat, autem permixtum alius rebus minime eiaculetur, cum iam mediis illis rebus coagulatum sit, ratione cuius nec est dissumptibile. Contra, tamen licet in permixto alius rebus, est talis natura, & motus, ut ab ipsius rebus, sit permixtum, extrahi possit per artem, vt experientia docet: vnde semper remanet sub propria eius natura. Quæ licet non eueniat propter permixtionem, tamen ibi remanet sub propria specierum cum semper fuerit materia seruet, nunquam ex illo alia materia fiet.

Præterea, ut ipsi Alchimiæ afferunt, omne cõpositum diuiso potest in sua principia componere: visum est aurum componi ex argenteo viâ, & sulphure, in hæc sibi pœt. Et si dico aurum minime dissoluibile posse, idco ex eo non restat nec sulphur, nec argenteum viam. Contra quæ dicitur, nihil excludit: ergo cum dicitur,

none, de auro etiam affirmari debet. Præterea, Alchimiæ non solum afferunt sulphur, & argenteum viam esse auri materiam: sed etiam omnium metallorum ex quocunque metallo, si dissoluatur, argenteum viam, & sulphur extrahatur, quod est contra experientiam.

Propter hæc rationes, & illas, quas adduxit in responsione ultimi argumenti prima articuli. Alchimiæ incidunt in aliud deliramentum peius proptereaque aliud, quod quilibet affirmant, quod argenteum viam, quod sulphur viam materia metallorum, id non sufficit affirmant de argenteo viâ, & sulphure, quæ sunt in viâ, sed de argenteo viâ, & sulphure philosophico: vocatur autem argenteum viam philosophicum, & consequenter sulphur philosophicum eleuatum à caligato, vel vitriolo, quod continet Sal, & alumen, & sic eleuato Sal, & vapor sunt materia omnium impulsionum celestium: quæ philosophicum, seu simile est eleuato eleuato est vitriolo, & sulphure, est argenteum viam philosophicum. Et vt dicitur, ascendendo auri terram, & aquam in aëre, bene terro miseri, aduic, & corrupti calore tunc proprio, quicunque fuerit, & à calore Solis, ex quo generatur calcantum, vel vitriolum, & ab illo duplicem exhalationem elouat, & vna est halidus, viciosa, & terrea, ratione cuius constat aqua tenacitate, & hæc vocant argenteum viam, ex eo quod caligat materia argenti viâ: altera autem est magis fixa, quia est magis terrea, & etiam est pinguis, & hæc vocant sulphur, ex eo quod caligat materia sulphuris, quod probant triplici ratione.

Prima, quia ex quocunque metallo fiet aliqua species vitrioli. Secunda quia omnes vna metallorum figuræ in calcantum, quod calcantum dicitur signum solis: quoniam vbi eum intenuit, vitra non procedit, cõm indicit ibi metallum non apparet, & sic est solis signum. Tercio probant de sulphure: nam in ipsa visus metallorum videtur aliqua particula hęcens, vt videtur in sulphure. Vnde dicitur, quod fixata à terra ad auri terram eleuatur prædicta exhalatio pro metallum generatione: ita ab arte in vase siliâ ex vitriolo eleuatur prædicti halitus, ex quibus Alchimiæ metalla conficiunt. Ceterum hæc omnia deliramenta sunt aliena à mente Philosophorum. In primis ad quæ est necessarium aurum terram & aquam, vt ex illis eleuatur prædictæ exhalationes ad metallum generationem, sic etiam sine additione eleuatur pro impulsionibus meteorologicis terræ, vt ignis, vt supra iam probatum: ita similitudinem

quam recte quatuor modis in fecando notabili possit. Conclufio hæc est Dodorifandi s. fene. dicitur iam circa, quæst. art. 1. ad 5. per hæc verba: *Ad quatuor modum, quod res vitæ sit, non potest formam substantiam inferre, non potest formam substantiam agere, nisi patet in hoc, quod per artem inducitur forma ignis in lignis, quæ forma substantiam sunt, quæ nullo modo non inducere potest, quia propria actio est passiva inuenire non potest, sed in his potest aliquid simile facere, sicut Alchimia facit aliquid simile aurum quantum ad accidentia exteriora, tamen non facit aurum aurum, quia forma substantiam aurum non per calorem ignis quæ vitæ, Alchimia, non per calorem Solis in his determinat, nisi per virtus metalli, et ideo tale aurum non habet operationem consequentem faciem, et similes in aliis, quæ ratione operatione sunt, hæc Dodor sanctus. Attendite mysteriosa verba istius Anglici ingenij. Ex quibus aliquas rationes adducam ad probandum Conclusionem, & ex ipsismet probantiam alias in contrarium, vt magis manifestetur veritas Conclusionis, & præfata verba patefiet. Prima ratio: ars vitæ naturalis agens producit substantiam: ergo virtute sua accedens producit aurum, vt in probatione vltima tercia Conclufionis dicitur, et accedens, cum fit habitus intellectus, ergo virtute sua substantiam non potest producere. Primum Antecedens probat Dodor sanctus nam per artem introducit formam ignis in lignis. Consequens autem est nota. Sed contra: videtur hæc ratio non probare aliquas substantias ab arte produci: et primo fallunt est totum, quod de hæc materia remanet dictum, scilicet quod ab arte nullo modo substantiam produci potest. Dico verum esse aurum nullo modo per hanc formam substantiam in subiecto reperatur primum adiuuans, autem applicat actus passiuus, quando accenditur, tunc autem actus passiuus cum applicata sunt, substantiam produciunt, et tunc non produciunt ab arte, sed à natura, ab arte autem ponitur conditio sine qua non. Sed contra: ergo licet forma ignis ex applicatione adiuorum ad passiuum, est ignis, et realiter forma ignis: ita similes aurum, vel aliud metallum fit productum, erit verè, et realiter aurum, et per consequens non prohibetur ex lege diuina vendi per artem. Ad quod respondendo opinor hæc Ecclésiæ prohibens esse tale venditionem: nam vti ipsemet Dodor sanctus s. art. 7. quæst. 17. art. 1. ad 1. si aurum verum per alchimiam fieret, non esset illicitum ipsum pro vero vendere,*

quia nihil prohibet vti aliquibus naturalibus causis ad producendum naturalem, & veros effectus, quod est aurum confirmat Dodor Augustinus, de Tânto de his, quæ ab arte Damonum sunt: præsupponit autem Dodor sanctus, quod si ab Alchimia inuenitur causa naturalis, quæ veros effectus valeret producere, tunc veni effectus resultaret ex applicatione harum causarum: atamen cum sit impossibile ab Alchimia inueniri esse inuenire, vt supra probauit, impossibile etiam erit verum aurum produci.

Secunda ratio desumitur ex verbis Dodorifandi sancti. Forma substantiam auti non fit per calorem ignis, quod virtus est Alchimiz: ergo ab arte produci non poterit. Antecedens probat: nam licet calor ignis, et gradus sine cuiusdem speciei, assurgat contra caloris ignis, quod virtus virtus celestis mineralis ad eodendum formam aut de potentia materis. Antecedens patet: nam hoc est solum apud naturam certum, et apud nos confusum: quæ aliquid simile aurum facit. Sed contra: lib. 1. de animæ text. 1. ait Aristot. quod accidentia magnam partem habent ad cognoscendum quicquid est: ergo cum in accidentibus faciant aliquid simile aurum, et accidentibus fit illa similitudo, & forme substantiales nobis latent, certè si accidentia auti nobis occurrerent, substantiam auti ibi erit nam si in aurum ab Alchimia factum, sint auti proprietates, si quidem constitit colore citrino, & producibiliter per multos alios, & difficili resolutione ab igne: verè affirmare potest esse verum aurum. Respondendo cum ipsomet sancto Dodore verbi præfati, quod verum est accidentia propria conferre ad cognoscendum substantiam, non autem accidentia communia, ideo dicit, quod Alchimia faciens aliquid simile aurum quantum ad accidentia exteriora, quæ sunt communia, non propria, ratione cuius ait, tale aurum non habet operationem consequentem faciem, et similes in aliis, quæ ratione operatione sunt, et est manifestum nam color citrinus reperitur in aliis multis rebus, & producibiliter etiam inuenitur in omnibus metallis, vt patet ex eorum definitione: esse autem irresolubile ab igne, et non conuenit, cum tandem in sua principia resoluitur: hæc magis retardat, quam reliqua metalla: proprietates autem, quæ Dodor sanctus vult, sunt operationes speciem consequentes, quæ in aurum vero reperiuntur, et sunt accidentia propria & interna, quæ ab Arnaldo de Villa non adducuntur in audito lib. de vino, & de vino extenduntur auti, vbi asserit mediis istis accidentibus aurum

rum verum corroborare, et, delificare superfluitates, prolongare vitam, illuminare spiritus, inuadificare sanguinem, & cum præfatur à commotione verum corruptibilium, & proferre vinam, conferre etiam epilepticos, & elephantiacos, & febres, & quando instrumentum aereo tumore aperimittitur, et tunc curantur, & cito maxime corroborantur: quæ virtutes continet ex industria celestis, vt supra explicauit, & hæc virtutes sunt, quæ Dodor sanctus vult fecunda fecunda, quæst. 17. art. 1. ad primum: aurum verum consistat, & in auro chimo minime reperitur: & hoc confirmat Arnaldus loco citato, vbi ait: ideo fallunt in hoc Alchimiz: non tamen virtutes prædictas in eo recipiunt, immò adterendum est, quod quando recipitur, quæ fit de aere Dei, & non de opere manuum hominum immò ipsud propter res acta, et extraneas à natura humana, quæ in ea subsistentia ingrediuntur, nec carni placibiliter vitæ quare non conuenit: sicut, immò demum multorum, hæc Arnaldus.

Ex quibus rationibus clarè patet ab Alchimia aurum fabricari non posse, licet dicat Petrus in lib. de Magia cap. 12. in explicatione propria nullam inuenire rationem philosophicam efficacem, vel necessariam, vel probabilem, quæ demonstrat rationem chemicam efficiendam aurum verum esse impossibile, cum præfatur rationes philosophicæ efficaces, nec rationes philosophicæ, cum probent Alchimiam fit delinere ab arte vanitate. Respondendo, eo quod ipsi multum insudant propter distatam cupiditatem, & dum plus laborant auti in conficiendo, tantè magis sua bona perdunt, et postea per vias, & plateas elemosinam faciunt, & vt affirmat quidam autor Nouellarum Michael Zerutans in quodam Nouella (quorundam canam) eos in hospitio tandem perire, & ergo multos viti.

Ad argumenta in principio articuli posita respondendo, & ad auctoritatem Antecessor eorum veram esse: nam intentio clinicoscibilibus ab arte inueniretur, vt cum ea non inueniantur, frustra laborant. Cæteri non propter horum defectum, desit intentio in Alchimia, et in isto sensu venit intelligenda Dodor sanctus in re preambulis citatis.

Ad secundam auctoritatem Dodoris sancti patet, quid sit respondendum ex vltima Conclufione.

Ad tertium argumentum, & quatuor respondendo cum secunda Conclufione. Ad primum

nam autem confirmationem negatur naturam tranfire de extremo ad extremum, nisi per medium: nam vt iam ante fuit dictum, et elementa quæ est ignis, siue eo quod nisi generetur aër, qui mediæ est inter aquam & ignem. Cæterum axonia intelligendum est de moxi locis, & præterquam quod exhalationes, ex quibus sunt imperfectiones meteorologicae, et tunc autem earum generationem, motum intrantur, vt patet in veltis generis supra terram, quæ cum ex prædictis exhalationibus sunt ipsæ exhalationes, nam crassa fuit, vt dignis prætercedunt.

Ad secundam confirmationem dico argumentum vitium non adhaerere aëri, quia elementa quæ est ignis, siue eo quod fit hoc effectus verum, nam magis imperfecibile est, quia ferro adhaeret: & quando ferum aliquando conuertit magnetem in fit, hoc pronunt ex simbolizatione, quæ cum illo habet: ita similiter argenti vitium hanc simbolizationem habebit. Quod si aliquando id in se conuertit, illa conuersio non ab arte, sed à natura fit, vt iam probatum est.

Ad experientias dico maiores esse, quæ non habentur, cum nunquam ab arte vitium fit aurum verum: licet productum, sed perit à nemine vitium fit in vltimo medico, nec in vltimo mathematico licet bene dicitur. Perare dicit loco supra citato, quod Alchimia poterit verum aurum fabricare: rationem facit in istis quibus tantum auti, vt dicitur fit vitium distitibus, vt nullas eorum egentis: sed peritus bonus omnibus desitit fuit, vt eos videtur semper egentes, & notendos. Certe hæc experientia tradita ab illo auctore nulla est, cum non tollat verum efficiens auti: quod fit non faciat tantam copiam auti, quæ vti vti, vt dicitur fit, hoc pronunt (postularet) ex defectu multorum reum magis preti, ex quibus paucam, immò paucissimam quantum tatem conficitur, & sic magis deperit, quam accipitur: noua autem efficiens desitit denegat: verè autem efficiens tantum tantum est conficere vni in auti granum, quantum centum millia libras. Melior est experientia à me tradita, scilicet à nemine vitium fuerit aurum chimo, quod quid dicit de Rege Angliæ, qui conuertit Raymondus Lullius maximam quantum tatem pro modo sanæ Ierusalem vincenda, quod fit hoc est verum (quod non aduertit) dico ipsum aurum non habere virtutes medicinales, quæ Arnaldus adducit.

Ad primam experientiam adducitur in articulo quinto

quinto arguente dico Doctorem Petrum de Mesa comprehensum fuisse in carcere Hypseleni, quia aurum chemicum non verum fecit, cum fecit, & id pro vero vendebat, & tandem fuit ad hospitium propter artem Astrologicam, cum propter artem chemicam, vt ait Michael Cervantes loco citato. Ad secundam experientiam responder Gabriel Fallopius tractate metallis, & subtilibus cap. 11. in fine, vbi ait predictum Phar-

maeopolam illuisse senatorem, ratione eius fuit punitus.

Ad alias experientias, si verae sunt, dico id non provenire ab arte, sed à natura, non aliter ac quando actus applicatur passivus, & vnus impeditur ab alio in sua operatione, refertur vnus tertium, vt patet de elementis, quando inter se applicantur, & vnus intendit aliud vincere, quia ab alio impeditur, producitur mixtum.

LIBER

LIBER QVARTVS METEORORVM,

PROLEGOMENON ISTIVS LIBRI.

HIS quo communis fuit ad hanc materiam pertractandam est praefens liber, nam cum ferè omnes qui de hac doctrina agunt, non attingant ad quartum, sed Medicis relinquunt vt in Proœmio primi libri distindeo assumpti laborem istum vt illud quod sciri debet à Medico pertractetur cum maximam affinitatem habeat cum aliquibus libris Galeni, Hippocratis & Auicennae, & praecipue cum libris Methodi & cum aliquibus Aphorismis, & cum sen. 1. primi, 4. 1. & prima quarti, in quibus locis agunt praedicti auctores de cruditate, coctione, & harum speciebus, scilicet de digestionibus & indigestione, de vitione, de exhalabili, de inflammabili, & coagulabili, atque etiam de cognitione medicamentorum calidorum, frigidorum, siccorum, & humidorum, & de eorum vtilitate ad causas morborum extirpandas. Quae omnia in isto libro mirè pertractat Arist. quare valde vtilis est, vt ait Doctor sanctus in praefenti ad medicinam: Si quidem omnia praedicta cognoscere non possunt qui de isto libro ignari fuerint, ratione cuius aliqui voluerunt eum pertractare modo medicinali. Ceterum falluntur nam vt ait Auicenna sen. 1. primi, cap. 1. Medicina pertractatur à Medicis ad ageritudines à corpore humano expellendas & sanitatem recuperandam. Ad omnia que in praefenti tractantur solum considerantur ad speculationem veritatis vt rerum naturas & causas inuenimus, quae iuvenit & cognita applicentur medicinæ, siquidem commune applicatur ad speciale; ideo dixit Aristoteles lib. de sensu & sensato, in principio vbi definit Physicus incipit Medicus, vnde non est audiendus Peregrinus lib. 1. de Philosophia naturali cap. 4. quando dicit partem medicinæ speculationem non subalternari Philosophiæ, quia tota profus physica est, videte quae de hoc scripsi in notitia intuitiuæ omnium scientiarum & artium tam liberalium quam mechanicarum; nam verè subalternatur cum conclusionibus Philosophiæ principia sint medicinæ; quia ratione Auer. lib. 1. colligit cap. de complexionibus membrorum consimilium; atque Medicus debet credere naturali, & quia Arist. in 1. de generatione, agit de qualitatibus elementorum, & de eorum generatione, & in praefenti ressumat aliqua de illis, scilicet quod sunt quatuor elementa suis qualitatibus constantia, & quomodo sint praedictae qualitates actiuae & passivae, ideo aliqui voluerunt vt Valecius in proœmio istius quarti, istum librum non esse quartum Meteororum, sed tertium de generatione & corruptione; at in rei veritate in quarto loco Meteororum reponendus est;

Fernandez in lib. Meteororum.

AAA 2 nam

nam vt in Proemialibus dixi, Aristoteles mirè secutum fuisse ordinem naturæ in ordine horum librorum; & quia in lib. de generatione egi absolute de generatione, & in secundo de generatione corporum simplicium, si post istum secundum librum posuisset præsentem perturbatus remaneret ordo naturæ & doctrinæ; nam cum egerit ab imperfectioribus ad perfectiora sicut ante tres libros antecedentes fuisse posuit iste cum in illo de mixtis perfectis tractet, ad que antecedunt mixta imperfecta de quibus agit, in tribus antecedentibus sequitur quod prius egressus de perfectis & postea de imperfectis. Præterea si iste liber esset tertius de generatione, suis libri tertij Meteororum etiam concedi debbat secundus liber de generatione, cum in illo egi de metallis quæ sunt mixta magis perfecta quam grando, nix, pruina, nebula, &c. vnde per hoc patet ab obediendum, quam quis poterit facere, videlicet si in præfati agit Aristoteles de mixtis perfectis, quomodo in prolegomenon §. proem. dictum huius, obiectum huius scientiæ esse corpus simplex ad formam mixti imperfecti, prope egi in via ad talentem mixturem; nam, in fine tertij egi de metallis, & lapidibus quorum causa est vapor & exhalatio, quæ mixta & perfectiora sunt quam illa quæ in primis duobus & in maiori parte tertij tractantur, in isto autem quarto agit de mixtis, magis perfectis quam antecedentia, quia iam iam accedit ad perfectissimam, quæ in libris sequentibus tractat; per quod etiam patet præsentem librum non antecedere libros tres antecedentes, sed esse quartum huius partis scientiæ naturalis; nam cum Aristoteles eum ponat ante libros de plantis, & animalibus, in quibus agit de mixtis in specie, vult rationi consonum, vt in isto agit de mixtis in communi, sequendo ordinem in proemio dicto. Et cum etiam agit in isto de affectionibus consequentibus, omne corpus mixtum, quatenus eiusmodi est, necesse est vt prius ponatur Quartio quæ sequitur, vt totum hoc quod in isto tractatur, perficere intelligatur.

QVÆSTIO I.

In duos articulos diuisa.

ARTICVLVS I.

Vtrum in mixtis reperiuntur partes elementis correspondentes

T videtur primò quod non quilibet pars mixti, licet minima, est mixta; ergo non potest consistere quatuor partibus elementis correspondencibus. Antecedens patet: nam quilibet pars mixti, licet minima est attingens ex quatuor qualitativè ergo est mixta. Consequens patet: nam si consistat quilibet pars, licet minima, diversis partibus, mixta non esset, sed illa pars, quæ elemento igneo correspondet, esset calida, & sicca, & pars, quæ elemento aëreo cor-

respondet, esset frigida & humida, & sic de reliquis. Confirmatur: pars, quæ correspondet elemento igneo, præter caliditatem, debet consistere tenuitate & raritate; & illa, quæ terreo correspondet, præter frigiditatem, debet consistere crassitie & densitate; ergo sub vna & æquiva parte quantitatè reperiuntur partes tenues, & raræ, & partes dense, & crassæ; ergo cum pars crassa, densa, & tenuis simul non sit in intesculo ignea, mixta non est, cum minima pars terrea & tenuitate, & densitate, sed solum de raritate & tenuitate, & altera de crassitie & densitate.

Secundo arguitur: prædictæ partes sunt quantitativè, sed quantitas elementorum non manet in materia prima, cum fiat resolutio vique ad ipsam: ergo, solum quantitas necessaria ad conservandam formam mixti est, quæ consequitur ad ipsius formæ introductionem, & per consequens potius debent esse partes correspondentes isti quantitatè, quam quantitas elementorum.

Tertio arguitur, & corroboratur secundum argumentum: partes illæ non possunt esse accidentales: ergo nullo modo dantur. Antecedens probatur: nam si accidentales essent,

essent, migraret accidens de subiecto in subiectum, cum prædictæ partes prius reperiuntur in elementis, postea autem reperiuntur in mixtis: si dicat prædictæ partes corrupti in mixture, & alias effluat elementis præterquam de nouo generari. Contra: nam præterquam quod ad nullum esset necessitate, & præcipue in mixtis homogeneis generari de nouo non possunt, cum pars materiæ (vt ita loquar) quæ disponitur, & prædicta pars correspondens est disposita ab elementis secundum mixtum ad hunc ergo disposita est ad formam mixti homogenei recipiendam: valet, si dicat, quod materia ignis disponitur per se dispositione, ad disponitur materia aquæ, quæ tunc licet iam vna motu ad hunc, est illius dispositio, licet vna forma homogeneis interducat. Contra: nam materia omnium elementorum commixta vna & eisdem materiæ numero consistens in loco dimensionabiliter non existens, nec occupat: ergo non disponitur diversimode vna, & ad disponitur alia.

4. Quarto arguitur: partes correspondentes partibus elementorum non sunt formales, alia forma eorum in mixto remanent: nec materiales, cum materia ablata quantitate indiuisibilis sit, vt ait Arist. lib. 1. Physicæ 64 & Doctus sanctus opus. 33. cap. 4. etiam si partes reperiuntur in mixto elementis correspondentes. Sed dicitur, partes, vt ait Albert. lib. de subtilitat. Orbis, in materia sunt dimensionales interminatæ, quæ per aduentum formæ terminantur, & sic in mixto elementorum, quæ in productione mixti sunt vna, sunt prædictæ dimensiones, & per aduentum formæ mixti terminantur: quare media terminatio hæc pars correspondet parti ignis, & ista parti aëris, & illa parti aquæ, & altera parti terree. Contra quem arguit Doctus opus. & cap. citato, vbi probat tales dimensiones non esse: nam vel sunt eductæ de potentia materiæ, vel non, si sunt ergo in illa non erant in potentia, & per consequens exoptata erat materia prædictis dimensionibus: si verò non educantur de potentia materiæ, erant quatuor principia entis naturalis, tria in factu esse, materia scilicet, etis, densitas, & formæ: quidem dimensionis consentit desinitio principij, cum nec ex alijs nec ex alteris habent, sed omnia sunt ex illis.

Quinto arguitur: vel partes elementis correspondentes sunt ad mixtum constituentes, vel sunt ad ea realiter separata à mixto: si dicatur primum, non reperiuntur realiter elementis correspondentes, cum ta-

les non dentur nisi per intellectum, & vt sic considerantur. Secundo cum his proprijs rationibus, & secundum hoc non distinguuntur a mixto, siquidem dicere partes est dicere separationem ipsorum, quod patet ex D. Paulo 1. ad Corinth. 11. vbi ait: *membra corporis eorum sunt membra, eorum iunctam corpus sunt*: & Doctus sanctus opus. & cap. iam citato ait: *partes linee non sunt aliqua duo alia, sed eorum*. Si dicatur secundum, questio non tenet locum, contra: nec partes non sunt partes, siquidem vnaquæque potius est quoddam totum, quam pars.

Sexto arguitur: si darentur partes sub ex-
6. quilibet quantitatè elementis eorum correspondentibus, sequerentur abhones facultatum naturalium confusio & perturbatio: Consequens est falsum, cum contrarium videamus: ergo sub exquilita quantitatè partes correspondentes elementis non dantur. Sequela probatur: facultates naturales operantur hoc modo: nam facultas operatur eorum suam operationem medio calore & humiditate: retentur medio calore, & siccitate: expulsiuæ medio calore & humiditate: & attrahit medio calore & siccitate: ergo si sub exquilita quantitatè reperiuntur partes correspondentes elementis, necesse est actiones harum facultatum confundi, siquidem sub vna exquilita parte reperiuntur prædictæ correspondentes. Confirmatur: siquidem operatio huius fortis operatur latius operationum respiciuntur, quod etiam est falsum, vt experientia docet: ergo sub vna exquilita parte quantitatè minime poterunt dari partes diversis elementis correspondentes. Antecedens probatur: nam illi dantur, vbi gratia, cubo per exquilitam siccitatem, necesse est etiam latè expulsiuam, & si leditur detentio per excessum humiditatis, necesse est etiam latè attrahentem, siquidem sub vna, & æquiva parte quantitatè reperiuntur diuersæ partes diuersis elementis correspondentes.

Vltimo arguitur: quantitas est de intrinseca ratione partium: ergo si reperiuntur in mixtis diuersæ partes elementis correspondentes, diuersæ quantitates debent esse reperiendæ, quod si Consequens non est vera, non erit verè affirmare partes correspondentes elementis dari in mixtis, & est vtriusque argumetorum: vel hæc diuersitas partium eisdem elementis, vel diuersitas est eiusdem, necesse est intelligere diuersitatem, & sic plura indiuisia reperiuntur in mixto: si fundi diversæ speciei & ergo diuersæ speciei in vno indiuisio reperiuntur, & vna & eadem forma informatæ, quod indiuisibile non est.

Pro explanatione istius articuli primò ad-

utendum est ex Diodoro fenestris reperi-
turo, cap. 7. quod sicuti edificatio terminatur
per sua esse, siquidem antequam
esse dicatur terminata, itaque in actu immu-
tationis consideratur: ita insensibilis dimen-
siones antequam dicantur in actu, termina-
re non erunt. sed potius interminatae, erant
autem terminatae, quando in actu deumtur,
id est, quando habent rationem mensurandi,
quod est eis proprium, quia in quacumque
res exercet suam operationem in quosdam
est in actu ex quo patet, quod quando ele-
menta per mixta generantur commutentur,
& succedat forma mixti in materia
eorum dans novam esse, quae est forma in
ordine ad quam dimensionibus ipsae frequen-
tiantur, tunc eadem dimensiones sunt per
effluentiam in mixto, acerrant in elementis,
eum idem modo format in materia ipsorum,
ad praedictam formam mixti, ordinem, inquam,
in diversis materiis elementorum diversus
est, & licet determinet materiam ad quam
mixti formam, determinat etiam ipsam ad
diversas dimensiones, ut erant informatae
diversis formis, non aliter ac determinat,
quando consumitur homo, & generat
eademque creaturae, quae autem erat in
hominis viuo: nam licet eodem dimensionum
determinet materiam, absolutam ad formam
causantis, nihilominus determinat parti-
culariter ad diversam particularis dimensionem,
perve erant prius in materia corruptae, &
hoc est materiam quantitate figurati, ut sit
indivisibilis principium quoddam agens na-
turalem eadem numero non potest producere,
fecus autem agens divinum, ratione
cuius est ergo idem numero individuum.

9. Secundo aduertendum est, quod in mix-
tionem quodlibet elementum intendit produ-
cere suam formam in materia reliquorum:
itaque ignis intendit producere ignem in
materia aquae, & haec in materia aeris,
aer in materia terrae, & sic affertur materiam,
& cum non reperitur visibilia ex parte causae
liber propter contrarias operationes discer-
sam qualitatium aegritum & patiensium,
ratione quarum fit adus & reactio, sequitur
pugna cadmica, quae producit terram, scilicet
mixtum, unde patet, materiam affec-
tas esse dispositionibus omnium elemen-
torum, & cum in nulla eorum misine produ-
catur forma visibilis elementis remaneat cum
ordine ad praedictam formam elementis, adeo
quando mixtum dissolvitur, ex sua propria,
ex quibus fit compositum dissoluitur, quae
quasi in materia aquae forma ignis introducitur,
& in materia ignis forma aquae, & sic
de duobus elementis, licet vel plurimum in
materia ignis producat ipsa ignis forma,

& in materia aquae forma aquae, quae adhuc
remaneat cum ordine ad praedictas forma-
s, quae ita forsitam producantur formae
aliquorum elementorum in materia alicuius
materia (ut ita loquar) hoc prouenit, quia in
mixtionem producat fuerunt in materiis horum,
dispositionibus illorum, unde patet, quod
omnes quatuor materiam, licet sine redu-
ctae ad quam numerum, partemque quod
dicuntur ordinem ad suas formas, quibus an-
te informabantur, dicunt etiam ordinem ad
alias, quibus dispositor fuerunt in mixtio-
nem, alias minima pars mixti non fuisset mix-
ta: utramque immediatè dicunt ordinem ad
formas coeogentis à quibus ante dicantur in-
formatae.

10. Vitro aduertendum est praedictas ma-
terias, licet pro mixtionem redictae essent
ad quam iustorum, nihilominus tamen haec
materia omnium quatuor elementorum ex-
tensibilis est, non realiter, cum hoc non sit
nisi media quantitate, sed aptitudinaliter in
secundum hoc producitur est in secundo
modo dicendi per se, ex quo patet man-
nerunt secundum hoc considerandum non esse
in loco dimensionali, sed in loco praesentia-
li, & determinati, & idem dicendum est
de partibus, vel portionibus de totis, vel
ipsis materiis: nam materia ignis, vel pars
illius, vel materia omnium elementorum,
quae igni correspondet, non est intra, neque
extra materiam, cuius mensura affertur
respondet aquae, nec materiam terrae est intra,
neque extra, bene autem possunt esse extra,
intra praesentialem, id est, quod illa, quae
igni correspondet, est extra, vel intra illam,
quae correspondet aquae: utramque affirmari
potest non implicare contradictionem om-
nes materias, portiones eorum esse similes in
vno & eodem loco praesentialem, siquidem
quatuor non efficit, nec dimensionatur, imò
de factis in mixti generatione materia ignis
affertur materiam ignis, & materia aquae
intra materiam ignis, & sic de aliis duobus
vnde per aduertendum quod mixti non
mutantur ab istis locis si quidem per eius
ablationem remanet praesentialem vis intra
illam, ex quo patet quod praedictae mat-
eriae, vel portiones se considerat per aduer-
tum quantitates mixti, ex eo quod si non
dicatur istis elementis, dicunt ordinem ad illa.

Conclusio.

11. Patet correspondentes elementis reperi-
untur in mixtis. Conclusio haec magis
consona est opinioni Diodorosi sancti
austini in corruptione fieri reformationem vi-
que ad materiam, nam si haec opinio non
efficit

est veta, materiam quatuor elementorum
remaneat cum suis quantitatibus, & sic
in mixtionem concedenda erit generatio di-
mensio, vel mixtionem esse negandam:
hanc Conclusionem tenet Hippocritus lib. 2.
dietae 2. 3. per haec verba: *omnes partes
omnis, quae ingrediuntur, partes habent, nisi
omnes enim pars non inheret à principio,
augeri non potest, nec multo, nec modico
alimento ingrediatur, cum non habent, quod au-
gescat, id verò quod omnes partes habent,
augescit, utrumque quod in loco haec dicit,
quod clarè conuincit tenet, cum hic patet,
cuiusque enim pars non inheret à principio,
id est, à principio mixtionis illud augeri non
poterit, nec multo, nec modico alimento
ingrediente, cum non habeat, quod augeri
faciat, id est, partes: contra verò, illud, quod
omnes partes habet, augetur vnum quodlibet
in suo loco, quod si dicitur, ad quod omnes partes
habet, id est, quod consistit omnibus partibus
omnibus elementis correspondentibus, au-
gescit in suo loco, id est, quod omnes partes
animalis in suo loco existentes nutrit, &
auget, ut ait Arist. lib. 1. de generatione, &
corruptione, text. 3. per haec verba: *videtur
itaque eas, quod augetur, quantumque partem
nutritum esse, quod vellet dicere, quantitates
partium eius quod augetur, in suo loco existen-
tem nutrit, & augeri, quod etiam confirmat
Diodorus dicitur, fenestrianus, distinctio
17 quaest. art. 1. vbi ait, quando per se
est terminus nutriti appetit, quid fit additio
ad totum, & quid ad quodlibet partem, &
totum augetur, & quodlibet partem, &
verbis autem Hippocriti dedit hanc ratio-
nem: nutritio minime poterit fieri, si alimen-
tum, licet homogeneum, partibus di-
uersis non conficit: ergo concedenda sunt.
Antecedens probatur, & cum ex definitione
nutritio, cum fit aggregatio partium
nutritum in corpore viuente ex alimento
extrinseco adnoto, & ergo in mixta nutri-
tione generatur partes materiae est parti-
bus alimentis, debet fieri cum ordine ad om-
nes dimensionum, ut fiat accretio, ratione
ne, quia nutritio non est effectus formae,
sed magis materiae: ergo necesse est alimen-
tum consistere diuersis materiis, vel parti-
bus cum dimensionibus ordinem ad diuersas,
partes dimensionum ad recipiendum formam
mixti, ac per consequens diuersis partibus.
Antecedens patet ex Diodoro libro 1.
parte quaest. 77 art. 6. in corpore, vbi probat
hoc Antecedens, hoc modo: *materia accipit
formam nutriti recedente forma nutritio:*
ergo materiae est nutritae magis, quam for-
mae, quae ratio consona est cum alia doctrina
Hippocriti lib. de natura humana, quae sic**

habet: *homo quod vita fruatur, semper haec
omnia conuenit, deinde procreatur est ex homi-
ne omnia haec postquam nutritio in homi-
nem omnia haec dicitur, ut hinc videtur sangui-
nem ex alimentis dicitur, partes habentibus
de genitum corpus partium nutriti.* Eadem
Conclusio deducitur ex Galeni fecit infans
locus. Primum locus est lib. 4. de vno partium,
cap. 1. & 3. & lib. 1. de facultatibus, cap. 16.
in quibus locus est sanguinem generari ex
chilo in iecore, sicuti vnum generatur ex
multo in dolio: inquit autem, quodam
habetur est magis homogeneum, quam
multum, epigrami nullum reperitur: at-
tamen ex ipso multo generatur quatuor
partes, ut ait Hippocritus Galenus, autem
vnum, forma, & 3. per haec verba, quae infer-
bitur reholuatur: ita firmetur, inquit, ex
chilo generatur quatuor substantias, fatig-
gus, inquam, respondens vno, & flatus habet
respondens spiritui, & melancholia, quae
respondet aere, & ex inquam, sanguine,
etiam elaboratur generatur aliae quatuor
substantias. Prima est cambium, secunda
excrementum terrenum, ex quo fiunt vires,
cornea, & capilli, & excrementum alium,
ex quo generatur focios, & ipsam quod
sensibiliter reholuatur, & etiam in bona do-
ctrina Medicorum pinna conuenit in san-
guinem tempore indigentia, adeo Galenus
lib. 2. de ratione vni. 3. & lib. 2. de vno
de facultatibus, inquit, quod in sanguinem
dissimulatur eodem, & cum in opinio
conuulsi nutritio: partes postea corpus
quatuor humoribus, necesse est etiam ipsam
puitam conuenit in sanguinem vnum,
& melancholiam, ex quibus simul cum
puita, quae intra remanet, conuenit par-
tes haec eadem reperitur in recem natura,
mixtum magis homogeneum, quam pi-
uita ergo autem liberet affirmatum nullum
efficit autem est quocumque alimen-
to, licet hoc fecerit generatur chilo, flux,
quae per fecerit expellitur, flatus, qui per
notus transmittitur, & denique substantia
in hunc autem etiam apparent tres substantias,
caecofa, aquosa, & butyrosa, & si ex hac
solum nutritur animalis, etiam reholuatur
quatuor substantias, vel experientia partem
in homo folium butyrum edat, & experientiam
& denique in femine, ut aiunt, licet non
verè, reperitur pars tenuis, in qua reholuit
principium actuum, & reperitur pars cras-
sa, in qua reholuit principium passiuum, praeter
haec veritas probatur ex reductione
medicamentum in actu à nostro calore: nam,
ut ait Galenus lib. 1. simpli. medic. facult. cap.

possint ferriim existere, sed in tali gradu, & non in alio termino operatur forma medius sine potentia: ergo tali termino quantitas operantis exerceri debet in mixto: tunc fit prædixio operationis facultatum naturalium operatur durior temperamento mixti: ergo diversis partibus quantitas diversis elementis correspondens, ex quibus temperamentum coarctaturum refertur.

28. Tertia ratio: quantitas rotas refertur ex quantitate partium, vt Arist. ait primo Phys. textu 4. sed quantitas rotas est terminata ab eadem infinitum est tempus quantitas partium terminata est: nam facultates in quacunque parte existens determinata variatur dici, partes enim determinata debet esse, quod æquum prædixio partes determinate quantitate correspondens elementis, partes enim materie primæ eorum confluent dimensionibus intermixtis, medius quibus dicunt ordinem ad dimensiones, que per ætatem durior terminantur: ergo materia aque dicit ordinem ad partes aque, & materia ignis ad partes ignis alius quando mixtum refolatur, non refolatur in sua principia.

29. Quarta ratio: modus est in ipsa conuersio substantiam eius, vt ait Dōctor sanctus 4. fontentium, distinctione 16. art. 1. quæst. 2. ad 4. sed hoc, quod consequitur ex prædictis partibus, est modus substantiæ: ergo cum substantia operatur, secundum quod est modificata, medio isto modo operatur simul cum temperamento primarum qualitarum. Minor probatur nam diuersa partium modus finitiss, quod substantia est modificata. Consequenter dicitur: diuersa partium positio conuertit ad diuersos modos operandi ergo medio modo operatur. Antecedens probatur: nam motus clausi operatur diuerso modo, ac operatur aperta.

30. Ad argumenta in principio posita respondet: ad primum dicitur, concedendo temperamentum illud præuocare ab ordine, quem materia dicit ad dimensiones terminatur. Ceterum, ordo ille non est temperamentum, sed diuersa partium positio, que consequitur ad regulatum ordinem.

31. Ad secundum respondet, quod ferri quantitas eius vna condico ad agendum, sic diuersa partium positio est etiam condico ad agendum hoc, vel illi modo, vt dictum fuit in vna probatione Conclusionis.

32. Ad tertium patet, quod fit dicendum ex notabili Ad vltimum respondet, concedendo temperamentum quantitatum referre ex remissione interueniam qualita-

tum ad inuicem ceterum temperamentum substantiarum refertur ex diuersis partibus materialium, que licet operatur non sunt, ætatem ex diuerso modo estendi consequitur operatio. Vocatur autem temperamentum propter similitudinem, quam habet in suo esse. & productum cum temperamento primarum operatione istam quibus fit ex diuersa operatione qualitarum, ita illud ex diuersa situatione partium.

QVÆSTIO II.

De qualitatibus primis elementorum, prout agunt circa mixtionem corporum, qua misceantur in quinque articulis diuisis.

MATERIA, que misceantur, per operationes, & passiones primarum qualitarum misceantur simul & in 1. fit mixtum tam compositum prædixio qualitates operantur, & vt sunt instrumenta forme mixti, & vt sunt instrumenta elementorum, vel eandem principia: nam ex victoria actualium sequitur generatio, non propterea multum habet totum in hoc rotum, &c. Nam de hac iam in vbius de generatione c. Arist. sed propterea est mobilis, qualis est calid generatio & cetera conuertitur ex victoria passiuorum sequitur autem, que est via ad corruptionem simplicis generatio in oppositum, que patet de eo, ad quam omnia, licet sit immota, accipiuntur, veluti articulis et minatur, & desinen horum estiam natura naturaliter sinefuit, secundum autem veteratund, modo violentur non concupantur, vel comburantur ita dicendum est de omnibus elementis præter ignem, liquidum omnia pertinetur prater ignem.

ARTICVLVS I.

Virum prima qualitates sint forme substantiales elementorum?

ET videtur primo, quod sic ex Arist. lib. 3. 2. de generatione textu 7. & 16. vbi prius qualitates formas elementorum, & eorum

eorum principia vocat idem tenet Galenus lib. 1. de elementis, cap. 1. vbi ait: *homines generantur ex citis & potibus, qui sursum ex aere, igne, aqua, & terra sunt generi: hoc rursus non ex aliis corporibus, sed ex materia: & qualitates conflant. Et paulo infra hoc affirmat, cum dicit per propria quidem. Et proxima corpori elementa vocat Hippocrates, quatuor habentes esse: caliditas autem humiditas, ficiditas, caliditas & frigiditas, ad qualitates cum, non omnes elementa, per quos etiam facta sunt elementa: non summa aduersitate materia caliditate, nam istam corpus est elementum: & cetera ratione frigiditate, humiditate, & frigiditate. Idem tenet lib. 1. de natura humana, textu 24. vbi dicit, *summa caliditate cum materia ignem facere* que verba videtur demonstrare ex Arist. 2. de generatione, textu 6. vbi dicitur: *ex materia prima, & contrarietatis conflant*, ex quibus verbis clare apparet Galenum asserere nullas formas reperi in materia elementorum, nisi primas qualitates.*

34. Secundum probatur ratione: natura, que est principium motus & quietis, dicitur de materia & forma, de illa, vt principium passiuum, de illa autem, vt adiuuans elementa mouentur adhuc ad locum, quantitatem, & alterationem ab ipsismet accidentibus: ergo cum materia de illis dicitur, in quantum sunt principia motus, & de illis est dicit dicitur, in quantum sunt forme eorum. Minor, in qua est difficultas, probatur summa leuatur sequitur formam caliditatem, & sic ignis est in K. Metaph. text. 8. & forma loci autem motum recipere formas substantiales, deinde autem accidentis accidens dicitur Arist. lib. 1. Physicorum, textu 36. & ratio est, quia materia prima appetit esse in actu artem non potest esse in actu nisi per formam substantialem, ad quam dicitur postquam: nam cum potentia specificetur per actus, & potentia eius sit substantialis, ea similitur actus eius substantialis debet esse, vt ait Dōctor sanctus prima parte, questione 77. art. primo ad secundum, & non est mirum, quod hoc dicitur explicetur per materialem, vel substantialem nam cum materia prima est in sua potentia substantialis, in forma substantialis debet esse in principio actus illius, & est etiam materia, qua cum substantia sit per accidentis adus prius forma substantialis debet esse.

35. Tertio arguitur: differentia specifica finitur à forma: sed elementa differentur specie per qualitates: ergo sunt eorum forme. Minor patet ex Arist. 1. de generatione, textu 14. vbi vocat qualitates elementorum totum differentes specificas.

36. Quarto arguitur, vnaqueque res constituitur in suo esse per suam substantiam: sed elementa constituntur in suo esse per suas qualitates ergo sunt forme substantiales eorum. Minor patet ex Arist. lib. citato textu 7. & 14. in quibus locis ait, quod qualitates elementorum constituntur ea in suo esse quod accidens non potest constituitur aliquid in esse specifico substantialis: ergo prædixio

qualitates sunt substantiales eorum. Quomodo arguitur hoc propositio, ignis est calidus & ficus, est in materia naturalis ergo prædixio qualitates sunt forme ignis, & idem est dicendum de reliquis elementis. Antecedens probatur: caliditas & ficiditas sunt de essentia ignis: ergo est in materia naturalis. Antecedens patet à sufficienti partium enumeratione: si quidem non est in materia contingenti, cum nullo modo contingit ipsam esse calidum, aliat aliquando potest esse frigidus, quod nunquam visum fuit: nec in materia remota, quia ignis nunquam est lapsus.

38. Vltimo arguitur: destructis qualitatibus elementorum a calore, destruitur elementa ergo sunt forme eorum. Antecedens patet ex D. Petro; & secundum, vbi ait, quod in fine Mensi elementum calore soluitur. Consequenter probatur non potest dici, quod destruitur secundum qualitates, & remaneant secundum formas, quia potentia essentia sequitur per se qualitates, si alia substantia remaneat præter qualitates, ut ipsi inuere debent passionem, per consequens destrui non possunt passiones essentia remaneant.

39. Pro explicatione illius art. aduertendum est hoc dicendum versari inter formas substantiales & accidentales: nam substantium illarum est ens in potentia, substantium autem harum est ens in actu, quam veritatem aduertit Arist. lib. 1. de generatione, & corruptione, textu 14. & 7. Metaph. text. 8. in quibus locis arguitur recipere formas substantiales, deinde autem accidentis accidens dicitur Arist. lib. 1. Physicorum, textu 36. & ratio est, quia materia prima appetit esse in actu artem non potest esse in actu nisi per formam substantialem, ad quam dicitur postquam: nam cum potentia specificetur per actus, & potentia eius sit substantialis, ea similitur actus eius substantialis debet esse, vt ait Dōctor sanctus prima parte, questione 77. art. primo ad secundum, & non est mirum, quod hoc dicitur explicetur per materialem, vel substantialem nam cum materia prima est in sua potentia substantialis, in forma substantialis debet esse in principio actus illius, & est etiam materia, qua cum substantia sit per accidentis adus prius forma substantialis debet esse.

Conclusio.

PRÆTER qualitates primas reperiuntur in 40. elementis forme substantiales, & illis dicitur hoc Conclusio est Arist. lib. 6. Metaph. text. 7. vbi ait: *quæ verè maxime substantiam*

significare videtur aqua, ignis, & terra, & quibus corpora composita continentur, vobis videtur quidem, & frigiditates, & humiditates, passiones sunt non substantiae: et sicut Doctores facti in philosophia, lectione 1 & 2 de generatione, lectione prima in fine, ubi ait: cum ergo hominibus qualitates consequuntur formas substantiales elementorum, sicut effectus causam sequitur: dicendum, quod si fiat substantia ipsorum qualitates, quod etiam est in materia, non formas substantiales.

41. In probando aliquas rationes. Primum inquirere est solum qualitas vera forma substantialis: ergo si qualitates primae effectus formae substantiales, vnde quilibet elementum consistit duplex substantialis forma. Secundo: forma substantialis non est immediata principum operationis: ad primas qualitates immediate operatur, ergo non sunt substantiales: i. causalis substantia non habet contrarium, vnde patet ex eius praedicamento: sed primas qualitates sunt contrariae ergo formae substantiales non sunt. Quarta: primas qualitates sunt rationes, vnde non possunt esse formae substantiales. Antecedens non indiget probatione, praeterea quod est Aristoteles primo. Consequenter probatur: nam substantia sensibilibus non est tactus, ut ait Aristoteles, text. 61 & 66. & Doctores sanctus primo de generatione, lect. 3. Quinto: tactus, quod est de essentia alioquin tactu, manente eadem re, nunquam est deficit, sed si primas qualitates sunt substantiales, forma elementorum, semper substantiae essentiae at hoc est falsum, cum in mixtis fit accidentalitas ergo in elementis accidentia debent esse, nam cum ait Aristoteles primo in Physicis, textu 27 & 36 quod visus est substantialis alteri accidens esse non potest. Sexta: substantium accidentium est ens in actu ergo primas qualitates elementorum substantium in materia informata forma substantialis, cum ex illa fiat ens in actu, ac per consequens primas qualitates elementorum formarum eorum non sunt, cum praesupponatur adhuc substantia: hoc septima: essentia materiae ad esse in actu est substantialis, cum fit eadem res cum ipsa materia ergo adus, ad eadem esse praedicta potentia, substantialis debet esse: ergo quilibet quae materia elementorum essentiae ergo quilibet primas, ac non est informata ratione substantialis. Octava: substantia consistit in diversum praedicatum eorum: i. qualitate: et ex qualitate substantia non potest esse. Nonnulla qualitates, quae continentur & videntur, et sic motus, ut ait Aristoteles in Physicis primo, & non ad substantiam: sed primas qualitates, quae continentur per motum: ergo non possunt esse substantiae. Nona: ens naturalis: in facto

esse determinatur per aliquod principium intrinsecum, & essentialiter non potest esse materia, cum hoc communicabilis sit rebus omnibus essentialiter differentibus, ablati signatione essentialiter loquitur: ergo debet esse forma substantialis nam accidentaliter esse non potest, cum non sit de intrinseca ratione rei naturalis, vnde patet in articulo loquente.

Ad 3^{am} argumta in principio respondet, & ad primam dictam Aristoteles vocare qualitates primas elementorum accipimus, non sunt elementa, motus, & non sunt primas qualitates: sed forma elementa constituentes: quia sine illis elementa motorum non possunt esse: nam vi est nobis cognoscitur, cum per eas elementa operentur, ut vnde formas accidentales, quae immediate operantur, & non est minus Aristoteles primas qualitates formas elementorum vocat, cum etiam eas vocat materias elementorum, vnde patet in 2 de generatione, textu nam quem modo dixi ab istis qualitatibus materia vnde disponit ad recipiendam formam alterius: idco materiae elementorum appellat primas eorum qualitates, nomen autem quae est materiae motorum ut scriptum inueni lib. 2 de part. animal cap. 4. & hoc dixit, quia omnia elementa habent materiam qualem respectu mixti vocant eorum nomen in actu elementa, quatenus eorum substantiae explicatur: per hoc accidentia, vnde multoties visum est loco generis, vnde differentie nobis nota: in aliquibus de quibusdam potest aliquando accidens per se determinari in cognitionem vnde generis, vnde dicitur, ut vnde supra lib. 3. remanet dicitur in explicatione de generatione ad vltimam.

- Ad primum locum Galeni dico ipsum solum asserere materias, & qualitates elementorum, & non formas substantiales eorum, quae late iam inferri narrantur: sunt, vnde apparere magis ad materiam accedere, ex eo, quod ex illis feminatur, & in illis resoluitur: tanquam in forma materiae. Ad secundum locum, quem adducit Hippodamus, istos locos sunt: cum iam per definitiones Philosophi, & videntur nam verum esse adueniat caliditate summa alibi cooperitur: tunc ipsum corpus fieri elementum, si quidem forma illi in mari conferari non potest cum in rebus constituitur, quoniam non inducitur forma substantialis, ad quam materia caliditas diffunditur: materiam: idco qualitates elementorum vocat elementa, cum per illas elementa fieri in quo facta intelligendos est Aristoteles 2 de generat. textu 6. nam materia prima disposita cum summa caliditate recipit formam substantialem in generis

is: & cum summa frigiditate disposita recipitur forma aquae, ita dicendum est de reliquis elementis.

- Ad secundum respondeo elementa moveri ad sua loca naturalia a forma substantiali, ut quo, ut agens magis principale ad grauitate & leuitate atque, ut quo, ut agens minus principale a generate aeternae, ut quo, ut agens principale: nam cum elementa, quando generantur, adhuc non acquirunt formam perfectionem, siquidem eis definitio esse fit in suis locis, idco generantur, quod debet esse formam substantialem, & dedit quoque leuitatem, & grauitatem, vnde modis est tendente ad sui conseruationem: doctrina est Aristoteles 3° Physicorum, textu 31: ubi arguitur, quod ea se ipsi mouentur ab aliquo mouente, & quatenus se ipsi vnde leuia & grauiata, attendit a generate esse leuia & grauiata: idem tenet Auer. 8. 3° Physicorum super haec verba, ubi ait: elementum non mouet per se generantem, ita se autem non mouet: & est expressa sententia Doctores sancti ibidem, & prima parte, quaest. 18. art. 2. & lib. 1. contra gentes cap. 27. quomodo mouet, & quomodo est texta fit aqua, vnde texta acre ignis, vnde comata, occupat motum, vnde motum locum iam supra remanet dictum.

- Ad tertium respondeo, quod quae differentiae vltima: nobis non cognoscitur, ut ait Aristoteles 7° Metaph. textu 28. & qualitates cognoscuntur, per quas determinari in cognitionem substantiarum, idco plerum Aristoteles vocat differentias specificas.

- Ad quartum respondeo, quod vnaquaeque res constituitur in suo esse in aduatum per materiam qualitate signatam, a forma autem constituitur in suo esse specifico, quatenus qualitates differentie constitutivae elementis in suo esse specificis non sunt.

- Ad quintum respondeo, negando hanc propositionem: *ignis est calidus & siccus, & aqua est frigida & humida*, esse in materia naturali, quae praedictorum nullo modo debet de essentia substantiae: affirmo autem esse in materia constituitur, cum aqua calefacit, & ignis aliquantulum infrigidat possit, ut lib. 1 dicit in fine.
- Ad vltimum respondeo: Doctores sanctus quaest. 5. de potentia, articulo 7. quod elementa in fine Mundi remaneant, & distorbi non poterunt: a calore, bene autem patere, ratione cuius remanent purissima, & sine permixtione alterius qualitates: vnde cum permixtione elementa, licenti habere sine permixtura totum cum suis aliabus qualitatibus, & est confusum ratione: nam illi modis elementa non sunt pura, sed elementata sunt propter necessitatem vniuersitatis, & quia in

fine Mundi omnia vniuersa non erunt, idco neque elementa elementata etiam non erunt: non cum sint facta secundum suas formas elementales ad perfectionem bonitatem manifestatam, tunc eis in diuersum coartate debent qualitates: vnde respondeo, quod licet elementa, sicut omnia alia, deficient, contrariis suis dispositionibus, quibus formae conseruantur, non tamen in fine Mundi elementa deficient, ut ait 12. Aristoteles super illa verba Apollonii ad Romanos 8. *vanitati enim creaturae subiecta est, non volens*. 8cc.

Occasionem vltimum verborum vltimae probationis Conclusionis ponitur articulus sequens.

ARTICVLVS II.

Vtrum prima qualitates inant elementis ab extrinseco?

Occasionem difficultatis dedit Aristoteles 1° Physicorum, cap. 2. ubi ait elementa occupant hanc qualitates de caelo.

Et vultur primo, quod non fit verum: illud quod est naturale alicui rei provenit ab intrinseco: sed qualitates elementorum eis sunt naturales: ergo ab intrinseco emanare debent. Minor est vera, cum vnaquaeque forma conseruetur in materia eidem dispositionibus, quibus introducta in ipsa materia eidem disposita. Minor etiam est manifestata: nam sunt passiones elementorum, eis naturales & debet esse, & ab intrinseco provenire.

Secundo arguitur: ignis est summus calidus, & aqua fumus frigidus: sed non tepidior in totum materia alio: ignis magis calidus, & magis frigidus, quod vnde ex parte eorum in igne fumum elementum, & in aqua fumum frigiditatem: ergo ab extrinseco provenire non possunt.

Tertio arguitur: oculum non influit in hanc inferiorem solum motum, & haurit, ad quatuordecim sequitur calor, quia motus, & hunc: i. orem causant modo explicatum in primo libro debet ignis de se habere calorem in materia: ergo in eis non productur calor, alia esset in potentia ad intentionem calorem.

Quarto arguitur: ad motum & lumen aetheris fumum occupat per humiditas aere, nec frigiditas aere, nec siccitas terrae ergo aether habet qualitates prominenti omnino possunt. Antecedens est per se manifestum, siquidem ad motum non conseruatur humiditas, nec frigiditas: nam fit caliditas temperat,

Præterea non potest esse vera explicatio ipsiusdem Zabarelli de aquæ & terræ generatione, siquidem ex modo cœli non producantur qualitates his inferioribus, ut aqua & terra generentur, cum ad notum & lumen solum caliditas, quæ ad ignis generationem descendit, consequatur, non autem frigiditas, nec fit cœcus, pari ratione nec humiditas, solum autem dicit mentis conferantur à motu cœli, & illa duo ab eius immobilitate, vere explicantur.

- 56. Ad argumenta in principio facta respondetur ad primum partem, quod licet dicendum est Conclusionis: nam licet illæ qualitates producantur à motu cœli, intrinsece infuse elementis siquidem calor cœlestis & elementalis est vniuersum, & medio illo, sicuti medio elementali, producat ignis, & confertur cum illo, non aliter ac quando ab agente extrinseco producat ignis, vel aliquod elementum, vel maxium eisdem qualitatibus, quibus producat, confertur, non numero, sed specie, præterea elementis corruptantur, & aliter, nec esse consequatur ad formam prædictam ita similiter dicendum est de rebus productis à motu cœli.
- 57. Ad secundam, tertiam & quartam partem quod licet dicendum est dictis. Ad primum respondetur passiones consequi, ut iam dixi ex mente Doctoris ad formam per emanationem, & totum argumentum est verum, quod patet dicat Rodericus de Arriga dist. 2. de vniuersitate prima, & lib. 2. in questione secunda, numero 3. vsque ad finem, vbi ait probabilissimum terere, passiones non egerit produci ab intrinseco, id est, ab essentia, in qua sunt, sed esse inflat, etiam vbi ab altera efficitur, sed esse inflat producantur, & probat istam fallam opinionem aliquibus rationibus. Firma est illam gradus caloris, qui est octauus in igne, & consequenter propria illius passio potest esse primus, vel secundus: ergo de ille, quantum est ex se, potest non produci ab igne, cuius est passio. Patet Consequencia quia si esset primus, præcederet ab altero igne, & ab extrinseco. Secunda ratio eius est: aqua caliditate ad recuperandam pristinam frigiditatem, quæ est eius passio, ab agentibus extrinsecis, v. g. ab aëre frigidato, a nite, vel glacie caudate aquam similitur terra, aëre ad recuperandam frigiditatem, si distingatur à Sole, igne, &c. Ergo possunt passiones produci ab agente extrinseco approximato essentiat, & alia ratione adducit, quas omittit, cum nullus fiat momenti, quibus conuictus affert contra notum vniuersum sextam argumentum, scilicet nurnationem ab extrinseco posse producere, &

ad hoc affirmandum est, quod si dicitur autem essent penetrare inter se, & vna impeditur à productione suarum passionum, altera possit in eis producere passiones: vnde inferuntur esse natura fluxu transientes: etiam eodem modo air, si duo sibi admittunt penetrantur, & vnus impeditur nec in cubum approximatum ageret, possit alter in illum agere, & dispositiones ad animam recipiendum prædicere, hancque animam inducere in cibos alterius stomachi, illamque vnice cum illo altero stomachi, carere tamen totum hoc gradus dicitur, cum non animæ penetrari non possunt, cum impetratio pœnent ratioe quantitates, & quantitas non in anima, sed in toto composito recipiatur, & licet author hoc non admittat, adducere debet subiecta: in materia prima, quæ animæ penetrari nunquam potestur, & magis vniuersitate fiat ab illis dicitur illud, quod affert de penetratione duorum stomachorum: nam dato casu huius penetrationis, & si vnus impeditur, nec in cubum approximatum ageret, foretque quod vnus ex his duobus, vel conueniantur à Deo miraculose, fieri penetratio est etiam miraculosa, vel contrarietatem defectu nutritionis, si quidem tandem animæ vnus, quando nartur, quamam maior ratio est: ita ad finem fortissimè affirmandum, aut mea ratio ad minus possitum concedendum.

In hisigitur autem fuerit rationes flux, ut responderetur. Ceterum nec Rodericus gloriatur de tam improba philosophia, acceperit solentibus. Ad primum dico primum gradum caloris, non vniuersum esse proprias ignis passiones, sed calorem in summo, scilicet, octo gradus caloris simillimum, quæ sunt secundum, nec tertius, &c. sunt partibus passionum, cuius passiones fieri forme simpliciter, quæ nullum admittat compositionem, & hec ab alio igne producantur octo gradus caloris, ab extrinseco non producantur, vel illat, sed ab intrinseco, cum illa qualitas virtutis ignis ignem valeat producere, & si forma ignis producti diminet ab intrinseco illius octauus gradus caloris eisdem speciei, qui sunt ignis passio: quod si dicat Arriga calorem in summo non esse passionem ignis, cum frigiditas in summo non esse passio aquæ iudicem, aliquid in aqua in summo non respectur, dico non esse semper necessarium qualitatem in summo intrinseco elementis, sed esse elementa esse in illo conatu ad summum calorem, & ad summam frigiditatem, & sic de reliquis, & etiam secundum hoc non concedenda est partialis passio ad partialem ritum, cum conatus ad ridiculum partibus non consistit.

Ad

Ad secundam rationem dico, quod si Rodericus legitur Cæterum prima parte, questione 44. articulo primo, talem rationem non pronuntiat: air, inquit, Cæterum, quodid, quod non est maxime tale, potest esse tale per participationem ab eo, quod est maxime tale, vt præbuit illi, quod est maxime tale, quare secundum hanc doctrinam affirmandum est, quod cum aër ex natura fluxu frigidus, infigidatur ab aquatum ex absentis Solis, & ex eo, quod non potest corli vnus participat, & magis participat de aquæ & terræ propinquitate infigidatur, & media hoc frigiditate leuat infigidari aquâ calidam: quare frigiditas hoc aër est aëris, sed aquæ, cuius est passio: illud autem quod adducit de nite, non minor præbatur authoris distille, quia ipse idemque notum specie esse distillam ab aqua. Ad illud autem, quod adducit de terra, respondetur per Doctore sancto supra citato, in illis verbis: *denique consequitur formam terræ, ut vt ipsa, & huiusmodi causis præuenire potest, vna à frigiditate condensante, & comprimente huiusmodi, ad cuius adhesionem fluxus consequitur ab intrinseco illa causa est caliditas iam dicta humiditate consentiens, & summa etiam ficitas consequitur.*

ARTICVLVS III.

Vtrum definitio calidi, scilicet quod congregat homogœnea, & definitio frigidi, quod congregat tam homogœnea, quam heterogœnea, & definitio humiditatis, quod termino proprio non continetur, bene autem alieno, & definitio siccitatis, quod termino proprio terminatur, male autem alieno, sint bonæ definitiones?

38. **E**t videtur primò quòd non per has definitiones calidum, frigidum, & reliqua non definiuntur per sua genera. Antecedens eorum non sunt bonæ. Antecedens probatur: nam non definiuntur per passionem, & paribalem qualitatem, quæ sunt genera.

39. **S**ecundò arguitur: progrediendo à generaliissimo non inuenimus perfectas orationes earum essentias explicantes: ergo non sunt bonæ definitiones. Antecedens patet: licet progrediatur hoc modica-
Fernandez. in lib. Meteor.

lidum, vel frigidum, &c. est qualitas, quæ est generalissimum genus sensibilibus, & corruptiuis: quæ sunt differentie qualitatibus has conuenientes: vnde hoc modo caliditas est definitio: *caliditas est qualitas sensibilibus corruptiuis reddens sibi formam calidam: nam quando accidentia definiuntur, intrare debet substantiam in eorum definitionem, licet in Aristotele, vel in abstracto definiatur, vt ait Cratores lib. 7. Metaph. 5. & Doctor sanctus Aristoteli, & lib. de essentia 7. sed prædicto modo progrediendo non inuenimus præfatas orationes explicantes essentias prædictarum qualitatium: ergo per prædictas definitiones definiti non debent.*

60. **T**ertio arguitur: definitio debet prædicari cum definito: sed istæ definitiones non prædicantur cum prius qualitatibus ergo non sunt bonæ. Maior est Arist. 6. Topicon primo. Minor patet: nam congregata & homogœnea minime conueniunt cum calido, nec cum frigido, vel de se patet.

Quartò arguitur qualitas est, quæ qualis est. dicitur: ergo per istum effectum formalem prædictæ qualitates definiti debent, & non per effectum causæ efficientis. Antecedens est Arist. in prædicamento qualitatibus, Consequencia probatur: nam quicquid conuenit generi, conuenit speciebus, & individuis, vt si animal definitur per substantiam viuentem, & sensibilem, homo & Petrus definiti debeant per substantiam viuentem, & sensibilem ita similitur, si qualitas definitur per qualitate ita species, & individuum qualitates definiti debent per qualitate.

Quintò arguitur: si iusta definiatur calidum per congregare homogœnea: ergo non est bona definitio. Antecedens patet: nam homogœnea congregari non possunt, cum congregata sint, solum enim heterogœnea congregati, vel coningi possunt, cum sint diuersæ naturæ: attamè illa, quæ sunt eisdem naturæ, vniuersa & informata sunt vna, & eadem forma, quod si separata fuerint, vt deæ partes aquæ, vel terræ, vel aëris congregari minime poterunt per calorem, cum congregatio fiat medio motu locali, & non motu alio attonis.

Secundò arguitur: definitio calidi conuenit frigidò, & definitio frigidi conuenit calido: ergo non est bona. Antecedens patet: calidum est, quod congregat homogœnea, & frigidum est, quod congregat etiam homogœnea, vt patet ex eius definitione.

Septimò arguitur: omne definibile prius debet defini per effectum primarium, quæ per notum: ergo calidum definitum debet per congregare: sed per calefacere: ita dicendum est de frigido, cum ad illas qualitates
C.C.C. 2 tates

tates congregate congregatio patri ratione, nec humidum, & sicum per terminari termino proprio, vel alieno, sed per humectate, & ficcate, ad quas sequitur terminari termino proprio, & terminari termino alieno.

65. Vitio arguitur congregare potius conuenit ficcitate, quam calidioris male definitur calidum per congregare, & sicum per terminari termino proprio. Antecedens patri calidum congregare non potest, nisi prius ficcet, ergo cum congregatio immediate figurat exactionem, potius figurat per congregare definitur, et sic, & non per terminari, idem dicendum est de frigido, quidem frigidum congregare non potest nisi exiccando.

Confirmatur illud, quod congregatum est per calidum & frigidum, per humiditatem liquatur, ut patet experientia de loto per calidum, vel gela congregatum, & pluuia adueniente liquatur: ergo cum contrarium eadem fit ratio, si segregatio figurat humiditatem, congregatio figurat ficcitate: ergo male definitur utriusque qualitates per prætaxatas definitiones.

66. Pro explanatione istius articuli aduertenda sunt verba, quæ in titulo questionis posita sunt: *scilicet de qualitatibus primis elementorum, prout agunt circa mixtionem corporum, quæ miscentur, hoc supponit, illæ qualitates vel considerantur secundum se, & ut instrumenta elementorum, vel considerantur secundum quod talis quæstionis sit: primo modo considerantur definitur ad ipsorum elementorum transmutationem, vnius scilicet in aliud, quæ secundum hoc definitur sicut per suos effectus formales, & aliquando efficientes, siquidem media casualitudo, & frigiditas, humectatio, vel ficcitate admixtionem transmutantur elementa. Si secundo modo considerantur, definiti non possunt, nisi per congregare homogœna, & heterogœna, & per terminari, & non terminari termino proprio, vel alieno: nam cum secundum hoc ordinatur ad mixti compositionem, necesse est, ut illa, quæ sunt homogœna congregentur, et fiat mixtio illa, quæ fuit heterogœna veniat cum homogœna, aliter mixtio possibilis non esset, quia, ut ait Aristi in præfati cap. simplici generatiois contrariarum patiendo, quod explicat Doctor sanctus, dicens generationem incipere ab humido, & sic intermixta, & finitur in terminacionem ipsorum, putrefactio autem e converso incipit ab humido, & sic terminatur, & finitur in dissolucionem ipsorum, & cum humidum, & sicum simul heterogœna sunt, congregantur à frigido, id est, coniungun-*

tur, ut terminata remaneant: quæstus autem illiusmodi frigidi actionem vnumquodque illorum, quia homogœnum est à calido congregatur, quod etiam præstat frigidum, & ea, quæ heterogœna simul sunt, congregatur, quod calidum id præstat non potest, nisi solum vnumquodque illorum, quod eandem rationem habet cum suis partibus, quæ doctrina patet ex supra dictis, præcipue ex mente Doctoris sancti, scilicet quod duplex causa ficcitas inuenitur, videlicet caliditas, humiditatem confumendo, consequitur ficcitas, quod etiam confirmat eodem secundo libro de generatione, lect. 7. ubi ait calidum congregare homogœna sibi, quia subtilis, quod calido est conuenient, attrahit alteram causam ficcitate inquit est frigiditatem, quæ comprimens & condensans humiditatem ficcitas sequitur, ad quod figurat humidum, hoc patet exemplis exterioribus, cum videamus calorem lotum indurare, mel, & alia homogœna, & etiam videmus frigus congregare aquam, terram, & palcas, quæ sicca funtque inmixter in mixti generatione calidum congregat homogœna, id est, extrahit humiditatem eorum, & hoc etiam præstat frigidum, sicut quæ congregando heterogœna, scilicet humidum & sicum, & hoc est humidum cum sicco in conditione permisceri, ut ait Aristi in præfati, cap. 4.

Sed contra istam doctrinam sunt aliaque difficultates. Prima est non minus mixtum sit per congregationem homogœnum, & heterogœnum, quam per incrasationem, liquationem, ficcationem, & humectationem: ergo male dicitur primas qualitates debeat Aristi prout agunt circa mixtionem corporum, quæ miscentur.

Confirmatur etiam congregatio homogœnorum est effectus remotionis, ut patet in incrasatione, liquatione, exiccatione, & humectatione per propius: ergo potius ad mixti generationem per effectus propius quæ primarium qualitatem, quam per remotiores definiende erunt. Secundum: calor congregare non potest, quum dilargit per accidens, ut ait Doctor sanctus secundo de generatione citato: ergo non recte fuit definitæ prædictæ qualitates, prout necessarium fuit ad mixti generationem. Consequenter tenet: nam ad mixtionem potius est necessaria compositionem, quam dilargitio, cum definitur per alterorum vnumcum. Tertio: si definitur qualitates ratione mixti generacionis, solum debent definiti per congregare heterogœna, quam homogœna: ergo non fuit bene definita. Antecedens probatur: nam vi mixti generacionis, solum est necessarium

farum congregare elementa, quæ heterogœna sunt, & quod congregare vnumquodque illorum, quod homogœnum est, patet: nam cum purissima sint, prout mixti generacione vnumquodque seorsum non est necessarium congregare, siquidem non reperiuntur in eis res extraneas, quæ ab eis separantur per congregationem, & per accidens per dilargitionem.

Vitio: humidum in mixtione congregatur sicco: ergo potius sicum definitur debet per congregare, quam per terminari termino proprio. Antecedens patet: nam humidum, quod termino proprio non terminatur: ergo cum sicum termino proprio terminetur ex permixtione sicco cum humidum humidum terminabitur, quare tunc non deficiat, sed in se retinetur: patri ratione sicum dilargitur humidum, siquidem ex eius permixtione labitur & fluit.

Ad primam huius respondere concedendo Antecedens, videlicet mixtum non minus fieri per congregationem homogœnam, & heterogœnam, quam per incrasationem, liquationem, ficcationem, & humectationem, negatur autem Consequenter, & ratio est hanc incrasatione, liquatione, & ficcitate conuenientie elementis motis inter se agentibus, ut ad instem vix ex altero generatur, ut primo libro dixi de modo generacionis vaporum ex aqua, & quomodo hæc ex eisdem vaporibus generatur iam in media aëris regione, iam in cacurris terræ, & sic de reliquis elementis, & per hoc ad Confirmationem.

Ad secundum respondeo verum esse conuenientiam rerum diuersarum speciebus conuenientiam mixti productionis, quæ speciei frigori conuenit congregare ea, quæ speciei diuersa sunt, ut patet in gelu, in quo à frigore terra animalia, palces, & cætera congregantur cum homogœno, scilicet cum aqua: hoc autem accidit in productione mixti: nam terra, aër, ignis, & aqua, quæ vnumquodque homogœnum est, & in se differunt specie, congregantur à frigiditate adque, ut mixtum fiat, & hoc est, quod ait Doctor sanctus, scilicet quod calor congregare non potest, quum dilargit, & illa, quæ per accidens à calore dilargitur, quæ heterogœna sunt, congregantur à frigore, cum valent homogœna, & heterogœna congregare.

Ad tertium respondeo cum Doctore sancto citato: vbi ait calidum congregare homogœna sibi, quia subtilis, quod calido est conuenient, attrahit, optine dico calidum, quia magis conuenient est in mixti generatione, & magis in eo indiget conuersione,

congregat subtile aëreum calido conueniens, ut conseruetur, & duret, cum fit eius pubulum, conflatur autem dilargit, quod à frigido simul cum reliquis elementis congregatur, ut mixtum producatur.

Ad vltimum respondeo, quod licet humidum sicco permixtum redatur terminabile, & etiam late conflatur totum, hoc autem non est ratione speciei, sed ratione calidi, & frigidi, quod autem habet tate fieri ad alterius, est tenacitas terminum retinere, ut possit per longum tempus mixtum perdurare.

Conclusio.

Licet calidum & frigidum, humidum & siccum, & heterogœna, terminari proprie operationibus, per nullas alias melius potuerunt ad Aristi definiti, quam per congregare homogœna, & heterogœna, terminari proprie termino, & alieno. Probatur Conclusio per operationes figuratas calidum à frigidum potius, quam per omnes alias, quibus exhibetur: quod per nullas alias præter eas melius potuerunt definiti. Antecedens probatur: calidum habet vni succidendi, & indurandi, hoc habet etiam frigidum, ut patet, quantum exicit lotum, & id indurat, quod in eam frigidum valde exiccata, & indurata molefacit, idem etiam præstat calidum: ut patet in cera, quæ à calore mollescit: pari etiam ratione frigidum valde molle, quæ à calido fuerit indurata, ut patet in melle, cado, quod à frigido mollescit: ergo prædictæ definitiones honeste sunt, cum per eas cognoscimus frigidum à calido differre, quod sit dicat per calciditate, & infrigidare melius cognosci frigidum differre à calido. R. respondeo, concedendo id fieri, prout restantur elementa in eis se agentia, ut in præfati, cum de mixtionem generacione agatur, in qua calidum congregat homogœnum, & frigidum vnum, & alterum, ideo cognoscimus frigidum à calido differre, quod si quisquam dicat, etiam frigori conuenit congregare, ut asserunt Aristi, quod præterquam, quod conuenit frigidum diuerso modo, conuenit etiam congregare heterogœna, quod calidum non conuenit nam calidum per accidens dilargit heterogœna, & congregando homogœna, & frigidum per se congregat vnumquemque.

Secundo probatur Conclusio: omni bo, in definitio debet explicare naturam definiti, sed per nullas operationes explicatur natura calidi, & frigidi, nisi per congregare homogœna, & heterogœna: ergo recte ab Aristi lat. definit. Minor probatur respectu

cientia in igne, qui diversâ metalla permixta dissolvit, & vniuersumque illum congregat, & calidus ventriculi congregat partes homogeneas medicamentis, ratione quarum alteratur tota substantia, & reliqua, quæ non sunt eiusdem naturæ, discernit, & color Solis congregat liquorem, discernendo calidum, & vermes.

Tacet etiam experientia frigidum congregare aquam, animalia, lapides, & palas. De hoc etiam, & huiusmodi etiam patet nam in mixtura generata sunt qualitates passivæ: nam cum aduæ agerit in ea, si quod remaneret termino proprio, difficulter recipit eam ab alio in humidum autem facile recipit terminum ab aduæ, quare facillè adherente facillè terminatur, & figuratur, vt mixtura perdurata possit per longum tempus.

70. Tertio probatur: terminari termino proprio, vel alioquin, solum dicitur passibilitatem: ergo recte fuit debeat. Antecedens probatur, quantum ad terminum, vel non terminari, nulla significatur actio, significatur autem receptio diuersi qualitatum, siquidem calidum calidum, & resoluendo exciçat, & exciçando terminatur, quare redditur terminus in termino proprio, vt patet in ligno, & tunc alioquin supra dictam in mixta generatione recipit pari etiam ratione frigidum, distilando emoluit, emolendo dilatat, & distilando extendit, quare redditur fluidum, vt patet in aqua, & humectationem supra dictam in mixta generatione recipit.

71. Ad argumentum in principio articuli posita respondet, & ad primum quod prædictas definitiones casuales esse, & descriptivas, & cum talis definitio explicet essentiam rege, & generis, & causalitatem, licet præfate definitiones quoddammodo illarum qualitatium explicat, quare in illis congregare est genus, quod conuenit calido & frigido, homogenea autem & heterogenea sunt differentia, quæ entitatis congregare ad calidum, cum homogenea congreget, & ad frigidum quod homogenea, & heterogenea similia.

72. Ad secundam respondet, quod eodem modo accipiuntur definitionem essentialium procedendo à genere generalissimo, ita similes capimus definitiones definitiuas, vt patet in prædictis omnibus est genus generalissimum, & deinde sensibilibus est differentia, postea conuenit deinde reddet subiectum calidum, vel frigidum, quod est eius effectus formalis, post has, & adueniens, genus, leuis, traxit, quæ deinde congregare homogenea, vel heterogenea, esse quomodo pro, & adueniens à genere generalissimo est, quæ ad vnum differentes in definitionibus calidi, & frigidi: idem dico

de definitionibus sicci & humidii, quæ definiuntur per causas materiales, nam vt iam dictum est probatio prima. Conclusionis, humidum facile recipit terminos abactiuis, difficulte autem recipit: vnde terminus est genus, proprius autem, & alienus sunt differentia, quibus contrahitur humidum & siccum, & quæ terminus alienus non est differentia, cum sit extrinsecus, est tamen non terminari termino proprio, & bene possunt res materiales per priuationes explicari, vt patet de materia prima, quæ per priuationes explicatur, vt explicat Arist. lib. 10. primo de generatione, cap. 3. textu 11. ubi ait: materiam primam non esse nisi actiua. *sed passiuam, sine positionalitate. & cuius essentia in ipso consistit*, & multo clariù lib. 7. *Metaph. cap. 3. text. 8* hæc verba pronuntiat, materiam, quæ per se ipsam non quæ, nec quantum, nec aliud quodquam dici debet. Sed dicit quomodo Arist. definiti siccum per positionem, & humidum per priuationem, cum ambo sint qualitates passivæ, dico, quia humidum facile recipit terminum à primis qualitatibus, siccum difficulte per priuationem, siccum autem, quia difficile recipit actum, ad definitionem per positionem, quia in se consistit, quod à primis qualitatibus poterat excipi, humidum autem, quia in se non consistit, quod à primis qualitatibus aptum est recipere.

Ad tertium negatur prædictas definitiones non recipiari cum his definitis, vt patet ex probationibus Conclusionis, & præcipue ex secunda.

Ad quartum patet ex response prima 73. Ad quartum etiam patet, quod sit respondendum ex solutione ad tertium possum in notabil: ad illud autem, quod dicitur, quod distregant heterogeneum, non sit per motum alterationis, sed per motum locali, respondendo, concedendo. Ceterum cum vniuersumque res appetat fluxu generationem, & similes similibus conueniunt, & ab homogeneis pelluntur, conueniunt, vt consuetudine.

Ad sextum negatur Antecedens nam 74. huiusmodi conuenit congregare homogenea, & heterogenea, licet per accidens, frigido autem homogenea, & heterogenea simul congregare.

Ad septimum patet, quod sit respondendum 75. Ad octauum, præterquam quod patet facte articulo sequenti, dico prædictas definitiones tracti à Philosopho, propter primas qualitates ordinantur ad mixturem, in qua solum duo prius facti actiua, reliquæ autem passivæ: vnde licet congregatio sequatur exciçationem, non propter hoc fietis congregat, quia sol in est qualitas

qualitas passiva, sequitur autem eam immediate. Ceterum hæc operatio fit à calore, sicque congregare homogenea, & heterogenea fit à frigido: nam non propter hoc, quod tenuitas sequatur immediate rarefactionem, & densitas incalescentiam, autæ, nec incalescentia sunt causa tenuitatis, & densitatis: sed calor & frigus, cum calor sit attenuare, & frigus densare.

Ad confirmationem dico aliam esse liquam, & aliam congregari vnam enim est illa humiditate res licet liquam. Ceterum hæc non est congregari, sed vni dilatari, vt à calore congregatur homogenea, & per accidens segregatur heterogenea, & cum prædictas vni amplas moueantur res heterogenee, quæ ab homogeneis fræquantur: ita similiter dicendum est de frigido, quod congregat media constitutione, & expellente, & adueniente plura inquantur res congregate. Ceterum hoc non est congregari, sed liquam, hoc autem magis patet articulo sequenti.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ex istis qualitatibus dua sint actiua, & alia dua passiva?

76. **E**T videtur prius quod non ex Arist. lib. 4. de generatione animalium, cap. 4. vbi ait frigus esse priuationem caloris ergo cum actio res positiva sit, à frigiditate minime prouenit.

77. Secundò à contra: frigiditas agit in caliditatem, & contra ergo caliditas, & frigiditas sunt passivæ. Antecedens probatur: nam actio versatur inter contraria, & cum illic qualitates contrariantur, & res erit actio, & passio.

78. Tertio arguitur, & probatur ficitatem, & humiditatem esse actiua: nam hæc contrariantur: ergo vna potest in aliam generari. Confirmatur primo in Arist. lib. 4. de generat. text. 11. ait quodlibet elementum pati ab alio: ergo terra ab ære potest pati, & contra, & per consequens actiua erunt contra, & per consequens actiua erunt ficitas & humiditas. Confirmatur secundò: aut elementis potest in ignem, & ignis in aquam: quia ficitas agit contra humiditatem actiua, vel è contra. Consequenter patet: nam ignis non potest agere in calorem actiua, cum simile non agit in simile: nec calor aëris in calorem ignis, cum alioquin à proportione: maioris in equali-

tatis: ergo agunt media humiditate, & ficitate: & quod hæc agunt, affirmat Galenus lib. 1. & lib. 1. de simp. cautis, cap. 6. vbi ait ficitatem & humiditatem violentior non agere citra calorem & frigus commercii, & hoc patet: nam sunt multa medicamenta, quæ valent exciçare, vt sal, de quo ait Galenus lib. primo simp. cap. de sale, quod habet maximum vim exciçandi, & experientia patet: carnes facile præsternit à potredine, quia exciçat: & potera autem humiditas est etiam actiua: vt patet in medicamentis humidis, quæ vni habent humectandi.

Vltimo arguitur: si ficitas & humiditas 79. essent passivæ qualitates, esset, quia caliditas & ficitas agunt in eas, sed hoc est impossibile: ergo ficitas & humiditas passivæ non sunt. Maior est manifestia, & Minor probatur: actio fit ratione contrariantis: sed potest ficitas, nec humiditas contrariari calori, & frigori: ergo in eas contrariari poterunt actio. Maior adiuuat, & hoc etiam tam est supra scripta. Minor probatur: si ficitas in gradu intenso inaleat eum calorem, vt patet in igne: ergo calorem non contrariatur: etiam ratione humiditas in gradu intenso inaleat in aqua: ergo frigus non contrariatur: inuenitur etiam humiditas in aëre, & ficitas in terreo: cum in illis subsistat in gradu intenso reperiuntur, minime contrariantur: & confirmatur: in vni vni est contrarium: ergo caliditas ficitam frigus contrariatur: quod si hæc agerent in ficitam, iustitiam, tam hæc contrariatur frigidis, quare non est vera propositio Arist. eorum vni contrariatur.

Pro explicatione istius articuli primo notandum est ex Galeno libro de empl. art. in med. cap. 9. vbi constituit ordinem administrandi in priuis qualitatibus, dicens caliditatem primum locum obtinere, & secundum illicum habere frigiditatem, tertium locum habere humiditatem, & vltimum tenere ficitatem: contra autem in resoluendo, primum locum tenet ficitas, deinde humiditas, postea frigiditas, & denique calor actiua: ratio est: nam cum ad mixturem ordinantur omnia elementa, necesse est omnes agere, & omnes pari ratione cuius oportet, vt fac horum dicitur in moltas & vniuersalissimas partes: quare certum est particularium calidam ignis agere in particularium ficitam: & per articulum humidam aëris in particularium ficitam: & nam hæc ratione obstantur: medium & si in resoluendo non inueniretur prædictis, & modo mixto impossibilis fuisset: nam, cum ignis fit actiua propter caliditatem, in singulis etiam resiliat, reliqua

quia elementa corrumpunt, & in sui naturam transfuerunt, & hoc non solum pro mixtura generatione fit necessarium, sed in sua fixatione, quare fit non consistant virtus aequalis in agendo, & resistendo minime conferuatur, vt ait Arist. lib. de Mundo ad Alexand. propter quod non est audiendus Rodicus de Arrago disput. 4. de generat. fol. 2. vbi ait solum dicit duas qualitates, quod afficitur ex eo, quod videlicet fixitatem & humiditatem nullo modo esse actiua, nam si fixitas ignis non resistere, nullo modo elementa esse fixata, cum ignis ea corrumpit propter eius vehemenssimam aduersionem, nam vbi inuenitur maxima aduicia, ibi minor resistencia inueniri debet: quare necessarium est duos elementa, vnum siccum, & alterum humidum, resistere media resistencia actiua & doctus elementis, alterum calidum, & alterum frigidum, ad quod aequalitatem sunt aduicia, vt ex Galieno lib. secundus de causis morbor. cap. 4. & 5. in quibus videtur causas siccitatis & humiditatis morborum, inter quae aduicia arca siccis consistencia, & naturam in aqua nitens, & sulphurea, & bituminosa, & aluminosa, quae corpora aridiora reddere solent, & ex eis existantur temperantur humidis, & morbofisi & contra autem air: causa morborum humidiorum vni crebra consuetudo in balneis dulcibus aquarum, in amb. eius plurimi, & temperantur confuetio humidis, quibus temperantur siccis, & non modo existantur inter eum Galenus eisdem lib. de reiparum medicamentis siccis, & humidis ad vni vni necessaria, & quotidie ab illis intemperantur liberantur arguit.

81. Secundo aduertendum est praedictas quatuor qualitates primas vocari quia primae in operatione, & in resistencia, vnde quia prima oppositio est ista, quod versatur inter caliditatem & frigiditatem, ideo dicimus esse primas in actione: pari ratione, quia prima oppositio versatur inter humiditatem, & siccitatem ideo vocamus has primas in resistendo, vnde ex tribus resistenciis, quae in terum natura inueniuntur, haec est vna: nam inuenitur resistencia nequa, quae est inuicem subiecti ad formatam, vt corpora incoherenda aduocata sunt, vt corpora recipiendam: altera resistencia est pueritua, quae est naturalis potentia, quae passim diffusetur corde, vt aurum, & adamant resistit igni, & saxum durum resistit frigiditati, & columna magna resistit impellenti: quare saluum est, quod ait Paulus Aetius lib. 2. de generat. cap. primo, secundo, & tertio, disputat. secunda de primis qualitatibus,

quae quoniam septima, seorsione tertia, vbi contra aliquos afferentes frigidam esse caloris primatiorem, male arguit nullam primatiorem arguere, licet illi dicat postquam esse arguuntur: altera demum resistencia est passiva, quae inest ex natura qualitatis, & consistit ratione contrarietatis, quae licet passiva sit, quia fit ratione contrarietatis, est inaequalis actiua, & est quando passum repugnat agenti qualitate aliqua contraria, & recipit in ipsa, & haec inuenitur in siccitate, & humiditate.

Prima Conclusio.

Omnis quatuor primae qualitates sunt 81. actiua, & passiva. Conclusio patet a. & s. argumento cum suis confirmationibus.

Secunda Conclusio.

Deix primae qualitates sunt actiua, & 83. actiua, & passiva. Conclusio est expressa Arist. in praefati. & secundo de generat. text. 9. quod primam partem non indiget probatione, quod secundam probatur aliquibus probationibus istis qualitatibus reperitur resistencia passiva: ergo passiva sunt. Antecedens patet non reperitur resistencia negativa, nec priuatiua: ergo passiva: passiva: sed dices, etiam in calore, & frigore reperitur praedicta resistencia, quod in istis qualitatibus reperitur resistencia actiua, quae licet etiam reperitur in siccitate, & humiditate: attamen, quia primo loco funt resistitio, & eorum adiones violentae non sunt circa frigidum, vel calorem commotum, etiam Galenus, ideo passivae dicuntur.

Secundo probatur: prima oppositio actiua est inter caliditatem & frigiditatem: ergo secunda oppositio passiva est inter siccitatem & humiditatem.

Tertio probatur: siccitas & humiditas magis accidunt ad materiam, frigiditas autem & caliditas ad formam: ergo iste passiva erunt, haec autem actiua. Antecedens probatur: nam siccitas & humiditas sequuntur materiam, frigiditas & caliditas sequuntur formam: quia prominent ab extrinseco: haec enim est ratio, quare humiditas & siccitas diffusi separantur ab aqua, & terra, quia frigiditas & caliditas a suis elementis, quia magis prominent ab intrinseco, cum prominent in materia, haec prominent in forma, & ab extrinseco, & confirmatur: caliditas & frigiditas magis consiliuntur temperamento, siccitas autem & humiditas magis consiliuntur mo-

dum

dum substantiae, & haec magis ad partem delectat sunt a natura, & illae ad agendum. 85. Quarto probatur: subiectum humidum, vel siccum magis patitur, quoniam subiectum calidum, vel frigidum: ergo illae qualitates passivae sunt. Antecedens probatur: nam vt subiectum fiat ex sicco humidum, vel ex contraria, magis patitur, quoniam si fuerit frigidum calidum: nam ad modum substantiae alterandae maior virtus requiritur, quam ad temperandum.

Ex hac Conclusione patet, quomodo verum sit opinio Zabarii lib. primo de quatuorbus elementorum, cap. 2. vbi ait ad hoc: nam quatuor sunt esse vniuersum, quae producit similes effectus, vt caliditas caliditatem, frigiditas frigiditatem, humiditas humiditatem, & demque siccitas siccitatem: haec enim adione ait omnes primas qualitates esse actiua, & passiuas: talem autem esse quatuor, quae producant secundae qualitates, haec enim adione solum caliditas, & frigiditas aduicia dicuntur, quae producant secundas qualitates, raritatem scilicet, remissionem, leuitatem, densitatem, gravitatem, & grauitatem: nam etiam ad siccitatem, & humiditatem consequuntur aliae secundae qualitates, vt subtile, quod est effectus humidus per oppositum autem grossum, quod est effectus siccus, vt ait Arist. secundo de generat. text. 2. & Doctor Galenus ibidem. Praeterea causa aequiuoca non est causa, sed per similitudinem, vt homo pedis, vel mortuus dicitur homo per similitudinem ad hominem viuum, & etiam homines non sunt ita similes causa aequiuoca causa non est, nisi propter similitudinem ad causam viuam, cum haec praedicatur, illa autem minime: eorum autem nullam caliditatem corruptiuam, nec frigiditatem producti in hac inferiora, sed solum mouent, & illuminant, & ad motum & lumen in genere causae materialis calor consequitur, vt dixi primo libro, quoniam propria non autem producat a caelo in genere causae efficientis, sed consequitur ad raritatem causam a motu, & lumine: ite autem calor est eisdem specie cum elementari, imo in subiecto, vel in materia putrida est idem numero, quo calorem materiae purae dicitur ad aliam formam produdcendam, cum consertur non passim cum praedicto calore, nec introducit formam in materia recepta ad talium dispositionem, quibus scilicet, vermis, formica, vel lamblicum cum accidentia in virtute substantiae producant substantiam, & praefata dispositio fit per forma tali confer-

Rodanus in lib. Meteor.

stians: est etiam pro tali forma introducenda in virtute substantiae, cuius est dispositio, non aliter, ac medio speculo positum in radiis solaribus intus calor producit, quoniam in virtute ignis, causa est dispositio, vel instrumentum, ignem producit: via similitudinem in verum productione dicendum est, ex qua Philosophia auferuntur omnes difficultates, quae omnes Philosophi adducunt de causa inferiorum productionis actentes esse causam, contra quos arguitur alii dicendo eorum hoc praestare non posse, cum vita caetera, alii autem afferunt esse Angelum, contra quos arguitur alii Angelum vivere vita speculatiua: cuius non potest esse causa vix vegetatiua, vel sensitiua, alii quicque affirmant esse Deum, quod omnium, contra quos dico esse affectum malum cum philosopho necium infusores causae, tunc ad Deum recurrent, quod quicque si re eo, quod fit Philosophus, vel Theologus, poterit affirmare.

Praeterea, causa aequiuoca non communiatur in materia cum passio, vt patet de corpibus coelestibus, quoniam materia non est eisdem rationis cum materia eorum inferiorum: ad caliditas & frigiditas communiatur in materia cum siccitate & humiditate: ergo fit hoc non sunt aequiuocae, nec illae.

Ad argumenta in quatuor, nec illae, & 86. ad primum dico, quod quando de contrariis potius agitur, scilicet contrarium ignobile vocatur ab Arist. priuatiue nobis, & hoc patet, quod quando ipse agit de alio & agitur, quia niger est contrarium ignobile vocat ab ipso, tamen, etiam supra remanet dictum lib. 3. quartus de coloribus, & fortasse haec ratio, quare Doctor sanctus lib. super lib. exp. 8. lect. 1. super illa verba: de causis veteris est glaucus, ait frigidus esse qualitatem femininam, & calidus esse qualitatem masculinam, & sic explicatione non & plurae nomina patris, & scilicet circa generationem glauci non potius vterque, qui pertinet ad matrem, quare frigiditas pro ignobili quatuor habet ab ipso, & caliditas pro nobilitate, quod autem feminina sit quod imperitum, patet ex ipso: Doctor sancto primo secunda, quaest. 102. ad 9. argumentum.

Ad secundum & tertium argumentum patet ex prima Conclusione, quatuor pariter articulum sequentem.

ARTICVLVS V.

Vtrum caliditas, & frigiditas pro mixtione agant in siccitatem & frigiditatem, eas terminando?

- 87. **E**T videtur primo quod non caliditas, & frigiditas non agunt versus siccitatem, & humiditatem: sed vna versus aliam ergo falsum est dicere caliditatem & frigiditatem dominari habere circa humiditatem & siccitatem, eas terminando.
- 88. Secundo arguitur: elementa agunt fine electionis: ergo ille circa frigiditatem & humiditatem ageret pro mixti generatione, etiam ageret intra se, si scilicet caliditas ageret in eius siccitatem, & frigiditas in eius humiditatem, quod est falsum: ergo circa humiditatem agere non possunt circa qualitates passivas pro mixti generatione.
- 89. Tertio arguitur: caliditas ignis nunquam terminat humiditatem aquae, vt patet in leuice aqua pleno igni appposito, sed tempore terminat aqua tenuius siccis non terminata & frigiditas aquae terminat siccitatem terrae, vt patet in terra, in qua tempore remanet granuli a se terminati, & vna cum altero non vultur: ergo falsum est dicere qualitates actiuae terminare passivas.

Quarto arguitur: siccum non est necesse terminari ab actiuis, cum iam sit terminatum termino proprio: ergo actiuae qualitates non agunt in siccum, nisi terminando.

- 90. Pro explicatione istius articuli aduertendum est, quod dicitur primo qualitates circa passiuas in mixti productione agunt eas terminando, est aqua resoluta figura, & sic habent licet in terra, passiuas autem siccitatis materia, vt ait Arist. 2. celi, textu 74. idem ille: principia aliter sunt, quae dicit ipsemet Arist. in praesenti, textu 1. generat eum calidum & frigidum, & frigidum dominans materia: haec autem dominatio non venit intelligenda, vt videtur habent circa passiuas ratione graduum excedentium: nam hoc iam dictum est supra impossibile esse, cum passiuas non contrarietur: sed vna intelligenda respectu formae mixti generandae, vt vbi aer est humidus, & terra sicca, calor ignis, & aquae frigiditas cum picibus humiditas aëris, & terra siccitate disponunt materiam elementarem tali dispositione, vt resoluet talis forma mixti, quod hoc fit verum, patet iam in vna materia potest esse frigiditas interua, & caliditas remissa, n-

humoribus tamen praedita caliditas disponit materiam humorem ad talem formam excedendum, quod id adhuc fit caliditas remissa non dependit materiam ad praeditam formam, sed ad aliam, quod ita interua facit, disponit ad alteram. Ceterum praefopponitur caliditatem remissam tempore esse cum humiditate, idem dico de siccitate. Ceterum actiuae qualitates committunt, & redit ad vnam mediam temperem, vnaque siccitatem, & humiditatem, ex quorum vnaque, & permixtione resulat, quodlibet constans, non aliter ac si sunt pedes, quom trahat Arist. infra text. 8. q. q. sic ut aqua & farina, & aqua commixta vna cum altera facta consistunt, quon nulla fortim potest facere: nam aqua permixta aquae ita tribuit consistentiam, non partes decidit, & diuidiuntur, & in puluerem dissoluuntur: pari etiam ratione farina praestat aquae consistentiam, non fluit: ita finaliter ex sicco, & humido permixtis consequitur consistentia, vt resulat durum, & molle, & ad talem autem sequitur terminatio facta a calore, & a frigore pro formae mixti introductione, quae terminatio resoluitur figura ipsius mixti: nam vt ait Doctor hoc lib. 7. Physicorum, lib. 4. quae importat terminationem quantitatis, cum sit, quae terminat, vt termini comprehendit: sed dicit aliquis, i. saporis, quod est permixtio fieri cum humido fit terminatio, non est necessarium terminari a calido, & frigido, quod necessarium esse terminari ab illis aditus qualitatibus, cum calidum valde exsiccat, & humide materia celeritate, & frigidum id autem praestat materia, refrigerante: nam calidum humerum reuocando humidum intrinsecum ad se tenens, vt dicit, ex mente Doctoris sancti cognoscit homogenea sibi, exsiccat etiam resoluendo humiditatem, quia lutum contrahitur: pari ratione frigidum humerum, probando humiditatis resolutionem, cum introterendo, quia ratione inferiori corpore humerum, exsiccat etiam comprimensio siclicet humiditatem, vt patet in luto, quod est siccatu componendo partes humidas, & efficit autem operationibus calidi, & frigidi redditur corpus durum, & molle, quod iam vna exsiccat, non remanet humiditas, quae fluit, quia ratione remanet corpus terminatum, & figuratum.

Conclusio.

Qualitates actiuae agunt in passiuas pro mixti generatione, eas terminando. Conclusio est Arist. in praesenti, textu primo, per haec verba: videtur enim in omnibus caliditas

videtur quidem & frigiditas terminantes, & capulantes, & transmutantes, & ea, quae eiusdem sunt generis, & humectantes, & siccantes, & indurantes, & mollescentes, & probatur ratione primo calidum resoluendo humiditatem exsiccat, ergo ex haec causa terminatio siccum est, quod termino proprio consistunt, humerum autem reuocando humidum intrinsecum sibi: ergo ex haec ratione etiam terminat, cum faciat, vt permiscatur humidum cum sicco, vt farina permiscatur cum aqua pari etiam ratione frigidum humerum, probando humiditatis resolutionem, cum introterendo, ratione eius interiora humidiora remanent: ergo ex haec causa terminat, cum faciat, vt permiscatur cum sicco, exsiccat etiam comprimensio humiditatem: ergo est haec causa terminatio, vt patet, quando aquam comprimis, exprimensio partes humidas, & gelatur.

- 91. Secundo probatur Conclusio: vnaque facta cum humido fit medio modo locali: facta calor faciendo calidius humidum, & frigidum faciendo id quiescere, causant morum localem: ergo licet terminationem illorum pro mixti generatione, idem praestant calidum & frigidum respectu sicci.

Tertio probatur Conclusio: dema mollificatione, & induratione fit vera vna & terminatio, sed calidum & frigidum valent mollificare & indurare ergo valent vna, & terminare. Maior est euidens: nam inter durum nimis, & molle etiam nimis non potest fieri vna, vt patet de lapide molli ferreo iniecto in aqua, quod ita mollescit lapis, vt ferrum, & quod mollescit induratur, fit vera vna. Minor patet ex notabili, Consequencia est clara.

Quarto probatur Conclusio: humidum non consistitur termino proprio, sed alieno: siccut termino proprio continetur ergo necesse est pro mixti generatione, quod nec siccum terminetur termino proprio, nec humidum termino alieno: sed quod ambo vno termino continuantur, & hoc ab ipsis fieri non potest ergo ab actibus. Maior probatur: nam illa licet sine actibus pro elementorum transmutatione, non sunt tamen actibus terminari debent, ex his probatur: sequitur frigidum non agere in humidum, nec calidum in siccum: vnaque non contrarium in alterum: nam partes frigidae agunt in calidas, & calidae in frigidas: idem dicendum est de sicco & humido, ratione quom adicium perditur mixtum, licet fit in vno & eodem subiecto: haec enim est ratio, quare mixta desinant esse per putredinem, & fit vnum, quod eis aduenit, vt patet: Fernandez, in lib. Meteor.

questione sequenti quare decipens sunt Zabuella libro primo de mixti generatione, & interitu, cap. 7. vbi ait coliditatem frigiditate & eorum temperant agere in humidum & siccut consoula actioe immantem: nam alio immantem, vt ait Doctor sanctus proprie questione 10. de potentia, art. 10. in corpore, foliam est propria vniuersum, immo & ipsemet Zabuella hoc confirmat, notando hoc confirmat: si quidem siccut tenentiam probat ex Arist. de Physica aëris natura, quando ait, in seminis hinc nascitur inesse dicit non vt formam, sed vt arborum.

Quinto probatur Conclusio: forma terminat materiam, eam informando: sed qualitates actiuae sunt, vniuersi forma respectu passiuam: ergo ab eis terminatur. Maior est per se nota, Minor est Arist. & Auerz. carli comment. 74.

Ad argumenta in principio articuli posita respondeo, & ad primum patet ex dictis, quod est dicendum.

Ad secundum respondo, concedendo caliditatem non agere in eius siccitatem, nec frigiditatem agere in eius humiditatem, concedo autem agere in siccitate, & humiditatem conuentionem modo explicato in notabili.

Ad tertium respondo ex responsione argumenti antecedentis ex doctusua posita: nisi aqua flos terminatus ex doctusua, non ab admixtam siccitatem, vt patet in gela, nec siccitas sola terminari potest, nisi habeat adiutam humiditatem, vt patet in terra, quae quando humida est, a frigore terminatur, vt patet in luto tempore hyematis.

Ad vltimum etiam patet, quid fit responso: humidum ad mixti generationem necesse est siccut terminari, vt mixtum figuratum remanet, & hoc non potest fieri, nisi admixtam habeat humiditatem: at verò ad esse passiuum terminatum sine ordine ad mixti generationem, non est necesse, quod terminetur: a primis qualitatibus, & licet caliditas continet siccitatem, resolat subiectum esse termino proprio terminatum.

QVÆSTIO III.

De putredine in vngini septem articulos diuisa.

DISTAVAM in questione precedenti egimus de primis qualitatibus, prout ordinantur ad mixti generationem, in ista questione oportet agere de

eisdemque, prout ordinantur ad mixti defensionem, modò desinat per putredinem, quae naturalis est, modò per vitiosam, quae vitiosa est, vt suo loco dicetur.

ARTICVLVS I.

Virum optima methodo prius egerit Aristoteles de putredine, quam de coctione?

94. **E**T videtur primo quòd non posito mixto, ponitur eius perfectio, sed coctio est perfectio mixti, vt patet ex eius definitione: ergo prius debuit agere de illa, quàm de putredine, eam sit vitiosa, quòd à diuinit mixto, vt ipsam ait in praesenti.

Secundo arguitur: Aristoteles debuit eius ordine docere ordinem naturae, sed natura incipit ab imperfectioribus ad perfectiora: ergo cum mixtum in sui principio sit imperfectum, & postea perfectitur, cum in primo loco egi de illa, in secundo loco debuit agere de eius perfectione. Confirmatur, prius est perfectio, quàm putredo: ergo prius debuit agere de illa.

Tertio arguitur: prius debuit agere de propriis & naturalibus causis, quàm de praeternaturalibus, & alienis, sed coctio fiti causis naturalibus, & praeternaturalibus, quae sunt alienis, & praeternaturalibus: ergo male prius egi de putredine, quàm de coctione.

Quarto arguitur: indiget egi de via ad corruptionem: ergo prius debuit agere de medio, quàm de fine. Antecedens est Dionysius facti in praesenti, lectio prima.

Conclusio.

95. **O**ptima methodo Aristoteles egi prius de putredine, quàm de coctione. Probatur Conclusio: putredo contrariatur simpliciter generationi, vt ait Arist. in praesenti, cap. 1. ergo cum egi de vno contrario, debuit consequenter agere de altero, sed in primo capite egi de primis qualitatibus, prout ordinantur ad mixti generationem, vt supra fuit dictum: ergo ordine de eius contrario fuit necesse agere.

Secundo probatur Conclusio: quando agitur de calido, non agitur consequenter de frigido, vel de humido, sed de frigido, vt quòd contrario calido: ergo simpliciter quando agitur de qualitatibus prout ordinantur ad mixti generationem, & de ipsius debuit

agere prout ordinantur ad mixti defensionem.

Tertio probatur ex Arist. Metaph. cap. 10. vbi enumerat quatuor genera oppositorum, ponit exemplum in generatione, & corruptione, cum dicat, *ex etiam ex quibus, & in qua vitiosa, vt generantur, & corrumpuntur*: ergo cum Arist. enumeraret vnum oppositum, generationem scilicet de altero et oppositum, corruptione videlicet, mentionem fecit.

Quarto probatur: non potest perfectio cognosci vnum contrarium sine eo, quòd alterum cognoscatur: ergo si agitur de vno, necesse est agere consequenter de altero. Antecedens patet: nam contraria sunt illa, quae sub eodem genere collocantur, & ab eodem subiecto maximè se expellunt: ergo necesse est consequenter cognoscere contrarium, siquidem necesse est cognoscere genus, sub quo collocantur, & subiectum à quo se expellunt.

Ad argumenta respondendo, ad primum dico verum esse, posito mixto cuiusque eius perfectionem. Ceterum non ex hoc prout debet trahi, quàm de eius opposito: nam cum contraria sint illa, quae maximè inter se distant, & ab eodem subiecto maximè se expellunt, necesse est agere de eis, vt perfecta cognoscatur, cum contrarium eadem sit ratio. Secundo respondeo, quòd licet verum sit perfectionem consequi mixtum iam constitutum, prius autem inuenitur contrarium expulsum, vt mixtum producatur, siquidem calidum generare non potest aliud calidum nisi simile, nisi expulsum frigidum, quare necessaria est cognitio vni, vt alterum cognoscatur.

Ad secundam partem ex ista vitiosa solutione, quod fit respondendum prius autem, quàm sit Arist. sequi suam doctrinam ordine naturae perfectio prius fit contraria, quàm mixti perfectio, cum ad introductionem vnius sequatur expulsi alterius: ad confirmationem, conceditur prius esse perfectionem, quàm putredinem. Ceterum necesse est, vt cognoscatur qualitates, vt constituantur mixtum, & vt cognoscantur ex, prout illud diffusio.

Ad tertium respondendo, quod mixtum constituitur, & id diffusio, est naturalis in se, licet mixtum, prout ad diffusio, praeternaturalis: sit autem, vt componitur, & diffusio, contrariatur, quare de illis prius debuit agere Arist. quàm de eis, prout conueniunt, & perficitur.

Ad quartum patet, quòd fit respondendum, praecipue ex responsione ad primum & quartum.

ART I

ARTICVLVS II.

Virum putredo sit interitius proprii, & naturalis caloris in vnoquoque humido à calore extraneo?

97. **E**T videtur primo quòd non: mixti generatio est motus non esse ad esse, media qua introducitur forma mixti in materia elementorum: ergo putredine debet esse defectio infusioque ipsiusmet materiam: ergo non bene definitur per interitium caloris naturalis, nisi per interitium formae substantialis mixti. Maior tam supra fuit admittita, Minor probatur: nam per putredinem, quae est vitium, quòd aduenit mixto, definit esse mixtum ex defectu formae mixti. Confirmatur ex Galeno libro 11. method. cap. 8. vbi adducit definitionem putredinis, quae talis est: *putredo est mutatio ad corruptionem totius substantiae praesentis ab externa caliditate*: ergo non est interitius caloris naturalis, sed substantiae.

Secundo arguitur: interitius caloris potius est alteratio, quàm corruptio: ergo male definitur Aristoteles per corruptionem illud, cui competit alteratio. Consequenter probatur: nato in corruptione fit terminatio ad esse qualis, & in alteratione ad esse qualitate, & in corruptione nullum sensibile remanet: ergo forma citi, quae interit, & non calor, licet alteratus remanet.

Tertio arguitur: loquatur ex hac definitione mixta intensè calida minime putrescere: ergo male definitur per interitium caloris natui à calore extraneo. Sequo patet: nam remissius non agit in interitum: ergo si mixta constant calore interitio, ac est extraneo, minime putrescent ab illo, vt putrescant. Confirmatur: prout indiget ignis non putrescat, quia non inuenitur calor interitior calore ipsius: ergo similiter quando calor sit putrescibilis est interitius putresci non potest. Confirmatur secundò nam mixta in loco frigido putrescere non poterant, quòd est falsum, & contra experientiam, cum videamus intra aquam, & in alie frigidissima mixta putrescere.

Quarto arguitur: omnia elementa putrescere praeter ignem in aqua, & terra non inuenitur calor, qui intereat à calore extraneo: ergo male definitur per interitium caloris naturalis.

Quinto arguitur: in aere ambiente putrescere mixta: sed aër ambiens potius constituitur locata, quàm corrupta: vt ergo ab alia causa, & non à calore ambiente fit putredine. Maior patet experientia, Minor est Arist. quarto Physicorum, cap. primo, & lib. de respiratione, vbi ait locum habere vna constitutum elementorum, & mixtorum.

Sextò arguitur: vbi nulla caliditas reperitur, ibi mixta putrescere possunt: ergo male dicitur à calore extraneo. Antecedens probatur: nam si mixtum fuerit in vacuo, tandem putrescet: sed ibi nulla qualitas adeo inuenitur, à qua fuit putredo: ergo non fit à calore extraneo.

Septimò arguitur: extractio caloris est caloris interitius, sed hoc non solum potest fieri calore extraneo, sed etiam à contraria qualitate, & etiam ex defectu partium, & ex subiecta transpiratione, quando scilicet subicitur ergo male definitur folium à calore extraneo.

Octavo arguitur: à calore rei interitio potius fit putredo: ergo non à calore extraneo. Antecedens probatur: nam putredo fit ex eo, quòd calor interitus dissipatur: ergo non indiget calore extraneo. Maior est Arist. Minor probatur: nam calor interitus est instrumentum ignis, & prima eius operatio est calefactio, calefactio autem valde resoluens, & dissipans, ratione cuius omnia fenescunt: ergo solum interitus est sufficiens, & non extraneus.

Nonò arguitur: animalia generantur ex putredine, vt ait Arist. in praesenti, & cap. 10. ergo putredo non est interitius proprii, & naturalis caloris patet. Consequenter nam animalia generantur medio calore, & eo viuunt: ergo si interitius calor, nullo modo citi pro animalibus generantur.

Decimo arguitur: calor naturalis subiectum non potest in humido: ergo male dicitur per interitium caloris in humido. Antecedens probatur: nam accidens subiectum in toto composito media quantitate: ergo vnius non subicitur in alio, nisi in quantitate.

Vn decimo arguitur: non minus terminatur humidum à calore, quàm siccum, siquidem ambo sunt passus pro mixti generatione: ergo male definitur folium per interitium caloris naturalis in humido, sed per interitium caloris naturalis in illis duobus simul.

Duodecimo arguitur: non solum calor naturalis terminat illas ambus qualitates in generatione mixti, sed etiam frigidas, cum ambus sint aditus: ergo male definitur putredine solum per interitium caloris, sed etiam per interitium frigiditatis.

D D 3 Decimo

Decimo tertio arguitur: potius autem debet defini per interitum frigiditatis, quam per interitum caloris: ergo mala est definitio. Antecedens patet: calor non contrariatur calori, sed frigus: ergo si est interitus calicuius qualitatis actus, potest est frigus, cum contrarius sit illi calor extrinsecus. Confirmatur nam vis solam visum est contrarium, & non duo, ut ait Arist. I. c. 18. a.

Decimo quarto quod ad idem quod air emittit raritatem, & condensatur, quia in materia eius remanet humiditas, ratione cuius conuertitur in aquam: ita simuliter si caliditas externa repletur humiditate mixta, remanet materia sicca cum frigore: ergo non patefecit mixtum: sed potius conuerti debet in terram, qua frigida est, & sicca.

Decimo quinto arguitur: omni bona definitio debet conueniri cum suo definito: si haec non conueniunt, ergo non est bona. Minor probatur: nam putredo est separatio humiditatis a sicco: sed interitus proprius, & ut iocalis non est, sed separatio humiditatis a sicco: ergo non conueniunt cum suo definito.

Decimo sexto arguitur: putredo est res naturalis ergo non potest esse interitus caloris naturalis. Antecedens est Aristian praedicatum, cum dicat, omnis enim secundum naturam corruptio in hoc viis est seuletis & defectus, & patitur infra ait, sius secundum naturam corruptio putrefactio est. Consequens clare patet: nam corruptio, interitus, defectio non sunt res naturales, nam inter solutio est non finis, & per corruptionem desinit esse mixtum. Confirmatur secundo: in mixto est res naturalis ergo eius contrarius est praeter naturalis debet esse putredo. Confirmatur tertio: in omni uolens fieri a principio frigiditatis, sed interitus caloris naturalis fit etiam a principio extrinseco: ergo praeter naturalis est.

Vltimo arguitur: haec definitio conueniat alio: a definito: ergo non est bona. Antecedens probatur: nam conuenit vltimo quia interitus caloris naturalis a calore ignis extraneo.

98. Pro explicacione istius articuli primò auterendum est, quod in definitione putredinis duo debemus considerare. Primum exhalationem caloris adquam sequitur exhalatio subtilior humidum, in qua subiectio est calor. Secundum, quod considerate decimas, est defectus ipsiusmet caloris proprii, & naturalis, primum autem est separatio humiditatis a sicco, ut patet per illa verba Arist. *ex parte enim proprio calore corruptio, quod secundum naturam est humidum* mixtum cum evaporatur humidum, pectet esse siccum remanere, & haec est ratio postula, si-

quidem consistit in motu locali in quo consistit elementa patredinis, ut patet ex Arist. & expressè affert Doctor sanctus psalmo 13 super illa verba, *corrupti sunt, & abominabiles, vbi ait, putredo est exhalatio naturalis caloris capulis ab extraneo: sicut tenet Hippoc. lib. primo de natura humiditatis, sententia 14. Secundum autem secundam considerationem est priuatio caloris in mixto, quo adhuc dupliciter potest considerari. Primum, illud, quod iam est dissipatum, quod est priuatio. Secundum autem, quod remanet, & non est dissipatum: ceterum, succellit resolutur à calore extraneo: ceterum horum est interitus ipsiusmet caloris naturalis, & nihil est: ceterum, explicatur: per hoc patredo, & ex eo quod dicitur: *calores magis sensibilibus, valde calere.**

Secundum autem est in via ad putredinem 99. Item, quia potest defini, ut ait Galenus in art. med. 5. de insens. coelationem, dicit esse *alteracionem succientem seorsum patredinem manente eadem humiditate*, non quod excludat putredinem in toto, cum haec non fit, siquidem est iam relictum in sua principia, sed illud, quod semipermanit ad, corrigere valeat: vnde interitus proprius, & naturalis caloris non cognoscitur, cum fit priuatio, & nullus speciem valet producere, cognoscitur per speciem productam à postione, scilicet ab illo calore naturali, qui succellit dissipatum, & licet ex hac dissipacione desinat forma mixti, non propter quod dicit Galenus lib. 1. meth. cap. 8. *putredo est mutatio ad interitum caloris subiectio patredinis ab alieno caliditate*, non propter hoc potredo terminatur ad definitionem formae, sed ad definitionem mixti in quatuor principia, ex quibus fit compositum, in qua definitione forsan est desinit etiam formam mixti, ut patet ex ipsiusmet verbis Galen. *est mutatio ad interitum caloris subiectio natu potest esse aliquando desinit formam mixti, & alteritum mixtum remanere: non autem potest esse quod desinit mixtum, & eius forma remanere: ut semper mixtum, per quod significacione desinit forma mixti, vel carnis, & remanet mixtum cum forma celi: exemplum secundum, per resolutionem panis, vel carnis in elementa, ex quibus fuerant composita, desinit mixtum, & nullam illam mixtum remanere, cum fit conseruatum in principia, ex quibus fit compositum, in qua definitione necessè est formam mixti etiam desinare, hoc patet ex Auer. sensu primi, doct. a cap. primo, vbi ait haec verba: *putrefactio enim accidit, cum in corpore remanet, postquam ab ea causa externa caliditas separatur caliditas extranea, quae in materia humidum accenditur, & eius**

hum

humiditatem mutat ab eo, quod complexiois subiectio in qua est, erat conueniens, ab ipso eo quod conuertat eam postea ad compositionem aliam, seu diuersionem in compositionem sui speciei naturalis, & non motu, cum caliditas, & humiditas mutantur ab hoc quod complexiois conueniens, & sunt alius complexiois contrariae, quod quidem non est putrefactio, sed diuersio.

100. Secundo aduertendum est, quod quando illud, quod producit, est perfectius corruptio, mutatio tunc à perfectiori dicitur generatio, v.g. quando homo generatur, quibus corruptio patet forma elementis, talis tamen mutatio non dicitur corruptio, sed generatio, & quando idem homo corruptio, etiam fit generatio forma cadaueris, illa tamen mutatio dicitur corruptio, & non generatio: ita similiter quando aliqua species subalternat, vel accidentaliter comparatur cum alia perfectione, illa dicitur priuatio respectu istius, & illa vocatur habitus respectu illius, doctrina est Doctoris sancti lib. 2. de generatione lib. 9. qui per haec verba promouit: *omnibus subiectiois & accidentibus diuersifacit generari non simpliciter, sed secundum quod, secundum diuersionem ordinem entis ad non ens, vel perfecti ad imperfecti, unde quodammodo in subiectiois dicitur generatio generat terra, & in quantitate dicitur generatio simpliciter, & generatur forma, non autem in genere adiecti, unde quia in mixto caloris est qualitas perfectior reliquis rebus, ideo quod definitio mixti generatio, dicitur esse mutacionem à virtutibus adiecti ex duabus partibus, tunc autè caliditas est perfectio, quia cum fit magis in actu, retinet magis de formata similitudine quando desinitur, definitur per interitum illius caliditatis, quia cum fit magis in eius, & habet magis de forma: ideo ponitur in eius definitione, & non separatio humiditatis a sicco, quia verè, & realiter separatio humiditatis a sicco consequatur caloris interitum: nam cum subiectio in substantiam humidam, si separatur calor, humidum à sicco separatur.*

Conclusio.

101. Putredo est interitus proprius, & naturalis caloris à calore extraneo. Conclusio haec est Aristian praesens, & Doctoris psal. citato, & probatur aliquibus rationibus. Prima, si propter aliquam rationem putredo non consistit in interitu caloris, eius separatio humiditatis a sicco consistit diuersionem formalitatem ab interitu caloris: sed haec non est sufficientis, cum separatio ante dicit

diuersam formalitatem à corruptione, & tamen illa separatio est corruptio: ergo ita similitur dicendum est in definitione putredinis. Secunda ratio, quod ad aliam formam definitio informatur, modo non fit rationalis, dicitur corruptio, v.g. quod caliditas naturalis per separationem à subiecto desinit infirmare: ergo interitus. Maior praeterea quae dicitur patet ex Doctoris facta secundum sententiam diff. 19. art. 1. ad secundum, & in tertio, dist. 1. quae 1. articulo tertio ad tertium, & quantum. Probat ratione forma praedicta est, quia conuolat tunc in compositum: ergo quando desinit informare, corruptitur, ut quo Maior & Consequenter patens: sed dicit aliquis rationem non tenere, quia licet dicitur in legitimum, non probat Conclusionem: nam quando conueniunt compositum, certum est terminum illius mutacionis esse quod compositum non praesens, & quo forma. Ceterum remanet aliud compositum quod, & alia forma quo, in putredine autem, ut dicitur est supra, desinit totum mixtum, & in elementa resolutur. Dico totum verum esse, & affirmo secundum probationem relict probat notam Conclusionem: nam quod praedicta secunda ratio insinuat, & est de simpli generatione, cui contrariatur putredine: insinuat autem loquutione de generatione composita, in qua generatur ens naturalis, à aliis ens naturalis corruptur, de qua in praesenti non agitur: sed de simplicis, cuius omnia, & quae elementa componuntur, sunt mixta, & mixti defunctio fit conuersio in sua principia, quando interitus calor proprius & naturalis illius à calore extraneo conuertitur in sua quatuor principia, quod patet: nam in generatio mixti est visio & terminatio humiditatis cum sicco facta à frigiditate, & caliditate: ut potest perfectio: ergo emittit mixtum putrefactio erit interitus praedicti caloris non valens informare in actu primo, nec in actu defunctio passibus qualitates, ad est, amplius terminata, ratione cuius in quatuor elementa resolutur, quia separatur humidum a sicco ex defectu praedictae terminacionis, & quando desinit illa generatio, quo adhaec terminatur passibus, tunc desinit forma mixti, & nulla alia mixti forma introducit, quare mixtum non remanet, quia resolutum fuit in quatuor principia, ex quibus fit compositum.

102. Sed contra sequitur ex praedicta ratione ipsam calorem proprium, & naturalem esse causam putredinis, cum valeat dissipare substantiam humidam ipsiusmet humiditatis, media qua dissipacione separatur humidum a sicco.

Dico verum non esse calorem naturalem ipsiusmet

ipsumque mixti putredinis esse causam. licet sit instrumentum ignis, ratione quousque violentia lenescit, & artificialia veterat, & tendit ad putredinem, vt patet per illa verba Arist. *omnis enim secundum naturam corruptio haec via est puta feruoris. & deflu. fieri autem horum omnium calorum putredine non alia aliqua eorum corruptio, & sic non ponitur in definitione putredinis, sed particula illa, & calore extraneo, de quo latius infra articulo decimo sexto.*

103. Tercio probatur Conclusio: definitio mixti Physica explicat eius naturam per partes physicas, vt in mixtum est compositum ex quatuor elementis, duobus terminantibus, & aliis duobus terminantibus. definitio mixti interius physica debet tunc per definitionem terminari principaliter quae est calor naturalis, siquidem definitio eius debet definitio. sed interius calor naturalis definitur cum resolutione mixti, cum deficiat actio principalis terminans: ergo conuenit cum interminato. Confirmatur: interius calor naturalis in definitione supponit pro ipso calore reali: ergo bene definitur per intertum illius. Antecedens probatur: suppositio formalis est, quod subiectum praedicatur de sua forma, sed in praefata definitione praedicatur interius de calore proprio, & naturalis: ergo est bona definitio. Minor patet: nam interius calor est calor relictus, cum relictus est separatio humiditatis a ficco, in quod ipsum deficit calor deficit ex defecit subiecti.

104. Quarto probatur Conclusio. Secundum Doctores sancti in praesenti, quam adducit expressum Arist. quia calor extraneo adducit eam, humidum naturale per exsiccationem eadem, humidum caliditatem extraneam exsiccationem in humidum naturale: ergo praedicat caliditas eadem interta est a subiecto, quod informatur antea, sunt enim, vt ipsemet Doctor sanctus ait, humiditas, & caliditas eorum interta, & de tribus se inuenit propria caliditas, & humidum naturale.

105. Vltimo probatur Conclusio experientia, quae patet, quia prius deficiat intertus, & madescit extrinseca, quia humidum foras educitur, deinde totaliter extrinseca deficiat: a calido totaliter resoluitur humidum, & denique effluatque sic, & tandem postea resoluitur intertus, & liminum ergo intertus caliditas inuenit omnibus illis partibus: in quod putredinem mixta quae frigida & sicca est, in eam nulla humiditas, quae erat causa conuersionis, & caliditas permanet. Ex responsione ad argumenta in principio facta, & ex aliquibus ar-

ticulis proponendis pro eorum resolutione magis probatur manebit notio Conclusio.

Ad primum argumentum in principio 106. articulo positum, prout quae quod eius resolutione patet ex fecunda probatione Conclusionis, dico, quod in mixto generatione simpliciter, magis inuenitur, quoniam in mixto generatione composita: nam in illa penetrat alteratum vinum, & format mixtum introducto: vade in putredine et opposita reperit debet interminatio praedicat vniuersis, & praedicat formae mixti dependit, in composita autem generatione solum reperitur acquirio formae materiae informatum, & in eius corruptione reperitur dependit ipsius formae, vt supra.

Confirmatio praedicti argumenti petit articulum sequentem.

ARTICVLVS III.

Vtrum definitio putredinis Galeni sit eadem ac definitio Aristotelis?

E Se enim definitio putredinis tradita a Gal. 1. meth. cap. 8. haec: *putrefactio est mutatio ad corruptelam istius subiecti propter calorem extraneo caliditatem definitio autem Arist. haec est: *intertus proprius, & naturalis calor est calor extraneo, & videtur quod sic primario modo ad corruptelam totius substantiae putredines est idem ac intertus caloris intertus definitio tradita a Galeno est eadem, ac definitio Arist. Antecedens probatur: intertus calor naturalis est deitio substantiae mixti, sed mutatio ad corruptelam totius substantiae est etiam definitio ergo fuit eadem. Minor patet, & expressè confirmatur: per ipsum & naturalis calor in quoque humidum est nota putredines substantiae: ergo est eadem. Antecedens probatur: naturalis calor formae rationem habet, & humidum mixturae, vt air ipsemet Galenus lib tertio eisdem, sed cetera, primo, & tertio aphor. 11. ergo complent haec duo substantiam.**

Secundo arguitur omnes particulae positae in definitione Arist. inueniuntur in definitione Galeni: ergo est eadem definitio. Antecedens probatur: in definitione Arist. *intertus calor naturalis* pertinet ad mutationem, siquidem intertus est mutatio de praedicamento adionem, vel est motus de praedicamento quantitati, vel est mutatio instantaneae de subiecto in non subiectum, cum dicitur

corruptelam proprii & naturalis aequale istius subiecti: nam calor, cum sit accidens, subiecti debet in propria substantia, in omni parte humida, etiam aqua inter substantiam humidam: nam visus accidens subiectari non potest nisi in substantia media quantitate, & calore extraneo, vt etiam dicit definitio Galeni: ergo est eadem.

109. Tertio arguitur: definitio Galeni potest simpliciter conueni cum definitione Arist. ergo est eadem. Antecedens probatur: intertus calor naturalis potest esse praedicatum ad corruptelam totius substantiae, & hoc potest esse subiectum ad intertum caloris naturalis: ergo possunt conueni. Antecedens patet: nam haec est vera propositio, *intertus calor naturalis est corruptio substantiae, & contra, corruptio substantiae est intertus calor naturalis* ergo conueniunt. Antecedens probatur: calor naturalis non dicitur per genus in abstracto, sed in concreto, videlicet substantiam calidam, & substantiam magis potest esse sine accidentibus, quare substantia calida, vel frigida in mixtis, praecipue viuentibus, substantia calida potius quam frigida est: & in non viuentibus consistit caliditate terminante humiditatem, & siccitatem: ergo cum vna possit seruata qualitate esse subiectum, & altera praedicatum, inuenit eadem materia conueni possunt.

Confirmatur: conuenienti non possunt per contra positio: ergo fuit eadem. Antecedens probatur: conuenio per contra positionem est, quando fit de subiecto praedicatum, & de praedicato subiectum, manente eadem qualitate, & quantitate, mutatis autem terminis finiti in infinitos: sed hoc modo conueni possunt: ergo esse eadem. Minor probatur: omnis intertus calor naturalis est putredine: omnis non putredine est non intertus calor naturalis: quia conuenit in se ipsam: sed haec conuenio in se ipsam est eademem conuenio definitionis Galeni in ipsam Arist. ergo fuit eadem. Antecedens probatur: omnis intertus calor naturalis est mutatio totius putredines corporis substantiae, cum nulla instantio totius corporis putredines est non intertus calor naturalis: ergo.

110. Quarto arguitur: licet illa vera praedicatio: mutatio ad corruptelam substantiae putredines est putredine: ergo definitio Galeni optima est, quae cum optima fit definitio Arist. & ambe explicat essentiam putredinis, & causam eundem sensum, erunt ambe verae. Antecedens probatur: putredine est icolorio mixti in sua principia: sed corruptela totius substantiae est icolorio cuius in sua Principia: ergo est vera praedicatio.

Respondens ad h. Actus.

Pro explicacione istius articuli aduertendum est Arist. 7. Meteor. cap. 5. & ex Doctore sancto ibidem, & lib. de ca. & c. c. ca. 7. quod cum accidentia habeat essentiam incompletam, definitio fuit per extrinsecum, idem in eorum definitione generis debet fuit in proprio modo essentiae, & differentia, ex diuersitate program principium vnde cum accidens fit entis ens, genus in definitione debet esse illud, cuius est ens, scilicet subiectum, differentia autem famine ex diuersitate principiorum, ex quibus ipsamet accidentia causantur, quae causa extrinseca debent esse.

Prima Conclusio.

D E finitio tradita a Galeno nullo modo debet explicari putredinis. Probatur: praedicat definitio non datur per genus: ergo non explicat essentiam putredinis. Antecedens probatur: aliquid est genus in praefata definitione: est illa particula, *salutis corporis patet: substantia* sed haec non: ergo non datur per genus. Maior est nota, & Minor probatur: genus in quacumque definitione debet esse propinquum, & in definitione omnis subiectum propinquissimum, cum in conueniunt, vide si velis hominem definire, non bene per genus remouit definitur, vt si dicas, homo est substantia rationalis. Confirmatur: substantia praedicat non est putredine: ergo genus non potest esse. Antecedens probatur: praedicat definitio mixtorum in quatuor principia subiecta semper remanet, cum conuenit ex materia & forma, & quando mixtum definit esse per putredinem, in mixtum quod elementum, in quod conueniunt, sua materia, & forma conuenit: autem illa non definit esse per diuisionem: ergo non est putredine. Consequenter patet: nam animal, cum sit substantia viuens, sensibile, contrarium ad rationale, vel irrationabile, in definitione autem Arist. subiectum est propinquissimum, scilicet humidum, quod putredine est, cum sic separabilis a ficco.

Secundo probatur: per definitionem Galeni non separatur vera corruptio ab abstracta animal per *ratuabile* ab irrationabile: ergo non percipitur per illam natura putredinis. Antecedens probatur, nam in definitione Arist. ponitur particula *propria intertus calor in humido*, in definitione Galeni non ponitur praedicat substantiae, quae necessaria est, cum per talem particulam explicatur separatio humiditatis a ficco, & in corruptione a Galeno praedicat per suam definitionem non datur praedicat separatio: ergo cum per illam

E E parti

particulum congelatur natura putredinis, per illam explicatur vera putredo: quare et in definitione Galeni non reperitur particula, quae contrahitur corruptio ad esse putredinis, media quae separatur via ab alia, legitima definitio non est. Confirmatur: mutatio ad corruptelam totius substantiae conuenit corruptioni, quia entia naturalia corruptuntur, cum una substantia corrumpatur, & alia generatur, ut patet in chylificatione, & sanguificatione, & in generatione animalium: ergo non explicat veram putredinis naturam.

114. Tertio probatur Conclusio definitio Galeni non habet errorem in rebus putredinis, quae vrinis inueniuntur, sed veluti differentia, non quatenus in eis est, sed quatenus producit accessus: ergo non conuenit eundem sensum, ac conuenit definitio Arist. Antecedens probatur: *est caliditas, ex aerea esset, ut ait definitio Galeni, hoc non ergo habeo intantum.* Minor probatur: calor extremus corrumpere minime potest, nisi valeat exhalare calorem intantum, in quo consistit illa putredo sed in definitione Galeni non ponitur, ut exhalat calorem naturam: ergo non conuenit calida externa. Maior non indiget probatione, Minor probatur: calor extremus, & valet substantiam corrumpere, debet agere in frigiditatem mixti: nam in calorem, cum sit similis, agere non potest: ergo cum corrumpit frigiditatem introducit diuersam qualitatem, qua mixtum conseruari non potest. corrumpitur rauxum, & acquirit nouam formam, non autem definit mixtum, cum definire non possit, nisi intereat calor naturalis per separationem humidis & sicco. Confirmatur: potest illa causa externa esse remota: ergo non potest esse differentia proxima in definitione putredinis. Antecedens probatur: nam in rebus caliditate extrinsecas, & corruptelam totius substantiae putredinis, si putredo esset mediata eius effectus, qui in definitione Galeni non percipitur: ergo agnoscere non possunt putredinem. Antecedens probatur: nam effectus proprius caloris est calcificare, & per illum effectum non corrumpit substantia, sed per secundariam, quare explicare debet effectum secundarium caloris, & immediatum putredinis: nam cum per calorem extremum solum producat caliditatem, & modus quo calcificat interit, non explicatur per Galeni definitionem, mediat ergo inter eum interitum & calorem extrinsecum, per illius modum ergo cum non ponatur in definitione, remota est differentia definitiois putredinis, & per consequens non potest esse in demonstratione, quia iam est

set causa maioris extremitatis, quare demoftratio non concludit. Quarta probatur Conclusio: definitio Galeni conuenit illis in definitio, & definitio Arist. non conuenit: ergo non conuenit eundem sensum cum definitione Aristoteleae. Antecedens probatur. Conuenit vtriusque visio est mutatio ad corruptioem totius substantiae exposita a calore extraneo, ut patet, si igni applices mixtum, fit mutatio ad corruptionem ipsiusdem, cum in ignem conuertatur, & sic etiam a calore extraneo, scilicet a calore ignis.

Vltimo probatur in bona definitione definitionum non debet intrare, ac in hac intrat. Probatur Minor: ut patet mutatio ad corruptelam.

Secunda Conclusio.

116. Definitio putredinis tradita a Galeno dicitur esse per formam putridam curatioem. Conclusio habet patet ex toto illo cap. 8 lib. 1. method. in quo, additae causas, quibus putrefactio cessare debet, cum dicitur, *separans, detrahe, et quod reliquum est, in frigidum aerem subleuato per spirationem refrigeratorem mouetur, ita utique putrefactioem, qua in vitiis est, omnia sanantur. Ad patet illud quod iam corruptum est, omni ratio conuenit, quod reliquum est moderatis moribus, & refrigerantibus persistat ad sanam formam reducere, ac uariationem quidem illam per vrinam, & de his vrinis ueniunt, ac foderis trabuntur post hanc dimittuntur moliores uia cum abundantia bonae temperie adhibitis, & paulo infra aetate ea cum uariis generibus est, inquitur de putredine humorum, & de his corpus moribus, & constitit corporibus, & humoribus, tum ab uindicta, tum a sordiditate, non lentum sua sordiditate, postea hanc aegritudinem curanda per contraria postea uide additae remedia, quibus habet affectiones extrinsecas, ut putredo cesset, nisi autem videret Galeni in rebus sensibile de Arist. definitione, & eam praesupposuit, & eam addidit, non ut definitionem putredinis, sed ut Medici finem, quomodo medicina debet administrari ad putredinem auferendam ab Aristotele per illum optimam definitionem explicatam.*

Ad argumenta in principio articuli respondendo negando Antecedens, ad probationem, distinguo Antecedens si per substantiam intelligitur forma substantialis mixti, nego esse terminum putredinis: intelligitur substantia definitio, et totum mixtum conuenit in quatuor elementa concedo, & nego Minor: tem probatur: Antecedens: nam alia

est

est definitio substantiae, alia uero definitio mixti: nam substantia definitur per corruptionem, ex qua alia generatur generatione composita, definitio autem mixti fit in quatuor elementa corruptione simpliciter, quod iam est explicatum ex Auenenna articulo antecedenti ad confirmationem patet, quid sit respondendum ex hac solutione.

118. Ad secundum respondens negando totum in primis calore extraneo positum in definitione Galeni non acquiritur caliditate extraneo positum in definitione Arist. ut patet ex tertia probatione: prima Conclusio, nec particula interitus caloris naturalis pertinet ad mutationem instantaneam, de qua fuit loquutus Galenus, ut patet per illa, *ad corruptelam totius substantiae*: pertinet autem ad motum localem, ut articulo antecedenti fuit dictum: negatur tamen particula illi, *propria, & naturalis caloris*, aquilare particulae, *totius substantiae*, cum Arist. intelligat de separatione humidis & sicco, totum autem substantiae est particulum hanc quatuor, negatur demque particulum, in *omni per humidum* sequatur *substantia humidis*, ut ex ipsorum arguatur patet.

Ad tertium argumentum respondens negando conueniunt illarum propositionum: nam ut conueniant, debent esse in genere cause formae: quare non seuiatur calorem qualitates, ex quo patet interitum caloris non esse corruptionem substantiae, sequitur autem ad interitum, negatur, inquit, quod altera particula scilicet corruptio substantiae fit interitus caloris: nam cum dicitur corruptio substantiae fit, ex illa interita, ut patet in corruptioem composita, ad confirmationem conuenit praedictam conueniunt per conceptualem esse veram: negatur tamen Antecedens, & ad probationem, nego omnem interitum esse mutationem in putrefactionem corporis substantiae: sequitur autem mutatio substantiae ad interitum, ut iam dixi.

120. Ad vltimum etiam negatur esse veram praedicationem, mutationem ad corruptelam substantiae putrefactiois esse putredinem. Ad probationem, concedo, quod putredo est resolutio mixti in sua principia: negatur autem Minor: nam corruptela totius substantiae non est resolutio in sua principia, sed in aliam, momento aucta, cum et conuenit definitio generaturae, scilicet est motus huius totius in hoc totum, nullo fenitibus remanente.

Secundum argumentum principale petit articulum sequentem.

Forsitan ad lib. Meteor.

ARTICVLVS IV.

Vtrum putredo definienda sit per alterationem?

121. ET videret, quod sic, primo ex Galeno lib. 5. simplicium, cap. 5. & ab uindicta: aphorismo 47 in quibus loci ponit putredinem inter alterationes.

122. Secundo arguitur alteratio ex Doctore sancto primo sentent. dist. 7. quaest. 2. art. primo ad 5. & 17. quaest. quarta, art. primo ad secundum, consistit in passione introductionis vniuersi qualitates discretiuae subiecto, & in exaltatione alterius conueniens illi, sed per putredinem putres substantiam ab introductione praedictae qualitates discretiuae in illi, & expellit qualitates conuenientes: ergo putredo ad finem debet. Minor probatur: si calore extraneo subiecto discretiuae interit caloris naturalis illi conueniens.

123. Tertio arguitur: in hoc differt putredo a coctione, quod in hac subiectum non dicitur pati, ut fiat alterit, sed alterari, sed potius pati, & in suo esse confirmari, in subiecto introduciunt qualitates conueniens, in illa autem introduciunt qualitates discretiuae: ergo si in illa non dicitur alterari per rationem illius, si in etiam illa alterari dicit debet proprie conuenienti rationem.

124. Quarto arguitur: putredo intenditur, & resistitur: sed hoc pertinet ad alterationem: ergo per eam definitio est. Maior patet, si quidem res putredinis magis, vel minus putredine reperitur.

Pro explanatione illius articuli attendendum est Arist. libro primo de generatione, text. 28. ubi ait, quod subiectum, quod alteratur, debet materiam fenibilem esse, & post alterationem sine aliqua transmutatione substantialis. Verba autem Arist. sunt haec: *alteratio quid est, quando mouetur subiectis fenibilibus ex se, & transformatur in eorum passionibus, non conueniens eis, aut mediis, quod explicat Doctor sanctus ledione 10. cum dicit, fenibilibus, quod alteratur est quando materiam illam subiectum fenibile, scilicet nulla transmutatione in eius substantiam facta, fit transformatio in passionibus eius, quae qualitates ipsi. Per subiectum fenibile intelligitur debet compositum ex materia & forma, ut excludatur subiectum formae, quod non est fenibile, quod est materia prima: quare implicet per illa verba, nulla transmutatione in eius substantiam facta, excluditur subiectum* E E 2 fenii

fenfibile: nam generatio & nutritio transmutationes substantiales sunt, non sunt nisi in subiecto non fenfibili.

Conclusio.

135. **D**e finitio putredinis non potest explicari per alterationem. Probat. Conclusio aliquibus rationibus. Prima est, incertus calor materialis est motus localis, ergo non est motus alterationis. Antecedens patet: interius calor naturalis est, latet extra subiecti, sed exhalatio est motus localis, ergo non alterationis. Antecedens probatur, calor vel interit ratione qualitatis contraria, vel ratione de se subiecti, quod facit calorem contrarium, cum dicitur de se, calore extraneo, qui contrarius non est calori interno, ergo ex de se subiecti, quod fit per fermentationem dicitur a seico.

136. **S**ecundo probatur. Conclusio: in hoc differt alteratio a generatione, & corruptione, quod in illa subiectum dicitur manere fenfibile, in hoc non. Sed in putredine subiectum non manet fenfibile, cum totum fit resolutum in quatuor elementa: ergo non per alterationem definita est putredo. Maior patet ex Arist. & Doctore sancto. Minor probatur: nam subiectum remanet iam sub forma terrae, ut ait Doctus sanctus in praesenti, & exprimitur patet.

137. **T**ertio probatur. Conclusio: non in mixtura putredinis fit fieri, nam quando putredine illa, quod iam est putredine, resolutum est in quatuor prima, ex quibus fit compositum, quod autem non est putredine, est resolutum non fit in eadem putredine, non potest fieri, quia si per contrarium alterationem cesset putredine, non cessat illa, quod iam fuit resolutum: sed cessat qualitates putredinales, & hoc non est esse putredinis, nec persistere, siquidem hoc consistit in motu locali, & in hoc certum differt motus a motu alterationis: licet in utroque subiectum partim fit in termino ad quem, & partem in termino a quo, nihilominus tamen in motu alterationis subiectum secundum quod est in termino, a quo indeterminate remanet eum alterare qualitate: in motu autem locali subiectum non est informatum cum motu, nec cum via re motum localiter, sed quando cessat motus, subiectum manet fine re motuere, subiectum autem alterationis, quando cessat, manet sub re alterante: vnde cum subiectum, quod putredine fit terminus a quo, ut ita loquar, quando cessat resolutum, quae est putredine, manet iam subiectum immobilitate sine via putrefactione.

Ad argumentum in principio respondeo: ad primum dico, Galien in praedictis locis postquam dicitur inter species alterationis, loquitur sumpta alteratione, pro qua vis scilicet mutatio accidentalit, cum per quamcumque alteretur subiectum, vel secundo respondeo, id iniquum fuisse, & prout dicitur in secundum. Conclusio articuli antecedentem nam ad se habet putredine curandae necessitas est, quod esse putredo rei putredibilis per remedia contraria, quae minus potest explicare putredinem, nisi per alterationem, cum modo fit alteratio, quae facit cessare putredinem manente eadem substantia.

Ad secundum respondeo putredinem non consistit in introductione qualitatis dissonantis subiecto, & in expulsiōne alterius congruentis, cum nullum subiectum fenibile, vel insensibile maneat, quod fit autem subiectum insensibile maneat, non est putredo, sed elemente generatio.

Ad tertium respondeo, quando putredinem considerat in qualitate generandi, licet habeat praedicta putredinem, non est putredo, sed resolutio mixtura iam quatuor principia.

Ad quartum respondeo intentionem, & remissionem nec pertinere ad alterationem, nec ad motum localem, sed solum secundum momentum, v. g. calor est, qui fulcipit magis, & minus, non autem alteratio, quia calor aequatur: nam quod convenit alicui secundum aliud, non convenit secundum hunc. Ad illud, quod dicitur, quod res, quae putredine, magis potest, & minus potest reparari, dico, quod, si loquar de putredine, est falsum, cum resolutum in quatuor elementa non fit magis resolutum, nam quam illa, si autem loquar de qualitatibus putredinalibus, verum est. Ceterum, haec non est putredine. Argumentum tertium principale petit articulum sequentem.

ARTICULUS V.

Vinum mixta intensio calida potest putrescere a calore continentis, & ipse remissio?

ET videtur quod non. Primo ex Arist. in praesenti, textu 10. & 11. in quibus locis ait res frigidissimas, & calidissimas non putrescere, & ratio est, quia frigidissime fuit frigore remittit calorem continentis: est contra autem textus calidissimae parti non poterunt calorem ambientis, ergo in resolutio mixta nullo modo potest fieri a calore, vtpote remissio.

Secundo

135. **S**ecundo arguitur: quod non potest agere calor intensus, & minus potest agere calor remissus: sed calor intensus putredine non valet, ergo id non praestabit calor remissus. Maior non indiget probatione: Minor probatur experimentum, nam quando volumus res a putredine praeservare, eas exponimus radiis Solaribus, ergo calor remissus a putredine praeservat, multo magis calor intensus. Confirmatur humidum escitatur a vehementi calore, quare res cum remanent sicca, praeservantur a putredine ergo multo magis praeservantur a calore intenso.

136. **T**ertio arguitur: mixta ignis apposta non potest fieri: sed calor ignis vehementer est calor ambientis: ergo in rebus calor id non potest efficere, multo minus calor remissus.

137. **Q**uarto arguitur: mixta abstrahit minus putredine in hyeme, & in locis frigidis, ut ait Arist. in praesenti: ergo mixta calidissima non putredine a calore remissio ambientis. Consequenter probatur: nam eadem est ratio de rebus communiibus, ac de particularibus: ergo si mixta abstrahit non putredine in locis frigidis, ergo, quod calor continentis fit remissus, mixta calidissima a calore remissio, qualis est aeris, non putredine.

138. **Q**uinto arguitur: calor immobilitas potius valet perficere, quam putredine, ergo calor remissus continentis valet perficere putredine intensae calidae, ac per consequens non putredine ab illo. Antecedens patet experientia, cum in xilare, quod calor est intensissimus valet frigus maturare, & eos perficere.

139. **S**exto arguitur: omnes res a similibus conservantur, & a contrariis corrumpuntur, ut patet ex Galieno lib. tertio, ap. 18. ergo mixta calida a frigore putredine, & a calore conservantur.

140. **P**ro explicatione istius articuli advertendum est, quod in agente intensiori intentione vis ad agendum inveniunt, haec autem vis est diuturnitas actionis, & est intentione magnitudinis eius potest inveniunt in agente intensiori doctrina est Gal. lib. quarto simpliciter, cap. 7. vid. id, quod praevaleat, & vinctum, non solum constat in robore agentis applicati, sed etiam in diuturnitate actionis agentis debilis: nam secundum hoc est aequalis virtutis, immo & in effectu intentionis, & hoc est ratione admodum refutanda, media quae possunt non trahitur in naturam agentis, nec illa assimilantur, sed cum agant, & patientur, resistantur, & continentur, & tandem patienti remanet pro agente maiori, & diuturno: nam quod agens forte operatur brevi tempore, id agens debile operatur longo

tempore ex frequentia, & diuturnitate actionis, cum in illo paucis, & nulla passio fit a contrario agente: si quidem respectu motus aeris debilis est in sua actione, quamquam vis intensiori: vnde in aere licet reperitur vis debilis ad agendum, fenit, & paulatim agit in eum, cum ab illo, vtpote minori, nullam, vel paucam fit repulsiō propter magnam resistentiam non ex parte virtutis: nam maior est in intensiori agente: sed propter magnitudinem illius, quod si aliqua repulsiō inveniatur in partibus propriis, quibus agens intensi, certum cum virtute, cum moderata in praedictis partibus alia caliditas a magna mole perditis partu, cum tota haec moles calida fit, & ab ista caliditate reiditur praedictae partes ad primum itatum, vnde certum est illas partes semper remanere calidas, quia tota moles aeris eas ab illo valet calidius, quia semper aer remanet calidus, cum ab interitico, cum ab extraneo: nam ut ait Ausienna fen. prima prim. cap. 3. & secunda prim. doctrina. summa prima de iudicis tempore, agit in omni dispositione, propter illud, quod in eorum, & calore Solis, & Hellum, semper abstrahit calor, & resolutio 7. aphor. 10. quare vires patientis calidi licet intensius fit, necesse est debilitari ex praedicta diuturnitate agentis magni, est afflicta caliditate a motu caeli, & Solis.

Conclusio.

Mixta intensio calida putredine de facta a calore continentis, licet remissio sit. Conclusio est Arist. in praesenti, cum dicitur calor extraneo, id est, ambientis, & cum tandem omnia putredine in ambiente, ab eius calore putredine, licet potest fieri calidus, calidus a frigore putredine, & remissio. Probat. Conclusio aliquibus rationibus. Prima: remissio remittit intensum ex Gal. 5. simpli cap. 7. & 8. ergo calor ambientis, cum remissus fit, debet calorem intensum continere remittere: sed calor calorem intensus non potest remittere calorem continentis: ergo semper remanet suavi ad agendum. Minor vobis: nam intensum remittere non potest intensum.

Secunda ratio: calor ambientis, licet remissio, semper fuerat suum gradum: ergo cum semper fit applicatus, semper agit. Antecedens patet: cum reperiatur tres cause conservantur caliditas aeris in suo gradu, scilicet putredine gradum fuerat. Antecedens patet: nam tota magnitudo aeris producta in partibus aeris propinquae patienti totam suam temperiem, & calor Solis, & motus caeli item facit, ergo semper in suo gradu.

E E e

Conti

tione motus localis, de isto loquitur fuit Arist. in praefatio, & prima sect. probl. 13. in aliis autem problematicis loquitur fuit de motu alterationis: nam calor extraneus, qui putredinem causet, alterat debet res, modo quo motu extrahit calor interius ab eis, quod optime explicat Galen. text. epid. 4. per haec: *velut vasorum navesque vitiarunt, modo desolantur, aptentque siccitas, ut visum facit arefieri, in causa est, sicut in contrario bene operantur muni in haurire, quae cum Arist. dicit potest, per h. h. h. quae fructus arborum, carnes, & cetera id genus, viribus vehementer inflatis contenta videntur in corrupta durare, nec minus quam diligentiissime pietata, ubi caliditas circum velique fuerit, ut in quibus corruptio non solum, cum mouentur, quae autem plenis sunt, immota persistent: aut enim fieri possunt, ut motus sine inani patiar agatur, et illa, quae ita inclusa sunt, alioquin videntur constant: ergo in corrupta feruari possunt, etae quomodo Arist. intelligit quosdam esse nullo alterationis, ut Galenus ait, praedicta verba, siquidem in valibus plenis, & obcuratis minime calor extraneus ingredi potest, in valibus autem feruens intrat ac, qui suo calore alterand, & ex quo in valibus contentur, corrumpere videtur.*

147. Ad argumenta in principio respondendo praedictos auctores non loquutos fuisse de qualitate contraria reposita in vitro medium, sed circa medium, cum dicitur ignis conuenit cum aere in calore, & cum terra in siccitate, & non conuenit cum aqua, etiam consistit aliqua humiditate: quia ea non est vitra medium, nec denominat id humidum, unde quia parua est praedicta qualitas, non venit in causa materialis, vel possit putrefieri: ad illud autem, quod dicitur de igne carbone, & de igne humo, & de igne luce potest Doctor sanctus prima secundae de quaest. 35 art. 8. in corpore, quod praedicti ignes dicuntur species ignis propter applicationem naturae eius ad materiam alienam, ex qua doctrina fit respondendi potest, quod ignis calor conficitur in materia aliena: nam ex propria eius materia, & eius forma ignis conuenit, qui impure se habet idem dicitur de igne humo, & de igne luce, quia doctrina iterum tradit ipsomet Doctor sanctus prima parte quaest. 69 art. 1. ad secundum, ubi ait non esse euandum de eis ex his, quae secundum opinionem aliorum. Ad confirmationem patet signa quoniam de coloribus non ex eo, quod ignis humo consistat aliqua materia externa, scilicet fumo terrestri, ideo videtur a nobis quae praedicta

dicta materia in parte superioris elichum, quia rarsissima est, ideo flamma apparet magna, in inferiori parte, quia fumus est magis crassus, & densus, ideo apparet subter, quia non est tam compositus in ignem, sicut illi, quae sunt in parte superioris, quare liquidum consistat praedictum formam esse materiam externam ignis, & sic patet responsio ad confirmationem, sicut ad argumentum.

Ad secundum argumentum respondeo tunc ignis differt ex defectu subiecti, facilius patitur, quod materia aliena, in qua subiecitur, non autem propter hoc ignis putreficit: nam cum ad putredinem requiratur humiditas propria, quia ignis calet, ideo non desinit per putredinem, licet deinde per corruptionem ex quo alia res generatur, quod minus videtur ex parte naturae actum. Ad secundum contra huiusmodi principia arguuntur patet, quod fit dicendum ex articulo antecedenti. Quartum argumentum principale & tertium istius articuli pertinet articulum sequentem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum tria reliqua elementa putrefieri possint?

Videtur primum quod non: potest esse proprium naturae quae ergo non elementorum. Antecedens probatur: cum putredine interit calor, & caliditas humidum, & remanet siccitas, & frigiditas: ergo illud, quod putreficit, ex his omnibus debet consistere vitra medium, ex quibus elementum certum est consistere, aliter videtur mixtum.

Secundo arguitur: illud, quod putreficit, resoluitur in quatuor elementa: ergo illud, quod putreficit, consistit ex eisdem quatuor elementis: aut elementum non mixtum in quatuor elementa, minime poterit putrefieri. Antecedens patet ex Hipp. lib. de natura humana, text. 12. ubi probat corpus hominis componi ex quatuor elementis, quia intertente homine iungit elementa separata fuerunt ad propria loca.

Tertio arguitur, quod patet de aere, quod dicit Arist. 15. fecit probl. 19. aereum impure se habet, & probatur ratio: si aere putreficeret, resolueretur tota humiditas, & non est siccitas, a qua separatur & ergo tota humiditas euolat, semper loquitur secundum partem, & caliditas interit, introduceretur alia forma, quae tunc non erit putredo, sed generatio consequens ad corruptionem.

Quarto

Quarto arguitur de aqua: nam si caliditas ab ea euolat, potest remanere purissima, cum frigida remanet, quod est in ignis naturale: ergo non poterit putrefieri, cum per putredinem interit calor, qualicumque in ea reperitur, & sic perfectissima remanebit. Confirmatur: nam si separatur humidum a siccis, remanere debet ficut & tertium: aqua resoluta non poterit in terram.

Quinto arguitur de terra: nam si putreficit, resoluta debet in terram, & sic manebit per putredinem indissolubili vniuersi in indissolubili ipsiusmet, consistit in eam cohaerere.

Pro explicacione istius articuli primo adducitur: est aliam rem esse elementum applicari secundum suam naturam ad materiam alienam, ut de igne fiti dicitur articulo antecedentium aere rem esse elementum intrinseci alia res aliena: nam ignis, si applicet suam naturam materiam alienam, quia praedicta materia est eius subiectum, & tandem ea consumitur, & desinat, conuertendo in suam naturam, reliquis aliis elementis licet alia res intrinseci conuertatur, nihilominus tamen non sunt fabule naturae, rationem cuius nec desistant, nec in eam naturam transfuerunt ex debilitate naturae alioquin adhaerere: unde aere aliquando permiscetur vapores terri eleuat ex aqua flagrantia, calidiores, lucubus, specubus auri solidibus, lacrimibus, cloacis, &c. & cum haec sint ad permixta, apparet aere turbidus, densus, & veluti caliginosus, alia autem duobus elementis etiam permiscetur plura heterogenea terra magis, & aqua minus, unde haec straffora redduntur aere, illa magis, & haec minus, ratione cuius non pura dicitur, sed vel permixta, vel elementaria, ratione quae qualitates contrarias, quia in se retinet vniuersum.

Secundo notanda sunt illa verba Arist. in praefatio, quae sic se habent: *uisaerba patetia impure se habent, quod per partes corruptio: quare putredo secundum partem illi debet esse, quod alioquin rebusque quando putreficit, retinet materiam partem illius, quae dissoluitur, ratione cuius adter res putreficibilis retinetur, non autem putrefactionem retinetur, ut v. g. omnia mixta imperfecta, videlicet quatuor homines, qui in nostris corporis generantur, vini, acetum, oleum, & omnes flos plantarum, fructuum, &c. nam quando putrefcit aliqua res huiusmodi, & interit calor ex resolutione humiditatis, cum retinet materiam humiditatem, quoniam resoluta est, & similitur retinet materiam copiam caloris, ideo dicitur putrefcere secundum partem, videlicet, secundum illam partem, quae resoluta, & quia*

remanet maior humiditas, & caliditas, ideo retinet nonem program, quod ante putredinem reuocatur: idem dicendum est de tribus elementis, hoc autem accidit mixtis perfectis: nam cum fecundum totum conuertantur in quatuor elementa, & in eis non remanet maior pars illius, quod resolutum sed totum in tota elementa conuertitur, ideo fecundum totum eis accedit putredo, quia totum mixtum desinit esse: huiusmodi etiam, sicut & elementa, minime fecundum totum putrefcit, quia remanent fecundum materiam partem humiditatis, & caloris, hoc autem patet a simili de eisdem elementis, quia non conuertuntur secundum totum: nam si hoc esset machina Mendaci dissolueretur: sed secundum aliquam eius partem.

Conclusio.

Reliqua tria elementa possunt putrefieri, licet non secundum totum, sed fecundum partem. Conclusio est Arist. in praefatio, ubi ait, *omnia esse putreficibilia prater ignem, & spiritum, ait, etiam in terra, aqua, & aere putreficunt.* Item dicitur Doctor sanctus ibidem per haec verba: *quod dicitur apparet in aliis tribus elementis ab igne, quia putreficunt propter humidum contentum: sicut in calido, & probatur primo ratione ipsius Doctoris sancti, virtutes adhuc elementorum obestent passivas, sed si calore extraneo potest obtici pars praedictorum qualitatium: ergo possunt putrefieri secundum praedictam partem. Maior est euidentiam passiuarum qualitates obtentae ab aere possunt pati ab agente extrinseco, tum ratione qualitates contrariae, tum ratione adhibitis caloris extranei in humidum, ut supra probatum fuit. Minor etiam patet, nam in elementis reperitur ambe qualitates, adhuc siccitatis, & passivae, & ista obtinetur in aliis, adhuc elementum. Consequenter probatur: non calor extraneus potest educere humiditatem ab eis, ratione cuius calor interit, & cum perfectissimo in hoc consistat, elementa putreficibilia sunt.*

Secundo probatur Conclusio de vniuerso quae in particulari, & primo de aere: aere possunt permisceri, & intrinseci vapores aquae caliditatis, lacrimarum, cloacis, & ex eo educit humiditas, ratione cuius caliditas interit ergo potest putreficere. Maior parte vapores elementaria praedicti locus consistit caliditate & humiditate, sed modis his qualitatibus possunt agere in aere, educendo propriam humidum in siccum, ut fuit explicatum.

FFF

Fernandez in lib. Meteor.

cum in fecundo notab. ergo potest putrefieri. Minor probatur, quia fons mensuratur aëri, & non impedit, & affinitate applicati ergo possunt agere.

Tertio probatur. Conclusio ratione praedictorum vaporem aëri apparere turbidum, & caliginosum, sed hoc est esse aerem impurum, & primum: & ergo putreficibilis potest esse. Consequens probatur nam est, quia visibilia sunt, & sunt immixtionem aeris, & visibilia impure fecunditas. Cum hac non remanent in terra natura nisi ignis, ideo dicit Arist. omnia putreficibilia sunt praeter ipsum.

Quarto probatur de aqua: nam minus pura est, quam aëreus si ille putrefieri potest ex intrinseca ratione externorum, multo magis aqua, quia extranea magis in se retinet.

Quinto arguitur: si signum putredinis agitur est, quod conficit colore viridi, & quod fita quadam in se superficie, & tunc fit in fundo limae, sed hoc non invenitur in aqua stagnata: ergo de factis parata respicitur. Maior probatur cum humiditas separatur ab ea, & partes concentrat in fundo remanent, ex quibus nascitur limus, & cum humiditas fit caussa, & ratione caloris eleveatur, concitat telicium quandam in superficie, & sic quia separata fuit, humiditas remanet crassa, & opaca cum aliqua puritate: & ratione cuius concitatur color viridis.

Secundo probatur: calor participat in aqua à sole, & motu caelestium aquam impugnat: ergo putreficibilis. Antecedens probatur: nam aqua pura debet consistere in frigida intesa, & humiditate etiam intesa: ergo cum ratione propinquioris terrae, & ratione caloris praedicti remanentur frigiditas, & humiditas, impleo renouetur ergo putreficibilis est, & de facto putreficit.

Septimè probatur de terra, quae ad magis crassa est, & ex intrinseca ratione plerumque extranea: ergo si aëri, & aqua propter hoc putrefuit, multo magis terra. Antecedens est manifestum, cum experientia patet diversa extranea ei permisceri. Consequens veritas probatur: extranea possunt esse calida, ratione cuius possunt agere in humiditate terrae, & cum differant ergo cum similibus dissipat calore, in qua dissipatione consistit putredo, & putrefieri potest.

Octavo probatur. Conclusio signum putredinis terrae est, quod conficit colore viridi, vel caeruleo, & quod generetur vermes, bruchi, & reliqua insecta, sed hoc apparet in terra: ergo quia pura viri est. Maior patet nam ex evaporatione humiditatis, quae vicem

habet perspicuitatis, tendit terra ad colorem viridis propinquiorum, quicruentus est, vel nigri ergo generatio insectilium fit, vel infra, ex eo quod calidus, & humiditas coolant, & sicut, quod remanet, disipat materiam pro humiditate & calore caelestem ad formas insectilium producens.

Nono probatur. Conclusio in terra, aliquando reperitur pinguis facta, quae dicitur propter extraxionem humiditatis, quae cum fit caussa, forsimum non potest elucri, sed remanet cum ipsa terra, non non continuo, cum fit visibilis fuerit, sed hoc est signum putredinis: ergo putreficit. Maior experientia patet in emundationis curatio, & etiam est manifestum plantas, quae in ea nascuntur, perichidis nutriti, & auger, & fradice, quod prociunt propter praedictam humiditatem: & itaque quando agricola volent terram parare, ut veriores magis fructificent, emittunt res extraneas, & calidura animalium, & res fibulos, & emundationis curantur herbis, ut calore habent remanent, ut non odore putredinis propriam terrae, & colorem quod consistit putredo, & cum terra remanent praedicta humiditate, & calore veluti sequitur in ea plures attrahit humiditatem, quae per se habet in nutrimento, medio calore ex quo simul cum humiditate, ideo post germinationem terrae anno sequenti velut insudificata est, nisi iterum ponatur super eam herbis, consequentia est clara.

Vltimo probatur. Conclusio elementa valent putrefacere mixta inter ea existantia: ergo caussa possunt putrefacere. Antecedens probatur: nam fuit calor, & humiditas valent inter se calorem proprium mixtorum. Insequens probatur: nam si constant calore proprio, & humiditate, esse calor potest interiri à calore rerum extranearum per humiditatem emulionem (sed licet, necesse est calorem mixtorum putrefacientem elementa intensiorem esse calore ipsorum elementorum: dico respectu aquae, & terrae certum est intensiorem esse, respectu autem aëris etiam est intensior: nam cum albidus eleveatur vapores terrae, & inquirunt, in quibus calor mixti fuerit esse est frigiditate, & siccitate, maiori ad iustitiam consistat, & cum acie ab eis non veniunt, ex duritia intrinseca cum acie ex eo valet extrahere proprium calorem. Sed humiditatem in qua consistit putredo. Caliditas aliquid: ergo cum acie remanent frigiditas, & siccitas, non est caussa fieri pestilentia, quod est salum, sicut esse putredine aëris respirari causetur. Probarur. Consequens quia caussa talis fieri debet esse calida,

& humida. Dico, quod aëri, qui remanet, non est caussa febris pestilentis, sed substantia calida, & humida fequenter ab aëre non cum illa, quae potest, in principio redduntur humida & illa, quae putreficit secundum partem, inquam accedat ad finem putredinis, ideo secundum totum non putreficit, sic aer, ex quo caussa fuit illa calida, & humida, non est caussa febris pestilentis, sed ipsam substantiam calida, & humida, quae caussa ratione caliditatis vaporem eleveaturum à rebus putrescentibus: cum autem simul respiciunt vapores praedicti, & ipsam substantiam fequenter ab aëre putreficibilis causant seorsum pestilentem, quare ignis accessus valet praefacere praedictum febrem, quia excitat praedictos humores, ut ait Plinius lib. vii. cum supra citato, cap. vltimo per haec verba: *Et ipsi ignis medicina suis pestilentia, quae solis visiferatione contrahitur, igitur multo fortius accendit certum est vnde si ignis corrigit pesti prociocientiam ab aliis, ita loquitur, quanto magis pestilens ab igne, quae à se habentur substantias calida, & humida ab aëre evolat. ratione praedicti, medius quibus concitatur contagium.*

149. Ad argumenta in principio respondeo. Ad primum dico putredinem secundum totam esse passionem mixtorum, putredinem autem secundum partem esse passionem elementorum. Secundo respondeo talia elementa posse vocari mixta imperfecta, ideo putredine imperfecta putrefacit.

150. Ad secundum respondeo in opinione asserentium praedicta tria elementa esse mixta imperfectissima ita à natura ordinata, ut talia putredinem elementa, non quod elementum consistatur in elementum, sed quod illud mixtum imperfectissimum concordat in eadem elementa, ex quibus fuit vitium, & hoc apparet in aqua putrefacta tempe aërio, quae tota resoluitur à calore extraneo, & pars quaedam in aërem fuit convertita, altera autem pars in vapores, ex quibus fit aqua, & pars calida in ignem, & denique pars terrea in terram. In opinione autem asserentium non esse verè mixta, licet imperfectissima, quam ego maxime approbo, non comeri in quatuor elementa, cum ex illis non consistit, sed consistunt in secundum partem in vnum elementum, aërem scilicet, quia cum humiditas exhalatur ab ipsa aqua, vel terra, vel aëre, cum fit humiditas praedicta calida, & humida, quae sunt aëris dispositiones in aërem necesse est conueniri, & tandem remanent terrae partes, & igneae, & aquae, licet in illis elementis non fuerint inueniunt, generantur tamen à

Fernandez in lib. Meteor.

fuis elementis: nam caliditas, & siccitas disponunt ad ignem generationem, caliditas autem & humiditas ad aërem, frigiditas, & humiditas ad aquam, & tandem frigiditas, & siccitas ad terram, & cum haec qualitates inueniuntur in elementis, vel supra probatum fuit, ideo quatuor elementa ex illis generari potest.

Ad tertium respondeo Arist. loquentem fuisse de aëre viciniori igni, qui in concavo Lunae inuenitur: nam cum in eo res alienae non sint inueniuntur, & consistit in aëre caliditate, & humiditate, putrefieri non potest, nec secundum totum, nec secundum partem, & aqua propinquitate cum igne plenas est illo.

Ad quartum respondeo, quod quis aëris & aqua constant maxime humiditate, quam siccitate, ideo tota humiditas à siccitate extrahi non potest, nisi aliqua eius pars ideo secundum partem putreficit, & tandem tota illa pars putreficit potest fecundum totum, ut in responsione secundi dixi.

Ad quintum respondeo, quia cum tota humiditas aëris extrahi non potest, ideo in ea remanet aliqua caliditas. Ceterum fecundum illam humiditatem, quae coolat, & simi, cum illa calida dicitur putrefieri fecundum totum. Ad confirmandum respondeo eodem modo.

Ad vltimum respondeo terram putrefieri secundum partem, siquidem non remanet potest putredinem totaliter sicca, sed coolat aliqua humiditate, quod si foret fortissima ita humiditas coolantur, & simul caliditas, & terra remanet pura. Dico duo primam, animalia in se habent caliditatem, & humiditatem, & tunc quod elementum, licet tandem reliqua duo elementa putrefieri possunt fecundum totum, ut in responsione secundi dixi. Secundo dico, terra, quae remanet pura, talis non remanet ex eo, quod respondet fuit terra ex aëre ita terra, sed ipsamet remanet purificata ex defectu humiditatis, & caliditatis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum putredo secundum partem sit eiusdem speciei cum putredine secundum totum?

ET videtur primo quod non: in putredine fecundum totum motus totaliter forma res putrefacens; sed hoc non mutatur in putredine fecundum partem ver-

151.

go different specie. Maior est admiffa, Minor probatur: nam aer, aqua, terra, & humores totaliter suas formas non amittunt, ut patet, quia post putredinem retinetur nomen, quod a se putredinem obtrahunt. Consequenter autem putredinem obtrahunt. Consequenter autem putredinem obtrahunt. Consequenter autem putredinem obtrahunt.

Confirmatur: illa, quae secundum totum putredine, tandem in cinerem, & finem declinat: sed illa, quae secundum partem putredine, non declinat in cinerem: nec in finem, ut de se patet: ergo diuersa putredo est ab illa, quae secundum totum.

Secundo arguitur: definitio putredinis est, quod fit interitus proprii, & naturalis calor, sed hoc non conuenit putredini secundum partem: ergo differt specie ab illa. Minor probatur: aqua, & terra non consistit prope, & naturalis calor, sed aduentio, & extraneo, & putredinarius, siquidem calor aquae & terrae est ex parte naturae.

Tertio arguitur illa, quae putredinem secundum partem, conueniunt in aliquid: sed hoc non est vera putredo, sed corruptio: ergo differt ab illa, quae secundum totum. Maior probatur: experientia, cum videamus animalia generari ex putredine terrae, aquae, & aeris, siquidem ex terra putredina generantur vermes, pulices, mures, & animalia infestilla, ex putredine aquae ranae, & vermoculae, de quoque ex putredine aeris, muscae, quae optimam prognosticam futurae pellis est generatio moliturum infestillae.

Confirmatur: primo ex Galieno lib. 3. de diff. feb. cap. 5. ubi ait, quod quando sanguis putrescit, pars eius febrietur, & pinguis conuertitur in bilem flauam, sicuti pars calidior in melancholiam: sed humores, ut supra dixi, putredine secundum partem, cum adhuc retineant nomen sanguinis, vel bilis: ergo cum secundum Galeni pars tenuis conuertitur in bilem, iam in maximum eius conuersio, & non in elementa, ac per consequens differt specie haec a putredine secundum totum.

Confirmatur: secundo, quando aliquod elementum putrescit, illa humiditas, quae a sicco separatur, conuertitur in aliud tertium: ergo non in elementa, ac per consequens non eadem putredo, ac est illa, quae est secundum totum. Antecessores putredinis conuertitur in cinem, cum nulla res possit in se ipsum conuenire, nec in ignem, quia debet esse calidus: externum humiditas, quae euolat, mere humiditas est in aequo, nam debet conuenire simul cum humiditate, frigiditate, ac humiditas praedita fert conuenire: participatione conueni non potest

in terram, quia cum fit frigida, & sicca, magis oppositur humiditati: & cinis, qui per putredinem separatur: ergo in aliud tertium debet conuenire, & cum haec putredo non fit, sed obtrahitur, erit diuersa specie a putredine secundum totum.

Pro explicacione istius articuli aduertendum est, quod putredo secundum partem fit eodem modo, ac putredo secundum totum: nam haec fit per interitum caloris proprii, & naturalis a calore extraneo: illa autem fit per interitum ipsius caloris etiam a calore extraneo, siquidem aeris vapores extraneos, & aquae, & terrae alia mixta, in quibus residet calor, qui cum fit intrinsecus alius elementis tribus, quia res in quibus subsistunt, est intermiscata sine quare praeditus calor est extraneus ipsius caloris totum elementorum, qui valet extrahere humidum illorum, in quoque etiam extrahitur calor praeditus: unde non est audiendus Argenterius in arte medica, comment. 3. de causis, pag. apud me 608 & c. v. ubi ait: *putredo proprie praeparatur ab aere, cuius mixta conueniunt, reliqua vero non potest conuenire: putredo ergo, quae fit in herbis, est elementis conueniens, quare non habent perfectam ex elementis compositionem, habent tamen imperfectam, ut supra dixi, ratione cinis est putredo imperfecta, prope, licet non simpliciter, siquidem perfectae mixturae compositionem contrahit putredo perfecta, eandem imperfectae compositioni contrahitur putredo imperfecta: terram non propter hoc definit esse vera putredo, licet sit imperfecta, nam sicut dicitur verum, ita imperfectam eam tenent veram dicit, & quantum imperfecta, propriam tamen in se habet. Deinde est factus prima secunda, quae est, art. primo in corpore, medicina, quae bonum fiam, per secula est, quae verum humorem adiuvat, ledamem sanare non potest, imperfecta est: eorum, non propter hoc definit esse medicina.*

Præterea autem dicit Argenteus, *non putredine est se ipsa putredine possunt, sed externis causis conueniuntur: licet autem ratio nulla est, nam quae compositione perfecta conuenit, & quae imperfecta, eodem modo putredine, siquidem illa putredine a calore extraneo, illa cinem a calore extraneo: nam interitus ad quod autem ex parte extraneos extrahatur: humores prope autem interitum caloris proprii, & naturalis, sicuti extrahitur a calore extraneo: res continentis, aere, siccitate, aquae, & terrae, quare res sola non potest putrescere: fit intrinsecus.*

Conclusio.

Putredo secundum partem est eiusdem speciei cum putredine secundum totum. Conclusio est Aristi in praesenti per haec verba: *propter quod si putredine omnia alia excepto igne, et cinere terra, aqua, & aer putrescunt, vel cum aere.* dicit omnia putrescere excepto igne, & loquitur siue de putredine, & de illis ingenuis dicit ea putrescere, de putredine per interitum caloris in humido a calore extraneo intellexit, & probatur: Conclusio illa conuenit definitio putredinis secundum totum: ergo est eiusdem speciei. Antecessores probatur: nam quae putredine secundum totum interitum caloris naturalis, & prope a calore extraneo: ita in putredine secundum partem interitum a calore extraneo, & separatur humidum a sicco, ut dicitur humi in notabili, & probatur: nam ab aere separatur humiditas simul cum caliditate a calore extraneo vaporem ex cadueribus, latrini, &c. eleuatum, & aere intrinsecaturum, ratione cuius cum sit separata humiditas, & caliditas a sicco, & frigido interitum modo caliditate, & humiditate, & fetes, per se habent causam, quia accidit magis ad naturam elementis, quia ratio valet animalia destituta, ut si ignis repletur, certum est ipsam animal carere, cum interitum alteret.

Secundo probatur: Conclusio illa ignis putredine alia putredinis speciei, propter hoc, quia putredine mixta, quia non datur eandem causam extrinsecam, cum nulla fit calidior igne, nec ex altere humiditas, cum nulla in igne reperitur illa teliqua elementa non putredine, ut purissima sunt, sed ut elementa aere, quod fecit mixta putredine, ita & elementa.

Tertio probatur: Conclusio illa putredine non est eadem, cum putredine secundum totum, etiam, quia non est prope putredine, sed hoc non est falsum: ergo est eodem cum putredine secundum totum. Maior partem: quod non est proprium differt specie ab illa, quod est proprium. Minor probatur: putredine secundum partem in suo genere nihil destitit ergo putredo, & cum non reperitur alia, nulla illa, quae est interitus a calore extraneo, cadem erit.

154. Ad argumenta in principio respondendo. Ad primum dico non probare argumentum differt specie praeditas duas putredines, aliam autem imperfectam, & vnam esse simpliciter, & aliam secundum quod similibus modo respondendo ad confirmacionem.

Ad secundum respondendo, quod elementa eleuata pura non sunt, ut fuit eleuata simpliciter, id est calore, quae conuertitur in aqua, licet eis fit in extraneis, eo conuertitur pro mixturae vniuersalem conuertione: quae cum praeditus calor intereat, eorum est putredine modo, quod articulo antecessori fuit dictum.

Ad tertium praeterea, quod patet articulo proprio, quomodo ex putredine generetur animalcula, respondeo modo, quod cum in putredine secundum totum reperitur praedita animalcula, ut patet ex venis, huiusmodi ex caliditate. Ceterum non propter hoc definit conuenire totum in quatuor elementis: similiter licet ex putredine secundum partem generetur infestilla, non propter hoc definit conuenire illa pars, quae putrescit, in quatuor elementa.

Ad primum Confirmacionem respondeo Gal. praedito loco, & alius multus, ut secundo de febribus ubi, confundit putredinem cum corruptione, ut patet ex ipsorum codicum locutione, ubi ait, quod quando nulla calida sanguinis putrescit, non illam tenent in se, ut artem sed prois dicitur in humoribus, ut est in condito aere bilis, unde in cap. 3. de ratione formam modorum, & propositum, ut rationem tendentium ad forma venas propter quod dixit Auer. lib. quarto collect. cap. 3. de febte, quae in Arabico nominatur, *metabehche*, quae est febris sanguinea de qua Gal. agit locus citatus, ait, *inquam, ipsemet Auer. quod verba Galeni de hac re varia fuisse, & maximo fundamento hoc asserit: nam si putredo est interitus caloris naturae media separatione conueniunt a siccitate, & a ratione mixta in eleuata conueniunt, adeo elementa, ut fuit articulo dictum, quod modo prope conueni in bilis flauam, & atram, nisi per excoptionem sanguinis, ex quo generatur alii humores fetes accessiones cauescentes, & fortasse haec ratio, quare Avicenna imponit Galeno de hac re fecit prima quatuor, tradit a. cap. 45. per haec verba: *apertum fuit Gal., quod non fit febris sanguinea a putredine sanguinis, nam cum sanguis putrescit fit color, & est sanguis.**

Ad vltimum Confirmacionem patet, quod fit dicendum: nam ut supra lib. primo fuit dictum, si circa vapores vincat aqua, ex illis fit putredine, aquae, & si aere, aereis partibus ratione, si circa exhalationem vincat aqua, fit generat imprefiones, & si terra, imprefiones terreae generantur: quae cum ex putredine secundum partem conueniunt praedita humiditas, & caliditas, & omnia elementa vincant, omnia generantur.

Occasione a Confir. loquitur a sequent.

ARTICVLVS IX.

Utrum ingens putredo secundum partem humorem sui causa febris maligna?

155 **L**icet omnes febres à communi putredine secundum partem orientis, etiam febris maligna à praelo putredine oriatur. Ceterum, quia vehementissima simpliciter ex ea apparet, ponitur per se articulus. Ant praelo lymphomata orientis ab alia qualitate distincta, ac est ingens putredo, et probatur humo quod non ex ingenti putredine remanet humor magis frigidus, et siccus: ergo non valet hoc argumentum malignam. Antecedens patet: nam quia putredine, remanet frigida, et sicca, ex eo quod resoluatur caliditas, et humiditas. Consequens etiam patet: nam cum febris sit passio calida, à frigida minime procedit.

Secundo arguitur: signum istius febris est, quod calor in principio fit tenuis, ita ut similis sit calori faciei, et pulsi debilis: ergo non procedit ab ingenti putredine. Antecedens non indiget probatione, cum experientia pateat, ita ut non solum Medici vulgares, sed etiam doctissimi fallantur in cognitione febris malignae ex eo quod presententur calorem remanentem. Consequens probatur: nam ex, quod putredine, in principio redduntur calidiora: ergo si ab ingenti putredine originatur febris maligna, intentus calor repetitur debet.

Tertio arguitur: ariditas, et nigredo lingue est alterum signum istius febris, quod causatur ex nimia adhesionem ergo non oriatur ingenti putredine. Antecedens est receptum inter medicos, quia patet experientia: quod autem causatur à praelo ariditas, et color nigri est dicta adhesionem lingue patet: nam ariditas, et nigredo lingue denotant nimiam saluginem copiam, quod inter se adhesionem est signum: humiditas autem, et caliditas, quod media putrefactioe ab humore sequestratur, adhesionem non causant, cum necessitas sit ad istam causandam nimia fecitas, que cum remanet in lingua patet: ubi simul cum frigida in lingua causari minime poterit: et confirmatur ex alio symptomate, quod frequenter sequitur hanc febrem, quod est delirium: nam hoc symptoma, et ut ait Galienus

1. de simplici. causis, cap. 2. et Vilmo, semper originatur à calidis, et mordentibus succis, quoniam est flava bilis, aut ex calidiorum interperie cerebri, modo delirium non fit melancholicum, sed ex putredine secundum partem separatur caliditas à fisco, media quoque etiam separatur caliditas: ergo vapores eleuati ab humore putrescenti, cum mordacitate non consistunt, quia à calore, et fecitate procurantur est necesse, et caliditas vapores minime consistunt, sed potius humiditate delirium non causantur, ac per consequens pugilla febris minime ab ingenti putredine dimittantur: argum. curum potest fieri de quacunque febre putredine: nam cum ex Gal. patet ratio de rat. vichus 18. febrem consistit propter conuersionem caloris ad ignem naturam, sed praelo caliditas extrahit à fecitate est de natura calida: ergo potius fecit consuetio ad aeternam naturam, quàm ad ignem. Non probatur nam humiditas, et caliditas passiones sunt aeris, sicuti caliditas, et fecitas ignis: at tamen fecitas remanet in humore putredine, quia desinitur ab humiditate, et calore: ergo illud, quod eleuatur ad febrem putredine consistendum non erit de igne natura.

Quarto arguitur: febris maligna orientur ab ingenti putredine, nullo modo sanguinis nullo est eius remedium: nam si humor refrigeratur ex interitu eius caloris naturam illo magis refrigeratur, ex sanguinis nullo, cum illo remedium frigiditatem, siquidem ex extractione humoris calidi nimia frigiditas resolat, quod autem sit opinum remedium pro febre putrida citanda patet ex Gal. lib. 1. Method. cap. 1. in medio. §. *si febrem orientur autem, qui praediximus est in febribus, utiam aliam sanant, non conuulsas modo, nec tam aliam sanant, quia putrescentibus humor conuulsas: et quotidiana experientia apparet: siquidem ex eius administratione auferuntur febres putridae, et pari ratione medicamentis alexipharmacis, et distillatione aquarum cordialium, videlicet buglossae, oxalidis, lymphomorum, de acido citri, oxalidis, & de lapidis pretiosi: et omnes generum nullo modo erunt applicanda, cum sua frigiditate auent ad calorem innatum extinguendum: at tamen optimum remedium est vis horum medicamentorum, ut patet ex bona praxi, siquidem à doctissimis praedicta conuulsas, et experientia quocumque putredine, quia putrescentis, in principio redduntur calidiores, et ad subferendum istum calorem necessaria est sanguinis missio, & vis praedictorum medicamentorum. Contra, nam in principio redduntur calidiores*

diores, et in fine frigidiores, erit maior occasio, quod per sanguinis missione reddatur humor magis de natura calidus, et recedat à natura mixta, et cum hoc fiat per putredinem, licet per sanguinis missione acceleretur est tamen occasio, ut recedat deterior humor, siquidem magis infigidatur, et exciatur ex euacuatione substantia calida, et humiditate facta per sanguinis multitudine autem decedunt est de vis medicamentorum frigiditatem. Praeterea inferet Galienus, et lib. 1. method. cap. 24. quod obliuiscit, et putredo non remouetur vna refrigeratio, sed alia remedia expulsiua, et Avicenna. fen. 4. primi, cap. 2. §. debet fecit, affirmat, quod plebiscione subleuat humores, et facit eos fluere, et currere, et permittit benignum cum maligno orago cum sequatur minus diu-nem ex sanguinis missione, quam vilis, nullo modo est exercenda.

156. **P**ro explicatione istius articuli primo notandum est, quod omnia quae putrescent, in phlogos elementa conuertuntur, ut supra phlogos dictum fuit: quare cum in nostro ante putredinem fuerint intermixta in sua operatione ex eo, quod caliditas ignis temperata est à frigiditate aquae, et fecitas aeris ab humiditate aeris: postquam autem iam sunt à mixto sequestrata, et aut quomodo operationem reddunt, et non est dubium tunc inere ad alterum, siquidem ad alterum mixtum componendum faciunt partem, adhuc quomodo sequestratur, in principio sub eorum forma visum non remanent nisi remanent, animal euacuat, aliquid autem non creatur, quia humiditas cum caliditate, quod separatur, vel est conuulsas, et frigiditas accretus in se in parta quantitate, quod sufficiens est, et videretur non sit, licet de eius natura remanent, quia magis recedit à mixto, et magis accedit ad elementum, et sic fortiter alterabit, quia impeditur, quibus impedita est ad alterandum, quando erit mixtum non erit tunc: vnde ingens putredo erit, quando praedicta humiditas separata adhuc tendit ad elementum aeris, et dependit de fecitate, quia consistat, quando fuit recedit à mixto: nam tunc non poterit, nisi fecitas deperdat, tunc autem cum magis labor de caliditate caliditas, quae cum humiditate media praedicta fuit recedat, tendit etiam ad elementum ignis, ratione cuius debet deperdere de humiditate, quia separata fuit mixto, et remanere cum eadem fecitate, quia dixi esse cum humiditate recedat à mixto: quia fe-

ciendum hoc est magis de natura elementis ignis, ideo ait Doctor sanctus psalm. ps. *res magna dicitur, quia magis ignis, sic dico febris malignam* malignam esse magis ignem, et sic clare patet caliditatem decaudatam ab humiditate magis calefacere, et humiditatem de modat à calore magis humedare, et in hoc consistit primo ingens putredo, cum iam iam humor participet magis de simplicis, quam de mixto: putredo secundum partem, quae non est ingens, est, quando humiditas, et caliditas separata à mixto media putrefactio, vna non desinat ad alia in breui spatio, et sic humiditas remanent intermixta eadem caliditate, et cum eadem pura frigiditate, et fecitate: vnde tandem, si non cohibetur medicis medicamentis, quibus consequatur actio à natura, quae facit cessare putredinem, manente eadem substantia, fecit de natura ingens putredine, ut quocumque apparet in febribus putridis orta à communi putredine, postea manifestatur à Medico non praefertur, iam media sanguinis missione, iam media alteratione, iam media alexipharmacis: hae omnia valent conferre humiditatem separatam ab humore cum elementum caliditate, quae media humiditate fuit resoluta, et simul cum aliis duabus qualitatibus, licet in sensu gradibus eum est causa, quare in principio febris maligna apparet: herbarum: nam cum praedicta humiditas sequestrata consistit dictis qualitatibus, herbarum vale concitate, postea autem, cum desinat ad caliditate, et hae fit cum fecitate, phlogos dem tacta: vnde licet in principio, et postea phlogos, quia sunt illius febris putredine ratione mixta, quae in cute apparet, quando ab ingenti putredine pronantur vident, manifestatur, quia cum pronantur à calido, et sicco, de natura ignis sine vlla, vel passa humiditate, quia arguit ingens caliditas colorum naturalem deusant, et mortificans, ideo praedicta color afficitur apparet in cute: nam cum alia substantia calida, et sicca cum passa humiditate de natura ignis fit, quare exitum ad ignem sibi contrarium, ut in illum reducat, cum autem inuenit obicem in cute, sibi desinet, et ipsam cutem maculat, ex quo patet, quod quando separatur caliditas ab humiditate in ingenti putredine, et non inuenit impedimentum praedictum, ut in ignem conuertatur mixtum: tunc visibiliter conuertitur, ut patet in quocumque putridis, in quibus reuertitur partes lucidae, medius quibus illuminatur medium offo, ad certum distantiam, ita ut percipiuntur litterae, et eas legimus non est in quocumque reuertitur pars de humiditate, facit

melancholia sunt excrementa generatiois sanguinis, vngues pilæ & foeces excrementa canisica similitur facta in vino, & aueriga in oleo excrementa vera non sunt, sed per similitudinem ad excrementa vera dicuntur tantum excrementa ea eo, quod subsistentia eorum non cum partibus terre, sicut cerebra per se non possunt cum partibus tenuibus prædictionis liquorum. Sed dices, excrementum est omnino inerte, ut patet de excremento faciale: ergo si pituita, bilis, & melancholia excrementa inutilia erant, deo, quod excrementa quæcumque magis intrinseca sunt animalis, maiori utilitate continentur, & quia excrementum faciale veluti totaliter est extrinsecum, nullius est utilitatis, pituita autem, bilis, & melancholia magis intrinseca sunt, ideo pituita utilis est, ut in tempore indigent in sanguinem commutatur, bilis autem est utilis in extendendo & dilatando exspirata, ut excrementum faciale extra expellatur, melancholia denique præ se vitales ad extendendum sanem naturalem modica facia accotestatur, corrigendo os ventriculi, constat etiam alius vitales: quæ sunt hæc bilis fluxibilis facit sanguinem fluxibilem, ut facilius per posse per omnes corporis partes, ut ex illis fit nutritio, melancholia facit sua eralitate, & sicca est factum cum detinetur præ se suo calore, & humilitate facit enim fibræcum, ut non ab hæret omnia partibus, sed per partibus eo, quod etiam alius vitales: nam sicca bilis atterperat, cum humiditate pituita, sicut caliditas atterat frigilitate, & frigidas & siccas melanc. oleæ atterperantur a calore bilis, & humiditate pituita: excrementa autem nutritionis magis intrinseca sunt, ideo ex eis generantur intrinseca, ut sunt vngues, cornua, pilæ, &c. vocantur autem vngues, vel mox intrinseca ex eo, quod ad prædictos vngues magis, vel minus dilatantur, & quia ordinantur ad inuiscerationem animalis, & à facultatibus intrinsecantur, ideo excrementum faciale, quia nullius est utilitatis, à facultate intrinseca nequit, sed expellitur à facultate expultrice, bilis autem & reliqui duo humores, quia constant prædictionis vitales, intrinsecantur: cæterum non tantum, ac excrementa nutritionis: nam hæc deficiunt ad animalis intrinsecationem: nam cornua, vngues, & pilæ veluti de intrinseca ratione animalis numerantur: cum ab aliquibus, sicut falsis, animalium fundamentum, dictum fuerit vitæ.

161. Secundo ad arrendendum, est, quod postquam facultas attrahens in animalis attrahit

sanguinem cum suis excrementis facultas attrahens retinet, tunc inforgit facultas nutritiva, & ex illo exercit nutritionem, postquam facultas expultrice exercet suum adum, scilicet expellere, unde licet facultas nutritiva versetur circa obiectum facultatis attrahens, & retentur, diuersa tamen ratione: nam multo modico versatur circa illud, nisi postquam fuerit attrahendum, & retentum, quodammodo non potest circa illud, quod ab his est, diuersa tamen ratio est de facultate expultrice: nam hæc non versatur circa obiectum illarum trium facultatum, sed circa diuersum, videlicet circa excrementum, quod refertur ex facultate generativa, hoc autem cum fit inutile, nec attrahi, nec retineri potest, & multo minus nutriti: quæ diuersum est ab illo circa quod versatur illis facultates.

Cognoscitur autem esse obiectum facultatis expultricis ex optima nutritione præcedenti, & hoc ostenditur per vitam, in qua debet apparere sedimentum album, lenæ, & aque, atque minime ferocissimum, hoc ex cognoscitur redam fuisse nutritionem, cum sit signum affinitationis humoris, siquidem omnis pars similitudo non sibi simili, quare si perueniret sedimentum aqueale, signum est nutritionem perfecturæ acquirere, & si esse leue, signum est excrementa crassa, & ratione quorum deorsum in matula mouebantur, conuertitur in flegme, vngues & pilas: ad album, etiam est signum diluissimum non dissolutum non solum in subsistentia, sed in qualitatibus: sed si subsistentia nutritiva, & si apparet hoc sedimentum in declinatione: unde excrementum refertur ex nutritione est, quod euacuari debet, cum fit obiectum facultatis expultricis, & ab illa fit expulsiu, ideo dicitur Gal. purgatio fit à facultate expellente, & medicamento attrahente: hoc autem excrementum est de natura elementum, cum demouetur à mixture ex opere facultatis nutritiæ: nam cum nutritiæ mixtam ex mixto, affinitat humores, & illud, quod est de natura elementum, assimilare non potest, & cum fequiescit matram vitæ ad nutriendum, remanet inerte demouendum: acquiri quatuor elementa de natura elementum mixture, quare cum fit de natura elementum, quatuor ratione potius est vitæ, quam vitæ, quare fit in corpore dicentur, videlicet illis qualitatibus altera bilis animalis, & animalis morbum conuocare valebit, ex eo quod remanet de natura elementum, sicuti humor, qui putrefcit, & non est mixtum de nouo putrefcit, cum sit diuersa species ab humore, qui præ putredine morbum antecedentem conuocatur: nam iste

erat

erat humor nutritiuus, ille autem non est humor nutritiuus, sed excrementum de natura elementum, & cum medicamentum in ventriculo etiam demouetur à natura nutritionis, siquidem partes tenues, & calidæ fortassis à frigido, & calidus (nam in hoc consistit eius actio) ideo remouetur etiam de natura elementum, ratione cuius non valet alterare, quod cum habeat similitudinem cum excremento dicto, cum ambo sint de natura elementum, valet eum attrahere, & hæc est similitudo à Galieno præposita lib. 3. simp. cap. 4. & ad lib. 4. cap. 17. & quæ ex investigatione prædicti excrementi redditur languis purus, ideo medicamento purgans vocatur, quia reddit languinem purum, ut ait Gal. lib. de facult. medicament. purgant. cap. 4. Si coram hoc dicit aliquis, fit excrementum euacuatum à medicamento, & non humores, sequeretur non dari medicamenta colagoga, Beganaga, & melanaga, sed hoc est falsum: ergo est falsum, quod excrementa sanantur. Respondetur in oppositio afferuntur purum, bilem, & melancholiam esse humores, & nutre, nulla reperitur difficultas: nam excrementa, quæ reuertuntur ex eorum nutritione, euacuatur à prædictis medicamentis, quia talia excrementa sapient naturam ipsorum humorum, ut patet ex Galieno primo aphorismi. 14. In oppositio afferuntur non esse humores, quia post nutritionem deperdunt vitales reatas in notab. & cum media putredine eorum, conuertuntur febri puritatis, quæ licet nutritionem, quæ ex sanguine fieri debet, cessante pure liæ media coctione reditur ad statum naturalem, & accipiunt sua vitales reatas, & accipiunt naturam animalis, & ad excrementa languis biliosi medicamento colagoga profunt, quemadmodum ad excrementa languis melancholici profunt medicamento melanaga, & denique ad excrementa sanguinis puritatis profunt medicamenta Beganaga. Vel dices, quod postquam media coctione, & id est, nutritione facta ex sanguine, cum vigoretur, natura valet reducere ad suum antiquum statum, & illud quod reductum non fuit, est quod indicat sui expulsiuone magis medicamentis prædictis, quæ solutio magis patet in articulo sequenti.

Sed dices, ex illo excremento si quæ potest nutriui, ut patet de aliquibus

Articulus X. 403
bos animalibus, quæ, cum vscantur, ex illo nutriuntur: ergo vitæ, & non vincens erit. Respondetur nunquam excrementum nutritionis vitæ animalis est vitæ ipsius animalis: ratio est, quia cum media sua nutritione demouetur fuerit à mixture, ex quo nutritur, ideo ex illo iterum nequit fieri nutritia: attem licet respectu nutritionis vitæ animalis fit excrementum, respectu nutritionis aliorum animalis, reddit nutritiuus, etique alimentum, & vitæ, quare media nutritione demouetur, reatas ex illo excrementum distillatum specie ab illo, quæ à puritate fit ex nutritione prima: vnde patet nunquam vitam animalis nutri ex eo excremento, illa autem animalia posse, quia adhuc, hæc excrementa fit respectu vitæ animalis, ut dicitur in articulo, cum adhuc retinet matrem naturam.

Tertio ad idem est, quod in 162 præfertur, quando dicitur, hæc terminus est, intelligi debet nutritionem, ut dicitur in notab. in nostro corpore nullæ sectiones reperiuntur, pro coctionibus autem ab omnibus Medicis notis intelligitur nutritio, & cum ad hæc necessaria fit chylificatio, & sanguificatio, etiã hæc à Medicis sectiones appellatur, cum re vera non sint, nisi generationes, vocatur quæ coctiones propter similitudinem, quam habent cum coctionibus vitæ, quæ necesse est intelligi nutritio, ex quo non corruptur, ut in quæ de coctione dicitur, quod ille aliquis dicit diffinitiones, quibus panis in ventriculo dilponitur ad chyl generationem, & quibus sanguis dilponitur ad carnem generationem, coctiones esse dico, & accipiuntur ipsæ perficiuntur ex quo non corruptur, ut alia substantia generatur. Præterea si illæ coctiones possent nuncupari etiam dispositiones, quibus liquum dilponitur ad ignis generationem, coctiones vocari possunt, cum non sit maior ratio de illis, quam de illis, siquidem illæ dispositiones comparabiles, ut corruptur, propter ipsam generationem, illæ autem etiam dilponuntur panem, & carnem ut corruptur propter chyl generationem, idem dicendum est de chilo respectu sanguinis, & de illo, respectu nutritionis.

Conclusio.

Nullo modo medicamento purgans in principio febrium putrida
G G g 3

perurbare ebullitionibus, & nullo modo exerceantur à natura ita similiter fit medicamentum purgans euacuet prædicitum humorem, vel humiditates, perurbat actiorem, quia natura in carnem eos conuertit.

Vndecimò arguitur medicamentum necesse est denudari à natura inacti, quod eius redolens de potentia admixti, vel effluat attrahere vni obiectum: ergo necessarium à natura mixtionem, vel ab illo attrahitur. Antecedens est receptum. Consequentiæ probatur: elementa intendunt conuertere in se omnia mixta per visum, vel per putredinem, vel questione de viscine dicitur: sed ad hæc conuersionem vitæ est appropinquatio, vel contactus intestinalis. Ergo excrementa, quæ de natura elementi sunt, attrahantur à medicamento, imò similia debent esse, quæ fuerit medicamentum à natura mixtionis denudatur in ventriculo propter eius calorem, ita excrementum denudatur per visum, unde excrementum & alterum erit vitæ.

Secundò dicit, mixtionis attrahit ferum, & tamen à natura nigritatem non denudatur. Ad similitudinem ferri: ergo rati fociunt Dico magnetem esse de natura terrea, & sic non est necesse denudari à sua natura, vnde si denudaretur, iam esset elementum, & non mixtum, idem dico de ferro, cum sit propinquissimum elemento terreo, propter quod nimis assimilatur magneti in colore, & in modo substantiæ, & de illo affirmari potest, quod inuisibilis facilius est transire: hoc autem à natura denudatur: nam cum similibus alimentis medicamentis facilius in ea conacti poterit, hæc enim ratione attrahuntur ab ipis, & conuertibiles est, quod si extra corpus non pellentur, intra corpus ferre conuersio.

Vltimò arguitur ex naturali ordine facultatum naturalium: nam vt ait Gal. lib. 3. de diebus dicit cap. 8. natura per facultate attractiue attrahit, deinde facultate retentiuæ retinet, postea facultate nutritiua nutrit, deinde facultate expulsiue expellit: ergo Medici eundem ordinem debent attendere, vt in principio medicamentum purgans minimè valeat administrare, & perurbare ordinem facultatum, & cum violentius purgare fit ab humore ante coëctionem irritat, & ex irritatione imminet periculum mortis, quod Medicus debet fugere: ergo cum à medicamento purgati in principio propinquo irritat natura, nullo modo concedendum est, & contra ipsa sponte irritata lignum est eam non valere nec humorem dominari ex

eius motu inordinato, si ab arte irritatur, nimis valeret, & nimis dominabitur, quare tunc certam est à non inuari à Medico, sed ab eo desit.

Ad argumentum in principio articuli posita respondetur, & ad primum dico, quod si Hipp. dissilire in omnibus febribus putridis, si quid tribi videtur momentum, moue, &c. & Galenus etiam dissilire tentanda esse maiora remedia communiter, præcipue vnae factiorem, & nonnunquam purgationem, certam est argumentum concludere: at quia fuit alij morbi, in quibus non conuenit sanguinis missio, sed purgatio, ideo optime Gal. loquitur fuit non in hydropes, in paralyti, in apoplexia, & hemiplexia, &c. in principio conuentione medicamentum purgati, licet in febribus putridis, & non conueniat, sed sanguinis missio: sed dicit alij, si in prædictis morbis conueniat purgatiua medicamentum, vt purgati euacuetur, quæ est causa prædicatorum morborum: ergo medicamentum purgans excrementa non attrahit, sed humores, quæ conueniat ad illam remanet. Respondens, quod licet Gal. 3. aphor. 23. & alij locis, dicit apoplexiam, & pleuriam morborum pronuntiam à causa frigida putant esse causam, quando scilicet ab ipsa replentur ventriculi cerebri: attamen certam est excrementa purgatiua esse causam prædicatorum morborum, quare medicamentum purgatiua conuenientissima sunt ad ea auferenda, siquidem cum illis habent similitudinem, quin non habent cum ipsismet humoribus, & quantum concedimus putant esse eorum causam, deinde tamen purgatiua, quæ pro eis applicantur, non applicatur, vt cum attrahunt, & vitantur: excrementa resiliunt ex natura sanguinis purgatiui, vel in alia opinione, excrementa resiliunt ex nutritione facta ex putritiam vt optime Gal. ait 3. aphor. 16. *egroti ad morbum salubrem cogan cotidie, plures autem humiditates non nisi longo tempore conuolui possunt.* & cum proposito indefinita in materia necessaria visus illi æquialit, si coëctio est necessaria pro morborum solutione, omnibus morbis necessaria erit: hæc enim est ratio præter alias, quare pars vitæ medicamentum purgans, vel videlicet extrahat excrementum, quod quoties resolat ex nutritione illatum partium.

Ad secundum argumentum respondens, quod vt optime ait argumentum, Galenus intelligendus est de humoribus turgentibus, vt patet per illa verba: *si, qui per corpus vagentur humores.* Ad illud autem, quod dicit argumentum, scilicet, quod intelligendus est

etiam est de his, qui maligna qualitate sunt affecti. Dico verum esse, quod vt argumentum, media maligna qualitate conueniunt partes ad expellendum eis eo, quod prædictam qualitatem malignam renouant: nam tunc purgatiua, vt articulo loquimur prædicta. Ad Autem autem dico, quod si tunc humoris visio, necesse est, quod euacuetur, intelligendus est, quod fit per sanguinis missionem, vel per incediam, vel per frisiones, non autem per purgationem. Ad alterum locum Autem respondeo eodem modum: si dicit sanguis, per sanguinis missionem euacuandus est: si autem sunt alij humores, per clysteres, & explicatio est Gentilij, qui ait Autem intendere excitationem materiam, quæ febrem pellentem causat, quæ nullo modo euacuetur, vt ait, excitationem, quæ per clysteres calidus, & aliorum medicamentorum lentiorum, & licet ad hoc afficit Gentilij, magis ad hæc opinio in Ruffini in 30. continens: tractatu 3. cap. 1. & tractatu primo, cap. vbi affert medicamentum mirrativum in principio febrium concedendum esse, qui vt Autem lib. 7. colligit cap. 9. et contra Galenum præcipue in febribus pituitosis, & melancholicis, & non minor Ruffini illud affirmare, quia intellexit cruditate per putredinem, non autem intelligens putredinem secundum Arist. & Gal. vt explicat est ipsa, quod si aliquis non placuerit Conclisio, respondeat ad probantes eius.

Ad Conformationem patet solutio ex responsione ad primum.

Ad tertium argumentum respondeo Galenum lib. quarto de ratione vitæ 7. loquutum fuisse de euacuatione reuoluita, quæ in principio excreta est, dum humores fluit ad concitandam inflammationem, non autem, quando fixati sunt in parte, & cum pleuritici fit morbus, in quo non seruatur materia ad vnam certam ex-pulsionem, ideo in primo die, in secundo, in tertio, & in quinto ferre possunt humores, quia purgati resiliunt: sicut dicitur in principio, fit dicitur humoribus fluxuribus facili paratis ad purgationem: hæc enim ratione Galen. gloiatius lib. 1. method. cap. 11. quando oluati hegemonem tentare incipient humores, etiam inflammationem purgatione doctam facta perfluunt, minime autem, quando inflammationem iam concitauit, quia aliqui tunc partem, & detraunt, tunc autem ante coëctionem euacuatione sunt resiliunt à nutritione quæ expellunt à partibus, in quibus nutritio excreteret.

Remanet à lib. Meteor.

Ad quartum argumentum respondeo, quod humor maligna qualitate affectus, si in partibus detinetur, est, vt gubernatur à natura, & conuocatur, & in carnem coërtatur, postea autem excrementa ex illo resiliunt purgatione non indiget, si autem non detinetur à partibus, sed illis effluit, & hæc, & aliter mouetur, tunc indiget expurgatione, quare optime loquitur Gal. quando dicit, humor maligna qualitate affectus quanto magis in corpore manet, tanto magis deterior redditur, quia à natura gubernari non potest, quia præ maligna qualitate partes ipsam renouat, & transmittit, & ille motus, ratione cuius inter alia turget, vt ait Manardus lib. 13. epistolatum, epist. 1. quare fit turget, vt ait Gal. 8. comp. medicund. loco, id est, quod ad excretionem mouetur, si maligna qualitate humor affectus est, certum est partem eius expelle, & ipsa ad excretionem mouetur. Ad illud autem, quod dicit Gal. lib. de totius morbi temp. præceptum inuisibile, non esse, quando immineat vitæ periculum. Concedimus velle affirmare Gal. at nullo magis periculum imminere adhibendo medicamentum purgans, vel supra remanens, quam relinquendum tamen, vt cum viciuam vbi ait Auic. loco citato, ex assumptione medicamenti purgantis, præter alia incommoda, accenditur febris, tum ex medicamento calido, tum ex moxa violente ipsius humoris.

Ad quintum argumentum respondens, potest vnae febrium, quum purgationem habere vni febrium, vt consop transstruitur, & ab infatu liberetur, vt ait Galen. lib. 9. method. cap. 7. per hæc verba: *ergo fissiue ad sanguinem trahendum oportet, quo venant natura ex transpiratione, ventilandaque in natura temperiem seruati humoribus, eo quo inter eam modo dominabitur, quando si ad intertempus versus laborabit, incandens est, ne ipse transiunt: & non solum ad conuocandam caliditatem febrem est necessaria sanguinis missio, sed ad præuocandam futuram putredinem, idem confirmat. method. cap. 8. & 13. liberat autem putredinem, quia cum proximat à calore extraneo, refrigerando temperat calor extraneus, id est, calor corporis: nam sanguinis missio refrigerat ex accidenti, vt ipsemet Gal. ait lib. primo method. cap. 1. & Autem. sicut 2. primi, doct. 2. summa prima, cap. 17. purgatio tunc potius protrahit febrem in longum tempus, vt patet ex prima probatione Conclusionis.*

Ad sextum argumentum respondeo, quod cum non purgentur humores, sed excrementa resiliunt ex partibus nutritio-

ta consistere debet tribus conditionibus, ut manifestatur. Prima est, quod humor sit mobilis proceatens ex maxima ferocitate, ut patet ex Gal. lib. primo de crubibus, cap. 9. Secunda, quod consistere debet acris caliditate, & exurientes: ecce quo modo acquirit vires elementares ipse, ut ut ipsemet Gal. lib. 4. aphor. 10. tunc humores turgent, quando in toto corpore, & in saltem in partibus precipuis, impetus est naturæ ad superficialium expulsiōnem, qui impetus concitatus potest citra magnam irritationem, qualis contingit e caliditate humoris acris, & mordacitatis. Tertia conditionis, quod humor turgens non moueatur ad locum certum, & determinatum, quare quando humor mouetur ad concitandum aliquam inflammationem, turgere non dicitur, quia mouetur ad partem determinatam inflammandam, nec quando moueatur ad articulos ad podagram causandam, nec etiam quando moueatur ad extra venas, ut in febre intermitente, cum moueatur ad partes determinatas: doctrina est Gal. lib. 8. secundum Iocōs, cap. 3. unde constat, quod si humor tenuis acutus potest pariter coalescere, & solui spic turgere potest, licet non simpliciter quos humores turgere, cum non simpliciter possit acquirere prædictas qualitates elementorum, & prædictis conditionibus consistere.

Prima Conclusio.

152. **H**umores turgentes eadem die purgandi sunt. Conclusio est Hippo primo aphorism primo, ubi ait, *medicari ut valeat autem eodem die, turbare enim in talibus, malum est* idem affert Gal. in comment. & alibi quam plurimis locis, & probatur primo ratione humoris turgentis, qui non possunt turgere frustra expectatur materia ex eis ergo eadem die purgandi sunt. Antecedens patet, nam ad nutritionem accesse est, ut detineantur, ut assimilentur, & in substantiam alia conuertantur, sequidem idem tempus consumitur in detentioe, & nutritione, quando detinetur, tardia naturæ sed turgentes detineri non possunt, cum hoc, & illic moueatur motu irregulato, nam hoc est turgere, ergo nutrire non possunt.

Secundo probatur Conclusio: prædicti humores sunt de natura elementorum: ergo potius sunt vincientes, quam nutritiæ. Antecedens probatur, id est expelluntur ab una parte in aliam, quia irritantur facultas à qualitatibus prædictis humorum, sed irritatio ab eis facta est maxima alteratio, quam præstant prædictis partibus, quæ non

poterit esse nisi sit exiens, & hoc prorept maiorem participationem elementorum: ergo de eorum natura sunt Consequenter principalis parte: nam vincientia, sunt elementa, & omnia illa, quæ magis ad ea accedunt, sed humores turgentes magis accedunt ad elementa, cum propter illa acquirunt prædictas qualitates: ergo potius sunt vincientes, quam nutritiæ.

Tertio probatur: humores turgentes expelluntur à partibus: ergo facilius attrahentur à medicamentis. Antecedens est manifestum, Consequenter probatur ex Gal. tam citato, qui dicit, *purgatis fit à medicamentis attrahuntur, & natura expelluntur.*

Quarto probatur Conclusio: Medicus debet omnino curare periculum esse periculosis maximam, & igitur eadem die non euacuetur: ergo purgari debent sine vlla mora. Maior autem indiget prohibitione, Minor probatur: nam ex commotione periculum est, ne decumbant in partem aliquam principem, cum prope illam moueantur.

Quinto probatur Conclusio: Medicus intendente debet auferre febrem, & cum remittere: sed media purgatione prædictorum humorum non solum remittitur, sed auferitur: ergo eadē die purgandi sunt. Minor probatur: nam ex motione turgentium accenditur febris, ut patet experientia, & confirmat Gal. lib. 4. aphor. 10. vnde ex eorum purgatione auferitur, cum illi casus febrius, sed contra istam rationem potest quis insurgere, probando potius ex turgentia febrem remitti: nam illi humor turgens est in vasis maximis, & cordi propinquus, ex eius motione ad partes extimas defuitur: vasa à prædicto humoris, ex cuius remotione febris necesse est remitti.

Respondio verum esse moueri à prædictis partibus ad partes extimas: cæterum, eodem imperio moueatur ab illis ad illas, ratione cuius magis accenditur febris ex hac commotione, autem in moueretur à partibus prædictis ad partes extimas, & iterum non recurreat, certum est febrem auferenti, quæ cum hac turgentia non sit augmentum, vi caret.

Secunda Conclusio.

169. **Q**uando in præsentia humorum turgentium reperitur in corpore aliquod impedimentum, medicamentum purgans administrari non debet. Conclusio hæc magis indiget explanatione, quam probatioe. Sensus Conclusiois est, nam in præsentia humorum turgentium adesse obstitio maxima in partibus prope ventrem, & hypocoondria

pocondria essent tenfa, & inflammata, potius medicamentum purgans noceret, quàm profecisset, quod probatur nam media purgatione attrahitur humor ad partem afflictam, ratione cuius concitatur maior inflammatio. Præterea, si adesse obstitio, & humores euasari minime poterant, vnde magis commoueantur, & à medicamento maior turgentia casualitudo, quare optimum consilium erit in primo casu coactibus est eutesificatione supra dictam applicare, & medicamenta refrigerantia istis adiuuere, ut retardatur humoris actio, & caliditas, & igitur reddatur ad motum in eundem autem casu per primum, & secundum dicta vni debemus medicamentum insidens ex Gal. consil. lib. primo, aphor. 14. & de potestate propinare aliquod medicamentum purgatiuum validum, ut valeat non illi humores turgentes, sed fed casus, & viciduos auferre.

170. **A**d argumenta in principio facta respondeo. Ad primum dico humores turgere potesse intra venas, & extra: intra, quia venæ aliquo casu participat, cum propagans nervorum eis impleantur, per quas suscipiunt inframentum ex cerebro ad frontedum, licet reliquæ partes, Galenus ait, quando lib. 16. de vli partium, cap. 13. nam venas frontis credenda esse in quibus, si ipse se explicat prædicto loco, quod in sanguis in artibus continetur, videlicet il liquor venar, & arterie interceptantur, tunc venit, & arterie, quæ sunt aliqua ligaturam, siue frangantur, siue vntant, illis expectes tant, cum deficiat communicatio inframenti pro sentatione: extra autem turgere etiam possunt: nam lætus in caudæbus vix, & meatus propter coarctum fistulæ, quæ in vniuentibus propter caliditatem, & spirituum abundantiam, latiores sunt, ut ait ipsemet Gal. lib. 3. de facultat. natur. cap. 11. dum agit de foraminibus, quæ reperiuntur in feopulo, quod est inter venter, cuiusdam imperium & similitum cordis per has autem emittuntur communiter volemmentisusque humoris turgentes, ut experientia patet, cum moueatur per partes sentientes hæc, & illic, causandam sentationem.

Ad Confirmationem respondeo verum esse acrimoniam, & mordacitatem humoris turgentis retuati à sanguinis benignitate: cæterum, est maior eius efferecencia, ratione cuius, cum eluet venas, & duo corpora non possunt esse in vno loco ad distentionem, sequitur solutio continuatatis, & dolor, & est efferecencia elementis, & vaporibus acres, qui moti per partes sentientes intolerant causant. Ad illud autem, quod dicitur,

quod fortasse Hippo dixit, quod tard turgent propter casum positum in Confirmatione, illud non affirmat, nisi propter illud, quod dictum fuit in notatis, primo.

Ad secundum argumentum respondeo sanguinis missioneem non conuincit pleuritid, purgationem vero carcochiam, ut ait Gal. lib. de sanguinis missione, cap. 7. & 6. aphor. 47. & quando humores turgent, quia distant nimis à natura sanguinis, ideo fuit cacochimiam nam quando accedit ad naturam elementi, multo magis concitant cacochimiam, quam quando non accedunt, quare si sanguis mactetur, inclemens iam canonem Aesculæi feni. 4. primi, cap. 20. de phlebotomia: *esse ne agros ad vnum dandum addas.* Gal. consil. lib. primo, aphor. 14. & de potestate propinare aliquod medicamentum purgatiuum validum, ut valeat non illi humores turgentes: nam acrimoniam, & viciduos auferre.

Ad argumenta in principio facta respondeo.

Ad primum dico humores turgere potesse intra venas, & extra: intra, quia venæ aliquo casu participat, cum propagans nervorum eis impleantur, per quas suscipiunt inframentum ex cerebro ad frontedum, licet reliquæ partes, Galenus ait, quando lib. 16. de vli partium, cap. 13. nam venas frontis credenda esse in quibus, si ipse se explicat prædicto loco, quod in sanguis in artibus continetur, videlicet il liquor venar, & arterie interceptantur, tunc venit, & arterie, quæ sunt aliqua ligaturam, siue frangantur, siue vntant, illis expectes tant, cum deficiat communicatio inframenti pro sentatione: extra autem turgere etiam possunt: nam lætus in caudæbus vix, & meatus propter coarctum fistulæ, quæ in vniuentibus propter caliditatem, & spirituum abundantiam, latiores sunt, ut ait ipsemet Gal. lib. 3. de facultat. natur. cap. 11. dum agit de foraminibus, quæ reperiuntur in feopulo, quod est inter venter, cuiusdam imperium & similitum cordis per has autem emittuntur communiter volemmentisusque humoris turgentes, ut experientia patet, cum moueatur per partes sentientes hæc, & illic, causandam sentationem.

Ad secundum dico, quod propter medicamentum purgans redditur humor magis calidus, dico, quod cum maior sit vtilitas, quo sequitur ex purgatione, quam vna, quæ introcalitur, ideo conueniendū est: præterea, quia ad euacuationem humoris calidi sequitur refrigeratio per accidens.

Ad Confirmationem respondeo concedendo sanguinis missioneem esse necedum securis purgatione: cæterum, quia sequitur maxima incommuniencia ex eius administratione, ab illa suspendendi est in cacochimia, tutius autem remediū est præsentie pleuritidis, quam purgatio præsentie cacochimie.

Ad vltimum argumentum respondeo, quod cum celeriter moueatur humor turgens, tunc ex eo, quod à partibus expellitur, tunc ex eo, quod à medicamento attrahitur, & extra corpus expellitur, nullum conuincit esse, quod moueatur per partes sentientes, effect autem incommuniencia, si intra remaneat.

Quoniam argumentum articuli fecundi petit articulum sequentem.

ARTICVLVS XII.

Vtrum in loco naturali mixta putrefiant?

171. **E**T videtur primum quod non: omnia mixta appetunt se conseruationem in loco: ergo in illis putrefacti non poterunt. Antecedens patet experientia, H H h 3 cum

diendum Rodericus de Arraga *disput.* 14. *Physic.* sect. 1. num. 18. vbi ait, quod si dixerit aliquod vacuum, potest corpora coelestia per latera inflare in sublimaria, quae si per sublimaria intelligit corpora, quae sunt intra vacuum, manifeste eius nisi negatio praeter rationes dadas in isto notab. si autem intelligat corpora, quae sunt extra vacuum, fallitur: nam si hoc esset, grauis fuisset, & loca deorsum non inuenerit subito ad respiciendum vacuum, & ad hoc vbi subito moueretur, desideret assiduis coelestibus fluxibus, & videretur deorsum, allicia latera, & motus, medijs quibus commoueretur. Praeterea sublimaria, quae sunt intra vacuum, non existerent in loco, ergo infunderentur corporibus coelestibus necipere non poterunt: nam si in loco essent, non mouerentur ad eum acquirendum. Quod si huiusmodi per Arraga verum esse non existit in loco, ideo ad eum acquirendum moueretur: ceterum supponitur infra vacuum exillere finitio, quod moueretur. Et in isto casu per latera commouebatur infusus ad eum confluxio, quod si dicitur quod in tali casu, supposito quod a Deo fuerit vacuum factum, ab ipso fieri suppletur influxus, qui a corporibus coelestibus communicatur.

Praeterea in re medica non potest esse verum, quod ait Arraga: nam si ligatur neruus, per partes interius partes infusio non sentitur, quia impeditur influxus a cerebro, & hoc manifeste apparet in paralytici, nam ex eo quod nerui decaelestibus obstruantur per interiora, licet per latera eorum communicetur influxus, delicti motus, quod si iterum quod dicitur de ferre motum ex defectu communicationis spirituum animalium verum esse: ceterum spiritus animales desiderant humiles intrare a cerebro, quod etiam alterantur per continuum facta ab ipso cerebro communicatur, vt dixi lib. de facultate, quare. 2. concluditur 2. nam cum affluat dissipetur humiditas aëris corporis, est necessaria communicatio afflata a cerebro iam medijs spiritibus, iam nitratione per continuum facta, communicatur ad partes vicinas neruorum, & ipsas fibras & membranas extrinsecas eorum, alias praedictas partes non viucent, non aliter ac communicatur alteri cordis iam medijs spiritibus, iam nitratione per continuum facta: ceterum praedicta humiditas, quam per latera communicatur, non est sufficiens ad motum, quia non communicatur a directo per sublimaria membrorum, sed lateraliter per membranas.

Secundo aduertendum est ex Arist. lib. primo *Physic.* text. 10. quod multa inco-

nuenientia sequuntur ex vno dato, quare non est vni mutum dant hoc incoenientiam, scilicet, quod de se est putrefabile, si in vacuo existat, non esse putrefabile, cum fuerit vno ad incoenientiam, si scilicet, si daretur vacuum, & quia impossibile est dicitur vacuum a natura, ita impossibile est mixtum in eo, si esset collocatum, putrefescit, imò nec moueri latera, cum mutationes, quae ordinantur ad transformationes materiae, dependant a motu caldi, vt dicitur in primo lib. & modo allegans ex mente Doctoris sancti, quod de potentia, articulo quinto, & octavo, quem sicut citat per Christophorus Placquarem *Physic.* *disput.* 3. quart. 3. cum dicit, sanctum Doctorem in his locis asserere hanc inferiora non dependere a corporibus coelestibus, & adducit hae verba falsè impoita ipmet Doctorem, quod *certe motu caldi moueri in bono motu partibus hanc autem veram in praedictis locis, quibus vnaquod inuenit, cum ibi minime sunt fortiter in opot. primo, art. 8. quem cum falsè Placquarem, hoc asserit Doctor sancti, nam ibi loquitur agit, quod modo Spiritus sanctus inuenit dicitur.*

Conclusio.

Si mixtum esse intra vacuum putrefescit. 177. non potest. Conclusio probatur: aliquid rationibus. Prima: effectus putredinis consistit in motu locali, sed motus in vacuo moueri non potest motu locali ergo in vacuo non fiet putredo. Maior supra fuit probata, Minor patet ex Arist. & *Physicorum* text. 5. & 11. Metaph. text. 78. vbi ait, quod motus bonum inferiorem dependet a motu caldi, & quod quod inferius motu caldi cessante motus bonum inferiorem: & ex Doctore sancto in primo lib. citato, & in notabilibus illius articuli, & probatur ratione: influxus a corporibus coelestibus communicari non potest per vacuum ergo mixtum, si eo existit, inueniri non poterit. Antecedens patet, & Consequentia probatur: putredo, sicut reliquae mutationes mixtorum, pendet a causa immobilitatis, quae est corpus coeleste: nam licet localiter moueretur, non moueretur motu alterationis, sed augmentationis, in quibus simul cum motu locali moueretur hae inferiora, & sic quia corpus coeleste est magis immobile, tanto est magis causa eorum, quae sunt magis mobilia, quod patet nam omnia pendunt a Deo gloriosissimo, qui omnino immutabilis est postea ab intelligentia, deinde a corpore calido.

Secundo probatur Conclusio: motus est actus entis in potentia secundum quod in

potentia est: ergo debet aduenire ab aliquo, quod magis fit in aëre, corpora autem coelestia sunt magis in altis, quibus hae inferiora, ex eo, quod eius materia non dicitur potentiam ad alias formas, sicuti materia hocum inferiorum.

Tertio probatur Conclusio: calor extraneus, qui causa interioris caloris latera, si est applicatus mixto posito intra vacuum ergo mixtum putrefieri non poterit. Antecedens est manifestum: nam si hoc vacuum infunderet dilatare, cum inter eos, & non exiret, reperiret talis distantia: attramen vacuum non est eius: ergo agens non est applicatum, quod tunc deficiet calor continens, cum mixtum in vacuo nullibi continetur.

Ad argumenta in principio respondeo. Ad primum dico, quod si mixtum exillere in vacuo, motus non poterit: ad Doctorem sanctum dico ipsum voluisse locis citatis contrariation, cum in 4. *Physicorum* lect. 11. circa finem hae verba: *frigiditas est effectus ignis interioris, scilicet si contrarium sit, quia motus non agit: quod si in praedicta locutione videtur dixisse motum esse in vacuo, hoc affirmari potest esse per non responsum, quod certum est, vt in notabili primo fuit dictum, scilicet, quod 2. a frigidity interna, quod mixtum debet conseruari, cum ab ea terminetur qualitates passiuæ, sit putredo, a frigidity externa, a qua mixtum non conseruatur, cum qualitates passiuæ ab illa non terminantur, potius putrefactio praesentet.*

Ad secundam partem dico, quod licet mixtum in vacuo positum quiescat, putrefacere non poterit, licet putrefabile sit nam cum sit impollibile vacuum, etiam est impollibile mixtum in eo positum putrefacere, siquidem ex vno incoenientiam sequatur aliquid, vt dixi in secundo notabili.

Ad secundum argumentum respondeo ferre eodem modo: nam si in vacuo exillat motus, vel confusus subitio a Deo gloriosissimo, vel si non conseruatur, non deficiet, licet sit conseruabile: nam sicuti est mixtum incoenientiam esse vacuum, ita non erit incoenientiam ipsum non corruptum, cum sequatur vnum incoenientiam ex altero.

Ad vltimum cum sit Confirmatio etiam patet, quod sit secundum nam si mixtum est in vacuo, in coeardate deberent omnia operationes quatuor elementorum, ex quibus fuit compositum, hoc autem non est incoenientiam, cum sequatur ex falsa impositione, scilicet, si vacuum esset, quod motus autem vocat Arist. putredinem partem naturalem, non est, vt arguuntur, infra autem articulo proprio patebit.

Occasione septimi argumenti principia ponitur articulus sequens.

Verum definitio putredinis potius datur per extinctionem caloris ab alijs causis, scilicet a contraria qualitate, & a defectu pabuli, & a prohibita transpiratione, quam per interitum a calore extraneo?

¶ Videretur primum quod a frigidity pro-

ueniat: actio, quod velut inter contraria, sed caldi & frigidi contrariatur: ergo inter hae qualitates versabatur actio, ac per consequens a frigidity fiet interitus caloris naturae, & non a calore. Maior potius remanet potius, Minor de patet, & Consequentia est clara, nam simile non agit in finem.

Secundo arguitur putredo praesentia a frigidity inter mixta: ergo melius melius a frigidity externa, & non a calore. Antecedens est Arist. in praefatis, Consequentia probatur: nam si a frigidity interna, a qua mixtum debet conseruari, cum ab ea terminetur qualitates passiuæ, sit putredo, a frigidity externa, a qua mixtum non conseruatur, cum qualitates passiuæ ab illa non terminantur, potius putrefactio praesentet.

Tertio arguitur: si putredo praesentia a caliditate, minime praesentet potius a frigidity: ergo praesentet debet ab vna. Consequentia probatur: nam hae duae differunt praesentia a caliditate, ita vna, & eadem res ab vna & eadem causa praesentet, & non a duabus, potiusque contrarias.

Quarto arguitur, & probatur, quod in hyeme res frigidae potius putrefieri debent, quam calidae: & contra, res calidae in aestate, quam in hyeme: nam, vt ait Gal. lib. 3. aphor. 1. & 3. ad affluere quidem frigida, & humiditas natura optime affluunt, ad hyemem vero calida, & sicca ad aestatem, frigida, & humiditas ad hyemem, & in aestate, sunt melius conseruari in aestate, inuenerit vero in hyeme: ergo mixta frigida in hyeme cum male se habeat, facit putredinem, & per continuationem calida in aestate, ac per consequens definitio putredinis tradita ab Arist. non comprehendit omnia mixta.

Quinto arguitur, & probatur, quod deficius pabuli fiet causa putredinis, calor pro fuit conseruatione indiget pabulo: quod deficiente pabulo deficiet ipse calor. Antec-

tecedens non indiget probatione. Consequencia patet, siquidem ubi est aut quatuor casibus, ex quibus aliqua res deficit, & etiam patet experientia in defectu, qui ex defectu pabuli extinguitur.

Sexto arguitur: patet consistit in interioru caloris nativi, sed interitus est prius: ergo a causa prius causa provenire debet, que cum non sit alia, nisi defectus pabuli, ille erit causa putredinis, & per consequens per defectum pabuli debet dari putredinis definitio.

Sepimo arguitur, & probatur, quod debet dari per prohibitum transpirationem, qua Gal. lib. i. meth. c. 4. agens de putredine ait impediri transpirationem esse putredinis causam. Idem affirmatur cap. 8. sequitur, & cap. primo, agens de metodo resolutiva, *resoluit febrem putredinis in sua principia, non dicit praedictam febrem consisti ex putredine. & putredinis consisti ex prohibita transpiratione. & hoc ex oblatione. & tandem dicitur: Intere & multitudine. Ergo aperte constat putredinem provenire ab oblatione.*

Octavo arguitur: patet est corruptio cum fustione, sed fustio natus est prohibita transpiratione: ergo putredo a prohibita transpiratione provenit. Maior patet experientia: Minor probatur ex Aril. 17. scilicet. probl. quæst. 8. ubi querit, quare alibi fustio, & respondet, fustioe propter prohibitam transpirationem, & quæst. 10. sequenti, quare, quare gibbosi fustioe respondet fore ex prohibita transpiratione propter vicium contractum ex prohibita transpiratione.

180. Pro explicatione istius articuli advertendum est ex Aril. & alius autoritate fecundo de celo, text. 17. in terra demonstratione, ubi dicit, quod transpiratione, & corruptio accidit mixti ex diabus causis, videlicet ex eo, quod generatur ex elementis contrariis, & cum hæc sine eis, non sunt in locis propriis, unde propter contrarietatem ad invicem transmutantur, & quia non sunt in suis locis, appetunt separationem, & reverti ad sua loca, quare cum dicit transpirationem eorum provenire a commutatione elementorum, dicendum est mixturam calidam transmutari in calidam frigidam, & frigidam in calidam, & humidam in siccam, & sicca ab humiditate licet quodlibet elementum intendat transmutari in media sua qualitate mixturam in suam naturam, que transmutatio visio est, ut infra dicitur quæstio de vitone: impeditur visio, id est, transmutatio mixti in elementum propter qualitates contrarias ipsius mixti: nam cum elementum valet producere suas qua-

litates medius suis virtutibus in ipsius mixti medietate, & iuxta mixtum approximatum non fit, ut in ignis, quando et combutibile apparet, tunc qualitates contrarie impediunt totam intentionem, quam elementum poterat introducere, & ex aliqua intentione simul cum qualitatibus contrariis remissis, a prædicta intentione forma mixti, qua antea consistat, corrumpitur, & alia pæter a prædictis dispositionibus de novo introducit, & hæc est corruptio corruptioque ex elementis contrariis: sicus autem est de transmutatione mixtorum in sua elementa, ex quibus fit compositum: nam cum in mixto elementa non sint in suis locis naturalibus, appetunt separationem, & reverti ad sua loca naturalia, quod non potest fieri nisi per putredinem mixti, siquidem separatur humidum a sicco, & hæc separatio cum fit naturalis, vel ait Aril. in prædictis, non fit a contraria qualitate, sed à simili, id est definitur putredinem per interitum caloris nativi a calore extraneo in humidis visio autem, que est alius modus definiendi mixtum, licet fit a calore extraneo, non agit in calorem, & locatorem ipsius mixti, sed in frigiditatem, & humiditatem, cum agit medio calore, & siccatate, quare quando convertebat qualitates in se, nunc mixtum alteratur in ignem, id est in prædictam naturam, putredo autem naturalis est, quia media illa mixtum convertit in elementa, ex quibus fit compositum, a calore extraneo agente in calorem mixti: quod clarum patet articulo proprio.

Secundo advertendum est, quod defectus pabuli & prohibita transpiratione sunt cause putredinis, siquidem defectus pabuli est privatio eius, & prohibita transpiratione est etiam defectus transpirationis interitus autem caloris nativi, licet etiam fit prius, & non se habet sicuti prohibita transpiratione, & pabuli deficit: nam in visio ex prohibitione corrumpitur, que transpiratione prohibetur in illo denique pabulum consumitur, sicuti oleum hucet, per interitum autem caloris in putredine non corrumpitur calor, nec consumitur, sed deficit esse in mixto eulando cum humiditate in communi prædicta, & postea in ignis definit esse in humiditate, que separata fit a sicco, & remanens cum siccitate, cum sit de natura ignis, evolat visque ad suum locum naturalem, quem appetit: idem philosophandum est de prædicto humido, quod cum omnino non destruitur a calore, remanet a natura aëris, quare ad eius locum evolat, qua erit cum appetit, in fine autem putredinis remanet finis & terra, visque in suo loco natu-

181.

rali frigiditate denique cum humiditate convertit se ad locum aquæ, quare licet elementa, vel eorum qualitates deficient in mixto, non deficitur, sicuti deficit pabulum, & aliaque transpirari prohibentur.

Prima Conclusio.

182. Definitio putredinis non bene datur per extrinsecum calorem a contraria qualitate. Probatur quia probatur aliqua rationibus. Prima est extrinsecum calorem a contraria qualitate disposuit mixtum totum ad contrariam qualitate ad formam antecedentem querendum, & ad diversam acquirendam, sed hæc non est putredo, sed corruptio, compositi: ergo non potest fieri à qualitate contraria. Maior est evidens cum mixtum convertitur non possit eum qualitatibus antecedentibus ratione contraria qualitate, necesse est, ut transmutetur in alterum, que transmutatio est generatio composita. Minor probatur: putredo est defectio mixti in sua principia, & ergo non potest esse corruptio forma antecedentis, & prædicto consequens. Hæc Consequencia patet, nam si remaneret alterum mixtum, non est defectio mixti in quatuor elementa, potius autem est corruptio, & generatio composita, que inter se contrariantur, sicut contrariantur generatio simplex, & putredo.

Secundo probatur Conclusio: putredo est naturalis: ergo non potest fieri à qualitate contraria, sed à simili. Antecedens patet cum ex Aril. in prædictis, ubi dicitur voce naturalem ratione, nam putredo est resolutio in sua naturalia principia, aut secundum ordinem naturæ, & rursus in ipsa elementa consistere debet, & rursus in ipsa elementa consistere debet. Consequencia patet, nam a contraria qualitate provenit mixtura principio extrinsecum pabulo non ostenditur mixto, à simili autem licet fit ad extrinsecum, nihilominus tamen suos elementorum ad sua loca naturalia fit ab intrinsecum de quo locus in articulo suo.

Tertio probatur Conclusio: mixtum dissoluitur per putredinem, ita ut in quatuor elementa convertatur, sed dissolvi non potest in quatuor elementa per extrinsecum a contraria qualitate: ergo non bene definitur mixtum per interitum a calore extraneo. Maior patet: nam calorem extraneo connectitur, & a calore extraneo attribuitur, ratione cuius converteatur in aqua, principiaque à simili qualitate hoc fit, & non a contraria.

Fernandez in lib. Meteor.

Secunda Conclusio.

183. Putredo non bene definitur per defectum pabuli, & probatur primo: defectus pabuli est res privativa, consentio in spatio: principia est res positiva: ergo non potest provenire à defectu pabuli. Secundo probatur Conclusio: mixtum resolutur in quatuor elementa: ergo aërem, & aquam, & sed aër & aqua non possunt esse sine humiditate: que est pabulum eorum: ergo defectus pabuli non datur in putredine.

Tertio probatur Conclusio: per terminationem quatuor passivorum fit mixtus: ergo per determinationem fiet putredo, sed determinatio non est defectus pabuli: ergo definitio putredinis dari non debet per defectum. Si hinc ratio dicitur sequitur: terminatio autem pabuli defectum, dico non sequi nisi extrinsecum, ut patet in hæc, nam quando ex defectu pabuli extinguitur, & quando fides ex defectu pabuli moritur, ut ait Galib. de maris. primo, determinatio autem patet ad interitum caloris nativi.

Tertia Conclusio.

184. Putredo non bene definitur per prohibitam transpirationem. Conclusio est Aril. in prædictis, cum dicitur omnia, que naturalem rationem deservire per putredinem, ergo non omnia, ut putredinem, aut debet ostendi obstruendum putredinem, & tamen præter non remanet putredinem, & confirmatur: nam in prædicta obstruuntur homines, qui obstruendum carent, facilius incidunt in febrem perillitatem, in quin imo quanto maior est transpiratio, tanto magis concitatur febris, quia augetur illius caliditas ergo male definitur putredo per prohibitam transpirationem: deducitur etiam. Conclusio ex Galib. de inaequali intem. cap. 7. & lib. primo de different. feb. cap. 1. & lib. 1. de critico, cap. 9. & de casibus morbum 1. in quibus locus agit de casibus caliditate, & distinguit putredinem in caliditate: ergo si res distincta per eam definitio non potest: præter videmus vitum in valde semiplo, in quo nulla reperitur obstruio, putredine: ergo datur putredo alique obstruio, & aliquid dicitur Austro, vel Solano res liquida putredine, ut est aqua malfa, cerevisia, &c.

Et patet etiam quando obstruio non inveniatur, ut præferuntur liquores à putredine, quare officinarum obstruio officina valde

rum, apponendo ei velamina, ut prohibeatur evaporatio, & diffusio, ratione cuius evaporatiois, & calidioris putredinis liquoris, ut ex perientia patet: denique autem ipsam experientia docet ex vicina rei puritate aliter res putrescere sine hoc, quod procedat prohibita transpiratio.

Ultima conclusio.

185. **P**utredine optime definitur per interitum caloris namque & calore extraneo. Conclusio hæc iam supra probata remanet articulo secundo, quare ibi præsentem non indiget, ut immutetur in eius probatioe.

186. **A**d argumenta in principio posita respondet, & ad primum dico verum esse actionem verari inter contraria: certum interitus mixti in putredine non: tunc & calore extraneo, ut ab illo putredine incipit, siquidem calor mixti non interit, ut supra remanet dictum, sed evolat in mixto, ex eo quod calor externus calcascit ipsam mixtum, cum in totum illud agit, ratione cuius adhuc calor interitus redderet, & ut sic non redderet propinquioribus ad terminationem passivam, qualitatibus, vitale mixtum requirit, tunc autem dicitur perditum mixtum, cum calor sit dilatare, quare ex potestate mixti dilatare resoluitur calor eius, & hoc est extrahit calorem naturalem a mixto & calore extraneo, qui cum subsistent sit in humido, evolat ipsum humido simul cum evolatione caloris, & hoc est quod dicitur Aristi in præsentem: *exoritur enim proprie calido evaporat, quod secundum naturam est humidioribus enim ratione nimia caliditate valent frigida: nam Aristi. sent. 1. primi dicit. 2. summa 2. cap. 2. consumitur inter causas, quæ corpus refrigerant, motum superfluum, qui calorem inatum superfluum dissolvit: idem tunc Gal lib. de causis morborum, cap. 3. & lib. 4. simplicium, cap. 13. postquam dixit saporem acidum temper fieri si frigiditate, afficit æstivo temper promptus, & citius res accitior, quæ extraneus calor exsuperat, ex eo patet quo modo quosdam videmus hydriopem sequi ad febres ardentes, & hoc confirmat Hipp. lib. 2. prog. 1. & Galen. lib. 6. de locis affectibus, cap. 1.*

Ad secundam, & tertiam argumentum præterquam quod patet eorum solutio ex resolutione duodecimi principalis argumenti articuli sequenti, pro nunc dico concedendo quod si frigiditate interna mixti provocat putredine, non autem Consequentiæ, & ad eam probationem dico, quod ab ipsa frigiditate interna interita non confertur mix-

tum, quicquid confertur ab illa contemplata, si caliditate etiam interna: nam cum ambo valent qualitates passivas terminari, resoluta calciditate a calore extraneo remanet interitus frigiditas, quare sua intentione terminare non valet, sed potius, ut ait Doctores in hoc in præsentem lectione prima, deficius caliditatis potest frigiditatem contrariam abundantem, quæ etiam agit ad expositionem caliditatis intrinsecæ, quare cum deficiat caliditas interna, tum a calore extraneo, tum a frigiditate interna, deficiet terminatio passivorum, & sequetur determinatio, quæ antecedit resolutionem in sua loca, in qua consistit putredine, si frigiditate autem externa præfata determinatio non fit, quia potest fieri mixtum compadum, obviando poroficitatis, ratione cuius impeditur diffusio caloris, id est non solum præfata calor interitus. Sed dicitur supra articulo tertio in notabili sine dictam frigiditatem congregare hunc, & heterogeneis ergo cum mixto delictio a sua caliditate: ubi calorem extraneo reperitur homogeneam, & heterogeneam, sollicit humidum, & siccum e congregat, & determinatio non sequitur. Dico verum nisi esse humidum materiam: nam ad calidi evaporationem diffunditur, & sic non remanet nisi siccum, quod à prædicta frigiditate friabile est, ratione cuius remanet limus, & terra.

Ad quartum argumentum dico verum esse naturas calidas male habere in æstate, hoc autem in hyeme, contra naturam qualitates mixtorum, quæ contrarias contrariis ambientibus: exterum non præter hoc mixta frigida in hyeme facili contrahuntur, nec calida in æstate, sed tam calida, quam frigida facilius in æstate, quam in hyeme putrescent propter rationem iam dictam: nam calidè temperatur in hyeme frigida, & in æstate calidè, prædicta dissimulatio non est ad mixti resolutionem: sed ad eius corruptionem media alteratione morbosa, de qua loquitur Gal in aphorismis.

Ad quintum respondeo, quod pabulum, ut dixi in responsione secundi argumenti articuli tertii, est materia aliæ ignota similiter pro conservatione caloris est materia aliena extranea proprio conceptu autem calorem deficere ex defectu pabuli, sicuti aliter res definitur ex defectu subiecti: exterum defectus ille non est per putredinem, sed per extinctionem, siquidem hæc proprie deficit ex defectu pabuli.

Ad sextum dico, quod interitus caloris, licet sit privatio eius in mixto, est tamen quid

quid positivum, cum fit motus localis, est autem privatio, quod dicitur esse in mixto, non aliter, & quando ego dicitur hanc locum calciditate: exterum motus, quo ego movetur ad alium locum est positivus, immittit motus elementorum, quo ad sua loca moventur, positivus est.

Ad septimum argumentum patet, quod sit respondendum ex ficcum Coactione articuli tertii, ubi dicitur definitionem 3. Galenorum curatiois, in quibus locus in argumentum tradit loqui solentur fatis, ut Medici cohibere putredinem intendunt deobstruendo, & referendo, ut optime deobstruatur ventilatio, ratione cuius remanet humor abique lentore, & crassitie, ut patet per dicta verba: *densitas exiguitas mætuus, & consistens corporibus est humeribus, tum abundantiam, tum consistens, tum lentitas sua, obstruendum singula hærum affectionum curanda per contraria*: sicut hæc enim ratio Hipp. aphor. 16. concessit in febribus vidum humidum, & non dicit frigidum nisi autem videtur: item dico Galenum dicit sensibile de putredine ab Aristi. explicare, etiam per præsupposita in loca in argumento tradit.

Ortium argumentum patet articulo sequenti.

ARTICULUS XV.

Vtrum factor sit soboles putredinis?

187. **E**t videtur primum quod sic ex Galeno in libro primo de febribus, cap. 11. ubi videtur inter factorum obesse vehementer putredinem, nisi dicitur primo pro comment. vltimo, in quod dicitur excessum factoris putredinis esse, non coactionem, indicat: & tertio simplicium cap. 15 idem tenet.

Secundum arguatur odor est passio sicca facta ab humido passio, sed factor est odor ergo factor soboles putredinis erit. Maior est eius definitio, Minor non indiget probatione, cum sit obiectum humoris. Consequentia probatur in putredine pariter facta ab humido: nam cum ab illo facta fuerit, sit ebullitio, quæ est actio per naturalis, non requiritur passio factum, ex eo quod nec capit adhesionem reddere ebullitionis, quod probatur per prædictam adhesionem recipit factum effectum socium, sed dicitur remanere ergo pariter factum ab humido, ad quod sequitur dico, quod interitus caloris, ut supra diximus quod. 2. articulo quinto,

ex mente Empedoclis sicum indiget humido, ut partes se decidant, & in putredine coconvertatur: ergo cum sequatur putredinem remanet dictionem, ex qua dictionem aliena resolutio odor pravi. Confirmatur: bonus odor provenit ab humiditate vincet siccatate, & digesta à caliditate contra autem factor provenit ab indigestione prædicta humiditatis, ut in putredine inuenitur prædicta indigestio ergo factor erit soboles putredinis. Maior est Aristi. lib. de sensu, & sensat. cap. 2. & Doctores sancti lectione, & secundo de anima, cap. 9. & lectio 30. Minor probatur nam si in putredine dissolvitur mixtum, certum erit humidum indiget à caliditate non remanere: nam illic esset, mixtum semper in sua integritate remaneret.

Tertio arguitur causa factoris est semper eminentia humidæ aquosi, & lentissimi, sed in putredine supereminet humidum aquosum, & lentissimum: ergo factor soboles putredinis erit. Maior probatur nam prædicta supereminetia est causa determinatiois, in qua consistit malis complexio, cum humiditas latala continuationem non causet, sicuti causet humiditas pinguis, & æstiva Minor probatur nam resolutur humiditas aërea, supereminet aquosa, & lentissima. Consequentia est clarissima si tenetur adit causæ aliquos effectus à fortiori reperitur effectus. Continuar humiditas lusa est, cum qua terrestris admixtorum, sed in putredine semper occurrere adfectionem cum prædicta humiditate, dico dicitur humiliora lentiora: ergo semper subsistit factor. Maior, & Minor facti evidentes, cum putredine femper tendat ad limum, & ut terram ergo semper remanet restricte cum humido, & per consequens factor resolutus.

Pro explicatio illius articuli addendum est, quod odor, licet iucundus sit, vel non eodem modo causatur, siquidem provenit ab echnimia, id est, ut ait Doctores sancti lib. de sensu, & sensat. lect. 12. ab eo, quod dicitur, & *chymia*, quod est humor aquosus hureore existente, imbibitio, & aspergatur odoribus, ut ait ipsi semet Doctores sancti, est adhaum in odore passivum suum dicit esse aërem quos, quod comprehendit sub eadem & aquam, & explicat hoc genus dicit, quod est subsecutum odoris, id est, corpus perficuum, ut ait Aristi. non perficuum, in quantum perficuum effectum est coloris, sed in quantum saporem effectum est odoris, secundum quod est lasabile vel moudabile echnimia siccatatis, id est, secundum quod dicit receptivum esse.

chimia fieri, & hoc vocat Arist. lautionem, vel mudationem, id est, in quantum aliquid per humidum receptum natum est abbi, vel mundari hoc supposito, dico odorem sicqum calidum, & aereum, ad differentiam a poris, qui porus fortissimè humidum, ex qua doctrina constat, quòd sit odor, ex quo sic de hinc odor quodam natura, vel forma ab exhalante sua impetu in humidum id est, est passiva facta ab humido postea a calido alterata affluens de potentia ad alios passiva a calido dicit, non bene odorabilia necesse est, quod etiam humidum facile vincatur a calido, quando autem humidum non vincitur facit a calido, remanet lutulentum, & aequum, à quo factor provenit, in rei veritate temper in odore nocendum, & pravo humidum vitium remanet a calido, vt patet in molis animalibus, qui nimis fatent, vt canes, & vesperilliones, & vulpes, aliaq; si praxidum humidum vitium non fuisse, praedicta animalia nimis vitam deperire. Uicute autem ab humido facile non vitio a calido factorum provenit, ex eo quod humidum a calido non digeritur, ratione cuius remanet lutulentum, non autem intelligitur deficere digestionem in nam hoc impossibile est, vt pateat de animalibus ferentibus, sed doctor digestum, ex quo, vt ait Dodor sanctus secundo de anima, lect. 19. non bene digeratur a calido, sicuti temperatur in odore nocendo, sequitur in pravo odore adfectu attemperat, remanet humidum lutulentum, in locum autem humidum non remanet lutulentum: cum opinio remanet attemperatum, & digestum, praedicta enim attemperata non se tenet ex parte vincentis, siquidem perditia animalia ferentia vivunt cum praedicta humiditate, sed se tenet ex parte ipsius humiditatis, ratione cuius interperies remanet lutulentum, quòd intemperies est contraria mixtioni bene oleivina.

Secundo aduertendum est, quod praedictum humidum non bene attemperatur, quando non distatur, cum tunc succurrit calor, à quo debet argui, quare ex defectu digestionis, vel attemperantis contrahitur vitium, & hac ratione non est minus vt putrescere, tum ex defectu gubernationis, tum ex calore extenuato, qui nimis attemperatur ab ambiente, vt patet in regione maxillarum, & inguinum, quae secundum Arist. in probl. 8. sunt hoc fortissimè propter immobilitatem, & intercessionem, ratione cuius superfluitates impediuntur sua exhalatione, quare cum remanet quiete, paratè sunt ad putredinem, cum fu-

pra fuerit dictum ex mente ipsius Arist. quod fuerit quodque magis paratè sunt ad putredinem, quàm morte, & licet non putrescant, possunt male obire, siquidem ex defectu venelationis vitia non possunt a calido, & sic occidit, vt humiditas pernicatur cum ficcitate, non modo terminatur, sicut quando pernicatur pro mixta generatione, cum hoc fiat à qualitatibus adus terminantibus, sed ex defectu terminantibus, quod manifestè apparet in febris & elocis: nam aqua & humiditates in purchibus locis mixtae ex defectu distillationis pernicatur cum terra, & sunt lutuente: nam hae permixtio est causa foetoris, vt patet ex Arist. lib. 13. probl. 1. ubi quærit quis perfectior fieri fortissimè. Respondet, an quid commiserit color terre, quòd est quod per-

Conclusio.

Fretorum est febros putredinis. Conclusio hae fuit, quod habet pro eius probatione multa mixta viciencia, quae nimis fuerit, & tamen putredia non fuit, & multa putredia nimis fuerit, visentia autem fuit, veluti innumerabilia animalia, & plantae: nam iuncus, vulpes, vesperilliones, & caetera, & vt dicamus cum Arist. 13. lect. prob. amoniam amoniam nulum benevolens est prater praedicta: de plantis citam patet, de alla ferula, de ruta, de allis, de poris, de corpis, de Tagapno, &c. de non viciencibus patet, de pilis, & vagibus combusis, de cedria, de pice, de uide de creta, &c. Rur putredia autem nimis fuerit vitia sunt, nam putredia, anellana, glans, amygdala, maium granatum, corium, & ligna: potest autem Conclusio deducit ex Hipp. lib. primo prob. 38. ubi ait, est autem pars optima, quod alium, aequali, laque, & nimio, quod videt si repletur pus, quod est languis putredinis, vt ait Gal. in comment. & secundo Hipp. animè fuerat putredo sine fortore inuenitur.

Et probatur ratio: humiditas fir lutulentum, quando pernicatur cum partibus terre, sicut, sed potest esse in putredine non pernicatur, sed in totum resolu: ergo non semper inuenitur ferre in putredine. Distinguit est legitimus, siquidem Maior assignat causas feris. Minor patet cum mixtum per putredinem resolutum sit sua principia, quibus fiat compositum, potest esse, quod partes aquae atqueq; pernicatur cum terre, vt lutulenta fiat in humidum elementum in totum conuertatur. Confirmatur

notur: in mixtis, in quibus patet humiditas inuenitur, vt in glandibus, callis, &c. praedicta humiditas, cum sit pauca, in totum conuertitur in elementum aquam, & lutulentam non fit, & in mixtis, in quibus humiditas abundat, vt in mucus, antraxitatis, cum aëria fit, facilius in aërem transmutatur, antequam cum terreis pernicatur.

Secundo probatur Conclusio nam aliqua mixta per putredinem nimis fuerit, aliqua autem per putredem nimis fuisse non inuenitur, vt ait Arist. 13. lect. prob. 4. ubi ait: mortua verò multa, in quibus sunt, fir-via aut: mortua multa inuenitur benevolens, & corrupta, avaritia magis, magisq; facilius dicitur reddere: ergo si aliqua putredia male obit, & aliqua bene, factor febros putredinis occit.

190.

Ad argumenta in principio posita respondetur. Ad primum dico Gal. postea de cribus, cap. 10. non affirmare absolute factorem producentem a putredine, sed dicere quod non vehementer fuerit, si etiam hoc ex ebo non accidit, vehementer putredinem afficit: igitur Gal. de excrementis prima coctionis, quare potius Galen. confirmat Conclusionem, cum affirmat factorem provenire posse ex ebo allampio, cum reperitur aliqui dicitur ferre, vt ait Gal. lib. de attemper. &c. vt ait ipsomet Gal. lib. de attemper. vbi dicitur, cap. primo ad primum prob. vltimo, dico contrarium Conclusioni non affit: nam absolute ferretem signum esse putredinis, cum dicitur: comensio ferat putredinis, per quae oculum nua esse ferat, id autem, quod lolet esse, non est semper, cum contingit fit.

Ad secundum respondendo concedendo Maiorem, & Minorem, scilicet odorem esse passionem fieri factam ab humido passivo calido, & quod factor sit odor: negatur tamen Consequentia ad eius probationem dico verum esse in putredine nisi sicum ab humido per adheos praedictos animalium: extera hactenus quae recipiunt effectum motum hoc est, resolutio, non autem respicitur sui, cum potius resolutio ad suum effectum naturale, scilicet ad elementum sicum, cum in mixto sit viciencia: attemperans hac disconsentientia feror non resolut, sed ex praedicta humiditate facta lutulenta, quòd si in putredine lutulenta fit, factor reperitur atcum non semper calis fit, vt dictum remanet in probatione Conclusionis, factor non causatur.

Ad Confirmationem respondeo digestionem veram praedice coactionem, vel vt alij dicunt esse ipsam coactionem, & est perfectio non suscipere humidum a calore non

proprie, tam naturali ex appete passivo, vt dicitur quæstione propria, cum non contrahatur putredes fodi simplicis generationis, vt supra pluries est dictum, in praesenti autem intelligimus digestionem, vt ait Dodor sanctus in primo notabili citato, ut licet in putredine humiditas attemperata non remanet, fieri nec reliquae qualitates, potest esse, quod fit in temperata, & lutulenta non fada.

Ad tertium argumentum respondeo concedendo Maiorem, & negando Minorem: non semper in putredine superuenit humidum aequum, & lutulentum, & ad probationem Minoris dico, quod resoluti etiam potest humiditas aquosa, sicut resoluti etiam pinguis, & aëria, in qua resolutio consistit putredio, cum remanet limus, & terra: eodem modo respondendo ad Confirmationem, negando semper in putredine admitti humidum cum calore, quando autem admittatur, non est factor, secus autem quando non admittitur. Occasione obanti argumenti principali proponitur articulus sequens.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum putredo potest fieri a calore inferiori?

Licet multa, quae pertinent ad articulum istum supra tractata fuerint, & praecipue argumentum tertio articuli docuit necesse est, vt controuertatur, vt quod ibi tractatum fuerit consulet, in praesenti distictè pertractetur.

Et videtur primo quod sic: interna frigiditas est causa putredinis: ergo & interna caliditas. Antecedens est Arist. in praesenti, ubi ait: de hoc, comensio passio frigiditatis, 13.1. Consequentia probatur ex ipsomet Arist. dicente putredem ad naturalis corruptio, sed non potest esse naturalis, nisi quia provenit ab interfectis qualitatibus: ergo si dicitur provenit a frigida interna, ita etiam debet provenire ab interfecta caliditate. Minor patet: nam non potest esse naturalis ex eo quod intenditur à natura, nam vt sic omnes corruptiones naturales dici poterunt: praeterea ratio, nec quia consequuntur à natura, sed dicitur naturalis, quia à principis interms provenit, non à forma, cum in isto fit violencia, nec à materia, propter rationes dictas, & etiam quia consubstantio naturalis etiam dici poterit, cum violencia fit: ergo à qualitatibus interfectis abduis, scilicet à frigida & calida.

Secundò arguitur: simpliciter generationi contrariatur putredo, quia generatio incipit ab humidis, & fito non terminatur, & in fine terminatur, putredo autem & contra incipit ab humido, & fito terminatur, quod ista autem determinatur, sed terminatur in fine, quia determinatur ab istis intrinsecis: ergo determinatio eorum fieri debet à qualitatibus adibus extrinsecis.

Tertio arguitur: in effectibus causarum à calore interno, ac casualium à calore externo: ergo cum calor internus fit magis intrinsecus, magis extremis, illi actio putredinis tribuenda erit Antecedens patris: nam effectus caloris interni, & externi est calcificare, & calcificatio perficitur humiditate, ad cuius evaporationem interius calor naturalis, nec valet, fit dicitur Aristoteles mixtum dixisse esse internum à calore extraneo: non in quantum generat, arguit, conuenit, & naturalis est, in quantum autem calcificat, & resoluat, extraneus est, quia tunc instrumentum est ignis, non in quantum calorem producit, sed in quantum in virtute ignis tunc incendit producit, ideo Antecedens fit à principio cap. primo dicitur scilicet dicit esse calorem extraneum, quia intenditur ab elemento igneo, licet sit in mixto formaliter, vel non, & in quantum hoc, calor extraneus est, cum dependat ab agente extraneo.

Quarto arguitur: scilicet, & siens propter à calore interno resoluendo humidum, in quo subsistit: ergo putredo ab ignis, inuenitur. Antecedens patris ex Gal lib. primo de facultate tunc cap. 6. & 14. & lib. 7. de mor. cap. 6. & 4. lib. 7. de mor. 19. & ratione etiam patris nam de dicto humidi marcescit, & desinit calor, ut patet in lactea, qui cum aptat in prædictione humidum, valet cum dissipare. Consequenter probatur nam putredo solum est interor & interius caloris naturalis.

193. Pro explicacione istius articuli addendum est, quod licet calor internus mixtus, ut ait Dioscorides 4. sentent. dicitur, mixtus, quia, prima, ait 4. in corpore, ex natura sua dissolvitur, & consumitur, siquidem prius operetur in virtute propria, quam in virtute animata: tamen tunc licet desinit humidum, & calidum, non est putredo, cum desinit per defectus caloris, ad quem deficit humiditas, quare mixto articulo cum desinit Arist. peruenitque humidi à calore extraneo: non autem ait, esse interius proprium caloris, & naturalis caloris à calore, cum consistat putredo in dominio patientium qualitatibus super adibus, & contrarietur etiam generationi simpliciter,

quare semper calor diminuitur, & exuperat humidum, donec terra remaneat.

Conclusio.

194. Putredo minime potest fieri à calore interno. Conclusio est expressa Arist. cum dicitur esse internum à calore extraneo, & etiam Dioscorides supra P. salmum 13. ubi ait putredinem esse expulsiorem caloris naturalis expulsi ab extraneo: sic probatur ratione. Calor internus dissipat humidum, ad cuius dissipationem sequitur eius resolutio, sed in putredine non sequitur resolutio caloris ad resolucionem humidum, sed potius est contra, resolutio humidum sequitur resolucionem caloris: ergo nullo modo potest fieri ab interno calore. Maior & Consequenter sunt veritates. Minor probatur ex Arist. in presenti ubi ait: exuperat proprio calore, exuperat, quod secundum naturam est humidum, quare cum calor externus exuberat calorem internum, ad cuius extrahendum sequitur humidum resolutio ab eo, & non ab interno fit.

Secundò probatur: simpliciter generatio fit, quando qualitates adibus prædictionum putredinis, sic remanendo: ergo e contra putredo est contraria est: quando passiva prædictionum adibus, sed prædictionum huius est, quando humiditas vincit calorem: ergo à calore interno fieri non potest: patet hæc Consequenter, quia, ut humidum vincit calorem, necesse est, ut præcalor calorem remanentur, sed per absorptionem humidum ab eo factam non remanentur, cum prius humidum remanentur, cum prius resolutus eorum necesse est, ut humidum cum vincat, quod prius extrahatur à mixto à calore externo, ratione cuius prius remanentur.

Tertio probatur: Conclusio: mixta productio fit à calore interno: ergo mixta desinitio fit à calore externo, siue desinat per vitium, siue per putredinem.

Vnde non est adueniens Argentesis in arte medica, conuenit: pag. 304. sic 196. ubi ait putredinem fieri ab interio principio, & natura ipsa, quod probat aeternum, ut experientia, & ratio docent, nihil firmum, & stabile ex amobilitate potest, ad quod omnes putredines referantur, & ait Arist. quod modum docere non potest quo fitum illud amobilitate putredinem committat, cum aqua & terra, quæ naturaliter non habent calorem, & transferre non possunt, de quo supra art. 5. & 7. & infra etiam patet, quod modo Arist. reddere loquatur fit.

Ad argumenta in principio respondeo. Ad primum concedendo Antecedens, & negando Consequenter, & ad probatio-

nem conceditur etiam putredinem esse naturalem corruptionem, & negatur Minor naturalis est, non quia procedit à principio intrinsecis, nec quia consequatur opus naturæ: nam ut sic solum fuerit, & morantibus, dicuntur: attamen putredo naturalis dicitur ab Arist. quia conuenit mixtum esse putredinem in naturalia principia, ut quibus fuit compositum, & quia iterum ex ipsius principia naturæ mixtum componi debet, & magis patet articulo propositio. Ad patrem, cum adducit argumentum, quod si prouenit ab interna frigida, debet etiam prouenire ab interna caliditate, patet ibi etiam articulo proprio, an & quomodo à frigida prouenit putredo.

195. Ad secundum respondeo concedendo totum certum, determinatio, cum fit res præterita, fit à qualitatibus internis, quia deficit vna, scilicet calor à calore externo, & ab altera, quæ remanet: minime nocere terminante propter defectum caloris, quod etiam patet articulo proprio.

Ad tertium respondeo concedendo eundem effectum primarium prælati à calore interno, qui prælati à calore externo: verum, est diuersa ratio; nam calor internus dissipat ad dissipationem humidum contra autem ad dissipationem caloris dissipat humidum, quomodo autem fit dissipatio à calore exte non etiam proprie patet articulo.

Ad vltimum patet, quid sit dicendum in fenescis & mors consequuntur ad humidum dissipationem à calore interno causantem: contra autem, non debet consequi ad interitum caloris causantem à calore externo, ad cuius interitum exolat humidum, quod est vitium, quod aduenit mixto, liquidum est vitium, postea interitus humidum, ideo dicit Arist. non est enim frigidum naturæ non corruptio in hac vine, & feruor, & desinit sine autem certum aduenit putredo, nisi aqua violentia corrumpat.

Occasionaliter principia argumenti ponitur sequens articulus.

ARTICVLVS XVII.

Verum per putredinem generari possunt aliqua animalia?

196. Difficile hæc ardua, & difficillima est, cum in ea tradere debeam causam æquiuocam, quod licet ab omnibus visum Fernandæ in lib. Meteor.

ad hoc tractata fuerit, atque veritas non adhibetur, in hoc autem articulo mirè disputabitur, & taliter adhibetur ab omnibus, ut quæ remanent de eius rara, & firma veritate, est etiam articulo difficillimus propter tractationem de suo modo ortum, & de conuulsis illorum causis: nam non est minor momentis assignare causam finalem, ac cert assignare efficientem, propter quam mouetur ad ipsam.

Et videtur primò, quod non possint generari viuientia ex putredine, quia putredo semper est interitus caloris naturalis caloris extraneo: ergo semper generari debet vitium animalium. Consequenter probatur nam ab vna causa solum vitium genus producit, ut v.g. ex tribus illis & Chablis generatur ignis, ex motu torculari curus generatur ignis, ex confectione donec in lignum generatur ignis, & ex ista durorum lapidum, sed non semper generatur vitium genus animalium ex putredine, sed diuersa, ut vermes, lumbrici, papilionis, muscæ, &c. quod fit dicitur, quod licet putredo semper sit interitus, est tamen diuersa materia, non valet nam materia indifferens est ad diuersa forma, arguit autem, cum sit vitium, semper producat vitium, ut de igne diximus.

Secundò arguitur à duobus causis specie distinctis non potest fieri vitium, & idem effectus ergo fit per putredinem animalia producantur, produco non potestur per coactum contrarium putredinis, quod est falsum nam per vitium conueniens generatur calidus vitium, & etiam ex aceto, & in cloacis, & prope flumina alia genera culorum. Antecedens patrem in vna, & eadem causa non per se producat, semper vitium & eundem effectum producat: ergo dicitur specie distincta duos specie distinctos producat.

Tertio arguitur in determinatio tempore diuersa animalia procreantur, & eadem non inuenitur putris materia, ex qua fiunt ergo non generantur per putredinem Antecedens patet: nam in principio Veris generantur pulices, carabæ, & in vitiis, &c. Consequenter probatur nam prædicto tempore, licet inuenitur putredo, licet non generentur, præterea per putredinem prædicta non generantur, ut patet experientia: nam ex putredine in fabulis, & in lactris erunt, nec voluox nec carabæ generantur ergo ab alia causa, & non à putredine originari. Cōfirmatur, pediculi semper generantur in corporibus humanis, & in fuisibus & non ex putri materia: ergo ab alia causa procreantur.

Quarto arguitur: putredo est resolutio mixti in elementa simplicissima: ergo non

quod si Deus sapit, non est necessarium, quod suplet caelum. & sufficiente aëre, non est necessarium maior concursus aëtheris naturæ, & sed solum illud, quo temper concurrit cum calido fusius ad suos effectus producendos, sufficit.

205. Pro explicatione sententiae Doctoris sancti primo aduertendum est nullam causam æquiuocam reperiri in rerum natura, & ratio desumitur ex Arist. de homonymis, e primo vbi ait: *homonyma, esse velut æquiuoca dicuntur, quorum nomen velut commune est, desinit autem esse æquiuoca, ad id nomen accommodata. alia, atque alia, &c.* attendite verba Arist. quim nisi prola ab eo fuerit non enim dicit, homonyma sunt, sed *contrariam* tæ, vt supra i parte rei, non homonyma, cum talia non omnibus declarantur res autem definitiois; non enim, inquam, potest esse multis commune, vt v.g. homo significat hominem rationalem, hominem postrem, & hominibus mortuorum definitio non est communis omnibus rebus, sed solum viuis rei, vt enim, *res autem, solum commune homini vniu, non autem potest conuenire homini iusto, & mortuo* ita similiter causa efficiens, de qua in presentibus, illa, que producit formam effectum aliqum aliqum physicam, metaphysicam, sed simpliciter inueniuntur. Hæc autem definitio æquiuocæ causæ conuenire non potest, conuenit autem in hominem nomen, quod si desinat in causam, non esset causa æquiuoca, sed inuocet autem causam pro similitudine ad causam veram: nam sicut vera causa efficiens producit formam effectum, ita similiter causa æquiuoca producit, non producit effectum, sed consequitur effectum ad aliud, quod est incertum, & celo inest motus, & lux, & medius istis consequitur calor in his inflexibus, eo modo, quo dictum fuit primo libri calor autem, sicut calor ignis, indurat luto, & tollitque ceram, ideo dicitur causa æquiuoca, cum in rei veritate causa indurationis luti, & colligationis ceræ non fit, sed solum calor, licet sit elementalis, licet animalis: nam in vno subiecto vbi & idem numero est.

206. Secundo aduertendum est, quod prædictus calor, vt ait Auerr. iii. Metaph. comm. 18. est veluti calor artis, qui etiam non distinguitur à calore ignis, nisi pro remitteretur, vt intendatur ad artem, & vt sic verificetur applicatur, & que variatiōe artifices produciunt diuersos effectus, & sicut calor naturalis, provt recipitur in vita materia, vel in vna parte, generat diuersos effectus, vt in vno in ventriculo chilis, in hepate sanguis, pituita, bilis, & melancholia: eo quod chilis constat diuersis partibus, in

quibus calor diuerso modo recipitur generat diuersos effectus, & in magna generat lac, in tenuiori femina, in omnibus medulla, &c. ex eo, quod recipitur in diuersa materia, ita similiter calor consequens ad motum, & lumen calidè potest recipitur in diuersis materiis, diuersos effectus produciēt: ratio est: nam si precipit in hac materia ex se humidam, iam prædicta materia cum prædicta humiditate, & prædicto calore secundum se in tali gradu conseruati non potest cum farina, qua inflexibatur cum prædicto calore, & prædicta humiditas fiat et dispositiones contrarie, tunc autem disponunt ad aliam formam, provt fort, vt ita loquar, et imbricit ratione harum dispositionum, & potest esse, quod fort harum dispositionum disponat ad formam muris in hac materia, & in alia cum diuersa humiditate ad formam culis, & in alia ad formam muscæ, & in alia ad formam vermis, & sic de reliquis, & materia talibus dispositio disposita ad talem formam, necesse est, vt in introductione ex vi prædictarum dispositionum, & hoc est, quod ait Auerr. 7. Metaph. commune 11. effectus nasci ex diuersitate materie, aut ex diuersitate agentis. & in isto casu reponitur diuersitas materie, id est, diuersitas disposita, & diuersitas agentis, id est, etiam diuersitas motuum materiam quæ frigiditate, qua constat materiam contrarium: nam licet calor celestis sit vnus, est tamen diuersus ex diuersa modificatione causata à diuerso temperamento mixti, ex quo animalia generantur.

Tertio aduertendum est ex Arist. lib. 1. de generat. cap. vitimo, vbi scripuit inuenitur totum illud, quod in secundo notabili dixi, videlicet motus generationis prædictorum animalium, cum dicantur *non vni modo partibus terra existit, generatur ex multitudine natura testium generatur, vt partem terram circiter dorsum, cogiturque, &c.* & partem autem artem, sed differentia nobis ignis, ignobilis ignis generis constituitur in comprehensione principij animalium, id est coloris, quibus veritas patet calorẽm diuersum, id est, consequentium ad motum, & lumen celæ, vocati ab Arist. principium animalis, quia talis calor est principium ipsiusmet animalis, quo alia animalia ex putredine generantur: nam talis calor cum humiditate ipsiusmet rei putrefacens est dispositio, qua alteram animalẽ produciunt conseruatur, & media ista dispositione produci ex putredine alterum animalẽ eundem speciei, quia talis dispositio in virtute animalis vni valet alterum animalẽ producere, vt, g. calor ipsius rei contrappende modificatam à calore Solis,

humi

humiditate, frigiditate, & siccitate in tali gradu, quibus musca viuere conseruatur, inueniuntur eadem specie in materia putrida, & hæc in virtute muscæ muscam produciunt, & sic de reliquis animalibus, ideo dixit Arist. prædicto loco animalis in vniuersali sententiã, *ita vt quodammodo ipsa sua natura omnia id est, omnia in vniuerso constare hoc instrumentum animæ viuificum animalis.*

Conclusio.

Animalia, que generantur ex putredine producuntur à calore simul cum reliquis dispositionibus, quibus conseruatur alia animalia eundem speciei. Conclusio hæc est expressa Arist. in present. cap. 2. in fine per hæc verba: *& animalia sunt in his, que putrefacta præterea, quod segregata candidas naturales efficiunt constare facit segregatam, vt ait Doctor sanctus lib. 1. in fine non enim caliditas naturalis reduciuntur ad se, sed putrefacuntur, virtus autem caliditatis, tanquam principale agens, sed calor & humiditas segregatum, quod circumspicit putrefaculum, hoc virtus formatiua generant animalia ex parte solis, id est, hoc virtus formatiua animalium autem viuificant: ecce virtus animalis arduè difficultatis à nemine intellecta, nisi à Doctore sancto, & probatur validissimis rationibus. Prima assumpta ex quibusdam verbis ipsius, videlicet prima parte quæst. 71. articulo vnico ad p. vbi hæc verba pronuntiat, & ideo dicendum est aliter, quod in naturali generatione animalium principium aduocum est virtus formatiua, que est in femine, in his, que ex femine ex putredine nascuntur virtus, in his, que ex putredine generantur, est virtus celestis corporeæ, que tenet philosophus optime sciebat, quod calor celestis medio modo, & lumine produciunt calorem, vt primo libro fuit dictum, & medio isto calore hæc infectoria gubernat: ergo virtus, qua corpora celestia produciunt animalia ex putredine, solum esse calor, non vt ipse dixi, dicere infusoriam virtus vniuersalius explanatione, nihil est dicere.*

Secundo probatur: omnes generationes virtus viuificæ: ergo produciuntur à similibus agentibus. Consequenter probatur omni causa viuifica, que produciunt effectum sibi similem. Antecedens patet ex Arist. 11. Metaph. 13. vbi ait: *dicuntur animalia sunt in vniuerso fit, que cum natura ipsius sunt, & alia, aut cum natura, aut arte, aut fortuna, aut causa sunt: & lib. 1. magnorum moral. cap. 10. cum dicit: *versus bene etiam generat**

quæstionem euidentius inueniri, quod omnia natura eius est effectus præteritis, quæstus ipsa est, videlicet spiritus, & animalia: nam vtique generantur ex principis, que produciuntur ab arte ex femine, id namque principium est, quod porro principia consequitur, habebat, vt cum habuerit principia, itaque de principis ortum ducunt: ergo non est recurrendum ad aliud agens, nisi ad principia, quibus conseruatur, mediis quibus produciunt.

Quem locum conseruatur alios loci ipsiusmet Arist. lib. primo de generat. text. 1. vbi ait: *generatur ita simpliciter alterum ex altero, quodammodo ex alio determinatum est, eundem generat, aut eundem speciei, vt ignis ab igne, aut homo ab homine, aut ab actu, id est, à dispositionibus in actu existentibus, que sunt dispositiones animalium viuificantium, alia si hoc non intelligitur Arist. non dicitur, vt ignis ab igne, & homo ab homine, si quidem ignis & homo in actu sunt intellectus, in actu dispositiones reperiuntur in putreficibilibus nam illæ sunt dispositiones ad alia, quibus animalia vna conseruatur, & mediis quibus alia similia procreantur, que explicatio patet per text. 12. que pronuntiat lib. 7. Metaph. text. 13. que sunt hæc: *quo vero quibusdam certum est, que natura sunt, & quo natura, que secundum formam dicitur, que eundem speciei est, hoc autem in alio est, homo namque hominẽ generat de rebus suis, que ab natura sunt ad est, que sponte sunt: nam si hoc non esset, non dicitur, homo namque hominẽ generat.**

Et cum lib. primo de partibus animalium, cap. primo reprehendat Empedoclem afferentem animalium generationem casu fieri, ait Arist. *quo etiam de eis, que sponte ferri videntur patitur ad artem efficiunt animalia, ueretur licet: his igitur caliditatem similitudinem antecedens necesse est, vt ait condendum statuarum prius statum est quodam sponte ferri nomen, autem autem operis esse rationem omni animalium natura certum est, fortassis quærat similitudo est, vt cum artem si habet, ita caliditas hæc.* Hoc etiam patet ex aliis verbis ab eo prolatis 7. Metaph. text. 13. verba autem hæc sunt: *Ceterum ex his propriis substantiis accipiuntur, quod necesse est præteritis, sunt generat, ut puta animal, animal fit, quod vult, ut quantum non est necesse, nisi substantia solum, & quodammodo omnia sunt ex vniuerso, quodammodo, & c.* quare Arist. quodammodo prædicta differentiam illorum, que sunt vniuerso modo femine, vel media adione generatiua, vt igitur generat ignem: atam

lis colices generatur, & patet hanc solutionem esse veram, quia colices in locum educti ex vini generantur, & aereto studium feces sunt cum illis, qui ex colicis, & prope humida generatur.

Ad tertiam partem respondo ex responsione ad primam, nam licet per generantur animalia ex putredine, non tamen in pluriimum generantur, aliquando autem sine illa generantur, vt in determinato tempore dicit argumentum: nam tunc ex humiditate veris & calore Solis ex terra extrahit, & diuersa receptione caloris diuersa animalia procedunt: idem dicendum est ad Confirmationem.

Ad quartum respondo, quod licet mixtum per putredinem in resoluatur in quantum elementa: certum, aliquod humidum resolutum simul cum aliquo calore, antequam humidum in aërem, & calorem in ignem a mixto segregatur colore facit prædictam humiditatem, ex qua animalia proceduntur.

Ad quintum patet, quid sit respondendum: nam sola putredo, vt ait Galiculus 4. aphorism. 16. non est sufficiens ad hoc animalia generanda, sed calore primo indiget: hoc autem plurimum est calor mixti putredinis simul cum calore causato à motu cœli.

Ad sextum respondo eodem modo ac ad quartum: nam humiditas segregata non est simplex, aliam enim esset in aquam conuersa: fert autem secom aliquid fixitatem, quæ cum à mixto segregatur, à caliditate segregata coarctat pro animalibus generandis. Ad primam Confirmationem etiam patet solutio. Ad secundam dico, quod id calor materialis mixtus à calore externo non remittitur, sed ex extractione, verum est de conferendo mixtum: arguunt, quia ex extractione imbecillatur, idem non valet terminare, licet valeat simul cum calore Solis humiditatem segregatam pro imperfectiorum generatione: quandoque fit terminata, languidus non est, cum intentione reddatur à calore Solis.

Ad septimum respondo non generari prædicta animalia nec ex elementis, nec ex mixto, sed ex segregata humiditate à calore faciente: cum consistat simul cum aliqua fixitate.

Ad octauum respondo maiorem affinitatem, & symbiotizationem reperiri ex humido segregato à mixto, cum aliis animalibus leuibus, & volatilibus, quàm cum mixtis non viuendis, & ratio est: nam terminata humiditas segregata obediens eius euolutioni, prædicta autem animalia ex prædicta

materia generantur, cum tenuia sint, & uolantia, mixtum autem crassum non generatur ex materia tenui, sed ex crassa, quod patet: nam in humidum, quod à mixto disponitur, paulò crassius est, verum generantur, quod si adhuc crassius fuerit, animalia crassiora producentur. Ad confirmationem respondo, quod facti homo peius vitæ vita plantar, deinde animalia, denique vita intellectualem formatur vermis, vel vespe, vel coxep, quousque vitæ plantar, postea vitæ animalia.

Ad vltimum respondo, quod humiditas segregata à mixto, quæ à calore etiam segregata à mixto segregatur pro animalium generatione, quando euolat, non euolat contraria, sed pars potius, & minus facta, idem plura animalia ex pluribus partibus generantur, & non vnum.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum causa efficiens prædicta ad procedenda animalia imperfecta moueat propier aliquem finem?

ET videtur quod non primo ex Arist. 1. 7. Meteor. text. 2. vbi ait: *etiam natura, quæ sunt, alia natura, alia arte, alia causa sunt, alia item, quæ sunt, & ab alijs, & ab alijs, & alijs, quæ ergo cum in rebus istis mouentur feruntur, quæ sponte sunt, vt patet per illa verba, alia causa, & non dixerit propier aliquod, loquitur prædicta animalia carere causa finem.*

Secundo arguitur: generatio spontaneorum licet præter intentionem agentis ergo illorum non reperitur finem. Antecedens patet: nam dispositiones in materia putredinis solitas intendunt aliter: ergo non producere formam ipsorum: cum illi formæ substantiales producerent non valent. Consequenter patet: nam si non intenditur eorum productio, nec finis intenditur.

Tertio arguitur: si finis imponit necessitatem omnibus his, quæ sunt ad finem, vt patet ex Arist. secundo Physicorum, text. 1. sed nulla necessitas est procedendi cimites, pulices, pediculos, &c. vt de se patet: ergo causa efficiens in generatione horum non moueat propier finem.

Quarto arguitur: si finis mouet causam efficientem metaphoricè, id est, quatenus est bonum, attrahit agens ad agendum, tanquam ad cuius gratia aliqd habet cimites, &

licet pulices per putredinem generentur causam illam articulo antecedenti non attrahat ad animalia producentia: ergo propter nullum finem mouetur. Minor, in quantum illi, difficultas probatur: nam à inuicem pulices, vel cimites in rerum natura, & animalia, videntur ex putredine: ergo cum animalia viuientia similia non inueniuntur, ea non attrahit ab ipsis per putredinem productis.

Quinto arguitur: finis est desiderabilis, & amabilis ex Arist. secundo Physicorum, text. 2. cimites autem, pulices, scabellæ, vespe, &c. amabiles, & desiderabiles minime sunt: in quibus pulices, & vespe morientur: & cimites uolunt, cimites autem emouentur ex placido uolunt fieri forte, & nasci, quis enim hoc desiderat.

Pro explicatione istius articuli aduertendum est Hipp. lib. 6. epid. 5. vbi ait: *incola existit natura, & terra distinctam, quæ oportet fieri, & hoc est, quod dicitur 8. Physicorum, naturam operari recordata ab intelligentia minime erant, & licet secundum ipsam Hipp. lib. de natura hominis sit temperatura orta ex primis elementis, vt ait Gal. lib. de diebus aphorism. 14. nihilominus tamē illi principium generationis, id est dicitur natura, quæ generat omnium viuentium, quæ dicitur natura, significat, vt ait Arist. 1. Metaph. text. 5. unde hinc, cum sit tempus peramentum, operatur in virtute, quæ est temperantia, & causa, in rationabilibus dico, operatur in virtute Dei, cum ad diuinitatem in suis operationibus, vt polché ait Doctor sanctus prius parte, quæstione 22. art. 2. ad secundum, & quæstione 103. art. 5. & expressè prima secunde, quæstione prima, art. 2. in corpore, & fortasse hinc erit causa, quare dicitur vulgariter, opus naturæ est opus intelligentiæ, quia ipsi Deo operationes tribuuntur, vt patet ex Job 10. *manus tua Domine fecerunt me, & plantauerunt pedes meos, postea dicit, pelle & carnisu meos feci, & uisus & uisus meos feci, quæ patet, quod si natura viuificantis est causa omnium aliorum agentium, certum erit uocari agens propier finem, cum in sua intentione, & ad dirigat.**

Prima Conclusio.

Causa efficiens viuentium imperfectorum moueat propier finem. Conclusio est omnium Philosopherum, & præcipue secundo Physicorum, c. 8. vbi ait Aristoteles: *agere agit propier finem, & probatur ratione: omne bonum paticeps est boni: bonitatis à summo bono: ergo cum animalia imperfecta*

Quæ sunt bona cum essent finis, participantur eis: finis tunc sic: ipsemet Deus dirigit causam ad producenda perfecta animalia: ergo operatur secundum rationem finis. Consequenter patet: ipsum finem participare est summo bono, propier ipsum operatur.

Secundo probatur Conclusio: cognitio horum animalium nos ducit ad diuinitatem: promouent cognitionem, vt ait Auer. secundo Physicorum, comment. 75. ergo propter hoc fuerunt procreata.

Secunda Conclusio.

Causa efficiens viuentium imperfectorum ex materia purissima mouetur propter conseruationem speciei. Probatur Conclusio: animalia imperfecta, cum breuiores uix sint, quam perfecta, ne eorum species deficiat, quantum sui conseruationem: in peed media, quibus caret animalia perfecta: habet media finem materia putrida, & dispositiones, quibus conseruatur, licet in istis habere materia, & semina, non tamen finem in materia putrida: ergo cum per illa media conseruatur, finis eorum est ipse species conseruatio.

Secundo probatur Conclusio: omnes species sunt bonum. Vniuersi uero intenduntur à sua causa. Antecedens non indiget probatione, quod si ab aliquo duceretur, partes ex responsione terij argumenti facti contra Conclusionem articuli antecedentis, ubi diximus species terij creatari fuisse à diuino Creatore. Consequenter patet: liquidè omne agens mouetur propier proprium bonum, & conseruatio.

Tertia Conclusio.

Prædicta animalia finem uitæ ad multos 113. uisus. Conclusio patet ex Auer. multis in locis, & præcipue lib. 2. tractatu secundo, cap. 197. & 174. & 197. & 199. quorum uisus etiam descripti Theodoricus suis cap. 8.

Ad argumenta in principio respondo. Ad primum dico, Arist. in illo loco folendo intendit, vt ait Auer. idem Platonis nihil profecti ad rerum generationem, & sic formam numerat prædictas tres causas, docendo, quod omne, quod generatur, transire debet de potentia in actum, quæ uenial non potest transire nisi ab agente, ideo dixit, *ab alijs, & cum potentia sit, quæ ad actum reducitur, idem dixit, ex alijs, quæ denique dixit, alijs, quæ est forma, non autem dixit, propier alijs, quia causa finalis nihil conuenit ad intentionem Platonem respiciendo.*

Ad secundum patet responsum in notabili.

113.

114.

114.

Ad tertium etiam patet, quod fit respondendum ex fecunda, & tertia Conclusionis.
Ad quartum patet ex responsione terti contra Conclusionem articuli antecedentis.
Ad vltimum respondeo, quod prater vsus praedictorum animalium, quos adducit Anticena, reperitur alii, videscitur & exlicare carnes humanas, cum post lapsum primi hominis haec animalia ei inimica tradita fuere.

ARTICVLVS XIX.

Utrum possit, quod etiam accidens in alio non subiectur, recte definiri putredo per interitum caloris in humido?

117 **E**T videtur primo quod non: interitus caloris in humido potius est suffocatio, quam dissipatio: ergo, vel non debet dici definitio putredinis interitus caloris in vniuersoque humido, vel dici debet, est suffocatio caloris, vel hebetatio. Antecedens patet ex Galieno lib primo aphorismi. 3. & lib 4. de ratione vitus 21. & lib. de pleuritide 8. vbi ait: calor extinguitur, quando non dissipatur, nam deficiente diffusione in suo humido, extinguatur: & probatur ratione: nam calor in humido subiectur: ergo si non dissipatur, suffocatur. Consequencia probatur: nam deficit transpiratio tunc fit interitus caloris est, quod resoluatur in mixtum, & vt sic conuertitur in suum elementum, & in principium, ex quo, simul cum reliquis fit compositum, sed per hebetationem, vel suffocationem in suum elementum non conuertitur: ergo illa particula, in vniuersoque humido, recte assignata non est.

Secundo arguitur: calor non agit in humidum, sed in frigidum: ergo non bene definitur per illam particulam, in vniuersoque humido. Antecedens patet: nam adio veritatis iuxta contraria, calor autem non contrariatur humido, sed frigidus: ergo melius dicitur interitus caloris in vniuersoque frigidum, quam in vniuersoque humido.

Tertio probatur, efficiens putredinis consistit in separatione humidum in quo male ponitur particula illa, in vniuersoque humido: patet Consequencia: nam si in vniuersoque humido interitur calor, sequitur remaneat humidum interitente calore.

Vltimo arguitur ex Arist. in praesenti, vbi dicitur: *ex parte caloris caloris caloris* quod

secundum naturam est humidum: ergo male assignata est praedicta particula, in vniuersoque humido. sed in naturalibus humidis.
Pro explanatione illius articuli, aduertendum est: eorum esse calorem non subiectur in humiditate, sed in toto composito media quantitate, humidum autem, in quo subiectur, dicitur contractum, sicuti calidum, sic Arist. non dicit: *ex parte caloris caloris caloris* quod secundum naturam est humidum, sed tempore dicit calidum & humidum: nam si illud distulset, accedens migraret de subiecto in subiectum.

Conclusio.

Recte definitur putredo per interitum caloris in vniuersoque humido. Probatur Conclusio: melius est calor in substantia humida, in qua residet, vbi calore extraneo educitur: ergo recte postea est particula in vniuersoque humido. Antecedens probatur: calor non potest evaporari nisi medio aliquo vehiculo, sed in mixto nullum aliud vehiculum inuenitur, nisi substantia humidum: ergo particula recte fuit posita. Maior patet, nam alius migraret accedens de subiecto in subiectum. Minor probatur, nam non succum, cum fit terreste, nec frigidum, cum calidum non comparatur: ergo humidum.

Secundo probatur in simplicibus generatione terminatur humidum a calore: ergo in putredine, qua fluida, non terminatur: ergo est interitus caloris, in eo quod terminatur ab illo. Sed dices, etiam siccat terminatur cum respondendo articulo sequenti, ibi patet, quare in siccum non possit fieri interitus.
Tertio probatur ratio, quom adducit Doctor sanctus in praesenti: animalia & insecta genita ex putrefactione generantur ex humido, vt ait. 17. fuit dictum & patet: nam vix est permanentia calidi in humido: ergo quod permanentia fit in humido, sed putrefactio est interitus caloris: ergo in humido debet fieri.

Ad argumenta in principio respondendo. 118 Ad primum dico aliam esse examinationem caloris, aliam autem interitus: nam, vt ferep antea fuit dictum, per extensionem caloris, qua media hebetatio fit, non resoluatur mixtum in suo principia, sed corrumpitur, ex quo alterum mixtum generatur, per interitum autem conuertitur in sua principia, ex quibus fit compositum, educendo quem humidum.

Ad secundum respondeo ferè eodem modo: nam interitus caloris non fit à frigore, sed extinctio, media qua producitur aliud

aliud mixtum, interitus autem non fit à contrario, sed à simili, educendo eum cum proprio humido.

Ad tertium respondeo non fieri in humidum interitum caloris tanquam in loco, sed tanquam in terminato, vt dixi in secunda probatione Conclusionis, & qua in putredine fit separatio humidum à siccio, & remanent partes terrestres, necesse est euolare humidum, quod terminatum erat.

Ad quartum respondeo tam in humido naturali, quam in aescitro fieri calidum interitum, & licet in humido naturali difficile fiat, tandem fit, vt patet in feris: artemis huius accedat aescitum, licet non potest, non fit putredo, fieri autem, si ad extrahendum caloris ipsa euolet, & cum extrahitur, ideo dicit Arist. ex parte caloris caloris caloris euaporat, quod secundum naturam est humidum, ideo in putredine deficiente profusa autem absolute in vniuersoque humido, non autem specificatur humidum naturale.

Videmus argumentum articuli principali petit articulum sequentem.

ARTICVLVS XX.

Utrum definitio putredinis debeat etiam dici, est interitus caloris in siccitate, & humiditate simul.

119 **E**T videtur primo quod sic: putredo est dominium qualitatium passiuorum super actiua: ergo non est maior ratio, quon ponatur in definitione in humido, quam in siccio Confirmatur: in mixti generatione praedominatur durior qualitates actiua supra duras passiuas: ergo in mixti praedominatio ambae qualitates passiuas supra actiua praedominatur: ergo ambae potest debent in putredinis definitione.

Secundo arguitur: officium siccis in mixtione est retinere, & conservare terminum, quem humidum recipit, vt antea dictum fuit: ergo quonies siccum praedictum terminum humidum non retinet, & conuertitur, dissoluitur mixtum, sed hanc dissolutionem aduenit, quando calor naturalis euolat: ergo sic necessarium est ponere in definitione putredinis in humido, etiam que necessarium ponere in siccio desinente conservare, & terminari terminum humidum.

Pro explanatione illius articuli aduertendum est, quod in notabili articulo focundum fuit dictum, scilicet putredinem consistere

in motu locali, aduertendum est etiam, quod in articulo immediate antea fuit dictum, quod accidens non migrat de subiecto in subiectum, quare calor definit esse in mixto, necesse est, quod definit substantia, in qua subiectur, ideo substantiam hanc necesse est humidam esse de natura actiua, quae cum media putredine mixtum resoluatur in elementa, ex quibus fit compositum, tunc pars ignea quaeque elementum hinc cognoscitur, & sic ad id tendit: ita similiter pars aerea suum quare, quare necesse est, vt euolat à mixto, quod si calor euolat, tunc est substantiam, in qua fuerit subiectur etiam euolat, ideo dicit Arist. esse putredinem interitum caloris naturalis in humido, id est, caloris subiectur in humido, in frigido autem non potest esse, cum in non comparatur: siccum denique, cum fit graue, & terreste, remanet de nunquam euolat, & sic non debet dici in definitione in siccio: nam licet calor in eo subiectur fuerit, siccum non edact, sicuti edact humidum, quare euolare non potest cum calore, sicuti humidum euolat in separatione caloris humidum separatur à siccio, siccum autem remanet sine, quod mouetur localiter.

Conclusio.

121 **S**oluitur est necessaria particula humidum in definitione putredinis, probatur: putredo est motus localis, sed solum humidum localiter mouetur: ergo solum particula humidum ponenda est in definitione.

Secundo probatur: in putredine separatur humidum à fereuore solum illud, quod separatur, mouetur localiter, quod cum siccum non ponatur, sed ab illo humidum separatur, solum humidum potest dici in definitione. Confirmatur: in mixti generatione remanet iustus, & terra: ergo ab ea separatus fuit humidum: ergo calor, qui in eo subiectur, & id euolat, solum in definitione putredinis ponit debet.

Ad argumenta in principio respondendo. 122 Ad primum dico, quod licet in putredine dominetur qualitates passiuas, non tamen est determinatum carum in euolutione, sed in determinatione, vincendo adiones actiuarum, scilicet terminatioe casus ad eis eodem modo respondeo ad Confirmationem, concedendo praedominari passiuas: ceterum, non oportet hoc poni debent ambae, vt melius intelligatur responsio haec, sciendum est aliud esse definitio rem per genus & differentiam, aliud autem esse definitio eam physice, explicando causas, ex quibus fit: & aliud esse definitio hominem per animal aliud esse definitio hominem per rationale

rationali, alibi esse explicata causa est quibus est. compositus. ita similiter, ut velimus explicare causas putredinis, recte dicitur esse separationem humidam a sicco, & tunc ponitur particula secundum, quod si solum velimus explicare essentiam, solum debet poni particula *ita humidam cum solum exoler.*

Ad secundum respondendo vobis tenere argumentum, si definitur putredo definitio physica, non autem definitio metaphysica.

Quoedam argumentum articuli principalis perit articulum sequentem.

ARTICVLVS XXI.

Virum in definitione putredinis dici debeat interius frigiditas?

213. **P**rimo arguitur quod sic imbar qualitates actiue valent terminare passiuorum deficientem terminationem illarum sequendo putredo, potius autem dicitur a calore externo, etiam si opponatur ergo cum austeritate frigiditas, interitus eius erit putredo.

Secundo respondetur per putredinem definitur mixtum: ergo interit calor, & humidum, etiam interit: debet frigus, cum etiam sit qualitas, quia mixtum cum teliquis confertur, & omnes debent dicere, ut mixtum dicitur.

Conclusio.

214. **I**n definitione putredinis non dicit debet *interius frigus*. Probatur Conclusio euolante vna qualitate colorata alia: ergo cum in definitione putredinis dicitur qualitates, quae erant in mixto, solent frigus, reliquis est mixtum conuersi in sua principia, ex quibus facti compositi: ergo non est necessarium ponere *interius frigus*.

Secundo probatur Conclusio in fine putredinis frigus remanet cum terra: ergo male pronuntiabitur *ergo interius calor*.

Tertio probatur putredo consistit in motu locali: sed principium mouendi est Calor, & frigiditas facit immobilitatem, ut ait Doctor sanctus secundo horum, lect. 15. ergo potius non debet *interius frigus*, cum faciat humiditatem immobilis, calori autem facit etis mobilem.

Quarto probatur a calor externus valeat extrahere a mixto calorem internum, in quo consistit interitus caloris: si frigus non potest extrahere: ergo non interit: nec valet,

si dicitur, quod sicuti calor externus valet extrahere in a mixto extrahere, ita frigiditas externa valet frigiditatem internum mixti extrahere: nam, ut patet infra, calor externus extrahit calorem internum mixti, etocando eum foras, & dilatando porositatem, frigiditas autem non euocat ad extra frigus mixti, nec dilatat porositatem, sed potius eas compinit.

Ad primum argumentum respondendo dupliciter, quia duas solutiones peti, cum arguatur diabus rationibus. Prima est, concedendo nam frigiditatem, quum humiditatem terminare vtriusque deficit mixtum, & conceditur, quod post interitum calorem definit etiam terminare frigiditas aerium iam non est mixtum, & sic non est putredo: sed conuersio mixti in sua principia, quatenus non componit definitio putredinis.

Secundo respondendo ad secundum rationem, quod licet frigus mixti opponatur calori externo, non opponitur ei, ut extrahatur a mixto, sed absolute, quare si extinguitur frigiditas interna, tunc erit vitio, vel aliud mixtum generabitur ex diuersa dispositione, & non erit putredo.

Ad secundum respondendo, vt in prima response fuit dictum, iam quando frigus deficit esse in mixto, iam non est putredo, nec est mixtum, cum iam iam conuersio est in sua principia, ex quibus facti compositum: Est ito articulo sequitur sequens.

ARTICVLVS XXII.

Virum frigiditas interna mixti sit causa putredinis?

215. **E**T videtur primo quod non, in definitione putredinis non interit frigus internum ergo non est causa putredinis. Consequenter patetiam cum in definitione enumeratur Arist. causas putredinis, scilicet calor externum, cum frigus internum non numeratur, non est putredinis causa.

Secundo arguitur i putredo est mixti resolutio in sua principia, sed frigus prohibet resolutionem ergo non est causa putredinis. Minor probatur nam frigus valet condensare: ergo non valet resolueri. Confirmatur frigus externum prohibet putredinem ergo frigus internum. Antecedens est Arist. in praesentibus, vt ait, in *frigiditas autem minus putredinis, quam in aflu*. Consequenter patet multiplici ratione. Prima, nam frigus internum conseruat mixtum ergo non est causa deli

definitionis. Secunda, nam frigus internum est ei propinquissimum: ergo si externum melius condensatione prohibet putredinem, multo melius internum.

Tertio arguitur frigus non est causa putredinis, agendo in calorem multiplici ratione. Prima, quia in mixto, dum non est resolutio, calor, & frigus formae vna qualitates temperata, ac per consequens non poterit agere in se eorumque.

Secunda, nam dato casu, quod calorem contempat, generabit aliud mixtum, & in sua principia non resoluetur, nec est causa putredinis, agendo in humidum, nam cum alio versu inter contraria, in humidum agere non poterit: nec valet, si aliquis dicit frigus media compressione putredinem conseruare inam, vt dixim secundo argumento, putredo est mixti resolutio: ergo si mixtum est compressum i potius solubetur a putredine, a frigore, quam adueretur.

216. Per explicationem istius articuli aduertenda sunt verba Arist. in praesenti, quae sic se habent: *quae quissim indigentiam putredinis calidis indigetis autem tali virtute frigidum existens aueret*, vnde, ut pulchre ait Doctor sanctus, res naturalis patitur, & a calore externo putredine, cum ille debilitet calorem internum, cum foras extraheret, & vt conseruaret in suo statu naturaliter iudicat caliditate in grada, quo aerea conseruatur, tunc autem frigus, quod remouit, redit ut interit mixtum in eius principia, quatenus forte frigidum est has autem qualitates enumerat Arist. ambas esse causas putredinis: exteriorem, caliditas extrinseca est prima, & principalis, ex eo quod mixtum compatitur ab extrinseca caliditate, patitur propter defectum propriam caliditatem, frigus autem est secundaria, nam illa est principalis causa in extrahendo calorem internum, hoc autem est secundaria non in extrahendo calorem, sed in reprimendo, non valet terminare ex defectu suseoluae, & tunc calor extrahitur ducendo foras humidum, iam propter extrahendum ad externum calorem, iam quia deficit contraria humidum ad aliam qualitate interit: ibi remouente, nota autem dicere, quod ex defectu contrariae separatur humidum a sicco, & media haec separationem separatur calorem, sed potius dico, quod extrahitio caloris interni ab externo, & deficientem terminationem ab interno frigore ducit secum humidum,

ideo est causa secundaria, & minus principalis in definitionis mixti.

Conclusio.

217. **F**rigiditas interna mixti est causa putredinis. Probatur Conclusio est expressa Arist. per haec verba *ante vtriusque causam, & putredinis conueniens passio frigiditatis propria, & caliditatis alienae*: probatur ratione, & defectu terminationis humidum cum sicco est putredo, sed haec proxima a frigore: ergo frigus est causa putredinis. Minor probatur ex defectu caloris proximo: defectus terminationis, sed ex defectu caloris frigus redit interitus ergo frigus ibi remanens, & terminare non potens caudat putredinem ponat.

Secundo probatur Conclusio est verbis Arist. in notabili prolato: mixtum, vt conseruetur, indiget calore: ergo quando indiget, frigidum est, sed indiget, vt humidum terminetur cum sicco: ergo, quia indiget non terminabit humidum cum sicco: sed frigidum indiget calore ad istud immutandum ergo cum deficit, a deficit ministerium, quod eo efficitur, quod cum non sit aliud, nisi terminare, vt mixtum conseruetur, si non est calor, ergo indiget non terminabit.

Tertio probatur Conclusio caliditas, & frigiditas in mixto non sunt duae qualitates distinctae, sed vna qualitas temperata, quae terminatur adueretur, & siccatem: ergo deficientem calore deficiet terminatio a frigiditate.

Ad argumenta in principio posita respondetur. 218. Ad primum, vt dicitur frigiditatem, vt causam putredinis, in definitione eius non reperiri in nam praeterquam quod isemet Arist. enumerat caliditatem externam, & frigiditatem internam et causas, tam in ipsamet definitione enumerata est: nam frigus conseruatur ad defectum caloris: vnde si est interitus caloris, est frigus interitus.

Ad secundum respondendo, negando maiorem, & distinguendo minorem frigus potest resolutionem, & terminandam concedi: frigus autem prohibet resolutionem non terminandam negatur: quare quando resolutionem prohibet condensando, non indiget calore, in putredine eo non indiget, ideo definit mixtum resoluti. Ad Confirmatorium respondendo, concedendo Antecedens, & distinguendo Consequens: frigus internum conseruat mixtum cum calore interno terminando, sine illo autem conseruat.

Ad tertium patet, quod fit dicendum. Decimum quartum argom eam articuli principalis non indiget articulo principali, sed conceditur remanere terram cartis, non fit transmutata, petendo in dispositiones

ficiones ad formatam productionem, sicut quando ex aëte generatur ignis, vel aqua, sed putredinis resolutio caliditate, & humiditate remanet limbus & terra.

Argumentum declinatum quantum articulo principali petit articulum sequentem.

ARTICVLVS XXIII.

Vitæ definitio putredinis conuertitur cum sua definitio.

120. **E**T videtur primò quod non: sicut in putredinis est separatio humiditatis a sicco, sed interius calor naturalis in vniuerso humido non est eadem separatio: ergo non conuertitur cum definitio. Minor probatur: interius calor est eius motus: ergo non est separatio humiditatis a sicco: non separatio humiditatis a sicco nullam alterationem habet cum interius calore, vt g. habet homo cum animalis rationalis: nam animal est substantia viuens sensibilis, rationalis est substantia intellectiua, & sic conuertitur cum homine: separatio humiditatis a sicco nullam rem, nec aliam tamen dicit cum interius calore.

Secundò arguitur: essentia alioquin recte conuatur ex suis causis intrinsecis, sed in definitione putredinis prout causa extrinseca: ergo cum non sit de intrinseca ratione essentia, non potest cum definito conuerti. Maior est vera. Maior probatur: calor extrinsecus est causa extrinseca putredinis, & licet in eius definitione ad hoc conuertitur potest cum suo definito.

Tertio arguitur: putredo est resolutio mixti in sua principia, quod autem hoc cum interius calore naturalis: vt conuertatur cum definitione, oportet autem conuertere, si definitio esset hæc: *est interius forma mixti, qui humidus a sicco putredinis in se ipsa*. In hac definitione formaliter explicatur destructio formæ mixti, quæ in tradita ab Arist. non explicatur.

Quarto arguitur: interius calor natui in humido a calore extraneo non prædicatur propriè, & primario: sed conuertitur cum illa. Antecedens probatur: si prædicatur propriè, & primario, esset in primo modo dicens per se, id est, quando prædicatur est de definitione subiecti, vt homo est animal, sed non est in primo modo dicens per se: ergo non prædicatur propriè, & primario. Minor probatur: nam interius calor in humido non præ-

dicatur de humido, cum de illo nihil dicitur, siquidem dicit definitio ista, & sic non potest esse subiectum, nec intentus potest esse prædicatum, cum non sit de aliquo, quod de subiecto dicitur: nec est ibi representata copia, quæ vniat subiectum, & prædicatum, vt patet, siquidem dicitur ofinam si efficit, distulit humidum est interius calor.

Confirmatur: in definitione putredinis nulla differentia conuertibilis cum definito reperitur ergo non potest conuerti cum putredine. Antecedens patet: nam in definitione reperitur interius calor in humiditate: interius est genus, calor differentia, quæ non est conuertibilis cum putredine, siquidem in putredine solum reperitur separatio humiditatis a sicco, in sua separatione nullus calor reperitur.

Pro explanatione istius articuli aduertendum est, quod cum putredo, vt supra dictum remanet, in locali motu consistat, est extrinsecus calidus a mixto, & hoc confirmatur verba Arist. *extraneus enim propriæ calidæ corporis, quod secundum naturam est humidum: extraneus, est extraneus dicit, quare humidum & evaporatum a sicco dicit separationem ab illo, separatio autem motus localis est: vnde quod dicitur: esse interium naturalis calidus, esse motum localem dicitur: cum ait Arist. 7. Physic. cap. 3. dicitur: *motus enim, qui ab aliis afferuntur, quæ sunt, pulvis, tracta volubilis, & c.* iste motus, scilicet interius calor natui, sicut ab aliis necessitate quæ quæ sunt istis quatuor sit. Doctor sanctus fons fuit 13. ait esse pulcherrimum, verba autem eius sunt hæc: *putredo est expulso naturalis caloris expulsi ab extraneo, quod prius dixerat Hipp. lib. primo de natura hominum, sent. 14. expulso ab extraneo*. ac Doctor sanctus nam formalitas istius motus est, quod procedat ab expellente quare in quantum ab eo procedit, pulvis est, non in quantum est motus, & secundum illud dicitur ab Arist. nam licet quidditas res abstractas produci, vel non produci, alioquin tamen quidditas producti non abstracta produci, cum sit ipsius productio formalis.*

Conclusio.

121. **D**efinitio putredinis conuertitur cum putredine. Conclusio hæc probatur aliquibus rationibus. Prima est pars definitionis putredinis respondentis partibus putredinis: ergo conuertuntur. Antecedens probatur: partes putredinis sunt humidum separatum a sicco, ergo sicut partes inueniuntur in definitione: ergo conuertuntur. Maior

ior est certa, & Minor probatur: interius calor, qui est pars definitionis, est euolatio calor a mixto, sed fert fecum humidum: ergo cum eum deferat, separatur a sicco.

Confirmatur: putredo est resolutio moti in sua principia, ex quibus vni composuit: sed extracto calore, & humore fert resolutio: ergo cum interius calor sit eius extractio, & deficit terminatio, ergo deficiente fert prædicta resolutio, ac per consequens interius calor in humido est resolutio mixti in sua principia. Minor probatur: nam extracto calore, & humore remanet terra, & reliquæ partes euolant.

122. **A**d argumenta in principio posita respondeo. Ad primum patet ex probatiuibus Conclusionibus.

Ad secundum respondeo: eandem extrinsecam expellentem esse de intrinseca ratione expulsiuam, vt patet ex notabilibus.

Ad tertium hæc definitio putredinis in argumento traditam non esse putredinem, siquidem interitus formæ mixti aut in se ipsa separatum humiditatis a sicco: putredinis est putredo, vt supra remanet probatum.

Ad quartum respondeo, quod licet definitio putredinis non prædicatur de humido, nihil ad rem, vt conuertatur cum putredine, vt animal rationale non prædicatur de homine, sed potius est idem cum illo. prædicatio autem inuenitur in propositionibus cum reperiatur duæ extrema copulata cum verbo, in definitiuis autem hoc est oratio explicans essentiam rei per genus, & differentiam, genus est interius, cum sit in definitione motus extraneum, differentia est humidum, quod in demonstratione est motus extrinsecus: certum autem est non præferre, nisi que humiditate contenta, ignis enim, qui illa non consistat, putredibilis non est.

Ad confirmationem respondeo, quod supra remanet dictum, in definitione accidentis subiectum est differentia, vt ait Arist. & Doctor sanctus 7. Metaph. quare prædicta differentia, vt in Conclusionem patet, conuertibilis est cum putredine.

ARTICVLVS XXIV.

Vitæ calor extraneus extractare potest calorem naturalem mixti?

123. **E**T videtur primò quod non: si calor extraneus extraheret calorem internum mixti, esset per aliquam actionem, sed inter Fernandez in lib. Meteor.

calorem, & calorem naturalis alio versatur: ergo extrahi calor naturalis ab extraneo non potest. Maior est vera, & Minor patet: nam fimo non agit in fuisse.

Secundò arguitur: articulo antecedenti fuit dictum, esse motus Doctoris sancti prædictum motum caloris naturalis a mixto esse pulcherrimum, sed pulso potius est contrario, quàm a simili: ergo non interius calor naturalis ab extraneo.

Confirmatur: res pulsa mouetur contra pellentem, sicut res attrita prope eum facta calor mixti non mouetur contra ambientem: ergo non pellitur.

Tertio arguitur: evaporatio est motus naturalis a generate media leuante, sicuti quando graue deorsum mouetur a generate media grauitate, est motus naturalis, sed humidum evaporatur exente calido: ergo non fit extractio caloris. Maior de se patet. Minor dicitur, quod calor extraneus agit, quod secundum naturam humidum est. Consequenter patet, nam que mouetur a generate media leuante, vt grauitate, cum eadem ratio moueatur, non mouetur ab extrinseco.

Pro explanatione istius primò aduertendum est non minus abhorreere naturam penetrationem dimensionum, quam vacuum, nec periculum horum duorum fugit naturam: at cum in putredine peniculum vacui, & penetrationis reperitur, potest mixta a calore extraneo, quod est magis intelligenda, secundum illud, quod calor extraneus agit in mixtum, ad calculectum, quæ est prima ex opinione, alioquin referat: at et partes relaxat & inuenit: nam hæc vacuum, calor ambens, cum sit in subiecto extraneo, ac si partes mixti referat, intrat ad prædictas porositates simplicitatis tunc occupat motum locum: ratio cuius pelit partes calidus mixti forat ab ambientem, & in hoc late pulvis, quam dicit Doctor sanctus pulvis. citato, art. 2. articulo principali, & articulo antecedenti, & est diuturnitate adionis caloris ambientis prope mixtum fit assidua attentatio, & alidus eius ingressio, vsque dum motum definitum sit fuerit propro calore, & humiditate, siquidem expulso ab ambiente fert fecum proprium humidum, vt dicit Arist. *extraneus enim propriæ calidæ, corporis, quod secundum naturam est humidum, & tandem definitur ad prædicta diuina qualitatibus, vsque remanet limus, & terra, prædicta enim calor, & humiditas expulso est simul: carcerum, prius natura est expulso calidi, quam expulso humidum.*

Secundò aduertendum est extrahentem alioquin sit communem esse ad attrahendum

nem, veltionem, circumuolationem, & ex-pulsionem, v& per attractionem actualiter res attracta a suo loco, vt humor à venis, & ferrum à magnetè vibricum fuerit, ita simuliter per veltionem, vt quando alia re- gre leuis intra aquam posita fuerit, vel supra illam, & aliopta foras veltitur, vel supra ip- sam mouetur ad motum aquæ: itaque im- miltiter per circumuolationem: nam, vt ait Arist. 7. phisic. cap. 2. extraxione, & pulsio- nem componitur: denique pulso, vt ipsemet ait, alia est impulsio, & alia expulsio: id est, ad quod mouetur, & non defertur, si quod mouetur, euntia autem hæc deficiunt quia est ambicus in mixtum intrat, impellit partes calidas, & quantum defectu frigidum, & siccum in fine remanet mixtum.

Conclusio.

375. Calor extraxens de suo extrahit calorem naturalem à mixto. Probatur primo: in corpore continetur continetur mixtum: ergo ex diuina ciua adfinita corpus continens versus illud continuò operatur: ergo si est in aere suo calore, & si in aqua, vel in terrarum medio extra calorem, vt supra remanet dignum articulo quinto. Præterea semper agens est applicatum passo, & non impeditur: ergo semper debet agere, quod cum calefacit, necesse est relaxare, & vt vacui spiritum mixtum, & possedere, necesse est intrare in ipsum: mixtum, vt sic dicitur partes tenues, vt dicitur de his que intrant in proprio calore, & consistuntur in sua principia, ex quibus fuit compositum præterea etiam locus, vt iam dixi, corruptibilis fit secundum partem, & incorruptibilis secundum totum, loca corruptibilia sunt omnimodè ergo loca secundum suam qualitem calidam ferunt agere in passum ergo ferendo, & in se intrando, ne sit penetratio, expellit partes mixti calidae. Præterea si cutibaleum aquæ valet exicare, quæ res soluit & quia intrat, modo partes mixti non coincidunt, vt implere cauitate ita similitè corpus continens hoc agit versus contenta. Denique, si hoc aliquid est communis est veltioni, attractio circumuolatio- nis, & expulsio ergo cum calor ambiens expellit partes calidas mixti, calorem natu- ralem mixti extrahit foras ad se.

Ad arguenda in principio respondet. Ad primum dico calorem ambiens non agere in calorem mixti: sed in eius partes frigidæ, quæ cum calebit, ab illo referantur, & aperuntur tunc autem calor ambiens intrat, ne vacuum succedat, & extra pelle

partes tenues, & calidas, vsque dum multè reperitur in mixto.

Ad secundum cum sua Confirmatio- nem solutio est primo notabilis.

Ad tertium dico vbi Arist. vocatit pulso- nem illam euaporationem, vt natura putredinis melius intelligitur: nam cum non possit elle, quæ fit separatio humiditatis & sic, & media ex pulso fit separatio, vltimo aut euaporationem, cum sensu pateat va- poratio, quoniam prædicitur. Vel secundò respondit, quod postquam prædicitur partes expelluntur ab ambiente, iam iam in superficie potius, cum sit humidè, & calide, patet fore, vt in aërem conuicturatur, & conuictæ euaporatio media leuitate aëre ad aërem fit cognatum quærendum, vt conferentur ad loca de partibus ignis, si dispositæ sint ad ignis generationem, & tandem hoc fit, si quidem conueniuntur in elementa.

Præterea argumentum articuli prin- cipalis patet articulum sequentem.

ARTICVLVS XXXV.

Verum Putredo sit naturalis?

ET videtur primò quod non: motus na- 278. turalis est à principio intrinseco: sed in articulo antecedente dixi debere potredinem esse extrinsecum, ex pulso autem est à principio extrinseco: ergo non est natura- lis. Confirmatur et Arist. lib. de morte, & vita, vbi ait, *omnem vitam esse extrinse- cam, naturalem vero ab intrinseco*: ergo ita similitè dicendum est de putredine.

Secundò arguitur vnicuique rei inefi ap- petitus naturalis per seipsum, sed per putredinem non perperetur: ergo putredo naturalis non est, Maior de parte, Consequen- tia eundem est clara: nam si media putredine delectatur, naturalis non erit.

Tertio arguitur simplex generatio est naturalis: ergo putredo est opposita naturalis non erit. Antecedens non indiget probatio- ne. Consequen- tia probatur nam simpliciter generatio conueniunt putredo: ergo si generatio, quæ fit media terminatione, est naturalis, putredo, quæ fit media dissolutione, præternaturalis erit. Confirmatur. putredo est inimica formæ mixtæ: ergo non est natura- lis. Antecedens probatur: nam per putredinem deficit forma mixti.

Quartò arguitur naturale est secundum inclinationem nature: sed natura non inclinatur ad putredinem: ergo putredo non est naturalis

naturalis. Maior per se patet ex Doctore sancto prima philosophia, quæ lib. 6. art. 5. ad- fecundum, vbi postulat concedit Maionem aut, *naturæ dupliciter dicitur, vt modo, quia est à natura sua, sicut à principio scilicet, sicut calefacere est naturale ignis, & secundum hoc putredo non est naturalis: nam non procedit à principio ad se, sed extrinseco: alio modo secundum principium passivum, quia felicitè est innata incli- nationi ad recipiendum adhuc à principio extrinseco, sicut motus celi dicitur esse naturalis propter appetendum naturæ celestis corporis ad talem motum, nec fecundum hoc putredo est naturalis: nam si corpus celeste habet talem appetendum, est, vt secundum suam partem acquirat locum, per putredinem autem non acquiritur aliquid conueniens, & naturale: ergo non est naturalis.*

Vltimò arguitur Arist. in præfenti ait pu- tredinem esse naturalem, vltimum autem præter naturam: sed per putredinem definit mixtum ab extrinseco, & etiam definit ab intrinseco per putredinem: ergo non est maior ratio, quare valet naturalis, & alia præternaturalis.

379. Pro explicatione istius articuli aduertendum est ex Doctore habito (secundum secundum, quæ sit, in corpore, vbi ait, *omnis natura ordinata inferiori aut quæ ad superiora se mouet, proprium motum, aliam secundum motum superioris nature, id est, ordo terminis, vel casuum, rebus dispositurum de- pendentia ab vno principio, à quo assignatur est omni mixto, vt interest per modum putredinis: naturalem autem cum vocat Arist. in præfenti, ex eo quod secundum motum superioris determinatur est mixta consistere ex terminatione humiditatis, & siccitatis, & tandem ex separatione humidi à sicco iterum in elementa resoluitur: quæ in res veniunt naturam particularem cerum est abhorere mixti deflectionem, cum eius præntionem mouerit: atque cum sedi- bulam naturam particularem certum est subditi- legibus principij mouerit: nam si com- plebis impedirentur, multa bona defleunt mixto: itaque decreuit dissolutionem mixti in elementa, vt iterum ex eisdem alterum mixtum generetur: quod pronunciat ipse- dem Doctore sanctus prima parte, quæ lib. 2. art. 2. ad tertium nam defectus vnius coe- dit in bonum alterius, & totius Vniuersitatis, vt sic conferuntur species. Sed dicit, etiam in hoc fine vitio est naturalis. Dico verum esse fecerunt: quia putredo est defectio mixti in sua principia, naturalis, ex quibus fuit*

compositum: & iterum hæc principia ordi- natur ad alia mixta componenda, ideo natu- ralis est, vltimo autem, licet per autem de- iant mixtum, respectu putredinis non est, cum quod non conueniunt in sua quæstio principia, ex quibus fuit compositum, tum quia ab extrinseco fit, & licet ab extrinseco fiat putredo, dispar est ratio: nam si putredo fit ab extrinseco, mixtum non conueniunt in causam extrinsecam, sicut conueniunt mixtum per vltimum: nam licet per putredinem conueniunt in elementa, extrinseca sunt principia, ex quibus aerum conueniunt mixtum, quod non est ignis, siquidem ex vno elemento mixtum conflare non potest, vt ait Hipp. lib. primo de natura humana, & Arist. contra heu. lib. 1. de anima, cap. vltimo his enim rationibus probant Arist. putredinem naturalem, vltimum autem præter- naturalem.

Conclusio.

Putredo est naturalis: Conclusio est ex- 240. pressa Arist. & probatur alioquin ratio- nibus. Prima ex verbis Dni Augustini lib. 26. contra Faustum, cap. 2. ante medium, vbi ait, *est calidus res naturalis quæ ille fecerit, à quo motus, numerus, & ordo nature, sed ordo nature est, vt mixta conueniunt in sua principia, ex quibus iterum hæc aliter mixtum ergo naturalis est.*

Secundò natura vniuersalis intendit generatio- nem mixtam, quod non est ignis, siquidem non potest, nisi purificet mixtum: ergo sic pri- mam intendit naturalem, ita & secundam.

Tertio probatur ex Gal. lib. de materia, cap. 2. vbi ait, quod putredo est naturalis, quia est opus nature, id est, vt ipsemet ait lib. 6. de placitis Hipp. cap. Plat. cap. primo, natura est, quia prima ratio fit à natura: sed illud quod prima ratio fit à natura, est, quod inclinatur à natura, veluti finis ergo cum fines fit generatio simplices, cor- ruptiones simplices, vt media prima intentione à natura intenditur.

Ad arguenda in principio respondet. Ad primum cum sua Confirmatio- nem patet solutio.

Ad secundum dico per putredinem præparari secundum speciem. Ad tertium dico simplicem generatiuam contrariis putredini in motu: nam illa incipit ab humido, & sicco non terminatur: hæc autem incipit ab illis terminatur. Ad Confirmatio- nem patet ex supra dictis.

Ad quartum respondet, quod natura vniuersalis inclinatur ad perfectionem Vni- uersi, & speciem generationem.

Ad vltimum patet, quod fit dicendum ex notabili.

ARTICVLVS XXVI.

Vinum fenectus & mors sint via ad putredinem?

142. **E**T videtur primo quod non fenectus & mors proueniunt ab intrinseco, potius ab extrinseco: ergo non sunt via ad illud. Antecedens patet ex Gal. lib. primo de valer. cap. 1. ubi agit de casis fenectus, & mortis, afferens duas esse causas, alias extrinsecas, quae curari possunt, alias internas, quae accidunt, nec coguntur curari. Postquam de sunt duas, altera cognoscitur esse mentium copiosius infectum in principio, quae vim habet excandendi: & altera est humor habitans, quem efficit calor intusus, & licet extrinsecas dicat alias esse causas, non intellexit extrinsecas causas putredinis, sedelicet ambientem, cum be ineuitabiles sint, de illis autem quae curari possunt, loquens fuit: causa autem continens inuicem curatur, non dico continens, sed quae praecedit effectus: sed dicitur continens, quia est copiosius continens locatum. Consequenter probatur: nam cum fenectus & mors proueniunt diversimode, ac potius putredinem ad illam non erunt via. Consideratur fenectus & mors proueniunt ex eo, quod extrahitur humiditas, simul cum quo extrahitur calor: putredo autem prouenit ex eo, quod extrahitur calor, & cura eo humidiore non sunt via ad illam. Antecedens patet ex supra dictis art. 16.

Secundo arguitur fenectus potius esse via ad mortem naturalem: ergo non ad putredinem. Antecedens est manifestum, Consequenter patet: nam non nisi est putredo, sed separatio animae a corpore, putredo autem est resolutio mixta in quatuor elementa, post mortem enim adhibet remanere mixtum, quod postea resoluitur in praedicta quatuor elementa principia.

Tertio arguitur, ea, quae putredinem redduntur humidiora, modo non sint facta limus, & terra, quod confirmat Arist. in praefati: ea autem, quae fenescunt, redduntur sicca: ergo non possunt esse via ad putredinem.

Quarto arguitur entis tendit ad putredinem ergo non fenectus & mors. Antecedens probatur non fructibus dum sunt mariti, sine propinquitate ad putredinem, vtpatet experientia. Consequenter probatur non fenectus & mors, coherere extrinsecum ergo si coherere tendit, non tendit fenectus, & mors.

Pro explicatione istius articuli aduertendum est ex Doctore factis in praefato, lect. prima, ubi ait, quod *mors etia accidit, coherere fenescunt*: nam cum post augmentum, & itatum, humidum magis consistatur, quod ut reparatur, necesse est excitari, & cum tandem non reparatur, accidit marcescencia calidus defectu humidum propter tempus longitudinem, vt ait Arist. lib. de morte, & vita, cap. primo, non autem est totalis defectus humidum. & caloris: nam hanc non potest fieri nisi mediis putredine, sit autem defectus praedictum qualitatium, qui necessarios est ad vitam, id est, non remanere sufficientes, in quibus via permanere possit, permanet autem mixtum nam in hoc diebus putredo a morte, & fenescit, quae per putredinem extrahitur excandens, & ferit se cum humiditate, per tempus longitudo consumitur humidum, ad causam defectum sequitur fenectus & mors: vnde patet fenectum etiam esse ad mortem, & hanc viam esse ad putredinem.

Conclusio.

144. **S**enectus & mors sunt via ad putredinem. Conclusio est expressa Arist. in praefato, & Doctores istius de probatur ratione post mortem remanet mixtum effectus hoc non est alterum per generatiuam compositionem necesse est fieri aliquid per compositionem simplicem. Elicet concepti in sua principia, ex quibus sit compositum, hoc autem est putredo: ergo mors tendit ad istam.

Secundo probatur Conclusio: fenectus est via ad mortem, led post mortem, vnde sit putredo: ergo fenectus est via ad hanc, mediate, & mox immediate.

Tertio probatur Conclusio: vltima corruptio composita videntium est mori: ergo vltima corruptio simplex est putredo, cum nulla alia sequatur, nisi desino mixti in sua principia.

Vltimo probatur ex Genesi, cap. 1. Deus dixit primo homini, *plenus es, & in partem inueneris*: sed non potuit conueniri in puluerem, nisi post mortem: ergo mors antecedit putredinem, ac per consequens est via ad illam.

Ad argumenta respondendo. Ad primum dico, dupliciter potest intellegi fenescunt, & mortem esse viam ad putredinem, vno modo, quia antecedunt illam, & ad illa feritur putredo alio modo fieri in potredine deficit calor, & humiditas in fenescit, & morit, licet non eodem modo, sufficit autem, quod sit defectus praedictarum qualita-

qualitatum, & per putredinem fit etiam vltima defectus. Quomodo conuenit, ad Confirmationem respondendo eodem modo. Ad secundam patet, quod sit dicendum est notabilis, & probatum est Antecedens.

Ad tertium respondendo in fine putredine remanere sicilliam, quare si in principio redduntur humidiora, & quia humiditas extrahitur ad extra simul cum caliditate, & cum in fenescit etiam humiditas ista resoluatur, ilico ad putredinem tendit.

Ad quartam respondendo primum, quod fructus maritatus est quod non fenectus plus vine, quia ad putredinem tendit, quo solutio clare probatur, dum de maturitate agam.

ARTICVLVS XXVII.

Vinum omnia desinant per putredinem?

146. **E**T videtur primo quod non coctus, & putredo sunt idem, sed omnia, quae concoquantur, remanent sub specie mixti: ergo non terminantur ad putredinem. Maioribus patet ex Galeno lib. primo de differentiis febrium, cap. 6. & lib. 5. simpli, & primo gener. vltimo, in quibus licet agens de pus generatione, quae in vltima locis est illius mixti generati ex sanguine per coctionem, & quod simul habet aliquid putredinis, & probatur ratio in puse laudabili adeli factor, & actio omnia, quae sunt signa putredinis, & simul adeli albedo, & qualitas, quae quod signa coctionis.

Secundo arguitur: omnibus rebus est melius esse, quam non esse, vt ait Arist. lib. secundo de generat. & corruptis cap. primo, & lib. secundo de animis, cap. 1. led omnes res apparent esse: ergo si per putredinem desinant esse, ex iam appetitu est hanc esse, quod est falsum: nam appetitus non tollit falsum, vt ait Arist. lib. secundo de generat. animal. cap. 4. & primo Physic. cap. secundo: ergo omnia mixta putredine adhibent.

Tertio arguitur: res ipsorum remedia, quae caduca praesertim a putredine: ergo si haec remedia vsque in finem Mundi applicata fuerint, putredine praerelabitur.

Quarto arguitur: corpora animalium possunt praerari a morte: ergo imputredinabile erunt. Consequenter est clara ratio vt putredinem, necesse est primum mori, vt articulo antecedenti fieri dixi. Antecedens probatur: calor naturalis est feruor calor loquatur: ergo calor naturalis est feruor calor loquatur, quia si ei in infinitum oleum applicetur, in infinitum durabit: ita similiter, si

corpori animalis in infinitum humidum applicetur, in infinitum durabit: nam tandem ducit vita, & tanto tempore conseruatur calor, quatinus, & quanto tempore conseruatur humidum. Antecedens est Gal. lib. primo de valer. tuend. cap. secundo, ubi ait, quod feruor ignis peruenientiam habet, & conseruationem ex combustibilibus, & ex eo combustibilibus permanent, & sic ita permanent: quoniam in medio calor naturalis permanentiam, etiam habet ex sanguine, & spiritu, & humidum radicali, vt dicitur in Genesibus lib. 6. sanguinis multosus 9. Nec vult, si dicas feruorem humidum, quod reparatur, acquiri feruorem, & in inaequali perfectione, ac est illud, quod fuit deperditum, ideo animala fenescunt, & tandem moriuntur. Contra, nam per putredinem non solum reparatur humidum in maiori quantitate, ac fuit deperditum, sed etiam perfectius, & laudabilius, vt experientia docet, quando licet visumur, vt in praefato, & in similibus famantur resoluantur, in eodem humidum acquirunt post corruptionem est in maiori quantitate, & perfectius, alia non essent ad hanc rem rediti.

Pro explicatione istius articuli aduertendum est, quod licet generat. & corruptio sit vna, & eadem numero adio, & licet sit composita, & simplicis, autem non est intelligendum de fine, cum post eam adhuc remanent composita, cum post fecundam & desinant: & generantur desinant autem, quia desinant totaliter, & ex desinendo non per eandem numerum ad hanc generantur elementa: nam licet desinant non desinunt fieri illa, quae per corruptionem composita desinant, sed desinant esse, & ex terminis intermixtis simplicis acquiruntur alter terminus simplicis dicitur terminus elementorum, quod si haec alio non esset, desinere quidem, siquidem noua productio desinere, vnde mixta perpetuatur in specie, cum perpetua efflu non possunt in indiduum, iam ex appetitu agerenti, iam ex eo, quod semper fuit appetitu extrinseco applicata, necesse est desinere, & in elementa conueni propter perfectionem vniuersi, & noniam mixtionem.

Conclusio.

148. **O**mnia mixta desinant per putredinem. Conclusio est expressa Arist. in praefato, & probatur ratione: si mixta generantur ex prima corruptione generationis ergo similes corruptione erit vltima omnium, sed haec est putredo: ergo erit vltima, in quam vltima terminantur. Antecedens patet, cum

MM in 3 omnia

omnia ex elementis prima generatione sunt, composita autem ex composito. Consequencia est clara: nam cum omnia mixta hanc ex elementis, necesse est omnia mixta resoluvi in illa, ut iterum ex illis fiant.

Secundo probatur: omnia sunt agentia applicata, & minime impedita: ergo tandem in se, vel in alia debent conuerti, quod si in se conuertantur, erit vitio, & in alia, erit putredo: ergo modo non vultur: per putredinem definitum.

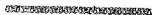
149. Ad argumenta responsio. Ad primum, quod Gal. conuulsus putredinem cum corruptione, vs. medici conuulsant tempora morborum: certum autem est in illis locis non esse de putredine, propt. est conuulsio mixti in sua principia: nam si hoc esset per se non remaneret, sed limas & terra, quare definitio putredinis tradita à Galeno non est eadem putredo, de qua agit in practico, & Arist. vt articulo proprio iam fuit dictum, & sic semper eam vocat Gal. medium alterationem, quæ in principio morbum, licet fit obfusca, apparet, & in augmento manifestior, & demum in illa, perfecta hoc autem intelligi debet de morbo, qui ad salutem terminatur, non autem ad mortem, cum à contra scilicet, siquidem in augmento reperitur manifesta putredo, & in statu perfecta, per quam cognoscimus victoriam moebi supra naturam: in pure autem apostematum eadem ratio emittat: nam cum sit excrementum patris in sine apostematum, arguitur post victoriam naturæ, quod si in principio non fuerit laudabile, sed factum, & in æquale, est signum lethale. Ad secundum patet ex antecedenti, quia putredo fit res naturalis.

Ad tertium responsio predicta remedia non adhibent putredinem, sed eam retardant: nam tandem ad putredinem descendunt.

Ad quartum responsio mortem inevitabilem esse, & hoc est de febre, ad illud, quod asseritur, quod si ignis in finitum combustibilis applicetur, in finitum durabit, & sic dicendum est de humida substantia respiciendo calorem dico esse disparat rationem nam ignis est calidus in summo, & à combustibilibus etiam repariatur, remanet tamen in vi, quod non est dicendum de calore naturali, quia ferre propter repulsionem debilitatur, ratione cuius generis semper substantiam inseparat, & eam, ac illa que ferre resoluta. Ad replicam dico, quod quando in hecibus acquiritur humidum, quod dicitur esse secundum quid, scilicet quia erat extranea qualitate affectum, & media curatio reddendum fuit laudabile, quare si minus obsecum & æcerum est propter defectum

extraneitatis, & magis constantem pro vite operationibus, quia deficit calor preternaturalis, ergo resolutus febri.

Vltimum argumentum articuli secundi principia petit questionem sequentem.

QVÆSTIO IV.

De vitione in tres articulos diuisa.

Vt a dubiis modis definit esse putredinem, vno per putredinem de quo, questione tertia anteceditur, & inopie disputatum fuit, necesse est, vt dispartat de secundo, scilicet de vitio, quod fit adueniæ dictum, non ex parte, vt præterea, ratione cuius dixit Arist. omnia definitur per putredinem, modo non antecedit vitio.

ARTICVLVS I.

Vtrum definitio putredinis competat vitioni?

ET videtur primo quod sic: maior calor 250. consumit minus quod fit: maior calor 250. maior: ac per consequens vitibile definit esse per consumptionem eius caloris, quod fit definit esse à calore extraneo, qualis est ignis, continet in definitio putredinis nam et per putredinem definit esse à calore extraneo. Antecedens patet experientia, cum videmus minus flammam consumi à maiori, & probat Auicenna, fen. 14. tertij, cap. 4. de hydrope, vbi ait: *grætinus complexionalis hepatis sunt inflammabiles, & faciunt hydrope aut gradatione resolutionis tonant caloris aut extinctionis vni fabrici: gradatim autem intelligit, quod ab intensa caliditate paulatim extrahitur, quod accidit calore ambientanti paulatim intense calorem naturalem, vel subito quod si ab ipso calore naturali hoc non fiat, nequaquam fit hydrope, qui morbus frigidus est: ideo confirmat secundam partem, doctrina secunda, si nima secunda cap. secundo, in primis verbis cum ponat inter causas corpus refrigerantes motum superfluum, quod ideo intenditur calor, & calor inatum superfluo resoluvi, Gal. autem hoc asserit lib. de causis morborum, cap. 3. in principio, & lib. 4. simpli cap. 13. postquam dixit saporem acutum semper fieri*

feri à frigiditate, asserit asiluo tempore promptum, & citius res accendere, quo tempore cum defectu naturæ caloris sapere naturam exasperat calor.

Secundo arguitur: putredo est resolutio mixti in sua elementa, sed per consumptionem fit resolutio combustibilis in elementa: ergo vitio, & putredo vna, & eadem res fuit. Maior est terra, & Minor probatur: nam lignum viride, vel aridum, quando comburitur, conuertitur in fumum, qui de natura aeris est, & in cinerem, qui de natura terre est, & in ipsum ignem, & in aquam, vt patet in extramete trionis, quia apparet aqua: ergo vitio: continet definitio putredinis.

Tertio arguitur: putredo est interitus naturalis caloris in quoque humidum à calore extraneo, sed in vitio reperitur omnia: hæc ergo vitio putredo est. Minor probatur: nam reperitur humidum incombustibile, aliis non feruere conseruationem, & interit calor naturalis ipsius: resolutio combustibilis, siquidem definit ibi esse: reperitur diuque calor extraneus ipsius: ignis: ergo fuit idem.

Quarto arguitur: nullæ aliæ mutationes reperiantur, nisi composita generatio, & ei contraria composita corruptio, simplex generatio, & ei contraria simplex corruptio, quæ est putredo, sed vitio non est composita generatio, nec composita corruptio, vt patet, quia non conuertitur in mixtum: ergo est simplex generatio, cum in ignem conuertatur, & simplex corruptio, quæ est putredo.

351. Pro explicacione istius articuli aduertendum est, quod putredo fit à calore ambientante calcificando ipsum mixtum, ad quam calcificationem sequitur eius partium resolutio, ad quam etiam sequitur dilatacio, & ne detur dim. nionem generatio, vel vacuum interit putredinis per eandem amb. cat, & pellic calorem allud, & quod dicitur, si in illo remanet, & sit vitio, & calor, combustio autem non fit: si habet: nam calor citi comburentis agit in partem frigidam combustibilis, & conuertitur totum in, vt patet, quia dicitur ignis comburit aliquid mixtum: nam totum illud in ignem conuertitur, & licet calor ambientis agit etiam in partem frigidam mixti, cum simili in simile agere non possit: attrahit in combustionem destruitur frigus à calore, & in putredine destruitur calor à calore in humido existente, & licet etiam combustibile consistat calorem in humidum, & calore in humidum illud non separatur à seculo, fuit vincitur à humido, quia etiam dicitur, ideo humidum conuertitur in combu-

tens sine eo, quod à seculo separatur, & quia vbi apparet cinis in fine, non est, quia humidum ab illis fuit resolutum, & in suum principium conuertitur: sed in ipsum est corpus comburens, ratione cuius cinis in ipsum conuertitur non potuit ex defectu prædictæ humiditatis.

Conclusio.

Definitio putredinis non cõperit vitio: Arist. Conclusio est Arist. in presentibus vbi ait: *duobus modis definitur mixtum, per putredinem scilicet, & per vitio, quare fit definitio vitio competet aliis, non essent duo modi distincti, in quo mixtum definitur, sed vna.*

Et probatur: ratio: qualitas comburentis agit in qualitates contrarias rei comburentis, ac vincendo, & producendo similes, sed calor ambientis, licet agit in qualitates contrarias mixti non producit fides similes sed in quædam principia, ac quibus fuit compositum, conuertitur: ergo dicitur res est combustio, ac est putredo. Maior pars vitio ignis in se conuertitur totum combustibile, ac raturam, aqua, & terra in se non conuertitur mixta, fed quatuor elementa. Conuertitur ex re combusta nullum mixtum generatur, sicut ex putrida, quod est signum, quia humiditas à qua generatur conuertitur, consumitque, & in ipsum ignem conuertitur, & humiditas rei putrescentis adhuc non est conuulsa in elementum, cum segregata caliditas congregat segregata, in combustionem autem non est caliditas segregata, fed conuulsa igni, quare nonne congregabitur caliditas, scilicet humida cum ratione sic trahit ignis, iam tunc ipse conuulsa ita tota fit ignis, & licet, vbi lib. 5. de natur. animal. c. 5. *Cum in ista arbori fraxinea, ubi oblatum est ligni, tunc in combustionis dictis crematae deponit in medio ignis volucrum præterea, paulo postquam grauidioribus maioribus, que per ignem saluant, quæ ambolunt: prædictæ bellioque non generatur ex re combusta, fed ex aliquo vaporibus viuisque ac patietibus furm. et eleuatis, & ex aliquibus exhalationibus tendit diuersa earum organizatio, vt ait Arist. præterea esse: nam materia penarum res siccissima, & terebinta est, & calor ignis tunc fe habet, vt fe habet calor, qui excoctat res putrida, qui simul cum humiditate congregat, que segregata sunt: ita similitur calor ignis in fumo congregat vapores, & exhalationes, que sunt segregata, & vt supra lib. 5. calore caloris rei putredine generat prædictas bellioque, non tamen ex re cremata eleuatur, sicuti eleuatur ex re putrida.*

Secundo

Secundo probatur Conclusio combustionis intenditur per combustionem, sed calor rei putredine remittitur per extractionem ergo definitio potest non competere villosi. Maior est manifestata, siquidem totum combustibile in ignem conuertitur: ergo intenditur eius calor: nam ignis non potest fieri, quin calor intendatur. Confirmatur nam si combustus agit in partes frigiditas, certum erit calorem intendi. Minor patet: nam quae putredine, frigiliora redduntur, quare remittitur calor a calore ambientis.

Tertio probatur Conclusio ex parte caliditatis efficientis: nam combustio fit a calido, & sicco, putredo autem a calido, & humido. Ergo non sunt ignis. Consequenter probatur: nam putredo fit media expulsiōe caliditatis naturalis: rei potest, & cum in ipsa loca efficiat: fit de eius intrinseca ratione, ut in ipsa sit, ut supra dictum fuit, & ignis non fit de intrinseca ratione combustibilis, idem non erit.

Quarto probatur Conclusio: nam combustio fit a calore, & siccitate, dico, v. g. calore, & siccitate: nam a diuisis qualitatibus, ut articulo sequenti videbitur, putredo fit a calore extraneo, & frigiliora in aere ergo differunt.

Quinto probatur Conclusio: putredo fit media determinatione humiditatis a sicco, combustio hoc modo non, nisi media consumptione humiditatis a calore, & siccitate: ergo non sunt idem.

253. Ad argumentum in principio respondetur. Ad primum dico verum esse maiorem calorem coalescere minorem: certum hoc est dissipando substantiam humidam, ad cuius dissipationem consequitur resolutio caloris, & tandem infusio, ut patet in febribus, & hydropo causato a febris ardenti: attemen in putredine calor naturalis non remittitur ad humiditatis dissipationem, potius autem fit contra, humiditas coalescit ad caloris euersionem, qui non coalescit, ut consumitur in exemplis positus a Gal. & Auicenna.

Ad secundum respondetur negando signum in igne positum conuerti in fumum: nam licet fumes extrahantur, non est, quia mixtum conuertitur in illum, sicut mixtum per putredinem conuertitur in aërem, sed quia calore signum calcatum, ex illo humiditas extrahitur, etiam calefacta extrahitur, & in fumum conuertitur, sed in fumum conuertitur: a calore. Sicut ex humiditate eleuatur, vel generatur: nam sicut calor cuius humiditate disponit ad naturam aëris: ita similiter calor ignis cum humiditate signi di-

spouit ad naturam fumi: contra autem in putredine coalescit ipsam humiditatis naturam ad calorem euersionem. Negatur etiam conuerti in cinerem: nam cineres sunt partes legi propter fumum siccitatem combustibilis relictam: negatur denique conuerti in aquam, quia licet appareat in extremitate ritionis predicta aqua, non est, quia media calcificatione raret, non potest conuerti in potabilem, in quibus aqua continuebitur propter eius raritatem, tunc pellitur ad extraneam detur penetratio dimensionum.

Ad tertium respondeo, quod licet in combustione reparentur omnia, que in putredine reperuntur, diuerso tamen modo fit in vna: ac in aliam in combustionem humiditatis conuertitur in ignem, calor autem combustibilis non interit, sed potius intenditur.

Ad vltimum respondeo combustionem esse simplicem generationem illius elementum, non autem propter hoc est putredo: nam licet licet sit simplex generatio quatuor elementorum, & secundum hoc contrarietur simpliciter generationi, cum ex omnibus necrum fiat mixtum, est etiam simplex generatio, cum conuertatur in vnumquodque in particulari: ita similiter combustio est simplex generatio, non autem propter hoc erit putredo.

ARTICVLVS II.

Virum vltimo possit fieri a quocunque elemento?

ET videtur quod non est etymologia: ²⁵⁴ vocabuli vltimus: nam videtur ab vltimo, vno autem est cremare: sed crematio solum fit ab igne: ergo non ab alio elemento.

Secundo arguitur: medicamentum vltimum, est illud, cuiuscaque dicuntur, que cūtem exulcerant, & venas mouent, hoc autem faciunt, quia vltima sunt, sed hoc est propter participationem elementi ignis: ergo solum ignis est vltimus: nam propter quod vnamquodque habet, & illud magis. Confirmatur: nam si alia elementa vltra possunt, medicamentum, que magis ab eis participant, etiam vltra possunt, quare madrigora, papauer, lethica, & resiniata, quia magis participant de elemento aëre, etiam vltra poterant fieri: vtrum medicamentum calida in quarto gradu, siquidem perfecta etiam in quarto gradu frigida sunt.

Pro explanatione istius articuli primò addit

aduertendum est, quod vltimo distinguitur a putredine in hoc, quod putredo est conuersio mixti in quatuor elementa, vltimo autem est conuersio mixti in vnum solum elementum, ut patet de mixto, quando clematur ab igne, solum in ignem conuertitur, quare licet mixtum in aquam conuertatur, vel in terram, vel in aërem, cum fit defectio eius, & putredo non fit, erit vltimo, siquidem non datur alius modus defectus mixti, nisi per putredinem, & per vitonem, quod si conuersio mixti in vnum elementum effectus alius modus defectus distinctus a putredine, & vitone, non bene Arist. enumerasset solum duos, sed quatuor, cum mixtu quatuor elementa, in quæ possunt sine singulariter conuerti.

Secundo aduertendum est Arist. solum fecisse mentionem de vitone facta ab igne, quia cum ignis fit nimis abstrusus, & citò vltimus mixta in ipsum conuersio, sed potius exemplum in igne, non autem propter hoc denegandum, quod si mixtum in aliud ex tribus conuertatur, vltimo non est, siquidem putredo non est, & non reperitur alius modus defectus: a predictis vltimus per quos mixtum deficiat.

Conclusio.

255. Vltimo potest fieri a quocunque elemento Conclusio licet licet clarissima, & notabilibus, probatur ratione: postquam, quod id, quod agit ignis breui tempore, facit quodcumque elementum longi tempore, videlicet sicuti mixtum in breui tempore conuertitur in ignem, in longo tempore extenit extra aquam, vel terram, vel aërem, & vnumquodque horum ipsum conuertat, etiam vltimo, siquidem putredo non est.

Secundo probatur, non est maior ratio, quare dicatur ignem comburere mixtum, quia id in se conuertit, quin reliqua elementa, si in se conuertant mixtura ergo sicuti ille comburit, ita & reliqua elementa.

256. Ad argumenta respondetur. Ad primum dico etymologiam vocabuli vltimus esse extrinsecum, dicitur vltimo de igne vltra, quia ab ipso videmus citò mixta cremari, & non autem propter hoc denegandum est reliquis ad rationem competere vltimus.

Ad secundum respondeo etiam medicamentum frigida in quarto gradu habere vim carnem mortificandi, quare medicamentum stupefacientia applicata ad talem dolorem patris auferendum, quod si immoerentur, grauamur, & vitonem concitant, quod licet diuerso modo hoc concitant, re-

Fernandez in lib. Meteor.

percutiendo sic licet sanguinem, & spiritum, nihilominus tamen producat interitum frigiditatem, quod si diutius applicentur, & ab alio agere calor non producat, certum erit conuerti partem in aquam: idem dico de medicamentis aeris, & terre: certum, quia talem diutius operationes exerceat, ideo vltra non dicuntur.

ARTICVLVS III.

Virum omnia mixta sint vltimabilia?

ET videtur primò quod non est Arist. in presentibus, ut ait: cum etiam quaedam combustibilia sunt, quaedam incombustibilia: ponit exemplum in ligno, & lana, que combustibilia sunt, & in lapidibus, qui incombustibilia sunt, & lib. 3. de hist. animal. cap. 19. ait Salamandram vivere in igne, & eam extingui.

Primò arguitur: ea sunt combustibilia, que constant porositatibus humiditate aërea plenis, & ab igne superabili, sed funt multa mixta, que predictis porositatibus carcent: ergo incombustibilia erunt. Maior patet cum ex Doctore factio in presentibus 4. est hanc rationem: nam humiditas in porositatibus existens inflammabilis est, quia pinguis est, licet autem humiditas licet fit in porositatibus, non est distincta ab humiditate, quia mixtum consistit, alia est superabilis, & aciticia, & non informatiua forma mixti. Minor probatur: non ferrum, fluidum, marmas, ebemus, &c. predictis humiditatibus carcent. Confirmatur: humiditas aërea est pabulum ignis: sed funt multa mixta, que illa humiditate carcent, & abundant humiditate aërea: ergo hec non erunt combustibilia.

Maior est etiam Doctores factio, & probatur ratione: nam humiditas aërea inflammabilis est, aqua autem potius ignem extinguit, quam foueat: & non mandragora, lethica, papauer, &c. aqua constant humiditate aërea, & fluida: ergo combustibilia non erunt. Antecedens patet: nam illa mixta frigidissima, & humidissima sunt: ergo humiditate aërea constant: nam si humiditate aërea constant, & frigidissima non essent, & licet constant humiditate aërea, cum humidum fit fortiter: mixtum cum sicco, vltimabile non sunt, ut patet de carbunculo, qui videtur ardere propter fulgorem terre lucis, ut ait Doctor Arist. locutione citata.

Secundo arguitur: reperitur alia mixta, in quibus humiditas aërea est, & quaedam cum sicco ex maxima eorum con-

mixtio

mixtione, & varietate huius inseparabiles sunt, vt patet de igne, quod si ignis adhibeatur, licet per longum tempus intra ipsum sit, minime separatur humiditas a siccatate, & semper videtur remanere sub forma plumbi: ergo non omnia mixta combustibilia sunt.

Tertio arguitur: combustibilia in cinere conuertuntur, vt patet experientia & docet Arist. in praesenti: sed plumbum, & reliqua metalla post diuinitatem immortationem in igne in cinerem non conuertuntur ergo inutilitatis sunt.

158. Pro explanatione istius articuli aduertendum est, quod combustibilia, quae in ignem conuertuntur, habent humiditatem acream, quae est materia cinis, quae visibilia, quae post vitium in cinerem dissoluantur, sunt, quae constant partibus terrestri, quae propter defectum humiditatis difformantur, & in ignem conuertuntur: & de his loquitur Arist. in praesenti cap. 9. aliqua autem in cinerem non conuertuntur ex defectu praedictarum partium terrestrium, vt flos, piceae, &c. oleum autem, cera, seum, butyrum, &c. licet inflammabilia sint, per se flammam non faciunt, nisi fine adhibeatur, non propter hoc, sed neganda est visio, & licet videatur ab igne consumi propter conuersionem, consumptio illa non differt ab vitio, vt probationibus Conclusionis patet, quando autem dicit Arist. de aliquibus inutilibus esse, de eis affirmatur, in quantum ab igne vni non videntur, non autem de eis in quantum ab aliquo elemento vni non possunt: nam certum est quod quicquid alio vni possunt, & cum nobis manifesta non sit, vt in illa, quae ab igne fit, ideo dicit Arist. inutilitatis esse, & hoc infra latius patebit.

Secundo aduertendum est, quod igni apponuntur lapides, ferrum, plumbum, piceae, cera, &c. sed primo loco calefit ab igne si autem mixta sine humiditate sunt, caliditate, iam fons diffusa, cum praedicta naturam, quia cum illa symbolizant, & tunc aetate modis illa diffusiōibz conuertitur mixta in se, haec est combustio facta ab aere, cum fit conuersio mixti in aere, sicuti quando conuertitur combustibile in ignem: pariter, si mixta sine visio, vt metalla, & igni apponantur, primo loco calefit ab illo, postea autem partes terrestres, quae fortiter fuerunt mixtae cum humidis, media liquefactione separantur ad inuicem: quare tunc feroritate terrefacti subsident, quae cum sit sicca, & frigida pars est ad terrae generationem, & in eam transfunditur: & haec est visio facta a terra: idem dico de poribus aetris separati per praedictam liquefactionem.

nam praeparat sunt ad aetris generationem, & in aetrem transfunduntur, erit etiam visio facta ab aere. & hoc est manifestum: nam cum praedicta fuerint principio suae generationis coagulata a frigido elemente totum humidum superfluum cum alio interfecto: ratione cuius partes terrefactae ab eis optinentur mixtae cum humidis remanentibus, vt ait Doctor fons loco citato, non possunt in aetrem transfunduntur, vel in terram, quia sunt debilis acuitatis, ideo fit necessitas, vt fortissimo igne dissoluantur, & media liquefactione separantur, & dissipatae remaneant, vt patet ex parte in terram, & aetrem in aetrem transfunduntur.

Conclusio.

Omnia mixta sine combustibilia. Conclusio 159. visio: haec colligitur ex Arist. in praesenti, vbi ait: omnia de finibus per putredinem modo non videntur: ergo vult dicere, quod omnia videntur, ad putredinem inuicem accedunt, sed omnia vni putredibilia: quod omnia erunt visibilia.

Secundo probatur Conclusio fons sine duo modi, per quos definit mixtum, scilicet putredo, & visio: ergo omne mixtum visibile, vel potestibile esse. Confirmatur, nam iam esse alios terribis modis definit.

Tertio arguitur: visio est, quando mixtum in vnum elementum conuertitur: sed omnia mixta possunt conuerti in quocunque elementum: ergo omnia mixta visibilia sunt. Maior pars fit dicta. Mixtur probatur: in primis in ignem vni multa conuertibilia, quod si ab igne vni non possunt, liquantur, & dissipatae sunt, vt conuertitur vnanquamque in suum elementum, vt patet ex secundo notabili.

Quarto arguitur: quando dissoluitur mixtum media liquefactione, non est putredo: ergo est visio. Antecedens probatur: ad putredinem, quando conuertitur mixtum in quatuor elementa: at cum tunc in quatuor non conuertatur, cum in ignem conuertatur, nec in aquam, sed solum, quod terrefactum est, in terram, & quod aerium, in aetrem conuertitur.

Ad argumenta in principio respondendo. Ad primum dico, quod Arist. loquitur de visione facta ab igne, in quo possint exemplum, cum nobis manifesta sit: ad illud autem, quod dicit de Salamandra, dico videri in igne: sed diutius in eo exsistit propter eius magnam frigidaetatem: ceterum tandem vincitur ab igne, & ab illo crematur.

Ad reliqua argumenta etiam patet, quod fit dicendum.

QVÆSTIO

de visione est interdicta natura, id est, forma naturalis in materia, quae digeritur, &c. & in toto loquitur cap. 1. Arist. & Doctor fons de digestionibus.

QVÆSTIO V.

De digestionibus, in quatuor articulis.

161.

Articulus primus de affluentiis, quae mixta conuertuntur in suum esse necessitas, quae sunt digestio, & indigestio, & passiones harum, & sic Auer. quod: 3. complementum, quod fit per calorem naturalem, per passiones veram contrarietatem, scilicet quod digestio est complementum passiones, & motus veram contrarietatem, quae adiuuatur & temperatur complexione propria in se qualiter generat, quare Arist. incipit in cap. secundo hoc modo, quod igitur est generatio, & quod est corruptio, dicitur esse, vel quod est aetrem dicere conueniens species, quae quocumque alia videretur operari est subiecta natura constitutio, iam est quae caliditate aetrem conuertit, conuertitur autem naturaliter caliditate, & est ista frigida aetrem inueniens, huius autem caliditas motus, & excoctio, quae omnes praeueniunt a qualitatibus primis, sicuti ab eis praeueniunt simpliciter generatio, & simplex corruptio: nam postquam est generatum, perit: cum ab ipsis, potest, fenescit, vel aetere, & tandem putrefact, modo autem non videntur.

ARTICVLVS I.

Ytrum coctio fit idem, quod digestio?

162.

ET videtur primo quod fit ex Arist. in praesenti, vbi debuit digestionem per perfectionem a naturali, & proprio calido ex oppositis passibilibus: at cum coctio sit etiam perfectio a calido naturali ex oppositis passibilibus, idem erit, & cap. 1. sequenti, quod cruditas aduertitur inurationes eius alimentum, quod in arborum fructu conuertitur incoctio: ergo vult Arist. quod digestio, & concoctio sine idem iam exultat est terminus a quo digestionis, & est opponatur, cum crudum & coctum conuertantur: quatuor si indigestio conuertitur indigestio: dicitur autem ista itaque digestio perfectio quodammodo, ita, ut inuentione dicitur ad esse perfectum causa est illa a propria, & naturalis calido, &c. & postea: quod fons principalis istius respondet in lib. Meteo.

Et probatur ratio: per digestionem peritiam viam a calore naturali, & proprio ex oppositis passibilibus: ergo digestio, & coctio sunt idem. Antecedens poterit patet non esse periculum visus fit vniuersi, & frigidus non sunt perfecti visus fit mixturam ergo coctio, & digestio idem sunt.

Per explanationem istius articuli primo aduertenda sunt verba Arist. in praesenti, quae fit habent: igitur autem excoctum non proprie habet discussionem verbi: sed non tacet vniuersales, hisque similes quare non habet, sed tales oportet parare esse dicitur species, dicitur autem istis formam vnanquamque, quod est, vbi ait, quod licet sunt accommodata per similitudinem ad coctum, & primo ponit digestionem, ut patet, quod est perfectio a naturali, & proprio calido ex oppositis passibus nam licet haec definitio fit propria conditionis per similitudinem, attribuitur digestionis ex eo, quod alimentum perficitur a calore, & facultate, vt non substantiam aliam conuertatur, siquidem dicit, cum eum digestum fuerit, perfectio eius est, scilicet inuenio hoc non debet intelligi de nostro, cum iam generatum sit, & factum, & perfectum: sed de nutrimento per aduocem calorem, & facultatem peritiam, & frigidum est chilus, vel sanguis, vel caro, idem dicitur est, vel de peptico, quae est coctio quodammodo, vt patet Arist. ad quare a digestionem non differt, cum in peritiam (sentia) quodammodo possunt efflere tale aetrem, quia ipsum est, ostendunt perfectam digestionem videntur, cum medio illo semine valeant alterum simile generare, & per si multum ad hanc aetere ab eis duo species. Primum est excoctum, quod est elixatum ordinata duobus modis: Primum ad formam secundum ad substantiam: nam quoadmodum alimentum digestionis a calore interno animalis, & externo alimenti preparantia similiter elixatio preparatur a calore, & humido externo. Secunda species digestionis est balneo, vel frasio: ordinata ad digestionem, & sic a calore externo agente in humidum chilum, ipsum in se permiscendo, & cum aliqua pars dissipetur ab igne, ideo aetere & exterioris facie redduntur, & interiorum humida: e contra autem si habent elixatum non propter humidum externum exterius redditur humor, & interioris fit coctio species coctio per similitudinem, digestio, vel maturatio, elixatio, affatio, vel frasio.

Secundo aduertendum est, quod Gal. & Medici omnes consuntur coctum ex eo

eo, quod indicat humorem assimilari ad expurgandum. nihilominus tamen fallunt, vt supra articulo primo, quæritur, fuit dicitur, siquidem vera concoctio non vocat speciem, vt patet in multo quocumque inuatur sancti Doctoris in præf. quærit. 74. art. 5. ad 3. in 4. sent. 11. quærit. 5. ad 3. & quærit. 3. ad primum digelionem præfert similitudinem quæ habet cum digelione, nam id est digelium fuisse, mutare speciem de multo in vinum; quare multum non esset materia Sacramenti Altaris, solum autem multum per concoctionem perficitur ad calorem proprio, & naturalis ex oppositis partibus, non autem fit similia agenti in substantia; nam iam esset mutatio deesse imperfecti ad esse perfectum, quare non est audiendus Argenteus quod Aristoteles definit concoctionem aut esse assimilatum, quæ fit per concoctionem caloris heuifici, & aut hæc definitio non consistit omnibus rebus, quæ cum unatur: non cibum, aut tunc dicitur concoctio esse in ventriculo, hepate, & aliis partibus, quando in colore, sapore, & odore. Sic in primis quæ sit, & per substantiam etiam est assimilatus partibus concoquantibus, & antea reprobatur ipsam Aristotelem, autem fuit definitio concoctionis communem esse generationis, & concoctionem, cum dicit Aristoteles concoctionem esse, quod calor vincit humorem, & vincit cibum, cum formam, & essentiam simpliciter, vel substantiam quando formam acquirunt. Sic non animaduersum Argentei seipsum dicere, & per substantiam etiam est assimilatus partibus concoquantibus, cum a fortiori sit generatio, siquidem substantia sit similia producenti, & imponit Aristoteles non esse bonam esse definitionem, cum sit communis generationi, & concoctioni certum autem est Aristoteles non posse asserere per concoctionem rem codi reddi similem coquenti, sed reddi perfectam ad proprio, & naturalis calore, & licet dicat Argentei aliam rem esse assimilare, quam generare, & mittere, sed inquam, nam similes in substantia, est effectus generatiois, siquidem producere effectum, qui similem est vniuersi agentis, imponit etiam cum partem ad calorem proprio, non esse reddi traditam, cum reperiatur alia mixta, quæ in proprio calore non concoquantur, sed ab exterioro, vt quæ elixantur, & assuntur, ab igneo calore coquantur, non animaduersum Argentei, ipsum rem asserere est Aristoteles. Galenus ad has elixationes, & affusionem non esse species veras concoctionis, sed per similitudinem, quare nec elixatio, nec affusio, nec nutritio sunt veræ concoctiones, sed imprope-

re, vt ait Aristoteles. Et ipse Argentei fatetur, quod si aliquis dicat per Argentei, & alius Aristoteles non intelligit omnes ipsos non loqui de nutritione, cum tam generatio fit, quam est totalis, vt ait Auerroes. In præfati cap. 3. sed de dispositione antecedenti nutritioni. Contra, nam per talem dispositionem non fit res similia in substantia; præterea per dispositionem illam nutritio non antecedenti non periculis res, cum media illa dispositione tendat ad corruptionem, cum media conuertatur in aliam substantiam; præterea, id esse verum, quod dicitur, etiam quando vniuersum quodque elementum in aliud conuertitur mediis dispositionibus agentium conuolca dici debent, & lignum virtus humiditate conctans, quando ab igne crematur, etiam conctans quodammodo dicitur.

Conclusio.

Quod dicitur species digelione. Conclusio hæc deducitur ex Aristoteles verbis in principio notabilis traditæm species conchoctæ, quæ ita tradit, ait esse tales per similitudinem, & postquam ait esse ad se oportet prætere esse dictas species, cum antea dicitur, oportet autem conchoctam non proprie hoc dici, dicitur autem in quibus vniuersum quodque, quod est, & ait, quod hæc fuit considerata per similitudinem ad conchoctionem, & referens illam, in primo loco ponit digelionem, quare si hæc species non esset, eam pro specie conchoctæ non enumeraret.

Secundo patet: nam ipsemet Aristoteles primo de generat. cap. 5. & de anima, text. 41. vbiq. ad 3. loquitur de nutritione in primo loco, propterea conchoctio alimentum in substantiam alia, quæ est generatio in secundo loco, propterea quod facilius nutritura, & eius ad hæc obiecto, ergo cum ex hoc loco simul alius finis reperitur, propterea quæ motus fuerit ad tractandum de nutritione, non ut assilatur conchocti, sic secundum hæc similitudinem de illa agit.

Tertio patet: nam ipsemet Aristoteles in præfati ponit exemplum in vino, quare enim vinum proprie non digeratur, sed proprie coquantur, sic conchoctio igitur dicitur a digelione. Colligitur etiam Conclusio ex Doctore sancto locis supra citatis, vbi vocat multum digelionem: aut cum digelionem non fit nisi a facultate vitali digelitia, quæ multum caret, impropterea dicitur digelium, siquidem est de melle, de saccharo, & de omnibus facis, siquidem de cereuisia, & de aqua multum est.

Et probatur ratione a maturatione est idem realiter cum digelione, vt ait Aristoteles in præ-

ferre ergo constituit vinum, & eandem speciem conchoctiois ergo, cum ponat Aristoteles maturationem pro specie conchoctæ, ponit etiam digelionem: ergo digelio non est aliquid genus conchoctæ. Confirmatur, si ponit maturationem pro specie non propria conchoctæ, etiam digelio erit species non propria conchoctæ, & sic cum ponitur, pro conchocti assimilari: & quod hæc ratio vera fit, patet ex ipsomet Aristoteles cap. 3. vbi ait, multaque alia ex his, quæ colla sunt, eadem quidem forma, sed tractatione materia dicitur, vt tuberculæ, & ad idem Doctorem sanctum in tractatu de vniuerso, & excretionibus, nam in tuberculis postquam apparet, est assimilatum per aliam nutritionem, non autem conseruatur in substantiam partium: ita dicitur enim de excretionibus, quare potius fuit signa digelionis, quam digeliones itaque analogè prædicatur conchoctio de omnibus his. Sed contra id, quod dicitur, est, scilicet quod maturatione est digelio, dicit aliqui, quod fructus ab arbore abscissi maturantur: ergo conchoctum, cum digelio fit actio animalis, quæ in fructibus ab arbore abscissis non inuit, dico, quod fructus in actibus plantarum reperitur animalis, ita similes in fructibus per aliquod tempus remanent, a qua fit inuit maturatione: vel dicitur enim est, quod fructus virtus animalis in ipsis derelicta, sicque derelicta est in feminibus, & vt inagis innotescit, quomodo facta maturatione, legatur Doctor sanctus, qui sic ait: autem maturatione hoc modum non primo calor digerens agit in mulierem aerem, quod est spiritum, faciendo evaporare subtiliores partes, & transmittendo reliquas, cum conuertendo in hauriens aquam, deinde subleuatis humoribus aquosum facit ipsum evaporare, reliquum innotescit, & digerit, & ipsum conuincit in formam, quæ autem dubitare poterit calorem fructus ab arbore abscissi, in virtute animalis illud non potest, licet in virtute animalis forma producat.

Secundo probatur ratione: digelio est mutatio substantialis, per quam materia alimenti mutatur de præstatione forme: vniuersum autem mutatur inueniens: sed conchoctio est perfectio caloris proprio in vniuerso humido: ergo differentis specie. Maior, & Minor sunt eorum definitiones. Consequenter patet, nam si definitio digelionis differt specie a definitione conchoctæ, etiam res definita specie differt: debent nam alimentum per digelionem conuenire, per conchoctioem autem perficitur perfectio conchoctæ, & corruptionem certum est differe.

Tertio probatur Conclusio argumento, quod ventur Argentei, contra Aristoteles, dicens de-

finitionem conchoctæ Aristotelem non esse bonam, cum dicit esse perfectiorem caloris, & debet debere facultatis rationem enim est definitio Aristotelem bonam esse, sed in longum dicit præferre perfectiorem a calore, & non a facultate naturæ, cum hoc dicit, intelligendus est solum de conchoctio loquutus fuisse, & non de digelione, cum illa in non vniuersis reperitur, hæc autem in minimis, quæ optime loquutus fuit conchoctæ a calore fieri, & non a facultate.

Quarto probatur Conclusio: conchoctio sequitur certum confirmatur in suo esse, vt ait Aristoteles in præfati, sed digelio non sequitur rem in suo esse constans: ergo differt in conchoctio. Minor probatur nam res per digelionem de nouo constituitur in suo esse viuens: quod fit quæ dicit digelionem aduenire animali in suo esse constituto, quod, quod animal in suo principio generationis esse perfectum animal, quod de multo dicit non potest, cum in vniuerso imperfectum, quod per conchoctioem perficitur, & cum animal per digelionem perficitur, ideo aut digelionem solum esse conchoctioem.

Quinto probatur Conclusio: rindigelo procedit a frigilitate, vt ait Aristoteles, & non a facultate caliditateis ergo conchoctio, vt ipsemet ait, procedit a caliditate, & non a facultate vitali conchoctiois, & sicut frigiditas non assimilatur non indiget, sed reddi perfectam, ita caliditas non assimilatur rem conchoctam, sed eam perficit.

Sexto probatur Conclusio: conchoctio est calor caloris caloris in vniuerso humido: & calor debet esse proprius, & naturalis: sed quod dicitur in vniuerso conchoctio, non est ad calorem proprio, & naturalis est conchoctio, sed est conchoctio, quæ propria non est, sed est conchoctio, & ergo certum est Aristoteles de digelione non loquutus fuisse, sed de conchoctio vini, sacchari, mellis, succorum, & alio mixturam imperfectorum, cum a principio inuitum, & calore perficitur: nam multum a calore ipsius medietate fermentationis perficitur, quæ similes est fermentationis, quæ carnes in alia elixantur, aut nutritio autem nulla effertur in sanguine, nec in hepate ex chilo, nec in ventriculo ex pane inuenitur. Confirmatur ex Aristoteles secundo de anima, cap. 4. vbi ait: origo, & in principio conchoctio dicitur, & quæ aliter, origo autem perfectiois assimilatur calori res concoctio, quæ ad se recipitur completatur, nam sicut conchoctio, vt loquitur in ventriculo inuitur balnei aquæ tepidæ, & calore carnis, & manus ipsiusmet habitator ita facultas caloris res concoctio: auxiliatur a calore extraneo, scilicet Solis, ignis, &

& aëris, & causari à motione ipsius aëris, quod colorem desiderat.

Septimo probatur Conclusio: potest fieri à calore externo continentis: ergo color fit à calore interno ipsius: sed sic comperitur.

Octavo probatur Conclusio: si digestio esset in alimento, & ex eo nutrimenti partes, sequeretur digestionem, & indigestionem esse vnum, & eandem rem, quod est falsum, siquidem terminus à quo, & terminus ad quem idem esse possunt. Sequitur probatur: in coctione humidum per sequebatur cum fisco: ergo quia non erant permixta, permiscerentur, sed per digestionem fit separatio humidum à fisco ex eo, quod alimentum definire debet esse, vt ex illo fiat nutritio ergo vt debeat esse separatio humidum à fisco per digestionem fiet, quare non potest esse definitio, cum qualitates prædictæ determinentur. Confirmatur, vt forma nutriti informet materiam alimenti, debet iterum fieri terminatio humidum cum fisco à calore, & frigiditate ergo quia determinatur sicutum, nullatenus possunt, & per consequens digestio idem esse indigestio, quare cum sit vna actio formaliter, finaliter perferret, & non periteret.

Ad Arist. & Doctorem secundum in principio tractus patet, quid sit respondendum.

ARTICVLVS II.

Vinum concoctis calidiora euadant, ac quando cruda fuerint.

164. **E**T videtur, quod non, primò ex Arist. in præfati, vbi ait *conuocet de natura aquea, ratione calis frigidum est* sed fit per coctionem: ergo coctio calidiora non remanet.

Secundò arguitur: nulla qualitas potest fieri intendere: ergo cum coctio fiat à proprio calore, res coctæ tam calida reperiuntur, ac quando cruda erant. Antecedens probatur: nam agens non producit plures gradus qualitatis, quam in se habet, alius casus imperfectionis: ens fit effectus.

Tertiò arguitur: res coctæ conseruatur eisdem dispositionibus, ac conseruabatur, quando erant cruda: ergo eisdem dispositionibus consistat coctæ, ac coctæ cruda. Antecedens probatur: forma res coctæ est eadem, ac erant cruda, alius esset color generatio, & corruptio: sed vna, & eadem gene-

ratio non potest duos numeros dispositionibus, ergo eisdem consistat, quando est coctæ, ac quando est cruda. Minor probatur: nam est vnum, & idem subiectum, in quo reperiuntur dispositiones, post forma conferenda.

Quartò arguitur: coctio fit media effluencia: sed hoc per se fieri evaporate partes aëreas, & ignitas: ergo deficit humidum calida remanens frigidum, quum ex illa. Maior patet experientia, Minor probatur: nam ebullitio fit à calore, qui ebullitionem patris mouet, qui quiete exiit à cum fit tenuior & calidior resoluatur, & partes frigidæ remanent. Confirmatur: idem fit partes tenues, & calidæ à vna euaporatio, or, vno obtinetur: nam si non obtinetur, licet sit in esse quarto, resoluatur: ergo multo magis fit resolutio si mouetur.

Quintò arguitur: quia concoctiora, et crassiora redduntur sed quæ crassa sunt, frigiditas potius sunt, quum calida: ergo, qui concoctiora, calidiora non redduntur. Maior est Arist. in præfati, Minor probatur: quia ebullitio fit artens, & distans, frigiditatem se condensare, tunc fit: coctio fit mediata effluencia, quæ prouenit à calore, vt ait Arist. lib. de respiracione in fine, & lib. de inuaz & feb. de respiracione, cap. ultimo: postquam autem definit calor, definit etiam effluencia, & in crassitate ergo post coctionem, quia crassa remanere res concoctæ, etiam frigidæ remanent. Antecedens, & Consequens patent etiam experientia: nam aqua in lebere, & igni ignificata, effluencia, & ebullit, & rarefit aliis propter, tunc calidissima est, postquam autem ab igne separatur, eam videmus reddi ad primitiuam suam frigiditatem sine alio calore: ergo si similitur in re, quæ coquitur, postquam coctio desinit, infragitur, & crescit.

Per experientiam istius articuli aduertendum est rem esse coctum nihil aliud esse, quam esse perfectum, esse autem perfectum nihil aliud esse, quam esse nihil deficere, & hoc patet esse, quia additur aliquid, quod deficit, & vel quod aufertur aliquid, quod est superabundans, vel denique, quod licet non addatur, vel aufertur, quod rursus remanet, non sicut ante, sed perfectior, vt patet in multo, quod licet non addatur aliquid, nec aufertur ad esse vnum taliter miscetur à calore media effluencia, vt partes frigidæ ex diuersa portione, & adhesionem partibus calidioribus ab illis magis calensit ex approximatione causata à calore feruorem: non cum effluencia nihil aliud fit, quum quardam ebullitio totorum partium à calore causata, quia attenuatur in loco, vbi antea erant, iam non continen-

tiq; ex earum motu, ideo diuerrimè frustur, & tunc quiete remanent, quando iam iam calor partes frigidæ vincit, & eas libe assimilat, hac enim ratione partes, quæ ab eo vinci non poterant, subsident propter exort frigiditatem, & crassæ remanent, tunc autem vinam reddunt: puras se ipso ante coctionem, & in hoc lat perfectio est, vt concoctæ, cum proueniat à termino à quo, iam in motu locali iam in motu alterationis ex eo, quod mouentur partes, & acquirit aliud locum, scilicet circa approximationem ad partes calidas, vel de contra, partes calidæ prope frigidæ in mixto, & tunc prædictæ partes redduntur ex frigidis calidæ.

Conclusio.

165. **Q**Uæ concoctiora calidiora remanent, licet ipsæ, quando cruda erant. Conclusio hæc est Arist. in præfati, & probatur ratione deducta ex quibusdam vniuersis Arist. ante generat animalium, cap. primo, vbi ait *concoctis dulciora esse calidiora*. Consequens patet: nam fatis dulcis prouenit à calore temperato, vt ait Gal. quarto simpliciorum 7. & 8. etiam patet ratione: nam liquor dulcis delectat gustum, & ergo constat calore. Antecedens patet experientia: Consequens probatur: nam delectatio prouenit à temperie simili nostre temperatæ: ergo cum temperatura nostra recedat per caliditatem, & alimentum dulcia delectant gustum, similitur temperaturam nobis causant.

Secundò probatur Conclusio: partes frigidæ res coctæ media ebullitione approximantur partibus calidioribus, ergo cum caliditas aduincit fit, & partes calidæ sint in maiori quantitate, quam frigidæ, hæc calidiores debent ab illis ergo subsistere res post concoctionem calidior euadit.

Tertiò probatur Conclusio: per coctionem opposita paribilia in aliis terminantur, nam licet hoc veniat intelligendum in mixta generatione, etiam intelligi debet in coctione, prout est perfectio caloris, quod si hoc non esset, destrueretur mixtum, cum ex destructione destrueretur: sed opposita paribilia sunt humiditas, & siccitas, quæ inter se opponuntur, & participant à primis, vt supra remanet dictum: ergo ex terminacione horum magis vna fit qualitates aduincit, vtrumque autem vnum fortior esse, si deficiat terminacione dispersa fuerit, post coctionem vnaeque, tunc siccalitates est magis caliditas: ergo cum fit magis vnaeque, maiori aduincit consistat, & cum vehementior operetur, partes frigidæ vincit, ac per consequens calidior remanent.

Quartò probatur Conclusio: per coctionem calor magis dominatur humido, quam in cruditate: ergo per coctionem calidior redditur res concoctæ. Antecedens patet ex Arist. Consequens probatur: nam calor vniuersis semper redditur intensior.

Quintò arguitur: partes subtileiores calidiores sunt, quam crassiores, nam ille correspondentes elementis subtili, hæc autem elementis crasso: sed calor fit attrahat partes subtileiores, & non crassiores, sed vt Arist. Doctor sanctus secundo de generat. lib. 2. et doctor cum per coctionem calor sibi vniat partes tenues calidiores, calidior euadit, quam quando eas non attrahit, scilicet in cruditate.

Ad argumenta in principio respondendo. Ad primum dico, quod Arist. illo loco determinat de qualitatibus aënis per comparationem ad corpora, ostendens, vt ait Arist. & Doctor sanctus, quæ sunt calida, & quæ sunt frigidæ, à prædominio, & de quo non minus, quæ sunt aqua, à prædominio fit vniuersaliter frigidæ, nisi recipiant caliditatem aliunde, & ponit exemplum in vino, quod à prædominio frigidum esse, si caliditate aliunde non recipiat: ac quia vinum fit factum ab vniuersis expressis, qui generantur ex parte aqueæ extraxta ex terra, & in ligno vniuersi elaboratur, & maturatur, & quanto magis elaboratur, & maiorem suscipit mixtionem cum alimento terreo, & igneo, tanto magis distat ab aqua, ideo dicit Arist. quæ ad terram magna ex parte calida sunt, propter calorem effluenciam, & quanto maiorem mixtionem suscipiunt, tanto imbucillius, & maiorem similitudinem habet cum aqua, vt ait Galenus lib. 3. de rat. vniuersi 20. quæ non dicit Arist. absolvit, quæ igitur ad aquam pertinent esse frigidæ, sed dicit magna ex parte esse frigidam, nam fatis alius aqua, quæ paucam, aut nullam mixtionem recipiunt, & tunc ex eis finit vna acida, acerbæ, & austera, quæ calida non sunt, sed frigidata, similitur vna alba, & aquosa, calida non sunt tunc Gal. lib. 12. method. cap. 4. in medio, vbi agens de vniuersis, ait ex aliorum genere nullum calidum inuenies, & non solum non sunt calida: sed frigidiores refrigerant, vt docet ipsemet Galenus lib. de Cris. boni. & malis, cap. 11. in fine, ratione curat in febribus eam concedit lib. de ratione vniuersi 4. & lib. 8. method. vbi adducit Hippocratem cum concessit in febribus acris, & vniuersi, cap. 3. in prima tract. 2. ad 19. in quatuor tertiae exquirat: ait propinandi esse vnum aquosum, quia refrigerat, & humectat: hæc enim de causa dicit Arist. magna ex parte esse frigidæ: quare fit hæc vna non recipiat tan-

non caliditatem à coctione, ac alia recipiunt, frigida remanebunt.

Ad secundum dico rem coctam non se calescere, sed vincit partes frigidas, ac calefaciendo, & tunc reddat calidior, ac antea erat, ideo Gal. lib. de valitudine tuenda. cap. i. ait vina reddi calidiora propter ariditatem, idem dicit lib. 4. de simplicia medic. proprio vini calore, & calore Solis commoventur, & transiunt in igneam.

Ad tertium respondeo, quod dispositioes, quibus via forma conferatur, latitudine constant, quare non fit coctio de frigido in calidum, sed de calido perficiunt, & fit magis calidum: unde maxime non est frigidum, sed calidum, & perficitur proprio calore, & calidior redditur.

Ad quartum respondeo verum esse media evolutionse aliquas partes resoluti: ceterum concedimus frigidam approximari calidior, & ab eis calidior, & tandem fenescit nam evaporatis partibus frigidis evanescit, & remanet frigidior, evanescencia autem non est coctio. Ad Confirmatorem respondeo eodem modo.

Quatum argumentum potest articulum sequentem.

ARTICVLVS III.

Vtrum qua concoquantur crassiora reddantur?

18. **E**T videtur primum quod non: proprium enim est calorem attenuare, & rarefacere, sed calor est causa coctionis, ergo concoquendo attenuat. Antecedens patet experientia, si quidem videmus calorem attenuare, & frigus increscere, ut patet: quia terra à calore mollescit, & liquatur, cum fluxior, & tenuior reddatur, & à frigiditate increscit.

Secundò arguitur, quia cocta sunt, magis liquantur ab igne: ergo cum coctio fiat à calore, ab ipso increscit non poterit, ac per consequens coctum non remanebit crassiora. Antecedens patet tunc ex Arist. in praeteriti cap. 6. tum ratione, quia idem ipsum non potest esse causa contrarietatis ergo si ab ignis calore magis liquantur, à calore non increscantur.

Tertiò arguitur: vinum, & reliqui succi magis sunt de natura aquea, ut ait Arist. loco citato, quum de natura aliorum elementari: sed quæ sunt de natura aquea, non à calore, sed à frigore: concretunt: ergo cum coctio fiat à calore, ab ipso increscit non

poterunt. Minor probatur: nam frigidum expellendo calidum intrinsecum expellit etiam humidum intrinsecum, cum calor expellat id crassum, sed per expulsionem humidum fit crassius: ergo non à calido, sed à frigido fiet, quod cum frigidum minimè concoquat, & ab eo fiet crassius eorum, quod de natura aquea sunt, per coactionem non reddentur crassiora.

Quartò arguitur: frigiditas pronunciat congregationem homogeneorum, & heterogeneorum: nam res humidæ permixtæ cum siccis consentimenter valent indurere, ut supra est Empedocle dicitur fides: sed calor congregat homogenea, & frigidum congregat vtriusque: ergo à frigore pronunciat crassitates, & non à calore: Confirmatur: calor separat concreta: ergo per separationem redduntur coctum tenue, & fluidum, quare in vino heterogenea subsident in fundo, doli, ratione cuius vinum liquidum, & fluidum remanet.

Quintò arguitur: crassities est quædam durities, sicuti tenuitas est quædam mollescit, vel ad eas tendunt, sed durities præcedit ab vna ex tribus causis, scilicet à subsistentia, & concretione, ut ait Gal. lib. 2. de differetia febrium, cap. 7. ergo cum in coctione nulla illarum reperitur, crassities non sequitur. Consequenter probaturum non reperitur durities, ut de patet: sic, cum coctio fit perfectio in humido, non concretio: nam hæc fit adfectus, frigiditate potius fiet, quam à calore.

Sextò arguitur: fructus post maturacionem tenuiores redduntur: ergo coctio non increscit. Antecedens patet experientia, cum ante maturacionem duræ & acerbæ sint.

Pro explicatione istius articuli aduertendum est, quod quomodo veritas istius articuli in aliis magis patet, dum de duro, & molli conglutabili, & liquidis tractatur, nihilominus tamen considerandum est, quod in crassatio fit, ut ait Arist. & Doctores sanctus, per separationem humidæ superflui, quo separato humidum viscosum, vapore difficili resolutionis, consistat, & terminatur cum sicco, ideo aqua infragari, nec liquidari potest, quia in ea humiditas superflua non subsidet in fundo, sed, ut Arist. ait, circumfluit, quod vocat sanctus Doctorem cum diffugere ad latera: quum cum materia coctionis subsistentia fit, necesse est affici partibus qualitatibus, quare coctio non fit ex solo humido, nec ex solo sicco, sed ex ambobus, cum necessarium sit per coctionem humidum, sicco permisceri.

Conclusio

Conclusio.

19. **Q**Uæ consequenter crassiora redduntur. Conclusio hæc est expressa Arist. in præteriti, cum dicit coctionem omnia egere, & inter alios, cum tenet Gal. lib. 4. de ratione vilius in modis sanis, text. 4. cum dicit coctionem omnia egere, & inter alios, & epid. comment. 6. ait, quæcumque à calore in coquendo mutantur, temporis progressu lentorem quandam acquirunt, & si ab initio molli habuerint. Conclusionem etiam tenet Doctor sanctus, & probatur aliquibus rationibus deductis ex verbis sancti, quæ sunt hæc: humidum est, quod nunc alter tenuitatem à calido: per terminacionem humidum ne ingrossatur, sed terminatio fit à calido: ergo cum coctio fit perfectio facta à calido, ergo concoquantur, etiam redduntur. Maior est calidioris si liquidum est, quæ liquiditas non terminat non consistit ex eo quod liquiditas non terminatur. Minor præterquam quod fides dictum quæstione fecit, nam, quando egimas de definitionibus primarum qualitatum scilicet calor est, qui congregat homogenea. Probatur ratione nam calor calefaciendo extenuat, & rarefacit, & rarefaciendo absumit id, quod tenue, & humidum est: ergo aliquid tenuitate, & humiditate, illud, quod reliquitur, crassius debet esse, ac per consequens, cum coctio fiat à calore, & præter omnes alias operationes, magis quibus fit vnde, quæ coctura fieri, crassiora redduntur.

Secundò probatur Conclusio per coctionem fit permixtum humidum cum sicco: ergo sequitur increscit. Antecedens non indiget probatione. Consequenter probatur humidum sicco non permixtum est fluidum, & consistentia carit: ergo sicco permixtum cum crassum est, & consistentia consistit. Confirmatur primo: coctio est motus: ergo debet esse inter duo terminos terminatus: quæ est ab esse intermedium ad esse terminatum: ergo ad crassum, cum fit incoctum ad coctum. Confirmatur secundò: coctio non fit ex solo humido, nec ex solo sicco, sed ex ambobus: ergo ex non terminatus fieri debet terminatum. Antecedens probatur tum solum humidum terminari non potest, quibus requiritur siccum, non siccum, cum terminatum fit termino proprio, velle est, quod terminatur in medio humiditate à colore: ergo ex intermedium terminata fieri debent, ut aqua humidum cum farina sicca, sicut dicit Empedocles, & cum aqua increscit non potest nisi cum sicco, nec farina bipartita nisi cum humido, ex hac permixtione crassiora remanebunt.

Fernandez in lib. Meteor.

Ad argumenta in principio posita respondetur. Ad primum, conceditur proprium esse calorem per se attenuare, & rarefacere, ex accidenti autem increscit, resoluta resolute parte humidæ superflua, ex cuius resolutione crassities reficitur.

Ad secundum respondeo Arist. in præteriti, quod consistens est, quæ sunt terra, & aqua conglutari ab vtroque, scilicet à calido, & frigido: attamen quando sunt terra, conglutatur à frigido calido ignis educendo humidum intrinsecum, ut patet in eo de cocto, ut ait Doctor sanctus: si fusiore, quod coctio fiat calore resolute humidum, si intensiore calori applicetur, non liquabuntur. Sed magis inducantur, cum ex accidenti resolat humiditatem: quare idem ipsum non est causa contrarietatis, cum prædicti effectus calentes per accidentem rarefacta, quod dicit Arist. dicitur formam habet, cum dicit: quæ coctio à sicco calido coactura fit, ab ignis solvantur, quæ à humido, quæcumque fuerint aqua, non coquantur ab igne, solvantur enim ab igne, de quo infra tractabitur.

Ad tertium respondeo à calido, & à frigido coconferretur, ac, quæ sunt de natura aquea, ve ait ipsemet Arist. cum dicit: sed tamen ista conglutatio dissolvitur si à calido, & frigido in vno calidum extrinsecum conglutat, educendo humidum intrinsecum, frigidum vero extrinsecum expellit calidum intrinsecum, quod sicco dicitur humidum intrinsecum, & sic de fimo, & conglutabile Arist. ait, quod quæ sunt concreta terra, & aqua non vili conglutatur ex frigido, quare cum vni conglutetur de natura aquea, quæ est in resolutione primi argumenti articuli, intercedens fuit dictum, ideo ab ambobus argueris poterit, ut ex perientia patet tempore frigidissimo vinum conglutatur, & per coactionem increscit.

Ad quartum respondeo, quod, ut supra articulo tertio quæstiones fecimus: in notabili tenent dictum, scilicet, quod ante frigidum aliorum media quæ concoquantur homogenea, & heterogenea, vni quoque illorum à calido congregatur, vnde congregatur siccuti per humidæ expulsionem, legitur, inquam, illud notabile, & quod sanctus Doctor ait, & magis patet: responsio istius argumenti. Ad Confirmatorem respondeo aliam rem esse leuissimum partium crassum, ratione cuius res cocta liquida, & fluida remanet, hoc autem est quod extrinsecum, alia autem res est ipsum rem coctam terminari ex humidæ superflui resolutione, & hoc est quid intrinsecum, de quo loquitur in præteriti, vnde licet res co-

O O

2a

caliditatis digerentis, qui intensus non debet esse, vt exsiccat rem putrefaciendam, vt supra remansit dictum, & in ventribus inferioribus non recidit tanta copia caloris, sicut in ventre superiori, cum calerit à vicinitate cordis ferri transfluxu hepatis omenti, & lentis, vt ait Gal lib 3 de facultatibus, cap. 7. ventus autem inferior à multo horum calidior, cum ab illis dilatetur inferior est confertus. Gal. cum dicitur aphor. 16. semper prædida animalia gigni in ventre, & precipue inferiori, non autem negat generari posse in ventre superiori nisi cibis conseruatur in illo propter debilitatem virtutis digestiue, & eius instrumentis, quod plerumque accidit, vt ex hoc excrementorum indicat esse malam coctionem, vt apparet per eadem rationem certam est in illo generari posse, vt Gal. & Doctor sanctus afferunt, quod intelligi non debet per ipsam digestiuenam, vt alicui Arist. sed in segregatiua partuclatione vt innotuit Gal. aut illa, & via præterquam in ventriculo sic separatur partium actionem alimentorum, quæ non sunt viles materiam, idem docet Aesculena fen. 16. tertij. tract. 1. cap. primo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum omnia mixta concoctibilia sint?

274. **E**T videtur primo quod non: nam Arist. in prædicitis ait: *autem non sunt concipere per se ipsa partibiles, nec enim in quo nullum est humidum*, &c. vbi vult dicere, quod omnia corpora, quæ habent multum humiditatis bene passibilia a calido, quod est in humido extrinseco sunt elixabilia, vt carnes, pisces, & alia humidiora quæcumque non habent multum humiditatis, aut si verentur illud, non est bene passibile, & odabile à caliditate extrinseca, sicut ligna non sunt elixabilia: ergo secundum Arist. sententiam aliqua mixta elixabilia non sunt.

Secundo arguitur, quod elixantur, & extrahuntur humidiora, & interius siccozita: sed fortis aliqua mixta, & interius siccozita in exterioribus, & siccozita quæ humiditate in exterioribus, & siccozita in interioribus est: ergo elixabilia non sunt. Maior est admittenda, Minor probatur: nam offa, cornua, & alia humidiora, bene elixantur, à principio Mensis visque ad finem tantum sicca remanent in parte exteriori, quam interiori.

Tertio arguitur: nam malè dicitur partem concoqui, vel elixari, sed affari: ergo

incoctibilis est. Antecedens probatur: nam humum concoqui, vel elixari à calore non potest, sed à calore sicco, vt patet: præterea quod concoquitur, vel elixantur, exterioribus sunt humidiora, & interius siccozita: & conuertitur autem, quod affantur, exterioribus sunt siccozita, & interius humidiora: cum panis & habet hoc modo, potius affari, quam elixari dicitur: idem dicendum est de vasis terretis, quando in fornio concoquitur, vt in potiore tempore permancat, non cocta, sed affata dicitur.

Quarto arguitur per elixationem terminatur humido à calore in re humidis nigra, sed omnia mixta consistunt prædicitâ terminati: ergo nullum mixtum coqui potest. Maior est manifestata, cum desinitio elixationis sit: *digestio humidis immixtis, & prædicitâ facta à caliditate extrinseca existentium humidis exterioribus*: ergo per elixationem humidum intermedium terminatur à calore. Minor probatur: cum omnia mixta sint prococta per simplicem generationem, in qua calor, & siccozita terminantur humiditas & siccozita, cum iam sint genita, humiditas eorum iam terminata est. Consequenter patet, quia non est potentia in humido ad terminandum à calore.

Quinto arguitur: omnia mixta sunt perfectiora: ergo non indigent, vt perfectiora. Antecedens patet: nam constituta in suo esse consistunt vsu partibus essentialibus, & intellectualibus. Consequenter probatur: in suo cocto est, vt perfectiora, cum per perfectionem definitur. Confirmatur autem mixta esse coctibilia, sequenter ea imperfectiora sunt prococta, cum per coctionem perfectiuntur.

Sexto arguitur: oleum elixabile non est: ergo non omnia mixta coquuntur. Antecedens patet, quia non patitur à calido in humido, vt de parte.

Vltimo arguitur: mixtum æreum elixari non potest: ergo non omnia mixta sunt elixabilia. Antecedens probatur: nam quæ elixantur, intransfiantur, autem autem calore diffoluntur: ergo non concoquuntur.

Pro explanatione istius articuli præmò aduertendum est esse aliqua mixta constantia humiditate passiva facile separabilia à partibus, in quibus residet talia autem humiditate: quæ consistunt prædicitâ humiditate: extrahunt non facile separabilia à partibus terrefactibus vt eo, quod ad terream turbiditatem magis accedit, ratione cuius prædicitâ humiditas multum condensatur, hæc enim est causa quæ carnes animalium sensum difficitel elixantur, & similitur lequamina nfecta in teris opacis, & solidis difficitel elixan

elixerunt: contra autem, quæ feminantur in teris arenosis, & pinguis facilius, vt patet de napsi natis in Villanova Serenifit, qui post elixationem molliores sunt aliis nascentibus in teris ficosis, & opacis, humiditas nimis compacta est cum ficcozita, ideo difficitel à partibus tenes separatur: arguitur vt facilius separabilis fit, transfunditur in ollam vitream, vel cunic, vel calic: nam media coram ficcozita attrahitur humiditas rerum elixantur, cum siccozita reparatur ab Hipp. quarto acutorum, sententia prima, inter traditionis causis, quæ dicitur primo tempore veniunt exsiccat: attrahunt ad se bilam humiditatem: idem asserit Iacobus Forlensis fen. prima prima, doctrina 6 cap. 3. in respon. ad tertiam argumentum: sunt alia mixta, quæ licet prædicitâ humiditatem non habent separabilem, habent tamen solubilem: hæc autem in sua propria humiditate coquuntur, & depurantur, vt arguitur auctorem, quando liquescunt cum calore vel saluto, & cuprum cum arena depuratur, qui licet non separatur humiditate eorum à terra illis mixtatur: tamen partes fusiole, & in parte effumant ipsi, ratione cuius succulentum, & terrefactel sequuntur, & sic depuratur.

Secundo aduertendum est elixationem aliam esse propriam, aliam impropiam, & aliam metaphoricam: elixatio propria est, quando res patitur à calido in humido, & extrahitur humiditas à partibus intermixtis ad exteriora, & tandem permiscetur cum humiditate calida, vt patet: quando humiditas pinguis carnis extrahitur, & cum iute permiscetur: elixatio metaphoricæ est, quando media elixatione non separatur humiditas: extrahunt media caloris ignis soluitur, & in ea perdicitur res coquuntur: elixatio desumpta impropria mediat inter duas primas, est tamen illa, in qua separatur humiditas à calore igneo in humiditate propria ter, quæ coquitur. Prima, inquam, ordinatur ad finem, vltima ordinatur ad partem, siccozita nec ad finem, nec ad partem, sed ad purificationem, media liquefactione propria, quod metaphoricum est.

Prima Conclusio.

276. **O**Mnia mixta, quæ consistunt multum humiditate bene separabilia à calido, quod est in humido extrinseco sunt elixabilia. Cõcludit Arist. in prædicitis, & Doctor sanctus, & probatur ratione: prædicitâ humiditas in eis est facile separabilis à partibus terreis, quæ in calore in humido ergo omnia mixta, quæ tali humiditate consistunt, erunt elixa-

bilia. Antecedens patet: nam elixatio est digestio humidis intermixtis à caliditate quæ consistunt prædicitâ humiditate, cum sit multa, & superet, siccozita terminata non est: ergo cum veritas illam agatur, calor existens in humido extrinseco incoctibilis erit ab ipso. Secundo probatur Conclusio: per elixationem humiditas interna ter, quæ coquitur, extrahitur ad extra: ergo omnia mixta, quæ prædicitâ humiditate consistunt, cum sit facile educibilis ab interna ad extra, concoctibilia sunt.

Secunda Conclusio.

OMnia mixta humiditatis, quæ consistunt de 277. siccozita, sunt improprie elixabilia. Concludit etiam Arist. & Doctor sanctus in prædicitis, & probatur ratione: quiescunt ab his mixtis separatur aliqua humiditas, modo fit ærea, modo aquæ, à calore in suo humido, dicitur elixatio impropria: sed à prædicitis mixtis potest separari humiditas ærea, vel aqua modo ignis in sua humiditate: ergo omnia illa sunt coctibilia. Maior patet: nam siccozita illa propria elixatio, in qua separatur humiditas à partibus tenes medio calore in humido, si illa est impropria, in qua separatur humiditas à calore in sua propria humiditate, est patet de multo & de lacte: nam in multo, vt ait Doctor sanctus, separatur humidum æreum à calore ignis, & in lacte separatur humidum aquei caliditatis eorum, per quam separationem mutatur sapor. Minor patet experientia, cum ex multo fiat rob, & ex lacte coagulatum, & acquirat crassitatem ex defectu humiditatis aqueæ, & in multo est defectus humiditatis æreæ.

Tertia Conclusio.

OMnia mixta, quæ consistunt humiditate 278. separabilia, extrahunt tamen solubilia sunt coctibilia metaphoricæ. Concludit etiam Arist. & Doctor sanctus, & probatur ratione: desumpta est verbis prædicatorum auctorem, quæ sunt hæc: *non enim inacta nomina differunt, adhuc non sunt posita nomina omnibus differens rerum, sed huic modis extrinsecis illorum mixtorum exhalatur ab eis medio calore ignis: ergo per metaphoricam possunt dici elixabilia*. Minor patet de auro, de argenteo, & de cupro, in quibus cum lateret sale, vitro, & arena fit aqua distilla.

Quarta Conclusio.

ET mixta, in quibus residet aliqua vitu- 279. tus, modo sic humida, modo sicca, vel

quequeque fuerit, et cibabilia sunt. Probatur Conclufio humiditas rei, que extrahitur, extrahitur ad fœm, & permiscetur cum liquoribus in fœm. I prædictis mixtis extrahitur virtus à calore in humido, ergo cohibita fuit. Antecedens patet experientia de decoctione fimilicis alpen. Iugis indicif. fenugraci, liquoris, &c. Et confirmatur, quia si hæc virtus non posset extrahi nisi media humiditate, cum prædictum accidens in sublimata humida debeat subsistere: ergo cum humiditas illa extrahitur medio calore in humido, mixta, que tunc virtute constant, cibabilia sunt.

Quinta Conclufio.

280 Omnia mixta, quæ calido medio humido mollescunt, licet mollescant fit ab humiditate interna, vel externa, cohibita fuit. Probatur nam si mollescant ab humiditate interna, est internum: si ab humiditate externa, cum fit alio caloris in humido, &c. non fit nomen, quod explicetur talis coctio, & assimilatur curationi, et cetera dicuntur.

Ultima Conclufio.

282. Lect ab aliquibus mixtis nulla virtus, vel humiditas extrahitur media coctione caloris in humido, talis actio coctio est. Probatur nam si extrahatur, & in olla aque plena maneat, & ad hunc calorem feruatur, coctio erit, cum non fit nomen, quod explicetur prædicta coctio.

Ad argumenta in principio respondens. Ad primum, & secundum patet, quod fit dicendum.

Ad tertium respondeo patet cixari debere dicti potest, quia affari, quia humiditas extrahitur a farina separatur medio calore, quando autem humiditas propria constituta à prædicto calore, affari dicitur, vel respondens, quod rigorose loquendo affari debet dici patet, cum eluati ad veteri metaphorice conuocari dicitur, quia fit à calore in humido extrinseco, nam humiditas, quæ farina permiscetur, intrinseca est ipsi farine.

Ad quartum respondeo per elationem extrahitur à partibus terre humidum internum; quod fibule est, non autem humidum extrinum, cum hoc terminatum fit à calore, & frigore, quare per resolutionem prædicti humidum humidum extrinum magis virtus cum sicco, & crassitie consequitur.

Ad quintum respondeo, quod sequendum Doctorem sanctum 4. sent. dist. 45.

quælibet. art. 4. qua. 1. hinc ubi 3. ad 2. duplex est perfectio, una quæ species est constituta in suo esse extrinseco, & altera, quæ hinc additur per modum perfectionis secundæ, sicuti fœm sit habet ad hominem: nam homo constitutus in suo esse est perfectus autem secundum additur et fœm, & hoc est, & perfectibile per illam perfectionem perfectus esse habet, & per hoc patet ad Confirmationem, & magis patet quæsiõ sequenti.

Ad sextum respondo, oleum metaphorice potest elaxari, hinc aqua cum quæ coloris separatur partes reuoluit: ita similiter, quia ab oleo vi coloris ignis euaporatur, partes terre, quæ cum fortiter coherant cum aqua, et ignis euolat, & quod hoc fit manifestum patet, quia fumus coloratus ab oleo est valde fuliginosus, & ex eo, quod terre partes euolant cum humidis aquæ, quod fit ete transfractur, tumis concitat, quia læta asperam articiam, & fauces.

QVÆSTIO VI.

De indigestione, in tres articulos diuisa.

285. O s t digestioem agit Arist. 251.

Res digestioem est opposita, vt melius cognoscatur: nam cognita sua melius cognoscitur: si suam compositionem cognoscatur, & licet hoc fit verum, videtur Arist. non reddere sequuntur eius in sua doctrina suam methodum, siquidem prius debebat agere de digestionibus, & tum quia indigestio est terminus à quo, tum enim quia Arist. semper procedit ab imperfectioribus ad perfectiora, at digesti perfectus est indigestio ergo prius ab isto, quàm ab incipientium erat dico, optima methodo agit Arist. de digestionibus, quæ in indigestione secundo de celo lect. 1. calor est prima qualitas elementorum, & cum in præfati agit de operationibus equalitatem, quæ sequuntur tunc in suo esse iam constitutis, etiam agit de operationibus eorum in compositione, & destructione mixti, hinc est, quod cum calor fit prima qualitas, prius agit de eius operatione, ad quam sequitur conuocatio: *est inquit caloris coactio, & conuocatio materiarum, elixatio, affari, frigoris*

quæ coactio, & hinc coactio inquit, & excluditur, hæc Arist. iudicam egille prius Arist. de digestionibus ex eo, quod cum prius cognoscatur per postimum conuocatur, vt melius cognoscatur indigestio, agit potius de illa. Et hinc ad rem, quod indigestio fit terminus à quo, digestio, & fit imperfectio digestio, siquidem agit de his, in quantum proueniunt à primis qualitatibus, quod si absolute esset de digestibus, & indigestione secundum se, certum esset, quod prius agere deberet de indigestione, quàm de digestionibus, & verpete quia est terminus à quo eius, licet proueniatur in proprio, quod est veluti calor prænotum, cum oriatur ex primatione eius, vt ait Arist. primo huius, cap 4 & lib. 2. de generat. animal. cap 4.

ARTICVLVS I.

Vtrum indigestio fiat à frigore.

285. **E**t videtur quod non. Primum est indigestioem vel productum aliqua forma distanda ab illa, quæ prius constituitur, quæ digeritur, vel non digeritur, si prius, cum productio prædictæ formæ fit generatio, prouenit debet à calore: ergo non à frigore. Antecedens patet ex Alex. in sua paraphrasi in 1. Meteororum, vbi ait *calorem agere generatiuam, & in proœmio quarti art. generatiuam fieri à calore, & Alexander in commento quarto quarti Meteororum ait, quod inuestigatio humidum ipsum fieri agit, & dicitur: *est prædictio ipsam calorem, & per obitum à non accidentem in virtute indigestionem prouenit virtute animæ, quod tunc subsistat ergo virtute animæ, quod tunc fit à calore est, & cum frigus virtus animæ non fit à calore facta, non à frigore, quod si dicitur fieri à frigore, in virtute eius est virtus, non vales non solum est virtus agit, & fit in materia res indigesta aqua productur, & sicut à frigore agit virtus productur in dicitur si autem nulla forma productur per indigestionem, sed alterata manet rei, quæ nona indigestio non necerit, indigestio non est, cum se habet in ventriculo, sicuti ante quæ in illo intrat.**

Secundo arguitur digestio est perfectio facta à calore ergo indigestio est imperfectio facta à calore. Conuocatur probatur indigestio est imperfectio, & ergo dimmuta digestio: sed digestio perfecta & completa prouenit à calore naturali, & conuenienti

ergo digestio perfecta, & incompleta à calore dimmuta, & non conuenienti, & non à frigore, prouenit. Confirmatur ex Arist. in præfati, vbi ait *est autem perfectio conuocatiuone ad humidum ergo quodcumque calidum non fuerit conuenientia, & proportionata humidum, tunc fit indigestio, calidum autem non proportionata est formaliter calidum, & non frigidum ergo à calido non prouenit, & non à frigido prouenit homines.*

Tertio arguitur si frigiditas et causa indigestionis, sequitur reperiri in intensio gradu cum caliditate: ergo non indigestio, sed mors feruoris. Probatur Septemnam à proportione maioris inquantum prouenit effectus. Consequenter probatur: nam tunc prouenit calor extrinsecus.

Quarto arguitur in longis lenitibus inclementior rictus acidus à non aduerterit est signum bonum, vt ait Hipp. 6. aphor. primo, sed rictus acidus ostendit autem coctionis, vt ait Gal. in commento ergo indigestio prouenit à calore. Maior, & Minor non indigent probatione. Conuocatur probatur: rictus acidus prouenit ex imperfecta coctione, ratione cuius dicit Hippoc. esse bonum signum tantum cuius leuitas inclementior fit, vt ait Gal. carentis coctionis, illi reperitur rictus acidus, signum est iam iam comertum detineri in ventriculo, & incipere conuocari, & incipere conuocari, & incipere conuocari, & dicitur in præfati à caliditate ergo indigestio non prouenit à frigore. Minor probatur nam, vt ait Gal. leuitas intus tantum ex frigiditate ortum habet; ergo si rictus acidus est bonum signum, quod frigiditas auferret, & caliditas introderetur. Confirmatur: nam leuitas intus tantum curatur medicamentis calidis, & corroborantibus, videlicet emphrasis ex ladano separato, garyophylis, multib. & c. plus mitata, & frigus est abstinendo de meatu, & nisi multibus ergo ad ascensum intemperem frigidum.

Quinto arguitur indigestio est prauio sed priuationis nullæ est causa postquam ergo frigida non est causa indigestionis.

Sexto arguitur sapo amarus prouenit ex caliditate, sed multi fructus reperitur, qui ante maturacionem sunt amari, ergo cum immutatur fit indigestio, à calore prouenit. Maior patet ex Gal. lib. 4. simpl. cap. 8. 19 & c. 1. Minor probatur inam glandes, & nectones immaturis amarissimi funt.

Per explanationem istius articuli primo ostendendum est, quod cum indigestio opponatur digestionibus, eadem est disciplina in suo

fectu: nam quemadmodum collis non fit a calore ventriculi, nec in videntibus invenitur, ut quæstione antecedenti fuit dictum, sed in non videntibus, scilicet in multo, melle, lactare, & in omnibus succis ita similes digelios proprie non inveniuntur in videntibus: sed in illis in quibus codio proprie reperitur, per similitudinem autem reperitur in videntibus, ut in ventriculo animalis, in quo tipliciter confidat debet, vno modo, ut et actio abolsionis modo, ut et diminuta, & tertio denique, ut et depravata, quæ, ut et actio abolsio, minime à ventriculo, vel aliqua officina proprie, ut patet inlencera, quæ, ut Galatili loco citato, et *concordia collisum*, ideo exit velociter à ventriculo, & sic talia deiciuntur, quælibet fuerit decorata, intacta inquam, si autem et actio diminuta, certum est recipere aliquam alterationem ab ipso ventriculo: certum non accedit ad terminum vitæ, & naturalium collisum: si denique et depravata, licet meretur nomen codionis, non generat, quod generat debet, sed aliam tem, ut patet in hydropicis, in quæ hæque ratione frigiditatis sanguinis non generat, fed aquam purissimam, vel flatum, & in ventriculo depravatus cibas facit elephanstina, vitæ rigines, & alios inusummodi morbos.

Secundò ad advertendum est, quod sicuti dicitur digelso de tuberculis, & de castro, & de aldemens, & effere, sic etiam per similitudinem dicitur indigelso de tuberculis, de castro, de aldemens, & effere, & de causa morbifica in principio, nam, ut ait Galib. primo de cruditibus à cap. 4. vespæ ad cap. 18. & 19. principium morborum datur potiore tempore cruditas, & sic in isto potiore nec signum manifestæ codionis, nec contrarium codioni patet, ut ait Auenenna femina quarta, cap. 3. proprie autem dicitur indigelso de melle, quod quando in fanis in principio flux generativus reperitur aquosum, & constat sapore dolci & chylum nullum etiam crudum ideo non constat sapore dulci, sicuti constat vinum, cum constet sapore dulciori potiore post codionem idè dictionem est de omnibus factis, qui concipiuntur media effere, & depuratione.

Prima Conclusio.

186. Indigelso abolsio provenit à frigiditate propria potiore. Conclusio est Arist. per hæc verba: *indigelso autem imperfectis præter indigelsoam propria caliditate, indigelso autem caliditate frigiditas est hæc Arist.* quæ verba explicat Doctor sanctus, & quod

indigelso est imperfectio in qualitatibus passivis propter indigelsoam caliditatem propria, & naturalis, scilicet quia talis indigelso caliditas est frigiditas, & probatur ratione, primò ex ipsiusmet verbis Arist. & Doctoris sancti, indigelso caliditatis propter est frigiditas propria, sed hæc impedit operationem caloris ad quam sequitur digelso ergo est causæ indigelso. Maior est admittit, & Minor probatur: nam à proportione maioris inæqualitatis provenit actio, sed hæc est interior calor proprio ergo ab illa provenit actio. Maior & Consequencia sunt veræ, & Minor probatur: nam per accidens indigelso est remota caliditas, ut ait Doctor sanctus, sed valet removere caliditatem: ergo interior est caliditate.

Secundò probatur Conclusio contrarium contrarie fuit causæ codio provenit à calore proprio potiore: ergo indigelso provenit à frigiditate propria potiore. Tercio probatur Conclusio: per eandem actionem, quia frigus generat frigus, per eandem contrarietatem calorem generat calorem in grada intenso, reperitur calor in remissio: ergo remissio aquæ, sed ad remissum actionem caloris non sequitur digelso, ergo ad intensam actionem frigus sequitur indigelso. Confirmatur frigiditas intensa alimentis valet remittere calorem ventriculi: ergo cum ipse calor remissus sit, & excellit humidum, retinere non potest alimentum, & tunc minime calor operatur verus alimentum, quæ nec indigelso remanet, propterea consequitur cruditas.

Secunda Conclusio.

187. Indigelso diminuta provenit à calore diminuto. Conclusio hæc colligitur ex Galib. 5. de synopla cruditibus, cap. vbi ait: *ambellitas ventriculi provenit ab intensiori calore diminuitæ consequit: & 6. aphorismi citato ait: non vero diducimus imperfectionem codionis esse frigiditatem provenientem ralis codio, factore autem autem affirmare, quod codio imperfecta provenit à frigiditate, sed à diminuto calore, ut patet per verba, quæ parum infra proponiunt, quæ sunt hæc: *in quibus autem ralis nullam habent codionis remissionem, ita neque valde ab intensiori secundum qualitatem mutantur, in qua nec ralis accedit, quare quando nullam alterationem à calore recipiunt, ralis acidus non sequitur, quod si detineatur paulisper in ventriculo, codionis initium recipiunt, & sic secundum qualitatem mutantur, tunc ralis acidus sequitur, hoc etiam confirmat lib. primo de locis affectibus, cap. 4. Et probatur ratione: agens in agendo recipit**

patitur ergo si frigiditas alimenti agit in calorem ventriculi, ab illo reperitur, ab hæc autem actionem sequitur diminuta codio: ergo à calore diminuto fit. Confirmatur: simbellitas ventriculi provenit à diminuto calore, sed quomodocumque fit, solus femper operatur verus vnum obiectum: ergo cum fit imbellitas vbius imbellitur operatur.

Vt autem probatur Conclusio est verbus Doctoris sancti in prima Conclusionis, scilicet *indigelso est imperfectio facta in qualitatibus passivis propter indigelsoam caliditatem propria, & naturalis, sed hæc indigelsoa esset latitudinis. Probatur Minor: actio generat debitor operatur, & sic consequitur diminuta actio.*

Ultima Conclusio.

188. Codio depravata est indigelso, quæ producitur et solbus alteræ et debet esse, v. g. quando loco frigus generatur aqua hæc autem indigelso provenit ex intertempore sicutem effectum pro loco ad, ut v. g. effectus aqua, quæ frigidat est, & humidat, producitur ab intertempore frigidat, & humidat.

Ad argumenta in principio responsio. Ad primum dico nullam formam produci per indigelsoem abolsionem, dicitur autem indigelso respectu adolsionis non recipiunt, quia recipere debent: nam cum obiectum digendum intrat in ventriculum, & nullam actionem ab eo recipiunt digendum dicitur ex primatione prædictæ adolsionis.

Ad quartum dico loqui argumentum, & suam Confirmationem de indigelso: provenit in prima Conclusionis fuit actum.

Ad tertium dico, quod si talis intertemporantia à Medico non reducatur ad naturalem, sequitur mors, quæ calor extinguitur, cum autem mors non sequatur, fit prædicta indigelso.

Ad quartum patet, quod fit respondendum est, vnde Conclusio.

Ad quintum conceditur indigelsoem esse frigiditatem, & alio casu à frigiditate non provenit, sed casualiter, & inducenda obiectum digendum, & sic non sequitur digelso, sed indigelso.

Ad sextam dico à contrarietate solbus, qui manentur, consistit in quibusdam partibus tenuibus, & calidit, qui per actionem caloris manentis resoluuntur nam sicuti in codione resoluuntur partes tenues à calore, & res, quæ consequuntur, affertur ita similiter partes tenues, & calidat in manentibus resoluuntur, quare manentia non fit ex ratione amaritatis, sed ex alius partem amara in lib. Meteor.

tibus confusibus saporibus acidis, & asfeticis, & insipulis, qui proveniunt à frigiditate, quæ per maturacionem vincitur à calore.

ARTICVLVS II.

Vtrum indigelso proveniat à propria, & naturali frigiditate rei indigelso?

189. Et videtur primò quod non: si frigus proprius rei indigelso esset causa indigelsois, parum tempore à se corrumpere res indigelso: fed hoc effectum, v. g. reperit experientia: ergo frigus proprius non est causa indigelsois. Maior probatur nam frigus facit corruptionem, ut ait Auer in sua paraphrasi in quarto horum: ergo si sufficiens est ad indigelsoem, sufficiens etiam esset ad corruptionem: ergo toto tempore, quod durat indigelso, erit eius corruptio. Confirmatur: si frigus rei indigelso equalitatem est à primis generationis, ergo est naturalis sed naturalis non dicitur infam rem ad corruptionem: ergo nec ad indigelsoem.

Secundò arguitur ex quæ dicitur, ad duos partes ad caliditatem media ebullitionis, ut in quæstione antecedenti fuit dictum: ergo res, quæ indigelso, reducit partes calidas à sua frigiditate media obiectata ad frigiditatem: ergo nunquam digeritur, cum deficiat calor partium calidarum, à quo fieri debet digelso, & per consequens nunquam erit terminus à quo digelsois indigelso.

Tercio arguitur: nullum digeritur, & fit vinum, ergo digeritur non digelso, cum digelso fit moras, qui inter duos terminos d. beneficis, sed nullum, quod vinum est indigelso, non est frigidum: ergo indigelso non cufatur à frigiditate. Minor probatur experientia: nam multum ebullitionem concitat fibres ardetes, fraxinides, & pleuritides.

Pro explicacione istius artialis aduertendum est, quod sicuti proprium caloris est permovere, agitare, conturbare, & facere ebullitionem: ita et est proprium frigoris inertiam, actiones, & tollere, cogere, & in durare, & condensare, ut ait Doctor sanctus lib. de animal. mo. 16. & ait Doctor sanctus tractatu digestiois: nam digelso provenit à ebullitione, ut supra fuit dictum, ratione cuius partes interiores calidat approximantur calidis, & hæc fuit causa vincitur fit

gidas, unde licet tota res, & que ebullit, caliditas, consistat tamen partibus minus caliditas similiter sicut tota res, & que coagulat, & induratur, frigida fit, consistat tamen partibus minus frigida, & huc intermedium caliditatem illarum, & tamen calorem Solis, vel ignis excutatur caliditas earum, & facit ebullire totam rem. & tandem, quia calor est magis adhaus, vincit frigiditatem partium frigidarum, & in hac virtute consistit coctio, que est perfectio caloris ex oppositis partibus, alias corrumpetur res frigida.

Conclusio.

391. In digestionibus est propria, & naturalis frigiditas. Conclusio hanc est Arist. in presenti, & probatur ratione, nam contrarium contrarie sunt causae, & ergo indigestio debet heri a proprio & naturali frigore. Confirmatur: a calore res digerendae, vt eam digeratur, debet vincere frigidum, sed frigiditas reperitur in partibus frigidis, quae, vt digerantur, approximatur eorum media ebullitione ad partes calidas: ergo cum sit in eius partibus, naturalis & propria est.

Secundo probatur, quae coquitur perficitur: sed perfectio est actio: ergo si non perfectio ad perfectum, ergo approximatur in caliditate: sed non perfectum est frigidum: ergo cum sit indigestum a proprio frigore, & naturali fit.

Tertio probatur Conclusio: quando humidum est impoportio ad calorem, fit calor proprio indigentia: ergo frigiditas propria non intenditur. Antecedens probatur: nam si indigentia caloris intelligitur propria, frigiditas propria intenditur: si autem intelligitur extrinseca ex defectu eius ad hunc res indigesta frigida manet: ergo cum frigiditas est, quae intenditur, quae cum impedit calorem actione, est eius causa indigentiae.

392. Ad argumenta in principio respondetur. Ad primum dico, quod si tandem frigiditas non vincatur a calore, quia partes frigiditas non calefunt, tunc certum est indigestionem intendi, quare certum etiam est facere corruptionem, vt Auer ait, quia semper partes calidae intendunt perficere rem consequuntur, semper agunt, & victoria consequuntur, praecipue si a calore Solis, vel ignis inueniatur. Ad Confirmationem respondeo, quod licet frigus sit naturale reindigestae, si calore non consequeretur, certum est agere in virtute elementis, & corrumpere, & tunc non naturaliter est reindigestae, sed elementum, in virtute cuius formam aquae producit.

Ad secundum patet, quid sit respondendum ex response ad primum. Ad tertium dico, quod frigiditas partium frigidarum multo, quia media ebullitione approximatur caliditas partium calidarum, est terminus a quo digestionis, & cum multum impurum sit, ex defectu virtutis a partibus calidis diutius ebibitum in corpore permanet, & ex mora valet concitare morbos calidos, & ex motu diutius detinetur in corpore, docet experientia, frigiditas vinum ebibitum cito mingitur, inustum autem post longum tempus, quemadmodum coctionis species supra enumeratae coctiones non sunt, nisi per analogiam: quia similiter species indigestionis species non sunt, nisi per similitudinem, & cum haec contrarium illis, & de his in particulari fuit tractatum, sic de his etiam in particulari tractari debet.

Tractatus de homete.

De partibus est digestio in pericarpis, id est, quando fructus sunt iam maturi, vt in pericarpis semen producere possit aliud simile, quare hometes, cum sit pepanis contraria, debet esse indigestio fructuum, in quorum pericarpis semen adhuc non sit appurum sibi simile producere, & fit a frigiditate: unde opposita circa idem operantur, diuerso tamen modo: nam operantur circa humidum intermedium valens ipsum terminare, vt haec maturatio: atramentum hometes circa ipsum intermedium valens ipsum intermedium, donec eius causa, scilicet frigiditas, vincatur a caliditate, & humidum terminetur, in quo consistit maturatio: nam visque dum calor proportionetur humido, nullo modo fit maturatio, & in toto illo tempore frigiditas sunt virides, & ad eum inueniunt, adhaerent autem tempore Veris aestiui, quia calor plantarum vniuersarum, tunc vincit frigiditatem earum, & ex homete fit pepanis.

Tractatus de molinis.

Cum indigestio consistat a frigiditate, & 394
Copectus suo a caliditate extrinseca in humido extrinseco, & molinis, seu inquirantur sit indigestionis species contraria opposita, certum est causari ex defectu caliditatis existentis in humido circumstante, quare si illa, quae coqui debent, fuerint humidissima, ratione cuius caloris non proportionetur, tunc

tunc quia deficiat calor ex humidis superantibus operari non poterit, sed molinis sua familiaritate humillima non fuerit, sed in humido exteriori caloris indigentia fit, igitur operari non possunt, sed molinis si igitur autem huius est; quia quae praedicta indigestione consistunt, diutius redduntur, quam quae elixata sunt, nam sicuti in elixatis humidum extrahitur a centro ad circumferentiam propter caloris proportionem, sic res indigesta indigestione molinis, quia calor est remissus, valet dissolueri humidum partium exteriarum, & internum non valet extrahere ad extra, quare cum deficiat praedictum humidum, diutius redduntur.

Tractatus de scatenis.

395. Scatenis est actio facta proter defectum scalditatis siccae, quare caues, quae icantem patiuntur, semelita dicuntur, quia partes exteriores fine crematae, & interiores crudae, proreure autem potest ex superabundantia humiditatis caloris sicco exteriori non proportionatae, & cum supra dictum fuit ex Arist. quando de affatione est: *aque in his, & quae magno beneficio coctis solent, plus in his, & quae minus, quoniam elixatio inueniuntur*: ideo calor ignis regulari non poterit, tunc etiam res, quae affantur, non possunt, siquidem praedictus calor indoluit coqui indiget, & ex deficiente, cum deficiat necessarium ad affationem, patitur indigentia caloris, & frigus loquitur.

ARTICVLVS III

Vtrum indigestio opponatur indigestioni?

396. Vt videtur primo quod non illa, quae opponuntur, simul esse non possunt in vno subiecto, sed indigestio fit simul cum digestionis: ergo non opponitur. Maior est certa, cum opposita sint illa, quae sub vno genere collocantur, & ad eodem subiecto maxime loci expellunt. Minor probatur immaturitas videlicet dici appetendum ad maturacionem: ergo per adhaerent maturacionis non auferretur a subiecto in quo est, & per consequens sunt illi. Antecedens probatur: appetendum enim ad maturandum ita subiectum in vno subiecto, vt ipsum inclinet ad maturacionem: nam tali inclinatio est

Fernandez de lib. Meteor.

veluti quidam appetitus, quo res immaturae appetunt maturari, sed fructus constantis ito appetitu, delectati non possunt per adhaerent maturacionis ergo simul reprobantur: in suo subiecto Maior & Consequencia sunt certa, Minor probatur: nam appetendum ad maturandum perficitur per adhaerent maturacionis: ergo non delectatur illo. Antecedens patet ex definitione digestionis, quia est facta a calore, sed illud, quod perficitur, remanet certum: ergo in suo subiecto simul inueniuntur.

Secundo arguitur indigestio non est contraria determinatae digestionis: ergo non opponitur. Antecedens probatur: indigestio est quid visum: non potest per adhaerent determinate digestionis. Antecedens patet: nam concupiscit, quod non est digestio, attribuitur potest indigestio, videlicet calamo, papyro, lanx, &c. Consequencia probatur: nam oppositio est repugnancia determinata aliquorum.

Tertio arguitur oppositio inter digestionem, & indigestionem non est relativa, non enim digetio est indigestio digetio in eadem contra, nec est oppositio contraria: nam in oppositioe contraria fit repositus, vt ex frigiditate ad calidum, & e contra: at licet ex indigestione sit digestio immo autem e contra: nec est oppositio contraria, nam hanc excludit omne medium, ideo est omnium maximam, inter digestionem autem & indigestionem aliquod medium inuenitur, videlicet quando de subiecto affirmamus esse crudum respectu cocti, & esse eodem respectu cocti, & denique non est oppositio praeiudiciali nam a praeiudicatione ad habitum non datur regressus, siquidem eodem incrudari potest, & crudum concoqui, siquidem coctio est motus, & motus autem fit a quiete, & haec a motu, & ex praefato Arist. Auenientem primam quartam, cap. 78. dicit, in potu de aqua frigida, & c. vixit, quod ebullit de aqua frigida, vt natura ledit huiusmodi, nam hanc materiae in praefato: nam in contrarietate indicatur, securus curatur ergo est felicitas biliosa, vel sanguinea inuenitur in pituitate, quod esse coctum, incrudari potest nam pituitas est sanguis dimoritur coctus, vt ait Gal. lib. secundum de ratione vietus 10. & lib. de atra bilio.

Pro explanatione illius articuli adhaerent 397
dum est, quod inter quatuor oppositioem genera, quae trahit Arist. in postpraedicationis cap. 10. propositus praeiudicationem, & est quod cadit supra positionem, vt v. g. praeiudicium alibi cadit directe, & immediate supra alium positum, quod est forma, quae subiectum formaliter constituitur in esse albo, &

P P p 2 autu

ante albidinem habitum erat priuatum huius forme, quæ incoactibilis est cum suo priuatio in suo subsiecto, vt v. g. digestum non potest esse in re, quæ digeritur, cum indigelo, cum hoc dicitur excludendum potestatem, quæ conuulsi participatio contrarietatis eiusdem generis.

Prima Conclusio.

298. Indigelo opponitur digestio. Conclusio est: Arist. in presenti, & Doctoris fando; & probatur ratione oppositio est definitio determinata repugnans vniuersi alicui, sed inter digestum, & indigelum reperitur talis repugnancia ergo opponitur. Maior est Doctoris fandi prima parte, quæ in 18. articulo 3. Minor est manifesta experientia: nam indigelum non est simul digestum, nec vni alteri conuenit. Confirmatur: oppositio secundum etymologiam vocabuli est contra positio, sed indigelum contra positum est digestio: ergo opponitur.

Secundò probatur Conclusio: indigellâ ex sua ratione in se inclusa excludit digestionem determinatâ à se ipsa ergo incoactibilis sunt. Antecedens est manifestum nâ si determinatam non excluderet, esset digestum.

Secunda Conclusio.

299. Oportio, quæ inuenitur inter digestionem, & indigestionem est priuatio. Conclusio hæc deducitur ex Arist. in presenti, vbi non assignat finem alicuius indigestionis, vt ait Doctor fandum: ergo cum indigelo non sit ad aliquid finem, non erit bona: ergo est quod priuatum. Prima Consequencia probatur: nam finis habet rationem summi boni.

Secundò probatur Conclusio: indigelo cognoscitur per reflexâ cognitionem digestionem ergo indigellâ est priuatio digestionis. Antecedens probatur: nam intellectus reflexus supra cognitionem digestionis cognoscit illi conuenire priuationem digestionis. Confirmatur: intellectus cognoscendo oppositum potestatem, à fortiori debet cognoscere suam extremam et non conuenire, sed extremum hoc est priuatio: ergo digestionis opponitur.

Tertiò probatur Conclusio: oppositio, quæ est inter digestum, & indigelum, est in subsiecto determinato: ergo est priuatio. Antecedens probatur: nam non est in subsiecto simpliciter, cum non referatur inter ens, & ens: ergo est in subsiecto determinato, cum

referatur inter ens, & non ens nam illa dictio in prius potestatem.

Ad argumenta in principio respondeo. Ad primum concedendo Maiorem, & negando Minorem. Ad probationem dico immaturatorem, non dicit appetitum ad maturatorem sed re, quæ talis appetitum conficit: siquidem melius appetitum mutari, & per maturatorem periculis à calore, negatur tamen talem appetitum non auferri à suo subsiecto per aduenientem forme maturationis: nam quemadmodum appetitus nutritiæ ad lauc formam auferitur per aduenientem huius forme: ita similiter appetitus fructus vitæ ad maturatorem auferitur per maturatorem: nam forma, & eius priuatio simul formæ non possunt, cum delectatio priuatio per aduentum sui habitus entis autem, in qua fundatur, perficitur.

Ad secundum respondeo negando indigestionem esse quid vaporem, cum habeat certam, & determinatam habitudinem ad terminum digestionis, quia cum segregat à subsiecto, & non determinat alicui, licet id repagat.

Ad tertium patet, quid sit respondendum ex secunda Conclusionè. Ad Auisenâ autem dico, quod febris biliosa, & sanguinea minime possunt mutari in priuatiuam, quia illi duo humores materiam elaborationem suscipiunt, quàm priuata, & coactum, vt ait Aues. 7. collig. cap. 18. inquirari non potest, & assignat rationem, quia agens naturale non solet retrahere suam adionem, quod subsiectum se habet ad terminum adionis secundum ordinem prioris & posterioris: ergo non potest subsiectum ex posteriori redire in prius præcedens secundum suum ordinem. Antecedens est Doctoris fandi 8. Metaph. sed. 4. quod autem dicit Auisenâ, quod febris biliosa, vel sanguinea mutetur in priuatiuam, expliciter debet intelligi. Primo modo, quod ex pota aqua frigida refrigeratur os ventriculi ex immoedia eius frigida: tunc generantur fueri, vel humores erudi, & pituita, & ex conuersione humoris biliosi efficit febris biliosa, & cum ex pota aqua frigida geniti fuerint humores biliosi, accenditur febris pituitosa cessante febre biliosa. Secundo modo intelligi debet nam febris biliosa nasci potest ex bile permixta: quare cum bile facili sit coactio, vincitur ex eo quod natura fuerit recreata ex potione aquæ frigidæ, tunc autem tenetur altera pars causal materialis, pituita folia purerfacta, & videtur degenerare biliosa in priuatiuam. Tertio modo intelligitur ex eo, quod per potitionem aquæ frigidæ, bilis perdit suas qualitates, & tenetur

sensitatem, calorem, feruorem, & acrimoniam, & acquirat qualitates pituitæ, scilicet lentorem, crassitatem, & frigiditatem, remanendo autem hoc propria forma bilis, quod confirmatur potest ex Hippocrate lib. 3. de ratione victus 18. vbi ait: acetum facit degenerare fluxum bilem in pituitam, hoc est, quia sua frigiditate contempert fluxum bilem, & est causa, quod acquirat qualitates pituitæ.

QUESTIONES

QVÆSTIO VII.

De passionibus duarum qualitatum passiuarum in quatuor articulis diuisa.

301.

RIBVS modis agit Arist. in isto lib. de qualitateb' premis vno modo secundum se: alio modo agit de eis secundum comparationem ad corpora ad quibus adhibet modis supra iam expiatis, in presenti autem solent agere de passionibus duarum passiuarum, & secundum hoc, quæ prima passio est calorem, & frigiditatem quod sunt passiva omnium corporum mixtorum: nam cum etiam actiua sint, vt supra fuit dictum, etiam simul cum duabus premis actiua sunt principia actiua, & simul passiva, cum agendo reparantur, quare omnia corpora aut sunt primo humiditas, vt aqua, aut primo sicca, vt terra, aut sunt mixta ex his: hæc autem, cum componantur ex istis elementis, magis participant de vno, quàm de altero: unde quæ participant magis accidunt ad ipsam naturam, de qua participant: & ad ipsam naturam, de qua recedunt, vt lapides, vel os quæ magis participant de elemento terreo, sicca accidunt: & contra autem, quæ ab eis recedunt, ad humidum accidunt, vt ambrosia & pituita, quæ humida dicuntur, supra eum remanent dictum ex Empedocle, quod prædicta corpora componi non possunt ex aqua solam, nec ex terra, sed ex ambrosia, & ponit etiam exemplum in farina, quæ si aqua non permiscetur, tertium terminatum non resoluatur: siquidem aqua terminari non potest sine farina, cum sit magis terminabilis proprio termino, bene autem alio, scilicet sicco: quod bene terminatur proprio, male autem alio, cum non sit veluti colla, præcipit si intento calore permiscetur, hoc autem accidit mixtis

compositis ex aqua & terra medio ignis calore: hæc autem corpora, quæ ex illis componuntur, dupliciter possunt dici sicca, vel humidus, vno modo in actu, vt patet de pituita, & fungosialo modo in potentia, vt patet de metallis, quæ liquida non sunt, sed liquiditas ita similiter dicendum est de corporibus sicca: nam bilis, & melancholia sunt actu humidus, potentia autem sicca.

Ad contrariū, quod dictum est, scilicet aquam primo humidam esse, videtur esse aduersus Arist. lib. 2. de generat. cap. 3. vbi ait autem esse primo humidum, & patet ratio: nam si ignis est primo calidus, deinde siccus, ita aer illi vicinus debet esse primo humidus, deinde calidus, & aqua huic vicina debet esse frigida, deinde humidus: terra denique magis frigida debet esse, deinde frigida. Respondeo autem intentionem humiditatem habere, quia aqua: ceterum aqua magis humectat, quia densior & crassior est nâ denitas iacet ad coactionem, vt ait Arist. lib. 2. de partibus animal. cap. 2. & Gal. vt supra iam certatum fuit, & in hoc sensu intelligendum est huiusmodi lib. primo de simplicibus medicamentorum fandi cap. 3. cum dicitur aqua esse corpus maximum humidum, & nihil esse ea humidius.

ARTICVLVS I.

Virum durum pronenit solum a siccitate, & molle a humiditate?

ET videtur primo quod non ex Gal. lib. 3. primo de differentiis febrium, cap. 7. vbi agit de artibus indurationis, ait à tribus causis provenire, & siccitate naturam, tensione, & concretione: ergo alie cause indurationis reperitur præter intellectum à contra autem mollietas à contrariis tribus causis provenit.

Secundò arguitur induratio provenire potest à calore, & frigiditate, & mollietas potest etiam fieri à calore: ergo præter siccitatem, & humiditatem dantur alie causas indurationis, & mollietatis. Ausertur ergo per reflexâ naturam frigiditas causa humiditatis: est causa indurationis, vt patet de Iustis Sole induratio, & sanguis naturalis humidus tenet versus alio tempore exiccatur, vt ait Hippocri lib. 4. acutorum, fuit prima.

Tertiò arguitur durum, & molle sunt passiones

finēs humidū, & sicca in mixto: ergo debent fieri a calido & frigido. Antecedens est Arist. in præfenti. Consequens probatur nam passiones sunt ab argubus in materia: ergo non ab ipsis ficcitatibus, & humiditatibus. Constat utrum primò: patet quòd quorundam impetio in mixto, sed hæc fit ab agente: ergo non a patiente: sed humiditas, & ficcitas sunt qualitates passivæ: ergo ab eis fieri non possunt durum, & molle, vel a calore, & frigore. Confirmatur secundo: id, quod patitur, factum à duobus qualitatibus passivæ: id, quod agitur, per qualitates activas, vel molles est humidum, & durum est ficcum: ergo à qualitatibus actibus procedunt.

303. Pro explicatione illius articuli aduertendum est, quod durum, ut ait Arist. est, *quod pressum in se non refugit*, id est, quod non cedit in se ipsum tangenti secundum superficiem: ut ait Doctor sanctus, molle autem est, *quod in se non obiectæ refugit*, id est, quod cedit tangenti naturaliter sine magna violentia, & non circumlati tactus, fed cedit in profundum sui ipsius: exemplum primum est lapis, vel lignum, vel ferum, exemplum secundum est malla, vel cera, vel mel, ad hoc Doctor sanctus in dictionibus particulatim *materialiter* nam si violenter tangatur, res duræ cedunt, vel lignum a ferum, & metallum à malleo, non proprie hoc mixta prædicta de finem esse durum non sunt tamen, si naturaliter tangenti cedunt, definitur tamen durum & molle per respectum ad tactum, quia sensibilia sunt: nam omne sensibile definitur per comparationem ad sensum, cum ex illo, & sensu elevatur actio cognoscitiva, resultantque durum, & molle in mixtis ex permissioe durorum elementorum, aqua scilicet, & terrarum cum hæc elementa sint primò humidā, & primò sicca, eo modo, quo dictum sunt in proemio quæritur quantum mixtum magis participat de elemento aëreo, tantum mollius est, & quanto magis participat de elemento terreo, tanto durius est: & aqua aliqua mixta mollius participat, & aqua minus, ideo que magis participat, magis ad id accedit, & quæ minus, magis ab eo recedat, ideo media dicitur mollis, & dura respectuæ, ad respectu mixti, quod magis de aëre participat, dicitur durum, & respectu maius participans de terreo, molle dici debet.

Secundo aduertendum est, quod ut supra diximus, ex mente Doctoris sancti, durum de generatione, & corruptione, licet à duplici esse causam ficcitatē, vna est frigus condensans, & conparans humidum, & per consequens consequitur ficcitas, que

non est aliud quam humiditas priuatiora tera denique est calor humiditatem consumens: contrariæ ratione, à duplici causa procedente debet humiditas: vna à frigida præcipue igitur operatione, ratione cuius igitur humiditatem non consumit, ideo facit ad se fluere humidum ad terminum alium, & quando frigus condensat vapores in aquam aëreā a calore, quando liquorem durum, & cum fere fluidum, separando ficcitatē ab humiditate, que cum non eductur termino altero termino, & post ficcitatē separationem terminus proprius non constituit. Præter has causas reperitur alia propulsiva, scilicet ipsa humiditas valens ficcitatē humedatē, & ficcitas humiditatem extirpatam hæc licet passiva sit, qualitates actibus sunt, vel supra inuenit artum, & patet ex Gal. lib. de constitut. cap. 1. & cap. ex Gal. lib. 7. method. cap. 5. in quo locat *ad humiditatem: quæ ficcitatē cum sua qualitate materialis, & passiva veniens agitur, & sine violentiā citra calorem, & frigus conueniens volente non agitur idem tenet huius pro de lymph. canis, cap. 6.* & ut quæstione prima dixi, reperitur medicamina humectantia, & exsiccatia, quarum cum in præfenti agitur de passivibus durum qualiter passivum, vna ab alia patitur. Et mixtum ratione leuius passivum durum, & molle terretur.

Tertio aduertendum est, ex Doctoris sancti prima parte, quæstione 77. art. 6. ad secundum, ubi ait subiectum esse causam ferendum proprium in genere causæ materialis: nam licet eam dicat efficientem, & finalis, in meo proposito adducit in genere causæ materialis: at cum in præfenti durum & molle sint mixti proprietates consequuntur ad ficcitatē, & humiditatem: & hæc qualitates passivæ sunt, definitur per terminum termino proprio, & alio, durum autem termino proprio terminatur, & molle si minus est, tendit ad alium, quare cum fer proprietates, producantur ad subiecti productionem: subtilitas enim nunquam producit subtilitatem, nec humilitas humilitatem: ita similitur durum aëreum producit duritatem, nec molle molliorem fed consequuntur ad actiones, quibus ficcitas, & humiditas producantur. licet bene possint consuegi ad alias proprietates, ve docet ipsemet Doctor sanctus quæstione citata, articulo septimo: nam sicut in igne inuenitur calor in summo, qui est eius proprietas, & ad hanc sequitur summa raritas, & ad istam summa leuitas: ita similitur in mixto ad calorem, vel frigus, vel ficcitatē

tem sequitur durum, & ad hoc densum, & ad istud grauius, idè proportionaliter dicendum est de humiditate producta à calore, vel à frigore, vel ab ipsa.

Prima Conclusio.

304. Durum, & molle remouet potentiam à frigore. Conclusio est Arist. in præfenti cap. 6. & Doctoris sancti lib. 3. & mixto rationi: calor valet dissipare in mixto humiditatem, ex cuius absentia durum ficcum, ad quod frigus durum facit etiam molle, quando liquorem durum separando ficcitatē ab humiditate, ratione cuius fluxibilibus redditur: partem etiam frigus frigus condensans, & conparans humidum, ad quam compressionem sequitur ficcitas, que etiam est humiditatis priuatio, sequitur durum, factique molle, quando impedit caloris operationem, tunc humiditas non consumitur, & quando frigus condensat vapores, & eos conuertit in aquam, sed durum & molle obsequata ad has operationes non consequuntur immediate: ergo remouet potentiam à calore, & frigore. Maior est euidentis & Minor patet: nam immediatus effectus durum, & frigus est calor, & frigus productus remouet autem, & mediatus est compressio humiditatis, & consequens ficcitas, & cum antecedat compressio, licet sit motus localis, & humiditas passiva, remouet prædictæ qualitates eorum causam durum, & mollius idem dicendum est de calore, quando per separationem ficcitatē ab humiditate liquat, & quod termino proprio continetur, iam per separationem ad terminum alium fluxit fluere.

Secunda Conclusio.

305. Durum & molle potentiam immutat in siccatē à ficcitate, & humiditate in genere causæ materialis. Conclusio est Arist. in præfenti cap. 4. & Doctoris sancti lib. citata, cum habet scripturam *dicuntur Arist. de ficcitate qualitates passivæ præuocantibus ex humido, & sicca quæ non prius fuit durum, & molle.* & probatur ratione potius effectus consequuntur passiones, fed passiones ficcitatē, & humiditas sunt durum, & molle: ergo immediate ab ipsis procedunt. Minor probatur: nam siccam, & humidum desorptione definitur per durum, & molle, sicca homo per stillem, & equus per hincubile: siquidem durum per hoc, quod per summa in se non frigitur. Confirmatur, durum, & molle prominent ab illa causa per quam definiuntur, sed definiuntur per

ficcum, & humidum: ergo ab eisdem demuntur. Maior est certa. & Minor probatur: nam in se non refugit, id est, non se refugit, est ratione ficcitatē, & in se se refugit, est ratione humiditatis.

Probatur Conclusio: durum & molle sunt accidentia ficcitatē, & humiditatis: ergo ab illis procedunt in genere causæ materialis. Antecedens supra est manifestum. Consequens probatur, nam non distinguuntur durum à sicco, nec molle ab humido: ergo sunt idem materialiter. Antecedens probatur: nam si dissipationem durum à sicco, & molle ab humido, durum distingueretur à se ipso, & molle etiam à se ipso differret ergo cum differret se ipsis non possit, ab illis procedunt in genere causæ materialis.

Tertio probatur Conclusio: durum non potest separari à sicco, nec molle ab humido: ergo procedunt à suis subiectis in genere causæ materialis. Antecedens probatur: nam iam existit siccam fine proprio termino, & molle licet cum proprio termino tendent ad alium finem humilitatis, quod impleat.

Quarto probatur Conclusio: durum non potest intelligi sine ficcitate, nec molle sine humiditate: ergo in genere causæ materialis ab illis procedunt. Antecedens patet experientia: quidem non potest intelligi durum, quin sit siccam, nec molle, quin sit humidum.

Ad argumenta in principio respondeo. 306. Ad primum dico duritatem procedente à ficcitate, & concrectione: nam vt secundo notabili fuit dictum, concrectio fit per humidum priuationem, & ficcitatē consequentem: inuentionem autem assignat Gal. esse causam duram, quod intelligi debet formaliter: nam illa, que molliora sunt, extrahit non possunt, vt infra dicitur, extenduntur autem, que inueniuntur in se: artemen durities, que in rebas tenis insouetur, à ficcitate peruenit: nam cum omnia dura sine tenis, si magis tenentur, magis dura apparetur.

Ad secundum patet, quid sit respondendum ex secunda Conclusionē, & ex notabiliibus.

Ad tertium cum suis Concomitantibus etiam patet, quid sit respondendum.

ARTICVLVS II.

Vrum que dissoluntur a frigido, coagulata fuerint a calido, & contra, que dissoluntur a calido coagulata fuerint a frigido?

ET videtur primò quod non mixt dissoluntur à frigido, & tamen coagulata sunt ab ipso

Conclusio.

330. **F**raçtio, & comminatio differunt accidentaliter. Probatur Conclusio partes magnas, & parvas solam accidentaliter differunt, sed fraçtio est diuisio in magnas, comminatio in parvas: ergo accidentaliter differunt.

Secundò probatur Conclusio: per fractionem sine alia adione consequitur comminatio: ergo sunt idem. Antecedens patet experientia nam comminatio est diuisio in quascunque, & plures diuisus, vt air Arist. ergo prius in duas, quàm in multas particulas est fraçtio, & sine vlla alia adione in reliquis paruis.

Tertiò probatur Conclusio: comminatio est diuisio in parvas partes, sed hoc conuenit fraçtioni: ergo sunt idem. Maior non indiget probatione. Minor probatur: nam fraçtio diuisio potest esse in paruiculis partes, vt patet de chimis, quomodo coferuntur. Confirmatur, quando lectura frangitur aliquod lignum, præterquam quod id finditur in aliqua frusta, semper minuitur partes ab vno ad exultus, sed comminatio est diuisio in parvas partes ergo cum vno ictu, & vna adione minuitur partes secundum media fractione, cum non alia inueniatur, erunt idem.

Quartò probatur fraçtio, & comminatio accidit ratione fidei, & pororum multorum pororum, & propinquorum. Primò, & ratione pororum manuum, & sicut distantium. Secundò, exemplum primi comminatio, exemplum secundum fraçtio in eum, licet consistat diuisio generis pororum, nec frangi, nec comminari possunt: ergo sunt idem fraçtio, & comminatio. Antecedens patet, & Consequenter probatur: nam siccum, & prædita genera pororum vni adioni solium cedunt.

Ad primum argumentum respondeo Albertum Magnum non affirmare fraçtionem & comminationem opponi vni, & realiter, sed quasi opponi, cum dicatur *superius item quasi opponi se habentium ad lectura, & Aristoteli.*

Ad secundum respondeo quod Arist. non assignat prædita species, vt oppositas, sed mentionem facit de coeporibus coagulabilibus, & non coagulabilibus, exhibilibus, & non flexilibus. Acc. vt patet ex ipsis capitulis: vnde certum est, & de e patet comminabilia non opponi frangi, cum negationem non dicat, vt dicunt coagulabile, & non coagulabile, tingibile, & non tingibile: flexibile, & non flexibile, & comminabile autem non dicit infrangibile.

ARTICVLVS IV.

Vtrum materia impressiõnis sit humiditas non fluens, sed bene permixta cum sicco terrestri?

ET videtur quod non lateres, & lapides 331. prædita humiditate non coarant, & tamen funt apta nata recipere impressiõnem: ergo saluum est, quod materia impressiõnis sit humiditas bene permixta cum sicco terrestri. Maior supra iam patet. Minor etiam patet experientia, cum in lapidibus imprimuntur signa, & pictura molite. Confirmatur: mollificabilia est necessaria ad impressionem, sed lateres, & lapides mollificabilia non sunt, & tamen sunt impressibilia: ergo materia impressiõnis non est humiditas bene permixta cum sicco. Maior est Arist. in præfatis, cum dicit: *sicut autem, que talia, & mollificabilia.* Et probatur rationem nam impressibile debet esse retrahendum, quod euincit mollificabili, vt ipsa fuit dictum in eius definitione, & propter hoc ait Doctor sanctus: *alia autem dura, in quibus non est fortis humiditas, sed est aduulsa & coagulata: & etiam illa debilis, que vna est, non est bene commixta cum sicco terrestri, talis non sunt impressibilia, sicuti later & lapis.* Minor probatur: lapides, & sicco iniquitate disposito, & potis trahitibus conuulter: sed hæc est conditio ad non mollificandum, vt ait Doctor sanctus in tertia conditione, vt mixta sine mollificabilia ergo mollificabilia non sunt, ac per consequens impressibilia, quod patet experientia esse. Et si vni materia impressiõnis non est humiditas bene permixta cum sicco, quia in illis fere nulla reperitur: ideo funt comminabiles.

Pro explicacione istius articuli, aduertendum est, quod impressio pulvis teste Arist. 332. est superficies secundum partem in præfatum esse passivam, & hoc aliquibus corporibus non conuenit, scilicet corporibus acti humidis: nam licet in eorum partes secundum superficiem cælio versus cum pullione, non tam est impressio passivè semper, bene tamen ad hæc: nam ad impressionem passivè necesse est, vt corpus impressibile resistat figuram causatam a cæliose pullione, que autem non retinet, est, quia circumstantium partem fax superficiem in profundum, potius enim transponatur, & circumstantis tangens, quod est proprium molli.

Corpo

Corpora, inquam, quibus conuenit impressibilitas, sunt in duplice differentia, quodam enim funt, quia fortis pulvis cedunt, vt metalli, & alia, que leui, vt cera, & massa, necesse est etiam, vt impressibilia sint, que cedunt impellenti sine fraçtione, & comminutione, alia impressio est fraçtio, & comminatio.

Conclusio.

333. **M**ateria impressiõnis est humiditas non fluens, bene permixta cum sicco terrestri. Conclusio est Doctorum sanctorum, & probatur ratione. Corpora impressibilia debent retinere figuram post cæliosem impellens, sed retrahunt non potest esse sine licetate, nec cælio sine humiditate: ergo ambo permixta requiruntur ad impressionem. Maior non indiget probatione, & Minor probatur: nam siccatas præstat firmitudinem, vt air Gal. lib. 3. de symptomatum. causis, cap. 3. nam officium sicci est facere, vt recepta materia, & confectio, humidum autem requiritur, vt fidei cedant, quod confirmatur ex Arist. lib. de memoria, & reminiscens, cap. primo, vbi ait requiri ad memoriam molliem, & duricem, molliem quidem, vt facile recipiat species, duricem, vt retineat, conferat prædita species: ergo necesse est corpora consistere humiditate bene permixta cum sicco terrestri.

Ad argumentum cum Consideratione respondens lateres, & lapides non esse corpora impressibilia: nam non recipiunt cæliosem per impulsum secundum partem superficiem, quando autem in eis registratur aliquæ figura, vel littera, hoc non fit per impressionem, sed per fractionem, & comminacionem ad prædita impingens.

ARTICVLVS V.

Vtrum manu formabilia sint, que pulvis in se ipsa coarant?

335. **E**T videtur primo quod non pulvis, vt ait Arist. 7. Phisicorum, cap. 4. & in præfatis, est, quando mobile pellitur extra pelles, vt quando figitta pellitur à ballista, sed formabilia semper sunt intra manus ergo non sunt pulvis intra se ipsa.

Secundò arguitur: de hinc impressiõnis conuenit corporibus pressibilibus: ergo manilla, quia funt impressibilia: ergo manilla.

Fernandez. nihil Meteor.

formabilia. Antecedens patet: nam premi est cælio à manu media pullione secundum partem superficiem. Consequenter probatur, quod premi medio pulvis est impingi: ergo omnia, que impinguntur, pressibilia erunt.

Pro explicacione istius articuli aduertendum est, quod materia impressibilia est eadem, solum autem differit penes magis, & minus: nam pressibilia maiori humiditate consistunt, ratione cuius facilius recipiunt, & facilius retinent, vt patet de cera, & de mullana, que difficiliter accipiunt, & tenuiter retinent, magis constans de licetate, quæ de humiditate, vt lignum, & ferrum: ideo pressibilia non sunt, sicut que facilius recipiunt, & non retinent, que lana, & spongia, licet facilius pulvis in se coarant, non retinent propter siccitatem, quamquam constans amplius meatibus, & quomodo corpus, quod intra eos continetur, quod est fidei, cum non fiat potius molles, & facilius figita ad pressibilia erunt.

Conclusio.

Manu formabilia sunt corpora, que pulvis in se ipsa coarant. Conclusio est Arist. in præfatis, textu 49. & probatur ratione per impressionem manam factam acquiratur in corpore diuersa dispositio partium quantumcunque in ordine ad se, secundum quam dicitur corpus diuersè formatum, sed hoc est, quia superficies in profundum permutatur sine diuisione ipsius corporis: ergo manu forma bilia funt ea corpora, que pulvis in se ipsa coarant.

Secundò probatur Conclusio: corpus formabile secundum diuersam figuram est esse quale testulans esse terminacione quantitates: ergo ea corpora, quæ à manu ducuntur terminantur, manu formabilia erunt.

Ad primum argumentum respondeo, quod pulvis respicitur funt: vno modo, quando non separatur: mouens à mobili vni, & necesse est, quod mouens, dum perferat motum, semper sit conuulsum cum motu, & quare manum, que est mouens, dum mobile comprehendit, semper est pellens, dum comprehendit pressibile. Secundo modo funt pulvis, vt quando separatur mobile à mouente, vt air argumentum de figitta separata à ballista, & hoc est expulsiuo Tertio denique modo est, quando foritèr à percutiente medio aliquo instrumeto cædit corpus perculsum, & hoc dicitur perculsiuo, v. g. quando metallum per artem percutitur à mullato, & hoc est etiam pressibilia funt, cum superficies eorum in profundum penetrat: vt velenose percutiente medio

R R R

mallo

malleo secundum quod dicitur de forma remanent ex diversa terminacione quantitates in ordine ad se, & per hoc patet ad secundum argumentum.

ARTICVLVS VI.

Verum materia capsulium si sicum terrestris a predomino

338. **E**T videtur primo quod non: ad scitatem sequitur dicitur, vel supra fiat dicitur sed durum potius impedit capsulizationem: ergo sicum terrestris non est materia in capsulium. Minor patet: nam durum contrahit, & retinet materia in profundum sui superficie mutata de maiori in minorem non potest, vel ex parte patet de ligno, ferro, & lapide.

Secundo arguitur: capsulium fumatur ex eo, quod corpus habet poros plenos corporis fibulorum info: ergo sicum a predomino est materia capsulium. Omnia ligna prater ebenum capsula erant, quod experientia docet contrarium. Antecedens probatur: nam media compressione expellitur praxidum corpus, quod est in a poris: tunc autem capsula retinetur intra se in profundum secundum sui. Consequencia patet: nisi omnia ligna prater ebenum haberent poros plenos aere, quod patet, quia supra aquam insunt, & tamen ligna sicca a predomino ergo capsula erant.

339. Pro explicacione istius articuli aduertendum est: capsula esse illa corpora, que media pulsione possunt contrahi, & reuerti intra se in profundum sui superficie mutata de maiori in minorem, modo non diuiditur, nec transfertur ad aliam partem, vel spongiosa, & lana, & hoc aduenit ex eo, quod sunt raris substantia, & consistunt poris mollioribus alternatis pedis, quod preuenit, quia de calore resoluunt sui humiditatem, & ex resolutione remanentur pori dilatati, quare cum tota humiditas resoluta non fuerit, aliqua mollietas remanet, & propter poros alternatiu possunt cedunt longitudinem in latitudinem: & contra, a latitudine in profundum, & iterum de profundo in altitudinem eleuatur, & in hoc differunt a prestibilibus, quia cedunt secundum totam, prestibilibus enim sunt secundum partem, quare corpora, que ex predictis poris carent, capsula non sunt, vel omnes liquores, quia fugiunt, quando manibus compressantur, & omnia, quod predictis conditionibus carent, capsula minime sunt.

Conclusio.

Materia capsulium est sicum terrestris a predomino. Conclusio est Doctoris sancti in presenti, & probatur ratione: sicum terrestris a predomino factum fuit, quia calor resoluunt humiditatem, ex qua resolutione sicum remanet, sed per hoc contraria capsula sunt: ergo sunt ex materia sicca. Maior iam supra fuit dicta. Minor probatur: per resolutiorem humiditatis remanentur pori dilatati, & corpus fibulorum plenum daretur vacuum: sed quod predictis poris consistant, sunt contrahibilia intra se in profundum sui: ergo sunt sicca a predomino.

Ad primum argumentum respondeo, concedendo ad scitatem consequi dicitur, & quod sicum impedit capsulizationem. Ad consequentiam respondeo, distinguendo. Consequencia: si sicum terrestris non sit permixtum aliqua humiditate, conceditur: si fuerit permixtum, negatur: nam licet conferat aliqua humiditate, potest esse sicum a predomino: ad illud autem, quod asseritur de mollioribus, & lapide dico capsula non esse, quia caret poris amplis, & mollioribus.

Ad secundum respondeo, corpora capsulium debent habere poros amplios, & molles, in quibus sit aere, qui media pulsione ab eis expellitur, & licet ligna superant supra aquam, & consistunt poris aere plenis, capsula non sunt, quia predictis poris caret mollioribus & amplioribus.

ARTICVLVS VII.

Verum trahibile sit, quod mouetur tantum secundum unam sui partem ad mouens

ET videtur quod non ex Arist. 7. Physicorum cap. 2. vbi ait, quod trahit est motus totius mobilis ad mouens: ergo trahibile non mouetur secundum unam sui partem tantum ad mouens.

Secundo arguitur in presenti ponit Arist. exemplum in corrigia, & neruo, quae trahuntur & ex eo, quod mouentur secundum unam sui partem ad mouens, hoc autem confirmat argumentum in corrigia, quod dicitur, tota mouetur ad mouens: ergo non secundum unam sui partem. Antecedens probatur: nam corrigia, quando trahitur, crescit secundum totam sui longitudinem, aliis non traheretur: ergo secundum hoc mouetur se potest, & non secundum partes: & quare non potest crescere secundum longitudi-

longitudinem, quæ crescit secundum latitudinem: ergo cum secundum latitudinem, & longitudinem mouetur ad mouens, non mouetur secundum unam partem. Antecedens patet: quia crescit, & decrescit esse moueri, & cum mouetur secundum decrescit ad mouens, & sequitur ad trahendum mouetur, & etiam secundum crescentiam certum esse secundum se totam ad mouens moueri.

342. Pro explicacione istius articuli aduertendum est: ex Doctoris sancti in presenti, quod causa trahibilitatis est humiditas viscosum, a predomino conueniens sicum terrestris, ideo aliqua capsula sunt, vel cera, lana, & aliqua non, vel spongiosa, quæ autem nulla siccatate consistant, trahibilia non sunt, licet aqua, & quæ nulla humiditate, vel lapsu, quæ enim magis consistant de humiditate, trahibilia sunt: ceterum non capsula, vel spongiosa, & sputum: quia media siccatate trahibilia trahente varie figurantur, non sicut capsulium ad profundum sui, sed extra ad longitudinem, vel latitudinem, & secundum his mollioribus possunt manere fixa consistant, ideo quæ hoc modo figurantur, volumina dicuntur.

Conclusio.

343. **T**rahibilia sunt, quæ secundum unam sui partem mouentur ad mouens. Conclusio est Arist. & probatur ratione: motus illicum est ab extrinsecis: sed si ex una parte non detrahatur, & impeditur trahi, totum trahitur, vel patet de lapide, qui totus trahitur: ergo si impeditur ab impediente trahitur aliquam partem secundum aliam mouetur ad mouens, vel patet de corrigia, quæ ab alio non impeditur, tota mouetur ad mouens: si tamen impeditur per extrinsecam contrariam, a fortiori moueri debet secundum aliquam eius partem ad mouens.

Ad primum, & secundum argumentum patet, quod si dicendum ex probatione Conclusionis.

ARTICVLVS VIII.

Verum ductibilia sint, quæ deprimuntur secundum partem superficialis in profundum, & ad latus per unam, & eandem percussione?

344. **E**T videtur primo quod non: deprimuntur ex eo, quod humidum, quod

ductibilia consistant, facit sicum secundum fluere, sed hoc est impossibile, cum sicum fit durum, & humidum parum: ergo fit non potest. Maior patet: nam depresso, & extenso sunt veluti fluxiones: ergo quia vna ex quantitatibus, quibus consistat fluere facit aliam, & cum humiditas parca sit, & siccatas maior sicum non potest fluere fluere: tunc quia a proportione maioris inaequalitatis fit actio, tunc quia durum, quod sequitur sicum, non impedit fluxionem.

Secundo arguitur: si insistentium percussio sit aequalis in plantis, tunc ab eo percussa deprimi non poterunt secundum unam partem, sed secundum totam: ergo ductibilia non sunt illa, quæ secundum unam partem mouentur. Antecedens patet: nam mouentur omnes partes, cum aqua traherentur.

Tertio arguitur: quia malleo duci possunt, non solum mouentur versus profunditatem, sed etiam versus longitudinem: ergo non solum versus duas dimensiones, sed versus triam, siquidem quando malleo extenditur, & versus latitudinem locum, dilatari non possunt, qui versus longum transferebantur.

346. Pro explicacione istius articuli aduertendum est: quod causa ductibilitatis est humiditas bene permixta cum siccatate terrestris, & cum per motum malleationis acquiritur, calor facit sicum fluere: aliter sicum terrestris: nam quemadmodum magis calor facit liquidationem in metallis ex eo, quod separat humidum a metallo: sic per parum calorem consequuntur ad malleationem, aliquid tantum praxidum sicum ab aliter fluidum fit, & prater hoc ductibilia sunt ex defectu pororum magno: ideo dicitur ad duas dimensiones facit fluere, vel v.g. metalla, quæ extenduntur, & profundantur, distenturque: ductibilia ab impressibilibus, quia illa consistunt secundum duas dimensiones, hæc, inquam, secundum unam, scilicet profundantur. Ceterum valet Consequencia, quod iam trahitur secundum latitudinem, & profundantur: est corpus ductile, & quod transfertur secundum profunditatem est impossibile: ergo omne corpus ductile est inqueabile, & non est contra, quia hæc habent sicut mias, & mias.

Conclusio.

347. **D**uctibilia sunt, quæ deprimuntur secundum partes superficies: versus duas dimensiones per unam percussione. Conclusio est Arist. & probatur ratione: duo corpora non possunt esse in vno, & eodem loco

ergo dicens, vel percussione ductile transfere, vel pellere debet ad profundum, ipsa ratione transfere etiam debet ad latera, alius ducatur, & ductile in uno loco existere.

Ad primum argumentum patet responsio ex notabili.

Ad secundum respondere, quod si admittatur instrumentum percussive esse aquale, vel inanis, quia ductile, tunc pars dimidua fertur versus centrum, cum versus illam partem potius percussio feriat, cum percussio versus sit lineas rectas.

Ad vltimum respondendo, quod conuenitur ductile moueri versus longitudinem, quando à percussione mouetur versus profunditatem, & latitudinem: non quia duo corpora in uno loco esse non possunt, partes ductibiles mouentur versus illas duas portionum differentias: quando autem conuenitur moueri versus longitudinem, non est faciendum penetrationem dimensionum, sicuti fugit per duas prædictas dimensiones, & hoc est, quod voluit Arist. scilicet, quod ducitur versus profunditatem ad profundum, & ad latera, se datur penetratio.

ARTICVLVS IX.

Virum scissibilia sint, qua consistant partibus dispositum secundum longitudinem?

348 **E**T videtur primum quod non prædicta dispositio competit ratione quantitatæ, sed in presenti agitur de passionibus pronouentibus à qualitatibus passibus: ergo non ratione potestatem dispositionum secundum longitudinem mixta scissibilia sunt. Maior patet nam longitudo est species quantitas continua, qua eius partes secundum longitudinem partem extendit in ordine ad se. Minor sunt dicta in proximo questionibus.

Secundo arguitur si quæ consistant partibus dispositum secundum longitudinem, sunt scissibilia, sequeretur, quod non scinderetur ad primum quæ dicitur vult, sed semper scinderetur secundum alias partes, secundum quas scindens non intendit, ergo non propter prædictos rationes scissibilia sunt. Secundo probatur: nam scissibilia secundum eorum consistant partibus secundum longitudinem dispositis.

349 Pro explicatione illius articuli aduertendum est primum scissibile, & truncabile esse species dimensionis: at tamen est differentia,

quia scissibile est, quod diuiditur à diuidente prius, quam tangatur, vt v. g. diuidens vult ducere lignum, tamen diuiditur ad plus, quam intendit sine eo, quod partem quam scinditur, adhaeret tactus, licet adhaeret vs eius, cum diuidatur secundum partes remotiores, quæ non tanguntur.

Truncabile autem è contra: facit, si quidem quando truncatur, non pascitur talem: ceterum, vt truncabile sit, debet habere poros dispositos secundum latitudinem: & quare quæ habent diffusos secundum latitudinem, & longitudinem scissibilia, & truncabilia sunt.

Secundo hoc, quod dicitur est, scissibile quod scissibile diuiditur secundum partes distantes, quæ non tanguntur nisi media virtute: arguitur scissibile secundum eorum totum est dispositum ratione potestatem secundum longitudinem: ergo media virtute scinditur debet secundum illam partem, quam scindens intendit. Confirmatur versus diuidens fortius recipitur in propriam, quam in distantes, non secundum partes remotiores scindi debet, sed secundum proximam, præcipue cum illis tactibus adhaeret. Respondendo, quod licet scissibile sit secundum eorum totum dispositum per poros secundum longitudinem, nihilominus tamen potest esse, quod pars remotior maiorem habeat dispositionem ad patiendum scissuram, quam partes proximæ, & intermedia, vel dicendum, quod versus partes remotiores potest magis immorari versus scindens, vel dicendum, quod magis terminatur ratio, & retractio in partibus remotioribus.

Conclusio.

Scissibilia sunt, quæ consistant partibus dispositum secundum longitudinem, sicuti truncabilia, quæ eos habent secundum longitudinem. Conclusio est Arist. & probatur ratione partem, quæ consistant partibus dispositis secundum longitudinem, dicitur habere rima in longum, sed quæ talia sunt, magis rima se communicat, vt ait Gal. lib. 2. de vi partium, cap. 7. & lib. 6. Epid. lib. 2. de hoc hæc scissibilia sunt. Maior patet nam prædicta partes consistant partibus secundum proportionem situatis, vt e. g. -----, non autem scissidua impugnentur. Nam, quod illis partibus consistant, communicabilia sunt, vt vitrum: ergo cum primum pleu sit simul cum partem rarisate, vt vitrum: hinc partem remotiores.

Secundo probatur: nam aqua per tubulum fluit recto tramite, quæ intrat per poros

ficus

secundum retinendos finitios pari ratione, quando mixtum consistat pro secundum latitudinem, truncabile est: & hoc habet secundum longitudinem, & latitudinem, scissibile, & truncabile est simul.

Ad primum argumentum respondo, quod licet scissibilia talia sint secundum potestatem ordinatum finitios, sunt etiam scissibilia ratione scissitatis: vnde, quæ mollia sunt, scissibilia non erant, quia carent poris, vt aqua, & cera, & præter hoc, cum quantitas sit etiam dispositio passiva, sicuti scissitas, & humilitas, & hic arguitur de passibilitate eis aduenire ad extrinsecum, & sicca etiam sit: idem ratioe vitus, & aliter prædicta corpora scissibilia, & truncabilia sunt.

Ad secundum patet responsio ex responsione ad argumentum in notabili positum.

ARTICVLVS X.

Virum mixta terra, & ærea inflammabilia sint?

351 **E**T videtur primum quod non mixta terra est inflammabilis, & tamen nulla terrefactate consistit ergo mixta terra, & ærea inflammabilia non sunt. Maior patet experientia, & Minor probatur, nam, vt fiat aqua vitæ, necesse est, vt separatur totaliter à partibus terreis per distillationem.

Secundo arguitur Carbunculus, qui ignis lapidum vocatur, est inflammabilis, & tamen nulla humiditate aërea consistit: ergo mixta terra, & ærea inflammabilia non sunt. Maior probatur, quia emittit fulgorem, & fulguri materia est aër, vel fumus, cum aëre congregatur ergo inflammabilis est, quod humiditate non consistit: probatur: nam lapides sunt ex eo, quod tota humiditas à calore fuerit dissipata, vt supra h. a. fuit dictum.

Confirmatur: omnia sunt inflammabilia & tamen humiditate non consistit: ergo scissibile, quod mixta terra, & ærea inflammabilia possunt Antecedens patet experientia, quod autem humiditas non consistit, patet ex eius definitione, quæ est: pars simularis omnium simplicium. & frigilissima est semper elementis terre.

352 Pro explicatione illius articuli aduertendum est, quod inflammabilia secundum Arist. sunt, quæ sunt sine aqua, & talia sunt, quæ consistant humido aëre, & pingui nisi hic humor aëreus est inflammatus, quia exhalant fumes, quæ accendit est flamma: contra autem humidum aquæ in se non est inflammatus, potius cum flamma extinguit, ideo hæc sunt liquabilia, & illa non extinguit, inflammabilia non sunt, nisi eis ad-

Fernandez, de Meteor.

haeret materia sicca, vt experientia patet nam cera, vel oleum per se sola inflammantur non possunt, nisi adhaeret eis ethylicum ceterorum, vel inueniunt, & ipsamet sicca intus, quia humorem permixtum est, non debet esse aliis fortius mixta cum humiditate, vt patet de hytro, fraxo, cera, &c.

Secundo dices, quare aliqua mixta solum sunt liquabilia tantum, & non inflammabilia, vt metalla aliqua autem inflammabilia, & non liquabilia, vt lignum, & aliqua sine inflammabilia, & liquabilia simul, vt thus dico, quod quæ solum sunt liquabilia, & non inflammabilia, consistunt humiditate aquæ, quæ repugnat, quia cum ab extinguitur, quæ sunt inflammabilia, & non coagulabilia, consistunt de humiditate aërea, quæ materia est ignis: quæ clarescit sunt inflammabilia, & coagulabilia, simul consistunt de veraque humiditate. & ratione humiditatis aëris inflammabilia sunt, ratione tamen humiditatis aquæ, quæ cum aërea comparatur, liquabilia sunt.

Conclusio.

Mixta aërea, & terrea inflammabilia sunt. Conclusio est Arist. & probatur ratione: materia inflammabilis est humiditas pinguis, sed humiditas aërea est pinguis ergo, quæ humiditate aërea consistit, inflammabilia sunt. Maior patet nam humiditas aquæ contrariatur igni ergo aërea humiditas est eius materia. Minor patet, & Consequenter est clara. Secundo probatur secundum pars Conclusionis, quod consistant materia aërea, inflammantur non possunt, nisi in adhaeret sicco ergo mixta, quæ consistit sicca, & humiditate, inflammabilia sunt. Antecedens patet experientia, & Confirmatur: materia sicca externa necessitas probatur: in adhaeret humiditati in flammæ ardeat, humiditas: ergo multo magis scissitas interna.

Ad primum argumentum respondendo, quod aqua vitæ non est totaliter destituta terrea substantia: nam illi est aqua vitæ, nisi fuisset nisi aër.

Ad secundum argumentum respondendo, ex Doctore sancto h. de sensu & sensato, lect. 3. quod corpora leuia, id est, poltra & terrea ex proprietate fate naturæ habent quædam fulgorem, quia in corporibus aëris & non plenis non necesse, quia quædam partes, in se ipsorum repugnant, quæ non ex natura ipsorum, sed ex locali: illius naturæ est carbunculus, & oculi catorem & famulæ piscium. Hæc enim est causa vt splendet Doctor

ait, quare oculi multi vident foliorem, & quare si minime vident, est eademmodum duo, quare oculare et vident. Si prociens foliorem nam secundum vultum prociens foliorem ad extra, & inficitur oculis recipit aqua, & cum viderit. Ad confirmationem resp. concedendo ossa foliorem, esse ex sua natura, at tamen in positioibus insensentur aliquae humiditates pingues, & hoc fit quae illuminatur, & ipsa substantia oleosa crematur, & in actum conuertitur.

QUESTIO VLT.

De qualitatibus passivis & activis in comparatione ad corpora in tres articulos divis.

354. **P**rimo arguitur, quod qualitates passivae secundum se, & secundum in quod est in actu, accidunt passiones ab extrinseco aliquo sic de illis inquantum ad corpora comparantur, & primo agit de passivis, quia materia praesentiorum ad formam quae cum praesent in corporibus humiditate & siccitate aut quod omnia corporum multorum est triplex diversitas, nam quidam sunt humida, vel species aquae, peritua, &c. aliqua sunt mollia, sicut caro, & nervus aliqua sunt ficca vel dura, vel bilis & ossa, hoc autem vel coagulatum a caldo vel a frigido vel ab utroque, & cum contrariis causis fit terra. Contrario modo est de liquidatione ex humiditate enim, quae evaporabilia sunt, magis participant de aqua, quia vapor est levis, aquae reformis a caldo. Ergo est aqua a praedominio refolui debet, quae non sunt vaporabilia, sunt participia ex terra & aerea substantia, vel sanguis & lacus participia sunt ex terra, & aerea substantia, vel lignum, aut ex aqua, & aerea, vel oleum, his coagulata sunt a frigido, sicuti nix, glacies, & granda, & secunda coagulata sunt a caldo, quia resoluunt humidum dicitur cum calido, quia resoluunt.

ARTICVLVS I.

Virum quae coagulata fuerint a calido sicut communia terra & aqua, & quae a frigido sunt terra & praedominia, & quae ab utroque sunt communia terra & aqua, aut terra & aeri.

355. **E**t videtur primum, quod non in proemio questionis dictum fuit quod euae orbe-

la magis forte de natura aquae fit vinum est evaporabile, & tamen in profusum a calido, ergo non sunt de natura terra & aquae, quia a calido coagulatur, minor patet, quia a calore quies vel folis resoluunt eius humiditas & deificatur aut in modum falsi.

Secundo arguitur, latere & lapides coagulatur a calido, & tamen non sunt terra naturae, & aquae, quia omnia sunt terra, ergo non sunt similia aquae naturae.

Tertio arguitur, granda coagulatur a calido in parte acris regionis in aethere, vel in libitu dictum, & tamen est de natura aquae, ergo non sunt de utraque natura.

Quarta arguitur, quod coagulata sunt a calido sunt terra & aqua, ergo quae a frigido evocant aerea & a praedominio praebentium contrariis, in eadem est ratio, nisi coagulata a calido sunt a frigido, aliter erunt. Consequenter primum butyrum coagulatur a frigore, tamen est aereum, ergo non quae coagulatur a frigido sunt terra. Antecedens patet ex Gal. de temperamento cap. vii. & de temperat. cap. 5. ubi ait: *Quid quando ita quod in sanguine tenui, levi, pingui, & crasso, simile peruenit ad partes frigidas, frigida eorum partium conuertit, & transit in praedominium.* Consequenter, quod coagulatur a frigideitate, & caditate sunt communia terra naturae, & aereae, ergo si ex parte, quod coagulatur, a calore fiat terra, naturae, ex parte quae coagulatur a frigore erit natura aerea.

Quinto arguitur, coagulata a frigore proveniunt ex quod frigido expellit caliditate, & ipsa fiet humidum fecundum, sed hoc etiam fit per coagulationem a calido, cum consistunt humiditas, ergo sic sunt de natura terra & aequata, aut aereae. Maior tamen supra fuit probata, & minor de parte.

Pro explanatione illius articuli advenit. 356. **D**um est, quod Arist. in praesenti vult nos docere quomodo consistit corpus homogeneae ex qualitatibus passivis, & cum humiditas fit passiva, & siccitas terra ideo materia illorum sunt aqua & terra, & patet quoniam quod in proemio questionis adducta fuerit aliqua signa ad consensum dicitur praedicta qualitates in corporibus, si per coagulationem eorum consistunt dicitur secundum Arist. vide coagulatum, vel supra fit dictum, ex eius mente fit a calido, vel frigido, vel ab utroque circa homogenea ex humiditate & siccitate tenent quibus consistunt, quare quod sunt de natura terra coagulatur a calido, quia solentur ab aqua, & quae sunt de natura aquae coagulatur a frigido, quia solentur a calido, & quae sunt proportionaliter consistunt ex aqua, & terra, coagulatur a calore & a frigore, ut patet

patet de luto, & cum de his iam supra fuerit dictum, non conuenit ut iterum repetatur.

Prima Conclusio.

317. **U**traque coagulata sunt a calido communia sunt terra, & aqua, concolitio est Arist. & probatur ratione, coagulatio fit a calore ex eo quod extrahitur humidum intermiscu ab ipso calido, & quod remanet, terminatur a calore est calido, ergo sunt de natura aquae, & terra. Consequenter patet ex parte terra, quae cum resoluatur manet in homogenea. De aqua etiam patet, nisi aliter terminatum manet media humiditate, debet consistunt, ergo sunt de natura dicta.

Secunda Conclusio.

318. **U**traque coagulata sunt a frigore sunt terra & praedominio. Concolitio est Arist. & probatur ratione, coagulatio facta a frigore fit per expulsiorem caliditate intermiscu fecum educens humidum intermiscu, ergo sunt de natura terra, nam expulso calore interno & humido, illud, quod remanet erit de natura terra, quae frigida & sicca est.

Tertia Conclusio.

319. **U**traque coagulatur ab utroque sunt communia terra & aqua, aut terra & aeri ut patet de meliole, &c. Concolitio est Arist. & patet per se, adhibet oblationibus praecedentibus. Secunda probatur, nam quae coagulatur a frigideitate ab eis extrahitur humidum, ergo remanet de natura terra & a coagulatur a calore ab eis extrahitur humidum, superfluum, & remanet humidum quod partes consistuntur, ergo sunt de natura aqua cum ibi remanet praedictum humidum, vel de natura aerea cum nec frigore, nec a calore educatur.

Quarta Conclusio.

320. **M**edia coagulatae quae cito liquefiunt ut aere sunt aqua & praedominio, ut arguuntur, autem, butyrum, plumbum, & c. Et contra omnia quae difficiliter ab igne liquefiunt sunt terra & ferrum, communi &c. Concolitio est Arist. & probatur ratione, pars humiditatis est liquefiens, ut ait Arist. & c. antecedit, quod quae facilius liquefiunt a praedominio sunt humida aqua, & pars consistitio est Arist. & probatur contraria ratione, nam si humiditatis est liquefiens, quae non liquantur humida non sunt ergo terra.

Quinta Conclusio.

321. **U**traque ab aqua mollescent, vel legumina, ut videtur, autem, murcha, cledre, & sal sit terra. Concolitio est Arist. per haec verba:

Adhibet de tremula, & omnes lacrimae, & postea de fructu, & vultu legumina, & frumentum quae talia, haec quidem valde, haec autem minus horum attamen terra, & probatur ratione, mollescentia est actio, ergo veniunt debet, mollescentia, ergo contrarium eius erit siccitas, quae est de natura terra, ergo quae mollescent ab aqua terra sunt.

Primo probatur conclusio ex praedictis rebus aliqua sunt magis mollescentia, & aliqua magis ex halibilia, ergo sunt de natura terra. Antecedens patet, nam quae sunt magis terrena sunt ex halibilia, exaltatio autem terra lenitur et sicut fit dictum, ergo terra sunt quae cito sunt minus terra sunt mollescentia, biliterque omnia terra sunt.

Tertio probatur oblatio Praedicta mollescent, quia consistunt perit in articulo de intingibilis dictum fuit, sed quae possunt consistunt siccitate praedicta terra sunt. Minor probatur, nam per calorem coagulatur resoluta fuit, humiditas secundum quam pori remanent, & quae humiditate caret sunt mollescent, ergo sunt de natura terra.

Ad 1. argumentum respondit Arist. quod dicitur de vinum esse profusum, & tertiae ratione eius ingrossitate & coagulatur a calido, & quae est calidum a frigore coagulatur non potest, hoc vel vinum asficatur in Corintho & in Attica, hoc autem est terrenum a praedominio, aliud est album & debile, quod est aquae naturae, vicia autem bona reperiuntur antiquam fere ab eis separatur, & subtili fit, haec autem sunt communia aquae & terra naturae factum, & sunt communia aquae naturae substantiae, quae coagulatur postea a calore.

Ad 2. resp. quod quando vi caliditate extrahitur totum humidum superfluum, tota fit de natura terra, & non propter hoc deficit eis aliqua humiditas, media quae partes consistunt, & propterea haec sunt aliqua humida de natura aqua, quae solentur patet per quartam conclusionem.

Ad 3. granda non coagulatur a calido attamen tempore aethere coagulatur in infima aethere regione a frigideitate ipsiusmet guntae, quae, & non propter hoc deficit eis aliqua humiditas, media quae partes consistunt, & propterea haec sunt aliqua humida de natura aqua, quae solentur patet per quartam conclusionem.

Ad 4. resp. quod coagulatio facta a frigore non consistuntur coagulatio facta a calore facta a calore fit per educationem humidum intermiscu, & fit manet de natura terra, & aqua, & coagulatio facta a frigore fit per expulsiorem caliditate intermiscu, quod fecit

R R e + educit

tas passionēs, videbret per duratam, molli-
tatem, raram, commutabile, &c. sed hoc funt
acciditā, ergo per illa deuenimus in cogi-
tationem factam substantiarum.

Quarto probatur Conclusio: imago prius
representat rem, cuius est imago, sed acci-
dētia sunt imagines substantiarum: ergo per il-
lorem cognitionē deuenimus in cognitionē
substantiarum. Confirmatur ex Arist. lib. 1. de
anima, cap. 1. ubi ait accidētia nullum inua-
re ad cognitionem substantiarum, & natura cu-
i usque rei.

Secunda Conclusio.

Cognitio cōfusa substantiarum non depen-
det ex accidētibus. Conclusio hæc
non debet intelligi de cognitione sensitiua,
sed de intellectu, ait Arist. 7. Metaph. cap. 1.
ubi ait substantiarum esse cognitiois prius ex ac-
cidētibus: & licet per quartum, & quintum
argumentum pateat, modo probatur. Cogni-
tio cōfusa est, quando cognoscimus rem
secundum sua attributa communia, sed sub-
stantia hoc modo cognoscitur cōfuse: ergo
non dependet ex cognitione accidētium.
Maior est admittā: Minor probatur: nam
quod cognoscimus hominem, cōfused
cum cognoscimus naturaliter esse substan-
tiam solum perscrutando in hoc, quod sit sub-
stantia.

Tertia Conclusio.

Cognitio distincta accidētium depen-
det ex cognitione distincta substantiarum.
Conclusio hæc patet per quintum argumen-
tum, & probatur modō: effectus cognoscitur
per suam causam, ut patet ex Arist. lib. 1. phy-
sic. cap. primo sed accidentia sunt effectus
substantiarum: ergo cognitio distincta illorum
dependet ex cognitione distincta substantiarum.
Minor patet ex prima probatione primæ
Conclusions.

Quarta Conclusio.

Cognitio, qua cognoscitur substantia
per secundam operationem intellectus, &
qua cognoscuntur accidentia, ad iudicium
se habent, siquidem per talem operationem

affirmatur, vel negatur de substantia, & sic
ait, substantia est, quæ primò, & per se inest,
accidētis non inest primò, & per se, vel e
contra.

Quinta Conclusio.

Cognitio qua substantia cognoscitur
per tertiam operationem intellectus,
dependet ab accidētibus, quod probatur:
nam per talem operationem quod primum
ex alio: ergo cum intellectus operetur
phantasmata speculāri, inest ex eorum spe-
culatione phantasmata substantiarum non esse,
quod non potest hoc inferri, nisi prius
speculetur.

Sexta Conclusio.

Cognitio, qua sensus cognoscit substan-
tiam, dependet ab accidētibus. Probatur
nam accidētia sunt obiectum sensuum
ergo prius fertur sensus in cognitionem sui
obiecti, quàm in cognitionem substantia.
Præterea sensibile proprius prius cognoscitur,
quàm sensibile per accidens, sed sub-
stantia est sensibile per accidens: ergo post-
erior cognoscitur, quàm accidens.

Ultima Conclusio.

Cognitio, qua se mediis phantasmatis
illuminatis, fertur in substantiam
sine dependētia ab accidētibus. Probatur
nam phantasma illuminatum est substantia,
& non accidētis: ergo independēter ab his
cognoscitur. Antecedens probatur: nam illud
illuminatum non repræsentat obiectum in-
distinguitur: ergo indistinguitur, & cum acci-
dētis distinguitur sit, quia subiectum est in
quantitate distinctibili, idēo non cognoscitur
medio phantasmate illuminato: nam
quælibet pars phantasmatis reum obiectum
repræsentat: ergo indistinguitur repræ-
sentat, & cum substantia indistinguitur est sine
dependētia ab accidētibus, per phan-
tasma illuminatum cognoscitur.
Per has Conclusiones patet, quid sit re-
spondendum ad argumenta.

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM

QVÆ FVSE IN HIS QVATVOR

METEORORVM LIBRIS

TRACTANTVR.

A

Accidētis.

CONSISTENS si in alio non
subiēditur, an recte de-
finitur putredō per in-
teritum caloris in humido.
pag. 434. num. 2. 15
Formis multorum an cogno-
scantur per sua Accidētia. pag. 488.
num. 365

Aër.

Aëris media regio an sit calida. ibid.
Quomodo pluvia generetur in media Aë-
ris regione. p. 110. n. 412
Nix an generetur in media Aëris regione,
& quomodo. p. 111. n. 416
Grandio an sit pluvia in media Aëris regio-
ne. p. 117. n. 457
Falmen an apparere possit in Aëre clauo &
sereno. p. 161. n. 46
Aëris impulsus an ab his inferioribus valeat
cassare tonitrua & compertitares. p. 126.
num. 506
Aëria mixta & terrea an inflammabilia sint.
p. 483. n. 351

Alteratō.

Putredō an desinenda sit per Alterationem.
p. 385. n. 122

Animal.

Animalia aliqua an per putrediem generari
possint. p. 423. n. 196
Vtrum causa efficiens ad procedēda Anima-
lia imperfecta moueatur propter ali-
quem finem. p. 432. n. 110
Fernandēz in lib. Meteor.

Aqua.

Aqua an congelari possit ab intensissima frigi-
ditate. p. 128. n. 401
Aqua congelata, fluminum, putredō, & pa-
ludum an generetur intra terra con-
censitates. p. 141. n. 358
Aqua fontium & fluminum an naturaliter
ascendant sursum, an violenter. p. 116.
num. 389
Vtrum ij duo halitus (nominum vapor &
exhalatio) solum eleuentur ex terra &
Aqua. p. 17. n. 65
Aqua an in vno puteo vel fonte repenatur
dilatata, & in alio et propius inuenatur
subsidiata, vel alterius apertis. p. 148.
num. 600
Aqua aliquorum fontium calidissima scru-
rentes an calidētia ab igne iuxta cau-
ernas terrez. p. 150. n. 609
Aqua maris an sit congregata ex omnibus in-
stantibus in eam interuentibus. pag. 133.
num. 2
Mare cur non redēdat cum ei permisce-
tur tanta abundantia Aquarum omnia in
fluuorum. p. 137. n. 19
Aqua maris cur sit salis. p. 166. n. 72
An quæ coagulata fuerint à calido sint
communis terrez & Aëris, & usque à frigi-
do sint terrea à prædominio & quæ ab
vtriusque sint communia terrez & Aëris,
aut terrea & aëri. p. 484. n. 315
Aquæ omnes impressiones an sint eisdem
speciei. p. 140. n. 516
An soltem esse quæ sint Aëris & terrea à
prædominio coagulabilia, & liquefabi-
lia sint. p. 471. n. 110
555 AN

INDEX

Index Rerum

An que ad predominio sunt terra potius ingrossatur quam que sunt Aquea & terra. p. 473. n. 344

Affatio.

Affatio quid. p. 417. n. 174

B

Bellum.

Bella an ad Cometas pronuncientur. p. 88. num. 158

C

Calidum.

Calidi definitio, scilicet quod congregat homogenea: & definitio frigidum quod congregat tam homogenea quam heterogenea: & definitio humidum quod termino proprio non consistitur bene autē alieno: & definitio sicci, quod termino proprio terminatur, malē autem alieno, an sint bonæ definitiones. pag. 369. num. 58

Caliditas & frigiditas an pro maxime agunt in frigiditate & frigiditatem, eas terminantur. p. 176. n. 87

An que dissoluntur in frigidum, coagulata fuerint in Calido, & e contra, que dissoluntur in Calido coagulata fuerint in frigidum. p. 469. n. 307

Caligo.

Caligo an sit superfluitas nubis. pag. 158. num. 334

Calor.

Calor extraneus an extrahere possit calorem naturalem mixti. p. 439. n. 253

Mundus hic inferior an gubernetur solum a Calore producto a Cœlo, medio motu & lumine. An vero gubernetur aliis qualitatibus a corporibus caelestibus communicatis. p. 50. n. 72

Putredo an sit interitus proprij & naturalis Caloris in vnoquoque humido a Calore extraneo. p. 379. n. 97

Mixta intensè calida an possint putrescere a Calore continentis, vtpote remissio. p. 386. n. 132

Definitio putredinis an potius debeat per extinctionem Caloris ab aliis causis, scilicet a contraria qualitate, & à defectu pabuli, & à prohibita transpiratione, quam per intensum a Calore extraneo. p. 415. n. 179

Putredo an possit fieri a Calore intrinseco. p. 411. num. 192

An potius quid vnam accidens in alio non suscipitur, rectè definitur putredo

per intensum Caloris in humido. p. 434. num. 135

Capitulum.

Capitulum materia an sit fecum terrestrē a predominio. p. 480. n. 358

Capra.

Caprae falantes in aëre apparentes an causetur ab exhalationibus, & quomodo. p. 117. n. 339

Coagulabilia.

Coagulata a calido an sint communia terræ & aquæ, & que a frigidum sint terræ a predominio, & que ab utraque sint communia terræ & aquæ, aut terræ & aëri. p. 484. n. 357

An que dissoluntur in frigidum, Coagulata fuerint in Calido, & e contra, que dissoluntur in Calido Coagulata fuerint in frigidum. p. 469. n. 307

An solum ea, que sunt aquæ & terra a predominio Coagulabilia, & liquefacibilia sint. p. 471. n. 310

Cœlis.

Cœlis an calidiora eandem, ac quando eruda fuerint. p. 432. n. 264

Cœlio an sit idem quod digestio. pag. 449. num. 262

Cœlia an effrastra reddantur. p. 454. n. 268

Celestis Celum.

Cœlum quomodo medio motu locali & lumine producat calorem in hæc inferiora. p. 432. n. 264

Mundus hic inferior an gubernetur solum a calore producto a Cœlo, medio motu & lumine. An vero gubernetur aliis qualitatibus a corporibus caelestibus communicatis. p. 50. n. 72

Cometa an sit de natura elementari, an de natura Cœlesti. p. 74. n. 101

Galaxia an sit de natura elementari an verò de natura Cœlesti. p. 69. n. 180

Quid sit illud quod a corporibus Cœlestibus communicatur, & quomodo. p. 33. num. 19

Color.

Coloribus variis an fulmen consistat. p. 233. num. 144

Colores in fride apparentes an sint veri colores. p. 279. n. 139

Spacium quod mediat inter duas Irides, an aliquo colore Iridalis consistat debeat. p. 314. n. 30

Colores ducesivos vnde Comete fortiantur. p. 98. n. 312

Columna.

Columna pyramidalis in aëre apparet an causetur ab exhalationibus, & quomodo. p. 217. n. 519

Cometa

Cometa.

Cometa an sit de natura elementari, an de natura cœlesti. p. 74. n. 101

Cometa an pronuncietur Bella, mortes Principum, fames & morbos pestilentes. p. 88. num. 158

Comete rarè apparent. pag. 94. numero 191

Cometa quo tempore magis appareat. p. 96. num. 101

Comete ducesivos fortis colores, vnde accidat. p. 98. n. 112

Comminutio.

Comminutio & fractio an sint idem. p. 477. num. 328

Creatio.

in Creationis principio an montes fuerint à Domino Deo nostro creati simul cum terra creatione, vel antea sponte fuerint producti, & iterum possint destrui. p. 174. n. 16

D

Dæmon.

Dæmones an valeant tempestates concitare. p. 449. n. 313

Digestio.

Digestio & cœlio an sint idem. pag. 449. num. 262

Digestioni an opponatur indigestio. p. 465. num. 296

Dirigibile.

Dirigibile an sit quod querit terminos proprios. p. 473. n. 311

Draco.

Draco ignem per os sufflans, an causetur ab exhalationibus, & quomodo. p. 217. num. 339

Durum.

Durum an pronuncietur solum à fecitate, & molle ab humiditate. pag. 467. numero 302

Duris potius que constant an sint intingibilia. p. 474. n. 318

E

Elementum.

Elementa omnia an possint facere visibilia. p. 446. n. 314

Prime qualitates an sint forme substantiales Elementorum. p. 463. n. 313

In mixtis an reperiantur partes elementis correspondentes. pag. 334. numero 1

Prime qualitates an inane elementis ab extrinseco. p. 395. n. 47

Fernandè in lib. Meteor.

Index Rerum.

Galaxia an sit de natura elementari, an verò de natura cœlesti. p. 69. n. 180

Elementa an putrescere possint. pag. 390. numero 148

Milla an calida vel frigida sint per participationem Elementi calidi & frigidi. p. 436. n. 365

an de Elementari natura sit Cometa, an de natura cœlesti. p. 74. n. 101

Eluxatio.

Eluxatio quid. p. 456. n. 373

Enephas.

Enephas & typho an sint exhalatio calida & sicca extrusa à nube. p. 35. n. 1

Enephas & typho an sint formaliter idem. p. 35. n. 17

Exhalatio.

an Exhalatio & vapor folium, & non alij halitus, eiacentur ex terra & aqua. p. 17. num. 6

Exhalatio an differat specie à vapore: vel an sit eisdem speciei cum eo. pag. 45. num. 157

Exhalatio an sit de natura terra, & vapor sit de natura aquea. p. 61. n. 125

Ventus an sit Exhalatio calida & sicca, mota versus aliquam positionem differentiam. p. 177. n. 134

Ventus an moueatur lateraler ex mora Exhalationum fursum & deorsum. p. 181. n. 176

Fulmen an sit Exhalatio calida & sicca, extrusa à nube, & ignis proprie velocitatem sui motus. p. 211. n. 139

Torrenum an sit Exhalatio calida & sicca, mota vehementius ab eis igne intra eam genus ex Exhalationibus. pag. 236. num. 408

Terræ motus an causetur ab Exhalationibus in caecis terræ clausis. pag. 498. num. 255

Enephas & typho an sint Exhalatio calida & sicca extrusa à nube. p. 35. num. 1

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

F

Index Rerum.

- Flexibile.*
Flexibile an sit quod querit terminos alienos: & dirigibile quod querit terminos proprios. p.475 n.313
- Flumen.*
Fluuium aquae an generentur intra terrae concavitates. p.142 n.338
Aqua maris an sit congregata ex omnibus Fluuiis in eum intrantibus. p.153 n.311
- Fluuium.*
Fluuium aquae an naturaliter ascendat fursum, an violententer. pag.146 n.389
Quare mare non redundat cum ex permisceatur tanta abundantia aquarum omnium Fluuiorum. p.158 n.329
- Fetor.*
Fetor an sit foboles putredinis. pag.419. num.187
- Fons.*
Fontium aquae an generentur intra terrae concavitates. p.142 n.338
An in vno Fonte vel puteo recipiantur aqua dulcis, & in alio in propinquo insinuantur salispingosa, vel alterius saporis. p.148 n.600
- Fontium aquae an naturaliter ascendat fursum, an violententer. pag.146. numero 389
- Fontium aquae calidissime feraciteris an calefiant ab igne intra caernas terrae. p.150 n.609
- Forma.*
Formae miltorum an cognoscantur per suam aedem. p.488 n.105
An primae qualitates sint Formae subtilissimas elementorum. p.362 n.33
- Formabile.*
Formabilis an sit, quae pulvis in seipso coeunt. p.479 n.335
- Fractio.*
Fractio, & commotio an sint idem. p.477. num.328
- Frigiditas, Frigidum.*
Frigiditas interna mixti an sit causa putredinis. p.416 n.235
Frigiditas & caliditas pro mixtione an agant in siccatem & frigiditatem, eas terminando. p.176 n.87
An quae à Frigido dissoluantur, coagulantur fuerint à caldo, & e contra, quae dissoluantur à caldo coagulantur fuerint à frigido. p.469 n.307
Indigestio an proveniat à propria & naturali Frigiditate rei indigestae. pag.463. n.289
Frigidi definitio an sit quod congregat tam
- homogena, quam heterogena. p.369. num.38
- An in definitione putredinis dici debeat, internas Frigoris. p.436 n.213
- Fulmen.*
Fulmen an sit exhalatio calida & sicca, extrusa à nubibus, & ignita propter velocitatem sui motus. p.211 n.319
Fulmen an moueri possit deorsum. p.214. num.389
Fulmen an sit caecum. p.218 n.409
Fulminis an sint tantum duae species. p.217. num.431
Fulmen an consistat variis coloribus. p.233. num.444
Fulmen an prius vadatur quam tonitruum audiat. p.241 n.479
Fulmen an apparere possit in aere claro & sereno. p.262 n.426
- G**
- Galaxia.*
Galaxia an sit de naturae elementalium, an verò de natura caelestium. pag.69. numero 180
- Generatio.*
Generatio animalium an fieri possit ex putredine. p.433 n.196
- Grando.*
Grando an sit pluuia in media aëris regione congelata, vel in hac inferiori regione. p.127 n.457
Grando an frigidior sit nunc. pag.131. numero 491
- H**
- Halo.*
Halo an apparere debeat in figura circulari. p.169 n.83
Halo an consistat colore albo. pag.171. numero 39
Halo an potius apparat prope Lunam, quam prope Solem. p.275 n.116
Halo an apparat propter reflectionem radiorum visulatum in vapore humido. p.264 n.54
- Hiatu.*
Hiatus quid sit. p.107 n.360
- Hometes.*
Hometes quid. p.464 n.205
- Humidum, Humiditas.*
Humidi definitio quod termino proprio non continetur, bene autem alieno, an sit bonae definitionis. p.369 n.198
Putredo an sit interius propter & naturalis caloris

Index Rerum.

- caloris in vnoquoque Humido à calore extraneo. p.379 n.97
An positio quod vnum accidens in alio non subsistere, reddi definitur putredo per interitum calorem in Humido. p.414. n.155
Durum an proveniat solum à siccitate, & molle ab Humiditate. pag.467. numero 302
Humiditas non fluens an sit materia impressionis bene permixta cum sicco terrefactis. p.478 n.331
- Humor.*
Humores urgentes an statim ac turgent, sine purganda. p.408 n.169
- I**
- Ignis.*
Ignis an putrescere possit. pag.388. numero 101
Tonitruum an sit sonus causatus ex ruptione vehementi nubis ab igne intra can genito ex exhalationibus. pag.236. num.438
An aliquorum fontium aquae calidissime feraciteris calefiant ab igne intra caernas terrae. p.150 n.609
- Imago.*
An Parahelus sit Solis Imago. p.324 n.334
- Impressiones Meteorologicae.*
Impressiones ignis an sint eiusdem speciei, an diversae. p.110 n.39
Impressiones ignitae an generentur in vno se eodem loco. p.104 n.343
Exhalatio & vapor an sint causae materiarum omnium impressionum Meteorologicarum. p.67 n.172
Impressiones aquae an sint eiusdem speciei. p.140 n.346
Impressionis materia an sit humiditas non fluens, sed bene permixta cum sicco terrefactis. p.478 n.331
- Incensio.*
Incensio an fiat ex typhono: propter foam nutantem & motum. p.260 n.33
- Indigestio.*
Indigestio an fiat à frigore. pag.461. numero 283
Indigestio an proveniat à propria & naturali frigiditate rei indigestae. pag.463. numero 289
Indigestio an opponatur digestioni. p.463. num.296
Fernandez: in lib. Meteor.
- Intingibile.*
Intingibile an sit, quae consistat potis amplius & duris. p.474 n.318
- Iris.*
An in apparat figura semicirculari. p.297. num.196
Reflexio radiorum pro Iris caesanda an fiat à guttulis rotatis. p.303 n.216
An spasmus, quod mediat inter duas Irides, aliquo colore Irisali concolat debet. p.314 n.280
Iris an plurifariam quod apparere possit. p.319 n.202
Iridem eandem an duo homines possint videre. p.325 n.224
Iris an sit mixta naturalis, an etiam quod distinetur. p.310 n.210
Iris lucere an repetiri possit. pag.318. numero 299
Iris an sit simul quid reale, & intentionale. p.300 n.255
Iridis colores ab sint veri colores. pag.279. num.119
Iridem an Luna causare possit. pag.316. num.387
Iris an pluuia & feracitates pronunciet. p.322. num.221
An in debeat apparere tricolor. pag.324. num.185
- L**
- Lacrima.*
Lacrima an causetur ab exhalationibus, & quomodo. p.117 n.339
- Liquefactibile.*
Liquefactibile an solum ea sint quae sunt aquae & terrea à predominio coagulabilia. p.474 n.310
- Lacerna.*
Lacerna Iris an repetiri possit. pag.318. numero 299
- Lumen.*
Lumen an sit in medio secundum esse reale, & intentionale simul. pag.305. numero.142
Mundus hic inferior an gubernetur solum à calore producto à cielo, medio motu & Lumine. An verò gubernetur alius qualitatibus à corporibus caelestibus communicatis. p.50 n.72
Caelum quomodo medio motu locali & Lumine producat calorem in hac inferiori. p.43 n.146
- Luna.*
Luna an causare possit Iridem. pag.316. numero 287

Index Rerum.

Halo an potius appareat prope Lunam, quam prope Solem. p.173.n.116

M

Meteor.

MAnu formabatur an sint, quæ pulsæ in seipsa coeunt. pag.479. numero 335

Mare.

Mare an sit perpetuum. p.170.n.86
Mare an fluat & refluxat. p.160.n.44
Mare cur non redundat cum ei permisceatur tanta abundantia aquarum omnium fluviorum. p.158.n.59
Mare an vbi fuit in principio mundi, modò sit terra arida, & habitabilis; & contra vbi fuit terra habitabilis, modò sit mare. p.171.n.96

Maris aqua quare sit falsa. p.166.n.73
Maris aqua an sit congregata ex omnibus fluminibus in id intrantibus. pag.483. num.1

Maturatio.

Maturatio quid. p.454.n.173

Medicamentum.

Medicamentum purgans an concubiat propinare in principio ad probandam puritatem. p.359.n.159

Meridies.

Meridies versus cur non potius appareat virgæ & Parahelus, quam circa Ortum & Occasum Solis. p.319.n.364

Metalum.

Metalum an ab arte transmutari possit in aliud. p.343.n.410

Meteorologica.

Meteorologica scientia an sit simpliciter Philosophia necessaria. p.9.n.41
Meteorologica de rebus an generari possit scientia. p.2.n.5

Meteorologica impressiones an fiant a casu, vel à natura. p.26.n.123
Meteorologica scientia an subalternetur philosophia. p.7.n.26

Mineralia.

Mineralia an sint de natura terrea. p.331. num.371

Mixta.

Mixta an cohibilis sint. pag.458. numero 374
Mixta an sine vtilibus. p.467.n.377
Milbium formæ an cognoscantur per sua accidentia. p.488.n.363

Mixta an calida vel frigida sine per participationem elementis calidi, & frigidi. p.486. num.362

Mixta an referantur partes elementis correspondentes. p.374.n.4

Mixta calorem naturalem an calor extraneus exhalare possit. p.439.n.233
Mixta terrea & aerea an inflammabilia sint. p.481.n.311

Mixtura si existens in vacuo an putrescere possit. p.441.n.177

Mixta in loco naturali an putrescant. p.411. num.171.

An caliditas & frigiditas pro Mixtione agat in siccitatem & frigiditatem, eas terminando. p.376.n.87

Mixta intense calida an possint putrescere in calore continentis, vtroque remissa. p.386. num.131

Molusq.

Molusq. quid. p.464.n.194

Molle.

Molle an proventat foliis ab humiditate. p.457.n.302

Montes.

Montes in principio mundi creationis an fuerint à Domino Deo nostro creati simul cum terra creatione, vel antea sponte fuerint producti, & iterum possint destrui. p.174.n.116

Mors.

Mors an sit via ad putredinem. pag.441. num.142

Motus.

Quomodo coram medio Motu locali & lumine productio calorem in hanc infero-ritate. p.43.n.46

An incensus fiat ex typhone propter suam tenuitatem & Motum. p.265.n.37
Moueri deorsum an possit saltem. pag.224. num.388

Mundus.

Mundus hic inferior an gubernetur solum à calore producto à celo, medio motu & lumine. An verò gubernetur alius qualitatibus à corporibus celestibus communicatis. p.50.n.72

Mundum hunc inferiorem esse contiguum vel continuum latioribus superioribus an sit necessarium. 291

In Mundi principio vbi fuit mare, an modò sit terra arida, & habitabilis; & contra vbi fuit terra habitabilis, modò sit mare. p.171.n.96

Mundi creationis in principio an montes fuerint à Domino Deo nostro creati simul cum terra creatione, vel antea sponte fuerint

fuerint producti, & iterum possint destrui. p.174.n.116

N

Nebula.

Nebula quid sit. p.138.n.537
Nebula descendens significat temporis feracitatem. p.145.n.142

Nebula fire caligo an sit superfluitas nubis. p.158.n.531

Nix.

Nix an generetur in media aëris regione. p.125.n.446
Nix an sit frigidior grandine. p.131.n.491
Nix descendens causatur duo commoda, quæ? p.116.n.451

Nix quomodo generetur. ibid.n.451
Nix caliditas figura quædam sit. p.127. num.433

Nix differt accidentaliter ab omnibus aquis imprecipitibus. ibid.n.454

Nix cur rarus generetur in media aëris regione quam pluuia. ibid.n.456

Nomen.

Nomen duodecim ventorum. pag.186. n.193

Nubes.

Nubes pluvialis & nubes vitæ quæ inter se differant. p.126.n.449

Eneplus & typho an sint exhalatio calida & sicca extrusa à Nube. p.236.n.1

Nebula celo caligo an sit superfluitas nubis. p.138.n.531

Tonitruum an sit sonus causatus ex raptione vehementis Nubis ab igne intra cam genito ex exhalationibus. pag.256. num.438

Fulmen an sit exhalatio calida & sicca, extrusa à Nube, & ignita propter velocitatem sui motus. p.111.n.319

O

Occasus.

Virgæ, & Parahelus an potius appareant circa Occasum Solis, quam circa Meridiem. p.329.n.364

P

Palus.

Paludium aquæ an generetur intra terræ concavitates. p.144.n.358

Parahelus.

Parahelus an sit Solis imago. p.334.n.354
Parahelus an causetur per reflexionem radio- solarium à nubis? An per refra-

Index Rerum.

Obsonem.

Parahelus an sit magis signum pluuie, quam Virgæ. p.328.n.353

Parahelus an potius appareat circa Occasum & Ortum Solis, quam circa Meridiem. p.329.n.364

Orbita.

Pestilentes morbos an Cometa pronunciet p.88.n.258

Pluuia.

Pluuia quomodo generetur in media aëris regione. p.120.n.422

Pluuia quid sit. p.121.n.418
Pluuie causæ. ibid.
Pluuie cur sint feriores Aëstate; Hyeme verò feriores. p.122.n.418

Pluuie figura. p.123.n.439
Pluuie signum, Sol orientis citius solito. p.124. n.440

Pluuie signum, Iridis apparitio. ibid.
Pluuie cur frequentius fiant tempore nocturno, quam diurno. p.125.n.413

Pluuium rubescente matutinis an significet. p.123. n.439

Pluuie an sit Pluuia in media aëris regione completa, vel in hac inferiore regione. p.127.n.457

Pluuia Iridis an pronunciet. p.323.n.321
Pluuie signum an sit magis Parahelus quam Virgæ. p.328.n.355

Pluuem an aliquando venti valeant concitari. p.195.n.237

Portus.

An scissibilia sint, quæ constant Poris diffusi secunduam longitudinem. p.482. n.348

An scissibilia sint, quæ constant poris amplius & duri. 474.n.318

Principes.

Principum motus an Cometa pronunciet. p.88.n.258

Pruna.

Pruna & res an generentur ex eadem materia. p.336.n.321
Pruna an quam vapor prius congelatur fuit in aquam condensetur. p.314. n.507

Pulsus.

An mano formabilis sint, quæ Pulsæ in seipsa coeunt. p.479.n.333

Purgatio.

Purgandi an sint humores turgentes stridim ac turgent. p.408.n.166

Puteus.

An in vno Puteo referriatur aqua dulcis, & in alio ei contrario inueniatur salis- tuginosa, vel atropis sapore. p.148. num.600

Index Rerum.

Putredine aque an generetur intra terre concavitate. p.141.n.518

Putredo.

Putredo an fit incineris proprii & naturalis caloris in vnoquoque humido à calore extraneo. p.379.n.97

An in loco naturali mixta putredine. p.411. num. 171

Putredo secundum partem an fit eiusdem speciei cum putredine secundum totum. p.195.n.152

Senectus & mors an sint viad Putredinẽ. p.443.n.243

Putredo an defendenda sit per alterationem. p.386.n.122

Putredo secundum partem humorum an sit causa febris maligne. p.396.n.155

An ad prohibendum Putredinem secundum partem conveniat propinare in principio medicamentum purgans. p.399.n.159

Putredinis causa frigiditas interna mixta. p.436.n.235

Putredinis definitio an competat vltioni. p.448.n.250

Putredinis definitio à Galeno tradita, an fit eadem ac definitio Aristotelis. p.382. num. 107

Putredo an possit dici, est interius caloris in siccitate, & humiditate simul. p.435. num. 219

An posito quod vnum accidens in alio non subsisteret, recte definitur Putredo per interitum caloris in humido. p.414. num. 177

Putredo an dici debeat interitum frigidis. p.416.n.223

Putredinis definitio an potius detur per exhibitionem caloris ab aliis causis, foliis à contraria qualitate, & à defectu pabuli, & à prohibita transpiratione, quàm per interitum à calore extraneo. p.415. num. 179

Putredinis foveoles an sit feror. p.496.n.187

Putrefecere an possit mixtum existens in vacuo. p.413.n.175

Putredinis definitio an conueniat cum furo defuncto. p.438.n.239

Putredo an sit naturalis. p.440.n.248

Putredine an possit elementa. p.390.n.148

Putredo an possit fieri à calore interno. p.411. num. 192

Putredine an generari possint aliqua animala. p.413.n.196

Putredine an omnia definant. p.443.n.246

Putrefieri an possint mixta intense calida à calore continentis, vapore reinito. p.386.n.132

Putrefecti an ignis possit. p.388.n.145

Q

Qualitas.

Qualitates primæ an incant elementis ab extraneo. p.165.n.47

Qualitates primæ an sint formæ substantiales elementorum. p.362.n.33

R

Radiant.

Parahelus & Virge an cauescent per reflexionem Radiorum solarium à nubee? An per refractionem. p.316.n.341

Halo an appareat propter refractionem Radiorum visibilium in vapore humido. p.164.n.54

Regio.

Regio vna integra, an simul & femel eodem tractatum concipi possit. p.208.n.300

Reflexio.

Reflexio radiorum sive hyle causanda an fiat à gutturibus. p.393.n.226

An reperiantur aliqua specula, quæ ex Reflexione colores representent, & non figuras. p.313.n.269

Res.

Ros an generetur ex eadem materia ac generatur pruina. p.136.n.121

Ros generatur à frigiditate noctis tempore Veris vel Autumni. p.137.n.124

Rore in concavis generatur margaritæ. ibid. n.129

Rore reserptis herbis fit vescantur oues, fluxu venienti perent. ibid.

Roris dulcedine meli & manna generantur. p.158.n.150

Rubedo.

Rubedo matutina an significet pluviam, & rubedo vespertina significet serenitatem. p.123.n.436

S

Salvæ.

Salfedo maris vnde proveniat. pag.166. num. 72

Scatensis.

Scatensis quid. p.465.n.395

Scientia.

Scientia Meteorologica an sit simpliciter Philosophi necessaria. p.9.n.41

Scientia Meteorologica an subalternetur philosophi. p.7.n.36

Scientia æta de rebus Meteorologicis generari possit. p.3.n.3

Scientia.

Index Rerum.

dum aer. n.483.n.567

Terre prima regio, quæ. ibid.

Terre secunda regio. p.144.n.567

Terre tertia regio. ibid.

An quæ coagulata fuerit à calido sunt communia Terre & aque, & quæ à frigido sunt tertia à prædominio, & quæ ab vteroque sunt communia Terre & aque, aut Teræ & aeri. p.484.n.355

An quæ à prædominio sunt Terra potius ingroffentur quàm siue sunt aqua & terra. p.473.n.314

An folium æta quæ sunt aqua & Terra à prædominio coagulabilia & liquefactibilia sint. p.471.n.310

An de Terræ natura mineralia sint. p.352. num. 371

Terræ motus.

Terræ motus an petularare possit per magnum spatum temporis. p.106.n.289

Terræ motus an duo species inveniuntur. p.202.n.279

Terræ motus an cauescent per exhalationibus in cavernis terre clausis. p.198.n.351

Terræ motus an appareat, possit per totum vnam Regionem. p.208.n.300

Tonitru.

Tonitru an sint in Veræ. p.243.n.492

Tonitru an sit sinus caufatus ex captione vehementi nubis ab igne intra eam genito ex exhalationibus. pag. 136. num. 269

Tonitru an præis audiantur quàm fulmen videtur. p.141.n.479

An præter remedia diuina reperiantur alia, mediis quibus curant possint. Tonitru à diuina causa. p.231.n.141

Tonitru & resplendens an impulsus aëris ab his inferioribus cessare valeat. p.246.n.506

Trahibile an sit quod mouetur tantum secundum vnam sui partem ad mouens. p.482.n.341

Typho.

Typho & cœphus an fiat formaliter idem. p.238.n.127

ex Typhone an fiat incensio propter suam reuerentiam & motum. p.260.n.35

Typho & cœphus an sint exhalatio calida & sicca extrusa à nubee. p.356.n.1

V

Vacuum.

In Vacuo an sit mixtum existeret, quocirca re possit. p.431.n.175

Vapor.

Vaper si prius congelatur quàm in aquam condensatur,

Senectus.

Senectus an sit via ad putredinem. p.442. n.242

Serenitas.

Serenitates an Itis pronuncietur. pag.321. numero 321

Serenitatem an rubedo vespertina significet. p.123.n.436

Siccum. Siccitas.

Siccum terrestris à prædominio an sit materia capibilis. p.480.n.358

Dicum an pronouent solum à Siccitate, & mole ab humiditate. p.467.n.302

Sciibilia.

Sciibilia an sint, quæ constant poridis dispositi secundum longitudinem. pag.482. n.348

Sol.

Solan valeat cessare ventos. pag.191. numero 217

Parahelus an sit Solis imago. pag.124. num. 314

Solentius citius soluto est pluuie signum. p.124.n.440

Halo an potius appareat prope Lunam, quàm prope Solem. p.175.n.116

Speculum.

Specula an reperiantur quæ ex reflexione colorum representent, & non figuras. p.313. num. 269

T

Temperamentum.

Temperamentum aliquid an inueniatur distinctum à temperamento primo qualitatium. p.360.n.200

Tempestas.

Tempestates an possint recipi per impulsum aëris ab his inferioribus. pag. 246. numero 396

An præter remedia diuina reperiantur alia, mediis quibus curant possint Tempestates à diuina causa. pag.132. numero 541

Terminus.

Terminos quod querit alienos an fixabile sit: & dirigibile, quod querit Terminos proprios. p.475.n.321

Terra.

Terra arida, & habitabilis vbi fuit mare in principio mundi, an modo fit & contra, vbi fuit Terra habitabilis, modo fit mare. p.971.n.36

An in suo halitus (nimirum vapor & exhalatio) soluo, & excoant ex Terra & aqua. p.177.n.96

Terra diuisa in tres regiones, quemadmo-

Index Rerum.

- condescitur, an causet pruina. p.154.
num.507
- Halo an appareat propter refractionem radiorum visuum in Vapore humido. p.64.n.14
- Vapor & exhalatio an sint cause materiales omnium impressionum Meteorologicarum. p.67.n.172
- An si duo halitus, nimirum Vapor & exhalatio solium eleuentur ex terra & aqua. p.57.n.96
- Vapor an sit de natura aquea. p.61.n.123
- Vapor an differat specie ab exhalatione vel an sit eiusdem speciei cum eo. pag.65. num.155
- Velocitas.*
- Velocitas motus an sit causa propter quam incendatur fulmen. p.111.n.359
- Ventus.*
- Ventus an sit exhalatio calida & sicca, mota versus aliquas possessionum differentias. p.177.n.134
- Ventus an moueatur lateraliter ex motu exhalationum sursum & deorsum. p.185. num.176
- Venti an sint duodecim, & quot nominibus nominentur. p.186.n.193
- Ventos an Sol valeat cessare. pag.191. numero.217
- Venti an aliquando valeant pluuia concitare, vel aliquando pluuia valeant cessare ventos. p.191.n.237
- Ver.*
- Verno tempore an sint tonitrua. pag.143. num.492
- Virga.*
- Virge in aere apparentes an sint magis signum pluuia quam Parasolus. p.318.n.355
- Virge an causentur per reflexionem radiorum solarium à nube? An per refractionem. p.326.n.341
- Virge an potius appareant circa Occasum & Ortum Solis, quam circa Meridiem. p.329.n.364
- Vitio.*
- Vitio an possit fieri à quocunque elemento. p.446.n.354
- Omnia mixta an sint vitabilia. pag.447. num.257
- Vitiosi an competat definitio putredinis. p.444.n.350

F I N I S.